ולא יטיל בו יותר מג' חוטין. דרך הסורקים לתת לולאות של טוי במחט לאורכו של בגד שמותחו בהן כשהוא נסרק וחוזטו במקלות וכשגמר וזולטין אותו מקום הלולאות שנמתח שם משוה אותן ונוטל אותן הקלועים לעצמו כדאמר לקמן ואשמועינן תנא שלא יתפרס לאותן לולאות בחזקה כדי שלא יכול למתחו יותר מדאי אלא ג' חטין יפיינ"ץ בלע"ז ג' תפירות במחט: **ומשויהו.** מקום הבליטות שנמתח שם נוטל במספריים: **אפילו עד טפח.** ליטול ממנו לצועות רחבות טפח: **אלימי.** גסין שניס: **גלימא.** טלית העשויה לכל יום וכשהוא סורק לשתיו נותה ליקרע מהר: **סרבלא.** עשוי לכבוד ולגוי וכשהוא סורק לשתיו נתה יותר: **גלימא משויהו לארכו.** כדפרישית לעיל: **המיונא.** אינו נראה אלא שני ראשיה התלויין לכך משוה לרחבה ב' ראשיה התלויין: ה"ג **אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי ואתויי תרי.** מנהג תופר אומן להוליך ולהביא המחט בבגד קודם שימשוך כל החוט וקא מבעיא ליה הכך ג' חוטין דקתני מי חשיבא הולכה והובאה חד דהוו להו ג' הולכות וג' הובאות א"ד הולכה והובאה תרי חשיב להו: **אירין.** דרך הגרדי להניח למר בקנה של ערב כדי שלא יצא הערב מן הקנה בכאן ובכאן והוא של בעה"ב: **נירין.** ליליי"ץ: **פקעיות.** לויסיי"ל: **פונקלין.** טריימ"ש שעושין ליריעות הנארגות מעומד ואין עושין להו קנה כדרך הגרדין: **נגד מנומר.** כלומר אפילו מנומר בגבעים הרבה אע"פ שרגליס לדבר שגנב הנמר מן בגדיס שארג לוקחין מהן דקנינהו בשיטו: **עווי** (ג) **אריג.** והיינו אירין דאמרן לא יקח אם טלאן(ג) הגרדי לוקחין דקנינהו בשיטו: **ארוג מבעי.** הא ה"ל טווי קודם לאריג: **תיבי.** שרשרות שריימ"ש דלא טוואן קודם לכן: **אוסופ.** כשמביאין לו בגד לצבוע חותך ממנו מעט לפני בעליו לידע אם יקלוט את הצבע ופעמים שמעכבו אצלו ושכחו בעליס: **דוגמאות.** שמביאין לו הבעליס למר לצבוע ומביא עמו מעט למר לצבוע ואומר זה לצבע לי: **תנוסי למר.** שתלש מן הגיזה(ד) הנמר מעט מעט: **אכל לוקחין ממנו בגד לצבוע.** דבגד שלא לא גנב ואי נמי גנבו קנייה בשיטו: **עווי וכגדיס.** והנך דוגמאות שטוואן או עשה מהן בגדים לוקחין: **השתא עווי שקלינן בגדיס מבעיא.** הא אין בגדים אלא"כ טוואן: **נמטי.** לבדין פליטר"ש בלע"ז ואין שם טווי: **הקילועין.** רוייוי"ש בלע"ז שמקלע מן העור סביב: **והתלושין.** למר התלוש מן העור: **למר העולה מן שטף המים שלו.** דדבר מועט הוא ואפקורי מפקר ליה: **קלרא שמיה וקלרא שקיל ליה.** הכוכס נקרא קלרי בלשון ארמי וקלרא שהוא מקנר מן הבגד אימו שקיל ליה ולידיה הוא: **הכל עולין למנין הכלה.** אותן שלשה חוטין אם לא קנרן הכוכס עולין למדת מלא קשר גודל שצריך להרחיק את תכלת של ציצית משפת הבגד במסכת מנחות (דף מב.): **קפיד עלייהו.** וגוטלן: **מלא המחט.** מלא אורך המחט: **וחוץ למחט.** שכל זמן שאין מן החוט אלא מלא המחט מצומצם אין יכול לתוחבו בבגד: בבריית"א גרסינן **ומעלים שהיא פחוסה מג' על ג': לסיכתא.** חבין שפירשנו למעלה: **פחות מכאן למאי חזי.** הא אין יכול להפוך המחט ולתוחבו: **מגירה.** שייר"ה בלע"ז וסכין הוא שיש בו פגימות הרבה וקוצצת מהר: **הנפסק במגירה.** פסקי עציס שהעץ ארוך ופוסקו: **מקדח.** טריי"ל והיולא משס דק כעפר: **הריטני.** פליינ"ל: **והנגרר במגירה.** דק דק שהיא משרת במקוס חתך דק כעפר: **חד הוא דאיכא.** ורבתי היא ומשרת שפלי גסין: **מפסגי אבניס.** מרבע אותן ומחליק אותן: **מפסגי אילנות.** כשיש בהן ענפיס יותר מדאי קוצץ אחת מבינתיס והיינו פיסוג לשון דילוג והרחבה: ניקוף שייך בהיגא כמו ונקף סבכי היער בברזל (ישעיה י): **היגא.** סנה: **ומנכשי זרעים.** עוטלים ירקות מביניהס: **ועודרי ירקות.** כשהן תכופות יותר מדאי עוטל אחת מבינתיס כדי שיהא מקוס להרחיב ולהתפשט: **חזיז.** שחת של תבואה חטין ושעורין בעודן ירק: **מפא מחסיא.** מקוס בהמות הוא

וגריכין למרעה טוב:

הדרן עלך הגוזל בתרא

וסליקא לה מסכת בבא קמא

ולא יטיל בו יותר משלשה חובין ולא יסרוק הבגד לשתיו אלא לערבו ומשויהו לארכו אבל לא לרחבו ואם בא להשוותו עד טפח רשאי אמר מר שני חוטין והאנן תנן שלש לא קשיא הא באלימי והא בקטיני: ולא יסרוק הבגד לשתיו אלא לערבו והתניא איפכא לא קשיא הא בגלימא הא בסרבלא: ולא יטיל בו יותר משלשה חובין בעי רבי ירמיה [ה] אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי ואתויי תרי תיקו: ומשויהו לארכו אבל לא לרחבו והתניא איפכא לא קשיא הא בגלימא הא בהמיוני ת"ר [א] אין לוקחין מן הסורק מוכין מפני שאינו שלו [ב] ובמקום שנהגו להיות שלו לוקחין [ג] ובכל מקום לוקחין מהן כר מלא מוכין וכסת מלאה מוכין מאי טעמא קננהו בשינוי ת"ר אין לוקחין מגרדי לא אירין ולא נירין ולא פונקלין ולא שיורי פקיעות אבל לוקחין מהן בגד מנומר ערב ושתי טווי ואריג אמרי השתא טווי שקלי ארוג מבעיא מאי אריג תיבי ת"ר אין לוקחין מן הצבע לא אותות ולא דוגמות ולא תלושים של צמר אבל לוקחין מהן בגד צבוע טווי [ו] בגדים השתא טווי שקיל בגדים מיבעיא מאי בגדים נמטי ת"ר הנותן עורות לעבדן הקיצועין והתלושין הרי אלו של בעל הבית והעולה ומשטף במים הרי אלו שלו: אם היה שחור [וכו'] [ז]: א"ר יהודה [ח] קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה אמר רב יהודה [ט] הכל עולין למנין תכלת ויצחק ברי קפיד עלייהו: החייט ששייר (מן) [את] החוט כו': וכמה לתפור אמר רב אסי מלא מחט [י] חוץ למחט [יא] איבעיא להו מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט או דלמא מלא מחט וחוץ למחט משהו ת"ש דתניא החייט ששייר את החוט פחות מכדי לתפור בו ומטלית שהיא פחותה משלש על שלש בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו של בעל הבית אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו אי אמרת בשלמא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט פחות מכאן חזי לסיכתא אלא אי אמרת מלא מחט וחוץ למחט משהו מכאן למאי חזי אלא ש"מ מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט שמע מינה: מה שהחרש כו': ורמינהי מה שהחרש מוציא במעצד והנפסק במגירה הרי אלו של בעל הבית והיוצא מתחת מקדח ומתחת רהיטני והנגרר במגירה הרי אלו שלו אמר רבא באתרא דתנא דידן איכא תרתי חציני לרבתי קרי לה כשיל ולזוטרתי קרי לה מעצד באתרא דתנא ברא חד הוא דאיכא וקרו לה מעצד: ואם היה עושה אצל כו': ת"ר מסתתי אבנים אין בהם משום גזל מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו א"ר יהודה כשות וחזיז אין בהם משום גזל באתרא דקפדי יש בהן משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא:

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ט סמג עשין עח טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' יב:
קמח ב מיי' שם טור ש"ע שם סעיף יח:
קמט ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' יב:
קנ ד טוש"ע ח"מ סי' יח סעי' יח:

לעזי רש"י

יפיינ"ץ [פויינ"ץ]. תפרים. ליציי"ץ [ליצי"ש]. נירים. לויסיי"ל [לומישיל"ש]. פקעות (של חוט). טריימ"ש [טרמי"ש]. חוטי ערב. שריימ"ש [חוטי ערב"ש]. גדילין (של פשתן לא טווי). פליטר"ש [פילטרי"ש]. לֶבֶד). רוניוי"ש [רודוניידורי"ש]. חתיכות (שנקטעו מהיגר בשעת עיבודו). שייר"ה [שיר"א]. משור. טריי"ד"א [טריידר"א]. מַקֶדַח. פליינ"א. מקצועה.

מוסף רש"י

קצרא שמיה. קלירי, כך שמס בלשון ישמעאל והס מוכסין, שמעתי אומרים על אס שמקלרין בגדי למר כשהוכסין אותן ברגליהן במיס, שקורין פולוי"ר, והיינו דמתרגמינן עון ריוגל (ש"ב יז) עינא דקלרא (תענית כט:).

הדרן עלך מסכת ב"ק

רבינו חננאל

ת"ר אין לוקחין מן הגרדי לא נירין ולא עירין ולא פונקין ולא שירי פקעיות. פי' עירין, צמר שנותנין בראש הקנה שמוליכין בו את הערב שלא יצא הערב מן הקנה אלא על יד על יד. פונקין, ערב. פקעיות, גלומרא. בגד מנומר, של מינין, כדאמרינן שחור על גבי לבן. ולא שיורי פקעיות. פי' קיבורא בארמית וסיסא בלישנא דרבנן, וי"א פיקה בלא עיי"ן. ת"ר אין לוקחין מן **הצבע לא אותות ולא דוגמות.** פי' חוטין של אורגים שמשימין משום אות. ופי' אותות, הגוזל צמר שמראה בו צבעי דוגמאות היינו גימו שמראה בו. **תנו רבנן** אין לוקחין מוכין מן הסורק מפני שאינן שלו, ובמקום שנהגו להיות שלו, ובכל מקום לוקחין כד כר מלא מוכין וכסת מלא מוכין, מאי טעמא, דקננהו בשינוי. אם היה שחור על גבי לבן נוטל הכל והן שלו. אמ' רב

מסורת הש"ס

(א) [מנחות עו. נדה סג.], (ב) [נ' כ"ש תענית כט: ד"ה קלרא], (ג) כס"ל: טוואן, (ד) כס"ל: ליתא,

הגהות הב"ח

(ה) גמ' טווי ובגדים: (ו) שם וחוץ למחט: (ז) רש"י ד"ה טווי וארג והני אירין דאמרן:

גליון הש"ם

גמ' **ולא יטיל יותר** מן שלש חובין. מפירוש רש"י הוסב ו' מ' נראה דהגיה"מ כאן מוכיס: **שם אמטויי ואתויי חד.** וכעין זה מנחות דף ע"ו ע"א וכעין זה ביומא"מי פ"ג דסוכה הלכה מ': **שם איבעיא** להו מלא מחט. כעין זה מולין ד' ל"ח ע"א:

רבינו חננאל (המשך)

יהודה הני חוטי קצרה שמיה וקצרה שקיל להו והכל עולין למנין תכלת. פי' ובענן לשלשולי התכלת בכנף הטלית כמלא קשר גודל, ואמ' רב יהודה ואילו חוטין דשמיהו קצרה עולין למנין כמלא קשר גודל ויצחק בריה היה קפיד ולא היה מכניסם בחשבון מלא קשר גודל. החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו חייב להחזיר לבעלים, ואוקימנה מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט. מטלית שהיא שלש על שלש בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן הרי הן של בעל הבית וחייב להחזיר כול'. **קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה.** פי' הני שני חוטין או ג' שחורין שהן על גבי לבן, קצרא שמיה שהן קורין להן בשביל שהן דבר קצר ומעט, וקצרא שהוא כובס שקיל להו. והכל עולין למנין תכלת, פי' דבענין לשלשולי התכלת בכנף הטלית כמלא קשר גודל, ואמר ר' יהודה ואלו חוטין דשמיהו קצרא עולין למנין מלא קשר וגודל, ויצחק בריה הוה קפיד ולא הוה מכניסן בחשבון מלא קשר גודל. זה פי' ר"ח ז"ל. **מה שהחרש מוציא במעצד והנפסק במגירה.** פי' מעצד קופין קטן ומשוה בו הנסרים וקוצץ החתיכות קטנות, מעשה ידי חרש במעצד. **מנכשי זרעין ועודרי ירקות.** פי' חופרי ירקות. [הדרן עלך הגוזל ומאכיל וסליקא לה מסכת בבא קמא]

שנים

שנים אוחזין בטלית. דוקא אוחזין דשניהם מוחזקים בה ואין לזה כח בה יותר מזה שאילו היתה ביד אחד נבדו הוי אידך המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו ואינו נאמן זה ליטול בשבועה: **זה אומר כולה שלי.** בגמרא מפרש למאי תנא תרתי: **זה ישבע.** מפרש בגמרא (דף ג.) שבועה זו למה: **שאין לו בה פחות מחציה.** בגמרא (דף ה:) מפ׳ למאי תקון כי האי ליטנא בהך שבועה: **וזה אומר חציה שלי.** מודה הוא שהחצי של חבירו ואין דינן אלא על חציה הלכך זה האומר כולה שלי ישבע כו׳ כמשפט הראשון מה שהן דינין עליו נשבעין שניהם שאין לכל אחד בו פחות מחציו ונוטל כל אחד חציו: **היו שניהם רוכבין בו.** נאשמעינן אתא (א) דרכוב ומנהיג שניהם שוין לקנות בהמה מן ההפקר: **בזמן שהן מודין.** בגמרא (דף ח.) מפרש [דבהאי][1] אשמעינן דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו: **גמ׳ ראיתיה.** קודם (ב) שהגבהת אותה: **בראיה קני.** מדקתני יחלוקו: **הנא כולה שלי.** בחזקה גמורה שהגבהתי תחילה ואתה תפסת מידי משזכיתי בה: **והאמר רבנאי.** בבבא קמא בהגזל ומאכילו[2]: **ומצאתה דאתא לידיה משמע.** ואפי׳ הכי אחיך[3] ולא עובד כוכבים ולא תימא כי מיעט רחמנא עובד כוכבים היכא דלא אתאי לידיה דישראל לא מיחייב למטרח עלה ולאהדורה אבל אתא לידיה מיחייב להחזירה לאבידתו אסורה: **הנא ליתנא דעלמא נקט.** אי לא הדר הנא כולה שלי הוה אמינא מאי מצאתיה דקתני הנא לשון בני אדם אחז במשנתנו ולא לשון המקרא והרבה בני אדם קורין לה מציאה משעת ראיה: **בעלמא דקתני מצאתיה.** בכ״מ שאינו שהמוצא מציאה קנאה הוה אמינא דמציאה קני לה משעת ראיה דלא אשמעינן שום הנא דלא קני לה אלא בהגבהה להכי אשמעינן הכא ממשנה יתירה: **והא זה וזה קתני.** גבי מצאתיה הנא זה אומר וגבי כולה שלי קתני זה אומר ואי אדא הוא הכי אבעי ליה למתני זה אומר מצאתיה וכולה שלי: **במקח וממכר.** קניתיה מיד פלוני ודוקא מקח וממכר הוא דאמרינן יחלוקו בשבועה דאיכא למימר שניהם קנאוה ולשניהם נתרצה המוכר אבל זה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה לא יחלוקו דודאי חד מינייהו רמאי הוא ותהא מונחת עד שיבא אליהו: דמורה

רב שימי בר אשי ואמרי לה[4] כדי[5] רישא במציאה[6] וסיפא במקח וממכר וצריכא

שנים אוחזין בטלית. לאיירי בהגחל בתרא (ב״ק דף קיט.) מחלוקת נסורת נגר ובעל הבית דקתני בתמצלת הרי אלו שלו ובכשיל הרי אלו של בעל הבית תני הכא נמי דיני חלוקות ואע״ג דבתרי מסכתא אין סדר למשנה[7] ואיכא מ״ד כולה זיקין לאו חדא מסכתא הוא ה״מ לענין מחלוקת ואח״כ סתם לפי שרבי לא היה לומד כסדר אלא כמו שהיו חפצים התלמידים אבל כשחברם על הסדר חברם ולריך בכל מסכתא טעם למה נשנית אחר שלפניה כדלייך ברים מסכת שבועות (דף ב:) מכדי תנא ממכות קסליק כו׳ וכן בסוטה (דף ב.):

ויחלוקו. תימה דתמלי שנא מהכיא דאריבא דאמר כל דאליס גבר פרק חזקת הבתים (ב״ב דף לד: ושם) וי״ל דאוחזין שאני דמשיב כאילו כל אחד יש לו בה בודאי החצי דאגן שהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא וכן במנה שלשי דמדמי בגמרא לטלית משיב הוא שהנפקד תופס בחזקת שניהם כאילו הם עצמם מוחזקים בו לכך משני דהתם ודאי דאד מינייהו הוא ואין החלוקה יכולה להיות אמת ולכך יהא מונח אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא יחלוקו וכן שניה אדוקים בשטר דמדמי לקמן (דף ז.) למתני׳ משום דשניהם אדוקים בו דהחלוקה יכולה להיות אמת דאפשר שפרע לו החצי ובמנה אין דרך שיקנה לו החצי אחרי שהוא ביד חבירו אבל באריבא אע״ג דאפשר שהיא של שניהם כיון דאין מוחזקין בו הוי דינא כל דאליס גבר ולסומכוס אע״ג דאין מוחזקין בו ואין החלוקה יכולה להיות אמת היכא דאיכא דרך דממונא פירוש שבנא טענותיהם יש ספק לבית דין יחלוקו: **וזה נוטל רביע.** ומ״ת יהא נאמן דאליו שלו מיגו דאי בעי אמר כולה שלי כדאמרי׳ בגמ׳ (לקמן דף ח.) האי מיגו גופיה לפטרו משבועה אי לא משום דאיעבומי קמעריס ומפרש ריב״ם דמיגו להוציא לא אמרי׳ דבחצי השני מוחזק זה כמו זה והיא דחזקת הבתים (ב״ב דף לב: ושם)[8] דגאין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי בידי ואבד והימנה רבה להוציא במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא[9] התם היינו טעמא משום דאפי׳ הוה שתיק רק שלא היה מודה שהוא מזייף היה נאמן כי החתימה היתה נכרת לעומדים שם ורב יוסף אית ליה דאפילו מיגו לא הוה כיון שטענה ראשונה שהוא טוען בהאי שטרא הוא שקר ואין לומר מיגו אלא היכא שטענתו ראשונה היא אמת מיגו שהיה טוען אחרת ולכך אינו מיגו אפילו להחזיק כגון בעובדא קמייתא וא״ת ונימא דאין ספק מוציא מידי ודאי דהאומר כולה שלי יש לו בודאי חציה והאומר חציה שלי ספק אם יש לו בה כלום כדאמרינן בפרק החולץ (יבמות דף לח.) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק אמר אנא בר מתנא אנא ואית לי פלגא ויבם אמר את ברא דידי ואית לך ולא מידי הוה ליה יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וי״ל דהתם יבם שהוא בנו של סבא הוי ודאי יורשו ולא יוציא הספק מספק ממונו אבל הכא אין סברא מה שהוא ודאי בחצי שיועיל לו לחציו השני: **בראיה בעלמא** קנה. אע״ג דקתני במתני׳ (לקמן דף ט:) ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי דלא קנה בראיה וכן ראה את המציאה ונפל עליה (לקמן דף י.) קתני נמי דלא קני מצי למדחי כיון דאמר תנה לי או שנפל עליה גלי דעתיה דלא ניחא ליה למקני עד שיגיע לידו: **דבראיה בעלמא לא** קני. והא דאמרי׳ בפרק הבית והעלייה (לקמן דף קיח. ושם) הבטה בהפקר קני היינו שעשה מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן: **והא** זה וזה קתני. איכא דוכתי דפריך כי האי גוונא ואיכא דוכתי דלא פריך: [עי׳ תוס׳ בכורות דף לא: ד״ה ס״כ]:

מי

מסורת הש״ס

(א) ב״ב קט., ב) [לקמן ח.], ג) לקמן ט. ב״ק קיג.; ד) רבינא רש״ל, ה) [עיין רש״ל], ו) [לקמן ח.], ז) [רש״ל], ח) שהגבהתי. רש״ת, ט) [לף קיג:], י) [דבריס כב], כ) [ב״ק קכ.], ל) [ד״ה אמאי],

תורה אור השלם

1 וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה היו וכו׳ אתא דרוכב ומנהיג:

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה וזה כו׳ התם ה״ם וכו׳. עיין לקמן דף קטו ע״א תוס׳ ד״ה והא:

מוסף רש״י

ומצאתה. שהגא קרויה מציאה, דאתאי לידיה משמע. ואפילו הכי אחיך ולא עובד כוכבים, ולמדך שאבידת כנעני מותרת, ולא תימא כי אמעוט אבידת כנעני מלטרוח אחריה אמעוט, אבל אי נקטה חייב לאהדורה (לקמן כז.). ואמרי לה כדי. שם מכס (גיטין פה:).

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״ט מהלכות טוען ונטען הל׳ ז סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ קלא סעיף א:
ב ב מיי׳ שם הלכה ח טוש״ע שם סעיף ב:
ג ג מיי׳ שם הלכה ז טוש״ע שם סעיף א:
ד ד מיי׳ פי״ז מהלכות גזילה ואבידה הל׳ ה סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ רסח סעיף א:
ה ה מיי׳ פ״כ מהלכות ממכיר הל׳ ד ועיין בהשגות וכמ״מ סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רכב סעיף א:

רבינו חננאל

שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו׳. ואקשי׳ עלה למה לי למתנא תוב זה אומר כולה שלי הלא באומרו אני מצאתיה משמע דכולה שלי היא. ופרקי הא אתא לאשמועי׳ דבראיה בעלמא לא קני לה למציאה. הא לא מיבעיא דהא אמר רבינא ומצאתה דאתאי לידיה משמע. דברי רבינא בהגזל בתרא הל׳ אין פורטין מחיבת המוכסין ופשוטה היא. ואוקימנא למתני׳ רישא במציאה וסיפא דקתני זה אומר כולה שלי בקנייתא בשטוען אני קניתיה ונתתי דמיה לבעליה

אי תנא מציאה. משום דמורה ואמר חברתי לאו מידי חסר לכך תפיס אע"ג שיודע שחבירו מצאה ורמו רבנן שבועה עליה כדי שיפרוש אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי שאם יודע שחבירו קנאה לא הוי תפיס ומדתפיס בה סבור שלו הוא ונתרצה המוכר כדמסיק לקמן דנקיט זוזי מתרוייהו אימא לא ישבע דמשום שבועה לא יפרוש שהרי סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישבע והיכא שודאי אינו סבור לומר אמת כגון דקא טעין כל אחד אני ארגתיה שאחד מהן טוען שקר במזיד או כגון שניס אדוקין בשטר לנקמן (דף ז.) התם פשיטא דיחלוקו בשבועה דע"י שבועה ודאי יפרוש דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא:

ולחזי זוזי ממאן נקט. פרש"י נשאל למוכר ואע"ג דאין המוכר נתמן כשאין מקחו בידו כדאי' בעשרה יוחסין (קדושין דף עג: ושם ד"ה בד"א) ה"מ בדנקיט מתרוייהו אבל בדנקיט אחד נתמן אפילו אין מקחו בידו וגרסינן בתר הכי ולא ידעינן ובתוס דחק לפרש כן דהכא פריך שפיר דאע"ג דאין מקחו בידו נתמן הוא כעד אחד ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועה ואיתך ישבע שבועה דאורייתא והשתא גרס שפיר ולא ידע דאי ידע הוה נתמן כעד אחד ומיהו ה"מ לשנויי דליתיה קמן דנשייליה וי"ל מפרש דנשאל להם ממי קבל המוכר המעות שאין אנו חושדין אותן לשקר בזה לומר נתתי והוא לא נתן וגם הם אינם חלוקים אלא למי נתרצה המוכר אבל בנתינת המעות אינם חלוקין:

לימא מתני' דלא כבן גנס. מצינו למימר דידע שפיר דמתני' אפשר דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה ומ"מ פריך דיחלוקו בלא שבועה אחרי שאפשר לבא לידי שבועת שוא ומשני התם ודאי אינה דאחד שבועת שוא:

התם דלא תפסי תרוייהו. כ"ל האחד ואע"ג דאפי' בעומדת בחנם אית להו לרבנן המוצא מחבירו עליו הראיה מ"מ מיקרי האחד תפיס מחמת חזקת מריה קמא ואית דגרס התם דאחד מינייהו הוא:

היכא דאיכא דררא דממונא. פירוש שבא טענותיהם יש ספק לב"ד דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותם כגון בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.) ומחליף פרה בחמור[1] אחרי שהספק גולד מעצמו דין הוא דיחלוקו אפילו בלא שבועה:

ומה התם דאיכא דררא דממונא. ואיכא למימר כולה דמר. לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן דבן גנס דלא חייש לשבועת שוא דלבן גנס אדרבה היכא דאיכא למימר כולה דמר פלגי בלא שבועה משום דאיכא בודאי שבועת שוא:

ומה התם דאיכא דררא דממונא. בפרק ח"ה (ב"ב דף לה. ושם) גבי ארבא דאמר רב נחמן כל דאליס גבר פריך מהמחליף פרה בחמור דיחלוקו ומשני התם איכא דררא דממונא ולא פריך ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר כולה דמר יחלוקו גבי ארבא דאיכא למימר דתרוייהו הוא ואין חולקין אלא כל דאליס גבר כדפריך הכא היינו משום דלענין חלוקה סברת דררא דממונא היא טובה מאחר שספק גמור הוא בלא טענותם דין שיחלוקו אבל ארבא אע"ג דאפשר דתרוייהו היא כיון דאיכא דררא דממונא ואין אוחזין הוי דינא כל דאליס גבר אבל לענין שבועה אין מועיל סברת דררא דממונא לחלוק בלא שבועה אחרי שהוא בודאי של אחד מהם סברא הוא שיחלוקו בשבועה אולי יודה אחד מהם:

התם

דאי תנא מציאה הוה אמינא מציאה הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי לאו מידי חסר בה איזל אתפיס ואתפליג בהדיה אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי אימא לא ואי תנא מקח וממכר [6] הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא השתא דצריכא לדידי אשקליה אנא וחבראי ליזיל לטרח ליזבן אבל מציאה דליכא למימר הכי אימא לא צריכא מקח וממכר [6] ולחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא [7] דנקט מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ ולא ידענא מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כורחיה לימא מתני' דלא כבן גנס דאי בן גנס האמר[3] כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אפילו תימא בן גנס התם ודאי איכא שבועת שוא הכא איכא למימר דליכא שבועת שוא אימור דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה לימא מתני' דלא כסומכוס דאי כסומכוס האמר [3] ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה ואלא מאי רבנן הא אמרי המע"ה האי מאי אא"ב רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה הכא דתרוייהו תפסי [פלגי] לה בשבועה אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו חולקין בלא שבועה הכא דתרוייהו תפסי לה לא כ"ש אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר [7] ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי מאי איכא למימר אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא אבל היכא דליכא דררא דממונא לא ולאו קל וחומר הוא ומה התם דאיכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר ואיכא

דמורה ואמר. מורה היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט: **לאו מידי חסר.** אינו מפסיד כלום בחנם בתה לו ואף בלא טורח: **אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי.** ואע"ג שזה גם הוא נתן את המעות למוכר כדאוקמינן לקמן דנקט מתרוייהו חד מדעתיה וחד בע"כ וכשיחלוקו יטול זה חצי מעותיו וזה חצי מעותיו אפ"ה חסרון הוא אצלו דאי לא הוה צריך לה לא הוה מהדר אבתרה למזבנה וזה שבא לחלוק ויתן חצי דמיס שלא כדין מחסרו: **דמי קא יהיבנא.** דמיס אני רוצה ליתן: **אבל מציאה דליכא למימר.** חברי יצ' וימצא אחרת זה ודאי מחסרו ממון: **ולחזי זוזי ממאן נקט.** נשאל את המוכר ממי קיבל דמיה דתניא בקדושין (דף עג:) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי. ואע"ג דמסיים בד"א שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן שלא נתן לב לדבר כל כך להיות זכור מאחר שאינסה חזרו אחריו בפיסוק דמיה הא אוקימנא התם בדנקט זוזי מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ דכיון דלא עליה רמיא לאסהודי לא דק כולי האי להיות נזהר משהלכו מלפניו הי מדעתיה והי בע"כ אבל היכא דלא קיבל דמיס אלא מחד מידכר דכיר ליה: **לא צריכא דנקט זוזי מתרוייהו.** ה"ג **ולא ידעינן מהי מדעתיה ומהי בעל כורחיה.** ולא גרסי' ולא ידע דאפי' ידע בזו אין המוכר נאמן משהלכו כדמוקי התם: **מפני'.** דמשבע לתרוייהו וחד משתבע לשיקרא: **דלא כבן גנס.** במסכת שבועות (דף מה.) גבי חנוני על פנקסו: **אלו ואלו.** באין לב"ד על מנת לישבע אחד מהם לשוא אמר בעל הבית לחנוני תן לבני חטים בדינר ועלי לשלם או לפועלים בשלא מעות שאני חייב בשכרם ועלי ליתן שלא הוא אומר נתתי והוא אומר לא נטלתי ואינסה תובעין את בעה"ב שינסה נשבעין ונוטלין מבעל הבית אמר בן גנס כילד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא שינסה נוטלין בלא שבועה: **אימור בהדי הדדי אגבהוה.** למאיה וכל אחד ואחד סבור אני הגבהתיה תחילה וכולה שלי וכי משתבע על חציה קושטא משתבע. ולענין מקח וממכר נמי אמאי לשינסה נתרצה: **לסומכוס.** בבבא קמא גבי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה (דף מו.): **עליו הראיה.** בעדים ואי לא לא גבי מידי והכא חולקין [בשבועה]: ה"ג **אי אמרת בשלמא רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמור רבנן כו' הכא דתפסי תרוייהו פלגי בשבועה אלא אי אמרת סומכוס ומה התם דלא תפסי תרוייהו אמר סומכוס פלגי בלא שבועה הכא דתפסי תרוייהו לא כל שכן: תרוייהו תפסי.** ואין כאן מוציא מחבירו: **בשבועה פלגי לה.** כיון דמתחזר גודיינא במה שחבירו תופס דהאי תפיס בכולה והאי תפיס [בכולה][9] לא קיס להו לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי כדאמרי' התם לרבנן דבעי ראיה הצריכוס שבועה: **שמא ושמא.** כי התם דקתני נמצא עוברה בלדה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה אם משילדה נגחה ולא מת הולד מחמת הנגיחה אלא מאליו וכיון דכל חד שמא טעין ליכא למרמי עלייהו שבועה: **דרבה בר רב הונא.** בפרק השואל לקמן (דף ק.): **דררא דממונא.** חסרון ממון. שאם יפרע זה שלא כדין הוי חסרון ממון ואם נפטרנו שלא כדין נמצא זה חסר ולד פרתו: **ומה התם דאיכא דררא דממונא כו'.** איזה מהן שמפסיד האחי שלא כדין אתה מחסרו ממון:

ואיכא

ו א מיי' פ"כ מהלכות מכירה הלכה ד ועיין בהשגות וכמ"מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רכב סעיף ח:

רבינו חננאל

ואמרי אי הכי נשאל למוכר למי מהן מכר וממי קבל דמיה ושנינן באומר לא ידעתי ואמר ששניהן תבעוה ממני לקנותה ואמרתי להן מי שיתן לי דמיה הרי היא מכורה לו ונתן לי א' מהן דמים והא' השליך המעות לפני ולקחו הטלית ואיני יודע מי מהן שנתן ומי שהשליך כגון זה שנינו שניהן נשבעין וחולקין. וכיון שא' הוא שקנה והא' טוען בשקר ותני תנא שניהן נשבעין ונוטלין מכלל דהאי תנא לא חייש לשבועת שוא של אחד מהן. מתני' דלא כבן גנס דאי בן גנס הא חייש וקתני שניהן נוטלין בלא שבועה. דברי בן גנס הן בשבועות פרק כל הנשבעין שבתורה הלכה וחזנוני על פנקסו. ודחינן אפי' תימא בן גנס [הכא] איכא למימר דלמא תרוייהו בחדא אגבהוה וה"ה בקנייתא שניהן כא' קנאוה ואין ביניהן שבועת שוא. תוב אמרי' לימא מתני' דלא כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה דתנן שור שנגח את הפרה ונמצאת עוברה בצדה וכו'. ואמרי' בגמ' אר"י אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל [גדול] בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם ח"נ לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכ"א המע"ה. ואמרי' אלא מאי מתני' אינה כסומכוס אלא כרבנן אמאי נשבעין והא המוציא מחבירו עליו הראיה אמרי. ופרקי היכא דתפיס חד ואידך טעין עליה אמור רבנן המע"ה. הכא דתרוייהו תפסי לה אמרי רבנן חולקין בשבועה. אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו וכו'. דברי רבה בר [רב] הונא דאמר אמר סומכוס אפי' ברי וברי בהמחליף פרה בחמור בפ' השואל את הפרה ודברי ר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי כרבה בר [רב] הונא בסוף פ' המניח את הכד.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי תנא מקח וממכר ה"א התם הוא דרמו:

מוסף רש"י

ולחזי זוזי ממאן נקט. קא ס"ד אלא קיבל מעות אלא מאחד מהם, הא ולאי מדכיר דכיר זוזי דממאן קבל (קדושין עד.). **כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא.** בתין לב"ד לישבע שבועת שוא מבייסה, דליתבהו דאינו משקר (שבועות מה.). **אמר סומכוס אפילו ברי וברי.** דשייסה טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דנתבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלבי דינא מספקא מאן קאמר קושטא מולקין (ב"ק לה:).

א) קדושין עד., ב) שבועות מה., ג) [ב"ק לה: וש"נ], ד) שם לה: [ע"ש] (דף מו.) לקמן ק.,, ה) [כש"ל], ו) [לקמן ק.],

ואילא למימר כוליה דמר. ועוד על כרחך לו כוליה דמר לו כוליה דמר אפילו הכי חולקין בלא שבועה: **הכא דליכא דררא דממונא.** ועוד דאיכא למימר דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה: **לא כ"ש.** דחולקין בלא שבועה: **ופוקף.** אוחז: **דר' יוסי.** לקמן בהמפקיד (דף לז.). שניס שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי וקאמר ת"ק נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו אמר ר' יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי ולמה יודה הרי קיבל את שלו אלא הכל יהא מונח ויפסיד הרמאי. וה"ג יהא מונח: **הא נמי כשאר דמיא.** דהתם על מנה השני הם דנין ואנו דנין על הטלית כולה: **דחד מינייהו הוא.** ואין לומר יחלוקו: **הכא דאיכא למימר דחד מינייהו הוא.** ואין לחבירו חלק בה לא כ"ש דלית ליה יחלוקו: **מאי פסידא איכא ליה.** למי שאין לו חלק בה אם תהא מונחת: **דלודי.** שאין לו חלק בה כשיודה מה יטול: **מקח וממכר מאי איכא למימר.** הא אוקימנא[1] דקיבל דמים מתרוייהו ואי הוה אמרינן יהא הטלית והדמים מונחים אית ליה פסידא לרמאי ויודה על האמת קודם שיפסיד: **הכא היינו טעמא.** דשניהם נשבעין ונוטלין דחנוני אומר לבעל הבית אנא שליחותא דידך עבדי ונתתי לפועלך ממון שנותתי: **מאי איכא לי גבי שכיר.** לערער: **לא מהימן לי.** איני מאמינו בשבועה. אני אומר שהוא רשע ואין לי להאמין אדם בשבועה על כרחי אלא אם כן האמנתיו מתחילה להפקיד אצלו או להתנות עמו: **אם הימנתיה.** ואתה הוא שקילקלת ואין לי להפסיד בקלקולך שיהיו מעותי מונחין עד שיבא אליהו: **ושבע על השאר.** כדין מודה מקצת הטענה שאמרה תורה ישבע כדילפינן בשבועות (דף לט:) מכי הוא זה[2]. ואע"ג דזה לא הודה הרי יש עדים במקצת ולא תהא הודאת פיו גדולה לחייבו על השאר שבועה מהעדאת עדים: **מקל וחומר.** לקמן[3] מפרש מאי ק"ו: **ותנא תונא.** ותנא דידן סייעתא לדידי: **זה אומר כו'.** וקתני שניהם ישבעו: **אלא סהדי דמה דתפס האי.** היינו פלגא: **דידיה הוא.** שהרי מוחזק הוא בפיינו והרי הוא תובע את כולה וחבירו כופר את כולה שאומר כולה שלי ואף מה שאתה תופס בידך ואנו מעידין אותו שיש לו בה מקצת ומחייבים את חבירו שבועה על השאר דהיינו חצי שעיכב לעצמו: **מאי לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים.** מהיכי תיתי לן למידק דתיסק אדעתין דתהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים דאיצטריך לתנא למילף מק"ו דלא תהא הודאת פיו גדולה: **מפני מה אמרה תורה כו'.** ולא תשבו כמשיב אבידה לפטרו שלא כפר בכולו: והאי בע"ח והאי בכוליה בעי דנכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו והאי יודע והעד מעיד שהוא גנב או שאביו הלוה לו וי"ל[4] דמכי הוא זה משמע דגזירת הכתוב הוא דדוקא מודה מקצת הטענה חייב הכא[5]: בכוליה

התם ודאי איכא רמאי. לכך קנים ליה גם במה שהוא שלו בודאי אבל הכא אימור תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה דליכא רמאי דכל חד סבור שהוא הגניבה קודם: **אי** נמי **התם** קנים בי היבי דלודי. אבל הכא אפילו איכא ודאי רמאי כגון שזה אומר אני מצאתיה היום וזה אומר אני מצאתיה אתמול מודה דיחלוקו ולא אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו דנשביל כך לא יפרוש דהא אינו מפסיד כלום:

אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא. נוכל לומר [6] דהדר ביה ולא סגי בטעמא דמפסיד הרמאי לבד דלא קנים ר' יוסי אלא היכא דאיכא ודאי רמאי ואית ליה פסידא אבל היכא דאיכא רמאי וליכא פסידא לא יקנום כדמשמע ליסנא דא"כ מה הפסיד הרמאי מיהו לשון אלא משמע דהדר לגמרי וכן בסמוך דפריך בין לרבנן בין לרבי יוסי נימא יהא מונח אף על גב דהתם לית ליה פסידא לרמאי:

גבי חנוני נמי יהא מונח. לר"ע דאמר (יבמות דף קיח:) בלקח ממחמשה ואינו יודע מאיזה מהם לקח נותן לכאו"א לא פריך אמאי נותן לכאו"א יהא מונח דהתם הוה ליה למדכר ואיהו דאפסיד אנפשיה:

ולא אמרת לי הב ליה בסהדי. תימה ליתא ליה בעל הבית לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אע"ג דלא אמר ליה הב ליה בסהדי היה לו מעצמו להשיס על לב כדאמרינן בפ' הכותב (כתובות דף פה.) גבי אבימי דהוי מסקי ביה זוזי בי חוזאי ושדרינהו ביד ס (רבא) ופרעינהו ואמר להו הב לי שטרא ואמרו ליה הנך סטרא מינהו ומסיק התם דלא שנא א"ל שקול שטרא והב להו זוזי ולא שנא הב זוזי ושקול שטרא מחייב השליח משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וי"ל דהתם כיון דהזכיר לקיחת השטר כאילו אומר עשה באותו ענין שיבא השטר לידך אבל הכא לא הזכיר עדיס כלל:

מפני מה אמרה תורה כו'. פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא נימא מגו בעלמא ומשני דאין זה מגו דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל הואיל והבירו מכיר בשקרו אבל במקום שיכול להעיז כגון בגנו ואמר מנה נאצין בידי והאכלתיו פרס נאמן במגו דאי בעי כפר הכל כדאיתא פ"ב דכתובות (דף יח. ושם) ובפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מב.) וא"ת כופר הכל מנלן דפטור ואין לומר מטעם חזקה דאין אדם מעיז דהא אפי' במקום שיכול להעיז פטור כגון בגנו ואפילו מודה מקצת פטור התם מגו דאי בעי כפר הכל ואין לומר דילפינן מדאיצטריך למכתב שעד אחד מחייבו שבועה ואי כופר הכל חייב מאי נפקא מינה מעד אחד הא בלאו הכי חייב דהא איצטריך במקום שהוא אינו תובע כלום ואינו

ואיכא למימר כולה למר ואיכא למימר כולה למר אמר סומכוס ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה הכא דליכא דררא דממונא דאיכא למימר דתרוייהו היא לא כ"ש אפילו תימא סומכוס שבועה זו מדרבנן היא כדרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן [7]אשבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא לימא מתניתין דלא כרבי יוסי דאי כרבי יוסי הא אמר[8] א"כ מה הפסיד רמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו אלא מאי רבנן כיון דאמרי רבנן השאר יהא מונח עד שיבא אליהו הא נמי כשאר דמי דספיקא היא האי מאי אי אמרת בשלמא רבנן התם דודאי האי מנה דחד מינייהו הוא אמרי רבנן יהא מונח עד שיבא אליהו הכא דאיכא למימר דתרוייהו הוא אמרי רבנן פלגי בשבועה אלא אי אמרת ר' יוסי היא השתא ומה התם דבודאי איכא מנה למר ואיכא מנה למר אמר ר' יוסי יהא מונח עד שיבא אליהו הכא דאיכא למימר דחד מינייהו הוא לא כ"ש אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא מי יימר דאיכא רמאי אימא תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה אי נמי התם קנים ליה רבי יוסי לרמאי כי היכי דלודי הכא מאי פסידא אית ליה דלודי תינח מציאה מקח וממכר מאי איכא למימר [9]אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא בין לרבנן ובין לר' יוסי התם [10]גבי חנוני על פנקסו דקתני [2]זה נשבע ונוטל וזה נשבע ונוטל מ"ש דלא אמרינן נפקיה לממונא מבעה"ב ויהא מונח עד שיבא אליהו דהא בודאי איכא רמאי אמרי התם היינו טעמא דאמר ליה חנוני לבעה"ב אנא שליחותא דידך קא עבדינא מאי אית לי גבי שכיר אע"ג דקא משתבע לי לא מהימן לי בשבועה את האמנתיה דלא אמרת לי בסהדי הב ליה ושכיר נמי א"ל לבעה"ב אנא עבדי עבידתא גבך מאי אית לי גבי חנוני אע"ג דמשתבע לי לא מהימן לי הלכך תרוייהו משתבעי ושקלי מבעל הבית: [11]תני רבי חייא [3]מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים זוז נותן לו חמשים זוז [12]וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו ותנא תונא שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו' והא הכא כיון דתפים אנן סהדי דמאי דתפים האי דידיה הוא ומאי דתפים האי דידיה הוא וקתני ישבע מאי שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדי' מק"ו שלא תאמר הודאת פיו הוא דרמיא רחמנא שבועה עליה כדרבה [13]דאמר רבה מפני מה אמרה תורה [14]מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני

[1] [לקמן ה:], [2] לקמן לז., [3] [שבועות מה.], [4] [עי' תוס' לקמן ה. ד"ה ר' מייח], [5] עיין תוס' שבועות לד: ד"ה אתו, [6] כתובות יח. גיטין נח: ב"ק קו. שבועות מב: [לקמן ה:], [7] [לעיל ב:], [לקמן ה:], [8] [שמות כב], [9] [ע"ב], [10] ס"א דלא הדר ביה לגמרי אלא דלא סגי, [11] ל"ל חמת, [12] [לקמן ה.], [13] וע"ע תוס' שבועות מה ד"ה ר' יוחנן ד"ה עירוב, [14] ד"ה עירוב.

גליון הש"ס

גמ' אלא מחוורתא. קשיא הא תוס' ד"ה ולחזי וכו' כתבו ומיהו הו"מ לשנויי דליתא קמן דנשייליה אם כן איך ההכרעה כדשנינן מעיקרא דלמא מו"מ מיירי בנקט זוזי מחד וליתא קמן דנשייליה ושייך ביה טעמא כי היכי דלודי:

מוסף רש"י

א"כ מה הפסיד רמאי. א"כ לא יודה לעולם על האמת (לקמן לז.). חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. לכפור את הכל, הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על השאר, דהאי בכוליה בעי דנכפריה כו' (גיטין נא:) או: אין אדם מעיז פניו בפני זה שעשה לו טובה, הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה, דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למכפר ביה, והיכי דהודה מקצת בכולה בעי למכפרייה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו (ב"ק קז.).

רבינו חננאל

ואסקי' לשמעתי' אפי' תימא סומכוס שבועה זו דקתני במתני' מדרבנן היא דאמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא. סוגיא דשמעתין בגמרא דשור שנגח את הפרה כסומכוס. תוב אמר לימא מתני' דלא כר' יוסי דאמר בפ' המפקיד א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו ויאמר למי הם. ושנינן אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי אבל הכא די"ל תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה וכו' ואקשי' תוב לר' יוסי ולרבנן הא דתנן גבי חנוני על פנקסו שחנוני אמר נתתי והפועל אמר לא לקחתי ושנינו שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב והא הכא דודאי איכא רמאי ולא אמרו הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו. ודחינן התם היינו טעמא משום דיכול פועל למימר אנא לך עבדי עבידתא הב לי אגראי מאי אית לי גבי חנוני. חנוני אמר ליה לבעה"ב אנא שליחותך עבדי וכו'. תני ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין אותו חמשים נותן לו חמשים וחייב שבועה על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו. ותנא תונא. פירושו והתנא שנאה. כלומר שנינו במשנתינו כשמעתיה דר' חייא דתנן שנים אוחזין בטלית וכו'. [מאי] שלא תהא הודאת פיו גדול' מהעדאת עדים וכו' אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע שנאמר אשר יאמר כי הוא זה. ודרשינן לזה אשר יאמר כי הוא הוא שאתה טוענני (זה בלבד) יש לך אצלי זה בלבד שנמצא מודה במקצת הלכך ישבע. הנה בהודאת פיו במקצת שהיא קלה חייב שבועה העדאת עדים שהיא חמורה ממנה לא כ"ש שיהיה חייב.

ז א מיי' פ"ע מהלכות טוען ונטען הלכה ז סמג עשין לה:
ח ב מיי' פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' לא סעיף ג:
ט ג מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה י סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' עה סעיף ד:
י ד מיי' פ"ג מס הל' ה סמג עשין סט טוש"ע מ"מ סי' פז סעיף ג:

בכוליה בעי דלודי ליה. מה שפירש רש"י כיון דחשיד אממונא היכי נשבע מימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני דמשתמטי ולא חשיד ועל זה תימה דהא מסיק לקמן (דף ו.) דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא ואין לומר דהיינו מדרבנן לפי שרואה שהיתה שבועה חמורה עליהם אבל מדאורייתא חשוב לזה חשוב לזה דהא לקמן מייתי מרב נחמן דמשביעין אותו שלש שבועות ואחד מהן שלא שלחתי בו יד ומשמע בהגוזל קמא (ב"ק דף קז: ושם) דהוי דאורייתא וכן בנסכא דר' אבא (שבועות דף לב:) משמע דאי אמר לא חטפתי היה נשבע להכחיש את העד שבועה דאורייתא מדאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלש דאשבועה דרבנן לא אמר הכי לכן י"ל ובכוליה בעי לודי ליה כלומר מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא שאין חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל ומשני דאין זה העזה דאשתמוטי קמשתמיט ואם תאמר כופר הכל נמי אשתמוטי קא משתמיט ואינו העזה כדאמרי' בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ:) אמר רב נחמן כופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום חזקה דאין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו ופריך אדרבה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומשני אשתמוטי קא משתמיט וי"ל דמ"מ העזה יש יותר בכופר הכל מבכופר חצי וליכא מגו: **אבל** העדאת עדים דליבא למימר.

כל כך משתמיט כיון שכפר הכל אימא כיון דחשוד הוא לגזול חשוד נמי אשבועתא קמ"ל ק"ו דלא הוי גזלן בהכי דאשתמוטי קא משתמיט דהכופר במלוה כשר לעדות ואע"ג דאמרי' לקמן (דף ו.) דלא אמרינן מגו דחשיד כו' מ"מ גם התנא משמעינן דלא אמרינן מק"ו מפיו ועד אחד ואם תאמר אמאי אצטריך לטעמא דאשתמוטי ליטמא אי לאו ק"ו א"א הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים משום שכן אינו בהכחשה ובהזמה כדפריך לקמן ולקמן נמי הוה ליה למפרך מה לפיו שכן משתמיט וי"ל דהכא דאתא לפרושי דהודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ניחא ליה למינקט טעמא דמשתמיט דסברא הוא דמטעם זה ישבע בהודאת פיו ולא בהעדאת עדים וחומר שאינו בהכחשה ובהזמה ניחא ליה למנקט לקמן לסתור ק"ו שכן דרך הגמרא למפרך פירכא על קל וחומר ולא מסברא לכך לא מייתי לקמן סברא דמשתמיט: **מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים כו'.** פי' שכן מחייבו קרבן אפילו העדים מכחישין אותו ואומרים לאו חלב הוה אלא שומן דאי אין העדים מכחישין אותו היכי קאמר תאמר בעדים כו' עדים נמי מחייבין אותו קרבן אם אינו מכחישן ואפילו עד אחד אם אינו מכחישו מחייבו קרבן וזאת הסוגיא סובבת כלשונה דפרק אמרו לו (כריתות דף יב. ושם) דמפרש טעמייהו דרבנן דלקמן דאמרו לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דפטור משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ולכך פיו מחייבו קרבן אפילו עדים מכחישין אותו ועדים אין מחייבין אותו קרבן אם מכחישן דלאידך ליתנא דמפרש טעמייהו דרבנן דמתרץ דיבוריה ואמר דלא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו היכי היה דעתו אבל להכחיש העדים אינו נאמן א"כ חשיבי עדים מפיו שכן חייבוהו קרבן אפי' מכחישן והוא לא מחייב עצמו קרבן אם היו מכחישין אותו ואתי רבי חייא אפילו כרבנן: **רבי** חייא בר"מ סבירא ליה. וא"א א"כ נימא ק"ו דר"מ אם הביאוהו לידי מיתה לא יביאוהו לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי מיתה קל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי. הרי זה נאמן לפטור עצמו מקרבן, דאין עדים מכחישים בהם, הלכך אי אמר נמי לא אכלתי נאמן (יבמות פז:) אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד היה ומזיד פטור (כריתות יא:).

והאי בכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי אשתמוטי הוא דקא מישתמט מיניה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה אבל העדאת עדים דליכא למימר הכי אימא לא קמ"ל ק"ו ומאי ק"ו ומה פיו שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה ופיו אין מחייבו ממון והא [א]הודאת בעל דין כמאה עדים דמי מאי ממון קנס ומה פיו [ב]שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו קנס אינו דין שמחייבין אותו שבועה מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה דאמר עדים מחייבין אותו קרבן מק"ו [ג]דתנן אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי רבי מאיר מחייב וחכמים [ד]פוטרים אמר רבי מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי יפטר אלא מה לפיו שכן מחייבו אשם אשם היינו קרבן אלא מה לפיו שכן מחייבו חומש הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה כי היכי דמחייב ליה קרבן מק"ו מחייב ליה חומש מקל וחומר אלא מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה אלא אתיא מעד אחד ומה עד אחד שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע תאמר

והאי בכוליה בעי דלודי ליה. וכ"ת מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא גרמי עליה שבועתא לא חשיד אממונא לפי שברלונו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי [זוזי] ופרענא ליה: **דלילא למימר הכי.** שהרי כפר בכולו וניימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא: **פיו שאינו מחייבו ממון.** בהולאתו ולקמיה מפרש לה: **מחייבו שבועה.** על האמר: **עדים שמחייבין [אותו] ממון.** דמה שהעידו: **אינו דין שיחייבוהו שבועה.** על האמר: **הודאת בעל דין כמאה עדים.** ברייתא היא בתוספתא דבבא מציעא בפ' ראשון: **פיו אינו מחייבו קנס.** דילפינן (ב"ק דף עה.) מקראי דמודה בקנס פטור אשר ירשיעון אלהים[ה] פרט למרשיע את עצמו: **פיו מחייבו קרבן[ו].** דכתיב והתודה אשר חטא והביא (ויקרא ה): **עדים אין מחייבין אותו קרבן.** אם [ז]מכחישין [ח] אותו דכתיב (שם ד) או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים[ט]: **אמרו לו שנים אכלת חלב.** שוגג: **והוא אומר לא [אכלתי].** פטור שהיה יכול לומר מזיד הייתי ויפטר מן הקרבן אף כשאמר לא אכלתי פטור דמה לו לשקר: **תומש ואשם.** אם נשבע וכפר ממון והודה כתיב או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' (שם ה): **אינו בהכחשה ובהזמה.** אם הודה לו במנה ובאו עדים והכחישוהו לומר אינך חייב לו כלום אינו נפטר בכך דהולאת בעל דין כמאה עדים: **שישנן בהכחשה ובהזמה.** שאם באו שנים עדים והכחישום או הזימום אין זה משלם ממון על פיהם: **מחייבו שבועה.** טענו חבירו מנה לי בידך והוא אומר אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שהוא חייב לו הרי זה נשבע להכחיש את העד דכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש וגו' לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל לשבועה קם (שבועות דף מ.): **מה לעד אחד.** כלומר הילפת שבועה דשנים משבועה דעד אחד מה לעד אחד שכן על מה שהעד מעיד הוא נשבע להכחישו: תאמר

אשם היינו קרבן. דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם תימה דבמתני' דד' שומרין (שבועות דף מט. ושם) תנן היכן שורי נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם אבל על פי עדים אין משלם חומש ואשם וכן תנן בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף קח.) ומוקי לה בפרק הגוזל קמא[י] כר"מ וי"ל דסוגיא דהכא דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם לא יעמיד דהיא משנה כר"מ אלא כדבעי לאוקמה התם כשאכלו טריפה והיא סוגיא דהתם דסבר דלרבי מאיר עדים לא מחייבי אשם משום דגבי אשם כתיב והתודה לא סבר כסוגיא דהכא דאשם היינו קרבן וליף במה הלד מפיו ועד אחד כדמסיק הכא:

עד

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהלכות טוען ונטען הל' ג [ופ"ז הל' ח] טוש"ע מ"מ סימן פח סעיף ח:

יב ב מיי' פ"א מהלכות גניבה הל' ה ופ"ג שם הל' ז ופ"א מהלכות טוען ונטען הל' טז יז טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף כו:

יג ג מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה א סמג עשין ריג:

רבינו חננאל

והיאך זו חמורה מזו דהא אע"פ שהודאת פיו מחייבתו ממון דקי"ל הודאת בע"ד כ"ן עדים דמי אינה מחייבתו קנס דקי"ל מודה בקנס פטור הודאתו במקצת הטענה מחייבתו שבוע' העדאת עדים שמחייבתו קנס אינו דין שיחייבוהו שבועה במקצת. ופרכינן מה לפיו שכן מחייבתו קרבן. שנאמר והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה והביא את אשמו לה' וגו'. תאמר בעדים [שמעידין] עליו שחטא אין מחייבין אותו קרבן למה שאם ירצה אמר מזיד הייתי ואין קרבן למזיד ואם יודה להם כי שוגג הייתי בהודאתו מתחייב ולא בעדות העדים. ודחי' הא לא קשיא דר' חייא כר"מ ס"ל דאמר עדים מחייבין אותו קרבן דתנן בכריתות (פ' ד' מחוסרי כפרה) אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב א"ר מאיר אם הביאוהו ב' לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי כלומר מה תועיל עדותם אם ירצה לומר מזיד הייתי וכו' וחזר לפרך פירכא אחריתי מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה כלומר אם יודה שלויתי מפלוני מנה ביום פלוני במקום פלוני ויבואו עדים ויעידו כי שם היינו עמך בו ביום באותו מקום שאמרת ולא ליתה אתה ממנו כלום אחר הוא שלוה או אם יאמרו לו אותו היום היית עמנו במקום פלוני רחוק מזה המקום יותר ממהלך יום והוא מכחישם דכל כי האי גוונא אמרי' הודאת בע"ד כמאה עדים ואין העדים יכולין להכחישו ולא להזימו ולפיכך כשמודה מקצת הטענה חייב תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה ונמצא כח העדים פחות מהודאת פיו כך בחיוב שבועה כח העדים פחות הוא מהודאת פיו. ונדחה זה הק"ו וחזרנו לפרק דרך אחרת. ומה עד א' שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' ודרשינן ליה לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שיחייבוהו שבועה. ודחי' מה לעד א' שכן על מה שהעיד הוא נשבע וכו'.

מסורת הש"ס

(א) [תוספתא פ"א קדושין סה: גיטין מ: סד.], ב) יבמות פז: כריתות יא:, ג) [שמות כב], ד) [עי' כריתות יב.], ה) [מכחיש אותן כל"ל], ו) [כריתות יא:], ז) מהר"ם ועיין רש"ל, ח) דף קו:.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עדים וכו' אם מכחישין דכתיב או הודע כל"ל ומיהת אותו נמחק:

מוסף רש"י

והאי בכוליה בעי דלודי ליה. וכי מימא לא נשבעיה אשאלה, דמגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא, אממונא לא חשוד מדלא כפרייה בכוליה, דהאי כי אודי בפלגא בכוליה נמי בעי לודי והאי דלא אודי ליה לאו דדעתו למיגזליה, אלא מישתמוטי אישתמיט לדמוי השתא (גיטין נא:). הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. דכתיב (שמות כב) אשר יאמר כי הוא זה, הרי שסמך על מקלת הולאתו (קדושין סה:). אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה. כגון אם העידו בו שהרג את הנפש (כריתות יא:). מה אם ירצה לומר מזיד הייתי. הרי זה נאמן לפטור עצמו מקרבן, דאין עדים מכחישים בהם, הלכך אי אמר נמי לא אכלתי נאמן (יבמות פז:) אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד היה ומזיד פטור (כריתות יא:).

שנים אוחזין פרק ראשון בבא מציעא

תאמר. בשבועה דעדים שאינו נשבע על מה שהעידו אלא על מה שלא העידו ועל כפירתו הוא נשבע ולא אהעדאתן ומנין לך להמיר כל כך: **מגלגול שבועה דעד אחד.** אם נתחייב לו שבועה ע"י עד אחד כדאמרינן והיתה עליו טענה אחרת שלא היתה מוטלת עליו שבועה מגלגלין אותה עם שבועה זאת ונשבע על שניהן דגלגול שבועה דאורייתא היא דיליפינן לה בקדושין (דף מז:) מוומרה האשה אמן אמן[ז] הרי שעל מה שלא העיד העד הוא משביעו: **שכן שבועה גוררת שבועה.** עד לא חייבו שבועה אלא על מה שהעיד והשבועה גוררת שבועה. תאמר בעדים הללו שהחמשים שהעידוהו הם מחייבין אותו לשלם ואין כאן שבועה לגרור על ידה שבועה על השאר: **פיו יוכיח.** מודה מקצת הטענה שעל מה שכופר ופיו לא הודה הוא נשבע: **טענה וכפירה.** זה טוען וזה כופר הן באין לדין: **לא הוחזק כפרן.** על מה שכפר אינו מוחזק כפרן שמא לא כיחש שהעד אינו נאמן להכחישו ולהחזיקו כפרן: **תאמר בעדים.** שמאחר שכפר הכל והם העידו על החמשים הוחזק כפרן ולא נאמר נאמינה על השבועה: **הכופר במלוה.** אין על כולה דין על מקצת ובאו עדים והעידוהו עד שלא נשבע: **כשר לעדות.** ולא אמרינן גזלן הוא והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת רשע עד לכיון דמלוה להולאה נתנה דלמא גריך להוליאה וסבר עד דהוה לי [זוז] ופרענא ליה ואי מודינא ליה השתא יתבעני מיד. אבל הכופר בפקדון אפי' על מקצת ובאו עדים והעידוהו פסול לעדות דמאי הוה ליה גבי פקדון לאשתמוטי נפשיה ושמא תאמר אבד ממנו ואשתמיט ליה עד דמשכח ליה לקמן בפירקין (דף ה:) מוקמינן בדאתו סהדי ואמרי הכא שעתא בידיה נקיט ליה: **בשורש הזמה.** לשלם קנס דלאשר זמם[ח] דעד אחד שהוסם פטור[ט] ופיו גבי הודאה כל שכן דלא שייכא הזמה כלל: **תאמר בעדים.** אם הוזמו בחמשים שהעידו משלמין ממון: **תורת הזמה לא פריך.** אינה חשובה לו פירכא לכיון דעד אחד ישנו בהזמה ליבטל עדותו[י] בעדות שני עדים אם הוה לן למימר בעדים משום דישנן בהזמה לא יחייבוהו שבועה הוה לן למימר נמי בעד אחד לא יחייבוהו שבועה דהא ישנו בהזמה ליבטל עדותו ואי משום דאין משלם קנס אין בזו יפוי כח להאמין עדותו: **אלא דקאמר ותנא תונא.** אלא אם יש לך להשיב על דברי רבי חייא כך יש לך להשיב דקאמר ותנא תונא והביא ראיה לדבריו ממשנתינו מי דמי: **הכס.**

בדברי חייא: למלוה אין ליה סהדי. דמסיק ביה חמשים: **אלוה ליה ליה סהדי.** בתינוק חמשים שאינו חייב לו עליה: **אי הוה ליה לו.** כגון שאינו העידו העדים חמשים חייב וחמשים פרע בכה"ג לא הוה אמר ר' חייא דצריך לישבע על השאר: **מפני כי היכי דאתן סהדי להאי.** אלו: **אתן סהדי להאי.** דחליה שלו ולמה הצריכוהו חכמים שבועה ש"מ בעמא לאו משום מודה מקצת הטענה הוא כר' חייא ואינה שבועה דאורייתא אלא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך כו': **והילך.** [א] לא הוצאתים והן שלך בכ"מ אסם: **חייב.** לישבע על השאר ולא אמרינן הני דקמודי ליה בגווייהו הואיל ואיתנהו בעינייהו כמאן דנקיט להו דמי אלא כשאר מודה במקצת הוא וחייב: **ותנא תונא הו.** קס"ד דלר' חייא בעמא דמתני' משום דאתן סהדי דמאי דתפיס דיליה הוא והוי כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים וכי אידך דרבי חייא דמחייב ליה שבועה דאורייתא: **והא הכא.** דהך העדאת עדים אתן סהדי דמאי דתפיס אלא היכך הוא שהרי בפנינו הוא: **וקתני.** דמחייב שבועה אשארא וה"ה להודאה במקצת: **תקנת חכמים היא.** ולא משום העדאת עדים וכדפרכינן לעיל כי היכי דאתן סהדי להאי אתן סהדי להאי: **אי אמרת בשלמא היכך מדאורייתא חייב.** כלומר גבי שבועה דאורייתא כגון בהודאה במקצת:

סלעים

עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ובהזמה. שפיר גרס הכא ובהזמה כיון שע"י הזמה דבורו בטל ואין להקשות מה לפיו שכן אינו משלם בהזמה תאמר בעדים שמשלמין בהזמה ואז לא יכול לומר עד אחד יוכיח[ז] שמשלם כי מה שהעד אינו משלם כשהוא מוזם אינו מוחזק אלא לפי שבעדותו אינו מחייבו ממון לכך הואיל ודיבורו בטל מחייבו ישנו בהזמה ובמשמון על מה הלד פרכין ליה משום דעל מה הלד פרכין פירכא כל דהו ורבי חייא אפי' על מה הלד לא פריך ליה משום דמה שאינו משלם העד כשמחזם זהו גרייעותו לפי שלא היה כח בעדותו לחייב ממון:

הצד השוה [שבהן] שע"י טענה כו'. וא"ת [ב]כופר הכל יוכיח שע"י טענה וכפירה פטור ויש לומר דבהלל השוה שבהן יש טענה משונה דכשמודה מקצת או עד מכחישו גרלה דמשקר ולכך יש שבועה:

ותנא תונא אאידך דר' חייא. אמן סהדי דמאי דתפיס אאי כו' פרש"י כיון דהוי כהעדאת עדים משתבע מדרבי חייא קמייתא וקשה כיון דלא מצי לאוכוחי הך בריתא דהילך אלא מכח קמייתא לימא ותנא תונא אקמייתא לכך י"ל דאתן סהדי לאו דוקא דמאי דתפיס מחשבינן ליה השתא טפי מהעדאת עדים וחשיב כאילו מודה ליה דדידיה הוא אך [ב] קשה דמ"מ איכא למיפרך דמתני' כי היכי דהאי מודה להאי הלי נמי מודה להאי ואפ"ה קמשתבעי כדפריך אקמייתא ומאי תיקן וי"ל דהשתא נמי מוכח מכח טענת דבסמוך אי הילך פטור לא הוי מתקני רבנן שבועה דליכא דכוותה באורייתא אבל לרבי חייא קמייתא כי נמי בהעדאת עדים פטור מתקני רבנן שבועה בתמני' דחשיב הודאה בתמי דתפיס חבריה ודוחק דלפ"ז הא דלא קאמר ותנא תונא אקמייתא משום דמאי דתפיס חשיב כהודאה וזו לא היתה פירכתו למעלה אלא מטעם כי היכי דאתן סהדי להאי כו': **ורב ששת אמר הילך פטור.** וגרלה שהלכה כרב ששת דבפ' השואל (לקמן דף ק.) גבי עבד קטן פריץ ועוד הילך הוא אך בספר חפץ משמע דהילך חייב [וע' תוס' ב"מ קכח: ד"ה הלכתא]:

ויש"מ דהילך פטור. וא"ת יהא נאמן בשלא דמיגו דבעי אמר שתיס וי"ל כיון דהילך פטור אם יאמר שתיס הו"ל כופר הכל ואין אדם מעיז ולר"ע לא הוי עזות דמסייע ליה שטרא:

לעולם

תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע אלא אמר רב פפא אתי מגלגול שבועה דעד אחד מה לגלגול שבועה דעד אחד שכן שבועה גוררת שבועה תאמר בעדים דממון קא מחייבי פיו יוכיח מה לפיו שכן אינו בהכחשה עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ומחייבו שבועה מה לעד אחד שכן על מה שמעיד הוא נשבע תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע פיו יוכיח[ו] וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שעל ידי טענה וכפירה הן באין ונשבע אף אני אביא עדים שעל ידי טענה וכפירה הם באין ונשבע מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן תאמר בעדים שכן הוחזק כפרן ובעדים מי הוחזק כפרן[ג] והאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא[א] הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות אלא פריך הכי מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה תאמר בעדים שישנן בתורת הזמה הא לא קשיא רבי חייא תורת הזמה לא פריך אלא דקאמר ותנא תונא מי דמי התם למלוה אית ליה סהדי ללוה לית ליה סהדי דלא מסיק ליה ולא מידי דאי הוו ליה סהדי ללוה דלא מסיק ליה ולא מידי לא בעי רבי חייא לאשתבועי הכא כי היכי דאנן סהדי[ד] בהאי אנן סהדי בהאי ואפילו הכי משתבעי אלא כי איתמר ותנא תונא אאידך דרבי חייא איתמר דאמר ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' זוז והילך חייב מאי טעמא הילך נמי כמודה מקצת הטענה דמי ותנא תונא שנים אוחזין בטלית והא הכא כיון דתפיס ג'[אנן סהדי דמאי דתפיס] הילך הוא וקתני ישבע ורב ששת אמר ב'הילך פטור מ"ט כיון דאמר ליה הילך הני זוזי דקא מודי בגוייהו כמאן דנקיט להו מלוה דמי באינך חמשים הא לא מודי הלכך ליכא הודאת מקצת הטענה ולרב ששת קשיא מתניתין אמר לך רב ששת מתניתין תקנת חכמים היא ואידך אין תקנת חכמים היא ומיהו אי אמרת בשלמא מדאורייתא הילך חייב מתקני רבנן שבועה כעין דאורייתא אלא אי אמרת מדאורייתא הילך פטור מתקני רבנן שבועה דליתה דכוותה בדאורייתא מיתיבי

סלעים

א) [קדושין ה: כא. וש"נ], ב) [לקמן ה:] ב"ק קה: [ע"ש] [שבועות מ:], ג) רש"ל, ד) [במדבר ה], ה) [דברים יט], ו) [מכות ה:], ז) [צ"ל כעדות], ח) ס"א שאין משלם, ט) שיך לע"ב,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמן סהדי להאי אמן סהדי להאי ואפילו:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הצד וכו' כופר הכל יוכיח. עיין תשובות מהריב"ל מ"א כלל ג' דף טו ע"א ובתשובות פניס מאירות מ"ב סימן קסט:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה והילך לא הולאמים כו'. נ"ב אבל הר"ן מולק ע"ז וכתב דהא מלוה להולאה ניתנה ודוקא בפקדון הדין כן (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' פ"ז ס"ק י"ז): [ב] תוס' ד"ה ותנא כו' אך קשה כו'. נ"ב והכח"ב מפרש דללוה משום הולאה מקייע ליה מממני' דולאי ממני' אין בה הולאה בלל אלא דרב ששת דפוטר בהילך ס"ל דמומנים בידו כמאן דנקיט להו כאילו בכר בידו והא מתני' דמלוה ומומנין לאלוק ליחזי כאילו בכר אלקו ואין כאן שבועה דהמע"ה וע"ל ו' ג' ולא בכש"ר ד"ה והילך שכתב בכל מקום כו' דדוקא בפקדון הדין כן (ועמ"ש שם בפ"ק י"ח):

רבינו חננאל

אלא תיתי מגלגול שבועה דעד אחד ונדחה גם זה. ואתינן לרבויה מפיו ועד אחד. ואמרי' הכי מה פיו שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו קנס לא כל שכן. ופרכינן מה לפיו שכן אינו בהכחשה כמו שפירשנו למעלה. עד אחד יוכיח שכן ישנו בהכחשה ומחייבו שבועה. מה לעד אחד שכן על מה שהעיד עליו הוא נשבע תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע פיו יוכיח שמשלם במה שהודה ונשבע על מה שכפר וחזר הדין וכו'. ופרכי' מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן פי' אם כפר הלוה והעיד עליו עד אחד לא הוחזק כפרן שנאמר לא יקום עד אחד באיש וגו'. וכן אם כפר וחזר והודה לא הוחזק כפרן כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע תאמר בעדים שאם כפר ובאו עדים והעידו עליו [שחייב] שהוחזק כפרן ונפסל. ודחי' לה הכי וכי מי שכפר במלוה נפסל והאמר רב חסדא הכופר במלוה כשר לעדות והא דר' חייא מלוה היא ונדחית זו הפירכא. וחזרנו לפרך פירכא אחרת. מה להצד השוה שבהן שכן אינו בתורת הזמה ז) פיו כדאמרן למעלה. עד אחד אינו בתורת הזמה שהתורה אמרה ועשיתם לו כאשר וגו' וכיון שאין עדות עד אחד אלא לשבועה ואי אפשר להשביע העד זו השבועה נדחת תורת הזמה מעליו שאין אתה יכול לקיים

ז) עי' בש"מ כאן שהעמיק לדברי רבינו כזה בחריפות יותר. ב) גרלה דל"ל ואתינן לדמוי להא דאוקמא לעיל לדרבי חייא כמתני' דלא דמיא וכו'. ג) מדברי רבינו אלו נראה מוכח דהי' לו גי' אחרת בגוגיין דדמי דלא דמי למתני' נמי כזה דהתם במאי דמסהדי סהדי הוא נשבע וכו'.

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל' יב טוש"ע ח"מ סימן לג ס"ד ועי' בב"י:

טו ב מיי' שם פ"א הל' ג [ופ"ג הל' טו] סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף א וסי' עה סעיף ו [רב אלפס כאן וס"ו דשבועות דף דם]:

מוסף רש"י

הכופר במלוה. ולא נשבע ובאו עדים, כשר לעדות. דמלוה להולאה ניתנה ואינה עכשיו בידו ורולה לגמולה עד שתגיע ידו (ב"ק קה:) ולא אמרן תשיב אממונא הוא, אלא אשתמוטי קמשתמט ליה משום דמלוה להולאה ניתנה ואין עכשיו בידו לפרוע (שבועות מ:). **בפקדון** פסול לעדות. ואפילו לא נשבע, דמשעה דכפר אתשיל ליה אממונא (שם) ומוקמינן לה (לקמן ה:) כגון דאמרי סהדי דההיא שעתא דכפר ליה נקיט בידיה ומפסיל אע"ג דלא אשתבע דאי בשתבע מה לי מלוה מה לי פקדון (ב"ק קה.).

רבינו חננאל (המשך)

ועשיתם לו כאשר זמם וגו' וכדתנן (בריש מכות) מעידים אנו באיש פלו' שהוא בן גרושה וכו' ולעולם אין תורת הזמה אלא בשנים ועד שיזומו שניהם. בוא וראה כיון דאמר רב (שם ג ע"א) עד זומם משלם לפי חלקו מקשי' עליה והתניא אין משלמין ממון עד שיזומו שניהן ותריצנא להא דרב באומר העדנו והוזמנו בבית דינו של פלו' ונתחייבנו ממון כי האי גוונא משלם אבל כשיזום עד אחד אין שם תשלומין. ותנן נמי ור' שמעון אומר מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהן אף שלשה עד שיזומו שלשתן. ופרק' דלמא רבי חייא תורת הזמה לא פריך כלומר אין זו פירכא. פי' ר' חייא תורת הזמה לא פריך אמר לך רבי חייא לא נדחת תורת הזמה מעד אחד מפני כחו של עד אחד אלא מפני שעד אחד אינו בא אלא לשבועה וכשיזום אינו יכול להשביעו השבועה שזמם לעשות לאחיו וכיוצא בו נדחית תורת הזמה בשני עדים שהעידו על כהן שהוא בן גרושה וכו'. ואתינן ג) לאוקמה לדר' חייא כמתניתין ולא דמיא דהא מתני' כי היכי דאנן סהדי להאי דכל מה דתפיס בהאי טלית דידיה הוא הכי [נמי] אנן סהדי לאידך. ג) ותוב מתני' במאי דמסהדי (שהרי) [סהדי] דהוא דיליה עליה נשבע ותופס. לאפוקי דר' חייא דעל מה שכופר הוא נשבע. אלא אי איתמר והתנא שנאה על אידך דר' חייא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והילך חייב מאי טעמא דאע"ג דאמר ליה

לעולם שתים חייב. ואע"ג דשתים חייב משיב ליה רבי עקיבא משיב אבידה דכשאמר שתים נראה יותר נאמן לפי שהשטר מסייעו: **לעולם שתים פטור והילך חייב.** וא"ת כיון דהילך חייב כי אמר נמי שתים אינו כופר הכל וכי אמר שלש יהא נאמן במיגו דאי בעי אמר שתים ומאי טעמא דרשב"א וי"ל דס"ל דמה שהשטר מסייעו אינו טוען ברגון לפי שראה שממחת השטר מודה ואם לא היה השטר היה כופר הכל: **אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות.** וא"ת למ"ד בפרק גט פשוט (כ"ג דף קעה:) שעבודא דאורייתא מודה מקצת הטענה למה נשבע הא כופר שעבוד קרקעות וי"ל שמחל לו השעבוד או שאין לו כלל קרקעות אפי' משעבדי אבל לרבי יוחנן דאמר בפ' שבועת הפקדון (שבועות דף לז:) ושם ד"ה ואין) כופר במקום שיש עליו עדים חייב קרבן שיש עליו שטר פטור משום דכופר שעבוד קרקעות דבעדים לא חשיב כופר שעבוד קרקעות אע"ג דסבר ר' יוחנן שעבודא דאורייתא היינו משום כיון שהפקיעו חכמים השעבוד במלוה ע"פ משום פסידא דלקוחות חשיב כאילו מחל לו השעבוד ומיירי דאית ליה משעבדי ולית ליה בני חרי דאי אית ליה בני חרי אפי' יש עליו עדים פטור ואי לית ליה אפי' משועבדים אפילו יש עליו שטר חייב: **אין נשבעין על כפירת כו'.** לספרים דגרסי בגרייתא ר"ע אין להקשות הא ר"ע דריש ריבויי ומיעוטי פ"ק דשבועות (דף ד: ושם ד"ה רבי) ובפרק ג' מיניה (מיר לה. ושם) ומאן דדריש ריבויי ומיעוטי אינו ממעט קרקעות כ"א שטרות דמוכח בפרק הגזל בתרא (ב"ק דף קיז:) והיכי קאמר הכא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות וי"ל שיש לו שום מיעוט למעט קרקעות וכן נ"ל לקמן בפ' השואל (דף ק: ושם ד"ה ר"מ) אליבא דר"מ דאית ליה נשבעין בעבדים ולא בקרקעות ואע"ג דעבדים הוקשו לקרקעות לכ"ע דמהאי טעמא עבד נקנה בכסף בפ"ק דקדושין (דף כב:) אלא דר"מ דריש ריבויי ומיעוטי להוציא שטרות ויש לו שום מיעוט למעט קרקעות ובאותו מיעוט אין למעט עבדים אע"ג דהוקשו לקרקעות דמוכח במרובה (ב"ק סג. ושם ד"ה ומה) דמאן דדריש בריבה ומיעט וריבה צריך שני מיעוטי לקרקעות ועבדים ואע"ג דרשב"א היה תלמידו של ר"ע אין לחוש מה שחולק עמו [6] והוזכר [7] קודם דכעין זה מצינו לקמן (דף ז.) גבי שיש אדוקים בשטר דפליג רבי עם רשב"ג אבל יש ספרים דגרסי הכא ר' יעקב: **הא** כלים וכלים **חייב.** הוה מצי לשנויי בחפר בה בורות שיחין ומערות כדבסמוך: [**הודה** במקצת כלים חייב. וא"ת יהא נאמן במיגו דאי בעי כפר בכלים והיה מודה במקצת קרקעות וי"ל שמא חפץ בקרקעות יותר] ס"א:

למ"ד

חייב. אף על הקרקעות ישבע כדאמרינן לקמן שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הקרקעות ישבע עליהן משנתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין ומגלגלין עמהם שבועת קרקע: **דומיא דכלים וקרקעות.** שכלים שהודה עליהם מונחים לפנינו וא"ל הילך: **זוקקין.** המטלטלין זוקקין הקרקעות לישבע ע"י גלגול: **פנינא.** בקדושין (דף כו.) הנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהם: **הכא עיקר.** שמשנה זו שנויה במסכת שבועות (דף לח.): **הפס.** בקדושין: **אגב גררא נסבה.** דאיירי התם נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואגב דאיירי דנקנין עמהם תנא בהדה זוקקין אותן לישבע עליהם: למאי

דקתני הודה במקצת כלים מיגו דנתחייב שבועה בכלים נשבע גם על הקרקע בזקיקה זה מקום עיקרו. והתם בקידושין פ"א דקתני זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהם [אגב] גררא נסבה.

סלעים דינרין מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש ר"ש בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע[ה] ר"ע אומר [א]אינו אלא כמשיב אבידה ופטור קתני מיהת רשב"א אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע טעמא דאמר שלש הא שתים פטור והאי שטר דקמודי ביה הילך הוא וש"מ הילך פטור לא לעולם אימא לך שתים חייב והאי דקתני שלש לאפוקי מדר' עקיבא דאמר משיב אבידה הוי ופטור קמ"ל דמודה מקצת הטענה הוי וחייב אי הכי רשב"א אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע אף זה ישבע מבעי ליה אלא לעולם שתים פטור והילך חייב ושאני הכא דקא מסייע ליה שטרא אי נמי [ג]משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות [ג]ב[ו]אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות איכא דמותיב מסיפא ר"ע אומר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור טעמא דאמר שלש הא שתים חייב והא שטר [ד](כיון) דקא מודי ביה בהילך דמי ש"מ הילך חייב לא לעולם אימא לך שתים נמי פטור והאי דקתני שלש לאפוקי מדרשב"א דאמר מודה מקצת הטענה הוי וחייב קמ"ל דמשיב אבידה הוי ופטור הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך שתים חייב בשלש היכי פטר ליה ר"ע [ה]האי אערומי קא מערים סבר אי אמינא שתים בעינא אשתבועי אימא שלש דאהוי כמשיב אבידה ואיפטר אלא ש"מ [ו]שתים נמי פטור אלא קשיא לרבי חייא שאני התם דקא מסייע ליה שטרא א"נ משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן [ז]טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות הודה בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה מקצת קרקעות פטור [ח]מקצת כלים חייב טעמא דכלים וקרקעות דקרקע לאו בת שבועה היא הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות חייב היכי דמי לאו דאמר ליה הילך וש"מ הילך חייב לא לעולם אימא לך כלים וכלים נמי פטור והא דקתני כלים וקרקעות הא קמ"ל הודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות מאי קמ"ל זוקקין [ט]תנינא [י]זוקקין הנכסים שאין להן אחריות את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהם הכא עיקר התם אגב גררא נסבה ולמאן

לעולם שתים חייב. ואע"ג דשתים חייב משיב ליה רבי עקיבא כמה וכן שטר שכתוב בו דינרין סתם: **אינו אלא כמשיב אבידה.** מדהוה ליה למימר שתים והשטר מסייעו דכיון דלא פירש ניכרים הדברים ששנים היו לכך לא הוצרך לפרש דמיעוטו סלעים ב' וכיון דאמר ג' משיב אבידה הוא וחכמים פטרו את משיב אבידה מן השבועה דתנן המוצא את המציאה לא ישבע וכו' (גיטין דף מח:): **טעמא דאמר שלש.** קס"ד השתא דמייתי מיתבתא מדנקטו פלוגתייהו בשלש וחמש ולא נקטו ולוה אמר שתים ש"מ בשתים לא מחייב ליה רשב"א וכדמפרש ואזיל דכיון דכל הודאתו בשטר כתובה דשטר נמי שתים משמע וכל משמעות השטר הילך הוא שהרי הקרקעות משועבדים על כך אבל כי אמר שלש סלעים שלישי מלוה ע"פ הוא דלאו בשטר כתובה ואין הקרקעות משועבדים ולא הילך הוא: **ה"ג ושטרא דקמודה הילך הוא** ול"ג כיון דקמודה ביה דבלאו הודאתו נמי כל שטרי הילך הוא. וה"פ ומאי דקמודה ביה דכתוב בשטר הילך הוא: **נאפוקי מדר"ע כו'.** דאי תנא שתים לא הוה פליג ר"ע: **א"ל.** דבשתים נמי חייב אמאי תנא הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רשב"א אומר אף זה ישבע מבעיא ליה ומדנקט הואיל ומשמע דחיובא משום דגרם לעצמו שהודה במקצת דהשתא הוא דהויא הודאה משום דסלע שלישי לאו הילך הוא אבל שתים לא הוי הודאה משום הילך: **אלא דעולם כו'.** אלא אי אית לך לתרוצי תרין הכי לעולם כדקאמרת הא שתים פטור וטעמא לאו משום הילך דהילך בעלמא חייב: **ושאני הכא דקא מסייע ליה שטרא.** העדים המתומים על השטר מעידין כדבריו אלא היו אלא שתים ולכך לא פירשו מניינן הלכך א"ל שבועה: **א"ל.** להכי לא הוו שתים הודאה לחייבו שבועה לפי שהשטר אומר כן ושטר הוי שעבוד קרקעות וכשם שאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות כך הודאתן אינה מביאה לידי שבועה דקרקעות אמעוט מתורת שבועה במס' שבועות פ' שבועת הדיינין (מב:) אבל כי אמר מלוה חמש ולוה אלא אינה כפירה והודאה במה שאין כתוב בשטר: **הא שתים.** דליכא משיב אבידה: **חייב.** מדלא תנא פטור בשתים וימא טעמא משום הילך: **מודה מקצת הוי.** ואינו משיב אבידה דאיערומי קמערים דלחזקיה בנאמן: **קמ"ל.** כיון דבשתים נמי פטור ליכא למימר איערומי מערים אלא משיב אבידה הוי: **הכי נמי מסתברא.** דבשתים פטור: **ואלא קשיא לרבי חייא.** דהא איכא למידק מינה דשתים פטור כדאמרינן דאי ס"ד כו': **שאני הכא.** אלא דקאמר שתים פטור טעמא לאו משום הילך אלא דקא מסייע ליה שטרא: **טענו.** חבירו בב"ד כלים וקרקעות: **פטור.** דלא כפירתו ולא הודאתו מביאתו לידי שבועה:

ה) לפנינו הגי' הא שתים חייב וש"מ דהילך חייב ואמנם רבינו גרשה דגרים וכ"ש בשתים וד' רבינו ז"ל הובא בש"מ כאן בשמו ע"ש.

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הל' ה סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' פח סעיף לב:

יז ב מיי' שם פ"ה הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' לה ס"ח:

יח ג (מיי' פ"ד שם הל' ה) סמג שם טוש"ע מ"מ סי' פח סעיף לב:

יט ד ה ו מיי' פ"ה שם הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' לה סעיף ה:

רבינו חננאל

מודה מקצת הטענה הוא ומתני' תקנת חכמים היא וכו' יוחנן. מיתבי סלעין דינרים וכו'. פי' שטר שכתוב בו סתם פלוני חייב לפלוני סלעים או דינרין. מלוה אמר ה' סלעים חייב לי ולוה אמר ג' ר' שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע. ודייקי' טעמא דהודה בג' הא הודה בב' פטור מאי טעמא דשטר כיון דמודה במלוה בשטר כי הילך דמי דקיימא לן מלוה בשטר תורתו כקרקע והמודה בקרקע הילך הוא ודייקי' דבשתים פטור קשיא לר' חייא. ופריק לא ואפילו הודה בשתים חייב והאי דקתני ג' לאפוקי מדר' עקיבא דאמר הודאתו בשלישית משיב אבידה הוי מיגו דאי בעי אמר תרתי כדכתיב בשטר סלעים ואמר ג' משיב אבידה הוא ופטור משבועה. ואקשי' אי הכי דר' שמעון אפילו בשתים מחייב והוא הדין לג' אף זה חייב לישבע היה לו לומר. ופרק' לעולם שתים פטור ושאני הכא משום דמסייע ליה דכתיב בה סלעין וסתם סלעין שתים הן. אי נמי משום דהוי שטר שיעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות. פי' נמצא המלוה טרונו ה' סלעין ועדי השטר מעידין שחייב לו סלעים לא פחות משתים לדברי ר' חייא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ועדים מעידים אותן נ' אותן נ' נותן לו ונשבע על השאר וכל שכן בשמודה לו במקצת היה מן הדין לחייבו שבועה גם בשמודה בשתים ואמר לך ר' חייא כי קאמינא במלוה על פה אבל במלוה בשטר דשעבודיה על הקרקע כאילו קרקע בה' סלעין הוא דסעין ומודה לו במקצת מן הקרקע ובשאר כופר בו. ותנן אין נשבעין על הקרקעות וכשם שאם יטען עליו שדה זו בידך שלי הוא והלה כופר בו אין חייב שבועה עליה כך הטוען על חבירו בשעבוד קרקעות והלה כופר בו אין חייב שבועה על כפירתו. ור' שמעון סבר הא דטעין עליה בה' סלעין תרתי מינהון בשטרא ותלת מינהון על פה כפר בתלת פטור כדתנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום פטור. הודה אחת מן השלש חייב. ומותבינן תוב מדברי ר' עקיבא דפטור בג' וכל שכן בב' והנה דפריש להו שטרא הילך הוא וקתני פטור ו) קשיא לרבי חייא. ופריק שאני הכא דקא מסייע ליה שטרא. אי נמי משום דהוי ליה שטר שעבוד

מסורת הש"ס

א) [נ"ב קכח:], **ב)** [שבועות לז:], **ג)** [שבועות פז:], **ד)** ועי' בס' ת"ח שמקיים גי' הספרים, **ה)** [לקמן מ.], **ו)** שבועות לח: מ., **ז)** לקמן ק: קידושין כו. שבועות לח: מ., **ח)** [ע' תוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אין וכו' והוזכר קודם. עי' תו"ט פ"ג משנה י דבכורים:

מוסף רש"י

ר"ע אומר אינו אלא כמשיב אבידה. בסלע הבלוש, דאי הוה בעי הוה אמר אין אלא אנא אנוס, דסלעין תרי משמע, והוה מיפטר משבועה דמפרש משום דקא מסייע ליה שטרא (רשב"ם ב"ב קכח:). **דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות.** ממון שהקרקעות משועבדים לו וכופר בו כופר בקרקעות וקיימא לן דאין נשבעין על הקרקעות (שבועות לז:). **הודה במקצת הקרקעות פטור.** משבועה דאורייתא לא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מביאה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שבועות מב.). **מקצת כלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הודאה וכפירה בגלא קרקעות, **חייב.** לישבע אף על הקרקעות ע"י גלגול שבועה, דילפינן לה בפ"ק דקדושין (מ:) מקרא (שבועות מב.). **זוקקין כו' לישבע עליהם.** אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות לבדן, כדנפקא לן בשבועות (מב:) היכא דטענו כלים וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין, זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן, אלא זוקקין אנכסים קלי שאין להם אחריות ולא אמרי דין (קדושין כב.). **זוקקין.** גוללין (שבועות מב.).

רבינו חננאל (המשך)

קרקעות כו'. כדפרשינן לזה לעילא. ש"מ דדברי הכל הודה בשתים פטור כי פליגי בשמודה בג'. ר' עקיבא סבר מיגו דאי בעי אמר שתים ואמר ג' משיב אבידה הוי ופטור דכי אמרה תורה כי הוא זה דשמעינן מיניה מודה מקצת הטענה חייב הא פריש רבה טעמא דקרא דאמר מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכוליה בעי דליכפריה וכו' והאי כיון דאית ליה עליה שטרא לא יכול לכפור בכל לית עליה הדין דינא הלכך פטור הוא. ור' שמעון סבר לא שנא אלא הרי הוא ככל טענתא דעלמא הכופר בכל פטור והמודה במקצת חייב. תוב אקשינן מהא טענו כלים וקרקעות וכו'. ופשוטה היא. פי' הכא עיקר התם אגב גררא נסבה. הכא בשבועות

למאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה. דילפינן לה מכלל ופרט בשבועות (דף מב:) ולקמן בפרק הזהב (דף מז:): **וחפר בה בורות שיחין ומערות.** דלאו הילך הוא שהרי קלקלה: **אי נמי.** להיכן דהודה בכלים דלאו הילך הוא ואשמועינן דאינו נשבע אכפירת [1] (שעבוד) קרקעות: **ד' שומרין.** שבועה האמורה בהן בשומר חנם שנגנבה הימנו ושומר שכר שנאנסה ובשואל שמתה מחמת מלאכה: **לריכין כפירה במקצת והודאה במקצת.** כפירה לא הויא אלא בכופר ממש או לא היו דבריס מעולם או החזרתי לך הודאה לא הויא אא"כ הודה ממש שיש לו בידו שחייב להחזיר לו נגנבה שאין חיוב שבועת השומרים בזה אלא אם כן טען שלא פרות בחתם כפר לו ובאחת הודה לו שישנה בידו והשלישית אומר לו נאנסה או אם שומר חנם הוא אומר לו בשלישית נגנבה דחייב עליה שבועה האמורה בפרשה (שמות כב ח) שלא שלח ידו במלאכת רעהו דאילו שבועה דכפירה אין זו שבועה האמורה בשומרים. ובגלאו כפירה נמי לא תחייביה שבועת שומרים דכתיב בשומר חנם כי הוא זה דמינה נפקא לן (שבועות לט:) שמודה במקצת וכפר במקצת ולאפוקי ממ"ד בגזלה קמא בהגזול [קמא] (דף קז.) עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה לאו לאומר חנם דכתיב גביה קמי אלא אם כסף תלוה ואשמועינן האי תנא דבשומרים נמי בעינן כפירה והודאה והשבועה האמורה בפרשה על פרה שלישית: **היכי דמי.** פרה של הודאה: **לאו.** דקיימא קמן ואמר ליה קחנה בכל מקום שאיא דהיינו הילך: **אידך מאה לה באונס.** ועליה הוא נשבע שבועת שומרין: **והדא מאה לה בפשיעה.** היא של הודאה ולאו הילך הוא: **פ"ש דאני אבוה דרבי אפטוריקי.** ת"ש מינה תיובתא: **לרבי חייא קמייתא.** כלומר ת"ש לרבי חייא קמייתא דאמר לעיל [2] שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים כו': **אשר יאמר וגו'.** מודה לו במקצת מכלל דכופר במקצת וכתב בהסוח לעיל מיינה ונקרב בעל הבית אל האלהים ודרשינן לקמן (דף מא:) ונקרב לשבועה: **הסוא.** מיבעי ליה להודאת מקצת דמחייבא עליה שבועה ואתיא העדאת עדים מינה בקל וחומר כדלעיל [3] דליכא קרא יתירא דתדרוש מינה מיעוטא: **וחד להעדאת עדים. ממון הטענה.** דבעינן שתהא הודאה ממון טענת כפירה שאם טענו שאה של חטים והודה לו בשעורים פטור: **אם איתא לרבי חייא.** אם הלכה כמותו: **אמר ליה אביי ואם איתא לרבי חייא משבע מאי.** בתמיה: **והא גזלן הוא.** וכי אמר רבי חייא במלוה אי נמי בפקדון שלא שלח בו יד ואבד ממנו דאיכא לאימר אשמתמוטי משמתמיט: **לשכנגדו קאמינא.** אם שבועה מוטלת עליו נשבע שכנגדו ונוטל כדאמרינן בשבועות (דף מד:) שהחשוד על השבועה תקנו חכמים שכנגדו נשבע: **השתא נמי.** כי איתא לדר' חייא ואין כאן הודאה במקצת: **נחייביה.** שבועת היסת מדרב נחמן וישבע שכנגדו ויטול: **היסת.** שבועה שהסיתו חכמים לכך להסיתו להודות וטענתא מפרש בשבועות (דף מ:) חזקה אין אדם טוען אא"כ יש לו בידו: **דר"נ תקנתא היא.** דהא מדאורייתא לא רמי שבועה עליה: ותקנתא

ולמאן דאמר הילך פטור אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה הא כל קרקע הילך הוא אמר לך איצטריך קרא היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות א"נ [4] היכא דטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות ת"ש [5] דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר היכי דמי לאו דא"ל הילך לא דאמר ליה ג' פרות מסרתי לך ומתו כולהו בפשיעה וא"ל איהו חדא לא היו דברים מעולם וחדא מתה באונס וחדא מתה בפשיעה דבעינא שלומי לך דלאו הילך הוא ת"ש דתני אבוה דרבי אפטוריקי לדרבי חייא קמייתא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש בידו חמשים זוז יכול ישבע על השאר ת"ל [1] על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה על הודאת פיו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו על העדאת עדים מתניתא קא רמית עליה דר' חייא ר' חייא הוא ופליג והא קרא קאמר ההוא [2] למודה מקצת הטענה ואבוה דר' אפטוריקי אמר לך כתיב הוא וכתיב זה חד למודה מקצת הטענה וחד להעדאת עדים דפטור ואידך חד למודה מקצת הטענה וחד [3] למודה ממין הטענה ואידך מודה ממין הטענה לית ליה [4] (א) וסבר ליה כר"ג דתנן [5] טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב: ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי יומא חד מסרו ליה בלא סהדי אמר להו לא היו דברים מעולם אתו סהדי אסהידו ביה דאכל תרתי מינייהו א"ר זירא אם איתא לדר' חייא קמייתא משתבע אשארא אמר ליה אביי אם איתא משתבע והא גזלן הוא א"ל שכנגדו קאמינא השתא נמי דליתא לדר' חייא נחייביה מדרב נחמן דתנן [6] מנה לי בידך אין לך בידי פטור [7] ואמר רב נחמן [8] משביעין אותו שבועת היסת דרב נחמן תקנתא היא ותקנתא

למ"ד הילך פטור קרא אמאי איצטריך בו'. תימה גם למ"ד הילך מחייב אמאי איצטריך קרא למעוטי הא בקרקע לא שייך משתמיט וכו' [9] [פר"י] לקמן דכי כופר במקצת קרקע פטור הוא דנאמן הוא מטעם דאין אדם מעיז פניו כיון דלא שייך הכא אשתמוטי קא משתמיט ושמא גם בקרקע שייך קצת אשתמוטי קא משתמיט כי שמא משכנה וסבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה: **אמאי איצטריך קרא למעוטי.** תימה הא ליכא קרא מיותר למעוטי קרקעות אלא מכלל ופרט וכלל ממעטינן להו וכלל ופרט וכלל אצטריך למעוטי שטרות וי"ל דקשיא ליה אמאי איצטריך תנא למילף קרקעות מכלל ופרט כיון דהילך פטור וא"ת לימא דאיצטריך למעוטי משבועה דעד אחד מיהו י"ל משום דמתני' דאין נשבעין על הקרקעות מיירי בשבועה דמודה במקצת: **א"נ דטענו כלים וקרקעות.** מהכא משמע דטענו חטין ושעורים והודה באחד מהן דחייב דדוקא כלים וקרקעות פטור הא חטין ושעורים חייב וכן סברי שמואל ורבי יוחנן לחד לישנא פרק שבועת הדיינין (שבועות דף מ.): **שומר חנם.** פטור מכל חוץ מפשיעה ושואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה ונושא שכר והשוכר במקצת חייב ובמקצת פטור ולכך תנא להו כסדר זה ולא שנאם כסדר כתיבתם וא"ת ואמאי לא מקשה מכמה משניות [10] דזה אומר על הזיז וזה אומר על החלון ועשרה גפנים דשבועות (דף מב:) ומתניתין דהשואל (לקמן דף נ: ושם) דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה דמיירי בפקדון הא הילך הוא וי"ל דניחא ליה לאקשויי מכל ד' שומרין:

רבי חייא תנא הוא ופליג. אי גרס לעיל (ג.) [11] א"ר חייא א"ש ואפילו אי גרסינן תני ר' חייא י"ל דהכי קאמר דאפילו לא הוה בריתא תנא הוא ופליג: **והודה בשעורים פטור.** אף מן השעורים כדמוכח שלהי המניח (ב"ק דף לה: ושם ד"ה לימא): **מסרי** ליה בסהדי. ומיירי דאמרי ליה אל תחזיר אלא בעדים דאל"כ הא קי"ל (כתובות יח.) המלוה את חבירו בעדים א"ל לפרעו בעדים: **אי איתא לדרבי חייא.** נראה [12] דהלכה כרבי חייא דהא לעיל מוקי לה כרבנן דר"ג דהלכה כוותייהו כדפריך שלהי המניח (ב"ק שם) מאי קמ"ל תניא וכן בפ' השואל (לקמן ק. ושם) פריך אמאי טענו חטין והודה לו בשעורים הוא וכן סברי רב ושמואל בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ. ושם) אע"ג דקאמר הכא אם איתא הכי נמי אשכחנא פ' [13] (אע"פ) (כתובות דף נט) דקאמר אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת וכו' ובפרק שני דייני גזילות (שם דף קז:) פסיק כרב הונא [14] תימה אפי' אי איתא לדרבי חייא לא משתבע הכא דאסהידו עליה דאכל תרי מייניהו דמה לנגד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן אמאי הכא דהוחזק כפרן כדפריך לעיל (ד.) והכא לא שייך משתמיט ושמא י"ל אחרי שלמד שיש שבועה בהעדאת עדים במלוה מעתה אין לחלק בין מלוה לפקדון: **שכנגדו קאמינא.** [15] וא"ת מאי שנא דבחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אמאי לא אמרינן מתוך שא"י לישבע משלם כדאמר גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא (לקמן דף לח.) ובנכסא דר' אבא (שבועות דף) [16] וי"ל הכא אי אמרי' משלם לא שבקת ליה חיי דכל העולם יביאוהו לידי שבועה ויטלו כל אשר לו ועוד דהתם אמר ליה שבועה דאורייתא אית לי עליך או תשבע או תשלם אבל הכא הוא ברצון ישבע אם נגיחנו ולכך לא ישלם: **אין** לך בידי **פטור ואי"ר נחמן.** מהכא משמע דהלכה כליטנא קמא דפ' שבועת הדיינים (שם דף מא. ושם ד"ה מאן) דלא בעי דרבא דממונא אלא אפי' כופר הכל חייב שבועת היסת מדלא מייתי הכא סיפא דנתתיו לך פטור וכן פירש בשערים דרב הא' ואי טעין אינו יודע בכל ישבע שאינו יודע: ותקנתא

---

[1] לקמן צח. ב"ק קז., [2] [שבועות לט:], [3] לקמן ק: ב"ק לה: שבועות לח: מ. (כתובות קמ:), [4] שבועות לח., [5] [שם מ: לקמן ו.], [6] רש"ל מ"ז, [7] [דף ג.], [8] [דף ג:], [9] רש"ל, [10] עי' ר"י כאן וגנגר' שם, [11] ר"ל המדיר דף ע., [12] [וע"ע תוס' שבועות מו. ד"ה בטוענו], [13] [לב: מז. וב"ב לג:],

תורה אור השלם

1 עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' דסבר ליה כרבן גמליאל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבי חייא וכו' אר"ח א"ש. עיין נדה דף כו ע"א ברש"י ד"ה אמר מבני: ד"ה אי וכו' דהלכה כר"ח. עיין שבועות דף מו ע"א תוס' ד"ה בטוענו: ד"ה שכנגדו. וא"ת מ"ש. יש לעיין אף תלי הקושיא כאן הא דין זה עיון במתני' רפ"ז דשבועות דשכנגדו תשוד נשבע ונוטל והו"מ להקשות שם במקומו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (וס"ל כר"ג דתנן טענו חטין והודה לו בשעורין פטור וכ"ג מחייב) תא"מ:

רבינו חננאל

ומקשי' על רב ששת מהא דתני רמי בר חמא בהגזול קמא הלכ' נתן לו את הקרן. ד' שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר והא בהאי דקא מודה ליה הילך וקתני דחייב. ודחי רב ששת לא לעולם הילך פטור והאי כגון דטעין ליה ג' בהמות מסרתי לך ומתו להו כולהו בפשיעותך וחייב אתה בשלשתן ואמר לו השומר חדא לא היו דברים מעולם זו היא כפירה במקצת. וחדא פשעתי בה ומתה ואני חייב לשלמה לך זו היא הודאה במקצת ואינו הילך דהא ליתא בעינא אלא אני חייב לשלם קאמר ליה. וחדא מתה לה באונס וסבר רמי דהאי דחייבה תורה לשומר שבועה בטענת אונסין מדכתי' כי יתן אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור וטען השומר מת באונס או נשבר או נשבה שבועת ה' תהיה בין שניהם. צריכה כפירה והודאה במקצת כשאר כל חייבי שבועה שבתורה' כדכתיב אשר יאמר כי הוא זה ופירושו אשר יאמר הנתבע כי הוא שאתה טוענני אינו כולו אמת אלא זהו בלבד שנמצאת כפירה במקצת והודאה במקצת ואי אתה מוצא כפירה במקצת והודאה במקצת ושבועה באונסין אלא בטוען ג' פרות מסרתי לך כמו שפירשנו למעלה אבל אם יטענו עליו בשתים והלה טוען חדא לא היה דברים מעולם וחדא באונס כפירה איכא הודאה ליכא ואי טעין חדא מתה בפשיעה וחדא באונס הודאה איכא כפירה ליכא הלכך לא משכחת כפירה במקצת והודאה במקצת וחיוב שבועה באונסין אלא בטוען ג' פרות מסרתי לך כו'. ואע"ג דפריק רבי חייא כל קושיא דאקשן

מוסף רש"י

ארבעה שומרים צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת. בשבועות האמורות בהן, כגון שומר חנם ליאבד שנגנבה ושומר שכר ליאבד שנאנסה ושואל ליאבד שמתה ממלאכה (לקמן צח.) לריכין כפירה במקצת והודאה במקצת קודם שיתחייבו שבועה, ואם נשבעו אלא כפירה והודאה אין שבועתו של שומר חנם כלום ולא ממחייבתו כפל (ב"ק קז:). טענו חטין והודה לו בשעורין פטור. אף מדמי שעורין, דהא אמר ליה תובע לאו שעורין יהבי לך ואמולי ממיל גביה (ב"ק לה:) דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה (לקמן קז:). ורבן גמליאל מחייב. אלא בעי הודאה ממין הטענה (שבועות מ:). אין לך בידי פטור. אלין כאן הודאה (שבועות לח:). משביעין אותו. לשלוחו מודה במקצת (לקמן ג.). שבועת היסת. לשון אומת, שאמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל א כו) אם ה' הסיתך בי (שבועות מז:).

רבינו חננאל (המשך)

עליה וסוגייא כוותיה דהטא כרב ששת קיימא לן דהוא בתרא ותוב מדקתני לה בפ' השואל היו לו עבדים ומכר אחד הלוקח טוען הגדול קניתי והמוכר אמר הקטן מכרתי ישבע המוכר שהקטן מכר ואמרי' אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו כי בגדול טענו והוא לא הודה לו בגדול אמאי ישבע ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעין על העבדים ש"מ מדתני לה גבי הלכת' פסיקתא הילך נמי הלכת' הוא דפטור. ומקשי' תוב אקמייתא דר' חייא מהא דתני אבוה דר' אפטוריקי מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים עליו בני יכול ישבע על השאר וכו'. ופרקי' ר' חייא נמי תנא הוא ופליג על התנאים. והאי קרא דגמיר מיניה אבוה דר' אפטוריקי דריש ליה ר' חייא הכי אשר יאמר כי הוא [זה] מכאן דבעינן הודאה ממין הטענה ומקצת הטענה. אבל אבוה דר' אפטוריקי הני תרי קראי חד ש"מ דאין נשבעין בהעדאת עדים וחד למקצת הטענה אבל ממין הטענה לא בעי. וקיימא לן בהא כר' חייא. ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי יומא חד מסרו ליה בלא סהדי אמר להו לא היה דברים מעולם אתו סהדי אסהידו דאכל תרי מייניהו אמר רבי זירא אי איתא לדר' חייא כלומר אילו נתברר לי דהלכתא כר' חייא בהא הייתי דן אותו לשלם השנים שאכל ולישבע על השאר שבועה דאורייתא דכיון שהוא גזלן ישבע שכנגדו ויטול. ומקשה לר' זירא אפי' הכי אי ליתא לר' חייא נחייביה מדתנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום פטור. ואמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת מדרבנן. ופריק לה דרב נחמן תקנתא היא מדרבנן ותקנתא לתקנתא לא עבדינן כלומר נעשה עוד תקנה על זו דרב נחמן להישבע כנגדו ויטול כולי האי תקנת' לתקנתא לא

ותקנתא לתקנתא. ומתוך שאינו יכול לישבע משלם לא שייך הכא כדפריש"מ[ה]: **על דאית ליה משתבע בו'.** ואע"ג דעל דעת כ"ד משביעין אותו מ"מ לא הו"ל לתקן שבועה בלשון דלא משתמע שחליה שלו: **ונימא** שבועה שבולה שלי. לרבנן דבן גג דקאמר כולה שלי לא משתבע שחליה שלו שמרע לדיבוריה: **דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא.** נראה דהיינו טעמא משום דשבועה חמורה כדאיתא ביומא (דף פו.) ובשבועות (דף לט.) שהעולם מזדעזע על לא תשא וא"ת א"כ אמאי גזלן פסול לשבועה דאמר שכנגדו נשבע ונוטל וי"ל דגזלן לא פסול לשבועה אלא מדרבנן ועבדות הוא דפסול מדאורייתא משום אל תשא רשע עד וי"מ בשם ה"ר יהודה חסיד הא דחשיד אממונא כשר לשבועה משום דשמא ע"י שבועה יפרוש מגזל אבל גזלן ודאי כמו שממון אינו פורש ה"ה משבועה ולא קשה מההוא רעיא דאסקידו ביה דאכל (ח) מייניהו אמאי פסול דבהנך תרי דאכל צריך לשלם ומהשאר יפרוש על ידי שבועה דמה שהוא משלם על ידי עדים אין זה השבה מעליא דעל כרחו משלם והיינו טעמא דכופר בפקדון פסול לעדות:

ההיא שעתא דאיתיה בביתיה. ל"ג דאשתבע דאי איכא סהדי דנשבע לשקר במלוה נמי פסול וכן משמע בהגוזל קמא (ב"ק דף קז:) דמיירי בלא שבועה: **בלא** דמי **משמע להו.** וא"ת תיפוק ליה מלא תגזול וי"ל לעבור עליו בשני לאוין וא"ת והא כי היכי דמי נמי אמסן הוה כדמוכח שהני הכונס (שם דף סב. ושם) ואמסן פסול לעדות כדכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס והפסול לעדות פסול לשבועה דכל הנהו דאשיב בפסולי עדות בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה: ושם) פוסל להו לשבועה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה.) וי"ל דאמסן לא פסול לעדות אלא מדרבנן מדתני בפרק זה בורר הוסיפו עליהם האמסנין ולא פריך אמסן דאורייתא הוא כדפריך אגזלן ואמסן דקרא דלא יהיב דמי ושהני הגוזל (ב"ק דף קיט.) דמייתי קרא דאמסם בני יהודה אפי' אי יהיב דמי אסמכתא בעלמא הוא ואע"ג דהוסיפו עליהם האמסנין לפסול לעדות וה"ה שפסול לשבועה היינו אמסן שאינו לחטוף מיד ליד בידיעת הבעלים אבל הכא לא חליף אלא מעלים אמסנותו ואמר שנאבדה לו לא פסיל: אלא

ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ותיפוק ליה דהוה ליה רועה [ז]ואמר רב יהודה [א]סתם רועה פסול לא קשיא [ב]הא דידיה הא דעלמא דאי לא תימא הכי אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב [ו]לפני עור לא תתן מכשול אלא [ג]חזקה אין אדם חוטא ולא לו: זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה [וכו']: על דאית ליה משתבע או על דלית ליה משתבע אמר רב הונא [ד]דאמר שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה ונימא שבועה שבולה שלי ומי יהבינן ליה כולה ונימא שבועה שחציה שלי מרע ליה לדיבוריה השתא נמי מרע ליה לדיבוריה דאמר כולה שלי ולדבריכם שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה וכי מאחר שזה תפוס ועומד וזה תפוס ועומד שבועה זו למה [ד]אמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא ונימא מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא [ד]לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא דאי לא תימא הכי האי דאמר רחמנא מודה מקצת הטענה ישבע נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם אשתמוטי קא משתמיט ליה [ה]כדרבה תדע [ו]דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות אלא הא [ו]דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם נמי אשתמוטי קא משתמיט סבר משכחנא לגנב ותפיסנא ליה א"נ משכחנא ליה באגם ומייתינא ליה אי הכי הכופר בפקדון אמאי פסול לעדות נימא אשתמוטי קא משתמיט סבר עד דבחשנא ומשכחנא ליה [ה]כי אמרינן הכופר בפקדון פסול לעדות כגון דאתו סהדי ואסהידו ביה דההיא שעתא איתיה לפקדון בביתיה והוה ידע א"נ דהוה נקיט ליה בידיה אלא הא [ז]דאמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם נמי מורה ואמר דמי קא יהבנא ליה אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא והא קא עבר על לאו [ד]דלא תחמוד [ו]לא תחמוד לאינשי [ט]בלא דמי משמע להו ואלא

[ח]ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ותיפוק ליה דהוה ליה רועה [ז]ואמר רב יהודה [א]סתם רועה פסול לא קשיא [ב]הא דידיה הא דעלמא דאי לא תימא הכי אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב [ו]לפני עור לא תתן מכשול אלא [ג]חזקה אין אדם חוטא ולא לו: זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה [וכו']: על דאית ליה משתבע או על דלית ליה משתבע אמר רב הונא [ד]דאמר שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה ונימא שבועה שבולה שלי ומי יהבינן ליה כולה ונימא שבועה שחציה שלי מרע ליה לדיבוריה השתא נמי מרע ליה לדיבוריה דאמר כולה שלי ולדבריכם שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה וכי מאחר שזה תפוס ועומד וזה תפוס ועומד שבועה זו למה [ד]אמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא ונימא מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא [ד]לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא דאי לא תימא הכי האי דאמר רחמנא מודה מקצת הטענה ישבע נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם אשתמוטי קא משתמיט ליה [ה]כדרבה תדע [ו]דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות אלא הא [ו]דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם נמי אשתמוטי קא משתמיט סבר משכחנא לגנב ותפיסנא ליה א"נ משכחנא ליה באגם ומייתינא ליה אי הכי הכופר בפקדון אמאי פסול לעדות נימא אשתמוטי קא משתמיט סבר עד דבחשנא ומשכחנא ליה [ה]כי אמרינן הכופר בפקדון פסול לעדות כגון דאתו סהדי ואסהידו ביה דההיא שעתא איתיה לפקדון בביתיה והוה ידע א"נ דהוה נקיט ליה בידיה אלא הא [ז]דאמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם נמי מורה ואמר דמי קא יהבנא ליה אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא והא קא עבר על לאו [ד]דלא תחמוד [ו]לא תחמוד לאינשי [ט]בלא דמי משמע להו ואלא

[ה]שבועות מא. מו.], [ו]שבועות מא. מו.], [ז]שבועות מא. מו.], [ח]שבועות מא. מו.], [ט]שבועות מא. מו.], [י]שבועות מא. מו.], [כ]שבועות מא. מו.], [ל]שבועות מא. מו.], [מ]שבועות מא. מו.], [נ]שבועות מא. מו.], [ס]שבועות מא. מו.], [ע]שבועות מא. מו.], [פ]שבועות מא. מו.], [צ]שבועות מא. מו.], [ק]שבועות מא. מו.], [ר]שבועות מא. מו.], [ש]שבועות מא. מו.], [ת]שבועות מא. מו.], [א]שבועות מא. מו.], [ב]שבועות מא. מו.], [ג]שבועות מא. מו.], [ד]שבועות מא. מו.], [

משביעין אותו. לשאינו מודה במקצת: **נימא מיגו.** דמעיז פניו לכפור הכל ולא לאשתמוטי בעי ואסור לשבועה: **שניהם נשבעים.** גבי חנוני על פנקסו וקשה לי אמאי שבקה למתני' דשבועות[ז] ומייתי לה מגבייתא: **נימא מיגו.** כיון דחד מינייהו ודאי חשיד אממונא: **שלש שבועות משביעין אותו.** לשמור חנם שטוענ נגנבה: **שלא שלחתי בה יד.** לעשות מלאכתי דאי שלח בה יד הוי גזלן עליה ומיתייב באונסין ואפילו נאנסה ברשותיה היא קיימא ודיליה היא: **נימא.** גבי שבועה שאינה ברשותי מיגו דחשיד אממונא שמא ברשותיה הוא וכופר בה חשיד נמי אשבועתא: **אביי אמר.** טעמא דמתני' לאו כדר' יוחנן דאי הוה חשיד לן אהולך ותוקף בטלית חבירו חנם הוה לן משום אשבועה אלא חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו על זה ומכיר בו שאכתה ויכפור בו והולך ותוקף בטליתו ונשבע שיש לו בה דמי חליה וטלית זו שלו דהא אפי' גילמא דעל כתפיה שעביד ליה: **אי הכי.** אמאי רמו עליה שבועה כיון דאי לא הוי עליה לא הוי תפיס בה: **נשקלה בלא שבועה.** לגבות מלוה שלו: **ולא פרשי מספק ממונא.** אבל מודאי דממונא פרשי ומאן דלא פרש חשיד נמי אשבועתא: **אקפה אחד.** הוליאה מיד חבירו בחזקה והרי כולה בידו קודם שנשבעו: **יולאה מתחת ידו של אחד מהם.** יולאה[ח] (נדנו) לפני ב"ד מתחת יד האחד שהוא לבדו אחוז בה ולא חבירו: **הראיה.** בעדים: **הדקדני.** שזה לבדו אחוז בה ובא: **אלא לאו כו'.** וכדאוקמינן דשתיק ולבסוף לווח: **אפי' לסומכוס כו'.** כלומר ואליבא דסומכוס דמיקל בחלוקה ולא מצריך אפי' שבועה אילטריך לאשמועינן דבכה"ג מודי סומכוס דאפי' בשבועה לא שקיל דהא לאו ממון המוטל בספק הוא: **דסרכא לאו כלום היא.** ואין שור שחוט לפניך ולא דמי לגמלא עוברה בגדה (ב"ק דף מו.): **ואם"ל.** בשאילתנו לפשוט דמוציאין אותה מידו ויחלוקו: **הקדישה.** בלא תקפה: **אינה מקודשת.** דלא אליס הקדישה מתקפה: **הא לא תקפה.** ואין יכול להקדישה:

מסורת

אלא הא דאמר רב נחמן. תימה הא הכא נמי משתמיט וי"ל דרב נחמן מחייב שבועת היסת אפי' היכא שתובעו ואמר זה החפץ שהוא בידך שלי הוא דלא שייך אישתמוטי וכן פי' רב האי גאון במשביעין שבועת היסת אקרקעות אע"ג דלא שייך בהו אישתמוטי וקשה דבפ' שבועת הדיינים (דף מ: ופס ד"ה אישתמוטי) משמע דלא מחייב שבועת היסת אלא משום אישתמוטי דקא פריך אדרבה אין אדם מעיז ומשני דמשתמיט וי"ל כיון דבשאינו בעין משתמיט אף כשהוא בעין לא פלוג רבנן אי נמי אקושיא דר' חייא מייא סמיך: **דתני ר' חייא.** הקשה רש"י אמאי לא מייתי מתני' דשבועות וי"ל דע"י ר' חייא שנאה רבי כדמוכח התם (דף מז:):

שבועה שלא שלחתי בה יד. פרש"י דאם שלח בה יד אפילו נאנסה חייב ואף על פי דמשהחזירה פטור כדקתני בהמפקיד (לקמן דף ט[ט]) לד) מ"מ שמא נאנסה קודם שהחזירה אבל קשה משלהי האומנין (לקמן דף פג.) דקאמר ונשבר או נשבה אין רואה הא יש רואה יביא ראיה ויפטר והא שמא שלח בה יד וי"ל שיפטר משבועה שנאנסה אך ישבע שלא שלח בה יד אי נמי שלא שלחתי בה יד אינו נשבע אלא ע"י גלגול שבועה שלא פשעתי בה וכשיש רואה שנאנסה פטור לגמרי ור"ת מפרש אפי' ע"י גלגול לא ישבע היכא שהיא מתה בפנינו דאין מגלגלין אלא בדבר הדומה לדמה י"ל ששלח בו יד לדוקא בשותפין שחלקו ונתחייב שבועה ממקום אחר מגלגלין משום דמורי היתרא ושבועה שלא שלחתי בה יד מפרש ר"ת שלא אכלה דאינו בכלל שבועה שלא פשע בה ושאינה ברשותו: **ספק** מלוה ישנה יש לו עליו. והיא דמשביעין אותו ג' שבועות ודשניהם נשבעין ונוטלין נמי חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו ולכך אין לפוטרו בלא שבועה וגם לא יטול בלא שבועה אבל בגזלן ודאי וכופר בפקדון אין להכשיר מטעם שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו: **ממון אפשר בחזרה.** אם לא יזכור יחזיר ולא יעכבנו מספק אבל אין לפרש אם יזכור שאינו חייב לו יחזיר אבל אם לא יזכור יעכבנו אע"פ שיודע שלא יזכור עוד דא"כ גם מספק שבועה לא יפרוש:

אגרת ליה בלא סהדי. ואינו נאמן במיגו דאי בעי אמר תקפה ממני דמיגו במקום עדים הוא:

ואלא הא[ט] דאמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ותו הא[י] דתני רבי חייא שניהם נשבעין ונוטלין מבעה"ב נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ותו הא[כ] דאמר רב ששת [א]שלש שבועות משביעין אותו שבועה שלא פשעתי בה שבועה שלא שלחתי בה יד שבועה שאינה ברשותי נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אלא לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אביי אמר חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו אי הכי נשקול בלא שבועה [ב]אלא חיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ולאו אמרינן תפיס ממונא מספיקא משתבע נמי מספק אמר רב ששת בריה דרב אידי פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא מאי טעמא ממון איתיה בחזרה שבועה ליתיה בחזרה: בעי ר' זירא תקפה אחד בפנינו מהו היכי דמי אי דשתיק אודויי אודי ליה ואי דקא צווח מאי הוה ליה למעבד לא צריכא דשתיק מעיקרא והדר צווח מאי מדאשתיק אודויי אודי ליה או דלמא כיון דקא צווח השתא איגלאי מילתא דהאי דשתיק מעיקרא סבר הא קא חזו ליה רבנן אמר רב נחמן ת"ש [ג]בד"א ששניהם אדוקין בה אבל היתה טלית יוצאת מתחת ידו של אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה היכי דמי אי נימא כדקתני פשיטא [א] אלא שתקפה אחד בפנינו לא הכא במאי עסקינן [ד]כגון דאתו לקמן כדתפיסו לה תרוייהו ואמרינן להו זילו פלוגו ונפקו והדר אתו כי תפיס לה חד מינייהו האי אמר אודויי אודי לי והאי אמר בדמי אגרתי ניהליה דאמרינן ליה עד השתא חשדת ליה בגזלן והשתא מוגרת ליה בלא סהדי ואיבעית אימא כדקתני דאתו לקמן כי תפיס לה חד מינייהו ואידך מסרך בה סרוכי [ה]לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה מודה סומכוס דסרכא לאו כלום היא[ו] דסרכא לאו כלום היא אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו הקדישה אינה מקודשת אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו [ז]אין מוציאין אותה מידו הקדישה בלא תקפה מהו כיון [ח]דאמר מר [ט]אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי כמאן דתקפה דמי או דלמא השתא מיהא הא לא תקפה וכתיב [י]ואיש כי יקדיש את ביתו קדש וגו' [כ]מה ביתו ברשותו [ל]אף כל ברשותו לאפוקי האי דלא ברשותו ת"ש דהתיא

מסותא

הקדישה בלא תקפה מהו. ומיירי נמי כגון ששתק בשעה שהקדיש ולבסוף כשאלה הגזבר לווח ומבעיא ליה כיון דאמירתו לגבוה כו' הוה הקדש כתקפה דכיון ששתק אודויי אודי ליה והוה הקדש ולא דמי לגזל ולא נתייאשו הבעלים דשייכם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דכיון דאודי ליה הוי כפקדון שיש לו ביד אחריס דיכול להקדיש כדמוכח בהמוכר את הספינה (ב"מ דף פח.) גבי הוא דאייתי קרי כו' דאי לא קייל דמייהו הוי קדושת או דלמא הקדש לא הוי כתקיפה דלמה יצווח בשביל דבריו ומייתי מהתם מסותא דהקדיש חד ושתק אידך ומסקנא דלא הוי הקדש אלמא אתיקתו אינו כהודאה: ט) **והא** הכא דבי תקפה בהן בו'. נראה דהכי מיבעי ליה במסותא כיון דמקרקעי היא והוה דינא כל דאליס גבר וכיון דאם תקפה האחד והקדישה כשהיא בידו מסתמא תו לא פקע אפי' חזר חבירו ותקפה ממנו כי הקדישה בלא תקפה נמי הוי הקדש או דלמא כיון דאפי' גבר האחד אם יכול השני לחזור ולתוקפה ממנו זוכה ה"ה הקדיש בלא תקפה לא יחול הקדש כלל כיון דחבירו אם תקפה היה זוכה דלא אליס הקדש מתקיפה והשתא אייתי והא הכא אם תקפה

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ו מהל' שאלה ופקדון הלכה ח סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' (ולא סעיף מ וסי') ולא סעיף כ:

כט ב טוש"ע מ"מ סי' לב סעיף ג:

ל ג ד מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה יג ועי' בהשגות ומ"מ טור ש"ע מ"מ סי' קלח סעי' מ:

לא ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ה:

לב ו מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ז:

לג ז מיי' פ"ט מהלכות מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף יב:

לד ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כב סמג עשין קלב טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו חננאל

והא דאמר רב נחמן ג' שבועות משביעין אותו כו' הוא בפ' הגזל קמא. ואסקי' פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא מאי טעמא ממון אפשר בחזרה. שבוע' לא אפשר בחזרה. בעי ר' זירא תקפה א' בפנינו מהו כו' ת"ש בד"א בששניהם אדוקין בה אבל אם היה יוצא מתחת ידי אחד המע"ה. ופשיטנא הכא במאי עסקינן דאתו לקמן שניהן אדוקין בה ואמרי' להו דינא הוא דפלגיתו לה ואזלו והדרי כי תפיס לה חד מנהון וטעין דאודי לי ואמר לי שקלא דידך היא. ואידך טעין אוגרתה ליה דאמרי' ליה עד השתא חשדת ליה בגזלן וטענת כולה דידי הוא ואתא הוא ותפיס בהדאי וטעין בה והשתא אמרת אוגרתה ליה בלא סהדי שקרא אנת. אי בעית תימא לעולם דאתו לקמן כי תפיס לה חד ואידך מסרך סרוכי דאמרי' אפילו סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה מודה סומכוס דסרכא לאו כלום היא. אם תמצא לומר תקפה א' בפנינו מוציאין אותו מידו הקדישה אינה מקודשת. ואם תמצא לומר אין מוציאין אותה מידו הקדישה מקודשת. הקדישה בלא תקפה מהו מי אמרי' כיון דאמר מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי כמאן דתקפה דמי או דלמא השתא מיהא הא לא תקפה. ת"ש דהתיא

מוסף רש"י

משביעין אותו שבועת היסת. לשון שומא, ששמו מכמיס עליו שבועה, כמו (שמואל ג' כו) אם כ' אסיתך כי (שבועות מ:) שבועה שהסיתו מכמיס לכך להסיתו להודות, וטעמא מפרש בשבועות (שם) חזקה אין אדם טוען אלא"כ יש לו בידו (לעיל ה.). **שניהם נשבעים ונוטלים** מבעל הבית. דאמר ליה תנוי לא מהימנו לי פועלים בשבועה, אם אתמנתיכו דלא אמרת לי בפהדי הכ לזו, וכן פועלין אמרי ליה לא מהימן לן תנוי בשבועה (שבועות מז:). **שלש שבועות** משביעין אותו. אם שומר חנם האומר נגנבה, **שבועה שלא פשעתי בה.** בשמירתו כשנגנבה, דאי פשע בה חייב דכתיב על כל דבר פשע (ב"ק קז:). **שבועה שלא שלחתי בה יד.** ליהנות בה קודם לכן דאם שלח בה יד קמה ליה בהשאתיה, דעשה גזלן עליה ומיתייב באונסין וכ"ש בגניבה ואבידה (שם).

תורה אור השלם

1 וְאִישׁ כִּי יַקְדִּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם:

ויקרא כז יד

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא שתקפה אחד בפנינו. נ"ב וכס"ג דאי בשתיק מ' מהני ראיה. ריטב"א וטור (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קל"ח ס"ק ט"ו דלא כמ"ש הש"ך שם בדעת הטור):

מוסף רש"י

נשבעים ונוטלים מבעל הבית. דאמר ליה תנוי לא מהימנו לי פועלים בשבועה, אם אתמנתיכו דלא אמרת לי בפהדי הכ לזו, וכן פועלין אמרי ליה לא מהימן לן תנוי בשבועה (שבועות מז:). **שלש שבועות** משביעין אותו. אם שומר חנם האומר נגנבה, **שבועה שלא פשעתי בה.** בשמירתו כשנגנבה, דאי פשע בה חייב דכתיב על כל דבר פשע (ב"ק קז:). **שבועה שלא שלחתי בה יד.** ליהנות בה קודם לכן דאם שלח בה יד קמה ליה בהשאתיה, דעשה גזלן עליה ומיתייב באונסין וכ"ש בגניבה ואבידה (שם).

מסותא. מרחק: **פרשי מינה.** מלרחוק בה: **ואמר ליה רב אושעיא לרבה** גרסינן: **לכפרי.** סם מקום: **כי אתא לסורא.** כשהיה עובר דרך סורא ליל לכפרי: **ספק בכורות.** כגון בהמה שילדה ואין ידוע אם בכרה כבר אם לא: **אחד בכור אדם.** כגון שהפילה אמו לפניו ספק דבר הפוטר בבכורה ספק רוח הפילה והבא אחריו בכור: **בין טמאין.** כגון פטר חמור: **המוציא מחבירו עליו.** קס"ד אם בית ישראל הן הוי כהן מוציא מחבירו עליו הראיה ואם תקפה כהן ושתיק ישראל והדר נווח הוי ישראל מוציא מחבירו: **אסורין בגיזה ובעבודה.** מספק שמא קדשים הם: **דקסני המוציא.** משמע בין כהן בין ישראל: **וכי לא תקפו.** חמור כח הקדש לאוסרן בגיזה ובעבודה ש"מ דאמ"ל תקפו אין מוציאין אותו מידו הקדישה מקודשת: **נעולם אימא לך.** גבי בכור דאפי' תקפו כהן מוציאין אותו מידו ולעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו וטעמא דגיזה ועבודה לאו משום דיהא לכהן אוס כח בהן דתפשוט מינה להיכא דלי תקפו אין מוציאין מידו הקדישה הוי הקדש אלא הכא משום איסור ספק גיזת קדשים וקדושה הבאה מאליה שאני אמר ליה רב חנניה לרבה תניא דמסייע לך [ג] הספיקות נכנסין לדיר להתעשר ואי ס"ד תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו אמאי נכנסין לדיר נמצא זה פוטר ממונו במונו של כהן אמר ליה אביי אי משום הא לא תסייעיה למר הכא במאי עסקינן כגון דלית ליה אלא תשעה והוא דמה נפשך אי בר חיובא הוא שפיר קא מעשר אי לאו בר חיובא הוא תשעה לאו בר עשורי נינהו הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי דספיקא לאו בר עשורי היא [ד]דתנן [ה]קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ואי ס"ד ספיקא בעי עשורי לעשר ממה נפשך דאי בר חיובא הוא שפיר מעשר ואי לאו בר חיובא הוא נפטר במנין הראוי [ו]דאמר (ח) רבא [ז]מנין הראוי פוטר אלא

[ח]מסותא דהוו מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא קם חד מינייהו אקדשה פרשי מינה רב חנניה ורב אושעיא וכולהו רבנן וא"ל רב אושעיא לרבה כי אזלת קמיה דרב חסדא לכפרי בעי מיניה כי אתא לסורא א"ל רב המנונא מתני' היא [ט]ספק בכורות אחד [י]בכור אדם ואחד [יא]בכור בהמה בין טהורים בין טמאים [יב]המוציא מחבירו עליו הראיה ותני עלה [יג]אסורים בגיזה ובעבודה והא הכא דאמר תקפו כהן [יד]אין מוציאין אותו מידו דקתני המע"ה וכי לא תקפו אסורין בגיזה ובעבודה אמר ליה רבה קדושת בכור קאמרת לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפילו הכי אסורים בגיזה ובעבודה דקדושה הבאה מאליה שאני אמר ליה רב חנניה לרבה תניא דמסייע לך [יב]הספיקות נכנסין לדיר להתעשר ואי ס"ד תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו אמאי נכנסין לדיר נמצא זה פוטר ממונו במונו של כהן אמר ליה אביי אי משום הא לא תסייעיה למר הכא במאי עסקינן כגון דלית ליה אלא תשעה והוא דמה נפשך אי בר חיובא הוא שפיר קא מעשר אי לאו בר חיובא הוא תשעה לאו בר עשורי נינהו הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי דספיקא לאו בר עשורי היא [יד]דתנן [טו]קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ואי ס"ד ספיקא בעי עשורי לעשר ממה נפשך דאי בר חיובא הוא נפטר במנין הראוי [יז]דאמר (ח) רבא [יח]מנין הראוי פוטר אלא

תקפה כהן אין מוציאין ולכך אפי' לא תקפה אסורין בגיזה ועבודה מספק משום דשמא יש לכהן חלק בו ולכך יכול לתוקפה אלמא אפי' לא תקפה חשיב כאילו תקפה כבר והקדישה בעודה בידו ודמי דבר דהתם אם תקפה כהן מוציאין מידו ואע"פ שאין לכהן בו כלום דאפי' ככר תקפה מוציאין מידו ואפי' הכי אסורין בגיזה ועבודה ועל כרחך משום דקדושה הבאה מאליה אמרי ואי"ת אמאי אין מוציאין מידו והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר וי"ל במכירי כהונה [יט]א"ג אינו יכול לתובעו רק טובת הנאה שיש לו בו למ"ד טובת הנאה ממון ומפרק הזרוע (מולין דף קלג.) דאמר בן לוי דחטף מתנת פרילותא הוא משמע דאינו חייב לשלם אין ראיה דשמא מיירי כשאכלו כדאמרינן התם (דף קל:) המזיק מתנות כהונה או אכלן פטור:

פוטר ממונו בממון כהן. [א] וכן הוא מסקנא דאם תקפה כהן מוציאין מידו תימה דבפ' השולח (לקמן דף קב: ושם) ובפרק בית כור (נ"ב דף קה. ושם ד"ה אבל) גבי אחד שאכר מרחץ מוקי שמואל הא דיחלוקו בבא בתמלגא החדש אבל בבא בסוף החדש כולו לשורר והא מסיק הכא דמוציאין מידו וי"ל דהתם נכנס בהיתר לכך מהניא תפיסתו אבל הכא לא בהיתר תפס כי אם בספק והא דאמרי' בפ"ב דכתובות (דף כ. ושם ד"ה ומוקי) שיש החתומים על השטר ובאו אחרים ואמרו אנוסים היו כו' אין נאמנים ומסיק דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ואין נאמנין דקאמר פרש"י דאם תפס המלוה לא מפקינן מיניה ל"ל שתפס קודם שבאו עדים לפסול השטר דהיינו קודם שנולד הספק ועי"ל דאין נאמנין דלא מקרעינן ליה ולא מגבינן ביה ולא לענין תפיסה: **ותשעה** לאו בר עשורי נינהו. דאין צריך לגרפו לגורן אחר דלא בא לעולם לכלל חיוב ודאי ודוקא היכא דהוו עשרה מתחלה הוא דאיצטריך לגרפו לגורן אחר: **קפץ** בולן **פטורין.** תימה דלבטל ברובא וליחייבו כולהו במעשר דהא דדבר שבמנין לא בטיל היינו מדרבנן וקבוע נמי אין שייך אלא בדבר שהאיסור וההיתר ניכרין וידועין ולא ידע מאיזה לקח כגון [כ]ט' חנויות ובריה נמי לא הוי כדפרי' בחולין (דף לה) [כא] ואין לומר שלא נשאר בעדר רק אחד דליכא רובא דלשון לתוכן לא משמע הכי: **לפטרו** במנין הראוי. תימה דהכא לא שייך מנין הראוי דלא שייך אלא היכא דאין כי אם עשרה והתחיל למנות ומת אחד מהן ואין כאן י' אפ"ה פטורים אותן שיצאו ולא יצטרפו לגורן אחר כיון שתחילת יציאתן היה ראוי להשלים המנין אבל הכא שיש בעדר הרבה ישלים המנין ויהא עשירי וי"א קודם ויקרא לשניהם עשירי מספק אם יש מנוי ביניהם אם לאו וכן יעשה בכל אחד עשר ובאחרונה שלא ישאר עשרה יצטרפו לגורן אחר: ולא

קפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר ואינו מכירו: **כולן פטורין.** בין אותן שיצאו בין אותן שבתוך הדיר ואפילו הן אלף. שיצאו פטורין [כב](שם) מנין הראוי שכשמנאן היה המנין ראוי להשלים ובא לכלל מעשר ואמרינן בבכורות [כג] והכא מייתינן לה מנין הראוי פוטר ואותן שבתוך הדיר פטורין משום זה המעורב דכל אשר יעבור תחת השבט אמר רחמנא [כד] ולא שעבר כבר וכל חד מייייהו ספק כבר עבר הוא: **ואי ס"ד ספיקא.** דאיכא למימר ממה נפשך בעי לעשורי שמא יעשה כתורה וכמצוה נעשרינהו להך דבתוך הדיר ממה נפשך כל י' שיוצאין אם מעשר שלהן בר חיוב וכראוי הוא כגון שלא יצא אותו הקופץ לתוכן שפיר קא מעשר: **ואי לאו בר חיובא.** כגון אותן עשרה שיצא זה לתוכן ואין עשירי שלהן מעשר: **נפטרו.** מן המעשר: **במנין הראוי.** שכשמנה מ' ב' ג' היו בדיר טלאים הרבה שהיו ראוין להשלים ופוטרין מניינו: **דאמר רבא.** בבכורות (דף נט.): **מנין הראוי פוטר.** היה לו י' טלאים ומנה חמש ומת אחד מן שאינן מנוין המנוין פטורין ושאינן מנוין מצטרפין לגורן אחר שיולדו לו טלאים עד שיגיע זמן הגורן ויצטרפם עם אלו אבל המנוין פטורין במנין הראוי. ויליף להכ' מאשר יעבור [כה] ולא שכבר עבר דמשעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת כשיולדו לו טלאים לגרף עמהם: אלא

ואחריו שלישי וכן כולן עד שיצאו התשעה אלו התשעה כולן המנין פטרן שאין אחד מהן נקרא עליו שם עשירי והיוצא עשירי הוא הקדוש וכיון שכל אחד שיצא מן הדיר נשאר בדיר הראוי להיות [כו] בדיר נפטר היוצא מיד ואע"פ שקודם יסקרו בסיקרא קפץ מתוך הדיר ויצא לחוץ ונתערב עם המנוין התשעה נפטרו במנין הראוי למעשר אע"פ שלא יצא אחריהן עשירי הואיל ובשעה שיצאו במניינם היה בדיר מי שיעבור עשירי תחת השבט היוצא

במילי. אמר ליה רב חנינא לרב' תניא דמסייעא לך שאם תקפו כהן מוציאין אותו מידו דתניא הספיקות נכנסין לדיר להתעשר וכו' ואמר ליה אביי הא לא מסייעא ליה הכא במאי עסקינן בדלית ליה אלא ט' וזה הספק דמה נפשך אי לא בכור הוא שפיר קא מעשר ואי בכור הוא בני ט' נינהו וט' לאו בני עשורי נינהו. ופשטינן לקמן דהני ספיקות לאו ספק בכורות הוא אלא ספק פטרי חמורים הן וכדרב נחמן דאמר בבכורות פ"א [דף יא] ישראל שיש לו י' פטרי

חמורים שנפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפרים עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו הלכך ספק פדיון פטר חמור ביד ישראל נכנס לדיר עם שאר טלאים שלו להתעשר ואי נקפא בעשירי ליפוק: **ואי ס"ד.** יש לכהן לד זכייה בו ממנא זה אם יצא בעשירי פוטר ממונו בממונו של כהן: **למר.** רבה שהוא רבו: **אם בר חיובא הוא.** אי האי גברא בר חיובא הוא לעשורי שפדיון זה לאו פדיון פטר חמור שלו הוא הרי יש לו י' טלאים וחייב לעשרן שפיר קמעשר: **אי לאו בר חיובא הוא.** שפדיון זה של כהן לא פטר ליה מידי דתשעה לאו בני עשורי נינהו: **לאו מילתא היא דאמרי.** דודאי סייעתא היא למר דאי הוה לד זכייה לכהן ביה מספק ואשתכח דכל הני טלאים ספק חייבים במעשר ספק אין חייבים מספיקא לא הוי צריך לעשוריהו [כז] כדקאמרת לעשורי ממה נפשך דכל ספק חייב ספק פטור לאו בני עשורי נינהו ואפילו היכא דאיכא למימר ממה נפשך: **קפץ אחד מן המנויין כו'.** היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשהיו יוצאים בפתח הדיר ועד שלא הגיע לעשרה

מסורת הש"ס

(ח) [עי' תוס' מנחות עא: ד"ה ומתיירן], (ט) [והרות פ"ד מי"ב גדרים יט.], (י) [עיקרו במשנה בכורות ט. ולקן הש"ס לקבר כמ"ש תוס' סוכה ד. ד"ה בית], (יא) בכורות נח:, (יב) שם נט., (יג) [דף ז.], (יד) כ"א כדקאמרי. רש"ל, (טו) כ"ל משום. רש"ל, (טז) [דף נט.], (יז) [ויקרא כז], (יח) [בכורות נט:], (יט) [ויקרא כז], (כ) [עי' תוס' חולין לה. ד"ה ספיקין], (כא) [לה. ד"ה ספיקין], (כב) [לה. ד"ה מ"ט דרבנן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רבה מנין הראוי:

גליון הש"ם

גמ' המוציא מחבירו. עיין מה כה ע"א תוס' ד"ה כו' גבי: תום' ד"ה והא כו' א"נ א"י לתובעו. נראה שכן דעת רש"י בב"ק סו ע"א ד"ה עד שנעבו:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה פוטר וכ"ה מסקנא כו'. נ"ב וכ"ד ש"פ אבל הרמב"ם חולק וכתב הרשב"א דלמסקנא דמפרש ספיקות ספק פ"ח אין ראיה דבפ"ח לא זכה כהן ובשם כבר אחמוק בה הבעלים כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' שט"ו ס"ק ב').

רבינו חננאל (המשך)

חמורים מעשרן והן שלו ושם פירשנו שמועה זו. והדר ביה אביי ואמר לאו [מילתא] היא דאמרי דכל ספק לאו בר עשורי הוא מדתנן קפץ א' מן המנוין לתוכן כולן פטורין פי' כיצד מעשרן מכניס צאנו לדיר ומוציאן אחד אחד במנין כדתנן כיצד מעשרן כונסן לדיר ועושה להן פתח קטן כדי שלא יוכלו שנים לצאת באחד ומונה בשבט א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא ואומר ה"ז מעשר. ואם קפץ מאותן שהן חוץ לדיר ונכנס לדיר ונתערב בצאן שבדיר שעדיין לא נתעשרו ואינם יודעים איזהו. נעשו אותן ספק ונפטרו כולן ואם נאמר כי דין הספיקות להתעשר ממה נפשך אמאי אין מעשרין גם (לאו) [להו] ממה נפשך נעשרינהו ואם יצא עשירי זולתי זה שקפץ מן המנין שפיר ואם זה שיצא עשירי הוא זה שקפץ שהוא פטור ואין הפטור פוטר את החייב נפטרו במנין הראוי פי' מנין הראוי כגון שיש לו עשר צאן בדיר ורצה לעשרן ופתח להם הפתח שיצאו ועשירי יסקרהו בסיקרא והתחיל לצאת אחד אחד והוא מונה מי שיצא בתחלה קורא אחד והיוצא אחריו מנאו שני

(ט) [עי' תוס' מנחות עא: ד"ה ומתיירן], (י) [והרות פ"ד מי"ב גדרים יט.], (יא) [עיקרו במשנה בכורות ט. ולקן הש"ס לקבר כמ"ש תוס' סוכה ד. ד"ה בית], (יב) בכורות נח:, (יג) שם נט., (יד) [דף ז.], (טו) כ"א כדקאמרי. רש"ל, (טז) כ"ל משום. רש"ל, (יז) [דף נט.], (יח) [ויקרא כז], (יט) [בכורות נט:], (כ) [ויקרא כז], (כא) [עי' תוס' חולין לה. ד"ה ספיקין], (כב) [לה. ד"ה מ"ט דרבנן],

מוסף רש"י

ספק בכורות כו' המוציא מחבירו עליו הראיה. כהן דבעי לאפוקי מיניה עליו להביא ראיה שהן בכורות, אלא הפילה נפל קודם לכן, ואי תפס לו כהן על הבעלים להביא ראיה דלאו בכור הוא (נדרים יט).

קפץ אחד מן המנויין לתוכן. אותן שכבר עברו בפתח תחת השבט, אע"פ שאינן עדיין מעושרין וכגון שמנה וחזר אחד מהן וקפץ לתוך הדיר דהמנויין היין פטורין במנין הראוי כדמפרש בגמ' דאין ידוע איזה הפטור לכך כל מה שבדיר פטורין (בכורות נח:) אי: מאותן עשרה שיצאו חוץ לפתח ונטל עשירי ונפטרו הני' וקפץ אחד מן הני' לתוך הדיר, כל אותן שבדיר פטורים אם אינו ניכר איזה הוא, דשמא יצא בעשירי והוא אינו ראוי לכך שכבר נפטר (שם מכת"י).

רבינו חננאל

מסותא דהוו מינצו עליה בי תרי כל חד אמר דידי הוא קם חד מינייהו אקדשה והוו פרשי מינה רב חנינא ורב הושעיא וכולהו רבנן. ופשיט רב המנונא מהא דתנן ספק בכורות אחד בכור בהמה אדם ואחד בכור בהמה בין טהורין בין טמאין המע"ה. ותני עלה אסורין בגיזה ובעבודה. והא הכא אילו תקפו כהן אין מוציאין אותה מידו דקתני המע"ה ואע"ג דלא תקפן אסורין בגיזה ועבודה ש"מ דכל היכא דאילו תקפן אין מוציאין אותה מידו הקדישה בלא תקפה מקודשת. ודחי לה רב' ואמר לעולם אימא לך אפי' תקפן כהן (אין) מוציאין אותה מידו ואפ"ה אסורין בגיזה ועבודה דקדושת בכור קדושה הבאה מאליה היא ושאני מקדושה דמקדישין לה

אלא מאי אית לך למימר [ג]עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק הכא נמי עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק א"ל רב אחא מדפתי לרבינא מאי ספיקות אילימא ספק בכורות [1]יהיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש אלא ספק פדיון פטר חמור וכדרב נחמן [ד]דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [א]ישראל שיש לו עשרה ספק פטרי חמור בתוך ביתו מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו מאי הוי עלה דמסותא ת"ש דא"ר חייא בר אבין הוה עובדא בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטה מהא דאמר רב נחמן כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש הא יכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש אע"ג דלא אפקיה [ה]והאמר ר' יוחנן [2]גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו מי סברת במסותא מטלטלין עסקינן [ו]במסותא מקרקעי עסקינן דכי יכול להוציאה בדיינין ברשותיה קיימא תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו [ז]שנים אדוקים בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה מחוי ליה רבי אבהו [ח]ובשבועה אלא מתניתין דקתני דפלגי בהדדי ולא קתני זה נוטל עד מקום שידו מגעת היכי משכחת לה אמר רב פפא [ט]דתפיסי בכרכשתא אמר רב משרשיא ש"מ [י]האי סודרא כיון דתפיס ביה שלש על שלש קרינן ביה [2]ונתן לרעהו דכמאן דפסיק דמי וקני ומאי שנא מדרב חסדא [ז]דאמר רב חסדא [ח]גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקן ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת [ט]התם כריתות בעינן וליכא הכא נתינה בעינן והא איכא אמר רבא [ט]אם היתה טלית מוזהבת חולקין פשיטא לא צריכא דקאי דהבא בי מצעי הא נמי פשיטא לא צריכא דמיקרב לגבי דחד מהו דתימא [ו]דא"ל הכי קמ"ל [ז]דא"ל מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי: ת"ר [ז]שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אמר [ח]שלך הוא ופרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רשב"ג אומר יחלוקו נפל ליד דיין לא יוציאו עולמית ר' יוסי אומר הרי הוא בחזקתו אמר מר יתקיים השטר בחותמיו וגבי ליה מלוה כוליה ולית ליה מתני' שנים אוחזין כו' אמר רבא אמר רב נחמן [כ]במקוים דברי הכל יחלוקו כי פליגי בשאינו מקוים רבי סבר [ט]למודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה פליג ואי לא מקיים ליה לא פליג מאי טעמא חספא בעלמא הוא מאן קא משוי ליה להאי שטרא לוה הא קאמר דפריע ורבי שמעון בן גמליאל סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ואע"ג דלא מקיים ליה יחלוקו נפל ליד דיין לא יוציאו עולמית

מאי

ולא עשירי ספק. אין להקשות אילטריך קרא למעוטי ספיקא [מ] כדפרין במסכת חולין (דף כב: ד"ה אילטריך):

מפריש עליהן עשרה שיין. תימה דבפ"ק דבכורות (דף יא.) ופס) אמרי' דשה אחד פוטר כמה פטרי חמורים ומה לריך עשרה שיים ותו מאי קא משמע לן מתני' היא הספיקות נכנסים לדיר להתעשר ותו כיון דאמר מעשרן מה לריך להשמיענו דהן שלו פשיטא כיון דמעשרן דהן שלו דאילו היו של כהן לא היה מעשרן דהוו להו כלקוח דתנן (פס דף נה:) הלקוח והנימן לו במתנה פטור ואי קמ"ל דאע"ג דמעשרן עדיין הם שלו פשיטא דמעשר בהמה של בעלים הוא:

מחוי ר' אבהו והשאר בשבועה.

[א] נראה דלא מגעת ישבע כיון דתקנה השבועה שלא יהא אדם הולך ותוקף מטעם זה ישבע אף במה שהוא תופס ומכל מקום שפיר מוכח בסמוך דבקנין מאי דתפיס כמאן דפסיק דמי כיון דהכא לאחר שבועה נוטל כל מה שהוא תופס אפילו יותר ממתנה ובשבועה היא בשביל הטענה ומפני התקנה:

אם יכול לנתקו. נראה דאם היתה ידה פתוחה בשעת שנתן גט לידה ונשאתה המשיחה בידו וקפלה ידה בחוזק שאם מושך המשיחה לא יוכל להביאו אצלו שאינה מגורשת שהרי כשנתן בידה קודם שקפלה ידה היה יכול להביאו אצלו והקפילה לא עשה הוא אלא היא והוה כטלי גיטך מעל גבי קרקע דאינה מגורשת דלא קרינן ביה ונתן בידה והכא דקאמר אם אינו יכול להביאו אצלו דמגורשת כגון שהיתה ידה קפולה והוא תחב בידה כל כך בחוזק שאם ימשוך המשיחה לא יצא הגט אצלו ור"ת [מ] (נמי) פירש אם הגט כבד כל כך שאם רולה למשוך הגט אצלו תנתק המשיחה מגורשת ומיירי בידה פתוחה ולא קפלה ולא עשתה שום דבר:

מאי

אלא מאי אית לך למימר. למה לא חייבוהו לעשר ממה נפשך: **עשירי ודאי.** הלריך הכתוב לעשר ולא הלריך לעשר את הספק וכל עשירי שבכאן ספק הן שאפי' יצא הפטור בחמישי שוב אין העשירי קרוי עשירי אלא תשיעי שהפטור אינו מן המנין: **מאי ספיקות.** דאמרן לעיל [ו] הספיקות נכנסין לדיר להתעשר: **ספק פדיון פטר חמור.** טלה שהופרש על ספק פטר חמור שאפילו הוא פטר חמור ודאי אין בטלה זה של פדיון משום קדושה: **עשרה שיין.** לאפקועי איסורייהו למשרי להו בעבודה: **עובדא הוה כי רב חסדא ורב חסדא כי רב הונא.** מעשה היה ובא לפני רב חסדא ורב חסדא הביאו לפני רב הונא: **שאינו יכול להוציאו כו'.** והא נמי דחזינן ליה דאין יכול להוציאו בדיינין שאין לו ראיה בדבר אין הקדישו קדוש: **הא יכול להוציאו כו'.** בתמיה: **שאינה ברשותו.** והא קתני גזילה יכולין להוציאו בדיינין הוא: **במסותא מטלטלין.** כגון גיגית: **מקרקעי.** דכל היכא דאיתיה ברשות מריה קיימא דקרקע אינה נגזלת ופשיטא דמסותא מהא דאי הוה ליה ראיה עלה הקדישו הקדש: **בר מערבא.** מארץ ישראל: **מחוי ליה.** מראה באצבעותיו כלפי מעלה: **בכרכשתא.** בגרדין שבשני ראשין שקורין ברגיי"ש: **ש"מ.** מדקתני עד מקום שידו מגעת קנוי לו: **האי סודרא.** של קושה שקונין בו קנין: **כיון דתפיס ביה.** מקנה שלש על שלש קרינא ביה ושלף אים נעלו ונתן לרעהו: **דכמאן דפסיק דמי.** וקנייה מקנה והמכר נקנה בו לגוקה. ודוקא נקט שלש על שלש [ז]דכלי בעינן דכתיב (רות ד) נעלו ובגיר משלש אצבעות לאו בגד הוא כדאשכחן גבי טומאה [ח]: **גט בידה.** שנתנו לה: **ומשיחה.** שקשור בה בידו אם יש כח באותו חוט שיכול לנתקו לגט מידה ולהביאו אצלו: **אינה מגורשת.** אלמא לאו נתינה היא: **בריתות.** הבדלה שיהיו מובדלים זה מזה והרי אגודים הם בחוט זה: **אם היתה טלית מוזהבת.** כלומר אפילו היא מוזהבת חולקים: **פלוג הכי.** לרוחבה ויהא הזהב לאחד מהם: **קא משמע לן דא"ל כו' פלוג.** לאורכה: **שנים אדוקים בשטר.** המלוה והלוה: **שלך הוא ופרעתיו לך.** והחזרת לי וממני נפל: **יתקיים השטר בחותמיו.** קס"ד דהכי קאמר אם השטר כשר שיקיימוהו חותמיו לומר כתב ידינו הוא הרי הוא בחזקתו: **נפל השטר ליד הדיין.** משמע דהכי קאמר אם מצאו דיין לא יוציאו אותו עולמית מיד דיין ולקמן [ט] פריך מאי שנא דיין מאינשי דעלמא: **וגבי ליה מלוה כוליה.** בתמיה: **במקוים.** שכתוב בו הנפק שילא כבר בב"ד והעידו עדים על חתימת ידן וכותבין הדיינין בו שטרא דנן נפק קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני על חתימת ידייהו ואשרונהו וקיימנהו וכדחזי: **כולי עלמא ל"פ דיחלוקו.** דכי אמרינן דיתקיים השטר בחותמיו לא למגבי מלוה כולו קאמר אלא למגבי פלגיה. ופלוגתייהו כשאינו מקוים רבי סבר אף על פי שהלוה מודה ליה שכתב שטר זה ולוה לו מעות צריך המלוה לקיימו בחותמיו ואפילו השטר בידו נאמן הלוה לומר פרעתיך הכל זמן שאינו מקוים מאן קמשוי ליה שטרא לוה שמודה לו אמר דפריע אבל משהשטר מוחזק על פי עדיו אין הלוה נאמן לומר פרעתי. הלכך זה שנתיהם מוחזקים אי מקיים ליה מלוה בעדות ומשוי ליה שטר מעליא אין הלוה נאמן באמירתו אלא על ידי חזקה זה שאבדוק בו והרי הוא כשאר מלוה ופליג: **ואי לא לא פליג.** שאפילו כולו ביד המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי:

מאי

ולית ליה מתני' שנים אוחזין כו'. יחלוקו, והכא נמי יגבה חלי חוב הכתוב בשטר ולא יותר (שם). **במקוים.** בהנפק, **דברי הכל יחלוקו.** כולי עלמא לא פליגי דפלגי בין שיהם כדין משבחינו דבנים אוחזין (שם). **ואי מקיים ליה פליג.** כלומר אז יש ממש בדבריו ויגבה ממנו חלי חוב שבשטר ואיהך פלגא יפסיד בשביל הפיסת הלוה שאדוק עמו בשטר (שם). **מודה בשטר שכתבו.** לוה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים, אין צריך לקיימו. אין המלוה לריך לקיימו בעדים החתומים בו, שאין הלוה כופר נאמן לומר פרעתיו, ולא אמרינן בהאי דפסי שאמר דאמר דאמר כשר הוא הרי הוא חוזק השטר, וכי אמר פרעתיו לא מהימן, שהרי ביד המלוה הוא (כתובות יט.) מאחר שהלוה מודה שטר חוב שהוציא עליו שטר אמת הוא, אין המלוה לריך לחזר אחר העדים החתומים בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו (לקמן עב:) לכיון דמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאילו קיימוהו חותמיו וגובה כל זמן שמוציאו (שבת עח:).

תורה אור השלם

1 וְכָל מַעֲשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
ויקרא כז לב

2 וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאֻלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל׃ רות ד ז

גליון הש"ם

גמ' **במסותא** מקרקעי. קשה לי הא עיקר החילוק בין מטלטלי למקרקעי דמטלטלין נגזלין וקם ליה ברשותיה דנגזל מקרי אינו ברשותו דהנגזל אבל קרקע אינה נגזלת ולא קם ברשותיה דנגזלן. א"כ במטלטלין וגזל אלא קנין אלא קם ברשותיה דהנגזל ואינו חייב באחריותו וכדאיתא בפ"ק עט ע"א בתמני' הוי כקרקע דמנמי ברשותיה דהנגזל. וא"כ הכא דאמר בהמסותא דהגזילה בתה דאמר דידי הוא ולית ליכא קנין יכול להקדישו וצ"ע: **שם** התם בריתות בעינן. עיין כתובות ל ע"ב תוס' ד"ה ולא וצ"ע: **רש"י** ד"ה דכמאן וכו' דבלי בעינן. עיין לקמן מז ע"א וכתוס' ד"ה לאפוקי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מחוי נראה כו'. נ"ב והרמב"ם לא כתב כן אלא ע"י גלגול אבל רא"ש הוכיח כדברי תוס' ע"ש:

מוסף רש"י

עשרה ספק פטרי חמור. כגון שהיה לו עשר חמורות וילדו טולן זכר ונקבה. מפריש עליהן עשרה שיין. לאפקועי לאיסורייהו, ומעשרן. לשין כשאר בהמות טולן, והן שלו. והמעשר קרב שלמים והוא אוכלו כדין שאר מעשר בהמה (בכורות יא.). **גט בידה ומשיחה בידו.** שנתנו לה ואם המשיחה עדיין בידו, חוט שהגט קשור בו, ליפ"ל בלע"ז (גיטין עח:). **יתקיים השטר בחותמיו.** וגובה ליה מלוה טוליה וכדמפרשינן טעמא לקמן (דשב"ם ב"ב קנג).

תוספות רש"ש

[ד] [בכורות מח:], [ה] שם יא., [ו] ב"ק סמ: סט. ע. קדושין נב., [ז] גיטין עח:, [ח] לקמן מ., [ט] [לקמן קז.], [י] ב"ב קנ., [כ] [שלי וכן איתא בהרי"ף והרא"ש וברש"י שאינו מאלפסי איתא שלך היה ופרעתיו לך], [ל] ב"ב קנ. ולף קנד. כתובות יט. שבת עח: [לקמן עב:], [מ] [דף ו:], [נ] [כליס פכ"ז מ"ב], [ע] [ע"ב], [פ] [ל"ל כדפרישית], [צ] [ועי' בתוס' שם ד: ד"ה ופוסה וע"ע הטבב תוס' יא. ד"ה שהיו], [ק] ר"מ מ"ז,

גליון הש"ם

גמ' **במסותא** מקרקעי. קשה לי הא עיקר החילוק בין מטלטלי למקרקעי דמטלטלין נגזלין וקם ליה ברשותיה דנגזל מקרי אינו ברשותו דהנגזל אבל קרקע אינה נגזלת ולא קם ברשותיה דנגזלן. א"כ במטלטלין וגזל אלא קנין אלא קם ברשותיה דהנגזל ואינו חייב באחריותו וכדאיתא בפ"ק עט ע"א בתמני' הוי כקרקע דמנמי ברשותיה דהנגזל. וא"כ הכא דאמר בהמסותא דהגזילה בתה דאמר דידי הוא ולית ליכא קנין יכול להקדישו וצ"ע: **שם** התם בריתות בעינן. עיין כתובות ל ע"ב תוס' ד"ה ולא וצ"ע: **רש"י** ד"ה דכמאן וכו' דבלי בעינן. עיין לקמן מז ע"א וכתוס' ד"ה לאפוקי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מחוי נראה כו'. נ"ב והרמב"ם לא כתב כן אלא ע"י גלגול אבל רא"ש הוכיח כדברי תוס' ע"ש:

מוסף רש"י

עשרה ספק פטרי חמור. כגון שהיה לו עשר חמורות וילדו טולן זכר ונקבה. מפריש עליהן עשרה שיין. לאפקועי לאיסורייהו, ומעשרן. לשין כשאר בהמות טולן, והן שלו. והמעשר קרב שלמים והוא אוכלו כדין שאר מעשר בהמה (בכורות יא.). **גט בידה ומשיחה בידו.** שנתנו לה ואם המשיחה עדיין בידו, חוט שהגט קשור בו, ליפ"ל בלע"ז (גיטין עח:). **יתקיים השטר בחותמיו.** וגובה ליה מלוה טוליה וכדמפרשינן טעמא לקמן (דשב"ם ב"ב קנג).

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה כג סמג עשין קמו:
מב ב מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כד סמג עשין קלב טוש"ע ח"מ סי' שנד סעיף ו וטוש"ע י"ד סי' רנח סעיף ז:
מג ג מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע י"ד שם [רב אלפס כאן ובב"ק פ"ד דף כ.]
מד ד ה ו מיי' פ"ט מהלכות מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ד:
מה ז מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' טז סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' קלח סעיף ב:
מו ח מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' טז סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' קלח סעיף ב:
מז ט י מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הל' י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ג:
מח כ מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף טו:
מט ל מיי' שם [והל' ה] וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' פב סעיף ג:

לעזי רש"י

ברניי"ש [פירניי"ש]. חוטין תלויים בבד (טבעיים).

רבינו חננאל

ראשון ראשון נפטר. ובהדיא בבכורות פרק אחרון אמר רבא מנין הראוי פוטר. מאי הוי עלה דמסותא ת"ש מהא דאמר רב [נחמן] כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש. הא יכול להוציאו אע"פ שלא הוציאו קדוש. ומקשי' עלה והאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלי' שניהן אינן יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. וקי"ל דלא מקשינן לא ממשנה ולא מברייתא ולא ממימרא אלא אם היא הלכה. ועוד לא דחאוה להא דר' יוחנן אלא פירקו על דבריו ואמר מי סברת מסותא מטלטלא היא וקשיא עליה הא דר' יוחנן לא כי קאמר רב [נחמן] כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין וכו' האי ממון קרקע הוא וכיוצא בו האי מסותא מקרקעא הוא דקי"ל קרקע אינה נגזלת ולעולם ברשותיה דמרא קיימא הלכך אם יכול להוציאה בדיינין ברשותיה קיימא ושפיר קא מקדיש. האי דקתני שנים אדוקין בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה ובשבועה אוקימנא בשאדוקין בטלית עצמו ומתני' דקתני חולקין הטלית שני חצאין ונוטל כל אחד חציה בשאדוקין

בנימין שבקצותיה והן הנקראים כרכשתא. ופשוטה היא. דייק רב (אשי) [משרשיא] מינה מדקתני זה נוטל עד מקום שידו מגעת ש"מ דהאי סודרא כיון דתפיס ביה ג' אצבעות על ג' אצבעות הרי הוא קנין לתופסן ואע"ג דלא פסיק כמאן דפסיק דמי ולא אמרי' עד דמשיך ליה כוליה לא קני ליה אלא אע"ג דלא משיך ליה לכוליה קני לההוא דתפס וכן הלכה. אמר רבא אם היתה טלית מוזהבת והזהב קרוב לגבי חד ברחבה של טלית ואם יחלקוה לרחבה לשני חצאין יבא הזהב בחלקו של אחד יכול האחד לומר זה שבינינו לאורכה נחלקה כדי שנחלק בטלית ובזהב והדין עמו: ת"ר שנים אדוקין בשטר כו' אסיק' בשטר מקוים דברי הכל יחלוקו. ושאינו מקוים ומלוה אמר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אמר שלך היה ופרעתיך ונתתי לך [וממני נפל] אם נתקיים בחותמיו יחלוקו דברי ר' דרבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וקי"ל כרבי. רשב"ג אומר אע"פ שאין יכול

מאי שנא ליד דיין. לספריס דגרסי בשנויא והיכי דמי כגון דכתוב ביה הנפק השתא לא ידע דנפל ליד דיין דהייגו הנפק אלא סבור דהיינו שהדיין מצאו ולכך בעי מאי שנא דיין מאיש אחר ולספריס דלא גרסי בתר הכי והיכי דמי כגון דכתוב ביה הנפק ידע שפיר השתא דנפל ליד דיין הייגו שכתוב בו הנפק ומיבעיא ליה מאי שנא כתוב בו הנפק דלא יוציאו לעולם הלא אם אין כתוב בו הנפק נראה דכ"ש הוא שלא יוציאו עולמית דאיכא למימר שמא כתב לוות ולא לוה ומשני דלא מיבעיא קאמר: **בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה.**

דלא מייתינן לקנויא ואיכא למיחש לשמא כתב בינתן ולא נשא עד תשרי [6] דמנה ומתיתם משתעבדי מן המירוסין אף בלא כתובה דאירוסין קלא אית להו ולקודש אירוסין ליכא למיחש דכתב לה ותוספת נמי לאבוי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מ"ש

ור' אסי יעמיד כשהקנה לה:

דרביישינן לשתי כתובות. ובלאו איפוך לא מצי לאוקמא דרבי יוסי חיישי לשתי כתובות דל"ב עודה תחת בעלה אמאי יחזיר לאשה כשאין הבעל מודה:

מחלוקת. פרש"י דהיינו יחלוקו דקאמר רשב"ג והדין עמו שלא רצה לפרש פלוגתא דרבי ורשב"ג משום דהיכי קאמר אבל אחד אדוק בטופס כו' משמע דהתם לא פליגי וזה אינו דגם שם אם אינו מקויים לא שקיל לרבי מידי:

דאית ביה זמן כמה שוה. פרש"י דמעות ולוה ומלוה לא שיימינן דכתיבי נמי בשטרא אחרונה בטופס והוא עיקר דתנן (ב"ב דף קסה:) כתוב [בו] מלמעלה מנה כו' ותימה הא אין למידין משטרא אחרונה ולכך עושין חזרת השטר ומתני' דכתוב למעלה מנה לא מיירי בשטרא אחרונה וגם פי' דבעדים לא שיימינן דרשב"ג אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ופירושו תימה דאם תשב אותו שאינו תופס עדים כאילו יש לו שטר בלא עדים מ"כ לרשב"ג נמי לא מ"ש דהכי דסבר דאין צריך לקיימו מ"מ כשאין כלל עדי חתימה פסול ועוד במה עדיף תורף מטופס כך השטר פסול בלא טופס כמו בלא תורף דאם נמחק אפי' שיטה אחת מן השטר הוא פסול אלא ודאי יש לומר דבמה שהשטר נפסל אין שמין דכך שוה כשתופס שיטה אחת מן הטופס כמו תופס לוה ומלוה ומעות ועדים והשטר אינו כשר בלא זה כמו בלא זה אבל זמן שהשטר כשר בלא זמנו שמין כמה שוה ובירושלמי איכא מ"ר אלעזר הכל הולך אחר מי שתפוס עדים ופליג אגמ' שלנו דמזכיר זמן וסובר דעדי מסירה כדתי

מאי שנא ליד דיין אמר רבא הכי קאמר
[א]ואחר שמצא שטר שנפל ליד דיין והיכי דמי
[ו] דכתב ביה הנפק לא יוציאו עולמית ולא
מיבעיא לא כתב ביה הנפק דאיכא למימר
כתב ללות ולא לוה אלא אפי' כתב ביה הנפק
דמקוים לא יחזיר דחיישינן לפירעון ורבי יוסי
אומר הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפירעון
ולא חייש ר' יוסי לפירעון והתניא מצא שטר
כתובה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר
לאשה אין הבעל מודה [ב]לא יחזיר לא לזה
ולא [ג]לזה רבי יוסי אומר עודה תחת בעלה
יחזיר לאשה נתארמלה או נתגרשה לא
יחזיר לא לזה ולא לזה איפוך נפל ליד דיין לא
יוציאו עולמית דברי רבי יוסי וחכ"א הרי הוא
בחזקתו אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן שטר
כתובה כולה רבי יוסי וחסורי מחסרא והכי
קתני אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא
לזה בד"א שנתארמלה או שנתגרשה אבל
עודה תחת בעלה יחזיר לאשה [ד] שר"י אומר
עודה תחת בעלה יחזיר לאשה נתארמלה או
שנתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה רב
פפא אמר לעולם לא תיפוך רבי יוסי לדבריהם
דרבנן קאמר להו לדידי אפילו נתארמלה או
נתגרשה נמי לא חיישינן לפירעון לדידכו
אודו לי מיהת בעודה תחת בעלה דיחזיר
לאשה דלאו בת פירעון היא ואמרו ליה רבנן
אימור צררי אתפסה רבינא אמר לעולם
איפוך קמייתא וטעמא דרבנן הכא משום
דחיישינן לשתי כתובות ורבי יוסי לשתי
כתובות לא חייש אמר רבי אלעזר [ה] מחלוקת
בששניהם אדוקים בטופס ושניהם בתורף
[ו]אבל אחד אדוק בטופס ואחד אדוק בתורף
זה נוטל טופס וזה נוטל תורף ור' יוחנן אמר
לעולם חולקין ואפילו אחד אדוק בטופס ואחד
אדוק בתורף והתניא זה נוטל עד מקום שידו
מגעת לא צריכא דקאי תורף בי מצעי אי
הכי מאי למימרא לא צריכא דמקרב לגבי
דחד [ז] מהו דתימא א"ל פלוג הכי קמ"ל דא"ל
מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי א"ל רב אחא
מדפתי לרבינא לרבי אלעזר דאמר זה נוטל
טופס וזה נוטל תורף למה ליה [ח] וכי לצור ע"פ
צלוחיתו הוא צריך א"ל [ט] לדמי דאמר הכי
שטרא דאית ביה זמן כמה שוי ודלית ביה
זמן כמה שוי בשטרא דאית ביה זמן גבי
ממשעבדי ואידך לא גבי ממשעבדי יהיב
ליה היאך דבינו ביני ויחלוקו נמי דאמרן לדמי דאי לא תימא הכי
שנים אוחזין בטלית הכי נמי דפלגי הא אפסדוה הא לא קשיא

דחזיא

מאי שנא ליד דיין. מאיש אחר: **הכי קאמר ואחר.** שאינו לא לוה ולא מלוה: **שמצא שטר שנפל.** כבר ליד הדיין. ומאי ניהו הך נפילה דכתיב ביה הנפק: **לא יוציאוהו מידו.** לא לוה ולא מלוה עד שיבא אליהו או עדיה שראו מיד מי נפל: **לפירעון.** שמא אמת טוענ הלוה שפרעו: **ורבי יוסי לא חייש לפירעון.** דמאן דמהדרי ליה שטר פרוע לאלתר זהיר ביה לקורעו ולא משהי ליה: **שהבעל מודה.** שלא נתן לה כתובתה: **אין הבעל מודה.** שאמר פרעתי ומידי נפל: **עודה תחת בעלה.** שלא גרשה: **יחזיר לאשה.** דלא עביד איניש ליתן כתובה קודם גירושין: **צרי אתפסה.** מעות צרורות או כספים מסר לה ליחוד כתובתה כשנשאה או לאחר מכאן שלא יטריחוה יורשיה אם תתאלמן: **לעולם איפוך קמייתא.** ודקשיא לך דרבנן אדרבנן לא תיקשי דטעמייהו דרבנן בכתובה לאו משום דחיישינן לפירעון דמאן דפרע ואהדר ליה שטרא לאלתר קרע ליה אלא משום דחיישינן לשתי כתובות שמא חזר וכתב לה כתובה אחרת שניה לאחר שנפלה זאת מידה. ואין הבעל מודה דקתני לאו באומר פרעתי אלא באומר אל תחזרו לה שיש בידה אחרת ותוליא על יורשי שטר אחר שטר: **מחלוקת.** האי יחלוקו דקאמר ר"ש [ב"ג] דשמעא חולקין בשוה. כך שמעתי משום ר' יצחק ב"ר מנחם ונראה בעיני: **שניהם אדוקים בתורף.** כלומר או שניהם אדוקין בתורף. ותורף גילוי של שטר מקום הלוה והמלוה והמעות והזמן טופס שאר כל לשון השטר[ט]: **זה נוטל כו'.** דמאי דתפיס דידיה הוא כדקתני לעילו[1] זה נוטל עד מקום שידו מגעת כו'. ולקמן מפרש למאי מיבעי ליה: **ואפי' אחד אדוק כו'.** בתמיה: **והא תניא עד מקום שידו מגעת.** שלו: **דקאי תורף בי מצעי.** ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: **לדמי.** מעלין בדמיס כמה תורף יפה מן הטופס: **שטרא דאית ביה זמן כמה שוה.** דתורף עדיף מטופס דאית ביה מקום הזמן דאילו שם המלוה והלוה והמעות כתובין אף בטופס שצריך לחזור מעניינו של שטר בשטרא אחרונה והוא עיקר כדתנן (ב"ב דף קסה:) כתוב בו [מלמעלה מנה ומלמטה מאתים] מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתון אבל זמן לא מיבעיא. ואי משום חתימת עדיס דהוא תחת הטופס הא אית ליה לרשב"ג מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו והאי מודה שכתבו הוא:

דחזיא

והשטר כשר בלא עדי חתימה ושמין כמה שוה שאין צריך לחזור אחר עדי מסירה ולית ליה ההוא לישנא דג"פ (ב"ב דף קנ.) דסבר רשב"ג עדי חתימה כרתי: **ויחלוקו** נמי לדמי. ואין חולקין את החוב כמו שכתוב בשטר אלא כמו ששוה לו למכור מזה יפרע האי דאי לא תימא הכי אלא חצי טלית מי חולקין ממש הא אפסדוה ולא גרסי' לא דפסקינן לשטרא דל"כ מה מביא מטלית אדרבה בטלית אם יחתכנו לשנים אין פסידא כל כך ואם יחתוך השטר לא ישוה לכלום ועוד דפשיטא הוא דלא יחלוקו השטר לשנים דאוקימנא לעיל פלוגתא דרבי ורבי שמעון בן גמליאל במודה בשטר שכתבו אלא כדפרישית:

דחזיא

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף ו וסעיף ז:

נא ב מיי' שם הל' יב ופף אם שניהם מודיס דחיישינן לקנויא וע"ש במ"מ:

נב ג ד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף טו:

רבינו חננאל

לקיימו יחלוקו דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ואין הלכה כמותו. אדם שמצא שטר שכתוב בו קיום ב"ד לא יוציאו עולמית חיישינן שמא פרוע הוא דברי [6] ר' יוסי וחכ"א הרי [הוא] בחזקתו וכ"ש המוצא שטר שאין בו קיום שלא יוציאו עולמית דחיישינן שמא כתב ללות ולא לוה: אמר ר"א מחלוקת בשניהן אדוקין בתופס ובתורף וכו' ור' יוחנן אמר לעולם חולקין והאי דקאי תורף בינייהו ואע"ג דמקרב לגבי דחד לא חיישינן אלא חולקים. פי' תורף כדתנן בפרק כל גט שנכתב שלא לשם אשה כו' הכותב תופסי גיטין צריך שיניח מקום שם האיש והאשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה ומקום הלוה ומקום המעות ומקום הזמן זהו תורף והשאר תופס וזה שאמרו חולקין בשטר לא שיחתכוהו כי זה הפסד הוא אלא דמיו חולקין ושקלינן וטרינן בה טובא ואסיקנא הכי מהא דתנן היו רוכבין על גבי בהמה או א' רוכב וא' מנהיג וכו' עד ויחלוקו הכי נמי דפלגי לה ממש בשלמא בהמה טהורה חזיא לבישרא אלא בהמה טמא' אפסדוה אלא לדמי וכן הלכה. ואם היו שנים אדוקין בשטר זה בתורף וזה בתופס ב). בשלמא שם המלוה והלוה והמעות יתכן לעמוד בהן עכשיו ואחר כך אם אבד השטר אין חוששין לו אלא הזמן שרוצה להיות בידו לתורף ממשעבדי שמין כמה שוה שטר שיש בו זמן ויש לו לגבות ממשעבדי דבאין ללוה נכסים בני חורין ויש בו זמן טריף ממשעבדי ואם אין בו זמן אבד ממונו ומה שעולה בה השומא שקיל מי שהתורף בידו וכן הדין. ור' יוחנן לא חלק אלא בזמן שהתורף באמצע אבל בזמן שזה תופס בתורף וזה בתופס לא חלק שדמי כל השטר למי שבידו התורף והדין כאשר פירשנו ולדברי הכל כל דבר שאם יחלק יפסד שמין אותו בדמים וחולקין בדמים כדתנן בפ'

ו) גגמ' איתא לסיפא ולולי דרבינו הגמיק כלון בסמוך.

ב) גראה דל"ל זה נוטל טופס וזה נוטל תורף ומסקינן דנ"מ משום הזמן דבשלמא וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ב"ל לון], ב) [עי' בתוס' מגיגה ו: ד"ה שאין לכסן], ג) [לקמן קז.], ד) [לקמן יג. ב"ק מט: ב"ב עו:], ה) [עי' גיטין כו.], ו) [ע"ל],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' והיכי דמי כגון דכתב ביה הנפק: (ב) שם יחזיר לאשה דברי ר' יוסי שר"י אומר:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בזמן וכו' דמנה ומאתים משתעבדי. עי' לקמן יז ע"ל תד"ה הטוענ:

רבינו חננאל (המשך)

השותפין אין חולקין את החצר עד שיהא בה כדי לזה וכדי לזה וכו' ואסיק התם בגמ' ת"ש זה הכלל כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין אותו ואם לאו מעלין אותו בדמים. ר' יוסי אומר הרי הוא בחזקתו. ומקשי' וכי ר' יוסי לא חייש לפירעון והתניא מצא כתובת אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ור' יוסי [אומר] עודה תחת בעלה יחזיר לאשה נתארמלה או נתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ופריק רבינא דהוא בתרא אפוך ואימא הכי נפל ליד הדיין כגון שכתוב בו קיום ב"ד לא יוציאו עולמית דברי ר' יוסי וחכ"א הרי הוא בחזקתו וטעמא דרבנן התם דאמרו לא יחזיר לא לזה ולא לזה לאו משום דחיישי לפירעון אלא משום דחיישי לשתי כתובות. ור' יוסי לשתי כתובות לא חייש.

דחזיא לבני מלכים. לבנים קטנים: זאת אומרת. מתני׳ דקתני שנים שהגביהו מציאה קנאוה ויחלוקו וכשמגביה מגביה לדעת שיקנה בה חבירו חציה ש״מ המגביה מציאה כו׳. ולקמיה פריך דיוקא דרמי בר חמא מהיכא מאיזו בבא ממשנתנו הוא למד כן: **ולא יקנה לא זה ולא זה.** וכל הרולה יחטפנה מידם: **נעולם אימא לך לא קנה חבירו.** היכא דמגביה לא נתכוין לקנות בה כלום. וטעמא אמר לקמן (דף י.) דהוי תופס לנעל חוב במקום כו׳: **והכא.** דקתני במתני׳ שנים שהגביהו מציאה קנו מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה: **תדע.** דאפי׳ אמר לא קנה חבירו היכא דהגביה כולה לדעת חבירו הכא דהגביה לעצמו ולחבירו קני משום מגו: **פטור.** המשלח פטור מלשלם כפל דקי״ל אין שליח לדבר עבירה להתחייב שולחו אלא שליח לדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין [1]: **ואילו שותפין שגנבו.** והאחד הוציאה מרשות בעליה לדעתו ולדעת חבירו אמרינן בבבא קמא (דף עח:) **דחייבין: השתא דאמרת מגו.** דזכי לנפשיה כו׳ חרש ופקח שהגביהו מציאה קנאוה קנאוה אע״פ שהגבהה של חרש אינה הגבהה לקנות אלא מפני דרכי שלום כדתנן (גיטין דף נט:) חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום אפילו הכי אמר מגו דזכי לנפשיה כו׳: **בשלמא חרש קני דקא מגבה לה בן דעת.** לראשה השני לגורך שניהם ולאשו של לד חרש לגבי חרש מיהא הוא הגבהה כדתקון ליה מפני דרכי שלום אלא פקח במאי קני לגבי פקח הוי ראשה שהגביה החרש כמונח על גבי קרקע דהגבהה דחרש לא קניא אלא מדרכי שלום בעלמא: **ומאי מגו.** איכא למימר הכא דקאמר השתא דאמרת מגו אמרינן מגו וחרש אמאי קני הא לא זכי פקח לנפשיה דיימא דזכי נמי לחבריה ולא הוא הגבהה דפקח הגבהה: **אם תמצא לומר.** כלומר אפי׳ אם תמצא לומר המגביה מציאה לחבירו כו׳: **הכא אדעתא דידיה קא מגבה ליה.** האי פיקח: **דלא ליהי לאינלוי.** עם המוטפים מהם: **מהיכא.** מאיזו בבא ממשנתנו קא דייק לומר זאת אומרת: **הא קאמר כולה שלי ואנא אגבהתיה.** והיאך נאמר לא יקנה לא זה ולא זה ויבא אחר ויטלנה והלא כל אחד טוען אני הגבהתיה ואין כאן מגביה מציאה לחבירו ומה יש לו להשיב בשלמא האי שכנגדו המוחזק בה כמוהו אמר לא הגבהת אתה כי אם אני אבל אחר מן השוק מה יטענו: **ממשנה ידיעה.** אמרינן דהמגביה מציאה כו׳ ומשום הכי אמרינן יחלוקו דאמרינן שניהם הגביהוה והוה ליה כל אחד מגביה מציאה לו ולחבירו וקני. דאי משום דלא ידעינן הי מינייהו משקר והוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין בשבועה משום שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף כדאמרי׳ לעיל (דף ג.) הא שמענא ליה מרישא: **לחוי כמשיב אבידה.** מדהוה מצי למימר כולה שלי ואמר חציה שלי: **וליפטר.** משבועה: **ממשנה ידיעה כו׳.** כדפרישית: **דרכוב קני.** ואע״ג דלא משיכה היא שאינה זזה ממקומה שאין מנהיגה ברגליו: **לריכא למימר.** דהיכא דלקוחה בין שניהם שיחלוקה בלא שבועה: **אלא לאו במציאה.** ואיצטריך לאשמועינן שאין אחר יכול לחוטפה דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו: **ורבא אמר לך.** בעלמא היכא דלא נתכוין המגביה לזכות בה לא קנה חבירו ומשנה ידיעה דמתני׳ אשמועינן המגביה מציאה לו ולחבירו קנה אף חבירו דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

שמעית

דחזיא לקטנים. ופריך דטלית מוחכמת לא עבדי לקטנים ול״ג דמזיא לתרוייהו דא״כ מאי פריך מטלית מוחכמת:

ושותפין שגנבו. פי׳ בקונטרס שהוציא לדעתו ולדעת חבירו כדאיתא בב״ק (דף עח:) ואין נראה דהתם בטביחה אייבי וטביחה אפי׳ אמר לא וטבח לי חייב דדרשינן (שם דף עח.) תחת לרבות השליח אלא שותפין שגנבו שהגביהו שניהם:

ומאי מגו מגו דשני חרשין. תימה מנלן דלמא תרי מגו לא אמרי׳ דב׳ חרשין דקנו היינו מטעם מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

אלא מסיפא זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי. אית דל״ג הכא הא תו למה לי דממשנה גופה קא דייק דקאמר חציה שלי והיינו שהגביה עם חבירו ולפי דבריו לא יטול כלום אלא ולאי מגביה מציאה לחבירו זכה ופריך ממאי דבמציאה דלמא במקח וממכר והוא הדין דהוה מצי למדחי דהא דאמר חציה שלי כגון דאמר תפסתיה חציה בידי או הגבהתיה כולה לקנות חציה אבל עדיין היה מדקדק מיתורא דמתני׳ לכך דחי ליה דאפי׳ מיתורא אינו יכול לדקדק ולספריס דגרסי הא תו למה לי י״ל דמשום דמגופא דמתני׳ לא מצי למידק כדפרישית אך קשה אמאי קאמר דלמא במקח וממכר אפילו מיירי במציאה מצי לדחוי כדדחי וי״ל בדוחק ממאי דבמציאה דלהכי לא מוקמת במקח וממכר משום דלא משכחת חידוש אלא במגביה מציאה לחבירו כי נמי אייבי במקח וממכר יש חידוש דלא נימא משיב אבידה הוא וה״ה אם מייבי במציאה לא יוכל להוכיח כלום:

מנהיג

דחזיא לקטנים והא דאמר רבא [6] אם היתה טלית מוזהבת חולקין ה״נ דפלגי לה הא אפסדוה הא לא קשיא דחזיא לבני מלכים והא דתנן [3] היו שנים רוכבין על גבי בהמה וכו׳ הכי נמי דפלגי לה הא אפסדוה בשלמא טהורה חזיא לבשר אלא טמאה הא אפסדוה [4] אלא לדמי הכא נמי לדמי אמר רמי בר חמא זאת אומרת [5] המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דאי סלקא דעתך לא קנה חבירו תיעשה זו כמי שמונחת על גבי קרקע וזו כמי שמונחת על גבי קרקע ולא יקנה לא זה ולא זה אלא לאו ש״מ המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו [7] אמר רבא לעולם אימא לך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו והכא היינו טעמא [8] מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה תדע שאילו אמר לשלוחו צא וגנוב לי וגנב פטור [9] ושותפין שגנבו חייבין מאי טעמא לאו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ש״מ אמר רבא השתא דאמרת [10] אמרינן מגו חרש ופקח שהגביהו מציאה מתוך שקנה חרש קנה פקח בשלמא חרש קנה דקא מגבה ליה בן דעת אלא פקח במאי קנה אלא אימא חרש קנה פקח לא קנה ומאי מגו מגו דשני חרשין בעלמא קנו האי נמי קני [11] האי מאי אם תמצא לומר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו הני מילי היכא דקא מגבה ליה אדעתא דחבריה האי אדעתא דידיה קא מגבה ליה איהו לא קני לאחריני מקני אלא אימא [12] מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש וכי תימא מאי שנא משני חרשין דעלמא התם [13] תקינו להו רבנן דלא [14] אתי לאנצוויי הכא מימר אמר פקח לא קני אנא אקני אמר ליה רב אחא בריה דרב אדא לרב אשי דיוקיה דרמי בר חמא מהיכא אי נימא מרישא שנים אוחזין בטלית התם האי קאמר כולה שלי ואנא אגבהתה כולה והאי אמר כולה שלי ואנא אגבהתה כולה אלא מהא דקתני זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי הא תו למה לי אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא אוקימנא [15] רישא במציאה וסיפא במקח וממכר אלא מסיפא זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי הא תו למה לי אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וממאי דבמציאה דלמא במקח וממכר וכי תימא אי במקח וממכר מאי למימרא איצטריך סלקא דעתך אמינא האי דקאמר חציה שלי להוי כמשיב אבידה וליפטר קמשמע לן דהאי [16] איערומי קא מערים סבר אי אמינא כולה שלי בעינא אשתבועי אימא הכי דאהוי כמשיב אבידה ואיפטר אלא מהא היו שנים רוכבין על גבי בהמה הא תו למה לי אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ודלמא הא קמשמע לן דרוכב נמי קני אלא מסיפא בזמן שהן מודין או שיש להן עדים חולקין בלא שבועה במאי אי במקח וממכר צריכא למימר אלא לאו במציאה ושמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ורבא אמר לך מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה: היו שנים רוכבין: אמר רב יוסף אמר לי רב יהודה

שמעית

מסורת הש״ס

1) [לעיל ז.], 2) [לעיל ב.], 3) [לקמן ט.], 4) [לקמן ט.], 5) [נדרים פח:], 6) [שבת לג: ע״ש ב״ק עח:], 7) [לקמן ט.], 8) [ל״ל ליתי], 9) [לעיל ב.], 10) [לעיל ד:], 11) [קידושין מב:],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ השתא דאמרי דאמרי׳ מגו:

גליון הש״ם

גמ׳ אמר רבא לעולם. עיין לקמן דף י ע״א תוס׳ ד״ה אימיה וכנדרים דף ל״ד ע״ב בר״ן ד״ה אמר רבא:

מוסף רש״י

אם היתה טלית מוזהבת חולקין. כלומר אפילו היא מוכחת מולקים (לעיל ז.). במקח וממכר. קנימיה מיד פלוני (לעיל ב.).

עין משפט נר מצוה

נג א מיי׳ פ״ט מהלכות טוען ונטען הל׳ י סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ קלא סעיף ד:

נד ב מיי׳ פי״ז מהלכות אבילה הל׳ ג סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ רסט סעיף ג:

נה ג מיי׳ פ״ב מהל׳ גניבה הל׳ יד סמג עשין עט טוש״ע ח״מ סי׳ שנ:

נו ד ה מיי׳ פי״ז מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ד סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ רסט סעיף ד:

רבינו חננאל

כיון שהעמיד רב פפא משנתנו דקתני יחלוקו בתפסי לה בכרכשתא דקדק רמי בר חמא ואמר זאת אומרת המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. רבא אמר לעולם לא קנה ומתני׳ היינו טעמא מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. תדע דאילו האומר לחבירו צא וגנוב לי פטור המשלח דקי״ל אין שליח לדבר עבירה ואילו שותפין שגנבו חייבין ושקלי וטרי׳ בה ואסיקנא דוקיא דרמי בר חמא מסיפא דמתני׳ בזמן שהן מודין או שיש להן עדים כי שניהם ביחד מצאוה ושניהן אגב׳ אגבהוה בכרכשתא חולקין בלא שבועה ש״מ המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דהא תרוייהו מסייעי להדדי בעידנא דמגבהי לה. ורבא אמר לך שאני הכא מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. וקי״ל כרמי בר חמא והוא דאמר ליה זכי לי דהא ר׳ יוחנן קאי כוותיה ואמר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואם יקשה לך הא דתנן היה רוכב על גבי בהמה וכו׳ התם באומר תנה לי ולא אמר זכה לי. היו שניהם רוכבין על גבי בהמה וכו׳.

מנהיג לחודיה מי איכא מאן דאמר לא קנה. מע"ג דלר"ש אית ליה בפ"ק דקדושין (דף כה: ושם) דבהמה [בין דקה בין גסה] אינה נקנית אלא בהגבהה [a]מ"מ פריך מכח סתם מתניתין דהא תנן אחד רכוב ואחד מנהיג כו' והא דתנן בפ"ק דקדושין (שם) [b]בהמה גסה נקנית במסירה דברי ר"מ ור"י אף במסירה קאמר ור"ש במשיכה וכן התם בגמ' דהיכא דמזכיר מסירה הוי פי' אף במסירה ובמקום שמזכיר משיכה דוקא ולא מסירה ובלאו הכי צריך לומר כן התם: **רכוב** הוא דלא קני. ומתני' דאחד רכוב דמי לקמן במנהיג ברגליו: **רכוב** עדיף דתפיס בה. [c]אין לפרש דתפיס ברגליו או במה שיושב עליה דהאי לא מיקרי תפיס בה אלא במה שהוא תפוס במוסירה קרי תפיס בה דהא בסמוך נקט האי ליטנא וצריך לומר דתפיס בה ואזלא נמי מעט מחמתיה או דלמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה טובא דאי לא מיבעיא ליה ברכוב אלא משום דתפיס בה גרידא א"כ מה פושט בסמוך מיושב דפטור והכי נמי דרכוב לא קני והלא לענין כלאים אינו תלוי כלל בתפיסה אלא באזלא מחמתיה ולענין קנין אינו תלוי כי אם בתפיס בה ולא באזלא מחמתיה: **או** דלמא מנהיג עדיף כו'. תימה דלפשוט ממתני' דמנהיג קונה במקום רכוב ואי רכוב איירי במנהיג ברגליו כ"ש דמנהיג עדיף דאפילו במקום רכוב ומנהיג ברגליו קני כ"ש במקום רכוב לחודיה וי"ל דמן המשנה אין להוכיח דקני מנהיג במקום רכוב דאפילו לא קני מיקרי מוחזק דכיון דמנהיג לחודיה אלא במקום רכוב קני מקרי מוחזק אפי' במקום רכוב ומ"מ לקמן מוכיח שפיר ממתניתין דרכוב לחודיה קני מאחר שקרוי מוחזק דאי אפילו לחודיה לא קני סברא הוא דאפי' מוחזק נמי לא הוי וכן לעיל דקאמר אילימא מהא שנים אוחזין האי אמר כולה אגבהתי' אבל שנים שהגביהו לא קנו התם נמי אע"ג דכמו שהם שניהם תפוסים לא קנו מקרי מוחזק כיון דאם היה מגביה לחודיה אילו לא היה חבירו תפוס בגד השני היה קונה לכך איקרי מוחזק אפילו עם חבירו [d]ומסיפא אין להוכיח דרכוב ומנהיג קנו שניהם זה במקום זה דקתני אם היו שניהם מודים יחלוקו דאין שניהם מודים שכך קנו אותה ביחד זה בהגבהה וזה בהגבהה אלא שניהם בהגבהה או בקנין אחר: **רכוב** לחודיה לא קני. נראה דרב יהודה היה מסופק אם שמע משמואל ברכוב לחודיה ומנהיג לחודיה ואז פשיט ליה דרכוב הוא דלא קני או אם שמיע ליה ברכוב במקום מנהיג ואז מספקא ליה הי מייתיהו קני דאי לא מספקא ליה אלא שמע משמואל ברכוב במקום מנהיג ותו לא א"כ ס"ל לשמואל דרכוב לחודיה קני והשתא פשיט רב יהודה דאפילו לחודיה לא קני: **מהו** דתימא רכוב עדיף. פי' חזקתו עדיף ויבטל את חזקת המנהיג קמ"ל דשניהם מוחזקים ויחלוקו אבל אין לפרש מהו דתימא דרכוב עדיף ויבטל את קנין המנהיג קמ"ל דשניהם קנו כדפרישית לעיל דאפילו לא הוי קני במקום רכוב מקרי מוחזק כיון דמנהיג לחודיה קני וא"ת לעיל כי פריך השתא יושב קני רכוב מיבעיא ליה דקא משמע לן דלא מבטל חזקת רכוב דתפיס בה ואזלא מחמתיה את חזקת המנהיג וי"ל דאין צריך להשמיענו דפשיטא דרכוב לחודיה בלא מנהיג ברגליו לא חשיב לבטל את חזקת המנהיג דאי משום דתפיס בה מנהיג נמי אזלא מחמתיה טפי מרכוב אבל השתא דמיירי במנהיג ברגליו דכיון דכל מה שיש במנהיג יש ברכוב ועוד דתפיס בה יבטל את חזקת המנהיג קא משמע לן ולפי מאי דאוקימנא השתא במנהיג ברגליו אתיא כרבנן וכל שכן כרבי מאיר:

מושך

שמעית מיניה דמר שמואל תרתי [e]רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מינייהו היכי דמי אילימא רכוב לחודיה ומנהיג לחודיה מנהיג לחודיה מי איכא מאן דאמר לא קני אלא אי איכא למימר דלא קני רכוב הוא דאיכא למימר אלא רכוב במקום מנהיג איבעיא ליה מאי רכוב עדיף דהא תפיס בה או דלמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה אמר רב יוסף אמר לי רב יהודה נחזי אנן [f]דתנן [a]המנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעים ר"מ פוטר [g]את היושב בקרון ומדאפיך שמואל ותני וחכמים פוטרין את היושב בקרון שמע מינה רכוב לחודיה לא קני וכל שכן רכוב במקום מנהיג אמר ליה אביי לרב יוסף הא זמנין סגיאין אמרת לן נחזי אנן ולא אמרת לן משמיה דרב יהודה א"ל אברא ודכרנן נמי דאמרי ליה היכי פשיט מר רכוב מיושב יושב לא תפיס במוסירה רכוב תפיס במוסירה ואמר לי רב ושמואל דאמרי תרוייהו [b]מוסירה לא קני איכא דאמרי א"ל אביי לרב יוסף היכי פשיט מר רכוב מיושב יושב לא תפיס במוסירה רכוב תפיס במוסירה א"ל הכי תנא אידי מוסירה לא קני אתמר נמי אמר רבי חלבו אמר רב הונא [c]מוסירה מחבירו קנה [d]במציאה ובנכסי הגר לא קני מאי לשון מוסירה אמר רבא אידי אסברא לי כאדם המוסר דבר לחבירו בשלמא מחבירו קני דקא מסר ליה חבריה אלא במציאה ובנכסי הגר מאן קא מסר ליה דליקני מיתיבי [e]היו שנים רוכבין על גבי בהמה וכו' מני אילימא רבי מאיר השתא יושב קני רכוב מיבעי אלא לאו רבנן ושמע מינה [f]רכוב קני הכא במאי עסקינן במנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג תרי גווני מנהיג מהו דתימא רכוב עדיף דהא מנהיג ותפיס בה קמ"ל ת"ש [g]שנים שהיו מושכין בגמל ומנהיגין בחמור או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג

במדה

שמעתי מיניה דמר שמואל תרתי. שמעתי ממנו שני דברים דין רכוב ודין מנהיג בחד אמר לי קני ובחד אמר לי לא קני ולא ידענא כו': **אי נימא רכוב לחודיה.** שאין אחד מנהיג עמו ובא אחד מן השוק וחוטפו ממנו בפניו ומושכה לקנותה וכן מנהיג ואין רכוב עמו ובא אחד וחוטפו ממנו בפניו לקנותה וקאמר שמואל בחד מינייהו דלא קני ומאן לחטף שפיר חטף ומבעיא ליה לרב יהודה בהי מינייהו: **מנהיג לחודיה מי איכא למאן דאמר דלא קני.** הא משיכה היא זו ובהמה נקנית במשיכה[a] ומאי תיבעי ליה לרב יהודה אי ודאי אמר שמואל בחד מינייהו דלא קני ברכוב הוא דקאמר דקסבר משיכה בעינן שתעקור יד ורגל כדאמרינן בקדושין (דף כב:): **אלא רכוב במקום מנהיג.** שניהם באים לפניו זה רכוב וזה מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי אמר שמואל חד קני ומבעיא ליה לרב יהודה היכא דאיתנהו לתרוייהו הי עדיף רכוב עדיף דהא תפיס בה וכי אמרינן משיכה קני היכא דליכא רכוב אבל במקום רכוב לא: **או דלמא מנהיג עדיף דקאזלא מחמתיה.** והיא הגדולה בקנין: **למאן אי לר"מ כו' עד לרבנן** לא גרס: **נחזי אנן.** אית לן למפשט משמעתא דמר שמואל בהי מינייהו אמר: **המנהיג.** בשור וחמור: **פוטר.** קסבר לאו מידי עביד: **ומדאפיך שמואל כו'.** ש"מ סבירא לשמואל רכוב לאו מידי מעשה עביד ומשום דיחיד ורבים הלכה כרבים אפכה למתני' לאוקמה פטורא כרבנן: הכי גרסינן **שמע מינה ס"ל לשמואל רכוב לחודיה לא קני.** ולא גרס לרבנן: **והא זמנין סגיאין אמרת.** להא שמעתין נחזי אנן: **ולא אמרת לן.** אלא משמע למפשט ספיקו דרב יהודה: **אברא.** אמת הוא אמר לי נחזי אנן וזכור אני שאמרתי לו היכי תפשוט מר רכוב מיושב בקרון: **מוסירה.** קבישטר"א: **מוסירה אינה קונה.** במציאה עד שיוליכנה ותעקור יד ורגל. ואע"ג דבמסירה קני כדתנן (קדושין דף כה:) בהמה גסה נקנית במסירה לגבי מציאה לא קני כדאמרינן טעמא דקאמר נחזי אנן וא"ל אביי היכי תפשוט רכוב כו': **אידי.** שם חכם: **מחבירו.** מקח וממכר: **בנכסי הגר.** שמת ואין לו יורשין וכל הקודם בנכסיו זכה בהן[b]: **ומהו לשון מוסירה.** שמוסרין אותו בו לנוקם: **אי נימא ר"מ.** דאמר היושב בקרון סופג את הארבעים ומתני' יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה: **השתא לר"מ יושב קני.** דקאמר היושב בקרון סופג את הארבעים: **רכוב מיבעיא.** ולמה לי לאשמועינן בתרתי: **אלא לאו רבנן.** ואשמועינן דביושב הוא דפטור אבל רכוב לא ותיובתא לרב יהודה דפשט רוכב מיושב: **במנהיג ברגליו.** דקנייה במשיכה שבועט בה ברגליו והולכת מחמתו כדרך רוכבי סוסים: **היינו מנהיג.** והו"ל למיתני או שהיו שניהם מנהיגים: **תרי גווני מנהיג.** דאי אשמועינן בשני מנהיגים דיחלוקו לא היינו יודעים להאי מהו דתימא כו': חמור דרכו בהנהגה וגמל דרכו במשיכה:

במדה

מסורת הש"ס

a) בלאפס פ"ח מ"ג, ב) [במשנה שם ליתא להנך ג' מיבעיות אלא היושב בקרון], ג) [עי' תוס' ב"ב כה: ד"ה אחזה], ד) [לעיל ג.], ה) [קידושין כה:], ו) [ב"ב מב.], ז) עיין רש"ת,

גליון הש"ס

גמ' רכוב. עי' תוי"ט פ"י מעבה ג' דמלרים ד"ה אביה ובעלה: תוס' ד"ה מנהיג וכו' מ"ש פריך מכח סתם מתני'. כעין זה בכתובות דף נ"ה ע"א ומי איכא למ"ד מייני מיתות שוגגי מייני' ובתוס' שם: **שם** ד"ה רכוב וכו' אין לפרש. עיין תשובת מהר"ם די בוטון סי' ס"ג: **שם** ד"ה או וכו' **ומסיפא** אין להוכיח. קשה לי במה אאמרי' לעיל ע"א אלא מסיפא בזמן שהן מודים כו' וש"מ המגביה מציאה לחבירו מנ"ל דהן מודים קאי אהגביהו מציאה שהגביהו יחד ומודים מזה דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. דלמא קאי על אחד רוכב ואחד מנהיג דמודים שקנו יחד בזה ובזה ומזה לרכוב במקום מנהיג קנה:

לעזי רש"י

קבישטר"א [קיבישטר"א]. אספר.

מוסף רש"י

המנהיג. שני מיינים יחד קשורים וזוגים בהולכת שוס משא (דברים כב ד).

a) תוי' ס"ל דלא הוי ממנהיג הבהמה כשרוכב עליה דלא אינעביד מכחו ולא הוי מחרישה ודישה לפיכך וכו'.

במדה זו. לקמיה מפרש למעוטי מאי: **אי הכי.** דלתנא קמא איפכא קני אמאי קתני משיכה בגמל והנהגה בחמור ליערבינהו וכו' מושכין ומנהיגין: **איכא חד לד דלא קני.** להכי לא מצי למתני בתרוייהו משיכה והנהגה ותנא הכי מושכין בגמל ומנהיגין בחמור או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג באחד מהן אותו שדרכו בשניהם: **במדה הוא.** קס"ד במשיכה או בהנהגה בין בגמל בין בחמור: **אחד תפוס במוסירה.** ואינו מנהיג: **ש"מ רכוב קני.** שלא במקום מנהיג וכיון דשלא במקום מנהיג קני כוליה במקום מנהיג פלגי: **נקני נמי רכוב במוסירה.** שבראש החמור שהוא תכשיט החמור וכחמור דמי: **בשלמא רכוב.** מצית למימר דקנה בהגבהת חבירו שהגביה ראשו השני מן הקרקע דקא מגבה לה בן דעת: **אלא תפוס במוסירה במאי קני.** פלגא והלא ראשה השני מונח במקומו והגבהת הפקר לא קניא עד דעקר לכוליה: **האי מאי.** דקא אמרת הגבהת תופס במוסירה לא הויא הגבהה לדידיה והויא הגבהה לאחריני אפילו אם תימצי לומר כו': **וכיפ פגיה.** קיבייי"ל בלע"ז מה שבראש החמור וכחמור דמי: **מה שתפוס בידו.** דמה שבתוך ידו הוי מגביה לגמרי: **לא זה ולא זה.** והבא לחוטפו יחטוף: **דדקפני.** זה קנה חמור וזה קנה מוסירה אפי' בית פגיה של חמור: **הואיל ויכול.** התפוס במוסירה למושכו בכח וינתק מראש החמור ויביאנו אצלו דהואיל וראש החמור גבוה נוח להביאה אצלו בנתיקה אחת: **ברותא היא.** דאע"ג דיכול לנתק לאו הגבהה היא: **תליה על גב העמוד.** דכיון דבמקום גבוה הוא המוחזק בראשה השני נוח לו לנתק ולהביאה אצלו דלא מחסר הגבהה: **הכי נמי דקמא קני.** דמכי אגבהה קניא כולה משום דיכול לנתקה. אם כן יש חילוק בשנים שהגביהו מליאה זה מכאן וזה מכאן בין מקום גבוה למקום נמוך דהיכא דשני ראשיה מונחים בקרקע אין הגבהת של ראשון קונה כולה שאין יכול לנתקו ולהביאו אצלו מתוך שהוא ארוך ומונח בקרקע כל מה שהוא נותקו ומושכו אחריו נגרר הוא על גבי קרקע והיכא דאחד מראשיה גבוה כגון בראש החמור או על גבי עמוד המגביה תחלה ראש שעל גבי קרקע קונה כולה ואגן לא אשכחן תנא דמפליג: **רכוב בשדה.** בהמה של מליאה קונה אבל לא בעיר וטעמא מפרש לקמיה ומנהיג אף בעיר קנה וכ"ש בשדה. ש"מ רכוב לחודיה קני כו': **אין דרכן.** משום גנייעותא: ומי

מושך ומנהיג אין אבל רכוב **לא.** תימה מנ"ל דלמא כ"ש רכוב דתפיס ביה ומי משום דשיירה אמו בכל דוכתי תנא כולהו קניינין וי"ל דממשנה יתיר' קדייק דליערבינהו ולתנינהו שנים שהיו מושכין או מנהיגים בין בגמל בין בחמור ותו לא מדקתני בלישנא יתירא ש"מ דלמעוטי רכוב אתא והיינו דפריך בתר הכי וליערבינהו ולתנינהו וא"ת לעולם מנ"ל למעוטי רכוב דלמא הא דלא ערבינהו כדי לאשמועינן דמשיכה אורחא בגמל והנהגה בחמור ואפ"ה אחד מושך ואחד מנהיג בגמל לא מבטל משיכה דאורחא בגמל את ההנהגה דלאו אורחא וכן בחמור איפכא ולכך תנא בתר הכי אחד מושך ואחד מנהיג ולא למעוטי רכוב וי"ל כיון שאשמעינו שמשיכה והנהגה שניהם קנו בגמל ובחמור פשיטא שאין אחד מבטל חבירו משום דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה אבל במתני' משמיענו שפיר שאין מבטל רכוב ומנהיג ברגליו את מנהיג לחודיה לפי שיש ברכוב כל מה שיש במנהיג ועוד דתפיס בה: **אי** הכי **ליערבינהו ולתנינהו.** לפי מאי דס"ד דרכוב קני ומשיכה והנהגה בין בגמל בין בחמור במדה זו קנה אתא למעוטי שום קנין אחר לו רכוב במקום מנהיג: **אי** הכי היינו ר' יהודה. הוה מצי לאקשויי מגופה דקתני או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג ש"מ דבאחד לד קני: **ונקני נמי רכוב במוסירה.** אי גרסינן אי הכי ה"פ אי אמרת בשלמא כשאין מנהיג ברגליו ורכוב קני הבהמה משום דתפיס בה א"ש דלא קני מוסירה דבמטלטלין לא שייך קנין של מוסירה אלא בהגבהה או משיכה אבל אי מיירי במנהיג ברגליו לקני נמי מוסירה במשיכה הבהמה אי אמרינן משוך בהמה זו וקני כליס שעליה קני דלקמן מיבעיא לן אי קני אי לא קני ליפשוט מהכא דלא מהני:

והשאר לא קנה לא זה ולא זה.

ואפילו אי אמרינן משוך בהמה וקני כליס שעליה קני הכא כיון דתפיס במוסירה לא קני רכוב נמי לא קני כדאמרינן אדעתא דידיה אגבהה איהו לא קני כו':

דאי לא תימא הכי טלית שחציה כו'. קשה מנ"ל שלא יחלוק רבי אבהו אף בזה:

הואיל ויכול לנתקו ולהביאו אצלו.

תימה דמשמע דאם נתקה שהוא קונה כו' משום שעל ידו הוגבהה למעלה משלש ומאי שנא מעני המנקף בראש הזית (גיטין דף נט:) שאין בו גזל אלא מפני דרכי שלום וכן פרק הגוזל קמא (ב"ק דף לח. ושם ד"ה והני מילי) הזורק סלע של חבירו ליס פטור ומוקי לה בדאדיי' אדוי אלמא לא חשיב מה שהוגבהה

במדה זאת קנו ר' יהודה אומר לעולם לא קנה עד שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור קתני מיהת או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג מושך ומנהיג אין אבל רכוב לא הוא הדין דאפילו רכוב והא דקתני מושך ומנהיג לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור קמשמע לן דאפילו איפכא נמי קני אי הכי ליערבינהו וליתנינהו שנים שהיו מושכין ומנהיגין בין בגמל בין בחמור איכא חד צד דלא קני איכא דאמרי משיכה בחמור ואיכא דאמרי [א]הנהגה בגמל ואית דמותיב מסיפא במדה זו קנה במדה זו למעוטי מאי לאו למעוטי רכוב לא למעוטי איפכא אי הכי היינו ר' יהודה איכא בינייהו צד אחד דלא קנה אית דאמרי משיכה בחמור ואיכא דאמרי הנהגה בגמל ת"ש [ב]אחד רכוב חמור ואחד תפוס במוסירה זה קנה חמור וזה קנה מוסירה שמע מינה רכוב קני הכא נמי במנהיג ברגליו אי הכי נקני נמי רכוב במוסירה אימא זה קנה חמור וחצי מוסירה וזה קנה חצי מוסירה בשלמא רכוב קני דקמגבה ליה בן דעת אלא תפוס במוסירה במאי קני אימא זה קנה חמור וכוליה מוסירה וזה קני מה שתפוס בידו [ג]האי מאי אם תימצי לומר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו הני מילי היכא דקא מגבה ליה אדעתא דחבריה האי אדעתא דידיה קא מגבה ליה איהו לא קני לאחריני מקני אמר רב אשי [ד]זה קנה חמור ובית פגיה וזה קנה מה שתפוס בידו והשאר לא קנה לא זה ולא זה רבי אבהו אמר לעולם כדקתני הואיל ויכול לנתקה ולהביאה אצלו [ה]והא דר' אבהו [ו]ברותא[ז] היא דאי לא תימא הכי [ח]טלית שהיא מונחת חציה על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד ובא אחד והגביה חציה מעל גבי קרקע ובא אחר והגביה חציה מעל גבי עמוד הכי נמי דקמא קני ובתרא לא קני הואיל ויכול לנתק ולהביא אצלו אלא הא דר' אבהו ברותא היא ת"ש ר' אליעזר אומר [ט]רכוב בשדה ומנהיג בעיר קנה הכא נמי מנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג תרי גווני מנהיג אי הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני אמר רב כהנא לפי שאין דרכן של בני אדם לרכוב בעיר אמר ליה רב אשי לרב כהנא אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת שאין דרכן של בני אדם להגביה ארנקי בשבת הכי נמי דלא קני אלא מאי דעבד עבד וקני הכא נמי מאי דעבד עבד וקני אלא [י]במקח וממכר עסקינן דאמר ליה קני כדרך שבני אדם קונין ואי

על ידו הואיל וסופו ליפול וי"ל דשאני הכא שתופס בידו אחד מן הראש א"נ הכא איירי כשניתק מן העמוד אינו ארוך כ"כ שיגיע ראש השני לארץ ושלהי שילוח הקן (חולין דף קמא:) דקאמר זיל טרוף אקן לגבהיהו ולקיינהו התם נמי הוגבהו על ידו יותר ממה שהיה תחילה שהרי קצת מפריחים למעלה לכך [ד] קני: **אי** הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני. אי גרסינן א"ה ה"פ אי אמרת בשלמא לא מיירי במנהיג ברגליו לכך בעיר לא קני דלא אזלא מחמתיה לפי שיש בני אדם שמדברים יחד ויש כמה דברים באמצע הדרכים אלא אי אמרינן במנהיג ברגליו א"כ אזלא מחמתיה טובא ואמאי לא קני:

מסורת הש"ס

ג) [לעיל ח.], ב) ס"א בדומה [וע' ספמיס יא. בגליון מהרי"ב], ג) פי' במקום שטעו חכמים ולא דברו כהלכה לא לגנותם ולומר טעו אלא אמרו כדומה היא לומר דעת מיעוטם היא. ערוך ערך בל ד'], ד) [וע"ע תוס' כתובות ל: ד"ה ואי דלא מלי],

לעזי רש"י

קיבצייי"ל [קיבייצינ"א]. רחמת ראש, רסן.

מוסף רש"י

אם תימצי לומר המגביה מציאה לחבירו. כלומר אפילו אם תמצא לומר המגביה כו' (לעיל ח.). ובית פגיה. בית ראשה ולמייה (שבת נא:) בית ראש של אפסר (סוטה מה. וראה לקמן צ.).

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ה ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רעא סעיף ג:

סג ב ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ג:

סד ד ה טוש"ע מ"מ סי' רסט סעיף ה ועי"ש:

סה ו ז מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' י ועיין במ"מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי קלז סעיף ה:

רבינו חננאל

פי' איכא חד צד דלא קני יש מי שאומר משיכה בחמור לא קני אבל בגמל בין במשיכה בין בהנהגה קני. ויש מי שאומר הנהגה בגמל לא קנה אבל חמור בין במשיכה בין בהנהגה קני. פי' פגיה רצועות של מוסירה הנתונות על לחייה ועל פדחתה. סוגיא דשמעתא טלית מונחת על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד בא אחד והגביה חציה מעל גבי קרקע ובא אחר והגביה חציה שעל גבי עמוד ג). רכוב אי קני אי לא קני ת"ש ר"א אומר רכוב בשדה קנה וכו' ודחי' התם במנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג. ופרקי' תרי גווני מנהיג. ואסקי' במקח וממכר אי אמר ליה קני כדרך שבני אדם קונין אי ברשות הרבים רכוב קנה.

ג) תסל פה בהעתקה ונלאה לע"ל קנו תרוייהו.

משוך בהמה זו וקני כלים שעליה בו'. מצעיא ליה כיון דמשיכת הבהמה שהולכת מעצמה לא שייכא בכלים לא יקנה הכלים אבל אם אמר משוך קופה וקני כלים שבתוכה פשיטא ליה דקני ואם תאמר תפשוט מברייתא דהמוכר את הספינה (ב"מ דף פה: ושם) דקתני משך חמרין ופועלין לתוך ביתו שניהם יכולין לחזור אלמא דלא קני פירות במשיכת הבהמה וי"ל דהתם לא אמר ליה קני לכך לא קני [לא"ג התם כשמשך החמרין ולא משך את החמור] והא דקתני בין פסק כו' ה"ה אפי' פסק ומדד יכולין לחזור אלא משום דסיפא מפליג בין פסק עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק נקט נמי בריש האי ליפתא וכן צריך לתרץ בסיפא דקתני פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין יכולין לחזור ובעי למפשט מינה התם דכלי של מוכר ברשות לוקח לא קני המוכר שהמקח קייס אלמא הכלי מתבטל אצל הרשות משמע מטעם משיכה אינה קונה לפי שהוא בכליו של מוכר וכי משני התם ומוקי לה ששפכן מכליו של מוכר או במתכלי דתומי משמע שאם היה בכליו של מוכר לא היה קונה אף על פי שהכניסן לתוך ביתו דהיינו משיכה ואמאי והא פשיטא לן במשוך קופה זו וקני כלים שבתוכה קני אלא התם י"ל משום דלא אמר ליה קני ואינו רוצה שיקנה אלא במשיכת פירות עצמן ועוד מצינו למימר דהתם משמע ליה שלא פסק עד אחר המשיכה ולכך לא קניא במשיכה וא"ת אמאי נקט משוך בהמה זו ולא נקיט קני מי משוס דבקני פשיטא ליה דקני מטעם חצר אע"פ שהיא מהלכת א"כ במשוך נמי אמאי מספקא ליה כיון שהשאילה לו הרי היא כאילו היא שלו עד לאחר הקנין ויקנה מטעם חצר וי"ל דכשא"ל משוך לא השאיל לו הבהמה לקנות הכלים מטעם חצר אלא במשיכת הבהמה אי נמי אי הוי בעי קני בהמה וכלים והוה מהדר ליה דקני לא היה יכול לידע מזה שבמשיכת הבהמה יקנה הכלים כי שמא מטעם חצר קני ובכפותה ולכך איצטי ליה במשוך:

ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה. אע"ג דבפ"ק דקדושין (דף נג:) אמרינן דתלמיד חכם רכוב כמהלך דמי הכא חצר משוס יד אתרבאי והוה שביר [דומיא דיד דמינח נייח וממטו לה עם גופיה וכן בפ"ק דשבת (דף ה: ושם ד"ה אגוז) אגוז לף ע"ג מים לא הוי הנחה אגוז בכלי וכלי לף על גבי מים מהו התם משוס דדומיא דמלאכת המשכן בעינן ולא היו מלניעין חפצים בדבר שהיה מתנענע ומתנדנד אבל גבי קנייה כיון שהוא דומיא דידו קני: **ה"נ** דלא מגרשה. פרש"י הא דתנן זרק לתוך קלתה מגורשת ותימה לוקמה בכפותה ושמא נ"ל דוחק א"נ הכא מסברא פריך כדפריך מספינה ולא מכח משנה: **ולימא** מר מעני לעני מחלוקת.

שאם לאחרים ולא מטעם מגו דהא רב חסדא דקאמר כמו רב נחמן בשמוך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו אית ליה פרק קמא דגיטין (דף יא: ושם) דפליגי בתופס לבעל חוב ולא מטעם מגו עד דאחי ליה רב פפא דלמא במגו פליגי:

רב

זכה בה אלמא לא קנה חבירו: **אי אמרת בשלמא מעני לעני מחלוקת.** דאמרי רבנן לא אמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אלא היכא דהגביה לדעת שניהם כגון שניהם שהגביהו מציאה דאמר בה לעיל (דף ח.) גבי בזמן שהם מודים חולקים בלא שבועה דטעמא משוס מגו דזכי בהגבהה זו לנפשיה זכי נמי לחבריה אבל מגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה זכי לחבריה לא אמרינן:

מתניתין

ואי רשות הרבים הוא [א] קני ואי אדם חשוב הוא קני ואי אשה היא קניא ואי אניש זילא הוא קני בעי ר' אלעזר האומר לחבירו משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו [ב]לקנות מי אמר ליה קני אלא משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו מי מהניא משיכה דבהמה לאקנויי כלים [ג]או לא אמר רבא אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים מי קני כלים [ד]חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא כשעמדה והא [ה]כל [ה]שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה [ו]והלכתא בכפותה אמרו ליה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרבא אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה הכי נמי דחצר מהלכת היא ולא קני אמר ליה [ז]ספינה מינה נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה היתה מהלכת ברשות הרבים וזרק לה גט לתוך חיקה או לתוך קלתה הכא נמי דלא מגרשה א"ל [ח]קלתה מינה נייחא ואיהי דקא מסגיא מתותה:

מתני' [ט]היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום: **גמ'** [י]תנן התם מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו וחכמים אומרים [יא]יתננה לעני הנמצא ראשון אמר עולא אמר ר' יהושע בן לוי מחלוקת מעשיר לעני דר' אליעזר סבר [יב]מגו דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה [יג]ומגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ורבנן סברי [יד]חד מגו אמרינן תרי מגו לא אמרינן אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אמר ליה רב נחמן לעולא ולימא מר מעני לעני מחלוקת דהא מציאה הכל עניים אצלה ותנן היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה אי אמרת בשלמא מעני לעני מחלוקת

מתניתין

ואי רשות הרבים הוא בעיר דדרך לרכוב שם ולא להגהיג פן יפסקו עודרי דרכים בינו לבין בהמתו: **ואי אדם חשוב הוא.** אין דרכו להגהיג בהמה ברגליו ודרך כבוד לרכוב עליה אף בשמטא שאין בני אדם שם וכן אשה שאין בה כח לאחוז בהמה פן תינתק הימנה: **ואי אינש זילא הוא קני.** שדרכו לרכוב לפני כל אף בלא דוחק לפי שאינו נגוע. אבל אדם בינוני כגון שאינו חשוב בעושר ואינו בוש להוליך בהמה ברגליו אין דרכו לרכוב בשמטא בעיר משום גנייעות: **משוך בהמה זו על מנת לקנות כלים שעליה.** במקח וממכר ומוכר לו את הכלים ולא את הבהמה: **לקנות מי קאמר ליה קני.** לקנות משמע אתה התכוין לקנות אני אינו מקנה לך: **מי קני כלים.** במשיכה דבהמה עם הבהמה דמדקא מבעיא לך במוכר כלים בלא בהמה מכלל דבמוכר שניהם פשיטא לך (א) דמקני בהמה קני כלים משום תורת חצר דקיימא לן חצרו של אדם קונה לו ובהמתו כחצרו והא חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא שמעינן דתקני דכי אתרבאי (גיטין דף עז.) מאם המצא תמצא בידו) גגו חצרו וקרפיפו אתרבאי דלא נייד והוי משתמר: **ומי תימא כשעמדה.** לאחר שעקרה ידה ורגלה ונקנית לו הבהמה במשיכה עמדה ולא הלכה ונקנו כלים בעמידתה דקנה לו חצרו: **כל שאילו מהלך לא קנה כו'.** כלומר כיון דראויה היא לילך לאו דומיא דחצר היא ואין קונה בתורת חצר: **והלכתא.** האי דפשיטא ליה דכי אמר ליה קני בהמה וקני כלים קני: **בכפותה.** היא דפשיטא ליה (ב) דדומיא דחצר הוא קני. וכל היכא דאמרינן בגמרא והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קני כו' מהכא קאמרי ליה: **קלתה.** סל שעל ראשה שנותנת בה כלי מלאכתה וטווי שלה: **ה"נ דלא הוי גיטא.** והאמר תנן במס' גיטין (דף עז.) זרק לה גיטה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת: **מתני' לא אמר כלום.** דאפילו אמרי' המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו כיון דיהבה ליה קנייה ממה נפשך אי קנייה קמא דלא מתכוין להקנות לחבירו הא יהבה ניהליה במתנה ואי לא קנייה קמא משוס דלא היה מתכוין לקנות הוא ליה הפקר עד דמטא לידיה דהאי וקנייה האי במאי דעקרה מידיה דקמא לשם קנייה: **גמ' מי שליקט את הפאה.** אדם בעלמא שאינו בעל שדה דאי בבעל שדה לא אמר ר' אליעזר זכה דליכא למימר מיגו דזכי לנפשיה דאפילו הוא עני מוחזר הוא שלא לקט פאה משדה שלו כדאמר בשחיטת חולין (דף קלא:) לא תלקט לעני (ג) להזהיר עני על שלו: **מעשיר לעני.** שעשיר הוא שליקטה לצורך העני: **מגו דזכי לנפשיה.** דאי בעי הוה זכי לנפשיה אם הגביה לעצמו: **חד מגו.** מעני לעני: **ולימא מר דאפילו מעני לעני.** אמרי רבנן דלא זכה לו: **דהא מציאה הכל עניים אצלה.** כלומר הכל כשרים לזכות בה כעניים בפאה: **ותנן.** המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ולא אמרינן מגו דאי הוה בעי הוה זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה כי מגבה לה כולה לשם חבירו תנן היה רוכב כו': **ואמר אני זכיתי בה.** קס"ד אני רוצה לזכות בה עכשיו קאמר ומודה הוא שמתחילה הגביה לשם חבירו וקתני דלא אמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אבל מגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה זכי לחבריה לא אמרינן:

מתניתין

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קלז סעיף ה:

סז ב מיי' שם הלכה ח ועי' פי' במ"מ טוש"ע שם סעיף ו:

סח ג מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רכ סעיף יד:

סט ד ה ו מיי' שם הל' יג יד סמג שם טוש"ע שם סעיף יג וטוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף טז:

ע ז מיי' פ"ח מהלכות זכיה ומתנה הל' ה סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' רעג סעיף טו:

עא ח מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' ח וע"ש סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף י:

עב ט מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסו סעיף ו:

עג י כ מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל' יט:

רבינו חננאל

וכן אם הוא אדם חשוב שאין דרכו להלך רגלי קנה ברכיבה. וכן האשה. וכן אי גברא זילא הוא קני. בעי ר"א האומר לחבירו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו אמר רבא אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים שעליה מי קנו כלים במשיכה דבהמה אמאי חצר מהלכתא היא ואסקי' והלכתא בכפותה. וכן ספינה דקפצו דגים בתוכה קנאם בעל הספינה דספינה מינח נייחא ומיא הוא דממטו לה. ואסיקו רב אשי ורבינא באשה מהלכת ברה"ר וזרק לה בעלה גיטא בתוך קלתה נתגרשה מאי טעמא קלתה מינח נייחא ואיהי מסגיא תוות' הני כולהי לאו חצר מהלכת נינהו וכן הלכה: **ירושלמי** אמר רב הונא בשם רבנן [תני'] תמן אשה שהיתה רוכבת על גבי בהמה ושנים מנהיגין אותה היא אומרת אלו עבדיי והבהמה והמשוי שלי וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי ג) צריכה גט משניהן והיא משחררת את שניהן ושניהן משחררין זה את זה ובבהמה ובמשוי שלשתן שוין: **פיסקא** מתני' היה רוכב על גבי בהמה וכו' תנן התם בפאה פ"ד מי שליקט [את הפאה] ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר"א אומר זכה לו וחכ"א יתננה לעני הנמצא ראשון. ואמר מחלוקת מעשיר לעני וכו' ולימא מר מעני לעני מחלוקת דהא מציאה הכל כעניים הן אצלה. ותנן ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה לעצמו אי אמרת בשלמא מחלוקת מעני לעני

ג) וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי צריכה גט וכו' [ועי' בקדושין ס"ה ע"ב ובפרש"י שם וי"ל].

מסורת הש"ס

א) ב"ק יב. גיטין כא. עח., ב) פאה פ"ד מ"ט גיטין יא:, ג) [בכרכות מז. וש"נ], ד) [לעיל ח. נדרים פח:], ה) [תמורה יא:], ו) [שמות כב], ז) [ויקרא כג], ח) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי קני כו' פשיטא לך דמדקני בהמה: (ב) ד"ה בכפותה אלי וכו' דפשיטא ליה דכיון דדומיא:

גליון הש"ם

גמ' והלכתא בכפותה. כעין זה עכ"ל ז' ע"א והלכתא דיתבי: תוס' ד"ה פפינה וכו' דומיא דיד דמינח. תמוה לי דא"כ הגוף עצמה מקני מהלך ואמאי מהני נותן גט על רשה. גם אמאי נגמן גט ביד עבדה מקני חצר מהלכת. הא היד מינח. אלא ע"כ דיד והגוף חד הוא אלא דאמרי' מה ידה שאינו מהלך היינו דאינו מהלך מהקונה דבכ"מ שהיא מהלך שם הוא הקונה מש"כ חצר דמהלכת מהקונה ולע"ג:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קני ואי. לשוס קו על מלת קני ועל הוא"ו ממלת ואי וי"ב הרא"ש ל"ג זה אבל הרמב"ם גורס כגירסת שלנו:

מוסף רש"י

וחצר מהלכת לא קנה. אינה קונה לנעליה כלום דלאו חצר היא במהלכת (ב"ק יב.) דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו, לאו בחצר מהלכת אמור, דשמעי מקרקעי דיידי ממקרקעי דלא ניידי (גיטין כא.). בכפותה. שאינה רואה ליילך דדמי לחצר (ב"ק יב.). מי שליקט את הפאה. בעל הבית עשיר כו' והאיש מקוס שהב לעניים (גיטין יא:).

מתניתין רבנן היא. ותשמועינן דיש להיכא דזכי ביה איהו אמרינן מגו וסיפא דתשמועינן דהיכא דלא זכי ביה איהו מגו דלי בעי זכי לא אמרי': **הא.** מתני' דהכא מני: **דאמר תחילה.** האי אני זכיתי בה דקאמר תחילה קאמר ליה מתחילה הגבהתיה לגורכי ולא לגרכך ולעולם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דומיא דמעני לעני: **הכי נמי מסתברא.** דזכיתי תחילה משעת הגבהה קאמר מתני': **מדקתני סיפא בו'.** ואי תחילה דסיפא לאו משעת הגבהה קאמר אלא אני זכיתי תחילה קודם שנתתיה לך נתכוונתי לזכות בה: **למה לי.** למיתנא בה תחילה פשיטא דאפי' לא אמר תחילה בפירוש מסתמא תחילה קאמר דמי מלי למימר אני זוכה בה עכשיו והלא אינה בידו: **אלא לאו הא קמ"ל.** דרישא דמתני' דקתני זכה בה בדאמר תחילה ותשמועינן סיפא דאם משנתנה לו טען לו אותה טענה ואמר אני הגבהתיה מתחילה לגורכי לא אמר כלום דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתיה דהאי מגבהה: **ואידך.** רב נחמן אמר לך דתנא סיפא תחילה: **לגגויי רישא.** למימר דוקא קתני מדסיפא תחילה קתני ורישא לא תנא דוקא הוא: **סיפא.** דלא אפשר בלא תחילה אמר אני זכיתי תחילה קודם שנתתיה לך לא אמר כלום דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתא דהאי מגבהה ורישא דלא אמר תחילה ואפ"ה זכה בה: **הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.** כאדם הבא מאליו ותופס ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר ונמצא תופס זה חב בתפיסתו זאת את הנושים האחרים: **חב לאחרים.** מפסיד את האחרים כמו אין חבין לאדם (כתובות דף יא.): **לא קנה.** כדאמר בכתובות[ב] דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאלו מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס: **נכש עמי היום.** דלא נשכר עמו אלא לניכוש ועידור וכשהגביה המציאה אין זו ממלאכת בעל הבית וקנאה פועל והוא יוכה לו משכרו שכר פעולת ניכוש ועידור כל שעת הגבהה: **אמר לו עשה עמי מלאכה היום.** כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא וקנה בעל הבית. אלמא המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו: **כי הדר ביה טעמא אחרינא הוא.** הא דאמר דכי הדר ביה הרשות בידו לאו משום דעד השתא לאו כיד בעל הבית הוא אלא טעמא אחרינא הוא שאינו שלו כעבד שאם בא לעזוב לו שכרו מכאן ואילך ולחזור בו יחזור בו: **ואם תאמר משנתינו.** דקתני אני זכיתי בה זכה בה ומשמע לן אני זוכה בה עכשיו זכה בה ואע"פ שהגביה לגורך חבירו היינו טעמא משום דקתני ואמר לחבירו תנה לי ולא אמר זכה אתה לי בהגבהתך אמלא שלא עשאו שליח להקנות בהגבהתה עד שעת נתינה והרי קודם נתינה הדר בו זה משליחותו: **קונות לו.** אם יש סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופסו: **אמר אביי מוסיב ר' חייא.** עלה תיובתא ממתני' דמסכת פיאה: **ואמר רבא מוסיב ר' יעקב.** עלה ממתני' דסדר נזיקין: **נטל.** אחד מן העניים: **מקצת פיאה.** שליקט כבר: **וזרק (לה) על השאר.** כדי לקנות: **ליקנו ליה.** גבי נפל לו עליה ארבע אמות דתקון ליה רבנן: **בנפילה ניחא ליה דנקני.** לא נתכוין לקנות בתורת תקנת חכמים כסבור שנפילתו יפה לו: ה"ג

רב נחמן ורב חסדא בו'. תימה דבשלהי משילין (בילה דף לט. וסס: ד"ה הכא) אמר מילא מים ונתן לחבירו רב ששת אמר כרגלי הממלא ור"נ אמר כרגלי מי שנתמלאו לו ומסיק דבמגביה מציאה לחבירו פליגי דמר סבר קנה ומר סבר לא קנה ומשמע דלרב נחמן קנה חבירו ולכך הוי כרגלי מי שנתמלאו לו ורש"י גרס התם מ"ס קני ומר סבר לא קני ול"ג חבירו וכולהו סברי דלא קני חבירו אלא רב נחמן סבר דמגביה נמי לא קני ולכך כשלקח חבירו ממנו קנאו [נמן ההפקר שמתכוין לקנות אבל המגביה לא הגביה לקנות] ורב ששת סבר דקנה הממלא דכיון דלא קנה חבירו הוא קנה ולכך הוי כרגליו ור"ת פי' דהתם רב נחמן מודה דקנה חבירו דאינו חב לאחרים שיש הרבה מים בבור ועוד אומר ר"ת דשפיר גרסינן חבירו וסבר ר"נ לא קנה חבירו כי הכא וגם הממלא לא קנה ולכך כשנתנם לו קנאם והוי כרגליו ורב ששת סבר קני חבירו מטעם מגו דזכי לנפשיה וכיון דלא קנה חבירו אלא מטעם דזכי לנפשיה ואי הוה זכי לנפשיה הוי כרגליו ולא עדיף מיניה לענין תחומין והוי כאילו זכי לנפשיה: **תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני.** מה שפרש"י משום דלא עשאו שליח אין נראה דבפ' הכותב (כתובות דף פד: וסס ד"ה אם) משמע גבי עובדא דיימר בר חשו דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני אפילו עשאו שליח: **איתיביה רבא לרב נחמן.** אע"ג דלעיל (ד' ח.) דחי רבא דיוקיה דרמי בר חמא משמע דבכר לא קנה חבירו שמא קבלה הכא מר"נ: **יבול לחזור בו אפי' בחצי היום.** ול"ת ומאי קמ"ל והלא בפרק האומנין (לקמן דף עז.) לא פליגי רבי דוסא ורבנן אלא דר' דוסא סבר דיד פועל על התחתונה ורבנן סברי דידו על העליונה אבל לכולהו יכול לחזור בו וי"ל דקמ"ל דיכול לחזור בו וידו על העליונה כרבנן אפילו אם נתייקרו פועלים בחצי היום לאחר שחזר בו לא יפתחו לו מחצי שכרו ולכך מייתי מילתיה דרב דכיון דידו על העליונה א"כ אין ידו כיד בעל הבית וכן מוכיח בפרק האומנין (שם) דסובר כרבנן בשכיר יום ולא בקבלנות:

כי לי בני ישראל עבדים. (א) נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם: **א"ר** יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. ואע"ג דאית ליה לרבי יוחנן בפרק הכותב (כתובות דף פד: וסס ד"ה ואמר) ובפ"ק דגיטין (דף יא: וסס ד"ה התופס) תופס לבע"ח לא קני היינו דוקא היכא דלא שייך מגו דזכי לנפשיה דאין הלוה חייב כלום לתופס אבל במציאה דאיכא מגו קנה: **ולא אמר** זכי לי. ות"ת דבפ"ק דגיטין (שם) קאמר ר' יוחנן כל האומר תנו כאומר זכו וי"ל דשאני התם דדעת אחרת מקנה אותו:

ארבע אמות קונות לו בבל מקום. וא"ת בחלו נערות (כתובות דף לא: וסס ד"ה אי) דאמר גבי גונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד וקאמר אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא ואמאי הא ארבע אמות קונות לו וי"ל דבגניבה לא תקינו רבנן דקני אלא במציאה דלא ליתי לאנצויי ובגט משום עיגונא ולרב ששת דאמר בסמוך דברה"ר לא תקינו ארבע אמות אמי אמי שפיר: **מעבירין** אותו הימנה. (ב) אפי' רשע לא מיקרי ואע"ג דעני המהפך בחברה ובא אחר וטלו נקרא רשע (קדושין דף נט. וסס ד"ה עני) היינו משום דאפשר ליה למיטרח ולמיזבן ארעא אחריתי אבל במציאה או בהפקר ליכא למימר הכי אפילו רשע לא מיקרי [וע"ע תוספות בבא בתרא דף כא: ד"ה מרמיקין]:

מתניתין מני רבנן היא אלא אי אמרת בעשיר ועני מחלוקת אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו הא מני לא רבנן ולא ר' אליעזר אמר ליה מתני' דאמר תחילה הכי נמי מסתברא דקתני סיפא אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה לא אמר כלום תחילה בסיפא למה לי פשיטא אע"ג דלא אמר תחילה תחילה קאמר אלא לאו הא קמ"ל רישא דאמר תחילה ואידך תנא סיפא לגלויי (ג) רישא סיפא דאמר תחילה רישא דלא אמר תחילה רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו (ג) המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מאי טעמא הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים (ג) א והתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה איתיביה רבא לרב נחמן (ג) ב מציאת פועל לעצמו במה דברים אמורים בזמן שאמר לו בעל הבית נכש עמי היום עדור עמי היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו של בעל הבית הוא א"ל שאני פועל דידו כיד בעל הבית הוא (ד) והאמר רב (ג) פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום אמר ליה כל כמה דלא הדר ביה כיד בעל הבית הוא כי הדר ביה (ד) טעמא אחרינא הוא דכתיב (ה) כי לי בני ישראל עבדים (ו) עבדי הם ולא עבדים לעבדים אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן (ז) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואם תאמר משנתינו (ח) דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי: **מתני'** (ט) ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה: **גמ'** אמר ריש לקיש משום אבא (י) כהן ברדלא (יא) ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום (יב) [מאי טעמא] תקינו רבנן דלא (יג) אתי לאנצויי אמר אביי מותיב ר' חייא בר יוסף פיאה אמר רבא מותיב ר' יעקב בר אידי נזיקין אמר אביי מותיב ר' חייא בר יוסף פיאה (יד) נטל מקצת פיאה וזרק על השאר אין לו בה כלום נפל לו עליה פרס טליתו עליה מעבירין אותו הימנה וכן בעומר (טו) שכחה ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום נקנו ליה ארבע אמות דידיה הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני ואי תקון רבנן כי לא אמר מאי הוי (טז) כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני ארבע אמות לא ניחא ליה דנקני רב

מסורת הש"ס

א) [כס"ג בילה לט:], ב) כתובות פד: גיטין יא:, ג) [לקמן יב: קיח.], ד) ב"ק קטו: לקמן עז., ה) [ב"ק קטו: קדושין כב:], ו) לעיל ח., ז) ב"מ כהגמ', ח) רש"ל, ט) פיאה פ"ד מ"ג, י) בכ"י בעומר המבחה. דק"ס, כ) [דף פד:], ל) ס"מ,

תורה אור השלם

1 כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כה נה

הגהות הב"ח

(א) גמ' סיפא לגגויי אריישא: (ב) שם דלא ליתי לאנצויי:

גליון הש"ם

גמ' ביון דנפל גלי דעתיה. עיין גדרים ל"ד ע"ב בר"ן ד"ה אמר רבא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה כי. נ"ל כו'. נ"ב וכגמ"ר אוסר ביותר משלם (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' של"ג ס"ק י"ב): [ב] שם ד"ה מעבירין. אפי' כו'. נ"ב ורש"י בקדושין (נ"ט ע') חולק:

רבינו חננאל

מתני' דקתני זכה בה לעצמו המגביהה רבנן היא דאמרי לא קנה מי שליקטה לו אלא יתננה לעני הנמצא ראשון אלא אי אמרת מחלוקת מעשיר לעני אבל עני לעני דברי הכל זכה בה מי שנתלקטה לו מתני' מני לא רבנן ולא ר' אליעזר. ופרקי' דאמר תחילה פי' קודם שיגביהנה אמר לעצמי אני מגביהה כדי שאזכה בה אני. דתייקינן מדקתני סיפא אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה לא אמר כלום. פי' רישא וסיפא דאמר תחלה מיהו רישא פירש מקודם שיגביהנה אמר כי לעצמי אני מגביהה כדי שאזכה בה אני. וסיפא הגבינה סתם ונתנה לו וטוענן עכשיו כי אני אמרתי מתחילה כי לעצמי אני מגביהה לא אמר כלום. ואידך תנא סיפא תחילה לגלויי רישא [דלא אמר תחילה] רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מאי טעמא הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים דלא קנה. ומותיב רבא לרב נחמן מציאת פועל לעצמו בד"א בזמן שאמר לו נכש עמי היום. אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית. ופריק רב נחמן שאני פועל דכל זמן דלא הדר ביה כיד בעה"ב דמי. ו) והדר ביה רב נחמן דגרסי' בסוף מס' יו"ט איתמר מילא מים ונתן לחבירו [כו'] ר' נחמן [אמר] כרגלי מי שנתמלאו לו.

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"כ מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קה סעיף ו:

עה ב מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה יא ופי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' ער סעיף ג ופפי' אמר לו עשה עמי מלאכה היום וש"ס:

עו ג ד מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף ג:

עז ה מיי' פי"ז מהלכות גזילה ואבידה הל' כ סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסט סעיף ו:

עח ו מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סי' רסח סעיף ו:

עט ז מיי' שם הל' ח ופ"ל מהל' זכייה ומתנה הל' ט סמג עשין עב טוש"ע מ"מ סי' רסח סעיף ב וסי' רמג סעיף כב:

פ ח מיי' פ"ב מהלכות מתנות עניים הי"ח סמג לאוין רפד:

מוסף רש"י

והתופס לבעל חוב. שליח התופס מעלטלין של לוה לצורך בעל חוב, **במקום שחב לאחרים.** שמפסיד בעלי חובין לאחרים בתפיסתו, **לא קנה.** דלאו כל כמיניה לחוב זה כדי לזכות אף זה (כתובות פד:). **אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום.** שלא פירש לו לאיזו מלאכה שכרו (לקמן יב:). **דידו כיד בעל הבית הוא.** וקנייה בעל הבית בהגבהה דפועל (לקמן קיח.).

רבינו חננאל (המשך)

ופריש בה רב נחמן סבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. ורב ששת אמר לא קנה חבירו. אמר רב חייא בר אבא א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והוא דאמר ליה זכה לי. ואם תאמר משנתנו דלא אמר ליה זכה לי אלא תנה לי וקי"ל כר' יוחנן. ופי' רב פפא בהלכה דבתר הא דתניא פועל מציאתו לבעה"ב בששכרו ללקט לו מציאות היכי דמי דאקפי אגמא בכוורי וקי"ל כוותיה: **מתני'** ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זכה המחזיק בה. ואוקימנא ברה"ר דקא דחקי רבים לא תקינו ליה רבנן דליקנון ליה ד' אמות דידיה כי תקינו ליה רבנן ד' אמות בשדה דעלמא ובסימטא ובצידי רה"ר וכדומה להן דלא ליתו לאינצויי.

ו) דברי רבינו ז"ל אלו הובא שם בס"מ בלקן בשם הרמב"ן ז"ל שכתב דרבינו כתב דהדר ביה כ"נ ע"פ דעי' בתוס' כאן ד"ה כ"נ.

רבי יוחנן אמר יש לה ד' אמות. תימה דלקמן מסיק משום דיליף מליאה מגגו [ב] אלמא שייך קנין ד' אמות בגגו ובפרק הזורק (גיטין דף עח:) ופס ד"ה ר"י) קאמר ר"י קרוב לה אפילו מאה אמה ויכולה לשמרו הוי גגו וי"ל דבד' אמות שלה אפילו יכול לשמור כמוה מגגו[ת] וחוץ לד' אמות צריך שתוכל לשמרו: **ת"ל המצא תמצא** מ"מ. ות"ת וגימא המצא תמצא כלל בידו פרט וכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל שדי ידו בין המצא תמצא וה"ל כלל ופרט וכלל כדאמרינן במרובה (ב"ק דף סד: ופס) כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה הטל פרט ביניהם וכן בסמוך גבי גט דמרבה גגה מונתן בידה י"ל ושלחה חזר וכלל: **ואי משום שליחות א"כ מצינו שליח לדבר עבירה.** ות"ת מה צריך להוכיח מכח דאין שליח כו' אמאי לא מוכיח מדאתרבאי חצר מקרא דידו כדבסמוך גבי גט מוכיח דחצר משום ידה איתרבאי מדאתרבאי מקרא דידה ולא עביד שום הוכחה וי"ל דבסמוך מכח התנא מוכיח דמרבה גגה וחצרה כידה להתגרש אפילו בעל כרחה או אפילו היא קטנה ואי מטעם שליחות לא היתה מתגרשת בעל כרחה ולא קטנה אבל הכא אי אפשר להוכיח מכח זה דאפילו בידו אינו קונה הגגיבה בעל כרחו ולא אם הוא קטן:

אין שליח לדבר עבירה. בפ' האיש מקדש (קדושין דף מג.) איכא דיליף משמועה חוץ דכתיב הוא ולא שלוחו ואיכא דיליף משום דהוה ליה מעילה וטביחה שני כתובים הבאים כאחד דיש שליח ואין מלמדין: **אשה ועבד בני חיובא נינהו.** ואם תאמר והתנן פרק הכונס (ב"ק דף נט:) השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור ואמאי והא לאו בני חיובא נינהו וי"ל דהתם משום דלאו בני שליחות נינהו: **אי בעי לא עביד.** ות"ת והא דתנן (ב"ק דף עט. ופס) היה מושכו ויולא [ומת ברשות בעליו] פטור הגביהו [או הוליאו מרשות בעליו ומת] חייב ופרש"י בלשון אחר שאמר גנב לשומר שור אחד יש לי בבית פלוני קחנו ותהא עליו שומר חנם הוליאו השומר מרשות בעליו ומת חייב הגנב במשיכת השומר ואמאי והא אי בעי לא עביד וי"ל כיון שאין השומר יודע שהוא גנוב הוה ליה כאחר דבעל כרחו מותיב ביה: **דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה.** ות"ת ואפי' אמר לכהן נמי וי"ל דכהן מקרי בר חיובא הואיל ואם מקדשה לעצמו חייב אבל ישראל אע"ג דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול כשמקדשה לכהן כיון דאי מקדשה לעצמו לא מיחייב לא מקרי בר חיובא ות"ת אמאי נ"מ בין למ"ד אי בעי עביד ובין למ"ד שליח בר חיובא לא לקי על הקדושין לרבא דאמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עח.) קידש אינו לוקה בעל לוקה ואם כן לוקה אף על הקדושין כדמוכח בריש תמורה (דף ה: ופס) א"נ וי"ל דאף לרבא נפקא מינה דאי יש שליחות אין הקדושין ואי אין שליחות אין הקדושין: **אקפי** לי קטן. וה"ה דהוה מצי למימר אקפי לי גדול אלא שהגדול לא ייחס עצמו להקיף כדאמר פרק אלו הן הלוקין (מכות דף כ:) דאחד הנקיף ואחד המקיף חייב ואע"ג דמוקי לה התם כי ניקף מסייע ליה בהדיה היינו משום דבענין אחר לא לקי דהוה לאו אי אמר מיחייב בעלה שהוא השולח. שעשה השליח כאילו שולחו עשאו הני מילי בזולתי דבר עבירה אבל בדבר עבירה השליח חייב ולא השולחו וכיון שהחצר שליח בעלה הוא והוא שנמצאת הגניבה בה אמאי מיחייב בעלה שהוא השולח.

[א] בעלמא בשדה דבעל הבית לא תקינו ליה רבנן ואע"ג דזכה ליה רחמנא בגוה כי זכה ליה רחמנא להלוכי בה ולנקוטי פיאה למיהוי חצירו לא זכה ליה רחמנא אמר רבא מותיב ר' יעקב בר אידי נזיקין ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום נקנו ליה ארבע אמות דידיה הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני ואי תקון רבנן כי לא אמר מאי הוי כיון דנפל עליה גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני רב ששת אמר [ב]כי תקינו רבנן בסמטא דלא דחקי רבים ברשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן והא בכל מקום קאמר כל מקום [ג]לאתויי צידי רשות הרבים ואמר ריש לקיש משום אבא [ד]כהן ברדלא קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר [ה]יש לה חצר ויש לה ארבע אמות במאי קמיפלגי מר סבר [ו]חצר [ה]משום ידה איתרבאי כי היכי דאית לה יד חצר נמי אית לה ומר סבר חצר משום שליחות איתרבאי וכי היכי דשליחות לית לה חצר נמי לית לה מי איכא מאן דאמר חצר משום שליחות איתרבאי [ו]והתניא [1]בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל המצא תמצא מכל מקום ואי סלקא דעתך חצר משום שליחות איתרבאי אם כן מצינו שליח לדבר עבירה [ז]וקיימא לן אין שליח לדבר עבירה אמר רבינא היכא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו אלא מעתה האומר לאשה ועבד צאו גנבו לי דלאו בני חיובא נינהו הכי נמי דמיחייב שולחן אמרת אשה ועבד בני חיובא נינהו והשתא מיהא לית להו לשלומי [ח]דתנן [ט]נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם [י]רב סמא אמר היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד אבל חצר דבעל כרחיה מותיב בה מיחייב שולחו מאי בינייהו איכא בינייהו כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה אי נמי איש דאמר לה לאשה אקפי לי קטן להך לישנא דאמר כל היכא דאי בעי עביד אי בעי לא עביד לא מיחייב שולחו ה"נ אי בעי עביד אי בעי לא עביד לא מיחייב שולחן להך לישנא דאמרת כל היכא דשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו הני נמי כיון דלאו בני חיובא נינהו מיחייב שולחן ומי איכא למ"ד חצר לאו משום ידה איתרבאי והתניא [2]ידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן [ח]מכל מקום לענין גט כולי עלמא לא פליגי דחצר משום ידה איתרבאי כי פליגי לענין מציאה מ"ם

ילפינן

ה"ג **כי תקון ליה רבנן בעלמא.** כגון בסמטא שהוא רשות לכל אדם או בהה"כ או בגידי רשות הרבים והיא הפקר לרבים למשוך לתוכה הצריכין לגלות מן הדחק: **לא תקון ליה רבנן.** שהרי אין לאדם שם ד' אמות מיוחדות שהרבה חברים יש לו בתוכה עומדים אלו: **קטנה אין לה חלר.** אם זרק לה בעלה גט לתוך חצרה לא קנתה לה חצרה להתגרש בו וכן אם היתה עומדת בהה"כ וזרקו לה גט בארבע אמותיה ואע"ג דגדולה מיגרשה כדתנן (גיטין דף עח.) הזורק גט לאשתו בתוך ביתה כו' היתה עומדת בהה"כ וזרקו לה קרוב לה מגורשת כו': **משום ידה איתרבאי.** דכתיב ונתן בידה [ז] וידה דשותה משמע דכתיב (במדבר כא) ויקח את כל אלו מידו: **כי היכי דאית לה יד.** דמשיודעת לשמור את גיטה מגורשת דלא מיעט רחמנא אלא שוטה דמשלחה והיא חוזרת: **משום שליחות איתרבאי.** מדרבי רחמנא שליחות לאדם כדתניא (קידושין דף מא.) ושלח מלמד שהאיש עושה שליח ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח אתרבאי נמי אלרה דהויא לה כשלוחה: **וכי היכי דשליחות ליה לה.** דתנן [ח] שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגיטין [ט] בין בפסח [י] אינם כתיב בענין: **ידו.** אם המצא תמצא בידו: **גגו חצרו וקרפיפו מנין.** שאם נכנסה אם וגעל בפניה לגוגה שהוא חייב: **ת"ל מצינו תורם שליחות לדבר עבירה.** לומר שלוחו כמותו וחייב השולח במעשה השליח: **וקי"ל.** בקידושין בפ"ב (דף מב:): **בר חיובא הוא.** שאף הוא מוזהר על הדבר התם פטור השולח דאמרינן ליה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולא היה לו לעשות [כ]: **דלאו בני חיובא נינהו.** לשלם כדתנן הם שחבלו באחרים פטורין [כא] **דאי בעי עביד.** את השליחות: **וקדש לי אשה גרושה.** ומשעת קידושין עובר משום לא יקחו [כב]: אשה אינה באחזרת לא תקיפו [כג] לפי שאינה בכל תשמיש פאת זקנך כדאמר בקידושין (ד' לה:) והמקיף את הקטן חייב שהמקיף באחזרה כניקף דכתיב לא תקיפו אחד הניקף ואחד המקיף במשמע במס' [נזיר] (דף מז:). וקטן דנקט משום דסתמא גדול לא שביק לאקופי נפשיה: **תלמוד לומר ונתן מכל מקום.** מדלא כתיב ובידה יתנהו דרוש ונתן אוכתב לה ונתן אלמא משום ידה אתרבאי דאי משום שליחות הא כבר כתיבא הכא כדתניא (ושלח) [ושלחה] מלמד שהאשה עושה שליח בקדושין בפרק ב' (דף מא.):

ילפינן

מסורת הש"ס

[א] בעלמא. ב"מ ד' [ב] כי תקון. רש"ל, [ג] לאתויי רשות הרבים. רש"ל, [ד] כהן ברדלא. רש"ל, [ה] יש לה חצר. רש"ל, [ו] חצר. רש"ל, [ז] אין שליח לדבר עבירה. ב"מ ד' [ח] מכל מקום. רש"ל, [ט] נתגרשה האשה נשתחרר העבד. ב"מ ד' [י] רב סמא. רש"ל, [כ] דברי מי שומעין. ב"ק נא. [כא] דאי בעי עביד. ב"מ ד' [כב] לא יקחו. ב"מ ד' [כג] לא תקיפו. ב"מ ד' [כד] אחזרת. ב"מ ד' [כה] אחזרת. ב"מ ד' [כו] אחזרת. ב"מ ד' [כז] אחזרת. ב"מ ד' [כח] אחזרת. ב"מ ד' [כט] אחזרת. ב"מ ד' [ל] אחזרת. ב"מ ד' [לא] אחזרת. ב"מ ד' [לב] אחזרת. ב"מ ד' [לג] אחזרת. ב"מ ד' [לד] אחזרת. ב"מ ד' [לה] אחזרת. ב"מ ד' [לו] אחזרת. ב"מ ד' [לז] אחזרת. ב"מ ד' [לח] אחזרת. ב"מ ד' [לט] אחזרת. ב"מ ד' [מ] אחזרת. ב"מ ד' [מא] אחזרת. ב"מ ד' [מב] אחזרת. ב"מ ד' [מג] אחזרת. ב"מ ד' [מד] אחזרת. ב"מ ד' [מה] אחזרת. ב"מ ד' [מו] אחזרת. ב"מ ד' [מז] אחזרת. ב"מ ד' [מח] אחזרת. ב"מ ד' [מט] אחזרת. ב"מ ד' [נ] אחזרת. ב"מ ד' [נא] אחזרת. ב"מ ד' [נב] אחזרת. ב"מ ד' [נג] אחזרת. ב"מ ד' [נד] אחזרת. ב"מ ד' [נה] אחזרת. ב"מ ד' [נו] אחזרת. ב"מ ד' [נז] אחזרת. ב"מ ד' [נח] אחזרת. ב"מ ד' [נט] אחזרת. ב"מ ד' [ס] אחזרת. ב"מ ד' [סא] אחזרת. ב"מ ד' [סב] אחזרת. ב"מ ד' [סג] אחזרת. ב"מ ד' [סד] אחזרת. ב"מ ד' [סה] אחזרת. ב"מ ד' [סו] אחזרת. ב"מ ד' [סז] אחזרת. ב"מ ד' [סח] אחזרת. ב"מ ד' [סט] אחזרת. ב"מ ד' [ע] אחזרת. ב"מ ד' [עא] אחזרת. ב"מ ד' [עב] אחזרת. ב"מ ד' [עג] אחזרת. ב"מ ד' [עד] אחזרת. ב"מ ד' [עה] אחזרת. ב"מ ד' [עו] אחזרת. ב"מ ד' [עז] אחזרת. ב"מ ד' [עח] אחזרת. ב"מ ד' [עט] אחזרת. ב"מ ד' [פ] אחזרת. ב"מ ד' [פא] אחזרת. ב"מ ד' [פב] אחזרת. ב"מ ד' [פג] אחזרת. ב"מ ד' [פד] אחזרת. ב"מ ד' [פה] אחזרת. ב"מ ד' [פו] אחזרת. ב"מ ד' [פז] אחזרת. ב"מ ד' [פח] אחזרת. ב"מ ד' [פט] אחזרת. ב"מ ד' [צ] אחזרת. ב"מ ד' [צא] אחזרת. ב"מ ד' [צב] אחזרת. ב"מ ד' [צג] אחזרת. ב"מ ד' [צד] אחזרת. ב"מ ד' [צה] אחזרת. ב"מ ד' [צו] אחזרת. ב"מ ד' [צז] אחזרת. ב"מ ד' [צח] אחזרת. ב"מ ד' [צט] אחזרת. ב"מ ד' [ק] אחזרת. ב"מ ד' [קא] אחזרת. ב"מ ד' [קב] אחזרת. ב"מ ד' [קג] אחזרת. ב"מ ד' [קד] אחזרת. ב"מ ד' [קה] אחזרת. ב"מ ד' [קו] אחזרת. ב"מ ד' [קז] אחזרת. ב"מ ד' [קח] אחזרת. ב"מ ד' [קט] אחזרת. ב"מ ד' [קי] אחזרת. ב"מ ד' [קיא] אחזרת. ב"מ ד' [קיב] אחזרת. ב"מ ד' [קיג] אחזרת. ב"מ ד' [קיד] אחזרת. ב"מ ד' [קטו] אחזרת. ב"מ ד' [קטז] אחזרת. ב"מ ד' [קטח] אחזרת. ב"מ ד' [קט

ילפינן מציאה מגט. כי היכי דגבי גט אית לה חצר לקטנה גבי מציאה נמי אית לה: **ומר סבר לא ילפינן.** ממונא מאיסורא וגבי ממונא חצר מאם המצא אתרבאי ואיכא למימר דשליחות הוא דמשום דאין שליח לדבר עבירה אצטריך למכתב התם: **והא נקטן פליגי.** דלא אסכמן דרבי ביה חצר: **מר אמר חדא זו.** ר"ש בן לקיש אמר לענין מציאה ורבי יוחנן לענין גט. מי נמי מר אמר קטן ומר אמר קטנה: **מתני' אחר לבי שבור.** דהוא דומיא דמציאה שאינו יכול לרוץ ומשתמר בתוך השדה אם לא יטלוהו אחרים: **גמ' אי עומד בגד שדהו אין.** דעכשיו היא משתמרת על ידו: **עומד שיש לי בשדה.** שהנחתיו שם מדעתי וסמכתי על הפועלים שיביאוהו ופועלים שבחוהו: **לא יהא שבחה.** אם חזר ושכחו: **בשדה ושבחה.** אם שבחתו בצואף מן השדה הוי שבחה ולא ששבחתו משנכנסת לעיר: **אלא לאו הכי קאמר בשדה שבוח מעיקרו הוי.** בעוד האיש בשדה עומד השבוח מעיקרו ששבחו הוא תחילה לפועל הוי שבחה אבל זכור שהניחו שם מדעתו ונבסוף שבחו על ידי פועלים לא הוי שבחה: **אבל בעיר.** משנכנס לעיר אפילו זכור ונבסוף שבח הוי שבחה דליתיה גביה כו'. והכי קא נסיב ליה תנא לתלמודיה יכול לא יהא שבחה ת"ל בשדה ושבחת בעודך בשדה הוא דבעינן דשבחתיה אתה ולא בעיר לא בעינן ושבחתי שאף שבחת פועלים עושה אותה שבחה: **וממאי.** דקרא הכי מתרץ ומתני' הכי אמרה: **דלמא גזירת הכתוב היא.** דמשמע דבשדה יהא שבחה אבל משבא בעל הבית לעיר אין שבחתו ושבחת פועלים כלום והכי קאמר יכול יהא שבחה ת"ל כו': **שלפניו אין שבחה.** בשבחת הקולר קאי. יחיד שהתחיל לקצור מראש השורה ושבח לפניו ולאחריו שלאחריו הוי שבחה שלפניו לא הוי שבחה: **יהיה.** לגר ליתום ולאלמנה יהיה: **עישור שאני עתיד למוד.** מזכר שלא עישר מעשרותיו והוקשה לו ומיהר לעשרן באשר הוא שם: **נתון ליהושע.** לרבי יהושע בר חנינא שהיה עמו בספינה והוא לוי ונוטל מעשר ראשון כדאמרי' בערכין (דף יא.): מעשה ברבי יהושע שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן המשוערים ומשורר ששיער במיתה: ומקומו בספינה אמר רבן גמליאל עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו

ילפינן מציאה מגט ומר סבר לא ילפינן מציאה מגט ואיבעית אימא בקטנה כולי עלמא לא פליגי דילפינן מציאה מגט והכא בקטן קא מיפלגי מר סבר ילפינן קטן מקטנה ומר סבר [א]לא ילפינן קטן מקטנה ואיבעית אימא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: **מתני'** [ב]ראה אותן רצין אחר מציאה אחר צבי שבור אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו היה צבי רץ כדרכו או שהיו גוזלות מפריחין ואמר זכתה לי שדי לא אמר כלום: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]והוא שעומד בצד שדהו ותקני ליה שדהו [ד]דאמר ר' יוסי בר' חנינא [ה]חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו [ו]הני מילי בחצר המשתמרת אבל חצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא ומנא תימרא דחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא דתניא היה עומד בעיר ואומר יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו לא יהא שכחה תלמוד לומר [ז]ושכחת עומר בשדה בשדה ושכחת ולא בעיר הא גופא קשיא אמרת יכול לא יהא שכחה אלמא הוי שכחה ונסיב לה גמרא בשדה ושכחת ולא בעיר אלמא לא הוי שכחה אלא לאו הכי קאמר [ח]בשדה שכוח מעיקרו הוי שכחה זכור ולבסוף שכוח אין שכחה מאי טעמא דכיון דקאי גבה הויא ליה חצרו וזכתה ליה [ט]אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הויא שכחה מאי טעמא דליתיה גביה דלזכי ליה ממאי דלמא גזירת הכתוב היא דבשדה נהוי שכחה ובעיר לא נהוי שכחה אמר קרא [י]לא תשוב לקחתו לרבות שכחת העיר האי מיבעי ליה ללאו אם כן נימא קרא לא תקחנו מאי לא תשוב לרבות שכחת העיר ואכתי מיבעי ליה לכדתנן [יא]שלפניו אין שכחה שלאחריו יש שכחה שהוא בבל תשוב [יב]זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה כל שאינו בבל תשוב אינו שכחה אמר רב אשי אמר קרא [יג]יהיה לרבות שכחת העיר וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו וכן אמר רבה בר בר חנה והוא שעומד בצד שדהו איתיביה רבי אבא לעולא [יד]מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו

ילפינן מציאה מגט. הלי ילפינן הוי [ט]מדרבנן דמציאת קטן לא הוי אלא מדרבנן אפילו לרבי יוסי דאמר (לקמן דף יב.) גזל גמור היינו מדבריהם ולענין יד לא פליגי דילפינן אלא לענין חצרה: **זכתה לו.** [א] גרסה אע"ג דלא אמר זכתה לי דזכתה לו כדאמרי' לעיל (דף י.) אי תקון רבנן דלקני כי לא אמר מאי הוי ואין לומר דהתם היינו משום דנפל לו עליה דגלי בדעתיה שרוצה לקנות אבל הכא מי יימר דרוצה לקנות דאדרבה משמע לעיל דאי לא נפל קנה טפי ואע"ג דלא אמר אקני ועוד דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלמא אע"ג דלא אמר קני והכא נקט משום סיפא דאפילו אמר כיון דלא כדרכו לא קני [ב]: **היה צבי רץ כדרכו.** ה"ה אפי' לבי שבור אם רץ אחריו ואין מגיעו אלא אורחא דמילתא נקט דכשרץ כדרכו אין מגיעו: **ה"מ בחצר המשתמרת.** תימה דבפ' שור שנגח את הפרה (נ"ק דף מט.) ותוס ד"ה והלכתא) אמר משכוחו של גר ביד ישראל ומת הגר כו' וזה קונה השאר כו' ופריך ותקני ליה אלא דאמר ר' יוסי בר' חנינא כו' ומסיק דליתיה פי' למלוה בחצרו וקשה דהתם משמע דהוי בחצר המשתמרת מדמייתי עלה מרבי יוסי בר' חנינא דמיירי במשתמרת כדמוכח הכא ועוד דמסתמא ביתו ודאי משתמר הוא שאמר שם המשכון וא"כ כי ליתיה נמי לקני ועוד אדפריך ליה מדרבי יוסי בר' חנינא לפרוך ממתני' ומיהו זה נוכל לתרץ דמתני' הוי משום דנתכוין לזכות בה דאמר זכתה לי לכך מייתי מרבי יוסי בר' חנינא [ב] וי"ל דה"פ דליתיה למשכון בחצר אבל מלוה גם לפי המקשן מיירי דליתיה בחצר ולכך לא פריך ממתני' כ"ל מרבי יוסי בר' חנינא ות"ת פרק הזורק (גיטין דף עז: ושם ד"ה והוא) דתנן זרק לתוך ביתה או לתוך חצרה מגורשת משמע דמשתמרת ואפילו הכי קאמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה וי"ל דדוקא גבי גט דליתיה בעל כרחה בעינן עומדת בצד ביתה כדאמר בשמעתין:

זכור ולבסוף שכוח. פירוש זכור בשעה שהשכחה מתחלת שכבר שכחוהו פועלים ונבסוף שכח גם הוא ושכוח מעיקרו הוי כששכחו הפועלים שכח גם הוא אבל מה שהוא זכור בשעה שהפועלים זוכרין אין זה זכור ונבסוף שכוח דאל"כ לא תמצא שכחה לעולם דכשאדם מצאה עומדין יאמר יזכה לי שדי: **דלמא** גזירת הכתוב היא. פרש"י ונגרוס יכול יהא

פז א מיי' פי"ז מהלכות אישות הל' י וסמ"ל מהל' זכייה ומתנה הל' ט ועי' בהסגות ובמ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסח סעיף ה וסי' רמג סעיף כג:

פח ב ג מיי' פי"ז מהל' אישות הל' יא סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסח סעיף ד:

פט ד ה מיי' שם הל' ח ופי"ז שם הלכה ח ופ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה ד ועי' בהסגות ובמ"מ ופ"ד שם הל' ט סמג עשין עד פט טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף כ כא וסי' רסח סעיף ג וסי' ערה סעיף כח וסי' שיג סעיף ג:

צ ו ז מיי' פ"ה מהלכות מתנות עניים הל' ב:

צא ח ט מיי' שם הל' י:

מוסף רש"י

שהיו באים בספינה. ושכח ולא נתן רשות לתרום (קדושין כו:). נתון ליהושע. רבי יהושע בן חנניא, כדאמר במס' ערכין (יא.): מעשה בר' יהושע ברבי חנניא שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות, אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים לא יהא שכחה יכול לא יהא שכחה תלמוד לומר (ספרי (פ' קרח) וכבר נקט ר' יהושע בן חנניא לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא אמר ליה חזור לאחוריך אתה מחייב בנפשך שאתה מן המשוררין ואני מן השוערין (קדושין כו.).

רבינו חננאל (המשך)

בצד שדהו זכתה לו שדהו ואם אינו עומד שם לא זכתה לו שדהו. מנא הני מילי דתניא היה עומד בעיר ואומר יודע אני כי העומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו לא יהא שכחה יכול לא יהא שכחה ת"ל ושכחת עומר בשדה. בשדה ושכחת ולא בעיר. ופרישנא בשדה שכוח מעיקרו הוי שכחה זכור ולבסוף שכוח לא הוי שכחה מאי טעמא כיון דכי קאי בשדה וזכור לו זכתה לו שדהו ואע"ג דבתר הכי שכחו אינה שכחה שכבר זכתה לו שדהו וכאילו נטלו מאותה העת אבל בעיר אפי' זכור ולבסוף שכחו הוי שכחה מאי טעמא דהא ליתיה גביה בשדה דליזכי ליה שדהו ש"מ דאי עומד בצד שדהו זכתה לו שדהו ואי אינו עומד בצד שדהו לא זכתה לו שדהו. ואמרי' וממאי דמשום דלא הוה קאי בצד שדהו נעשה שכחה דלמא גזירת הכתוב היא ו) בשדה לא ניהוי שכחה. ובעיר כי האי גוונא זכור ולבסוף שכוח ליהוי שכחה מדכתיב לא תשוב לקחתו גמרינן מינה לרבות שכחת העיר. ונדחו הדברים האלו ואסקה רב אשי יהיה לרבות שכחת העיר. ולא נתברר כי אם עומד בצד שדהו זכתה לו שדהו ואי

מסורת הש"ס

ו) ב"ק מט: לקמן קב. קיח. מוכן קמא:, ב) פאה פ"ו מ"ד, ג) מעשר שני פ"ה מ"ט קדושין כו:, ד) בכ"מ עוסף: אתה כלומר לא דייקינן בעיר כדדייקינן בשדה כדאמר' בשדה שכוח מעיקרו אבל שכחת פועלים לא הוי שכחה ולא בעיר דלא דייקינן בעיר, ה) [וע"ע תוס' יומא יט: ד"ה גמרינן], ו) [וע"ע תוס' בעילוכין מט: ד"ה ואמר],

תורה אור השלם

1 כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְּשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגֵר לְיָתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: דברים כד יט

גליון הש"ם

רש"י ד"ה ומר סבר וכו' ומשום דאין שליח לדבר עבירה. קשה לי דאם מסכרא לא ידעינא דבחצר לא מקרי לדבר עבירה מהכן טעמיס הנ"ל דלאו בר מיזבח אי דל"ש אי בעי עביד מנ"ל באמת דלמא גם בגניבה אימרינא חצר משום ידו ולרך באמת דוקא בעומד בלד חצירו וע"ע: **תוס'** ד"ה ילפינן בר' מדרבנן. עיין תוס' יומא יט ע"ב ד"ה גמרינן:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה זכתה לו גראה כו'. נ"ב אבל הרמב"ם מחלק בין ד' אמות ואבל המשתמרת לחצר שא"מ (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רס"ח ס"ק י"ח): [ב] שם ד"ה ה"מ כו' וי"ל דה"פ כו'. נ"ב וכן פי' הרי"ף בפ"ג דב"ב והרמב"ם:

רבינו חננאל

כי פליגי במציאה ר"י סבר ילפינן מציאה מגט ור"ל סבר לא ילפינן. איבעי תימא [בקטנה] כ"ע ילפינן מציאה מגט וכי פליגי בקטן ר"י ילף לקטן מקטנה כשם שזוכה חצירה של קטנה לקטנה כך זוכה חצר של קטן לקטן. ור"ל [ס"ל] ריבתה התורה החצר ביד לאשה ואפי' קטנה אבל לקטן לא. איבעי תימא כ"ע לא ילפי קטן מקטנה ור' יוחנן וריש לקיש לא פליגי אלא ר' יוחנן הורה בקטנה דיש לה חצר ויש לה ד' אמות וריש לקיש הורה בקטן דאין חצירו זוכה לו ולא ד' אמות שלו כך מסקנא דשמעתא: **פיסקא** ראה אותן רצין אחר המציאה וכו' עד זכתה לי שדי זכתה לו שדהו: **גמ'** והוא שעומד בצד שדהו. ואמרי' אמאי צריך להיות עומד בצד שדהו ותקני ליה שדהו כר' יוסי בר חנינא דאמר חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ודחי' הני מילי בחצר המשתמרת אבל שדה שאינה משתמרת אי עומד לא לא. וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו. איתיביה רבא מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה.

ז) הדבר מבואר דדבינו היה גורס בגמ' דבשדה לא נהוי שכחה ובעיר נהוי שכחה דאמר קרא ושכחת ר"ל דאמר קרא הכל מן הקושיא היא ועי' בש"מ דהביא ג"כ לר' רבינו וגרסתו ע"ש.

ולתנם לבעלים וזה המעשה דר"ג תנן במסכת מעשר שני (פ"ה מ"ו) גבי ביעור דתנן התם ערב הפסח של רביעית ושל שביעית היה הביעור נותן תרומה ותרומת מעשר לכהן כו' מי שהיו פירותיו רחוק ממנו צריך לקרות להם שם פירוש שם הבעלים שיקנה אותם ללוי ולכהן ומעשה נמי בר"ג וזקנים כו' וא"ת ואמאי לא נתן תרומה גדולה כדתנן בהך דמע"ש נותן תרומה ותרומת מעשר לכהן שהרי ר"א בן עזריה היה עמו כדקתני סיפא עמד רבי יהושע ואמר תרומת מעשר שבו נתון לר"א בן עזריה וי"ל דתרומה גדולה טרם שנסע הפריש ונתנה לפי שקלה היתה להפריש דחטה אחת פוטרת את הכרי ויטלת בחומה ועוד שהתבואה היתה כבר ממורחת בביתו של ר"ג כדמוכח בירושלמי ותרומה גדולה מפריש בשדה מיד אחר המרוח כדאמרינן בירושלמי דמעשר שני מצא פירות בשדה מפוזרין מותרין משום גזל וחייבין במעשר ופטורין מתרומה דא"א לגורן שתיעקר אא"כ נתרמה תרומה ממנה:

[1] **נתון ליהושע.** וא"ת והא קנסינהו עזרא וי"ל דס"ל כר"ע דאמר דקודם קנס דוקא ללוי ואחר קנסא לכהן וללוי כדאמר פ"ב דכתובות (דף כו. וסס ד"ה אין)[1] ואם תאמר ר' יוחנן בן גודגדא שאמר לר' יהושע חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן המשוערין (ערכין דף יא.) משמע שהיו שניהם לוים ובשלהי החליל (סוכה דף נו:) אמרינן מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים ולחם הפנים אינו מותר אלא לכהנים וי"ל בג' מקומות היו הכהנים שומרים בבהמ"ק כדאמרי' בריש מס' תמיד ואותן מגיפי דלתות היו נוטלין שכרן מלחם הפנים:

מקומו מושכר לו. בסיפא קתני שקבלו שכר זה מזה וא"ת אמאי קבלו שכר היה לו להשאיל להם או להשכיר בחליפין וי"ל דשאלה ושכירות אינה נקנית בחליפין[2]: **וכי בצד שדהו של ר"ג היו עומדין.** וא"ת והלא התבואה היתה בביתו של ר"ג כדמוכח בירושלמי פרק ג' דמעשרות וביתו של רבן גמליאל היה משתמר ויש לומר דלגבי זקנים לא היה משתמר שלא היה הפסק בין תבואתו לתבואתן ואם תאמר שלהי השואל (לקמן דף קב.) גבי הזבל של בעל הבית מוקי לה בגמרא בתורי דאתו מעלמא ובאתר דמשכיר וכרבי יוסי בר' חנינא והשתא והלא השוכר משתמש באתר ואם כן הזבל משתמר לדעת השוכר באתר ואין יזכה המשכיר בזבל תורי דאתו מעלמא ויש לומר שגם משכיר ביתו פתוח לאותו אתר ומקרי עומד בצד שדהו [וע"ע תוספות גיטין עמ: ד"ה פנימית]:

ומקומו מושכר לו ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון ליהושע בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו וכי רבי יהושע ורבי עקיבא בצד שדהו של רבן גמליאל היו עומדין אמר ליה [6]דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא כי אתא לסורא אמר להו הכי אמר עולא והכי אותביתיה אמר ליה ההוא מרבנן רבן גמליאל מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם רבי זירא קבלה רבי אבא לא קבלה אמר רבא שפיר עביד דלא קבלה וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת הנאה אינה ממון לקנות ממנו בחליפין הכא נמי טובת הנאה אינה ממון לקנות על גבי קרקע ולא היא [3]אמתנות כהונה נתינה כתיבא בהו חליפין דרך מקח וממכר הוא מטלטלין אגב מקרקע נתינה אלימתא היא רב פפא אמר [4]דעת אחרת מקנה אותן שאני ומנא תימרא דתנן ראה אותן רצין אחר המציאה כו' ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן [5]והוא שרץ אחריהן ומגיען ובעי רבי ירמיה במתנה היאך קבלה מיניה רבי אבא בר כהנא [6]אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען מאי טעמא לאו משום דדעת אחרת מקנה אותן שאני אמר ליה רב שימי לרב פפא הרי גט דדעת אחרת מקנה אותה [7]ואמר עולא [8]והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה שאני גט [9]דאיתיה בעל כרחה מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי ולאו קל וחומר הוא ומה גט דאיתיה בעל כרחה אי עומדת בצד ביתה ובצד חצרה אין אי לא לא מתנה דמדעתיה לא כל שכן אלא אמר רב אשי

חצר

מתנות. של כהונה ולויה ומעשר עני: **נתינה כתיבא בהו.** כדכתיב (דברים כו) ונתתה ללוי זה מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני לפיכך אסור להקנותן בסודר דדרך מקח הוא שזה נותן לו כליו תחתיהן וגראה זה כמוכרן לו: **נתינה אלימתא היא.** מותר להקנות מתנות כהונה על גבי קרקע: **רב פפא אמר.** לעולם בתורת אחר קנאו ואפילו הכי לא תקשי לעולא דהא דלא בעינן הכא עומד בצד השדה משום דדעת אחרת מקנה אותן שרבן גמליאל הקנה להן מטלטלין שהיו לו באחר שלהן ולא מהפקירא קנו ונוחה מתנה זו לקנות ואע"ג דאין עומד בצד השדה: **והוא שרץ אחריהן.** הלכי מהלך והגוזלות מדדין ומתניתין דקתני זכתה לו שדהו כגון שהיה יכול לרוץ אחריהן ומגיען קודם שיצאו משדהו: ה"ג **וכעי' ר' ירמיה כמתנה היאך.** אם היו לבי וגוזלות של אדם אחד והם בתוך שדה חבירו ונותנן בעליהן לבעל שדה במתנה היאך הדין מי בעינן והוא שרץ אחריהן ומגיען ואי לא לא קני ומאי נותן למיהדר ביה או לא: **קבלה מיניה רבי אבא.** להך בעיא מרבי ירמיה דשפיר דק שיש חילוק בין מתנה להפקר ובמתנה אע"פ כו': **ואמר עולא.** במסכת גיטין (דף עז:) גבי הזורק גט לאשתו בתוך ביתה או בתוך חצרה: **שאני גט דאיתיה בעל כרחה.** שהוא נותנו לה ולא ניחא לה למגרשה: **ולאו קל וחומר הוא.** מן הטעם הזה יש לדון דכ"ש לקנין אחר: **מה גט.** דכי איתה בעל חצרה ולא ניחא לה למקנייה אפילו הכי קנייה לה חצרה אמרינן דאי איתה אין אי לא לא: **מתנה.** דליתה בע"כ דאי אמרה לא בעינא לא קניא: **לא כ"ש.** דכי אמרה בעינא לריכא שתהא בעל חצרה: **אלא אמר רב אשי.** לא תתלי טעמא משום דאיתה בעל כרחה אלא גבי מתנה היינו טעמא דלא בעינן עומד אצלה דכיון דמידה אתרבאי לא גרעה משלוחה להיטיב לה ואילו שלוחה שקיבל לה מתנה מי לא קני לה ואפילו אין עומדת בצדו חצרה נמי לא ניחא לה שהא שלוחה הלכך כי עומדת בצדה על כרחה ידה היא וידה קניא גבי גט על כרחה ואי לא לאו ידה הוא ולא שלוחה הוא. טעמא דיש חילוק בין גט למתנה ואף על גב דתרוייהו דעת אחרת מקנה אותן משום דהך חצר אף על גב דאתרבאי משום יד כדאמרן לעיל (דף י:) לא גרעה משליחות דאי נמי לא אתרבאי מונתן בידה הוי נפקא לן חצר משליחות וכי אצטריך לרבוי משום יד משום קטן וקטנה דלתנהו בתורת שליחות אצטריך וכל היכא דאיתיה לשליחות איתיה לדין חצר הלכך גבי גט דמוב הוא לה אין חבין כו' כלומר אין אדם יכול לעשות שליח לחוב אדם שלא מדעתו וחצרו נמי לאו בתורת שליחות מצית לאתויי דתתגרש שלא מדעתה הלכך בגט לא תרבייה אלא משום יד ומה ידה דסמוכה לה אף חצירה בסמוכה לה:

גבי

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"א מהל' מעשר שני הל' יא]:

צב ב מיי' פ"ד מהלכות זכייה ומתנה הל' ח ופי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רמג סעיף כ וסי' רסח סעיף ד:

צג ג ד מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסח סעיף ד:

צד ה מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' ב ועיין במ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלו סעיף א ב:

צה ו מיי' שם פ"א הלכה ב סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ג בהג"ה וסעיף ו:

רבינו חננאל

אמר רבן גמליאל עישור אחד שאני עתיד למוד נתון ליהושע (בן לוי) [6] ומקומו מושכר לו זה מעשר ראשון. ועישור אחר שאני עתיד למוד לעקיבא בן יוסף שהוא פרנס והוא יד לעניים ומקומו מושכר לו כדי שיזכה בו לעניים ונתקבלו שכר זה מזה וכי ר' יהושע ור"ע בצד שדהו של ר"ג היו עומדין. ופרקי' ר"ג מטלטלי אגב מקרקעי אקני להו ומכיון שקיבל ר"ג כסף שכירות הקרקע זכו הם בקרקע ובכל מה שבתוכו דקי"ל כשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות הקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. ואמרי' אמאי לא אקני להו ר"ג האי מעשר אגב סודר. ואמרי' משום דעיקר המעשר ללוי הוא וכי מן השמים הקנוהו לו ואין לבעלים בו אלא טובת הנאה שהוא רשאי לתתו לאיזה לוי שירצה. וקי"ל דטובת הנאה אינה נקנית בחליפין [3] דחליפין דרך מקח וממכר הוא כלומר מקבל הסודר ומקנה לו חפץ אחד ומתנות כהונה כיון דבהדיא כתיבא בהו נתינה הקנאה אגב קרקע נתינה אלימתא היא. רב פפא פירק פירוק אחר דעת אחרת מקנה אותם שאני. כלומר אם אדם מקנה לחבירו כלום דבר והדבר ההוא נתון בתוך שדה מקבל המתנה קנאו ואע"ג דאינו עומד בצד שדהו. ומקשי' עליה והרי גט דדעת אחרת מקנה אותה וקי"ל והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצירה.

מסורת הש"ס

[1] [עירובין טו. וש"נ], [2] [חולין קלד:], [3] גיטין עז:, [4] [מע"ש פ"ה מ"ט], [5] [הס"ב כח], [6] [שיך לע"ל], [7] [וכן ביבמות פו:], [8] [וע"ע תוס' קדושין כז. ד"ה ומקומו ועיין תוס' ערכין ג. בסד"ה כט: וגם יבמות].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי אתא וכו' עריס מצוררות אצר:

מוסף רש"י

ומקומו מושכר לו. ונתן לו ר' יהושע פרוטה בשכר המקום ומתלא מטלטלין נקנין עם הקרקע בכסף, והכי מסקנא דהך מילתא במס' מעשר שני (פ"ה מ"ט) ומקבלו שכר זה מזה, ואע"פ שעדיין לא הופרש קריית שם הוא, שאסור לשהות לאכרים דבר שאינו מתוקן, ואפילו אכלו ממנו אין כאן חיוב מיתה משום טבל, ומן המותר יפרש מעשרותיו (קדושין כז.). נתון ליעקיבא בן יוסף. שנת מעשר עני היתה, וכי עקיבא וגאלי עניים היה וכספינה היו שניהם עמו (שם).

גבי מפנה דזכות הוא לו וכין לו לאדם שלא בפניו. ושלא מדעתו (ג) דאמן סהדי דיאתא ליה שתהא שלוחו הלכך כי ליתיה בגד חצרו דליכא למווי לידה דאינה סמוכה לה תיפוק לה זכייתה משליחותה כי היכי דשלוחו זוכה לו שלא בפניו. ומיהו גבי מציאה כי ליתיה גבה דלא נפקא זכייתה משום יד ליכא לרבויי משליחות דגבי שליחות איכא דעת השולח או דעת שליח אבל חצר ליכא לא דעת שולח ולא דעת שליח הלכך בעינן (ד) דעת אחרת מקנה אותו: **וזק ארנקי.** והפקירו לכל הקודם: **שאין סופו לנוח.** בתוך האויר: **כמונח דמי.** וקנאו בעל הבית הראשון או לאו כמונח דמי. להכי בעי אויר שאין סופו לנוח בתוך הבית כמונח דמי דאילו אויר שהיה סופו לנוח בתוך הבית פשיטא לן דאפילו קדם איש אחר וקלטה בתוך האויר לא קנה דמשכחת לאויר קנאו בעל הבית דתנן במסכת גיטין (דף עט.) היתה עומדת בראש הגג וזרק לה גט כיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא מרשות הגג נמתח או נשרף הרי זו מגורשת: **ואינו מגיען.** אלמא מתגלגלים ויולאין הן ואין סופן לנוח ואקאמר דקנה ליה שדהו: **מתני' מציאת בנו ובתו הקטנים כו'.** בנו קטן בגמרא מפרש מ"ט. בתו הקטנה בכתובות (דף מו:) ילפינן לה מקראי דקטנה ואף נערה כל שבח נעוריה לאביה: **מציאת עבדו ושפחתו הכנעניים שלו.** שהרי גופו קנוי לו עולמית כדכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם וגו': **מציאת אשתו.** דבנן תקינו ליה משום איבה[ו]: **מציאת עבדו ושפחתו העבריים.** בגמ'[ח] פריך לא יהא אלא פועל דאמרינן לעיל (דף י.) מציאתו לבעל הבית: **גמ' מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו.** בשלמא בתו ואשתו טעמא מפרש להו במקומן בכתובות[ט] אלא בנו טעמא מאי: **מריצה אצל אביו.** הלכך כשמגדיה לצורך אביו הגדיהה: **יצקו בנו אחריו.** מותר לבנו של פועל אם עני הוא לצקוה אחר אביו את לקט הנושר. אבל אם קבל הפועל את השדה למחצה לשליש ולרביע עשיר הוא והרי הוא כבעל הבית בשדה זה ולא יצקו בנו אחריו לפי שלקט בנו לאביו: **כין כך וכין כך כו'.** דאם האב עשיר הבן עני וזוכה לעצמו: **טעמא דבנא דידן קאמר.** מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו: **וליה לא ס"ל.** דמציאת קטן לאביו: **מדבריהם.** מפני דרכי שלום: **ונפקא מינה.** מדר' יוסי הא אתא לאשמועינן דהמחמירו חכמים בתקנתן כגזל גמור להוציאו בדיינין וכיון דמדאורייתא ליתיה זכייה נמצא אביו גוזל את העניים: **אלא אמר אביי.** רבי יוסי נמי כתנא דידן ס"ל דקטן ליתיה זכייה וגבי לקט היינו טעם דכיון דיש לו לפועל זה בגוים ואשה עניים עצמן מייאשי מלקט שלה לפיכך עשאוה כשדה שהלכו בו הגמושות דתנן (פיאה פ"ח מ"ח) מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו בו הגמושות לקוטי בתר לקוטי דמהיא שעתא מסתו עניים דעתייהו מינה והכא נמי מסתו דעתייהו כו': עשו

חצר משום יד אתרבאי. ולכך כי הוי דומיא דיד דהיינו כשהוא בגד חצרו קונה אפילו בע"כ או אפילו קטנה [י] בידה וכשאינה סמוכה לחצרה דלא הוי דומיא דיד לא תימא כי היכי דאין לו דין יד הכי נמי אין לו דין שליחות אלא לא גרע משליחות [כ] ובמידי דזכות כמו מתנה קנה ואפילו אינו עומד בגד חצרו ואפילו אינה משתמרת ובמציאה דאין דעת אחרת מקנה אותה בעינן משתמרת ובגט דחוב הוא לה אפילו במשתמרת אינה מתגרשת דלא עדיפא משליחות דאין חבין לאדם שלא בפניו:

ויצא בפתח אחר. ל"ג ואפקריה להא חשיב ליה דעת אחרת מקנה אותו דמייתי ראיה ממתנה ואי אפקריה אם כן מיד כשיצא הארנקי מידו היה הפקר ובשעת זכייה ליכא דעת אחרת אלא ל"ג ואפקריה ולעולם היא שלו עד שיזכה בה אחר: **ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי.**

תימה דבפ' כל הגט (גיטין דף ל. וסס ד"ה כיחידאה) לא בעי שמואל לאוקמי מתניתין דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי [כא] [להיות מפרש עליהן מחלקן] כרבי יוסי דיחידאה לא מוקמינן [כב] והכא פסיק הלכה כמותו וי"ל דדוקא הכא גבי לקט פסיק כוותיה מהאי טעמא דמסתמא עניים גופייהו ניחא להו כו' והא דאוקמי בפרק כל הגט (שם) כרבי יוסי היינו רבי יוסי דפ' הלוקח עובר פרתו (בכורות דף יח. וסס ד"ה עשו) דאמר כל שחליפו ביד כהן פטור מן המתנות ומפרש טעמא בגמ' משום דעשו את שאינו זוכה כזוכה דהוי דומיא דהמלוה מעות דהוו חליפין ביד כהן דהיינו מעות ועשו כאילו זכה במעשר עצמו והא דקרי ליה יחידאה אע"ג דבבכורות לא פליג אלא ר"מ מ"מ רבנן דפליגי עליה הכא גבי לקט כ"ש דפליגי עליה התם גבי מתנות:

אי אמרת בשלמא דאורייתא. תימה מנ"ל דלר' יוסי קטן זוכה מן התורה וכן בסמוך דפריך וסבר רבי יוסי מציאת קטן דאורייתא ומנ"ל ודלמא אינה אלא מדרבנן ואביו לא זכה מיניה כלל ולהכי מלקט אחריו וי"ל דמסתמא לא פליג ר' יוסי אכמה משניות דפרקין ודפרק חלון (עירובין דף עט: וסס) ודמסכת מעשר שני (פ"ד מ"ד) דמייתי בפרק התקבל (גיטין דף סס. וסס) דלכולהו משניות יד בן כיד אביו ומ"ת וימא לעולם זכי לנפשיה מדרבנן ובתר הכי זכי אבוה מיניה משום איבה ומשום הכי מלקט וי"ל דמדרבנן אין סברא שיתקנו שתי זכיות שיזכה הבן קודם ואח"כ יזכה האב ממנו אלא אי מדרבנן הוא בשעת זכיית הבן בא לו זכיית האב משום דבשעת הגבהה לוקחה להריצה לאביו אלא ודאי זכה לנפשיה מדאורייתא ואבוה זכה מיניה משום איבה שסמוך על שלחנו: **ואבוה** עשיר הוא. לאו דוקא עשיר אלא כלומר כיון שיש לו חלק בשדה חייב בלקט כדדרשינן לר"א פ"ק דגיטין (דף יב. וסס) לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו ולרבנן נמי אי נפקא להו מקרא אחרינא או תרתי ס"מ: **שמואל טעמא דתנא דידן קאמר.** וא"ת אמאי לא אוקמה בטעמא דידיה דסבר שמואל דזכי לנפשיה מדאורייתא ומדרבנן אבוה זכי מיניה משום איבה וכרבי יוסי וי"ל דקטן דקתני במתני' משמע ליה בקטן ממש ואע"פ שאינו סמוך על שלחנו ואילו היה זוכה לעצמו מן התורה לא היה להם לתקן שיזכה אביו כיון דליכא איבה שהרי אינו סמוך על שולחנו אלא ודאי לא זכי לנפשיה כלל אלא לאביו בשעת הגבהה מגביה לצורך אביו:

רבי

חצר איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה [ז]אין חבין לאדם אלא בפניו גבי מתנה דזכות הוא לו [ח]זכין לאדם שלא בפניו גופא ראה אותן רצין אחר המציאה וכו' אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען בעי רבי ירמיה [א] במתנה היאך קבלה מיניה ר' אבא בר כהנא אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען [ט]בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו [י]אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנה לרבא ואמרי לה רבינא לרבא לאו היינו מתניתין ראה אותן רצין אחר המציאה ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען ובעי רבי ירמיה במתנה היאך וקבלה מיניה רבי אבא בר כהנא במתנה אף על פי שרץ אחריהן ואין מגיען אמר ליה מתגלגל קאמרת שאני מתגלגל דכמונח דמי: **מתני'** [יא]מציאת בנו ובתו הקטנים מציאת עבדו ושפחתו הכנענים [יב]מציאת אשתו הרי אלו שלו [יג]מציאת בנו ובתו הגדולים מציאת עבדו ושפחתו העברים מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן כתובה הרי אלו שלהן: **גמ'** אמר שמואל מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו ואינו מאחר בידו למימרא דסבר שמואל קטן לית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא והתניא השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו רבי יוסי אומר [יד]בין כך ובין כך ילקט בנו ואשתו אחריו ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי אי אמרת בשלמא קטן אית ליה זכייה לנפשיה [טו] כי קא מלקט לנפשיה קא מלקט ואבוה מיניה קא זכי אלא אי אמרת קטן לית ליה זכייה לנפשיה כי קא מלקט לאביו קא מלקט [טז] אבוה עשיר הוא אמאי אשתו ובנו מלקט אחריו שמואל טעמא דתנא דידן קאמר וליה לא סבירא ליה וסבר רבי יוסי קטן אית ליה זכייה מדאורייתא [יז]והתנן [יח]מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור ואמר רב חסדא [יט]גזל גמור מדבריהן נפקא מינה להוציאו בדיינין אלא אמר אביי עשאוה כמי שהלכו בה נמושות דעניים גופייהו מסחי דעתייהו סברי בריה דהיאך מלקטי ליה א"ל רב אדא בר מתנה לאביי [כ]וכי מותר לאדם להרבץ ארי בתוך שדהו כדי שיראו עניים ויברחו אלא אמר רבא

עשו

עין משפט נר מצוה

צו א ב ממי' פ"ה מהל' גזילה ואבידה ה"ד ומ"ד מהל' זכייה ומתנה הל' ב [רש"ל אלפס כאן וגיטין פ"ח דף קפד.]:

צז ג טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף כד:

צח ד ממי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן ער סעיף ג:

צט ה ממי' שם ופי"ב מהל' מישות הל' ג ופכ"ח שם הל' ח סמג שם וסי' מח טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג וסי' פד:

ק ו ממי' פי"ז מהלכות גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ב וטוש"ע אה"ע סי' פד:

קא ז ממי' פ"ד מהל' מתנות עניים הל' יא:

קב ח ממי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן ער סעיף ח:

קג ט ממי' פ"ד מהלכות מתנות עניים הל' יג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא כי קא מלקט: (ב) שם ואבוה עשיר: (ג) רש"י ד"ה גבי מתנה וכו' דלמן סהדי דיאתא. נ"ב אע"ג דקי"ל בב"ב דף יג ע"ב ודף קלח ע"א דשוגג מתנת יתום היינו היכא שמעצמו אומר זה אבל מסתמא אמרי' דיאתא ליה ליקח במתנה וק"ל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואמר וכו' והכא פסיק הלכה במורתו. עיין גיטין יג ע"א תוס' ד"ה והא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' במתנה היאך קבלה כו'. נ"ב פי' הרמב"ם דוקא כה"ג אבל בסיפא לבי כן לא וצ"ע (ועי' מ"ש רבינו בח"מ סי' רס"ח ס"ק י"ב): [ב] תוס' ד"ה אלה בתובות וכמילי חכות כו'. נ"ב כרב פפא ורמב"ם פסק כהסוא מרבנן:

מוסף רש"י

אין חבין לאדם אלא בפניו. אין אדם יכול לעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה לו הפסד (קדושין כג.) דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להריחו אינו שהרי דיאתא ליה, לפיכך זכין ואין חבין (חולין פג.) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות י:) דבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו (שושה כה.). גזל גמור מדבריהן. אפילו לר' יוסי לאו גזל דאורייתא הוא (גיטין סא.). נפקא מינה. מדר' יוסי, להוציאה בדיינין. לרבנן לא נפיק בדיינים ומיהו לר' יוסי גזל מעלמא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו (שם).

רבינו חננאל

ופריק רב אשי חצר איתרבי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה אינה מגורשת אם זרק לה גיטה בעלה בחצירה אא"כ עומדת בצד חצירה כדתנן אין חבין לאדם אלא בפניו. אבל מתנה דזכות הוא לו אע"פ שאינו עומד בצד שדהו קנה כדתנן זכין לאדם שלא בפניו. ואסקי' צבי שבור וכיוצא בו אם רץ אחריהן ומגיען ואמר זכתה לי שדי זכתה לו שדהו והוא שעומד בצד שדהו. ואם היו תרבות והקנה לו אחד במתנה אע"פ אם ירוץ אחריהן אין יכול להגיעם כיון שעברו בתוך שדהו קנאם הואיל ומתגלגלין וקי"ל מתגלגל כמונח דמי: **מתני'** מציאת בנו ובתו הקטנים הרי הם שלו. אמר שמואל מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו ואינה מאחרה בידו. למימרא דסבר שמואל דקטן לית ליה זכייה לנפשיה והתניא פועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו. פי' כיון שיש לו חלק בחבואת השדה אפי' ו) הוה ליה עשיר. ותנן מי שיש לו מאתים זוז הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר כו'. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך אשתו ובניו מלקטין אחריו. ואמר שמואל הלכה כר' יוסי ואי אמרת לאביו הוא זוכה אביו עשיר הוא. ודחי' שמואל טעמיה דתנא דידן קאמר וליה לא ס"ל. ושקלינו וטרינו לאוקומא דר' יוסי סבר אית ליה זכיי' לנפשי' ולא איתוקמא אלא מדרבנן אית ליה זכייה לנפשיה.

ו) אולי ל"ל ואפילו אם הוה ליה עשיר.

רבי יוחנן אמר לא גדול גדול ממש. [א] מפרש ר"ת כי היכי דפליגי הכא פליגי נמי גבי עירוב דתנן בפ' חלון (עירובין דף עט: ושם ד"ה ומזכה) ומזכה להם על ידי בנו ובתו (ב) ולשמואל דאמר הכא קטן ממש התם נמי גבי עירוב אינו זוכה דילו כיל אבוי כיון דמליאתו לאביו ה"ה כל זכיותיו לאביו ואמה העבריה אע"פ שהיא קטנה זכיא בעירובה דמליאתה אינה לאדוניה אף על גב דשמואל אית ליה פרק התקבל (גיטין דף סד: ושם ד"ה אלא) קטן וזוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים הא משני התם שאני שתופי מבואות דרבנן והא דאמר שמואל פרק מי שהוליאוהו (עירובין דף מט. ושם: ד"ה וקטן) דעירוב משום קנין [ג] ורבא אמר משום דירה ואמר אינה בייניהו קטן הא פר"ח התם דאית ליה בית לקטן קאמר ולא כפרש"י שפי' שאינו גובה העירוב לפי שאינו זוכה ולר"י דאמר לא גדול גדול ממש ה"ה דגבי עירוב נמי דקטן ואינו סמוך על שולחן אביו זוכה כאמה העבריה וגדול סמוך על שולחן אביו אינו זוכה ולריך ליהר שלא לזכות העירוב ע"י בנו הגדול הסמוך לשולחנו דקי"ל כרבי יוחנן לגבי שמואל כדאמר פרק מי שהוליאוהו (שם מז:) **ועבדו** ושפחתו העבריים אע"ג דסמוכין על שולחנו מליאתם לעצמם וכן זוכין בעירוב ולא הוי ידם כיד האדון דלא שייך איבה אלא בבנו שדרכו לזונו תמיד ואם לא יפרנסו אביו לא יפרנסנו אחר אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שולחן חבירו חנם כגון יתום וכיולא בו אין סברא שתהא מליאתו לחבירו וכ"ש עבד ואמה שבשכר טרחם הם אוכלים ובתו אפילו נערה ואינה סמוכה על שולחן אביה מליאתה לאביה משום איבה דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שתין כדאמר בפרק מ) נערה (כתובות דף מו ושם) ו) ולא כרש"י שפירש משום דכתיב בנעוריה דהוא בהפרת נדרים הוא דכתיב כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף ג: ושם) ופרק נערה (שם מו:) ואשתו דזכיא בעירוב אף על גב דידה כיד בעלה מוקי לה בסוף נדרים (דף פח:) דאית לה בית באותו מבוי דמגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני: **במגביה** מציאה עם מלאכתו.

ות"ת הא דתניא בפ"ק דקדושין (דף טז:) אמה העבריה מליאתה לאביה ושכר בטלה לרבה היכי מתוקמא אליבא דרבא דאם הגביהה עם מלאכתו ליכא שכר בטלה ואם לא הגביהה עם מלאכתו א"כ מליאתה לאדוניה וי"ל דהתם ודאי לריך להעמיד בנוקבת מרגליות: **ששכרן** ללקט מציאות. [ב] וה"פ דבריתא בד"א בזמן שאמר ליה עשה עמי באותו ענין שהוא כמו נכס עמי היום אבל אמר ליה עשה עמי מלאכה של מציאות כו': **מאי בעיא** גביה. דהיא נמי אינה יכולה למכור עצמה אחרי כן כדאיתא בספרי: **ולא** לוה עד תשרי. פירוש ועתה רוצה לנות בו שיש לו טורח לכתוב שטר אחר וגם כדי להרויח פשיטי דספרא אבל אין לפרש שכבר לוה בו קודם שנפל דא"כ מאי משני הני ריעי לפי שנפל ויש הוכחה דמשום פסולו לא נזהר לשומרו והא לוה בו כבר ופשיטא שנזהר לשומרו: **כותבין** שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו. וליכא למיחש למחזי לשקרא כמו [ד] באשרתא דדייני דאסר כתבו קודם דנחזי חתימת ידי סהדי [ה] פסולה דהכא כיון שהוא כותב חובתו לא שייך מחזי כשקרא:

[ד] עשו אם שאינו זוכה זוכה. אע"פ שאין לקטן זכייה במקום אחר כאן עשאוהו כזוכה: **מאי טעמא עניים גופייהו ניחא להו.** בהאי תקנתא דכי אגרו להו לדידהו טעמא דמתני' משום דליית ליה זכייה:

[ה] עשו שאינו זוכה כזוכה מ"ט עניים גופייהו ניחא להו כי היכי דכי אגרו לדידהו נלקוט בנייהו בתרייהו ופליגא [ו] דר' חייא בר אבא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ז] לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול: מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי הוא של עצמן: אמאי לא יהא אלא פועל [ח] ותניא [ט] מציאת פועל לעצמו במה דברים אמורים בזמן שאמר לו נכש עמי היום עדור עמי היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכא בעבד נוקב מרגליות עסקינן שאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת רבא אמר במגביה מציאה עם מלאכתו עסקינן רב פפא אמר [י] כגון ששכרו ללקט מציאות והיכי דמי דאקפי אגמא בכוורי: [יא] האי שפחה היכי דמי אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה ואי דלא אייתי שתי שערות אי איתיה לאב [יב] דאבוה הויא ואי דליתיה לאב תיפוק במיתת האב [יג] דאמר ריש לקיש אמה העבריה [יד] קנה עצמה במיתת האב מרשות האדון מקל וחומר ולאו איתותב ריש לקיש נימא מהאי נמי תיהוי תיובתא לא לעולם דאיתיה לאב ומאי הרי הן שלהן לאפוקי דרבה: מציאת אשתו: גירשה פשיטא הכא במאי עסקינן [יב] במגורשת ואינה מגורשת [יג] דאמר רבי זירא אמר שמואל [יד] כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה הכא אית לה איבה ואיבה: **מתני'** [טו] מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [טז] בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שבית דין נפרעין מהן: **גמ'** במאי עסקינן אילימא כשחייב מודה כי יש בהן אחריות נכסים אמאי לא יחזיר הא מודה ואי כשאין חייב מודה כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מגבא גבי לעולם [יז] כשחייב מודה והכא היינו טעמא דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אי הכי כל שטרי שטרי דאתו לקמן ניחוש להו הכי כל שטרי לא ריעי הני ריעי אלא הא [יח] דתנן [יט] כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו לכתחילה היכי כתבינהו ניחוש שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אמר רב אסי בשטרי דאתיא בספרי: **ולא** לוה עד תשרי. פירוש ועתה רוצה לנות בו שיש לו טורח לכתוב שטר אחר וגם כדי להרויח פשיטי דספרא אבל אין לפרש שכבר לוה בו קודם שנפל דא"כ מאי משני הני ריעי לפי שנפל ויש הוכחה דמשום פסולו לא נזהר לשומרו והא לוה בו כבר ופשיטא שנזהר לשומרו: **כותבין** שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו. וליכא למיחש למחזי לשקרא כמו [ד] באשרתא דדייני דאסר כתבו קודם דנחזי חתימת ידי סהדי [ה] פסולה דהכא כיון שהוא כותב חובתו לא שייך מחזי כשקרא:

עד שיפרע כתובתה תהא מציאתה שלו לפום כן תני מציאת אשה שגירשה לעצמה: מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר. אוקימנא כשחייב מודה. ואמאי לא יחזיר דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי וטורף ללקוחות שלא כדין. אי הכי כל שטרי דעלמא נמי נימא הכי. ודחי' כל שטרי דעלמא לא ריעי הני כיון דנפלי ריעי. אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ב:
קה ב ג מיי' פ"ט מהל' מכירה הל' יא סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
קו ד מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' יג סמג עשין עד (טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ב):
קז ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ג וטוש"ע אה"ע סי' פד:
קח ו מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה כה טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ב:
קט ז ח מיי' פי"ח מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ו:
קי ט מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ה ופכ"ד שם הל' ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף יג:

מוסף רש"י

עשו את שאינו זוכה כזוכה. במקומות הרבה מפני תקנה עשו כן לר' יוסי בהגזקין (גיטין נט:) עני המנקף בגלגל חדש ומלודות מיום ועופות ומליאת חרס, ובכבורות (יח:) כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות, וגבמרא דשנים אוחזין (כאן) הבוכר את הפועל יונקנו בנו אחריו, דלף על פי שאין זכיה לקטן, עשאוהו כזוכה, ובכולן ר"ל מפני תקנה עשו (גיטין ל.). **בזמן שאמר לו נכש עמי היום.** דלא נשכר עמו אלא לנכיום ועידור, וכשהגביה המליאה אין זו ממלאכת בעל הבית וקנאה מבכרו שכר פעולה ביום ועידור כל שעת הגבהה (לעיל י.). **אבל אמר לו עשה עמי.** מלאכה היום כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא וקנה בעל הבית (שם). **במיתת האב.** אביה (קידושין טז.). **חייב במזונותיה.** עד דיהב לה בנו ולאי (רשב"ם ב"ב מז:). **אם יש בהן אחריות נכסים.** שהיעבד לוה נכסיו לאותה מלוה, לא יחזירנו מולאו למלוה ואפילו הלוה מודה שהוא חייב לו, דחיישינן שמא פרעו ומן הלוה נפל וזה שהוא מודה עלת קנוניא היא ביניהם לערוף לקוחות ויחלקו ביניהם (כתובות נא:). **שבית דין נפרעין מהן.** לאחריות טעות סופר הוא וצריך ממשעבדי ומפסדי לקוחות (שם). **כותבין שטר ללוה.** להיות מזומן בידו לתת למלוה כשיבוא לו מעות, אע"פ שאין מלוה עמו (רשב"ם ב"ב קסז:).

רבינו חננאל

ואסקה רבא עשו הקטן שאינו זוכה לעצמו מן התורה כזוכה מאי טעמא עניים גופייהו מחלי ליה דניחא להו דנלקטו בנייהו נמי בתרייהו דידהו ולפיכך אמר ר' יוסי בניו ואשתו מלקטין אחריו. פי' אינו זוכה כזוכה כדתנן פרק כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני וכו' ואוקימנא אע"ג דלא אתו לידייהו כו'. ועולא אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה דתנן בבכורות כל שחליפין ביד כהן פטור מן המתנות וכו' עשו את שאינו זוכה כזוכה מאי טעמא עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות עניים גופייהו מסחו דעתייהו מההיא שדה אמרי בניו ואשתו דהאיך מלקטי בתריה פי' עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות כדתנינן מאימתי כל אדם מותרין בלקט ובשכחה ובפאה משהלכו בה הנמושות.

מסורת הש"ס

[א] גיטין ל. בכורות יח., ב) לעיל י. לקמן קיח., ג) גיטין סד:, ד) קידושין טז., ה) [קוקס את עצמה כל"ל], ו) כתובות לז: ע"ש גיטין עד. ע"ש ב"ב מז: ע"ש, ז) כתובות נא. [לקמן יח. יט.], ח) [ב"ב קסז:], ט) עי' רש"י זבחים ו. ע"ש קופיא, י) [שמות כא], כ) [ויקרא כה], ל) ל"ל ורבה, מ) [אלו נערות מ:], נ) [וע"ע תוס' כתובות מז. ד"ה משום איבה], ס) [כתובות כא:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופליגא אדר' חייא: (ב) תוס' ד"ה ר' יוחנן וכו' בנו ובתו הגדולים דלשמואל דאמר הכא: (ג) ד"ה כותבין וכו' ידי סהדי אחתימת ידייהו פסולה דהכא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ר"י מפרש ר"ת כו'. נ"ב וכמב"ש מולק: [ב] שם ד"ה שבכרו וכ"כ כו'. נ"ב והכמ"ה מפרש שבכרו סתם ומראה לנקט לו מליאה:

רבינו חננאל (המשך)

ופליגא הא דר' יוחנן דאמר לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא [גדול] וסמוך על שולחן אביו זהו קטן. קטן ואינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול דאשמואל. מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי אלו שלהם. ומקשי' והתניא בפועל אם שכרו עשה עמי מלאכה מציאתו לבעה"ב ולא יהיה העבד כפועל ומשני ר' יוחנן בקונה עבד נוקב מרגליות דאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת דלאו עשה עמי מלאכה הוא אלא במלאכה זו בלבד לפיכך לא נשתעבד לאדונו אלא באותה מלאכה בלבד. רבא אמר במגביה מציאה זו עם מלאכתו דלא בטל ממלאכת רבו. רב פפא אמר כי קתני בפועל מציאתו לבעה"ב כגון דאקפי אגמא בכוורי ושכרו ללקוט לו בכוורי. ושפחתו. הא שפחה היכי דמיא אי דאייתי ב' שערות וכו' עד אמר לך ריש לקיש לעולם דאיתיה לאב ומציאתה לאביה היא והאי דקתני במתני' הרי אלו שלהן לאפוקי דרבה פי' למעט את אדוניה ממציאתה. ריש אומר לאפוקי מהא דאמר רבא בפ' האשה נקנית זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי באה משנתנו להוציא מזה הטעם של רבא. מציאת אשה שגירשה אע"פ שלא נתן לה עדיין כתובתה מציאתה שלה. אוקימנא במגורשת ואינה מגורשת פי' בתלמוד א"י אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה. אמר ר' יוסי מתני' אמרה כן אמר ר' אושעיא שלא תאמר הואיל וחייב במזונותיה

בשטרי הקנאה. שמקנה לו נכסיו מהיום בין יצוה בין לא יצוה יגבה מהן לאותו זמן מהיום: **אי הכי.** דבשטרי דלאו הקנאה לא עבידי דכתבי אלא אם כן רצו הלוואת המעות מתני׳ דקתני כו׳: **כי ליכא מלוה בהדיה.** ונותן מעות בפניהם לא כתבינן: **אביי אמר.** הא דתנן כותבין שטר לוה בלא מלוה אפילו בשטר דלאו הקנאה נמי ואי נמי אתי למיטרף מהאידנא והוא לא לוה עד תשרי לא שלא כדין הוא דעדיו בחתומיו זכין לו מיום שחתמוהו זכין לו השעבוד ואפילו לא הלוה המעות עד תשרי. ולהכי מוקי ליה אביי בהאי טעמא משום דקשיא ליה כיון דאמרת כו׳ (ב) אבל השתא דתנן כותבין חיישינן דלמא כתב לוות ולא לוה. ולקמיה פריך אמאי לא יחזיר הרי זכו ליה עדיו בחתומיו ושפיר טריף: **דייסיקי.** לוות שביב מרע. ולשון דייתיקי לא תיקו זאת תיקוס דדברי שביב מרע ככתובין וכמסורין דמי (ב): **מתנה.** מתנת בריא: **ושובדין.** פרעון שטר: **הני מילי היכא דמעא שטר לידיה.** ואפילו לאחר זמן זכו לו חותמיו לגבות מזמן הכתוב בו. ואי קשיא הא דתנן (שביעית פ״י מ״ה) שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין במאי מוקי לה אביי תריץ במוקדמת כתיבתן לחתימתן ולהכי פסולין שבא לטרוף משעת כתיבה א״כ שכתבו וחתמוהו בתשרי והס כתבו בתוכו ניסן שהוא ראש השנה לשטרות: **בשלמא לרב אסי.** דמוקי לההוא דכותבין בשטרי אקנייתא: **מוקי.** מתניתין בדלאו אקנייתא ולהכי לא יחזיר כדקאמר איתרע ליה וחייסי׳ דלמא אקרי וכתב והוה ליה מוקדם ולכן הופקר להשליכו: **לפרעון ולקנוניא.** שמא פרעו ומן הלוה נפל והא דקא מודה לא פרעתי עלה היא ביאיסם של רמאות לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא בחריות וחלקו ביאיסם: **ולשמואל דאמר.** לקמן: **לא חיישינן לפרעון.** בשטר הגמלא ואפילו אין חייב מודה דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה דאמר שמואל לקמן (דף טז:) המולא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים וכ״ש כשחייב מודה מהאי טעמא גופיה דמיום פריעתו הוא קורעו הלכך ליכא למיחש לאחר זמן לקנוניא מתני׳ במאי מוקי לה: **הניחא כו׳.** ואי קשיא על כרחך לא סבירא ליה כאביי דאי כאביי ס״ל מאי איריא שטר הקנאה הא לאביי אין חילוק בין זה לזה דאפילו דלאו הקנאה נמי יחזיר הואיל ושמואל לא חייש לפרעון לאו פירכא הוא דמודה אביי בדלא מטא שטרא לידיה כדאמרן (ג) הלכך איכא למימר כתב לוות ולא לוה לגמרי ולא מטא לידיה מעולם: **שמואל מוקי לה כשאין חייב מודה.** בכתיבת השטר שאומר לוה לא כתבתי ומזויף הוא. ול״ת יתקיים בחותמיו כיון שנפל אתרע ליה ואמרינן מפני שפסול היה לא מזהר ומהמינן ליה להאי: אינו דספרא לא יפסיד לגקוחות ממון מרובה אף על גב דרב אסי חייש לכתב לוות ולא לוה ועתה רוצה לוות ומפסיד לגקוחות משום פשיטי דספרא היינו משום שכבר נתן לסופר ואינו רוצה להפסיד ועוד שסובר המלוה שיצא הקול משעת כתיבה אבל כשלוה ופרע לא הפסיד פשוט שנתן לסופר ועוד שירא המלוה ששמעו הפריעה והלוואה שנית לא נכתב השטר:

הא

א בשטרי הקנאה דהא שעביד נפשיה אי הכי מתניתין דקתני אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אמאי לא יחזיר נחזי אי בשטר הקנאה הא שעביד ליה נפשיה אי בשטר דלא הקנאה ליכא למיחש דהא אמרת כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן א״ל רב אסי אע״ג דשטרי דלאו הקנאה כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן מתניתין א כיון דנפל אתרע ליה וחיישינן דלמא אקרי וכתוב ב אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו ואפילו שטרי דלאו הקנאה משום דקשיא ליה כיון דאמרת בשטרי דלאו הקנאה כי ליתיה למלוה בהדיה לא כתבינן ליכא למיחש דאקרי וכתוב אלא הא דתנן ג א מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברים הרי זה לא יחזיר שמא כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם וכי נמלך עליהם מאי הוי והא אמרת עדיו בחתומיו זכין לו הני מילי היכא דקא מטו לידיה אבל היכא דלא מטו לידיה לא אמרינן אלא מתניתין דקתני מצא שטרי חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי בשלמא לרב אסי דאמר בשטרי אקנייתא מוקי לה בשטרי דלאו אקנייתא וכדאמרינן אלא לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מאי איכא למימר אמר לך אביי מתני׳ היינו טעמא ד דחייש לפרעון ולקנוניא ולשמואל דאמר ה לא חיישינן לפרעון ולקנוניא מאי איכא למימר הניחא אי סבר לה כרב אסי דאמר בשטרי הקנאה מוקי (ו) מתניתין בשטרי דלאו הקנאה אלא אי סבר כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מאי איכא למימר שמואל מוקי למתניתין כשאין חייב מודה אי הכי כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי מן משעבדי מבני חרי מגבי גבי שמואל לטעמיה דאמר שמואל אומר היה רבי מאיר שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי וכי מאחר שאינו גובה אמאי יחזיר אמר רבי נתן בר אושעיא ז לצור על פי צלוחיתו של מלוה ונהדריה להו ללוה לצור על פי צלוחיתו של לוה לוה הוא דאמר ולא קאי אדאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו: **היינו טעמא** דחיישינן **לפרעון** ולקנוניא. וסברי רבנן אחריות טעות סופר הוא ולכך לא יחזיר אפילו אין בו אחריות וכן לרב אסי תימה אמאי קאמר משום דחיישינן לקנוניא ליתא משום דחיישינן שמא פרעו וכבר נמחל שעבודו ועתה רוצה לחזור ולגות בו כדי להרויח פשיטי דספרא ומלוה נמי רוצה בדבר שיטרוף מזמן מוקדם וי״ל משום פשיטי דספרא לא הפסיד פשוט שנתן לסופר ועוד שירא המלוה ששמעו הפריעה והלוואה שנית לא נכתב השטר:

מסורת הש״ס

א) לקמן [יט. כ.] לה:, ב) לקמן יח. [גיטין מז.], ג) [לקמן יד. נח:], ד) [לעיל ז: וש״נ], ה) [גיטין יג.], ו) גי׳ רש״ל בין כסליו לתמוז שלפניו ועי׳ רש״י,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מוקי לה למתני׳ בשטרא דלאו אקנייתא: (ב) רש״י ד״ה אביי אמר וכו׳ אבל השתא דתנן. נ״ב זהו למאי דקס״ד השתא ומשום הכי פריך לקמיה אמאי לא יחזיר כו׳ אבל למאי דמסיק הוה טעמיה דאביי משום דחייסינן לפרעון ולקנוניא והוה שטר שנמחל שעבודו: (ג) ד״ה הניחא וכו׳ הלכך איכא למימר. נ״ב פירוש כשאין חייב מודה:

גליון הש״ם

גמ׳ אביי אמר עדיו בחתומיו. עי׳ רשב״ם במידושי קדושין דף כ״ז ע״ב ד״ה ע״מ שתכתבו לו שטר:

מוסף רש״י

דייתיקי. לוות שביב מרע, לא תהא למיקס ולהיות (גיטין כז.).

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ה ועיין מ״מ שהגיה בל״ע סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ לט סעיף יג:
ב [טוש״ע ח״מ סי׳ מג סעיף טו]:
ג [טוש״ע ח״מ סי׳ סה סעי׳ יד]:
קיב ד מיי׳ פי״ח מהל׳ מתנה הל׳ ג סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ סה סעיף ו:

רבינו חננאל

מלוה עמו ניחוש שמא כתב ללות ולא לוה. ופריק רב אשי בשטרי הקנאה דהא שיעבד נפשיה בחליפין ולא חיישי׳ לנתינת המעות אלא נשתעבד מעיקרא. ההיא דקנו מיניה בחליפין. אביי אמר עדיו בחותמיו זכין לו פי׳ כיון שאמר לוה לעדים העידו עלי שיש לפלוני עלי כך וכך וכתבו שטר בזה וחתמו בו זכו למלוה ואע״ג דלא קנו מן הלוה והוא דנפיק שטרא מידא דמלוה אבל אי לא נפיק שטרא מתותי ידיה דמלוה חיישינן דלמא אכתי לא מטא לידיה דמלוה ומתני׳ דאוקימנא בשחייב מודה דהאי שטרא מטא לידיה דמלוה הההיא שעתא דנכתב ומיניה נפל. אמר לך אביי כי הא גוונא בדלא נקיט שטרא מתותי ידיה דמלוה חיישינן לקנוניא ומשום הכי לא הימנינן בהודאתו דלוה. ולא אשכחן פירכא לא להא דאביי ולא להא דרב אשי ותרוייהו בענין דמטא שטרא בידא דמלוה. והא דר׳ יוחנן לא הוי להו תיובתא דיכול רב אשי למימר לא אמר ר׳ יוחנן אלא בשטרי דלאו אקנייאתא ולאביי נמי לא הויא תיובתא דהא לדבריו דר׳ יוחנן שייכי. מיהו סוגיא דשמעתין כר׳ יוחנן סלקא דאמר מחלוקת בשחייב מודה ר״מ דאמר יחזיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסין לא גבי ממשעבדי מבני חרי הוא דגבי וכיון דמודה ליה ליכא למיחש הלכך יחזיר. ורבנן סברי גבי אפי׳ ממשעבדי הלכך לא יחזיר דחיישינן לקנוניא אבל בשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון ותניא בהדיא כוותיה. שמואל מוקי לה לכולה מתני׳ בשאין חייב מודה אבל בשחייב מודה דברי הכל יחזיר כי עדיו בחתומיו זכין לו (ו) (וכל) בשטרי הקנאה דהא שיעבד נפשיה. ובשטר שאין בו אחריות אע״פ שאין חייב מודה ג) ר״מ דאמר יחזיר למלוה לצור על פי צלוחיתו דכיון שאין בו אחריות נכסין אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי.

ו) מולי ל״ל וכ״ש בשטרי הקנאה.
ג) ל״ל אמר ר״מ דיחזיר למלוה וכו׳.

הא קאמר לא היו דברים מעולם. משמע שהלוה טוען שהוא מזויף דליכא למימר מה שטען לא היו דברים מעולם היינו שאומר פרעתי דמ"כ נהדר ליה לגזור ע"פ גלוחיתו ועוד דשמואל לא חיים לפרעון וקשה דאפילו יש בו אחריות אמאי לא יחזיר אם לא יקיימנו לא יגבה כלום ואם יקיימנו בדין יגבה ואין לומר דחיישינן שמא יוליאנו שלא בפניו או על הלקוחות ויתומים ולא נטענו להם מזויף משום דלא שכיח כמו שאין טוענין ליתמי גאנסו משום דלא שכיח כדאמרינן בהמוכר [את] הבית (ב"ב דף ע: ושם) וכיון דאין טוענין להו מזויף גם אין טוענין להם פרוע הוא אע"ג דשמואל סבר בפ' מי שמת (שם דף קנד: ושם) מודה בשטר שכתבו לריך לקיימו ונאמן לומר פרוע הוא במגו דאי בעי אמר מזויף מכל מקום ליתמי ולגלוחות דלא טענינן מזויף לא טענינן פרוע הוא הא ליתא דאפילו לא נטענו להם מזויף הוא נטענו להם פרוע כדאמרי' בהמוכר [את] הבית (שם דף ע: ושם) גבי שטר כיס היולא על היתומים דנשבע וגובה מחצה אבל בפלגא דפקדון טענינן להו החזרתי כמו אביהם שהיה נאמן לומר החזרתי במגו דאי בעי אמר נאנסו ולכך גם להם טענינן החזרתי אף על גב דלא טענינן להו נאנסו ועוד דעל כרחך טענינן להו מזויף או פרוע דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה דיוכל כל אדם להוליא על היתומים ולגלוחות ושלא בפניו שטר מלוה או שטר מכר שעשה כרלונו ולא נטענו להם וכן מוכח בפרק גט פשוט (שם דף קנד: ושם) דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שביב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומפרש התם דנקיט שטרא אמר תנו קיימיה לשטרא לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אלמא טענינן מזויף הוא בשביל יתומים דרב סבר בפ"ב דכתובות (דף יט.) מודה בשטר שכתבו אין לריך לקיימו ולא טענינן פרעתי א"כ אי לא קיימיה לשטריה טענינן מזויף וא"כ אמאי לא יחזיר ואין לומר כיון דנפל אתרע ליה הלכך אפילו יקיימנו יש לחוש שמא מזויף הוא ולכך קאמר לא יחזיר פן יטרוף כשאתכה הנפילה דהא אמרינן לקמן (דף טז:) אמר שמואל מלא שטר הקנאה יחזיר דאי משום כתב לגות ולא לוה כו' משמע דאין הלוה בפניו שהוא מודה מדקאמר שמא כתב לגות ולא לוה ואמאי יחזיר ניחוש שמא מזויף הוא ואפילו אם מקייס אותו אינו מועיל וכן רב אסי דאמר לקמן (דף יז.) המולא שטר שכתוב בו הנפק יחזיר אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף אתיתת הדיינין וי"ל דמילתא דשמואל ורב אסי מיירי שאין הלוה בפניו ולכך יחזיר ואין לחוש שמא מזויף הוא וכשילקה לגבות נטענו מזויף ואם יקיימנו יגבה ואפי' אם יבא אח"כ הלוה ויטענו מזויף הוא אין לחוש כיון שבא לידו בהיתר וכן משמע לעיל (דף ז:) דקאמר ואחר שמלא שטר שנפל ליד דיין כו' משמע אם המלוה מלאו גובה כיון שבא לידו בהיתר אבל הכא במתני' איירי שהלוה בפניו בשעת מציאה וטוען מזויף ולכך כיון דאיכא ריעותא דנפילה וגם טוען הלוה בודאי מזויף לא יחזיר כי יש לחוש שמא יגבה מיתומים ולגלוחות או שלא בפניו ע"י קיום השטר והקיום אינו מועיל כי שמא טרח לזייף השטר בטוב עד שסבורים העדים שהיא אתיתתן כי ההיא דגט פשוט (ב"ב דף קסז.) דמנח ידיה אזרנוקא וכתב שרבא בעצמו היה סבור שהיא אתיתתו ומיהו מלוה עצמו יכול להיות שיגבה ע"י קיום לפי שהוא יודע באמת שהוא מזויף יטרח לסתור לאיתו ו) ומ"ת לעיל (דף ז:) דאמר רבי יוסי נפל ליד דיין הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפרעון ואע"ג דמשמע שהלוה בפניו וטוען פרעתי דומיא דרישא דשניהם אדוקין בשטר ואמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דאי בעי אמר מזויף הוא דאז לא יחזיר פן יגבה מיתומים ולגלוחות ואפילו מקויים לא מהני ליה כדפריישת וי"ל דאין זה מגו דטוב לו לומר פרעתי אלא יכחישנו שום אדם מלומר מזויף כי ירא פן יקיימנו ואע"ג שהקיום אינו מועיל לגבות בו מכל מקום אין טוען ברצון דבר איכול להכחישו ואם נאמר שמן הלוה בעצמו הוא גובה ע"י קיום מצינו למימר דהרי הוא בחזקתו לא שיחזירנו למלוה שיש לחוש פן יוליאנו על יתומים ולגלוחות אלא אם יקיימנו המלוה בעודו ביד המולא יגבה מן הלוה ולא חיישינן לפרעון: **דברי** הכל יחזיר **לפרעון** ולקנוניא **לא** חיישינן. ולשמא כתב לגות בניסן כו' נמי לא חיישינן כדאביי ולקנוניא משום יש בו אחריות נקט דבשאין בו אחריות לא שייך קנוניא דלא גבי ממשעבדי דלא ידע בריתא דבסמוך א"ר רבי אלעזר סבר דאין בו אחריות גבי ממשעבדי לרבנן דאחריות ט"ס הוא אע"ג דלא ידע בריתא דבסמוך דסבר אי לאו טעות סופר הוא מבני חרי נמי לא גבי דכיון שמחל השעבוד מחל גם הקרן כמו לרבי מאיר וכן משמע קצת דקאמר מחלוקת כשאין חייב מודה דהיינו באין בו אחריות ועל זה קאמר בתר הכי אבל חייב מודה לפרעון ולקנוניא לא חיישינן משמע דאאין בו אחריות קאי: **הא** מבני חרי גבי. בלא דיוקא הוי מצי לאתויי דקתני בהדיא וגובה מנכסים בני חורין אלא שכן דרך הגמרא: **אלמא** חיישינן לקנוניא. ואע"ג דמצינו למימר טעמא דלא יחזיר משום דשמא כתב לגות בניסן מ"מ קשיא דר"א דאמר יחזיר ולא חיים: **הני** תרתי מילי נינהו **חדא** היא. וא"ת ואמאי חדא היא הלא לא הולרך לומר ר"א אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן דהומ"ל בין במודה בין באינו מודה לרבי מאיר יחזיר באין בו אחריות דאינו גובה בו כלום ולרבנן לא יחזיר דגבי ממשעבדי וחיישינן לקנוניא וי"ל דהא דקאמר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן מתניתין קשיתיה דתנן וכל מעשה ב"ד יחזיר אלמא לא חיישינן לקנוניא ולא יעמידנו בשטרי חלוטתא כדדחי לקמן (דף טז:) וכיון דמכח מתניתין קאמר לא חשיב לה אבל מה שמפרש דלר"מ אינו גובה כלום באין בו אחריות זה לא הזקיקה אותו המשנה לפרש ולכך קאמר חדא היא ושמואל בתרתי משום דהא דקאמר לא חיישינן לפרעון ולקנוניא לא מכח מתניתין קאמר דהא בעלמא קאמר ליה מלא שטר הקנאה בשוק כו':

יש גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין. אם אין הלוה מודה דשטרא דלא שעבד בה נכסים לאו שטרא הוא והוה כמלוה על פה ושאין[ג] עליה עדים: **ורבנן סברי.** להא מיהא הוי שטרא שתהא כמלוה על פה בעדים הלכך גבי מבני חרי ולהכי לא יחזיר דכיון דנפל אתרע ליה ואמרינן מזויף הוא כדקאמר לוה: **ממשעבדי נמי גבי.** כדמפרש לקמן[ד] אחריות טעות סופר הוא וחיישינן לפרעון ולקנוניא: **אבל כשאין חייב מודה.** ואפילו מודה שכתבו אלא שאמר פרעתיו: **דברי הכל לא יחזיר.** דחיישינן לפרעון דקאמר: **אף על פי ששניהם מודים הוי.** חיישינן לקנוניא: **בזמן שהלוה מודה.** שהוא חייב לו: **יחזיר למלוה.** שאין כאן קנוניא דלא גבי ממשעבדי: **גובה מנכסים משועבדים.** ולא יחזיר ואפי' שניהם מודים דחיישינן לקנוניא: **הני תרתי מילי הוי.** ואת אמרת תיובתא דרבי אלעזר בחדא: ומשני

דאמר לא היו דברים מעולם אמר רבי אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי ורבנן סברי מגבא[ה] (ממשעבדי הוא דלא גבי מבני חרי) גבי אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר[ו] ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא ורבי יוחנן אמר מחלוקת כשחייב מודה דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי מבני חרי מגבא גבי ורבנן סברי [א]ממשעבדי נמי גבי אבל כשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון תניא כוותיה דרבי יוחנן ותיובתא דרבי אלעזר בחדא ותיובתא דשמואל בתרתי מצא שטרי חוב ויש בהם אחריות נכסים אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אין בהן אחריות נכסים בזמן שהלוה מודה יחזיר למלוה אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה דברי רבי מאיר אומר שטרי[ח] שיש בהם אחריות נכסים משועבדים ושאין בהם אחריות נכסים גובה מנכסים בני חורין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים תיובתא דרבי אלעזר בחדא דאמר לרבי מאיר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין וקאמר בין לר' מאיר בין לרבנן לא חיישינן לקנוניא ובריתא קתני שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי הא מבני חורין מגבא גבי וקתני בין לר"מ בין לרבנן חיישינן לקנוניא דקתני אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אלמא חיישינן לקנוניא והא הני תרתי הוא חדא

ג) רש"ל מ"ז, ד) [לקמן יד. טז:], ה) בס"ל: שאין, ו) [דף יד.], ז) עיין בתוס' פ' מי שהיה נשוי דף לב: ד"ה דינא. רש"ל,

ח) נראה דל"ל פי' דהא מתניתא ס"ל דשטר שאין בו וכו'.

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ח ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ג וע"ש וכלא פי' שאין לו אחריות כו' סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' לט סעיף ח:

רבינו חננאל

אמר ר' אלעזר רישא דמתני' בשטרי דאית בהו אחריות דברי הכל לא יחזיר. ובשאין בהן אחריות מחלוקת שאין חייב מודה ר"מ אמר יחזיר דכל שטר שאין בו אחריות נכסין אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי. ור' יוחנן אמר מחלוקת בשחייב מודה וכו'. תניא כוותיה דר' יוחנן מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים אע"פ ששניהן מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה אין בהן אחריות נכסים בזמן שמודה הלוה יחזיר למלוה אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה ששטר שאין בו אחריות נכסים אע"פ שאינו גובה ממשעבדי גובה מבני חרי דברי ר"מ. וחכ"א אחד זה ואחד זה גובה ממשעבדי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' סהיה ר"מ אומר שטרי חוב שיש:

מסורת הש"ס

ומשני **חדא הוא דחד טעמא הוא.** טעם אחד הזקיקו לרבי אלעזר לומר את שתיהן דמשום דקאמר מחלוקת דמתניתין בשאין חייב מודה החזקן לומר שאינו גובה אפילו מבני חורין וכיון דהוצרך לסיים אבל כשחייב מודה בדברי הכל יחזיר החזקן לומר לא חיישינן לקנוניא: **שטר הקנאה.** דליכא למימר כתב לנות ולא לוה דהא אפילו לא לוה שעביד נפשיה: **ולא חיישינן לפרעון.** אפילו אין חייב מודה דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה והכא קתני אע"פ ששניהם מודים כו': **וכ"ש בשאינו מודה.** והא לא קשיא לר' אלעזר דהוא אמר בשאין חייב מודה לא יחזיר שום שטר הראוי לגבות דהאי דקאמר ר' מאיר יחזיר משום דלאו בר גבייה הוא: **מאי טעמייהו דרבנן.** דאמרי כי אין בו אחריות נכסים גובה אף מן המשועבדים: **אחריות טעות סופר הוא.** כשאינו כתוב בשטר סופר הוא שטעה אבל זה לא לוה לו מעותיו בלא אחריות נכסים דלא שדי איגש זוזי בכדי: **שבח שפר ושעבוד צריך לימלך.** הסופר צריך לימלך במוכר שדה לחבירו לישאל הימנו אם יקבל עליו לכתוב בשטר המכירה שהוא שיעבד לו נכסיו למכירה זו שאם יבא בעל חובו ויטרפנה מן הלוקח שיגבה לוקח זה הקרן והשבח שהשביח בה לפני טירפא משפר עידית שבנכסים ואם לא נמלך בו לא יכתוב שיש מוכר שאין מקבל עליו אחריות ואף אם קבל על הקרן לא קבל על השבח ואף אם קבל על שניהם לא קבל להגבותו מן העידית אלא מן הבינונית. אלמא לאו טעות סופר הוא דאיכא למימר אמלך ביה ולא קבל עליה: **לימא מאן דאמר הא.** משמיה דשמואל: **לא אמר הא.** ואמורא מינהו אליבא דשמואל: **בשטרי הלואה.** טעות סופר הוא כיון דלא אכיל פירות ולא מתהני מידי לא שדי זוזי בכדי לאוחפיה בלא אחריות וזה ימכור נכסיו וכשיבא לגבות לא ימצא כלום: **עכיד אינש דזכין ארעא ליומא.** לספק יום אחד שמא לא יטרפוה ממנו ואם יטרפוה שמא לזמן מרובה ואוכל בתוך כך פירות הרבה: **זיל לשלמא.** אין כאן עוד דין שמחלת על הכל: **באחריות.** אם יטרפוה ממנו ישלם לו: **לאשתעויי דינא בהדיה.** דבע"ח ולסלקו מעל שמעון בכל טענה שיוכל לטעון ולומר פרעתיך כך וכך או כך וכך יש לי עליך תביעה ואני מעכב חוב זה תחתיו: **ולא מלי.** בע"ח למימר ליה לאו בעל דברים דידי את בדבר זה קרקע שמעון אני נוטל אם יש לך תביעה עלי העמידני בדין: **דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי: **עסיקין.** עוררין כמו התעסקו עמו (בראשית כו): יכול יגלגל עליו שבועה שלא פרע אבל לשמעון לא ישבע אלא שבועה דרבנן ובפרק הכותב (כתובות דף פח.) אמר אי פקח הוא מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא אלמא יש חומר בשבועה דאורייתא יותר משבועה דרבנן בנרות דולקות ונודות נפוחות כדמפרש בתשובת הגאונים[ה]) ועוד נפקא מינה כגון שראובן פקח ובעל דברים ועוד שאינו מעיז בדלון נגד ראובן לפי שידע שפרעו או אם יכול ראובן ללכת עמו לב"ד הגדול ושמעון אינו יכול [וע"ע תוס' כתובות לב: ד"ה דינא הוא וכו'] : **ויצאו** עליה עסיקין. פי' עוררין ולא אנסין מדמפליג בין מכר באחריות ללא באחריות וכן מוכח פ' שבועת העדות (שבועות דף לא. ושם) ואשר לא טוב עשה וגו' זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין ואי אנסין תבא עליו ברכה: **עד שלא** החזיק בה כו'. תימה היכי מיירי אי גם לא נתן מעות פשיטא דיכול לחזור בו דאפילו מי שפרע ליכא ואי נתן המעות אמאי יכול לחזור בו והא קרקע נקנית בכסף אם לא נעמיד באתרא דלא קנו בכספא ועוד משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו אבל באחריות יכול לחזור בו אמאי יכול לחזור בו כיון שנתן מעות והחזיק כמשפט ועוד חזקה דדייש אמרי לא אשכחן בשום מקום ולמה הניח חזקה דתנן במתני' (ב"ב ד' מב.) דנעל גדר ופרץ ועוד מאי שנא הכא ששואל מאימתי הוי חזקה יותר מבשום מקום דבכמה מקומות מזכיר חזקה ולא בעי מאימת הוי חזקה ופירש ריב"א דמיירי כגון שקנאה בקנין גמור כגון בחליפין ולא נתן מעות וקאמר עד שלא החזיק בה חזקה דמפרש בתר הכי דייש אמרי שלא הלך לארכה ולרחבה ולא סמכה דעתיה יכול לחזור בו משהחזיק בה שהלך לארכה ולרחבה אינו יכול לחזור בו אבל באחריות יכול לחזור כיון שלא נתן מעות ויש עוררים הואיל וסופו לשלם מעותיו עתה שהם בידו יעכבם וא"ש דדייש אמרי אינה חזקה גמורה אלא לראותה אם היא מיושבת על לבו וא"ת כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו כיון שלא נתן מעות לימא ליה שקול ארעא בזוזך אפילו אית ליה זוזי לפי המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק ליה לבע"ח בשאר דברים וגרסינן בהמוכר פירות (ב"ב ד' לב: ושם ד"ה מי) אי לתנהו להנהו זוזי כו' וי"ל דהכא מצי א"ל אי ארעא אינה שוה כפי מעותי לפי שיש עליה עוררים אבל שור שנגח כיון דאייקר שוה מעותיו שפיר:

חדא הוא דחד טעם הוא דמשום דקאמר רבי אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה הוא מתרץ הכי תיובתא דשמואל בתרתי חדא כרבי אלעזר דהא מוקי מתניתין בשאין חייב מודה וחדא [ו]דאמר שמואל מצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים [ז]ולא חיישינן לפרעון תיובתא דקתני הכא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אלמא חיישינן לפרעון וכל שכן הכא דלא מודה לוה דחיישינן לפרעון אמר שמואל מ"ט דרבנן [א]סברי [ג]אחריות טעות סופר הוא א"ל רבא בר איתי לרב אידי בר אבין ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל שבח שפר ושעבוד צריך לימלך לימא מאן דאמר הא לא אמר הא לא קשיא כאן בשטר הלואה דלא יהיב אינש זוזי בכדי כאן במקח וממכר דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה כי ההיא דאבוה בר איהי זבין עליתא מאחתיה אתא בעל חוב טרפא מיניה אתא לקמיה דמר שמואל אמר ליה כתבה לך אחריות אמר ליה לא אמר ליה אם כן זיל לשלמא א"ל והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא א"ל הני מילי בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר לא דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה [ד]אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא בעל חוב דראובן וקא טריף ליה מיניה [ה]דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דא"ל דמפקת מיניה עלי דידי הדר איכא דאמרי [ו]אפי' שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דליהוי לשמעון תרעומת עלי ואמר אביי [ז]ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול

מאי טעמייהו דרבנן. תימה אי שמואל ידע ברייתא דקתני אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים א"כ היה לו לפרש המשנה כוותיה ולא הוה איתותב ואי לא ידע ברייתא מנליה דלרבנן אין בו אחריות גבי ממשעבדי וי"ל דלא ידע הברייתא ומ"מ אית ליה מסברא כדפרישית לעיל (דף יג: ד"ה דברי) דאי לא גבי ממשעבדי לא גבי נמי מבני חרי כמו לר"מ: **שעבוד צריך לימלך.** בשטרי מקח ואי לא כתבו מבני חרי נמי לא גבי אי בעל חוב טרפה לה כדאמר בסמוך אפי' שלא באחריות דלא ניחא לי דלהוי תרעומת דשמעון עלי אלמא לא הדר עליה אבל אי גגזל טרפה מוחזר על הגזלן אפילו בלא אחריות ואפילו ממשעבדי כיון דהוי מקח טעות הוי ליה שטר הלואה והשתא א"ש דלא קאמר הכא פירי דמיירי שבעל חוב טרפה ולית ליה פירי כדאמר לקמן (דף טו.) בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא והא ניחא נמי דלקמן (שם) אמר שמואל אמלך וכתוב שופרא ושבחא ופירי ולא קאמר שעבוד כדהכא משום דלקמן מיירי בגגזל שטרפה אף בלא כתיבת שעבוד חוזר עליו ואפי' ממשעבדי והיינו טעמא כדפרישית דכיון דיש לו שטר מקח והרי מקח בטל שגזולה היתה והוי ליה שטר הלואה דאמרינן ביה אחריות טעות סופר הוא והא דאמר שמואל בחזקת הבתים (ב"ב דף מג.) המוכר שדה שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הא לאו הכי מעיד לו עליה אפי' נמצאת שאינה שלו משמע דלא הדר עליה התם מיירי שפירש לו בשטר שלא באחריות אבל סתמא הדר עליה: **דינא הוא דאתי ראובן.** תימה

מאי נפקא מינה דהא כל מה שיוכל לטעון לראובן טוען שמעון דטוענין לגוקח ואין לומר דנ"מ אם יש לבע"ח עדים שקרובים לראובן ורחוקים לשמעון דאי טענין נמי שמעון הם פסולים דכיון דאי מפסיד שמעון הדר על ראובן כדמוכח ספ"ק דמכות (דף ז.) גבי אלעא וטוביה קרובים דערבא הוו וקא מסיק דפסולים אף לזוה ומלוה כיון דאי לית ליה לזוה אזיל בתר ערבא ומהאי טעמא נמי א"ל דנ"מ אם יש לשמעון עדים שהם קרובים לו ורחוקים לראובן דכי נמי טוען לראובן פסולים שבל פי עדותם ישאר הקרקע ביד שמעון שהוא קרובם וכל שכן כשקנה שלא באחריות שהם פסולים שאז מרויחים לו הקרקע לגמרי וי"ל דנ"מ אם אמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ואח"כ מצא עדים או ראיה שהוא אינו יכול להביא דאין הלכה כרשב"ג בראיה אחרונה (סנהדרין דף לא.) וראובן יביאם א"כ כגון שבעל חוב חייב שבועה דאורייתא לראובן והשתא

מסורת הש"ס

ו) לקמן טז:, ז) [לעיל יג: וש"נ], ח) [לקמן טו: כתובות קד: ב"ב קסט:], ט) ב"ק מ: כתובות לב: [ע"ש], י) [עיין ערוך ערך הספק],

מוסף רש"י

שטר הקנאה. שקנו ממנו שאפילו לא יהיה המעות שיעבד עצמו לבלמס (לקמן טז:). אחריות טעות סופר הוא. שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים, שלא הלוה זה מעות אלא באחריות שעבוד נכסיו והסופר טעה (כתובות קד:) אחריות שאינו כתוב בשטר אלא נכתב השטר סתם, טעות וטגגת הסופר הוא וכמי שכתב בו אחריות דמי (רשב"ם ב"ב קסט:). דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה. דבעל חוב לסלקו מאותו קרקע בדברים, אם ישלו לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך, דקי"ל במס' שבועות (מא.) לאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך בעי לישתבועי (ב"ק ח: וכעי"ז כתובות צב:). ולא מצי א"ל. בעל חוב לראובן, לאו בעל דברים דידי את. בקרקע זו, שכבר יצתה מרשותך ואתה שיעבודי שקיבלת (ב"ק ח:) אינו טורף ממך כלום (כתובות צב:). דא"ל. לראובן, דמפקת מיניה עלי הדר. מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי, שהרי קבלתי עלי אחריות (ב"ק ח:). איכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי. מכרה לראובן לשמעון, לא מלי אמר ליה בעל חוב לראובן לאו בעל דברים דידי את (כתובות צב:). ויצאו עליה עסיקין. עוררין שלנו היא (ב"ק ט:).

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ח ופי"ט מהל' מכירה הל' ג ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ג ובסמ"ק דלא פירש שאין לו עליו אחריות סמג עשין פב לד טוש"ע מ"מ סי' לט סעיף ח וסי' קיא סעיף ח וסי' רכה סעיף ח:

קטו ב ג מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ט סמג לאוין קט ועשין פב טוש"ע מ"מ סי' רכו סעיף ח:

קטז ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

והוא שמואל דאמר המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים דלא חיישינן לפרעון משי"ה אמרי' תיובתא לשמואל בתרתי אבל ר' אלעזר לא שמעינן ליה דאמר בהדיא דברי הכל לא חיישינן לפרעון תיובתא עליה בחדא. וקי"ל כר' יוחנן דתניא כוותיה ונדחו דברי שמואל ור' אלעזר דהא איתותבו אבל תירוצא דרב אשי ודאביי לא נדחו דהא דר' יוחנן לא הוי להו תיובתא כדפרשינן לעילא. אמר שמואל מאי טעמייהו דרבנן דאמרי שטר שאין בו אחריות גבי אפי' ממשעבדי קסברי אחריות טעות סופר הוא. ומי אמר שמואל הכי והא אמר שמואל שפר שבח ושעבוד צריך לאימלוכי ביה לאו מכלל שאם לא נמלכו ביה אין כותבין ואי לא כתיב ליה [ו] לא שפר ולא שבח ולא שעבוד דהוא אחריות ואי אמרת אחריות טעות סופר הוא ואע"ג דלא כתב כמאן דכתב דמי אמאי לית ליה שעבוד. ופריק לא קשיא הא דאמר אחריות טעות סופר בשטרי הלואה ומתני' ומתניתא בשטרי הלואה אבל בשטרי מקנה לא אמרי' טעות סופר הוא דעביד מאן דזבין ארעא ליומיה כי הא דאיבות בר איהא זבן עיליתא מאחתיה וכו' ובהא אמר שמואל צריך לאימלוכי ולית הלכתא כשמואל אלא כדאסקינן לשמעתא והלכתא אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר. המוכר שדה לחבירו [ז] שלא באחריות

ו) אולי ל"ל ואם לא כתב ליה ליה לא שפר וכו'.

ז) נראה דל"ל שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין והחזיק בה וכו'.

ויש לו שבח. שהגזל לוקח הקרקע עם השבח ואינו משלם לנוקח רק היציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דאם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואותו שבח היתר יקח הנוקח מן הגזלן ומיירי שגזלה ריקנית: **ושמואל** אמר מעות יש לו. אפילו קנאה שלא באחריות כדפי׳ לעיל[1] וכן משמע דמיירי דומיא דהכיר בה שאינה שלו דלקמן דמיירי על כרחך שלא באחריות כדקאמר שמואל מעות מתנה דאי באחריות אמאי מעות מתנה:

סיפא נמי בגוזל כו׳. מרישא עצמה היה יכול להקשות כדמקשה בסמוך אלא כמה שיכול להקשות משבח גופיה פריך: **תריץ** נמי **בבעל חוב.** בפרק מי שמת (ב״ב דף קמ: ושם ד״ה גופה) דלא להוכיח דאקני קנה ומכר משתעבד מהכא דגבי בעל חוב שבח שלא היה בעין בשעת הלואה ודחי ר״מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואת״ל ולוכח משמואל דאמר בעל חוב גובה את השבח ושמואל גופיה הוא דבעי ליה התם דלא מצי למימר דשמואל נמי סבר כר״מ ומבעי ליה אליבא דרבנן דהא בפרק אע״פ (כתובות דף נט.) פסק שמואל כר׳ יוחנן הסנדלר דלית ליה אדם מקנה כו׳ וי״ל דהא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח היינו לפי המסקנא דהתם דפשיט דאקני קנה ומכר משתעבד אף לרבנן ואם תאמר אדרבה לוכח מהכא דלא משתעבד מדלא טריף בע״ח ממשעבדי דטריף לוקח דאין לומר דאחר שטרף בע״ח קרקע מן הלוקח קנה המוכר קרקעות ומכרן דא״כ גם השבח יגבה מהנהו משעבדי דגם השבח היה קנוד כיון שכבר טרף הבעל חוב קודם שלקח זה הקרקע וי״ל דמיירי שזה הקרקע עשאו המוכר לבעל חוב אפותיקי ולכך גובה אותו בע״ח ואע״פ שיש אחר משעבדי אך קשה אמאי דחיק לדחויי בפרק מי שמת (ב״ב דף קמ: ושם) הא מני ר״מ היא יעמיד כשעשאו אפותיקי דאז בעל חוב גובה את השבח היתר על היציאה חנם כדין יורד לתוך שדה חבירו כדמשמע לקמן או יעמיד בלוקח מן הגזלן וכגון שיש לו קרקע או קנו מידו כדמתרץ לקמן בשמעתין:

כשעמד

יכול לחזור בו. וכשלא נתן מעות: **אינו יכול לחזור בו.** ואפילו לא נתן מעות שהקרקע נקנית בחזקה והמעות על זה מלוה: **חייבת.** שק מלא קשרים: **מכי דייש אמצרי.** מתקן גדולי השדה ומגביהם: **אילא דאמרי אפי׳ באחריות נמי.** אע״ג דשוף שוף עליה הדר אין יכול לחזור בו שהמוכר מעכב עליו ולא מצי אמר הוא הוא לוקח וסופך לשלם לי מעותי השתא דבידי אעכבם: **דאמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך.** כשיעמידוך (ה) ויזכו בדין ויכתוב לך הדיין שטר טורף עלי שבדין טרפוה ממך בשבילי בא ואשלם לך וכל כמה דלא עמדת בדין איני ירא מהם: **שאינה שלו.** שלא היתה של מוכר שהיתה גזולה בידו והגזל בא ומוציא מיד הלוקח: **יש לו.** ללוקח מן המוכר מעות: **ויש לו שבח.** אם זה השביח את הקרקע בזבל או בגדר קודם שהוציא גזל מידו גובה לוקח מן המוכר שבח. ואם תאמר הגזל יתן השבח שהרי השיבו קרקע משובחת (ו) כגון שגזלה משובחת והכשיפה ביד הגזלן: **שבח אין לו.** לקמן מפרש טעמא: **פירש לו את השבח.** כשמכרה לו התנה אם יטרפוה מידך אשלם לך את השבח מהו: **כיון דלית ליה קרקע.** הואיל ואין קרקע זו שלו נמצא שאין כאן שום מכר והמעות מלוה אצלו וכשמשלם יותר ממה שנטל מחזי כרבית: **אין ונאו.** תחילה אמר אין וחזר ואמר לאו. רפוי היה הדבר בידו שלא היה יודע טעמו של דבר יפה: **לאכילת פירות בו׳.** מפרש להו לקמן: **למזון האשה והבנות.** תנאי כתובה שמקבל עליו את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי וכן הבנות בגן נוקבן דיהוו ליכי מינאי אינון יהון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחן לגוברין(ה). אין מוציאין לאחד מכל אלו מנכסים משועבדים: **מפני תיקון העולם.** שאם אתה אומר יטרפו לקוחות על כך אין לך אדם שלוקח שדה מחבירו דהא אין לך אדם שאין חוב זה מוטל עליו ודבר שאין לו קצבה הוא ואכילת פירות ושבח קרקעות נמי דבר שאינו ידוע הוא ואין הלקוחות יודעין להזהר בכך: **מאי לאו בלוקח שדה מגזלן.** והשביחה ובא גגזל וטרפה חוזר לוקח וגובה קרן מן המוכר אפילו מנכסים משועבדים שמכר אחר מכירה זו דשטרו של זה קודם שכתב בו אחריות והשבח מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים מפני תיקון העולם שהשבח לא היה קנוד בשעת מכירה כשקיבל עליו אחריות אלמא אית ליה ללוקח שבח מגזלן: **לא בבעל חוב.** שטרפה בעל חוב ממנו בשביל חובו ולא גזולה היתה דהתיא ודאי אית ליה שבחא דמכירה מעלייתא היא כל זמן שלא טרפה ממנו שאם פרע המוכר מעותיו לבע״ח הרי הוא מסולק מן הלקוחות הלכך כי משלם ליה יותר ממה שקיבל השתא הוא דהדר זבין מיניה קרקע המכורה לו ולא מחזי כשכר מעותיו: **גאליגא פירות.** ס״ד הא מיירי בשדה שטרפוה מליאה פירות מיד הלוקח וחוזר לוקח לגבות מן המוכר ואי בשטרפה בעל חוב מי אית ליה לבע״ח פירות גמורין המחוברין בקרקע ואינן צריכין לקרקע כלום שיכול לטורפן: **גובה את השבח.** וכל הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משובחת ע״י הלוקח: **בגזל וגגזל.** וכגון שגזלה עם פירותיה ומכרה אי נמי גזלה בלא פירות ומכרה לאחר ועשה בה פירות וטוען גגזל אדעתא דשבח. ומיהו היציאה שהוציא הלוקח יטלם לו הגגזל שהרי מתוך כך השבחה יותר ואם אין השבח יותר אלא היציאה יתירה נותן לו יציאה שיעור שבח וליו: **הא דאיתיה לו׳.** ריש״ל בגזל וסיפא בבעל חוב ולקמיה מותיב לה מרישא: **והא לא תני הכי.** בברייתא עלה דהך מתניתין דאין מוציאין דתוקמה בבעל חוב: **והרי היא יוצאה מתחת ידו.** שבית דין מוציאין אותה מידו: **כשהוא גובה.** לקמיה מפרש לה: **אילימא דקתני.** שלא מכרה גזלן ומידו היא יוצאה בדין: **גזלן ממאן גבי.** ממאן יש לו לגבות וכי מה נתן בה: **והשביחה.** והרי היא בדין יוצאה מתחת ידו של לוקח אלמא אית ליה שבחא ללוקח מגזלן: **שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה.** ונעשו פירות גמורין וגגזל לוקחה עם פירותיה ואינו נותן אלא יציאה דקאמר אדעתא דשבח וקתני דלוקח חוזר וגובה מגזלן מן המחוברין: **אמר רבא הו׳.** האי כשהוא גובה לאו בלוקח קאמר דבשלא מכרה עסקינן וגובה את הקרן דקאמר בגגזל. ול״ת קרן אמאי גובה מנכסים משועבדים הרי קרקע לפניו כגון שחפר בה בורות משויה:

שנטלוה

[1] מלאה פירות ואכל את הפירות וחפר בה בורות שיחין ומערות כגון שגזל שדה מחבירו ב״בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין רבה בר רב הונא אמר כגון שנטלוה

יכול לחזור בו א״משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו דא״ל חייתא דקטרי סברת וקבלת מאימתי הויא חזקה ב״מכי דייש אמצרי ואיכא דאמרי ג״אפילו באחריות נמי דאמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ושמואל אמר מעות יש לו שבח אין לו בעו מיניה מרב הונא פירש לו את השבח מהו טעמא דשמואל משום דלא פירש שבחא והכא הא פירש לה או דלמא טעמיה דשמואל כיון דלית ליה קרקע מחזי כרבית א״ל ד״אין ולאו ורפיא בידיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל מעות יש לו שבח אין לו אע״פ שפירש לו את השבח מאי טעמא כיון דקרקע אין לו שכר מעותיו עומד ונוטל איתיביה רבא לרב נחמן ה״אין מוציאין לאכילת פירות ו״ולשבח קרקעות ז״ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ממשעבדי הוא דלא מפקינן הא מבני חורין מפקינן וקתני מיהא לשבוח קרקעות מאי לאו בלוקח מגזלן לא בבעל חוב אי בבעל חוב אימא רישא אין מוציאין לאכילת פירות ואי בבעל חוב בעל חוב מי אית ליה פירי ח״והאמר שמואל ט״בעל חוב גובה את השבח שבח אין י״אבל פירות לא אלא פשיטא בגוזל ונגזל ומדרישא בגוזל ונגזל סיפא נמי בגוזל ונגזל מידי אריא הא כדאיתא והא כדאיתא והא לא תני הכי י״לשבח קרקעות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני חורין היכי דמי אילימא כדקתני גזלן ממאן גבי אלא לאו י״כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה א״ל לאו תרוצי קא מתרצת תריץ נמי בבעל חוב ת״ש לאכילת פירות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ופירות גובה מנכסים בני חורין היכי דמי אילימא כדקתני גזלן ממאן גבי אלא לאו י״כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שגזל שדה מחבירו [א] מלאה פירות ואכל את הפירות וחפר בה בורות שיחין ומערות ב״בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין רבה בר רב הונא אמר כגון שנטלוה

מגזלן: **לא בבעל חוב.** שטרפה בעל חוב ממנו בשביל חובו ולא גזולה היתה דהתיא ודאי אית ליה שבחא דמכירה מעלייתא היא כל זמן שלא טרפה ממנו שאם פרע המוכר מעותיו לבע״ח הרי הוא מסולק מן הלקוחות הלכך כי משלם ליה יותר ממה שקיבל השתא הוא דהדר זבין מיניה קרקע המכורה לו ולא מחזי כשכר מעותיו: **גאליגא פירות.** ס״ד הא מיירי בשדה שטרפוה מליאה פירות מיד הלוקח וחוזר לוקח לגבות מן המוכר ואי בשטרפה בעל חוב מי אית ליה לבע״ח פירות גמורין המחוברין בקרקע ואינן צריכין לקרקע כלום שיכול לטורפן: **גובה את השבח.** וכל הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משובחת ע״י הלוקח: **בגזל וגגזל.** וכגון שגזלה עם פירותיה ומכרה אי נמי גזלה בלא פירות ומכרה לאחר ועשה בה פירות וטוען גגזל אדעתא דשבח. ומיהו היציאה שהוציא הלוקח יטלם לו הגגזל שהרי מתוך כך השבחה יותר ואם אין השבח יותר אלא היציאה יתירה נותן לו יציאה שיעור שבח וליו: **הא דאיתיה לו׳.** ריש״ל בגזל וסיפא בבעל חוב ולקמיה מותיב לה מרישא: **והא לא תני הכי.** בברייתא עלה דהך מתניתין דאין מוציאין דתוקמה בבעל חוב: **והרי היא יוצאה מתחת ידו.** שבית דין מוציאין אותה מידו: **כשהוא גובה.** לקמיה מפרש לה: **אילימא דקתני.** שלא מכרה גזלן ומידו היא יוצאה בדין: **גזלן ממאן גבי.** ממאן יש לו לגבות וכי מה נתן בה: **והשביחה.** והרי היא בדין יוצאה מתחת ידו של לוקח אלמא אית ליה שבחא ללוקח מגזלן: **שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה.** ונעשו פירות גמורין וגגזל לוקחה עם פירותיה ואינו נותן אלא יציאה דקאמר אדעתא דשבח וקתני דלוקח חוזר וגובה מגזלן מן המחוברין: **אמר רבא הו׳.** האי כשהוא גובה לאו בלוקח קאמר דבשלא מכרה עסקינן וגובה את הקרן דקאמר בגגזל. ול״ת קרן אמאי גובה מנכסים משועבדים הרי קרקע לפניו כגון שחפר בה בורות משויה:

שנטלוה

יגאלה מתחת ידו של לוקח, שהגגזל מוציא כדין (לקמן עב:). **כשהוא גובה.** כשהלוקח גובה מעות מן הגזלן (שם). **מנכסים משועבדים.** טורף לקוחות שלקחו אחריו, מפני שהאחריות שכתב בשטר מכירתו קודם למקחו (שם). **ושבח גובה מנכסים בני חורין.** ולא ממשועבדים, מפני תקון העולם, דאין הלקוחות יכולין להזהר בדבר שאין לו קצבה כגון אחריות השבח והפירות, דבשלמא בקרן מזהרין להניח מקום לגבות ממנו ואי לא מזהרו אפסידו אנפשייהו (שם).

עין משפט נר מצוה

קיז א ב ג מיי׳ פי״ט מהל׳ מכירה הל׳ ב סמג לאוין קט ועשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רכו סעיף ה:

ד [מיי׳ שם ופ״ח הל׳ יג טוש״ע שם וסי׳ קנב סעי׳ ז]:

קיח ה מיי׳ פ״ט מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ה ופכ״א מהל׳ מלוה ולוה הל׳ א סמג עשין עג לד טוש״ע ח״מ סי׳ שעג סעיף ב:

קיט ו מיי׳ פ״ט מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ז ופכ״א מהלכות מלוה ולוה הל׳ א סמג שם טוש״ע שם סעיף א וסי׳ קטו סעיף ג:

קכ ז מיי׳ פכ״א מהל׳ מלוה ולוה הל׳ א ופי״ח מהל׳ חיטות הל׳ יג סמג עשין מח טוש״ע חו״מ סי׳ לג סעיף כא וסי׳ קיב סעיף ז:

קכא ח ט מיי׳ פכ״א מהל׳ מלוה ולוה הל׳ א סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קטו סעיף א:

קכב י מיי׳ פ״ט מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ו ז סמג עשין עג טוש״ע ח״מ סי׳ שעג סעיף א:

קכג כ מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעיף ב:

קכד ל מיי׳ שם הל׳ ד סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ שעב סעיף א:

רבינו חננאל

והחזיק בה אין יכול לחזור בו הלוקח ואפי׳ באחריות נמי אין יכול לחזור בו נמי אין יכול לחזור בו דיכול למימר ליה אחוי לי טירפא ואשלם לך הא דאמר אביי המוכר שדה לחבירו (ה) ויצאו עליה עסיקין וכו׳ וזו השמועה היא בפ׳ מי שהיה נשוי שתי נשים ובתחלת בבא קמא: איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו כלומר גזולה היתה בידו וסוגיא דשמעתא בשבח דשבחא ארעא ממילא [פליגין] רב ושמואל הכא רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ושמואל אמר מעות יש לו שבח אין לו. ואמר רב נחמן אע״פ שפירש לו את השבח אין לו. מתיב רבא מהא דתנן במס׳ גיטין פ׳ הניזקין אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם הא מבני חרי מוציאין מאי לאו בלוקח מגזלן. ופריק רב נחמן תרוייהו לאכילת (ו) פירות ולשבח קרקעות בבעל חוב ופשוטה היא. רבא אמר כגון שגזל שדה מליאה פירות ואכל הפירות וחפר בשדה בורות שיחין ומערות ובא הנגזל להוציאה מידו כו׳.

ה) חולי ל״ל זו השמועה היא וכו׳ אי לא דל״ל הא דאמר אביי לאוגן שמכר שדה לשמעון בפחריות וכו׳ חו השמועה היא וכו׳.

ו) לפניו בגמ׳ דרשת לאין מוציאין לאכילת פירות בוראי בגזל וגגזל מיירי ואולי דרבינו היה לו גי׳ אחרת בגמ׳ וצ״ע.

מסורת הש״ס

ה) [שבת קיג. קנח. קדושין סה.], ב) גיטין ממ:, ג) ב״ק לה: [לקמן טו. קי: בכורות נב.], ד) לקמן עב: ב״ב קמ: [ע״ש ובפי׳ רשב״ם], ה) [כתובות נב.], ו) ע״ל ד״ה שעבוד,

הגהות הב״ח

(ה) רש״י ד״ה דאי״ל אחוי וכו׳ כשיעמידוך בדין ומזכו וכו׳ בשבילי אז בא ואשלם: (ב) ד״ה ויש לו וכו׳ קרקע משובחת יש לומר כגון שגזלה:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ מלאה פירות. נ״ב הרמב״ם ל״ג לה (ועמ״ש רבינו בח״מ סי׳ שע״ג ס״ק י״ח):

מוסף רש״י

יכול לחזור בו. אם לא נתן מעות (כתובות צז.). משהחזיק בה אין יכול לחזור בו. שהקרקע נקנה בחזקה כי א״ל חזק וקני, ויש שמחזיקין מיד ונותנין מעות לאחר זמן ומשהחזיק בה נתחייב המעות (שם). חייתא דקטרי. שק קטן מלא קשרים (שם) שק קשורה מלא רוח (ב״ק ט.). סברת וקבלת. בדמי חתיכות כסף, כלומר נתרלית לאחד משותין המספק (כתובות צז.). אפילו באחריות נמי. מכרה לו, אינו יכול לחזור בו מחמת עסיקין ולא אמרינן סוף סוף עליה הדר ולטרוחי דייני למה לי (שם) אפילו קיבל אחריות עליו דיש לומר הואיל וסופו לחזור עליו עכשיו נמי יחזור ויטלנה, אפילו הכי אינו יכול לחזור בו (ב״ק ט.). אחוי טרפך. שכתבו לך ד״ל שטר טירפא שבדין נטלו ממך (שם) שכתבו לך אילמלא השדה מידך בדין ותחזור עלי לטרוף, ואשלם לך. וכל זמן שלא יגאלה מידך לא אשלם, שהרבה עוררין שאין זוכין בדין (כתובות צז.). אין ולאו. לא היה מחזיק בדברין, פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לאו, ורפיא בידיה. ולא היתה מוחזקת הולאם זו בידו (קדושין סה.) רפויה היתה התשובה בפיו (שבת קיג.). אין מוציאין לאכילת פירות. הגזל שדה ומכרה לאחר וחרעה ונמתה ועשתה פירות וכא גגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח ואינו משלם ללוקח כי אם היציאה, מחזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר, ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים, ובגמ׳ מפרש טעמא, וכן לשבח קרקעות. אם השביחה הלוקח בנטיעת אילנות או טייבה בזבל ודיירה (גיטין מח:). בעל חוב גובה את השבח. בעל חוב שהלוה לחבירו מעות ומכר לה מנכסים והשביחום לקוחות, טורף בעל חוב הגוף והשבח (בכורות נב.) ואינו מחזיר ללוקח כלום (ב״ק צה:). ומכרה לאחר והשביחה. והרי היא

שנטלוה מסיקין. אנסים עכו"ם נטלוה מן הגזלן ומחממו ותנן בבבא קמא (דף קנז:) הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר והרי היא יוצאה מתחת ידו דקתני בנטילת מסיקין הוא: **בדינא משמע.** הלכך בהוצאת גזל דקאמר וגזבה את הקרן דקאמר כשאחר בו בורות: **בעינא משמע.** כמו שהיתה ולא שאחר בה בורות: **ומכר את השדה.** והרי היא יוצאה מתחת ידו של לוקח בדינא ובעינא: **בין לרבה בין לרבא.** דמוקמי גביית קרן מן הגזלן בגזל הא מלוה על פה הוא ולא טרפא ממשעבדי: **לשעמד בדין.** קודם שמכר נכסיו וכיון דחייבוהו ב"ד אית ליה קלא והוה ליה כמלוה בשטר: **מאי פסקא.** בתמיה. פסקא תנא למלתיה דהעומד בדין אינו עומד על הפירות: **רב חיננא בר שילת.** סופר היה: **אמליך.** כשאתה כותב שטר הימלך במוכר אם יקבל עליו להגבות לגוקא משפר נכסיו קרנא ושבחא ופרי אם יטרפוה ממנו: **לגון שיש לו קרקע.** לגזלן זה שמגבהו לגוקא קרקע ולא מעות דהשתא לא מחזי כרבית: אסור לגות סאה בסאה שמא יוקרו חטין: בהלואה שייך רבית טפי ממכר: **שקנו מידו.** על השבח דהוה ליה מחויב משעת המכר קודם שיש שכר המתנת מעות: **תדע.** דגובה ולא מני לוקח למימר אנא אשבחי: **שכך כותב לו מוכר לגוקח.** בחמריות שטר המכר: **ואשפי.** אשקיט. ודומה לו על הר נשפה דמתרגם על טורא שליוא (ישעיה יג): **ואדכי.** אטהר מכל ערעור: **אינון ועמליהון ושבחיהון.** וכיון דעל מוכר הדר גבי שבחא בעל חוב מלוקח וחוזר הלוקח על המוכר: **מתנה דלא כתיב ביה כלי.** שאין אדם מקבל עליו אחריות מה שהוא נותן: **ה"נ.** דאם נותן נכסיו במתנה לא גבי בעל חוב שבחא הואיל ולא הדר על הנותן: **וכי יפה לא מתנה כו'.** בתמיה: **יפה ויפה.** בדבר זה דכיון דלא הדר גבי ליה לא מפסיד ליה במידי דלא אפסדיה לבעל חוב דבשלמא גופה של קרקע א"ל אמאי ג) זבנתיה מאין אגבה חובי אבל שבחא א"ל מאי אפסדתיך: **מסייע ליה למר שמואל.** דבעל חוב גובה את השבח: **כשהוא גובה.** כשלוקח חוזר וגובה מן המוכר: **במילי אחריני.** בדבר אחר: **בלוקח מגזלן.** לגזל ולאי טריף שבחא דאמר ליה אדעתאי אשבח אבל בעל חוב כל כמה דלא טרפה לה לאו דידיה הוא וברשותא דלוקח אשבח: **על היציאה.** שהוציא הלוקח בשבחה: **נוטל.** הלוקח: **את השבח מבעל הקרקע.** מה שעודף על היציאה דאמר ליה פרעתי את חובך: **אין לו.** ללוקח אלא מן היציאה שהוציא בה פורע לו שיעור שבח והשאר מפסיד: **אי בלוקח מגזלן.** האי בע"ח היינו נגזל: **קשיא רישא.** דקתני נוטל את השבח מבעל הקרקע: **קשיא ריש'א וסיפא.** דקתני בע"ח נותן את היציאה ולשמואל בעל חוב גובה השבח ואינו נותן כלום:

המגיע

כשעמד בדין על הקרן ולא על הפירות. תימה אם כן מאי מפני תיקון העולם הלא בדין לא גבי דמלוה על פה לא גבי ממשעבדי ויש לומר דאי לאו מפני תיקון העולם הוה אמינא הואיל ועמד בדין על הקרן יש קול גם לפירות:

כגון שקנו מידו. וא"ת א"כ אמאי קאמר אמליך הלא סתם קנין לכתיבה עומד וי"ל ה"מ כגון שהקנה לו דבר שהוא בעין דכיון דיפה כחו לעשות קנין רולה שיכתבו לו:

בעל חוב גובה את השבח. נראה דגבי אפי' מן השבח שהשביחו יתומים אע"פ שאין להם על מי לחזור והוה ליה כמתנה דאמרינן לקמן דלא גבי שבחא מ"מ גובה מהן משום דכרעיה דאבוהון ניהו כדמוכח בפרק יש נכור (בכורות דף נב. ושם) דתנן אין הנכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ופריך בגמרא והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן ומזון בנות נמי תנאי כתובה ככתובה דמי והתם משבח יתומים מיירי דאי משבח לקוחות אם כן מאי אריא דלא טרפי בנות משבח והלא מגוף הקרקע נמי לא טרפי דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים אלא ודאי בשבח יתומים מיירי ודוקא כתובת אשה ומזונות דקילי לא גבו משבח אבל אאר בע"ח גבי ורש"י פירש התם מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ה' שנים ולפירושו אין ראיה דמלי מיירי בשבח לקוחות אך לא נהירא דלא שייך בהו תנאי כתובה והא דאמר בהמקבל (לקמן דף קי.) יתומים אומרים אנו השבחנו ואין השבח שלך משמע דלא גבי משבח יתומים התם מיירי כשעשה אפותיקי ואומרים אנו השבחנו ותן לנו היציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מוקי התם במסקנא כשעשאה אפותיקי: **תדע שכך כתב כו'.** אין לפרש דהכי מוכח דבע"ח גובה את השבח דבשביל דבע"ח גובה את השבח כותב מוכר ללוקח שישלם לו את השבח דא"כ מאי פריך מתנה דלא כתיב בה (ה) הכי נמי דלא טריף שבח והלא אין תלוי גביית הבע"ח בכתיבת המוכר אלא יש לומר מדמשלם מוכר ללוקח את השבח אין לחוש אם יגבהו בעל חוב ממנו דאין הלוקח מפסיד כל כך וא"ת ומאי דאיה (ו) היא דלמא מייירי בלוקח מגזלן דנגזל ודאי אית ליה שבחא וי"ל דאי בלוקח מן הגזלן אייירי הוה ליה למכתב נמי ד) ופיריהון אלא מייירי בבעל חוב דלית ליה פירי אי נמי מדקאמר ועמליהון היינו הוצאה ושבחיהון היינו השבח היתר על היציאה ואי בנגזל הא נגזל גופיה יהיב ליה יציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות:

הא

שנטלוה מסיקין [א]בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין רבא לא אמר כרבה בר רב הונא הרי היא יוצאה מתחת ידו בדינא משמע ורבה בר רב הונא לא אמר כרבא הרי היא יוצאה מתחת ידו בעינא משמע רב אשי אמר לצדדין קתני כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות ומכר את השדה בא לוקח לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין בין לרבא בין לרבה בר רב הונא מלוה על פה הוא [ב]ומלוה על פה אינו גובה מנכסים משועבדים הכא במאי עסקינן [ג]כשעמד בדין והדר זבין אי הכי פירות נמי כשעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות ומאי פסקא סתמא דמילתא כי תבע איניש קרנא תבע ברישא וסבר שמואל לוקח מגזלן לית ליה שבחא והא א"ל שמואל לרב חיננא בר שילת אמליך וכתוב שופרא שבחא ופירי במאי אי בבעל חוב מי אית ליה פירי [ד]והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח שבח אין אבל פירות לא אלא לאו בלוקח מגזלן אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שיש לו קרקע א"ל אביי וכי מותר ללות סאה בסאה במקום שיש לו קרקע א"ל התם הלואה הכא זביני איכא דאמרי אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון [ה]שקנו מידו א"ל אביי וכי מותר ללות סאה בסאה במקום שקנו מידו א"ל התם הלואה והכא זביני: גופא אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח אמר רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי ואדכי ואמריק זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ואיקום קדמך וצבי זבינא דנן וקביל עלוהי א"ל רב חייא בר אבין לרבא אלא מעתה מתנה דלא כתיב ליה הכי ה"נ [ד]דלא טריף שבחא א"ל אין וכי יפה כח מתנה ממכר א"ל אין [ו]יפה ויפה אמר רב נחמן הא מתניתא מסייע ליה למר שמואל [ז]והונא חברין מוקים לה במילי אחריני דתניא המוכר שדה לחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו [ח]כשהוא גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני חורין והונא חברין מוקים לה במילי אחריני בלוקח מגזלן תניא אידך המוכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה [ט]כשהוא גובה אם השבח יותר על היציאה נוטל את השבח מבעל הקרקע והיציאה מבעל חוב ואם היציאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח מבעל חוב והא שמואל במאי מוקים לה אי [י]בלוקח מגזלן קשיא רישא דאמר שמואל לוקח מגזלן לית ליה שבחא אי בבעל חוב קשיא רישא וסיפא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח איבעית אימא בלוקח מגזלן כגון שיש לו קרקע אי נמי בשקנו מידו איבעית אימא בבעל חוב ולא קשיא כאן בשבח

המגיע

מסורת הש"ס

א) לעיל יד: וש"נ, ב) [לקמן מ. לד. ב"ב ג.], ג) קבלמיה. רש"ל ועיין רש"ל, ד) [וע' היטב תוס' גיטין נ: ד"ה לפי שאין וכו' וקל"ע],

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה תדע וכו' דלא כתיב בה הכי הכי נמי: (ו) בא"ד וא"ת ומאי ראיה היא דלמא ההיא מייירי:

גליון הש"ם

גמ' יפה ויפה. עיין ב"ב דף נ"ג ע"א תוס' ד"ה אמר: שם והונא חברין. קדושין מז ע"א:

מוסף רש"י

בעל חוב גובה את השבח. בעל חוב שהלוה לחבירו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות, טורף בעל חוב הגוף והשבח (בכורות נב.) וכל הקרקע טורף הלוקח כמו שהיא משועבדת על ידי הלוקח (לעיל יד:) ואינו מחזיר ללוקח כלום (ב"ק צה:).

רבינו חננאל

רבה בר רב הונא אמר כגון שגזל שדה ונטלוה מסיקין מחממו בא נגזל לגבות דמי השדה גובה אפי' ממשעבדי בא לגבות דמי פירות אינו גובה אלא מבני חרי. ומקשי' בין לרבא דאמר דמי היזק חפירות בורות שיחין ומערות ובין לרבה בר רב הונא דאמר דמי השדה שנטלוה מסיקין אמאי טריף ממשעבדי מלוה על פה היא ומלוה על פה אינו גובה (אלא) ממשעבדי. ופרקי' הכא במאי עסקינן כגון שתבע הנגזל לגזלן בב"ד וחייבוהו ב"ד לשלם ואחר שנתחייב הלך ומכר נכסיו בזה הדין לטרוף הנגזל כל הנכסין שמכר הגזלן מאחר שנתחייב בב"ד (ו) מיהא שמעינן חיוב ב"ד לאדם לשלם כמלוה בשטר דמי וגבי אפי' ממשעבדי. הא דאמר שמואל אימליך ובתר הכי כתוב שופרא שבחא ופירי כלומר לא תכתוב אלו עד שתימלך במקנה ויאמר לו כתוב שהללו מעין תורפי השטר [הן] חשובין ולא מטופסא דשטרא שאין בהן ממש. ומקשי' ואי בבעל חוב שמואל מי אמר דאית ליה פירי והא איהו דאמר בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא. ופריק רב יוסף בשיש ללוה קרקע. איכא דאמרי בשקנו מידו. ומקשי עלה אביי וכי מותר ללות סאה בסאה למי שיש לו קרקע או

ה) עי' כרי"ף לקמן דף ח גבי מימרא דר"ל בתמרו לו ב"ד לא תן לו כו' עי"ש היטב. ו) תוי ל"ל שאין כתוב בה זה כלל.

עין משפט נר מצוה

קכה א מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעב סעיף א:
קכו ב מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:
קכז ג מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעב סעיף ו וסעיף ב:
קכח ד מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ג:
קכט ה מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף א:
קל ו ז מיי' פ"ט מהל' גזילה הל' ו סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א וע"ש וכרי"ף:

רבינו חננאל (המשך)

למי שקנו מידו. ופריק רב יוסף האי בהלואה אסור אבל בזביני שרי. ואע"ג דאמר רב נחמן קרקע אין לו כלומר כיון שנטרפה שדה זו מידיו נמצא כאילו לא היתה מכירתו מכירה וכי זה השבח או הפירות שכר מעותיו הוא נוטלה הא אמר רב יוסף כי האי גוונא בזביני שרי. ומסקנא דשמעתא הנותן שדהו מתנה ובא בעל חוב לטורפה אינו גובה השבח דלא גבי בעל חוב השבח אלא מן הקונה שדה משועבדת לבעל חוב ודייק רבא מדפריש בשטר זביני אנא אשפי ואמרק ואדכי זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ואוקים קדמך וצבי זבינא דנן וקביל עילויה משום הכי גבי בעל חוב שבחא דהא קביל עליה המוכר ונתרצה הקונה בזה אבל המתנה שאין כתוב בה זה (ב) כולו לא גבי הבעל חוב מן המקבל מתנה שבח ובזה אמר יפה כח המתנה מכח המכר. תניא המוכר שדהו לחבירו ובא בעל חוב וטרפה אם השבח יותר על ההוצאה כו' פי' כגון שקנאה בק' והוציא ר' כספים ושוה עתה ק"כ נוטל בע"ח השדה כולה והשבח כמות שהוא ונותן לקונה ר' כספים שהוציא על השדה וחזרו הקונה ונוטל מן המוכר ק"ר כספים ואם ההוצאה יתירה על השבח כגון שהוציא עליה כ' ושוה עכשיו ק"י אין לו מבע"ח אלא ר' כספים מן ההוצאה כשיעור השבח שהשביח בקרקע ונוטל ק' מן המוכר ומפסיד ר' הלוקח. וזו שנוטל הקונה חלק בקרקע הוא נוטל.

הא דלא מסיק אלא שיעור ארעא. תימה כיון דלא מסיק אלא שיעור ארעא אמאי נוטל שבח היתר על היציאה [א] וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר הניחא כו' ולפי המסקנא דמוקי באפותיקי מ"מ דלא"פ דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא נותן לו היציאה לגוקח והשבח היתר על היציאה לוקח חנם כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות: **הניחא** למ"ד כו'. מפורש בהמקבל (לקמן דף קי:) ב) (ועיין בכתובות דף לא: ד"ה מאי):

כגון דשוייא אפותיקי. השתא מצי מיירי דמסיק ביה אפי' שיעור ארעא ושבחא ואפ"ה כיון דשוייא אפותיקי צריך ליתן היציאה כדין יורד כו' כדאמרי' בפרק המקבל (שם.) גבי יתומים אומרים אנו השבחנו ורוצים היציא' דמיירי באפותיקי ואע"ג דמסיק בהו שיעור ארעא ושבחא דהא אם אביהם השביח גובה הכל ומיהו אין ראיה דשאני יתומים שאין להם על מי לחזור ליקח היציאה דכיון שעשה אביהם אפותיקי הרי הוא כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות שאינו מפסיד היציאה אבל בלוקח שאינו מפסיד כלום שהמוכר משלם לו היציאה והשבח שזה פוטרו מחובו מצינו למימר דאפילו באפותיקי כיון דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא שקיל הכל שבשביל שעשאה אפותיקי לא יגרע כחו וא"ת כיון דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו כשמוכר לאחר הוה ליה לגוקח מגזלן שהרי אינו של מוכר א"כ למה נוטל מן המוכר השבח היתר על היציאה והא לוקח מגזלן לשמואל לית ליה שבחא וי"ל כגון שמכרה קודם שבח זמנו של בעל חוב דחל המקח עד הזמן ולא דמי לגזלן שלא חל המקח כלל דזוזי הוו הלואה ואם ישלם שבח הוה ליה רבית ואפילו מכרה אחר הזמן היה סבור לפייס בע"ח בזוזי וחל המקח עד שטרפה ממנו: **מעות** יש לו **שבח אין לו.** תימה בהגזל קמא (ב"ק דף לה. ושם: ד"ה דלמא) תנא ה' גובין מן המחוברין שבח ומוקי לה בת"ח דידע דקרקע אינה נגזלת אלמא אפילו בהכיר בה יש לו שבח וי"ל דהתם מיירי כשקיבל עליו אחריות: **ונתן** לו לשם מתנה. אבל בערכין פרק המוכר שדה (דף כט: ושם) גבי המוכר שדהו בשנת היובל עצמה דאמר שמואל מעות חוזרין ליכא למימר אדם יודע שאין מכר ביובל דאין זה פשוט דהא אמר רב מכורה ויוצאה: **חזר** ולקחה כו'. אלא הכיר בה מיירי וקמיבעיא ליה אם הגזלן יכול לבטל המקח ולהחזיר לו מעותיו או לאו: **דמית** לוקח. פרש"י אחר שלקחה ואין גראה דמיד שקנה הגזלן זכה בו לוקח ואטו משום דמית ליה בתר הכי פקע כחו אלא יש לומר דמית קודם שלקחה הגזלן מגזל ד) (ומית גזלן) כ"ל שהיה חולה או גוסס בשעה שלקחה מגזל:

מאי

המגיע לכתפים כאן בשבח שאינו מגיע לכתפים ד) והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה אלא כשיעור ארעא דיהיב ליה שבחיה ומסליק ליה ה) הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב שפיר אלא למאן דאמר כי א) אית ליה זוזי ללוקח מצי מסליק ליה לבעל חוב נימא ליה אילו הוה לי זוזי הוה מסלקינך מכולה ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי ו) גרבא דארעא בארעא שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן ב כגון שעשאו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו: הכיר בה שאינה שלו ולקחה אמר רב מעות יש לו שבח אין לו ושמואל אמר אפי' מעות אין לו במאי קמיפלגי רב סבר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשום פקדון ונימא ליה לשום פקדון סבר לא מקבל ושמואל סבר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשום מתנה ונימא ליה לשום מתנה כסיפא ליה מילתא והא פליגי ביה חדא זימנא ז) דאיתמר המקדש את אחותו רב אמר ח מעות חוזרין ושמואל אמר ג מעות מתנה רב אמר מעות חוזרין אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון ונימא לה לשום פקדון סבר לא מקבלה מיניה ושמואל אמר מעות מתנה אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה ונימא לה לשום מתנה כסיפא לה מילתא צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב דלא עבדי אינשי דיהבי מתנות לנוכראה אבל גבי אחותו אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהך בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודה ליה לרב צריכא בין לרב דאמר פקדון בין לשמואל דאמר מתנה האי לארעא במאי קא נחית ופירות היכי אכיל סבר אנא איחות לארעא ואיעביד ואיכול בגויה כי היכי דהוה קא עביד איהו ח) לבי אתי מריה דארעא זוזאי נהוו לרב דאמר פקדון פקדון לשמואל דאמר מתנה מתנה אמר רבא ד הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח ה הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו ט) אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי מקח וממכר בעא מיניה שמואל מרב ט חזר ולקחה מבעלים הראשונים מהו אמר ליה י מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו מאי טעמא מר זוטרא אמר ניחא ליה י) דלא נקרייה גזלנא רב אשי אמר יא ניחא ליה דליקו בהמנותיה מאי בינייהו איכא בינייהו דמית לוקח מאן דאמר ניחא ליה דלא לקרייה גזלנא

המגיע לכתפים. קרוב ליקלר אלא שעדיין צריכין לקרקע הוי להו כפירות גמורין ואין בעל חוב גובה אותו בלא יציאה: **והא מעשים בכל יום.** דיני טורפי מקח באין לפני שמואל ומגבי לבעל חוב כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן שצריכין לקרקע: **הא.** דקתני נוטל יציאה מבעל חוב דלא מסיק ביה בעל חוב במוכר שיעור ארעא ושבחא הלכך יהיב בעל חוב לגוקח שבחיה ומסליק ליה. והאי דנקט למלתיה בלשון יציאה ולא תנא נוטל כנגד החוב מבעל הקרקע והמותר מבע"ח לאשמועינן היא גופא אתא דהיכא דיציאה יתירה על השבח אין לו אלא יציאה שיעור שבח: **הניחא למאן דאמר כו'.** פלוגתא היא בכתובות (דף לא:): **אי איכא ליה זוזי לגוקח.** לפרוע החוב: **לא מצי מסלק ליה לבע"ח.** מן ארעא דבע"ח קדיש: **שפיר.** דמצי למימר דהיכא דיש קרקע מותר על החוב עם השבח מסלק ליה לגוקח בזוזי על כרחו דלוקח ולא מצי אמר לוקח הב לי מן ארעא שיעור שבחי דאמר כוליה דידי ואת ירדת בה שלא ברשות: **דשוייא נהליה.** לוה לבעל חוב אפותיקי להא ארעא והכל מודים בזו דאי הוה ליה זוזי ללוקח לא הוה מצי מסלק ליה: ו) **הכא במאי עסקינן.** האי בריתא דלעיל: **הכיר בה.** לוקח בקרקע זו: **שאינה שלו.** של מוכר שגזולה היתה אצלו ולקחה: **מעות יש לו.** מן המוכר לכשיוציאנה נגזל מידו: **שבח אין לו.** שקרקע זה אינו קנוי לו: **לא מקבל.** לשמור: **מעות חוזרין.** הקדושין חוזרין לו: **כיון דרב דאמר כו'.** כלומר היכי מצינן לומר טעמא דרב משום דגמר ונתן לשום פקדון וטעמא דשמואל משום דגמר ונתן לשום מתנה ואי הוה דעתיה לחד מהנך היכי הוה נחית להאי ארעא לעובדה ולאכול פירותיה על כרחיה סבור היה שיהא המכר קייס ולא היה בקי בדין וטעמא דפלוגתא דרב ושמואל טעם אחרינא הוא: **דהוה עביד.** הגזלן: **דרב דאמר פקדון פקדון.** כלומר אליבא דרב מפרשינן דהאי מימר אמר זוזי נהוו פקדון ולשמואל מפרשינן דהאי אמר זוזי נהוו מתנה: **הלכתא.** בפלוגתא קמייתא יש לו מעות ויש לו שבח: **ואע"פ דלא פירש.** ולית לן דשמואל דאמר שבח צריך לימלך: **ואחריות טעות סופר הוא.** ולית לן דשמואל דאמר שעבוד צריך לימלך: **חזר.** גזלן ולקחה מבעלים הראשונים לאחר שמכר לגוקח: **מהו.** להיות במקום בעלים כאילו לקחה אחר ויוציאה מיד הלוקח: **אמר ליה.** לא מצי לאפוקה שכשמכר מכר לו כל זכות שתבא לידו וכשלקחה לא לקחה אלא כדי שתהא מקויס ביד הלוקח: **דלא ליקרייה גזלנא.** שלא יחרפנו לוקח זה כשיוציאנה נגזל מידו ויקראנו גזלן לכן חוזר להעמיד ממכרו: **דמית** לוקח. לאחר שלקחה גזלן מן הבעלים והגזלן בא להוציאה מבניו: **למ"ד.** לא חזר להעמיד ממכרו אלא דלא ליקרייה לוקח גזלן: הא

הראשונים מהו. ופשט ליה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו מאי טעמא מר זוטרא אמר ניחא ליה דלא נקרייה גזלנא. רב אשי אמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה. דברים פשוטים הן דודאי קנאה הקונה אותה מן הגזלן כיון שקנאה הגזלן מן הנגזל.

דהא מתניתא וכי יהיב ליה דמים ולא מן הקרקע עצמו בשעשאה לו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו השדה ואליבא דמ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבע"ח בזוזי מוקים להא מתניתא בשעשאה לו הלוה אפותיקי וחזר ומכרה. ואסקי' אפי' שבח המגיע בכתפים כגון ענבים שהגיעו להבצר וקמנו להקצר שהגיעו ליטלם

ד) דכרי רבינו אלו הוא בריש"ף כאן בשם ואיכא מאן דאמר ויעוין שם מש"כ שם ע"ז. ה) וכ"כ הרי"ף כאן והביא לאיה לזה מפ' הגחל עליס ע"ש.

עין משפט נר מצוה

קלא א ב מיי' פכ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ה ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קטו סעיף ג:

קלב ג מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נ סעיף ב:

קלג ד מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ו ופכ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין עג לה טוש"ע מ"מ סימן קטו סעיף ח וסימן שנא סעיף ח:

קלד ה מיי' פ"ט מהל' גזילה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סימן שנ"ג סעיף ח:

קלה ו ז מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ח ופי"ט מהל' מכירה הל' ג ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' לט סעיף ח וסי' קיח סעיף ח וסי' רכה סעיף ח:

קלו ח ט מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שעד סעיף ח:

מוסף רש"י

בשבח המגיע לכתפים. כגון תבואה שגדלה כל לרכה נוטנה לגוקח או דמיה (ב"ק צה:). **אפילו בשבח המגיע לכתפים.** לריכין לקרקע דבר מועט, דאילו אין לריכין לקרקע הוי להו פירות ולא מיקרו שבח ובעל חוב גובה השבח קאמר ולא פירות גמורין (לקמן קי:). **אי אית ליה זוזי ללוקח.** שיעור דמי החוב (שם). **שפיר.** איכא למימר דאדרעא מעיקרא דידיה סולי והוא דנחת לה אלא כרשות שקל שבחא מזוזי ולא באדרעא סולא והוה מסיק ביה שיעור ארעא כולה (שם). **לא יהא לך פרעון אלא מזו.** ואימני הוו ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה (ב"מ קע:). **אחריות טעות סופר הוא.** שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים, אלא הלוה זה טעות אלא באחריות שעבוד נכסיו והסופר טעה (כתובות קד:) אחריות שאינו כתוב בשטר אלא נכתב השטר אתם, טעות ובגנבת הסופר הוא וכמי שכתב בו אחריות דמי (רשב"ם ב"ב קסט:). **דלא נקרייא גזלנא.** אדם שמכר שדה גזולה לחבירו, מחזר על הבעלים הראשונים ולוקחה מהם להעמיד ביד הלוקח כי היכי דלא ליקרייה גזלנא (לקמן עב:).

רבינו חננאל

והני מילי בדלא מסיק ביה בעל חוב אלא ק' בלבד אבל אם נושה בו בשיעור ארעא ושבחא נוטל הכל ואינו נותן ללוקח אפי' ההוצאה וזו שינויא דשמואל היא ולא סמכינן עלה ו) אלא לעולם נותן הבעל חוב ההוצאה ללוקח כפשוטה

מסורת הש"ס

א) ב"ק לה: וש"נ לקמן קי:. ב) [לקמן קי: ב"ק לו.]. ג) [בב"ק לו. ולקמן קי: מיתא גריוותא], ד) גיטין מה. [קדושין מו:] ערכין ב, ה) [לעיל יד. כתובות קד: ב"ב קסט:], ו) [לקמן עב:] [ל"ל קודם ד"ה דשויא], ז) [וכן עוד בתוס' ב"ק לו. ד"ה המיתא וע"ע תוס' לקמן לה. ד"ה המיתא], ח) ס"א וכתב הכי מית גזלן שהיה כו',

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולכי אתי מריה:

גליון הש"ם

גמ' מעות חוזרין. עי' ב"ב עח ע"א תוס' ד"ה אבל: שם חזר ולקחה מבעלים. עי' בהר"ש פ"ו מ"ג דתרומות:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הא כי' אמאי נוטל ס"ה על היציאה. ג"כ וכ"ג דחכו קושית גמ' באמת המיתא כי' כדין יורד שלא ברשות וכמו בפאותיקי (וכ"כ הרמב"ן במלחמות דלא כש"ך סי' קטו"ו ס"ק כו):

רבינו חננאל (המשך)

בכתפו ולצאת כיון שעדיין בקרקע הן הכל נוטלם הבעל חוב בחובו. וכבר פירש' היטב בפרק המקבל שדה מחבירו בענין שלשה שמין להן השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט ובע"ח ליתומין ובעל חוב ללקוחות דלעולם נוטל הלוקח ההוצאה מן הבעל חוב כפשוטה דהא מתניתא דלא גרע מן היורד לשדה חבירו ונטעה שלא מרשותו דקי"ל שמין לו וידו על התחתונה ופירשנוה בפ' מי שמת. הכיר בה שאינה שלו ולקחה רב אמר מעות יש לו שבח אין לו. ושמואל אמר אפי' מעות אין לו. ואסיקנא רב אמר מעות פקדון ושמואל אמר מעות מתנה וכן לענין מקדש אחותו רב אמר מעות פקדון וחזרין ושמואל [אמר] מעות מתנה ואינן חזרין וצריכא. אמר רבא הלכתא המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינו שלו יש לו מעות ויש לו שבח דאושבחא ארעא ממילא כגון שקנאה במנה ועתה הוקרה ושוה מאתים יש לו כגון זה השבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח. הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו ואחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר ג) אבל אם נטע אילנות והשביח בין הלוקח בין הגזלן לוקחין שיעור שבחם מן הנגזל. הא דבעא שמואל מרב חזר ולקחה מן הבעלים

הא מיתה. לוקח ומי יחרפנו עוד הלכך לא נתכוון לזה אלא להעמידה בידו בחייו ולא לאחר מותו. מ"ד כו': **דמיה גזלן.** לאחר שלקחה והגניס בחיים להוליא מיד הלוקח: **הא מיתה ליה.** ולא נתכוון להעמיד ממכרו אלא בימי חייו שלא יחרפוהו: **אע"ג דמיה ניחא ליה.** מעיקרא: **דליקו בהימנותיה.** אפילו לאחר מיתה: **סוף סוף קרו לבניה בני גזלנא.** נמצא שאף לאחר מיתה מחרפין אותו: **זבנה אורתה.** אם [א] קודם שלקח מן הבעלים חזר ומכרה לאיש אחר גבד מן הראשון או הורישה לאחד מבניו או יהבה במתנה ואחר כך לקחה האי ודאי איגלי דעתיה דלאו לאוקמי קמיה לוקח ראשון בעי ולא ניחא ליה דליקוס בהימנותיה שהרי מכרה לשני: **נפלה ליה.** לגזלן בירושה שמתחילה גזלה לאחד ממורישיו ומת הנגזל: **ירושה ממילא הויא.** והא[ב] ליכא למימר ניחא ליה דליקו בהימנותיה דהא לא טרח אבתרה דיימא גלי דעתיה דניחא ליה דליקו הלכך הוי כיורש דעלמא וחוזר ותובעה ונותן מעות לנוקח: **גנייב בחובו.** לאחר שגזלה ומכר לו ובא לו אצל נגזל ואמר לו הגבה לי בחובי קרקע שגזלתיך: **אי איתא ליה ארעא אחריתי.** לנגזל שיכול לגבות חובו ממנה ואמר ליה בזו שגזלתי אני חפץ הא טרח אבתרה ואמרינן לאוקמה קמיה לוקח בעי: **יהביה ניהליה במתנה.** נגזל לגזלן: **ועד אימת.** יקחנה מבעלים הראשונים לאמרינן דמשום דניחא ליה דליקו בהימנותיה לקחה: **עד שעת העמדה בדין.** עד שיטרפוה מן הלוקח ויעמידהו בדין אצל משעמד בראשון עד שעת העמדה בדין גלי אדעתיה דלא מהימן הוא ואם לקחה אחרי כן לאו לאוקמיה קמיה לוקח בעי: **עד דמטא אדרכתא לידיה.** עד שיחייבוהו ב"ד לפרוע לנוקח מעותיו ועמד במרדו עד שכתבו פסק דין ונתנו לנוקח על נכסיו של גזלן שבב"מ שימצאם יחזיק בהן והיינו תשעים יום לאחר שעמד בדין דלאמרי' בהגוזל [בתרא] (ב"ק דף קיב:): **עד דמסתלק יומי דאלרוסף.** לאחר שמצא זה קרקע משל גזלן ובא לב"ד והן מכריזין שכל מי שרוצה לקנות קרקע יבא ויקחנה דלאמרי' בערכין (דף כא:) שוס היתומין שלשים יום[ד]: **מתקיף לה רמי בר חמא.** אהא מה מכר ראשון לשני כו': **אהא.** הא דרב: **במאמינו.** שאמר לו אני סומך עליך שתתנה בידי: **גמר ומקני.** כשלקחה מבעלים הראשונים: **מלודיי.** של חיות ועופות ושל דגים: **דבריו קיימין.** לקמן פריך מאי שנא ריש כו': **הא גברא והא חיובתא.** הרי אדם גדול וכמוהו תשובתו דקתני לא אמר כלום ולכשיגדל לא קנה לוקח כיון דהאיש שעתא לאו דידיה הוו נכסי אביו ולא אמרינן מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: **לא סמכא דעתיה.** דלוקח דקאמר מי יימר שיגדל מאביו כלום שמא ימכור אביו נכסיו בחייו: **שלחוה.** להא תיובתא דרב ששת דאותיב אדרב: **איגה צריכה לפנים.** איגה צריכה כדי לתרלה להכניסה לפני בני הישיבה שאין בהן יודע לפרקה. ותשובת הגאונים פורשין לגאני דליכא קושיא מעליא אל תעלוה לגיו: **הוה עובדא בפומבדיתא.** שדנו דין כרב ואותביון מהא מתניתין ואמר רב יוסף כו': **משום כבוד אביו.** כשהיה אביו נכסיו ולריך מעות לקבורתו ולתכריכין ומוזהר לכבוד אביו שלא לשהותו בבזיון:

משום

מאי גזלינא מינך. וא"ת וכי מכרה נמי מה גזלו והלא לריך להחזיר לו מעותיו וי"ל דמ"מ יקראנו גזלנא כל זמן שלא יפרע לו: **ארצי** קמיה כי היכי דליקום בהימנותיה. משמע דהכי הלכתא מדלא נקט לישנא דלא נקרייה גזלן ועוד דהלכה כרב אשי דהוא בתראה וגדול בחכמה ובמנין: **האי שטרא חספא בעלמא הוא.** וא"ת ולימא דקני לה במה שהחזיק בה אחר שקנאה גזלן וי"ל דמשמע ליה משנה שקנאה הגזלן היא של לוקח אע"פ שלא עשה בו שום מעשה וא"ת מעותיו שהיו תחלה מלוה נעשו עתה מכר וי"ל באתרא דלא קנו בכספא א"נ במלוה אינו יכול לקנות כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף ו:) המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה והא דאמר בהאיש מקדש (שם דף מז.) ושוין שבמכר קנה היינו במלוה שיש לו על אחרים דאז בשאר בענין זה מקודשת לכ"ע אי לאו דאשה לא סמכא דעתה וירא שיחזור וימחול אצל מלוה שאשה חייבת לו אם מוחל לה ומקדשה בה אינה מקודשת דלא נתן לה כלום דמקמי הכי היה ברשותה וכן במכר לא קנה אע"ג דכשמקדשה בהנאת מחילת מלוה היא מקודשת דלא גרע מארוות לה זמנא ואדבר עליך לשלטון דמקודשת וכן במכר אם מכר בהנאת מחילה קונה כמו בהחליף דמי שור בפרה מ"מ לא משמע ליה שהיה מקנה לו בהנאת מחילת מלוה משום דמשמע מיד שלקחה הגזלן קנה לוקח ראשון:

בההיא הנאה דקא סמיך כו'. והוא כאילו א"ל שדה זו תהא קנויה לך לכשאקחנה:

מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום. וא"ת לימא דרב דאמר כר"מ ובריתא כרבנן וי"ל דלגידן קפריך דאית לן כרב דאיתא פרק איזהו נשך (לקמן דף עב:) דמייתי גמרא טעמא דלא ליקריה גזלנא וניחא ליה דליקו בהימנותיה וסבירא לן כרבנן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דשמואל פסיק כרבי יוחנן הסנדלר פרק אע"פ (כתובות דף נט.) ורב נחמן סבר בפירות דקל אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ורב האי פסק דאין הלכה כרב בהא משום דס"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' ולא נהירא מכח דאיזהו נשך (לקמן דף עב:):

ה) **קנויה לך מעכשיו.** תימה מה לריך מעכשיו כיון דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאי לענין חזרה הא כל זמן שלא בא לעולם יכול לחזור אע"ג דאמר מעכשיו וי"ל דנ"מ אם נקרע השטר או שאבד קודם שלקחה זה דקני כיון דאמר מעכשיו[ו]:

שדה

הא מית ליה ומאן דאמר ניחא ליה דליקום בהמנותיה בהדי בני נמי ניחא ליה דליקום בהמנותיה סוף סוף קרו ליה בני לוקח גזלנא אלא איכא ביניהו דמית גזלן מאן דאמר ניחא ליה לאיניש דלא לקריוהו גזלן הא מית ליה למ"ד ניחא ליה דליקום בהמנותיה ה"נ אע"ג דמית ניחא ליה דליקום בהמנותיה סוף סוף קרו לבניה בני גזלנא אלא איכא בינייהו דיהבה במתנה מאן דאמר ניחא ליה דליקום בהמנותיה [א]מתנה נמי ניחא ליה דליקום בהמנותיה מאן דאמר ניחא ליה דלא נקריוהו גזלנא א"ל מאי גזלינא מינך: [ב]פשיטא זבנה אורתה ויהבה במתנה לאו לאוקמה קמי לוקח קא בעי [ג]נפלה ליה בירושה ירושה ממילא היא ולאו איהו קא טרח אבתרה גבי איהו בחובו [ד]חזינא אי אית ליה ארעא אחריתי ואמר האי בעינא [ה]לאוקמה קמיה לוקח קא בעי ואי לא זוזי הוא דבעי אפרועי יהבה נהליה [ו]במתנה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מתנה כירושה דהא ממילא וחד אמר [ז]מתנה כמכר דאי לאו דטרח וארצי קמיה לא הוי יהיב ליה מתנה להכי טרח וארצי קמיה כי היכי דליקום בהמנותיה ועד אימת ניחא ליה דליקום בהמנותיה אמר רב הונא עד שעת העמדה בדין חייא בר רב אמר עד דמטא אדרכתא לידיה רב פפא אמר [ח]עד דמתחלן יומי אכרזתא מתקיף לה רמי בר חמא מכדי האי לוקח במאי קני להאי ארעא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא א"ל רבא תהא במאמינו בההוא הנאה דלא קאמר ליה מידי וקא סמיך עליה טרח ומייתי ליה גמר ומקני ליה מתיב רב ששת [ט]מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום מה שאירש מן אבא היום מכור לך מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין אמר רמי בר חמא הא גברא והא תיובתא אמר רבא גברא קא חזינא ותיובתא לא קא חזינא הכא סמכא דעתיה והכא לא סמכא דעתיה הכא סמכא דעתיה דאזיל טרח ומייתי ליה כי היכי דלא נקרייה גזלנא הכא לא סמכא דעתיה שלחוה לקמיה דרבי אבא בר זבדא אמר להו זו אינה צריכה לפנים אמר רבא זו צריכה לפנים ולפני לפנים הכא סמכא דעתיה והכא לא סמכא דעתיה הוה עובדא בפומבדיתא ואותביה אמר להו רב יוסף זו אינה צריכה לפנים ואמר ליה אביי צריכה לפנים ולפני לפנים הכא סמכא דעתיה הכא לא סמכא דעתיה ומאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבי יוחנן סיפא מה שאירש מאבא היום משום כבוד אביו מה שתעלה מצודתי היום

מסורת הש"ס

א) [דומה להכא פליגי ג"כ ר' אחא ורבינא במגילה כו: וע"ש], ב) [תוספ' דנדרים ספ"ו ועי' תוס' כתובות לא: ד"ה דזבנה], ג) [והכא. רש"ל], ד) [ע"ש תוס' ד"ה שוס], ה) (שייך לע"ב), ו) [וע"ע תוס' יבמות לג. ד"ה קנייה],

גליון הש"ם

גמ' לאוקמה קמי לוקח קבע. עיין בר"ש פ"ו מכנה ג דתרומות: שם מתנה במכר. עיין מגילה כו: וכר"ש רפ"ב דמעשרות:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה זבנה אורתה אם קודם כו'. נ"ב ומגמ"ס פי' אפילו אחר שלקחה (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שע"ג ס"ק ג):

מוסף רש"י

מה שאירש מאבא מכור לך כו' לא אמר כלום. לאין אדם מקנה דבר שלא זכה בו (כתובות צא:).

רבינו חננאל

מיהו איצטריכינן לפרושה דחזינן מר זוטרא ורב אשי דאינון בתראי שקלו וטרו לפרושי טעמיה דרב הני מילי בעידנא דקנאה הגזלן מן הנגזל אבל אם נפלה לו לגזלן בירושה מן הניגזל לא אמר' קנאה לוקח או מי שניתנה לו במתנה. וחזינן נמי בפרק איזהו נשך הלכה מלוה ישראל מעותיו של נכרי. תוב התם שקלי וטרו מרימר ורבינא בהא דאמר רבא התם ניתן ליכתב הכא לא ניתן ליכתב אלא הא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שגזל [שדה] מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מבני חורין ואמרינן אמאי נימא לא ניתן ליכתב. ופרקי' הכי השתא התם אי למאן דאמר ניחא ליה דלא ליקריוה גזלן אי למאן דאמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה מפיים למריה ומוקים ליה לשטריה הכא אברוחי אברח ליה מוקים ליה לשטריה ש"מ דהלכתא כוותיה דרב בהאי וסוגיא דשמעתא

עין משפט נר מצוה

קלז א מיי' פ"ט מהל' גזילה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעד סעי' ח:

קלח ב ג מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעי' ב:

קלט ד מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' ג:

קמ ה מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ד:

קמא ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעי' ח:

קמב ז מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעי' ח:

רבינו חננאל (המשך)

כרב אשי דאמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה. הלא תראה כדאתקיף ליה רמי בר חמא פריק ליה רבא תהא במאמינו פירוש בההוא הנאה דלא אמר ליה ולא מידי [ב] דסמיך ליה ואזיל ומפיים לגנזל וקני ליה מיניה גמר ומקנה ליה והוא דמחזיק בה. והא דאותיב רב ששת הכא הא דתני מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום דקיימא לן אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם. היא בתוספתא במסכת נדרים ומפורש בתלמוד ארץ ישראל בכתובות פרק אע"פ מה שאירש מאבא היום מכור לך בלוה לתכריכי אביו מפני שהיה גוסס וזה פ' משום כבוד אביו. מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימים משום כדי חייו. קשיא ליה לרב דאמר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. ופרקי אביי ורבא הכי הא מתניתא דתנא [בתוספתא] בסוף מסכת נדרים ליכא למימר דסמכא דעתיה דהא כי הדר ביה לא מצי קרי ליה גזלנא לפיכך לא אמר כלום אבל הא דרב דאי לא טרח ומייתי ומוקים לה בידיה מצו קרו ליה גזלנא סמך דעתיה דאזיל וטרח ומוקים לה בידיה כי היכי דלא ליקריוה גזלנא. ואמרי' מה שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר ר' יוחנן סיפא דקתני מה שאירש מאבא היום מכור לך דבריו קיימים משום כבוד אביו אמרו חכמים מכירתו קיימת. וכבר פירשנוהו בתלמוד ארץ ישראל בלוה בתכריכי אביו פי' כגון שהיה אביו גוסס ומוכר לעשות לו תכריכין וכן מי שאין לו [מה] יאכל משום כדי חייו אמרו חכמים אם אמר מה שתעלה

ב) גרלאה דל"ל ומסיך עליה דאזיל ומפיים כו'.

שדה שאני לוקח. ל"ג זו מדקאמר והאלהים אפילו בשדה זו הלא בפירוש אמר זו:

בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו. תימה שטרי אדרכתא אמאי לאו בני פרעון נינהו כיון דעדיין לא זכה בקרקע עד שכתבו לו שטרי חלוטאתא וכן בסמוך דקאמר איהו דאפסיד אנפשיה דבעי ליה למקרעיה או אבעי ליה למכתב שטר מכירה בשטרי אדרכתא שעדיין הקרקע היא בידו במה אפסיד אנפשיה והלא יכול לטעון פרעתי וי"ל דשטרי אדרכתא נקט אגיבא דרבה דאית ליה בפרק המפקיד (לקמן דף לה: ושם) דאכיל פירי מכי מטא אדרכתא לידיה מ"כ לא יוכל לומר עוד פרעתי כיון שכבר זכה בקרקע ולרבא דאית ליה מכי שלמו יומי דאכרזתא לדבריו יעמיד מתני' בחלטאתא גרידא ויש ספרים דל"ג אדרכתא:

אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזיר. תימה דמשמע דאיירי באין חייב מודה כדאמר שמא כתב גלות ולא לוה לכך לא יחזיר דחיישינן לפרעון אבל אם לוה מודה יחזיר דלא חיישינן לקנויא ולא לשמא פרעו ורוצה לחזור וגלות בו כדי להרויח פשיטי דספרא וקשה דלקמן (דף יז.) מ"ר יוחנן שטר שכתוב זמנו בו ביום וכתוב בו הנפק יחזיר ומוקי לה רב כהנא כשחייב מודה ודוקא שכתוב בו ביום אבל אין כתוב בו ביום לא יחזיר או משום פשיטי דספרא או משום קנויא וכן לעיל (דף יג:) אוקי ר"י מתני' דמגא שטרי חוב לא יחזיר בחייב מודה ומשום קנויא דסברי רבנן דאין בו אחריות גבי (לוה) נמי ממשעבדי [8] (ותניא כוותיה דרבי יוחנן) וי"ל דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן דרב כהנא יעמיד הכא מלתא דרבי יוחנן אף כשחייב מודה ומשום קנויא ורבי אבהו דמספרא דוקא כשאין חייב מודה אבל כשחייב מודה יחזיר דלא חיישינן לקנויא יעמיד נמי מתני' לעיל כשחייב מודה ומשום שמא כתב גלות ולא לוה כרב אסי אבל היכא דליכא למיחש לכתב גלות ולא לוה כמו בשטרי הקנאה או כתוב בו הנפק כי הכא יחזיר דלא חיישינן לקנויא וגמרא דנקט לעיל טעמא דקנויא סבר כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו או אקרי וכתיב לא אמרינן:

ומשום דהוחזק כפרן תו לא פרע כלל. ואף על גב דאמרינן לקמן (דף יז.) הוחזק כפרן לאותו ממון הכא דנפל שאני דמוכחא מלתא דמשום הכי לא היה מזהר לשומרו לפי שפרעו הלוה: חייב

שוים אלא כגון שהוחזק כפרן אמר רבא ומשום דהוחזק כפרן חדא זמנא תו לא פרע כלל אלא אמר רבא מתניתין בשטר חלטאתא ואדרכתא וכדרבי זירא: וכפרן הואיל ואתא לידן נימא ביה מלתא דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אמרו לו [9] צא תן לו ואמר

ב"ד הוא: **ירמיה ברי גרסינן: שהוחזק.** לוה זה כפרן פעם אחרת לפיכך אין נאמן לומר פרעתי ובהיא תנן יחזיר: **ותו לא פרע כלל.** בתמיה. ואי חיישינן לפרעון זה שלא מזהר לשמור שטרו יפסיד: **לא תן לו.** שפסקו לו דינו בב"ד שציוו עליו לתת לו: ומר

משום כדי חייו [6] אמר רב הונא אמר רב [1] האומר לחברו שדה שאני לוקח לבשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה [2] אמר רבא מסתברא מלתא דרב בשדה סתם אבל בשדה זו לא מי יימר דמזבין לה ניהליה והאלהים אמר רב אפי' בשדה זו מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי' כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דתניא [3] האומר לאשה התקדשי לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שיחלוץ לך יבמיך לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת ר"מ אומר מקודשת והא אשה כשדה זו דמיא וא"ר מאיר מקודשת: אמר שמואל [4] המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים דאי משום דכתב ללות ולא לוה [5] הא שעבד נפשיה ואי משום פרעון [7] לא חיישינן לפרעון דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה אמר רב נחמן אבא מן ספרי דייני דמר שמואל הוה והוינא כבר שיתא כבר שבע ודכרנא דהוו מכרזי ואמרי הני שטרי אקנייתא דמשתכחי בשוקא נהדרינהו למרייהו אמר רב עמרם אף אנן (6) תנינא [8] כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר אלמא לא חיישינן לפירעון א"ל רבי זירא מתניתין בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו אמר רבא והני לאו בני פרעון נינהו והא [9] אמרי נהרדעי שומא הדר עד תריסר ירחי שתא ואמר אמימר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי [1] דשומא הדר לעולם אלא אמר רבא התם היינו טעמא דאמרי איהו הוא דאפסיד אנפשיה דבעידנא דפרעיה אבעי ליה למקרעיה לשטרייה א"נ למכתב שטרא אחרינא עילויה דמדינא ארעא לא בעיא למיהדר [2] ומשום [1] ועשית הישר והטוב בעיני ה' הוא דאמור רבנן תהדר הלכך מרישא הוא דקא זבין איבעי ליה למכתב שטר זביני גבי שטר חוב מאי איכא למימר אם איתא דפרעיה איבעי ליה למיקרעיה לשטרייה אימור אשתמוטי קא משתמיט ליה דא"ל למחר יהבנא לך דהשתא ליתיה גבאי אי נמי אפשיטי דספרא זייר ליה: א"ר אבהו א"ר יוחנן המוצא שטר חוב בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזירו לבעלים לא מיבעיא היכא דלא כתוב בו הנפק דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה אלא אפי' כתוב בו הנפק ומאי ניהו דמקוים לא יחזיר דחיישינן לפרעון איתיביה רבי ירמיה לר' אבהו כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר א"ל ירמיה ברי לא כל מעשה ב"ד

משום כדי חייו. מה שתעלה מלודתי היום תקנו חכמים שיהיו דבריו קיימין שמא צריך הוא למזונות דבר מועט אבל מה שתעלה מלודתי כל חדש לו כל שנה אין שם משום כדי חייו: **קנויה לך מעכשיו.** שכשאקחנה לא אוכל לחזור בו: **קנה.** אם יקחנה ואין יכול לחזור כשלקחה: **בשדה סתם.** שדה שאני לוקח ולא אמר זו דשמכא דעתיה דמקבל מתנה לסמוך עליו שיקח שדה ויתנה לו שהרבה שדות מצויות ליקח. אבל אמר לו שדה זו לא סמכא דעתיה דמקבל מתנה ולא האמינו דיימא ניחא ליה דליקו בהימנותיה ולא מסתבר כוותיה דרב בהא: **והאלהים.** בשבועה רב אמרה אפי' בשדה זו דמכדי רב כמאן אמר לשמעתיה כר"מ כו': **והא אשה כשדה זו דמיא.** דיש בלו שאין בידו להביא עצמו לכלל קדושין כאשר אין ביד זה לכוף את בעל השדה למוכרה לו דעבד ושפחה אין בידם לשחרר עצמם ואין ביד אשה להמית את בעלה או אחותה ואמר רבי מאיר דלכשיבאו לכלל קדושין מקודשת היא למפרע: **שטר הקנאה.** שקנו ממנו שאפי' לא יצוה המעות שיעבד עצמו לשלמם: **כל מעשה ב"ד.** קס"ד שטר שכתב בו הנפק שנתקיים בב"ד. אלמא כיון דליכא למיחש לשמא לא לוה שהרי אין מקיימין את השטר אלא בפני בעל דין כדאמרי' בהגוזל (ב"ק דף קיב:) לפרעון לא חיישינן: **בשטרי חלטאתא.** שטר שכתבו ב"ד למוניא שטר על חבירו וחייבוהו לשלם ולא שילם וירדו לנכסיו ושמו לבעל חוב אחד מהם ונתנו לו שטר שעל פי ב"ד באה לו: **אדרכתא.** שלא מצאו לו עכשיו נכסים וכתבו לו שירלוף לאחור על נכסיו ואם ימצא יגבה. אדרכתא לשון רודף ומשיג כמו פרסה בחלא ולא אדרכיה (כתובות דף פ:) ולשון המקרא כתרו את בנימין הרליפוהו מנוחה הדרליכוהו (שופטים כ): **שומא.** ששמו ב"ד לבעל חוב קרקע הלוה: **הדר.** אם יפרע לו מעות עד שנה: **אפסיד אנפשיה.** אם פרע ולא קרע השטר ואם דאמר לומר אבד היה לו לומר כתוב לי שטר מיד שאתה חוזר ומוכרה לי: **דמדינא ארעא לא בעי למיהדר.** טעם נותן לדבריו שראוי לכתוב שטר מכירה עליה שקנויה לו לחלוטין ומדינא לא בעי למיהדר בפדיון אם לא מדעתו: **מרישא דקא זבין.** כלומר אין זה פדיון אלא תחילת קניין כאילו שלו היתה לפיכך הכותב שטר מכירה עליה אינו טועה והיה לו לזה לתבוע שטר מכירה הואיל ודאמר מלהחזיר לו שטר של ב"ד: **אי נמי אפשיטי דספרא זייר ליה.** שעל הלוה ליתן שכר הסופר ופעמים שאין לו מעות ללוה בשעת הלואה והמלוה נותן שכר לכתיבת השטר וכשפרעו מעכב השטר בידו עד שיפרע השכר: **זייר.** לשון עולר כמו מעלרתא זיירא (ע"ז דף ס.) ובלשון המקרא ויזר את הגזה (שופטים ו): **כל מעשה ב"ד.** והאי נמי מעשה

מסורת הש"ס

א) יבמות לג., ב) שם לג: קדושין סג. כתובות נח:, ג) [נעיל יד.], ד) [נעיל יג. יד.], ה) [לקמן יח: כ.], ו) לקמן לה., ז) [דומה לזה ב"ק סח: קו:], ח) ס"א ל"ג,

תורה אור השלם

1 וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְיָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וָיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ: דברים ו יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' אף אין נמי תניינא:

גליון הש"ם

גמ' אמר רבא מסתברא. כעין זה גיטין יג ע"ב וש"נ: **שם הא שעבד נפשיה.** עיין בר"ן פ"ק דקדושין דף ריד ע"ב:

מוסף רש"י

האומר לחברו כו'. קודם שקנה את השדה, קנה. והיא מתנה (יבמות צג.). **לאחר שיחלוץ לך יבמיך.** קסבר הלי מגא אין קידושין מופסין ביימה לשוק (קדושין סב.). **אינה מקודשת דהוה ליה דבריס** אלא בא לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה (שם) כיון דהשתא לא תפסי בה קידושי, לקמיה נמי לא תפסי, דאין אדם מקנה דבר שאינו בא לעולם (יבמות צב:). **לא חיישינן לפרעון.** אפילו אין חייב מודה (לעיל יג. יד.). **כל מעשה ב"ד.** כל מילתא דאתא לב"ד לקיים דליכא למיחש לגמלך עליהן שלא ליתנן (לקמן יח:). **הרי זה יחזיר.** דליכא למיחש לשמא נמלך, דהא ב"ד לא כתבום אלא בדבר מקויים (לקמן כ.). **שומא הדר.** נכסי לוה ששמו ב"ד לבעל חוב מחרין אליו אם נותן מעות לבעל חוב (לקמן לה.).

מסורת הש"ס

א) [מיי' פכ"ג מהל' מכירה הל' ה' ש"ע מ"מ סימן רי"ח סעיף ו דלא כרב] קמג ב מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה יד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מ סעי' ה: קמד ג ד מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הלכה טז סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קג סעי' ט:

עין משפט נר מצוה

רבינו חננאל

מצודתי היום מכור לך דבריו קיימים. אבל הא דאמר רב האומר לחבירו שדה זו שאני לוקח לבשאקחנה קנויה לך מעכשיו קני לית הלכתא כרב דאשכחן ביבמות פ' האשה רבה הלכתא האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים וכו'. אמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב ורב כר' ינאי ור' ינאי כר' חייא ור' חייא כר' ור' כר' מאיר ור' מאיר כר' אליעזר בן יעקב ורבי אליעזר בן יעקב כר' עקיבא כולהו סבירא להו אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם. וקיימא לן דהני כולהו שיטה אינון ולית הלכתא אפילו כחד מיניייהו. אמר שמואל המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים ולית הילכתא כוותיה דהא איתותב וקיימא לן חרשישין לפרעון. והא דאמר רב נחמן דכירנא דהוו מכרזי הני שטרי אקנייתא דמשתכחי בשוקא ניהדרינהו למרייהו לטעמיה דשמואל היא ולית הלכתא כוותיה. אמר ר' יוחנן המוצא שטר חוב בשוק אע"ג דכתיב ביה הנפק. פי' הנפק אשרתא דדייני לא יחזיר מאי טעמא חיישינן לפרעון. איני והתנן כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. ופרקי' מתני' בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו. ר' אבהו אמר בשהוחזק הלוה כפרן. אמר רבא ומשום דהוחזק כפרן תוב לא פרע ודילמא הדר ופרע וכו'. כפרן הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא.

ואמר. לאחר זמן: **פרעתי.** ע"פ ב"ד: **נאמן.** ובשבועת היסת: **גם מלוה.** לפנינו לכתוב לו אדלכתא עליו אין כותבין ונותנין לו: **אינו נאמן.** לישבע אלא שכנגדו נשבע ונוטל דכיון דתחילתו הולך לתובעו לדין אין דרכו למהר לפרוע עד שיפסקו דינו פסק גמור: **ואמר פרעתי.** לאחר זמן ע"פ ב"ד: **והעדים מעידים אותו שלא פרע.** בפנינו תבעו לפרוע לו ע"פ ב"ד ולא פרעו הואיל ובפניהם העיז לעבור ע"פ ב"ד אינו נאמן שוב לומר פרעתיו אלא בעדים: **הוחזק כפרן לאותו ממון.** שאין נאמן עוד עליו לומר החזרתי ופרעתי עד שיפרע בעדים: **לא הוחזק כפרן.** ונשבע שפרעו ואע"פ שלא פרעו מיד כשתבעו בפני עדים ואין זה מעיז בב"ד דכיון דלא פסקו לו פסק גמור נשמט ממנו סבר כו': **אלעזר.** לבוש: **הוחזק כפרן לאותה אלעזר.** עד שיפרע: **הוחזק כפרן לאותה שבועה.** לומר נשבעתי עד שישבע בפנינו: **כשנתחייב שבועה בב"ד.** לכיון דתבעו בעדים לקיים דברי ב"ד ולא אבה אינו נאמן לומר עוד קיימתי אחרי כן: **אבל חייב עצמו שבועה.** שאמר לו אשבע לך ותבעו בעדים ולא אבה ואחר כך אמר נשבעתי נאמן ואע"ג דקמי עדים דחייה: **עביד איניש דמקרי ואמר.** לא אעשה מה שלא חייבוני ב"ד אלא אני בעצמי ואין זו סרבנות ומרטה אלא דחייה בעצמא: **וכתוב בו זמנו בו ביום.** שביום שנמלא נכתב: **שכבר נמחל שעבודו.** משפרע מלוה לאשונה ועל האחרונה לא נכתב והוא לה מלוה על פה וטורף לקוחות שלא כדין דאין מלוה על פה גובה מן הלקוחות: **אימא.** דפרעיה אימתי וחזר ולוה אימתי: **אי נימא נמחר.** שני תיבות הן וליום אחריו וקילור סופרים הוא: **תיפוק ליה.** דאפילו נכתב על מלוה זו אחרונה וכתוב בו יום מוקדם כזה הוה ליה השטר מוקדם: **דלא שביחי [אינשי] דפרעי [ביומיה] קאמינא.** הלכך לא חיישינן למידי דלא שכיח ואי אתרמי הולרכו לומר דאין חוזר ולוה בו: **רב כהנא אמר.** הא דא"ר יוחנן יחזיר לבעלים: **כשחייב מודה.** שלא פרע: **שמעי בי רבנן.** שנמחל שעבודו: **ומפסדי לי.** למטרף לקוחות משום דשטרי חוב המוקדמין פסולין דכיון דהאי דאוקמא הכי ליה עדיו בחתומיו זכין לו אף זה מן המוקדמין: **מינח ניחא ליה.** ברמאות ותלי נפשיה בספיקא ואמר דלמא לא שמעי ואיכא רווחא: **מי איכא דטריף לקוחות.** מה טרפא יש בזה שלא יהא בשטר שיחזור ויכתוב לו והלא שניהם ביום אחד הלכך בשטר שנמחל שעבודו לא שביק: **הטוען אחר מעשה ב"ד.** דבר שהוא תנאי ב"ד כגון כתובה ומזון האשה והבנות הטוען ואמר פרעתי שלא בעדים לא אמר כלום: במקום

חייב אתה ליתן לו. הכא משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוי פסק דין גמור כי אם לא ותן לו וכן משמע במרובה (ב"ק דף סט. ופס) וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף ו: ופס) אמרינן ה"ד גמר דין פלוני אתה חייב פלוני אתה זכאי וי"ל דהתם מקרי גמר דין לענין שאסור לבעוע לפי שיודע להיכן הדין נוטה:

רב כהנא אמר כשחייב מודה. תימה א"כ למה נקט הנפק במילתא דר' יוחנן וי"ל דנקטיה משום דיוקא דאי אין כתוב בו ביום אפילו כתוב בו הנפק דודאי לוה לא יחזיר דחיישינן לקנויא או לפסיטי דסקרא:

הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר בלום. אינו נאמן לומר פרעתי מעשה ב"ד קרי כל דבר שחייב לה אפי' לא כתב כגון מנה ומאתים ומזון האשה והבנות לאחר מותו וא"ת למה כותבין כתובה ביום דבלא כתובה נמי אין נאמן לומר פרעתי וי"ל משום תוספת אבל מנה ומאתים גבייה בלא כתובה ותוספת נראה דאפי' אית לה סהדי דהתנה לה נאמן לומר פרעתי [1] ואין רואה מכלתי' [2] דר' שבתאי דהוה מהימן לומר פרעתי אי לאו דהוחזק כפרן דר' שבתאי ערב היה אבל בעל שמא לא היה נאמן ואין רואה נמי מדתני לעיל (דף ז:) מלא כתובה לא יחזיר ומשמע דלא יחזיר משום תוספת שהיה נאמן לומר פרעתי לגבי מנה ומאתים נמי מפסיד דהא נאמן לומר פרעתי מנה מגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך אם אין לה עדי היומא או אם אין לה עדי קדושין נאמן

ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן בא מלוה לכתוב כותבין ונותנין לו רב זביד משמיה דר"נ אמר [א]בין צא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן [ב]בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו אלא אי איכא לפלוגי הכי הוא דאיכא לפלוגי [ג]אמרו לו צא תן לו ואמר פרעתי והעדים מעידין אותו שלא פרעו [ד](וחזר ואמר פרעתי) הוחזק כפרן לאותו ממון [ה]חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי והעדים מעידין אותו שלא פרע וחזר ואמר פרעתי לא הוחזק כפרן לאותו ממון מ"ט אשתמטוי הוא קא משתמיט מיניה סבר עד דמעיינו בי רבנן בדיני אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ה]מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון כי הא דשבתאי בריה דרבי מרינוס כתב לה לכלתיה איצטלא דמילתא בכתובתה וקבלה עליה אירכס כתובתה אמר [ו](להו) לא היו דברים מעולם [ז]אתו סהדי ואמרי אין כתב לה לסוף אמר להו פרעתיה אתא לקמיה דרבי חייא א"ל הוחזקת כפרן לאותה איצטלא: א"ר אבין א"ר אלעא א"ר יוחנן [ט]היה חייב לחבירו שבועה ואמר נשבעתי והעדים מעידין אותו שלא נשבע [י](וחזר ואמר נשבעתי) הוחזק כפרן לאותה שבועה אמרוה קמיה דר' אבהו אמר להו מסתברא מלתא דרבי אבין [יא]שנתחייב שבועה בב"ד אבל חייב עצמו שבועה [יב][נאמן] עביד איניש דמקרי ואמר אהדרוה קמיה דר' אבין אמר להו אנא נמי בב"ד אמרי איתמר נמי א"ר אבין א"ר אלעא א"ר יוחנן היה חייב לחבירו שבועה בב"ד ואמר נשבעתי והעדים מעידין אותו שלא נשבע [יג](וחזר ואמר נשבעתי) הוחזק כפרן לאותה שבועה: א"ר אסי א"ר יוחנן [יד]המוצא שטר חוב בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים אי משום כתב ללות ולא לוה הא כתוב בו הנפק אי משום פרעון לפריעה בת יומא לא חיישינן א"ל ר' זירא לר' אסי מי א"ר יוחנן הכי הא את הוא דאמרת משמיה דר' יוחנן [טו]שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שיעבודו אימת אילימא למחר וליומא חרא מאי אריא שכבר נמחל שעבודו תיפוק ליה דהוה ליה מוקדם ותנן [טז] שטרי חוב המוקדמין פסולין אלא לאו ביומיה אלמא פרעי אינשי ביומיה א"ל מי קא אמינא דלא פרעי כלל דלא שכיחי אינשי דפרעי ביומיה קא אמינא רב כהנא אמר [יז]כשחייב מודה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא האי מפרע פרעיה והאי דקא אמר לא פרעתיה משום דקבעי מהדר למזפא ביה זמנא אחריתי ולפשיטי דספרא חייש קמ"ל דאם כן מלוה גופיה לא שבק סבר שמעי בי רבנן ומפסדי לי מאי שנא מהא דתנן [יח]מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות מניסן ועד תשרי שלא כדין ולא אמרינן דא"כ מלוה גופיה לא שביק דא"ל כתוב שטרא אחרינא בתשרי דדלמא שמעי רבנן ומפסדי לי אמרי התם משום דאית ליה רווחא דקא טריף לקוחות מניסן ועד תשרי מינח ניחא ליה ולא אמר ולא מידי הכא כיון דלית ליה רווחא דסוף סוף שטרא האידנא כתיב [יט] מאי איכא דקטריף לקוחות בשטר שנמחל שיעבודו לא שביק: אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד

מסורת הש"ס

א) כ"מ מ"ז, ב) [ל"ל לה], ג) [אמא לקמיה דר' חייא אתו סהדי ואמרי אין כתב לה מ"ל כ' חייא זיל הב לה לסוף אמר לה פרעתיך אמר לו הוחזקת כפרן וכו' כ"ה גי' כ"ף ורא"ש והוא נכון], ד) כ"מ מ"ז, ה) רש"ל, ו) כ"מ מ"ז, ז) כתובות פה. גיטין כו:, ח) לקמן עב. סנהדרין לב. כ"ה ב. ח. שביעית פ"י מ"ה ב"ג קנ: קעא:, ט) לעיל יב:, י) [ועי' תוס' יבמות סה: ד"ה כי הא], כ) ל"ל דשבתאי. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' האידנא כתיב (מלא) תז"מ וכ"ב גי' רש"י מי:

מוסף רש"י

שטר שלוה בו ופרעו. בו ביום, אינו חוזר ולוה בו. אפילו בו ביום, ואע"ג דלאו מוקדם הוא, שהרי ביום הלוואה נכתב, **שכבר** נמחל שעבודו. משפרע ובטל השטר ונמצאת מלוה השניה מלוה על פה ואינו גובה מן הלקוחות (בתוספות פה.) ואין הקרקעות משועבדות שוב למלוה השניה שלא עליה נתחם שטר זה (גיטין כו:). המוקדמין. ליכתב קודם המלוה. פסולין. דקא בעי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב שלא כדין וקנסינן היתרא אטו איסורא ופסול אפילו מזמן שני (סנהדרין לב.) לפי שלא לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שכשקנו ושלא כדין הוא, שהרי קדמה מכירה להלוואה ובשטר מעיד שהלוואה קדמה, לפיכך קנסוהו מלגבות בו ולא יטרוף אפילו ממון המלוה ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים (ר"ה ב.) אי נמי שנכתב השטר בתחל בניסן וכן כתוב בו בתחל בניסן לוה פלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן, גם זה מוקדם ופסול, שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלוואה ואילך, ולא כאבי דאמר (לעיל יג.) עדיו בתחומיו זכין לו ומיהו אם ההלוואה היתה בתחל בניסן בפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוה למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו בו בתחל בניסן, כי האי מוקדם כשר (רשב"ם ב"ב קנז:). **אחריות נכסים.** שעבוד קרקעות שיגבה מהן (לעיל יב:). **כשחייב מודה.** שהלוה מודה שהשטר אינו פרוע (שם).

עין משפט נר מצוה

קמה א ב מיי' פ"ז מהל' טוען ונטען הל' ה סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' לט סעי' ט וסי' עט סעי' יב:

קמו ג ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' עט סעי' יג:

קמז ה מיי' שם פ"ו הל' ו סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעי' ה:

קמח ו ז מיי' פ"ז שם הל' ה סמג שם טוש"ע מ"מ סי' פז סעי' מז:

קמט ח מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' שה סעי' ז:

קנ ט מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מח סעי' ו וסי' מז סעי' ב:

קנא י מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' מג סעי' ז:

קנב כ מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' שה סעי' ז:

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב נחמן אמר לו ב"ד צא תן לו או חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו. אבל אמר לו צא תן לו ואמר נתתי ועדים מעידים אותו שלא נתן הוחזק כפרן לאותו ממון ואם אמר לו חייב אתה ליתן ואמר נתתי והעדים מעידים אותו שלא נתן לא הוחזק כפרן לאותו ממון מאי טעמא אמרינן אישתמוטי הוא דקא משתמיט סבר עד דמעיינו רבנן בדיני. [ג] זה כגון הכופר במלוה כשר לעדות. אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך עלי כלום ועדים מעידים שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון. והוא שכפר בב"ד כי הא [ד] בגמ' שבתאי דשבתי' כתב לכלתיה איצטלא דמילתא וקיבלה עיליה וכפר ובאו עדים והעידו שכתב לה איצטלא דמילתא חזר ואמר פרעתי. אמר ליה רב חייא כבר הוחזקת כפרן לאותה איצטלא וכן הלכה. וכן מי שנתחייב שבועה בב"ד ואמר נשבעתי ועדים מעידים אותו שלא נשבע הוחזק כפרן לאותה שבועה וחייב לישבע עכשיו. א"ר יוחנן המוצא שטר חוב וזמנו בו ביום וכתוב בו הנפק יחזירו לבעלים דאי משום [כתב] ללות ולא לוה הא כתוב בו הנפק. אי משום פרעון כיון דרובא דעלמא לא פרעי ביומיה אלא מיעוטא הוא דפרעי ביומיה למיעוטא לא חיישינן. ותוב מלוה גופיה לא שביק אמר דילמא שמעי רבנן דהאי שטרא שלוה בו ופרעו הוא וכבר

ג) תוס' ל"ל כי הא מעשה דשבתאי.

ד) תוס' ל"ל ומעשה זה אמרי' דהכופר במלוה כשר לעדות ור"ל דהתם נמי הטעם משום דאמרי' דמיסתמטו וכדאיתא לעיל דף ו. ג) תוס' ל"ל כי הא מעשה דשבתאי.

נאמן לומר פרעתי הכל במגו דאי בעי אמר אין את אשתי ואת דבפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף לו. ושם ד"ה יתומים) בעי רבי יוחנן היא אמרה לא נתנו מזונות ויתומים אמרו נתנו על מי להביא ראיה והא אית ליה הכא דלא אמר כלום וי"ל דהתם מיירי במזונות דלשעבר ולא בלהבא:

לא אמר כלום. ולא מבעי' במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין ויש עדים שנשרפה כתובתה דאינו נאמן לומר פרעתי אם יש לה עדי גירושין אלא אפי' במקום שכותבין כתובה ואינה מוציאה הכתובה אינו נאמן לומר פרעתי אפי' אם היא מודה שהכתובה היא בידה וגם הגט בידה נפרעת בעדי הגט גרידא ואע"ג דבמה שנשאר שטר כתובה בידה הוא מפסיד שאם תחזור ותתבע הכתובה הוא יכתוב שובר שלא תגבה פעם שניה ואפילו אם יפסיד שוברו יכול לומר פרעתי מנה מגו דאלמנה נשאתיך אם אין לה עדי הינומא או פרעתי הכל במגו דאין את אשתי אם אין לה עדי קדושין אבל עכשיו שהכתובה היא בידה מגבה שנית מאתים אם יפסיד שוברו שכתוב בכתובה בתולתא דלא מ"מ נפרעת בעדי גירושין לבד אלא חזרת כתובתה וגט דר' יוחנן אית ליה פרק גט פשוט (ב"ב דף קעא: ושם) כותבין שובר:

הוציאה גט [ואין עמו כתובה] גובה כתובתה. והכי פירושא דמתני' לר' יוחנן הוציאה גט אפי' עדי הגט ואע"פ שמודה שכתובה וגט בידה נפרעת בעדי הגט דכותבין שובר הוציאה כתובתה ואין עמה גט פי' עדי הגט היא אומרת אבד גיטי שהלכו להם עדי הגט והוא אומר פרעתי ואבד שובר שעשו לי שלא תגבה שנית נאמן במגו דאי בעי אמר לא גרשתיך ואת אם אמר לא גרשתיך יתחייב לה שאר כסות ועונה וי"ל דטעמו חטין והודה לו בשעורין פטור אף מן השעורין כדאיתא בהמניח (ב"ק דף לה:) והא דתניא בריש שני דיני גזירות (כתובות דף קז:) האשה שאמרה גרשני בעלי מתפרנסת עד כדי כתובתה התם שמא אם היה הבעל בפניו היה מודה לדבריה אבל אם היה אומר לא גרשתיך פטור אף מן המזונות ואת והיכי מצי אמר לא גרשתיך הא איכי מהימנא דאמר רב המנונא [ה] אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת יש לומר אם תובעת כתובתה או אם יש קטטה ביניו לבינה אינה נאמנת כמו במת בעלה דנאמנת ובזה הענין אינה נאמנת בפ' האשה שהלכה (יבמות דף קטז. קיז.) ומן הסכנה ואילך שילאה להביא עדי הגט נפרעת אע"פ שיש לו מגו ואע"ג דבשילהי הכותב (כתובות דף פט: ושם) פריך אי ליכא עדי גירושין במאי גביא ליהמניה במגו היינו דוקא לרב דלית ליה דר' יוחנן דאמר הכא דלא אמר כלום אבל לר' יוחנן שיפה כחה קודם הסכנה שאינו נאמן לומר פרעתי לאחר הסכנה נמי יש ליפות כחה דלא יועיל מגו שלו וחייבי כולה מתני' אף במקום שכותבין כתובה ואביי נמי מסיק כר' יוחנן ומוקי מתני' אף במקום שכותבין כתובה וקשה דבפרק גט פשוט (ב"ב דף קעא:) אמר אביי אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי משמע דסבר דאין כותבין שובר וא"כ הוציאה גט ואין עמו כתובה אמאי נפרעת הא כיון דמפסיד במה שנשאר שטר כתובה בידה כדפירש"י לא יפרע עד שתוציא כתובה ויקרעוה ויש לומר דאביי קבל דברי רבא דאמר עבד לוה לאיש מלוה ובפרק המקנא (סוטה דף ז: ושם ד"ה אמר) דתנן אמרה נטמאתי שוברת כתובתה ופריך בגמ' ש"מ דכותבין שובר אמר אביי תני מקרעת דחויא בעלמא הוא כלומר מהכא לא תדוק שגם רבא דאית ליה כותבין שובר דהי התם במקום שאין כותבין כתובה ושמואל דאית ליה אין כותבין שובר ומוקי הך מתני' פרק הכותב במקום שאין כותבין כתובה מצי סבר כר' יוחנן דלא אמר כלום והוציאה הגט היינו עדי הגט ואע"פ שמפסיד בגט שנשאר בידה שאם לא היה בידה יכול לומר פעם אחרת אם יפסיד שוברו לא גרשתיך אם אין לה עדי הגט מ"מ היא תאמר בעינא לאנסובי ביה דלית ליה דכתבינן ביה גיטא דנן קרענוהו כאביי דבסמוך והוי כמו היכא דלא אפשר דכתבינן שובר כדאיתא בשילהי הכותב (כתובות דף פט: ושם) כתובה ואין עמה גט שכך אירע שכתב לה ואין עמה גט היינו עדי הגט לא יפרע דנאמן לומר פרעתי מגו דלא גרשתיך ומן הסכנה ואילך גובה אפילו בלא עדי הגט כדפרישית לר"י ורב מוקי התם מתני' בין במקום שאין כותבין כתובה בין במקום שכותבין כתובה וגביא מנה מאתים ע"י שטר גט וקרעינן ליה דלא תיהדר ותגבי ביה וכתבינן ע"ג גיטא דנן כו' ופליג אאביי דבסמוך ותוספת ע"י כתובה לבדה עם עדי הגט שלא יהא לו מגו דלא גרשתיך ופליג נמי אר"י יוחנן דאמר לא אמר כלום וגביא בעדי הגט גרידא:

אי לאו דדלאי לך חספא בו'. וא"ת וכי דרך למצא מרגליות תחת חרסי' ומפרש ר"ת דבקרקעית היס אבנים רחבות ונרלות כחרסים ותחתיהן נמצאים המרגליות ובהחובל (ב"ק דף לא.) נמי אמרינן גללת במים אדירים והעלית בידך חרס:

אלמנה מן האירוסין במאי גביא. וא"ת אלמנה מן הנישואין ובמקום שאין כותבין כתובה לפרוך במאי גביא אי לא אמרינן דלא אמר אתי שפיר דאינו נאמן לומר פרעתי כיון דלא נתקנה כתובה באותו מקום אלא במקום שכותבין בשלמא אי לא נתקנה כתובה אלא בשביל תוספת אבל מנה ומאתים אינו נאמן לומר פרעתי להכי מן האירוסין דאין לה תוספת לא תקינו אבל אי אף משום מנה ומאתים תקנו לכתוב כתובה דנאמן לומר פרעתי מן האירוסין נמי יהא נאמן לומר פרעתי ויתקנו לכתוב כתובה:

מן האירוסין מנא ליה דאית לה כתובה. ולא מצי למיפשט מהא דתניא פ' מי שמת (ב"ב ד' קמה.) המגרש את האשה בתולה גובה מאתים כו' דאיכא לדחויי נמי בדכתב לה וסיפא איצטריך ליה דקתני מקום שנהגו להחזיר קדושין כו' ומ"מ אמת הוא דאלוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח פרק האומר (קדושין ד' סה. ושם) דקאמר היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ונותן לה כתובה והתם ע"כ לא כתב לה דאי כתב לה היכי מצי למימר לא קדשתיך דאין דרך לכתוב כתובה קודם קדושין וכן מוכח פרק נערה (כתובות ד' מד.) וכאן אינו רוצה להוציא אלא מן בריתא או מן משנה ולא מן מימרות האמוראים אי נמי הכי קבעי באלמנה מן האירוסין דלא תגבי בעדי מיתה דליטעון ולימא פרעתיה אבל בגרושה אף מן האירוסין פשיטא ליה דאית לה כתובה דגובה בשטר גט כמו גרושה מן הנישואין במקום שאין כותבין וקורעין הגט וכתוב אגביה גיטא דנן כו' ובמסקנא דסבר אביי כרבי יוחנן הטוען כו' דלא אמר כלוס אפי' אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה[ו]:

אלו

נמקום שאין כותבין כתובה. אלא סומכין על תנאי ב"ד ותגבה לעולם עד שיוציא הבעל שובר. דגט שמעיד שגירשה הוא מוכיח שחייב הוא לה כתובה: **אי לא.** נקיט לה: **לא גביא.** אי משום דחיישינן דלמא הדרא ומפקא כתובה וגביא זימנא אחריתי א"נ משום דאי בעי אמר פרעתיה: **לאו מנא היא דאמרי.** דבמקום שכותבין שטר כתובה יכול לטעון פרעתי דאם כן אלמנה מן האירוסין דאף במקום שכותבין אין כותבין מן האירוסין: **במאי גביא.** כתובה על כרחך בעדי מיתת בעל: **לטעון.** יורש ולומר פרעתי: **נתקנתן.** שתקנו כתובה לארוסה והלא הכל יטענו פרעתי: **גובה אם הכל.** אין כתובה של תנאי ב"ד דהיינו מנה לאלמנה ומאתים לבתולה בין תוספת: **שלא נתב לה.** את התוספת: **דיקא נמי.** דבכתב לה מיירי: מאי

מאי

מסורת הש"ס

א) כתובות פח.; ב) [יבמות לב: מכות כא:], ג) [כתובות פט:], ד) כתובות מז. נד: פט:, ה) [יבמות קטז.], ו) [וע"ע תוס' יומא יט: ד"ה מי איכא],

מוסף רש"י

הוציאה גט ואין עמו כתובה. קס"ד באומרת אבד שטר כתובתי, גובה כתובתה. ואינו יכול לטעון פרעתיך והחזרת לי שטר כתובתיך וקרעתיו, משום דתנאי כתובה מעשה ב"ד הוא, ומהכא נפקא לן בב"מ (כאן) הטוען אחר מעשה ב"ד ב"ד לא אמר כלום, מ"מ כל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי (כתובות פח: פט:). דדלאי. הגבהתי (מכות כא:) אי לאו דאמרי לך לא הוית מסיק אדעתך (יבמות צב:). ואלמנה מן האירוסין דאית לה כתובה. בתנאי ב"ד אם לא כתב לה, מגלן (כתובות פט:). גובה את הכל. מנה מאתים ותוספת (שם מז.). שלא כתב לה. התוספת, אלא על מנת לכונסה. ואם מת מן האירוסין אין לה אלא עיקר כתובה (שם פט:). אלא אי אמרת דלא כתב לה. ובתנאי ב"ד הוא דגביא לאלמנה מנה ומאתים לבתולה הוא דאית לה, שהרי אין כאן תוספת (שם).

קנג א ב ג מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' יב:

קנד ד מיי' פ"י שם הל' יא ועיין שם במ"מ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' נה סעי' ו:

רבינו חננאל

נמחל שעבודו ומפסדו לי. הלכך לא חיישינן דהכא לית ליה [רווחא] אבל היכא דאית ליה רווחא חיישינן. אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום. ואמר ליה ר' חייא ר' לא משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה כלומר לא גרש עד שבא בב"ד וקרע כתובתה ואחרי כן נתן לה גיטה שתקנת חכמים היא לגבות כתובת מנה מאתים בגט והנה הוא כמו מעשה ב"ד לפיכך אין לו לטעון שפרעתי. ודחה אביי ואמר דילמא מתני' במקום שאין כותבין כתובה קתני אבל מקום שכותבין כתובה אינו גובה בגיטה אלא בכתובתה.

מאי גובה את הכל מנה ומאתים הוא דאית לה ואלא [ה]מדתני רב חייא בר אמי [א]אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו [ב]מתה אינו יורשה [ג]מת הוא גובה כתובתה דלמא דכתב לה וכי תימא [ד] דכתב לה מאי למימרא מתה אינו יורשה איצטריכא ליה אלא אביי מגופה דמתני' קא הדר ביה דאי ס"ד במקום שאין כותבין כתובה עסקינן דגט היינו כתובתה אטו גט מנה מאתים כתיב ביה וכי תימא כיון דתקינו רבנן למגבא לה כמאן דכתיב ביה דמי לטעון ולימא פרעתי וכי תימא דאמרינן ליה אי פרעתה איבעי לך למיקרעיה אמר לן לא שבקתן אמרה בעינא לאנסובי ביה וכי תימא אמרינן ליה איבעי לך למיקרעיה ומכתב אגביה גיטא דנן דקרענוהו לא משום דגיטא פסולה הוא אלא כי היכי דלא תגבי ביה זמנא אחריתי אטו כל דמגבי בבי דינא מגבי: **מתני'** [ג]מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא לתנן: **גמ'** טעמא דנמלך שלא לתנן הא אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה ורמינהו [ו]דהמביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר אם לאו פסול אמר רבה לא קשיא [ה]כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת דאי לא תימא הכי קשיא דרבה אדרבה [ז]דההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא דהוה כתוב ביה בשווירי מתא דעל רכים נהרא אמר רב הונא

חיישינן

אטו גט מנה ומאתים כתיב ביה. תימה היכי מוכח דאפילו במקום שכותבין כתובה דגביא אפי' כי לא נקיטא כתובה דלמא הכא במקום שאין כותבין וגביא בשטר גט וכותבין בגט שטרא דנן כו' כדסבר [ט] (רבא) [רב] בפ' הכותב (כתובות דף פט:) ואפי' נמי לוקמא הכי אי נמי נוקי במקום שאין כותבין כתובה וגביא בעדי הגט אבל גט לא קרעינן משום דבעיא לאנסובי ביה והוי כמו היכא דלא אפשר דכותבין שובר אבל במקום שכותבין כתובה לא יפרע עד שתוציא שטר כתובה מידה או משום שיהא נאמן לומר פרעתי דלא כרבי יוחנן או משום דאין כותבין שובר ועוד כיון דמן אלמנה מן הנשואין במקום שאין כותבין לא בעי לאוכוחי כמו שפי' לעיל (דף י:) ד"ה אלמנה) אין מוכח מגרושה מן הנישואין במקום שאין כותבין כיון דגט ולו היינו כתובה ומשום דבעינא לאנסובי ביה פשיטא דאין נאמן לומר פרעתי כיון דלא ניתקנה כתובה באותו מקום וי"ל דלאחיי מתניתין קשיתיה דתנן כתובה ואין עמה גט אלמנה במקום שכותבין כתובה עסקינן דאין סברא להעמיד שכן אירע שכתב לה בעבור שהכתה לכך פריך כיון שיש לה כתובה ואין מוליאה רק גט ליימא פרעתי אלא ודאי לא אמר כלום וכותבין שובר:

הא אמר תנו נותנין. וא"ת מנלן דלמא אפילו אמר תנו אין נותנין והא דקתני נמלך ה"ק ונמלך שלא ליתן ומחמת כן לא חשש לשמור ונאבד ועכשיו רוצה לחזור ולגרשה דסבר שזהו הגט שאבד ממנו ואמר תנו ואפילו הכי אין נותנין דשמא אין זה גיטו אלא נפל מאחר ששמו כשמו אבל לא נמלך לכתחילה מלגרשה וגרשה מחזירין לה הגט לראיה אפי' אינו שלה וי"ל דדייק מדלא קתני כתובים היו ולא נתנן ומדקתני ונמלך משמע שחושש שמא אינו רוצה עתה לגרשה אבל אם אמר תנו לה נותנים ואין לחוש שמא מאחר נפל וא"ת ונמלן ואפי' לזמן מרובה דלמא לאלתר דוקא כדפריך ר' זירא לקמן ור' זירא גופיה מנלן דיחזיר לאשה אפילו לזמן מרובה וממה פשוט לו דבריתא קאמר לזמן מרובה יותר ממתני' וי"ל דמבריתא משמע דבזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר דוקא פשיטא אבל במתני' מצי למימר לאלתר דוקא דאם אמר תנו נותנין אינו מפורש במתני' והיא גופה אתא לאשמועינן דלא יחזיר דחיישינן לשמא נמלך אבל רבה דייק מדקתני ונמלך ולא קתני כתובין היו ולא נתן א"כ אתא לאשמועינן אם אמר תנו נותנין והיינו אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא וא"ת והלא אפילו אי הוי לאלתר הוי חידוש דלא חיישינן דלמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי כדפריך לקמן (דף יט.) וכן לקמן (עמוד ב) דפריך על רבי ירמיה דמוקי כגון דקאמרי עדים כו' מאי למימרא לימא דקא משמע לן דלא חיישינן דלמא כתב בניסן כו' וי"ל דס"ל כמאן דאמר אין לבעל פירות משעת חתימה ואז ליכא חידוש דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי דאפילו הכי שפיר טרפה ועוד י"ל דרבי זירא דייק אפי' לזמן מרובה מדקתני בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה משמע שמודה שממנה נפל וכבר גרשה בו ואי לאלתר דוקא א"כ ג"ל שראיונו הגט בידה דאי לא ראיונו א"כ במה אנו יודעין שהוא לאלתר ואחרי שראיונו הגט בידה הרי כבר מגורשת פשיטא דיחזיר ומאי קא משמע לן והלא אפילו לא גיטה הוא זה גליון תימה דלמא קמ"ל דלא חיישינן דשמא נמלך אבל רבה דייק מדקתני ונמלך ולא קתני כתובין היו ולא נתן א"כ אתא לאשמועינן אם אמר תנו נותנין והיינו אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא וא"ת והלא אפילו אי הוי לאלתר הוי חידוש דלא חיישינן דלמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי דאפילו הכי שפיר טרפה ועוד י"ל דרבי זירא דייק אפי' לזמן מרובה ומדקתני בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה משמע שמודה שממנה נפל וכבר גרשה בו ואי לאלתר דוקא א"כ ג"ל שראיונו הגט בידה דאי לא ראיונו א"כ במה אנו יודעין שהוא לאלתר ואחרי שראיונו הגט בידה הרי כבר מגורשת פשיטא דיחזיר ומאי קא משמע לן והלא אפילו לא גיטה הוא זה ניתן לה לראייה ואין הבעל מודה נמי אמאי לא יחזיר אלא דאי מיירי שלא ראיונו הגט בידה וקמשמע לן דאע"פ דחייסינן שמא מבעל נפל ועדיין לא גרשה תתגרש עתה בהחזרת הגט ולא חיישינן שמא מאחר נפל א"כ הוי אפי' לזמן מרובה כיון דלא ידעינן ממי נפל מן הבעל או מן האשה ורבה דייק דמתני' נמי אפי' לזמן מרובה דומיא דשטרי חליצה ומיאונין דיחזיר אפי' לזמן מרובה דלאלתר היינו שראיונו בידה פשיטא כיון דחלצה נחזיר לה לראיה אפילו אינו שלה אלא אלא מיירי שלא ראיונו בידה ואף לא ידעינן שחלצה והיינו לזמן מרובה ודומיא דהכי משמע ליה דמיירי בראשה ורבי זירא לא מוקי לה דומיא דסיפא: **לאלתר** כשר. אפילו אביי דחייש לתרי יצחק אפילו היכא דלא הוחזק (יבמות דף קטו:) בגט שמצאו לאלתר לא חיש דהתם הוי כמו לזמן מרובה דלא שייך התם לאלתר: **והוא** שהוחזקו. תימה אמאי לא מוקי אידי ואידי שהשיירות מצויות ומתני' בלא הוחזקו דסיפא דכל מעשה ב"ד דמייירי בהכי וי"ל דעובדא דבסמוך דהוי בני דינא דרב הונא הוי בראשה ואשמועינן דבלא הוחזקו יחזיר אפי' שיירות מצויות והכא אשמועינן דאם הוחזקו נמי יחזיר אם אין שיירות מצויות וא"ת ומאי טעמא יחזיר לאשה כיון שיש שני יוסף בן שמעון בעיר וי"ל כיון שאנו יודעים שזה אבד גט כאן אין לחוש שגם האחר איבד כיון שאין שיירות מצויות ושמעתין אתיא כר"א דלרבי מאיר כיון שהוחזקו שני יוסף בן שמעון אין הגט כשר עד שיהא מוכיח מתוכו שהוא של זה כדמוכח פרק כל הגט (גיטין דף כד:) דתנן כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק הא גדולה מני ר"א היא ובעדי מסירה משמע דלר"מ אפילו גדולה לא מצי מגרש והוא דהמגרש (שם דף פו:) דשני גיטין שון שנתערבו ומוקי כר"מ מיירי במשולשים דמוכיח מתוכו: [וע"ע תוס' גיטין כד: ד"ה בעדי]:

חיישינן

מאי גובה את הכל. מאחר שלא התנה עמה כלום מהו התוספת: **לא אונן.** אין אנינות חל עליו לאיסור אכילת קדשים: **ולא מטמא לה.** אם כהן הוא לכתיב (ויקרא כא) כי אם לשארו הקרוב אליו ואמי לאו שארו היא דלא באו עדיין לידי קירוב בשר: **ולא מטמאה לו.** לאו משום כהונה קאמר דאין כהנות מוזהרות על הטומאה לכתיב (שם) בני אהרן אלא אינה מיטמאה לו. אינה מייתא ליטמא לו ואע"פ שמותר להתעסק בשאר (ל"ל בשבעה) מתי מצוה המתורים בפרשה הכהנים, דכתיב לה יטמא מצוה, זו אינה מהם, דאלו שארו היא, אבל אם רוצה היא ליטמא אינה מוזהרת מליטמא אפילו בכהנת, דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן (כתובות נג. ובגיר"ז שם פט:) אלא אחיי דנקט לא אונת, דאיצטריך ליה, נקט ולא מיטמאה, דבעי למיתני תרתי בדידה ובדידיה, כך אמעתי, ולי נראה ולא מיטמאה כגון בגיל, שיראליים מוהכרים על הטומאה מובנבלתם לא תגעו (יבמות כט:). **מתה אינו יורשה.** נדוניית בית אביה, אלא תקון ירושת הבעל עד שתכנס לחופה או שתמצר לשנים (כתובות נג:) דגבי ירושת הבעל שארו כתיב, לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה, מכאן שהבעל יורש את אשתו (שם פט:). **מת הוא.** נתייב, **גובה כתובתה.** מנה מאתים ותוספת אם כתב לה (כתובות נג.) ובדכתב לה מן האמוראים מיתוקמא (יבמות כט: ותנחדרין כח:). **מתה אינו יורשה איצטריכא ליה.** משום שמא אינו יורשה אינטריך ליה למתני מת הוא גובה כתובתה, לאשמעינן דבדכתב לה כתובה עסקינן, ואע"ג דאיקרבו לאתתוני כולי האי אינו יורשה (כתובות פט:). **דייתיקי.** לוותא שכיב מרע, דא תהא למיקם ולהיות (גיטין כז.) ולשון דייתיקי דא מיקו זאת מיקום, דדבר שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (לעיל יג.). **מתנה.** מתנת בריא, ושובריין. פירשו שטר (שם). **לא יחזיר.** לא לבעל ולא לאשה וכן שחרור וכן כולם (גיטין כז.). **הא** אמר תנו נותנין. מדתלי טעמא בשאי אומר, שמעינן מינה דאם אמר הבעל תנו לה שאני כתבתי לה נותנין, ולא חיישינן לשמא אינו זה (שם). **לאלתר כשר אם לאו פסול.** שמא מאחר נפל ואין בה שלו (שם). **במקום שהשיירות מצויות.** פשוט, שמא מעוברים וכבים אחרים נפל (שם). **ואפילו במקום שהשיירות מצויות כו'.** לאו דבה קאמר לה אלא הכ"ש הוא דמסלר ואמר דהא דאוקי רבה במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני אנשים בעיר אבל בשם זה בעיר אבל אבל אם אינו הוחזקו מספיקא לא אמרינן דילמא מיתנהו ולא ידעינן, או דילמא יש עיר אחרת שמה ושם אשתו כזה שתובעו (שם). **דאי לא תימא הכי.** דלא פסיל רבה אלא במלויות והוחזקו (שם). **דאשתכח בי דינא דרב הונא.** מקויים בהנפק והשלים המגיעו אומר ממנו נפל (לקמן כ.).

מוסף רש"י

לא אונן. אם מתה אינו נאסר בקדשים מתמת אנינות (סנהדרין כח:). **ולא מיטמא לה.** אם כהן הוא, דשארו כתיב (כתובות פט:) דלאו שארו היא (שם נג.). **וכן היא לא אוננת.** אינה נאסרת באנינות מיתתו בקדשים (סנהדרין כח:). **ולא מיטמאה לו.** אינה מייתא ליטמא לו ואע"פ שמותר להתעסק בשאר (ל"ל בשבעה) מתי מצוה המתורים בפרשה הכהנים, דכתיב לה יטמא מצוה, זו אינה מהם, דאלו שארו היא, אבל אם רוצה היא ליטמא אינה מוזהרת מליטמא אפילו בכהנת, דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן (כתובות נג. ובגיר"ז שם פט:) אלא אחיי דנקט לא אונת, דאיצטריך ליה, נקט ולא מיטמאה, דבעי למיתני תרתי בדידה ובדידיה, כך אמעתי, ולי נראה ולא מיטמאה כגון בגיל, שיראליים מוהכרים על הטומאה מובנבלתם לא תגעו (יבמות כט:). **מתה אינו יורשה.** נדוניית בית אביה, אלא תקון ירושת הבעל עד שתכנס לחופה או שתמצר לשנים (כתובות נג.) דגבי ירושת הבעל שארו כתיב, לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה, מכאן שהבעל יורש את אשתו (שם פט:). **מת הוא.** נתייב, **גובה כתובתה.** מנה מאתים ותוספת אם כתב לה (כתובות נג.) ובדכתב לה מן האמוראים מיתוקמא (יבמות כט: ותנחדרין כח:). **מתה אינו יורשה איצטריכא ליה.** משום שמא אינו יורשה אינטריך ליה למתני מת הוא גובה כתובתה, לאשמעינן דבדכתב לה כתובה עסקינן, ואע"ג דאיקרבו לאתתוני כולי האי אינו יורשה (כתובות פט:). **דייתיקי.** לוותא שכיב מרע, דא תהא למיקם ולהיות (גיטין כז.) ולשון דייתיקי דא מיקו זאת מיקום, דדבר שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (לעיל יג.). **מתנה.** מתנת בריא, ושובריין. פירשו שטר (שם). **לא יחזיר.** לא לבעל ולא לאשה וכן שחרור וכן כולם (גיטין כז.). **הא** אמר תנו נותנין. מדתלי טעמא בשאי אומר, שמעינן מינה דאם אמר הבעל תנו לה שאני כתבתי לה נותנין, ולא חיישינן לשמא אינו זה (שם). **לאלתר כשר אם לאו פסול.** שמא מאחר נפל ואין בה שלו (שם). **במקום שהשיירות מצויות.** פשוט, שמא מעוברים וכבים אחרים נפל (שם). **ואפילו במקום שהשיירות מצויות כו'.** לאו דבה קאמר לה אלא הכ"ש הוא דמסלר ואמר דהא דאוקי רבה במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני אנשים בעיר אבל בשם זה בעיר אבל אם אינו הוחזקו מספיקא לא אמרינן דילמא מיתנהו ולא ידעינן, או דילמא יש עיר אחרת שמה ושם אשתו כזה שתובעו (שם). **דאי לא תימא הכי.** דלא פסיל רבה אלא במלויות והוחזקו (שם). **דאשתכח בי דינא דרב הונא.** מקויים בהנפק והשלים המגיעו אומר ממנו נפל (לקמן כ.).

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' וכי תימא אי דכתב: (**ב**) רש"י ד"ה ולא מטמאה לו וכו' אלא אינה זקוקה. נ"ב ועיין מה שפרש"י בסנהדרין דף כח ע"ב ובגיר"ז דף כט ע"ב ותוס' שם: (**ג**) ד"ה בי דינא וכו' הוי ליה כמקום:

רבינו חננאל

והדר ביה אביי מגופה דמתניתין ואסיקנא דאם איתא דפרעה איבעי ליה למיקרעיה לגיטה ולמכתב על גביה גיטה דנן דקרעינוהי לאו משום דפסול הוא אלא משום דלא תיהדר ותיגביה ביה זימנא אחריתי. ואי טעין לא הוינא ידע האי דינא ואף לא גירשתיה (**ה**) שיודעיני לא אמר כלום אלא הוציאה גט גובה כתובתה. סוגיא דשמעתא אלמנה מן הארוסין אם כתב לה אית לה מנה מאתים אבל תוספת לית לה אע"ג דכתב לה: **מתני'** מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים וכו' עד שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם מדמותבינן מינה לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו ופריק הני מילי היכא דמטא שטרא בידיה דמקבל ש"מ דהא מתני' הלכתא היא וכל שטרא מתנה דלא מטא לידיה דמקבל לא זכה ביה וצריך לברורי דמטא לידיה אי לא נפיק מתותי ידיה. ודייקינן מינה הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה. ורמינן עלה הא דתנן המביא גט ממדינת הים ואבד לו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ופריק רבא הכי מתני' אפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת. כלומר דלא הוחזק באותה העיר אדם אחר ששמו כשם זה שגט זה כתוב כשמו הלכך אם הבעל מודה ואמר תנהו לאשה נותנין זה הגט לזו האשה ואפי' לזמן [מרובה]. ואוקים להא דתנן המביא גט מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון

עין משפט נר מצוה

קנה א מיי' פ"ב מהל' אבל הלכה ג סמג לאוין רלה טור ש"ע י"ד סי' שנג סעיף ד וסי' שעד סעיף ד ובטו"ע אה"ע סי' נה סעיף ה:

קנו ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סס וסי' מז:

קנז ג מיי' פ"י סס הל' יא ועיין סס סמג סס טוש"ע אה"ע סי' נה סעיף ו:

ד [טוש"ע מ"מ סי' סס סעי' יד]:

קנח ה ו מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ט ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ד:

(**ה**) אולי ל"ל לא גרשתיה בב"ד שיודעינו אותם לא אמר כלום וכו'.

חיישינן לשני שוירי. וא"ת א"כ לרב הונא היאך יגרש כל אדם את אשתו לר"מ דאינו מוכיח מתוכו כיון דחיישינן לשני שוירי וי"ל כיון דלא הוחזקו הוי שפיר מוכיח מתוכו ומ"מ כשנפל חיישינן: **נפ"ק** דק **ואשכח כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר.**

חיישינן לשני שוירי וא"ל [6]רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי מינך רב הונא נפק דק ואשכח דתנן [3]כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר והא בי דינא דרב הונא דכי מקום שהשיירות מצויות דמי וקא פשיט רבה דיחזיר אלמא אי הוחזקו שני יוסף בן שמעון אין אי לא לא עבד רבה עובדא [3](בההוא גיטא דאשתכח) בי כיתנא דפומבדיתא כשמעתיה איכא דאמרי היכא דמזבני כיתנא והוא שלא הוחזקו אע"ג דשכיחין שיירתא ואיכא דאמרי היכא דתרו כיתנא ואע"ג דהוחזקו דלא שכיחא שיירות רבי זירא רמי מתניתין אברייתא ומשני תנן המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ורמינהי [7]א"מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה קתני מיהת בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ואפילו לזמן מרובה ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות וכאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו דלא נהדר והיינו דרבה איכא דאמרי [2]אע"ג דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה בשלמא רבה לא אמר כר' זירא מתניתין אלימא ליה לאקשויי אלא רבי זירא מ"ט לא אמר כרבה אמר לך מי קא תני הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה דלמא הא אמר תנו נותנין ולעולם כדקיימא לן לאלתר למ"ד לר' זירא במקום שהשיירות מצויות ואע"ג שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ופליגא דרבה במאי קא מיפלגי רבה סבר דקתני כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר דאשתכח בב"ד עסקינן וב"ד במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו לא יחזיר לא הוחזקו יחזיר ורבי זירא אמר לך מי קתני כל מעשה ב"ד שנמצאו בב"ד כל מעשה ב"ד יחזיר קתני ולעולם דאשתכח אבראי ר' ירמיה אמר [3]כגון דקא אמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ליחוש דלמא אתרמי שמא כשמא ועדים כעדים קא משמע לן רב אשי אמר [8]כגון דקא אמר נקב יש בו בצד אות פלונית ודוקא בצד אות פלונית אבל נקב בעלמא לא רב אשי מספקא ליה [1]סימנים אי דאורייתא אי דרבנן רבה בר בר חנה

אירכם

חיישינן לשני שוירי. אע"פ שבא אחד לפניו ואמר ממני נפל ופלוני היה משלחו לאשתו ויודעין אנו שאין שם בשוירי שני אנשים ששמותיהן שוין חיישינן שמא שוירי אחרת יש ויש בה יוסף בן שמעון אמר: **ואמר ליה רב חסדא לרבה** גרסינן: **כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר.** כל מילתא דאתא לב"ד לקיים דליכא למיחש לגמלך עליהן שלא ליתן הרי זה יחזיר וזה מקויים בב"ד היה ולכך הוצא שם: **כשמעתיה.** דבעינן תרתי והכא חדא הוא דהואי ואכשריה: **היכא דמזבני כיתנא.** דשיירות מצויות שם לבא ולקנות ואהדריה משום דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר שנכתב בה ולא חיישינן לומר יש עיר אחרת ששמה כזו: **ואיכא דאמרי היכא דתרו כיתנא.** במי המשרה שם נמצא הגט. ומאי כשמעתיה שהוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה עיר שנכתב בה ואכשריה דבמקום שנמצא בו לא היו שיירות מצויות: **כשלמא רבה.** דאמר שינוי אמרומיא דמתניתין דגיטין אמתני' דנזיקין: **לא אמר כר' זירא.** דרמא מתני' אברייתא: **דמתניתין אלימא ליה לאקשויי.** משום דהיא עיקר ויש תימה כשסותרות זו את זו ולריך לחזר שיתישבו דאילו ברייתא יש לומר אינה עיקר רבי לא שנאה רבי חייא מגיין לו: **ולעולם לדקיימא לן כשלמא לאלתר.** ואם לאו פסול שמא אינו של זה. אבל ברייתא ליכא לשנויי הכי דכיון דתנא בהדיא יחזיר לאשה הוה ליה לפלוגי בין לאלתר בין לזמן מרובה דלא דמיא למתניתין דהתם לא יחזיר תנא ומדוקיא הוה דייק יחזיר היכא דאמר תנו וכיון דלא תנא יחזיר לא הוה ליה לפלוגי: **דאשתכח אבראי.** שאין השיירות מצויות: **ר' ירמיה אמר.** הא דקתני יחזיר כגון דאמרי עדים החתומין בו מעולם לא חתמנו כו': **ודוקא בגד אות פלונית.** דהוה ליה סימן מובהק. ואפילו אם תימצי לומר גבי חזרת אבידה בסימנין דאינבעיא לן לקמן (דף מ.) דאורייתא או דרבנן אפילו פשטת סימנין דרבנן יש לסמוך על סימן מובהק כזה למשרי אשת איש דאורייתא: **מספקא ליה לרב אשי סימנין.** שמחזירין בהן אבידה אי דאורייתא היא ואפילו באיסור דאורייתא סמכינן אסימן כל דהו: **אי דרבנן.** ודוקא באבידה שהפקר ב"ד הפקר אבל במידי דאיסורא לא סמכינן. ואי קשיא נימא הכי קסבר סימנין דרבנן ונפשוט בעיין דלקמן נאו פירכא היא דמנלן דפשיטא ליה אי נמי מספקא ליה אית עליה למיסר מספיקא:

אירכם

אין הבעל מודה לא יחזיר. אע"ג דנאמנת לומר גרשתני (גיטין דף סד:) הכא אינה נאמנת דמעיקה פניה כיון דהגט מסייעה:

ואפילו לזמן מרובה. תימה כיון שמודה שממנה נפל וכבר גירשה אמאי הוה לן למימר דלא יחזיר כיון דנאמן לומר גרשתיה כדאמר פרק יש נוחלין (ב"ב דף קלב:) אפילו נפל מאחר נחזיר לה לראיה בעלמא וי"ל דנאמן לומר גרשתיה ותהא מגורשת מכאן ולהבא הואיל ובידו לגרשה אבל הכא שאומר שכבר גרשה מזמן הכתוב בגט כמו שאינו נאמן למפרע כך אינו נאמן להבא ויחזיר לאשה דקתני היינו בעדים ותתגרש בו בחזרה זו ולא חיישינן שמא מאחר נפל ואפילו לזמן מרובה:

מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד בו'. ואומר הבעל שהוא אותו יוסף ואי"ת והלא כשאין העדים אומרים כן אינו נאמן לומר שהוא שלו אלא אנו חוששין שמא מאחר נפל ועתה שעדים אומרים שלא חתמו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון למה יהא נאמן ליחוש שמא לאחר חתמו ולא לזה וי"ל דלקי כי אין עדים מה שאינו נאמן אע"ג שאומר מכיר אני שהוא שלי לפי שמספק אומר שהוא שלו לפי שסבור שלא איבד אחר גט רק הוא לכך אומר שהוא שלו אע"פ שאינו מכיר אבל כשעדים אומרים שלא חתמו רק על גט אחד של יוסף בן שמעון במזיד לא יסקר אם חתמו לאחר לומר [8]שלא חתמו דאינו חשוד לקלקלה כמו שנאמן לומר גרשתיה ואית ספרים דגרסי אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זה אחי שפיר טפי וצריך לומר שלא ראו עדים החתימה דאי ראו החתימה שהיא שלהם א"כ הוה ליה למימר מהו דתימא דלמא אתרמאי עדים כעדים וחתימה כחתימה:

אי

יחזיר לזמן מרובה, כגון דקאמרי עדים. החתומים בו, מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון. ואותו חתמנו לאיש זה בתובנו (שם). כגון דקא אמר. האי שלא שאבדו נקב כו' (שם). ודוקא. נקבו רב אשי בצד אות פלונית. דהוי סימן מובהק דאין עדות כדוהה מזו (שם). מספקא ליה סימנים אי דאורייתא אי דרבנן. הא דאמרינן בגאו מגילות (כ.) שמחזירין אבדה בסימנין ואינבעיא לן הכא דאורייתא או דרבנן, לרב אשי נמי מספקא ליה, שלכך באיסור אשת איש לא סמכינן בעלמא, דלמא סימנין דרבנן ונמצאנו הוא דמצו רבנן לבפקיע, דהפקר ב"ד הפקר, ואבל בדבר מספק, אבל במידי איסורא לא מצו רבנן לעקור דבר מן התורה, ואאי דלא אמר קסבר סימנין דרבנן, משום דהתם מיבעיא לן ומהכא לא מצינן למיפשט דאי נמי מספקא ליה קאסר מספיקא (שם).

עין משפט נר מצוה

קנט א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ שם מג עטין עד טוש"ע אה"ע סי' קנג סעיף ח ועי"ש:

קס ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ט י יא ועיין בהשגות ובמגיד משנה שם מג עטין מח טוש"ע אה"ע סי קלב סעיף ד ועי"ש:

רבינו חננאל

בעיר אחת עבד רבא עובדא כשמעתיה איכא דאמרי היכא דמזבני כיתנא והוא שלא הוחזקו ואע"ג שהשיירות מצויות שם. איכא דאמרי היכא דתרו כיתנא ואע"ג דהוחזקו דהא לא שכיחן שיירתא התם. ר' זירא רמי מתני' אברייתא ומשני תנן המביא גט ואבד ממנו וכו' דברים פשוטים הם מיהו איצטרכינן לברורי דבר' זירא מסתברא וכלישנא בתרא דתני איכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת לא נהדר ופליגא דרבא מדתחזינן מתני' דפשיט מינה רבא כל מקום שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת יחזיר ועבד עובדא וסמך אהא דתני כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ולא סלקא שמעתא כטעמא דרבא אלא אוקמא ר' ירמיה כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון וכו' ורב אשי דהוא בתרא אוקמא כגון דאמר (עדים) נקב יש בו בצד אות פלוני שהוא סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא מכלל דשינויא דרבא לא שינויא דסמכא הוא ואע"ג דעבד עובדא כשמעתיה איהו הוא דעבד ואחריני לא עבדו כוותיה וכי האי גוונא

מסורת הש"ס

א) [נקמן כ: גיטין מ. ב"ב קעב:], ב) [נעיל טז: נקמן כ:], ג) רש"ל מ"ז, ד) גיטין מ., ה) [גיטין מז:], ו) [נקמן מ: חולין עט:], ז) [ועי' תוס' יבמות קטו: ד"ה ינתק], ח) ל"ל שלו. רש"ל.

מוסף רש"י

חיישינן לשני שוירי. אע"פ שבשוירי הידוע לנו אין בה שני יוסף בן שמעון, שמא יש שוירי אחרת שיש שם יוסף בן שמעון ושם נכתב ומשליח אחר נפל (לקמן כ:). **והא בי דינא דרב הונא.** היו צריכין לו לדין ולהורלאה ובאים שם וקפציטו רבה דיחזיר, ש"מ משום דלא הוחזקו שני יוסף הוא דלשני שוירי לא חיישינן (גיטין כז:). **כשמעתיה.** דאמר תרתי בעינן והכא לא הוי אלא חדא, והוחזרו לתוכם (שם). **היכא דמזבני כיתנא.** בשוק ששיירות מצויות והוחזרו לפי שלא הוחזקו (שם). **היכא דתרו כיתנא.** בבית מי המשרה שטורין שם פשתן ואין שיירות מצויות שם והחזירו ואע"פ שהוחזקו שיש בתוכם העיר בתוכו השם (שם). **מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול.** שמא מאחר נפל ואין זה שלו (שם). **בזמן שהבעל מודה.** שאומר ליתנו לה (שם). **לא לזה ולא לזה.** לבעל לא יחזיר שמא כבר נתנו לה וממנה נפל וכשיבא לידו יחזר אחר עדי מסירה ויעידו שגירשה וכשתתבע כתובתה יאמר פרעתיך שהולאת הגט בב"ד ותנן הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה, ומייבוני לפרוע ומתנו לי את הגט כדי שלא אחזור ותגבה, ולאשה לא יחזיר שמא מיגשא בו (שם). **איכא דאמרי.** הא דאמר ר' זירא במקום שהשיירות מצויות פסול, והוא שהוחזקו. דבעינן תרתי כדכתב (שם כז:). בשלמא רבה. דאמר לעיל שינויא דידיה אתרתי מתני', חדא דגיטין וחדא דב"מ. מתניתין אלימא ליה לאקשויי. דקא ס"ל לתיקנו למיגנו אהדדי ומתני' עיקר מברייתא. אלא ר' זירא. דלמי מתניתין אברייתא, מ"ט לא אמר שינויא דידיה אתרתי מתני' כדכתב (שם). אמר לך. ר' זירא מתניתין לא קשין אהדדי (שם). דלמא הא אמר תנו נותנין. כלומר ולאי על כרחין הא אמר תנו נותנין דייקינן מינה, מדתלה טעמא בגמלך עליהן, אלא לזמן מרובה מהיכא דייקת, דילמא לעולם כדקי"ל בהכאיבא דגיטין מנלא לאלתר כשר, אבל ברייתא ולאי קשיא, דקתני יחזיר לאשה ואי לאלתר והבעל מודה פשיטא למאי איתוה לה, אי לאו דאשמועינן אפילו לזמן מרובה לא איצטריך למתניית, דבשלמא מתני' לא תנא בה בהדיא הא אמר תנו נותנין ואצטריך למתניית משום היא גופא לאשמועינן דלא יחזיר שאני אומר כו' (שם). ר' ירמיה אמר. לא מתניתין קשיא ולא ברייתא קשיא, דכל הני דאמרינן

קשיא, דכל הני דאמרינן בגאו מגילות (כ.) שמחזירין אבדה בסימנין ואינבעיא לן הכא דאורייתא או דרבנן, לרב אשי נמי מספקא ליה, שלכך באיסור אשת איש לא סמכינן בעלמא, דלמא סימנין דרבנן ונמצאנו הוא דמצו רבנן לבפקיע, דהפקר ב"ד הפקר, ואבל בדבר מספק, אבל במידי איסורא לא מצו רבנן לעקור דבר מן התורה, ואאי דלא אמר קסבר סימנין דרבנן, משום דהתם מיבעיא לן ומהכא לא מצינן למיפשט דאי נמי מספקא ליה קאסר מספיקא (שם).

אירכס ליה גיטא. שהיה שליח להביא ואירכס ליה ואשכחוהו: **אמר אי סימנא.** תשיבא לכו אית לי בגויה סימנא: **ואי טביעות עין.** תשיבא לכו אית לי בגויה טביעות עינא. מכירו אני בכתב ידי הסופר והעדים מדת אדכו ורחבו כאדם המכיר את חבירו בטביעת עין שטבע בו ואין בו סימן: **וקסברי.** רבנן סימנין דאורייתא שלא אמרתי סימן מובהק והחזירוהו לי: **ודוקא לגורשא מדרבנן.** דמוחזק לן דיה דלא משני בדיבוריה: **ולא נתן עד תשרי.** וכל זמן שלא נתן היה לו לאכול ולמכור פירי נכסי מלוג שלה שתקנו חכמים לבעל לאכול פירות של נכסי מלוג אשתו שנפלו לה לירושה [1]: **וזכין פירי.** כמשפטו: **שפיר.** יש לה לטרוף כל מה שמכר משעת כתיבה. והא פלוגתא במס' גיטין בפ' שני (דף יז:): **אימא מטא גיטא לידך. אימא מטא שטרא לידך.** מיד בעלך: **אמר לוקח וכגט.** מי אמינא למיטרף מסיק אדעתיה לתבוע אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך בזמנא קמא: **מקמי דידי.** מקודם שמכר לי הלוה נכסיו מטא שטר מיד לוה למלוה בראשונה: **הניחא למ"ד כו'.** פלוגתא בפ"ק דגיטין (דף יב:): **זכות הוא לעבד.** טובה היא אצלו שמתירו בקהל. וכיון דזכות הוא אינה לתרוצי דמשעה שנכתב זוכה בשחרור דלכי מטא [2] שטר גט לידיה נעשה כן חורין למפרע משעת חתימה: **חוב הוא לעבד.** חובתו הוא שיוצא מתחת רבו כלומר הפסד הוא לו שאם עבד [3] כהן הוא פוסלו מן התרומה ואם של ישראל אוסרו בשפחה כנענית דזלא ליה ושביחא ליה ופריצא ליה [4]: **מאי איכא למימר.** דהשתא ליכא למימר עדיו בחתומיו [5] חבין לו דאין חבין לאדם שלא בפניו: **דא תהא למיקם.** שטר זה יהיה לקוס ולהיות בכל הכתוב בו דדברי שביב מרע ככתובין וכמסורין דמו [6]: **מתנה.** מתנת בריא איזו היא כל שכתוב בו כו': **מהיום ולאחר מיתה.** גוף הקרקע קנוי לו מן היום ואין לו עוד רשות למוכרה וליתנה ולהורישה והפירות אינו אוכל כל ימי חייו אלא לאחר מיתה: **ואי לא לא קני.** בחמיה. כל שכן דאם יהיב ליה גוף ופירות מעכשיו דקני טפי: סתם מתנת שביב מרע לא קניא לו אלא לאחר מיתה דמחמת מיתה הוא מגוה: **הא אמר תנו נותנין.** אמתני' פריך דתני טעמא בשאני אומר עליהם שלא לתנן: **אפותיקאות.** שעשה לו שדה אפותיקי למלוה על פה שהיתה לו עליו מלוה ישנה: **לא יחזיר.** שמא כתבה לזה ולא מסר לו ולא זכה בקרקע וחזר וכתב לאחר ומסר לו השטר וזכה בו ובא לחזור בו מן השני ורוצה לתת לראשון וחפץ שימסרו לו שטר זה שיוציאנה בבית דין ונמצא זמן שטר של זה קודם לשטרו של שני ויוציאנה מידו בדין:

אי סימנין דאורייתא. בגט נמי מהדרינן ואי סימנין דרבנן מה שמחזירין אבידה בסימן שאינו מובהק מדרבנן משום להפקר בית דין הפקר אבל מדאורייתא צריך לו עדים או סימן מובהק וגט נמי דאיסור הוא לא מהדרינן אלא בסימן מובהק:

אבל איניש דעלמא לא. מפרש ר"ת דעם אחרן נמי אית ליה טביעות עינא כדאמר בפ' גט פשוט (ב"מ דף קסח.) האי מאן דבעי לקדושי איתתא לידבר עם אחרן בהדיה והאי דלא מהדרינן ליה משום דלא מהימן: **וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן כו'.** ואפילו לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו הכא גבי אשה חוב הוא לה ואמתני' דדייקינן הא אמר תנו נותנין וכן אמתני' דהמביא גט ממדינת הים לא פריך ניחוש שמא כתב ליתן בניסן כו' כיון דעתה שבא לגרשה רואין שהזמן מוקדם ויש קול שלא נמסר ביום שנכתב ויזכרו לקוחות לומר אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אבל הכא שהבעל מודה שממנה נפל וגירשה ביום הכתיבה פריך וניחוש שמא יסברו לקוחות שאמרה אמת ולא יאמרו בשעת טריפה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך וא"ת ואמאי לא פריך אמתני' [7] דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ליחוש שמא לא יתן עד שנה וכי תימא כיון דליכא ריעותא דנפילה י"ל יום שנכתב נמסר ואפי' נמסר נמי אחר זמן יש קול שלא נמסר ביום שנכתב כי רואים בשעת קבלת הגט שהוא מוקדם ויזכרו לקוחות לומר כשתטרף אייתי ראיה דהא לעיל (דף יב:) פריך גבי כותבין שטר לוה ויש לומר דגבי כותבין שטר לוה פריך שפיר משום דמאן דיזיף בלנעא יזיף (ב"מ מב.) ויש לחוש שמא לאחר זמן ימסור לו בלנעא ויסברו לקוחות שנמסר לו משעת כתיבה אבל גט דיהבי בפרהסיא דלריך עדי מסירה אפילו לר"מ דאין דבר שבערוה פחות משנים כדפירש ר"ת ורשב"ם בגיטין (ד. ד"ה דק"ל) ועוד דרגילות לגרש בפרהסיא לגלות שהיא פנויה יש קול שנתגרשה אחר זמן כתיבה ולא יטעו הלקוחות אבל אכתי קשה אמאי כותבין גט לאיש כו' ניחוש שמא תזנה אחר הכתיבה ויתן לה בלנעא כדי לאפות עליה וי"ל דמיד שנכתב הגט נותן לה דלא מקדיש אינש פורענות לנפשיה: **אימת מטא גיטא לידך.** בשאר גיטין לא אמרינן כן דמסתמא ביום שנכתב נמסר אבל זה דנפל אתרע:

אפותיקאות ומתנות אע"פ ששניהם מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה אמר רבי אבא בר ממל לא קשיא

מסורת הש"ס

[1] [גיטין יז:], [2] [גיטין יב:], [3] [גיטין יב:], [4] [גיטין יג.], [5] [כתובות מו:], [6] [גיטין יג.], [7] זכין. רש"ל

[8] [גיטין סח:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותנא אמר מדאהדריה מיהליה רבנן לשטר חוב: (ב) רש"י ד"ה זכות הוא וכו' דלכי מטא גט שחרור לידיה: (ג) ד"ה חוב וכו' שאם עבד של כהן: (ד) תוס' ד"ה וליחוש וכו' לא פריך אמתניתין דגט פשוט דכותבין:

מוסף רש"י

אי סימנא אית לי בגויה כו'. אי סימנא בעיתו דאיתיהב לכו, אית ליבגויה סימנא, ואי בטביעות עינא בעיתו להדורי ניהלי, אית לי טביעות עינא בגויה, שנתתי עיני בו עד שאני מכירו יפה בגלא שום סימן (גיטין כז:). **וקא סברי סימנין דאורייתא.** שלא נתן בו סימן מובהק אלא סימנא בעלמא ומדאלמכו אסימנא באיסורא קסברי סימנין להדורי אבדתא דאורייתא, מוקן תעשה לשמלתו, כדאמרינן בגלו מציאות (שם). **ודוקא צורבא מרבנן.** דידע בטביעות עינא ולא משני בדיבוריה (שם). **אם יש בהן אחריות נכסים.** שעבוד קרקעות שיגבה מהן (לעיל יב:). **כשחייב מודה.** שהלוה מודה שהשטר אינו פרוע (שם) איזו היא דייתיקי. איזו היא מתנת שכיב מרע שנוכה לאחר מיתה אע"ג דלא כתבה מהיום, דא תהא למיקם ולהיות. אחר מיתתי, והיינו לשון דייתיקי (רשב"ם ב"ב קלה:). **מתנה.** מתנת בריא, **כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה.** דמשמע הכי גופה קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה, אבל אי לא הוי כתב בה מהיום אינו קונה, דאין מתנה לאחר מיתה, שהרי אין כח לאדם ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות בשעתו אזמן שהוא רוצה שתתקיים המתנה, ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחר שמת ונקבר (שם). **אלמא אי כתיבה מהיום כו'.** ומתמהינן טעמא דהוא מתנה משום דכתב לאחר מיתה בהדי מהיום, אבל אי כתב מהיום גרידא לא הוא מתנתו מתנה, והלא קל וחומר הוא דהוי מתנה גמורה מעכשיו, שהרי נתן לו גוף ופירות מהיום (שם). **דלא קני.** פירות, **אלא לאחר מיתה.** דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה, ומיהו בהכי עדיפא משכיב מרע דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו ולתן לאחר, כדלקמן דייתיקי מבטלת דייתיקי, אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו אלא פירות (שם).

עין משפט נר מצוה

קסא א ב מי' פי"ח מהל' גזלה ואבידה הל' ח ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יג:

קסב ג מי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יד:

קסג ד מי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמז סעיף ו:

רבינו חננאל

לחומרא עבדינן הא דאירכס ליה גיטא בבי מדרשא לרבה בר חנא ואהדרוה ליה ולא ידע אי בסימנא דאית ליה בגויה אי בטביעות עינא מסייעא להא דאמרנא. גופא מצא גט אשה בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה וכו' פשוטה היא וסוגייא דשמעתתא כל כי הא גוונא מצריכינן ליה לברורי בעדים אימת מטא גט לידה וכן כל שטר הנמצא חיישינן דלמא אתי למיטרף לקוחות שלא כדין. וכן גט שחרור דינו נמי הכי. פי' דיאתיקי צואת שכיב מרע בלשון יון נקראת דייתיקי. דייתיקי מתנה ושוברים לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם. הא אמר תנו נותנים ורמינהי דיתיקאות אפותיקאות ומתנות אע"פ ששניהן מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה

ברייתא בבריא דלמא כתבה להאי ולא יהביה ליה. היינו דלא כאביי דלדידיה אמאי לא נהדר כיון שהוא רוצה דעדיו בחתומיו זכין לו היכא דמטא שטרא לידיה ואביי יתרץ כדרב זביד דבסמוך: **והא** אידי ואידי דייתיקאות קתני. וא"ת הא בבריא והא בשכיב מרע [א]מתניתין דקתני בברייתא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה בבריא דלאו בר מהדר הוא דאמרינן דלמא כתבה להאי מעיקרא ואמליך ולא יהבה ליה והדר כתבה לאיניש אחרינא ויהבה ליה השתא קא הדר ביה מההוא דיהבה ליה וסבר מהדר לא מצינא הדרנא בי אימר להו דאנא להאי יהבתא וניהדרו ניהליה כתבא כי היכי דכי מפיק האי כתבא דקדים זכה ביה הוא אלא אמרינן ליה אנן האי כתבא לא יהבינן ליה להאי דלמא מכתב כתבת מיהב לא יהבת ניהליה ויהבתה לאיניש אחרינא וקא הדרת ביה אי לא יהבתה לאיניש אחרינא וקא בעית דתתבה להאי כתיב ליה השתא כתבא אחרינא ויהביה ניהליה דאי יהבת לאיניש אחרינא לית בה פסידא דקדים זכי מתקיף לה רב זביד והא אידי ואידי דייתקאות קא תני אלא אמר רב זביד הא והא בשכיב מרע ולא קשיא הא ביה והא בבריה מתניתין דקא אמר תנו נותנין בדידיה דבר מהדר הוא דאמרינן א"נ יהבה לאיניש אחרינא לית בה פסידא דקמא ובתרא בתרא זכי דהא הדר ביה מקמא כי קא תני בברייתא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה [ב]בבריה דאמרינן דלמא כתב אבוה להאי ואמלך ולא יהביה ניהליה ובתר אבוה כתב איהו לאיניש אחרינא ויהבה ליה והשתא קא הדר ביה מההוא סבר מהדר לא מצינא הדרנא בי אימר להו דאבא יהבה ליה להאי ונתבו ליה כתביה [ג]וניזיל ונפיק מיניה דהוא זכי ונפלוג בהדיה הלכך אמרינן ליה אנן האי כתבא לא יהבינן ליה להאי דדלמא מכתב כתביה אבוה מיהב לא יהבה ליה ויהבתיה את לאיניש אחרינא וקא הדרת ביה אלא אי קושטא קא אמרת דיהב ליה אבוך זיל את השתא כתיב ליה שטרא אחרינא דאי נמי לא יהבה ליה אבוה וכתבתיה את לאיניש אחרינא לית בה פסידא דקמא ובתרא קמא זכי: ת"ר [ד]מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהאשה מודה מיהת יחזיר לבעל וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה זבנתה לכתובה בטובת הנאה מניסן עד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתא למטרף לקוחות שלא כדין אמר רבא שמע

ומפיק לשובר. שכתוב בניסן ויקדוש לשטרו של לוקח ויחזיק הבעל בקרקע הא בבריה. שהיה שטר מתנת בריה דלא כתיב ביה כדקניר ורמי בערסיה [ה] כדין שכותבין בשטרי מתנות שכיב מרע [ו]: **דבר מהדר הוא.** שיכול לחזור במתנתו אם כתב שני שטרות השני זוכה שהרי חזר בו מראשון: **אי במתנה בריא יהבה ליה.** לההוא בתרא: **ליה ליה פסידא.** בהאי שטרא דמהדרא ליה להאי: **בבריא.** כגון שהיה השטר זה הנמצא מתנת בריא שהוא זוכה לשטר המאוחר לו שאינו יכול לחזור במתנתו: **דאי יהבתיה לאחרינא ליה ליה פסידא.** בשטרא דכתבת השתא דמאן דקדים שטריה זכה: **ביה.** שעדיין הוא קיים ואמר תנו לזה: **הא בבריה.** שמת מחליו וזה בנו אומר החזירהו: **דבר מהדר הוא.** ממתנה זו אם חזר בו לאחר שיצאו שני שטרות בב"ד יזכה האחרון: **א"נ יהבה.** שוב לאיניש אחרינא במתנת בריא: **ליה ליה פסידא.** לההוא בתרא בהאי שטרא דמהדרינא ליה להאי: **דקדים זכה ביה.** הכן: **דהוא קדים.** שיהא שטרו קודם דכיון דמת אביו מחליו זכה משנתנה לו: **ונפלוג בהדיה.** אחלוק עמו בקנוניא זו: **קמא זכה.** מאחר שני השטרות יצאו משמך הקודם זכה שמתנת בריא הם. והשתא דאוקימנא טעמא דלא יחזיר משום דלמא כתבה להאי ואמליך ולא יהבה ליה והדר כתבה לאיניש אחרינא ליכא למרמי אמתנות ולא תידוק מתני' גבי מתנות הא אמר תנו נותנין דכי נמי אמר תנו שייך למימר טעמא דלא יחזיר משום שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא לתתן והדר כתבה לאיניש אחרינא וגבי דייתקאות ע"כ אם אמר תנו נותנין אם הוא קיים דהא תנא דידן טעמא משום שאני אומר נמלך עליהן שלא לתתן ואי נמי הכי הוה דנמלך השתא אם אמר תנו נותנין דליכא למיחש למידי וה"ק מנא דייתיקי או מתנה לא יחזיר שאני אומר כו' והיכא דאמר תנו [אי] שייך למימר לא יחזיר משום טעמא דשאני אומר כגון מתנת בריא או בשכיב מרע ומת ובריה קאמר תנו שמעי' ממתני' דלא יחזיר ולא דייקינן האמר תנו נותנין והיכא דלא שייך למימר שאני אומר כגון בשכיב מרע שלא מת מחליו דייקינן האמר תנו דבטל שאני אומר הלכך נותנין: **מנא שובר.** שכתבה אשה לבעלה התקבלתי כתובתי ועודה תחתיו: **ולא נתנה עד תשרי.** והוא לא פרע עד תשרי: **ואזלה.** איהי בעודה תחתיו בין ניסן לתשרי: **וזבנתה לכתובה.** לאחר: **בטובת הנאה.** כלומר בזול לפי שנותן מעותיו בספק שאם תמות היא יירשנה בעלה ויפסיד מי שלקחה ואם ימות בעלה או יגרשנה יהיה לוקח במקומה ויגבה כתובתה ושוב לא היה לבעלה לפרוע לה הכתובה אלא ללוקח ושובר שנכתב בשמה איננו כלום: המיוחדת לכתובתה שלא כדין: ס"מ

עין משפט נר מצוה

קסד א ב ג מיי' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ט י ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' סה סעיף יד:

קסה ד מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סעיף יח טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף ג:

רבינו חננאל

ופרקינן מתני' דדייקת מינה הא אמר תנו נותנין במתנת שכיב מרע שאפי' נתנם לאחר אי הדר ביה בר מיהדר הוא וליכא פסידא כלל. ברייתא בבריא דלאו בר מיהדר הוא דחיישינן דלמא כתביה להאי מעיקרא ולא יהב ליה שטרא והדר כתביה לאיניש אחרינא ויהב ליה שטרא והשתא בעי למיהדר במה דיהב לבתרא ועבד קנוניא בהדי קמא ומשום הכי מודה ליה לפיכך תני לא יחזיר ואתקיף עלה רב זביד והא מתניתא נמי דיתיקאות קתני אלא הא והא בשכיב מרע ולא קשיא מתני' בדידיה דבר מיהדר הוא ברייתא (באבוה) [בבריה] וכו' ופשוטה היא. ת"ר מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וניחוש דלמא כתבה בניסן ולא נתנה לו השטר עד תשרי וזבנתה לכתובה ביני וביני ומפיק לשובר דכתב בניסן ומבטיל לה לכתובה.

מסורת הש"ס

ה) ס"א ולחזול וליפוק מיניה דהאי וכן הוא בכא"ש. רש"ל, ו) [נ"ב קנג.],

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה הא בבריא וכו' בערסיה בדרך שכותבין:

(ב) ס"א ולחזול וליפוק מיניה דהאי וכן הוא בכא"ש. רש"ל, ו) [נ"ב קנג.],

ש"מ. מדלא חיישינן להכי דלמי נמי הוה הכי שפיר זכי בעל בשובר שנכתב לשמה: **איפא דדשמואל.** דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר המוכר וזה ומחלו מחול הוא אצל הלוה. הלכך אם מכרה זו כתובתה בחייו דהיינו שטר חוב וחזרה ומחלתה לבעל בתשרי מחול ושפיר טריף בעל: **בשטר לכתובה יולא מתחת ידה.** שמביאה לפניו לליכא למיחש לשמא מכרה בכתובת הגאה שאילו מכרתה היתה מוסרת הכתובה ביד הלוקח: **נשתי לחובה.** שמא שני שטרי כתובה היו לה [ויש] לחוש שמא מסרה אחד ללוקח ובאה לחזור בה ולמחול אצל בעלה ומוסרת לו שובר המוקדם לשטרו של לוקח. אלא ודאי איתא לדשמואל ומתוך שבידה למחול שטר כתובה לבעלה עכשיו לא חיישינן לשמא כתבה ליתן בניסן כו': **ואמר אמר.** מהכא לא תסייע לשמואל: **הדא דנשתי לחובות לא חיישינן.** הלכך ליכא למיחש לדלמא זבנתה בכתובת הגאה: **ועוד.** אי נמי זבנתה בכתובת הגאה ליתא לן למיחש לשמא כתבה לשובר בניסן ולא קבלה עד תשרי דלמי נמי הכי הוה כי מטא שובר לידיה בתשרי זוכה למפרע בו מזמן חתימתו ולא היה ממכרה שבגתייס כלום ושובר מזמן הכתוב בו טורף ואפיי לטעמיה כו': **מתני' איגרות שום.** שמעו ב"ד נכסי לוה למלוה בחובו: **ואיגרות מזון.** שקיבל עליו לזון את בת אשתו: **מיאונין.** קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה יוצאה ממנו במיאון ואינה צריכה גט אלא אומרת בפני שלשה אי אפשי בפלוני בעלי וכותבין לה ב"ד שטר שמיאנה בפניהם להיות לה עדות שמותרת ליגשת: **שטרי ברורין.** בגמרא מפרש: **הרי זה יחזיר.** דליכא למיחש לשמא נמלך דהא ב"ד לא כתבום אלא בדבר מקויים ולפרעון נמי ליכא למיחש דבהני שטרות לא שייך בהו פרעון כדאמרינן לעיל (ד' טז:) ואפילו למ"ד שומא הדר ליהו דאפסיד אנפשיה: **מצא בחפיסה או בדלוסקמא.** שוס שטר: **או שמצא תכריך של שטרות.** בכרך או בחגורה. ובגמרא מפרש מאי חפיסה ודלוסקמא ותכריך וחגורה: **הרי זה יחזיר.** דדבר שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמרא שהכלי סימן כשיאמרו הבעלים בכלי כך וכך מצאת אותם וכן תכריך וחגורה הרי זה יחזיר דדבר שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמ': **אחד הלוה משלשה.** אם שלשה שטרות של לוה אחד הן שלוה משלשה בני אדם: **יחזירם.** מוקמינן: **לוה.** דודאי פרעם והחזירם לו ומידו נפלו שאם מידם נפלו מי קבלם למקוס אחד: **ואם שלשה לויס הם.** שלוו מאדם אחד: **יחזירם.** המוקמינן: **למלוה.** שהדבר ידוע שממנו נפלו: **מצא שטר בין שטרותיו ואין יודע מה טיבו.** אלא אם הלוה הפקידו אצלו או המלוה או שמא מקצתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליש ביניהם ושכח: **יהא מונח.** בידו ולא יחזיר לא לזה ולא לזה: **ואם יש עמהן סמפון.** המוצא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו: **יעשה מה שבסמפון.** והשטר בחזקת פרוע. ואע"פ שהיה לשובר הזה להיות מונח ביד הלוה אמרינן האמינו הלוה ואומר מחר תנה לי ושכח: **גמ' זה בורר לו אחד.** כשבוררין להן דיינין כותבין להן זה בירר לו את פלוני וזה בירר לו את פלוני שלא יוכלו לחזור בהן: **דאשתכח בי דינא.** מקויים בהנפק והשליח המביאו אומר ממנו נפל:

חיישינן

שמע מינה איתא לדשמואל [ו]דאמר שמואל [א]המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול [ב]ואפי' יורש מוחל אביו אמר אפילו תימא ליתיה לדשמואל הכא במאי עסקינן בשששטר כתובה יוצא מתחת ידה ורבא אמר אי משום שטר כתובה חיישינן לשתי כתובות ואביו אמר חדא לשתי כתובות לא חיישינן ועוד שובר בזמנו טריף אביו לטעמיה דאמר [ג]עדיו בחתומיו זכין לו: **מתני'** [ג]מצא איגרות שום ואיגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין [ד]וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר [ה]מצא בחפיסה או בדלוסקמא [ו]תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר וכמה אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה רשב"ג אומר [ז]אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה שלשה הלוין מן האחד יחזיר למלוה [ח]מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבא אליהו אם יש עמהן [ט]סמפונות יעשה מה שבסמפונות: **גמ'** [ט]מאי שטרי ברורין הכא תרגמו שטרי טענתא רבי ירמיה אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר: [י]ההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא אמר רב הונא

ש"מ איתא לדשמואל. ולא"ת ויחוש שמא מכרה בתעמד שלשתן שאינה יכולה למחול כדמוכח פרק האיש מקדש (קדושין ד' מא. ושם ד"ה כי) גבי התקדשי לי בשטר חוב לו במלוה שיש לי ביד אחריס דקאמר במלוה בשטר במאי פליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואינעית אימא כ"ע אית להו דשמואל ובאשה שמכה דעתה פליגי כו' ובמלוה על פה פליגי בדבר הוגא דאמר בתעמד שלשתן קנה ולא מסיק כ"ע אית להו דרב הוגא ובאשה שמכה דעתה פליגי כדאמר לעיל ש"מ דאינו יכול למחול וי"ל דליכא למיחש שמא מכרה בתעמד שלשתן דאי ליכא עדים שמכרה הבעל והאשה יכפרו המכירה ואי איכא עדים נשייליהו היכי הוה אם אומרים שנתרצה הבעל או שתק א"כ מודה שהשובר שקר ואם מוחה שאמר כבר פרעתי לה א"כ השובר נעשה קודם המכירה ואינהו דאפסידו אנפשייהו ועוד י"ל דלא תקנו מעמד שלשתן אלא בדבר שראוי לגבות מיד אבל בכתובה דאינו חייב עתה עד אחר גרושין וגם שמא לא תתגרש לא תקנו מעמד שלשתן וכן צריך לומר בפרק החובל (ב"ק דף פט. ושם) גבי האשה שחבלה (בבעלה) לא הפסידה כתובתה ואמאי תזכין בתעמד שלשתן אלא משום דלא תקנו בכתובה כדפרישית וזה אין לחוש שמא מכרה אחר גרושין בתעמד שלשתן כי אחר גרושין מסתמא מכרה בדמים יקרים וכשיוציא הבעל שובר שקדם היא צריכה לשלם ולא תרויח כלום בקנוייא ולא חיישינן אלא שמא מכרה בעודה תחתיו בטובת הנאה שהיא דבר מועט ואינה צריכה לשלם אלא מעט ומרווחת הרבה ומשני איתא לדשמואל ואם היתה מוחלת לבעלה לא תפרע לנקוחות אלא דבר שנתנו ותרויח הרבה ואע"ג דגבי ערב לאשה בכתובה ורוצה לגרשה תנן בפרק גט פשוט (ב"ב ד' קעג:) דידור הגאה אלמא חיישינן לקנוייא אע"פ שיתחייב לפרוע הכל לערב ולכך חיישינן לקנוייא לפי שאין לו במה לשלם לא דמי דהתם מפסיד הערב מיד וחיישינן לקנוייא אבל הכא דאינו אלא חשש בעלמא שמא לא מכרה ואפי' מכרה שמא לא יפסידו הלקוחות כי אינו מוציא מהם אלא חוב שהיה להם על הבעל יהיה להם על האשה וגבי חייב מודה לחיישינן לעיל לקנוייא לפי שיוציא מיד מן הלקוחות ועוד יש לחוש משום לקוחות אלא באחריות שיפסידו לגמרי: **שובר בזמנו טורף.** אע"פ שטבר מכירה נמסר ללקוחות תחילה אינו מועיל וטורף הבעל כדין וכן אמר לעיל גבי שחרורי עבדים ונראה שתקנת חכמים היא שזוכה משעת חתימה אע"פ שלא נמסר לו עד ימים רבים אחרי כן שאם לא כן לעולם לא יוכלו העדים לחתום אלא אם יראו המכירה משום חששא דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי ומזבין ביני וביני ולענין איסור נראה דאם עבד בא על בת ישראל קודם שבא לידו גט אחרור שפסלה ושמא גם גבי איסור זכין לו משעת חתימה אע"פ דלא שייך טעמא דפרישית מ"מ לא פלוג רבנן ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ולא"ת והא אביי סבר כר"א דאמר עידי מסירה כרתי גבי מתנתא [ט]דחתימי עלה תרי גיסי ור"א סבר בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לד:) כתב לזה ולא מסר לו לזה ומסר לו לזה שמסר לו תחילה קנה וי"ל דהיינו בשני שטרות שזמנן כתוב בשוה ביום אחד שאין ניכר מתוכו איזהו מהם קודם לכך אזלינן בתר

חיישינן

מסירה אבל אין זמנן שוה החתום קודם זכה אע"פ שהמאוחר נמסר תחילה ובעובדא דהתם דכתבתיהו לרמי בר חמא בלפרא ולרב עוקבא בפניא ואוקמיה רב ששת בידיה דרמי בר חמא משום דקדים ורב נחמן אוקמיה לרב עוקבא בנכסיה משום שולא התם מיירי דלא ידעינן למי נמסר תחילה ורב ששת סבר כמו שנכתב תחילה לרמי מסתמא גם לו נמסר קודם ורב נחמן סבר כיון דאינו מוכיח מכח השטר שקדם אין לומר שנמסר לו תחילה אע"ג שנכתב קודם ולכך הוה דינא שולא אבל אם הוה ידעינן למי נמסר קודם היה זוכה כיון ששניהם כתובים ביום אחד וא"ת ויחוש דלמא זבנה כתובה ביום שנכתב השובר דהשתא ליכא למימר עדיו בחתומיו זכין לו וכשיוציאו הבעל והלקוחות שטרם יהא זמנם שוה ואין ידוע דמי קדם ויאמר הבעל ללקוחות תביאו ראיה שקדמתם לפי שהוא מוחזק שהנכסים שלו והלקוחות רוצין לטרוף בשביל האשה וי"ל דהא ליכא למיחש שתמכור ביום כתיבת השובר:

קסו א ב מיי' פ"ו מהל' מכירה הלכה יב ועיין בהגהות ובמ"מ ובכ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף כג:

קסז ג מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יב:

קסח ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ט:

קסט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

קע ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יא:

קעא ז מיי' פי"ו מהל' מלוה ולוה הלכה יא סמג עשין לד טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל

אמר רבא ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ומגו דאיבעי מחלה לה לכתובתה לבעלה כי אמרה שובר האי דידיה הוא תנהו לו נאמנת ואין תקנה שלא יהא המוכר רשאי למחול כלל וכבר ביארנוהו באר היטב בפרק החובל:

[**מתני'**] מצא איגרות שום פי' שטר שומת ב"ד ואיגרות מזון כמשמעו כגון מזון האשה והבנות. שטרי בירורין שטרי טענתא וזהו ח) שימוש ב"ד. שטרי חליצה ומיאונין. ההוא גיטא דאשתכח בבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא מותבא

מוסף רש"י

המוכר שטר חוב לחבירו שחייב לו לוה למלוה ממון ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח ומכרו לו וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה, אי נמי כדפסקינן התם (ב"ב עז.) הלכתא אומתיות נקנות במסילה (רשב"ם ב"ב קמז:). **וחזר ומחלו.** המוכר שהוא מלוה מחלו ללוה (כתובות פה:). **מחול.** דאמר ליה לוה לוקח נאו בעל דברים לידי את (שם) דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שהבא לידו, דלא עדיף הלי לוקח ממלוה דאתי מתמתיה דמלוה, ומיהו מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח, דהא הלכתא היא דדיינינן דינא דגרמי וזה הפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו דקי"ל דחייב מהתם עובדא דכפייה רפרס לרב אשי ואגבי מניה כי כשורף לגלגלא (רשב"ם ב"ב קמז:). **ואפילו יורש.** של מלוה, מוחל. שהלוה לא נתחייב ללוקח כלום אלא מחמת המוכר, והרי מחלו אצלו (קדושין מח.) וסברא הוא דלא אליס כח של לוקח כמה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב בו במקום המלוה או היורש, אך לא נעקר שעבודו מן המלוה וקרינא ביה עבד לוה לאיש מלוה ויכול למכור שעבודו (ב"ב שם). **וכל מעשה ב"ד.** כל מלאת דאתא לב"ד לקיים, דליכא למיחש לגמלך עליהן שלא ליתנן (לעיל יח:). **סמפונות.** כל דבר המבטל דבר קרוי סימפון שלו, כגון שובר הוי סמפון של שטר (קדושין ז: וכעי"ז לקמן כ:). **הכא תרגמו.** בכבל, **שטרי טענתא.** שני סופרי הדיינין היו כותבין טענות אנשי הריב בכדי שלא יהו טוענין ומחזרין וטוענין ועל פי אותן טענות פוסקין הדיינין את דינם (רשב"ם ב"ב קסח.). **בי דינא דרב הונא.** שהוגף שם לקיימו בב"ד וכתוב בו הנפק ונפל מזה והוא מוציא ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר (גיטין כז.).

ח) כתובות פה: פו. קדושין מח. ב"ק פט. ב"מ קמז:, ט) [נעיל יג. יט. לקמן לה:], ג) [עי' תוס' כתובות ק: ד"ה אגרת], ד) [לעיל מח: יח:], ה) [עי' תוס' ע"ב ד"ה מצא ועי' תוס' גיטין כח. ד"ה מצאתן], ו) לקמן כח., ז) לקמן מז:, ח) [פירוש תמצא ברש"י לקמן ע"ב ד"ה סמפון], ט) ב"ב קסח. [ע"ש], י) [לעיל יח.] גיטין מז., כ) ר"מ מ"ז, ל) [סנהדרין כח:].

ח) אולי ל"ל וחזו מעשה ב"ד.

איסורא מממונא. וא"ת טפי אנן מחמירין בממונא [פ] דהא אין לנו הולכים בממון אחר הרוב ובאיסורא אזלינן בתר רובא אפי' היכא דליכא חזקה דאיסורא אזלינן בתר הרוב ולא חיישינן שמא במקום נקב קא שחיט וי"ל דמ"מ בתשמישא אית להו סוף לא תנשא לכתחילה אע"פ שרובם מתים ועוד יש לומר דמדאורייתא לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון אבל מדרבנן חיישינן משום לעז ובממונא לא שייך לעז לכך פריך שפיר היכי פשיט מר איסורא מממונא:

מצא בחפיסה או בדלוסקמא.

תימה בשלמא חפיסה הוי סימן כדאמר בפרק שני (דף כח.) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה יצתן לו דמידע ידעה דכל מאי דאית ליה בחפיסה מנח ליה משמע דלאינים מעלמא הוי סימן אלא דלוסקמא היכי הוי סימן הלא דרך להניח שטרות בדלוסקמא כדתניא בתוספתא דשבועות עשרה דלוסקמאות מלאים שטרות מסרתי לך י"ל דמיירי הכא שנותן בדלוסקמא עצמה סימן שאינו מובהק ולא חיישינן לשאלה לשמא השאיל לאחר ואותו הניח בו שטרות דהכי תקון רבנן דלא חיישינן כמו שתקנו [ע] להחזיר אבידה בסימן שאינו מובהק אפילו סימנין לאו דאורייתא: **סמפון** שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו. נראה דמשמע ליה שהוא ביד המלוה מדקרי ליה שובר סמפון דביד הלוה קרי ליה שובר ולשון סמפון לשון ביטול ועוד דביד הלוה פשיטא דכשר ע"י קיוס:

הדרן עלך שנים אוחזין

חיישינן לשני שוירי. א"ל רב חסדא לרבה פוק עיין דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתנן כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר א"ל רב עמרם לרבה היכי פשיט מר [ו] איסורא מממונא א"ל [ז] תרדא שטרי חליצה ומיאונין תנן פקע ארזא דבי רב מר אמר משום לתאי דידי פקע ומר אמר משום לתאי דידי פקע: מצא בחפיסה או בדלוסקמא: [ח] מאי חפיסה אמר רבה בר בר חנה חמת קטנה מאי דלוסקמא אמר רבה בר שמואל טליקא דסבי: תכריך של שטרות או אגודה של שטרות וכו': ת"ר [א] כמה הוא תכריך של שטרות שלשה כרוכין זה בזה וכמה היא אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה שמעת מינה [ב] קשר סימן הא תני רבי חייא [ג] שלשה כרוכין זה בזה אי הכי היינו תכריך [ד] תכריך כל חד וחד בראשה דחבריה אגודה דרמו אהדדי וכרוכות מאי מכריז מנין מאי אריא תלתא אפילו תרין נמי אלא כדאמר רבינא [ה] [ג] טבעא מכריז הכא נמי [ד] שטרי מכריז: רשב"ג אומר אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה וכו': דאי ס"ד דמלוין נינהו מאי בעו גבי הדדי דלמא לקיומינהו אזלי דמקיימי דלמא מידא דספרא נפיל לא משהי אינש קיומיה בידא דספרא: שלשה שלוו מאחד יחזיר למלוה וכו': דאי ס"ד דלוין נינהו מאי בעו גבי הדדי דלמא למכתבנהו אזלי [ה] דכתיבי בתלת ידי ספרי ודלמא לקיומינהו אזלי מלוה מקיים שטריה לוה לא מקיים שטריה: אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות: אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב [ו] סמפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול לא מבעיא כתוב בכתב יד סופר דאיכא למימר ספרא אתרמי ליה וכתב אלא אפילו כתוב בכתב ידו פסול סבר דלמא מתרמי ואתי בין השמשות וקא פרע לי דאי לא יהיבנא ליה לא יהיב לי זוזי אכתוב אנא דכי אייתי לי זוזי אתן ליה תנן [ז] אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות כדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות [ח] קרועין הכא נמי [ח] שמצאו בין שטרות קרועין ת"ש [ט] [מ] נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין כדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות [מ] קרועין הכא נמי שנמצא בין שטרות קרועין ת"ש [ט] שבועה שלא פקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצאנו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע אמר רב ספרא שנמצא בין שטרות [ט] קרועין ת"ש [פ] סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו אימא יתקיים מחותמיו

דשיילינן

חיישינן: [ה] **תרדא.** [ו] משועמס: **פקע ארזא דבי רב.** נשבר העמוד שבית המדרש נשען עליו: **מר אמר משום לתאי דידי פקע.** בשביל מזלי שקינא על שגדפתני: **ומר אמר משום לתאי דידי פקע.** שהשבח על דברי לביישני בבית המדרש: **חמת.** של עור שנותנין בו יין: **טליקא דסבי.** טשק"א שהזקנים מגניעים בה כלי תשמישן שלא יעטרכו לחפש אחריהם: **כרוכין זה בזה.** וזהו סימן שהבעלים נותנים בהם זה יכריז מציאה שטרות מצאתי וזה יאמר שלי הם ושלשה הן כרוכין הן זה בזה: **ש"מ קשר סימן.** שיש קשרים שאינן דומין זה לזה ויאמר כך וכך הוא עשוי לאי לא תימא הכי מאי סימנא איכא הכא ותפשוט מינה בעלמא דקשר סימן ובעיא בעלמא היא. ומשני מהכא לא תפשוט דתני רבי חייא ג' כרוכין זה בזה הוא אגודה דכרך הוי סימן דכולי עלמא כרכי שטרא שטרא לעצמו וקושרין אותן יחד וזה כרך שלשתן יחד: **דרמו אהדדי.** השכיבן זה על זה אורכו על אורכו של חבירו: **מאי מכריז.** המוצא מאי מכריז: **מנין.** ג' שטרות וזה בא ונותן סימן שכרוכין היו יחד: **אפי' תרי נמי.** הואיל ואין צריך לבעלים לתת סימן אלא כריכתן: **דלאמר רבינא.** בשלו מציאות (לקמן דף כה.): **שטרי מכריז.** שטרות מצאתי וזה צריך שיאמר כך וכך היו וכרוכין היו הלכך דוקא תלתא אבל תרי מידע ידיע דמיעוט שטרות שתים ואין מנין סימן: **ודלמא לקיומינהו אזלי.** אלא סופר הדיינין הכותב הנפק לכל השטרות: **דלווין היו.** שפרעום והוחזרו להם: **למכתבנהו אזלי.** ומן הסופר נפל ומעולם לא לוו: **סמפון.** שובר המבטל שטר. וכל דבר המבטל דבר קרי סמפון כדאמרי' [מ] גבי קדושי אשה ומכירת עבד שהמוסר קרוי סמפון מפני שמבטל את המקח: **היוצא מתחת ידי מלוה.** שהוא מונח בידו ולא ביד הלוה: **ספרא אתרמי ליה.** וסבר אם יבא בעל חובי לפרעני ואני אין שטרי עכשיו בידי ואם לא יהא שובר מוכן לי לא יפרע כלום: **אפי' לכוב בכתב ידו.** שיש לומר אם לא שנפרע למה ליה למהר ולכתוב לפני פרעון הואיל ויודע לכתוב: **ואם יש עמהן סמפון.** והכא במלוה עסקינן דקתני מצא שטר בין שטרותיו כו': **כדאמר רב ספרא.** לקמן בשמעתין: **שנמצא לו.** השטר שהשובר יוצא עליו: **בין שטרותיו קרועים.** והוא אינו קרוע לפיכך סומכין על השובר שמקום השטר מוכיח על השובר שהוא אמת אם לא נפרע לא היה נותן השטר אצל השטרות קרועין כך שמעתי. ולי נראה שנמצא השובר בין השטרות קרועין הלכך איכא למימר שנתקבל החוב והשובר הזה אין צריך למלוה הזה אלא לוה והלוה שכח ביד זה לפיכך נתנו זה עם השטרות שאין צריכין לו דאי ס"ד מלוה כתבו להיות מוכן לו כשירצה לוה לפרעו לא נתנו עם שטרות שאין צריכין לו: **נמצא בין שטרותיו.** (ב"מ דף קעב.) שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ונמצא שובר לאחד אחד בין שטרותיו וכתוב בו שטרו של יוסף בן שמעון שבידי פרוע הוא והיה לו שני שטרות על שניהם: **שטרות שניהם פרועין.** שכל אחד יכול לומר על שלי נכתב שובר. ובגבא בתרא [ט] פרכינן בלא שובר נמי הא תנן אין אחד יכול להוציא שטר חוב עליהם ומוקמינן ליה במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר. והא הכא דיוצא מתחת יד מלוה הוא: **שנמצא.** השטר בין השטרות פרועין וכל אחד אמר זהו שטר שלי: **שבועה שלא פקדנו אבא.** משנה היא בשבועות (דף מה.) יתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה ומהו שבועתן שבועה שלא פקדנו אבא בצוואת מיתה ושלא אמר לנו קודם לכן ושלא מצינו שובר בין שטרותיו של אבא על שטר זה שיהא פרוע הא אם מצאו שמכינן עליה: **יתקיים בחותמיו.** קא ס"ד אם אמר מלוה לא נפרעתי ותדע שהרי לא מסרתי לידך יתקיים בחותמיו ע"פ חותמיו יתקיים אם החותמין מעידין שהתמוהו אין המלוה נאמן אבל כל כמה דלא מקיים מהימן דמאן דמייב ליה מלוה ומלוה הא אמר פסול הוא:

דשיילינן

עין משפט נר מצוה

קעב א ב ג ד מיי' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף י ע"ש:
ה [מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הל' ג טוש"ע ח"מ סי' רסז סעי' ד]:
קעג ו מיי' שם פי"ח הלכה ד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יא:
קעד ז ח ט מיי' פי"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ח י סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יח:
קעה י מיי' שם פכ"ד הל' ו ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מט ס"ט:

רבינו חננאל

אמר רב הונא חיישינן לשני שוירי נפק רבא דק ואשכח כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. אמר ליה רב עמרם לרבא מתני' דקתני כל מעשה ב"ד ממונא הוא וגט אשה איסורא היכי פשיט מר איסורא מממונא. אמר ליה תרדי [ו] שטרי חליצה ומיאונין תנן דאינון איסורא ואיסורא מאיסורא פשטינן. פקע ארזא דבי רב פי' נשברה קורת בית המדרש. רבא אמר בשביל שבא לדחות דבריי נשברה הקורה. ורב עמרם אמר בשביל שבחיני וקראני מוריד ריר מפי נשברה: מצא בחפיסה פי' חפיסה חמת קטנה. דלוסקומא תיבה בלשון יון. תכריך של שטרות ג' שטרות. כגון מגילה ראש זה בזנב זה. אגודה ג' שטרות נתונים זה על גבי זה [ז] וכתובים כולן כרך אחד. מה מכריז המוצאם מכריז הכי מי אבדו לו שטרות. רשב"ג אומר אחד לוה מג' כגון ראובן לוה משמעון ועוד לוה מלוי ועוד מיהודה וכתב השטר לכל אחד בפני עצמו ונמצאו עכשיו שלשתן קשורין ודאי פרעם הלוה ולקח השטר שעליו ומן הלוה נפלו. וכן ג' שלוו מאחדן ונמצאו שלשתן קשורין ודאי מן המלוה נפלו והוא שנמצאו מקוימים ובכתב שלשה סופרין שאם שלשתן בכתב סופר אחד חיישינן דלמא מן הסופר נפלו: מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבוא אליהו. אם יש עמהן סמפון פי' סמפון שובר או תנאים. אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן סמפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול וכל מה דאקשי' עליה פריק כגון שנמצא בין שטרותיו קרועין. ת"ש

ו) גי' הערוך תרלא ופיכ שוטה ומוליד ריר [ותרלא הוא מלשון רר בארמי] ע"ש ואולי לכן היה ג"כ גי' רבינו. ז) אולי ל"ל וכרוכים כולם בכרך אחד.

מסורת הש"ס

פ) [בכרכות יט: כתובות מ: מו: קדושין ג:], ג) [זבחים כה: וש"נ], ד) [לקמן כא: כה:], ה) [לקמן כה.], ו) פרוען. רש"ל, ז) ב"מ קעב. ח) פרוען, ט) שבועות מה., י) פרוען, כ) סנהדרין לא:, ל) ע' ב"ק קה: רש"י ד"ה תדורא, מ) [כתובות מז:], נ) [דף קנג.], ס) וע"ע תוס' ב"ק מ: ד"ה קמ"ל, ע) לקמן מז:.

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה תרלא משועמס. נ"ב וכבריתות דף י"ח ע"ב פי' רש"י תרלא שוטה או עכל:

גליון הש"ם

גמ' תרדא. עיין ב"ק דף קה ע"ב וזבחים דף כה ע"ב:

לעזי רש"י

טשק"א. תיק.

מוסף רש"י

חיישינן לשני שוירי. ושמא לא זה הוא שנפל מזה (גיטין כז.). כל מעשה ב"ד. המוצא שטר מקויים בב"ד לליכא למיחש לכתובין היו ומלך עליהם שלא ליתנם דלא עביד לקיומיה שטרא אלא מלוה לאחר שנמסר לידו לחיים שמא ימותו עדים, הרי זה יחזיר. ולא חיישינן לשמא אינו זה (שם). איסורא מממונא. ממונא קל מאיסורא (ברכות יט:). תרדא. אין לב (ב"ק קה: לגירסת תדורא) שוטה בהול (זבחים כה:) עגל (כריתות יח:). טבעא מכריז. מטבעות מצאתי (לקמן כה.). שלא פקדנו אבא. בשעת מיתה (שבועות מה.). ושלא מצאנו בין שטרותיו. שובר על שטר זה (שם). ששטר זה פרוע. שלא אמר לנו קודם לכן (שם). סימפון שיש עליו עדים. שובר, ואלא מתחת יד לוה כמשפטו, יתקיים בחותמיו, יעידו עדים על חתימות ידיהן וכשר (סנהדרין לא:).

הדרן עלך שנים אוחזין

רבינו חננאל (המשך)

שבועה שלא פקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו בשטרותיו ששטר זה פרוע. אמר רב ספרא כגון שנמצא זה השטר חוב בין שטרותיו קרועין דמוכחא מילתא דאי לאו דפריען לא הוה יהיב ליה בהדי שטרותיו קרועין אבל בסמפון לבדו לא. ת"ש סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו. ופריק אימא יתקיים מחותמיו דשאלינן לסהדי דחתימין חזיתון דפרעיה קמייכו אי לא. ת"ש סמפון

דשיילינן להו. אם לאו הפרעון. ואם לאו נאמן המלוה לומר שלא נכתב אלא להיות מוכן לכשיפרע: **עדי קיום.** שכתבו הנפק דפי דינא לא מקיימי ליה אלא מ"כ פרע: **סמפון שיש עליו עדים.** בעדי קיום מוקמינן לה: **יפקייס בחותמיו.** ואפי' יולא מתחת יד מלוה כשר: **אין עליו עדי קיום.** אבל עדים חתומין עליו: **ויולא מתחת ידי שליש.** שאין הלוה מוציאו ולא המלוה אלא שליש שביניהם נאמן: **או שיצא אחר היתום שטרות.** שיצא לפניהן כשהוא כתוב בשטר חוב אחר החתימה כשר: **דהא הימניה מלוה לשליש.** דעל כרחך אין כותב שובר אלא מלוה והוא מסרו ליד השליש:

הדרן עלך שנים אוחזין

אלו מציאות. מצא פירות מפוזרין. נתייאשו הבעלים מהן כדאמר בגמרא והפקר הן: **מעות מפוזרות.** הואיל ואין להם סימן ניכר איאוש מיאש והוו להו הפקר. וזהו טעם כולם: **כריכות.** עומרים קטנים כמו מאלמים אלומים ומתרגמינן בירושלמי מכרכן כריכן (בראשית ל"ז): **ברה"ר.** שהכל דשין עלייהו ואם היה סימן נקשר עליהן הרי הוא נשחת: **של נחתום.** כל ככרות הנחתומין שוין אבל ככרות של בעל הבית יש בהן סימן: **ממדינתן.** כמות שהן גזוזות כשאר כל גיזת המדינה לאפוקי הבאות מבית האומן כדקתני סיפא[1]: **אינלי פשתן.** ריש"ל בל' אשכנז ובמקומינו פופי"ר: **ונשון של ארגמן.** למר סרוק ומשוך כמין לשון ולבוע ארגמן ומצוין הן: **מצא עיגול.** של דבילה: **אנפוריא.** בגמ'[2] מפרש: **גמ' וכמה.** חשוב פיזור: **קב.** מפוזר בארבע אמות אבל בג' אמות לא הוי פיזור וטעמא מפרש ואזיל: **אי דרך נפילה.** אם מנאם דרך נפילה שיש לדעת שלא הוגחו שם מדעת אלא נפלו: **אפילו טובא.** מקב נמי דכיון דאין בהן סימן איאוש מיאש: **ואי דרך הינוח וכו'.** עתיד לאחוז וליטלן: **במכנשתא דבי דרי.** בשעת אסיפת גרנות וכאן דשן בעליהן וגשאו את העיקר ונותרו אלו: **נפיש טרחייהו.** לקבצן: **צריר מהני.** אם היה פזורן בפחות מכן: **משום דלא חשיבי.** עליה קב פירות לטרוח עליהן טורח קיבוץ של ארבע אמות: **שומשמין.** דקין מאד ויש טורח בקיבוצן יותר מחטין אבל דמיהן יקרין: תמרים ורמונין גסים הן ואין טורח בקבוצן:

יאוש

[א] דשיילינן להו לסהדי אי פרוע אי לא פרוע ת"ש סמפון שיש עליו עדים כשר [ב]מאי עדים עדי קיום הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא ושאין עליו עדים פסול מאי אין עליו עדים אילימא דליכא עלויה עדים כלל צריכא למימר דפסול אלא לאו עדי קיום גופא [ג]סמפון שיש עליו עדי' יתקיים בחותמיו אין עליו עדים [ד]ויוצא מתחת ידי שליש או [ה]שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר יוצא מתחת ידי שליש דהא הימניה מלוה לשליש יוצא לאחר חיתום שטרות נמי דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה:

הדרן עלך שנים אוחזין

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז אלו מציאות שלו [ו]מצא פירות מפוזרין [ז]מעות מפוזרות [ח]כריכות ברשות הרבים [ט]ועגולי דבילה ככרות של נחתום [י]מחרוזות של דגים וחתיכות של בשר וגיזי צמר הלקוחין ממדינתן ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו [יא]דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר [יב]כל שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד [יג]מצא עגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז: **גמ'** מצא פירות מפוזרין וכמה א"ר יצחק קב בארבע אמות היכי דמי אי דרך נפילה [יד]אפילו טובא נמי ואי דרך הינוח [טו]אפילו בציר מהכי נמי לא א"ר עוקבא בר חמא [טז]במכנשתא דבי דרי עסקינן [יח]קב בארבע אמות דנפיש טרחייהו לא טרח אינש ולא הדר אתי ושקיל להו אפקורי מפקר להו בציר מהכי טרח והדר אתי ושקיל להו ולא מפקר להו בעי רבי ירמיה חצי קב בשתי אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרחייהו חצי קב בשתי אמות כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו או דלמא משום דלא חשיבי [יט]וחצי קב בשתי אמות כיון דלא חשיבי מפקר להו קביים בשמונה אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרחייהו וכ"ש קביים בשמונה אמות כיון דנפישא טרחייהו טפי מפקר להו או דלמא משום דלא חשיבי וקביים בשמונה אמות כיון דחשיבי לא מפקר להו [א] קב שומשמין בארבע אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי ושומשמין כיון דחשיבי לא מפקר להו או דלמא משום דנפיש טרחייהו וכ"ש שומשמין כיון דנפיש טרחייהו טפי מפקר להו קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות נמי כיון דלא חשיבי מפקר להו או דלמא משום דנפישא טרחייהו וקב תמרי בארבע אמות וקב רמוני בארבע אמות כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו מאי [יא]תיקו: איתמר

יאוש

לגמור אבל קב בארבע אמות יש לו טורח ללקוט הכל ואין מלקט כלל אי נמי קב בארבע אמות מרובעין הוי חצי קב בשתי אמות רוחב וארבע אמות אורך והכא בעי חצי קב בב' אמות על ב' אמות:

אלו מציאות שלו: בריכות ברה"ר. בכריכות דוקא מפליג בין הוי סימן ומקום הוי סימן מיירי הכא דליכא סימן ומקום נמי לא הוי סימן בהה"ר משום דמנשתפי ובהה"ר הוי מקום סימן וחייב להכריז ומיירי דאשכח דרך היונה וכלכות של נחתום ועיגולי דבילה אין בהם סימן והוי שלו אף בהה"ר ומיירי דמצא דרך נפילה ולכך לא הוי מקום סימן וא"ת אמאי נקט כריכות דאשכח דרך היונה טפי משאר דאיירי דרך נפילה וי"ל דכריכות איידי דיקירי אינון לא הוה שיפלו שלא מדעת אלא כשעומד לפוש מניח לארץ ושכחם שם וכלכות של בעה"ב יש להן סימן דבעלי בתים רגילים לעשות סימן בכלכותיהן ולכך אפילו ברשות הרבים חייב להכריז דסימן העשוי לידרס הוי סימן ולפיורי מעות ופירות דהוי מקום סימן אף בהה"ר כדאמר לקמן משום דלא שייך בהו מנשתפי ואם תאמר כריכות בהה"ר דמיירי דרך היונה היאך לוקחם הא אמרינן לקמן[מ] ספק היונה לא יטול וכל שכן ודאי היונה וי"ל דה"מ כשמצא במקום מוצנע ומשתמר דלא יטול[נ] אם אין בו סימן ואם יש בו סימן נוטל ומכריז ונמ"ל (לקמן כב:) סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומקום נמי לא הוי סימן מיירי בכריכות שיש בהם סימן ולכך בהה"י מכרז וכלכות של נחתום ושאר דמתניתין לית בהו סימן ולכך אף בהה"י הם שלו וכלכות של בעה"ב שיש בהם סימן חייב להכריז אף בהה"ר דאין עשוי לידרס משום דאין מעבירין על האוכלין וכולה מתני' מיירי בין דרך נפילה בין דרך היונה וא"ת כריכות אי דרך נפילה היא אם כן אינו יודע היכן נפלו וברשות היחיד אמאי צריך להכריז הא מתייאש שסבור בהה"ר נפיל וי"ל דאע"פ שאינו יודע לכוין המקום יודע הוא אם נפל ברשות הרבים או ברשות היחיד:

וכמה א"ר יצחק קב בארבע אמות. צריך לומר דרבי יצחק גופיה בעי וכמה דאי גמרא בעי מאי בעי וכמה לוקי דרך נפילה ואפילו טובא כדפריך גמ' בתר הכי אלא מדברי רבי יצחק הוא ורבי יצחק לא בעי לאוקמי דרך נפילה ואפילו טובא משום דסבר כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש אלא מוקי לה במכנשתא דבי דרי שהניחם שם מדעת וכה"ג איכא בפירקין (דף ל:) דבעי ועועלם אמר רב יהודה כו' דצריך לומר דרב יהודה אמר ועועלם וכן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כב: ושם ד"ה וכמה) גבי מרחיקין מן החלונות דקאמר וכמה אמר רב ייבא כמלוא רוחב חלון[מא]: **חצי קב בשתי אמות מהו.** תימה הלא קב בארבע אמות הוי נמי חצי קב בשתי אמות ומאי קמבעיא ליה וי"ל כיון דליכא אלא חצי קב יצטרך כיון שאין לו טורח

---

[1] [סנהדרין לא:], [2] [ע"ז מוס' לקמן כג: ד"ה מתחזוות], [3] [בגמ' ירושל' ורא"ש ליתא להך ג' מיבות], [4] [לקמן כג.], [5] וכל שכן חצי. רש"ל, [6] [לקמן כה.], [7] [לקמן כג.:], [8] [כה:], [9] [וע"ע מוס' פסחים לג. ד"ה תתן],

הגהות הב"ח

(מ) תוס' ד"ה אלו וכו' אם אין בו סימן. נ"ב ע"ל דף כג סוף ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קב שומשמין כו'. נ"ב גירסת הרמב"ם שומשמי ותמרי ורמוני מאי מיקו ור"ל מב' וג' מינים:

עין משפט נר מצוה

קעז א ב מיי' פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יח:

קעז ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יט:

קעח ד מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף כ:

א ה מיי' פט"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' ח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ז:

ב ו מיי' שם פט"ז הל' ב טוש"ע שם סעיף ו:

ג ז מיי' שם פט"ו הל' ח טוש"ע שם סעיף ט:

ד ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ה ט מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף טו:

ו י כ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

ז ל מ נ מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ז:

לעזי רש"י

רישט"א [רישטי"ש]. אגודות פשתן סרוק.

פופי"ר [פופידי"ש]. אגודות פשתן סרוק.

רבינו חננאל

שיש עליו עדים כשר. ופריק מאי עדים דקתני עדי קיום הכי נמי מסתברא וכו'. גופא סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו. אוקימנא יתקיים מחותמיו אם מעידין שפרעו בפניהם. אין עליו עדים כלומר אינם יודעין העדים לא סמכינן עליה ואם יוצא מתחת ידי שליש ואמר השליש שודאי פרע הלוה למלוה מיגו דאי בעי השליש למיתביה ללוה כי אמר פרעיה מהימן. וכן אם נמצא זה הסמפון כתוב בשטר חוב עצמו אחר חתימת עדי השטר כשר דאי לאו דפרעיה לא הוה מרע ליה לשטריה:

הדרן עלך שנים אוחזין

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז מצא פירות מפוזרין וכו'. אמר רבי יצחק קב מפוזר בד' אמות ומקשי' עלה אי דרך נפילה אשכחינהו אפי' יותר מקב שלו הן. אי דרך הנחה אשכחינהו אפי' פחות מקב לא יגע בהן ופריק מר עוקבא מתני' במכנשתא דבי דרי עסקינן. [מ] הגרנות כשמכבדין הגורן בשעה שמניפין התבואה מן הגורן אם מצא כשיעור קב פירות מפוזרין בגורן ברחוק ד' אמות לא טרח אינש למכנשינהו ומפקר להו לפיכך הן שלו. אבל קב בפחות מד' אמות לא מפקר להו הלכך לא שקיל. הא דתנן וציבורי פירות ומקשי ופרקי תני וציבור פירות אינון ואיפשיט דמנין הוי סימן. אבל מקום לא

מ) חולי נ"ל פי' בשעת אסיפת הגרנות כשמכבדין.

כא: אלו מציאות פרק שני בבא מציעא

דלכי נפל מיניה לא מיאש. ואע"ג דהשתא מיאש אקרקע בעלמא הוא ומתחילה לא היה עומד ליאש: **ת"ש המוצא מעות בו'.** תימה כיון דכבר הקשה ממתני' דמעות מפוזרות אמאי פריך תו מהך ברייתא ורבי יצחק נמי אמאי לא אמר למלתיה אמתני' וי"ל דברייתא אלימא ליה לאקשויי דמשמע דבכל ענין הרי אלו שלו אע"ג דאיכא סימן מדמוקי טעמא (ג) שהרגיש מצויין שם ומשמע נמי אע"ג דכשזה הגביה עדיין היה בעל אבידה בבית המדרש ולא ידע שנפל מייניה:

ופטורות ממעשר. במס' פאה (פ"א מ"ו) מוכח דוקא בהפקיר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר אבל אם הפקיר לאחר גמר מלאכה שנתחייב כבר במעשר אין בכך כלום וה"נ מיירי קודם גמר מלאכה שלא נתייבשו עדיין כדמוכח בגילה פרק המפיג (דף לד:) דתאנים העומדין לשוטחן בשדה ועשות מהן קציעות לא נגמר מלאכתן למעשר עד שיתייבשו ואפילו זכה בהן המוצא קודם שיתייבשו פטורות מן המעשר כדאמרינן בב"ק (דף כח.) המפקיר כרמו והשכיח בנקר ובגרו פטור מן המעשר וגבי הקדש אינו כן שאם הקדיש קודם גמר מלאכה ונפדה קודם גמר מלאכה חייב במעשר כדמוכח קלת בפרק האומר (שב:) (ד):

תאנה נמי מידע ידיע דנתרא. פירוש בשלמא לאביי תאנה מותרת כיון דרגילות היא דנתרא מעיקרא מתיאש לפי שסבור שהמוצא יקחנה כי הוא לא ידע שנפלה מן האילן אבל סבור הוא מעובדי דרכים נפלה ובזיתים ובחרובין אסור דלא עבידי דנתרי אע"ג דאם היה יודע דנפלו היה מתיאש לפי שעובדי דרכים יקחו כי יתלו דנפל מעובדי דרכים השתא דלא ידע סבור שלא נפלו אסורה דהוה ליה יאוש שלא מדעת אבל לרבא דהוי יאוש אמאי אסור וא"ת אם דין הוא לתלות בעובדי דרכים ולא באילן אאלו אמאי אסור בזיתים ובחרובין וי"ל דבדין ודאי אין לתלות בעובדי דרכים אלא באילן אלא שהבעלים מתיאשים לפי שסבורין שעובדי דרכים דלא מעלי יורו היתירא בפירות שמוצאים ויתלוש בעובדי דרכים וא"ת אם כן מאי פריך לרבא נימא דזיתים וחרובין אסירי משום דאף לאחר שידעו הבעלים שנפלו לא נתיאשו לפי שיודעין שהמוצא לא יקחם שיתלה שנפלו מן האילן כאשר הוא האמת שאין לתלות בעובדי דרכים וי"ל דאם אינן מתיאשים בתאנה אמאי מותרים מיהו אית ספרים דגרסינן שאני זית הואיל וזיתו מוכיח עליו דבזה מתורץ מה שהקשינו כלומר לפי שהם תחת הזית יחשבו הבעלים שהמוצא לא יקחם לתלות בעובדי דרכים אבל תאנה עם נפילתה נמאסת בעיניו ומפקירה אבל ברוב ספרים גרסינן הואיל וחזותו מוכיח עליו ואע"ג דמנתרא מידע ידעי דוכתא דאינים אינים שעומדין באילן ולפיכך אף כשידעו הבעלים שנפלו לא יתיאשו דיודעין שהמוצאם לא יקחם אבל תאנה עם נפילתה נמסת כן גרסינן בערוך נמסת בלא אל"ף ואין דומין לאותן שבאילן אי נמי גרסינן נמאסת ומחמת שמתגלגלת אינה דומה לתאנה שבאילן:

יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואף על גב דשמעיניה דמיאש (ה) לסוף לא הוי יאוש דכי אתא לידיה באיסורא הוא דאתא לידיה דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר סימנא אית לי בגויה יהבנא סימנא ושקילנא ליה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה כדבעינן למימר לקמן כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר אלא הוי יאוש דהא לא ידע דנפל מיניה רבא אמר הוי יאוש דלכי ידע דנפל מיניה מיאש מימר אמר סימנא לית לי בגויה מהשתא הוא דמיאש (סימן פמג"ש ממקגט"י ככסע"ז) תא שמע פירות מפוזרין הא לא ידע דנפל מיניה הא אמר רב עוקבא בר חמא הכא במכנשתא (ו) דביזרי עסקינן דאבידה מדעת היא ת"ש מעות מפוזרות הרי אלו שלו אמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי כדרבי (ז) יצחק דאמר [ב]אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה [ג]הכא נמי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה ת"ש עיגולי דבילה וכברות של נחתום הרי אלו שלו אמאי והא לא ידע דנפל מיניה התם נמי [א] [ד]אגב דיקירי מידע ידע בהו ת"ש ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו ואמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי [ה]אגב דחשיבי משמושי ממשמש בהו וכדרבי יצחק ת"ש [ו]המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן והא לא ידע דנפל מיניה אמר רבי יצחק אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ת"ש [ז]מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו בה הנמושות ואמרינן מאי נמושות וא"ר יוחנן סבי דאזלי [ח]אתיגרא ריש לקיש אמר לקוטי בתר לקוטי ואמאי נהי דעניים דהכא מיאשי איכא עניים בדוכתא אחריתא דלא מיאשי אמרי כיון דאיכא עניים הכא הנך [ט]מעיקרא איאושי מיאש ואמרי עניים דהתם מלקטי ליה ת"ש [י][ח]קציעות בדרך ואפילו בצד שדה קציעות [מ]וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר בזיתים ובחרובים אסור בשלמא רישא לאביי לא קשיא אגב דחשיבי ממשמש בהו תאנה נמי מידע ידיע דנתרא אלא סיפא לרבא קשיא דקתני בזיתים ובחרובים אסור אמר רבי אבהו שאני זית הואיל וחזותו מוכיח עליו ואע"ג דנתרין זיתי מידע ידיע [ט]דוכתא דאיניש אינש הוא אי הכי אפילו רישא נמי אמר רב פפא תאנה עם נפילתה נמאסת תא שמע [י]הגנב שנטל מזה ונתן לזה וכן גזלן שנטל מזה ונתן לזה וכן

יאוש שלא מדעת. דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן: **לא הוי יאוש.** לקמיה מפרש פלוגתייהו: **דמיאש לבסוף.** לאחר שמצאו זה. וכללא דיאוש כגון **באיסורא אתא לידיה.** דדבר שאינו עשוי להתיאש הוא: **זוטו של ים.** מקומות בספת היס שדרך היס לחזור לאחוריו י' פרסאות או חמשה עשר פרסאות פעמייס ביום ושוטף מה שמוצא שם והולך. זוטו לשון גודל ושירוע בלשון יווני כמו שכתבו הזקנים לתלמי המלך ואל אליה (מגילה דף ט.): **ושלוליתו של נהר.** כשהוא גדל ויולא חוץ לגדותיו ושולל שלא ושוטף הנמצא: **רחמנא שרייה.** ואפי' בתא ליד המוצא לפני יאוש: **לקמן** (ט). בשמעתין מנין לאבידה שטופה נהר כו': **מהשתא הוי יאוש.** שהרי נפל וכשיודע שוב אין דעתו עליו: **דאבידה מדעת היא.** שלא נפלו ממנו ומדעת הניחם הפקר: **עשוי למשמש.** וקודם שמצאו זה נודע לבעלים שנפלו ונואשו: **דיקירי.** כגון משא: **סבי דאזלי אתיגרא.** זקנים עניים הולכים על משענתם בנחת ורואין כל שבולת ושבולת. ולשון נמושות כמו (ישעיה נט) שממשמשין והולכים: **לקוטי בתר לקוטי.** לשון נמושות כמו לא ימיש (שמות יג) שנוטלין ומשין הכל מלפניהם: **ואמאי.** אי יאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא: **נהי.** לגבי עניים דהכא הוי יאוש מדעת שרואו שהלכו בה הנמושות ונתיאשו אלא עניים דעיר אחרת עדיין לא ידעי והיאך מותרין בו אלא משום כיון דלכי ידעי מיאשי הוי יאוש משעה שהלכו בו ובהיתר באו ליד זה: **קציעות.** תאנים שקוצין אותם באיזמל ומוהל שלהן זב ושוטחן בשדה ליבש: **ואפי' בלא שדה קציעות.** שדה שטוחים בה קציעות דידע דמהנהו אתו: **מוסרות משום גזל.** אע"ג דכי נפל לא ידע כיון דלכי ידע מיאש מהשתא הוי יאוש כרבא: **ופטורות מן המעשר.** כדין הפקר דהפקר פטור מן המעשר (ט): **בזיתים ובחרובים אסור.** כאביי: **בשלמא רישא לאביי.** מלי לתרוצי דמעיקרא ידע ומיאש כדמפרש ואזיל: **דקסני בזיתים ובחרובין אסור.** וסלקא דעתך משום דלא עבידי דנתרי וליכא למימר ידע דמיאש ואע"ג דלכי ידע מיאש לא הוי יאוש מהשתא: **חזותו מוכיח עליו.** מראיתו ניכר שלו מי הוא הלכך מריה לכי ידע דנפיל לא מיאש דמימר אמר כולי עלמא ידעי דידי ניהו ולא הפקר הן ולא שקלי להו: **עם נפילתה נמאסת.** הלכך כיון דידיע דנתרא מעיקרא מיאש משום מאיסותא דמכי נפלה לא חשיבא עליה ומפקר לה: **לא ידיע** לא גרסינן ופירוש היה משובש בספרים:

ירדן

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"ד מהלכות גזילה ואבידה הל' ה סמג עשין סי' עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג:
ט ב ג מיי' פ"א מהלכות גזילה ואבידה הל' ח ופ"ד מהל' גניבה הל' י סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א:
י ד ה מיי' פט"ו מהל' גזילה ואבידה הל' ח ועיין בכסף משנה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג:
יא ו מיי' שם פי"א הל' ז טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ג:
יב ז מיי' פ"א מהלכות מתנות עניים הל' יא:
יג ח מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה כא:
יד ט מיי' שם הל' כד ופט"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' טו טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ו:

רבינו חננאל

איפשיט אי הוי סימן אי לא בעיות דר' ירמיה הם ופשוטות הן ועלו כולן בתיקו. איתמר יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואע"ג דשמעיניה לבסוף דמיאש (לבסוף) לא הוי יאוש דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה דהא לפני יאוש הוה כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר לא הוה יאוש דלא ידע דנפל מיניה דמיאש. אבל המוצא בזוטו של ים. פי' בקרקעית הים ובשלוליתו של נהר פי' בתוך הנהר מקום שמי גשמים שולליים והוא מקום שטיפתו אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה למוצאה דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק מנין לאבדה ששטפה נהר שהיא מותרת שנאמר כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו בלבד ומצויה אצל כל אדם. פרה ורועה בשדה וכיוצא בה שכל הרואה אותה יכול ליטלה יצאת זו ששטפה נהר שאבודה ממנו ומכל אדם הלכך הרי היא למוצאה בין אית ליה בה סימן בין לית ליה בה סימן שרי דהא ודאי נתייאש הימנה. וזה שהיתיר בים ובנהר כנגדו אסור ביבשה ודייקינן מינה מה היתירה בין אית ביה סימן בין לית ביה סימן ואפי' לפני יאוש שרי כך מה שאסר ביבשה ואפי' לית ביה סימן לפני יאוש אסורה ועלתה תיובתא דרבא תיובתא. והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם י' יאוש שלא מדעת והלכתא כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ואמרי' ומאחר דאיתותב רבא הני תמרי דזקאי כלומר התמרים שהפילם הרוח מן הדקל והם מושלכים בדרך מפני מה אוכלין אותן העוברין ושבים והנה בעליהן לא נתייאשו שלא ידעו שהפילם הרוח ואמר ר' אשי כיון דאיכא שקצים דשכיחי דאזלי התם ואכלי להו יאושי מיאש מריהו מעיקרא דכי האי גוונא אפי' אביי שרי ואם היו דקלים מוחזקין ליתמי דלאו בני יאוש נינהו או דקלים בכרכים דלא שכיחי בהו שקצים למיכלינהו אסירא. יש מי שאומרים פי' כרכתא דקלים הרבה שמוקפות גדר ומקשי רבא לאביי מצא מעות מפוזרות. ופריק אביי מתני' כר' יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה וכן המוצא מעות בבתי כנסיות ובתי מדרשות הרי אלו שלו. ואקשי' והא דלמא לא ידע דנפלי מיניה. ופריק הכי נמי כר' יצחק. וכן כל דבר חשוב ממשמש בכל שעה כמו מעות. פי' נמושות סבי דאזלי אתיגרא. זקנים תשושי כח שמהלכין במשענת בידם שאין בהן כח לילך הרבה והשדה שיכנסו בה ללקט לא יניחו אחריהן כלום. האי דאמר מצא קציצות ואפי' בצד שדה קציצות מותרות משום גזל כיון שאלו הקציצות דבר חשוב

מסורת הש"ס

(ה) ב"ק קיח:, (ו) תענית ו: פאה פ"ח מ"ט, (ז) גי' רש"ל תמיגבא וכ"ה בעריך ערך נמס, (ח) ס"א קליעות מעשרות פ"ג [מ"ד], (ט) ס"א דזיתא, (י) [תוס' דכתובות פ"ח], (כ) [לקמן כג.], (מ) [שמות כד], (נ) [דף כב:], (ס) גי' רש"ל ולא ימישון תהליס קטו, (ע) [תלה פ"ח מ"ג], (פ) [הפסגת בפ' האומר דקדושין ובפרק האומר דגיטין ולא מצאנו אלא בפ' ר' ישמעאל דמנחות סו: משמע כן ואולי ל"ל בפ' העומר בע"ן והיינו פ' ר' ישמעאל הנ"ל דכל הפרק מייירי בדיני עומר כמו שרגילים הפוסקים לכנות פרק איזהו נשך בשם פרק הרביעי ולכאורה ל"ע על התוס' שהולרכו לדקדק מן הגמ' והלא משנה שלימה היא פ"ד ממס' פאה מ"ח ואפשר לומר שהתוספות רלו לאמעוני' רבותא טפי שאפי' היה תחלת גידולו ביד הקדש אפ"ה חייב אם פדאו קודם מירות ואם לא שמעינן ממתני' דמלי מייני שגדל ביד הדיוט ואח"כ הקדיש אבל מפרק ר"י הנ"ל משמע דאפי' גדל ביד הקדש נמי חייב אם פדאו קודם מירות ואילו זה בין בגדל ביד הדיוט או ביד הקדש כעין זה מצינו גבי מירות הנכרי ודוק. העתק מחלופי גרסאות].

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמיאש לבסוף לא: (ב) שם במכנסתא דבי דרי עפקינן: (ג) תוס' ד"ה ת"ש וכו' שהרגיש מצויין שם. ג"כ ע"ל דף כד ע"א:

גליון הש"ם

גמ' מעיקרא איאושי. קשה לי הא גם לעניים קטנים יש להם חלק ומקרי יאוש שלא מדעת כדלקמן דף כב ע"ב ועיין בתוס' ב"ב דף קמג ע"ב ד"ה ואם ועדיין צ"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אגב דיקירי. נ"ב גירסת הרא"ש דחשיבי כיון דמידי דמיכל ניהו וכן מהרחות ותחיכות וכן בלשונות אבל גיזי ואגיזי כתב משום דיקירי ולא פריך גמ' מכריכות משום דהתם דרך היצוה וטעמא אחרינא להו ועי' תוס' (ע"א) ד"ה אלו כו' (ועמ"ש רבינו בחמ"מ סי' רס"ב פ"ק ז):

מוסף רש"י

כל אדם. אפילו העשירים (תענית ו:). משילבו הנמושות. בשדה, דמכאן ואילך נתייאשו שאר העניים, לפי שיודעין אם נשאר לקט שכחה ופאה נמושות נטלום (שם). אתיגרי. הולכין בנחת ומעייני טפי, מתזיק בפלך (ש"ב ג) מתרגמא אתיגרא (שם). לקוטי בתר לקוטי. עני מולוץ בנו אחריו שמבקש ואילך פוסקין שאר עניים מלקוט (שם).

מה

ירדן. וכן שאר נהרות ותנא זה על יד הירדן היה יושב: **בעלים מווין.** ובחזקה בעלה הימנו ומעיקרא ידע ומייאש: **שעף נהר קוריו.** של זה ומצאן אחר: **הרי אלו לו.** ה"ג **הרי אלו שלו מפני שנתיאשו הבעלים.** דכל שטיפת נהר כקורות עצים ואבנים הבעלים ידעו בה מיד דיש לה קול: **הא סתמא.** הא אם היתה אבילה אחרת שאין לנו לומר שידעו הבעלים לא הויא של מולאה. קשיא לרבא: **כשיכול להציל.** ודכוותה במציאה אחרת דבר שיש בו סימן דיכול ליתן סימן וליטול מודיעא בה לחייב להחזיר: **אפילו אין מרדפין נמי.** דסמכי אהבלה דלמחר וליומא אוחרא ולא מייאשי: **ע"י הדחק.** ואם לא ימהר להציל לא יצילו הלכך אין מרדפין אפקורי אפקריהו דהא ידעו ולא הצילו: **שלא מדעת.** בעלים: **וליקט.** לצורך בעל הבית: **ואם חושש.** בעל הבית ומקפיד על מה שעשה זה: **משום גזל.** שתרם תרומתו בלא רשותו: **הלך אצל יפות.** היה לך ליקח אצל יפות לתת מהן לכהן: **לא הוה ידע.** אלמא כיון דלכי ידע דינא ליה אמרינן מעיקרא נמי ניחא ליה ולעניין יאוש נמי כיון דלכי ידע מייאש מעיקרא נמי הוי יאוש: **אמר אמר.** כן תרימו גם אתם מהכא נפקא לן שלומו של אדם כמותו לתרומה שהשליח שתרם תרומתו תרומה. וכיון דשליחות מהכא נפקא לן על כרחך שלוחכם דומיא דאתם בעינן: **אף שלוחכם לדעתכם.** שהבעלים מינוהו שליח: **לבוסתנא.** פרדס: **לא אכל.** דגזל מינהו שהבעלים לא ידעו: **אם נמצאו יפות כו'.** אלמא גלי דעתיה דניחא ליה. ה"ג גלי דעתיה דניחא ליה במה שנתן לנו: **לא אמרו לך אצל יפות.** דהוי גלוי דעת אלא לענין תרומה: **עודהו הטל עליהן.** המעלה פירותיו לגג וירד עליהן הטל: **ושמח.** בטל שירד עליהן: **הרי זה בכי יופן.** והוכשרו לטומאה מעתה ועד עולם: **נגבו.** עד שלא מצאן: **אע"פ ששמח.** עכשיו בטל שירד עליהן: אינן

מה שנתן נתן. [1] אתיא כר' דאמר בפרק הגוזל [בתרא] (ב"ק דף קיד.) סתם גנב וגזלן הוי יאוש בעלים:

שטף נהר קוריו עציו ואבניו. ה"ג אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו וא"ל דמיירי ביכול להציל בקל אם רודף בשעת שטיפה דאי אלו הכי הוה לזוטו של יס שאבוד ממנו ומכל אדם כזוטו לא גנב ועל זה לא היה אומר הא סתם לא אלא דמיירי ביכול להציל בקל בשעת שטיפה ואפילו אין בהן סימן ולפי שיעבכן עקולי ופשורי ויקחם שם ואפי' יקדמו אחרים ויקחו יחזירום לו לפי שיכר שהוא בעליו לפי שרדף מיד וס"ד דמיירי דאם לא רדף מיד בשעת שטיפה שלא יכול עוד כלל להציל כדמוכח בסיפא לפי שיקחוס אחרים כשיעבכום עקולי ופשורי ולא יחזירו לפי שאין בהן סימן וה"פ אם נתיאשו הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפילו אומרים שאין מתיאשים אין בכך כלום דודאי הן מתיאשים בלבן הא סתמא שלא היו בעלים בשעת שטיפה ולא נתיאשו עד שידעו הבעלים ששטפה נהר ואז כבר אינו יכול להציל לפי שאין בו סימן לא דכשמלאן באיסורא אתא לידיה שהבעלים לא ידעו עדיין אלמא יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ומשני ביכול להציל אפי' אחר שטיפה כגון שיש באבידה סימן שהבעלים אינן מתיאשין כשידעו ופריך אי הכי אימא סיפא ולא היו הבעלים מרדפין כו' מאי אריא מרדפין אפילו היו בעלים שם בשעת שטיפה ולא רדפו נמי יחזיר ומשני ביכול להציל אחר שטיפה ע"י הדחק דאע"פ שיש בו סימן בטורח יכול להציל לפי שיתרחקו הרבה שהנהר מוליכן ברחוק ולכך אם היה בשעת שטיפה ואינו מרדף ודאי מתיאש כיון שעתה יכול להציל בלא דוחק ואינו מגיל אבל אין הבעלים בשעת שטיפה יחזיר דכשידעו הבעלים לא יתיאשו וילילו על ידי הדחק וא"ת מנלן הא סתמא חייב להחזיר דלמא נתיאשו אתא לאפוקי שהיו שם ורדפו דחייב להחזיר וי"ל דא"כ לא ליתני אם נתיאשו אלא לתני סתמא שטף נהר קוריו עציו ואבניו הרי אלו שלו דבשעת שטיפה דהא מיירי ברדפו בשעת שטיפה דהא קתני סיפא דאם היו הבעלים מרדפים חייב ואין להקשות דמלי דייק מסיפא טעמא דמרדפין הא סתמא הרי אלו שלו דלעולם נימא דהוא הדין סתמא דיחזיר ולא נקט מרדפין אלא לאפוקי שהיו הבעלים בשעת שטיפה ולא רדפו וע"י סיפא ידעינן דמיירי באין יכול להציל אבל רש"י דגרס מפני שנתיאשו הבעלים משמע לישנא דבשעת שטיפה דאי לאו הכי הוה לזוטו של יס שאבוד ממנו ומכל אדם כזוטו לא גנב ועל זה לא היה אומר הא סתם לא אלא דמיירי ביכול להציל בקל בשעת שטיפה ואפילו אין בהן סימן ולפי שיעבכן עקולי ופשורי ויקחם שם ואפי' יקדמו אחרים ויקחו יחזירום לו לפי שיכר שהוא בעליו לפי שרדף מיד וס"ד דמיירי דאם לא רדף מיד בשעת שטיפה שלא יכול עוד כלל להציל כדמוכח בסיפא לפי שיקחוס אחרים כשיעבכום עקולי ופשורי ולא יחזירו לפי שאין בהן סימן וה"פ אם נתיאשו הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפילו אומרים שאין מתיאשים אין בכך כלום דודאי הן מתיאשים בלבן הא סתמא שלא היו בעלים בשעת שטיפה ולא נתיאשו הוא שגנוב בסתר. אבל האי גנב דקתני גזלן הוא שנוטל בגלוי ותרי גווני גזלן קתני חד גזלן וחד ליסטים מזויין. ת"ש שטף נהר קורותיו ונתנן לתוך שדה חבירו אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו מכלל דבסתמא חייב להחזיר ואוקימנא כשבעלין מרדפין אחריהן ויכולין להציל על ידי הדחק. ת"ש כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה וכו' אוקימנא כגון שתרם ובא בעל הפירות ומצאו שתרם ואמר לו למה [לא] היתה תורם מאלו היפות מוכחא מילתא שנתרצה ואסיקנא לא אמרי' כלך אצל יפות רצון בעלים הן במה שנעשה אלא לענין תרומה בלבד משום דמצוה היא וניחא ליה ביפה. אבל בזולתי תרומה לא ואע"פ שאמר לו כלך אצל יפות משום כסיפותא הוא דאמר ליה הכי ואסורין משום גזל. ת"ש עודהו הטל עליהם ושמח הרי הן בכי

[1] א מיי' פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' ו טוש"ע סי' רנט:

[2] ב ג ד מיי' פ"ד מהל' תרומות הל' ג:

[3] ה מיי' שם הלכה ח: יח ו (מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה ב):

מסורת הש"ס

א) [ב"ק מ. וש"נ], ב) [תוס' דכתובות פ"ח], ג) [בתוספתא לי' אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו ועי' תוס' ד"ה שטף], ד) [תוס' כתובות פ"ח ע"ב], ה) קדושין נב: [תוס' דתרומות פ"א], ו) [עירובין עא.], ז) [שבת נב: וש"נ], ח) [לקמן עא: קדושין מא:], ט) [תוס' מכשירין פ"ג ע"ב], י) ס"א למאי דסליקא לן דאתא דאמיי' בגנב ממש אתיא כו',

---

תורה אור השלם

1 כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעַשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

במדבר יח כח

2 וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זָרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא לח

גליון הש"ס

גמ' דשויה שליח. עיין עירובין דף עא ע"א תוס' ד"ה כלך: **שם** לבוסתנא דמרי בר איסק. עיין יבמות דף כא ע"ב תוס' ד"ה ר"מ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ה"נ מסתברא. נ"ב גירסת הרמב"ם ותסברא והא אתם כו' וכ"ל ואמאי לריכין לכלך אצל יפות הא שלומו כמותו אלא הכ"ע כו' וכל זה לתירוץ דרבא כאן אבל מ"ל לכ"ז דמעוה שאני ממ"ש בקדושין נב ב' ועי' תוס' שם ד"ה אם כו' וא"כ צ"ל כו' ואולי לשיטתייהו שכתבו כאן ד"ה ה"ג כו' וא"ג כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' שנ"א סי"ק ע"ז):

מוסף רש"י

אם חרושש משום גזל. אם מקפיד בעל הבית על מה שעשה ודומה לו שגזלה, אין תרומתו תרומה. דהשתא ודאי הכי קאמר אם מצאת עוד יפות מאלו היית גוזלן (קדושין נב:). **אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה.** דגלי אדעתיה דניחא ליה ואמריגן כמאן דשוא שליח מעיקרא דמי (ערובין עא.). **בין כך ובין כך.** בין שיש יפות בין שאין יפות מהן (שם). **תרגמה רבא אליבא דאביי.** במקום אביי ובשבילו שתהא מסנה זו מתורגמת לפי דבריו (סוכה יט.).

עין משפט נר מצוה

מה שנתן נתן. [1] אתיא כר' דאמר בפרק הגוזל [בתרא] (ב"ק דף קיד.) סתם גנב וגזלן הוי יאוש בעלים:

שטף נהר קוריו עציו ואבניו. ה"ג אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו וא"ל דמיירי ביכול להציל בקל אם רודף בשעת שטיפה דאי אלו הכי הוה לזוטו של יס שאבוד ממנו ומכל אדם כזוטו לא גנב ועל זה לא היה אומר הא סתם לא אלא דמיירי ביכול להציל בקל בשעת שטיפה ואפילו אין בהן סימן ולפי שיעבכן עקולי ופשורי ויקחם שם ואפי' יקדמו אחרים ויקחו יחזירום לו לפי שיכר שהוא בעליו לפי שרדף מיד וס"ד דמיירי דאם לא רדף מיד בשעת שטיפה שלא יכול עוד כלל להציל כדמוכח בסיפא לפי שיקחוס אחרים כשיעבכום עקולי ופשורי ולא יחזירו לפי שאין בהן סימן וה"פ אם נתיאשו הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפילו אומרים שאין מתיאשים אין בכך כלום דודאי הן מתיאשים בלבן הא סתמא שלא היו בעלים בשעת שטיפה ולא נתיאשו עד שידעו הבעלים ששטפה נהר ואז כבר אינו יכול להציל לפי שאין בו סימן לא דכשמלאן באיסורא אתא לידיה שהבעלים לא ידעו עדיין אלמא יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ומשני ביכול להציל אפי' אחר שטיפה כגון שיש באבידה סימן שהבעלים אינן מתיאשין כשידעו ופריך אי הכי אימא סיפא ולא היו הבעלים מרדפין כו' מאי אריא מרדפין אפילו היו בעלים שם בשעת שטיפה ולא רדפו נמי יחזיר ומשני ביכול להציל אחר שטיפה ע"י הדחק דאע"פ שיש בו סימן בטורח יכול להציל לפי שיתרחקו הרבה שהנהר מוליכן ברחוק ולכך אם היה בשעת שטיפה ואינו מרדף ודאי מתיאש כיון שעתה יכול להציל בלא דוחק ואינו מגיל אבל אין הבעלים בשעת שטיפה יחזיר דכשידעו הבעלים לא יתיאשו וילילו על ידי הדחק וא"ת מנלן הא סתמא חייב להחזיר דלמא נתיאשו אתא לאפוקי שהיו שם ורדפו דחייב להחזיר וי"ל דא"כ לא ליתני אם נתיאשו אלא לתני סתמא שטף נהר קוריו עציו ואבניו הרי אלו שלו דבשעת שטיפה דהא מיירי ברדפו בשעת שטיפה דהא קתני סיפא דאם היו הבעלים מרדפים חייב ואין להקשות דמלי דייק מסיפא טעמא דמרדפין הא סתמא הרי אלו שלו דלעולם נימא דהוא הדין סתמא דיחזיר ולא נקט מרדפין אלא לאפוקי שהיו הבעלים בשעת שטיפה ולא רדפו וע"י סיפא ידעינן דמיירי באין יכול להציל אבל רש"י דגרס מפני שנתיאשו הבעלים משמע לישנא דב

איסורא דומיא דהתירא. מה שמתיר אבודה ממנו ומכל אדם במצויין אצל כל אדם מותרת ביאוה אצל לא אצטריך קרא בידע ומתיאש דהא אפילו ואע"ג דלכי ידע לא מתיאש אפי' אם יש בו סימן כיון שהיא אבודה מכל אדם ה"ג איסורא דהיינו מצוייה אצל כל אדם דאסור כה"ג דלא (ב) ידעינן דמיאש כין יש בו סימן כין שאין בו סימן ואין להתיר אצל דמיאש קודם דאמת לידיה דשריא רחמנא: **מאחר דאיתותב רבא בו'.** בשלמא לרבא אע"ג דאותם שתחת האילן או בסמוך לאילן אסירי לחזותו מוכיח עליו אבל תמרי שהרוח מוליכן ברחוק דלא שייך חזותו מוכיח עליו אע"פ שבעלים סבורין שיפלו תחת האילן מ"מ אם היו יודעין שהרוח מוליכן מרחוק היו מתיאשין אצל לאביי הא הוי יאוש שלא מדעת שהבעלים סבורים שיפלו תחת האילן ולא יקחום עובדי דרכים משום לחזותו מוכיח עליו ומשני דאפילו אותן שתחת האילן שרו אפילו לאביי ח) באמרא דשכיחי שקצים ורמשים דמיאש ול"ל דעבידי דתמרי כמו תאנים דאל"כ היו אסורים לאביי דהוי יאוש שלא מדעת דאינו סובר שיפלו כיון דלא עבידי דתמרי כמו זתים ומרובים דאסור כיון דלא עבידי דתמרי: **דלאו** בני מחילה נינהו **מאי.** בשלמא לרבא כיון דלכי גדלי מיאשי השתא נמי מיקרי יאוש: ט) **תיובתא דרבא.** רבא ידע שפיר הך ברייתא כדמשמע קלת לעיל (דף כא:) דקאמר בזוטו של יס כ"ע לא פליגי דשרי כדבעינן למימר לקמן אצל דלא דייק איסורא דומיא דהתירא:

[ב] **ברכתא מאי.** אם יש גדר סביב האילן מי שרו אותם שהרוח מוליך אותן חוץ לגדר דרך עליו אצל הבעלים סבורין שכולן יפלו תחת האילן ושם ישתמרו משקיים ורמשים:

אי דליבא סימן מאי מברייז. פירוש למה צריך להכריז המוצא מאחר שהאבוד אין בו סימן ליתן ומשני דזה מכריז שאותו שאבד יתן סימן מקום וכן לקמן (דף כח.) דקאמר כדי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד היינו נמי שהמוצא מכריז והאובד יתן סימן ט) אך קשה דבפרק אלו עוברין (דף מט: ושם ד"ה ויש) אמרינן ע"ה אין מכריזין על אבידתו והיאך אנו יודעין זה אם הוא של ע"ה ויש לומר דמיירי במוצא במקום דשכיח ע"ה ורש"י שפירש דהמוצא מכריז מקום שיאמר מצאתי חפץ במקום פלוני והוא יאמר חפץ פלוני ויקחנה ק"ק דהא תנן בפירקין (דף כח:) אמר אבידה ולא אמר סימנין לא אמר כלום אלמא במה שמכוין החפץ אינו סימן וי"ל דהתם נמי לאו משום שהוא חשוד לשקר שהפסיד חפץ אלא משום דא"ל כי היכי דאת אבדת חפץ ה"ג אימר אדם אחר הפסיד אבל הכא מהדרינן דאין רגילות ששני בני אדם אבדו חפץ זה כזה ובמקום אחד ולפרש"י הוה מכריז מקום דהכא פירושו ממש דומיא דמכריז מנין דשלהי פרק קמא (דף כ:): **ורבה** אמר מקום **לא** הוי סימן. ולפי דסבירא ליה לרבה מקום לא הוי סימן הולך לומר דסי' העשוי לידרס לא הוי סימן:

מין

אינן בכי יותן טעמא מאי לאו משום דלא אמרינן כיון דאיגלאי מילתא דהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה שאני התם דכתיב [1]כי יתן עד שיתן אי הכי רישא נמי התם ו)כדרב פפא דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד בעינן כי יותן דומיא דכי יתן א)מה יתן לדעת אף כי יותן נמי לדעת ת"ש ב)דא"ר יוחנן משום ג)רבי ישמעאל בן יהוצדק [2]מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב [2]וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם יצאתה זו שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם ואיסורא דומיא דהיתירא מה היתירא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן שרא אף איסורא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן אסורה תיובתא דרבא תיובתא ד)והלכתא כוותיה דאביי ה)ביע"ל קג"ם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא הני תמרי דזיקא היכי אכלינן להו אמר ליה ו)כיון [א] דאיכא שקצים ורמשים דקא אכלי להו מעיקרא יאושי מיאש מנייהו ז"ח)יתמי דלאו בני מחילה נינהו מאי אמר ליה באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן מוחזק ועומד מאי כרכתא מאי אמר ליה ט"אסירן: כריכות ברה"ר הרי אלו שלו: אמר רבה ואפילו בדבר שיש בו סימן אלמא קסבר רבה סימן העשוי לידרס לא הוי סימן רבא אמר י"לא שנו אלא בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן חייב להכריז אלמא קסבר רבא סימן העשוי לידרס הוי סימן ואיכא דמתני להא שמעתא באנפי נפשה סימן העשוי לידרס רבה אמר לא הוי סימן ורבא אמר יהוי סימן תנן כריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נוטל ומכריז ה"ד אי דלית בהו סימן ברה"י מאי מכריז אלא לאו דאית בהו סימן וקתני ברה"ר הרי אלו שלו אלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן תיובתא דרבא אמר לך רבא לעולם דלית בהו סימן ודקא אמרת ברה"י מאי מכריז מכריז מקום ורבה אמר מקום לא הוי סימן דאיתמר מקום רבה אמר לא הוי סימן ורבא אמר יהוי סימן ת"ש כריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נוטל ומכריז ח)והאלומות בין ברה"ר ובין ברה"י נוטל ומכריז רבה היכי מתרץ לה ורבא היכי מתרץ לה רבה מתרץ לטעמיה בסימן ורבא מתרץ לטעמיה במקום רבה מתרץ לטעמיה בסימן כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו משום

דמדרסא

נה. רבה דאמר טעמא דרה"ר משום דנדרס מאי שנא אלומות: **ורבא.** דמוקים לכריכות כשאין בו סימן מאי שנא כריכות ומאי שנא אלומות: **רבה מתרץ לטעמיה.** דטעמא י)דרשות הרבים דכריכות משום סימן ובדבר שיש (ו) בה סימן: **במקום.** טעמא דכריכות י)ברשות הרבים משום מקום ובדבר שאין בו סימן:

דמדרסא

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ו מהלכות טוענת אוכלין הל' ב ופי"ב הלכה ח:
כ ב מיי' פי"ו מהלכות גזילה ואבידה הלכה י סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף ז:
כא ג ד מיי' פט"ו מהל' גזילה ואבידה הל' ט"ז סמג עשה טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף ו:
כב ה מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסב סעיף ח:
כג ו מיי' שם:
כד ז ח מיי' שם הל' י ופי"ג הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ט ופי' ז:

רבינו חננאל

יותן: פי' סימן העשוי לידרס כגון קשירת כריכות וכיוצא בהן שאם ידרסו יותרו הקשרים ובטל הסימן. וקתני סימן העשוי לידרס רבה אמר לא הוי סימן ודינו כדין דבר שאין בו סימן ורבא אמר הוי סימן. ואקשי' עליה דרבא ממתני' דקתני כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד נוטל ומכריז מאי לאו דאית בהו סימן העשוי לידרס וברשות הרבים דשכיחי רבים דדרסי עליה ובטיל מיאש לפיכך הרי אלו שלו אבל ברשות היחיד דלא מידרסי חייב להכריז אלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ודחי רבא לא מתני' בדליבא בהו סימן כלל וברשות היחיד אמאי מכריז מכריז מקום שהמקום הוא הסימן. ורבה אמר מקום לא הוי סימן. פי' מינשתפי מתגלגלין ברגלי בני אדם. פי' כיון דיקירי לא מינשתפי כיון שהן כבדים אינן מתגלגלין ברגלי בני אדם

מסורת הש"ס

א) קדושין נט:, ב) לקמן ס., ג) [נ"ל ר' שמעון וכ"ה בילקוטין], ד) [קדושין נב. בבא קמא עב. סנהדרין מ.], ה) [פסחים נ:], ו) ס"א דרה"י, ז) ס"א כיון דאיכא אתרא, ח) ס"א כיון דאיכא אתרא, ט) [נ"ל קודם ד"ה מאחר],

תורה אור השלם

1 וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא לח
2 וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רבה מתרץ וכו' שיש בו סימן: (ב) תוס' ד"ה איסורא וכו' דלא ידע דמיאש בין:

גליון הש"ם

גמ' ביע"ל קג"ם. עיין שבת דף קנה ע"א תוס' ד"ה והלכתא: שם יתמי דלאו בני מחילה. עיין ב"ב דף קמג ע"ב תוס' ד"ה ואם: תוס' ד"ה אי דליבא בו' אך קשה. עיין תשובת רשד"ם מי"ד סימן רי"ב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דאיכא כו'. נ"ב מחמת מתיקותם. רמב"ם. משא"כ שאר פירות. מ"מ: [ב] תוס' ד"ה כרכתא כו'. נ"ב אבל הרמב"ם כתב אם הקפיד והקיף כו' שהרי גילה דעתו שלא מחל:

מוסף רש"י

מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת. הואיל ונתיאשו הבעלים (ב"ק סו.).

דמדרסא. וסימן העשוי לידרס הוא: **דמינשתפא**. מתגלגל ברגלי אדם ובהמה ואינה נמצאת במקום שנפלה תחילה: **דיקירי**. כריכות: **הא של בעל הבית חייב להכריז**. ואע"ג דבהדיא תני לה במתניתין[ג] אחידי דנקט לאותביה מרישא כריכות ברשות הרבים דאותיב מינה לרבא נקט נמי לאותוביה לרבה מדוקיא דרישא: **אין מעבירין על האוכלין**. המוצא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהם והאיסור שם הלכך לא נדרסו שמי שמצאן ראשון הגביהן: **אין מעבירין על האוכלין**. לאו לשון דריסה הוא אלא כמו אין מעבירין על המצות (יומא דף לג.): **חיישי לכשפים**. סבורים שמחמת כשפים הוגמו לשם כדי להכשיל הדורסים עליהן ונהי נמי דאין מגביהין אותם מיהו לא דרסי עליהן משום כשפים: **לימא רבנאי**. פלוגתא דרבה ורבא: **הכא מאיליו**. הראוי לבא מאיליו כגון חרס פעמים שנופל בעיגול: **הוי סימן**. דאמרינן לשם סימן נתנו שם ולא נפל מאליו ודבר שיש בו סימן הוא ואפילו הכי פליגי רבנן ואמרי הרי אלו שלו משום דקסברי מעבירין על האוכלין והוה ליה סימן העשוי לידרס: **ור"י סבר הוי סימן**. ואע"פ שזה עשוי לידרס נמי הוי סימן: **ומעבירין על האוכלין**. ואפילו הכי בכרות של בעל הבית חייב להכריז דסימן העשוי לידרס הוי סימן. ועיגול היינו טעמא דסימן הבא מאיליו לאו סימן הוא ור"י סבר הוי סימן: **ורבה אמר לך הוי**. והכא היינו טעמא דר"י משום דאין מעבירין על האוכלין ות"ק הכי נמי אית ליה אין מעבירין ומשום הכי בכרות של בעל הבית חייב להכריז. וטעמייהו בעיגול משום דסימן הבא מאיליו הוא ור"י סבר הוי סימן: **איכא דאמרי סברוה הוי**. וכי אתמר לימא כתנאי אאין מעבירין על האוכלין אתמר: **הלכתא כריכות ברה"ר הוי**. כדמוקי לה בשאין בו סימן: **ברשות היחיד אי דרך נפילה הרי אלו שלו**. דליכא למימר מקום הוי סימן דהא לא ידע היכא נפיל מייה: **אי דרך הינוח נוטל ומכריז**. מקום ולא יניחם שם שמא ימצאם עכו"ם ויטלם ושמא שכחום הבעלים: **אבל בדבר שיש בו סימן הוי**. רבא לטעמיה דאמר סימן העשוי לידרס הוי סימן:

גמרא

דמדרסא ברשות היחיד נוטל ומכריז דלא מדרסא והאלומות בין ברשות הרבים ובין ברה"י נוטל ומכריז כיון דגביהן לא מדרסא ורבא מתרץ לטעמיה במקום כריכות ברה"ר הרי אלו שלו דמינשתפא ברה"י חייב להכריז דלא מינשתפא והאלומות בין ברה"ר ובין ברה"י נוטל ומכריז כיון דיקירי לא מינשתפא ת"ש כברות של נחתום הרי אלו שלו הא של בעל הבית חייב להכריז של בעל הבית מאי טעמא כיון דאית בהו סימן דמידע ידיע רפתא דאניש אניש הוא ולא שנא רשות הרבים ולא שנא רשות היחיד נוטל ומכריז אלמא סימן העשוי לידרס הוי סימן תיובתא דרבה אמר לך רבה התם היינו טעמא משום [ג]דאין מעבירין על האוכלין והא איכא נכרים נכרים חיישי לכשפים והאיכא בהמה וכלבים באתרא דלא שכיחי בהמה וכלבים לימא כתנאי ר"י אומר [ד]כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד מצא עיגול ובתוכו חרס כבר ובתוכו מעות מכלל דתנא קמא סבר הרי אלו שלו סברוה דכולי עלמא סימן הבא מאיליו הוי סימן ומעבירין על האוכלין מאי לאו בסימן העשוי לידרס קא מיפלגי מר סבר לא הוי סימן ומר סבר הוי סימן אמר רב זביד משמיה דרבא אי ס"ד דקא סבר תנא קמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומעבירין על האוכלין כברות של בעל הבית ברה"ר אמאי מכריז אלא אמר רב זביד משמיה דרבא דכולי עלמא סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן ומעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו דתנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן ורבה אמר לך דב"ע סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ואין מעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו קמיפלגי ת"ק סבר לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן איכא דאמרי סברוה דב"ע סימן הבא מאיליו הוי סימן וסימן העשוי לידרס לא הוי סימן מאי לאו במעבירין על האוכלין קא מיפלגי דמר סבר מעבירין ומר סבר אין מעבירין אמר רב זביד משמיה דרבא אי ס"ד סבר ת"ק סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומעבירין על האוכלין כברות של בעל הבית ברה"ר אמאי מכריז אלא אמר רב זביד משמיה דרבא דכולי עלמא סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן ומעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי דתנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן ורבה אמר לך דכולי עלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ואין מעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי תנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן אמר רב זביד משמיה דרבא [א]כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס מיאש ליה מינה ואמר רב זביד משמיה דרבא [ב]הלכתא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד אי דרך נפילה הרי אלו שלו אי דרך הנחה נוטל ומכריז וזה וזה בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן לא שנא ברה"ר ולא שנא ברשות היחיד בין דרך נפילה ובין דרך הנחה חייב להכריז:

ומחרוזות

אין מעבירין על האוכלין. פי' אינו רשאי לעבור מעליהן כדפירש רש"י אלא צריך להגביהן אבל אין לפרש דאין מעבירין היינו אין דורסין עליהם כדאמר בפרק הדר (עירובין דף סד:) דא"ל ר"ג לרבי אלעאי טול גלוסקא משום דאין מעבירין הרי משמע שצריך להגביהם ועוד דקאמר התם אבל בדורות אחרונים שפרוצות נכשפים מעבירין ואי אין מעבירין היינו אין דורסין א"כ האי דקאמר נמי שפרוצות נכשפים היינו דורסים והכא משמע [ד]דבאתרא דחייסי לכשפים אין דורסין אלא ודאי צריך לומר כדפרישית: **והא איכא נכרים דלא איכפת להו**. פירוש שידלסו הנכרים קודם שיבא שם שוס ישראל ויגביה וא"ת ולפרוך והלא נכרים שקלי ליה וי"ל דדריסה שכיח אי לאו משום כשפים לפי שדורסין דרך הילוכן אבל נטילה לא שכיח שירמיס שבעל הכרך רואה שסבורים שלדעת הניחו שם אבל קשה דהיכי פריך שניחוש שידלסוהו נכרים קודם שיבא שם שוס ישראל ויפטר מהכרזה אדרבה ניחוש לרוב ישראל שרואין הכרך ויגביהוהו וניחוש לחומרא לחייבו הכרזה דהא בגיבורי מעות מכריז אע"פ שאם ירלו אותם הנכרים קודם ודאי שקלי להו ועוד דבעי למימר דאפילו ברוב נכרים פליגי רבנן ומחייבי להכריז ואע"ג דאיכא למיחש דלמא שקלי להו ומסתמא נתייאש ועוד דהוה ליה למימר דמנכרים נפול ונזיל בתר רובא אפילו לשמואל דאמר בממון אין הולכין אחר הרוב היכא דליכא חזקה מודה כדמוכח בפרק לא יחפור (ב"מ דף כג: ושם ד"ה חוץ) גבי ניפול הגמלא (א) ב) אבל כל היכא דאפשר לתקן להשיב ממון לבעליס ע"י הכרזה מתקנינן וא"כ מאי פריך הכא: **והא איכא בהמה וכלבים**. וא"ת לרבא נמי יקשה והא איכא בהמה וכלבים דאכלי להו כדאמר לעיל דאיכא שקצים ורמשים דאכלי וי"ל דהכא מיירי בכברות גדולות שאי אפשר שיאכלוס:

סימן הבא מאיליו הוי סימן. פרש"י דלשם סימן נתנו שם ולא נפל מאליו וקשה דאין דרך לתת מעות בכבר לסימן אלא י"ל דאימור ידע שנפלו לו שם ומ"ד לא הוי סימן כיון דרגילות לבא מאיליו מסתמא לא ידע כיון שאין ניכר בחוץ אבל סימני בהמה שהן מאיליהן הוי סימן כיון שניכר (ג) וכן דבר שאין ניכר בחוץ אם אין רגילות לבא מאיליו הוי סימן:

מחרוזות

מסורת הש"ס

א) [עירובין סד:], ב) [לעיל כא.], ג) [לקמן כה.], ד) דנכרים. ר"מ, ה) אלא. רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והא איכא וכו' גבי ניפול הגמלא אלמא כל היכא: (ב) ד"ה סימן וכו' כיון שניכר בחוץ וכן דבר:

מוסף רש"י

דאין מעבירין על האוכלין. המוצא אוכלין בדרך אינו רשאי לעבור עליהן ולהניחן שם (ערובין סד:).

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ד מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסב סעיף ה:
כו ב מיי' שם פט"ו הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

רבינו חננאל

ת"ש ככרות של נחתום שלו של בעל הבית נוטל ומכריז והנה ככרות של בעל הבית אע"פ שידועין הן ריפתא דכל חד וחד כיון שאם ידרסו מתפתחין ואין ניכרין למי הן למה מכריזין תיובתא לרבה דאמר לא הוי סימן. ופריק רבה שאני ככרות דלא מדרסי כלל דאין מעבירין על האוכלין ומתני' באתרא דלית ביה לא בהמה ולא אפי' כלבים. פי' סימן הבא מאליו כגון מעות שנפלו בעיסה ונאפו בתוך הככר וכיוצא בהן. אמר רב זביד כללא דאבידתא כיון דאמר ווי ליה לחסרון כיס מיאש מינה. אמר רב זביד משמיה דרבא הלכתא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד אי דרך נפילה מצאן הרי אלו שלו אי דרך הנחה נוטל ומכריז וזה וזה בדבר שאין בו סימן [אבל ביש בו סימן] לא שנא רשות הרבים ולא שנא רשות היחיד לא שנא דרך הינוח ולא שנא דרך נפילה נוטל ומכריז.

מחרוזות של דגים הרי אלו שלו. וה"ה מחרוזות של בשר כדאמר בתוספתא (פ"ב) וא"ת והא אמר בפ' גיד הנשה (חולין דף לה: ושם ד"ה במחרוזים) אל תהא שוטה בשר במחרוזים הוי מדפריך (שם) ורב היכי אכל בשרא משמע דאין שפיר אכלינן:

מדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי **סימן.** משמע דמדה עדיפא וא"ת והא אמרי' (לקמן דף כח.) יתן לאומר משקלותיו ולא לאומר מדת ארכו ורחבו משמע דמשקל הוי סימן טפי וי"ל דה"מ בנגד דאין דרך לשקול התם ודאי משקל עדיף:

חביות של יין ושל גרוגרות הרי **אלו שלו.** לע"ג דתנן (לקמן דף כד:) מצא פירות בכלי חייב להכריז משום סימן של הכלי הכא רגילות הוא לכל החביות שוין וא"ת מדת היין ליהוי סימן וי"ל שהחבית מלאה וכל החביות שוין אבל אם אין החבית מלאה יהא סימן לומר כמה יין יש בו:

אתלתא קרנתא. וא"ת דרב אמר בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לט: ושם) חבי"ת אסור בחותם אחד ושמואל נמי לא פליג עליה אלא בחלב אבל בשר יין ותכלת מודה ומפרש ר"ת דהתם מיירי בישראל חשוד וכן משמע דמיירי התם לעיל בחבר ועם הארץ וישראל חשוד לא מרתת כמו נכרי[ח]:

ברשום. שכל בעל הבית עושה רשימתו משונה משל חבירו והוי סימן בריא"ת בלא רשימה:

[ט] **אביי אמר.** אפילו רשום לא הוי סימן אחר שנפתחו האולרות שבעל הבית אחד מוכר להרבה מנווים וכולם רשומים בענין אחד ופרש"י אינו נראה:

במסכת. וא"ת והאמר (קדושין דף נ.) ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד וי"ל דהיינו דוקא באדם הבא לשאול דין או הוראה או להתלמד אבל הכא שבא לנסותו אם יודע מותר לשנות ולומר לא למדתי זה:

בפוריא. אין רגילות שישאלוהו כפירוש רש"י אם שימש מטתו אלא אם בעל קרי היה ולא בא לבית המדרש ושאלוהו למה לא בא ישנה ויאמר שחולה היה או שאר אונס אירע לו אי נמי שאלוהו שבבא על מטה זו לא יאמר לו כן פן ירגה בה קרי ויתגנה:

באושפיזא. אם שאלוהו אם קבלוהו בסבר פנים יפות יאמר לא כדפירש רש"י דאמרינן בערכין (דף טז.) מבארך רעהו בקול גדול [י] בנקר השכם בערב קללה תמשב לו וא"ת והא אמרינן בברכות (דף נח.) אורח טוב אומר כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי וי"ל דהתם מיירי בין בני אדם מהוגנים והכא בין בני אדם שאינם מהוגנים והא דלא חשיב הכא מותר לשנות מפני דרכי שלום כדאמרינן פרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) משום דהני נמי משום דרכי שלום הן ורגילין יותר מאחרים להכי נקט הני ומודה

ומחרוזות של דגים: אמאי להוי [ח]אקשר סימן בקטרא דציידא דכולי עלמא הכי מקטרי ולהוי מנין סימן במנינא דשוין בעו מיניה מרב ששת [ז][מנין] הוי סימן או לא הוי סימן אמר להו רב ששת תניתוה מצא [א] כלי כסף וכלי נחושת גסטרון של אבר וכל כלי מתכות הרי זה לא יחזיר עד שיתן אות או עד שיכוין משקלותיו [ב]ומדמשקל הוי סימן [ג]מדה [ד]ומנין נמי הוי סימן: וחתיכות של בשר וכו': אמאי להוי משקלא סימן במשקלא דשוין ותהוי חתיכה גופה סימן או דדפקא או דאטמא מי לא תניא [ה]מצא חתיכות דגים ודג נשוך חייב להכריז [ו]חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו [ז]הכא במאי עסקינן בדאיכא סימנא בפסקא כי הא [ח]דרבה בר רב הונא מחתיך ליה אתלתא קרנתא דיקא נמי דקתני דומיא דדג נשוך שמע מינה אמר מר חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו והא תנן [ט]כדי יין וכדי שמן חייב להכריז א"ר זירא אמר רב מתניתין ברשום מכלל דברייתא בפתוח אי בפתוח אבידה מדעת היא אמר רב הושעיא במציף אביי אמר אפילו תימא אידי ואידי ברשום [י]ולא קשיא כאן קודם שנפתחו האוצרות כאן לאחר שנפתחו האוצרות כי הא דרב יעקב בר אבא אשכח חביתא דחמרא לאחר שנפתחו האוצרות אתא לקמיה דאביי א"ל זיל שקול לנפשך בעא מיניה רב ביבי מרב נחמן מקום הוי סימן או לא הוי סימן אמר ליה תניתוה מצא חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו ואי ס"ד דמקום הוי סימן לכרוז מקום אמר רב זביד הכא במאי עסקינן ברקתא דנהרא אמר רב מרי מאי טעמא אמרו רבנן רקתא דנהרא לא הוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאתרמי לדידך אתרמי נמי לחברך איכא דאמרי אמר רב מרי מאי טעמא אמרו רבנן מקום לא הוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאתרמי לדידך האי מקום אתרמי נמי לחברך האי מקום ההוא גברא דאשכח כופרא בי מעצרתא אתא לקמיה דרב א"ל זיל שקול לנפשך חזייה דהוה קא מחסם א"ל זיל פלוג ליה לחייא ברי מיניה לימא קא סבר רב מקום לא הוי סימן א"ר אבא משום יאוש בעלים נגעו בה דחזא דקדחי ביה חלפי: ר"ש בן אלעזר אומר וכו': מאי אנפוריא א"ר יהודה אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין היכי דמי אי אית בהו סימן כי לא שבעתן העין מאי הוי אי דלית בהו סימן כי שבעתן העין מאי הוי לעולם דלית בהו סימן נפקא מינה [יא]לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא שבעתן העין קים ליה בגוייהו ומהדרינן ליה כי לא שבעתן העין לא קים ליה בגוייהו ולא מהדרינן ליה דאמר רב יהודה אמר שמואל [יב]בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו [יג]במסכת ובפוריא ובאושפיזא

במינא דשוין. כגון נהגו הציידין לחרוז כמנין הזה בחרוז אחד: **וגסטרון של אבר.** שברי חתיכות של אבר: **שיכוין משקלותיו.** שיאמר משקלו ויכוין האמת: **במתקנא דשוין.** שנהגו הטבחים לעשות החתיכות במשקל הזה: **חתיכה גופה סימן.** יאמר מאבר פלוני היה: **או דדפקא.** לואר שמעתי: ומשום רבי יצחק בר' מנחם שמעתי דדפקא פלנק"ן מקום שדופק כשהוא יגע: **חתיכות דג חייב להכריז.** קא ס"ד כשאין בהן סימן והחתיכה גופה סימן או מאכל הראש או מן הזנב: **ודג נשוך.** זהו סימן שלו: **הכא במאי עסקינן.** דקתני חתיכות דג חייב להכריז: **בדאיכא סימנא בפסקא.** שלא נחתכה כדרך החותכין: **כי הא דרבה.** כשהיה שולח בשר לאשתו ביד נכרי: **מחתך לה אתלתא קרנתא.** עושה החתיכה בת ג' קרנות כזה: **דומיא דדג נשוך.** דיש בו סימן: **מאני'.** דחייב להכריז: **ברשום.** חביותיהם של חרס היו וגפין אותם במגופת חרס ושורקין טיט סביב לדבק המגופה שלא יצא ריח היין וביומי שבט או ניסן שמוכרין בעלי בתים חביות לחנווני כעשר או כעו"ו יחד נוטלין מגופותיהם וטועמין את היין וחוזר וסותמו וטח בו טיט סביב המגופה והוא קרוי רושם ונושאן החנווני לביתו. ומתניתין בחבית רשומה והיינו סימן שיש רושמין ויש שנושאין אותה פתוחה למוכרה מיד: ופרכינן **מכלל דברייתא.** דקתני הרי אלו שלו בפתוחה קתני בתמיה פשיטא דהא אבידה מדעת היא שהניחה פתוחה וכל שקלים ורמשים ונחשים שותים הימנה: **במציף.** שהיה מגופה עליה ולא שרקה בטיט סימן ליכא ואבידה מדעת נמי ליכא: **קודם שנפתחו האולרות.** שעדיין לא הגיע זמן מוכרי החביות ויחיד בעלמא הוא דעביד הוי רושם סימן: **ברקתא דנהרא.** והיין בא לעיר בספינה והלוקחין מפנין הספינה ומניחו על שפת הנהר ונושאין אחת אחת ופעמים ששוכח: **אילא דאמרי כו'.** נפקא מינה לאפי' כוון ואמר מקום מושבה מסוים לא הוי סימן: **כופרא.** זפת דבר שאין בו סימן הוה: **מחסם.** לשון לא תחסום (דברים כה). מגמגם בדבר ולבו נוקפו: **דקדחו ביה חלפי.** אורטי"א בלע"ז גדלו עליה. ס"מ מימים רבים היה שם וכבר נושאו הבעלים: **שלא שבעתן.** עדיין לא הורגל בראייתן ותשמישן שיהא מכירן יפה. ולשון אנפוריא נוטריקון אין פה ראיה: **נפקא מינה כו'.** וכגון דזה התובען צורבא מרבנן הוא: **במסכת.** יש בידך מסכת פלוני סדורה בגירסא או לאו ואע"ג שסדורה היא לו יאמר לו לאו ומדת ענוה היא: **בפוריא.** שימשת מטתך יאמר לאו. מדת צניעות היא: באושפיזא

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פט"ו מהל' גזילה ואבידה הל' ו טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ג וסעיף ו:
כח ב ג ד מיי' שם פי"ג הל' ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ג וסי' רמז סעיף ז:
כט ה מיי' שם פט"ו הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סי' רסב סעיף ח וסעיף טו:
ל ו מיי' שם הלכה ט ועיין בהגהות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה:
לא ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' טו:
לב ח מיי' שם הלכה ט ועיין בהגהות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה:
לג ט י מיי' שם פי"ד הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף כא:

רבינו חננאל

מחרוזות של דגים דלית בהו סימן לא במדה ולא במשקל ולא בקשירה אלא מצאן בקשירת הציידין ובמנייגא דשוין כלומר כל מחרוזות עשרה עשרה דגים הרי אלו שלו. וכן בשר שאין בו סימן. אבל יש בו סימן בחתיכות כדרבה דהוה מחתך בה בתלת קרנתא חייב להכריז דתניא מצא כלי כסף או כלי נחושת וגסטרון וכל מיני מתכות לא יחזיר עד שיתן אות או עד שיתן משקלותיו ש"מ דמשקל הוי הוי סימן. ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן וכן הלכה. (מסוברא דנשייתא) [ח]. כסרי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי בטיט נקרא רשום. כשהוא מרופרף נקרא מצוף מלשון ציפוי. ואסקינן בה אידי ואידי ברשום ומתניתא דקתני הרי אלו שלו לאחר פתיחת האוצרות שהכל כשהן באוצרות כשהן רשומין כן מוציאין אותו והכל עניין אחד הן כי הא דר' יעקב בר אבא אשכח חביתא דחמרא אחר פתיחת האוצרות ואמר ליה אביי זיל שקול לנפשך. סוגיין דשמעתא מקום לא הוי סימן. פי' כופרא אצטלע פי' מהסם מדקדק על עצמו מליגע בו כיוצא בו בהאשה שנתאלמנה (דף כ ע"ב) חזייה רב אשי לרב כהנא דהוה קא מהסם א"ל מי סברת עלך סמיכנא ומתיירא מן העבירה. ואמר רב לההוא גברא אין בו איסור אם רצונו חלקיהו עם חייא ברי כלומר אין בו איסור. פי' קדח בהו חילפי צמחו בו עשבים הנקראים חילפי והן קמשונים שצומחין בכרמים כלומר מזמן רב

[ח] נלאה לל"ל מסוברא למזייתא וע' בערוך ערך סבר ה'.

מסורת הש"ס

[א] [לעיל כ: לקמן כה:], [ב] רש"ל, [ג] [וע' תוס' יבמות קטו: ד"ה אתמרמיין], [ד] [בילה כח.] תוס' לה:, [ה] [לקמן כה.], [ו] [וע' תוס' קדושין ל. ד"ה אלא], [ז] [עי' מהר"ם ופר"ח סי' סג ס"ק ג בי"ד], [ח] [ועי' תוס' ע"ז דף לא. ד"ה אמר רבי], [ט] הל"א מהר"ם ועי' שם, [י] פי' שמשמיש בנקר לנרכו אז בערב קללה תמשב לו לנעבר"ב. רש"ל,

---

הגהות הגר"א

[א] גמ' מצא כסף ונחשת גסטרון של אבר וכל מיני מתכות. כל"ל (ועי' רא"ש ועי' רש"י לקמן כ"ד ב' במתני' ד"ה מצא כו'):

לעזי רש"י

פלנק"ן [פלנק"א]. כסלים (השרידים הפנימיים של הירך סמוך לכליה).
אורטי"א [אירטיא"ש]. סרפדים.

מוסף רש"י

ליהוי קשר סימן. שיש קפיסים שאין דומין זה לזה ויאמר כך וכך הוא עשוי (לעיל כ:). **מחתך לה אתלת קרנתא.** כשהיה מצאה הבשר בעיטו היה רגיל לעשות כל חתיכה בעצמה שלם קרוב, וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו (ביצה כח.) **לו:** משום סימן שלא יגנבו ממנה אנשי ביתו (חולין צה:). **בטביעות עינא.** סיון שאמר אני מכירה, אף על פי שאינו נותן בה סימן (שבת קיד.).

רבינו חננאל (המשך)

הוא (מרטב הוא) [מרנח] הנה בזה המקום וכבר נתיאשו הבעלים: **מתני'** ר' יהודה אומר כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד עיגול ובתוכו חרש וכו' פי' עיגול של דבילה מאי כלי אנפוריא כלים חדשים שלא שבעתן העין כלומר לא עיין בהן הרבה ולא שבעה עינו בראייתם לפיכך אינו מכירן ושמועה זו בכלים שאין בהם סימן אם שבעתן עינו ומכירן ידיעה ברורה מהדרינן להו לצורבא מרבנן בטביעות עינא והני מילי בצורבא מרבנן דלא משני בדיבוריה אבל בהני תלת מילי במסכתא שקראה ואמר איני יודע אותה כי לא קריתיה כגון זה לא מחזקינן ליה בשקרי דעבד כרבנן דאמרי לעולם למד לשונך לומר איני יודע וכן בפוריא אם יאמר לך לא שימשתי וכי לא ישנה אשתי אצלי

באושפיזא. שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פניס יפות ואמר לאו מדה טובה היא כדי שלא יקפלו בו בני אדם שאינן מהוגגין לבא תמיד עליו וילכו את ממונו: **אגניב ליה לסא דלספא.** כלי של אושפיז היה: **בדי מחטין ולינוריות.** לקמיה מפרש בדי מחטין שתולין בו ממחטין: **ולינוריות.** מלגות קטניס שטווות בו זהב: **אחת אחת.** בד אחת ומחרוז אחד: **חייב להכריז.** דמנין הוי סימן: **שוכי.** ענפיס של אילן: **עלה אחד בבד אחד.** [ג] במס' סוכה (דף מד:) גבי ערבה שנשבו מקלת עליה ונשתיירו בה שלשה עלין לחין ואיכא דאמרי אפילו עלה אחד בבד אחד כשירה: **ברדלס.** לבוע וי"א פוטיא"ש [ד] ודרך להרוג אווזים ותרנגולים: **ולא מקום שהרגים בו.** ואפילו דבר שיש בו סימן: **פליגי רבנן עליה.** בתרוייהו: **המולא מעות.** קא ס"ד לבורי מעות דקתני מתני' חייב להכריז והכא הוא מולא ורבים מצויין שם הרי אלו שלו שנתייאשו הבעלים: **דאזיל בתר רובא.** כלומר שהולך בדין מציאה אחר טעם רבים מצויים שם: **ברוב ישראל.** בתרומות כנסיות ישראל בהן: **במפוזרים.** ורבנן היא דמודו במפוזרין דתנן [ה] מעות מפוזרין הרי אלו שלו: **כנסיות.** אסיפת מקום שמתכנסים שם להתיעץ ולהוועד: **דיסכי בהו כנעניים.** שהן חוץ לעיר ומוסיפין בה כנעניים לשמור: **מלא בה אבידה.** משנה היא בסדר טהרות בעיר שישראל וכנעניים דרים בה במסכת מכשירין: **ופשוט.** מיהא מקלת משאלותיך דמודו רבנן ברוב כנעניים ופליגי ברוב ישראל: **בטמון.** דכיון דטמנו לאו אבידה היא הלכך ברוב ישראל יכריז: **שאינה עשויה לפנות.** רגילים היו בעלים להניחה ימים רבים ולא לפנותה מיד: **ומלך עליה לפנותה.** מיד ועל כרחו או יטלנו או יהא הפקר. להכי נקט [ו] שאינה עשויה לפנות דאי עשויה לפנות אבידה מדעת היא שהיה לו לחוש שמא יפנה:

ואיבעית

ומודה ר"ש בכלים ששבעתן העין בו'. מדקאמר ומודה משמע דלרבנן אפילו לא שבעתן העין חייב להכריז וכן מצינו בריבה בר בר חנה דאמר בפ"ק (לעיל דף יט.) אי טביעות עינא אית לי בגויה וגט לא שבעתו העין דלא משהה איניש גיטא בידיה וקשה דלא מצינו דאמרו רבנן זה בפירוש וי"ל דמדנקט במתני' כליכות ועיגולי דבילה וממרוזות וכברות הרי אלו שלו ואלו דבריס אין דרכן להיות בהן טביעות העין משמע דדבריס שדרכן להיות בהן טביעות עין בכל עניין חייב להכריז אפילו לא שבעתן העין אי מצא במקום דשכיחי רבנן:

אבל שנים חייב להכריז. דמנין הוי סימן ומתניתין דקתני ממרוזות וכברות הרי אלו שלו אי מיירי דרך נפילה אתי שפיר דאז לא היה מנין סימן שאינו יודע שנפלו בבת אחת א"נ מייירי דרך הינוח ואיכא אלא ממרוזה אחת וכן עיגול וכבר והא דקאמר ממרוזות היינו ממרוזות דעלמא ולקמן (דף כה.) גבי לבורי פירות וגבי לבורי מעות דפריך ש"מ מנין הוי סימן ולא משני לבורי דעלמא דומיא דריש ממרוזות ועיגול וכברות וכריכות היינו משום דלא הוה ליה למתני אלא מעות לבורות ופירות לבורות דקתני מעות מפוזרות ופירות מפוזרות: **כי** קאמר ר"ש ברוב כנעניים. וא"ת א"כ מה לריך טעם מפני שהבעלים מתיאשים ת"ל דיש לתלות דמכנעניים נפל דהוו רובא וי"ל דאיצטריך דאפילו יודע ודאי שמישראל נפל קאמר הרי אלו שלו דהמפסיד מתיאש ואומר דכנעניים שקלי ליה ואפילו אם ישראל יטלאם לא יכריז דתולה דמן הכנעניים נפל דהן רובא: **אפילו** ברוב ישראל נמי. הוי שלו וטעמא משום דאיכא איניש דלא מעלי ושקלי לה:

אם תמצי לומר פליגי פליגי ברוב כנעניים או לא. להך גירסא מספקא לי פליגי אפילו ברוב ישראל ואית ספריס דלא גרסי הכי אלא גרסי אמ"ל אפילו ברוב ישראל פליגי רבנן עליה ברוב כנעניים או לא ולהך גירסא פשיטא ליה דרבנן פליגי עליה ברוב ישראל וחייב להכריז ולא חיישינן לאיניש דלא מעלי וכן גרסה דהא תנן אלו שחייב להכריז אלא פירות בכלי וכן כולהו דאית בהו סימן ומשמע דאפילו ברה"ר דרבים מצוים שם חייב להכריז דלא מדכר רה"י אלא גבי כריכות ודוחק הוא להעמיד בסמטא וכן לקמן אמר לעולם רבנן כו' ומי קתני הרי אלו שלו אינו חייב להכריז קתני ויש והשתא מ"מ תפשוט דפליגי רבנן ברוב ישראל דקתני אם רוב ישראל חייב להכריז אלא ודאי הא לא מספקא ליה אם פליגי ברוב ישראל ופשיטא ליה דפליגי מכח מתני'

ובאושפיזא מאי נפקא מינה אמר מר זוטרא לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא אי [א] ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת מהדרינן ליה ואי משני במילי אחריני לא מהדרינן ליה מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא חזיא לההוא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה אמר היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה [ב] כפתיה ואודי תניא [ג] מודה ר"ש בן אלעזר בכלים חדשים ששבעתן העין שחייב להכריז ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין שאינו חייב להכריז כגון [א] בדי מחטין וצינוריות ומחרוזות של קרדומות כל אלו שאמרו [ב] אימתי מותרים בזמן שמצאן אחד אחד אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז מאי בדי שוכי ואמאי קרו ליה בדי דבר דתלו ביה מידי בד קרו ליה כי ההוא [ב] דתנן התם [ב] עלה אחד בבד אחד וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר [ג] המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס ומן זוטו של ים ומשלוליתו של נהר המוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן איבעיא להו כי קאמר ר"ש בן אלעזר [ד] ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא או דלמא [ה] אפי' ברוב ישראל נמי אמר אם תמצא לומר אפילו ברוב ישראל נמי אמר [ו] פליגי רבנן עליה או לא פליגי ואם תמצא לומר פליגי ברוב ישראל ודאי פליגי ברוב כנעניים פליגי או לא פליגי ואם תמצא לומר פליגי אפי' [ז] ברוב כנעניים הלכה כמותו או אין הלכה כמותו אם תמצא לומר הלכה כמותו דוקא ברוב כנעניים או אפילו ברוב ישראל ת"ש [ח] המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא ר"ש בן אלעזר שמעת מינה אפילו ברוב ישראל נמי הב"ע במפוזרין אי במפוזרין מאי אריא מקום שהרבים מצויין שם אפילו אין הרבים מצויין שם אלא לעולם [ט] בצרורין והכא במאי עסקינן [י] בבתי כנסיות של כנענים בתי מדרשות מאי איכא למימר בתי מדרשות דידן דיתבי בהו כנענים השתא דאתית להכי בתי כנסיות נמי דידן דיתבי בהו כנענים ת"ש [יא] מצא בה אבידה [יב] אם רוב ישראל חייב להכריז אם רוב כנענים אינו חייב להכריז מאן שמעת ליה דאמר אזלינן בתר רובא רשב"א שמעת מינה כי קאמר רשב"א ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא הא מני רבנן היא תפשוט מינה דמודו ליה רבנן לרשב"א ברוב כנענים אלא לעולם רשב"א היא ואפי' ברוב ישראל נמי והכא במאי עסקי' בטמון אי בטמון מאי עבידתיה גביה והתנן [יג] מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו מגולה נוטל ומכריז [יד] כדאמר רב פפא באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה הכא נמי באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה

ואיבעית

כדפריסיס: **מאן** שמעת ליה דאזיל בתר רובא. פירוש גבי מציאה ולא שייך הא לפלוגתא דחייסינן למיעוט:

ותפשוט מינה דמודו רבנן לר"ש בו'. וא"ת אי בעי למפשט דמודו רבנן נימא ר"ש היא וי"ל דמ"מ תפשוט דלא מצינו למימר דלר"ש אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו ולרבנן אפילו ברוב כנעניים חייב להכריז דאי כר"ש אתיא אם כן ברוב ישראל חייב [להכריז] לר"ש ואי כרבנן אתיא א"כ ברוב כנעניים הרי אלו שלו: **בטמון.** ולא בעי לאוקמה שאין רבים מצויין שם מדמפליג בין רוב העיר כנעניים לרוב העיר ישראל משמע שמצא במקום ברוב בני העיר מצויים שם דאי מצא במקום שאין רבים מצויין לא הוה ליה למנקט רוב העיר אלא אם רוב כנעניים או ישראל שכיחי במקום שמצא וא"ת ובטמון למה יגע בו אי משום שיפנה אותה המפנה יקחנה ויכריז וי"ל דשמא המפנה יהיה כנעני או שמא לא ימצאנה המפנה ושליכנה לחוץ עם הזבל וא"ת ואמאי יכריז יקחנה לעצמו דכשלא ימצאנה בעליה יתייאש ואמר שאדם שאינו הגון לקחה ואע"ג דאיכא רובא ישראל דהיינו טעמא דר"ש דשרי ברוב ישראל וי"ל דהוי יאוש שלא מדעת דנשעה שלוקחה עדיין לא ידע האובד שנלקחה וברוב כנעניים הוי שלו דתלינן דכנעניים הטמינוה דהוו רובא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' תניא ומודה ר"ש:
(ב) רש"י ד"ה ומלך וכו' להכי נקט. ר"ב ע"ל דף כה ע"ב:

גליון הש"ם

גמ' פליגי רבנן עליה. כעין זה נדרים כ"ג ע"ב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בדי מחטין. ר"ב הרמב"ם וס"ע לא כתבו בדי אלא מחטין כו' אלא בדין וע' רא"ש ומש"ש (בסו' רש"ב ס"ק ר"ג): [ב] שם דתנן. לשוס קו עליו וי"ב דאמרינן וכ"ה בתי"ף ורא"ש: [ג] רש"י ד"ה עלה. במס' סוכה גבי כו'. ר"ב תמוה מאד (ועי' בדברי רבינו בא"ח סי' תרמ"ו ס"ק י"ד):

לעזי רש"י

פוטיא"ש [פוטיי"ש]. חולדה.

מוסף רש"י

עלה אחד בבד אחד. בד אחד וכו עלה אחד ולא מצאו (סוכה מד:). ומן זוטו של ים. לשון יס המחזר לאחוריו עבר ומתם עבריה פרסאות ושוטף כל מה שמולא בדרך מזרחו, וכן עושה בכל יום (ע"ז מג.). ומשלוליתו של נהר. כשהנהר גדל ויולא על גדותיו ופושט (שם). אפילו ברוב ישראל. דעביד דמיי"ש ולא סמיך דליהדרו ניהליה, דלא מפלגי בין דבר שיש בו סימן לאין בו סימן (לקמן כו.). מכוסה לא יגע בו. דאין זו אבידה שיהא מוחזר עליה בלא תוכל להתעלם, דמשמתר הוא (לקמן כה:).

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פי"ד מהל' גזילה והאבידה הלכה יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף כא:
לה ב מיי' פט"ו שם הל' ח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף מז:
ג [מיי' פ"ז מהל' לוחם הל' כ טוש"ע או"ח סי' תרסד סעי' ד]:
לו ד מיי' פ"ו מהל' גזילה והאבידה הל' ב ועיין בהשגות ומגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ז:
לז ה ו ז מיי' שם פי"ח הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ג וע"ש:

רבינו חננאל

הלילה שפיר עבד שאין דרך ארץ לגלות בני אדם שיחתם עם נשיהם לבני אדם וכן באושפיזא אם כיבדו ועשה לו מטעמים הרבה ותיקן הבית בכלים מכובדים ושינה האורח מפני כי פחד שלא יהגישו בני אדם וירדו אחריו בביתו כדכתיב מברך רעהו בקול גדול וגו' ושינה כל שינוי בענין זה אין מחזיקין אותו בשקרי אלא הרי הוא באמונתו ואם יאמר ברי לי שאלו כליי הן מחזירין אותו בטביעות עין בלבד בלא נתינת סימנין לפיכך מודה ר' שמעון בן אלעזר בכלים חדשים ששבעתן העין שחייב להכריז מאי טעמא דלמא אתי צורבא מרבנן דלא משנה בדיבוריה דאמר טביעות עינא אית לי בהו ושקיל להו. ואלו הן (הן) כלים חדשים שאין חייב להכריז בדי מחטין וצינורות ומחרוזות [של] קרדומות שמצאן אחד אחד וכן היה ר"ש אומר המציל מן הארי ומן הדוב ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא באיסרטיא ופלטיא ומעות בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואפי' צורורין ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשים מהן. ואיבעיא לן ברוב כנענים או אפי' ברוב ישראל נמי הרי אלו שלו ולא איפשיטא וקימא לן תיקו דממונא לקולא. מעשה דמר זוטרא חסידא פשוטה

סבר כוותיה בחדא. ולא נעי למימר דסבר כרבנן דלא"כ תפשוט דמודו ליה ברוב כנעניים ומכל מקום יש לפשוט דהלכה כמותו ברוב כנעניים: **לבתר** תריסר ירחי שתא בו'. פי' הן עצמן החזיר אע"ג דלא היה צריך ליתן רק דמיסס כדתנן בפרקין (דף כח:) כל דבר שעושה ואוכל מטפל בו י"ב חדש מכאן ואילך אם דמיהן ומניחן אבל רש"י פירש שמצאן אחר י"ב חדש שנאבדו קשה דמנלן מ) שיהא נשבע כך למוצא דהאובד אינו מתיאש שסבור שהמוצא יסבור שמקרוב נאבדו ויכריז:

לפנים משורת הדין. מאשר יעשון נפקא לן לקמן בפרקין (דף ל:) תימה דלא מייתי קרא הכא כדמייתי לקמן בעובדא דר' ישמעאל ובהגזל קמא (נ"ק דף ק. ושם ד"ה לפנים) בעובדא דרבי חייא במראה דינר לשולחני ונמצא רע ולקמן בסוף פרק האומנין (דף פג.) מייתי קרא אחרינא למען תלך בדרך טובים שהוא מדברי קבלה ושביק קרא דאשר יעשון שהוא מדברי תורה וי"ל דלא מייתי קרא דאשר יעשון אלא במקום שאחרים חייבין והוא פטור כמו במראה דינר דאחרים דבעו למילף חייבים ור' חייא דלא בעי למילף פטור ולפנים משורת הדין שילם כמו אחרים וכן בעובדא דרבי ישמעאל דזקן ואינו לפי כבודו הוה ועשה לפנים משורת הדין כמו אחרים והכא בשמעתין דהדרינהו בתר תריסר ירחי שתא כ"ע פטורים לכך לא מייתי קרא הכא ומ"מ משום לפנים משורת הדין בעי ליה לאהדורי כיון שאינו מתחסר ממונא אבל בסוף האומנין (שם) בהנהו שקולאי שעברו לו החבית ועשו לו הפסד גדול משום לפנים משורת הדין אין לו להפסיד לכך מייתי קרא למען תלך בדרך טובים: **אתא** לקמיה דרב גרסי' כדמשמע בירושלמי פרק אין מעמידין ואפילו לספרים דגרסי אביי פריך שפיר מבשר שנתעלם מן העין דאף ע"ג דלא קיימא לן כרב כדפריסת לעיל (דף כג: ד"ה מחרחות) מדפריך בפרק גיד הנשה (חולין דף לה: ושם) ורב היכי אכיל בשרא מ"מ פריך שפיר דכיון דחזי המוצא שהעוף השליכם שם אפילו מאן דפליג ארב מודה הכא דאסור דאימור נטלה מעיר שרובה כנעניים ומשני בעומד ורואהו שנטלה מעיר שרובה טבחי ישראל ולרב מייתי בעומד ורואה שנטלה לפני טבחי ישראל:

הרי שאבדו בו'. ה"ה נגנבו ואע"ג דעבר על לא תגנוב לא עבר על לאו דנבילה ובתוספתא (פ"ב דחולין) תניא בהדיא הרי שאבדו או נגנבו והכא נקט אבדו אורחא דמילתא: **שמצאן** באשפה. בפ"ק דחולין (ד' יב:) מפרש גרסין דברי רבי יהודה לרבי חנניא כשמצאן באשפה שבשוק שאף רבי חנניא לא פליג עליה אלא באשפה שבבית ובעובדא דהכא שמצאן בדרך בלא אשפה הוי כאשפה שבבית: **אתא** לקמיה דרבי אסי גרסי' אע"ג דבכל דוכתי חשיב רבי אמי ברישא כדאמר (גיטין דף נט:) רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישראל אף על גב שגדול ממנו אין תימה שבא לפניו לישאל לפי שחבירו היה אבל אי גרסינן רבי אבא קשה דרבי אבא היה תלמידו של רבי אמי כדמוכח גבי נסכא דרבי אבא (שבועות דף מז.) ואין היה בא לפניו ט) (לעולם):

ואיבעית אימא לעולם רבנן מי קתני הן שלו אינו חייב להכריז קתני וניח וייתי ישראל ויהיב ביה סימנא ושקיל ת"ש דאמר רב אסי א)מצא חבית יין בעיר שרובה כנענים מותרת משום מציאה ואסורה בהנאה בא ישראל ונתן בה סימן מותרת בשתיה למוצאה כמאן כר"ש בן אלעזר שמע מינה כי קאמר ר"ש בן אלעזר ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא לעולם אימא לך ר"ש בן אלעזר אפי' ברוב ישראל נמי קאמר ורב אסי סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא וכי מאחר דאסירא בהנאה מותרת משום מציאה למאי הלכתא אמר רב אשי ב)לקנקנה: ההוא גברא דאשכח ארבעה זוזי דציירי בסדינא ושדו בנהר בירן אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל אכריז והא זוטו של ים הוא שאני נהר בירן ג)כיון דמתקיל לא מיאש והא רובא כנענים נינהו ש"מ אין הלכה כר"ש בן אלעזר אפי' ברוב כנעניים שאני נהר בירן דישראל סברו ליה וישראל כרו ליה דישראל סברו ליה אימור מישראל נפל וכיון דישראל כרו ליה לא מיאש רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דיסא א"ל מצא כאן ארנקי מהו אמר ליה הרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סימן מהו א"ל חייב להחזיר תרתי אמר ליה ד)לפנים משורת הדין כי הא דאבוה דשמואל אשכח הנך חמרי במדברא ואהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא לפנים משורת הדין רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דר"נ ה)בשוקא דגלדאי ואמרי לה בשוקא דרבנן א"ל מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סימן מהו אמר ליה ה)הרי אלו שלו והלא עומד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ההוא דיו דשקיל בשרא בשוקא ושדיה בצנייתא דבי בר מריון אתא לקמיה דאביי א"ל ו)זיל שקול לנפשך והא רובא דישראל נינהו שמעת מינה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפי' ברוב ישראל שאני דיו דכזוטו של ים דמי והא ז)אמר רב ח)בשר שנתעלם מן העין אסור בעומד ורואהו: ר' חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי והתירוהו לו אמר רבי אמי התירוהו לו ט)משום מציאה כר"ש בן אלעזר משום שחיטה כרבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי דתניא ז)הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ר' יהודה אוסר ורבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר אמר רבי נראין דברי רבי יהודה כשמצאן באשפה ט)ודברי רבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי כשמצאן בבית מדהתירוהו לו משום שחיטה רובא ישראל נינהו שמעת מינה הלכה כר"ש בן אלעזר אפי' ברוב ישראל אמר רבא י)רוב כנעניים ורוב טבחי ישראל רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לציפורי אתא לקמיה דר' אסי ואמרי לה לקמיה דר' יוחנן ואמרי לה בי מדרשא ואמרו ליה זיל שקול לנפשך רבי יצחק נפחא אשכח קיבורא דאזלי ביה אזלויי אתא לקמיה דר' יוחנן ואמרי לה בבי מדרשא ואמרו ליה זיל שקול לנפשך: **מתני'** כ)ואלו חייב להכריז מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא ל)מעות בכים או כים כמות שהוא מ)צבורי פירות נ)צבורי מעות שלשה

שלשה

מפרש סימנייהו מו מנין מו מקוס:

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הל' ח ופי"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' כח סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יח:

לט ג טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף ז וטוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יח:

מ ד ה מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הלכה ז סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף ה:

מא ו מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ו:

מב ז מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' יב סמג לאוין קמג טוש"ע י"ד סי' סג סעיף ג:

מג ח טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף ו:

מד ט מיי' פ"ד מהל' שחיטה הל' ח ועיין שם בכ"מ סמג לאוין קמג טוש"ע י"ד סי' ג סעיף ד:

מה י טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף ו:

מו כ מיי' פט"ו מהל' גזלה ואבדה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסב סעיף י:

מז ל מיי' שם פט"ז הל"ג סמג שם טוש"ע שם סעיף כ:

מח מ מיי' שם פט"ו הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף י:

מט נ מיי' שם פט"ז הלכה ב סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעיף יג:

מוסף רש"י

בשר שנתעלם מן העין. שהיה שעה אחת שלא ראהו, ואפילו היה מונח על שלחנו, אסור. שמא נתחלף בגבלה (חולין צה.).

מסורת הש"ס

א) [לקמן ל: ברכות ז. מה: כתובות מ. ב"ק קט:], ב) [חולין מח.], ג) חולין לה., ד) חולין יב. [תוספתא דחולין פ"ב], ה) פי' דמגמים שיעודו בהם הדגים שבשי רל"ק], ו) [דברים יד], ז) [לקמן כה.], ח) [עיין רש"י ברכות נח: ד"ה בכלי אוכל], ט) ל"ל לשאל. ר"מ,

---

לעזי רש"י

נשנ"ש [אישקלושינ"ט]. עושים סכר.

אוולטו"ר [וולטו"ר]. פרס.

רבינו חננאל

היא וכן הא דא"ר אסי מצא חבית של יין בעיר שרובה כנעניים קנקנה מותר [משום] מציאה ויינה אסור אפי' בהנאה בא ישראל ונתן סימנא מותרת אפי' בשתיה למוצאה. ש"מ דברוב כנעניים הרי הן שלו. ההוא דאשכח ד' זוזי דציירי בסדינא בנהר בירין כו' ואסיקנא כיון דישראל כרו ליה וישראל סברו ליה אימור מישראל נפול ולא מיאש. רב יהודה הוה אזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו אמר ליה הרי הן שלו. בא ישראל ונתן סימניה מהו אמר לו אם רוצה לעשות לפנים משורת הדין מחזיר כדאבוה דשמואל אשכח חמרא במדברא ואהדרינהו בתר י"ב ירחי שתא והא דרבה דאמר ליה רב נחמן מצא ארנקי בשוקא דרבנן הרי הן שלו ואפי' הלה עומד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים כלומר כשם מי שטבעה ספינתו המציל ממנה הרי הן שלו ואע"פ שבעלה עומד וצווח כדאמרינן המציל מזוטו של ים התורה התירתו לו כן גם זה מותר למוצאו ש"מ אפי' ברוב ישראל. עוף הנקרא דיו שקיל בישרא ושדא בצינייתא דבי בר מרין. אסיקנא אם הוא עומד וראה את המקום שחוטף זה הבשר ממנה והוא מישראל מותר לו דכזוטו של ים [דמי] ואם לאו אסור באכילה כרב דאמר בשר כיון שנתעלם מן העין אסור באכילה. והא דרב חנינא דאשכח גדי שחוט בין טבריא לצפורי והתירוהו לו משום מציאה כר"ש בן אלעזר ומשום שחיטה כר' יוסי בר חנינא וכו' ופשוטה היא. פי' פרגיות צפרים טהורים. רב אמי אשכח פרגיות בין טבריא לצפורי וא"ל ר' יוחנן שקול לנפשך. וכן רב יצחק אשכח (פגעיות) [פקעיות] של מטוה דאמר ר' יצחק אשכח קיבורי דאזלו בי אזלויי וא"ל ר' יוחנן זיל שקול לנפשך: **מתני'** ואלו חייב להכריז

שלשה מטבעות זו ע"ג זו. בגמרא מפרש סימנייהו: **גמ' טעמא דמלא כו'.** התם הוא דאמר שהפירות לבעל הכלי: **הא לי ולפניו פירות.** הרי אלו הפירות של מוצאן. ואע"פ שהכלי לבעל הסימן את הכלי יחזיר ואת הפירות יעכב לו ולא אמרינן מהאי מצא בכובא וכיתנא. פי' רש"י דמתני' בכובא וכיתנא וקשה דקתני מלא פירות וי"ל דכיתנא אקרי פירי דלאמרינן (בבראשית רבה) ויבא קין מפרי האדמה זרע פשתן הביא ודוחק ונראה דמתני' בלנא ופירי דכיון דאין הפירות מחוברים יחד אילו מן הכלי נפלו היה קנה נשאר מהם בכלי אבל פשתן שקשור ביחד יכול להיות שבכלי היה ונפל ור"ח פי' דפירין אמאי דקאמר מקצתן על גבי קרקע חייב להכריז ורמינהו מלא דבר כו' בא בעל סימן ונטל את שלו זכה המולא במה שבידו היינו מה שבאחוז אע"פ שיש בפנים קצת פירות ואפילו בעל כלי אומר שכולן שלו ולפי זה גרס בסמוך הא והא דאשתייריי ביה:

שמעת מינה מנין הוי סימן. אע"ג דפשיטא ליה לעיל[ד] מדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן בעי לאוכוחי הכא ממתני' ולעיל (דף כד.) נמי דקתני אבל מלא שנים חייב לא קאמר ש"מ מנין הוי סימן [ה] (דלא אלימא ליה ברייתא למפשט מינה) אי נמי דמלי למדחי דמנין ומרוזא הוי סימן: **והוא** שעשויין כמגדלין. אי מנין הוי סימן במה שעשויין כמגדלין ידעינן דדרך הינוח הוה ובתרי לא סגי דטבעא מכריז אבל אם מקום הוי סימן אפילו בתרי ועשויין כמגדלין ידעינן דדרך הינוח הוה דאי בתרי אפי' עשויין כמגדלין לא ידעינן דדרך הינוח הוה דאימור דרך נפילה הוה דאתרמי הכי א"כ לקמן מאי פריך [ו] (אר' יוחנן) מאי אריא תלתא אפי' בתרי סגי וי"ל דשפיר משני טבעא מכריז:

הא גופא קשיא. אמתני' לא פריך דמלינן למימר דג' מטבעות היינו פירוש דלגבורי מעות: כאבני

הא בבובא וביתנא. פי' רש"י דמתני' בכובא וכיתנא וקשה דקתני מלא פירות וי"ל דכיתנא אקרי פירי דלאמרינן (בבראשית רבה) ויבא קין מפרי האדמה זרע פשתן הביא ודוחק ונראה דמתני' בלנא ופירי דכיון דאין הפירות מחוברים יחד אילו מן הכלי נפלו היה קנה נשאר מהם בכלי אבל פשתן שקשור ביחד יכול להיות שבכלי היה ונפל ור"ח פי' דפירין אמאי דקאמר מקצתן על גבי קרקע חייב להכריז ורמינהו מלא דבר כו' בא בעל סימן ונטל את שלו זכה המולא במה שבידו היינו מה שבאחוז אע"פ שיש בפנים קצת פירות ואפילו בעל כלי אומר שכולן שלו ולפי זה גרס בסמוך הא והא דאשתייריי ביה.

שמעת מינה מנין הוי סימן. לעיל[ד] מדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן בעי לאוכוחי הכא ממתני' ולעיל (דף כד.) נמי דקתני אבל מלא שנים חייב לא קאמר ש"מ מנין הוי סימן [ה] (דלא אלימא ליה ברייתא למפשט מינה) אי נמי דמלי למדחי דמנין ומרוזא הוי סימן: **והוא** שעשויין כמגדלין. אי מנין הוי סימן במה שעשויין כמגדלין ידעינן דדרך הינוח הוה ובתרי לא סגי דטבעא מכריז אבל אם מקום הוי סימן אפילו בתרי ועשויין כמגדלין ידעינן דדרך הינוח הוה דאי בתרי אפי' עשויין כמגדלין לא ידעינן דדרך הינוח הוה דאימור דרך נפילה הוה דאתרמי הכי א"כ לקמן מאי פריך [ו] (אר' יוחנן) מאי אריא תלתא אפי' בתרי סגי וי"ל דשפיר משני טבעא מכריז:

הא גופא קשיא. אמתני' לא פריך דמלינן למימר דג' מטבעות היינו פירוש דלגבורי מעות: כאבני

[א] שלשה מטבעות זה על גב זה [ב]כריכות ברה"י [ג]וכברות של בעה"ב וגיזי צמר הלקוחין מבית האומן [ד]כדי יין וכדי שמן הרי אלו חייב להכריז: **גמ'** טעמא דמצא פירות בכלי ומעות בכים הא כלי ולפניו פירות כים ולפניו מעות הרי אלו תנינא להא דתנו רבנן [ה]מצא כלי ולפניו פירות [ה]כים ולפניו מעות הרי אלו שלו [ו]מקצתן בכלי ומקצתן על גבי קרקע מקצתן בכים ומקצתן על גבי קרקע חייב להכריז ורמינהו [ז]מצא דבר שאין בו סימן בצד שיש בו סימן חייב להכריז בא בעל סימן ונטל את שלו זכה הלה בדבר שאין בו סימן אמר רב זביד לא קשיא הא בכובא וכיתנא הא בצנא ופירי [א] רב פפא אמר הא והא בצנא ופירי ולא קשיא הא דאשתייר בה מידי הא דלא אשתייר בה מידי [ב] ואיבעית אימא הא והא דלא אשתייר בה מידי ולא קשיא [ח]הא דמהדרי אפיה לגבי פירי הא דלא מהדרי אפיה לגבי פירי ואיבעית אימא הא והא דמהדרי אפיה לגבי פירי ולא קשיא [ט]הא דאית לה אוגנין לצנא הא דלית לה אוגנין לצנא: צבורי פירות וצבורי מעות: שמעת מינה מנין הוי סימן תני צבור פירות שמעת מינה מקום הוי סימן תני צבורי פירות: שלשה מטבעות זה על גב זה: אמר רבי יצחק מגדלאה [י]והוא שעשויין כמגדלין תניא נמי הכי מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו עשויין כמגדלים חייב להכריז ואלו הן עשויין כמגדלים שלשה מטבעין זה על גב זה הא גופא קשיא אמרת מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו הא משלחפי שלחופי חייב להכריז אימא סיפא עשויין כמגדלין חייב להכריז הא משלחפי שלחופי הרי אלו שלו תנא כל שאין עשויין כמגדלין [כ]מפוזרות קרי להו [ג] א"ר חנינא לא שנו אלא של שלשה מלכים אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז היכי דמי אי דעשויין כמגדלין אפילו של מלך אחד נמי ואי דאין עשויין כמגדלין אפילו של שלשה מלכים נמי לא אלא אי אתמר הכי אתמר לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים [ד](אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז) והיכי דמי דעשויין כמגדלים רויחא תתאה ומציעא עילויה וזוטא עילויה מציעא דאמרינן אנוחי אנחינהו אבל של מלך אחד דכולהו כי הדדי נינהו אע"ג דמנחי אהדדי הרי אלו שלו אימר אתרמויי אתרמי ובהדי הדדי נפול ורבי יוחנן אמר אפילו של מלך אחד נמי מכריז [ה]מאי מכריז מנין מאי איריא תלתא אפי' תרין נמי אמר רבינא [ו] [ז]טבעא מכריז [ח]לבעי ר' ירמיה כשיר מהו כשורה מהו כחצובה מהו כסולם מהו [ט] פשוט מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [י]כל שאילו מכנים לה קיסם ביניהן ונוטלם בבת אחת חייב להכריז בעי רב אשי כאבני

כלומר אפי' הן של מלך אחד שלורת שלשתן שוה והן כעין שלשה מלכים שחלוקין ברחבן ודומין לג' מטבעות: ר"ג **מטבעות** אמר אפילו של מלך אחד כעין שלשה מלכים. **שעשויין כמגדלין חייב להכריז: דכולהו כי הדדי נינהו.** שוין ברחבן: **אע"ג דכי הדדי מנחי.** זה על זה ולאו משלחפי: **אימור [אתרמויי] אתרמי.** דהכי נפל ואין זה הינוח וסימן אין לו בהם ואפי' מקום דלא ידע היכן נפל: **אפי' של מלך אחד מכריז.** הואיל ומטבעות הוו זו ע"ג זו יש כאן סימן דלא אתרמי דנפול הכי: ופרכינן **מאי מכריז מנין.** כך וכך מטבעות מצאתי וזה בא ונתן סימן זו ע"ג זו מצאתם: **טבעא מכריז.** מטבעות מצאתי הלכך תרי לאו סימנא הוא דמיעוט מטבעות ב': **כשיר.** מוטלין בעגול כאצעדה: **כשורה.** זו אצל זו: **כחצובה.** כג' רגלי קנקן כל אחד כנגד אויר של שני[ו] כזה: ̊ ̊ ̊ **כסולם.** רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות שקורין אשקולינו"ש: **פשוט מהא.** דר"נ אחדא: **כל שאילו מכנים כו'.** וכי הוו כסולם מיטלים בבת אחת:

מסורת הש"ס

ה) [לעיל כג:], ו) רש"ל וי"מ מ"ז, ז) לפירוש הרי"ף והרא"ש קאי על המשנה וע"ש, ד) [לעיל כ:], ט) כ"ב קנ., ו) [בגיס רש"ס], ז) [דף כג:], ח) ע"א דבריתא היא ומאי אולמא מהך דמשקל, ט) ס"א ל"ג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' טבעי מכריז: (ב) רש"י ד"ה תני לבור וכו' ומאי סימניה: (ג) ד"ה תני לבורי וכו' מנין הוא לדון:

הגהות הגר"א

[א] גמ' רב פפא וכו'. נ"ב הרמב"ם פסק כבולהו מקומתא דר"פ אבל דר"ז השמיטה. והרא"ש ושור פסקו גם לדר"ז: [ב] שם ואבי"א הא והא לא אשתייר בה מידי ול"ק הא דא"ל אוגנין. לצנא הא דל"ל אוגנין לצנא ואבי"א הא והא דל"ל אוגנין ול"ק הא דמהדרי אפיה לגבי פירי הא דלא מהדרי אפיה לגבי פירי כל (וכ"נ מרש"י ד"ה והא דו' דסתם לצנא כו' אבל הרא"ש גורס כגירסת שלנו וע"ש ובדברי רבינו בח"מ סי' רסב ס"ק כ"ה): [ג] שם א"ר חנינא כו'. נ"ב וכ"פ הרא"ש וש"פ אבל הרמב"ם השמיטה דס"ל דר"ח ור' יוחנן פליגי אלינא דר"י מגדלאה ופסק כר' יוחנן וע' רי"ף (שמפרש כהרמב"ם וע' נ"י): [ד] שם (פשוט מהא מדא ד)אמר. אות ד' ממלא דאמר עם ג' מלות שלאמי מוקפים בעגולים וכ"כ הרמב"ם ל"ג לה אלא גרים אמר ר"נ כו' וסולם לא איפשיטא ומסר בש"ע כאן וע' ברמב"ם:

רבינו חננאל

מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא וכו' אמרי' תנינא להא דתנו רבנן מצא כלי ולפניו פירות כים ולפניו מעות הרי אלו שלו. מקצתן בכלי ומקצתן בקרקע חייב להכריז ואם בא ישראל ונתן סימני הכלי נוטל גם הפירות וכן כל כיוצא בהן. ורמינן עלה הא דתניא מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן [ה] נוטל הדבר שיש בו סימן וזכה הלה בדבר שאין בו סימן. ופרקינן הא והא בצנא ופרי וכגון שנותרו מן הפירות בצנא ולא קשיא הא דתני חייב להכריז דמשמע שמחזיר גם הפירות בצנא דאית ליה אוגנים והן כפופות לתוכה דאמרי' האי צנא איתהפכא והני פירי אישתפך מן הצנא והני פירי (דאישתפך) [דאשתייר] בגוה אוגנים מנעום מלהשפך בחוץ

ה) נראה דלא גרס בגרייתא השניה טוטל ומכריז רק טוטל הדבר וכו' ועי' בתוס' כאן ד"ה הא גירסת רבינו ופירושו.

נ א מיי' פט"ז מהלכות אבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסב סעיף יב:
נא ב מיי' שם פט"ו הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
נב ג מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ח:
נג ד מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסב סעיף יט:
נד ה מיי' שם פט"ז הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף כ:
נה ו מיי' שם פט"ו הל' טו סמג שם טוש"ע שם סעיף יט:
נו ז מיי' שם פי"ל הל' יא סמג שם:
נז ח ט מיי' שם פט"ו הלכה יד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסב סעיף יט:
נח י מיי' שם פט"ז הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעיף יב:
נט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
ס ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

לעזי רש"י

אשקולינו"ש [אישקילונ"ש]. מדרגות.

מוסף רש"י

כרכות ברה"י. כגון שדה זמורה שלין רוב בני אדם דרכן בה וש מיעוט שהולכין בה (לעיל כב:)

רבינו חננאל (המשך)

הלכך הפירות בתר צנא גרירי בא מי שנתן סימני צנא נוטל גם הפירות. והא דתני דזכה הלה במה שבידו בצנא דלית ליה אוגנים ונמצאו הפירות בחוץ ופירות בצנא דאמרי' הני פירי דבחוץ לאו מן הצנא אישתפוך דאילו מינה אישתפוך הוו להו לאישתפוכי כולהו דהא לית לה לצנא אוגנים אלא הני פירי דבחוץ לאחרינא אינון לפיכך זכה בהם המוצאן דהא דבר שאין בו סימן נינהו. ציבורי פירות. ש"מ מנין הוי סימן. ג' מטבעות זו על גבי זו חייב להכריז. פי' כמגדלים מכוונות אבנים זו על גבי זו אין אחת עודפת על חבירתה. מפוזרין שלו הא אי הוו שלחופי משלחפי שאין מיושבות זו על גב זו אלא מקצתן עליה ומקצתן יוצאה מעליה כגון כנפי הכרובים כדגרסי' בסוף המוכר את הבית ודלמא שלחופי הוו משלחפי אהדדי ועיקרו כדמתרגמי' בתרגום ארץ ישראל שכל את ידיו שלחופינון לידהי. אסקינן כל שאינן עשויים כמגדלים מפוזרין נינהו והרי הן שלו רויחא לתתא ומיצעא עילויה וזוטא עילוי מצעי דהו כמגדלים. בעי ר' ירמיה כשיר או כשורה או

אלו מציאות פרק שני בבא מציעא

כאבני בית קולים. מכאן אר"ת דאין שם ע"ז מרקולים אלא קולים כדאמרינן הכא והא דקרי ליה בעלמא מרקולים היינו חילוף קילוס דהם קורים קילוס לשון שבח וחכמים החליפו לגנאי לשון לעג וקלס (תהלים מד) ומר הוא חילוף כמו מר דשמוטה דפרק גיד הנשה (חולין דף לד.) ומר דפרזלא דהגוזל בתרא (ב"ק קיג:)[ט]:

אחר הגפה. מקום שמשתמרות קלת אבל מצא במקום שאין משתמר כלל ודאי אבידה היא ומתיאשו הבעלים כיון שאין בה סימן ולא מיירי הכא במשתמר לגמרי מדפריך בגמרא ולהוי קשר סימן כלומר ויטול ויכריז ובמקום המשתמר אפי' יש בו סימן לא יגע בו דהא תנן מצא כלי טמון באשפה לא יגע בו ובית בו סימן מיירי מדקאמר ואם מגולה נוטל ומכריז וכן לעיל (דף כד.) אמר מצא אבידה אם רוב ישראל חייב להכריז א"כ בית בה סימן מיירי ומוקי לה בטמון באשפה ונמלך עליה לפנותה אבל אם לא נמלך לא יגע בה ולרבא דאמר מקום הוי סימן נקט דוקא גזלות דמדדין אבל דבר אחר לא דהוי מקום סימן ויטול ויכריז כיון דאינו משתמר לגמרי ולרבה דאמר מקום לא הוי סימן נקט גזלות לאשמועינן דאע"ג דהוי ספק הינוח דאיכא למימר דמעלמא אתו לא יגע בהן:

[ט] **ואמר ר' אבא בר זבדא אמר רב ספק הינוח לכתחילה לא יטול.** כדמפרש לעיל דלמא מינים אצנעינהו: **ואם** נטל לא יחזיר. יש מפרש דהיינו דוקא כשנטלו והולכו לבימו דיש לחוש שמא בתו בעלים בתוך כך ולא מצאו מה שהניחו שם ושוב לא יחזרו לבקשה לכך לא יחזיר למקום שנטל אבל אם נטלו ולא זז משם ורואה שלא בתו בעלים בתוך כך יחזיר וכן יש בירושלמי עובדא ברבי אבא בר זבדא גופיה דקאמר רבי אבא בר זבדא שאכח חמרא מכוסה בחפיסה ונסביה אתא ושאיל בני רב אמרו ליה לתו יאות עבדת אמר להו אהדריה א"ל לא דלמא אתא מריה ולא אשכחיה ומיאש מיניה ומיהו אם נטל לא יחזיר משמע רק שנטלה ואע"ג דלא הוליכה לשום מקום לא יחזיר ויש לפרש דמיירי הכא בספק אבידה דאפי' הניחה בעלים שם מדעת דומה ששכחוהו דבלא משתמר כ"א קלת מיירי דומיא דמתני' דעל מתני' קאי רבי אבא ולכך אם נטל לא יחזיר דהשתא אבידה היא ושכחוה הבעלים וכיון שאם היה יודע שהיא אבידה היה מחויב בהשבתה בלא שום הגבהה אם הוא יודע של מי הוא דכיון שהוא משתמר קלת לא יתייאשו הבעלים היכא דהגביה הוי מחויב בשמירתה מספק לרבה הוי שומר חנם ולרב יוסף שומר שכר עד שתבא ליד הבעלים ולא דמי לזקן ואינה לפי כבודו דאמר רבה בפרקין[כ] הכישה נתחייב בה ואמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאמקטינהו גברי בריתא אבל בשאר דברים לא היינו משום דזקן לא מיחייב בהשבה כלל ולכך כי יחזיר למקומה אינו חייב בשמירתה וכן לוחות דפרק הספינה (שם דף פז:) לא מיחייב כלל בנטילה דאבידה מדעת היא ואינו חייב כלל בהשבתה אבל הכא אם היה יודע שהיא אבידה היה חייב ליקחנה ולהשיבה לבעלים אם היה יודע של מי (ג) הם עתה שהוא ספק אם הגביה חייב בשמירתה כדין אבידה ממש וכן משמע בפרק הספינה (שם) דקאמר לוחות אבידה מדעת היא משמע דאם לא היתה אבידה מדעת א"ש דמחייב בנטילתה ועובדא דירושלמי דקאמר דאימור דאתא מריה ולא אשכחיה מייבי שמלאו במקום שמשתמר לגמרי שלא היתה אבידה ואינה בת השבה ולכך אי לא הוה לן למיחש לאתא מריה יחזיר שפיר וכן משמע דשתם חפיסה יש בו סימן ואי לא הוה משתמר לגמרי א"כ שפיר עשה שנטלה ואמאי אמר דלמא יאות עבד וכן הא דתניא לקמן (דף לא.) מצא טלית או קורדום בלא גדר אין זו אבידה ולא יגע בו אפילו יש בו סימן מיירי במקום המשתמר אי נמי התם לדעת הוגח שם ולא יגע בו אפילו יש בו סימן דדרך פועלים שמניחים טליתן או קורדומם בלא גדר של אותה שדה ולפירוש רש"י דפירש דלא יחזיר דליכא אינש דיהיב סימנא קשה דפשיטא דלא יחזירנו לשום אדם שאינו יודע מי הם הבעלים כיון שאין בו סימן:

דשתיך

כאבני בית קולים מהו ת"ש דתניא מצא מעות מפוזרות הרי אלו כאבני בית קולים [א]חייב להכריז [ב]ואלו הן [ג]אבני בית קולים אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן תנו רבנן המוצא סלע בשוק ומצאו חבירו ואמר לו שלי היא חדשה היא נירונית היא של מלך פלוני היא [ד]לא אמר כלום ולא עוד אלא [ה]אפילו שמו כתוב עליה לא אמר כלום לפי שאין סימן למטבע דאמר דלמא אפוקי אפקה ומאיניש אחרינא נפל: **מתני'** מצא [ו]אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות מקושרים או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן [ז]מצא כלי באשפה אם מכוסה לא יגע בו אם מגולה נוטל ומכריז: **גמ'** מאי טעמא דאמרינן הני אינש אצנעינהו [ח] ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו ואמאי ליהוי [ט]קשר סימנא אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב [י]במקושרין בכנפיהן דכולי עלמא הכי מקטרי להו ולהוי מקום סימן אמר רב עוקבא בר חמא [יא]במדדין אי במדדין מעלמא אתו ומותרין איכא למימר מעלמא אתו ואיכא למימר אינש אצנעינהו והוה ליה ספק הינוח [יב]ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב [יג]כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר: מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו מגולה נוטל ומכריז: ורמינהו מצא כלי טמון באשפה נוטל ומכריז שכן דרך אשפה לפנות אמר רב זביד לא קשיא [יד]הא בכובי וכסי הא בסכיני והמניק בכובי וכסי לא יגע בסכיני והמניק נוטל ומכריז רב פפא אמר הא והא בכובי וכסי ולא קשיא כאן באשפה העשויה לפנות כאן באשפה שאינה עשויה לפנות אשפה העשויה לפנות [טו]אבידה מדעת היא [טז]אלא [יז]באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה בשלמא לרב פפא היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות אלא לרב זביד מאי שכן דרך אשפה לפנות שכן דרך אשפה לפנות לה כלים קטנים: **מתני'** [יח]מצא בגל ובכותל ישן [יט]הרי אלו שלו [כ]מצא בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית [כא]אם היה משכירו לאחרים אפילו [כב] [כג]בתוך הבית הרי אלו שלו: **גמ'** תנא מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן אטו אמורים מצנעי ישראל לא מצנעי לא צריכא דשתיך

לאכנני בית קולים. מרקולים והיא שם ע"ז ולקמיה מפ' היכי עבדי: **אחת מכאן ואחת מכאן.** והשלישית חליה על זה וחליה על זה: **נירונים היא.** נירון קיסר כתוב עליה: **מתני' מצא אחר הגפה [או אחר הגדר] גוזלות מקושרין.** גפה קתיפת כותל של עץ או של קנים: **גדר.** של אבנים: **לא יגע בהן.** טעמא מפ' בגמרא: **מכוסה לא יגע בו.** דאין זו אבידה שיהא מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם[ח] דמשתמר הוא: **גמ' במדדין.** ממקום למקום: **מעלמא אתו.** ואין זה הינוח וכיון דאין בהן סימן נימא הרי אלו שלו: **ואיכא למימר אינש אצנעינהו.** הוא"ל ומקושרין: **ספק הינוח.** בדבר שאין בו סימן וכ"ש ודאי הינוח: **לכתחילה לא יטול.** דקתני לה ליכא למרייהו סימנין למיתב בהו ויפסיד הלכך לא יטול והבעלים יזכרו ויבאו ויטלום: **ואם נטל לא יחזיר.** דהא ליכא דיהיב סימנא: **שכן דרך אשפה לפנות.** ואי לא שקיל ליה אדם אחר בכשיפנה יטלנה נכרי או ישראל חשוד הלכך אבידה היא ומוזהר עליה: **כובי וכסי.** טמונים מדעת הואי ולא יגע בהן: **סכיני והמניק.** שהן כלים קטנים אבדה הן שהשליכם שם עם האשפה שהוליאם מן הבית. ולקמן פריך מאי שכן דרך אשפה לפנות: **אבידה מדעת היא.** דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שיפנוה: **היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות.** שהבעלים נמלכים לפנות: **לפנות לה כלים קטנים.** מן הבית שלא מדעת: **מתני' מצא בגל.** גל אבנים מחומה שנפלה: **הרי אלו שלו.** בגמרא מפרש: **מחליו ולחוץ.** באחד מחורי כותל הסמוכים לרשות הרבים מצאה מחלי עודיו של כותל ולחוץ שלו דאמרינן אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכח. דאע"ג דאמרן לעיל ספק הינוח לא יטול ודאי הינוח הוא הא מוקמי' לתתני' בגמרא[ט] דשתיך טפי דאיכא יאוש בעלים: **ואפילו מצא בתוך הבית הרי.** ללא ידוע דמאן יתיהו ובעליו נואשו: **גמ' תנא.** גבי גל וכותל ישן: **שיכול לומר לו.** לבעל הגל או לבעל הכותל: **של אמוריים.** שהוריש אבותיו היו: **ישראל לא מצנעי.** ומחליו ולפנים אמאי שלו הרי בעל הבית זה משתמש בה זה כמה שנים: דשתיך

עין משפט נר מצוה

סא א ב מיי' פט"ז מהל' אבידה הלכה ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יב:
סב ג ד מיי' שם פי"ד הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:
סג ה מיי' שם פט"ו הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף י:
סד ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' יא:
סה ז ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף י:
סו ט מיי' שם הל"א ועי' בהשגות טוש"ע שם סעיף ט:
סז י מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יא:
סח כ מיי' שם פי"א הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף ד:
סט ל מיי' שם פט"ו הלכה ז טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף יא:
ע מ נ מיי' שם פט"ז [הל' ז] והלכה ט ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
עא ס מיי' שם הל' יא ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

כחצובה זה למעלה מזה במקום [ו] מרודד. כסולם נתונים כסדר בארץ והפרש ביניהן. היכי מכריז אם היו עשויים כמגדלים. אמר רבינא טיבעא מכריז ויבא בעליהם ויתן סימנם ויטלם. אבני בית קוליס בית ע"ז שמה מרקוליס עבודתו גרימת אבנים ועיקרו ג' אבנים שתים זו כנגד זו ואחד על גביהם. ואם מצא מטבעות כי האי גוונא חייב להכריז: ת"ר המוצא סלע בשוק ואמר לו חבירו שלי היא נירונית היא פי' כמטבע נירון קיסר היא כו' עד ולא עוד אפי' שמו כתוב עליה לא אמר כלום שאין סימן למטבע דאמרי' אפוקי אפקה ומאהרינא נפל: **מתני'** מצא אחר הגפה. פי' הגפה סגירה מלשון יגיפו הדלתות וכדתנן מן האגף ולפנים. גוזלות מקושרות או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן ואוקימנא בדלית בהו סימן ובמדדין דאיכא למימר מעלמא אתו ואיכא למימר אינש אצנעינהו הוי ליה ספק הינוח וכל ספק הינוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר. תלמוד ארץ ישראל ר' אבא בר זבדא אשכח חמר מכוסה בחפיסה ונסביה אתא שאיל לרב אמר ליה לא עבדת יאות אמר ליה אהדריה אמר ליה לא דנימר אתא מריה ולא אשכחיה ונתיאש מיניה. פי' מדדין מהלכין מעט מעט כדכתיב אדדם עד בית אלהים. ותנן נמי האשה מדדה את בנה. מצא כלי טמון באשפה לא יגע בו. איני והתניא נוטל ומכריז. ופריק רב זביד לא

מסורת הש"ס

א) [ע"ז נ.], ב) [לעיל כד.], ג) [לעיל כ:], ד) לקמן לז:, ה) [לעיל כד.], ו) [עי' תוס' ב"ב נד. ד"ה אדעתא], ז) [גי' רי"ף ורא"ש כגי' רש"י אפילו מצא וכ"ה בפיקפק לקמן כו.], ח) [דבריס כב.], ט) [לקמן כו.], י) [וע' תוס' סנהדרין סד. ד"ה מרקוליס וע"ז נ. ד"ה אכני], כ) לפי דברי מהר"ם ד"ז עם ד"ה ואם הד"מ], ל) [לקמן ל:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' הני אינש אצנעינהו הכא ומי: (ב) שם במשנה אפילו מצא בתוך הבית: (ג) תוס' ד"ה ואם וכו' אם היה יודע של מי הוא עתה:

מוסף רש"י

ליהוי קשר סימנא. שיש קפרים שאינן דומין זה לזה ויאמר כך וכך הוא עשוי (לעיל ב:). **כל ספק הינוח.** מצא דבר שאין בו סימן בלא מקום שמשתמר קלת, דלא שכיחי מינשי דאזלי, ויש לספוקי שמא מדעת הוגח שם לגניזה (לקמן לז:). **לכתחילה לא יטול.** שמוצאו, שכשיבא בעליו לא ימצאנו וסימן אין בו שיכריו, לפיכך יניחנו זה ובעליו יבוא ויטלנו וכל שכן בזולתי הינוח כדתנן מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו (שם). **ואם נטל לא יחזיר.** אם בא אחר ואמר שלי הוא וסימן אינו נותן בו אל יחזירנו, שמא אינו שלו ופוף הבעלים לבוא ויבא עדים שהניחו שם, לפיכך יהא מונח בידו זה עד שיבא אליהו, דהאי לא יחזיר לא שיהא שלו קאמר, דהא מעיקרא באשקורא אתא ליהיה אם הינוח הוא (שם). **באשפה שאינה עשויה לפנות.** רגילים היו בעליה להניחה ימים רבים ולא לפנותה מיד, ונמלך עליה לפנותה. מיד ועל כרחו או יטלנו או יהא הפקר (לעיל כד.).

רבינו חננאל (המשך)

קשיא מתני' בכובי וכסי דמצנעי להו אינשי. בהמנק וסכין דאיכא למימר בטאטא שקלינהו בהדי עפרא דביתא ורוקינהו לאשפה ולא ידע שכן דרך בני אדם לכבד הבית ולהשליך העפר לאשפה. פי' המנק כלי שיש בו שני ראשים כגון המזלג שיש לו ג' שינים ודרך בני יון להחזיק חתיכת הבשר ולחתוך עם הסכין ולאכול ונוטל זה שחתך ונותנו לתוך פיו ואין ידיו נוגעות בבשר כלל מפני

ו) עי' בערוך ערך חגב ר' שכתב זה למעלה מזה במקום מורד עכ"ל ומלאה שכן נ"ל גם כאן בדברי רבינו וע"ש עוד פי' אחר.

דשתיך טפי. העלו חלודה רבה דכולי האי לא שביק להו: **סכינא.** הנמצא באחד מחורי הכותל: **בתר קתא.** אזיל אי קתיה לגיו בני הבית נתנוהו שם אי קתא לבר בני רשות הרבים נתנוהו שם שכן דרך אחיזתו. וכן כיסא בתר שניה אשטדל"א בלע"ז: **באודרא.** מוכין: **נסכא.** פלט"א של כסף: **ממולא.** מן החפץ שמחזיק כל רוחב הכותל: **לא גרילא דמשפע.** הכותל לחד גיסא: **מהו דתימא.** בתלי הגובה היה תחילה ואשתפוכי אשתפוך לצד הנמוך קמ"ל: **לפי סוחרי בהמה.** בירושלים: **לעולם.** בין בשעת הרגל בין שלא בשעת הרגל: **מעשר.** שרוב בשר הנאכל בירושלים מעשר לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו ונותן מעות מעשר לעניי העיר או לאוהביו יושבי העיר ורוב הוצאות מעשר לוקחין בהן בהמות לשלמים כדגמר שם שם מעשר משלמים במסכת מנחות (דף פב.): **ובהר הבית חולין.** ואפילו בשעת הרגל ואע"פ שרוב מעות שבעיר מעשר שעולי רגלים מביאין מעות מעשרותיהן לאכלם לא שבקינן רובא דשתא ואזלינן בתר רגל אלא אמרי' מלפני הרגל נפלו כאן וחולין הן: **ובירושלים.** בשאר שוקים שבה: **בשאר ימות השנה חולין.** דרוב מעות שבעיר חולין: **ובשעת הרגל מעשר.** שרוב מעות העיר מעשר: **ואמר רב שמעיה בר זעירא מאי טעם.** בירושלים בשעת הרגל מעשר ולא אמרי' מלפני הרגל נפלו כדאמרן בהר הבית: **ושוקי ירושלים עשויין להתכבד כל יום.** ואם נפלו שם לפני הרגל כבר מצאום מכבדי השוק. אבל הר הבית אין צריך להתכבד בכל יום שאין טיט ועפר קולט שם מתוך שהוא משופע ועוד שאין אדם נכנס שם במנעל ובאבק שעל רגליו: **אלמא.** בדבר שעשוי להתכבד אמרי' קמאי קמאי אזלו והני אחריני נינהו: **הכא נמי.** סתם שוכר בית כשהוא יולא מחפש כל זיותיו ונוטל את שלו ויולא ונימא האחרונים שבחזרו שאילו הראשונים שבחזרו [ה] כבר מצאו האחרונים: **נשלשה ישראל.** בבת אחת וכל שכן אם היו עובדי כוכבים ומי שנפל ממנו מיאס דלא ידע ממאן נפל: **פונדק.** מקום שעוברים ושבים לנים לילה אחד ושנים: **ואפילו ברוב ישראל.** דעביד דמייאס ולא סמיך דליהדרו נהליה דלא מפלגי בין דבר שיש בו סימן לאין בו סימן: **שלשה עובדי כוכבים.** אילו דנקט שלשה גבי ישראל נקט נמי גבי עובדי כוכבים וה"ה חד ובלבד שיהא אחרון: **אפילו תימא נשלשה ישראל.** ולא תפשוט דהלכה כראב"ש דכי פליגי רבנן עליה היכא דנפלה במקום שהרבים מצויין דלא ידע להו לכולהו דקבר האובד ומימר אמר ההוא דאשכח לא ידע ממי נפלה ולכשיגיע הרגל יכריז עליה ואתן סימן ואטול אבל הכא דידע להו לכולהו ותבענהו ולא אודו איאוש מיאס מימר אמר כו': **אמרי קמייהו.** אמרתי לפניהם: **והשתא ליהדרו.** בתמיה: נקיטנא

[א] דשתיך טפי: בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית: אמר רב אשי סכינא בתר קתא וכיסא בתר שנציה ואלא מתני' דקתני מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית ולחזי אי קתא לגאו אי קתא לבר אי שנציה לגאו אי שנציה לבר מתני' באודרא ונסכא תנא דאם היה כותל ממולא מהן חולקין פשיטא לא צריכא דמשפע בחד גיסא מהו דתימא אשתפוכי אישתפוך קמ"ל: אם היה משכירו לאחרים אפילו (מצא) בתוך הבית הרי אלו שלו: ואמאי ליזיל בתר בתרא מי לא תנן המעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר בהר הבית חולין ובירושלים בשאר ימות השנה חולין בשעת הרגל הכל מעשר ואמר ר' שמעיה בר זעירא מאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום אלמא אמרינן קמאי קמאי אזלו והני אחריני נינהו הכא נמי קמא קמא אזל והני דבתרא הוא אמר ריש לקיש משום בר קפרא כגון שעשאו פונדק לשלשה ישראל שמע מינה הלכה כר"ש בן אלעזר אפי' ברוב ישראל אלא אמר רב מנשיא בר יעקב כגון שעשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים רב נחמן אמר רבה בר אבוה אפי' תימא לשלשה ישראל מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מיאש מימר אמר מכדי אינש אחרינא לא הוה בהדי אלא הני אמרי קמייהו כמה זמני ליהדרו לי ולא הדרו לי והשתא ליהדרו אי דעתייהו לאהדורה אהדרוה ניהלי והאי דלא אהדרוה לי בדעתייהו למיגזלה ואזדא רב נחמן לטעמיה דאמר רב נחמן ראה סלע שנפל

דשתיך. ומ"ת וליקני ליה מציורו לבעל הגל או לבעל הכותל [ב] וי"ל דאין אדם קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם כמו הכא שהוא מונע בעובי הכותל וכן מוכח לקמן (עמוד ב) דתנן מצא בחנות ובשולחנות הרי אלו שלו ואין מציורו קונה לחנווני או לשולחני לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו הוה לימצא וכן לקמן (דף כז.) דקאמר לא שנו אלא בלוקח מן המגר דאז הוי שלו ולא אמרי' דקנה אותם תגר כשהיה ברשותו: **בכותל** חדש מחציו ולחוץ שלו. ומ"מ והא אמרינן ספק היונה לא יטול ועוד דהכא כי נמי נטל להוי מקום סימן ויכריז ועוד דמשמע דמתני' מיירי אפילו בים בו סימן דבגמרא הוה בעי לאוקמי מתני' בסכין וכיס אלא מחמת פירכא אחריתי מוקי לה באודרא ונסכא וי"ל דאייר בשתיך דומיא דכותל יען ומסתמא כבר בקשו בעלים ולא מצאו ונתייאשו אבל מחציו ולפנים של בעל הבית דאינו שוכח חפציו ימים רבים:

בתוך הבית הרי אלו שלו. מיירי שמצא בזה הענין שנראה שהוא אבידה: **וניזל בתר בתרא.** דהיינו בעל הבית דמסתמא לעולם הוא דר בביתו עם השוכרים וטרם שהלכו חפשו חפציהם וכבדו הבית ולא שכחו דבר ואין לתלות המציאה שהיא שלהם אלא בבעל הבית שעדיין נשאר בביתו באחרונה כגון מעות דתלינן בתר בתרא לפי שמכבדין השווקים בכל יום ואפילו אין בו סימן דאין בעל הבית מתיאש מה שמפסיד בביתו כסבור שימצאנו היום או למחר כיון שאין נכרים עמו דרים בביתו וכי משני שעשה פונדק לשלשה בני אדם אפילו כי יש סימן מתיאש: **לעולם** מעשר. ואין לתלות דמן המוכרין נפלו וכבר מעות חולין הן שנתחללו על הבהמה דאזלינן בתר לוקחין דהוו רובא דמוכר אחד מוכר לכמה בני אדם ועוד דמוקמינן להו אחזקה דהוי מעשר: **בהר** הבית לעולם חולין. ומ"ת והא אמרינן פרק הרואה (ברכות דף סב:) לא יכנס אדם בהר הבית במעות הלרורים לו בסדינו מ"כ מסתמא של הקדש הם ונפלו מן המביאין לנסכה בניסן וי"ל דאין אסור ליכנס אלא במעות הלרורים לו בסדינו בפרהסיא דנראה שנושא אותם לסחורה וגנאי הוא וכענין זה אפילו של הקדש אסור אבל [ג] בידו אפילו הם של חולין מותר ליכנס [ועיין תוס' פסחים ז.]:

עשויין להתכבד בכל יום. ומ"ת והלא אין מתכבדות אלא בשביל הרגלים שלא יטמאו הטהרות ולא בשביל המעות ובנדה (דף ט: ושם ד"ה ש"מ) מוכח דמבוי דאינה בחזקת בדוקה משרלים אע"פ שכבדוהו אינו מועיל כיון שלא בדקו משרלים בשעת כיבוד וי"ל כיון שבודקין משרלים שלא יהא אפילו עלה בכעדשה אי אפשר שלא ימצא מעות אם היו שם:

הכא נמי קמא קמא אזיל ליה. ומ"ת ולוקי מתני' כגון שנמצא בגומא שלא נמצא ע"י כיבוד כדמוכח פ"ק דפסחים (דף ז. ושם) גבי תיבה שנשתמשו בה מעות מעשר וחולין דאע"ג שכיבד התיבה אזלינן בתר רוב מעות שנשתמשו שם ולא בתר בתרא כשנמצאו בגומא ויש לומר שיש גומא שנבדקת על ידי כיבוד כדאמר פרק דם נדה (נדה ט: ושם ד"ה בגומא) ויש גומא שהיא עמוקה או סדק שהוא עמוק שאינו נבדק ע"י כיבוד כי ההיא דפסחים ומתני' דקתני מצא בתוך הבית לא משמע שמצא בסדק עמוק או בגומא עמוקה כל כך שלא יוכל לו למצוא בשעת כיבוד:

לשלשה עובדי כוכבים. בפחות משלשה לא מקרי רוב ומיירי שעדיין ישנם בבית דאי לאו הכי הוי דבעל הבית שהוא בתרא: **אפילו** תימא לשלשה ישראל. מלתיה דבר קפרא מפרש דאמר לשלשה בני אדם מיירי אפי' בשלשה ישראל ואפילו רבנן דאמרי ברוב ישראל חייב להכריז הכא הוי שלו כדמפ' דמתיאש וא"ת ולמה לי שלשה בתרי ובעל הבית סגי דכל אחד יאמר חבירו לקחה כדאמר בסמוך גבי ראה סלע שנפלה משלשה וי"ל דלא סגי בפחות משלשה דאמר דמאחד מן השוכרים אבד והם אינם חושדים את בעל הבית ולכך אין האובד מתיאש דסבור ודאי חבירו לקחה ויחזירנו לו [ד] (ועי"ל דבעי לאוקמי אפילו אין בעל הבית עמהם):

שנפל

מסורת הש"ס

[ה] פסחים ז: שקלים פ"ז מ"ב, [ו] בני אדם. רש"ל, [ז] (לעיל כד.), [ד] [עי' ברא"ש גי' אחרת], [ט] עי' רש"א, [י] ס"א בלעגא בכיסו, [יא] ס"א,

הגהות הגר"א

[א] גמ' דשתיך. נ"ב גירסת הרמב"ם דשתית (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רס ס"ק ב): [ב] תוס' ד"ה דשתיך כו' וי"ל כו'. נ"ב עי' הג"מ בשם רלב"י:

לעזי רש"י

אשטדל"א [אישטדרלי"ש]. שנצים, שרוכים.
פלט"א. מטיל מתכת.

מוסף רש"י

דשתיך. ליחלוחית היולא מן הכסף ובלע"ז רוי"ל (שבת סה.) לו: שהעלה חלודה (תענית ח.). **מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר.** רוב אוכלי בשר בירושלים כל ימות השנה ממעות מעשר שני הן, לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל ונותנין אותם לבני העיר בטובת הנאה והן אוכלין אותם בקדושתן ועיקר אכילת מעות מעשר שלמים היו מביאין מהן, כדקי"ל במנחות (פב.) הלכך לוקחין מהן בהמות, דכל זמן שיש לו מעות מעשר אינו מוציא מעות חולין, ואע"ג דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו ומעות חולין הן, ספק איסורא לחומרא (פסחים ז.). **בהר הבית** חולין. ואפילו בשעת הרגל שיש מעות מעשר מרובין בירושלים ממעות חולין, לא מספקינן להו במעשר, דאזלינן בתר רובא דשתא ואמרינן לאו האידנא נפול אלא קודם הרגל (שם). **ובירושלים בשאר ימות השנה חולין.** דרוב מעות העיר חולין, בשעת הרגל הכל מעשר. כדמפרש טעמא, מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרינן קודם הרגל נפול כדאמרן בגמלאין בהר הבית, הואיל ושוקי ירושלים עשוין **להתכבד בכל יום.** מפני הטיט, ואם נפול קודם הרגל הוו משכחי בשעת כיבוד, אבל הר הבית מתוך שהוא משופע והרוח מכבדת ומעפרו ועוד שאין אדם נכנס בנעל שעל רגליו, ואינו עשוי להתכבד, אלמא בכל דבר העשוי להתכבד אמרינן קמאי קמאי אזדו (שם).

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פט"ז מהל' גזלה ואבדה הל' ז סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף ח:
עג ב ג מיי' שם הל' ט י טוש"ע שם סעיף ב:
עד ד מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ח:
עה ה מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הלכה י:
עו ו ז מיי' פט"ו מהל' גזלה ואבדה הל' יא ועיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף ג:

רבינו חננאל

הזוהמה. דשתיך טפי עלה בהן סיג הרבה. כלומר משנים רבות הם נתונים בזה המקום לפיכך עלה [בהן סיג]. פי' קתא יד הסכין נקרא קתא שנצי רצועות שהכיס קשור בהן. שהרצועות נקראות שנצי: מתניתין דקתני מצא בכותל חדש מחציו לחוץ למוצאו מחציו ולפנים לבעל הבית אוקימנא באודרא ונסכא דלית להו לא קתא ולא שנצי וכן כל כיוצא בהן. אם משכירו לבית זה לאחרים אפי' מצא בתוך הבית הרי אלו שלו אוקמה רב נחמן בשעשאו פונדק ואפי' לא עשאו אלא לשלשה ישראל הרי אלו שלו מאי טעמא ההוא דנפל מניה נתיאש. ואזדא רב נחמן לטעמיה דאמר ראה סלע שנפל משנים

שנפל משנים חייב להחזיר. אפילו אין בו סימן דאינו מתיאש לעולם ומיירי שאינה נקשה יחד קודם שבא זה ומצאה ולכך סבור ודאי שחכירו לקחה כשבקשה עמו ואינו מתיאש לעולם שמחשב יחזירנה לי כשאגיענו ברגים ואוכיח לו שמצאו ולכך נמי אמרינן בסמוך אימור שותפי שיהו כיון שראינום מחפשין יחד ומה שפרש״י מטעם יאוש שלא מדעת אין נראה דהא רבא סבר דהוי יאוש ומפרש בסמוך מילתיה דרב נחמן ואין סברא לומר דהדר ביה בתר דאיתותב ומה שפירש נמי שיגיענו שבועת היסת קשה וכי יגיענו בטענת ספק ומיהו י״ל דטוען ברי לפי שלא היה שם אחר כי אם הוא אך קשה דבימי בר קפרא עדיין לא נתקנה שבועת היסת ונראה לפרש שבלא שבועה אינו מתיאש לעולם כדפרישית: **לא אמרן אלא כי לית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד.** דהיינו כי ליכא שלש פרוטות אלא ב׳ דמה נפשך אין צריך להחזיר אם שלשתן שותפין אין כאן כדי השבה לכל אחד ואם אינן שותפין האובד יתיאש כי השנים ידחוהו כל אחד על חבירו וא״ת ויאוש שמא שנים הם שותפין דאין חושדים זה את זה ולא מתיאשי שאינה יטענו בטענת ברי לשניהם וכן באיכא דאמרי אמאי קאמר הני שותפי ניגהו וחד מינייהו אחיל מנתיה גבי חבריה ניחא אימור שנים מהם הם שותפין ואין חושדין זה את זה ואמרו ודאי שהשניהם לקחה וי״ל דודאי כי ליכא אלא שנים האחד יטען ברי לחבירו אבל כשיש שלשה לא יטענו טענת ברי לשניהם אפי׳ יהיו שנים מהן שותפין דנהי דאין חושדים זה את זה מ״מ סבור שהשותף לקחה לגערו עד זמן מרובה כדאמר בסמוך דאי איכא אלא שלש פרוטות דאינם מתיאשים שסבורים שחבריהם מגאם ומעלים מהם להקניט ולגער עד זמן מרובה ולבסוף יחזירנה ועי״ל דכיון שאלשה הולכין יחד אין לומר שותפין שנים מהם אלא או כולם שותפין או כל אחד ואחד לבדו:

מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה. וא״ת והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתן לעשה בפ׳ שילוח הקן (חולין דף קמא.) א״כ כיון דלענין גזילה לא מקרי מתנה גם השב תשיבם למה לא תיקן וי״ל דלא קאי אלא על לאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש: **אינו עובר אלא משום השב תשיבם.** ובפ״ק דקדושין (דף לד. ושם ד״ה מעקה) דאשיב השבת אבידה עשה אין הזמן גרמא היינו בענין שבכאן וא״ת ואמאי ליכא לאו דלא תגזול אי משום דבהתירא אתא לידיה הלא בכובש שכר שכיר איכא לאו כדאמר בפרק איזהו נשך (לקמן דף סא. ושם) וי״ל דהתם כשמתכוין לגזול לא נתיאשו הבעלים והכא כבר נתיאשו: **אפילו** צרורין. רש״י ל״ג לצרורין דאם היה בו סימן מכריז וי״ל דגרים ליה ומיירי דאיכא רוב עכו״ם מצויים שם והם שלו ואע״ג דאיכא סימן דהלכה כר׳ שמעון בן אלעזר בהא: בלוקח

שנפל משנים חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר מכדי אינש אחרינא לא הוה בהדאי אלא האי נקיטנא ליה ואמינא ליה אנת הוא דשקלתיה בשלשה אינו חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מיניה ודאי מיאש מימר אמר מכדי תרי הוו בהדאי אי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה ואי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה אמר רבא האי דאמרת בשלשה אינו חייב להחזיר לא אמרן אלא דלית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד אבל אית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי נינהו ולא מיאשו איכא דאמרי אמר רבא [א]אע״ג דלית ביה אלא שוה שתי פרוטות חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי נינהו וחד מנייהו אחולי אחליה למנתיה גבי חבריה ואמר רבא [ב]ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש על מנת לגוזלה עובר בכולן משום [1]לא תגזול ומשום [2]השב תשיבם ומשום [3]לא תוכל להתעלם ואע״ג דחזרה לאחר יאוש [ג]מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד [ד]נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום השב תשיבם [ה]המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה [ו]אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד [ז]אמר רבא [ח]האי מאן דחזי דנפל זוזי מחבריה בי חלתא ואשכחיה ושקליה לא מיחייב לאהדורי ליה מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מיאש הוא אע״ג דחזייה דאייתי ארבלא וקא מרבל מימר אמר כי היכי דנפול מינאי דידי הכי [ט]נפול מאינש אחרינא [א] ומשכחנא מידי: **מתני׳** [י]מצא בחנות הרי אלו שלו בין התיבה ולחנוני של חנוני לפני שולחני הרי אלו שלו בין הכסא ולשולחני הרי אלו של שולחני [יא]הלוקח פירות מחבירו או ששילח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות הרי אלו שלו אם היו צרורין נוטל ומכריז: **גמ׳** אמר רבי אלעזר [יב]אפילו מונחין על גבי שולחן תנן לפני שולחני הרי אלו שלו א״ה על גבי שולחן דשולחני אימא סיפא בין הכסא ולשולחני של שולחני הא על גבי שולחן שלו אלא [יג]מהא ליכא למשמע מינה ורבי אלעזר הא מנא ליה אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי אריא דתני בין הכסא לשולחני של שולחני ליתני על [יד] שולחן אי נמי מצא בשולחנות כדקתני רישא מצא בחנות שלו [טו]אלא ש״מ אפי׳ מונחין על גבי שולחן הרי אלו שלו: הלוקח פירות מחבירו וכו׳: אמר ריש לקיש משום רבי יוסי לא שנו אלא בלוקח

נקיטנא ליה כו׳. משבענא ליה שבועת היסת ולא נתייאש מיד כשמשמש ולא מצא ונמצא שבא ליד זה לפני יאוש והלכה כתנאי: **אי נקיטנא וכו׳.** ואינו יכול להשביעו בטענת שמא שאין נשבעין בטענת שמא אלא אותן השנויין במשנה ואלו נשבעים שלא בטענה כו׳ (שבועות דף מה.). וא״ת הא מקמי יאוש אתי לידיה ואוקימנא[1] הלכתא כתנאי ביע״ל קג״ס הא אמרן דמעות מידע ידיע מיד כרבי יוסי אחר דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו כו׳ (לעיל דף כח.): **אימור שותפי ניגהו.** בסלע זו ונאמנים זה על זה ואין האחד חושד את חבירו בחלקו ולכי מישמש בכיסו ולא מצאה לא מייאש מימר אמר אחד מן השותפים מצאה ולגערני הוא שותף ונמצא כשבאת ליד זה לפני יאוש באת לידו והא אוקמיה כתנאי הלכך אף ע״ג דסלע דבר שאין בו סימן הוא חייב להחזיר אבל כי אין בו שלש פרוטות מה נפשך אי שותפין הן בו אין כאן משום השבת אבידה ואם של אחד מהם הוא או של השנים נואשו ואמרו חברנו זה גנב הוא והרי נשמט ואמר לא לקחתיו אחד מכם לקחו וגנבו מחבירו: **אימור שותפי ניגהו.** ומהימני אהדדי ואין חושדין זה את זה ונמצאת שבאת ליד זה לפני יאוש: **ראה סלע שנפלה.** ולא גרסינן משנים: **נטלה לפני יאוש.** שלא שהה כדי למשמש זה בכיסו: **עובר משום השב תשיבם.** לא תגזול לא שייך אלא בשעת נטילה כמו ויגזול את החנית מיד המצרי (שמואל ב׳ כג) כדאמר בבבא קמא (עט:). לא תוכל להתעלם אינה אזהרה אלא לכובש את עיניו ומנענ מלהגיל הלכך הנוטלה על מנת להחזיר ולאחר יאוש נתכוין לגזולה אין כאן מתעלם. אבל השב תשיבם איכא משנטל על תשיבנה: **המתין לה כו׳.** בשעה שראה אותה ולא נטלה להחזירה: **עובר בלא תוכל להתעלם.** שהרי העלים עיניו: **בי חלתא.** בין החולות: **ארבלא.** כברה: **מתני׳ מצא בחנות הרי אלו שלו.** בדבר שאין בו סימן קאי דההוא דנפל מייה מיאש שהכל נכנסים לשם: **בין התיבה.** שהחנוני יושב לפניה ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנין לו נותן[1] לתיבה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני: **שולחני.** מחליף מעות ונותן מטבעותיו בשולחן שלפניו והבאין להחליף אף הן נותנין שם מעותיהן: **הרי אלו שלו.** דאמרינן מן הבאין נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות שנמצאו ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו לכסא שהשולחן מונח עליו: **הלוקח פירות מחבירו.** מפרש בגמרא: **ואם היו צרורין.** הוי סימן או קשר או מנין שבהם: **גמ׳ אמר רבי אלעזר אפילו מונחין על גבי שולחן.** נראה בעיני דלא גרסינן צרורין: **נפני.** משמע על גבי קרקע: **נחני על גבי שולחן.** של שולחני וכ״ש בין הכסא ולשולחני: **אי נמי.** [ב] ניתני ברישא מצא בשולחנות כדקתני ריש מצא בחנות מדנקט לפני השולחני אף על השולחן במשמע: בלוקח

מסורת הש״ס

עין משפט נר מצוה

עז א מיי׳ פי״ד מהל׳ אבידה הל׳ ח סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ רסב סעיף ג וסעיף ד:
עח ב ג ד מיי׳ שם הל׳ ו ז סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רנט סעיף א:
עט ה מיי׳ שם הל׳ ט סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רסב סעיף יד:
פ ו מיי׳ פט״ז שם הלכה ד ה ועיין בהשגות ובמ״מ סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רס סעיף ה:
פא ז מיי׳ שם הל׳ ו סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רסב סעיף ח:
פב ח מיי׳ שם הלכה ה סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רס סעיף ה:

רבינו חננאל

חייב להכריז דלא נתיאש. נפל מתוך שלשה אין חייב להכריז דודאי מיאש וכו׳ ורבא פליג עליה בהא. אמר רבא סלע שנפלה מחבירו נטלה לפני יאוש עובר משום בל תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם אע״ג דאהדדה למרה לבתר יאוש איסורא כבר עבדא והשתא מתנה הוא דיהיב ליה. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נמלך לנוטלה עובר משום השב תשיבם. המתין עד שנתיאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם. אמר רבא מאן דחזא דנפל זוזא מחבריה בי חלתא ושקליה אינו חייב להחזירו אע״ג דחזיה דמייתי ארבולי ומארבל וכו׳: **מתני׳** מצא בחנות הרי אלו שלו. בין תיבה לחנווני. לפני שולחני למוצאן בין כסא לשולחני הרי הן לשולחני. ודייק ר׳ אלעזר מדקתני בין כסא לשולחני הרי הן לשולחני הא על השולחן אפי׳ צרורין ומונחין הרי הן של מוצאן ותוב מדלא קתני סיפא מצא בחנות של שולחני הרי אלו שלו כדקתני רישא ש״מ אפי׳ על השולחן עצמו הרי הן למוצאן. לקח פירות מחבירו ומצא בתוכן מעות או שילח לו חבירו פירות

מסורת הש״ס

(א) [עי׳ תוס׳ ב״ק סז: ד״ה רבא], (ב) [גילסת הגי״ ונטלה עובר משום כו׳ וכ״מ ברש״י ד״ה עובר], (ג) [ל״ל ומאר וכ״א ברי״ף ורא״ש], (ד) [עי׳ נדרים עב. ברכות כה. וש״נ, (ה) [עי׳ רי״ף ורא״ש גרסאות אחרות ועי׳ רש״א], (ו) [לעיל כב:], (ז) ל״ל לתוכה. רש״ל,

תורה אור השלם

1 לא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג
2 לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:
דברים כב א
3 וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ הכי נמי נפיל מאינש אחרינא: (ב) שם לפני על גבי שלחן אי נמי:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ומשכחנ(נא). אותיות נא ממלא ומשכחנא מוקפים: [ב] רש״י ד״ה מ״ל ניתני ברישא. נ״ב והרמב״ם מפרש דקאי על סיפא בין הכסא כו׳ ליתני בשולחנות כו׳ ועבג״א (ועמ״ש רבינו בח״מ סי׳ רס סי״ק טו ז):

מוסף רש״י

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דודאי מתני׳ לאו כולה דוקא, אלא מדא מנייהו דוקא, אי רישא אי סיפא, ומצא אידך אטו הוה ולא ידעינן הי מנייהו דוקא דנגמר מנייה (שבת קכא.).

בלוקח מן התגר. פרש"י שלקח מאנשים הרבה ועירב פירות יחד ואינו יודע של מי הן ובאין בו סימן מיירי ומ"ת אמאי לא מוקי בלוקח שהוא תגר וי"ל דלא פסיקא ליה דאם מצא קודם ששהא כדי לערבו בפירות אחרים חייב להחזיר אבל בלוקח מן התגר כבר עירב התגר ועי"ל בלא טעם דמערב עם שאר הפירות לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר א"ל רב נחמן וכי בעל הבית בעצמו דשן א"ל [6] איסמיה א"ל לא תתרגם מתני' [2] כגון שדשן ע"י עבדו ושפחתו הכנענים: **מתני'** [3] אף השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין אף [7] כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעים חייב להכריז: **גמ'** מאי בכלל כל אלו אמר רבא בכלל [1] כל אבדת אחיך אמר רבא למה לי דכתב רחמנא [2] שור חמור שה ושמלה צריכי דאי כתב רחמנא שמלה הוה אמינא ה"מ בעדים דגופה וסימנין דגופה אבל חמור בעדים דאוכף וסימנין דאוכף אימא לא מהדרינן ליה כתב רחמנא חמור [8] דאפילו חמור בסימני האוכף שור ושה דכתב רחמנא ל"ל שור [9] דאפילו לגיזת זנבו ושה לגיזותיו ולכתוב רחמנא שור דאפילו לגיזת זנבו וכ"ש שה לגיזותיו אלא [3] אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל קשיא ואימא לגללים הוא דאתא [4] גללים אפקורי מפקר להו ודילמא לסימנין הוא דאתא דאיבעיא לן סימנין דאורייתא או דרבנן כתב רחמנא שה דאפילו בסימנין מהדרינן [7] וסימנין דאורייתא אמרי מדקתני להו תנא לסימנין גבי שמלה דקתני מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז ש"מ דשה לאו לסימנין הוא דאתא: תנו רבנן [1] אשר תאבד [8] פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה רבי יהודה אומר ומצאתה פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה מאי בינייהו אמר אביי [9] משמעות דורשין איכא בינייהו מר נפקא ליה מאשר תאבד ומר נפקא ליה מומצאתה ולמאן דנפקא ליה מאשר תאבד האי ומצאתה מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה [6] לכדרבנאי [9] דאמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידיה משמע ולמאן דנפקא ליה מומצאתה האי אשר תאבד מאי עביד ליה מבעי ליה לכדרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן משום [1] ר"ש בן יוחי מניין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת שנאמר [1] כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם ואידך הא דרבנאי מנא ליה נפקא ליה הימנו ואינה מצויה אצל כל אדם ואידך הא דרבי יוחנן מנא ליה נפקא ליה ממנו ואידך ממנו [1] מומצאתה ואידך הא דרבי יוחנן מנא ליה נפקא ליה ממנו ואידך ממנו לא משמע ליה רבא אמר פרוטה שהוזלה איכא בינייהו מ"ד מאשר תאבד איכא ומ"ד מומצאתה ליכא ולמ"ד אשר תאבד הא בעינן ומצאתה וליכא אלא פרוטה שהוקרה איכא בינייהו מאן דאמר ומצאתה איכא ומאן דאמר אשר תאבד ליכא ולמאן דאמר ומצאתה הא בעינן אשר תאבד וליכא [2] אלא פרוטה [3] שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו [1] מאן דאמר אשר תאבד איכא ומאן דאמר ומצאתה בעינן דאית בה שיעור מציאה משעת אבידה ועד שעת מציאה: איבעיא להו סימנין דאורייתא [7] או דרבנן מאי נפקא מינה לאהדורי

[1] אבלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר וכן תני תנא קמיה דרב נחמן ל"ש אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר א"ל רב נחמן וכי בעל הבית בעצמו דשן א"ל [6] איסמיה א"ל לא תתרגם מתני' [2] כגון שדשן ע"י עבדו ושפחתו הכנענים: **מתני'** [3] אף השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין אף [7] כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעים חייב להכריז: **גמ'** מאי בכלל כל אלו אמר רבא בכלל [1] כל אבדת אחיך אמר רבא למה לי דכתב רחמנא [2] שור חמור שה ושמלה צריכי דאי כתב רחמנא שמלה הוה אמינא ה"מ בעדים דגופה וסימנין דגופה אבל חמור בעדים דאוכף וסימנין דאוכף אימא לא מהדרינן ליה כתב רחמנא חמור [8] דאפילו חמור בסימני האוכף שור ושה דכתב רחמנא ל"ל שור [9] דאפילו לגיזת זנבו ושה לגיזותיו ולכתוב רחמנא שור דאפילו לגיזת זנבו וכ"ש שה לגיזותיו אלא [3] אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל קשיא ואימא לגללים הוא דאתא [4] גללים אפקורי מפקר להו ודילמא לסימנין הוא דאתא דאיבעיא לן סימנין דאורייתא או דרבנן כתב רחמנא שה דאפילו בסימנין מהדרינן [7] וסימנין דאורייתא אמרי מדקתני להו תנא לסימנין גבי שמלה דקתני מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז ש"מ דשה לאו לסימנין הוא דאתא: תנו רבנן [1] אשר תאבד [8] פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה רבי יהודה אומר ומצאתה פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה מאי בינייהו אמר אביי [9] משמעות דורשין איכא בינייהו מר נפקא ליה מאשר תאבד ומר נפקא ליה מומצאתה ולמאן דנפקא ליה מאשר תאבד האי ומצאתה מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה [6] לכדרבנאי [9] דאמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידיה משמע ולמאן דנפקא ליה מומצאתה האי אשר תאבד מאי עביד ליה מבעי ליה לכדרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן משום [1] ר"ש בן יוחי מניין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת שנאמר [1] כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם ואידך הא דרבנאי מנא ליה נפקא ליה הימנו ואינה מצויה אצל כל אדם ואידך הא דרבי יוחנן מנא ליה נפקא ליה ממנו ואידך ממנו [1] מומצאתה ואידך הא דרבי יוחנן מנא ליה נפקא ליה ממנו ואידך ממנו לא משמע ליה רבא אמר פרוטה שהוזלה איכא בינייהו מ"ד מאשר תאבד איכא ומ"ד מומצאתה ליכא ולמ"ד אשר תאבד הא בעינן ומצאתה וליכא אלא פרוטה שהוקרה איכא בינייהו מאן דאמר ומצאתה איכא ומאן דאמר אשר תאבד ליכא ולמאן דאמר ומצאתה הא בעינן אשר תאבד וליכא [2] אלא פרוטה [3] שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו [1] מאן דאמר אשר תאבד איכא ומאן דאמר ומצאתה בעינן דאית בה שיעור מציאה משעת אבידה ועד שעת מציאה: איבעיא להו סימנין דאורייתא [7] או דרבנן מאי נפקא מינה לאהדורי

נלוקח מן התגר. שאף הוא לקח תבואה זו מאנשים הרבה ולא ידיע דמאן נינהו וכיון דלית בהו סימן נתייאשו הבעלים: **דשן.** וכי הוא עצמו דש את התבואה הזאת הלא פועלים הרבה דשו אותה: **איסמייה.** אסיר בריתא זו מגרסתי: **אמר ליה לא.** תסמי. תתרגם מתנית' כו': **מתני' בכלל כל אלו.** בגמרא מפרש לה: **למה יצאתה.** וכן תעשה לשמלתו: סתם שמלה יש בה סימן וכל שמלה יש לה בעלים תובעין אותה שלא נעשית אלא בידי אדם ולא נאת מן ההפקר: **אף כל שיש לו תובעין.** למעוטי מידי דידעינן ביה דמיאס: **גמ' שור וחמור שה ושמלה.** לא תרגלה את שור אחיך או שיו וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו [1]: **בסימני אוכף.** אם אין לו סימן בחמור ויש לו סימן באוכף שעליו: **כתב רחמנא חמור.** קרא יתירא לדרשה: **לגיזה זנבו.** שאפי' שער שבסוף הזנב יחזיר: **חמור דבור לרבי יהודה.** דמחייב על מזקי כלים בבור קשיא לן למאי אתא. דאילו לרבנן מצבי להו שור ולא אדם חמור ולא כלים [2]: **לגללים.** להחזיר את גלליו דאי כתב שור הוה אמינא כי אתא לגיזת זנבו אתא אבל גללים לא תשיבי ולא ליהדר כתב רחמנא קרא יתירא לאתויי גללים: **אפקורי מפקר להו.** למי שטרח בו ולא אתא קרא לרבוייהו דאין לו תובעין הוא: **לסימנין אתא.** לאשמועינן דליהדייה בסימנין בלא עדים דקמיבעיא לן לקמן סימנין דאורייתא או דרבנן ובעינן למפשט ממתניתין דילף להו משמלה. ודאין ואמר תנא תובעין אלטריכא ליה סימנין כדי נסבה נפשוט מקרא יתירא דשה לסימנין אתא וסימנין דאורייתא: **אמרי מדקתני תנא.** במתני' למילף סימנין משמלה בהדי תובעין פשיטא ליה דשה למלתא אחריתי אתא ואגן הוא דלא ידעינן משום הכי לא פשיטא ליה לקמן סימנין משה הלכך קשיא לן למאי אתא: **אשר תאבד.** שתהא קרויה אבידה: **ומצאתה.** שתהא קרויה מציאה: **דאתאי לידיה משמע.** ואפילו הכי אחיך ולא עובד כוכבים ולמדך שאבידת כנעני מותרת ולא תימא כי אמעוט אבידת כנעני מלטרוח אחריה אמעוט אבל אי נקטה חייב לההדורה: **מי שאבודה ממנו.** ואיידי דכתב ממנו כתב אשר תאבד: **ומצאתה.** הוי"ו יתירה משמע ומצאתה כבר: **שהוזלה.** דבשעת אבידה שוה פרוטה ובשעת מציאה הוזלה: לאהדורי

פג א ב מיי' פי"ו מהל' אבידה הלכה ו סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף יח:

פד ג מיי' שם פי"ד הלכה ה:

פה ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף יח:

פו ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף יח:

פז ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף יז:

פח ז מיי' פי"ג שם הלכה ה:

פט ח מיי' שם פי"ל הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ג ורסי' רסב סעיף ה:

צ ט י מיי' שם פי"ג הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ה:

רבינו חננאל

אם מתגר לקח או מבעל הבית שדשים לו פועלים הרי הן שלו ואם מצאן צרורין או אפי' מפוזרין ולקח מבעל הבית שדשם על ידי עבדיו הכנענים וכיוצא בהן נוטל ומכריז: **מתני'** אף השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעין אף כל שיש לה סימנין ויש לה תובעין. אמר רבא [חמור] דבור לר"י ושה דאבידה לדברי הכל קשיא. חמור דבור פי' חמור שכתב בבור אליבא דרבנן דאמרי שור ולא אדם חמור ולא כלים שפיר כתיב בקרא ונפל שמה שור או חמור אלא לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור חמור מה בא למעט קשיא. שה דאבידה שנאמר כי תראה את שור אחיך או את שיו נדחים וגו' אם השור שיש לומר הוא הניחו שרוב השוורים שעושים מלאכה בהן אין נמסרין לרועה הזהירה תורה להשיבן שה לא כל שכן שה דכתב רחמנא למה לי קשיא. פי' גללין צפיעי בקר. מלשון והיא בגללי צואת האדם: ת"ר אשר תאבד ממנו פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה וכו' אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מנין לאבידה ששטפה נהר שמותרת וכו' הא דאמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידיה משמע הוא בפ' הגזל בתרא הלכה אין פורטין מתיבת המוכסין.

עין משפט נר מצוה

תורה אור השלם

1 וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג

2 לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ: דברים כב א

הגהות הב"ח

(א) גמ' לכדרבינא דאמר רבינא ומצאתה: (ב) שם אלא פרוטה שהוזלה וחזרה והוקרה איכא ביניייהו כל"ל ותיבת שהוקרה נמחק: (ג) תוס' ד"ה בלוקח וכו' אם אינו הווה ליפול:

גליון הש"ס

גמ' משמעות דורשין א"כ. שבועות דף יט ע"א:

מוסף רש"י

ושה דאבדה. כיון דכתיב לכל אבידת אחיך, למה לי דכתב רחמנא חמור ושור ושה ושלמה, ובפרק אלו מציאות דרשינן לכולהו כר משה (ב"ק נד.). ומצאתה דאתאי לידיה משמע. ואפילו הכי אחיך ולא עכו"ם ולא תימא כי מיעטו רחמנא עובד כוכבים היכא דלא אתאי לידיה, דשרגלא לא מיחייב למטרח עלה ולאהדורה, אבל אתא לידיה מיחייב להחזירה, דאבידתו אסורה (לעיל ב.). ששטפה נהר שהיא מותרת. הוא"ל ומתיאשו הבעלים (ב"ק סו.). אשר תאבד ממנו. ממנו קרא יתירא הוא לאשמועינן שאינו אבוד אלא אימנו (לעיל בב:).

ת"ש חמור בסימני אוכף. גרייתא היא: **דרשהו אם הוא** רמאי מאי לאו בסימנין. וא"ת דגמתני' (לקמן כח:) דריש מהאי קרא דלא יחזיר אף בסימנין וי"ל דאסמכתא היא כדקתני עלה בברייתא מדברו הרמאים התקינו אבל הכא משמע ליה שהיא דרשה גמורה מדקאמר וכי תעלה על דעתך לומר כו' (ג) ועי"ל דגמתני' מיירי בידוע שהוא רמאי לכך צריך עדיים אבל הכא מיירי בסתם בני אדם: (ד) **מצאו.** גט קשור בכים יחזיר המוצא לשליח או לבעל השולחו בסימני הכים: (ה) **(וניחוש לשאלה).** וא"ת ולוכח מהכא דסימנין דאורייתא ובפרק בתרא דיבמות (דף קכ. ושם ד"ה מצאו) פריך מהכא דסימנין דאורייתא וי"ל דמאי לאוקמה כגון שאותו שאבדו מצאו ומכיר הכים בטביעות עין דכיון שבעצמו מצאו נאמן וה"ג הוה מצי למדחי התם: **כים וארנקי משום דמסמני.** וא"ת והכתיב לא תגנבו וי"ל בשלהי במה אשה (שבת דף סז.) אמרינן כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי:

ואנא יהיבנא סימנים מובהקין דידה. לא מובהקין ממש קאמר אלא מובהקים מסימני חבירו כמו זה אומר מדת ארכו וזה אומר מדת רחבו ולקמן (דף כח:) נמי דקאמר לעולם גלמא מכריז ולא אמר סימנין מובהקין התם נמי לאו מובהקים ממש קאמר אלא אמר סימנים טובים שיש בו כי אם כסימנין דסומקי וחיורי: מצא

לאהדורי גט אשה בסימנים אי אמרת דאוריית' [א]מהדרינן ואי אמרת דרבנן כי עבוד רבנן תקנתא בממונא אבל באיסורא לא עבוד רבנן תקנתא ת"ש אף השמלה היתה בכלל כל [ו] אלו ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז אף כל דבר שיש לו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז תנא תובעין אצטריכא ליה סימנין [ז]כדי נסבא ת"ש חמור בסימני אוכף אימא בעדי אוכף ת"ש [ג]והיה עמך עד דרוש אחיך אותו וכי תעלה על דעתך שיתננו לו קודם שידרשנו אלא דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי מאי לאו בסימנין לא בעדים ת"ש [ג]אין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו שמע מינה סימנין לאו דאורייתא אמרי גופו דארוך וגוץ כליו [ג]דחיישינן לשאלה אי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן אמרי [ח] אוכף לא שאולי אינשי אוכפא משום דמסקב ליה לחמרא איבעית אימא כליו בחיורי ובסומקי אלא הא דתניא [ד]מצאו קשור בכים או בארנקי ובטבעת או שמצאו בין כליו אפילו לזמן מרובה כשר ואי ס"ד חיישינן לשאלה כי מצאו קשור בכים ארנקי וטבעת כשר ניחוש לשאלה אמרי כים וארנקי משום דמסמני [ה]לא משאלי אינשי כים וארנקי משום דמסמני וטבעת משום דמזייף לימא כתנאי [ט]אין מעידין על השומא ואלעזר בן מהבאי אומר מעידין על השומא מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר סימנין דרבנן ואלעזר בן מהבאי סבר סימנין דאורייתא אמר רבא דב"ע סימנין דאורייתא והכא בשומא מצויה בבן גילו קמיפלגי מר סבר שומא מצויה בבן גילו ומ"ס שומא אינה מצויה בבן גילו איבעית אימא דב"ע שומא אינה מצויה בבן גילו והכא [י]בסימנין העשויין להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי מר סבר סימנין עשוים להשתנות לאחר מיתה ומר סבר סימנין אין עשוים להשתנות לאחר מיתה אב"א דב"ע שומא אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה וסימנין דרבנן והכא בשומא סימן מובהק הוא קמיפלגי מ"ס שומא סימן מובהק הוא ומ"ס שומא לאו סימן מובהק הוא אמר רבא את"ל סימנין לאו דאורייתא היכי מהדרינן אבידתא בסימנין דניחא ליה למוצא אבידה דנהדר בסימנין כי היכי דכי אבדה ליה לדידיה נמי נהדרו ליה בסימנין אמר ליה רב ספרא לרבא וכי אדם עושה טובה לעצמו בממון שאינו שלו אלא ניחא ליה לבעל אבידה למיהב סימנין ולמשקליה מידע ידע דעדים לית ליה ומימר אמר כולי עלמא לא ידעי סימנין מובהקים דידה ואנא יהיבנא סימנין מובהקים דידה ושקלנא לה אלא הא דתנן [יא]רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה שלשה שלוו מן האחד יחזיר למלוה ניחא ליה ללוה לאהדורי ליה למלוה אמר ליה התם סברא הוא [יב]אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה דגבי לוה שכיחי גבי מלוה לא שכיחי ש"מ מלוה נפול שלשה שלוו מאחד יחזור למלוה דגבי מלוה שכיחי גבי לוה לא שכיחי אלא

דידה אלא אגא דכ"ע לא ידעי כו': **אגא הא דתנן כו'.** ואמרו להחזיר לו למלוה בלא עדים בסימן זה שאומר שלשה היו ומשלשה לוים ואם מן הלוה נפלו שכבר פרעם מי ניחא ליה בתקנה זו שיתנם המוצאם לכל הבא ונותן סימניהם והלא טוב לו שיהו מונחים ביד המוצאם עולמית בכל זמן שהם בידו ולא יחזירם למלוה הרי הם כשרופים ולא ניחא דליהדר להו בסימנין דלמא מיתרמי דידע מלוה בסימניהן: **התם.** בסימנין כי האי לא איכפת לן בניחותא דלוה דודאי לאו מייה נפיל דהנך שטרי אחריני מאי בעו גבייה: אגא

אינשי ופשוטה היא. והא דאמרי' אין מעידין על השומא. ושומא מצויה בבן גילו וסימנין עשוין להשתנות אחר המיתה כולן פשוטות הן. וסוגיין דשמעתין מאן דאמר סימנין דאורייתא היינו דמהדרינן אבידתא בסימניה ואפי' למאן דאמר סימנין לאו דאורייתא הן אם הן הן 7) סימנין מהדרינן לה לאבידה

ח) ל"ל חכוך וכ"ה בערוך ערך אכפת. ט) גרסה דל"ל דהאי אוכף להאי גבראן וכו'. י) במשקין ניתא אך הוא בקדושין דף פ' וכ"ה בערוך ערך קקב. 7) גרסה דל"ל אם הן סימנים מובהקים מהדרינן וכו'.

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"ג מהל' גזילה והאבדה ומביאה בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ד:

צב ב ג מיי' פי"ג שם הל' כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יח סעיף כד:

צג ד ה מיי' פי"ג שם [דין זה לא מזכר ברמב"ם ועיין בב"י סי' קנב שתמה עליו] סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ד:

צד ו מיי' פי"ג שם הלכה כא טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף כד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכלל כל אלה ולמה: (ב) שם סיכי מהדרינן אמרי לא משאלי כל"ל ותיבת אוכף נמחק: (ג) תוס' ד"ה דרשהו וכו' ועי"ל דגמתני'. נ"ב עיין בשו"ת ב"ח סי' רמ"ט ביאור דבור זה: (ד) ד"ה מצאו ודי"ס ומיהוא הל"ל: (ה) בא"ד וכפ' בתרא דיבמות. נ"ב דף קכ ע"א וע"ש בתוספות בד"ה אמר רבא:

מוסף רש"י

כדי נסבא. אלא לצורך (תוספה יט:) מידי דלא אצטריך למתניה ותנייה בכלל (קדושין ה:). אין מעידין. על הדים שמת, אלא על פרצוף הפנים עם החוטם. אלא"כ ראוהו מת בפרלוף פניו עם חוטמו, שיכולין להכירו שהוא, אבל לא ראוהו בפרלוף או שינטל חוטמו אין מעידין עליו להשיא את אשתו, שמא אין הוא (יבמות קכ.). דמסקב. לשון ריעוע דדרים דוכ"ל בלע"ז (קדושין פא. עי"ש). מצאו קשור. שמביא גט לאשה ואבד הימנו (יבמות קכ.). בכיס או בארנקי. ומכיר את הכיס ואת הארנקי (גיטין כז:). או שמצאו בין כליו. בין כלי ביתו ומכיר את הכיס ואת הטבעת שהן שלו (יבמות קכ.). כשר. ולא חיישינן דלמא הלי כיס והלי טבעת לאיתא אחריתא הוא והלי גט אחר הוא (שם). אחד הלוה משלשה. אם שלשה שטרות שלווה אחד הן שלוה משלשה בני אדם, יחזיר. מונאס, ללוה. דודאי פרעם והחזירום לו, ומידו נפלו שאם מיקם נפלו מי קבלם למקום אחר (לעיל כ.). שלשה שלוו מן האחד. אם שלשה לוים הם שלוו מאדם אחד, יחזיר. המוצאם, למלוה. שהבר ידוע שממנו נפלו (שם).

מסורת הש"ס

ח) [ר"ה ה. וש"נ], ט) לקמן כח., ג) יבמות קכ. [בכורות מו:], ד) יבמות קכ. [גיטין כז:], ה) יבמות קכ., ו) שם ביבמות אותה בשומא העשויה כו' וע"ש, ז) לעיל כ., ח) שם, ט) [ובעל המאור הקשה לפירושו דת"ל מסמלה וכו' ופי' הוא שיבא עדים שאינו רמאי כו' וע"ש], י) רש"ל מ"ז ועשה הכל דבור אחד,

תורה אור השלם

1 וְאִם לֹא קָרוֹב אַחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ וְאֲסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ: דברים כב ב

לעזי רש"י

דורדייש"ר [רידרישיי"ר]. לפצוע, לשפשף (את גב החמור באוכף, שאינו הולם אותו).

ווררא"ה [ויררא"ה]. שומא.

רבינו חננאל

איבעיא להו סימנין דאורייתא או דרבנן וכו' וסימנין כדי נסבה פי' אגב גררה הזכירה משנתנו הסימנין וראו דוקא הן. ת"ש חמור בסימני אוכף. פי' אוכף הוא שלפעמים נתון על המרדעת של חמור כדי למנוע ח) חבור המשוי על גבי חמור. ת"ש דתנן בהאשה פרק בתרא דיבמות אין מעידים אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו כלומר אם נותנין העדים סימני פרצופו ואמר מי שפרצופו כך וכך ראינוהו שמת משיאין את אשתו. ופרקי' גופו דארוך וגוץ דלאו סימן מובהק הוא כליו חיישינן שמא שארלין היו לו ומקשי' אי הכי חמור בסימני אוכף נמי דלמא שאול הוא ואע"ג דאיכא סהדי ט) האי דאיכוף להאי גברא הוא נימא דלמא השאילו לאחרים דהא אמרת גבי כלים חיישינן לשאלה. ופרקי' איכוף לא מושלי אינשי למה כי פעמי' שתהיה בהמת בעל האיכוף רזה ובהמת השואל שמנה וכשנותנין עליה זה האיכוף מתפתח וכשמחזיר על בהמתו של המשאיל מסקבה פי' עושה בה חבורה כדגרסי' י) במשקין סקבא דשתא ריגלא. אלא הא דתניא מצא לגט קשור בכיס בארנקי בטבעת או שמצאו בכליו אפי' לזמן מרובה כשר ואי חיישינן לשאלה אמאי כשר ניחוש דלמ' השאיל כיסו או טבעתו או ארנקי שלו לאדם אחר והוא שקשר זה הגט עמהם וגט זה של אדם אחר הוא ואינו זה הגט שהיה בידו של משאיל. ופרקי' כיס וטבעת וארנקי לא מושלי

אלא הא דתנן מצא תכריך. דמשום סימנא מהדרינן ואם נתן מלוה סימן מחזירין לו ואי נפול מיניה דלוה מי ניחא ליה דתהוי הך תקנתא דיהדרה בסימן והא ניחא ליה דנהוו ביד המוצא לעולם: [1] **דדשנינן.** בעדים: **אם פימלי לומר סימנים דאורייתא.** רבותא נקט דאפי' אמרינן דאורייתא אפ"ה עדים עדיפי כדמפרש ואזיל סימנין ועדים יתמן לבעל עדים: **סימנין וסימנין.** דאו סנים ונתנו סימניה: **ניח.** עד שיבא אליהו: **מדת ארכו כו'.** זה אומר מדת ארכו וזה נותן מדת רחבו: **שעורי משער לה.** אם ראה אותה ביד הבעלים שיערה כשהיה בעלה מכוסה בה אם טלית היא: **מדת ארכו ורחבו ומדת גמיו.** זה אומר כך ארכה וכך רחבה וזה אומר ארכה ורחבה כך וכך אמות בין הכל אבל אינו יודע כמה באורך וכמה ברוחב: **גמיו.** גאם יוונית עשויה כמין ך' שלנו להכי קרי אורך ורוחב יחד גמיו: **הוא אומר סימני הגט.** ואומר ממני נפל שנמלכתי שלא ליתן: **והיא אומרת סימני הגט.** וממני נפל שנתנו לי [1] וגרשתני: **ינתן לה.** שהוא נתנו ויודע סימנין אבל היא אם לא נתנו לה מהיכן ידעה: **סימני החוט.** שהגט קשור בו: **בחפיסה.** מגאת אותו: **מתני'** שניינו. מפרש בגמרא: **די שילך.** כל אחד לביתו: **שלשה.** משמע ההכרזה וידע אם אבד לו כלום ואם יבין שאבד יחזור שלשה: [2] **ויכריז יום אחד.** אי אבדתי ואלו סימניה. ובגמרא פריך דבג' ימים אין שהות לחזור לסוף ח"י: **גמ' שכני מקום שנמצא בו אבידה.** שמא שלהן היא: **די שיגיע בו'.** ולא ידביקוהו הגשמים. אלמא כולי האי בעינן ומתני' תני שלשה: **והכתיב וישבו כל ישראל בעריהם.** ואע"ג דפורתא הוו בכל עריהן היו מפוזרים ויש רחוקים מירושלים כבתחילה: ה"ג **וכיון דהכי הוא איפלא מספברא: דמלוה עלמא.** לוות יש לו. טובים השנים: **שמע מינה.** מדלא יהבי ליה לרבנן שהות אלא הליכה וחזרה: **גלימא מכריז.** זה שמצאה מכריז שם חפץ טלית מצאתי ולכך לא הוצרכו ליתן שהות יום אחד לעיין בכליו מה אבד שהאדם יודע כמה טליתות יש לו וכשהוא בביתו בודק אם ימצאנה ואין צריך שהות: **דאי ס"ד אבידתא מכריז.** ואינו מזכיר שם החפץ ליתבו ליה לכל חד וחד אכתי טפי יומא לעיוני במאניה אם כל כליו בידו. ופלוגתא היא בהא לקמן [3]: **לא הטריחו.** זה שיהא שוהא יותר משבעה ימים: **רגל ראשון.** שהוא מכריז: **אומר.** בהכרזתו זהו רגל ראשון שלא להטריח את האובד לחזור וכשיבא רגל שני יעלה לרגל ויתן סימניה: **שלישי אומר סתם.** אבידה מצאתי ואינו אומר איזה רגל הוא למציאתה כדי שלא יסמוך האובד על רגל הבא ויבין שזהו רגל האחרון אתי

מצא תכריך של שטרות מי ניחא ליה דלוה בו'. וא"ת אין ניחא ליה דכי יהוה לאחר דליהדרו ליה לדידיה וי"ל דאינו רוצה להפסיד עתה כדי להיות בספק ריוח פעם אחרת: **חמשה** עשר יום. וא"ת והלא [4] א"י היא דארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה [5] ומהלך אדם [6] עשרה פרסאות ביום הוי ארבעים יום באורך וירושלים מן הירדן שהוא תמוס מ"י מהלך יום אחד כדאיתא בגילה (דף ה.) נשאר מלא אחד ל"ט ימים וי"ל דעם כרמים ויערים היה ארבע מאות פרסה אבל מישוב לא היה כל כך [7]:

לא בעינן כולי האי. וקגי בתלתא יומי וא"ת דז' ימים ומתלה צריך דהיינו חצי של ט"ו יום וי"ל דכי לא שכיחי שיירתא ואין הולך בגילה גם כל היום אינו הולך לפי שלא ימצא מלון בערב:

אבן

אלא הא דתנן [6] מצא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות ה"ז יחזיר הכי נמי דניחא ליה ללוה לאהדורי ליה למלוה אלא אמר רבא [8] סימנין דאורייתא דכתיב [1] והיה עמך עד דרוש אחיך אותו [2] וכי תעלה על דעתך שיתננו קודם שידרשנו אלא דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי לאו בסימנין שמע מינה אמר רבא אם תמצי לומר סימנין דאורייתא אם תמצי לומר הא פשיט ליה סימנין דאורייתא משום דאיכא למימר כדשנינן סימנין וסימנין [3] יניח סימנין ועדים [4] ינתן לבעל העדים סימנין וסימנין ועד אחד [5] עד אחד כמאן דליתיה דמי ויניח עדי אריגה ועדי נפילה [6] תנתן לעדי נפילה דאמרינן זבוני זבנה ומאיניש אחרינא נפל מדת ארכו ומדת רחבו [7] תנתן למדת ארכו דמדת רחבו שעורי קא משער לה כד מכסי לה מרה וקאי ומדת ארכו לא משתער לה מדת ארכו ומדת רחבו ומדת גמיו [8] ינתן למדת ארכו ורחבו מדת ארכו ומדת רחבו ומדת משקלותיו [9] ינתן למדת משקלותיו הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט [10] ינתן לה במאי אילימא במדת ארכו ורחבו דלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה [11] אלא נקב יש בו בצד אות פלוני הוא אומר סימני החוט והיא אומרת סימני החוט [12] ינתן לה במאי אילימא בחיורא ובסומקא ודלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא במדת ארכו הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ינתן לו מ"ט מידע ידעה דכל מה דאית ליה בחפיסה הוא דמנח ליה: **מתני'** ועד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכניו דברי ר"מ ר' יהודה אומר [13] שלש רגלים ואחר הרגל האחרון שבעה ימים כדי שילך לביתו שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד: **גמ'** תנא שכני אבידה מאי שכני אבידה אילימא שכינים דבעל אבידה אי ידע ליה ליזול ולהדריה נהליה אלא שכני מקום שנמצאת בו אבידה: רבי יהודה אומר כו': ורמינהו [14] בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים ר"ג אומר [15] בז' בו [16] (שהוא) ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבא"י לנהר פרת אמר רב יוסף לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני במקדש ראשון דנפישי ישראל טובא דכתיב בהו [1] יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרוב בעינן כולי האי במקדש שני דלא נפישי ישראל טובא דכתיב בהו [2] כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים לא בעינן כולי האי אמר ליה אביי והא כתיב [3] וישבו הכהנים והלוים וגו' [4] והמשוררים והשוערים וכל ישראל בעריהם וכיון דהכי הוא אפכא מסתברא מקדש ראשון דנפישי ישראל טובא דמצוות עלמא ומשתכחי שיירתא דאזלי בין ביממא ובין בליליא לא בעינן כולי האי וסגי בתלתא יומא מקדש שני דלא נפישי ישראל טובא ולא מצוות עלמא ולא משתכחי שיירתא [5] דאזלי בין ביממא ובין בליליא בעינן כולי האי רבא אמר לא שנא במקדש ראשון ולא שנא במקדש שני לא הטריחו רבנן באבדה יותר מדאי אמר [6] רבינא שמע מינה [7] כי מכריז גלימא מכריז דאי סלקא דעתך אבידתא מכריז בעינן למטפי ליה חד יומא לעיוני במאניה אלא שמע מינה גלימא מכריז שמע מינה רבא אמר אפילו תימא אבידתא מכריז לא הטריחו רבנן באבידה יותר מדאי ת"ר [8] רגל ראשון אומר רגל ראשון רגל שני אומר רגל שני רגל שלישי אומר סתם ואמאי לימא רגל שלישי דלא אתי לאחלופי בשני שני נמי אתיא

ז' ימים כדי שילך לביתו ג' ויחזור בג' ויכריז יום אחד פ"י כדי שילך שומע המכריז למקומו ויגיד וישמע בעל האבידה ויבא מיד וישמע ביום השביעי המכריז ויתן סימניה ויקחנה למימרא דארץ ישראל מהלך ג' ימים היא. והתנן בג' מרחשון שואלים את

ו) נראה דחסר וכ"ל סימנין וסימנין ועד אחד עד אחד וכו'.

תורה אור השלם

1 וְאִם לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ וְאֲסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ:
דברים כב ב

2 יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב אֹכְלִים וְשֹׂתִים וְשֹׂמְחִים:
מלכים א ד כ

3 כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוֹא אַלְפַּיִם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים:
עזרא ב סד

4 וַיֵּשְׁבוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְּוִיִּם וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַמְשֹׁרְרִים וּמִן הָעָם וְהַנְּתִינִים וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם וַיִּגַּע הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם:
נחמיה ז עב

5 וַיֵּשְׁבוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְּוִיִּם וּמִן הָעָם וְהַמְשֹׁרְרִים וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַנְּתִינִים בְּעָרֵיהֶם וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם:
עזרא ב ע

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ממשה וכו' ומהלך אדם בינוני הוה עשרה פרסאות:

גליון הש"ם

גמ' ינתן למדת משקלותיו. עיין לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה מדמשקל: **שם אמר רבינא** ש"ם. עיין בהגלא"ש פ"ג דחולין ס"ס כ"ג:

רבינו חננאל

ואסיקנא אלא אמר רבא [סימנין] דאוריית' מהכא עד דרוש אחיך אותו והשבות לו וכי תעלה על דעתך שיתבענו לו קודם שיתבענו אלא עד שתדרשהו אם רמאי הוא אם לאו ובמאי תהיה דרישתו בסימנין אמור לו תן סימניה ואם יביא סימניה תנה לו ש"מ סימנין דאורייתא אמר רבא אם תמצא לומר סימנין דאורייתא אקשינן עליה אכתי אמרת אם תמצא לומר והא כבר פשטינן לה סימנין דאורייתא ודחינן משום דאיכא למימר הא דפשטינן דרשהו לאו כדקאמרת אלא דרשהו לתובע הכי אם הוא צורבא מרבנן דלא משני בדיבוריה אלא במסכתא ובפוריא ובאושפיזא בלחוד מהדרינן ליה אבידה בטביעות עינא. סימנין וסימנין יניח פ"י אם באו שניהם ונתנו זה וזה סימניה וכל אחד אמר שלי הוא לא יתננה לא לזה ולא לזה אלא יניחנה מוצאה אצלו. אבל אם אחד נתן סימניה וטען נפלה ממני ובא אחר והביא עדים כי ממנו נפל תנתן לבעל עדים.

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה ה"ה:
צו ב מיי' שם הלכה ו סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ח:
צז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
צח ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
צט ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יא:
ק ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
קא ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
קב ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
קג ט י כ מיי' שם פי"ח הלכה ו ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קנג:
קד ל מיי' שם פי"ג הלכה ח סמג שם:
קה מ מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה טז סמג עשין יט טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ח:
קו נ מיי' פי"ג מהל' גזלה ואבדה הל' ח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ד:
קז ס מיי' שם הל' ח:

מוסף רש"י

מצא תכריך של שטרות כו' הרי זה יחזיר. דדבר שיש בו סימן הוא (לעיל כ.). אלא דרשהו אם רמאי הוא. והכי משמע עד דרוש אמיך אותו, עד דלרשן את אמיך (לעיל כז.). שלש רגלים. דיפוש בעלים לאחר י"ב חודש, מי שמצא כלי או שוס מציאה חייב להכריז שלש רגלים, ואם נמצא אחר הסוכות צריך להמתין ולהכריז בפסח ובעצרת ובחג, דהיינו י"ב חודש, ושוב אין צריך להכריז (ברכות נח:). בז' בו. כלומר בשבעה במרחשון (תענית י.). כדי שיגיע אחרון שבישראל. כלומר קודם בילת מים, לנהר פרת. שהוא לחוק יותר (שם).

רבינו חננאל (המשך)

ו) עד אחד כמאן דליתיה דמי. מדת ארכו ומדת רחבו [ונתן למדת ארכו] זה נתן מדת ארכה ורחבה של טלית זה נתן מדת גמיה תינתן לבעל מדת ארכה ורחבה. אשתו אומרת זה הגט נתנו לי בעלי ונפל ממני ואמרה [סימנין] והבעל אמר סימניו טוען כי לא נתתיו לה עדיין ינתן לה והוא שנותנת סימנין מובהקין כגון נקב ישנו בצד אות פלוני ש"מ דבסימן מובהק שרינן אשת איש דהיא איסורא וכל שכן ממונא: **מתני'** עד מתי חייב להכריז וכו' תנא עד שידעו בו שכני המקום שנמצאת בה זו האבידה ורמינן על הא דתנן ואחר הרגל האחרון

אבן טוען. מפרש בירושלמי כשם שהאבן אינה יכולה ליתמות כך אין יכולים להתפלל על רוב טובה: **שם** דמיהן. לקמן [1] גבי עסקא דרב ספרא אפרש בע"ה: **עד כאן לא פליגי אלא** בנשתמש בהן. לאו דוקא נשתמש דאם נשתמש לר"ע נמי חייב באחריותן כיון דלדידיה אסור להשתמש א"כ הוי שולא יד בפקדון ואפילו החזיר אין בכך כלום דהא ר"ע סבר בפרק המפקיד (לקמן דף מג:) דבעינן דעת בעלים אלא ודאי נשתמש לאו דוקא כדפרישית אלא בשכר שמוש שמותר להשתמש קאמר דלרבי טרפון לאית ליה דמותר להשתמש חייב באחריותן דבהוא הגאה דאי מיתרמי ליה זביגא שקיל להו וחזיין בהו הוי עלייהו שומר שכר ולר"ע דאסור להשתמש בהן פטור אבל אם לא היה מותר להשתמש היה פטור לכ"ע והיינו כרבה:

והוי אתיא לאחלופי בראשון הא קא אתי רגל שלישי ת"ר בראשונה כל מי שמצא אבידה היה מכריז עליה שלשה רגלים ואחר רגל אחרון שבעת ימים כדי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד [א]משחרב בית המקדש שיבנה במהרה בימינו התקינו שיהו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומשרבו האנסים התקינו שיהו מודיעין לשכיניו ולמיודעיו ודיו מאי משרבו האנסין [ב]דאמרי אבידתא למלכא רבי אמי אשכח אודייא דדינרי חזייה ההוא [ג]בר נש דקא מירתת א"ל זיל שקול לנפשך דלאו פרסאי אנן דאמרי אבידתא למלכא ת"ר [ד]אבן טוען היתה בירושלים כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן סימנין ונוטלה וזו היא ששנינו [ה]צאו וראו אם נמחת אבן הטוען: **מתני'** [ו]אמר את האבידה ולא אמר סימניה לא יתן לו [ז]והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו שנאמר [ח]עד דרוש אחיך אותו עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי: **גמ'** אתמר רב יהודה אמר אבידתא מכריז ור"נ אמר גלימא מכריז רב יהודה אמר אבידתא מכריז דאי אמרת גלימא מכריז חיישינן לרמאי ר"נ אמר גלימא מכריז לרמאי לא חיישינן דא"כ אין לדבר סוף תנן אמר את האבידה ולא אמר את סימניה ה"ז לא יתן לו אי אמרת בשלמא אבידתא מכריז הא קמ"ל אע"ג דאמר גלימא כי לא אמר סימנין לא מהדרינן ליה אלא אי אמרת גלימא מכריז אמר איהו גלימא ואמר איהו גלימא צריכא למימר כי לא אמר סימנין לא מהדרינן ליה אמר רב ספרא לעולם גלימא מכריז אמר איהו גלימא ואמר איהו סימנין ומאי לא אמר את סימניה [ט]לא אמר סימנין מובהקין דידה: והרמאי אע"פ שאמר את סימניה ה"ז לא יתן לו: ת"ר בראשונה כל מי שאבדה לו אבידה היה נותן סימנין ונוטלה משרבו הרמאין [י]התקינו שיהו אומרים לו צא והבא עדים דלאו רמאי את וטול כי הא דאבוה דרב פפא אירכס ליה חמרא ואשכחוה אתא לקמיה דרבה בר רב הונא אמר ליה זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את וטול אזל אייתי סהדי אמר להו ידעיתון ביה דרמאי הוא אמרו ליה אין אמר להו אנא רמאה אנא אמרו ליה אנן לאו רמאי את קאמרינן אמר רבה בר רב הונא [יא]מסתברא לא מייתי אינש חובתא לנפשיה: **מתני'** [יב]כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ודבר שאין עושה ואוכל ימכר שנאמר [יג]והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו מה יהא בדמים ר"ט אומר [יד]ישתמש בהן לפיכך אם אבדו [טו]חייב באחריותן ר"ע אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן: **גמ'** ולעולם אמר רב נחמן [טז]אמר שמואל עד י"ב חדש תניא נמי הכי [יז]כל דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן עד י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן [יח]עגלים וסייחין מטפל בהן שלשה חדשים מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן אווזין ותרנגולין מטפל בהם שלשים יום מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן אמר רב נחמן בר יצחק תרנגולת כבהמה גסה תניא נמי הכי [יט]תרנגולת ובהמה גסה מטפל בהן שנים עשר חודש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן עגלים וסייחין מטפל בהן ל' יום מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן [כ]אווזין ותרנגולין וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהן שלשה ימים מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן קשיא עגלים וסייחין אעגלים וסייחין אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין עגלים וסייחין אעגלים וסייחין לא קשיא [כא]הא דרעיא והא דפטומא אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין נמי לא קשיא [כב]הא ברברבי הא בזוטרי: ושאינו עושה ואוכל: תנו רבנן והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו שלא יאכיל עגל לעגלים וסיח לסייחין אווזא לאווזין ותרנגול לתרנגולין: מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש וכו': עד כאן לא פליגי אלא

[1] גבי עסקא דרב ספרא אפרש בע"ה: **עד כאן לא פליגי** בנשתמש בהן. לאו דוקא נשתמש לר"ע נמי חייב באחריותן כיון דלדידיה אסור להשתמש א"כ הוי שולא יד בפקדון ואפילו החזיר אין בכך כלום דהא ר"ע סבר בפרק המפקיד (לקמן דף מג:) דבעינן דעת בעלים אלא ודאי נשתמש לאו דוקא כדפרישית אלא בשכר שמוש שמותר להשתמש קאמר דלרבי טרפון לאית ליה דמותר להשתמש חייב באחריותן דבהוא הגאה דאי מיתרמי ליה זביגא שקיל להו וחזיין בהו הוי עלייהו שומר שכר ולר"ע דאסור להשתמש בהן פטור אבל אם לא היה מותר להשתמש היה פטור לכ"ע והיינו כרבה:

[א] (**אפי' נאחלופי בשני.** שמא יש שהוא סבור שאמר רגל שני:) **אודיא דדינרי.** כלי מלא זהובים: **ווו היא שאיינו.** במסכת תענית (דף יט.) בחוני המעגל: **לאו ורואו אם נמחת אבן טוען.** אם נכסת בגשמים שגבהו הגשמים למעלה הימנו יש גשמים יותר מדאי ואתפלל עליהם שילכו: **חייסינן לרמאי.** שמא שמע האובד מתאונן בין שכיניו טליתי נאבדה וזה יודע את סימניה וכשישמע את מולאה מכריז טלית מצאתי יקוס ויתן סימניה הלכך אבידתא מכריז ואינו נותן לב לומר טלית זו אבדתי ואלו סימניה: **אין לדבר סוף.** דהשתא נמי מסיק אדעתיה ואמר אם טלית היא שמצאת אלו סימניה: **אי אמרת בשלמא אבידתא מכריז.** אלא מזכיר אם החפץ אלטריך תנא לאמעוינן דאע"ג דאמר האי טלית אבדתי צריך ליתן סימנין: **אמרו ליה אין.** כסבורין שאמר להן ידעיתון ביה דלאו רמאי הוא שכך היה לו לשולאן: **מסתברא.** שזה היה דעתן מתחילה ואין כאן משום מגיד וחוזר ומגיד: **לא מייתי אינש חובתא לנפשיה.** וכשהביאן לב"ד בטוח היה שלא יעידו חובתו: **מתני' כל דבר שעושה ואוכל.** אם אבידה זו דבר שיכולין להאכילו את שכר מעשיו כגון שור וחמור: **יעשה ויאכל.** ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו מלדרשו שכל אדם נוח לו בבהמתו שהכירה בו כבר ולימדה לרגונו: **ראה היאך תשיבנו לו.** שלא תאכילנו חלי דמיו שא"כ אין זו השבה: **לפיכך.** מפרש בגמרא [ב]: **גמ' ונעולם.** וכי עד עולם זקוק זה לטפל בבהמה שמירה: **שם דמיהן.** מוכרן ומניח הדמים אצלו: **עגלים וסייחין.** דקין שאין עושין מלאכה: **תרנגולין.** זכרים שאין מטילין ביצים: **לבהמה גסה.** שעושה ואוכלת ומטפל בה י"ב חדש דיכול להאכילה דמי בצים: **מטפל.** אנשמיטר"א בלע"ז: **הא דרעיא הא דפטומא.** הא דקתני שלשה [חדשים] בארץ מרעה ובזמן הדשאים שאין טיפולו מרובה והא דקתני ל' [יום] בזמן שאין מרעה וצריך לפטמה על אבוסה ממה שבבית שדמיה יקרים: **רבנן.** [א] אוכלין הרבה הלכך ג' ימים דהא אוקימנא בזכרים: **שלא יאכיל עגל לעגלים.** מן העגלים שנמצא [ג] לא יאכיל לו דמי עגל: **עד כאן לא פליגי.** לעניין להתחייב באבידתו:

אלא

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פי"ג מהל' גזלה ואבדה הלכה ט סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף ג:

קט ג מיי' שם הל' ח סמג שם:

קי ד מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף ה:

קיא ה ו מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

קיב ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ו:

קיג ח טוש"ע מ"מ סי' כט סעיף א:

קיד ט מיי' פי"ג מהל' גזלה ואבידה הל' טו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף כב:

קטו י כ מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף כה:

קטז ל מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף כב:

קיז מ מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף כג:

קיח נ מיי' שם הל' טו ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף כב:

קיט ס מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף כד:

קכ ע מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג:

קכא פ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד:

רבינו חננאל

הגשמים וכו'. והנה מהלך ט"ו ימים היא. ואסיקנא לא שנא מקדש ראשון ולא שנא מקדש שני לא הטריחו באבידה יותר מדאי ת"ר משחרב בית המקדש התקינו להיות מכריזין בכנסיות ובתי מדרשות משרבו האנסין שאומרין אבדתא למלכא התקינו שיהא מודיע המוצאה לשכניו ולמיודעיו ודיו. פי' מהסם מתיירא. ת"ר אבן הטוען היתה בירושלים כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם וכו' פי' אבן גבוהה היתה בירושלים והיה כל מוצא אבידה עולה עליה ומכריז וזו היא ששנינו בפרק סדר תעניות השני אמר להן חוני המעגל צאו וראו אם נמחת אבן הטוען. אבקש רחמים שיפסקו הגשמים: **מתני'** אמר את האבידה ולא אמר את סימניה. אוקמה רב ספרא אליבא דרב נחמן דאמר גלימא מכריז [ו]כדאמר האבידה וסימניה ומאי לא אמר סימניה דקאמר במתני' לא אמר סימנין מובהקין דידה. וסוגיין בענין דיהיב סימנין מובהקין והוא דאית סהדי דליתיה

[ו] חולי ל"ל בדאמר.

מסורת הש"ס

[א] ג"ל בר רומאה, [ב] תענית יט., [ג] [גיר' רי"ף ולעולם אמר שמואל וגיר' רא"ש אמר רב יהודה א"ש], [ד] רש"ל מ"ז, [ה] [לקמן כט.], [ו] בס"ל: אם מן העגלים מצא, [ז] [דף לב. ד"ה ב"ד],

תורה אור השלם

[ז] וְאִם לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ וַאֲסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ:

דברים כב ב

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה רבנרי כו'. נ"ב אבל רמב"ם פי' לסיקן וכן נ"י בשם ר"ת:

לעזי רש"י

אנשמיטר"א [אינטרימיטר"א]. להתעסק.

מוסף רש"י

ראה היאך תשיבנו לו. שתהא בו השבה, שלא יאכל בגיזך כדי דמיו ותתבעם ממנו (דברים כב ב).

רבינו חננאל (המשך)

רמאי. ופשטינן דלא מייתי איניש חובה לנפשיה כדאבוה דרב פפא. תלמוד ארץ ישראל שמע סימניה בהאי כנישתא ואזל לכנישתא אחריתי יהיב סימניה זהו רמאי וכן כיוצא בו: **מתני'** כל דבר שעושה ואוכל יעשה ואוכל אוקימנא עד י"ב חדש. תניא נמי הכי כל דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן כל י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן עגלים וסייחים אם יכולין לרעות מטפל בהן ג' חדשים. אווזין ותרנגולין גדולים מטפל בהן ל' יום. ותניא אחריתי תרנגולת כבהמה גסה י"ב חדש וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו ג' ימים. ושאינו עושה ואוכל ימכור שנאמר והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו. שלא יאכיל עגל לעגלים. פי' לא תמכור עגל היום

אלא. משום שכר שימוש מעות אבל שכר שמירת מלוה דיימא מגו דלא בעי למיתב ריפתא לעניא דהעוסק במלוה פטור מן המלוה לא מחייבינן ליה: **כשנשתמש.** לאו דוקא אלא משום שכר שימוש קאמר מפני שמותר להשתמש בהן: **כשומר חנם.** ואינו חייב אלא בפשיעה: **כשומר שכר.** וחייב בגניבה ואבידה דשומר שכר מלוה הוא דהעוסק במלוה פטור מן המלוה: **כולי עלמא לא פליגי דמחייב.** כדין שומר שכר: **מאי לפיכך דר"ע.** כיון דאמר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן ס"ד אמינא לחיובא דאבידה דלא יהא שומר שכר כדרבה

אלא כשנשתמש בהן אבל לא נשתמש בהן אם אבדו פטור לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף [ו]דאתמר שומר אבידה רבה אמר כש"ח רב יוסף אמר [א]כש"ש אמר לך רב יוסף בגניבה ואבידה דכ"ע לא פליגי דחייב כי פליגי באונסין דשואל ר"ט סבר שרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו [ב]והוה ליה שואל עלייהו ור"ע סבר לא שרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו הלכך לא הוי שואל עלייהו א"ה לפיכך דאמר ר"ע למה לי א"א בשלמא בגניבה ואבידה הוא דפליגי היינו דקתני ר"ע אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן ס"ד אמינא שומר שכר הוי כדרב יוסף ובגניבה ואבידה מחייב קא משמע לן לפיכך השתא דאמרת לא ישתמש בהן שומר שכר לא הוי ולא מחייב בגניבה ואבידה אלא אי אמרת בגניבה ואבידה דכולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי באונסין דשואל מאי לפיכך דרבי עקיבא הכי מבעי ליה למתנא ר"ע אומר לא ישתמש בהן ואנא ידענא דכיון דלא ישתמש בהן לאו שואל הוי ואינו חייב באחריותן [ג]לפיכך דרבי עקיבא למה לי משום לפיכך דרבי טרפון ולפיכך דרבי טרפון למה לי [ג]הכי קאמר כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו כמאן דאישתמש בגוייהו דמי וחייב באחריותן והא אבדו כדרבה

והוי שואל עלייהו. תימה דהוה ליה למימר והוה לוה עלייהו ואם נאמר דאם נאו בעלים קודם שהוליאם חייב להחזיר אותם מעות עצמם ולא אחריס הוה מ"ש דקרי ליה שואל אך אי אפשר לומר כן דבפרק המפקיד (לקמן דף מג.) פריך אי נאנסו חייב מאי אריא הוליא כי לא הוליא נמי והשתא אי חייב להחזיר הן עצמן כשיתבע הגזבר אם כן לא קנאם השולחני בשלא הוליאם ולא מעל כדאמר פרק השואל (לקמן דף צט.) לא בקע בו לא מעל כיון שהמשאיל יכול לחזור בו וא"כ מאי פריך כי לא הוליא נמי אלא ולאי אפילו אם אותן המעות עדיין בעין אין צריך להחזיר הן עצמן וי"ל דנקט שואל משום דנקט אונסין דכתיב בקרא גבי שואל וגם לפי שמזכיר שומר חנם ושומר שכר. ר"ח וה"ג פסקו דהלכה כרב יוסף מהכיא דאין בין המודר (נדרים דף לג:) דקאמר ומחזיר לו אבידתו חד אמר דוקא מדיר למודר אבל מודר למדיר לא משום דקא מתהני פרוטה דרב יוסף וחד אמר פרוטה דרב יוסף לא שכיחא ש"מ דכולהו אית להו דרב יוסף ואין זו ראיה דגם רבה מודה דבשעה שמתעסק באבידה שפטור מלמיתב רפתא לעניים אלא דס"ל דלא שכיחא

שיבא עני בשעה שמתעסק בה לצורכה ואין סברא שיהא שומר שכר בעבור זה כיון דלא שכיח דבשעה שהאבידה בביתו ואינו מתעסק בה פשיטא דאף לרב יוסף אינו פטור מלמיתב רפתא לעני שהרי אדם שנגזם ליצא או שיש לו תפילין בראשו וכי יפטר מכל המצות והא דלקמן (דף לא.) מוקי רבה קרא (ו) דוהשב תשיבם לגיתו המשתמרת וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כדמוקי רב יוסף בפרק הכונס (ב"ק דף נז. ושם) דרבה מוקי לה בשאינה משתמרת שמירה מעולה כמו בביתו ומייתי ראיה מינה דשומר אבידה כשומר חנם הוי אין ראיה דהלכה כרב יוסף דרבה גופיה הדר ביה כשתירץ לו רב יוסף דקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים ומוקי לה בגיתו המשתמרת דהא בקרא שור ושה כתיב ומודה רבה בבעלי חיים דהוי עלייהו שומר שכר דאנקטינהו גברי בריתא וכשרולה להביא ראיה לדבריו ולא ידע שיוא דרב יוסף היה צריך לדחוק ולהעמיד בכפותים ועוד דוחק אחר דהוי מוקי קרא לגיתו שאינה משתמרת ואשמועינן קרא דהוי שומר חנם ולרבה אית ליה מסברא דהוי שומר חנם דלא מטי הנאה לידו ועוד [ז]י"ל דלקמן ה"פ היכי דמי אי דלא מינטרא למר כדאית ליה מפשיעה ולמר כדאית ליה מגניבה ואבידה אמאי פטור ואי דמנטרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכו' ושלהי האומנין (לקמן דף פח: ושם) דאמר ר"א יאבד המשכון ויטול מעותיו ר"ע אומר אבד המשכון אבדו מעותיו ומוקי מתני' דהלוהו על המשכון שומר שכר דלא כר"א ומסיק דפליגי בשומר אבידה וקאמר לימא דרב יוסף תנאי היא ופרש"י דרבה ודאי תנאי היא דלא מצי סבר כר"ע אם כן משמע דאין הלכה כרבה דהוי כר"א דשמותי הוא וגם דמתניתי' לא אתיא כוותיה וי"ל דרבה ודאי לאו תנאי היא ואפילו לר"ע משום מלוה לא הוי שומר שכר וטעמא דר"ע דאמר אבדו מעותיו כדשמואל דאפילו בדלא שוי שיעור זוזי אבדו כל מעותיו דהוי כאילו פי' אאם יאבד המשכון שיאבדו מעותיו ור"א לית ליה דשמואל ואפילו שוי שיעור זוזי לא אבדו מעותיו אלא לרב יוסף כי נמי מוקי פלוגתייהו בדשמואל לא קאי ר' אליעזר כוותיה לפי מה שמדמה עתה במסקנא מלוה על המשכון לשומר אבידה שהוא פוטר את המלוה באבידה אלמא לא הוי שומר שכר ומשני דאתי מלתיה דרב יוסף אפי' כר"א ותדע דלא מצינו למימר דרבה לא מצי סבר כר"ע דהא בשמעתין משמע דכולהו סברי דרבה ור"ע נמי הוי שומר חנם והא דתנן פרק שבועת הדיינין (שבועות דף מד. ושם) המלוה על המשכון ואבד המשכון שחייב באבידה מה שהמשכון יתר על החוב אליבא דרבה מבעיא לן לאוקמה באבדה בפשיעה דלא הוי ביה אלא שומר חנם דמה שכנגד החוב מפסיד אפילו לא אבד בפשיעה מטעמא דשמואל ואין זה דוחק דה"נ כי בעי גמרא מעיקרא לאוקמה פלוגתא דר"א ור' עקיבא בדשמואל או בדר' יצחק ולא היא מדמה לשומר אבידה צריך נמי לאוקמה מתני' דשבועות דמיחייב לשלם באבדה מה שהמשכון יתר על החוב באבדה בפשיעה דמטעם דשמואל או דר' יצחק אין לחייב המלוה באבידת המשכון אלא במה שכנגד החוב ואדרבה מפ' האומנין (לקמן דף פב. ושם) יש להוכיח דהלכה כרבה דאי הלכה כרב יוסף אמאי מוקי גמרא אלא מחוורתא מתניתין דלא כר"א לוקמה באין מלוה צריך למשכון דהוי שומר שכר אפי' לר"א ופלוגתייהו במלוה צריך למשכון אלא ודאי משום דהלכה כרבה ואין הלכה כרב יוסף ולדידיה לא מצי לאוקמא מתניתין כר"א ועוד ראיה מפרק המפקיד (לקמן דף מג. ושם) דרב נחמן סבר נאנסו לא אלמא ס"ל דבהאאה שמותר להשתמש לא הוי אלא שומר שכר והיינו כרבה דלרב יוסף הוי שואל ואין לומר דהכא דהוי שומר אבידה דבלא היתר תשמיש הוי שומר שכר השתא דשרו ליה לאשתמושי בהו הוי שואל אבל התם דלא מיירי באבידה משום הנאת היתר תשמיש נבד לא הוי אלא שומר שכר לא היא כיון דבשביל היתר תשמיש נבד לא הוי אלא שומר שכר כרב נחמן א"כ בשביל שיש לו עוד פרוטה דרב יוסף משום שמירת אבידה אין סברא שיהא לו דין שואל דאטו אם מוסיפין שכר לשומר יהיה לו דין שואל ועוד דקי"ל כרבה בר [ג] משדה עניו ומחלה וליכא למימר דוקא במילי דבבא בתרא כדמפרש בתשובות דרב נחמ דהא אמר פרק מי שאחזו (גיטין דף עד: ושם ד"ה הא) והא קי"ל כרבה ולא קאמר בהא דהוה משמע בהא ולא במילי אחרינא כדקאמר על רשב"ג ובפרק מי שהוליאוהו (עירובין דף נב:) בשמעתין דהחזיק בדרך מתיישבת ההלכה יותר במה שהלכה כרבה לגבי דרב יוסף כדפי' שם רש"י ובסדר תנאים ואמוראים פוסק דרבה ורב יוסף הלכה כרבה בר משדה עניו ומחלה וכל רבותינו שוין דבשאר דברים שתמא הלכה כרבה אי ליכא הוכחה כרב יוסף [ד]: **לפיכך** דרבי טרפון למה לי. בשלמא לרבה דלפיכך דר"ע אשמועינן לאפוקי דרב יוסף מצינו למימר דלפיכך דרבי טרפון משום לפיכך דר"ע אי נמי גם לפיכך דר"ט אתי למידק נמי דדוקא משום דמותר להשתמש חייב אבל אסור להשתמש פטור לאפוקי דרב יוסף אבל לרב יוסף אמאי בעי מאי לפיכך דקשה דמאי בעי מאי לפיכך הלא חדוש גדול השמיענו דמעיקרא אמרינן דבמה שמותר להשתמש לא הוי אלא שומר שכר ולא כשואל דהא אבדו קתני דמשמע סתם אבידה בלא אונס והשתא מבעי לן למימר דמחמת היתר תשמיש הוי כשואל ואבדו היינו שטבע ספינתו בים ועוד דבפרק המפקיד (לקמן דף מג. ושם) אלטרין מתני' לאשמועינן דמחמת היתר תשמיש הוי שומר שכר לרב נחמן דאמר נאנסו לא גבי מפקיד מעות אבל [ה] חנווני דקתני צרורים לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב והא מלתא דפשיטא היא דאינו חייב באבידה כיון דשומר חנם הוא אלא סיפא אילטריכא ליה לאשמועינן דמותרין להשתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן והוי שומר שכר לרב נחמן דאמר נאנסו לא וכיון דאפילו למיהוי שומר שכר מחמת היתר תשמיש אלטרין לאשמועינן כ"ש הכא דאמר דהוי שואל דלאו מלתא דפשיטא הוא דאלטרין שפיר לאשמועינן אלא י"ל דלאו קושיא הוא אלא פירושא בעלמא הוא:

מסורת הש"ס

(א) ב"ק נו: לקמן פב. שבועות מד. נדרים לג.; (ב) ר"ל כעין ג"ל והכל מירוץ אחד. רש"ל, (ג) [ב"ב קיד: קמג.], (ד) [ועי' תוס' מגילה כט: ד"ה והלכתא כו'],

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה והוי וכו' והא דלקמן מוקי רבא קרא דהשב תשיבם: (ב) ד"ה לפיכך וכו' גבי מפקיד מעות אלא שולחני דקתני:

גליון הש"ם

גמ' לפיכך דר"ע. כעין זה נדה דף ט ע"א ודף ס ע"ב:

מוסף רש"י

שומר אבדה. הכניס אבידת חברו לביתו כדכתיב (דברים כב) והסיפתו אל תוך ביתך (ב"ק נו: ולקמן פב.). כשומר שכר. שכר מלוה (שבועות מד:).

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פי"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה י סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף טז:

קכג ב ג מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעיף כה:

רבינו חננאל

ותאכיל לנשארים דקא מיכליא אלא מכור הכל: מה יהיה בדמים ר' טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו בחריותן ורבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן וכו' עד כאן לא פליגי אלא בנשתמש בהן אבל אם לא נשתמש בהן דברי הכל פטור. לימא תהוי תיובתא דרב יוסף דאיתמר בפ' הכונס צאן לדיר שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם ונשבע על הכל. רב יוסף אמר כשומר שכר שנשבע על האונסין ומשלם הגניבה ואבידה. ודחי רב יוסף בגניבה ואבידה כולי עלמא לא פליגי דחייב כשומר שכר כי פליגי באונסין ר' טרפון סבר אע"ג דבאבידה עצמה הוה לי' שומר שכר כיון דשרי ליה לאישתמושי בדמיה נעשה עליה כשואל וחייב גם על האונסין. ור' עקיבא סבר לא שרו ליה רבנן לאישתמושי בדמי אבידה הלכך לא הוי עלייהו אלא שומר שכר. ואקשי' עליה אי הכי למה ליה לר' עקיבא למיתנא לפיכך אי אמרת בגניבה ואבידה פליגי ר' טרפון סבר כיון דשרו ליה לאישתמושי בהו הוי ליה כשומר שכר עלייהו וחייב בגניבה ואבידה. ור' עקיבא סבר לא שרו ליה רבנן לאישתמושי בהו וכשומר חנם הוא עליהו שאם אבדו פטור וכל שכן נאנסו שפטור אלא אי אמרת בגניבה ואבידה דברי הכל חייב כי פליגי באונסין לתני רבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן וממילא ידענא דכיון דלא שרי לאישתמושי בהו לא הוי עלייהו אלא כשומר שכר אבל שואל לא הוי עלייהו לפיכך דקתני מאי אתא לאשמועינן ופרקי' ודאי ר' עקיבא לא הוי צריך למיתניה לפיכך מיהו איידי דתנא ר' טרפון לפיכך תנא איהו נמי לפיכך ומקשי' תוב לפיכך דר' טרפון נמי למה לי ופריק רב יוסף צריכא והכי קתני כיון דשרו ליה רבנן לאישתמושי בהו הוה ליה עלייהו כשואל לפיכך אע"פ שלא נשתמש בהן חייב עליהן כשואל. ומקשי' עליה אי הכי לא הוה תני לפיכך אם אבדו חייב בהן דמשמע שומר שכר הוא חשוב באבידה אלא הוה ליה למיתנא לפיכך אם נאנסו חייב בהן דמשמע דשואל הוי עליהן. ופריק רב יוסף האי אבדו דקתני נאנסו הוא. ומקשי' ומי קרו לאבדו נאנסו (היו) [אין] כדרבה דאמר בפ' הזהב הלכה שומר חנם אין נשבע וכו' נגנבו בלסטים מזוין אבדו שטבעה ספינתו בים:

לדרכה. בפרק הזהב (לקמן דף נח.) גבי בני העיר ששלחו את שקליהן: **בדמי אבידה.** שמכרה לאחר שנטפל בה כמו שאמרו חכמים: **אבל מעות אבידה.** כגון שמצא מעות בכיס או שלם מטבעות עשויין כמגדלין: **מתני' אחת נשאים יום.** שמתעפשין כששהיה מלפותתן וכל ספרים שלהן היו עשויין (ג) בגליון: **גוללן.** מתחילתן לסופן שיכנס בהן האויר: **בתחלה.** מה שלא למד מפני שצריך להשהותו לפניו: **ולא יקרא אחר עמו.** לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע: **שוטחה לצרכה.** לשלוט בה אויר שלא תכלה ולא תאכלנה עש: **לצרכן.** שמתעפשים בקרקע שצריך לתתן בקרקע כדאמרינן לקמן(ד) שזו היא שמירתן ולפיכך משתמש בהם לפרקיס: **אבל לא נשתקן.** לא ישתמש בהן זמן ארוך שישתקן אוז"ר בלע"ז: **לא יגע בהן.** זהב אינו מתעפש בארץ וזכוכית שמא ישבר: **שאין דרכו ליעוב.** דבר שגנאי הוא לו שאדם משוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה תן החוץ לבית שמור לא יטול ופטור מהשבת אבידה דילפינן(ה) מוהתעלמת: **גמ' כי בר חבו.** בבית פלוני העושה תפילין מצויין לימכר ויחזור ויקנה מן הדמים: **גוללו.** בכל שנים עשר חדש פעם אחת: **אם נשכחו פתחו.** כולה מפרש לקמיה: **מאי אריא ספר.** שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקרייעה: **לאן שנה רבי.** במסכת גיטין (דף כט.) תנן השולח גט בארץ ישראל הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול חפץ פלוני הימנה לא ישלחנו ביד אחר ואמר לשונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר ר"ל עלה כאן שנה רבי במשנה זו למדנו רבי שסתם המשניות אין השואל כו' דבכולהו שייך למימר אין לשונו שיהא פקדונו ביד אחר: **מאי עבידתיה גביה.** קס"ד לגורכו קאמר ולא לגורך ספר תורה דהא לגורך ספר תורה תנא ליה גוללו כל שנים עשר חדש להכי פרכינן מאי עבידתיה דהאי גבי ספר תורה לקרות בו לגורך עצמו: **אם כשהוא גוללו.** להנאת ס"ת פתחו וקרא בו מותר: **בחדש שנשים יום.** החדש ממהר להתעפש מן הישן: **אימא אחד זה ואחד זה נשים יום.** ומתני' נמי דקתני קורא בהן אחת לשנים יום ולא מפליג בין ישן לחדש ר"א בן יעקב היא: **בענין אחד.** [א] בפרשה אחת אין קורין: **בשני עניינים.** זה בדף זה וזה בדף זה קורין דלא אתי לשמוטי מהדדי: **מי שיש לו גרדי אומן בביתו.** שיאלוג לו טליתות חדשות תמיד: **יענר לסותו בכל יום.** ולמדנו דרך ארץ דיעור קשה לה: **בחד.** בחדש אחד אין ניעורו קורעה: שנים המוחזין בשני ראשיה ומנערין ממתחין אותה יותר מדאי וקשה לה: **דעמרא.** [ב] קשה לה שנמתחת ונקרעת: **כשא דחרשין.** נוח לשתות כוס של מכשפות מכוס של מיס פוסרין. ואיידי דאיירי במילי דרבי יוחנן בהלכות דרך ארץ נקט הני שמעתא: **לויך.** רותח: **ליביא.** כל דבר שנותנין לתוך המשקה או עשבים או תבלין או עקרי בשמים קרי ליביא: **ורולה לאבדן.** ללמדנו בא שלא ירגיל אדם בכך שהעושה אלה מאבד מהר הון רב: **בשנא רומיתא.** דמיהם יקרין וממהרין לכלות: **תרגמה.** להך שכירות דפועלים: (ה) **בשורי.** בפועלים הממהיגים בשוורי בעה"ב: **לנפים**

בזכוכית לבנה. ולא"ת והא אמרינן פרק עגלה ערופה (סוטה דף מח:) דמשחרב בית המקדש בטלה זכוכית לבנה וי"ל דלא בטלה לגמרי קאמר אלא דלא שכיחא דהא רב הונא תבר זכוכית חיורתא בחופת בנו פ' אין עומדין (ברכות דף לא. ע"ש): בתורי

בדמי אבידה הואיל וטרח בה אבל מעות אבידה דלא טרח בהו לא והני כמעות אבידה דמו א"ל זיל לא שבקו לי דאשרי לך: **מתני'** [ב]מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום ואם אינו יודע לקרות גוללן אבל לא ילמוד בהן בתחלה ולא יקרא אחר עמו [ג]מצא כסות מנערה אחד לשלשים יום ושוטחה לצרכה אבל לא לכבודו [ד]כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן לצרכן אבל לא לשחקן [ה]כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו [ו]מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול: **גמ'** אמר שמואל [ז]המוצא תפילין בשוק שם דמיהן ומניחן לאלתר מתיב רבינא מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום ואם אינו יודע לקרות גוללן אין שם דמיהן ומניחן לא אמר אביי [ח]תפילין בי בר חבו משכח שכיחי ספרים לא שכיחי ת"ר [ט][י]השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר פותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו [יא]וכן המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש פותחו וקורא בו אם בשבילו פתחו אסור סומכום אומר בחדש שלשים יום בישן שנים עשר חדש: אמר מר השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר מאי אריא ס"ת אפי' כל מילי נמי [יב]דאמר ר"ש בן לקיש כאן שנה רבי [יג]אין השואל רשאי להשאיל [יד]ואין השוכר רשאי להשכיר ס"ת איצטריכא ליה מהו דתימא [טו]ניחא ליה לאיניש דתיעביד מצוה בממוניה קמ"ל פותחו וקורא בו פשיטא ואלא למאי שייליה מיניה סיפא איצטריכא ליה ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה וכן המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש פותחו וקורא בו מאי עבידתיה גביה ותו אם בשבילו פתחו אסור הא אמרת פותחו וקורא בו הכי קאמר [טז]אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר אם בשבילו פתחו אסור סומכום אומר בחדש שלשים יום בישן שנים עשר חדש ר"א בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שנים עשר חדש ר"א בן יעקב היינו תנא קמא אלא אימא ר' אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שלשים יום: אבל לא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו: ורמינהו לא יקרא פרשה וישנה ולא יקרא בו פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר מג' דפין ולא יקראו בו שלשה בני אדם בכרך אחד הא שנים קורין אמר אביי לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני ענינים: מצא כסות מנערה אחד לשלשים יום: למימרא דניעור מעלי לה והאמר רבי יוחנן מי שיש לו גרדי אומן בתוך ביתו ינער כסותו בכל יום אמרי בכל יום קשי לה אחד לשלשים יום מעלי לה איבעית אימא לא קשיא [יז]הא בחד והא בתרי איבעית אימא לא קשיא [יח]הא בידא והא בחוטרא איבעית אימא לא קשיא [יט]הא בדעמרא הא בדכיתנא [כ]א"ר יוחנן כסא דחרשין ולא כסא דפושרין ולא אמרן אלא בכלי מתכות אבל בכלי חרש לית לן בה ובכלי מתכות נמי לא אמרן אלא דלא צויץ אבל דצויץ לית לן בה ולא אמרן אלא דלא שדא ביה ציביא אבל שדא ביה ציביא לית לן בה: וא"ר יוחנן [כא]מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן ילבש בגדי פשתן וישתמש בכלי זכוכית וישכור פועלים ואל ישב עמהן ילבש [כב]בכלי פשתן בכתנא רומיתא וישתמש בכלי זכוכית בזוגיתא חיורתא וישכור פועלים ואל ישב עמהן תרגומא בתורי

ס"ת אצל חבירו דינו כדין המוצא ג) מנערה אחד לל' יום. וסוגיא לנערה במאני דכיתנא קשי להו ובמאני דעמרא בתרי אינשי או בחוטרא או בכל יומא קשי להו. אבל חד גברא ביומא חדא לל' יום מעלי להו. אמר ר' יוחנן כסא דחרשין ולא כסא דפושרין פי' נוח לו לאדם לשתות כוס שיש בו מיני כשפניות כדמתרגמינן מכשפה חרשא מלשתות כוס מים פושרין

ח) והוא בתוספתא דמכילתין בדפ"ג. ט) נראה דדיבור הזה שייך אחר דיבור וכן המפקיד ס"ת וקאי אמפקיד ס"ת ודו"ק. י) נראה דל"ל [מגלה כסות].

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי' פי"ג מהל' גזלה ומאבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף כה:
קכה ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף כ:
קכו ג מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף יח:
קכז ד ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף יט:
קכח ו מיי' שם פי"א הל' יג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסג סעיף א:
קכט ז ח מיי' שם פי"ג הל' יד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף כא [רב אלפס כתן והבלות תפילין דף עה.]
קל ט מיי' פ"א מהל' שכירות הלכה ד טוש"ע מ"מ סי' שמב:
קלא י מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' ד ופ"ג מהלכות אבדה הלכה יג סמג עשין עד פח טוש"ע מ"מ סי' רלב סעיף כ:
קלב כ מיי' פ"א מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' שמב:
קלג ל מיי' שם סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שז סעיף ד:
קלד מ מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלב סעיף כ:
קלה נ ס ע מיי' פי"ג מהל' גזלה ומאבדה הלכה יא ופ"ז מהלכות שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף יח וסי' רלב סעיף כא:

לעזי רש"י

ארזי"ר [ארשי"ר]. לשחוק (כאן כלי בית של מתכת).

רבינו חננאל

אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כר"ט והני מילי בדמי אבידה כגון שמצא אבידה ומטפל בה הזמן שאמרו חכמים ואחר כך מכרה בב"ד הואיל וטרח בה שרו ליה לאישתמושי בהו והשכר לעצמו אבל מצא צרור ובתוכו מעות לא שרו ליה לאישתמושי בהו וכן זוזי דיתמי דהוו מופקדין גביה לא שרו ליה רבנן לאישתמושי בהו מההוא מעשה דרחבה דפריש בשמעתא דא וכבר פירשנוהו בפ' הכונס צאן לדיר ביאור יפה וכי כרב יוסף קיימא לן בהא דאמר שומר אבידה כשומר שכר הוא: **מתני'** מצא ספרים קורא בהן אחד לל' יום וכו'. אמר שמואל המוצא תפילין שם דמיהן ומניחן מאי טעמא דהא בבי בר חבו שכיחי תפילין ואם אתו מרייהו ואמרי תפילין בעינא דבני ויהבי ליה אבל ספרים גוללן ומניחן אצלו עד שיבא בעליהן ויתנו סימנים ויקחום. ת"ר השואל ספר תורה מחבירו לא ישאילנו לאחרים. ומקשי' מאריא ספר תורה אפי' כל מילי נמי דהא אמר ר' שמעון בר לקיש פרק כל גט שנכתב הלכה ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר כאן שנה דאין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר כיון דכל מתניתא

מסורת הש"ס

א) לקמן מג. נח., ב) [מכות ז:], ג) [מסכת סופרים פ"ס הל' טז], ד) גיטין כט., ה) [פסחים ד: בכורות יח: נח.], ו) חולין פד:, ז) [סס.], ח) בגדי פשתן כל"ל, ט) [דף מב.], י) [לקמן ל.], יא) [שייך לדף ל.], יב) [וש"ע תוס' שבת כ: ד"ה אמן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בי רחבה הוה להו הנהו וכו' אתו לקמיה דרב יוסף אמרו ליה וכו' אמר להו הכי אמר וכו' דאמרי לבו כל"ל וכ"ג ובאמר"י גורס כיה רחבה ה"ל הנהו זוזי דיתמי אתא הכל בלשון יחיד: (ב) רש"י ד"ה אחת וכו' היו עשויין בגלילה הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה בענין אחד כו'. נ"ב וכן פי' הרא"ש אבל הרמב"ם פי' להיפך: [ב] שם ד"ה דעמרא קשה כו'. נ"ב אבל רי"ף ורמב"ם וש"פ פי' להיפך:

מוסף רש"י

שאין דרכו ליטול. אם היה שלו, הרי זה לא יטול. אינו מחסר עליו בלא תוכל להתעלם, שנאמר והתעלמת, פעמים שאתה מתעלם (שבועות לב). **בר חבו.** מוכר תפילין הוה (מגילה יח:). **ניחא ליה לאיניש דתיעבד מצוה בממוניה.** שאין חסר ביה כלום (בכורות נח. מכת"). **כסא דחרשין ולא כסא דפושרין.** טוב לשמוח כוס של מכשפות ולא לשמות כוס של מיס פוסרין, שרעים הם לגוף (חולין פד:). **צויץ.** הרתיח (שם). **ציביא.** שרשי עשבים ומבלין (שם). **מי שהניח לו אביו מעות.** כלומר מי שלא טרח בממון וקל בעיניו לאבדו, זהו איבודו (שם). **ילבש בגדי פשתן.** שהן יקרים ולפי דרכינו למדנו שהעושה אלה מאבד ממון ויחסר אדם מסס (שם). **בכתנא רומיתא.** יקר היה (שם).

רבינו חננאל (המשך)

דשנאה ר' חייא אמרי' ר' לא שנאה ר' חייא מנין ליה ווו שנויה במשנת ר' חייא ור' הושעיה הכי ג) אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל ולא זה המופקדין אצלו רשאי להפקיד אצל אחר אלא אם נתנו בעלים רשות לפיכך הוצרך ריש לקיש לפרש שגם זה שנאה ר' ואסקוה ואפי' ספר תורה דמצוה הוא לא ישאיל. ד) פותחו וקורא בו כדי לנערו אבל לא ילמד בו. וכן המפקיד

אלו מציאות פרק שני בבא מציעא

דנפיש פסידייהו. שרוב עבודת קרקעות שלהן בשוורים היתה אף חרישת הכרמים וצירתם מנהיגים כלי המחריסה בעגלה בין שורות הכרם עם הבוקרים ונותנין שם הענבים לפיכך אם אין הבעלים עליהם יש הפסד גדול שאין דרך הפועלים לחוס על הכרם ועל השוורים ומנהיגים אותן על הגפנים ועל הנטיעות והם מתקלקלין והשוורין נסחבין[יא] ונשברים: **מגוד.** קביל"ת בלע"ז: **נזדמנו לו אורחים.** קס"ד טעמא משום דמתכבד בהם ואיכא לצורכה ולגרכו: **שאני הכא דקא קני לה.** בשטיחה זו הוא שורפה ומה היא שריפתה: **אי משום עינא.** שתשלוט בה עין רע של אורחין: **אי משום גנבי.** פן יגנבוה האורחים: **הכניסה לרבקה.** בעגלה ערופה קאי. רבקה קופל"ה בלע"ז שמדבקים שלש בהמות או ארבעה בצוארייהן זו אצל זו ודשים הדישה: **בשירה.** הואיל ולא נתכוון שתדוש: **ואם בשביל שתינק ותדוש.** שהיתה אמה דשה והכניס את הבן לשם שתינק ואף נתכוין שתדוש פסולה: **הא לא דמיא.** תירוצא היא: **שכן עליה עוף.** בפרה אדומה קאי: **עליה וכו' פסולה.** שנאמר[יב] אשר לא עלה עליה עול ותניא עול אין לי אלא עול כו' במסכת סוטה (דף מו.). והאי הכניסה לרבקה ודשה דלא ניחא ליה בה דמיא לשכן עליה עוף: **משמשם בהן בחמין.** וכ"ש בצונן: **אבל לא ע"י האור.** לא יתן הכלי על האור: **מגריפות.** ודיל"ש עשויין לגרוף הכירות או להפרים תאנים המדובקים: **שמפחיתן.** פוגמן: **מאי עבידתיה גביה.** מה לו להשתמש בו יבא בעליו וישתמש בו: **והתעלמת מהם.** וללמדך בא שמותר להתעלם: **ופעמים שאי אתה מתעלם.** דכתיב[יג] לא תוכל להתעלם: **והיא בבית הקברות.** האבידה בבית הקברות: **ואינה לפי כבודו.** שיסיבה: **או שהיה בטל ממלאכה שלו.** שיבטל בהשבתה מרובה על דמי האבידה: **אי עשה.** השב תשיבם[יד]. ואע"ג דלא תעשה נמי איכא אין לא תעשה מועיל לדחות לא תעשה אלא עשה הוא דקא דחי ליה כדאמרינן ביבמות (דף כא.): **לא תעשה ועשה.** לנפש לא יטמא קדושים יהיו[טו]: ליטול הרי זה לא יטול: מנהני מילי[יז] דת"ר **בתורי דנפיש פסידייהו.** ר"מ גרס בתורי פירוש פועלים שמוליכים השוורים לחריסה ואין מעמיקין המחריסה שלשה טפחים ואין הזרע נקלט היטב[יח]: **לצורכו ולצורכה מאי.** דוקא בשיטוח כסות מבעיא ליה וכל דדמי ליה דשמא יניחנה שטוחה יותר מכדי צורכה עד שיתקלקל אבל בספר אמרינן דקורא בהן אף ע"ג דצורכו הוא כמו צורכה ולא גזרינן דליכא למיחש למידי כיון שקבעו לו זמן אחד לשלשים יום או אחד לי"ב חדש ולא יצמוד בו בתחלה גם לא יקרא וישנה וכלי נחשת דתניא לקמן דמשתמש אפי' בחמין וכלי כסף בצונן אפי' לצורכו מותר כיון שעל ידי אותו תשמיש אינו יכול לבא לידי קלקול ותדע דאי דוקא לצורך הכלי מאי פריך פקדון מאי עבידתיה גביה כיון שהוא שומר יש לו לעיין שלא יתקלקל אע"פ שהבעלים אינם אומרים לו להשתמש:

הכניסה לרבקה ודשה. בתוספת' (דפרה)[ט] תני לה גבי פרה אדומה: **בשביל שתינק ותדוש פסולה.** ובסיפא (דתוספתא)[יט] קתני לצורכו פסולה לצורכה כשירה ולכך פריך אלמא לצורכו ולצורכה חשיב כמו צורכו ואסור ומשני דהתם דאורייתא פסולה כמו בא עלי' זכר דפסולה מדרב פפא וא"ת ואמאי מייתי ההיא דשכן עליה עוף ואי משום דרב פפא אמר למלתיה עלה אמאי לא אמר אהך דהכניסה לרבק' וי"ל משום דבריתא היא אבל הך דשכן עליה עוף היא מתניתין: **אף עובד דניחא ליה.** וא"ת ובפרה אדומה מנלן דבעינן דניחא ליה דבטלא למאן דיליף (סוטה דף מו.) עבודות בפרה מג"ש דעול עול ניחא אלא למאן דלית ליה ג"ש ומשכח עבודות בפרה גופיה מנלן דבעינן דניחא ליה וי"ל דכיון דשוין בפסול עול ועבודות גם לענין דניחא ליה יש להשוותן וא"ת ועלה עליה זכר אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיל פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי"ל דאם היתה כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשיר וא"ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מאי שנא מעלה עליה זכר דפסולה וי"ל דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאינו מרויח כ"כ דבלאו הכי נדושת התבואה וא"ת אי לא ידע בשעת עליית הזכר אמאי פסולה מאי שנא מהכשר דאמרינן לעיל (דף כב.) נגבו אינן בכי יותן ואם נאמר דלא מיפסלא אלא כשידע בשעת עלייתו א"ש ואתי נמי שפיר הא דתנן (פרה פ"ב מ"א) פרה מעוברת ר"א מכשיר וקסה וכי לית ליה עלה עליה זכר פסולה ולמאי דפריש אתי שפיר אי נמי סבר כר"י דאמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מאליו כשירה וה"ר יצחק מסימפון פירש דלא פליגי בפרה עצמה אלא בבתה וטעמא דרבנן דפסולה כדדרשינן בספרי ויקחו אליך פרה בעינן שתהא בשעת לקיחה פרה ור"א לית ליה ההיא דרשה וה"ה דמלו פליגי בלקחו פרה קטנה וא"ת העושה מלאכה בפרת חטאת דאמר בפ' הכותם (ב"ק דף עו. ושם) דחייב בדיני שמים אמאי מיפסלא הא ודאי לא ניחא להו לבעלים וי"ל כגון שהיה שותף אי נמי לא בעינן ניחותא דבעלים רק ניחותא דעושה מלאכה וא"ת בפרק אין מעמידין (ע"ז דף כג.:) דפוסל ר"א פרה הניקחת מן הנכרים דחיים לרביעה ודייק ש"מ קדשי מזבח היא דאי קדשי בדק הבית היא אמאי פסולה משום רביעה לימא דפסולה משום עול וי"ל דמשמע ליה דלאו מטעם עול פוסל דקתני בסיפא וכן היה ר"א פוסל בשאר קרבנות לכך קאמר דקדשי מזבח היא דממעטינן נרבע מקרא דמן הבהמה: [וע"ע תוס' ע"ז כג: ד"ה ש"מ]: **הא** אין עשה דוחה **לא תעשה ועשה.** וא"ת דבפ"ב דיבמות (דף כא.) ובפ' כ"ג (סנהדרין דף יט.) לא חשיב אלמנה לכהן גדול אלא לא תעשה גרידא ואמאי והא איכא עשה דקדושים יהיו וי"ל דלא קאי עשה דקדושים יהיו אלא אמאי דכתיב בהדיא פרשה וא"ת והא כי אמרינן דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ה"מ

[1] והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד [2] היה כהן והיא בבית הקברות [3] או שהיה זקן ואינה לפי כבודו [4] או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת מהם למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבית הקברות פשיטא האי עשה והאי לא תעשה ועשה [5] ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא אלא לשלו מרובה משל חבירו מדרב יהודה אמר רב נפקא [6] דאמר רב יהודה אמר רב [3] אפס כי לא

[א] [לקמן עג. מולין פד:], [ב] [בכורות כה. וש"נ], [ג] פסחים כו: [ע"ש], [ד] פי' [בעיון] דבר שמוזמן לשטוח עליו כלי כביסה פ"א גורלו ממש והתוס' פ' כ"ש דף כו: פירשו כמו גגות לגלימא, [ה] שם, [ו] שם: פרה פ"ב מ"ד, [ז] בכורות יט: סנהדרין יח:, [ח] [לקמן לג. סנהדרין סד: ע"ש], [ט] בס"א: נסקבין, [י] [במדבר יטו], [כ] [דברים כבו], [ל] [שם], [מ] [ויקרא כא], [נ] [וע' היטב תוס' לקמן עג. ותוס' מולין פד:], [ס] [פ"ב וע"ש היטב], [ע] [ע"ש היטב],

תורה אור השלם

1 וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הַחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל:
דברים כא ג

2 לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:
דברים כב א

3 אַפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן כִּי בָרֵךְ יְבָרֶכְךָ יְיָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
דברים טו ד

לעזי רש"י

קביל"א [קיבל"א]. יתד. קרסול.
קופל"ה [קופל"א]. צמד. ודיל"ש. קנוקנת.

מוסף רש"י

בתורי. יסמוך פועלים וימסור להן שוורים שלו למרוח וסם ימשו השוורים ויסקסום (לשון תבורה) ביעבות וכבכרים והמלאכה לא תעלה לכלום שאין מושמין לכך (חולין פד:). **אלא מהא ליכא למשמע מינה.** דודאי מתני' לאו דולה דוקא, אלא חדא מגייהו דוקא, או ריש או סיפא, ותנא אידך אטו הכוא ולא ידעינן כי מייהו דוקא דנגמר מגיה (שבת קבא.). **לצרכה.** כדי שלא יתקללו עם (פסחים כו:). **הכניסה לרבקה.** עגלה ערופה, רבקה קופל"ה בלע"ז, שקושרין ארבע פרות בימה (שם כו.). **ודשה.** תבואה עם תבן (שם). **אשר לא עובד בה מכל מקום.** דאע"ג דבעבלמא לא מיתסר הכא אסור (שם). **שכן עליה עוף.** בפרה אדומה קאי, שפרח ונח על גבה, אע"ג דכתיב לא עלה עליה עול, דמשמע עליה אפילו עליה בעבלמא, ואי משום דכתיב עול, הא מרבינן ביה אחר עבודות במסכת סוטה (מו.) אפילו הכי בהא עלייה כשרה דלא ניחא ליה, והוא הדין להכניסה לרבקה ודשה (פסחים כו:). **עלה עליה זכר פסולה.** דמיחא ליה והוא הדין לתינוק ותדוש (שם). **אי כתיב עובד.** עובד משמע ממילא, עבד משמע בידים, ואע"ג דהאי בעבלה כתיב, תרווייהו ילפינן מהדדי בגזרה שוה עול עול במסכת סוטה (שם). **היה כהן.** שהיה מוצא אבדה כהן, **והיא.** האבדה בבית הקברות, **או שהיה זקן ואינה לפי כבודו.** שאם היתה שלו לא היה מחזיר (סנהדרין יח:) אין האבדה משובה לפי כבודו להשיבה (ברכות יט:). **או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו.** שדמי בטול מלאכתו לדלוף אחריה יתריס על דמי האבדה ולא יצלוה בעלים להשיב לו יותר ממה שמשיב להם ומצא הוא מפסיד (שם) כגון עוקב מרגליות שאם יצלך ויחזירנה יפסיד בבטולו יותר מדמיה (סנהדרין יח:).

[ט] בתורי דנפיש פסידייהו: שוטחה לצורכה אבל לא לכבודו וכו': איבעיא להו לצורכו ולצורכה מאי ת"ש שוטחה לצורכה לצורכה אין [א]הא לצורכו ולצורכה לא אימא סיפא אבל לא לכבודו לכבודו הוא דלא הא לצורכה ולצורכו שפיר דמי [ב]אלא מהא ליכא למשמע מינה ת"ש [ג]לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי [ד]מגוד לצרכו אבל ישטחנה על גבי מטה ועל גבי מגוד לצרכה נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד בין לצורכה שאני התם דמקלא קלי לה אי משום עינא אי משום גנבי תא שמע [ה]הכניסה לרבקה ודשה כשירה בשביל שתינק ותדוש פסולה והא הכא דלצורכו ולצורכה הוא וקתני פסולה שאני התם דאמר קרא [1]אשר לא עובד בה מ"מ אי הכי אפילו רישא נמי הא לא דמיא אלא להא [ו]דתנן [ז]שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה מאי טעמא כדרב פפא דאמר רב פפא אי כתיב עובד וקרינן עובד הוה אמינא אפילו ממילא ואי כתיב עבד וקרינן עבד הוה אמינא עד דעבד בה איהו השתא דכתיב עבד וקרינן עובד בעינן עובד דומיא דעבד [ח]מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה: כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן וכו': ת"ר [ט]המוצא כלי עץ משתמש בהן בשביל שלא ירקבו [י]כלי נחושת משתמש בהן בחמין אבל לא על ידי האור מפני שמשחיקן [יא]כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן [יב]מגריפות וקרדומות משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו [יג]כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון פקדון מאי עבידתיה גביה אמר רב אדא בר חמא אמר רב ששת [יד]בפקדון שהלכו בעליהן למדינת הים: מצא שק או קופה [וכל דבר] שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול: מנהני מילי[טו] דת"ר

[1] והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד [2] היה כהן והיא בבית הקברות [3] או שהיה זקן ואינה לפי כבודו [4] או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת מהם למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבית הקברות פשיטא האי עשה והאי לא תעשה ועשה [5] ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא אלא לשלו מרובה משל חבירו מדרב יהודה אמר רב נפקא [6] דאמר רב יהודה אמר רב [3] אפס כי לא

[א] תורה ולא עשו לפנים משורת הדין. ת"ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כיצד זקן ואינה לפי כבודו אבל כהן והיא בבית הקברות לא צריכא מאי טעמא דהא כהן מוזהר בטומאה עשה ולא תעשה עשה שנאמר וקדשתו קדשים יהיו לאלהיהם לא תעשה שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו והשבת אבידה עשה היא שנאמר השב תשיבם לאחי' ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ותוב לא דחינן איסורא מקמי ממונא.

רבינו חננאל

שלא הוחמו כל צרכן כי קשין הן לגוף מאד והוא שהוחמו בכלי מתכות. ויש אומרי' פושרין הן הלוחשין ושאר שמעתתא דר' יוחנן פירשנום בפ' כיסוי הדם. ושוטחה לצורכה אבל לא לכבודו מיבעיא לן לצרכה ולצרכו מאי ת"ש שוטחה לצרכו וכו' ת"ש לא ישטחנה לא על גבי מיטה ולא על גבי מגוד איפשיטה. פי' לרבקה לפטמה מלשון עגלי ברבק. ת"ש הכניס לעגלה לרבקה ובהליכתה דשה ברגליה בתבואה שבגורן כשירה בשביל שתינק ופשוטה היא. ת"ש מהא דתנן במסכת פרה שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה והא עליית עליה זכר לצרכו ולצרכה היא וקתני פסולה. ודחי רב פפא ואמר כל מלתא דניחא ליה אע"ג שלא עשאה בידים מעשיו הן ודייק מדכתב עבד וקרינן עובד: מצא כלי חרש וכלי נחשת משתמש בהן לצרכן אבל לא לשחקן מצא כלי עץ משתמש בהן שלא ירקבו כלי נחשת משתמש בהן בחמין אבל לא על ידי האור. כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן. מגרפות וקרדומות משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתין כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפיקדון שהלכו בעליו למדינת הים. מצא שק או קופה שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול אלא אם רוצה לעשות לפנים משורת הדין כו' ישמעאל. פי' פתכא דאופי חבילה של חריות של דקל. פי' וקא מיתפח יגע והניח משאו לארץ כדי ליפוש. לא חרבה ירושלם אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין

קלו א מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף יח:
קלז ב ג ד מיי' פ"י מהל' רוצח הל' ג וס"א מהל' פרה אדומה הלכה ז סמג עשין עח לגו:
קלח ה ו ז ח מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה יב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף יט:
קלט ט י מיי' שם הל' יב וס"ז מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כא שם כב:
קמ כ מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ב:
קמא ל מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף א:
קמב מ מיי' שם פי"ב הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף יא:
קמג נ מיי' פי"א שם הלכה יח וס"ז מהלכות מזיקין הל' טו:

אלו מציאות פרק שני בבא מציעא

ס"מ לא תעשה ועשה השוה בכל אבל אמי דאינו שוה בכל דמי כדמוכח פרק שני גזירין (מזיר דף נח:) לאמי עשה דמלורע ודמי לאו ועשה דכהנים וכן ק' לקמן (נב.) יכול אמר לו אביו הטמא כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה הא גבי כהנים שאינו שוה בכל דמי וי"ל דעשה דמלורע שאני דחמיר משום דגדול השלום כדאמר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא.) ע) דעשה דמלורע הוי דמי לאו ועשה דשילוח הקן מי לאו יתורא דשלח תשלח אבל עשה דעלמא לא דמי לאו ועשה אפילו אינו שוה בכל וזה התירון לא יתישב למאן דסרי מלורע בימי חלוטו בתמימים המטה פ"ק דמועד קטן (דף ז:) ולדידיה יש לומר דהכא סמיך על ותו מי דאינן איסורא מקמי ממונא ולקמן נמי עדיפא משני דהוה דמי אפילו לאו ועשה מי לאו קרא אפי' מי בעלמא לא דמי ובפ"ב דיבמות (דף כא.) דאמר גבי פלוגתא דר' יוחנן ור"א בבילת כ"ג בגלמנה מן הנשואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה וי"ל דמשיב שוה בכל כיון שהגלמנה עשתה איסור כמו הכהן דאקרי ביה לא יקח לא יקחו אע"ג דאין שוה בכל אלא בכהנים אבל הכא דגילוח זקן שאינו שוה בנשים נדמי מקמי עשה דמלורע:

אלא לזקן ואינו לפי כבודו. ומ"ת תיפוק ליה מולאחותו דכבוד הבריות דוחה מילת בנו ושחיטת פסחו וי"ל כבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי שמוטל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו כלבים אע"ג דבפ' מי שמתו (ברכות דף כ. ושם ד"ה שב) מוכח דאי הוה כלאים שב ואל תעשה היה נדחה מפני כבוד הבריות היינו משום דערוס הוי גנות ובזיון גדול כדאמר (יבמות דף סג:) אין לך משוקץ יותר מאותו שהוא מהלך ערום ומהכא לא ידעי' דדחי אלא ממונא אבל איסורא כמו פסח ומילה וגם כרת לא: [ועי' תוס' שבועות ג: ד"ה אבל]: **אפקרה.** שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול ומ"ת הא אמר בפ' אין בין המודר (נדרים דף מה.) אין הפקר אלא בפני שלשה וי"ל דהכא נמי הוו שלשה אי נמי דאורייתא בלא שלשה נמי הוי הפקר והא דאמר שלהי פ"ק דשבת (דף יח: ושם ד"ה דמפקרא) גיגית גר וקדירה אפקורי מפקר להו אע"ג דליכא שלשה התם אגן סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת כלים: **לא** חרבה כו'. ואם תאמר דביומא (דף ט:) אמר מפני שנאת חנם וי"ל דהא והא גרמא:

איזוהי אבידה. שיבין שאין הבעלים יודעין שהיא שם: קורדוס

לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם אלא לזקן ואינו לפי כבודו [ו]אמר רבה [א]הכישה חייב בה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא להנך עיזי דקיימו שקל קלא ושדא בהו א"ל איחייבת בהו קום אהדרינהו [ב]איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מהו מי אמרינן השבה מעליא בעינן וכיון דלאו דרכיה להחזיר בעיר לא לחייב או דלמא בשדה מיהת הוא דאיחייב ליה וכיון דאיחייב ליה בשדה איחייב ליה בעיר תיקו אמר רבא [ג]כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר [ד]וכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא הוה דרי פתכא דאופי אותבינהו וקא מיתפח א"ל דלי לי אמר ליה כמה שוין א"ל פלגא דזוזא יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה הדר זכה בהו הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה חזייה דהוה קא בעי למיהדר למזכיה בהו א"ל לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרנהו ומי הוי הפקר כי האי גוונא והתנן[ה] בש"א הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים [ה]אינו הפקר עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרינהו ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה ר' ישמעאל ברבי יוסי [ו]לפנים משורת הדין הוא דעבד [ז]דתני רב יוסף [1]והודעת להם זה בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים [א] [ח](אשר) ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין: אמר מר [ב] (אשר) ילכו זה ביקור חולים [י]היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא [י]לבן גילו דאמר מר [י]בן גילו נוטל אחד מששים בחליו ואפי' הכי מבעי ליה למיזל לגביה בה זו קבורה היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא לזקן ואינו לפי כבודו אשר יעשון זו לפנים משורת הדין דאמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה אלא דיני דמגיזתא לדיינו אלא אימא [ז]שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין: **מתני'** אי זו היא אבידה [ח]מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבידה חמור וכליו הפוכין פרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה [ט]החזירה וברחה החזירה וברחה אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב להחזירה שנאמר [2]השב תשיבם [יא]היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו [יא] שכרו כפועל [יב]אם יש שם בית דין מתנה בפני ב"ד [יג]אם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם: **גמ'** אטו כל הני דאמרינן לאו אבידה הוו אמר רב יהודה הכי קאמר אי זו היא כלל אבידה שהוא חייב בה מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבידה ולא מיחייב בה חמור וכליו הפוכים פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה ומיחייב בה [יב]ולעולם אמר רב יהודה אמר רב עד שלשה ימים היכי דמי אי בלילותא אפי' חדא שעתא נמי אי ביממא אפי' טובא נמי לא [יג]לא צריכא דהוה חזי לה בקדמתא [יד]ובחשכתא תלתא יומי אמרינן איתרמויי אתרמי לה ונפקא טפי ודאי אבידה היא תניא נמי הכי מצא טלית וקרדום

באסרטיא

רבינו חננאל

שלו מרובה משל חבירו שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם. אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען. אביי שקל קלא פתק בהני עיזי דהוו קיימי. אמר ליה רבא איחייבת בהו קום אהדרינהו. וכן אמר רב הכישה נתחייב בה. דרכו להנהיג בחמור או למשוך בגמל בשדה ואין דרכו בעיר ועלתה בתיקו: **מתני'** איזהו אבידה מצא חמור וכו' אוקמה רב יהודה למתני' הכי קאמר איזהו היא כלל אבידה שחייב להחזירה מצא חמור וכליו הפוכין פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה וחייב להחזיר. תניא נמי הכי. דרך בלשון יון נקראת

תורה אור השלם

1 וְהוֹדַעְתָּה אֹתָם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן׃
שמות יח כ

2 לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ׃
דברים כב א

הגהות הב"ח

(א) גמ' במשנה שכרו כפועל. נ"ב ע"ל בדף ס"מ: (ב) רש"י ד"ה זה בית וכו' ותוספות. נ"ב ובב"ק דף ק' פרש"י דהוא מ"ת ול"ע:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה דיני. בערוך ערך מגיסתא הגירסא כאן דיינ' דמגיסתא ופי' דדינין בגסות:

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' אמר. רשום קו עליו למחקו:

לעזי רש"י

מרט"א [מוט"א]. רגב אדמה.

מוסף רש"י

לא יהיה בך אביון. הזהר מן עניות (לקמן לג.) הזהר בעצמך שלא תבא לידי עניות (סנהדרין סד:). **זה בית חייהם.** תלמוד תורה (ב"ק ק:). **לבן גילו.** כתור כמותו או זקן לזקן (נדרים לפ:).

ו) ב"מ פח., ג) פאה פ"ו [מ"ש עניות פ"ד מ"ג], ג) [לעיל כד: וש"נ], ד) ב"ק לט:, ה) [תיפח אשר מיוחס], ו) [נדרים לט: ע"ש], ז) [לקמן פח.], ח) [עי' תוס' לקמן לא: ד"ה אם], ט) [עי' תוס' לעיל כא. ד"ה וכמה], י) פי' אם בהשבתא. רש"ל, כ) [שמות כג], ל) [דברים כב], מ) והגהגחל דף ק. פרש"י תלמוד תורה ע"ש פ"ר, נ) ס"א זה אומר כו'. רש"ל, ס) [לקמן לא:], ע) ל"ל דעשה דמלורע דוחה עשה דשילוח הקן אי לאו כו'. ועיין רש"ל,

---

1 בראשית יח יט

2 בראשית כג ט

אלו מציאות פרק שני בבא מציעא לא.

אסרעיף. דרך כנוסה לרבים: **ששוטפין וגאין.** לשדה מבירו: **אמר רבא לכל אבידה בו'.** מילתא בתפיה נפשיה היא דאמרה רבא בני מדרשא: **מאי למימרא.** ותיפוק ליה משום עומרין שיטען בכלל אבידה דדמו לפרעה דשה ושלמה ולמה לי לכל לרבוינהו: **רועה בדרך.** איכא תרתי למעליותא חדא דרועה ועוד דאפילו רלה לא מסתתקנא. רלה בין הכרמים איכא תרתי לגריעותא חדא דרלה ועוד דכרמים מסקבי לה. רלה בדרך איכא חדא לגריעותא דרלה ומתקלקלת בריצתה אי נמי תלך למרחקים. רועה בין הכרמים חדא לגריעותא דזימנין דמסתתקנא: **והא באבידה גופה הוי.** מפרש ואזיל לה: **באבידה קרקע.** ומייב להוליאה משום הפסד כרמים: **גינתו ונחורכתו מנין.** דהוא השבה ופטור: **דעם בעליה.** לומר לו שמור פרתך שהחזרתיה לגינתך שמצאתיה אובדת: **הכל צריך דעם בעליה.** גנב גזלן וד' שומרים שהשיבו צריכין להודיעו ואם לא הודיעו ומתה או נגנבה חייבים באחריותן דכיון דידע שאבדה ולא ידע שהושבה לא מזהר בה ולא מאכילה: **שלח.** לגבי שלוח הקן: **פרפי זמני.** ואנן תנן[ט] שלחה ומזרה שלחה ומזרה אפי' אריבע וה' פעמים חייב: **לדבר הרשות.** שאין צריך לנפור אלא לאוכלה: **לדבר מצוה מנין.** היה צריך לטהר בו את המצורע מנין שאסור באם על הבנים ת"ל תשלח: **עזב תעזוב.** פריקה: **הקם תקים.** טעינה: **חסרון כיס.** שהבהמה מתקלקלת: **משום דנשכר.** שנותנין לו שכר. דאיכא למ"ד לקמן (דף לב.) טעינה בשכר פריקה בחנם: **לא מסיימי קראי.** הי משמע טעינה והי משמע פריקה ואי כתב חדא הוה אמינא לפריקה אתא אבא טעינה לא כתב רחמנא אידך לטעינה: **למה לי למכתב אבידה.** השבת אבידה לכתוב או הא או הא ואיגמר מניה דהא כולהו אחרת ממון ישראל הוא: **לערא דמרה.** הוא העומד שם ואין יכול לטעון לבדו וכן לפרוק: **דליתא למרה בהדה.** שיטרח בהשבתה: דאיתיה

[א] באסרטיא ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה [ב]טלית בצד גדר קרדום בצד גדר ופרה רועה בין [א] הכרמים אין זו אבידה [ג]ימים זה אחר זה הרי זו אבידה [ד]ראה מים ששוטפין ובאין הרי זה גודר בפניהם אמר רבא [1]לכל אבידת אחיך [ה]לרבות אבידת קרקע א"ל רב חנניה לרבא תניא דמסייע לך ראה מים ששוטפין ובאין הרי זה גודר בפניהם א"ל אי משום הא לא תסייעי הכא במאי עסקינן בדאיכא עומרין אי דאיכא עומרין מאי למימרא לא צריכא דאית בה עומרין דצריכי לארעא מהו דתימא כיון דצריכי לארעא כי גופה דארעא דמיין קמ"ל: מצא חמור ופרה [וכו']: הא גופה קשיא אמרת מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבידה רועין בדרך הוא דלא הוו אבידה הא רצה בדרך ורועה בין הכרמים הויא אבידה אימא סיפא חמור וכליו הפוכים ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה רצה בין הכרמים הוא דהויא אבידה הא רצה בדרך ורועה בין הכרמים אין זו אבידה [ו]אמר אביי [2]יגיד עליו ריעו תנא רועה בדרך דלא הויא אבידה והוא הדין לרועה בין הכרמים תנא רצה בין הכרמים דהויא אבידה והוא הדין לרצה בדרך א"ל רבא אי יגיד עליו ריעו ליתני קילתא וכ"ש חמירתא ליתני רצה בדרך דהויא אבידה וכ"ש רצה בין הכרמים ולתני רועה בין הכרמים דלא הויא אבידה וכ"ש רועה בדרך אלא אמר רבא רצה ארצה לא קשיא [ז]הא דאפה לגבי דברא הא דאפה לגבי מתא רועה ארועה נמי לא קשיא כאן באבידת גופה כאן באבידת קרקע [ח]כי קתני רועה בדרך לא הויא אבידה הא רועה בין הכרמים הויא אבידה באבידת קרקע וכי קתני רצה בין הכרמים הויא אבידה הא רועה בין הכרמים לא הויא אבידה באבידת גופה דרצה בין הכרמים [ט]מסקבא ורועה בין הכרמים לא מסקבא ורועה בין הכרמים נהי דלא מסקבא תיפוק ליה משום אבידת קרקע [י]בדכותי ותיפוק ליה משום אבידת גופה דדלמא קטלו לה [יא]באתרא דמתרו והדר קטלי ודלמא אתרו בה אי אתרו בה [יב]ולא אזדהרו בה ודאי אבידה מדעת היא: החזירה וברחה החזירה וברחה [וכו']: א"ל ההוא מדרבנן לרבא אימא השב חדא זמנא תשיבם תרי זמני א"ל [יג]השב אפי' ק' פעמים משמע [יד]תשיבם [טו]אין לי אלא לביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מ"מ ה"ד אי דמינטרא פשיטא אי דלא מינטרא אמאי לעולם [יז]דמינטרא והא קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים וכדר' אלעזר [יח]דאמר כל צריכין דעת בעלים [3]לחוץ מהשבת אבידה שהתורה ריבתה השבות הרבה [3]שלח תשלח [יט]אימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זמני א"ל שלח [כ]אפי' מאה פעמים משמע תשלח אין לי אלא לדבר הרשות [4]לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח מ"מ א"ל ההוא מדרבנן לרבא ואימא [4]הוכח חדא זימנא תוכיח תרי זמני א"ל [כא]הוכח אפי' ק' פעמים משמע תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מנין ת"ל הוכח תוכיח [כב]מ"מ [5]עזב תעזוב עמו אין לי אלא בעליו עמו מנין ת"ל עזב תעזוב [כג]מ"מ [6]הקם תקים עמו אין לי אלא בעליו עמו מנין ת"ל הקם תקים [כד]מ"מ ולמה ליה למכתב פריקה ולמה ליה למיכתב טעינה צריכי דאי כתב רחמנא פריקה הוה אמינא משום דאיכא צער בעלי חיים ואיכא חסרון כים אבל טעינה דלאו צער בעלי חיים איכא ולא חסרון כים איכא אימא לא ואי אשמעינן טעינה משום דבשכר אבל פריקה דבחנם אימא לא צריכא ולר"ש [כה]דאמר אף טעינה בחנם מאי איכא למימר לר"ש לא מסיימי קראי למה לי למכתב הני תרתי ולמה לי למכתב אבידה צריכי דאי כתב רחמנא הני תרתי משום דצערא דמרה איתא צערא דידה איתא אבל אבידה דצערא דמרה איתא וצערא דידה ליתא אימא לא ואי אשמעינן אבידה משום דליתא למרה בהדה אבל

קורדום בצד גדר. פירשתי לעיל (כה: סד"ה ואם נטל): **למה לי למכתב רחמנא פריקה בו'.** אין לפרש למה לי לכתב כולה קרא דפריקה או דטעינה דא"כ היכי קאמר אי אשמועינן טעינה דבשכר הא משמע לקמן (דף לב.) דטעינה לא הוי בשכר אלא משום דנכתב פריקה ועוד דלא שייכא הך צריכותא אלא לקמן אלא י"ל למה לי דכתב רחמנא יתורא דמרבינן אין בעליו עמו בפריקה ולמה לי לכתב בטעינה:

לרבי שמעון לא מסיימי קראי. תימה לקמן (דף לב.) משמע דקרא דנופלים בדרך לא מסיים לר"ש דהוי בטעינה דטעוייהו עלייהו משמע ואי לא כתב אלא חד הוה מוקמי ליה בפריקה אבל קרא דרובך תחת משאו לא משמע לכ"ע אלא בפריקה וכשנכתבו שייכה ע"כ גם לר"ש קרא דנופלים בדרך הוי בטעינה וא"כ לר"ש לא יכתוב אלא חד יתורא לאין בעליו עמו בקרא דנופלים בדרך וי"ל דרובך תחת משאו נמי לא מסיים לר"ש דאפשר למשמע בטעינה דע"י שאין הרבה בני אדם לטעון מכניד המשוי על הבהמה ורובצת ולקמן לא אצטריך למימר דלא מסיימי אלא אקרא דנופלים בדרך והא דפריך לקמן (דף לב.) והא וחדלת בפריקה הוא דכתיב לא הוי אלא אליבא דרבנן דלר"ש מלי למהוי בטעינה:

אבל

[ט] ניכמות לא: וש"נ), [י] [פי' עושה כה חבורה ערוך ערך קבק], [יא] ל"ל ולא איהדרו בה מהר"ם, [יב] תוליון פז., [יג] ב"ק נז., [יד] [ב"ק שם], [טו] תוליון קמא., [טז] [לקמן לב.], [יז] [בחולין קמא.],

תורה אור השלם

1 וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג

2 יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ מְקַנֵּהוּ אַף עַל עוֹלָה: איוב לו לג

3 שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז

4 לֹא תַשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בְּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא: ויקרא יט יז

5 כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: שמות כג ה

6 לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ: דברים כב ד

הגהות הגר"א

[א] גמ' ופרה רועה בין בכרמים ג"כ העשבים וכ"ה בר"ף וס"פ (ועמ"ש רבינו בפ"מ סי' רס"ל ס"ק ה):

רבינו חננאל

איסטרטא. אמר רבה אמר קרא לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע: קתני רישא רועים בדרך אינה אבידה הא רצים בדרך ורועים בכרמים אבידה היא. וקתני סיפא רצה בכרמים הרי זו אבידה הא רועים אינה אבידה קשיא רישא אסיפא. ופריק רבא הכי רצה ופניה כלפי השדה אבידה היא וחייב להחזיר. רצה ופניה כלפי המדינה אינה אבידה. רועה בדרך ואפי' רועה בכרמים אינה אבידה אבל יש בה אבידת קרקע שאוכלת הזמורות ומפסדת הכרם והאי דקתני רצה בין הכרמים הויא אבידה באבידת גופה כי בריצתה מכין אותה זמורות הכרם ועושין בה חבורות וזהו פי' מסתקבא כי סיקוב זה לשון חבורה הוא. [ט] והא דתניא רועה בכרמים אינה אבידה בכרמי כותי' אבידת קרקע ליכא דהא קרקע כותים הוא. אבידת גופה ליכא דהא רועים מעט מעט והילוכם בניחוותא ואין סיקוב. השב אפי' ק'

[ט] עי' לעיל ד' מז ע"ב בד' רבינו גבי הא דאמרי' שם משום דמסקבא לי' לחמרא.

עין משפט נר מצוה

קנד א ב מיי' פט"ו מהל' אבידה הלכה ג ה סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף ט:

קנה א ד מיי' שם פי"א הלכה כ סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף ט:

קנו ה ו ז ח מיי' פט"ו שם הל' ג ד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רפא סעיף ב:

קנז ט י מיי' שם פי"א הל' יד טו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף א:

קנח כ מיי' פ"ד מהל' גזילה י ועיין בהשגות ומ"מ ופ"ל מהל' גזילה הל' ח סמג עשין עא טוש"ע מ"מ סי' שנה סעיף א:

קנט ל מיי' פי"א מהל' אבידה הל' טז סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסז סעיף א:

קס מ מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' ה סמג עשין סה טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ה:

קסא נ מיי' שם הל' יט:

קסב ס ע מיי' פ"ו מהל' דיעות הל' ז סמג עשין יא:

קסג פ צ מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ח סמג עשין פא טוש"ע מ"מ סי' רעב סעיף ז:

מוסף רש"י

אין לי אלא לביתו. השב מעלייתא משמע, לגינתו ולחורבתו מנין. דסגי ליה למולא בהשבתו לגינתן דבעלים (ב"ק נז.). הכל צריכין דעת בעלים. גוזב וגחל או אחד מארבעה שומרין שהחזיקו צריך להודיעו לבעלים ואם לא הודיעו חייב המחזיר בתמריותן (שם). שלח אפילו מאה פעמים משמע. שלח לעולם משמע וכבר תשלח להמי הוא דאמר, אין לי. לצרך שילוח אלא לדבר הרשות, לדבר מצוה. כגון קן יולדת וטהרת מצורע (חולין קמא.).

רבינו חננאל (המשך)

פעמים תשיבם אפי' לגינתו ולחורבתו דיו. אמר ר"א הכל צריכין דעת [בעלים] חוץ מהשבת אבידה (לבעלים) שהרי ריבתה התורה בה השבות הרבה. וכן שלח תשלח את האם חייב לשלחה אפי' ק' פעמים ואפי' צריך לה לדבר מצוה כגון טהרת מצורע וכיוצא בו אפי' הכי חייב לשלח האם וכן דין הוכח תוכיח אפי' ק' פעמים ואפי' תלמיד לרב. וכן דין עזוב תעזוב וכן הקם תקים בין בעליו עמו בין אין בעליו עמו

לא: אלו מציאות פרק שני בבא מציעא

אבל הני תרתי דאיתנהו למרייהו בהדייהו. ואע"ג דמרבינן לעיל אין בעלים עמו היינו שהוא זקן או חולה ונהי דאין יכול לעזור יכול לשכור פועלין ואימא לא קא משמע לן: **אין לי אלא משכנו.** פרשתי בהמקבל (לקמן דף קיג.): **דברה תורה כלשון בני אדם.** ולפ"ת וכי לית להו כל כהי דרשות לעיל ולגיכא דר"ש משנינן נמי לעיל דלא מסיימי קראי וכר"ה (דף ת.) דרש נמי ר"ש עשר תעשר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה וי"ל דדוקא הכא בהני תרי קראי אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם [6] משום דמוכחי קראי דכתיב די מחסורו ובאידך כתיב אשר ברכך ודרש השומל (לקמן דף לד: ושם ד"ה אגא) דאמר אם גנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל יגנב ופריך למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר התם נמי איכא הוכחה דגניבה משמע דוקא גניבה ולא אבידה [6]: **אם** יש שם ב"ד יתנה בפניהם. שיגלם לו כל מה שיעשה במלאכה שהוא עושה ואם אין ב"ד לא ישיב כיון שאם ישיב לא יהא לו אלא כפועל בטל אבל אם אינו עושה מלאכה ישיב בחנם ואע"ת לעיל דנקט או שהיתה שלו מרובה היכי דמי אי ליכא ב"ד אפילו מועטת נמי מן האבידה לא ישיב ואי בפני ב"ד כי נמי אין מרובה אלא שוה לאבידה למה יתנו ב"ד ליתן לו כל שכרו אי"כ מה ירויחו הבעלים וי"ל דנ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירא וכה"ג משני בסוף השוכר את הפועלים (לקמן דף נג:) ואע"ת דהכא משלם לכל הפחות השכירות כפועל בטל וכן משני לקמן בסוף השוכר את הפועלים (שם) גבי רועה שהיה יכול לקדם ברועים ובמקלות ש"ש בשכר וש"ח בחנם חייב וש"ש שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית ומסתמא ש"ח נמי שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעה"ב ואילו בפרק הגחל בתרא (ב"ק דף קטו:) תנן שטף נהר את חמורו וחמור חבירו הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואין משלם לו דמי חמורו שטבע וי"ל דהתם מיירי כשהיה יכול להציל ע"י הדחק דאי לאו הכי מני אמר ליה מהפקירא קניתא כדאיתא התם ועי"ל כיון שבעל החמור אם יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו ואע"ת הכא אמאי נוטל שכר וכן לקמן ש"ח שאין צריך לקדם בשכר אם קידם אמאי נוטלו מבעה"ב האמרי' פר' הכונס (שם דף נח. ושם ד"ה אי) דמבריח אדי מנכסי חבירו פטור ולגיסנא בתרא דהכונס דמבריח אדי פטור משום דלית ליה פסידא אתי שפיר דהכא אית ליה פסידא אבל לגיסנא קמא דקאמר דמבריח אדי מדעתו משמע אפילו אית ליה פסידא פטור כיון דמדעתו הוא קשה ואור"י דמבריח אדי פטור היינו דוקא שמצילו מפחד האדי שירא שיבא וקידם ברועים והבריחו דלא בדי הזיקא דבלא הצלתו יכול להיות שלא היה בא אבל מציל מפי האדי ושטף נהר חמורו ומחזיר אבידה דבדי הזיקא ובא זה והציל נוטל שכרו וא"ת דפורע חובו דשדי הנאה בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג.) ופרק בתרא דכתובות (דף קח. ושם) מחשבין ליה מבריח אדי אע"ג דבדי הזיקא ואית ליה פסידא וי"ל דהתם נמי אין מצילו מן ההפסד דמה שמלוה טורף ממנו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ולכך חשיב ליה כמבריח אדי א"ג כדמפרש טעמא בירושלמי דנדרים הוינא מפייס ליה ומחיל לי ואפי' במשכון מפייס ליה ויהיב לי משכוני ואפילו בב"ח דוחק מסיק בירושלמי והטעם נראה משום שיכול לומר הייתי מוצא אוהבים הרבה שיפרעו עבורי דהיינו מעין אותם הטעמים והא דקרי ליה בפ' ח"ה (ב"ב דף נג.) מבריח אדי נתן צרור ונטל צרור דסכר מינה מיא ואפיק מינה מיא אע"פ שמצילו מן ההפסד שהיה נהר שוטפה התם לא נקט לשון מבריח לענין שיפטר משכר הברחה אלא כלומר אין זו חזקה כיון שאין מתקן השדה אלא מגזן עליה בעלמא אלא תבא לידי קלקול ונראה שגם ר"ת סובר דלא חשיב מבריח אדי במקום שמצילו מן ההפסד שהיה מעמיד ההיא דפורע חובו דוקא במזונות אשתו כדמפרש בפ' בתרא דכתובות (דף קח. ושם) משום דאפשר שתהא עושה ואוכלת או תתפרנס מן הצדקה או מקרוביה שיתנו לה בחנם אבל שאר פריעת חוב אור"ת דאין זה מבריח אדי אלא מהגה גמור וירושלמי פליג אגמרא שלנו ולפ"ז אם השר גזל ביתו של ישראל ובא חבירו ישראל ופייס אותו בדמים מועטים אם ירצה בעה"ב ליקח ביתו ישלם דמים לחבירו וכן פסק רבינו גרשום אבל רש"י פסק שיחזיר לו ביתו חנם בפ' המקבל (גיטין דף נח:) ונראה דלא מבעיא אם קנאה בדמים שמצילו הבעלים מן ההפסד שישלמו הבעלים אלא אפי' קנאן בשויו ולא דמי למבריח אדי דאם היה משתקע בידו לא היה הבית חוזר לו לעולם ואפי' בשויו ודמי למקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמרי' שנותן שכרו עד כדי דמיהם וכ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירא ועוד גר' אפי' ידוע בודאי שאפילו לא מיהר לקנותו היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצו בין קנאן בדמים מרובים בין קנאן בדמים מועטים לא דמי למבריח אדי כיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא לידי נכרי וזה מוציאו מחזקת נכרי ומחזירו ליד ישראל נוטל מה שהגהו: **כפועל** בטל. פירשנו באיזהו נשך (לקמן דף סח. ושם ד"ה וומן): אלמנה

אבל הני תרתי דאיתנהו למרה בהדה אימא לא צריכא [6] מות יומת המכה אין לי אלא במיתה הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל [8] מות יומת מ"מ [2] הכה תכה אין לי אלא בהכאה הכתובה בהן מנין שאם אי אתה יכול להמיתן בהכאה הכתובה בהן שאתה רשאי להכותן בכל הכאה שאתה יכול ת"ל הכה תכה מ"מ [3] השב תשיב אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד משכנו שלא ברשות ב"ד מנין ת"ל [2] השב תשיב מ"מ [4] חבל תחבול אין לי אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מנין ת"ל [3] חבל תחבול מ"מ והני תרי קראי למה לי חד לכסות יום וחד לכסות לילה [5] פתח תפתח אין לי אלא לעניי עירך לעניי עיר אחרת מנין ת"ל [7] פתח תפתח מכל מקום [6] נתן תתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ה"ת"ל נתן תתן מ"מ [7] הענק תעניק [3] אין לי אלא שנתברך הבית בגללו מעניקים לא נתברך הבית בגללו מנין ת"ל הענק תעניק מ"מ ולר' אלעזר בן עזריה דאמר נתברך הבית בגללו מעניקין לו לא נתברך הבית בגללו אין מעניקין תעניק למה לי [3] דברה תורה כלשון בני אדם [5] העבט תעביטנו [7] אין לי אלא שאין לו ואינו רוצה להתפרנס אמר רחמנא תן לו דרך הלואה יש לו ואינו רוצה להתפרנס מנין ת"ל תעביטנו מ"מ ולר"ש [8] דאמר [9] יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו תעביטנו למה לי דברה תורה כלשון בני אדם: היה בטל מן הסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל (בטל): [1] (תנן) [2] נותן לו שכרו כפועל בטל מאי כפועל בטל [3] אמר אביי [4] כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה: אם יש שם ב"ד מתנה בפניהם: איסור ורב ספרא עביד עיסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פלג ליה בלא דעתיה דאיסור באפי בי תרי [9] אתא לקמי' [10] דרבה בר רב הונא א"ל [11] זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו אי נמי תרי

דחיפיה למרה. דכתיב עמו [1] אימא יחזור אחר בני אדם ויאכזר: **שאם לי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו.** והיינו סייף כגון שהיה בספינה ובורח ואתה יכול לזרוק בו חץ או לטובעו: **הכה תכה.** בעיר הנדחת: **אין לי אלא משכנו ברשות ב"ד.** דעיר הנדחת: דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד והאיש ואמרינן לקמן בפ' המקבל (דף קיג.) בשליח ב"ד הכתוב מדבר: **שלא ברשות ב"ד מנין.** דלריך השבה: סתם חבלה ע"פ ב"ד היא דלא שכיח דחליף אינש ליכנס בבית וליטול מטלטלין שלא ברשות: **חד לכסות יום וחד לכסות לילה.** בפ' המקבל (לקמן קיד:) מפרש לקרא הכי: **מתנה מועטת מנין.** אם אי אפשר לך ליתן מתנה מרובה: **אין לי אלא שנתברך הבית בגללו.** דהכי כתיב קרא אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו: דרבי אלעזר בן עזריה בקדושין (דף יח:): **שאין לו.** ממה שיתפרנס: **ואינו רוצה להתפרנס.** משלך במתנה ואמר רחמנא העבט דרך הלואה: **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משלך מנין שאתה חייב להעביטו וליפרע ממנו אחר מיתה ת"ל תעביטנו והכי מפרש בכתובות פרק מציאת האשה (דף סז:): **מאי לפועל בטל.** והלא אינו בטל שהרי טורח בהשבתה ומתניתין [2] תני נותנין לו כשיעור שיצלה פועל ליטול להתרפות ממלאכה וליעבד בטל: **לפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה** כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה כזו הכל לפי כובד המלאכה וריבוי שכר. יש מלאכה שטורחה קל ושכרה רב או חילוף: **פלג.** בסחורה ולא היו מעות אלא דבר הצריך שומת:

תרי

ע"ד הדחק דאי לאו הכי מני אמר ליה מהפקירא קניתא כדאיתא התם ועי"ל כיון שבעל החמור אם יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו ואע"ת הכא אמאי נוטל שכר וכן לקמן ש"ח שאין צריך לקדם בשכר אם קידם אמאי נוטלו מבעה"ב האמרי' פר' הכונס (שם דף נח. ושם ד"ה אי) דמבריח אדי מנכסי חבירו פטור ולגיסנא בתרא דהכונס דמבריח אדי פטור משום דלית ליה פסידא אתי שפיר דהכא אית ליה פסידא אבל לגיסנא קמא דקאמר דמבריח אדי מדעתו משמע אפילו אית ליה פסידא פטור כיון דמדעתו הוא קשה ואור"י דמבריח אדי פטור היינו דוקא שמצילו מפחד האדי שירא שיבא וקידם ברועים והבריחו דלא בדי הזיקא דבלא הצלתו יכול להיות שלא היה בא אבל מציל מפי האדי ושטף נהר חמורו ומחזיר אבידה דבדי הזיקא ובא זה והציל נוטל שכרו וא"ת דפורע חובו דשדי הנאה בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג.) ופרק בתרא דכתובות (דף קח. ושם) מחשבין ליה מבריח אדי אע"ג דבדי הזיקא ואית ליה פסידא וי"ל דהתם נמי אין מצילו מן ההפסד דמה שמלוה טורף ממנו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ולכך חשיב ליה כמבריח אדי א"ג כדמפרש טעמא בירושלמי דנדרים הוינא מפייס ליה ומחיל לי ואפי' במשכון מפייס ליה ויהיב לי משכוני ואפילו בב"ח דוחק מסיק בירושלמי והטעם נראה משום שיכול לומר הייתי מוצא אוהבים הרבה שיפרעו עבורי דהיינו מעין אותם הטעמים והא דקרי ליה בפ' ח"ה (ב"ב דף נג.) מבריח אדי נתן צרור ונטל צרור דסכר מינה מיא ואפיק מינה מיא אע"פ שמצילו מן ההפסד שהיה נהר שוטפה התם לא נקט לשון מבריח לענין שיפטר משכר הברחה אלא כלומר אין זו חזקה כיון שאין מתקן השדה אלא מגזן עליה בעלמא אלא תבא לידי קלקול ונראה שגם ר"ת סובר דלא חשיב מבריח אדי במקום שמצילו מן ההפסד שהיה מעמיד ההיא דפורע חובו דוקא במזונות אשתו כדמפרש בפ' בתרא דכתובות (דף קח. ושם) משום דאפשר שתהא עושה ואוכלת או תתפרנס מן הצדקה או מקרוביה שיתנו לה בחנם אבל שאר פריעת חוב אור"ת דאין זה מבריח אדי אלא מהגה גמור וירושלמי פליג אגמרא שלנו ולפ"ז אם השר גזל ביתו של ישראל ובא חבירו ישראל ופייס אותו בדמים מועטים אם ירצה בעה"ב ליקח ביתו ישלם דמים לחבירו וכן פסק רבינו גרשום אבל רש"י פסק שיחזיר לו ביתו חנם בפ' המקבל (גיטין דף נח:) ונראה דלא מבעיא אם קנאה בדמים שמצילו הבעלים מן ההפסד שישלמו הבעלים אלא אפי' קנאן בשויו ולא דמי למבריח אדי דאם היה משתקע בידו לא היה הבית חוזר לו לעולם ואפי' בשויו ודמי למקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמרי' שנותן שכרו עד כדי דמיהם וכ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירא ועוד גר' אפי' ידוע בודאי שאפילו לא מיהר לקנותו היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצו בין קנאן בדמים מרובים בין קנאן בדמים מועטים לא דמי למבריח אדי כיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא לידי נכרי וזה מוציאו מחזקת נכרי ומחזירו ליד ישראל נוטל מה שהגהו: **כפועל** בטל. פירשנו באיזהו נשך (לקמן דף סח. ושם ד"ה וומן): אלמנה

ואי מלאכה קשה היא כמו נגר, אם אומר לו אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים טול זה והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו נוח לו להבטל וליטול זוז, והכא נמי כי ההוא אגרת יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו, וטוליה אגרת לאחיהיב ליה, שהרי אינו עוסק במלאכה קשה אלו (בכורות כט:).

עין משפט נר מצוה

קסד א מיי' פי"ד מהל' סנהדרין הל' ח:
קסה ב ג מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ה
סמג לאוין קפז טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף טז:
קסו ד ה מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יג
סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז סעיף ו וסי' רמח סעיף ו וסי' רנא סעיף ג:
קסז ו מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה יד
סמג עשין פד:
קסח ז מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' ט סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנג סעיף י:
קסט ח מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הלכה ד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסה:
קע ט מיי' פ"ה מהל' שלוחים ושותפין הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף יז:

רבינו חננאל

וכן דין השב תשיב את העבוט וכן דין חבל תחבול בין כסות יום בין כסות לילה וכן פתח תפתח את ידך וגומר לענייך ואפי' לעניי עיר אחרת וכן דין נתן תתן לו [6] במתנה בין מרובה בין מועטת. וכן דין הענק תעניק לו ואפי' לא נתברך הבית בגללו וכן העבט תעביטנו אפי' יש לו ואינו רוצה להתפרנס: היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל תנא כפועל בטל. ואקשי' והא לאו בטל הוא דהא מתעסק להחזיר האבידה. ופירקה אביי כפועל בטל של אותה מלאכה פי' כגון שהיה חייט והניח מלאכתו והלך להשיב את האבידה ונשתהה בהשבתה כשיעור תפירת בגד ששכרו סלע לא יאמר לו כבר בטלתי ממלאכתי שיעור סלע תנה לי אלא משערין שכרו כעת שאין לו מה יתפור אלא יושב ובטל אם יבא אדם ויאמר לו הנך יושב ובטל תקח בתפירת בגד חצי סלע או תשאר בטל היום ובעת שהמלאכה מצויה כגון קרוב לרגל וכיוצא בו שכר תפירת הבגד סלע ומה שמתברר שנוטל בשעה שאין לו תפירה לתפור הוא שנוטל מבעל האבידה וכן אם יאמר לו אדם אתה חייט ואין תפירה מצויה אצלך תבוא ללבון עמי לבנים ותיקח שכירותך כך וכך וזה מפני שלא התנה בב"ד על שכרו. אבל התנה בב"ד נוטל לפי תנאו דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפני ב"ד. איסור ורב ספרא הוו שותפי בעיסקא אזל רב ספרא פלג בלא דעתיה דאיסור קמי תרי וחייביה רבא לאיתויי תלתא אי נמי תרי מיגו תלתא אי נמי תרי סהדי דפלג

מסורת הש"ס

א) ל"ל תמן לו כין מתנה מרובה כין וכו'

תורה אור השלם

1 אוֹ בְּאִיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:
במדבר לה כא
2 הִכֵּה תַכֶּה אֶת יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי חָרֶב הַחֲרֵם אֹתָהּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּהּ לְפִי חָרֶב: דברים יג טז
3 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כֹּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֻךָ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג
4 אם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ:
שמות כב כה
5 כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דַּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ:
דברים טו ח
6 נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: דברים טו י
7 הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן לוֹ: דברים טו יד

גליון הש"ס

גמ' **אתא** לקמיה דרבה בר רב הונא. עיין תוס' ב"ב מ ע"א ד"ה קיוס דגלאה דהיה לסם הגיגלפא כאן אתא לקמיה דר"ג: תוס' ד"ה דברה תורה וכו' משום דמוכחי קראי. עיי' מזרחי ריש פ' לך לך:

מוסף רש"י

אין לי. אי לא כתיב אלא יומת, אלא במיתה הכתובה בו. סייף (סנהדרין מה:). **מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו.** שאם אי אתה יכול להרגו בסייף, כגון שהיה מכשף או שהיה לו נהר מפסיק ואתה יכול לירות בו חץ או אבן (שם עב:). **מות יומת.** ריבויא הוא (שם מה:). **אין לי אלא שאין לו. משלו, ואינו רוצה להתפרנס.** משל לדקה (כתובות סז:). **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משל לדקה ומקנף עצמו ברעב (שם). **כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה.** דאם היה נוקב מרגליות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה, אם אומר לו טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר הצריך שומת, שהרי נוחה ואין בה טורח,

מסורת הש"ס

אלמנה מוכרת שלא בב"ד. וא"ת הא מסוס חיגא לו מסוס שלא תתבזה בב"ד דמפרש באלמנה ניזונת (כתובות דף לז: ושם) וי"ל דס"ל כיון דאלמנה מוכרת אע"ג דאינה שלה שלא בב"ד מסוס חיגא ה"נ שותף יטול את שלו שלא בב"ד אע"ג דליכא טעם דחיגא: **בית** דין הדיוטות. וא"ת והאמרינן התם (דף לח. ושם) אלמנה שמה לעצמה לא עשתה ולא כלום דאמרינן לה מאן שם לך הלא מכרה ע"פ ב"ד הדיוטות וי"ל כיון שלוקחת לעצמה גרמה לעולם שמעכבת מנכסי יתומים בידה אע"פ שיש ב"ד הדיוטות כיון דליכא מומחין אבל כשמוכרת לאחרים אין גרמה שמעכבת משלהם שהרי לא עכבה כלום וא"ת ומ"ש דאלמנה מוכרת לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפי' לעצמה מדאמרינן התם דא"ל מאן שם לך משמע דבב"ד יכולה לשום וקאמר נמי התם הוה גברא דאפקידו גביה כספא דיתמי אזל שמה לנפשיה בת' זוזי לסוף אייקור כו' אתא לקמיה דרבי א"ל מאן שם לך משמע דבב"ד יכול לשום ולקמן בפרק המפקיד (דף לח.) תנן המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו כו' עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו כיוצא בו גבאי לדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמם דאפילו בב"ד מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמם ושלא בב"ד אין מוכרין אפילו לאחרים וליכא למימר הא דאמר ומוכרים לאחרים בב"ד היינו ברשות ב"ד אבל אי ידעי ב"ד השומא יכול לעכב לעצמו דבירושלמי מסיק על ההוא מעשה דרבי יוחנן חקוקאה דמייתי פ"ק דפסחים (דף יג. ושם) א"ל לך ומוכרם בב"ד אלמא אע"פ שנתן לו רשות היה צריך למוכרם בב"ד וי"ל דמוכרת שלא בב"ד מסוס חיגא ו) וגבי כספא דיתמי נמי דיכול לעכב לעצמו בב"ד מצינן למימר דהיינו דוקא בדיעבד דמסוס חשב לא מהדרינן עובדא א"נ דגבי יתמי ב"ד עצמם הם מפקידין ולכך יכול לעכב לעצמו על פיהם אבל פקדון של אחרים אינו יכול לעכב לעצמו על פי ב"ד: **כבד** את ה' מהונך. הא דנקט קרא דדברי קבלה ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תירלו וכתיב את ה' אלהיך תירא מסוס דניחא ליה לאתויי קרא דכבוד:

מדברי

תרי מגו תלתא. שניים מן השלשה יבואו ויעידו לומר שלשה היינו: **אם יש שם ב"ד.** ופתם ב"ד שלשה. אלמא אין כח להפקיר ממון זה אצל זה בפחות משלשה: **גילוי מילתא.** שידעו שחלקתי בשוה: **אלמנה.** הניזונת מנכסי יתומים מוכרת למזונות: **שלא בב"ד.** ובלבד שירלו שניים שלא תמכור בזול:

מתני' מלאה ברפת. בגמרא מפרש מאי אלטריך: **היתה בגיא הקברות.** והוא כהן: **או שאמר לו אל תחזיר.** והוא במקום שהוא מותר ליגע שם: **הגך ושב לו.** הבעלים: **אבל לא לטעון.** בגמרא מפרש: **גמ'** רפת שאמרו. שגינו במשנתנו עסקינן כשאינה מתעה את הבהמה שבתוכה להיות בורחת ויוצאת: **ואינה משתמרת.** שאינה נעולה ואם בתת לנאת יוצאה: **מעיין לגוחי.** כדאמרינן לעיל (דף לח.) לגינתו ולחורבתו מגין: בריש גרסינן **והוא שעומדת בתוך לתחום** בסיפא גרסינן **והוא שעומדת חוץ לתחום: אני ה'.** אע"פ שאמרתי לך ירא את אביך אני אדון לשניכם ואם אמר לך אביך עבור על דברי לחלל שבת אל תשמע לו: **הוה אמינא לייתא ליה.** דאתי עשה דכיבוד ודחי לא תעשה דלא תוכל להתעלם: אבידה עשה ולא תעשה היא השב תשיבם לא תוכל להתעלם ט): **הוקש לבודם.** בגזירה שוה כבד את אביך כבד את ה' מהונך: **דלית ביה חסרון כיס.** אם לא יטעון: **פריקה אית בה חסרון כיס.** שהבהמה נשברת תחת משאה: **לומר לך פריקה בחנם.** אבל טעינה לא נטעוית אלא בשכר י) הלכך אי לא כתב פריקה ואתיא מק"ו מטעינה הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה טעינה בשכר אף פריקה בשכר: **לא מסיימי קראי.** למשמעות טעינה הלכך אי כתיב חד הוה אמינא לפריקה אתא: **רוכן תחת משאו.** משמע שצריך לפרוק: **דרמו אינהו וטעונייהו באורחא.** אף המשא מוטל על הקרקע שצריך לטעון:

מדברי

תרי מגו תלתא ואי נמי תרי סהדי דפלגת באפי בי תלתא א"ל מנא לך הא א"ל דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפניהם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם א"ל מי דמי התם דמפיק ממונא מהאי ומותיב להאי בעינן ב"ד אבל הכא (ח) דידיה שקלי גילוי מילתא בעלמא הוא בתרי סגי ליה תדע דתנן (ט) אאלמנה מוכרת שלא בפני ב"ד אמר ליה אביי ולאו מי אתמר עלה אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ אלמנה אינה צריכה ב"ד של מומחין בבאל צריכה בית דין של הדיוטות: **מתני'** גמצאה ברפת אין חייב בה ברה"ר חייב בה דואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה האם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו ופרק וטען פרק וטען אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב שנאמר עזב תעזב והלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו המאם היה זקן או חולה חייב מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון ר"ש אומר אף לטעון רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו אין זקוק לו שנאמר תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו: **גמ'** אמר רבא מרפת שאמרו אינה מתעה ואינה משמרת אינה מתעה מדקתני אינו חייב בה ואינה משמרת מדאיצטריך למיתני אינו חייב בה דאי סלקא דעתך משמרת השתא משכח לה אבראי מעייל לה לגואי משכח לה מגואי מבעיא אלא שמע מינה אינה משמרת שמע מינה: מצאה ברפת אינו חייב: א"ר יצחק בוהוא שעומדת תוך לתחום מכלל דברפת אפילו עומדת חוץ לתחום נמי אינו חייב בה: בבית הקברות לא יטמא לה: זת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו חאל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר 2איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' (ט) כולכם חייבין בכבודי טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה טולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה איצטריך ס"ד אמינא הואיל יוהוקש כיבוד אב ואם לכבודו יולא מקום שנאמר כאן 3כבד את אביך ואת אמך ונאמר להלן 4כבד את ה' מהונך הלכך לציית ליה קמ"ל דלא לשמע ליה: מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון: מאי אבל לא לא לטעון אילימא אבל לא לטעון כלל מאי שנא פריקה דכתיב עזב תעזב עמו טעינה נמי הכתיב 5הקם תקים עמו אלא 6מצוה מן התורה לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם אלא בשכר ר"ש אומר כאף לטעון בחנם תנינא להא דת"ר פריקה בחנם טעינה בשכר ר"ש אומר זו וזו בחנם מאי טעמייהו דרבנן דאי ס"ד כר"ש לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה ואנא אמינא ומה טעינה דלית בה צער בעלי חיים וליכא חסרון כיס חייב פריקה דאית בה צער בעלי חיים וחסרון כיס לא כל שכן אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לומר לך פריקה בחנם טעינה בשכר ורבי שמעון מאי טעמא משום דלא מסיימי קראי ורבנן אמאי לא מסיימי קראי הכא כתיב רובץ תחת משאו התם כתיב נופלין בדרך דרמו אינהו וטעונייהו באורחא משמע ורבי שמעון נופלין בדרך אינהו וטעונייהו עלוייהו משמע אמר רבא

מדברי

תורה אור השלם

1 כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: שמות כג ה

2 אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג

3 כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: שמות כ יב

4 כַּבֵּד אֶת יְיָ מֵהֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל תְּבוּאָתֶךָ: משלי ג ט

5 לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ: דברים כב ד

הגהות הב"ח

(ח) גמ' אבל הכא דידי שקלי: (ז) שם אמי ה' אלהיכם כולכם:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה לומר וכו' הלכך אי לא כתיב. כעין זה כתב רש"י בגיטין דף ז ע"ב ד"ה שיעורו:

רבינו חננאל

קמיה תלתא. אמר ליה רב ספרא מנא לך [הא] אמר ליה דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפני ב"ד אמר ליה מי דמי התם אפוקי ממונא הוא ובעי ב"ד אבל הכא דידי שקלי בתרי סגי ליה תדע דקתני אלמנה מוכרת שלא בב"ד. ואסיק' משמיה דרב נחמן בההיא דאינה צריכה ב"ד מומחה אבל צריכה (אפי') ב"ד הדיוטות: **מתני'** מצאה ברפת וכו' עד אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר לא ישמע לו. ת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר שלא ישמע לו לבטל את המצוה שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבים בכבודי אע"פ שהזהרתיך בכיבוד אב ואם אם יאמרו לך חלל שבת אל תשמע להן אלא ואת שבתותי תשמרו וכן בכל המצוות. ומקשינן טעמא

עין משפט נר מצוה

קעא א ב מיי' פי"ז מהל' אישות הל' יג [ופי"ח הל' כ] סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קג סעיף ח:

קעב ג מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' ה סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסח סעיף ב:

קעג ד מיי' פי"ח מה' אישות הלכה יח ופי"ג מהלכות רוצח הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רעב סעיף ב:

קעד ה מיי' פי"ח מהל' אבידה הל' יט ופ"ו מהלכות ממרים הל' יב סמג שם וסי' עה טוש"ע מ"מ סי' רסו סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' רמ סעיף טו:

קעה ו מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ה סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רעב סעיף ד:

קעו ז ח מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ז:

קעז ט מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' ה סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסח סעיף ג:

קעח י טוש"ע שם בהג"ה:

כ [מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' ח]:

קעט ל מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ז סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רעב סעיף ו:

מוסף רש"י

שאם אמר לו אביו. לכהן, היטמא. בנית הקברות להשיב אבדה, או שהיתה עומדת בתוך ואמר לו אל תחזיר (יבמות ו). שנאמר איש אמו ואביו תיראו וגו'. וילפינן לאו דטומאה ולאו דהשבת אבדה מלאוי דשבת (שם).

רבינו חננאל (המשך)

דכתב רחמנא הכי הא לאו הכי הוה אמינא אם יאמר לו אל תשיב ישמע לו אמאי והא כיבוד אב ואם עשה הוא שנאמר כבד את אביך והשבה היא עשה שנאמר השב תשיבם לאחיך ולא תעשה שנאמר לא תוכל להתעלם ולא אתי עשה ודחה לא תעשה ועשה. ופרקינן מהו דתימא הואיל ואיתקיש כיבוד אב ואם לכיבוד המקום שנאמר כבד את ה' מהונך אימא ניציית ליה לאבוה קמ"ל דלא: חייב לטעון ולפרוק אפי' ק' פעמים שנאמר עזב תעזב עמו. פי' פריקה אית בה חסרון כיס שאם לא תפרקה תמות הבהמה תחת משאה טעינה אין בה חסרון כיס דליכא חששא למיתת הבהמה. ישב לו בעל הבהמה ואמר לו מצוה עליך לפרוק אם תרצה לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו. היה בעל הבהמה זקן או חולה חייב. מצוה מן התורה

מדברי שניהם נלמד צער בעלי חיים דאורייתא. ופ"ת פ"כ אמאי עוקרים על המלכים ולא מדרכי האמורי (ע"ז דף יא.) וי"ל משום לכבוד מלך ונשיא עדיף כמו בל תשחית דנדחה מפני כבודם דאונקלוס (ג) שרף על ר"ג ע' מנה לורי פ"ק דע"ז (שם) ועוד דכיון דכתיב את סוסיהם תעקר קל לדחות מפני המלך: **מי לא עסקינן דאדהכי והכי בטיל משוקיה.** ופ"ת מ"מ נדרוש ק"ו מטעינה דלית בה חסרון כיס וי"ל כיון דטעינה שיש בה חסרון כיס לא הויא בשכר דמ"ש מפריקה פ"כ אף טעינה דלית בה חסרון כיס נמי הוי בחנם ופריקה נכתבה לדרוש שוס דרשה אחרת:

מכלל דת"ק סבר דזקוק לו. המקשה סבור דת"ק נמי ידרוש משאו שהוא יכול לעמוד בו ושאינו יכול לעמוד בו נהי דאין חייב לסייע בחנם משום דלית ביה מצות פריקה מ"מ בשכר חייב לסייעו משום צער בעלי חיים ופ"ת ולרבי יוסי הגלילי דסבר צער בעלי חיים לאו דאורייתא ואית ליה לקמן (דף נג.) דטעינה בשכר מ"ש טעינה מפריקה וי"ל דדרש ק"ו מחסרון כיס דלכתוב טעינה גרידא דיש טעינה שאין בו חסרון כיס וכ"ש פריקה אלא כתב פריקה לאגמורי דטעינה בשכר וכיון דטעינה שאין בה חסרון כיס הוא בשכר היכא דאית בה חסרון כיס נמי דהיינו היכא דבטיל משוקיה הוי בשכר דילפי' מטעינה דלית בה חסרון כיס והשתא לא בא להוכיח רק דצער בעלי חיים דאורייתא ולא לקיים שמכח ק"ו יש להוכיח דצער בעלי חיים דאורייתא דאפשר שק"ו הוי מחסרון כיס כדפרישית לר' יוסי ופ"ת ודלמא זקוק לו מדרבנן וי"ל דכל הסוגיא מוכחת דאי צער בעלי חיים לאו דאורייתא אינו חייב לסייעו אפי' בשכר דאמרינן בסמוך וכי ליתיה למריה בהדיה ליעבד גביה בשכר ועלולים צער בעלי חיים דאורייתא אבל אי הוי דרבנן פטור היה אפילו בשכר וכן בתר הכי דקאמר ואי אמרת לאו דאורייתא אמאי מטפל בה. ופ"ת והלא בספרי דורש שונאך אפילו שונא עובד כוכבים וי"ל דאסמכתא בעלמא היא דבערבי פסחים (פסחים דף קיג: ושם) מוקי בשונא ישראל:

ולהטעינה יין אסור אין זקוק לה. אבל שאר דברים זקוק ואפילו לטעון משום איבה: **אמאי** וחדלת. ופ"ת ולישני בחנם אבל בשכר חייב ולעולם צער בעלי חיים דאורייתא וי"ל דוחדלת משמע לגמרי:

ואי בטעינה אמאי עזוב. ולכאו' למימר דבטיל משוקיה דאם כן ריש' נמי:

לכוף יצרו. ופ"ת כיון דבערבי פסחים (שם) מוקי לה בישראל שמותר לשנאותו כגון שראה בו דבר ערוה מה שייך בו לכוף יצרו וי"ל [א] דלא מיירי בשונא דקרא: **מה** לי שונא עובד כוכבים. ה"מ לשנויי ישראל בחנם ולעובד כוכבים בשכר: מה

מדברי שניהם נלמד [ו]צער בעלי חיים דאורייתא ואפי' ר"ש לא קאמר אלא משום דלא מסיימי קראי אבל מסיימי קראי דרשי' ק"ו משום מאי לאו משום צער בעלי חיים דרשינן דלמא משום דאיכא חסרון כיס וה"ק ומה טעינה דלית בה חסרון כיס חייב פריקה דאית בה חסרון כיס לא כ"ש וטעינה אין בה חסרון כיס מי לא עסקינן דאדהכי והכי בטיל משוקיה אי נמי אתו גנבי ושקלי כל מה דאיכא בהדיה תדע דצער בעלי חיים דאורייתא דקתני סיפא ר' יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר [על] משאו אין זקוק לו שנאמר [ז]תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו לאו מכלל דת"ק סבר [ח]זקוק לו מאי טעמא לאו משום דצער בעלי חיים דאורייתא דלמא בתחת משאו פליגי דרבי יוסי סבר דרשינן תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו ורבנן סברי לא דרשינן תחת משאו תדע דצער בעלי חיים לאו דאורייתא דקתני רישא הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא מה לי איתיה למריה בהדיה ומה לי ליתיה למריה בהדיה לעולם צער בעלי חיים דאורייתא מי סברת פטור פטור לגמרי [ט] ודלמא פטור בחנם וחייב בשכר וה"ק רחמנא כי איתיה למריה בהדיה עבד גביה בחנם וכי ליתיה למריה בהדיה עבד גביה בשכר ולעולם צער בעלי חיים דאורייתא (סימ"ן בהמ"ת בהמ"ת אוה"ב שונ"א רבצ"ן) לימא מסייע ליה [י]בהמת עובד כוכבים מטפל בה כבהמת ישראל אי אמרת בשלמא צער בעלי חיים דאורייתא משום הכי מטפל בה כבהמת ישראל אלא אי אמרת צער בעלי חיים לאו דאורייתא אמאי מטפל בה כבהמת ישראל התם [יא]משום איבה הכי נמי מסתברא דקתני אם היתה טעונה יין אסור אין זקוק לה אי אמרת בשלמא לאו דאורייתא משום הכי אין זקוק לה אלא אי אמרת דאורייתא אמאי אין זקוק לה ה"ק ולהטעינה יין אסור אין זקוק לה תא שמע [יב]בהמת עובד כוכבים ומשאוי ישראל וחדלת ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא אמאי וחדלת עזב תעזב מבעי ליה [יג]לעולם צער בעלי חיים דאורייתא התם בטעינה אי הכי אימא סיפא [יד]בהמת ישראל ומשאוי עובד כוכבים עזב תעזב ואי בטעינה אמאי עזב תעזב משום צערא דישראל אי הכי אפילו רישא נמי רישא [טו]בחמר עובד כוכבים סיפא בחמר ישראל מאי פסקת סתמא דמלתא אינש בתר חמריה אזיל והא וחדלת ועזב תעזב בפריקה הוא דכתיבי [טז]א"ל הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר [יז]צער בעלי חיים לאו דאורייתא ת"ש [יח]אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף ליה אפ"ה כדי לכוף את יצרו עדיף ת"ש [יט]שונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא עובד כוכבים אי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא מה לי שונא ישראל ומה לי שונא עובד כוכבים מי סברת אשונא דקרא קאי אשונא [כ]דמתניתין קאי תא שמע רובץ

מדברי שניהם. מדקאמרי תרוייהו פריקה עדיפא: **ואפילו ר"ש לא קאמר.** דאלטריך למכתב פריקה: **אלא משום דלא מסיימי קראי.** לטעינה: **לאו משום צער בעלי חיים.** והכי יליף מה טעינה דליכא צער בעלי חיים חייב פריקה דאיכא צער בעלי חיים לא כ"ש: **מי לא עסקינן.** וכי אין המקשה מדבר אף בהולך לסחורה דאדהכי בטיל משוקיה: **תדע.** דלרבנן דפליגי עליה דר"ש ולר"ש צער בעלי חיים דאורייתא: **מכלל דת"ק.** דרבי יוסי הגלילי דבנן ור"ש: **זקוק לו.** ואמאי זקוק לו אי משום מצות עזב תעזב הא כתיב משאו הראוי לו אלא משום צער בעלי חיים: **לא דרשינן משאו.** למשא הראוי לו דמשאו כל משא שעליו משמע: **ותדע.** דהכי הוא כדאמינא לך דצער בעלי חיים לאו דאורייתא: **עביד גביה.** משום צער בעלי חיים ועל כורחו יטול שכר: **לימא מסייע ליה.** לרבא דאמר לעיל צער בעלי חיים דאורייתא: **מטפל בה.** לפרוק משאו: **אי אמרת** (ט) **לאו דאורייתא.** וטעמא משום איבה הוא משה"ה אין זקוק לה שיכול להשמט ולומר דבר איסור הוא לנו: **ה"ק ולהטעינה.** ולעולם דאורייתא וריש' תנא מטפל בה בין בפריקה בין בטעינה פריקה משום צער בעלי חיים וטעינה משום איבה ולהטעינה יין אסור דלאו לערא איכא ולאו איבה איכא אין זקוק לה: **הכא בטעינה.** לקמיה פריך הא בפריקה כתיב: **משום לערא דישראל.** שלריך להשהות שם: **בחמר עובד כוכבים.** ואין בעל המשא שם ועל העובד כוכבים לטעון: **מאי פסקת.** וכי פסקת הדבר כן דכל בהמת עובד כוכבים הוי חמר עובד כוכבים וכל בהמת ישראל הוי חמר ישראל: **שונא שאמרו.** קס"ד שונא שאמרו אשונא דקרא קאי דמשמעי בפריקה כי תראה חמור שונאך רובץ וגו' (ז): **אשונא דמתניתין קאי.** אלא מתניתא דלעיל דשונא לטעון הוא: רובץ

מסורת הש"ס

(א) [שבת קכח:], (ב) [ל"ל אלא הא מנין], (ג) [שבת קנד:], (ד) [תוספתא פ"ב], (ה) פסחים קיג: [תוספתא שם], (ו) ל"ל דמתניתא, (ז) [שמות כג],

תורה אור השלם

1 כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: שמות כג ה

הגהות הב"ח

(ח) גמ' פטור לגמרי דלמא כל"ל ותוס' ר' נמתק: (ט) רש"י ד"ה אי אמרת בשלמא לאו: (י) תוס' ד"ה מדברי וכו' דאונקלוס הגר שרף:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה לכוף. וי"ל כו'. נ"ב כ"ל דא"ל להקדיש אבל מ"מ חייב כמש"ש:

מוסף רש"י

צער בעלי חיים דאורייתא. שנאמר עזוב תעזוב עמו ולוקח מאן דדרים טעמא דקרא משום צער בעלי חיים (שבת קכח:).

עין משפט נר מצוה

קפ א מיי' פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ז סמג עשין פז טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ז:

קפא ב ג מיי' שם הל' ט ועיין בכ"מ טוש"ע שם סעיף ט:

קפב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

קפג ה מיי' שם הל' יג ועיין בכ"מ טוש"ע שם סעיף ט בהגה"ה:

קפד ו מיי' שם הל' ט ועיין בהג"ל טוש"ע שם סעיף ט:

קפה ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

קפו ח מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף י:

קפז ט מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו חננאל

לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם אלא בשכר. ר' שמעון אומר אף לטעון בחנם משום דלא מסיימי קראי איזהו לפרוק ואיזהו לטעון הילכך שניהם בחנם. אמר רבא מדברי שניהם נלמד צער בעלי חיים דאורי' מדאמרי' פריקה דברי הכל בחנם: ר' יוסי הגלילי אומר אם הטעינו יותר ממשאו ונפל אין נזקק לו שנאמר תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו. בחמת עובד כוכבים מטפל בה כבהמת ישראל משום איבה. בהמת עובד כוכבים ועובד כוכבים מחמר אחריה ומשאוי של ישראל וצריך לטעון אין זקוק לו שנא' וחדלת. אבל ישראל מחמר אחרי בהמתו והמשאו לעובד כוכבים עזב תעזוב עמו. ומקשי' והא תרוייהו וחדלת עזב תעזב בפריקה הוא דכתיב ביה ואוקימנא כר' יוסי הגלילי דסבר צער בעלי חיים לאו דאורייתא. אוהב צריך לסייעו בפריקה והשונא צריך לסייעו בטעינה יניח האוהב ויסייע השונא כדי לכוף את יצרו לשלום. ופשוטה היא:

רובץ. מקרה הוא לו שרובץ תחת משאו בפעם הזאת: **ולא רבצן.** הרגיל בכך: **ולא מפורק.** והוא לריך טעינה. ולקמן פריך הכתיב הקם תקיים: **יכול מרחוק.** והטיל עליו שילוך אם: **מדדה עמו.** לאחר שהטעינו שמא יחזור ויפול: **גמ' מנא הני מילי.** דשלו קודם: **לא יהיה בך אביון.** הזהר מן עניות: **לא המקיים בעצמו בך.** אף על פי שלא הטילו עליו הכתוב יש לאדם ליכנס לפיס משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם אם לא בהפסד מוליח ואם תמיד מדקדק פורק מעליו עול ג"ח ולדקה ואוף שיצטרך לבריות: **שלמדו חכמה.** סברת טעמי המשנה ולהבין שלא יהו סותרות זו את זו וטעמי איסור והיתר והחיוב והפטור והוא נקרא גמרא: **מקרא.** תורה נביאים וכתובים: **משנה.** כמו שהן שנויות ואין טעמן מפורש בהן: **לא שרוב חכמתו הימנו.** אם מקרא אם משנה אם גמרא: **האיר עיניו.** שהודיעו טעם משנה אחת שלא יכול להבין: **דאסברן וזהמא ליסטרון.** בסדר טהרות (כלים פי"ג משנה ג ופכ"ה משנה ג) היא שנויה ולא הייתי יודע מה כלי הוא ולמדני שהוא כף גדולה שמסלקין בו זוהם הקדירה והקלחת לגדלין: **קרע מאניה.** קרע שאין מתאחה כדין תלמיד על הרב: **אחד יורד לאמת השחי.** משנה היא במסכת תמיד (פרק ג משנה ו) אלא הנכנסים שחרית לפתוח דלתות ההיכל מי שזכה בדישון מזבח הפנימי כו' ושני מפתחות בידו אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון. אחד מן המפתחות הללו פותח פשפש הצפוי שאצל פתח ההיכל בקרן מזרחית לפונית של אולם והיכל כדתנן התם שני פשפשים היה לו לשער הגדול אחד לצפון ההיכל והאולם ואחד לדרומו ואותו שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם כדמפרש התם ואותו פשפש שבצפון והוא[ט] לפתח שבזוית האולם שאצל חמש אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל ולא סובבת בו ואותו מפתח של אותו הפתח יורד לאמת השחי. פשפשים פתחים קטנים כמין כיפות קטנות מלכו כעובי רוחב הכותל ולא סובבת בו פוסטי"ר בלע"ז. אחד יורד לאמת השחי הבא לפתוח בו שחרית ט)[פשפש שבזוית האולם] עומד מבחוץ בתוך האולם ומכניס ידו בחור שבכותל **עד בית שחיו ופותח: ואחד פותח כיון.** לאחר שנכנס בזה[ט] ובא לו לתא אשר על פני אחת עשרה אמה של אולם וקלת מן ההיכל ופותח במפתח שני ולא אחד שמן התא להיכל מהר בלא טורח כשאר פתחים ונכנס להיכל לפתוח דלתות ההיכל: **כיון.** כמו בימי

[1] רובץ ולא רבצן רובץ ולא עומד תחת משאו ולא מפורק תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא מה לי רובץ ומה לי רבצן ומה לי עומד הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר צער בעלי חיים דרבנן ה"נ מסתברא דקתני תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא רבי יוסי הגלילי ש"מ ומי מצית מוקמת לה כרבי יוסי הגלילי והא קתני סיפא תחת משאו ולא מפורק מאי לא מפורק אילימא לא מפורק כלל הא כתיב [2]הקם תקים עמו אלא פשיטא לא מפורק בחנם אלא בשכר מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא רבנן לעולם ר' יוסי הגלילי היא ובטעינה סבר לה כרבנן ת"ר [א] [1]כי תראה יכול אפי' מרחוק ת"ל [3]כי תפגע אי כי תפגע יכול פגיעה ממש ת"ל כי תראה ואיזו היא ראייה שיש בה פגיעה [4]שיערו חכמים אחד משבע ומחצה במיל וזה הוא ריס תנא [5]ומדדה עמו עד פרסה אמר רבה בר בר חנה [6]ונוטל שכר: **מתני'** [6]דאבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת אבדתו ואבדת רבו שלו קודם [7]אבדת אביו ואבדת רבו של רבו קודמת שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא [8]ואם אביו [ב] חכם של אביו קודמת [9]היה אביו ורבו נושאין משאוי מניח את של רבו ואחר כך מניח את של אביו [10]היה אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו [11]ואם אביו חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו: **גמ'** מנא הני מילי [12]אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא [4]אפס כי לא יהיה בך אביון [13]שלך קודם לשל כל אדם ואמר רב יהודה אמר רב [5]כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך: היה אביו ורבו נושאין משאוי וכו': [14]תנו רבנן רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי ר"מ [7]רבי יהודה אומר [8]כל שרוב חכמתו הימנו רבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זה הוא רבו אמר רבא כגון [9]רב סחורה דאסברן [10]זוהמא ליסטרון שמואל קרע מאניה עליה ההוא מרבנן דאסבריה [11]אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון אמר עולא [12]תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה [13]ולענין אבדה במקום אביו אינן חוזרין אלא לרבו מובהק קבעי מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מאי אמר ליה חסדא חסדא לא צריכנא לך את צריכת לי עד ארבעין שנין איקפדי אהדדי ולא עיילי לגבי הדדי יתיב רב חסדא ארבעין תעניתא משום דחלש דעתיה דרב הונא יתיב רב הונא ארבעין תעניתא משום דחשדיה לרב חסדא איתמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן הלכה כרבי יהודה רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת הלכה כרבי יוסי ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן [15]הלכה כסתם משנה ותנן רבו שלמדו חכמה מאי חכמה רוב חכמתו ת"ר העוסקין במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ונוטלין עליה שכר [5]גמרא אין לך מדה גדולה מזו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן גמרא הא גופא קשיא אמרת בגמרא אין לך מדה גדולה מזו והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא אמר רבי יוחנן

מה לי רבצן. ולא"ת ולישני רובץ בחנם רבצן בשכר דה"נ משני ולא מפורק בחנם אלא בשכר וי"ל דניחא ליה לשנויי לאתי כרבי יוסי הגלילי כדמוכח לאתיא כוותיה: **ונוטל שכר.** בתמה שמדדה וצפריקה מיירי שירא פן ירבצן דאי בטעינה פשיטא דהא טעינה גופה בשכר וכל שכן מה שמדדה:

[1] **וזהו** רים. אית דגרסי רוס דשבע ומתלה רוס עולה [ב] אלפים דהוי שיעור מיל כדמוכח בפרק שני שעירי (יומא דף סז.) גבי סוכות דשעיר המשתלח: **אבדתו** קודמת. ולא"ת אבדתו ואבדת רבו וכבוד אביו אי איזהו קודם אי אבדתו אלא כבוד אביו עדיף למאן דאמר בפ"ק דקדושין (דף לב. ושם) משל בן ואם כבוד אביו אלא אבדת רבו קודמת כדאמר לעיל[ט] אני ה' ויש לומר אבדתו קודמת דהיכא דאביו נהנה מגוף הבהמה חייב לכבדו כגון שאוכל לי בהמתך אבל הניחה ליאבד ותביא לי לאכול שגם לאב קשה האבדה אלא שרוצה לאכול[ט]:

ומקרעין זה על זה. אף על פי שאינו יודע יותר לפי שלומדין זה מזה ואם תאמר דאמרינן בפרק האורג (שבת דף קה: ושם) חייב לקרוע על אדם כשר אפילו לא היה בשעת יציאת נשמה [ג] ויש לומר דהכא מיירי בקרע שאינו מתאחה כדין תלמיד על רבו וכן פירש רש"י: אחיכם

[ט] כן מנואר בירושלמי בפוף פרקין. [ב] כ"ה גירסת רביט זומליסטרון בתיבה אחת וכ"ה גי' הערוך בערך זמלסטר וע"ש עוד גירסת אחרת. [ג] נראה דאינו שייך כאן רק מקומו לגיל אצל דברי ר"מ. [ד] וכן הוגה בשמ"ק ובשו"ת מהרי"ק בשורש קס"ט דרבינו פסק כר' יוסי:

קפח א מיי' פי"ג מהל' רוצח ה"ו סמג עשין פא טוש"ע חו"מ סי' רעב סעיף ה:
קפט ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ד:
קצ ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ו:
קצא ד מיי' פי"ג מהל' אבידה הלכה מ סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סי' רסד ס"ג:
קצב ה ו מיי' שם ה"ב וס"ה מהלכות מ"מ הלכה ג סמג שם טור ש"ע שם ס"ג וטור ש"ע י"ד סי' רמב סג"ד:
קצג ז מיי' פ"ה מהל' מ"מ ה"ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמב סג"ד:
קצד ח ט מיי' שם וס"מ מהל' מתנות עניים הל' יח סמג שם וסי' קסב טוש"ע שם וסי' רנב ס"ט:
קצה י מיי' פי"ג מהל' אבידה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסד ס"ג וטוש"ע יו"ד סי' רמב סג"ה:
קצו כ טוש"ע מ"מ שם:
קצז ל מיי' פי"ג מהל' אבידה הל' ב וס"ה מהל' מ"מ הל' ט סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסד ס"ב וטוש"ע יו"ד סי' רמב סעיף ב:
קצח מ מיי' פ"ה מהל' מ"מ ופ"ט מהל' אבל ה"י"ח סמג עשין יב עד פב טוש"ע יו"ד סי' רמב ס"ל וסי' שם ס"ז וסעיף ח:
קצט נ מיי' פי"ג מהל' אבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' רסד סעיף ב:
ר ס מיי' פ"ג מהל' מ"מ הלכה יא סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו ס"ד:

לעזי רש"י

פרשטי"ר [פרשטירנ"א]. דלת קטנה, פתח צדדי.

מוסף רש"י

לא יהיה בך אביון. לא תביא עצמך לידי עניות (לעיל ל:) הזהר בעצמך שלא תבא לידי עניות (סנהדרין סד:). **תלמיד וצריך לו רבו.** ללמוד ממנו (חולין פח:, עי"ש). **הלכה כסתם משנה.** רבי הוא סידר המשנה וכשלקה דבריו מכם ושנו בעניינו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהם כדי שלא יהו שניים מפי יחיד וגראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:).

רבינו חננאל (המשך)

מפתח אחד היה מכניס ידו ופותח בו מיד והאחר לא יכול לפתוח בו עד שהיה מורידי ידו עד שחיו וכך היה פותח וכן הוא מפורש בתלמוד ארץ ישראל ט) הנה שמואל לא למד ממנו אלא פירוש משנה זו בלבד וכיון ששמע שמת קרע

תורה אור השלם

1 כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: שמות כג ה
2 לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ:
דברים כב ד
3 כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אֹיִבְךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תֹּעֶה הָשֵׁב תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ: שמות כג ד
4 אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן כִּי בָרֵךְ יְבָרֶכְךָ יְיָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
דברים טו ד

הגהות הב"ח

(ט) רש"י ד"ה ואחד פותח כיון לאחר שנכנס בזה. נ"ב אבל הר' עובדיה פי' שאותן שני מפתחות היו שניהם בפשפש הצפוי וע"ש:

הגהות הגר"א

[א] גמרא ת"ל לא תראה כו' ממש ת"ל לא תראה. כל"ל (והוא בדברים כב וכן הוא בספרי שם וא"ש דב' המקראות כתיבי גבי אביד ומוציאין זה לזה ועיין ריטב"א ושיטה מקובצת והגהג"א מ"מ סי' רע"ב ס"ק ב): [ב] במשנה מכס. נ"ב גירס' הרי"ף וש"פ כאן שקול נגד רבו: [ג] תוס' ד"ה ומקרעין. וי"ל כו'. נ"ב ומתב"ש מולק וכ' לוקא ברבו מובהק (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' רמב ס"ק סט):

רבינו חננאל

ת"ר כי תראה יכול מרחוק ת"ל כי תפגע יכול פגיעה ממש פגיא בפנים ת"ל כי תראה הם כיצד ראיה שיש בה פגיעה שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל וזהו ריס. ומדדה עמו עד פרסה ונוטל שכרו. קיימא לן פריקה בחנם לדברי הכל וטעינה בשכר כרבנן: **מתני'** אבדתו ואבדת אביו וכו' אבדת רבו שלו קודמת. פי' יניח שלו אביו ויניח של רבו וישיב את שלו שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון. והמדקדק שלא יבא לידי עניות סוף בא לידי כך: ת"ר רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל שרוב חכמתו מהנו ור' יוסי [אמר] אפי' לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו. אע"ג דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה רב ששת דהוא בתרא אמר הלכה כר' יוסי. ועוד הנה שמואל עשה כמותו וקרע על ההוא מרבנן דאסבריה הא דתנן במסכת תמיד פ' אמר להן הממונה ושני מפתחות אחד יורד אמת השחי ואחד פותח כיון פירש לו

עליו כאשר קורע התלמיד על רבו. וכן פירש רבא כי רבו כגון רב סחורה דאסברן זומליסטרון ג) פי' התרוד שמהפך בה בשר בתוך הצלחת נקראת זומליסטרון: ובתלמוד ארץ ישראל ג) רב כר"מ חד בר נש פתח פומיה דרב ושמע דדמך ובזע עלוהה. ומתניתין נמי כר' יוסי דייקא ד) והא דאוקימנא כר' יהודה שינויא הוא: ת"ר העוסק במקרא פי' במקרא בלבד ואין מתעסק בה בתלמוד מדה שאינה מדה היא שהרי לא נתעסק גם בפתרון המצות. במשנה מדה שנוטלין עליה שכר פי' המתעסק בפתרון המשנה שיש בה הרבה מן המצות שהן

בימי

אחיכם אלו בעלי מקרא. שאינם יודעים דיינים והוראות כי אם על פי בעלי גמרא שונאיכם אלו בעלי משנה שסבורים לידע כמו בעלי גמרא ואינם יודעים בירור הדבר מנדיכם אלו ע"ה שסונאים ת"ח ושמע תאמר אבד סברן ת"ל ונראה בשמחתכם ישראל ישמחו ועובדי כוכבים יבושו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד. אית דלא גרסי או שאבדו משום דבאבידה ליכא כפל ויש לישב שכך טועין הנפקד ואחר כך נמצא הגנב אי נמי אינו יודעים שנגנבו מתוך ביתו אך אין אנו יודעים אם פשע או שאבדו שאנו יודעין שנאבד ממנו אך לא ידעינן אם על ידי גניבה או על ידי דבר אחר:

נגנבו. ה"ה אם אמר פשעתי שהכפל שנו כדאמר בגמרא מגו דאי בעי פטר נפשיה בגניבה אלא אורחא דמילתא נקט נגנבו שהוא רגילות לטעון דבר שהוא פטור אע"פ שהוא רוצה לשלם וריב"ן פי' דמתני' נמי ה"פ דהנפקד אומר שנגנבו בפשיעה ולא רצה לישבע היינו ולא רצה לישבע לשקר: **כגון פירות** דקל דעבידי דאתו. ול"ת והכא אפילו אי עבידי לאתו היאך יקנה הכפל במעות ששילם והלא מעות אינן קונות אלא למיקם עליה במי שפרע ועוד מאי קפריך בסמוך מי יימר דמיגנבא והלא כששילם כבר נגנבה והול"ל מי יימר דנגנבה פירוש שכבר נגנבה שמא נאבדה ויש לומר דהמקשה סבר דבשעת משיכה הקנה לו הפרה לקנות הכפל כשיבא ואע"ג דבפרק מי שמת (נ"ב דף קמו:) אמרי' דבדקל לפירות אפילו רבנן מודו דקני היינו משום דעבידי לאתו אבל הכא דלא עבידו לאתא אפילו לר' מאיר לא קני וקשה דבפ' השולח (גיטין מב: ושם) מיבעיא לן בעבד שמכרו רבו לקנס דדילמא אפילו לר' מאיר לא יועיל משום דלא עבידא לאתי דמנגח או דילמא אפילו לרבנן יועיל משום דהא קאי עבדא והוי כדקל לפירותיו והכא פשיטא ליה דלא מהני פרה לכפילא ואפילו לר"מ וי"ל דשמא התם שכיח טפי מהכא אי נמי הכא פריך אם תימצי לומר בעבד שמכרו רבו לקנס דלא מהני לר"מ ומשני נעשה כאומר לו לכשתגנב ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו שגוף הפרה מכר לו דהשתא הכפל שלו ממילא[מ]: **שונאיכם אלו בעלי משנה.** ששונאין בעלי גמרא לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם כדאמרינן במסכת סוטה (דף כב.) התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם: **מנדיכם אלו ע"ה.** שת"ח שונאין ומתועבין להן כנדה: **שמח תאמר אבד סברם.** של אלו שהרי כתיב למען שמי יכבד ה'[נ] דמשמע שהם אומרים אבד אין הדבר כן: **ת"ל ונראה בשמחתכם.** ולא נאמר ונראה בשמחתכם כך אמר הנביא אני ואחיכם שונאיכם ומנדיכם כולנו נראה בשמחתכם: **והם יבושו.** אותם שהם עובדי כוכבים שאינם ממנו ואינן נקראין על שם ישראל הם יבושו וישראל ישמחו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד. ולא רצה לישבע. שבועת שומרים שלא פשע בה ושלא שלח בה יד שהיה יכול ליפטר בשבועה זו שהרי אמרו כו': **למי שהפקדון אצלו.** לכיון דשילם קנה כל תשלומיה. ובגמרא[מ] מפרש טעמא: **גמ' דמקני ליה כפילא.** הבעלים מקנין לשומר כפל העתיד להשתלם כדאמר לקמן שבשעה שמסרה לו לשמור על מנת כן מסרה שאם תגנב וירצה וישלם יהא כפל שלו: **אימר לא מקנה ליה כפילא.** לא מסרה לו מתחילה על מנת כן: **דלא נפיש כפלייהו.** שאין באין לידי הרבעה וחמשה שאינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד: **מקיף לה רמי כו'.** א] אמתניתין קא מתמה: **והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.** והיאך הקנו לו בעלים כפל זה שעדיין לא נתחייב בו גנב: **ואפילו לר' מאיר דאמר.** בפ"ג דקדושין (דף סג.) הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר איכא למיגמר מינה מוכר פירות דקל לחבירו עד שלא באו לעולם דאפליגו בה רב הונא ורב נחמן לקמן באיזהו נשך (דף סו:): **דעבידי דאתו גרסינן:**

מי

בימי רבי נשנית משנה זו. הא דקתני גמרא אין לך מדה גדולה ממזו לפי[מ] שמשרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות[נ] ממתן עול שעבוד מלכיות וגזירות שהיו גוחלין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי המחולקים עד ימיו של רבי שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטוניינוס מלך רומי כדאמרינן בע"ז (דף י:) ונתו מלרה ושלח וקבץ כל תלמידי אדם ישראל ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימנים הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראוין לקיים וסידרו המסכתות דברי זזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו שיתנו לב לטעמי המשנה: **שבקו רובי עלמא מתני'.** מלחזור על גרסת משנתם: **ואזלו בתר גמרא.** לחשוב בסברא: **הדר דרש להו הוי רב למשנה.** לפי שיראת פן ישתכחו המשניות ויתליפו שמות החכמים ובמקום חיוב יאמרו פטור ובמקום אסור יאמרו מותר: **מאי דרוש.** מתחילה כשהדרש שגמרא גדול: **לעמי פשעם.** עמי דהיינו ת"ח את חטאתם אי קורא פשע שהיה להם לתת לב בטעמי משנתם שיברורו להם על העיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר: **ונביא יעקב.** אחר העם: **חטאתם.** אפילו פשע שלהם אי קורא חטאת: **הוי זהיר בתלמוד.** בגמרא שהיא תירוץ [טעמי] המשניות או אם תשמע דבר משנה מרבך הזהר לשאול טעמיו ומי שנאה: **ששגגת תלמוד.** אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך שלא ידעת טעם המשנה ונתת בה טעם אחר ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שבא לידך ונמצת הימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דמית לה מעשה הבא לידך: **עולה זדון.** ענוש אתה עליה כמזיד שזדון הוא בידך שלא שאלת טעם מרבך: **אלו ת"ת.** ששימשו חכמים הרבה ללמדם טעמי משנתם זה בזו וזה בזו שאין הכל בקיאין בשוין:

[מ] בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כולא עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רב למשנה יותר מן הגמרא מאי דרוש כדדריש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב [1]הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים [2]ששגגות נעשות להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן[3] ר' יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון דרש ר' יהודה בר' אלעאי מאי דכתיב [2]שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים [אמרו] אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם [4]אלו עמי הארץ שמא תאמר פסק סברם ובטל סיכום ת"ל ונראה בשמחתכם שמא תאמר ישראל יבושו תלמוד לומר והם יבושו עובדי כוכבים יבושו וישראל ישמחו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד [7]אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע [א]שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא [ב]נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם [ג]למי שהפקדון אצלו [ד]נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון: **גמ'** למה ליה למתני בהמה ולמה ליה למתני כלים צריכי דאי תנא בהמה הוה אמינא בהמה הוא דמקני ליה כפילא משום דנפיש טירחה לעיולה ולאפוקה אבל כלים דלא נפיש טירחייהו אימא לא מקני ליה כפילא ואי תנא כלים הוה אמינא כלים הוא דקמקני ליה כפילא משום דלא נפיש כפלייהו אבל בהמה דכי טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' אימא לא מקני ליה כפילא צריכא מתקיף לה רמי בר חמא והא [ה]אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו [ו]לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו אבל הכא מי

מסורת הש"ס

[מ] [עיין תוספות בבא קמא לד: ד"ה בימי וכו'].
[נ] [דונמתו סנהדרין קג:].
[נ] מכות פרק ד משנה יג.
[ד] כ"ק קק., [ה] יבמות נ:.
קדושין סב: ניטין יג.: מב: ב"ב עט: קמ: קלא. קמא: קמ., [1] [סוטה מז: סנהדרין פח:], [2] [שעיה סו:], [3] [לקמן לד.], [4] [ועי' תוספות ב"ב עט: ד"ה אימור],

תורה אור השלם

1 קְרָא בַגָּרוֹן אַל תֶּחְשֹׂךְ כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם:
ישעיהו נח א

2 שִׁמְעוּ דְּבַר יְיָ הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחִיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְיָ וְנֵרָאֶה בְשִׂמְחָתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ:
ישעיהו סו ה

גליון הש"ם

גמ' אלו עמי הארץ. עי' סוטה דף כב ע"א תוס' ד"ה רבי שמואל: **רש"י** ד"ה בימי וכו' שמשרבו תלמידי. ועיין תוס' דף נח ע"א תוספות ד"ה יוסי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) ברש"י ד"ה מתקיף לה רמי. נ"ב עיין הליכות עולם דף ז' ע"ב ודף ח' ע"א ובדברי בעל יפין שמועה סס יעוס"ה ז' ע"ב בד"ה ה"ע ומלינו מתקיף וכו':

רבינו חננאל (המשך)

דבר קל לא רצה להורות בפני רב הונא רבו. בעא מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מהו כלומר תלמיד חריף שרבו נהנה ממנו ומשאילות התלמיד ומחקריו מוסיף הרב חכמה כדאמר [בסנהדרין פח.] הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם תלמיד כגון זה אצל רבו יניח אבידת אביו ויחזיר או לא וחשב רב הונא בדעתו כי רב (הונא) [חסדא] על עצמו שאל וכי הוא כענין תלמיד שצריך לו רבו ובעם והשיבו חסדא חסדא לא צריכנא לך ולא לחיידוך ולא לפלפולך אנת צריך לקבל ממני עד מלאת לך לפני מ' שנה שבמלאת מ' שנה עומד התלמיד על דעת רבו כדכתיב ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר וגו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו': איקפדו להדדי ולא עול לגבי [הדדי]. רב הונא יתיב ארבעין תעניתא דחשדיה לרב חסדא. רב חסדא יתיב ארבעין תעניתא משום דחלש דעתיה דרב הונא. דרש ר' יהודה בר' אלעי שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים וכו':

הדרן עלך אלו מציאות

מסורת הש"ס

[מ] [עיין תוספות בבא קמא לד: ד"ה בימי וכו'],
[נ] [דונמתו סנהדרין קג:],
[נ] מכות פרק ד משנה יג,
[ד] כ"ק קק., [ה] יבמות נ:.
קדושין סב: ניטין יג.: מב: ב"ב עט: קמ: קלא. קמא: קמ., [1] [סוטה מז: סנהדרין פח:], [2] [שעיה סו:],
[3] [לקמן לד.], [4] [ועי' תוספות ב"ב עט: ד"ה אימור],

מוסף רש"י

הוי זהיר בתלמוד. לפלפל ולחקור דקדוקין, ששגגת תלמוד עולה זדון. שמתוך שאין מדקדקין בלמוד ומורין הוראה אלא כדין נעשה חדון, לפי שתלמידי חכמים הבאנות נעשה להם חדונות, נ"א אם נכשלת בה אפילו בשוגג חשוב כמזיד שהיה לך לדקדק ולשמוע עד סופה (אבות פ"ד מי"ב).
הדרן עלך אלו מציאות שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא. ויכול היה ליפטר בשבועה (ב"ק קח.).

רבינו חננאל

קבלה והן תלויות במשניות החיצונות וכשהוא מתעסק במשנה צריך לעיין באותן הברייתות כולן ופתרוני החכמים יש לו בזה שכר מצוה. אבל המתעסק בתלמוד ומורה ומבאר המצות כתקנן ומגיד הלכה למעשה אין לך מדה גדולה מזו כי בתלמוד פתרון התורה והמשנה והמצוה שהן בקבלה הלכה למשה מסיני. ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד פי' הוי רץ למשנה שהיא מדה ונוטלין עליה שכר והשוגג אינו נדון בה כמזיד אבל המתעסק בתלמוד אפי' השגגות חשובות עליו כזדונות שהיה לו לדקדק על עצמו שלא יכשל אפי' בשגגה לפי שמדקדקין עליו אפי' כחוט השערה שנאמר וסביביו נשערה מאד מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפי' כחוט השערה ומי יכול להשמר כל זה וכבר פירשנוהו הוי זהיר בתלמוד ששגגת התלמוד עולה זדון הוי זהיר אתה המתעסק בתלמוד ששגגתו עולה לך זדון וכו' יהודה בר' אלעי דדרש הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות וכו'. אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מלפני זה וקורעין זה על זה וכו'. פי' כיון שנרשאין זה עם זה בהלכה לומדין זה מזה טעמי' הרבה כרבו הוא חשוב כל אחד לחבירו לפיכך עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה אבל לענין השבת אבידה אינו מניח של אביו ומחזיר לרבו אלא אם הוא רבו מובהק. רב חסדא הוא תלמיד רב הונא דגרסי' בעירובין בתחלת פרק הדר עם הנכרי בחצר. אמר רב יוסף ביעתא בכותתא בעאי מרב חסדא בשני רב הונא ולא פשט לי. פי' מפני שיש בכותח כמכא דחלבא הוצרך לשאול אם הוא מותר שיאכל ביצת שחוטה בכותח אי לא כלומר ביצת שחוטה כבשר היא וכיון שיש בכותח חלב נמצא כאילו אוכל בשר בחלב ואסור אי לא ואע"ג דדבר ברור הוא דתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב אפי' הכי זה שהוא

המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע וכו' עד למי משלם למי שהפקדון אצלו וכן הלכה. ומקשי' והא אין [אדם] מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם כלומר האיך יכול המפקיד להקנות כפילו

מי יימר דמגנבא. שעתיד להיגנב דליקני ליה כפל בשעת מסירה דעל כרחך משעת מסירה בעי לאקנויי שמשכה ממנו על מנת כן: **נעשה לאומר לו.** בשעה שמסרה לו דקיס להו לרבנן דיימא להו לבעלים שיהא בטוח בקרן על מנת שיהא ספק כפל העתיד לבא של שומר והרי היא כמסרה לו על מנת כן שאם תיגנב ושלם לו קרן שתהא פרה קנויה לו משעה שמסרה נמצא למפרע כשגנב הגנב של שומר היתה הפרה כבר היא בעולם: **אי הכי.** דנמצא שהיתה שלו משעה ראשונה יזכה אף בגיזות וולדות שהיו לה משבאה לגיתו דכיון דגנב ורצה ושילם נמצאת שלו למפרע: **פסקא.** פסקת הדבר בכל אדם שדעתו להקנות כפל אם יבא לכך ואין דעתו להקנות הולדות: **נעשה לאומר לו.** בשעה שמסרה לו: **לכשתגנב ותרצה ותשלמני.** אם תשלם לי הקרן: **סמוך לגניבתה קנויה לך.** שעה אחת לפני גניבתה תהא הפרה קנויה לך והיא כבר היתה בעולם: **קושיא דר' זירא.** ללישנא בתרא ליכא לאקשויי גיזות וולדות דהא סמוך לגניבתה הוא דאקנייה: **א"ל דהוה קיימא בגאגם.** כשגנבה גנב. ללישנא בתרא לא קני כפילא דהא סמוך לגניבתה לא היתה בחצירו שתהא חצירו קונה לו ומשיכה היא שעתא לא הואי ובמאי נקני. וא"ת תקני לו משיכה ראשונה שמשכה לו על מנת לקנותה שעה הסמוכה לגניבתה הא אמרינן בכתובות בהאשה שנפלו לה נכסים (דף פב.) האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תיקני לך אלא לאחר שלשים לא קנה: **השוכר פרה וגנבה זו'.** אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה מ"מ אם רוצה לשקר ולישבע שנאנסה היה נפטר בשבועה הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו בקרן נקנה לו הכפל: **מקנה ליה כפילא.** נקנה לו הכפל: כל חיובי ופטורי דד' שומרין יליפינן מקראי לקמן בפרק השואל (דף לד:) שומר חנם ישבע על הכל אם לא פשע והשואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר פטורין מן האונסין וחייבין בגניבה ואבידה שואל פטור בתמה מחמת מלאכה הראויה לה דאמר ליה להכי אושלת לי ולא לאוקמה בכילתא: **וכל הנאה שלו.** שהיה עושה בה מלאכתו בלא שום שכר: **בדיבורא.** דהריני משלם: **לא מקני ליה.** הבעלים כפל שאין זו שום טובה מוטל היה עליו להניח דעתו שהשאילה לו חנם: **ללישנא קמא דר"פ ודאי לא הוי חיובא.** דנימא כיון דטעמא דרב פפא משום דלא הוה (א) למפטר נפשיה דהא מתה מחמת מלאכה לא שכיחא אפי' קדם ושילם נמי אית ליה לרב פפא דלא קני ליה כפילא ותיקשי ליה הא ודאי ליכא לאוקומי דמלי אמר לך אנא אע"פ שאמר הריני משלם אמרי ולא אמרי אע"פ ששילם: **נימא חיובי חיובא.** מי

מי יימר דמגנבא ואם תימצי לומר דמגנבא מי יימר דמשתכח גנב ואי משתכח גנב מי יימר דמשלם דלמא מודי ומפטר [ב] אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו מתקיף לה ר' זירא אי הכי אפי' גיזותיה וולדותיה נמי אלמה תניא [ג] חוץ מגיזותיה וולדותיה אלא אמר ר' זירא נעשה כאומר לו חוץ מגיזותיה וולדותיה ומאי פסקא סתמא דמלתא שבחא דאתא מעלמא עביד איניש דמקני שבחא דמגופה לא עביד איניש דמקני איכא דאמרי אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני סמוך לגניבתה קנויה לך מאי בינייהו איכא בינייהו קושיא דרבי זירא אי נמי [ד]דקיימא באגם: שילם ולא רצה לישבע [וכו']: [ה]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שילם שילם ממש אלא [ו]כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם תנן שילם ולא רצה לישבע שילם אין לא שילם לא אימא סיפא נשבע ולא רצה לשלם טעמא דלא רצה הא רצה אע"פ שלא שילם [ז]אלא [ח]מהא ליכא למשמע מינה תניא כותיה דר' יוחנן [ט]השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר אמר רב פפא [י]שומר חנם כיון שאמר פשעתי מקנה ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בגניבה [יא]שומר שכר כיון שאמר נגנבה מקנה ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה שואל שאומר הריני משלם לא מקני ליה כפילא במאי הוה ליה למפטר נפשיה במתה מחמת מלאכה מתה מחמת מלאכה לא שכיח איכא דאמרי אמר רב פפא שואל נמי כיון שאמר הריני משלם מקני ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה אמר ליה רב זביד הכי אמר אביי [יב]שואל עד שישלם מאי טעמא הואיל וכל הנאה שלו בדיבורא לא מקני ליה כפילא תניא כוותיה דרב זביד [יג]השואל פרה מחבירו ונגנבה וקידם השואל ושילם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל ללישנא קמא דרב פפא ודאי לא הויא תיובתא אמר לך רב פפא מי אלימא ממתניתין דקתני שילם ואוקימנא באמר הכא נמי באמר מי דמי התם לא קתני קידם הכא קתני קידם מאי קידם קידם ואמר הא מדקתני גבי שוכר ואמר וגבי שואל קידם ש"מ דוקא קתני מידי [יד]גבי הדדי תניא שיילינהו לתנאי דבי רבי חייא ודבי ר' אושעיא ואמרי גבי הדדי תניין [טו]פשיטא אמר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם הא קאמר הריני משלם אלא אמר הריני משלם וחזר

דלמא מודה ומפטר. פי' דלמא ימהר להודות קודם שיבאו עדים והיינו כרב דאמר מודה בקנס ואח"כ בא עדים פטור ואע"ג דממתני' דמרובה (ב"ק דף עד:) דייקי' דלא כרב על פי עדים דומיא דעל פי עד אחד לפי מסקנא דהתם דאמר מסתברא מלתיה דרב בשמייב עצמו בקרן אבל היכא דפטר עצמו מכלום לא אמר לא מפקא מדרב וכן הלכה ולא כשמואל דמחייב דר' יוחנן סבר נמי התם דפטור ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (כדאמר פ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מז:):

אי נמי דקיימא באגם. פירש דנעשה כאמר לו לכשתגנב ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו סמוך לגניבה דהשתא קני אפילו עומדת בגאגם כדאמר ר' יוחנן בפ' האשה שנפלו (כתובות ד' פב. וש"ס) משום פרה זו ותקנה לך אפי' עומדת בגאגם וגיזותיה וולדותיה לא קנה אע"פ שאומר מעכשיו שאין הקנין נגמר עד סמוך לגניבתה כדאמר ר' יוחנן בפ' האומר (קידושין דף ס.) בא אחד וקדשה מעכשיו ולאחר שלשים יום בא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר כ' יום בא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר עשרה ימים בא אחר וקדשה מעכשיו אפי' הן מאה כולם תופסים בה דכל חד וחד רוואה לחבריה שבא ושמא י"ל דקדושין אלימי וכיון דאשכחו רוואה תו לא פקעי אבל הכא גיזות וולדות לכל הפחות הנהו דאיתנהו בשעת מסירה אהני מעכשיו לקנותה סמוך לגניבתה למפרע:

אלא מהא ליכא למשמע מינה. תימה כיון דקשיא ליה ריש לקיש נימא נעשה כדאמרינן בפרק קמא דקידושין (דף ה:) ותקשה לר' יוחנן [כ]וי"ל דשילם נקט לאחויי דאם הכפל שלו ולרבא לאחויי שילם אע"פ שנשבע תחלה שהכפל שלו ולא רצה לישבע היינו לא רצה לעמוד בשבועה אבל אם אמר הריני משלם אם נשבע תחלה אין הכפל שלו:

שואל עד שישלם. הואיל וכל הנאה שלו ולהאי טעמא אפי' אם התנה להיות כש"ח לא קנה עד שישלם ולטעמא דלעיל דמשום לא שכיחא אם התנה להיות כש"ח קנה כפל במגו דפטר נפשיה בגניבה ואבידה דשכיחא:

ללישנא קמא דרב פפא ודאי לא הויא תיובתא. דאמר הריני משלם לא קנה כפל אבל שילם קנה כפל וי"ח גרם ודאי הויא תיובתא דכיון דרב פפא מפרש טעמא משום דלא שכיח האי טעמא שייך אפילו בשילם והא דנקט ואמר הריני משלם משום דנקט גבי ש"ח וש"ש נקט נמי גבי שואל:

וחזר ואמרו

נימא דשילם דוקא קאמר תנא דברייתא: **והא מדקתני.** תנא דברייתא גבי שוכר ואמר כדאמרינן לעיל תניא כוותיה דר' יוחנן וגבי שואל (ג) ושילם בהך דתניא כוותיה דרב זביד: **שיילינהו.** בני היסיבה: **לתנאי.** סהיו שונין תוספתא דרבי חייא ותוספתא דרבי אושעיא שהם עיקר כדאמרינן בעלמא (חולין דף קמא.) כל מתניתא דלא מיתניא בי רבי אושעיא ורבי חייא לא תותבוה בי מדרשא: ומאמרו

ושילם ואוקימנא דוקא שילם אבל אמר ואכתי לא שילם לא קנה ונדחו דברי לישני ובשילם השואל דברי הכל כפילא דידיה היא ודלא כר' יוסי דאמר כיצד הלה עושה סחורה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [לקמן לז.], ב) [ברכות כה. וש"נ עי' נדרי' עב.], ג) בא קמא מ:, ד) [לקמן לב. שבת יח. עירובין כ: גיטין סד.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ללישנא וכו' דלא הוה ליה למפטר: (ב) ד"ה והא מדקתני וכו' וגבי שואל וקידם ושילם:

גליון הש"ם

גמ' אמר רבא נעשה. עיין במרדכי פ"ק דב"מ אות לו: שם אלא מהא ליכא למשמע מינה. נדה לג ע"ב: תוס' ד"ה אלא וכו'. וי"ל דשילם נקט לאבי. עיין נדרים דף ס ע"ב וצ"ע:

רבינו חננאל

ופריק רבא נעשה כאומר לו בשעה שהפקיד אצלו לכשתיגנב ותרצה ותשלם לי הרי פרתי זו קנויה לך מעכשיו. אי הכי כי מאותה שעה שהפקידה אצלו הקנה אותה לו. יהיה אפילו גיזותיה וולדותיה לו. (ב) ופריק איכא דאמרי אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלם לי תהיה פרתי זו קנויה לך סמוך לגניבה שעה אחת. פי' ללישנא קמא דרבא קנה דהא אית ליה בידיה. ללישנא בתרא דרבא לא קנה דהא באגמא הות קיימא וליתה ברשותיה דליקני לה ליה. פירוש אחר מאי בינייהו איכא בינייהו קשיא דר' זירא. פירוש ללישנא בתרא דרבא דאמ' סמוך לגניבתה קנויה לך לית אורחא לאקשויי אי הכי גיזותיה וולדותיה דליכא סמוך לגניבתה לא גיזות ולא ולדות. אי נמי דקיימא באגם. פי' ללישנא קמא דרבא לא קני כפל (ג) דהא ליתה ברשותיה דליקני לה במשיכה ויזכה בכפילא. לפיכך (ג) אמר פרתי קנויה לך מעכשיו בעידנא דעיילא ברשותיה חוץ מגיזותיה וולדותיה. וללישנא בתרא דרבא אע"ג דהות באגמא קני לה דהא ברשותיה קיימא מעידנא דאפקיד מרה לגביה דהא מיחייב בשמירתה ומיגו דאיחייב בשמירתה כל היכא דאיתה ברשותיה קיימא הלכך זכי ליה בכפילא דאמרינן סמוך לגניבתה אקנייה ליה מרה ונפקא מרשותיה ואשכחתא דממי שהפקדון אצלו נגנבה. א"ר יוחנן לא שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם עדיין קנה. תניא נמי הכי השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר השוכר הריני משלם ואיני נשבע שנאנסה ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר. אוקמוה [ב"ש נז ע"ב] (לר"מ) [כר"מ] שאמר שוכר כשומר חנם משלם. אמר רב פפא שומר חנם שאמר פשעתי בה מיקני ליה כפל דאי בעי הוה פטר נפשיה בגניבה ואבידה וכיון שאמר פשעתי ואני חייב לשלם כאילו שילם וקנה הכפל וכן שומר שכר שהודה לו כי נגנבה. אבל שואל אע"פ שאמר הריני משלם לא קנה הכפל דלית ליה למיפטר נפשיה אלא במתה מחמת מלאכה והא נגנבה ליתה גביה דנימא

ד) נראה דנמחלפו הסורות בכאן וכן ל"ל ופריק נעשה כאומר לו חוץ מגיזותיה וולדותיה איכא דאמרי אמר רבא אמר רבא וכו' עד מיכות שעה אחת. מאי בינייהו איכא בינייהו קושיא דר' זירא וכו' עד מיכות דקיימא באגם. פי' ללישנא קמא דרבא קנה וכו' עד מיכות דלא קני ליה. פירוש אחר ללישנא קמא דרבא לא קני כפל וכו': ה) ר"ל אם לא הי' אומר מעכשיו: ו) נראה דל"ל לפיכך צריך שיאמר הרי פרתי קנויה לך מעכשיו דאז קנה לה בעידנא דעיילא ברשותיה: ז) דברי רבינו צריך ביאור כזה דלכ"ק דרב פפא אין זה דיוקא כלל דשלם לאו דוקא דאדרבה דכ"ש דהוי חיובא דאולי דגי' אחרת היה לו וצ"ע:

עין משפט נר מצוה

ד א ממי' פ"ח מהל' שאלה הל' ו סמג עשין פב טוש"מ סי' רלה:
ה ב טוש"מ שם:
ו ג ד ממי' שם סמג שם טוש"מ שם:
ז ה ו ז ח ממי' שם הל' ג טוש"מ שם:
ח ט ממי' שם הלכה ד טוש"מ שם:

מוסף רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דודאי מתני' לאו דוקא דוקא, אלא מהא מגייהו דוקא, אי ריש לקיש לא מיפק, ותנא מיהך אטו הכהו ולא יעשינו כי מיגיגו דוקא דנגמר מגיה (שבת קנא.). ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע. דאי בעינא משמעא דנגנבה מפטרינא, משלם תשלומי כפל לשוכר. דכיון דשילם נמצאת הגניבה שלו (ב"ק נז:). מידי גבי הדדי תניא. אלא מתני' ר' מייר ואמלא מתני' ר' אושעיא (שבת יח.).

רבינו חננאל (המשך)

מחמת מלאכה מתה. איכא דאמרי שואל נמי כיון דאמר הריני משלם קני כפל וכו' אמר ליה רב זביד הכי אמר אביי שואל עד שישלם מאי טעמא הואיל וכל הנאה שלו היא בדיבורא לא קני ליה כפל. והלכתא כרב פפא בשומר חנם ובשומר שכר מיגו דאי בעו הוו יכלי למיפטר נפשייהו וקא מודו בההוא הנאה מקנה להו כפילא. חדא דשמעתיה דר' יוחנן סתמא היא. ורב זביד נמי לא פליג עליה אלא בשואל בלחוד ובשואל הלכתא כרב זביד דתניא בהדיא כוותיה ודייקינן ללישנא קמא דרב פפא דאמר שואל כיון שאין לו דרך להפטר מן התשלומין אע"פ שאמר הריני משלם לא קנה כפל הוא הדין ואפי' שילם דהא חיוביה קא פרע ולא מהני מידי למשאיל דליקני ליה כפילא אי הכי קשיא ליה הא דתניא השואל פרה מחבירו ונגנבה וקדם השואל ושילם ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל ואתינן לדחויה ד) ולא נדחית אלא מדקתני גבי שוכר ואמר הריני משלם וגבי שואל תני וקדם ושילם ושתי הברייתות הללו ביחד הם שנויות במקום אחד זו אחר זו במתניתא דבי רבי חייא דוקא קתני וקדם ושילם ש"מ דאפילו שואל אם שילם קנה כפל קשיא לרב פפא לפום דוקיא דדייקינן משמעתיה דהוא הדין אפילו שילם לא קנה. ויש מי שגורס הכי ללישנא קמא דרב פפא ודאי לא הויא הא דתניא כוותיה דרב זביד תיובתא ומאן דגריס הכי פשוטה היא אינה צריכה לפנים ולא לפני כשומר חנם [מקשינן] ללישנא בתרא דרב פפא דאמר כיון דאמר השואל הריני משלם קנה כפל קשיא ליה הא מתניתא דקתני גבי שואל וקדם רב פפא בשואל לתרתי הלה עושה סחורה וכו'.

וחזר ואמר איני משלם [מאי] מי אמרינן מהדר קהדר ביה. מכאן מוכיח ר"ת דאם אמר לחבירו השבע וטול קודם שנשבע יכול לחזור בו ולומר אשבע ולא אשלם ובפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכח. ושם) דאמר עבדי גנבת והלה אומר אתה מכרתו לי לרוך השבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו לא גרס נשבע בלא וא"ו דמשמע שבע"כ ישבע ובריש שבועת הדיינים (שבועות דף לט. ושם ד"ה אם) דאמר אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד לא כפרש"י שפוטרין אותו לפי שאינו יכול לחזור בו אלא יש לומר מסלקין אותו מב"ד כדי שיתביים לחזור ולומר אשבע מיהו שוב פירש ר"ת בתשובה אחת דשפיר גרסינן נשבע בלא וא"ו ושבע בע"כ והא דאמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד. ושם: ד"ה אלא) גבי נאמן עלי אבא ואביך מחלוקת לאחר גמר דין אבל קודם גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו הכא אפילו קודם שנשבע אינו יכול לחזור בו דכיון שקבל עליו לשלם אם ישבע זה שכנגדו הוי כמו לאחר גמר דין והכא דקאמר מהדר קהדר ביה לא שיוכל לחזור אלא רוצה הוא לחזור אף על פי שאינו יכול ולא מקני ליה כפילא משום דאטרחיה לב"ד כדאמר בסמוך גבי הוא דאפקיד כיפי וכה"ג איכא בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קלח.) מדאשתיק קנינהו וכשלוח לבסוף מהדר קהדר ביה

פירוש רוצה לחזור ואינו יכול:

הריני משלם ומת בו'. תימה היאך ישלם לבני הנפקד כפל הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדתנן בריש פרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מא.):

שאל מן האשה. פי' רש"י פרה מנכסי מלוג שהקרן שלה ופירות לבעל וקשה דמאי קבעי דכי שאל פרה מן האשה כאילו שאל הפירות מן הבעל וכשאילם הפרה לבעל כאילו אילם הקרן לאשה ויש לישב שאילם לבעל חלקן כמו שהיתה שוה לפירותיה ולא אילם הקרן וגרע משאילם לאחד משותפים חלקו דהתם אילם קרן ודוחק ויש לפרש שאל מן האשה כשהיתה פנויה שהיו שלה הקרן והפירות ויסת דהשתא אילם הפירות לבעל אפילו נתן הכל לאשה דכיון דיסת יש לו פירות כדין נכסי מלוג וכן אשה ששאלה כשהיא פנויה ויסת ושלמה דהשתא אילם הבעל דהוו הפירות שלו והרי"ן פי' שאל מן האשה ומתה ואילם לבעל מהו דאפילו אם תמלא לומר דשילם לבנים קנה כפילא משום ניחותא דאבוהון אבל בעל לא חייש לניחותא דאשה ולישנא דמעכשיו אשה אינה חסה על בעלה וכן אשה ששאלה ומתה ואילם בעל אפי' אם מפקיד מקני כפילא לבני נפקד משום דרחיש להו משום אבוהון אבל לא מקני להו לבעל משום אשתו שמתה:

שמא יוציא הלה הפקדון. פירש רש"י ויפסלנו לעדות ולשבועה וקשה לר"ת דכל שכן שישבע הלוה שהוא ידקדק יותר לישבע באמת כדי שלא יפסלנו המלוה וכי עבדינן תקנה לרמאי וכי תימא דחיישינן שמא המשכון יתקלקל אחרי כן ויוציא עליו לעז אע"פ שנשבע באמת [1] א"כ מאי פריך בסמוך כי משתבע מלוה נמי לטרח לוה ולייתי והשתא אי שוה יותר אם כן נשבע לשקר וכל שכן שיזהר בשבועתו ונראה לרבינו תם כפירוש רבינו חננאל דנראה כמו שבועה לבטלה וגנאי הוא לישבע היכא שהדבר מתברר אחרי כן שהמלוה יוציא את הפקדון אבל כי רמיין לה על המלוה לא ישבע עד שידע שלא יוכל למלאה וא"ת אמאי לא חשיב הא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם ד"ה ואלו) עם הנשבעין ונוטלין דליכא למימר תנא ושייר דאלו קתני בפ"ק דקידושין (דף טז: ושם) גבי אלו מעמידין להם ויש לומר דלא חשיב התם אלא אותם שאין יכולין לישבע כגון גזלן וחובל דיכריס הדברים כיון שנכנס שלם בביתו ונתקוטטו ולא חבול שהוא חבלו וכן בחנוני אינו יכול לישבע בע"ב שאינו יודע אם נתן חנוני לפועלים וכן שכיר שאין בעה"ב יכול לישבע לפי שהוא טרוד בפועליו ומהאי טעמא נמי במוליא הוצאות על נכסי אשתו אמרי' בפרק האשה שנפלו לה כו' (כתובות דף פ. ושם ד"ה ישבע) ישבע כמה הוליא ויטול דאין האשה יודעת כמה הוליא בעלה ולא חשיב לה פ' כל הנשבעים דהוי בכלל שכיר אבל הכא הלוה יכול לישבע דקים ליה טפי ממלוה אך שלא רצו חכמים גזירה שמא יוליא הלה כו': [וע"ע תוס' כתובות פ. ד"ה ישבע ועוד שם פז: ד"ה ואלו]:

מגו

וחזר ואמר איני משלם מאי מי אמרינן מהדר קא הדר ביה או דלמא במלתיה קאי ודחויי הוא דקא מדחי ליה אמר הריני משלם ומת ואמרו בניו אין אנו משלמין מאי מי אמרינן מהדר קא הדרי בהו או דלמא במלתא דאבוהון קיימי ודחויי הוא דקא מדחו ליה שלמו בנים מאי מצי אמר להו כי אקנאי כפילא לאבוכון דעבד לי נייח נפשאי לדידכו לא או דלמא לא שנא שילם לבנים מאי מצו אמרי ליה כי אקני לך [6] אבונא כפילא דעבדת ליה נייח נפשיה אבל אנן לדידן לא או דלמא לא שנא שלמו בנים לבנים מאי שילם מחצה מאי שאל שתי פרות ושילם אחת מהן מאי שאל מן השותפין ושילם לאחד מהן מאי שותפין ששאלו ושילם אחד מהן מאי שאל מן האשה ושילם לבעלה מאי אשה ששאלה ושילם בעלה מאי [a] אתיקו [3] אמר רב הונא [3] משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו מאי טעמא חיישינן שמא עיניו נתן בה מיתיבי [3] [3] המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ואמר לו סלע הלוייתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו סלע היה שוה פטור [d] סלע הלוייתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו שלשה דינרים היה שוה חייב סלע הלוייתני עליו ב' היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתיך עליו סלע היה שוה פטור סלע הלוייתני עליו שנים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתיך עליו ה' דינרים היה שוה חייב מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון [7] אהייא אילימא אסיפא ותיפוק ליה דשבועה גבי מלוה היא דהא קא מודי מקצת הטענה אלא אמר שמואל ארישא מאי ארישא אסיפא דרישא סלע הלוייתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו שלשה דינרין היה שוה חייב דשבועה גבי לוה הוא ואמור רבנן לשתבע מלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ואם איתא

ואמרו בניו אין אנו משלמין. [6] לא הספיק לשלם עד שמת: **שלמו בניו.** והאב לא הספיק לומר הריני משלם עד שמת: **דעבד לי נייח נפשאי.** פעמים רבות עשה לי קורת רוח: **שילם לבניו.** מתו הבעלים ונגנבה ואמר השומר לבניו הריני משלם לו שילם מהו: **שלמו בניו לבניו מהו.** דליכא שום לד נייחא נפשא באלו שהם קיימים שלא הם ולא אביהם עשו קורת רוח לאלו ולא אביהם של אלו קיבל קורת רוח מבני השומר: **או דלמא.** כיון שבניהם הראשונים הוה להו נייחא נפשא בהדדי קנו כפילא אף בניו מן הבניו: **שילם מחצה.** מתחילתו אמר הריני משלם מחצה ולא יותר: **מהו.** לקנות חלי הכפל: **שאל שתי פרות.** אם תימצי לומר לא קני מחצה שאל שתי פרות ונגנבו ואמר הריני משלם אחת ולא אמר מתה מחמת מלאכה: **מהו.** לקנות כפל שלה מי אמרינן כיון דפרה שלימה שילם קנה או דלמא כיון דתרוייהו חד פקדון הוו ואינו משלם את שתיהם לא אקני ליה כפילא שהרי הוא נפסד על ידו: **ושילם לאחד מהם.** חלקו חלי דמיה שעליו מהו לקנות חלקו המגיעו מי אמרינן כל הקרן שלו שילם או דלמא בעינן עד שישלם כל הפרה: **ושילם לאחד מהם.** חלי דמיו שעליו: **מהו.** שיקנה חלי הכפל מי אמרינן הרי שילם כל המוטל עליו: **שאל מן האשה.** פרה של נכסי מלוג שהקרן שלה והפירות לבעל: **ושילם.** הפרה לבעל: **מהו.** לקנות הכפל מי אמרי' כיון דקרן לאו דבעל הוא לאו תשלומין מעליא נינהו ולא קני כפילא או דלמא כיון דאפוטרופוס הוא על הנכסים ואוכל הפירות בעלים הוי עלייהו ותשלומין הן: **אשה ששאלה.** לעורך קרקע מלוג שלה: **משביעין אותו.** אמתני' קאי אע"פ שהוא משלם כדקתני שילם ולא רצה לישבע משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו: **שקל.** חלי סלע: **פטור.** הלוה מן השבועה שאין כאן הודאה במקצת: **חייב.** לישבע שכך היה שוה ומשלם לו דינר שהודה לו: **ושאים היה שוה.** והלוה תובע את המלוה את יתר דמיו. וקא סבר האי תנא המלוה על המשכון שומר שכר הוא: **פטור.** מן השבועה שאין כאן הודאה שחייב לו כלום: **ויוציא הלה כו'.** ויפסלנו: **אהייא.** קאי מי נשבע דקתני בה: **אילימא אסיפא.** אחיוב דסיפא: **היפוך ליה כו'.** ולמה ליה למתני טעמא בשמא יוציא הפקדון ויפסלנו לעדות ולשבועה: **מאי אריש.** הא ריש פטור קתני: **אסיפא דרישא.** אחיוב דקתני בריש קאי: **נשתבע מלוה.** שלא היתה שוה אלא שקל ויטול שקל דכיון דאיכא שבועה על הלוה מן התורה אי אתה יכול לפוטרו בולא כלום ומשום תיקון עולם שלא יפסל ישראל שקלוה לשבועה מייה ושדיוה אמלוה: **ואם** איתא

מסורת הש"ס

א) גי' רש"ל כפילא אבונא, ב) לעיל ה:, ג) שבועות מג., ד) [שם: ע"ש], ה) [ועיין תוס' בבא קמא עב. ד"ה סיפא מי'], ו) ל"ל מכל מקום. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמרו וכו' משלמים והאב לא הספיק:

מוסף רש"י

משביעין אותו. שומר שכר שטען וגנבה ומייב עצמו בתשלומין (שבועות מג.). חיישינן שמא עיניו נתן בה. ומולה לקנותה בדמיה (שם). מי נשבע. כמה היתה שווה, מי שהפקדון אצלו. המלוה (שבועות מג.). ויוציא הלה את הפקדון. ומאן לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה (שם).

רבינו חננאל (המשך)

המשכון וטוען המלוה כי הלוייתיך עליו ד' דינרין והיה שוה שני דינר הריני מחשב על ב' דינרין דמי המשכון שאבד מפני שאמרו חכמים כשומר שכר אני שמשלם הגניבה והאבידה עכשיו חייב אתה לתת לי ב' דינר תשלום הסלע והלה אומר לא כי אלא ד' דינרין הלוייתני וד' היה שוה המשכון ולא נשאר לך כלום פטור הלוה משבועה דאורייתא שהרי לא הודה לו במקצת מן התביעה אבל אם [טען] הלוה סלע הלוייתני וג' דינרין היה שוה המשכון ונשאר לך עלי דינר והמלוה אמר לא היה שוה המשכון אלא ב' דינר ונשארו לי עליך ב' דינר כיון שהודה בדינר חייב לשלם (על) הדינר וישבע על הדינר האחר שבועה דאורייתא ותנן בהדא מתני' מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ואינו שוה ג' דינ' כמו שנשבע ונמצא הלה חשוד על השבועה.

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ח מהל' שאלה הל' ה סמג עשין פח טוש"ע סי' רלה: י ב מיי' פ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' ז סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלה סעי' ז וסי' שה סעי' ז:

יא ג מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' עב סעי' ט:

יב ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' י:

רבינו חננאל

שלמו בני שואל למשאיל או ו) לבני המשאיל או שילם מחצה ולא הספיק להשלים הנשאר עד שנמצא הגנב או שאל מאשה ושילם לבעלה או שאלה האשה ושילם בעלה או שאל משני שותפין ושילם לאחד מהן או שאלו שני שותפין ושילם אחד מהן אלו כולן עלו בתיקו. וקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין. אמר רב הונא ומשביעין. פי' אע"פ שמשלם אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו חיישינן שמא עיניו נתן בה ותלמוד ארץ ישראל מסייע דגרסינן לא סוף דבר שילם אלא כיון דאמר הריני משלם חוששין ז) שמא שלא שלח בה יד. אמר הריני נשבע וראה שמגלגלין עליו שבועות אחרות חזר ואמר הריני משלם חוששין. אמר ר' יוסי לא חייבתו התורה להחמיר עליו אלא להקל עליו שאם רצה לשלם ישלם ואם אינו רוצה לשלם ישבע. היו [לו] עדים שנגנבה באונס הדה היא דאמר ר' אלעזר המוכר קנסיו לאחר לא עשה כלום. ואותבינן אהא דרב הונא הא דתנן המלוה את חבירו על המשכון ואבד ואמר לו סלע הלוייתיך ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו וסלע היה שוה פטור וכו' פי' הסלע הוא ד' דינרין והשקל הוא שני דינרין חצי סלע ז) כשאבד

ו) לו ששלם השואל לבני המשאיל לו ששלמו בני השואל לבני המשאיל:

ז) בירושלמי לפיכו הני' אלא כיון דאמר הריני משלם כמי שילם. אמר משלם אני מושאין שמא שלח בו יד וכו' וכ"ל גם כאן.

ג) וכשאבד המשכון טען המלוה וכו'.

איתא לדרב הונא. שהשומר המשלם דמיס נשבע שאינה ברשותו אמתלי חיישינן לשמא יוציא הא אשתבע: **שיש עדיס שנשרפה.** דהשתא לא אשבעינהו שהרי הניח עדיס: **טרח ומייתי לה.** ממחוז ושולל אחר הנכנסים בביתו וימצא הגנב: **וזה נשבע.** הלוה שהשבועה עליו נשבע כמה שוה: **מלוה נשבע תחילה.** שאינה ברשותו: **ריש דסיפא.** הויא תיובתא לרב הונא ריש תניעת מלוה סיפא תניעת לוה ריש דסיפא דקתני פטור בתניעת לוה: **תגלגול שבועה.** דטענה שאין בה שבועה עם טענה שיש בה שבועה מגלגלין עליו שבועה לישבע על שתיהן וגילגול שבועה דאוריית היא בקדושין (דף מ:): **הכא במאמינו.** הא דקתני פטור במאמינו לוה למלוה שאינה ברשותו: **לא קיס ליה בגויה.** מימר אמר לוה לא קיס למלוה בגויה דמסכון דלא נתן דעתו עליו לדעת דמיו: **מאי שנא** [a] **דרב הונא סלע הלויתני עליו שתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו סלע היה שוה פטור ואם איתא לדרב הונא מגו דמשתבע מלוה שאינה ברשותו** [b] **לישתבע נמי אגילגול שבועה כמה היה שוה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי** [c] **תהא במאמינו ונהמניה לוה למלוה נמי בהא כמה הוה שוה לא קים ליה בגויה ונהמניה מלוה ללוה דקים ליה בגויה לא מהימן ליה ומאי שנא לוה דמהימן ליה למלוה ומאי שנא מלוה דלא מהימן ליה ללוה לוה מקיים ביה במלוה** [1] **תומת ישרים תנחם מלוה מקיים ביה בלוה וסלף בוגדים ישדם: ההוא גברא דאפקיד כיפי גביה חבריה אמר ליה הב לי** [d] **כיפי אמר ליה לא ידענא היכא אותבינהו אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה** [e] **הכל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים לא שילם אזל רב נחמן אגביה לאפדניה מיניה לסוף אישתכח כיפי ואיקור אמר רב נחמן** [f] **הדרי כיפי למרייהו והדרא אפדנא למרה אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן ופרקין המפקיד הוה ואמרי ליה שילם ולא רצה לישבע ולא אהדר לי ושפיר עבד דלא אהדר לי מאי טעמא** [g] **התם לא אטרחיה לבי דינא הכא אטרחיה לבי דינא למימרא דסבר רב נחמן דשומא הדר שאני התם דשומא בטעות הוה דקא הוה כיפי מעיקרא** [h] **אמרי נהרדעי שומא הדר עד תריסר ירחי שתא ואמר אמימר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי שומא הדר לעולם** [i] **והלכתא שומא הדר לעולם משום שנאמר** [2] **ועשית הישר והטוב** [3] **פשיטא שמו ליה לבעל חוב ואזל איהו ושמה לבעל חוב דידיה אמרינן ליה לא עדיף את מגברא דאתית מיניה** [j] **זבנה** (a) **אורתא ויהבה במתנה ודאי הני מעיקרא אדעתא דארעא נחות ולאו אדעתא דזוזי נחות** [k] **שמו לה לאשה ואינסיבא או שמו מינה דאשה ואינסיבא ומתה** [l] **בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מיהדר ולא מהדרינן ליה** [m] **דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו** [n] **האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אגביה**

מגו דמשתבע מלוה שאינו ברשותו כו'. [n] לרבה ולרב יוסף לא פריך אלא לאביי ורב אשי: **תהא** במאמינו. בריש לא מצי לאוקמי הכי משום דהתם לא ירלה להאמינו כיון שע"י כן לא יוכל לישבע אבל הכא אין כאן שבועה ואע"פ שמפקיד במה שמאמינו שבועה שהיה יכול לגלגל עליו אינו מוסיף:

ואותביניה שילם. ול"ל דיוקרא דכיפי הוי שבחא דעלמא כמו כפילא ולא דמי לגיזות וולדות דאותו שבח ניכר בגוף הבהמה: **אטרחיה לב"ד.** דלא דמי לאטרחיה לשבועה דקני כפילא לרבא כשאילם אחרי כן (בב"ק דף קא.) דהתם משלם ברצונו אבל רב נחמן הוצרך לגבות אפדנו:

זבנה כו'. וא"ת ואמאי לא מהדר (d) מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וי"ל דהראשון מן הדין נמי אין מחזיר שמכורה היא לו שהרי אוכל פירות בלא נכייתא אלא משום ועשית הישר והטוב מהדר ולכך שני לא מהדר:

לוקח הוי. אפי' אי הוי יורש לא מהדר כדאמר זבנה אורתא כו' אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ואע"ג דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלט: ופס ד"ה התם) מסיק דטבא ליה עבדו ליה או יורש או לוקח הא אמרינן התם בר היכא דאיכא פסידא לאחריני לא עבדי ליה טבא ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממה נפשך דאפי' יורש הוי לא מהדר ודר' יוסי בר חנינא מפרש התם דלקוחות אפסדו אנפשייהו: רבא

לא מהדר כדאמר זבנה אורתא כו' אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ואע"ג דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלט: ופס ד"ה התם) **מסיק דטבא ליה עבדו ליה או יורש או לוקח הא אמרינן התם בר היכא דאיכא פסידא לאחריני לא עבדי ליה טבא ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממה נפשך דאפי' יורש הוי לא מהדר ודר' יוסי בר חנינא מפרש התם דלקוחות אפסדו אנפשייהו:** רבא

לא מהדר כדאמר זבנה אורתא כו' אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ואע"ג דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלט: ופס ד"ה התם) **מסיק דטבא ליה עבדו ליה או יורש או לוקח הא אמרינן התם בר היכא דאיכא פסידא לאחריני לא עבדי ליה טבא ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממה נפשך דאפי' יורש הוי לא מהדר ודר' יוסי בר חנינא מפרש התם דלקוחות אפסדו אנפשייהו:** רבא

בנכסי מלוג בחיי בעלה. הקרן (כתובות נ.) **אשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה.** הקרן (כתובות נ.) אשה ימות בעלה יוכה בהן ואם תמות היא וירשה בעל יפסידו, ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות אביה לתוכה בכתובתה, ולא קיבל בעל עליו אחריות, ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה, ולהכי מיקרי מלוג, שמולגן ומתפסדן בעל, שאוכל הפירות כמלוגת הרשם (רשב"ם ב"ב קלט:). **ומתה.** ובעל יורש אותה דבר תורה (לקמן צז:). **הבעל מוציא מיד הלקוחות.** דשויוהו רבנן לוקח והוא לוקח ראשון (כתובות נ.) דתני"א דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי לוקח ראשון (ב"ק פח:) ומיהו להכי אהני מכירת האשה, שאם יומת בעלה בחייה יטלם הלוקח (רשב"ם ב"ב נ.).

בנכסי מלוג בחיי בעלה. הקרן **אשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אגביה**

נעל מוציא. גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה בפרק האשה בכתובות (דף עח:) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה. אלמא לוקח שויוהו רבנן וא"ל אני לקחתי ראשון דאי כשאר יורש שמכר אביו נכסיו בחייו אין לו ירושה בהן: **באושא התקינו.** כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה ושבה שם סנהדרי גדולה דאמרינן בר"ה (דף לא.) גבי עשרה מסעות: אגביה

מגו דמשתבע מלוה שאינו ברשותו כו'. [n] לרבה ולרב יוסף לא פריך אלא לאביי ורב אשי:

תהא במאמינו. בריש לא מצי לאוקמי הכי משום דהתם לא ירלה להאמינו כיון שע"י כן לא יוכל לישבע אבל הכא אין כאן שבועה ואע"פ שמפקיד במה שמאמינו שבועה שהיה יכול לגלגל עליו אינו מוסיף:

ואותביניה שילם. ול"ל דיוקרא דכיפי הוי שבחא דעלמא כמו כפילא ולא דמי לגיזות וולדות דאותו שבח ניכר בגוף הבהמה: **אטרחיה לב"ד.** דלא דמי לאטרחיה לשבועה דקני כפילא לרבא כשאילם אחרי כן (בב"ק דף קא.) דהתם משלם ברצונו אבל רב נחמן הוצרך לגבות אפדנו:

זבנה כו'. וא"ת ואמאי לא מהדר (d) מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וי"ל דהראשון מן הדין נמי אין מחזיר שמכורה היא לו שהרי אוכל פירות בלא נכייתא אלא משום ועשית הישר והטוב מהדר ולכך שני לא מהדר:

לוקח הוי. אפי' אי הוי יורש לא מהדר כדאמר זבנה אורתא כו' אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ואע"ג דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלט: ופס ד"ה התם) מסיק דטבא ליה עבדו ליה או יורש או לוקח הא אמרינן התם בר היכא דאיכא פסידא לאחריני לא עבדי ליה טבא ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממה נפשך דאפי' יורש הוי לא מהדר ודר' יוסי בר חנינא מפרש התם דלקוחות אפסדו אנפשייהו: רבא

בנכסי מלוג בחיי בעלה. הקרן **אשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אגביה**

נעל מוציא. גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה בפרק האשה בכתובות (דף עח:) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה. אלמא לוקח שויוהו רבנן וא"ל אני לקחתי ראשון דאי כשאר יורש שמכר אביו נכסיו בחייו אין לו ירושה בהן: **באושא התקינו.** כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה ושבה שם סנהדרי גדולה דאמרינן בר"ה (דף לא.) גבי עשרה מסעות: אגביה

---

[a] [גרא"ה דל"ל רבה], [b] [שבועות מג: ע"ש], [c] [נ"ק לא:], [d] [לקמן מב.], [e] לעיל מז:, [f] [נ"ב קלט:], [g] לקמן לו: כתובות נ. עח: ב"ק פח: ב"ב נ. קלט:, [h] גי' רש"ל לרב הונא,

הגהות הב"ח

(a) גמ' אמר רבא אמר רב יוסף ש"מ עדיס שנשרפה: (b) שם הכ לי כיפאי אמר: (c) שם הכ לי אורתתה: (d) תוס' ד"ה זבנה וכו' לא מהדר נימא מה מכר:

מוסף רש"י

שומא. שאמו ב"ד לבעל חוב קרקע הלוה, הדר. אם יפרע לו מעות עד שנה (לעיל טז:). **האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה.** הקרן (כתובות נ.) אשה ימות בעלה יוכה בהן ואם תמות היא וירשה בעל יפסידו, ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות אביה לתוכתה, ולא קיבל בעל עליו אחריות, ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה, ולהכי מיקרי מלוג, שמולגן ומתפסדן בעל, שאוכל הפירות כמלוגת הרשם (רשב"ם ב"ב קלט:). **ומתה.** ובעל יורש אותה דבר תורה (לקמן צז:). **הבעל מוציא מיד הלקוחות.** דשויוהו רבנן לוקח והוא לוקח ראשון (כתובות נ.) דתני"א דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי לוקח ראשון (ב"ק פח:) ומיהו להכי אהני מכירת האשה, שאם יומת בעלה בחייה יטלם הלוקח (רשב"ם ב"ב נ.).

רבינו חננאל

וקשיא לן וכי תקנתא לרשיני עבדינן אלא שמא ישבע הלוה ויוציא המלוה את הפקדון ונמצאת שבועת הלוה שיצאה לבטלה. ואמרי' אם איתא לדרב הונא כיון שנשבע המלוה שאינה ברשותו אינו יכול להוציא הפקדון שכבר נשבע שאינו ברשותו [a] והלה נשבע כמה היה שוה ומתני' הכי קתני מי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו שאם ישבע הלוה תחלה חיישינן שמא יוציא המלוה את המשכון ונמצאת שבועה זו לבטלה. ושאר השמועה פשוטה היא. ההוא דאפקיד כיפי גביה חבריה ואמר לא ידענא היכא אנחתינהו אמר ר'

[a] גרא"ה דמסקר כאן וכ"ל ופריק רב אמי דזה נשבע שאינו ברשותו והלה נשבע כמה היה שוה וכו'.

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' עב סעי' י:

יד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' יב:

טו ה מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ז סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלח סעי' ז:

טז ו ז מיי' שם פ"ח הל' ג סמג שם טוש"מ סי' רלה:

יז ח מיי' פכ"ב מהל' מלוה הל' טז סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קג סעי' ט:

יח ט י כ מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' י:

יט ל [מיי' פ"ב מהל' שאלה הל' יא טוש"ע מ"מ סי' שמו סעי' יז]:

יט מ מיי' פכ"ב מהל' מלוה הל' ז ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע שם סי' ל סעי' ט:

תורה אור השלם

1 תְּמִמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם וְסֶלֶף בּוֹגְדִים יְשַׁדֵּם: משלי יא ג

2 וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְיָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ: דברים ו יח

רבינו חננאל (המשך)

נחמן כל לא ידענא פשיעותא היא חייביה לשלומי לא שילם ירד רב נחמן לנכסיו ושם לאפדני ויהביה לבעל הפקדון בדמי דהנהו כיפי דפשע בהו. פי' אפדנא חצר. לסוף אישתכח כיפי ואוקירו בדמיהן. מריה דכיפי אמר הב לי כיפאי וטול אפדנא והלה אומר לא כי אלא מעידנא דשקלית לאפדניי זבינא אנא בכיפי וברשותי אוקירו ודן ר' נחמן כיון דהא שומא דשמו ליה לאפדנא שומא בטעות הואי דהא הוו כיפי ולא אבדו וקיימא לן פקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה קאי לאו שומא הוא והדר אפדנא למריה והדרי כיפי למרייהו. ואסיק' שומא הדרא לעולם משום שנאמר ועשית הישר והטוב והני מילי אם לא מכרה אבל אם מכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישה לא הדרא. וכן אם שמו ב"ד שדה לאשה במלוה שהיא נושה לאחרים וניסת והכניסה שדה זו לבעלים או שמו שדה אשה לנושה שלה לבעל ולא מהדרינן ליה לבעל ולא מהדרינן מיניה דבעל דכזביני דמי וקיימא לן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מהדר ולא מהדרינן ליה דאמר ר' יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות.

רבא אמר מבי שלמו ימי אברזתא. ולא״ת שלהי הנושא (כתובות דף קד: ושם ד״ה ה״ג) דאמר רבא אחוי אדרכתיך והתם רבא גרסינן מדאמר והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא והיינו רבא דפסיק כן לעיל בפ״ק (דף טו: ושם) וי״ל אחוי לי אדרכתיך דאי שפיר כתיבא הוה גבי מיומא דאכרזתא ואית דגרסי בשמעתין רבא אמר מבי מטיא אדרכתא לידיה ובתר הכי רבא ולפי זה אתי טפי בפשיטות ההיא דהנושא והקדיש רבא לאביי ורבה משום דאדרכתא קודם לאכרזתא ודברי אביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מיושב טפי לשנות בתר דברי רבא מקודם:

תחזור פרה לבעלים הראשונים. אין לפרש משום דא״ל משכיר לשוכר פרתי גבך דהשואל שילם דמיה דבפ׳ השואל (לקמן דף צו: ושם) בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שוכר הוי או שואל הוי היכא דאגרה פרה מעלמא ואינסיבא אליבא דרבנן ודאי בעלה פטור משום דאשתו עמו במלאכתו והויא שאלה בבעליסה (ואשה חייבת כדין שוכר) כי תבעי לך אליבא דר׳ יוסי שואל הוי להתחייב לבעלים הראשונים בתתה כדרכה או שוכר הוי ופטור והשתא התם כיון דלרבנן הבעל פטור מן האשה משום דהוי שאלה בבעלים לא יתחייב נמי לר׳ יוסי לבעלים הראשונים אלא טעמא דרבי יוסי הוי משום דסבר דשוכר לא קני אלא בשבועה ומשכיר יאמר לו דל אנת ודל שבועתך ומשתעינא דינא בהדי שואל ואפילו אם יש עדים שמתה כדרכה דאין השוכר צריך לישבע מ״מ לא קני לה אלא בהבאת עדים ויאמר לו אי פוטרך מהבאת עדים ורבנן סברי דשוכר קני לה במיתה ופליגי בדברי המקשה והמתרץ שבגמ׳ ונראה אם המשכיר עצמו היה אם בשעת שמתה ביד שואל אר׳ יוסי יודה לדברי רבנן דהתם ודאי קני לה במיתה גרידא דהשתא אין השוכר צריך לעשות כלום:

אגרה ק׳ יום ושיילה צ׳ יום. השתא אם מתה חייב שתי פרות לשוכר אחת שתהא שלו ואחת שיעשה בה מלאכה י׳ ימים ויחזירנה למשכיר אבל אי שיילוה ק׳ יום לא יתחייב לו רק אחת של שאלה:

אגרה פ׳ יום. ה״מ למימר אגרה ל׳ יום אלא לפי שבשאלה הוצרך לפחות פותח גם בשכירות ועי״ל דאי אגרה ל׳ יום דהיינו כל ימי השאלה הוי כאילו נתן לו מעות לבטל השאלה כיון שאינה חוזרת לו לאחר השכירות להשלים ימי השאלה ואי הדר שיילה [1] ע׳ יום לא יתחייב רק אחת דשאלה ושכירות [2] ק׳ יום וכן י״ל בריש דאי שייליה ק׳ יום בימי השכירות כאילו ביקש שיתבטל השכירות ולא יתחייב כלום ומתני׳ דהשוכר הוי בעלים דשואל לרבנן אי מיירי שלא שאל כל ימי השכירות אתי שפיר דלאחר ימי השאלה תחזור לשוכר ואפילו אם השאילה כל ימי השכירות מ״מ כיון שהיא באחריות השוכר מגיבה ואבידה ופשיעה אם היה עם השואל במלאכתו דאז השואל פטור והשוכר חייב מקרי בעלים אבל הכא אי שייליה ק׳ יום השוכר פטור מכל דבר: שוכר

פרה הואי כו׳. ולענין תשלומין נמי לשלם ליה פרה אחת ותעמוד במקום הראשונה תחת שתי השאילות ותהא שלו ואחת ימסור לו לעשות בה עשרים יום: **מי איתא לפרה בעינא דנימא הכי.** אילו היתה קיימת היה פטור לגמרי אלא שיעשה בה עשרים יום עכשיו שמתה בא עליו בתורת תשלומין שואל לשוכר על שתי תביעות: מר בר רב אשי ס״ל כאתקפתא דרב אחא מדפתי: **שום שאלה אחת היא.** לכיון דחדא פרה הואי אלא שמחמת שוכר שהשאיל הוא בא עליו שני שאילות פרה אחת אינו אלא אחת: **פעמים ששניהם בחטאת.** אמתניתין קאי. השוכר והשואל נשבעו לשקר ולא כפרו ממון והרי הן בשבועות ביטוי וקרבן שלו חטאת כדכתיב בויקרא או נפש כי תשבע וגו׳ [3]:

שניהם

אגביה איהו בחובו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר הדרה וחד אמר [4]לא הדרה מאן דאמר לא הדרה סבר האי זביני מעליא היא דהא מדעתא דנפשיה אגביה ומאן דאמר הדרה סבר לא זביני מעליא הוא והאי דאגביה מדעתיה ולא אתא לדינא מחמת כיסופא הוא דאגביה ומאימת אכיל פירי רבה אמר מבי מטיא אדרכתא לידיה [5]אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו רבא אמר [6]מבי שלימו ימי אכרזתא: מתני׳ השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה [7]והשואל ישלם לשוכר א״ר יוסי [8]כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזור פרה לבעלים: גמ׳ א״ל רב אידי בר אבין לאביי מכדי שוכר במאי קני להאי פרה בשבועה ונימא ליה משכיר לשוכר דל אנת ודל שבועתך ואנא משתעינא דינא בהדי שואל א״ל מי סברת שוכר בשבועה הוא דקא קני לה משעת מיתה הוא דקני ושבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית א״ר זירא פעמים שהבעלים משלמין כמה פרות לשוכר היכי דמי אגרה מיניה מאה יומי והדר שיילה מיניה תשעין יומי הדר אגרה מיניה תמנן יומי והדר שיילה מיניה שבעין יומי ומתה בתוך ימי שאלתה דאכל שאלה ושאלה מיחייב חדא פרה א״ל רב אחא מדיפתי לרבינא מכדי חדא פרה היא עיילה ואפקה אפקה משכירות ועיילה לשאילה אפקה משאילה ועיילה לשכירות א״ל ומי איתא לפרה בעינא דנימא ליה הכי מר בר רב אשי אמר אין לו עליהן אלא שתי פרות חדא דשאלה וחדא דשכירות שום שאלה אחת היא ושום שכירות אחת היא דשאלה קני לגמרי דשכירות עבד בה ימי שכירותיה ומיהדר ליה למרה אמר ר׳ ירמיה פעמים ששניהם בחטאת

פעמים

יום שהיא שאולה בידך ממני ותשתעבד בה שמונים יום וטול שכרך וכן עשה הרי היא בחזקת שאילתו על שמעון כאילו השכירה לאחר שהרי נוטל שכרו וכל הנאה שלו ואם היתה מתה אצל ראובן היה ראובן פטור בשבועה ושמעון משלם לו פרה אחת שאבל ממנו והוא חייב באונסים ופרה אחרת לעשות אצלו עשרה ימים להשלים המאה חזר שמעון ושאלה ממנו שבעים יום מן השמונים ששכרה ממנו על מנת שיחזירנה לו ויעשה בה עשרה ימים להשלים השמונים של שכירות השני ואם היתה מתה בתוך שבעים יום הללו הרי יש כאן דין השני כדין הראשון וישבע ראובן שמתה כדרכה ושמעון השואל משלם לו ד׳ פרות שתים נחלטות לו בשביל שתי פרות שאולות שהשאילו ראובן בראשון כאילו מתו שתיהן שהרי אין פרתו בעין שהשאילו בראשון דנימא הרי החזיר לו פרתו וזו שהוא משלם לו עכשיו בתורת תשלומין בתה לידו והרי יש לו עליו שתי תביעות על שתי שאילות ושתי תביעות על שתי שכירות לעשות אצלו עשרים יום: **מכדי חדא פרה הואי כו׳.** ולענין תשלומין נמי לשלם ליה פרה אחת ותעמוד במקום הראשונה תחת שתי השאילות ותהא שלו ואחת ימסור לו לעשות בה עשרים יום: **מי איתא לפרה בעינא דנימא הכי.** אילו היתה קיימת היה פטור לגמרי אלא שיעשה בה עשרים יום עכשיו שמתה בא עליו בתורת תשלומין שואל לשוכר על שתי תביעות: מר בר רב אשי ס״ל כאתקפתא דרב אחא מדפתי: **שום שאלה אחת היא.** לכיון דחדא פרה הואי אלא שמחמת שוכר שהשאיל הוא בא עליו שני שאילות פרה אחת אינו אלא אחת: **פעמים ששניהם בחטאת.** אמתניתין קאי. השוכר והשואל נשבעו לשקר ולא כפרו ממון והרי הן בשבועות ביטוי וקרבן שלו חטאת כדכתיב בויקרא או נפש כי תשבע וגו׳ [3]:

עין משפט נר מצוה

כ א מיי׳ פכ״ב מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ח סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קג סעי׳ י:

כא ב מיי׳ שם הל׳ יב סמג שם טוש״מ סי׳ קג [וטוש״ע ח״מ סי׳ לח סעי׳ ט]:

כב ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירות הל׳ ו סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ שז סעי׳ ה:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה אגרה ק׳ וד״ה אגרה פ׳ הד״ח:

מסורת הש״ס

(ב) לעיל יג. [וש״נ], (ג) [לקמן לו:], (ד) [ב״ק קיג:], (ד) [ויקרא ה], (ה) עי׳ רש״ח, (ו) ל״ל פ׳. רש״ל, (ז) ל״ל כ׳. רש״ל,

---

רבינו חננאל

אגביה הלוה מדעתו ומכרה למלוה פליגי בה רב אחא ורבינא וקיימא לן הלכה כדברי המיקל הלכך לא מיהדר. זה ששמוה לו מאימת אכיל הפירות (ה) רבא אמר מכי מטיא אדרכתא לידיה. סדר הדין מוציא מלוה שטרו בב״ד ומקיימו ומחייבין הלוה לפורעו לא פרע קורעין שטר חוב וכותבין למלוה אדרכתא על נכסי הלוה ומכריזין ואחרי ההכרזה שמין נכסי הלוה ומחליטין למלוה לא מצא נכסין בני חורין כותבין לו טירפא ואחרי שיטרף קורעין הטירפא וכותבין לו אדרכתא על הנכסין הללו ואחר כך קורעין האדרכתא וכותבין לו שומא על שדה זו ומחליטין אותה למלוה. אביי אמר בחתימת העדים על האדרכת׳ מיד זכה המלוה בשדה. רבא אמר מכי שלמו (אדרכתא) [אכרזתא] וקיי״ל כרבא: **מתני׳** השוכר פרה והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר. אוקמה ר׳ אמי (לקמן דף לו) בשנתנו לו הבעלים רשות כגון שאמרו לו לדעתו כלומ׳ אם רצונך להשאילה לו הרשות בידך. עכשיו אם ראה אותה השוכר שמתה ברשות השואל כדרכה ישבע ויפטר. וישלם השואל לשוכר. אמר ר׳ זירא פעמים שמשלמים הבעלים כמה פרות לשוכר כו׳ ודברים פשוטין הן. אמר ר׳ ירמיה פעמים שהשוכר והשואל שניהן בחטאת פעמים ששניהן באשם. פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם. פעמים שהשואל בחטאת והשוכר באשם. תפוש האי כללא בידך כפירת ממון באשם. אין שם כפירת ממון אלא ביטוי שפתים כלומר נשבע בשקר על דבר שאין לו בו הנאת ממון חייב חטאת. וקיימא לן שומר חנם נשבע על הכל. שואל משלם את הכל חוץ ממתה מחמת מלאכה. נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין הגניבה והאבידה וכבר פירשנום. שניהן בחטאת (ב) כגון שמתה מחמת מלאכה דתרוייהו פטורין מלשלם וכחשו ונשבעו שנאנסה אין אחד מהן נחנה לפיכך שניהן בחטאת.

(ה) גרלאה דל״ל רבה ועי׳ בתוס׳ ד״ה רבה.

(ב) לפנינו בגמ׳ הגי׳ כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה וכו׳ ואולי דרבינו ה״ו לו גי׳ אחרת בגמ׳ ול״ע.

שיכיסם באשם. אם נשבעו לשקר והיו נשכרים בשבועתם להקל פרעון מעליהם כפירת ממון היא זו וקרבן שבועה שלהם אשם חיל בן ב' שניס לכתיב (ויקרא ה) [1] והביא את אשמו חיל תמים בערכך כסף (שני) שקלים והוא אשם גזילות: **נאנסה.** ע"י לסטים ונשבעו שכך [א] אע"פ שהשואל משלם אונסין משביעין אותו כדכב הוגא שבועה שאינה ברשותו דחייסינן שמא נתן עיניו בה ונשבע שנאנסה ואינה ברשותו: **שואל דין כך ודין כך מיפטר.** משמעומין קאי בחטאת: **דין כך ודין כך.** בין שנשבע באמת שמתה כדרכה בין שנשבע לשקר שנאנסה פטור עצמו מלשלם הלכך אין בשקר זה כפירת ממון דהא אם הודה על האמת היה פטור שבועת ביטוי היא ובחטאת: **שואל דין כך ודין כך חייב לשלם.** נמצא שלא כפר ממון בשיקור שבועתו ושבועת ביטוי קאי בחטאת: **כגון שנגנבה.** והשוכר חייב לשלם לבעלים והשואל ישלם לשוכר: **ואמרו מפה מחמת מלאכה.** ופטר שואל עצמו בשקר מלשלם לשוכר והשוכר מלשלם לבעלים: **שמתה כדרכה.** ואם הודו על האמת שוכר פטור ושואל חייב: **שנגנבה.** ושניהם חייבין: **ואמרו מפה כדרכה.** השוכר פוטר עצמו בשקר אבל השואל לא נפטר בכך מלשלם: **חיובי מיחייב.** לשלם קאי על שבועתו בחטאת: **מאי קמ"ל.** רבי ירמיה משניות שלימות הן בשבועות [ב] המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה פטור מאשם גזילות מחובה לפטור חייב: **רב אמר פטור.** מכל מה שהיה נפטר אם שמרה הוא עצמו: **חייב.** אפי' באונסין: **ולא מיבעיא כו'.** דפטור מן האונסין ואין לך לומר פשיעה היא זו שמסרה לאחר: **מרייהו.** פרשוי"ר בלע"ז: **מאן דחזא.** אחד מן התלמידים ששמע מפיו דפטוריה סבר שומר שמסר לשומר כו': **הוו מפקדי לה.** דלא מצו אמרי ליה אין רצונו שיהא בידה: **להא שמעתא.** דר' יוחנן רביה: **אי הכי לבעלים בעי לשלומי.** שואל שהם השאילוה לו: **דאמרי ליה.** בעלים לשוכר: **לדעתך.** כרצונך אם תרצה להשאילה לו ימי שכירותך אין אנו מקפידין הלכך הוא השאילה והבעלים אין יכולין לומר אין רצונו: **מסרן לבנו כו'.** או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים: **בפניהם.** בפני אותם הקטנים שלא יצאו לחוץ ויאבדו המעות: על

שובר דמיחייב בגניבה ואבידה. מכאן יש להוכיח דהלכה כמ"ד דשוכר כשומר שכר דמי וכן מוכח בריש אלמנה לכ"ג (יבמות סו:) וכן פרק השואל (לקמן דף נז. וסס) גבי מריימר בר חגינא אוגר כודגייתא לבי חחאי [ו]:

לאפוקי מדר' אמי. ה"ה דהוה מצי למימר לאפוקי מדשמואל דאמר פ"ג דשבועות (דף כה.) דשבועת ביטוי ליתא אלא ביכול להיות להבא אבל שבועה שזרק פלוני צרור ליס פטור שאין יכול לומר שבועה שיזרוק והכא מיחייב שבועה כי נשבע שנאנסה אע"ג דליתא בלהבא: **רב אמר פטור.** ומ"ת והא תנן [ז] פ"ג דגיטין (דף כט.) אם אמר טול הימנה חפץ פלוני לא יטלנו ביד אחר וי"ל דאע"ג דאסור להפקידו ביד אחר מ"מ בשביל כך אינו חייב לפרוע:

אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. אין לפרש דטעמא דחייב לר' יוחנן אינגא דאפי' שמסר הרי אם מדעת המפקיד ולכך יתחייב בכל האונסין אפי' באונסין שהיו ראוין לבא בדשות אומר הראשון דא"כ מאי פריך אפי' לרבא לקמן לימא ליה ר' אמי לר' אבא מלאך המות מה לי הכא מה לי התם כו' והכא כיון דשינה מדעת בעל הפרה הוא חייב אפילו באונסין שהיו באין אפי' אם היתה בדשותו לכך הוצרך לתרץ שהשאיל מדעת בעליס אבא י"ל דהטעם הוא דחשיב כאילו פירש לו אאם ישנה מדעתו כגון שימסרנה לאחר שיהיה כאילו פשע בה וכל אונסין שיארעו לה שנוכל לתלות שאם לא מסרה לאחר אבא היו נארעים חייב בה כגון אם מתה בבית אומר שני דיש לתלות דהבא לאותו בית קטלה ושמא אם היתה בבית אומר הראשון לא היתה מתה שבריא בית אחד יותר מאחר והוי כפשע בה ואיבה לאנס שהוא מרעה שמן וטוב ומתה דחייב לאביי דאמר דהבא לאנסא קטלה וכן לרב אם מסרה לאש"ו ומתה בדשותן חייב מהאי טעמא והיכא שבא פשע בה כגון לרב דאמסרה לבן דעת או שנעל בפניה בראוי ואיבה לאנס או שהוליכה בעצמו לאנס ומתה אם פטור אבל אם נעל בפניה שבא בראוי אע"פ שפשע אם מתה אם פטור כיון דאפילו נעל בפניה בראוי היתה מתה אם ואפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב היינו דוקא כמו לריפא דאורבני דאפשר אם לא פשע מתחילה לא היה נארע אונס של גניבה וכן מוכח פרק האומנין (לקמן דף עח. וסס ד"ה הוממה) דתנן השוכר את הפרה להוליכה בהר והוליכה בבקעה והוחלקה פטור הוממה חייב והשתא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כי נמי הוחלקה אמאי פטור הכא תחילתה בפשיעה לענין הוממה וסופה באונס לענין הוחלקה אבא משום דאפילו הוליכה בהר כל שכן דהוחלקה לכך פריך לקמן אביי לרבא שפיר ואפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא כשמסר לשומר אחר חייב בגריפא דאורבני לא היה האונס נארע עד שבאו גנבים אבל הכא אגלאי מילתא שאותו הבל ואותו מקום היה מסוכן יותר להמית בהמה זו דמיד שבאת אם התחיל החולי וכן קאמר אביי לקמן דאפי' למ"ד פטור הכא חייב:

פעמים ששניהם באשם פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם פעמים שהשוכר באשם והשואל בחטאת הא כיצד [א] כפירת ממון אשם [ב] ביטוי שפתים חטאת פעמים ששניהם בחטאת כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור בחטאת שואל דבין כך ובין כך חיובי מיחייב בחטאת פעמים ששניהם באשם כגון שנגנבה ואמרו מתה מחמת מלאכה דתרוייהו קא כפרי ממונא דהא מיחייבי וקא פטרי נפשייהו שוכר בחטאת ושואל באשם כגון שמתה כדרכה ואמרו מתה מחמת מלאכה שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור חייב בחטאת שואל דמיחייב במתה כדרכה וקא פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה באשם שוכר באשם ושואל בחטאת כגון שנגנבה ואמרו מתה כדרכה שוכר הוא דמיחייב בגניבה ואבידה וקא פטר נפשיה במתה כדרכה באשם שואל דבין כך ובין כך חיובי מיחייב בחטאת מאי קמ"ל לאפוקי מדרבי אמי [ג] דאמר כל שבועה שהדיינים משביעים אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי שנאמר [ד] או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כי תשבע מעצמה קמ"ל [ה] דלא כר' אמי [ו] אתמר שומר שמסר לשומר [ז] רב אמר פטור ור' יוחנן אמר [ח] חייב אמר אביי לטעמיה דרב לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו פטור [ט] מאי טעמא דהא מסרה לבן דעת ולטעמיה דר' יוחנן [י] לא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו אלא אפי' ש"ח שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב דא"ל [יא] אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רב חסדא הא דרב [יב] לאו בפירוש אתמר אלא מכללא דהנהו גינאי דכל יומא הוו מפקדי מרייהו גבה דההיא סבתא יומא חד אפקדינהו לגבי חד מינייהו שמע קלא בי הלולא נפק אזל אפקדינהו לגבה דההיא סבתא אדאזל ואתא אגנוב מרייהו אתא לקמיה דרב ופטריה מאן דחזא סבר משום שומר שמסר לשומר פטור ולא היא שאני התם [יב] דכל יומא נמי אינהו גופייהו גבה דההיא סבתא הוו מפקדי להו יתיב ר' אמי וקאמר לה להא שמעתא איתיביה ר' אבא בר ממל לר' אמי השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר ואם איתא לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"ל הכא במאי עסקינן בשנתנו לו [יג] (רשות הבעלים) להשאיל אי הכי לבעלים בעי לשלומי דאמרו ליה לדעתך מתיב רמי בר חמא [יג] המפקיד מעות אצל חבירו צרור והפשילן לאחוריו [יד] מסרן לבנו ובתו הקטנים [טו] ונעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שמר כדרך השומרים טעמא דקטנים הא גדולים פטור אמאי נימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רבא [טו] כל המפקיד על

מסורת הש"ס

[1] שבועות מט:, [2] ב"ק יח: טו:, [3] [עי' תוס' גיטין כט. ד"ה כאן שנה ותוס' ב"ק יח: ד"ה אמן], [4] [גיטין יד. כט.], [5] [ברכות ט. וש"נ], [6] [הבעלים רשות כל"ן], [7] [לקמן מב., [8]] והרי"ף והרא"ש גרסי' אי נעל בפניהם כו', [9] [ועי' תוס' ב"ק מ: ד"ה סבריה],

תורה אור השלם

1 אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נאנסה וכו' שכך הוה אע"פ:

גליון הש"ם

גמרא מ"ש דהא מסרה לבן דעת. עיין לקמן דף נ"ג ע"ב תוס' ד"ה אי: תוס' ד"ה רב וכו' וא"ת והא תנן. כך הקשה בירושל' בגיטין שם ועיין שם:

לעזי רש"י

פרשוי"ר [פרשויר"ש]. מעדר.

מוסף רש"י

שומר שמסר לשומר רב אמר פטור. הראשון בכל אותן דינים שהיה פטור אם היתה אנוסה פטור נמי הכא, ולא אמרינן פשיעה היא זו שמסרה לאיש אחר (ב"ק יא:). ור' יוחנן אמר חייב. אפילו באונסין (שם). לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר. וגנבה או שאבדה, דפטור שומר חנם, כיצד? דמיפטר אלו הוא גניבה, ולא פשע. דעלויי עלייה לשמירתו. דשומר שכר מקר נפשיה לגבוהי טפי משומר חנם, שהרי שומר שכר חייב בגניבה ואבידה (שם). אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם כו' פטור. שומר שכר באונסין, ולא אמי א"ל בעל הבית פשעת שמסרת לאחר, שהרי מסרה לבן דעת (שם). צרור. כסודרו (לקמן מב.).

כג א מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ט סמג לאוין רמ:
כד ב מיי' שם הל' ג סמג לאוין לט:
כה ג מיי' שם פ"ז הל' ב ופ"ח הל' ה והל' ו:
כו ד ה מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ו ופ"ד מהל' גזלה ואבידה הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג עשין פט סח טוש"ע מ"מ סי' לצא סעי' כו וסי' שה סעי' ה וסימן שלו סעיף ט:
כז ו מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' לצא סעי' כו:
כח ז מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' לצא סעי' כ:
כט ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כא:

רבינו חננאל

פעמים ששניהם באשם כגון שנגנבה ושניהן חייבין לשלם ונשבעו שמתה מחמת מלאכה דהיא הנאת ממון דבשבועתייהו פטרי נפשייהו מממונא באשם. שוכר בחטאת ושואל באשם כגון שמתה וכיחשו וטענו שמתה מחמת מלאכה ונשבעו בשקר שוכר דינו בשניהן אחד שפטור בשניהן ולא נתנה ממון בשבועתו בחטאת. שואל שבמתה כדרכה חייב ופטר נפשיה במתה מחמת מלאכה באשם. שוכר באשם ושואל בחטאת כגון שנגנבה וטענו מתה כדרכה ונשבעו בשקר שוכר שחייב בגניבה ממון ובשבועתו נפטר באשם שהרי בשבועתו על שקר נתנה ממון אבל השואל דבין גניבה ובין במתה כדרכה חייב ולא נתנה ממון חייב חטאת שנשבע בשקר. ולאפוקי מדר' יוסי דאמר כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי. איתמר שומר שמסר לשומר רב אמר פטור. ואמר רב חסדא [ולאו בפירוש אתמר אלא] מכללא אתמר דהנהו גינאי דהוו מפקדי כל יומא (מפקדי) מרייהו גביה דההיא סבתא ואיגנבו ופטריה רב משום דלא יכלי למיטען אנת מהימנת לי בשבועה וההיא סבתא לא מהימנא לן בשבועה דהא אינהו כל יומא גבה דההיא סבתא הוה מפקדי למרייהו. ור' יוחנן אמר שומר שמסר לשומר חייב. ואמר אביי משום דיכול למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. ומותבינן עליה המפקיד מעות אצל חבירו צרור והפשילן לאחוריו או שמסרן לבניו הקטנים נעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרין. ודייקי' מינה טעמא דקטנים הא בניו (אבל) גדולים פטור ואמאי נימא אין רצוני

דאם כן ליתני קטנים סתמא. וא"ת תקשה לרב וי"ל דבניו נקט לרבותא דסד"א דעל דעת בניו הקטנים נמי מפקיד דרגילות הוא שלפעמים מוסר חפציו לבניו קטנים קמ"ל אי נמי לכך נקט בניו ולא נקט קטנים סתמא משום דבני למידק הא גדולים הוי כדרך השומרים ומותר משום דעל דעת בניו הגדולים מפקיד אבל גדולים דעלמא אסור למסור אע"פ שאינו מתחייב בכך:

את מהימנת לי בשבועה. ולכך היכא שהשומר הראשון יכול ליטבע על האונס או שהיו עדים בדבר פטור ואפי' מסר לאח"ו ומתה ברשותם כיון דלף בבית שומר הראשון היתה מתה דמלאך המות מה לי הכא מ"ל התם כו' וסובר רבא שזהו טעמו של רבי יוחנן ולא כאביי דאמר משום דאין רצוני כו' וכן הלכה כרבא [g] ולא כר"א

דפסיק כאביי:

שהעלה למרעה שמן וטוב. דהשתא לא הוי פשיעה

בהעלאה: **אי** הכי עלתה נמי. בשלמא לרבא דאמר מלאך המות כו' לא יצטרך להעמיד במרעה שמן וטוב ולכך העלה לראשי צוקין ונפלה חייב משום העלאה אע"פ שנפלה בע"כ שתקפתו וירדה וריסא דקתני מי עלתה פטור מיירי שתקפתו ועלתה וכן הנפילה היתה בתקפתו וירדה כמו בסיפא אבל לאביי דאוקמה במרעה שמן וטוב ולא פשע בהעלאה וחייב משום שפשע בנפילתה דמיירי שהיה יכול לתקפה ולא תקפה א"כ ריסא נמי אפי' תקפתו ועלתה אמאי פטור ליחייב משום נפילה שהיה לו לשומרה שלא תפול דמסתמא נפלה דריסא הוי כמו נפלה דסיפא שהיה יכול לתקפה ומשני נפלה דריסא מיירי שתקפתו וירדה דומיא דעלתה דמיירי דתקפתו ועלתה ולא דמיא לנפילה דסיפא וא"ת אמאי נקט בריסא עלתה ובסיפא העלה והלא אין חילוק בין העלה מדעתו לעלתה בעל כרחו ובנפילה נבד הוה ליה לפלוגי דתקפתו וירדה הוה אונס לא תקפתו חייב וי"ל דריסא נקט עלתה לגלויי דנפלה הוי בע"כ וסיפא נקט העלה לגלויי דנפלה הוי שהיה בידו לתקפה ולא תקפה דומיא דהעלה שהיה בידו וא"ת וסיפא כיון דמיירי שהיה יכול לתקפה אמאי אונס אי הכי נפלה נמי שהיה לו לתוקפה ולא תקפה אי הכי אימא רישא [i] עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס איבעי ליה למיתקפה לא צריכא [j] שתקפתו ועלתה תקפתו וירדה: אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו כו': אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר ליה רב שמואל בר יהודה לרב יהודה אמרת לן משמיה דשמואל חלוק היה רבי יוסי

אף

דרכה. ברשות הלוק: **פטור.** דהוי קופו באונס: **אוירא.** ליה: **אובלנא.** עייפות טורח המעלה: **למרעה שמן וטוב.** דדרך הרועים להעלות שם בהמות לרעות: **לתוקפה.** להחזיק בה שכן דרך הרועים: **עלתה.** מאליה: **שתקפתו.** על כרחו ועלתה ולא יכול להחזיק בה שחזקה היתה ממנו:

אף

על דעת אשתו ובניו. על דעת שהנפקד מוסרו לאשתו ובניו הגדולים ואין יכולין לומר אין רצונו כו': **דיקא נמי.** דהאי דגדולים פטורין דוקא בניו נקט ולא אחרים: **דא"כ.** דלאחרים נמי גדולים פטור ליתני לו שמסרן לקטנים סתמא: **בשבועה.** שלא פשע בה: **האיך לא מהימן לי.** ואני אומר שישנה בידו או אכלה או פשע בה: **פשע בה.** שלא נעל בפניה כראוי: **וילאה לאגם.** מקום שאינה משתמרת שם אבל זאבים ולא אבל גנבים ומיהו לא אכלוה לא זאבים ולא גנבים: **ומתה.** דהוי תחילתו בפשיעה שמא יטרפוה זאבים וסופו לא אבדה באותה פשיעה אלא בדבר שהוא אונס: **לא מיבעיא למ"ד.** לקמן בפרקין (דף מב.) גבי ההוא דאותיב זוזי דפקדון בצריפא דאורבני דהויא פשיעותא לגבי נורא ונטירותא לענין גנבי ואיגנוב וגניבה לגבי שומר חנם אונס הוא: **אלא אפילו למ"ד פטור הכא חייב.** דהתם ליכא פשיעותא אלא לענין נורא אבל הכא איכא למימר בפשיעה מתה שאם היתה בבית לא מתה ויליאתה לאגם היא פשיעת מיתתה דשמא הבל המצוי באגם קטלה: **מה לי הכא כו'.** אבל התם גבי זוזי אם שמרם כהלכתם דקי"ל (שם) כספים אין להם שמירה אלא בקרקע לא נגנבו ואע"ג דקי"ל בצריפא דאורבני אין דרך גנבים לבקש שם מעות ואונס הוא מיהו ע"י שלא שמר כדין שמירתם אבדו אבל פרה זו אם היתה בבית נמי היתה מתה: **דאיגנבה גנב מאגם.** שזהו דבר שהוא פשיעה אבל יליאתה לאגם אע"פ שסופה מתה בי גנב חייב ולא אמר מי הוה בבית שומר נמי הוה מתה: **מ"ט.** משעת גניבה היא אבודה מן הבעלים דאי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא אמר ליה אביי לרבא לדידך דאמרת מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם האי דאותביה ר' אבא בר ממל לרבי אמי ושני ליה בשנתנו לו בעלים רשות להשאיל ולימא ליה מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם א"ל לדידכו דמתניתו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר איכא לאותבה לההיא לדידי דאמינא אנת מהימנת לי בשבועה והאיך לא מהימן לי בשבועה ליכא לאותבה כלל מתיב רמי בר חמא [g] העלה לראשי צוקין ונפלה אין זה אונס וחייב [h] הא מתה בדרכה הרי זה אונס ופטור ואמאי לימא ליה [i] אוירא דהר קטלה אי נמי אובצנא דהר קטלה הכא במאי עסקינן שהעלה למרעה שמן וטוב אי הכי נפלה נמי שהיה לו לתוקפה ולא תקפה אי הכי אימא רישא [j] עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס איבעי ליה למיתקפה לא צריכא [j] שתקפתו ועלתה

גזל

מסורת הש"ס

g) [ב"ק יח: ע:], ב) [ב"ק כח: ע. נח. לקמן מב. לג:], ג) [ל"ל דגנבה ענב"ן], ד) לקמן לג:, ה) [לקמן עח.],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה את וכו' ולא כר"ח דפסק כאביי. עיין קדושין דף נב ע"א תוס' ד"ה ביע"ל. ועיין בתשו' בנימין זאב סי' שג דף תלב ע"ב:

מוסף רש"י

על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. על דעת שלא יהא שומר נמנע מלמוסרן לאנשי ביתו הגדולים ומלמנים לו הוא דמפקיד (לקמן מב:). **את מהימנת לי בשבועה.** דשומר חנם נשבע שלא פשע (ב"ק יא:). **לראשי צוקין.** הרים תלין וגבוהין (לקמן צב:). **אוירא דהר קטלה.** לא מתה זו אלא מחמת חוליי, לא היתה לימודה ליגדל באויר הר וקשה לה (לקמן עח.).

ל א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' י סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלא סעי' ט:

לא ב מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ו:

לב ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעי' ט [וסי' שג סעי' טו]:

לג ד ה מיי' שם הל' ט טוש"ע ח"מ סי' רלא סעי' י:

לד ו מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעי' יח:

ז [טוש"ע ח"מ סי' שג סעי' יג]:

רבינו חננאל

שיהא פקדוני ביד אחר. ופריק רבא אליבא דאביי כל המפקיד על דעת שימסרם מי שנפקדין אצלו לבניו הגדולים ולאשתו הוא מפקיד דלא עדיף ליה ממונא דחבריה מדידיה וממונא דידיה אשתו ובניו נטרי ליה וכן הלכה דנהרדעאי דייקי מתני' כרבא. אמר רבא הלכת' שומר שמסר לשומר חייב ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב והני מילי היכא דיכול למימר אנת מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה ואי מיתבריר דאיתו נמי הוה מפקיד גביה כגון מעשה דגינאי בההיא סבתא פטור. איתמר פשע בה ויצאת לאגם ומתה כדרכה אביי משמיה דרבה אמר חייב. רבא משמיה דרבה אמר פטור. וקיימא לן בהא כאביי דאסיקנא והלכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב. ומודה אביי דאי הדרא גבי מרה פטור דהא הדרא לה. ומודה רבא היכא דגנבה גנב מאגם ומתה כדרכה בי גנב מחייב מאי טעמא אי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא. מתיב רמי בר חמא לאביי העלה לראשי צוקין פי' ההרים שעולין האבנים וצורים שלו כסכינים ונפלה אין זה אונס ודייקי' מינה [g] הא מתה הוי אונס ופטור אמאי ונימא אוירא דהר קטלה ופרקי' זו אינה פשיעה שהרי העלה למרעה שמן וטוב אי הכי אפי' נפלה יהא פטור ודחינן התם מפני שהיה לו לתקפה כדי שלא תפול ולא תקפה. אי הכי הא דתנינן עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס אמאי הכא נמי נימא היה לו לתקפה כיון שלא תקפה מחייב ופרקי' סיפא כגון שנתחזקה עליו שהחזיק בה בכל כחו ומשכתו ועלתה ומשכתו וירדה ונפלה ומאי הוה ליה למיעבד הלכך פטור. ואע"ג דאמר רבא כל דיין דלא דאין כוותי לאו דיינא הוא לית הלכת' כוותיה דסוגיין דשמעתא כולה כאביי הוא דסלקא. אמר ר' יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזיר פרה לבעליה.

---

g) ל"ל טעמא דנפלה הא כו'.

אף בראשונה. בשילם ולא רצה ליטבע כיצד זה נותן לתוך כיסו כפילו של זה אלא יחזיר הכפל לבעליו: **שכבר שילם.** קודם שנמצא הגנב וקנה כפל כדאמר מעיקרא אדעתא דהכי אתאי לידיה: **מתני' שהודה מפי עצמו.** הואיל והודה מפי עצמו. ובגמ' מפרש טעמא מה הוא: **זה אומר מאתים שני.** לאחר זמן כשבאו ליטול פקדונן: **מה הפסיד הרמאי.** א"כ לא יודה לעולם על האמת: **מתוך הגדול.** ישברנו: **גמ' מספיקא מפקינן ממונא.** דקתני נותן לזה מנה ולזה מנה: **ולא אמרינן.** כשזה תובע וזה אומר איני יודע אם לך אם לחברך אוקי ממונא בחזקת נתבע זה שלא נפסידנו ממונו ויהא מוגח עד שיבא אליהו: **ריפא.** דחד גברא הפקיד אצלו והוה ליה כשנים שהפקידו אצלו בשני כריכות כלומר זה שלא בפני זה דה"ל למידק מי הפקיד אצלו מנה ומי מאתים: **סיפא.** שהפקידו לו שניהם זה בפני זה ה"ל כמי שנאמנים זה על זה להפקיד שני פקדונותם בצרור אחד דליית ליה למידק מה יש לזה בתוכו ומה יש לחבירו ואע"ג דלא כרך אחד הוה מיהו כיון שהפקידו זה בפני זה גילו דעתן שלא חשדו זה את זה לומר שמא חבירו יתבע המאתים: **ומאני' דהכא ממאי דר"ע היא.** דתקשי לך דלמא ר"ע היא דפליג נמי בהיא ואומר לא זו הדרך מוליאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד: **דקתני עלה דהיא כו'.** אלמא מודה ר"ע בהא ומאי שנא: ומשיני **הכא דקתבעי ליה.** והוא אין חפץ ליתן אלא מן הדין ומספיקא ליה לן לחיודיה לכל חד וחד: **הכא בבא לצאת ידי שמים.** מאליו בא לימלך מה יעשה ולא יענש להשתא ודאי אמרינן ידי שמים לא יצאת עד שתתן לשניהם שאם תהא מוגחת עד שיבא אליהו נמצא הגזל מספיק על ידך: **דיקא נמי.** דטעמא דמתני' בבא לצאת ידי שמים מן הענש ולא מן הדין מדתני טעמא בהודה מפי עצמו שלא היה אדם תובעו כלום משמע שהוא בא לימלך: **והלה מה טוען.** לכל אחד דקתני מניח גזילה ביניהם ומסתלק:

צווח

גזל מחמשה. לא שייך הך פלוגתא לפלוגתא דרבי יוחנן ורב הונא דפ' השואל (לקמן דף פז:) בבני ושמא דאפי' לר"ט דאמר מניח גזילה ביניהם היינו משום דיודע בודאי שלא גזל לכולם רק לאחד אבל בני ושמא יודה דבני עדיף ואפי' לר"ע דאמר יטלם לכל אחד ואחד היינו משום שיודע בודאי שהוא חייב לאחד מהם אבל גבי בני ושמא יודה דפטור שאינו יודע שהוא חייב כלל:

דקתני עלה ומודה ר"מ. ה"ה דה"מ למפרך מבריתא אמאי מודה אלא ניחא ליה למפרך ממתניתין דיבמות אמתניתין (א) ו): **התם דקא תבעי ליה הכא בבא לצאת ידי שמים.** לכאורה נראה דהשתא לא צריך לשיויי קמאי דאין חילוק בין כרך אחד לב' כריכות וריש"א דנותן מנה לזה ומנה לזה בבא לצאת ידי שמים וסיפא דקתבעי ליה יהא מוגח אך מדלא קאמר אלא התם דקא תבעי ליה משמע דלא הדר משגוייא קמא וכן לקמן (ע"ב) דפריך נמי ומי אמר רבא בב' כריכות ה"ל למידק משמע דלא הדר ביה לכך נראה דכולה מתני' איירי בבא לצאת ידי שמים ולכך בריש"א דהוה ליה למידק נותן לזה מנה ולזה מנה בבא לצאת ידי שמים וסיפא דבכרך אחד כיון דלא ה"ל למידק אפילו בבא לצאת ידי שמים אינו חייב ורבי טרפון נקט בריש"א אביו של אחד מכם ולא נקט אחד מכם לרבותא דאפילו שמא ושמא נותן לכל אחד ואחד בבא לצאת ידי שמים ור"ע נקט אביו דמשמע שמא ושמא לכך אינו חייב אלא לצאת ידי שמים כדאמר לקמן (שם) דבשמא ושמא אינו חייב לכל אחד ואחד לר"ע מדינא ונקט אביו דאי הס עצמן הפקידו אם כן מסתמא תבעי ליה וה"ל בני ושמא ואפילו מדינא חייבין לר"ע דמתניתין אתיא כר"ע נמי דקאמר לקמן (שם) ממאי דמתני' דהכא ר"ע היא ועוד דהלכה כר"ע מחבירו ובסיפא דלא נקט שני אבותיכם הפקידו לרבותא לא תני הכי דאע"ג דטעמא בני פטור אפילו לצאת ידי שמים ואפי' לר"ע כיון דלא פשע דלא הוה ליה למידק ולא מחייב ר"ע מדינא אלא בבני ושמא והיכא דהוה ליה למידק אבל בשמא ושמא אפי' בשני כריכות אינו חייב אלא לצאת ידי שמים והיכא דלא הוי ליה למידק פטור אפי' לצאת ידי שמים ואפילו בבני ושמא ות"ת דבפרק הגוזל קמא (ב"ק דף קג: ושם קד. ד"ה שכבר) קאמר מעשה בחסיד אחד שבא לפני ר"ט ואמר ליה הגח דמי מקחך ביניהם וכי לא בעי חסיד לצאת ידי שמים וי"ל דר"ט אמר ליה שכך הדין ות"ת התם דפריך אמתניתין דקתני הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי ומוקי כר"ט כו' ומאי איריא נשבע אפי' הודה נמי דתניא מודה ר"ט כו' ומאי פריך והא מוקמי' בריית' דמודה ר"ט בבא לצאת ידי שמים ומתני' דהתם מיירי מדינא וי"ל דמתני' דהתם מיירי לצאת ידי שמים דהכא קרבן וקא אמר אם רוצה להביא קרבן צריך להביא גזלו למדי דתנן הביא אשמו עד שלא הביא גזלו לא יצא לכך פריך דבלא שבועה ולא קרבן צריך להביא גזלו למדי אם רוצה לצאת ידי שמים:

אף בראשונה הלכה כמותו או אין הלכה כמותו אמר ליה חלוק היה ר' יוסי אף בראשונה והלכה כמותו אף בראשונה אתמר נמי אמר ר' אלעזר חלוק היה ר' יוסי אף בראשונה והלכה כמותו אף בראשונה ור' יוחנן אמר מודה היה ר' יוסי בראשונה שכבר שילם שילם אין לא שילם לא והאמר [ו]ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם אימא מודה היה ר' יוסי בראשונה שכבר אמר הריני משלם: **מתני'** [א]אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם או [ב]אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו [ג]שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו [ד]א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי [ה]אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו [ו]כן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי נותן את הקטן לאחד מהן ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו: **גמ'** אלמא מספיקא מפקינן ממונא ולא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ורמינהי שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו א"ל [ח]פקדון אגזל קא רמית גזל דעבד איסורא קנסוהו רבנן פקדון דלא עבד איסורא לא קנסוהו רבנן ורמי פקדון אפקדון ורמי גזל אגזל פקדון אפקדון דקתני רישא או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה ורמינהי שנים שהפקידו וכו' אמר רבא [ט]רישא נעשה כמי שהפקידו לו בשני כריכות דהוה ליה למידק [י]סיפא נעשה כמי שהפקידו לו בכרך אחד דלא הוה ליה למידק כגון דאפקידו תרוייהו בהדי הדדי בחד זימנא דאמר להו אנת גופייכו לא קפדיתו אהדדי אנא קפידנא ורמי גזל אגזל קתני הכא אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם או אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזהו נותן לזה מנה ולזה מנה ורמינהי [ז]גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל זה אומר אותי גזל וזה אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי ר"ט אלמא מספיקא לא מפקינן ממונא ואמרינן [ח]אוקים ממונא בחזקת מריה וממאי דמתני' דהכא ר"ט היא [ט]דקתני עלה דהתיא מודה ר"ט באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם שנותן לזה מנה ולזה מנה התם דקא תבעי ליה הכא [י]בבא לצאת ידי שמים דיקא נמי דקתני שהודה מפי עצמו שמע מינה אמר מר התם דקא תבעי ליה והלה מה טוען רב יהודה אמר רב הלה שותק רב מתנה אמר רב הלה

צווח

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דקתני וכו' אמתניתין דהכא הס"ד:

גליון הש"ס

מתני' אלא הכל יהא מונח. עיין גיטין דף מד ע"ב תוס' ד"ה נמייהה: גמרא פקדון אגזל קרמית. עיין גיטין דף כח ע"א תוס' ד"ה דקתני תרומה: תוס' ד"ה דקתני וכו' ה"ה דהו"מ למפרך. וכזה שבת דף עט ע"ב ועיין בתוס' שם ד"ה והא:

רבינו חננאל

ואסיקנא שמואל אמר חלוק ר' יוסי אף בראשונה בהא דתנן למי משלם למי שהפקדון אצלו חולק עליו ר' יוסי ואומר אינו משלם אלא לבעל הפקדון ואין הלכה כשמואל דהא ר' יוחנן פליג עליה דהא בהדיא אמר ר' יוחנן מודה ר' יוסי בראשונה שאינו משלם אלא למי שהפקדון אצלו. וקיימא לן כר' יוחנן דסוגיין בעלמא שמואל ור"י הלכה כר' יוחנן וכל שכן ר' אלעזר דתלמיד קטן הוא לגבי ר' יוחנן: **מתני'** אמר לשנים גזלתי אחד מכם מנה ואיני יודע איזהו נותן לזה מנה ולזה מנה. ומקשי' עלה ומספיקא מפקינן ממונא וכו'. ורמינהי שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים וכו'. ודחי' פקדון אגזל קא רמית. ורמי פקדון אפקדון דתנן (בסיפא) [ברישא] דמתני' דהכא או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו אימא סיפא דהא מתני' שנים שהפקידו אצל אחד כו'. ופריק רבא רישא היה לו בעת שהפקיד אצלו לומר לו מה שמך וכיון שלא דקדק לידע איזה מהן הוא המפקיד אצלו איהו אפסיד נפשיה לפיכך משלם לזה ולזה. סיפא כגון ששניהן הפקידו צרורותיהן ביחד וכל אחד רואה כי הצרור אחד גדול שיש בו מאתים והאחד קטן שאין בו אלא ק'. יכול למימר מי שהפקדון אצלו כיון דחזיתי דאין מקפיד בעל הצרור הגדול לומר דע כי הצרור הגדול שלי הוא והקטן לחבירו אמינא כיון דלא דייקי אהדדי מהימני לפיכך לא דקדקתי. תוב

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה הל' י סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שסח סעי' ב:

ב מיי' פ"א מהל' טוען ונטען הל' ו:

לו ג מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ד ועי' במ"מ סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' ש סעי' א:

לז ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

לח ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' א:

לט ז מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה הל' י סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שסח סעי' ב:

מוסף רש"י

א"כ מה מפסיד הרמאי. ולמה יודה הרי קיבל את שלו, אלא הכל יהא מונח. ויפסיד הרמאי (לעיל ג). מניח גזילה ביניהם. ולא בעי לאמתויי לידיה וקבי במניח לפניו שהרי הבעלים שם הוא (ב"ק קג). בבא לצאת ידי שמים. ואע"ג דבי דינא לא מלו מחייבי ליה אלא מניח לפניהם, מיהו ידי עונש אין יוצא עד שישלם לשניהם, דהא לאו לבעלים אהדדיה (ב"ק קד).

רבינו חננאל (המשך)

רמינן ארישא דמתני' דתנן בסוף יבמות גזל אחד מהן ואינו יודע אי זה מהן גזל מניח גזילה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון וכו'. אלמא מספיקא לא מפקינן ממונא. ואסיק' מדקתני התם ומודה ר' טרפון באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע למי מכם שנותן לזה ק' ולזה ק' ש"מ מתני' דהכא ר' טרפון היא קשיין אהדדי. ופרקי' התם גבי גזל אחד מה' כשתובעין אותו [אמר] שמניח גזילה ביניהן ואומר להן הנה היא מונחת לפניכם מי מכם יברר שהיא שלו יטלנה אבל הכא במשנתינו בבא לצאת ידי שמים דקתני שהודה מפי עצמו ואין תובעין אותו אלא ב"ד (אמר) [אמרינן ליה] אין לך דרך לצאת ידי עבירה אלא אם תתן לזה ק' ולזה ק'

מודה אני בזה. אע"ג דקאמר מודה אני לאו משום דליהוי מתנמידי ב"ש דבפ"ק דיבמות (דף טו.) בגרת הבת סבר כב"ה דקאמר (ה) תמיה אני מתי תבא גרת הבת לידי ואשיאנה והיינו כב"ה אלא אגב דשנה לעיל אלו ואלו מודים תנא הכא מודה אני:

וממאי דר"ע היא. ות"ת ואלא כמאן דאי כר"ט כ"ש דלר"ע נותן לזה מנה ולזה מנה וי"ל דהכי פי' ממאי דר"ע היא ומדינא דלמא לגאת ידי שמים ומשני מדקאמר מודה ר"ט למאן מודה לאו לר"ע דאמר מדינא משלם לכל אחד ואחד ואמר ר"ט מדינא מניח ביניהם ומסתלק אבל לגאת ידי שמים מודינא דמשלם לכל אחד ואחד וקאמר הא אוקימנא בבא לגאת ידי שמים ומודה דקאמר ר"ט ה"פ כי היכי דאמרת בשמא ושמא משלם לכל אחד ואחד לגאת ידי שמים הכי מודינא לך הכא:

ומי אמר רבא כל בשתי כריכות ה"ל למידק **והא אמר רבא** בו'. ות"ת והא מתני' איירי לגאת ידי שמים וי"ל מדנקט במתני' דאתי נמי כר"ע אבין של אחד מכם משמע משום דהוי שמא ושמא אינו חייב אלא לגאת ידי שמים דוקא כדמשמע לשון הודה (ג) הא הפקידו הן עצמן דמסתמא תבעי ליה והוה ליה בדי ושמא חייב אפי' מדינא אע"ג דלא עבד איסורא כיון דה"ל למידק דאי לאו הכי אמאי נקט אבין דאי לאורויי דאפי' בשמא ושמא חייב לגאת ידי שמים זה אין נראה שום חידוש לר"ע ועוד דר"ע נמי אית לי' בהגזל קמא (ב"ק דף קג: ושם) בלקח מחמשה בני אדם שמשלם לכל אחד ואחד ואע"ג דלא עבד איסורא ומדינא משלם דלגאת ידי שמים אפילו ר"ט מודה שמשלם לכל אחד ואחד ואע"ג דלא עבד איסורא דהא מתני' אוקמינן נמי כר"ט וקתני אבין של אחד מכם הפקיד לי מנה נותן לכל אחד ולהכי פריך והאמר רבא הכל מודים כו' דאפי' לר"ע מניח ביניהם אע"ג דה"ל למידק כמו שאפרש משום דלא עביד איסורא וה"ה דבלא רבא ה"מ למיפרך מר"ע דאמר גבי מקח אע"ג דלא עבד איסורא משלם לכל אחד ואחד והתם אמר רבא דאפי' לר"ע מניח רועה ביניהם ומסתלק אלא דניחא ליה למיפרך דרבא אדרבא:

והאמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה. פרש"י זה טלה אחד וזה שני טלאים שמניח ביניהם ומסתלק והתם כשני כריכות נינהו אפי' הפקידו זה בפני זה דדבר הנראה מי הביא אחד ומי הביא שנים אבל במעות לא היה לו להבחין בין גרור גדול לגרור קטן וקשה דמתני' מסתמא מיירי אפילו זה הפקיד מאתים בב' כיסין וזה מנה בכיס אחד ותו דלמא מיירי רבא בב' שהפקידו שני טלאים זה כחוש וזה שמן דהוי כמעות דלא הוה ליה למידק אי נמי בשנים שהפקידו שני טלאים ומת אחד מהם וכל אחד אומר שהמת של חבירו דכי האי גוונא מיירי מתניתין דהתם בפרק שני דבכורות (דף יח: ושם) אלא יש לומר דאפי' הפקידו טלאים זה בפני זה הוה ליה למידק דלא שייך למימר אתון לא קפדיתון משום דלא יוכלו לתקן דאפי' הפקידו זה שלא בפני זה יראה חבירו הטלאים כשהולכים במרעה ושואל של מי הם אבל במעות שהיה יכול להפקיד שלא בפני חבירו יכול הנפקד לומר אתון לא קפדיתון כל שכן דלא הוה לי למידק:

שלא מדעתו. לאו דוקא שלא מדעתו אלא כלומר שלא בראייתו של רועה דהשתא לא הוה ליה למידק:

ב"ש דבפ"ק דיבמות (דף טו.) בגרת הבת סבר כב"ה דקאמר (ה) תמיה אני מתי תבא גרת הבת לידי ואשיאנה והיינו כב"ה אלא אגב דשנה לעיל אלו ואלו מודים תנא הכא מודה אני:

ומי אמר רבא כל בשתי כריכות ה"ל למידק והא אמר רבא בו'. ות"ת והא מתני' איירי לגאת ידי שמים וי"ל מדנקט במתני' דאתי נמי כר"ע אבין של אחד מכם משמע משום דהוי שמא ושמא אינו חייב אלא לגאת ידי שמים דוקא כדמשמע לשון הודה (ג) הא הפקידו הן עצמן דמסתמא תבעי ליה והוה ליה בדי ושמא חייב אפי' מדינא אע"ג דלא עבד איסורא כיון דה"ל למידק דאי לאו הכי אמאי נקט אבין דאי לאורויי דאפי' בשמא ושמא חייב לגאת ידי שמים זה אין נראה שום חידוש לר"ע ועוד דר"ע נמי אית לי' בהגזל קמא (ב"ק דף קג: ושם) בלקח מחמשה בני אדם שמשלם לכל אחד ואחד ואע"ג דלא עבד איסורא ומדינא משלם דלגאת ידי שמים אפילו ר"ט מודה שמשלם לכל אחד ואחד ואע"ג דלא עבד איסורא דהא מתני' אוקמינן נמי כר"ט וקתני אבין של אחד מכם הפקיד לי מנה נותן לכל אחד ולהכי פריך והאמר רבא הכל מודים כו' דאפי' לר"ע מניח ביניהם אע"ג דה"ל למידק כמו שאפרש משום דלא עביד איסורא וה"ה דבלא רבא ה"מ למיפרך מר"ע דאמר גבי מקח אע"ג דלא עבד איסורא משלם לכל אחד ואחד והתם אמר רבא דאפי' לר"ע מניח רועה ביניהם ומסתלק אלא דניחא ליה למיפרך דרבא אדרבא:

והאמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה. פרש"י זה טלה אחד וזה שני טלאים שמניח ביניהם ומסתלק והתם כשני כריכות נינהו אפי' הפקידו זה בפני זה דדבר הנראה מי הביא אחד ומי הביא שנים אבל במעות לא היה לו להבחין בין גרור גדול לגרור קטן וקשה דמתני' מסתמא מיירי אפילו זה הפקיד מאתים בב' כיסין וזה מנה בכיס אחד ותו דלמא מיירי רבא בב' שהפקידו שני טלאים זה כחוש וזה שמן דהוי כמעות דלא הוה ליה למידק אי נמי בשנים שהפקידו שני טלאים ומת אחד מהם וכל אחד אומר שהמת של חבירו דכי האי גוונא מיירי מתניתין דהתם בפרק שני דבכורות (דף יח: ושם) אלא יש לומר דאפי' הפקידו טלאים זה בפני זה הוה ליה למידק דלא שייך למימר אתון לא קפדיתון משום דלא יוכלו לתקן דאפי' הפקידו זה שלא בפני זה יראה חבירו הטלאים כשהולכים במרעה ושואל של מי הם אבל במעות שהיה יכול להפקיד שלא בפני חבירו יכול הנפקד לומר אתון לא קפדיתון כל שכן דלא הוה לי למידק:

שלא מדעתו. לאו דוקא שלא מדעתו אלא כלומר שלא בראייתו של רועה דהשתא לא הוה ליה למידק:

צווח מ"ד הלה צווח אבל שתיקה כהודאה ומ"ד הלה שותק שתיקה דהכא לאו כהודאה הוא מצי אמר ליה האי דשתיקי לכל חד וחד דאמינא דלמא האי הוא אמר מר מניח גזילה ביניהם ומסתלק ושקלי לה כולהו ואזלי (ו)והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר אמר רב ספרא ויניח א"ל אביי לרבא מי א"ר עקיבא (ז)א"לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל חד וחד אלמא מספיקא מפקינן ממונא ולא אמרי' אוקים ממונא בחזקת מריה ורמינהי (ח)נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן אומרים האם מתה ראשונה ויורשי האם אומרים הבן מת ראשון אלו ואלו מודים שיחלוקו ואמר ר"ע (ט)מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן אמר ליה התם שמא ושמא גזל אחד מחמשה ברי ושמא והא מתני' דהכא אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה דשמא ושמא הוא וקתני נותן לזה מנה ולזה מנה וממאי דר"ע היא(ז) דקתני עלה דההיא (ט)מודה ר' טרפון באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם כו' למאן מודה (י)(לאו) לר"ע בר פלוגתיה וממאי דשמא ושמא הוא חדא דלא קתני תובעין אותו ועוד הא תני ר' חייא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע הא אוקימנא לה בבא לצאת ידי שמים אמר ליה רבינא לרב אשי ומי אמר רבא כל בשתי כריכות הוה ליה למידק (ו)והאמר רבא ואי תימא רב פפא (ג)הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהן ומסתלק א"ל (ד)התם כשהפקידו בעדרו של רועה שלא מדעתו: וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז כו': וצריכא דאי אשמועינן הך קמייתא בההיא קאמרי רבנן משום דליכא פסידא אבל בהא דאיכא פסידא דגדול אימא מודו ליה לר' יוסי ואי אתמר בהא בהא קאמר ר' יוסי אבל בהך אימא מודי להו לרבנן צריכא והא

שניהם מכח שמא בחיים הלכך נכסים בחזקתן: **הלא כרי ושמא.** כל אחד ואחד אומר אותי גזל היינו טענת ודאי וזה אומר איני יודע וברי עדיף משמא: **עלה דהחיה.** דגזל אחד מחמשה: **חדא דלא קתני.** מתני' תובעין אותו דלא קתני אותי גזל: ה"ג **ועוד הא תני ר' חייא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע** וא"ג יחלוקו. והכי פירושו ועוד הא תני רבי חייא להך מתניתא דגזלתי את אחד מכם בתוספתא דיליה ותני לה הכי אמר לשנים גזלתי אחד מכם ואיני יודע איזהו זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע נותן לזה מנה כו' כדקתני במתני' אלמא בשמא ושמא עסקינן: **הכל מודים בשנים שהפקידו כו'.** גבי פלוגתא דר"ט ור"ע איתמר במסכת בכורות (דף יח:) שנים שהפקידו זה טלה אחד וזה שנים זה אומר שנים שלי וזה אומר שנים שלי והתם שתי כריכות נינהו ואפילו הפקידו זה בפני זה דבר הנראה הוא מי מביא אחד ומי מביא שנים דבשלמא גבי כריכות מעות הואיל דאלו ואלו לגרורין הוא שוכח מי הפקיד אלו לגרור גדול ומי לגרור קטן הואיל והפקידו אלו יחד אבל גבי טלאים מילתא מוכחת טפי: **פסידא דגדול.** של כלי גדול שבגרורו וכשיבא אליהו ויאמר של מי הוא נמצא מפסיד בשבירתו: **בהא קאמר ר' יוסי.** משום פסידא דגדול: והא

לוות. אמר לכל אחד איני מכירך: **ושקלי ליה כולהו ואזלי.** נמצא זה מוציא מידו כדי להפסיד הנגזל עולמית: **והא"ר אבא בר זבדא ספק הינוח.** מצא דבר שאין בו סימן בגד מקום שמשתמר קצת דלא שכיחי אינשי דאזלי ויש לספוקי שמא מדעת הוגה אם לגניזה: **לכתחלה לא יטלנו.** המוצא שכשיבא בעליו לא יגע בו ימצאנו וסימן אין בו שיכרין לפיכך יניחנו זה ובעליו יבא ויטלנו וכל שכן לודאי הינוח כדתנן (לעיל דף כה:) מצא כלי בחשפה מכוסה לא יגע בו: **ואם נטל לא יחזיר.** ואם בא אחר ואמר שלי הוא וסימן אינו נותן בו לא יחזירנו שמא אינו שלו וסוף הבעלים לבוא ויבא עדים שהניחו אם לפיכך יהא מונח ביד זה עד שיבא אליהו דהאי לא יחזיר לא שיהא שלו קאמר דהא מעיקרא באיסורא אתא לידיה אם הינוח הוא. אלמא מידי דמספקא לן דמאן נינהו צריך להניחו ביד מי שהוא עד שיתברר הדבר: **אמר רב ספרא ויניח.** הא דקתני מסתלק לאו דליסקלו אינהו וליחלו ולא שיוציאנה מידו אלא תהא מונחת בידו עד שיתברר הדבר והאי מסתלק סילוק הדין הוא ויניח גזילה בפניהם בב"ד ויאמר בררו של מי הוא ויטול ומסתלק מן הדין והגזילה יניח בידו עד שיבא אליהו: **לא זו הדרך.** סיפא דגזל אחד מחמשה הוא ביבמות (דף קיח:): **נפל הבית עליו ועל אמו.** ואין ידוע איזה מת ראשון והיו לאמו נכסים מבית אביה: **יורשי האם.** משפחת בית אביה אומרים לקרובי הבן ממשפחת אביו הבאים לירש את הבן: **הבן מת ראשון.** ולא ירש את אמו להורים אתכם נכסיה אלא הבן מת ראשון ואח"כ מתה אמו ואנו יורשים אותה (נכסיה): **ויורשי הבן אומרים האם מתה ראשונה.** וירשה בנה ואחריה מת הבן ואנו יורשין אותו: **אלו ואלו.** ב"ש וב"ה שנחלקו בנפילות אחרות בפרק מי שמתה שב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אלו אומרים נכסים בחזקתן כאן מודים שיחלוקו: **אמר ר"ע מודה אני בזה.** אע"פ שאני משל ב"ש ואומר בשאר הנפילות יחלוקו בזו אני מודה לב"ה שהנכסים בחזקתן. ופליגי אמוראי בחזקת מי והתם מפרש טעמא: **שמא ושמא.**

מסורת הש"ס

(ה) נעיל כה:, ו) [יבמות קיח:], ז) ב"ב קנח: [ע"ש], ח) דלמא ר"ט היא ס"ל, ט) ב"ק קג:, י) ס"ל ל"ג, כ) בכורות יח:, מ) [ב"ב קנח. קנח.], נ) [שם קנח:],

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה מודה וכו' כב"ה דקאמר תאבני מתי תבא לרת: (ב) ד"ה ומי כו' כדמשמע לשון הודה מפי עצמו הא:

מוסף רש"י

כל ספק הינוח. בדבר שאין בו סימן, וכ"ש ודאי הינוח, לכתחילה לא יטול. דאי שקלת לה ליכא למרייהו סימנין ליתב בהו ויפסיד, הלכך לא יטול והבעלים יזכו ויבאו ויטלום, ואם נטל לא יחזיר. דהא ליכא דיהיב סימנא (לעיל כה:). נפל הבית עליו ועל אמו. כגון שנפל הבית על רחל אשת יעקב בגלגלותה ועל יוסף בנה מיעקב ולא היה לה עוד בן מיעקב ולא מתים אחר, שעכשיו טענותיהן שווים, שיורשי האם כגון אחיה מאביה אומרים הבן מת ראשון והיא מתה אחרונה ויורשנו כל נכסיה, ויורשי הבן כגון ראובן בן יעקב מלאה טוענן כל הנכסים ואומר רחל מתה תחלה וירש יוסף את כל נכסיה ואח"כ מת הוא וירשנו כל הנכסים (רשב"ם ב"ב קנח:). שיחלוקו. דשניהם באין מכח טענת ירושת נכסים שהוחזקה בהן האשה לבדה בחייה בגלגלותה בלא בעל (שם, עי"ש בארוכה). מודה אני בזו. משום דנקטו ת"ק לשנא דמודים, אמר איהו נמי מודה אני, כלומר ואני מודה ומחזק עליך דלדברי ב"ה נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתם, ובגמ' מפרש בחזקת מי וטעמא נמי מפרש (שם).

מ א מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסה סעי' ח:

מא ב מיי' פ"ה מהל' נחלות הל' ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעי' י:

מב ג ד מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' ש סעי' ד:

רבינו חננאל

שמכל מקום השבתה הגזילה לנגזל עצמו. אמר רב ספק הינוח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר אמר רב ספרא תני ויניח.

והא טעמא דרבי יוסי משום הפסד הרמאי הוא. וכיון דטעמא בהכי מה לי כלי מה לי מעות והיכי תיקח אדעתין למימר דבמעות מודה להו לרבנן ואמאי אלטריך למתנייה: **לרבנן אילטריך.** לאשמועינן מילתא דרבנן תנינהו לתרוייהו ואי תנא כליס בריש הכי נמי דלא אלטריך תו למתני מעות אבל השתא דתני מעות בריש תני כליס למימר לא זו בלבד דליכא פסידא דשבירת כלי אלא אף זו דליכא פסידא דגדול אמרינן הכי: **מתני' אכודין.** ע"י עכבריס או ריקבון: **לא יגע בהן.** למוכרן וטעמא מפרש בגמ': **גמ' קב שלו.** חביבה עליו על ידי שעמל בהן וקב שישאר לו מהם הוא רוצה מתשעה קבין של אחרים שיקח בדמיהן אם ימכרם: **חיישינן לו.** ואסור להאכילו לזרים: (ה) **לפיכך.** הואיל ואסור למוכרן משום דרוצה אדם בקב שלו הרי הן בחזקת קיימים ומותר בעל הבית לעשותן תרומה ומעשר על פירות שיש לו בביתו: **מאי לפיכך.** איסור מכירה משום הא הוא והיכי תלי תנא עשייתו באיסור מכירה: **השתא דאמור רבנן לא חזזין דחיישינן.** שמא עשאן המפקיד תרומה הרי הן בחזקת שלא נמכרו ועושה אותן בעל הבית כו': **מחלוקת.** דמתני': **בכדי חסרונן.** כדרך שאר תבואות כמו שמפורש במשנתינו (לקמן דף מ.) לחיטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור: **אבל אם אכודין יותר מכדי חסרונן.** אפי' רבנן מודו דימכרם בב"ד: **ודאי פליגא.** הא דרבי יוחנן דאי איכא למיחש לשמא עשאן בעליהן תרומה אפילו ביותר מכדי חסרונן נמי אסור למזבניהו: **מי לימא פליגא.** דוקא אמר רב כהנא שאם תשעה קבין הן נוח לו שיאכדו עד קב ואל ימכרם דהוה ליה יותר מכדי חסרונן ופליגא הא דר' יוחנן עליה או לאו דוקא ט' קבין נקט אלא נוח לו שיהא נפסד קצת ונעולם כדי חסרונן ותו לא: **גוזמא.** שפת יתר: **מיפיבי.** לרבי יוחנן: **וקאליג.** בעל הבית טבלים שאין פירותיו מתוקנין שאין אלו קיימין שהוא סומך עליהן: **לא שביחי.** ואין לחוש בכך: ופרכינן **ואי משבחי** (ג) **מי מזבנינן להו.** ליחוש שמא עשאן **עשאן כו'.** ונמצא המוכר מאכיל תרומה לזרים: **בדמי תרומה.** בזול שאין עליה קופלין לקנותה שאינה נאכלת אלא לכהנים ולריכה שימור בטהרה: **לקמיה הוא דהויא יתר מכדי חסרונן.** לזמן מרובה יש באבודן יתר מכדי חסרונן: **מקמי דניחוי כו'.** שאין אדם משהא טבלים כל כך זמן מרובה כזה מלתקנן: **והדביש.** יצא טעם דובשנו והחמיץ אשמעלי"ר בלע"ז (ד) כדאתמר (איוב לא) ובכל תבואתי תשרש תעקר שרשיה וכמו עד לא ירתק חבל הכסף (קהלת יב) יפתחו רתוקות עבותיה: **עושה להם תקנה.** לקמיה) מפרש מאי תקנה יש עוד הלא כל קילקול העתיד לבא כבר בא הוא: **ואין מוכרן לעצמו.** שלא יחשדוהו שמא לקחן בזול: **פורטין.** מחליפין פרוטות נחושת בסלעי כסף מפני שהפרוטות מתעפשות ונפסלות: **המחוי.** מאכל שגובין מבעלי בתים לחלק לעניים בכל יום: **מאי לאו אפילו יתר מכדי חסרונן.** ואיכא למאן דאמר לא יגע ואת אמרת דברי הכל מוכרן: **כיון דקס קס.** מאחר שעמדו בקלקולם הרי כבר עמדו ולא יתקלקלו מעתה יותר אבל שאר פירות הולכין ומרקיבין תמיד: למאי

שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר. הקשה ר"ת וכי נחשדו חבריה לתרום שלא מן המוקף כדאמר בפרק כל הגט (גיטין דף ל:) ופ"ק דחולין (דף ז.) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק ואור"ת דהכא גבי פקדון תולין בחשש מועטת שלא יגע בהם וחיישינן שמא בערב שבת תרם שלא מן המוקף דשרי כדאמרינן בהאשה רבה (יבמות דף לג.) אי נמי כדאמרינן פרק בכל מערבין (עירובין דף לב:) ניחא ליה לאחר דליעביד איסורא זוטא דהיינו שלא מן המוקף אבל בחולין (דף ז.) ובפרק כל הגט (גיטין דף ל:) לא חיישינן כיון שאינו פקדון וטפי אמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין דף ל.) ראו שאכיסם הטמין מעות בשדה תיבה ומגדל ואמר של מעשר שני הם אם כמעירים לא אמר כלום אלמא אזלינן בתר רוב מעות שהם חולין להקל ואע"פ שפירש שהם מעשר ובהאשה שהלכה (יבמות דף קטו:) גבי מגא כלי והיה כתוב עליו קו"ף קרבן תי"ו תרומה הא אין כתוב עליו לא חיישינן והא דאמרינן בהזהב (לקמן דף מט.) ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר ז) לאכיך בידי דשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר היינו נמי בשבתות וימים טובים וכן הא דקתני בסמוך לפיכך בעל הבית עושה אותו תרומה ומעשר

על מקום אחר:

מחלוקת בכדי חסרונן. פרש"י כדרך שאר תבואות והקשה ריב"ם וכי פליגי במשהו דבפחות מכדי חסרונן לכ"ע לא ימכור ועוד דא"כ מ"ט דרשב"ג וי"ל דפליגי שנתחסר בחדש או בחדשים יותר משרגילות להתחסר עד אותו הזמן ופליגי עד שיעלה החסרון בחדש או בשני חדשים תשעה חצאי קבין לכור שהוא בכדי חסרונן לשנה שלימה:

מזבנינן לכהנים. ולשמא יעשה אחר המכירה ליכא למיחש דיתר מכדי חסרונן לא שביח וכי עביד להו בעה"ב תרומה ומעשר עביד להו מקמי דליהוו יותר מכדי חסרונן ופריך לרב נחמן נמי דלזבנינהו לכהנים בכדי חסרונן לא פריך דהא איכא למיחש לשמא יעשה אלא ביותר מכדי חסרונם פריך דלזבנינהו וכי תימא הכי נמי והא אמרת דרב נחמן ודאי פליג ומשני דלרב נחמן יותר מכדי חסרונן שביח והקשה ריב"ם מי דחקו לומר דרב נחמן פליג לימא דביתר מכדי חסרונן לד"ה מוכרן וליכא למיחש לשמא יעשה דלא שביח כמו לרב כהנא ותי' ר"ת דמתני' מיירי אפילו בפשתן או בפירות מתוקנים והתם מאי טעמא לא יגע בהם ע"כ משום דרב כהנא דרוצה אדם בקב שלו מבתשעה קבין של חבירו אם כן מאי אהני טעמא דשמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר מי לאו לאשמועינן דאפי' ביתר מכדי חסרונן חיישינן א"כ סבר דאפילו יותר מכדי חסרונן שביח:

עד

והא טעמא דרבי יוסי משום הפסד הרמאי הוא אלא תרוייהו לרבנן איצטריך ו) ולא זו אף זו קתני: **מתני'** ז) א) המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן רשב"ג אומר מוכרן בפני ב"ד מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים: **גמ'** מאי טעמא אמר רב כהנא אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו ורב נחמן בר יצחק אמר ב) חיישינן שמא עשאן המפקיד תרומה ומעשר על מקום אחר מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה לא יגע בהן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר בשלמא לרב כהנא היינו דקתני לפיכך אלא לרב נחמן בר יצחק מאי לפיכך הכי קאמר השתא דאמור רבנן לא נזבין דחיישינן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בכדי חסרונן אבל יותר מכדי חסרונן ג) דברי הכל מוכרן בב"ד אדרב נחמן בר יצחק ודאי פליגא אדרב כהנא מי לימא פליגא כי קאמר רב כהנא בכדי חסרונן קאמר והא רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו קאמר גוזמא בעלמא מיתיבי לפיכך בעה"ב עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר וליחוש דלמא הוו להו יותר מכדי חסרונן וזבנינהו וקא אכיל טבלים יותר מכדי חסרונן לא שביח ואי משתבחי מאי מזבנינן להו וליחוש שמא עשאן בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר כי מזבנינן נמי ד) לכהנים בדמי תרומה מזבנינן להו ולרב נחמן בר יצחק נמי נזבנינהו לכהנים בדמי תרומה בהא פליגי דרבה בר בר חנה סבר יותר מכדי חסרונן לא שביח מידי וכי משתבח לקמיה הוא דהויא יתר מכדי חסרונן אי עביד להו בעה"ב תרומה ומעשר על מקום אחר מקמיה דהוו להו יותר מכדי חסרונן עביד להו הלכך כי הוו להו יותר מכדי חסרונן נזבנינהו לכהנים בדמי תרומה ורב נחמן בר יצחק סבר יתר מכדי חסרונן משכח שביח וכי הוו להו לאלתר הוא דהוו להו ואי אמרת נזבנינהו זימנין דקדים ומזבין להו וכי עביד להו בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר לא ידע דזבנא וקא אכיל טבלים מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש דבש ה) והדביש הרי זה לא יגע בהן דברי ר"מ וחכמים אומרים ו) עושה להם תקנה ומוכרן בבית דין ו) וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואינו מוכרן לעצמו ו) כיוצא בו ז) גבאי צדקה בזמן שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן גבאי תמחוי בזמן שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן קתני מיהת פירות והרקיבו מאי לאו אפילו יתר מכדי חסרונן לא בכדי חסרונן והא יין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש דיתר מכדי חסרונן נינהו שאני הני כיון דקם קם שמן והבאיש דבש והדביש

למאי

ז) ל"ל מזמן שהם אכודין כדי חסרונן כדתנן וכו'.

ב) אולי ל"ל דחסרי כדי חסרונן וכו'.

ג) אולי ל"ל ועל אורחא דא אתמר מסקנא דשמעתא הדה.

(ה) [יבמות יט. וש"נ], ב) פסחים יג., ג) עיין סנהדרין קנ. ובפרש"י שם ד"ה מדבים ובפרש"י דהכא, ד) ב"מ ח: פסחים יג., ה) [ל"ל כמו], ו) [ע"ב], ז) [בגמ' שלפנינו איתא לך וכן העתיקו תוס' גיטין ל: ד"ה וכו'],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מיישינן וכו' לזרים הס"ד ואח"כ מ"ה היינו דקתני לפיכך הואיל: (ב) ד"ה ופרכינן ואי משבחי מאי מזבנינן:

מוסף רש"י

אבודין. נחסרין והולכין (פסחים יג.). **והדביש.** מתקלקל ונעשה גלול מחמת חמיצות (סנהדרין קא.). **פורטין.** פרוטות של נחשת שגבו לצדקה וכשמסחין אותם מחלידות, צריך לפורטן בכסף (פסחים יג.) פרוטות שגבו לוקחין דינרי כסף לפי שהפרוטות של נחשת מחלידות (ב"ב ח:). **ואין פורטין לעצמם.** פן יתאבדו שפורטין בזול (שם). **תמחוי.** מאכל לחם ומיני מאכל שגובין לחלק (פסחים יג.). **ואין מוכרין לעצמן.** שמא יתאבדו שלקחום בזול (שם).

רבינו חננאל

מתני' המפקיד פירות אצל חבירו אפי' הן אבודין לא יגע בהן מאי טעמא אמר רב כהנא רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חבירו. רב נחמן בר יצחק אמר חיישינן שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר. מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה לא יגע בהן לפיכך בעה"ב עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר. ומקשי' בשלמא לטעמיה דרב כהנא היינו דקתני לפיכך פי' כיון שאין אדם רוצה שיחליף לו פירותיו אלא ישארו לו כמות שהן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר. אלא לטעמיה דרב נחמן מפני שבעל הבית עושה אותן תרומה מיבעי ליה למימר. ופרקינן כיון דאמורי רבנן לא יגע בהן דחיישינן שמא בעליהן עשאום תרומה לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מחלוקת תנא קמא ורשב"ג דאמר תנא קמא לא יגע בהן בזמן ו) שחסרונן כדתנן במתני' הרי זה יוציא לו חסרונות אבל יותר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרן בב"ד ודאי אדרב

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף טו:

מד ב מיי' שם:

מה ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם:

מו ד מיי' שם:

מז ה מיי' שם הל' ב וסמג שם טוש"ע שם סעיף טז:

מח ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יט:

מט ז מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' יא סמג עשין קפב טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף ב:

לעזי רש"י

אשמלי"ר [אישמילי"ר]. להחמיץ. (על דבש).

רבינו חננאל (המשך)

נחמן [בר יצחק] דהוא אמר חיישינן שמא עשאן תרומה ותרומה אינה נמכרת לשום חולין ור' יוחנן הא אמר מוכרן הלכך ודאי פליגי. לימא דהא דר' יוחנן פליגא נמי אדרב כהנא דהא איהו נמי לא ימכרם קאמר. ודחי' אית לן למימר דלא אמר רב כהנא לא ימכרם אלא היכא דחסרי ב) פחות מכדי חסרונן והוא כדתנן לקמן לחיטים ולאורז ט' חצאי קבין לכור וכו' אבל בחסרון יותר מזה לא אמר רב כהנא לא ימכור ולא פליגא עליה דר' יוחנן. ומקשי' לר' יוחנן וניחוש דלמא הוה בהן חסרון יתר מכדי חסרונן ששנינו במשנתינו ומכרם על פי ב"ד מי שהיו מופקדין אצלו ולמה שנינו לפיכך בעה"ב עושה אותן תרומה כו'. פי' כגון שהיו לו פירות טבל בביתו אומר הפירות שיש לי פקדון אצל פלוני הרי הן תרומה על הפירות הללו ואוכלם על מנת שפירותיו קיימין וכיון שמכרם נמצא אוכל טבלים למפרע ופרקינן כי מזבנינן להו להני פירי לכהנים מזבנינן להו בדמי תרומה שאם יבואו בעליהן ויאמרו כי תרומה היו יחזרו דמיהן לכהן והדבר ידוע שאין בעליהן עושין אותן תרומה על מקום אחר אלא בקרוב זמן שדבר ברור הוא שאין בתוך זה הזמן עלה בהן יותר מכדי חסרונן דאמרי' ודאי חל עליהן שם תרומה ונפטרו הפירות שהפרישן עליהן אבל אחר זמן הרבה דאיכא למיחש דלמא הוה בהו יותר מכדי חסרונן לא ועל אורחא דא ג) דשמעתא הדה. ומקשינן המפקיד פירות

עד כאן לא קאמר רשב"ג כו' אבל (ו) **הכא אין מורידין.** ומ"ת והא לקמן מייתי דאית ליה לרשב"ג מורידין וי"ל דמהא ליכא למשמע מינה אבל קשה דמאי מוכיח דאד טעמא הוא מדשמואל דסבר כרשב"ג וסבר מורידין לוכח כן מרשב"ג גופיה וי"ל דלא שמיע ליה ברייתא דלקמן:

בששמעו בו שמת כ"ע ל"פ דמורידין. אין לפרש בששמעו בב' עדים דא"כ פשיטא דמורידין אלא ששמעו היינו בקול ועד אחד אע"ג דשמעו בו שמת דבפ' ב' דייני גזירות (כתובות דף קו.) גבי אין פוסקין מזונות לאשת איש משמע סוגיא דהתם דהוי בעדות גמורה[ז]: **אמר רבא לירד ולמכור תנן.** ומ"ת ואמאי לא פריך ממתניתין דהשתא שהלכה (יבמות דף קטז: וש"ס שאין) דקתני מליו אחיו אחיס נכנסין לנחלה על פיה ולשני נמי לירד ולמכור תנן וי"ל דמהכא אלימא ליה לאקשויי משום דדומיא דבשותיהם קתני דמשמע כלל כלל לא:

היורד לנכסי שבוי אין מוציאין אותו מידו. (ח) הוא הדין דאפי' מורידין אותו לכתחילה דהא נטושים מורידין לרשב"ג דאמר הנטושים כשבויין אלא אגב דתנא בסיפא בנטושים מוליאין תנא נמי בשבויין אין מוליאין וא"ת לימא רב הלכה כתנא קמא ושמואל הלכה כרשב"ג וי"ל דלא שמיע להו ברייתא אי נמי איכא דמפכי להו:

וכולם

למאי חזו שמן חזי לגלדאי דבש לכתישא דגמלי וחכ"א עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד מאי תקנתא עביד להו אמר רב אשי [א]לקנקנים במאי קא מיפלגי דמר סבר להפסד מרובה חששו [ב]להפסד מועט לא חששו ומר סבר אפילו להפסד מועט נמי חששו: רשב"ג אומר ימכרם בבית דין מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים: אתמר רבי אבא ברבי יעקב א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ורבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים והא אמרה ר' יוחנן חדא זמנא [ג]דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן מדרבן שמעון בן גמליאל נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבוי מדרבנן נשמע דאין מורידין קרוב לנכסי שבוי וממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבן שמעון בן גמליאל הכא אלא משום דקא כליא קרנא אבל התם הכי נמי דאין מורידין ועד כאן לא קאמרי רבנן הכא אלא אי כרב כהנא אי כרב נחמן בר יצחק אבל התם הכי נמי דמורידין למימרא דתרי טעמי נינהו והאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון ב"ג ואמר שמואל מורידין קרוב לנכסי שבוי לאו משום דחד טעמא הוא לא תרי טעמי נינהו הכי נמי מסתברא דאמר רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים ואמר רב נחמן מורידין קרוב לנכסי שבוי אלא ש"מ תרי טעמי נינהו שמע מינה אתמר שבוי שנשבה רב אמר אין מורידין קרוב לנכסיו שמואל אמר [ד]מורידין קרוב לנכסיו בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דמורידין כי פליגי [ה]בשלא שמעו בו שמת רב אמר אין מורידין דלמא מפסיד להו ושמואל אמר מורידין כיון דאמר מר שיימינן להו כארים לא מפסיד להו מיתיבי ר"א אומר [ו]ממשמע שנאמר [ז]וחרה אפי והרגתי אתכם יודע אני שנשותיהם אלמנות ובניהם יתומים אלא מה ת"ל והיו נשיכם וגו' מלמד שנשותיהם מבקשות לינשא ואין מניחין אותן ובניהן רוצים לירד לנכסי אביהן ואין מניחין אותן אמר רבא לירד ולמכור תנן הוה עובדא בנהרדעא ופשטה רב ששת מהא מתני' א"ל רב עמרם דלמא לירד ולמכור תנן א"ל דלמא מפומבדיתא את דמעיילין [ח]פילא בקופא דמחטא והא דומיא דנשותיהם [ט][ובניהם] קתני מה התם כלל לא אף הכא נמי כלל לא ומורידין קרוב לנכסי שבוי תנאי היא דתניא [י]היורד לנכסי שבוי אין מוציאין אותו מידו ולא עוד אלא אפי' שמע שממשמשין ובאין וקדם ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר ואלו הן נכסי שבויין הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין הלכו להם למדינת הים ושמעו בהן שמת היורד לנכסי נטושים מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי נטושים הרי שהיה אביו או אחד מן המורישין הלכו להם למדינת הים ולא שמעו בהם שמת ואמר רבן שמעון בן גמליאל שמעתי שהנטושים כשבויין [יא]היורד לנכסי רטושים מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי רטושים הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין כאן ואינו יודע להיכן הלכו מאי שנא הנך דקרו להו נטושים ומאי שנא הני דקרו להו רטושים

נטושים

דאמר אין מוליאין אותם מידו: **שהנטושים כשבוין.** ואין מוליאין מידו: **נכסי נטושין.** שהנכסים נטושין: **נכסי רטושין.** שהנכסים רטושים. ולקמן מפרש להו רטושין משמע שעזבום בעליס מדעתם והלכו להם לכיון דהיה לו לגוות הורידו יורשי לנכסי ולא זוה ש"מ לא ניחא ליה ונטושים שנטשום בעליהם בעל כרחן כגון שנשבו. והיינו תנאי דרבן שמעון סבר מורידין ורבנן סברי אין מורידין:

ה"ג

ז) בגמ' איתא לשון זה גבי נכסי רטושין ואולי דרכיהו היה לו גי' אחרת.

נ א מיי' פ"ז מהלכות שאלה ופקדון הל' כ סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף טו:

נא ב ג מיי' פ"ז מהל' נחלות הלכה ד ה ועיין בהשגות ומגיד משנה סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ב וסעיף ג וסעיף ה:

נב ד טוש"ע שם סעיף ו [ועיין בכ"מ שתמה על הרמב"ם שהשמיט זה]:

נג ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ו וסעיף ד:

רבינו חננאל

אצל חבירו והרקיבו וכו' פי' כיון דקם קם כיון שהחמיץ כך יעמיד בחימוצו לעולם. פי' כתישה מלשון אם תכתש את האויל במכתש. וחכמים אומרים עושה להן תקנה ומוכרן בב"ד. וכשמוכרן מוכרן לאחרים ולא לעצמו. עושה להן תקנה. אסקי' תקנה זו לקנקנים שלא יפסידו לגמרי ואפי' הפסד מועט חששו. והלכה כחכמים וכו' יוחנן. רשב"ג אומר ימכרם בב"ד מפני שהוא כמשיב אבידה. קי"ל דחלוקת חכמים ורשב"ג בכרי חסרונן כו' יוחנן והלכה כחכמים ואע"ג דחכמים דברייתא קיימי כרשב"ג. אבל יותר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרן בב"ד לאחרים ולא לעצמו: איתמר רב אמר אין מורידין קרוב לנכסי שבוי חיישינן דלמא מפסדי להו. ושמואל אמר מורידין כיון דאמר מר שמין להם כאריס לא מפסדי להו. בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת. וקיימא לן כשמואל וכרב נחמן. הוה עובדא בנהרדעא בשבוי שנשבה ופשטה רב ששת דאין מורידין קרוב לנכסיו מהא דתניא ר' אומר ממשמע שנאמר והרגתי אתכם איני יודע כי יהיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים אלא מלמד שהן כאלמנות ולא אלמנות ממש כיצד מבקשות לינשא ואין מניחין אותן. בניהן מבקשין לירד בנכסי אביהן ואין מניחין אותן שעדין לא נתבררה מיתתן בעדות. ואע"ג דאוקמה רבא לירד ולמכור אין מניחין אותם אבל מניחין אותן לירד ולתקן. דחאה רב ששת מדכתב נשיכם ובניהם בניהם דומיא דנשיהם מה נשיהם כלל לא אף בניהם כלל לא. מורידין קרוב בנכסי שבוי אוקימנא כתנאי דתניא היורד לנכסי שבוין אין מוציאין אותן מידו והוא ששמעו בהן שמתו. היורד לנכסי נטושין מוציאין אותן מידו. והן שיצאו למדינת הים ואין ידוע להיכן הלכו ט).

מסורת הש"ס

א) [שבת קנד: וש"נ], ב) כתובות עז. גיטין לח. ולף עה. ב"ק סט. ב"ב קעד. סנהדרין לא. [כתובות כד.], ג) [אבות דר"נ פרק לח], ד) [ברכות נה:], ה) רש"ל, ו) [תוספתא דכתובות פ"ח], ז) [ע"ח], ח) [שם], ט) [לף לט.], י) [ועי' תוס' יבמות קטו: ד"ה שאין ותוס' כתובות קז. ד"ה שמעון],

תורה אור השלם

1 וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בַּחָרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים:
שמות כב כג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו'. אבל **התם** אין מורידין: (ב) ד"ה היוכל וכו'. נ"ב עיין בש"מ ב"מ סי' ר"ו תמצא פירוש ליבור זה:

לעזי רש"י

איישר"א [רידרישידור"א]. שפשוף, פצע.

מוסף רש"י

שנשותיהם מבקשות לינשא. הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים ארוות באלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והבנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, כפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו (שמות כב כג). **קופא דמחטא.** נקב המחט (ברכות מה:) **לו:** גב המחט ולא חודו (סנהדרין צז: ע"ש).

ה"ג **נטושים על לרחן דלחיב והשביעית אשמטנה ונטשתה.** היינו על כרחו: **אפקעתא דמלכא.** מלות המלך: **רטושים מדעתן דכתיב אם על בנים רוטשה.** היינו מדעתו ולא שניה דכתיב רישיה דקרא וקם שאון בעמך היו ירמיס שלא יבאו אויביס עליהס וכל מבצריך יוסד יגלו בגולה מאליהן ושאלו העיירות שדודין מאין איס כשוד שלמן בית ארבאל ביום מלחמה כשודדין הבאין למלחמה על ידי מארב על עס היושב בשלוס שלא זהרו בהס לברוח מפניהס ושודדיס את הכל וכמוהו (ירמיה יג) הגלת יהודה כולה הגלת שלומיס מתוך ישיבת שלוס בתין מחריב הגלס נבוכדנצר. בית ארבאל תרגס יהונתן בית מארב אל"ף למ"ד יתריס בו כמו (הושע ג) יענו את יזרעאל שהוא לשון זריעה ולא לשון עיר. ומדקא אמר יוסד כשוד שלמן בית ארבאל מכלל דההוא יומא לאו בית ארבאל ביום מלחמה הוה אלא מורך בא בלבס והמה עוזבים אס על בנים והולכים להס מדלגת האויב שמא יבא עליהס: **רוטשה.** נעזבה: **וכולן.** מפ' לקמיה אהייא קאי וכללא לאתויי מאי: **שמין להס לאריס.** אס יבאו הבעלים יטלו אלו בשבח קרקעות ופירות כמנהג אריסי המקום: **השתא זריז ונשכר הוי.** [א] ויטול הכל: **דאילו הסס זריז ונשכר.** דכיון שששמעו בו שמת כי נחת לה אדעתא דכולהו פירי נחת אבל הכא דלא שמעו שמת לאו אדעתא דכולה נחית אלא ליטול כאריס בכל שנה ושאר פירות יהו מונחין: **נכסי אשתו.** נכסי מלוג שהוא אוכל פירות והקרן שלה: **הוליא הרבה ואכל פירות קימעא.** קודס שמת או שגירשה: **הא לא דמיא.** תרוצא הוא. הא דנכסי שבויין להא דאשתו קטנה דמי: **קטנה.** שהיא יתומה שהשיאוה אמה ואחיה ואין קידושין תופסין בה מן התורה אלא מדברי סופרים לפיכך יוצאה במיאון בע"כ אס תמאן: **למוליא על נכסי אחר דמי.** ואס הוליא ולא אכל כדי הוצאתו שמין לו כאריס: **דלא סמכא דעתיה.** שיהא מוחזק בידו דדוגא שמא תמאן בו: **תקינו ליה רבנן.** ליטול כאריס: **כי היכי דלא ניפסדינהו.** שלא יקלקל הקרקעות לזורען תמיד ולא יעבוד ולא יעדור כרמים: **לאיתויי הא דרב נחמן.** בורח מחמת מדדין: **יצא לדעת אין מורידין.** כיון שהיה שפוי בדעתו ולא נוהו בלבתו לירד לנכסיו ש"מ לא ניחא ליה: **בורח הרי הוא כשבוי.** שאין דעתו מיושבת עליו מחמת שהוא בהול: **מחמת הרגא.** שאין לו ממה לפרוע כסף גולגלתו למלך ובורח לפני בוא הזמן: **היינו יולא לדעת.** שאין כאן בהלה: **מחמת מרדין.** שהרג את הנפש ופרסאי הורגין על שפיכות דמיס כדאמרינן בבבא קמא (דף קיח.). מרדין היא לשיהה בלשון פרסי וכן מפורש בשערים דרב האי גאון (שער מ): **מעמידין אפוטרופוס.** להכניס דבר המוכן ויהא שמור לבעלים ואח"כ מורידין קרוב להשביח וליטול כאריס: **ולוקים אפוטרופוס לעולם.** שלא יטול כלום: **אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן.** אין בית דין טורחין לבקש אפוטרופוס לאנשים גדולים שנתמלא זקנם לפי שלא ימצאוהו. דבשלמא ליתמי איכא דשמע להו והוי אפוטרופוס לדבר מצוה אבל לדיקנני לא שמעי להו: **אין מורידין קטן לנכסי שבוי.** ואפילו הוא ראוי ליורשו דקא מפסיד להו ומוטב שיורידו להס איש נכרי: **ולא קרוב.** הראוי לירש בנכסי קטן לעשות ולאכול כדמסייס טעמיה דכיון דקטן לא ידע למחויי אתא האי קרוב לאחזוקי בהן ולומר לחלק ירושתו בא וטוב להס להוריד איש נכרי דלא מצי למטען בהו ירושה: **ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן.** כגון קטן שיש לו אח מאב ואותו אח מאב יש לו אח מאס דאיש נכרי הוא אצל קטן אין מורידין אותו אח מאס לנכסי קטן מחמת קורבת אחיו של זה שהוא אח של קטן דאתי לאחזוקי בהו לצורך אחיו ויאמר נכסיס הללו של אחי מאמי הס שנפלו לו מאביו ואלו לחלקו בהו: **באחי מאימא.** כדפרישית שזה אח מן האס לאחיו של קטן מן האב: **ש"מ מרב הונא.** דאמר אין מורידין קרוב לנכסי קטן שמא יחזיק בהס מחמת ירושה אבל אחר שאין לו טענת ירושה מורידין ולא חייסינן שמא יטען אביו של קטן מכרס לי ואכלתיס שני חזקה ש"מ אין מחזיקין בנכסי קטן אס לא אכל בפני האב שלא שניס אין שלא שניס שאכלן בפני הקטן חזקה: ואפי'

נטושים דבע"כ דכתיב [1] **והשביעית תשמטנה ונטשתה** [ה] **אפקעתא דמלכא רטושים דמדעתן דכתיב** [2] **אם על בנים רוטשה תנא** [א] **וכולם שמין להם כאריס אהייא אילימא אשבויין השתא זריז ונשכר הוה מאי דאשבה מיבעיא אלא ארטושים והא מוציאין אותן מידו קתני אלא אנטושים למאן אילימא לרבנן הא אמרי מוציאין אותו מידו אי רבן שמעון בן גמליאל הא אמר שמעתי שהנטושים כשבויין כשבויין ולא שבויין כשבויין דאין מוציאין אותן מידו ולא שבויין דאילו התם זריז ונשכר ואילו הכא שיימינן ליה כאריס ומאי שנא מהא** [ב] **דתנן** [ב] **המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הא לא דמיא אלא להא** [ג] **(דתנן)** [ג] **המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי אלמא כיון דלא סמכא דעתיה תקינו ליה רבנן כי היכי דלא לפסדינהו הכא נמי תקינו ליה רבנן כי היכי דלא לפסדינהו וכולן שמין להם כאריס וכולן לאיתויי מאי לאיתויי הא דאמר רב נחמן אמר שמואל שבוי שנשבה מורידין קרוב לנכסיו יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו ורב נחמן דידיה אמר** [ד] **בורח הרי הוא כשבוי בורח מחמת מאי אילימא מחמת ברגא היינו לדעת** [ה] **אלא בורח מחמת מרדין אמר רב יהודה אמר שמואל** [ו] **שבוי שנשבה והניח קמה לקצור ענבים לבצור תמרים לגדור זיתים למסוק בית דין יורדין לנכסיו ומעמידין אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו ולוקים אפוטרופא לעולם** [ז] **אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן: אמר רב הונא** [ח] **אין מורידין קטן לנכסי שבוי** [ט] **ולא קרוב לנכסי קטן** [י] **ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן אין מורידין קטן לנכסי שבוי דלמא מפסיד להו ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן באחי מאימא [ולא קרוב לנכסי קטן] כיון דלא מחי אתי לאחזוקי ביה** [יא] **אמר רבא שמע מיניה מדרב הונא** [יב] **אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו**

וכולם שמין להם כאריס. אנטושים דרשב"ג קאי כדמסיק פי' רש"י דבשבוי (ה) ששמע שמתו אוכל כל הפירות ואס יבואו הבעלים קודס שיאכל הפירות יטול כשאר אריסין ויחזיר השאר ובנטושים דלא שמע שמת לא יאכל כל הפירות אלא שמין הפירות שיאכל כשאר אריסין למחצה לשליש ולרביע ולא יאכל כלום בחנס וקשה דאמאי משני לעיל לירד ולמכור תנן לישני לירד ולאכול תנן דהא אפילו לאכול בחנס אינו יורד ועוד מאי פריך בתר הכי אף בניהס כלל לא הא ודאי אין לו כלל אפילו למ"ד מורידין כיון שאין לו אלא כאריס נכרי ועוד מאי פריך מהמוליא הוצאות על נכסי אשתו דהתם יורד לאכול כל הפירות אבל הכא אינו יורד כי אס בתורת אריסות ותו דאמר שמואל לקמן שבוי שהניח קמה לקצור מעמידין אפוטרופוס וקוצר ובוצר ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו ומעיקרא אמאי אין מורידין קרוב כיון שלא יאכל הפירות בחנס לכך גרסה דודאי שכל הפירות אוכל בחנס ואס זבל וחרס וזרע ובעלים באו קודס שקצר יטול כאריס שכר טרחו ועמלו ולרב וכן לת"ק אית להו שאין שמין כאריס ולכך אין מורידין דלמא מפסיד להו לפי שירא שיבואו הבעלים קודס שיקצור ויאכל ולא יטול כלום ולא ישביח הקרקע אלא כל מה שיצא יאכל בחנס כדין קרוב היורד לנכסי שבוי והשתא פריך שפיר כיון שאוכל כל הפירות כשיבואו הבעלים קודס שילקט אמאי נוטל כאריס טפי מהמוליא הוצאות על נכסי אשתו כו' והא דקאמר ואילו התם זריז ונשכר פי' כששמע הבעלים ממשמשים ובאין מניחין אותו לקדס ולתלוש אע"פ שהפירות יפו הרבה מעמלו כיון שאס לא יקדס אין משלמין טרחו אבל הכא בנטושים אס באו בעלים אין מניחין אותו לתלוש כיון דלא מפסיד מידי דשיימי' להו כאריס: **אמר שמואל שבוי שנשבה מורידין.**

ואע"ת והאמרה שמואל אחא זימנא וי"ל דה"ק אף על גב דבשבוי מורידין יצא לדעת אין מורידין: **היינו לדעת.** דמסתמא לא פליג אשמואל אדלא קאמר אף בורח או אף יוצא לדעת:

ש"מ מדרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' הגדיל. פרש"י מדאמר רב הונא אין מורידין קרוב הא נכרי מורידין וקשה דבלא רב הונא כמה משניות יש שמעמידין אפוטרופוס לנכסי יתומים פרק הניזקין (גיטין דף נב.) מנהו ב"ד לא ישבע וע"ק היכי מוכח מדרב הונא דאין מחזיקין דלמא אי טוען שני חזקה מועיל והא דמורידין נכרי משום דליכא למיחש למידי דע"כ כיון דמורידין א"כ יש לו דעת ולומר הבא עדיס שלקחת מאבי והכי נמי יש לו לדעת ולמחות בסוף כל שלשה וכי

נד א מיי' פ"ז מהלכות גזלה הל' ה סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ב וע"ש:
נה ב מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פח סעיף ז:
נו ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י:
נז ד ה מיי' פ"ז מהלכות גזלה הל' ה סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ב:
נח ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
נט ז מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:
ס ח ט י מיי' שם פ"ח הל' א ב סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ו:
סא כ מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הל' ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יט:

רבינו חננאל

תנא וכולן שמין להן כאריס. אוקימנא כרשב"ג דאמר שמעתי שהנטושין כשבויין. וסבר האי תנא כשבויין ולא שבויין כשבויין שאם תפשו דאין מוציאין מידם ולא שבויין דאלו גבי שבויין אם קדם ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר ואלו גבי נטושין שמין להן כאריס. ואקשינן מאי שנא מהא דתנן המוציא הוצאות בנכסי אשתו הוציא הרבה ואוכל קימעא מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל וכו' אסיק' תיקנו להן רבנן לשום להן כאריס כי היכי דלא ניפסדינהו לנכסי. ודייקי' וכולן לאתויי שבוי שנשבה שמורידין קרוב לנכסיו. יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו מאי טעמא דאמרי' מכדי לדעת יצא היה לו להוריד קרוביו לנכסיו כיון שלא הוריד הוא גם אנו אין מורידין אבל הבורח מחמת מרדין כלומר הבורח מחמת נפשות מורידין קרוב לנכסיו דאמרי' מחמת טירדא הוא דלא הורידם וקיימא לן כשמואל דהא רב נחמן קאי כותיה הלכך במקרקעי מורידין קרוב לנכסי נטושין וכששמעו בהן שמתו מורידין אפילו ה) לנכסי נטושין. ומטלטלי אם תפשו אין מוציאין מידם ואם לא תפשו מפקידין אותן ביד נאמנין. ו) ואם נראין הדברים שמתו אע"פ שאין עדות ברורה במיתתן נותנין אותן ליורשין. פי' אפוטרופא לדיקנני כלומר לאדם גדול בעל זקן אין מעמידין לו אפוטרופוס. וקיימא לן כשמואל דאמר מורידין קרוב לנכסי שבוי דהא רב הונא דתלמיד רב הוא אמר אין מורידין (קרוב) [קטן] לנכסי שבוי דלמא מפסיד להו ולא קרוב לנכסי קטן הא גדול ואפי' קרוב בנכסי שבוי

ה) גרלאה דל"ל אפילו לנכסי נטושין ועי' בש"מ כאן מש"כ בשם הרא"ש ז"ל.
ו) גרלאה דר"ל כגון שנבע במיס שאין לסס סוף וכיולא בו ועי' ברמב"ס ובש"ע ח"מ פ"ס רפד.

מסורת הש"ס

ה) [לקמן קו. קט.], ב) כתובות עט:, ג) ל"ל דאמר ר"י אמר רב אסקדל וכן הוא בכתובות פ. [ועי' תוס' יבמות קז. ד"ה דאין], ד) כתובות יז: [ע"ש בתוס'],

תורה אור השלם

1 וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּה וְאָכְלוּ אֶבְיֹנֵי עַמֶּךָ וְיִתְרָם תֹּאכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךָ: שמות כג יא
2 וְקָם שָׁאוֹן בְּעַמֶּךָ וְכָל מִבְצָרֶיךָ יוּשַׁד כְּשֹׁד שַׁלְמַן בֵּית אַרְבֵאל בְּיוֹם מִלְחָמָה אֵם עַל בָּנִים רֻטָּשָׁה: הושע י יד

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה וכולם וכו' דבשבוי ששמעו בו שמת וכו' ובנטושים לא שמעו בו שמת לא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה השתא כו' ויטול הכל. נ"ב עי' תוס' ד"ה וכולן (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רפ"ה ס"ק ז):

מוסף רש"י

אפקעתא דמלכא. המלך ביטל מלוזעה (לקמן קו. עי"ש). מה שהוציא. אס גירשה (כתובות עט:). אשתו קטנה. יתומה שהשיאתה אמה ואחיה יכולה למאן, כמוציא על נכסי אחרדמי. ואס מיאנה בו שמין לו שבח שהשביח וטוטל כמשפט אריסי המדינה (שם פ.). דלא ליפסדינהו. שלא יכסוף ויקלקל הקרקעות ויאכל ולא ישביח, שדוגא שמא תמאן, וכיון דשיימינן ליה כאריס הו לא מפסיד להו, מימר אמר שמא לא תמאן ואס תמאן הרי אטול שבחו לפי עמלי (שם). אין מחזיקין בנכסי קטן. המחזיק בנכסי קטן ג' שנים, איזה חזקה, דהאי דלא מיחה משום דקטן הוא (שם יז:).

וכי תימא הא פשיטא ליה דאינו יודע למחות בסוף ג׳ אף ע״פ שהוא מזכר לשאול עידי מכירה דרגילות הוא טפי לשכוח מחאה בסוף כל ג׳ א״כ בלא רב הונא פשיטא דאין מחזיקין וי״ל דאי לאו דמחזיקין בהן משהגדיל היכי ממתינן נכרי לנכסי קטן שמא יהא בידו משיגדיל ויטענו אתה מכרת לי משגדלת ואכלתים שני חזקה: **ולא אמרן.** דאין מורידין קרוב לנכסי קטן: **אלא באחי דאבא.** אחיו מאביו שיטענו בהן לד ירושה: **ארעתא.** שדות: **אבל בנכסי ליה לן נב.** שהשכנים מעידין עליהם שבאו לאחלקו של קטן: **עיטדא.** שטר חלוקה כשחלקו מתחילה. רק הבמות לא סרו (מלכים ב יב) מתרגמינן במתא לא ד) עקדו לא הפליגו מהם: **לא שנא אחי דאמא.** פן יאמר של אמי היו נכסי מלוג ואביו של קטן בעל אמי היה מוחזק בהן ממחת שהוא אוכל פירות והוא מת קודם לאמי ולא ירשה ואני יורש חליין מחמת אמי: **היכי ליעבד.** בנכסי דסבתא שאין אנו יודעין אם קיימת אם מתה: **כידא דאחתא.** דהילכתא כרשב״ג דקס ליה שמואל כוותיה: **דלמא שביבא סבתא.** ויש לקטן חלק בהן שהם שלו מחמת אמו או שמא חליין שלו שמא מתו שתי השבויות: **נוקמינהו לפלגא דנכסי בידא דינוקא.** איכא למיחש דלמא לא שביבא סבתא ואין לו חלק בהן ואין מורידין קטן לנכסי שבוי: **פלגא יהבינן לאחתא.** ממה נפשך אם מתו שתי השבויות הרי זו יורשת חליין ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי: **מוקמינן אפוטרופוס.** ולא מחתינן קטן לגוייהו דלמא לא שביבא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי: **שמעו דשביבא סבתא.** לסוף שמעו שמתה הזקנה ועל הבת שנשבית לא שמעו: **פילגא יהבינן בו׳.** דהא ודאי שליש הנכסים לזו ושליש לקטן: **דנקא.** שתות חלי השליש: **יהבינן לאחתא.** ממה נפשך אם מתה האחות הרי חלי חלקה לזו ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי: **ואידך דנקא.** לא יהבינן לה שמא של קטן הם ואין מורידין קרוב לנכסי קטן: **אתא ליה אחא מבי חוזאי.** שהלך אביו אם ומת והולילו עמו וגלו שם ומת אביו וחזר לעירו ותבע חלקו בנכסי אביו (כתובות כז:). אמר ליה. כב׳ הסקדא לההוא אחא, שפיר קאמר לך. שאינו מכירך, לפי שילמת בלא חתימת זקן ובאת בחתימת זקן (שם). **ויכר יוסף את אחיו.** שכשפירש מהן כבר היו חתומי זקן (שם). א״ל לדידיה. כב׳ הסקדא למרי, זיל אנת אייתי סהדי. להגיהו סהדי המכירין אותו ויעידון שאינו בן אביך (שם). תרתי לא עבדי. הדא דשתקי מליעיל אמת והדא דמסהדי שיקדא (שם). **והשביחו גדולים את הנכסים.** סתם בעודן בתפוסת הבית, השביחו לאמצע. ויטלו קטנים כגדולים (רשב״ם ב״ב קמג:).

ואפילו הגדיל. הקטן מסירב לתוכו ואכלו ג׳ שנים בפניו משהגדיל לא הוא חזקה דהואיל ותחילת ירידתו לתוכו הוה קטן לא ידע כשהגדיל שהן של אביו ולפיכך לא מיחה. דאי ס״ל לרב הונא דמחזיקין בהן משהגדיל היכי ממתינן נכרי לנכסי קטן שמא יהא דאפילו הגדיל ולא אמרן אלא באחי דאבא אבל באחי דאמא לית לן בה ואחי דאבא נמי לא אמרן אלא בארעתא אבל בבתי לית לן בה ובארעתא נמי לא אמרן אלא דלא עביד עיטדא אבל עביד עיטדא קלא אית לה [א]ולא היא לא שנא אחי דאבא ולא שנא אחי דאמא לא שנא ארעתא ולא שנא בתי ולא שנא עביד עיטדא לא שנא לא עביד עיטדא לא מחתינן [ב]ההיא סבתא דהויא לה תלת בנתא אישתבאי איהי וחדא ברתא אידך תרתי בנתא שביבא חדא מינייהו ושבקה ינוקא אמר אביי היכי נעביד לוקמינהו לנכסי בידא דאחתא דלמא שביבא סבתא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן נוקמינהו לנכסיה בידא דינוקא דלמא לא שביבא סבתא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי אמר אביי הלכך פלגא יהבינא לה לאחתא ואידך פלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא רבא אמר [ג]מגו דמוקמינן אפוטרופא לפלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לאידך פלגא לסוף שמעו דשביבא סבתא אמר אביי תילתא יהבינן לה לאחתא ותילתא יהבינן ליה לינוקא ואידך תילתא יהבינן דנקא לאחתא ואידך דנקא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא רבא אמר [ד]מגו דמוקים אפוטרופא לדנקא מוקמינן נמי אפוטרופא לאידך דנקא [ה]מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי א״ל פלוג לי אמר ליה לא ידענא לך אתא לקמיה דרב חסדא א״ל [ה]שפיר קאמר לך שנאמר [ו]ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן א״ל זיל אייתי סהדי דאמר ליה אית לי סהדי ודחלי מיניה דגברא אלימא הוא א״ל לדידיה זיל אנת אייתי סהדי דלאו אחוך הוא א״ל דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה א״ל [ז]הכי דיינינא לך ולכל אלימי דחברך אמר ליה סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי א״ל תרתי לא עבדי לסוף אתו סהדי דאחוה הוא א״ל לפלוג לי נמי מפרדיסי ובוסתני דשתל אמר ליה שפיר קאמר לך [ח]דתנן [ט]הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע

מוקמינן ליה **אפוטרופוס.** ואם תאמר והא אין מורידין קטן לנכסי שבוי ומסתמא אפי׳ על ידי אפוטרופוס דהא משמע דאי ולאי לא שביבא סבתא הוה יהבינן כל נכסי לאחתא ואמאי נוקי פלגא לינוקא על ידי אפוטרופוס אלא ולאי בכל ענין אין מורידין קטן דכיון שהקטן אדון האפוטרופוס אולי ישמע לקטן שלא לאכוש ושלא לזרוע וי״ל דהא דקאמר פלגא מוקמינן ליה אפוטרופוס לינוקא לא לאכול כל הפירות כדין קרוב היורש לנכסי שבוי אלא שישמור האפוטרופוס כדין אריס בחזקת סבתא ויתפרנס הקטן מזה וזה טוב מלתתם לאחתא שתאכל כל הפירות חנם כדין קרוב היורש לנכסי שבוי: **שיצא בלא חתימת זקן.** הוא הדין אם יצא בחתימת זקן דאין נאמן לומר שהוא אחיו דא״כ לא שבקת חיי לכל בריה העשירים שכל אחד יאמר אני אחיך ועוד דהא תנן בפ׳ יש נוחלין (ב״ב דף קנד.) האומר זה אחי אינו נאמן אלא הכא מרי בר איסק לא היה טוען ברי אלא לא ידענא לך ולכך אם יצא בחתימת זקן אינו נאמן כיון שאינו מכחישו אלא אמר לא ידענא ליה: **זיל את אייתי סהדי דלאו אחוך הוא.** וא״ת וכי כל אדם עשיר אלא יצטרך להביא עדים שאין התובעו אחיו וי״ל דשאני הכא שאותו אמר שיש לו עדים וירצים להגיד א״ל רב חסדא שיעשה עמהם שיעידו ומרי בר איסק א״ל סוף סוף דהשתא נמי יעידו שקר מירתתי ואמרו שאינו אחי או יאמרו שאינם יודעים אע״פ שיודעין ומשני תרתי לא עבדי הדא שישתקו מלהעיד והדא שישקרו ואמרו אין אנו יודעים או שיאמרו אינו אחיו: וכן

ואפילו הגדיל ולא אמרן אלא באחי דאבא אבל באחי דאמא לית לן בה ואחי דאבא נמי לא אמרן אלא בארעתא אבל בבתי לית לן בה ובארעתא נמי לא אמרן אלא דלא עביד עיטדא אבל עביד עיטדא קלא אית לה [א]ולא היא לא שנא אחי דאבא ולא שנא אחי דאמא לא שנא ארעתא ולא שנא בתי ולא שנא עביד עיטדא לא שנא לא עביד עיטדא לא מחתינן [ב]ההיא סבתא דהויא לה תלת בנתא אישתבאי איהי וחדא ברתא אידך תרתי בנתא שביבא חדא מינייהו ושבקה ינוקא אמר אביי היכי נעביד לוקמינהו לנכסי בידא דאחתא דלמא שביבא סבתא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן נוקמינהו לנכסיה בידא דינוקא דלמא לא שביבא סבתא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי אמר אביי הלכך פלגא יהבינא לה לאחתא ואידך פלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא רבא אמר [ג]מגו דמוקמינן אפוטרופא לפלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לאידך פלגא לסוף שמעו דשביבא סבתא אמר אביי תילתא יהבינן לה לאחתא ותילתא יהבינן ליה לינוקא ואידך תילתא יהבינן דנקא לאחתא ואידך דנקא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא רבא אמר [ד]מגו דמוקים אפוטרופא לדנקא מוקמינן נמי אפוטרופא לאידך דנקא [ה]מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי א״ל פלוג לי אמר ליה לא ידענא לך אתא לקמיה דרב חסדא א״ל [ה]שפיר קאמר לך שנאמר [ו]ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן א״ל זיל אייתי סהדי דאמר ליה אית לי סהדי ודחלי מיניה דגברא אלימא הוא א״ל לדידיה זיל אנת אייתי סהדי דלאו אחוך הוא א״ל דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה א״ל [ז]הכי דיינינא לך ולכל אלימי דחברך אמר ליה סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי א״ל תרתי לא עבדי לסוף אתו סהדי דאחוה הוא א״ל לפלוג לי נמי מפרדיסי ובוסתני דשתל אמר ליה שפיר קאמר לך [ח]דתנן [ט]הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע

מוקמינן ליה **אפוטרופוס.** ואם תאמר והא אין מורידין קטן לנכסי שבוי ומסתמא אפי׳ על ידי אפוטרופוס דהא משמע דאי ולאי לא שביבא סבתא הוה יהבינן כל נכסי לאחתא ואמאי נוקי פלגא לינוקא על ידי אפוטרופוס אלא ולאי בכל ענין אין מורידין קטן דכיון שהקטן אדון האפוטרופוס אולי ישמע לקטן שלא לאכוש ושלא לזרוע וי״ל דהא דקאמר פלגא מוקמינן ליה אפוטרופוס לינוקא לא לאכול כל הפירות כדין קרוב היורש לנכסי שבוי אלא שישמור האפוטרופוס כדין אריס בחזקת סבתא ויתפרנס הקטן מזה וזה טוב מלתתם לאחתא שתאכל כל הפירות חנם כדין קרוב היורש לנכסי שבוי: **שיצא בלא חתימת זקן.** הוא הדין אם יצא בחתימת זקן דאין נאמן לומר שהוא אחיו דא״כ לא שבקת חיי לכל בריה העשירים שכל אחד יאמר אני אחיך ועוד דהא תנן בפ׳ יש נוחלין (ב״ב דף קנד.) האומר זה אחי אינו נאמן אלא הכא מרי בר איסק לא היה טוען ברי אלא לא ידענא לך ולכך אם יצא בחתימת זקן אינו נאמן כיון שאינו מכחישו אלא אמר לא ידענא ליה: **זיל את אייתי סהדי דלאו אחוך הוא.** וא״ת וכי כל אדם עשיר אלא יצטרך להביא עדים שאין התובעו אחיו וי״ל דשאני הכא שאותו אמר שיש לו עדים וירצים להגיד א״ל רב חסדא שיעשה עמהם שיעידו ומרי בר איסק א״ל סוף סוף דהשתא נמי יעידו שקר מירתתי ואמרו שאינו אחי או יאמרו שאינם יודעים אע״פ שיודעין ומשני תרתי לא עבדי הדא שישתקו מלהעיד והדא שישקרו ואמרו אין אנו יודעים או שיאמרו אינו אחיו: וכן

ואפי׳ הגדיל. הקטן מסירב לתוכו ואכלו ג׳ שנים בפניו משהגדיל לא הוא חזקה דהואיל ותחילת ירידתו לתוכו הוה קטן לא ידע כשהגדיל שהן של אביו ולפיכך לא מיחה. דאי ס״ל לרב הונא דמחזיקין בהן משהגדיל היכי ממתינן נכרי לנכסי קטן שמא יהא בידו משיגדיל ויטענו אתה מכרת לי משגדלת ואכלתים שני חזקה: **ולא אמרן.** דאין מורידין קרוב לנכסי קטן: **אלא באחי דאבא.** אחיו מאביו שיטענו בהן לד ירושה: **ארעתא.** שדות: **אבל בנכסי ליה לן נב.** שהשכנים מעידין עליהם שבאו לאחלקו של קטן: **עיטדא.** שטר חלוקה כשחלקו מתחילה. רק הבמות לא סרו (מלכים ב יב) מתרגמינן במתא לא ד) עקדו לא הפליגו מהם: **לא שנא אחי דאמא.** פן יאמר של אמי היו נכסי מלוג ואביו של קטן בעל אמי היה מוחזק בהן ממחת שהוא אוכל פירות והוא מת קודם לאמי ולא ירשה ואני יורש חליין מחמת אמי: **היכי ליעבד.** בנכסי דסבתא שאין אנו יודעין אם קיימת אם מתה: **כידא דאחתא.** דהילכתא כרשב״ג דקס ליה שמואל כוותיה: **דלמא שביבא סבתא.** ויש לקטן חלק בהן שהם שלו מחמת אמו או שמא חליין שלו שמא מתו שתי השבויות: **נוקמינהו לפלגא דנכסי בידא דינוקא.** איכא למיחש דלמא לא שביבא סבתא ואין לו חלק בהן ואין מורידין קטן לנכסי שבוי: **פלגא יהבינן לאחתא.** ממה נפשך אם מתו שתי השבויות הרי זו יורשת חליין ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי: **מוקמינן אפוטרופוס.** ולא מחתינן קטן לגוייהו דלמא לא שביבא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי: **שמעו דשביבא סבתא.** לסוף שמעו שמתה הזקנה ועל הבת שנשבית לא שמעו: **פילגא יהבינן בו׳.** דהא ודאי שליש הנכסים לזו ושליש לקטן: **דנקא.** שתות חלי השליש: **יהבינן לאחתא.** ממה נפשך אם מתה האחות הרי חלי חלקה לזו ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי: **ואידך דנקא.** לא יהבינן לה שמא של קטן הם ואין מורידין קרוב לנכסי קטן: **אתא ליה אחא מבי חוזאי.** שהלך אביו לבי חוזאי ונשא שם אשה וילדה לו את זה וחזר מרי לכאן וילד לנכסי אביו ובא זה אחריו לזמן מרובה ותבע חלקו: **שפיר קאמר לך.** שאינו מכירך ואין זה רמאות שכשילא מאלגלך לא היה לך חתימת זקן ועכשיו בא בחתימת זקן: **ויכר יוסף את אחיו.** שכשילא מהם היו כולם חתומי זקן והם לא הכירוהו שילא מאלגלם בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן: **דלאו אחוך הוא.** אותם עדים שיש לו לזה שבאו משם ומכירין בו מי הוא הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך או בקש עדים אחרים: **א״ל.** מרי לרב חסדא אי מינאי דחלי מה תועלת: **סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי.** אלא כמותי ולא כמותך: **תרתי לא עבדי.** מירתתך יעשו אחת שישתקו אבל שתים לא יעשו לא דיין שישתקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר: **א״ל.** ההוא אחא לרב חסדא: **לפלוג לי מפרדיסי.** כרמים: **ובוסתני.** גינתן של אילנות: **דשתל.** איהו והשביחן ויתן לי חליין כמו שהן משובחין: וכן

עין משפט נר מצוה

סב א מיי׳ פ״ח מהל׳ נחלות הל׳ ב סמג עשין לז טוש״ע ח״מ סי׳ רפה סעיף ז:

סג ב ג ד מיי׳ שם סמג שם טוש״ע שם סעיף ט:

סד ה (מיי׳ פ״ד מהל׳ נחלות) סמג עשין לז טוש״ע ח״מ סי׳ רפ סעיף י:

סה ו מיי׳ פ״ג מהל׳ עדות הל׳ יב סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סי׳ כח סעיף ה:

סו ז מיי׳ פ״ט מהלכות נחלות הל׳ ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לז טוש״ע ח״מ סי׳ רפז סעיף א:

רבינו חננאל

מורידין אמר רבא ש״מ מדרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי׳ הגדיל זו השמועה של רב הונא בתחלת פ׳ האשה שנתאלמנה. ומדקמדייק רבא משמעתיה דרב הונא ש״מ הילי׳ כרב הונא והני מילי במקרקעי אין מורידין קרוב לנכסי קטן אבל מעות ומטלטלי אם היה הקרוב נאמן מורידין אותו וכך אמרו הגאונים דבמטלטלי לא חיישינן לקרוב[ב]. ועוד ממעשה דההיא סבתא דהות לה תלת בנתא אישתבאי סבתא וחדא ברתא ומתה חדא מתרתי בנתא דאישתיירו ושבקא ינוקא. ושמעו דשכיבא סבתא אמרי תילתא יהבינן לברתה דהיא חולקאה ותילתא יהבינן לינוקא דהיא חולקא דאימיה ואידך תילתא אימור ברתה דנשבת בחייה היא והוינן מחתי הני קרובין בחולקא מיהו חד מינייהו הוא ינוקא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי הילכך מוקמינן אפוטרופא לדנקא שהוא חצי השליש שהיה ראוי להיות ביד הינוקא ומיגו דמוקמינן אפוטרופא להאי דנקא מוקמינן נמי אאידך דנקא. האי מעשה דייקא כשמואל וכרב הונא: מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי אמר ליה לא ידענא לך אייתי סהדי דהוא אחוה. אמר ליה רב חסדא זיל פלוג בהדיה אפי׳ בפרדיסי ובוסתני דשתלת דהאי אחוך הוא ואין מורידין קרוב בנכסי קטן ושלא ברשות ירדת לפיכך אין שמין לך כאריס אבל קרוב לנכסי גדול כי האי גוונא שמין לו כאריס. וכן נמי אי ידע דאית ליה אחי זעירי ומשבח השבח לאמצע דתנן הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו הגדולים את הנכסים השביחו לאמצע וכן אמר רבא:

ב) וכ״כ הרי״ף כאן בשם רב עמרם גאון ז״ל.

מסורת הש״ס

א) (יבמות פח.) כתובות מז: [ע״ש], ב) [יבמות פח.], ג) ב״ב קמג:, ד) [ע״ש בתרגום ומתלגא דטעות בפל בספרים ופ״ל עערא וכן הוא בערוך וכ״כ רש״י בגיטין פו. ד״ה ועטיר], ה) [וע״ע תוספות גיטין כח. ד״ה והגיאו],

---

תורה אור השלם

1 וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ:

בראשית מב ח

גליון הש״ס

גמ׳ מרי בר איסק. עיין יבמות דף כח ע״ב תוס׳ ד״ה ר״ל: **תוס׳** ד״ה דלמא וכו׳ **אך** קשה. עיין בתוס׳ מעיל צדקה סי׳ מח:

מוסף רש״י

ואפילו הגדיל. לאחר מיכן והחזיק זה בפניו כמה שנים אינה חזקה, הואיל ומתילמו כשהוא קטן ראהו מחזיק בה, לא ידע כשהגדיל שהיתה של אביו עד ששומע מפי אחרים (כתובות יז:). **אתא ליה אחא מבי חוזאה.** שהלך אביו שם והולילו עמו וגלו שם ומת אביו וחזר לעירו ותבע חלקו בנכסי אביו (כתובות כז:). **אמר ליה.** רב חסדא לההוא אחא, שפיר קאמר לך. שאינו מכירך, לפי שילמת בלא חתימת זקן ובאת בחתימת זקן (שם). **ויכר יוסף את אחיו.** שכשפירש מהן כבר היו חתומי זקן (שם). א״ל לדידיה. רב חסדא למרי, זיל אנת אייתי סהדי. להגיהו סהדי המכירין אותו ויעידון שאינו בן אביך (שם). תרתי לא עבדי. הדא דשתקי מליעיל אמת והדא דמסהדי שיקדא (שם). **והשביחו גדולים** את הנכסים. סתם בעודן בתפוסת הבית, השביחו לאמצע. ויטלו קטנים כגדולים (רשב״ם ב״ב קמג:).

וכן אמר רבה השביחו לאמצע לא גרסינן. שאין זה לשון גמרא להביא דברי האמוראים סיוע למשנה ועוד רבה תלמידה דרב חסדא הוה והיכי אמר רב חסדא שמעתא משמיה. ואי גרס ליה וכן אמר רב גרסינן שהיה רבו של רב חסדא. משום דאיכא למ"ד בגמרא (דף קמג:) לא שנו אלא שנכנסו נכסים מחמת נכסים אבל שנכנסו מחמת עצמן של אחים השביחו לעצמן אמרה רב חסדא להא דרב הכא למימר דלית לן בהיא שמעתא אלא אפילו השביחו מחמת טורחן של משביחין כי הכא דשתל פרדיסא השביחו לאמצע: **ידעו.** אלו שיטלו חלקם: **מי ידע.** שיש לו אחים: **גדולה מזו.** קרוב היורש לנכסי שבוי שאם יבאו הבעלים יטלו שלהם: **אמרו שמין להם לאדים הכא דידיה לא יהביגן ליה.** בתמיה. זה שעשה והשביחן לדעת עצמו לא יהביגן ליה כאדים בחלק השני: **ברשות ב"ד נחתי.** דמורידין קרוב לנכסי שבוי: **הכא לא ברשות נחתי.** כשירד זה לתוכו לא נמלך בב"ד: **ועוד.** אם בא לימלך לא היו מורידין אותו דהא אחיו קטן הוה ואין מורידין קרוב לנכסי קטן: **מתני' הרי זה יוציא לו חסרונות.** כשיחזירם לו יפחות כמה הם רגילים לחסור. ובגמ' מוקי לה בשעירבן עם פירותיו: **אורז.** מי"ל: [ה] **דוחן.** פטי"ל ודומה לאורז: **הכל לפי המדה.** וכן לכל כור וכור: **הכל לפי הזומן.** שהיתן בידו לכל שנה ושנה יניח לו כך: **ר' יוחנן בן נורי אומר.** אהכל לפי המדה פליג: **אם היפה מדה מרובה.** שהפקיד אצלו הרבה ובגמרא מפרש י' כורים לא יוציא לו חסרונות מפני שהם מותירות שבימות הגורן כשמפקיד החיטין יבשין ובימות הגשמים כשמחזיר נופחות ובאכילת עכברים אינן נחסרים כל כך לכל כור וכור דכולי האי לא אכלי עכברים מי' כורין הלכך נפיחתו משלמת חסרון המגיע לשני כורים או אלשה שהעכברים אוכלין: **גמ' ורע פשתן בגבעולין.** חסר כל כך לפי שהגבעולין מתייבשין ונופלים והרוח מנשבתן אבל זרע פשתן נקי אינו חסר כ"כ: **לכל כור וכור.** פירוש דמתניתין הוא: **ליחזי דידיה כמה הוו כו'.** וירא'ה כמה חסרו ויטול על של חברו כפי חשבון: מדת הגורן היתה יתירה על של בתים: **כשופטני.** שוטים: **בכיילא.** במדה: **בימות הגורן.** סמוך ליובשן שנתיבשו בחמה: **והחזיר לו בימות הגשמים.** חזרו ונתפחו מלחלוחית הגשם והקור: **א"כ.** שדרכו לנפוח: **נפקע דדא.** כשממלאין כל חיטין או שעורין בימות הגורן וגפין את הכד יפקע בימות הגשמים מחמת תפיחת התבואה: **איצלא.** דוחק. מתוך שהם במקום לר נדחקין יחד ואין תפוחין: **מתני' ליין.** אם הפקיד אצלו יין ועירבו עם יינו הקנקנים בולעין שתות: **אף המוכר כו'.** כשם שאמרו במפקיד כן אמרו במוכר שהמוכר שמן לחבירו ונותן לו מתוך חביותיו כשהוא מסתפק תמיד והוא מזוקק הרי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומחצה מחמת שמרים: **למאה.** למאה לוג: **גמ' חפו בקירא.** טחו החביות מבפנים בשעוה כדרך שעושין אנו בזפת: **כופרא.** זפת: **גרגישתא.** קרקע שעושין ממנה החביות. אר"ל בגע"ז: **הא.** באתריה דר"י מייץ טפי מההיא דאתריה דתנא קמא: **באתריה דרב יהודה.** מילתא באתריה נפשיה היא ואלא אמתניתין קאי: **רמו ארבעין וחמניא כוזי בדנא.** מדה קטנה היתה במקומו שארבעים ושמונה ממלאין את החביות: **אזיל דנא בשיתא.** בששה זוזים היתה נמכרת ביחד בימות הגשלים: **פרים ליה רב יהודה שיתא שיתא זוזא.** נעשה רב יהודה חנווני והיה מוכרן שש כוזי בזוז:

וכן אמר רבה גרס. רש"י גרס וכן אמר רב ופליג אמ"ד בפ' מי שמת (ב"מ דף קמג:) וסיים ד"ה לא) נכסים שנכנסו מחמת עצמן של אחין הבאים לעצמן וקאמר דאפי' שבאו מחמת טורחם של משביחין כי הכא דשתל פרדיסא השביחו לאמצע וזהו תימה שאולם רבא על רב דהתם רבא קאמר ולא מייתי התם מילתיה דרב וגראה דגרס רבה וכן בספר ר"ת ולא מדברי רב חסדא הוא (ו) שהגמ' מביא שמעשה כיולא בזה בא לפני רבה ופסק דהשביחו לאמצע כמו רב חסדא והביאו הגמרא משום קושית אביי דא"ל אביי לרבה מי דמי כו' ולא חשש רבה מקושיותיו ודן דהשביחו לאמצע: **אגלגל מלתא.** פסק של רב חסדא ומעמ לקמיה דרבי אמי: **וכי מה אכפת להו לעכברים.** וטעמייהו דרבנן מפרש בירושלמי הני עכברי דשיעי גינהו כד חמיין עיבור לא מסתייהו דאכלי אלא קריין לחבריהון דאכלי עמהון והא דאמרינן בגמרא אמרו לו הרבה אוכדות מהם הרבה מתפזרות מהם י"ל דלדבריו דרבי יוחנן קאמר אפילו לית ו לך טעמא דמפרש בירושלמי מ"מ הרבה אוכדות מהם:

אלא לבור בלבד. וא"ת אם כן בפחות מכור נמי יוציא כמו לכור וי"ל דאין להם ריוח להטמן ו בתוכה ומ"מ לפי חשבון הראוי להתחסר יוציא דאי אפשר שלא יתחסרו: **ולאורז** שאינו קלוף ג' סאין לכור. וא"ת ואמאי לא חשיב במתניתין אורז שאינו קלוף עם זרע פשתן כיון דאית להו חד שיעורא וי"ל דפשוט לו דבאורז תתחסר כל כך ובריש גבי אורז קלוף לא חשיב זרע פשתן קלוף דשמא דינס חלוק:

מדה מרובה י' כורין. וא"ת אפי' ב' כורין או ג' מתנפחין לפי חשבון החסרונות העולה להם וי"ל דבי' כורין עולה להם הנפוח חסרון של כור אחד ולא יוציא להם חסרונות היינו כל החסרון דחסרון של כור אחד לא יוציא ולהכי נקט י' כורים לאפוקי פחות:

אל

יוחנן עשרה כורין תניא נמי הכי כמה מדה מרובה עשרה כורין תני תנא קמיה דרב נחמן בד"א שמדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך גורנו אבל מדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך ביתו אינו יוציא לו חסרונות מפני שמותירות א"ל וכי בשופטני עסקינן דיהבי בכיילא רבא ושקלי בכיילא זוטא דלמא בימות הגורן קאמרת בד"א שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים אינו יוציא לו חסרון מפני שמותירות א"ל רב פפא לאביי א"כ לפקע כדא הוה עובדא ופקע כדא אבע"א משום איצצא: **מתני'** יוציא לו שתות ליין ר"י אומר חומש ב יוציא לו שלשה לוגין שמן למאה לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע אם היה שמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים אם היו קנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע ר"י אומר אף ל המוכר ג שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה: **גמ'** ולא פליגי ד מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דמר חפו בקירא ולא מייץ טפי באתריה דמר חפו בכופרא ומייץ טפי איבעיית אימא משום גרגישתא הא מייצא טפי והא לא מייצא טפי באתריה דרב יהודה רמו ארבעים ותמני כוזי בדנא אזיל דנא בשיתא זוזי פרים רב יהודה שיתא שיתא בזוזא

דל

מסורת הש"ס

א) [תוז"כ. יעב"ן], ב) [נ"ל ידע. יעב"ן], ג) שמן לתכירו מזוקק כל. רש"ל, ד) [פסחים ג. וש"נ], ה) [עי' פירש"י ברכות לז.], ו) נ"א לן, ז) נ"א בתיבה.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכן וכו' מדברי רב חסדא הוא אלא שהגמרא:

לעזי רש"י

מי"ל. דוחן.
פטי"ל [פני"ל]. סוג של דוחן.
ארדילי"א [ארזיל"א]. חומר, טין.

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לז טוש"ע מ"מ סי' רפז סעיף ג וש"ג:
סח ג ד ה ו ז ח מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ה סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלב סעיף יא:
סט ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
ע י כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
עא ל מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ט סמג לאוין קט טוש"ע מ"מ סי' רכח סעיף כ [ולא כר"י]:

רבינו חננאל

מתני' המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות לחטים ולאורז ט' חצאי קבין לכור. ואוקימנא באורז קלוף תנא וכן לכל כור וכור וכן לכל שנה ושנה. וקיימא לן כתנא קמא דמתני' והוא שעירבן בין פירותיו ומסתפק מהן ואינו יודע כמה הוציא לברר החסרון אבל יחד לו קרן זרית אומר לו הרי שלך לפניך: **פים'** ר' יהודה אומר אם היתה מדה מרובה לא יוציא לו חסרונות מפני שמותירות ותני עלה בד"א שמדד לו בימי הגרנות שהפירות יבשין מאד שהחום מייבשן ומחזירן לו בימות הגרנות זהו שמוציא לו חסרונות אבל אם מחזירן לו בימות הגשמים אין מוציא לו חסרונות מפני שאויר הגשמים מלחלחן ומתנפחות ונמצאו מותירות. הוה עובדא שמילאו כדא בימות הגרנות חטים וכשהגיעו ימות הגשמים נתנפחו בכדא והיה פי הכדא סתום ונתבקעה הכדא איבעית אימא משום איצצא: **מתני'** יוציא לו שתות ליין ר' יהודה אומר חומש. ולא פליגי במקומו של ת"ק היו מכסין פי הדנא בשעוה ולא היה מוציא לפיכך מוציא לו שתות בחסרון. ג) פי' גרגישתא שם העפר שעושין ממנו כלי חרס כגון הדנא וכיוצא בה. יש עפר מוצין ויש עפר שאינו מוצין. באתריה דרב יהודה רמו [מ' ותמני] כוזי בדנא וכו' פי' במקומו של רב יהודה היו נותנין ג) טפיחין של יין בחבית והיו קונין החבית והיין שבתוכו ר' זוזים וכאשר היה היין מתיישן ושוקעין שמריו בתחתיתו היה מצוה רב יהודה לקונים למכור ר' טפיחין לזוז ל"ו טפיחים בר' זוזין והן דמי כל החבית נשארו י'

ה) קצת נראה מזה דרביעו לא גרס ולא מייץ טפי רק ולא מייץ והא דמוקיא לו שתות לאו משום דבלע ועי' בחדושי הריטב"א ובשמ"ק דלו"ק.
ג) נראה דחסר כאן ול"ל אבע"א בגרגישתא פי' גרגישתא וכו'.
ג) נ"ל היו נותנין מ"מ טפיחין של יין בחבית וכו' והיין שבתוכו בשה זוזים וכאשר וכו' למכור שה טפיחין בזוז ל"ו טפיחים בשה זוזים והן דמי כל החביות נשארו י"ב טפיחים כל"ל וכ"ה בשמ"ק כאן בהעתקת לשון רבינו.

אל ישתבר יותר על שתות. הא עד שתות משתכר ומשתמא רב יהודה היה מוצא שיתנו לו יותר ולמה הניח מלהרויח עד שתות: **במזופפין** שנו. וא"ת כל שכן דבלע טפי כדאמרינן לעיל באתרא דמר חפו בכופרא דמיין טפי וי"ל דהיינו מדם אבל יש שכבר בלע אינו בולע יותר מי נמי התם ביין אבל הכא בשמן לא בלע כיון שהוא יש:

לחודיה לא מזדבן. וא"ת ויתן לו מוכר לנוקח לוג ומתלה שמרים שיערב עדיין וימכור וי"ל דמיירי מתני' אפי' אין השמן בעין שלקחו מעט מעט ומכרו או אכלו: **לדברי חכמים אסור לערב.** וא"ת ונימא משום דאית ליה מחילה ולעולם מותר לערב וי"ל דמתניתין נמי מיירי אפי' כשהשמן עדיין בעין והתם אין שייך מחילה כיון שיכול לתקן כי יאמר לו קח השמרים וערב בשמן ולרב פפא דאמר דטעמייהו משום מחילה סבר דהשמן אינו בעין דאילו הוה בעין לא שייך ביה מחילה אי נמי סבר דאף ע"פ שהוא בעין שייך ביה מחילה כיון דמדלו מזוקק:

לדברי ר"י אסור. וא"ת ונימא מותר וטעמא דמקבל משום דאית ליה מחילה וי"ל דרב פפא סבר דאמד ובקר איכא הוכחה דאלו מחילה דמסתמא לא רצה ליתן מאתים זוז על האמד בלא בקר אבל הכא לוג ומתלה שהוא דבר מועט מדלא עירב אחולי אחיל:

זבון וזבין **תגרא איקרי.** מיירי שלא היה מוצא למכור ביוקר יותר משלקחו לכך א"ל אדעתא דהכי קנית ממני שהיית יודע שאעכב לוג ומתלה כדי שארויח קצת:

לא אמרו שמן עכור אלא למוכר. פי' לא אמרו הפסד של עכירת פקטים אלא למוכר דכשנותן לנוקח שמן מזוקק אינו מחסר לו כלום ממאה לוג בשביל הפקטים כי אם לוג ומתלה בשביל השמרים מיהו עכירה לא שייכא כל כך בפקטים אלא בדבר המתערב כמו שמרים וי"ל דלא אמרינן הפסד של עכירת השמרים אלא למוכר שאם מוכר כשהוא מזוקק מקבל עליו לוקח בשביל השמרים לוג ומתלה והמוכר מרויח השמרים וכשהוא מוכר שמן עכור נותן מאה לוגין שלמים שמן עכור ומפסיד השמרים ע"י מה שמכר כשהוא עכור וכשמוכר מזוקק לא קרי הפסד לוקח אע"פ שמפסיד שמרים משום דבעה"ב ניחא ליה בגילא: בלבד שהרי לוקח מקבל עליו לוג ומחצה שמרים בלא פקטים לא קשיא [ה]הא דיהיב ליה זוזי בתשרי וקא שקיל מיניה בניסן כי מדה דתשרי הא דיהיב ליה זוזי בניסן וקא שקיל מיניה בניסן כי מדה דניסן: **מתני'** [ו]המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשתברה אם מתוך ידו נשברה לצורכו חייב לצורכה פטור אם משהניחה נשברה בין לצורכו בין לצורכה פטור יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו ובין משהניחה לצורכו חייב לצורכה פטור: **גמ'** הא מני רבי ישמעאל היא דאמר [ז]לא בעינן דעת בעלים [ח]דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכים למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר צריך שיתה במקום המופה וקרובה להשתבר: **אם משהניחה.** שכילה תשמישו הוסיפה במקום משתמר בין שטלטלה מתחלה לצורכה בין שטלטלה לצורכו פטור. ובגמרא[ט] פריך מאי שנא לא יחדו מיחדו: **גמ'** (ט) **מני.** הא דקתני ריש"א דאם משהניחה נשברה אף על פי שלצורכו נטלה מתחלה פטור דאמר משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה ואינו עליה אלא כשומר חנם ופטור על אונסיה ואף על פי שלא הודיע לבעלים לומר נטלתיה והחזרתיה הויא השבה רבי ישמעאל היא דו': צריך

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ו סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף כ:

עג ב מיי' שם פי"ח הלכה ח סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' רכח סעיף יט:

עד ג מיי' שם פכ"ז הל' ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רכ סעיף ד:

עה ד ה מיי' שם פי"מ הל' ט י סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רכח סעיף כ:

עו ו מיי' פ"ז מהלכות שאלה ופקדון הל' ט סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלב סעיף ו:

הגהות הב"ח

(**ה**) רש"י ד"ה דמי. כרזנייתא וכו' לשון אחר ברזנייתא אומנות. נ"ב עיין פרק השואל סוף דף לט: (**ו**) ד"ה אם וכו' מיהדו הסמ"ך ואח"כ מ"ה הא מני דקתני:

מוסף רש"י

המשתכר. כגון תגוני הקונה יין ופירות מן הסיטון הרבה ביחד כדי למכור מעט מעט, אל ישתכר יותר על שתות. וכגון שלא הוקר השער, אבל אם לקח בשעת הגזרון ועכשיו הוקיר, ישתכר אפילו כפליים כפי השער הולך, ותקנת חכמים היא זו שלא ישתכר יותר (רשב"ם ב"ב צ:). **איכא גולפי.** דרך למוכרי חביות של יין ליתן גם החביות לנוקחין (ע"ז סה:). **את הצמד.** הוא העול וכלי הטעלה קטנה והטעלה עצמה המתחברין את השוורים יחד (רשב"ם ב"ב עז:). **לא מכר לו את הצמד.** דבדי הכל היא אלא דפליגי ר' יהודה וריגנן בפירוש דהך מילתא, דלר' יהודה זמנין מכר זמנין לא מכר ולרבנן לעולם לא מכר (שם). **אין הדמים ראיה.** אלא בשתנה ביקש ליתן לו המותר, אי נמי ליהוי מקח טעות כדאמרינן בגמרא ויחזיר לו מעותיו ויטול אמדו (שם). **זבון וזבין תגרי איקרי.** בתמיה וכי לכך עשה ונותן כדי שיקרא תגר ולא יריוח כלום (מנחות עז. מכת"י).

מסורת הש"ס

(**ה**) ב"ב 5. מנחות עז., (**ו**) ב"מ ו דשדרים, (**ז**) ב"ב עז:, (**ח**) [נדה ב"ב 5. מנחות עז.], (**ט**) [לקמן מג:], (**י**) ב"ק קיח:, (**יא**) [לקמן מא.],

רבינו חננאל

טפיחין יצאו ח' שהן שתות לכל החבית בחסרונות כדתנן יוציא לו שתות ליין נשארו ד' טפיחין ריוח. ומקשי' היכי עביד רב יהודה הכי והאמר שמואל לא ישתכר אדם יותר משתות ולא פחות משתות והשתות הוא זוז ועוד וזה לא נשתייר לו אלא ד' טפיחין. ופרקי' נשתייר החבית והשמרין שבתוכו ואיכא גולפי ושדריא למלאת השתות. ומקשי' אי הכי הני כולהו טפי משתות נינהו. ופרקי' נשאר לו לקונה ליטול זולת הריוח אגר טירחיה שמודד לו לקונה לכל אחד ואחד לזה עכשיו ולחבירו למחר ומתבטל ממלאכתו והדמים למי שנעקב לו הנקבים בחבית להוציא היין בהן מן החבית וזה פי' דמי ברזנייתיה. פי' ברזא נקב החבית כדגרסי' (**ח**) דעד ברזא. נוטל אלו כולן בריוח שלו וגם בשכרו. יוציא לו ג' לוג שמן לק' לוג כו' אם היו קנקנים ישנים אין מוציא לו בלע. ואוקמה רב פפא במזופפין. אמר אביי כיון דטעון טעון כלומר מאחר שהיה בהן שמן ומצצי ושבעי שוב אין מוציאין לעולם: **פיסקא** ר' יהודה אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרין לק'. אמר אביי אם תמצא לומר לדברי ר' יהודה מותר לערב שמרין. לדברי חכמים אסור לערב שמרין כו' אמר ליה רב פפא אדרבה איפכא מסתברא לדברי חכמים מותר לערב שמרין והיינו טעמא דלא מקבל דאמר ליה מדלא ערבית אחולי אחלת לי. לדברי ר' יהודה אסור לערב והיינו טעמא דמקבל דאמר לערובי לך אסור קבולי לא תקבל זבון וזבין תגרא איקרי וכי לא בעינא לאישתכורי הלכך מקבל וקיימא לן כתנא קמא: **מתני'** המפקיד אצל חבירו חבית ולא יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה אם מתוך ידו נשברה לצורכה פטור אם משהניחה בין לצורכו בין לצורכה פטור. פי' לצרכה כדי שלא תשבר וכיוצא בה. אוקימנא לר' ישמעאל דאמר כשמחזירה אין צריך דעת בעלים דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס הנמצא למקום שגנב יחזיר דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר צריך דעת בעלים

(**ח**) גרסא דל"ל כדגרסי' בע"ז (דף ס ע"ב) דעד ברזא וכו' טוטל אלו וכו' ועי' בערוך ערך ברז.

דל תלתין ושיתא בשיתא פשו ליה תריסר דל תמניא שתותי פשו להו ארבעה [ה]**והאמר שמואל** [א]**המשתכר אל ישתכר יותר על שתות איכא גולפי** [ב]**ושמריא אי הכי נפיש ליה טפי משתות איכא טרחיה ודמי ברזנייתא: אם היה שמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים [וכו']: והא אי אפשר דלא בלע אמר רב נחמן במזופפין שנו אביי אמר אפילו תימא שלא במזופפין כיון דטעון טעון: ר"י אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה: אמר אביי כשתמצא לומר לדברי ר"י מותר לערב שמרים לדברי חכמים** [ג]**אסור לערב שמרים לדברי רבי יהודה מותר לערב שמרים והיינו טעמא דמקבל דאמר ליה אי בעי לערובי לך מי לא ערבי לך השתא נמי קביל ולימא ליה אי ערבת ליה הוה מזדבן לי השתא מאי אעביד ליה לחודיה לא מזדבן לי בבעל הבית עסקינן דניחא ליה בצילא ולימא ליה מדלא ערבית לי אחולי אחלת לי רבי יהודה לטעמיה דלית ליה מחילה דתנן** [ד]**מכר לו את הצמד לא מכר לו את הבקר מכר לו את הבקר לא מכר לו את הצמד ר"י אומר הדמים מודיעין כיצד אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכ"א אין הדמים ראיה לדברי חכמים אסור לערב שמרים והיינו טעמא דלא מקבל דא"ל אי בעית לערובי מי הוה שרי לך השתא נמי לא מקבילנא א"ל רב פפא לאביי אדרבה איפכא מסתברא לדברי חכמים מותר לערב שמרים והיינו טעמא דלא מקבל דא"ל מדלא ערבת לי אחולי אחלית לי לדברי רבי יהודה אסור לערב שמרים והיינו טעמא דמקבל דאמר ליה אי בעי לערובי לא שרי לי לערובי לך קבולי לא מקבלת** [ה]**זבון וזבין תגרא איקרי אחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים מאי לפקטים אילימא כי היכי דלוקח לא מקבל פקטים מפקיד נמי לא מקבל פקטים ולימא ליה פקטך מאי איעביד להו אלא כי היכי דמפקיד מקבל פקטים** [ו]**לוקח נמי מקבל פקטים ומי מקבל לוקח פקטים והתניא ר"י אומר לא אמרו שמן עכור אלא למוכר** [ז]**לא בעינן דעת בעלים** [ח]**דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכים למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר צריך**

שמן עכור יותר על שתות. הא עד שתות משתכר ומשתמא רב יהודה היה מוצא שיתנו לו יותר ולמה הניח מלהרויח עד שתות: **במזופפין** שנו. וא"ת כל שכן דבלע טפי כדאמרינן לעיל באתרא דמר חפו בכופרא דמיין טפי וי"ל דהיינו מדם אבל יש שכבר בלע אינו בולע יותר מי נמי התם ביין אבל הכא בשמן לא בלע כיון שהוא יש:

לחודיה לא מזדבן. וא"ת ויתן לו מוכר לנוקח לוג ומתלה שמרים שיערב עדיין וימכור וי"ל דמיירי מתני' אפי' אין השמן בעין שלקחו מעט מעט ומכרו או אכלו: **לדברי חכמים אסור לערב.** וא"ת ונימא משום דאית ליה מחילה ולעולם מותר לערב וי"ל דמתניתין נמי מיירי אפי' כשהשמן עדיין בעין והתם אין שייך מחילה כיון שיכול לתקן כי יאמר לו קח השמרים וערב בשמן ולרב פפא דאמר דטעמייהו משום מחילה סבר דהשמן אינו בעין דאילו הוה בעין לא שייך ביה מחילה אי נמי סבר דאף ע"פ שהוא בעין שייך ביה מחילה כיון דמדלו מזוקק:

לדברי ר"י אסור. וא"ת ונימא מותר וטעמא דמקבל משום דאית ליה מחילה וי"ל דרב פפא סבר דאמד ובקר איכא הוכחה דאלו מחילה דמסתמא לא רצה ליתן מאתים זוז על האמד בלא בקר אבל הכא לוג ומתלה שהוא דבר מועט מדלא עירב אחולי אחיל:

זבון וזבין **תגרא איקרי.** מיירי שלא היה מוצא למכור ביוקר יותר משלקחו לכך א"ל אדעתא דהכי קנית ממני שהיית יודע שאעכב לוג ומתלה כדי שארויח קצת:

לא אמרו שמן עכור אלא למוכר. פי' לא אמרו הפסד של עכירת פקטים אלא למוכר דכשנותן לנוקח שמן מזוקק אינו מחסר לו כלום ממאה לוג בשביל הפקטים כי אם לוג ומתלה בשביל השמרים מיהו עכירה לא שייכא כל כך בפקטים אלא בדבר המתערב כמו שמרים וי"ל דלא אמרינן הפסד של עכירת השמרים אלא למוכר שאם מוכר כשהוא מזוקק מקבל עליו לוקח בשביל השמרים לוג ומתלה והמוכר מרויח השמרים וכשהוא מוכר שמן עכור נותן מאה לוגין שלמים שמן עכור ומפסיד השמרים ע"י מה שמכר כשהוא עכור וכשמוכר מזוקק לא קרי הפסד לוקח אע"פ שמפסיד שמרים משום דבעה"ב ניחא ליה בגילא: בלבד שהרי לוקח מקבל עליו לוג ומחצה שמרים בלא פקטים לא קשיא [ה]הא דיהיב ליה זוזי בתשרי וקא שקיל מיניה בניסן כי מדה דתשרי הא דיהיב ליה זוזי בניסן וקא שקיל מיניה בניסן כי מדה דניסן: **מתני'** [ו]המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשתברה אם מתוך ידו נשברה לצורכו חייב לצורכה פטור אם משהניחה נשברה בין לצורכו בין לצורכה פטור יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו ובין משהניחה לצורכו חייב לצורכה פטור: **גמ'** הא מני רבי ישמעאל היא דאמר [ז]לא בעינן דעת בעלים [ח]דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכים למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר צריך שיתה במקום המופה וקרובה להשתבר: **אם משהניחה.** שכילה תשמישו הוסיפה במקום משתמר בין שטלטלה מתחלה לצורכה בין שטלטלה לצורכו פטור. ובגמרא[ט] פריך מאי שנא לא יחדו מיחדו: **גמ'** (ט) **מני.** הא דקתני ריש"א דאם משהניחה נשברה אף על פי שלצורכו נטלה מתחלה פטור דאמר משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה ואינו עליה אלא כשומר חנם ופטור על אונסיה ואף על פי שלא הודיע לבעלים לומר נטלתיה והחזרתיה הויא השבה רבי ישמעאל היא דו': צריך

לריך דעת בעלים. ואם לא הודיעם חייב באחריותם אם מת או נגנב דמדשקליה קם ליה ברשותיה והשבה בלא ידיעה לאו השבה היא: **דמקומה היא.** וכיון דבאותו מקום אחזירה חזרה גמורה היא: **אתאן לר"ע.** תירולא הוא: **תרגמה רבי יעקב.** דתיקו כולה כחד תנא וכתרי טעמי. דישא שהחזירה למקומה דכל מקום שהחזירה מקומה היא דהא לא יחדו לה מקום וסיפא שהחזירה למקום שאינה מקומה כדמסיים במסקנא. דהא דמסקינן בסיומא וסיפא שהגיחה במקום שאינה מקומה אתרצתא דכולהו קאי אדר' יעקב ואדר' נתן ואדרב ששת ומשום דהגיחה חוץ למקומה לא הוא חזרה וכגון שנטלו מתחלה על מנת לגוזלה והיינו לגרכו דמתניתין דאילו לשאלה בעלמא ולתשמיש כיון דלגזו גזילה הוא סגי לה בהשבה כל דהו וכל מקום שהגיחה פטור באונסין אבל משום דגזולה הוא וגזילה כתיב והשיב[ט] וזה שהגיחה למקום שלא יחדו לה בעלים לא הוא השבה: **ור' נתן תרגמה.** דאפילו לא נטלה על מנת לגוזלה כו' אלא על מנת לשלוח בה יד ולישטול מקצתה ולא נטל אפ"ה קמה ליה ברשותיה כולה והוא לה גזילה ובעיא השבה ובמקום שאינו מקומה לאו השבה היא. ורב ששת לא שביק דליסיימו לתירוצייהו ואתקיף מידי נטלה קתני כו' ומיהו סיומא דמילתא דמסקנא וסיפא שהגיחה במקום שאינו מקומה אכולהו קאי: **שליחות יד.** שחייבו הכתוב עליו אפילו נאנסה כדכתיב (שמות כב) ומת או נשבר או נשבה [וגו'] שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו וגו' דמשמע הא שלח נתחייב שוב במיתתה ובשבייתה: **לריכה חסרון.** לא הוי שליחות יד להעמידה ברשותו אלא מ"כ חסרה: **מידי נטלה קתני.** דמשמע שנטלה לעצמו: **נטלה קתני.** לתשמיש בעלמא משמע לגרכו דמתני': **אלא לגון שנטלה להביא עליה גוזלות.** לעלות עליה כדרך סולם ליטול גוזלות מקן גבוה ואפ"ה הוא גזילה למיקם ברשותיה עד דעביד השבה דקסבר שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוא: **וכולה ר' ישמעאל היא.** דשניוייא דכולהו קאי אדר' יעקב ואדר' נתן ואדרב ששת: **וסיפא שהגיחה במקום שאינה מקומה.** אבל רישא כל מקום שהגיחה מקומה הוא: **ור' יוחנן.** דאמר לעיל מאן דמתרגם לי כו': **הגיחה במקומה משמע.** הלכך לא מיתוקמא כרבי ישמעאל: **שליחות יד.** שחייבו הכתוב עליו ואפי' נאנסה כדכתיב או נשבר או נשבה וגו' שבועת ה' תהיה אם לא שלח[י] דמשמע הא אם שלח נתחייב שוב במיתתה ובשבייתה: **לריכה חסרון.** וכל זמן שלא חסרה לא קמה ברשותיה להתחייב באונסיה: **ואב.** טורף. ונשא הטרף לאורו: **ארי.** אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה: **פטור.** דאונסין ניכהו. ואי משום דהגיח עדרו ופשיעה היא מוקמינן לה דעל לאורו: **ארי.** אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה: **פטור.** אונסין ניכהו. ואי משום דהגיח עדרו ופשיעה היא מוקמינן לה דעל הדר אהדדה כשנטלו הימנו ואנן מוקמינן לעילא[ל] סתם מתני' כרבי ישמעאל דאין צריך דעת בעלים: **הא לא משכה.** בשליחות יד כדי לקנותה ומטלטלין אינן נקנין אלא במשיכה לא במקח ולא לענין גזל ולא לענין שליחות יד כדתנן במתני' (לקמן דף מג:) הטה את החבית ונטל ממנה רביעית יין אין משלם אלא רביעית אלמא בעינן דליקנייה כו': **ואמר רב שמואל** גרסינן: **שהכישה במקל.** כשנתנו עליה ורלתה זו היא משיכה משעקרה יד ורגל על ידו: **והא לא חסרה.** לאו פירכא היא אלא מסקנא וסיומא הוא למילתיה דאמר תסתיים דרב הוא דאמר אין צריכה חסרון מדשני רב למתניתין משום דהכישה ורלתה לפניו. ואי קשיא דלמא הא דהגיח מקלו ותרמילו חיובא לאו משום שליחות יד הוא דליבעי חסרון אלא משום שואל שלא מדעת הוא כי ההוא דלעיל דחבית לא היא דכי אמרינן בשומרין שאלה שלא מדעת בדבר שאינו כיחש וחיסר מחמת מלאכה אבל בעלי חיים המכחישים מחמת מלאכה תחלתו שליחות יד היא: **שהכחישה.** בהכאתו דהיינו חסרון: **דיקא נמי.** דהכחישה קאמר רב מדנקט הכשה מקל דמכה חזקה היא: **ומדרב סבר צריכה חסרון.** דהא דייקינן מדנקט מקל: **לוי.** בר פלוגתיה סבר אין צריכה חסרון: **משונה שליחות יד כו'.** כלומר אינה דומה לזו שזו נאמרה לגורך ולא משמע אלא בחסרון אבל של שומר שכר נאמרה שלא לגורך משמעות שבה אלא לדרשה וללמד שאינה צריכה חסרון: שחייב אם שלח בו יד למה כתב עוד שליחות יד בשומר שכר אלא ללמד שאפי' שליחות יד בלא חסרון

אי רבי ישמעאל אפילו יחדו נמי. וא"ת מנ"ל י"ל מדנקט טלה וסלע דסתם טלה לא יחד לו מקום אלא הולך ממרעה למרעה וסתם סלע יחדו לו מקום בכיס וגם כיס יחדו לו מקום בתיבה ולכך פריך נמי בסמוך לר"ע אפילו לא יחדו נמי:

שנטלה והגביהה ע"מ לגוזלה בו'. והיינו חסרון שהכל גוזל ונטל לגורך עצמו: **שנטלה ע"מ לשלוח בה יד.** פי' ליטול מקצת אע"פ שלא נטל אותה מקצת חייב בכולה כדאמר בשלהי פרקין (דף מד.) לא נטל נטל ממש אלא כיון שהגביה ליטול אע"פ שלא נטל אבל למ"ד ע"מ לגוזלה דבעי חסרון אם הגביה ליטול קצת אינו חייב עד שיטול המקצת כיון דבעי חסרון וקשה דבשלהי פרקין קאמר אפי' למ"ד בעי חסרון מודה בחבית אם הגביהה אע"פ שלא נטל חייב דניחא ליה דתיסוי כולה בסים להאי רביעית ומתני' בחבית אירי ויש לומר דמתני' אירי אפילו בשמן דלא מנטר פורתא אגב האחר: **ובא זאב וטרף.** בשעת משלחת חבים ורבי יהודה היא דאמר זאב אחד אונס בפ' הפועלים (לקמן דף לג.): **הא** שקלינהו. לרבי ישמעאל פריך דאמר לא בעינן דעת בעלים בפרש"י: **הא לא משכה.** דאע"ג דעודן עליה לא קיימא ברשותיה להתחייב באונסיה עד שימשוך כדאמר במתני' (לקמן דף מג.) הטה את החבית ונטל ממנה רביעית אינו חייב אלא דמי רביעית כיון דלא הגביה את החבית ומשני שהניח מקלו ותרמילו עליה כל כך בחזק עד שרלתה לפניו:

דיקא נמי דקתני שהכישה. וא"ת בפ"ק דקדושין (דף כב.) תניא אם שהכישה במקל ורלתה לפניו דאקרי משיכה ולא היא הכאשה וי"ל דהתם דאדם נכרי לקחה ואינה מכירתו בדבורו שייך למיתני הכישה אבל הכא דאיירי בדועה שהבהמה מכירתו ואזלה מחמת דבורו לא שייך למיתני שהכישה: לומר

אצריך דעת בעלים אי רבי ישמעאל מאי איריא לא יחדו אפילו יחדו נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יחדו דמקומה הוא אלא אפילו לא יחדו דלאו מקומה הוא לא בעינן דעת בעלים אימא סיפא יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכו חייב לצרכה פטור אתאן לר"ע דאמר בעינן דעת בעלים אי ר"ע מאי איריא יחדו אפילו לא יחדו נמי [ב]לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לא יחדו דלאו מקומה הוא אלא אפילו יחדו נמי דמקומה הוא בעינן דעת בעלים רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע [ג]אין [ד]דא"ר יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא [ה]מובלנא מאניה בתריה לבי מסותא תרגמה רבי יעקב בר אבא קמיה דרב שנטלה על מנת לגוזלה תרגמה ר' נתן בר אבא קמיה דרב שנטלה ע"מ לשלוח בה יד במאי קמיפלגי [ו]בשליחות יד צריכה חסרון מאן דאמר לגוזלה קסבר שליחות יד צריכה חסרון ומ"ד לשלוח בה יד קסבר שליחות יד אינה צריכה חסרון מתקיף לה רב ששת מידי נטלה קתני טלטלה קתני אלא אמר רב ששת הכא במאי עסקינן [ז]כגון שטלטלה להביא עליה גוזלות וקא סבר [ח]שואל שלא מדעת גזלן הוי וכולה רבי ישמעאל היא וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה ור' יוחנן הניחה במקומה משמע [ט]איתמר רב ולוי חד אמר שליחות יד צריכה חסרון וחד אמר [י]שליחות יד אינה צריכה חסרון תסתיים דרב הוא דאמר שליחות יד אינה צריכה חסרון דתניא[כ] [ל]רועה שהיה רועה עדרו והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס פטור הניח מקלו ותרמילו עליה חייב והוינן בה משום דהניח מקלו ותרמילו עליה חייב הא שקלינהו [מ] אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב בעודן עליה וכי עודן עליה מאי הוי הא לא משכה ואמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב שהכישה במקל ורצתה לפניו והא לא חסרה אלא לאו ש"מ קסבר שליחות יד אינה צריכה חסרון אימא שהכחישה במקל דיקא נמי [נ]דקתני שהכישה במקל ש"מ ומדרב סבר שליחות יד צריכה חסרון לוי סבר שליחות יד אינה צריכה חסרון מאי טעמא דלוי א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן נהוראי משונה שליחות יד האמורה בשומר שכר משליחות יד האמורה בשומר חנם ואני

ישמעאל דאומר הגונב סלע מן הכיס והנה יחדו הבעלים להאי סלע מקום בכיס ואמר ר' ישמעאל יחזיר למקום שגנב ואין צריך דעת בעלים ואי מתני' ר' ישמעאל היא אמאי קתני ולא יחדו לה בעלים דשמעינן מינה דדוקא לא יחדו הא יחדו לא. ופרקי' לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה באותו מקום דודאי פטור דהא החזירה במקומה וכיון שהחזירה במקומה כלא טלטלה דמי אלא אפי' לא יחדו לה בעלים מקום דלאו במקומה מחזירה פטור. אוקימנא אליבא דר' ישמעאל בין יחדו לה הבעלים מקום בין לא יחדו לה הבעלים מקום כיון שהחזירה למקומה אם נשברה פטור הוא. אי הכי אימא סיפא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכה פטור לצרכו חייב אמאי חייב והא משהניחה קתני ויש מי שמפרק בשהניחה במקום שאינו מקומה. ור' יוחנן אמר הניחה במקומה משמע. ופרקי' סיפא אתאן לר' עקיבא דאמר צריך דעת בעלים הלכך לצרכו חייב. ומקשינן אי מתני' רבי עקיבא היא למה ליה יחדו לה בעלים מקום אפי' לא יחדו אמר ר' עקיבא צריך דעת בעלים דתניא דתנא הגונב טלה מן העדר וכו' הנה לא יחדו בעלים מקום לטלה והצריך ר' עקיבא בהחזרה דעת בעלים כו'. ועמדה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא. אמר ר' יוחנן מאן דמתרגם ליה חבית אליבא דחד תנא וכו' פי' אמר ר' יוחנן מי שיפרש לי

מסורת הש"ס

א) סנהדרין סב:, ב) [עירובין כז:], ג) [לקמן מג:], ד) [שם], ה) לקמן מג: [ב"ב פח.], ו) (קדושין מג), ז) לקמן לג: [ע"ש] קו. [ע"ש], ח) גי' ר"מ לאמר, ט) [ויקרא ה], י) [שמות כב], כ) [דף מ:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא שקלינהו ואמר ר"י:

גליון הש"ם

גמ' אין דאר"י. עי' שבת דף פו ע"א קידושין דף סג ע"ב מנחות דף נה ע"א: רש"י ד"ה הניחה במקומה כו' ברבי ישמעאל. עי' שבת דף פו ע"א ברש"י ד"ה ומאן דמוקי:

מוסף רש"י

לבי מסותא. מרתף, כמו מסמוסת, וירחץ מתרגמינן ולשמי (סנהדרין סב:). **ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס.** אלי דרכו לדרוס הבהמה במקום שמוצאה ולכך זאב לטורפה היא ולהוליכה למקום שהוא בטוח ושם הורגה (לקמן צג:).

רבינו חננאל

ומקשי' אי הכי יחדו להאי חבית הבעלים מקום [נמי] דהא שמעינן ליה לר' ישמעאל דאומר הגונב סלע מן הכיס והנה יחדו הבעלים להאי סלע מקום בכיס ואמר ר' ישמעאל יחזיר למקום שגנב ואין צריך דעת בעלים ואי מתני' ר' ישמעאל היא אמאי קתני ולא יחדו לה בעלים דשמעינן מינה דדוקא לא יחדו הא יחדו לא. ופרקי' לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה באותו מקום דודאי פטור דהא החזירה במקומה וכיון שהחזירה במקומה כלא טלטלה דמי אלא אפי' לא יחדו לה בעלים מקום דלאו במקומה מחזירה פטור. אוקימנא אליבא דר' ישמעאל בין יחדו לה הבעלים מקום בין לא יחדו לה הבעלים מקום כיון שהחזירה למקומה אם נשברה פטור הוא. אי הכי אימא סיפא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכה פטור לצרכו חייב אמאי חייב והא משהניחה קתני ויש מי שמפרק בשהניחה במקום שאינו מקומה. ור' יוחנן אמר הניחה במקומה משמע. ופרקי' סיפא אתאן לר' עקיבא דאמר צריך דעת בעלים הלכך לצרכו חייב. ומקשינן אי מתני' רבי עקיבא היא למה ליה יחדו לה בעלים מקום אפי' לא יחדו אמר ר' עקיבא צריך דעת בעלים דתניא דתנא הגונב טלה מן העדר וכו' הנה לא יחדו בעלים מקום לטלה והצריך ר' עקיבא בהחזרה דעת בעלים כו'. ועמדה

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ד מהלכות גזילה הל' י ועי' בהשגות ומ"מ סמג עשין עא טור ש"ע ח"מ סי' שנה סעיף ג וסעיף ג וש"ס:

עח ב מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הלכה ט סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף ו:

עט ג מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף ג:

פ ד מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף י:

רבינו חננאל (המשך)

משנתינו זו המפקיד חבית אצל חבירו וכו' ורעמידה אי אליבא דר' ישמעאל אי אליבא דר' עקיבא סיפא ורישא בחד תנא אני מוליך לו כליו אחריו לבית המרחץ כי הוא כמו רב ואני תלמיד שנמצאתי משמשו כתלמיד לרב. ובא רב יעקב בר אבא לאוקמה למתני' בנטלה על מנת לגוזלה. ורב נתן בר יעקב מוקמה בנטלה על מנת לשלח בה יד וכולה ר' ישמעאל. ודחה רב ששת טעם שניהם ואמר מידי במתני' קתני נטלה דלישמעינן נטלה לגולה או לשלח בה יד טלטלה קתני ואין בלשון טלטול לא לשון גזילה ולא שילוח בה יד. אלא אמר רב ששת כגון שטלטלה לעמוד עליה ולפשוט ידו בתוך הקן ליטול גוזלות וסבר האי תנא שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי וכולה ר' ישמעאל היא וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה לפיכך תנן לצרכו חייב. ור' יוחנן אמר סיפא ר' עקיבא היא כי הניחה במקום שנטלה משמע. ואעפ"כ צריך דעת בעלים כר' עקיבא וכיון שלא ידעו בה הבעלים שהחזירה למקומה לפיכך לצרכו חייב. איתמר רב אמר שליחות יד צריכה חסרון. מדתניא רועה שהיה רועה עדרו ובא זאב וטרף ארי ודרס פטור פי' פטור הוא כי שוכר הוא והשוכר פטור מן האונסין. ואם הניח מקלו או תרמילו עליה פי' כיון שנשתמש בה כאילו גזלה וחייב באונסיה. ואקשי' עלה. דאוקמה רב בעודו עליה מקלו ותרמילו. ואמרי' והא לא משכה ופריק רב כגון שהכישה במקלו ורצתה לפניו. דייקי' מדלא קתני הנהיגה בקול אלא הכישה במקל ש"מ שהכישה במקל והוכחשה דהיינו חיסרה ולפיכך חייב ש"מ דרב הוא דאמר שליחות יד צריכה חסרון ואם אין שם חסרון פטור באונסיה ולוי אמר שליחות יד אינה צריכה חסרון מאי טעמא. אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בר נהוראי משונה שליחות יד האמורה בשומר חנם משליחות יד האמורה בשומר שכר כלומר שומר חנם דינו קל ושומר שכר דינו חמור שחייב בגניבה ואבידה ואם שומר חנם שדינו קל חייב בו שליחות יד שומר שכר לא כל שכן

לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון. ול"ת התינח שומר שכר דלייתר קרא להכי אלא בשומר חנם מנ"ל אי משומר שכר מה לשומר שכר שכן חייב בגנבה ואבדה וי"ל כיון דשליחות יד חייב בתרוייהו אין זה אלא גילוי מילתא למילף דין של זה בזה:

קרנא בלא שבועה. ול"ת ורבי יוחנן ור' אלעזר דלית להו הך סברא מנ"ל דפ' ראשונה בשומר חנם ושניה בשומר שכר דבריש השואל (נקמן דף לד:) לא קיס לן אלא מהך סברא דקרנא עדיפא ופי' רבינו שמואל דמסברא ידעינן דבפרשה ראשונה כתיב כסף או כלים ורגילות הוא לשמרם בחנם דליכא בהו טרחא ובפרשה שניה כתיב בהמה דליכא טרחא ורגילות לשמרה בשכר אי נמי דלכ"ע אית להו דקרנא עדיפא מכפילא בשבועה ומ"מ סבירא להו לר' יוחנן ולרבי אלעזר דאין ללמוד שומר שכר משומר חנם הקל כיון שיש בו חומרא שמשלם כפל מה שאין כן בשומר שכר ואע"ג דשומר שכר ודאי חמור שחייב בגנבה ואבדה ומאן דלא פריך סבר דמכפל אפילו פירכא לא עבדינן משום דמה דמשלם כפל הוא מחמת קולא שהוא פוטר עצמו בגנבה כדמפרש בריש מכלתין (דף ז. ושם) גבי תורת הזמה לא פריך והשתא אתי שפיר הא דריש השואל (נקמן דף לה.) גבי הא דגמר גנבה בשואל מק"ו דשומר שכר דפטור באונס וחייב בגנבה ואבדה שואל לא כל שכן ופריך מה לשומר שכר דחייב בכפל [בטוען טענת לסטים מזויין] והשתא תימה לפי מה דסבר דכפל הוי חומרא מאי פריך אדרבה כיון שהוא חמור הוה לו ליפטר מגנבה כדי שיתחייב כפל וע"ק בריתא גופה שואל שחייב בשבורה ומתה כו' אדרבה היא הנותנת דמפני שהוא חמור פטר בו הגנבה כדי לחייבו בכפל ולפי מה דפריש אתי שפיר ול"ת לר' יוחנן דסבר הכא דמכפל עבדינן פירכא וגם סבר רב יוסף בפרק הכונס (ב"ק דף ז. ושם) גבי שומר אבדה לר' יוחנן דלסטים מזויין גנב הוא אם כן גנבה ואבדה בשואל מנ"ל דכי פריך בהשואל מה לשומר שכר שכן משלם כפל בלסטים מזויין [1] ומשני לסטים מזויין גזלן הוא אינעית אימא קרנא בלא שבועה עדיפא וי"ל דלר' יוחנן נפקא ליה מוכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכה"ג ילף התם לענין פטור בבעלים ואע"ג דרבי יוסי ברבי יהודאי הוא תנא וסבר דקרנא עדיפא וכן בריתא דהשואל (נקמן דף לה.) סבר דקרנא עדיפא או לסטים מזויין גזלן הוא ור' יוחנן פליג בתרוייהו הא לא קשיא דר' יוחנן סבר כתנא דהכונס (ב"ק דף מז:) דקאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם כפל לכך שלח בה יד חייב דקאי אמילתיה דרבי יוסי בר' יהודאי:

רבא אמר לא תימא שליחות יד כו'. פרש"י דסבר אפילו כרבי אלעזר ואין להקשות לפירושו הא דקאמר ואידך שלא תאמר דיו והא תרוייהו צריכי לאינה צריכה חסרון לר' אלעזר דהא לא ילף שומר שכר משומר חנם דהא בתר הכי פריך ולמ"ד [2] [שליחות יד] צריכה חסרון תרתי למה לי ולדידיה לא ילפינן חד מחבריה אפילו הכי לא מוקמינן תרוייהו לדיו והיינו משום כדפ"ל דכיון דשליחות יד חייב בתרוייהו גלוי מלתא בעלמא למילף דין של זה בזה ועוד יש לומר דרבא בא לפרש דהא דאמר ר"א דא ודא אחת היא לא ששניהם צריכי לגופייהו כדאמרינן אלא ששניהם מיותרין דגמר להו משואל וסבר רבא קרנא עדיפא ושפיר גמר שומר שכר משומר חנם לכולי עלמא זה מזה מיהו בריתא דהכונס (שם) סברה דלא ילפינן זה מזה דקתני לא אם אמרת בשומר חנם כו': **חדא** לומר [לך שליחות יד] אין צריכה חסרון. ול"ת ולילף משואל דאינה צריכה חסרון דמשעת משיכה חייב באונסיה אע"ג דלא נשתמש כדאמר בפ' השואל (נקמן דף לט.) גבי שואל קורדום מחבירו כ"ש שומרין שומשכין להשתמש שלא מדעת בעלים שחייבים וי"ל בשואל דין הוא כיון דמושך לדעת בעליו חשיב כאילו נשתמש בה לדעת כן שאלה ולאו לאוקמה בכילתא אבל שלא לדעת אינו חשיב כאילו כבר נשתמש בשביל משיכה לבדה לכך לא ילפינן משואל אלא משיכה שיש בה חסרון: **חדא** לדיו וחדא לבדתניא. ומ"ד נמי אינה צריכה חסרון דצריכי תרוייהו ילף שפיר ג"ש לבדתניא לפי שיש כל כך תיבות בזה כמו בזה אם לא שלח ידו במלאכת רעהו:

אמר

ואני אומר. ר' יוחנן פליג אדרבי יוסי בן נהוראי רבינא ואמר אף היא לצורך גאמרה. ולוי ס"ל כרבי יוסי בן נהוראי למידרש מיניה דאין צריכה חסרון דאי מקרא קמא לא תיקם אדעתין לחיובא עד דמתחסר ליה: בשומר חנם גאמר ונקרב בעל הבית וגו' [3] בשומר שכר כתיב שבועת ה' תהיה וגו' [3] ואמרינן בהשואל (נקמן דף לד:) פרשה ראשונה גאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר וכתיב בתרוייהו אם לא שלח שלח הא אם שלח נתחייב בדבריה שהוא פטור עליהם כגון שומר חנם בין בגנבה בין באונסין דמדשלח בה יד קנאה וקמה ברשותו ושומר שכר פטור במת או נשבר או נשבה דהיינו אונסין: **שומר חנם שפטור.** כל זמן שלא שלח בה יד כדכתיב אם לא ימצא הגנב ונקרב בעה"ב [3] דנשבע שלא שלח בה יד ולא פשע בשמירתו ופטור כדאמרינן לקמן בשמעתין דהאי ונקרב שבועה הוא: **שומר שכר שחייב בגנבה ואבדה.** דפרשה שניה בו גאמרה וכתיב בה אם גנב יגנב כו' [3]: **לא כ"ש.** אאם שלח בה יד חייב באונסין: **דא ודא אחת היא.** כמשמעה של זו כך משמעה של זו לפי שאתיהן הולכו ואין כאן מקרא יתר: **מאי דא ודא אחת היא.** למה אתיהן שוות הלא לא הולרכה השניה: **שומר חנם שפוטר עצמו בטענת גנב.** כלומר גנב גנבה ממני ובאו עדים שהיא אנלו משלם תשלומי כפל דכתיב אם לא ימצא הגנב וגו' [3] ודרשינן בבבא קמא (דף סג:) אם לא ימצא כמה שאמר אלא שהוא עצמו גנבו מה כתיב אחריו אשר ירשיעון אלהים ישלם שניים. אבל שומר שכר אינו משלם כפל שאם טען גנבה משלם קרן שהרי הוא חייב בגניבה וטענה אחרת אינה מציאה אותו לידי כפל: **קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.** חמור שומר שכר שחייב בקרן עד שלא נשבע לשקר במקום ששומר חנם פטור דהיינו גניבה ואבידה משומר חנם שמשלם כפל ומדה זו אינה אלא לאחר שנשבע לשקר שנגנבה ובאו עדים שהוא גנבה דכי אתרבי כפל בטוען טענת גנב לאחר שבועה אתרבי כדלקמן בשמעתין: **רבא אמר.** אפילו לרבי אלעזר נמי אתיא דלא תימא כו': **ופיפי משואל.** שחייבו הכתוב באונסין בשביל שכל הנאה שלו ושולח יד נמי כל הנאה שלו: [4] **(ומה שואל) שלדעת בעלים.** שלח בה יד לעשות מלאכתו חייב באונסין: **שומר חנם ושומר שכר.** השולחין יד שעושין מלאכתן שלא לדעת בעלים לא כ"ש דחייב שוב באונסיה: **למה נאמרה.** בשתיהן: **הדא לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון: ואידך.** האמורה בשומר שכר: **שלא תאמר דיו נבא כו'.** אם לא נאמרה בשאר שומרין ולמדה משואל הייתי אומר דיו לשליחות יד דשומרין שבא מדין שואל להיות כנדון: **מה שואל.** אם בעליו עמו כתיב לא יאנסו אונסין אף שומרין שאשלחו יד אם בעליו עמו יפטר כתב קרא יתירא לחייבו אפילו בבעליו וגלי רחמנא בחדא והוא הדין בכולהו: **לשבועה.** והכי קאמר אם לא ימצא כמה שאמר שנגנבה אלא הוא גנבה והוא כבר נקרב אל הדיינין לשבועה ונשבע לשקר ואח"כ באו עדים אשר ירשיעון הדיינין ישלם כפל: **אפה אומר.** קריבה לשבועה או אינו אלא קריבה לדין שמשעה שטען בב"ד נגנבה אע"פ שלא נשבע ישלם כפל אם באו עדים: **נאמר שליחות יד למטה.** אבל שומר שכר שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח: **ונאמר שליחות יד למעלה.** ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח: **אף כאן לשבועה.** למדנו שאין משלמין כפל ע"י טענת גנב אלא לאחר שבועה וגם למדנו שנפטר מגנבה ואבדה בשבועה:

מתני'

אינו אומר אינה משונה ומאי משונה לא תאמר שליחות יד בשומר שכר ותיתי משומר חנם ומה שומר חנם שפטור בגנבה ואבדה שלח בה יד חייב שומר שכר שחייב בגנבה ואבידה לא כל שכן למאי הלכתא כתבינהו רחמנא לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון ואני אומר אינה משונה כר' אלעזר דאמר דא ודא אחת היא מאי דא ודא אחת [5] משום דאיכא למפרך מה לשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב ומאן דלא פריך סבר [6] קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה רבא אמר לא תאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ותיתי משואל ומה שואל דלדעת בעלים קא עביד [7] אשלח בה יד חייב שומר חנם ושומר שכר לא כל שכן למה נאמר הדא לומר לך שליחות יד אין צריכה חסרון ואידך שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה שואל בבעלים פטור אף שומר חנם ושומר שכר בבעלים פטור ולמאן דאמר שליחות יד צריכה חסרון הני תרתי שליחות יד למה לי חדא שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואידך לכדתניא [3] [1] ונקרב בעל הבית אל האלהים [2] לשבועה אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין נאמרה שליחות יד למטה ונאמרה שליחות יד למעלה מה להלן לשבועה אף כאן [3] לשבועה:

מתני'

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' שאלה הלכה ב]:

ב [ב מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' רלא סעיף א]:

פא ג מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה ח טוש"מ סי' שנב:

רבינו חננאל

חייב. ורבי יוחנן דידיה אמר ואני אומר אינה משונה כלומר אין זה יכול ללמד מזה שאין שומר חנם קל משומר שכר שהרי חייבה תורה בשומר חנם שטען כי נגנב ונמצא שהוא גנבו שהוא משלם תשלומי כפל ושומר שכר שטוען טענת גנב ונמצא שהוא גנבו פטור מכפל מפני שחייב בשומר שכר בגניבה כך הייתי אומר כי שלח בו יד פטור [6] מכפל ועוד אם יש לומר אי הכי נכתוב שליחות יד בשומר שכר וילמד שומר חנם ממנו איכא למיפרך הכי כי שומר חנם ושומר שכר שגנבו הפקדון שהיה בידם וטענו שנגנב שומר שכר חייב לשלם מיד שהרי חייב בגניבה ואבידה ושומר חנם אינו חייב אלא עד שישבע שנגנב ואחר כך באו עדים שהוא גנבו הלכך לא זה לומד מזה ולא זה מזה הלכך לגופיה בא בתרוייהו ולעולם שליחות יד צריכה חסרון לטעמיה דר' יוחנן. ורבא דהוא בתרא אמר אינה צריכה [חסרון]. הא דאמר רבא לא תאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ותיתי משואל והא לא כתיבא שליחות יד בשואל כלל. כך פירושה לא תאמר שליחות יד אלא בשואל בלבד ולא היה צריך לכתוב לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ויבואו וילמדו מן השואל ולמה נאמר בהן ללמד שאין צריכה חסרון ושלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כו' ופשוטה היא. שליחות יד דכתיבא בשומר חנם ובשומר שכר ואפי' אשואל וכי ישאל ר' מוסיף על ענין ראשון וכאילו בשלשתם כתיבא שליחות יד הני כולהו למה לי וכו'.

מסורת הש"ס

א) נלמד מל"ל פטור מאונסין.

ב) [נקמן לד: ב"ק מז:],

ג) ב"ק סג:, ג) [שמות כב:],

ד) רש"ל מ"ז, ה) מהר"מ,

ו) ל"ל משני בלא ו'. ר"מ,

ז) מהר"מ,

תורה אור השלם

1 אם לא יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ:

שמות כב ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמת היא משוס דאיכא: (ב) שם דשלח בה יד:

מוסף רש"י

ונקרב וגו' לשבועה. שכיון שטוען וגונב מבית האיש ישבע שנגנבה ויפטר (ב"ק סג:). או אינו אלא לדין. לפרעון, דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם, דהאי קרא בשומר חנם כתיב כדאמרינן בהשואל (שם). **קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.** דכפל אינו בשומרין עד שישבע לשקר שנגנבה הימנו, ואח"כ באו עדים, הלכך קנסא משום שבועה הוא דקנסיה רחמנא (שם נז:).

מתני' [6]א המפקיד מעות אצל חברו צררן והפשילן לאחוריו [5]ב או שמסרם לבנו ולבתו הקטנים [6]ונעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרים ואם שימר כדרך השומרים פטור: **גמ'** בשלמא כולהו שלא שימר כדרך השומרים אלא צררן והפשילן לאחוריו מאי הוה ליה למיעבד אמר רבא א"ר יצחק אמר קרא [1]וצרת הכסף בידך [2]אע"פ שצרורין יהיו בידך וא"ר יצחק לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו שנאמר וצרת הכסף בידך וא"ר יצחק לעולם ישליש אדם את מעותיו שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו [7]וא"ר יצחק אין הברכה מצוייה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר [3]יצו ה' אתך את הברכה באסמיך תנא דבי רבי ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך ת"ר [4]ההולך למוד את גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה מדד ואח"כ בירך הרי זה תפילת שוא [5]לפי שאין הברכה מצוייה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך אמר שמואל [6]כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אמר רבא ומודי שמואל [7]בערב שבת בין השמשות דלא אטרחוהו רבנן [8]ואי שהא למוצאי שבת שיעור למקברינהו ולא קברינהו מחייב [9]ואי צורבא מרבנן הוא סבר דלמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא והאידנא דשכיחי גשושאי אין להן שמירה אלא בשמי קורה והאידנא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי אמר רבא ומודה שמואל בכותל [10](אי נמי בין הקרנות) [11]והאידנא דשכיחי טפוחאי אין להן שמירה אלא בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי התם תנן [12]חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו ותנא כמה חפישת הכלב ג' טפחים הכא מאי מי בעינן שלשה טפחים או לא אמר ליה התם משום ריחא בעינן ג' טפחים הכא משום איכסויי מעינא לא בעינן ג' טפחים וכמה אמר רפרם מסיכרא [13]לטפח ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אותבינהו בצריפא דאורבני איגנוב אמר רב יוסף [14]אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא לענין נורא פשיעותא היא הוה [15]תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ואיכא דאמרי אע"ג דלענין נורא פשיעותא היא לענין גנבי נטירותא היא ותחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור והילכתא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה א"ל הב לי זוזאי א"ל לא ידענא היכא אותבינהו אתא לקמיה דרבא א"ל [16]כל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים [17]ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אשלמינהו לאימיה ואותבינהו בקרטליתא ואיגנוב אמר רבא היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לדידיה זיל שלים אמר כל

אמר שמואל כספים אין להם שמירה בו'. לריך עיון אם שמרם בקרקע [8] וגנבו מהם אם אומר שכר חייב ובפרק הכונס (ב"ק דף מ. ושם ד"ה כגון) משמע דחייב דפריך אבל לרב יוסף והאמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל ואי אומר אבידה אומר הוי קרנא בעי לשלומי ומאי פריך דלוקמא בטוען שגנבה באונס כגון שהעמיק בקרקע ק' אמות או שתקפתו שינה או חולי אלמא כל גניבה לא הויא אונס אלא לסטים מזויין וכן בתר הכי דמייתי לא אי אמרת בשומר חנם שכן משלם כפל ואי לסטים מזויין גנב הוא אומר שכר נמי משלם כפל משמע דמשום גניבה לא מפטר אומר שכר אם לא בטענת גניבת לסטים מזויין מיהו הגהו יש לדחות דה"מ למימר וליטעמיך דבלאו הכי נמי מצי למימר וליטעמיך אפי' גזלן הוא תמצא אומר שכר משלם כפל בבעלים ויש להביא ראיה מפ' השואל (לקמן דף לה. ושם) דכי יליף גניבה ואבידה בשואל משומר שכר פריך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת לסטין מזויין ומשני אי בעית אימא גזלן הוא משמע שאין אונס גניבה שיפטר בה אומר שכר אך תמהון גדול הוא למה לא יהא אונס אם העמיק בקרקע ק' אמות דמאי ה"ל תו למיעבד או אם תקפתו שינה או חולי גדול ואין יתכן שאונס גניבה לא נמצא שתהא אונס גמור כלסטין מזויין ולרבה אית ליה בסוף הפועלים (לקמן דף לג.) דאי על בעידנא דעיילי אינשי פטור א"כ תמצא גניבת אונס בשומר שכר ומיהו יש לדחות דרבה יסבור כאידך שיטא דקרנא עדיף כרב יוסף בהכונס (ב"ק דף מ.) ומ"מ אין סברא כלל אלא נמצא גניבת אונס שיפטר בה אומר שכר ואין לתרץ דהואיל וחייב רחמנא אומר שכר בגניבה אע"פ שהיא קרובה לאונס כדאמר בהשואל (לקמן ד' לד.) חייב אף בכל גניבת אונס דהא בלסטין מזויין הוא פטור אע"ג דגנב הוא לרב יוסף א"כ מאי משני בהשואל (דף לה.) לסטין מזויין גזלן הוא אכתי איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת גניבת אונס תאמר בשואל דכי ילף שחייב בגניבה ואבידה לא ישלם כפל אפילו בטענת גניבת אונס דמסתמא הוא חייב קרן בכל אונסין [9]דכתיב זה פריך פ"ק דמנחות (דף ה.) גבי הלאן להויא הטרפה ובפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מ.) גבי שור האלטדין מהו לגבי מזבח ונראה דכיון דאתי שואל מק"ו דשומר שכר אין לחייבו בגניבת אונס בקרן ודיו לבא מן הדין להיות כגדון דשומר שכר פטור מגניבת אונס אף שואל כן ות"ת וגניבת אונס בשואל לפי האמת מנ"ל דלא מצינו ששואל פטור אלא במתה מחמת מלאכה דמשומר שכר לא אתי כדפי' וי"ל דנפקא לן מוכי ישאל איש וי"ו מוסיף על עניין ראשון והוי כאילו כתיב גניבה ואבידה להדיא בשואל וכיון דכתיב ביה גניבה ואבידה ואונסין ליכא למפטריה בגניבת אונס והא דילף בגבייתא מק"ו היינו אילו לא נאמר קרא הייתי אומר ק"ו:

שאין הכלב יכול לחפש אחריו. ואם תאמר והלא פטור לבדוק חור מפני סכנת עקרב [10] וי"ל דהכא יכול לפנות המפולת א"כ הכא איש שם ממן בודאי אינו פטור משום חשש עקרב דהא מבעיא לן בפסחים (דף י.) ככר בפי נחש לריך חבר להוציאו או לאו: **ה"ג** ר"ח הילכתא **תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב.** [11] וכן מוכח בשלהי הפועלים (לקמן דף לג.) דהלכתא דחייב דפריך אבל אי הכי תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב וכן מוכח ריש פרק הכונס (ב"ק דף נו.) ודוקא היכא שיכול להיות שהאונס לא היה נאנס אם לא פשע בתחלה אבל פשע בה ולאחר לאנס ומתה פטור דמלאן המות מה לי וכו' ולריך לומר דלריפא דאורבני הוי שמירה מעליא לזוזי לענין גנבי כמו קרקע להכי קרי ליה לענין גנבי אונס:

כל

מסורת הש"ס

[6] לעיל לו., [5] ועיין ברש"י לו. משמע דל"ג או אלא מקבן, [6] וכרש"ף והרא"ש גרסי או נעל כו', [7] תענית ח., [8] [פסחים לא.], [9] רש"ל מ"ז, [10] פסחים לא.; [11] [סס], [12] [לעיל לו: וש"נ], [13] [לעיל לה.], [14] [כדמי' בפסחים ח. וע"ש בתוס' ד"ה הכא], [15] [ועי' היטיב מו' קידושין נג. ד"ה ביע"ל],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר וכו' שמרם בקרקע מאה אמה וגנבו משם:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אמר וכו' דבעין זה פריך פ"ק דמנחות. עיין יבמות דף מ ע"ב תוס' ד"ה רב אמר:

רבינו חננאל

מתניתין המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו מסרן לבניו הקטנים נעל בפניהן שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרים ואם שימר כדרך השומרים פטור. צררן והפשילן לאחוריו חייב כדר' יצחק דאמר כתיב וצרת הכסף בידך אע"פ שהוא צרור יהיה בידך. אמר שמואל כספין אין להן שמירה אלא בקרקע ובערב שבת לא אטרחוה רבנן. ואסיקנא משום איכסוי מעינא הילכך בטפח סגי ליה. והשתא דשכיחי גשושי פי' שמגששין בקרקע ומגלין הטמונות אין לה שמירה אלא בשמי קורה. פי' פרומאי מלשון בגדיו יהיו פרומים. טיט שנותן הבנאי בין ארהא לארהא בעובי הכותל נקרא ביני אורבי. כדגרסי' בגמ' דהשותפין כותל כפיסין ד' טפחים אריח מכאן שהוא טפח ומחצה שיעור חצי לבינה ואריח מכאן כנגדו הרי ג' טפחים נשאר טפח בין שני אריחין ממלאו באבנים קטנים וטיט ונקרא ביני אורבי. פי' טפוחאי שמנקשין בטפח שלהן ומרגישין אם יש בכותל כספין או זולתן: ההוא דאפקיד זוזי גביה חבריה אותבינהו בצריפא דאורבני פי' נתנם בבית המסוכך בעצי ערבה ונגנבו סבר רב יוסף למיפטריה משום דהוא שומר חנם וכו' איכא דאמרי אמר רב יוסף אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא לענין נורא פשיעותא היא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב וכן הלכה למעשה תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב. ההוא דאפקיד זוזי גביה חבריה אמר ליה הב לי זוזיי אמר ליה לא ידענא היכא איתבנתינהו. אמר רבא כל לא ידענא פשיעותא היא וכן הלכה. ההוא דאפקיד זוזי גביה חבריה אשלימינהו לאימיה ואותבינהו בקרטליתא ואיגנוב

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף כ:
פג ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כח:
פד ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' כ:
פה ד ה מיי' פ"ו מהל' גרוטות הל' כב סמג עשין כז טוש"ע מ"מ סי' רל סעי' ב [רב אלפס גרוטות פ"ו דף ממ.]
פו ו מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלח סעי' טו [רב אלפס כאן ועוד לעיל בפירקין דף פ:]
פז ז ח ט מיי' שם הל' ה ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' טז:
פח י מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' טו:
פט כ מיי' פ"ג מהל' ממון הל' יא סמג עשין לט טוש"ע מ"מ סי' תלג סעי' ח:
צ ל מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלח סעי' טו:
צא מ מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ו:
צב נ מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' ז:
צג ס מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כג:

תורה אור השלם

1 וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וַצַרְתָּ בַּיָּדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
דברים יד כה

2 יְצַו יְיָ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:
דברים כח ח

לעזי רש"י

פוישו"ן. שפע.
אשקר"א [אישקרי"ן]. ארגז, תיבה קטנה.

מוסף רש"י

בדבר הסמוי מן העין. שאינו יודע הסכום (תענית ח:). כספים. של פקדון, אין להם שמירה אלא בקרקע. ואם לא נתנו בקרקע ואבדו, פשיעה היא אלא חייב, דשומר חנם חייב בפשיעה (פסחים לא:). משום ריחא. שהכלב מריחו ומתעטו ומוציאו (שם).

כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. אומר ר"ת דהיינו לענין שאינו יכול לומר את המתנת לי בשבועה ולא האיך אבל אם פשעו אפי' אין להם מה לשלם ישלם הנפקד דאם לא כן כל מה שהופקד אצל בעה"ב תבא אשתו ותאכל ותפטר ולכך נימי הכא משתבעא אמיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרטליתא שלא פשעה והא דקאמר נימא לה לאימי' דלישלמא לאו משום דאם לא היה לה מה לשלם שיפטר הנפקד אלא תשלם לבנה כשיהיה לה:

נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים אמר [אנא] לבקרא מסרתיה. משמע דאם לא היתה זאת הטענה הוי פושע ומייב וקשה בבב' ד' וה' (ב"ק דף לט. ושם ד"ה דאי) אמרינן מעליית מאן מעליית יתומים דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי ולא עבדי אלמא פטורים מן הפשיעה וממתני' דהמזקין (גיטין דף נב.) דקתני מינהו ב"ד לא ישבע מינהו אני יתומים ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים אין להוכיח דמייב בפשיעה די"ל דהשבועה לא הויא שלא פשע אלא שלא עכב כלום משלהם משום דמורי היתירא דטרח קמייהו וי"ל דודאי אפוטרופוס חייב בפשיעה כדמשמע הכא ולא ממנע כיון שהחזיקוהו בנאמן אבל התם שלא מנוהו לגורך היתומים אלא לתקנת העולם שלא יזוקו משורס התם דוקא חיישינן דלמא ממנעי והכי איתא בירושלמי פרק המזקין דקאמר אתיא דר' יוחנן כרבנן בתמיה פירוש כרבנן דאמרי מנוהו ב"ד לא ישבע אפילו סבר כאבא שאול בעי הוה בר נש מיתן בגין דמתקרי מהימן פי' רוצה ליתן אם יפשע ולא ימנע כיון שנקרא נאמן אבל הכא שלא הועמד אלא לתקנת העולם חיישינן דלמא ממנע אתיא דרבי יוסי בר חנינא כאבא שאול בתמיה אפילו סבר כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין פירוש כשיודע שפשע רוצה לשלם אבל אם נאבד אינו חפץ לשבע שלא פשע דא"כ מודאין אותו[ו]:

הבא בספסירא דזבן מהבא וזבן להבא. ומספקא ליה בהא דינא אליבא דר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים אלמא משכיר במקום שוכר קאי ואית ליה דינא בהדי שואל והכא נמי ספסירא במקום יתומי קאי ואית ליה דינא בהדי בקרא כאילו הוי שומר שלו או דלמא לא דמי דהתם ודאי קאי משכיר במקום שוכר דשוכר שייך בגוף הפרה שהרי שכרה אבל גבי יתומי כיון דמקח טעות הוא אין להם בגוף הפרה אלא אין יעמוד הספסירא במקומם ומיהו אי לאו דטעין בקרא אלא בהדי תורלי אוקימתיה הוה פשיטא ליה דמייחיב בקרא אע"ג דמקח טעות הוא ולית ליה דינא בהדי ספסירא כיון דפשע חייב דספסירא תובע ליתומי שורו שמת בפשיעה הם שומרים חנם עליו והיתומים יחזרו על הבקרא שיפטרם מן הספסירא כי פושע הוא:

דמי בשר בזול. פרש"י הטיל פשרה ביניהם ורבינו תם פירש דדין גמור הוא דאם היה מודיעו היה הספסירא שותטו מיד ומוכרו בזול ולא היה יכול להשהותו עד יום השוק שהיה מת קודם: **מי אמר** לי מהאי רמי מהאי **לא תרמי.** ואם תאמר דבפ' התקבל (גיטין דף סה: ושם ד"ה הא) תני חדא ערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב כאן בשלו כאן בשל חבירו וקמפרש דשלו הוי קפידא ואע"ג דלא אמר ליה מהא לא תערב ויש לומר דבשני מינין הוי קפידא אע"ג דלא א"ל מהאי לא תערב וגבי הכא לי מן החלון והכא מן הדלוסקמא (מעילה כא.) דשליח מעל אע"ג דמין אחד הוא התם מיירי שלא היו במקום אחד והכא מיירי שהיו בבית אחד ולא היה לו לידע שאמר דוקא מהאי רמי[ח]:

בכיסי. פרש"י שהיה הכשות מלא קוצים ולא השביח בשכר כ"א מעט וא"ת פשיטא שלא יתן יותר אלא כמו ששוה להטיל בשכר וי"ל דאע"פ שהיו שויס יותר למאכל בהמה לא ישלם אלא מה ששוה לשכר דדאוין הם לבהמה כדאמר בהמוליא [יין] (שבת דף עז:) דגמלא זוטרא גנובתיה משום דאכלה כיסי כי היכי דלא ליפתרבו בה ור"ח פירש כיסי הוא שם כשות שצריך ריכוך ובלא ריכוך אין שוה להטיל בשכר ולכך לא היה שכר טוב וקמ"ל שלא ישלם אלא כמו ששוה השכר אע"פ שהיו שויס הרבה יותר שבדבר מועט היה נעשה הריכוך:

ומשלם

ומשלם תטיל[ז] לשכר: **מאידך.** של פקדון: **ואי דשהא שיעור כו'.** גמ' פריך אם היה כרי שלו קרוב ושל פקדון רחוק ושהא השליח שיעור מהלך דרך הקרוב ולא אייתי: **גזי דעביה.** דבעל הבית דניחא ליה שהרי ידע שמשל פקדון הוי ולא מיחה בידו: **והא קמשפרשי ליה.** והלא הוא נשכר הכשות של פקדון שהטילו בשכר ושלו עומד ושלם משלו: **חנא.** החמיך: **בכיסי.** שהיתה כיסות[ט] גרועה וקוצים מעורבין בה ולא השביח השכר כלומר וקשה בעיניו שהטילוהו בתוכו:

כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד נימא לה לאימיה זילי שלימי אמרה לא אמר לי דלאו דידיה נינהו דאקברינהו נימא ליה אמאי לא אמרת לה אמר כ"ש דכי אמינא לה דדידי נינהו טפי מזדהרא בהו אלא אמר רבא [א]משתבע איהו דהנהו זוזי אשלמינהו לאימיה ומשתבעא אימיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרטליתא ואיגנוב ופטור ההוא אפוטרופא דיתמי דזבן להו תורא ליתמי ומסריה לבקרא לא הוו ליה [ב]כבי ושיני למיכל ומית אמר רמי בר חמא היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה נימא ליה לבקרא זיל שלים אמר אנא בהדי תורי אוקימתיה אוכלא שדאי ליה לא הוה ידעינן דלא אכל מכדי בקרא שומר שכר דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני אי איכא פסידא דיתמי הכי נמי והכא במאי עסקינן דליכא פסידא דיתמי דאשכחוהו למריה דתורא ושקול יתמי זוזי מיניה אלא מאן קא טעין מריה דתורא קטעין איבעי ליה לאודועין מאי מודעינן ליה מידע ידע [ג]דמקח טעות הוי [ג]בספסירא דזבן מהכא ומזבין להכא [ד]הלכך מישתבע איהו דלא הוה ידע ומשלם בקרא [ג]דמי בשר בזול [ה]ההוא גברא דאפקיר כשותא גבי חבריה הוה ליה לדידיה נמי כריא דכשותא א"ל לסרסיה מהאי רמי אזל רמא מאידך אמר רב עמרם היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לדידיה זיל שלים אמר אנא אמרי ליה מהאי רמי נימא ליה לסרסיה זיל שלים אמר לא א"ל מהאי רמי ומהאי לא תירמי [ו]ואי דשהא שיעור לאיתויי ליה ולא אייתי ליה גלי אדעתיה דניחא ליה בדלא שהא סוף סוף מאי פסידא איכא והא קא משתרשי ליה א"ר סמא בריה דרבא [ז]דהוה שיכרא חלא רב אשי אמר [ח]בכיסי ומשלם

[א]) כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד נימא לה לאימיה זילי שלימי אמרה לא אמר לי דלאו דידיה נינהו דאקברינהו נימא ליה אמאי לא אמרת לה אמר כ"ש דכי אמינא לה דדידי נינהו טפי מזדהרא בהו אלא אמר רבא משתבע איהו דהנהו זוזי אשלמינהו לאימיה ומשתבעא אימיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרטליתא ואיגנוב ופטור ההוא אפוטרופא דיתמי דזבן להו תורא ליתמי ומסריה לבקרא לא הוו ליה כבי ושיני למיכל ומית אמר רמי בר חמא היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה נימא ליה לבקרא זיל שלים אמר אנא בהדי תורי אוקימתיה אוכלא שדאי ליה לא הוה ידעינן דלא אכל מכדי בקרא שומר שכר דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני אי איכא פסידא דיתמי הכי נמי והכא במאי עסקינן דליכא פסידא דיתמי דאשכחוהו למריה דתורא ושקול יתמי זוזי מיניה אלא מאן קא טעין מריה דתורא קטעין איבעי ליה לאודועין מאי מודעינן ליה מידע ידע דמקח טעות הוי בספסירא דזבן מהכא ומזבין להכא הלכך מישתבע איהו דלא הוה ידע ומשלם בקרא דמי בשר בזול ההוא גברא דאפקיר כשותא גבי חבריה הוה ליה לדידיה נמי כריא דכשותא א"ל לסרסיה מהאי רמי אזל רמא מאידך אמר רב עמרם היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לדידיה זיל שלים אמר אנא אמרי ליה מהאי רמי נימא ליה לסרסיה זיל שלים אמר לא א"ל מהאי רמי ומהאי לא תירמי ואי דשהא שיעור לאיתויי ליה ולא אייתי ליה גלי אדעתיה דניחא ליה בדלא שהא סוף סוף מאי פסידא איכא והא קא משתרשי ליה א"ר סמא בריה דרבא דהוה שיכרא חלא רב אשי אמר בכיסי ומשלם

[ב]) כבי ושיני. מלה לועזית. [ג]) דמקח טעות הוי בספסירא. [ד]) הלכך מישתבע. [ה]) ההוא גברא. [ו]) ואי דשהא. [ז]) דהוה. [ח]) בכיסי. [ט]) כיסות. [י]) לשכר. [כ]) גרועה. [ל]) כיסות.

[ו]) תוס' ל"ל דאפקיד גביה הדין הא' מידי בעיניה שקיל להו אפי' מיתמי וכ"ה הלשון בבי"ף ז"ל כאן וכל לשון הרי"ף ז"ל שם הוא מעורתו של רבינו ז"ל כאן ע"ש.

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ח סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלא סעי' כג:

צה ב ג ד מיי' פט"ז מהלכות מכירה הל' ט י יא סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רלב סעי' יח:

צו ה ו ז ח מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ט סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' רלא סעי' כה:

מוסף רש"י

כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. על דעת שהנפקד מוסרו לאשתו וכניו הגדולים (לעיל לו:). **לסרסיה.** עושה שכר תמתמים של בעל הבית לנמתאים שכר (קדושין נב:).

רבינו חננאל

אמרה אימיה לא אמר לי בני דפקדון נינהו דאשתרינהו בקרקע וברא אמר כל שכן דכי אמינא דידי איגון טפי אזדהרה בהו אמר רבא דמישתבע איהו דהני זוזי אשלמינהו לאימיה דלא יכול למימר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר דקי"ל כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ואמו כיוצא בהן ומישתבעא אימיה דהני זוזי אותבינהו בקרטליתא ואיגנוב. וכן הלכה. גרסי' בפרק הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ההוא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתו לקמיה דרב נחמן אמר ידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרנא אלא דלא רגיל דעייל ונפיק לגביה אבל אי רגיל דעייל ונפיק לגביה אימור אניש אחרינא אפקיד גביה וחזייה האי לסימניה. וקיימא לן כרב נחמן דהא עבדו רבנן עובדא בההוא דאפקיד שב מרגניתא ציירי בסדינא בי ר' מיאשא ובההוא דאפקיד מיטכסא בי רב דימי כרב נחמן. ש"מ דאי אפקיד חד בבי חבריה מידי ושכיב ואיכא סהדי דהאי גברא הוא דאפקיד גביה הדין ג) מדלא (בעניניה) שקיל ליה ואפי' מיתמי ולא יכלי למיטען דלמא בתר הכי זבניה אבונן מינך ומה"נ כדאיתיה בחיים נמי לא יכיל למיטען זבינתיה. ורא"ה אחריתי נמי הא דגרסי' בחזקת הבתים מתיב רב נחמן בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה היכי דמי אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה ש"מ היכא דאיכא עדים דאפקדיה גביה מעיקרא ליכא חזקה וכן הלכה בתלמוד א"י בשקלים [פ"ד] הלכה מותר שירי לישכה. אדא בר זבינא איתפקד גבי מדלא דיתמי אתא שאיל לר' מני אמר ליה אין בעית ליהוי פסידא עלך ואגרא דתרויהו שרי. ר' חייה בר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשלם וכו' דהשוכר פרה מחבירו וכו' ר' יוסי תחזור: (ב) שם ד"ה בכיסי שהיתה כיסות זרועה בקוצים וקוליס מעורכין:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה ומשלם בקרא דמי בשר בזול כו' בפרק מי שמת. עי' בב"ק כ ע"א רש"י ד"ה דמי שעורין:

לעזי רש"י

הומלו"ן. כישות.

מסורת הש"ם

(א) לעיל לו., (ב) [עי' פירושו בתוס' דע"ז פח. ד"ה בכיסי], (ג) [ב"ק כ. קיב. כתובות לד: ד"ב קמו:], (ד) [ל"ל רמי בר חמא], (ה) [לעיל לו:], (ו) נ"ל בשכר. רש"ל, (ז) [ועי' תוס' גיטין נב: ד"ה הלכה], (ח) [ועי' תוס' גיטין נב: ד"ה בכיסי: ד"ה הא וסת],

רבינו חננאל (המשך)

אדא איתפקיד גביה מדלא דיתמי עבד כן אגרא ביני ולייתמי והפסידא עליה. ההוא אפטרופא דיתמי דזבן תורא ליתמי ומסרה לבקרא לא הוו ליה כבי ושיני למיכל שעורי וכיוצא בהן אלא כד הוה גביה מריה הוה ספי ליה גבול השתא לא ספי ליה ומית. אמר רמי בר חמא היכי דינא נימא לאפטרופא שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה נימא לבקרא שלים אמר אנא בהדי תורא אוקימתיה אוכלא שדיי ליה לא הוינא ידע דלא מצי למיכל ואמרי' בקרא שומר שכר דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני אי איכא פסידא ליתמי ואסיק' אי המוכר בעל הבית הוא מקח טעות הוא וחייב המוכר לשלם ואם המוכר ספסירא הוא דזבין מהכא וזבין להכא מישתבע ספסירא דלא הוינא ידע דלית ליה כבי ושיני ומשלם בקרא דמי בשר בזול. תוספתא [דמכילתין פ"א] המפקיד שטרות אצל חבירו אע"פ שאין כתובין על שמו הרי זה מחזיר לו את שלו מת יתן ליורשיו ואם אמר בשעת מיתתו ינתנו לפלוני שהן שלו יעשה מפורש כפירושו. ההוא דאפקיד כשותא גביה חבריה והוה ליה לדידיה נמי כריא דכשותא אחריתי אמר ליה לסרסיה מיהא כשותא רמי אזל סרסיא רמא מכשותא דהוה פקדון גביה אמר רב עמרם היכי דינא נימא לבעל הפקדון שלים אמר אמרי לסרסיא מכשותא דידי רמי סרסיא אמר לא אודעין מיהא רמי מיהא לא תרמי. חזינן אי שהא סרסיא שיעור לאייתויי מכשותא דידיה ולא אייתי גליא דעתיה דניחא ליה ואי לא שהא משלם למריה דכשותא שיעור מאי דמישתרשי ליה ואי הוה חלא ולא אישתרשי ליה מידי משלם ליה דמי

ומשלם ליה דמי כיסי: **מתני'** [א]המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו באחריותן אצל בעל הבית בין צרורין ובין מותרין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן [ב]חנוני בבעל הבית דברי ר"מ ר' יהודה אומר [ג]חנוני כשולחני: **גמ'** משום דצרורין לא ישתמש בהן אמר רב אסי אמר רב יהודה [ד]בצרורין וחתומין שנו רב מרי אמר [ה]בקשר משונה איכא דאמרי בעי רב מרי קשר משונה מאי תיקו: מותרין ישתמש בהן כו': אמר רב הונא ואפילו נאנסו והא אבדו קתני כדרבה [ו]דאמר רבה נגנבו בלסטין מזויין אבדו שטבעה ספינתו בים ורב נחמן אמר [ז]נאנסו לא אמר ליה רבא לר"נ לדידך דאמרת נאנסו לא אלמא לא הוי שואל עלייהו אי שואל לא הוי שומר שכר נמי לא הוי א"ל בהא מודינא לך [ח] דהואיל ונהנה מהנה בההוא הנאה דאי מיתרמי ליה זבינא דאית בה רווחא זבן בהו הוי עלייהו שומר שכר איתיביה רב נחמן לרב הונא [ט]המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר ואם מותרין ישתמש בהן לפיכך אם הוציא מעל הגזבר ואי אמרת אפילו נאנסו מאי איריא הוציא אפילו לא הוציא נמי אמר ליה הוא הדין אע"ג דלא הוציא ואיידי דתנא רישא הוציא תנא סיפא נמי הוציא: **מתני'** השולח יד בפקדון בית שמאי אומרים ילקה בחסר וביתר ובית הלל אומרים [י]כשעת הוצאה ר"ע אומר כשעת התביעה: **גמ'** [יא]אמר [יב]רבה [יג]האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא השתא שויא ארבעה תברה או שתייה משלם ארבעה איתבר ממילא משלם זוזא מאי טעמא כיון דאי איתה [יד]הדרא למרה בעינא ההיא שעתא דקא שתי ליה או דקא תבר לה קא גזל מיניה ותנן [טו]כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה איתבר ממילא משלם זוזא מ"ט השתא לא עביד לה ולא מידי אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה ההיא שעתא זוזא הוא דשויא תנן בית הלל אומרים כשעת הוצאה מאי כשעת הוצאה אילימא כשעת הוצאה מן העולם ובמאי אי בחסר מי איכא למ"ד והא תנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואי ביתר היינו ב"ש אלא

מאי איריא הוציא כי לא הוציא נמי. כיון דהיתר תשמיש מחייב באונסין ומ"ת הא דתנן לקמן בהזהב (דף מד. מז: מת.) נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו לרב הונא דאית ליה דהיתר תשמיש מחייב באונסין וכן לרב יוסף בפרק אלו מציאות (לעיל דף כט.) המוכר אסור להשתמש במעות שקבל שאם היה מותר להשתמש תקשה להו הך בריתא (ב) דמייתי אפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל נתן לבנו מעל דוקא בנו דלא מחסרא משיכה כדקתני סיפא הרי מרחק לפניך הכנס וכחוץ אבל ספר לא מעל עד דמשיך ולדילהו כי נתנה לספר נמי למעול אע"ג דלא משיך כיון דספר מותר להשתמש בהן בין מיירי בספר נכרי כר' יוחנן בין בספר ישראל כר"ל וכמו שאסור להשתמש בהם לרב הונא ולרב יוסף ה"נ לר"ל ולר' יוחנן דבהא לא פליגי ולא הוה המוכר על אותם מעות כי אם שומר חנם לכ"ע ומ"כ לרבי יוחנן מה הועילו במה שתקנו דאין מעות קונות דאי מעות קונות יאמר מוכר נשרפו חטיך בעליה השתא דלא קני יאמר נשרפו מעותיך בעליה ועוד לרב הונא גופיה סבר בפ' האזהב (לקמן דף מו:) דבר תורה מעות קונות כרבי יוחנן דאמר רב הונא מכור לי בגאלו קנה וי"ל דאע"ג דלא הוי על המעות כי אם שומר חנם לא מצי א"ל נשרפו מעותיך בעליה דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע ומ"ת כיון דהיכא שלא משך אסור להשתמש במעות א"כ הא דאמר (ג) פוסק עמו על הגדיש או על שער שבשוק מה מרויח בהקדמת מעות וי"ל כגון שפירש ע"מ להשתמש בהם א"נ אפילו בשמע"מ כיון שהוא פוסק ומקדים לו מעות חצי שנה מן הגדיש עד יומות הקיץ אלעתא דהכי נותן שישתמש בהן ועוד י"ל לרבי יוחנן ולרב הונא דאית להו דבר תורה מעות קונות לא הפקיעו כח שיש לו למוכר במעות שיכול להשתמש בהם כיון דקונות מן התורה והוי שואל עלייהו ולא מצי א"ל נשרפו מעותיך בעליה ולא תקנו משיכה אלא כדי שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה אבל לר"ל ודאי כיון דמעות אינם קונות אסור להשתמש במעות ולא הוי שואל עלייהו ולכך נתנה לספר לא מעל עד שימשוך וכן לרבי יוחנן ולרב הונא בספר נכרי לא מעל עד שימשוך דמעות בנכרי אינם קונות:

והתנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה. ואע"ג דבפ' הגוזל [קמא] (ב"ק דף לו:) אמרי' זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה לאתויי דרבי אלעזר דאמר גנב טלה ועשה אילו עגל ועשה שור ועשה שינוי בידו וקנאה משמע דלא מיירי ביוקרא וזולא אלא בשינוי כדמיירי בריש דמתני' הגוזל עצים ועשה כלים למר ועשה בגדים היינו דוקא יתורא דזה הכלל אבל פשטא דמתניתין דמשלמין כשעת הגזלה מיירי ביוקרא וזולא והתם בהגוזל (דף קג.) נמי מייתי לענין יוקרא וזולא גבי אייקר כתנא דרב כהנא ובפרק כל שעה (פסחים דף לב.) גבי לפי דמיס משלם ומ"ת רב דאמר במרובה (ב"ק דף סה. ושם ד"ה גופא) קרן כעין שגנב [ט] [כפל וכו'] ואוקמה כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא מאי קמ"ל מתני' היא ועוד מאי בעי התם מאי טעמא דרב ליבעי מאי טעמא דמתניתין וי"ל דרב קמ"ל דאע"ג דקרן כעין שגנב כפל לא הוי כמו קרן אלא כשעת העמדה בדין ובענין מאי טעמא דרב דמחלק כפל מדין קרן ומשני גנבה וחייס אחייה לקרן כעין שגנב דוקא קרן ולא כפל:

לימא

ומשלם לו דמי כיסי. דמי כשות של קוליס לפי מה שהשביח: **גמ'** משום דצרורין לא ישתמש בהן. בתמיה. ומה גילוי דעת יש כאן שאין חפץ שישתמש בהם מאחר שאם הן מותרין קאמרת ישתמש בהן דהמפקיד אצלו יודע שהוא צריך תדיר למעות צרורין נמי ישתמש בדרך כל אדם לצור מעותיו: **ואפילו נאנסו.** קאמר מתני' דחייב באחריותן ואפילו לא נשתמש בהן דמהשתא הוי שואל עלייהו: **נאנסו לא.** כל זמן שלא נשתמש לא הוי שואל אלא אבדו דוקא חייב כשומר שכר: **ואי שואל לא הוי שומר שכר נמי לא הוי.** מה שכר נטל על שמירתם אלא על שמתך עליהם להחליפן ולהשתכר אם יבא לידו אתה מחייבו ושאלה היא זו שהרי כל הנאה שלו: **בהשיא מודינא.** אע"ג דאמינא לא הוי שואל מהשתא עד שישתמש מודינא דשומר שכר הוי: **דהואיל ונהנה מהנה.** לבעלים: **המפקיד מעות.** גזבר שהפקיד מעות הקדש כסבור שהן שלו: **לא מעל גזבר.** שהרי לא ברשות הוליאן ואינו שלוחו: **מותרין.** דהוה ליה כנותן רשות והוה ליה שלוחו: **לפיכך אם הוציא.** שולחני מעל גזבר: **ואי אמרת אפילו נאנסו.** תנא מתני' דחייב שולחני באחריותן נמצא משעה שהפקידו אצלו יצאו מרשות הקדש ובאו לרשות שולחני ונעשה כמו שהלוה לו ואין הוצאה גדולה מזו מאי איריא הוציא: **איידי דתנא רישא הוציא.** לאשמועינן רבותא דאפילו הוציא לא מעל תנא סיפא הוציא: **מתני' יצקה בחסר וביתר.** אם חסרו דמיה שהחלה בשוק ישלם דמיה כמו שהיתה שוה בשעה ששלם בה יד שהיא שעת הגזילה וכן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה[ט] וכגון שהוליאה שאינה בעין אבל אם יש בעין כמות שגזלה אומר לו הרי שלך לפניך כדאמרינן גבי מטבע ונפסל תרומה וטמאת בפ' הגוזל [קמא] (ב"ק דף לו:): **וביתר.** אם שהתה בידו משלם בה יד ומתייקרה ואח"כ הוציאה לוקה ביתר דמיה לשלם כשעת הוצאה: **וכי תלו אומרים לו.** בגמרא מפרש מאי קאמרי: **כשעת התביעה.** כשעת שיתבענו לדין ובגמרא[י] מפרש טעמא: **גמ' מעיקרא.** כשגזלה: **ונכסוף.** כשיצאה מן הטוחן: **תברה.** בידים: **או שתייה.** אחר שהוקרה: **דאי איתה.** כאן בשעת התביעה הוה מהדרנא בעינא דכי אמרינן משלם כשעת הגזילה היכא דליתה בעין אבל ישנה בעין בין שהוקרה בין שהוזלה חוזרת כמות שהיא אלכך הואיל ואם תבעה בעודה קיימת לאחר שהוקרה היתה חוזרת בעין אשתכח דהיא שעתא דקא שתי לה הוה דגזיל לה: **ובמאי.** אהייא פליגי בית הלל: **אי בחסר.** כשהחלה דקאמרי ב"ש ילקה לשלם כדמים שהיתה בשעת הגזילה וקאמרי בית הלל כשעת הוצאה: **ומי איכא למאן דאמר.** היכא דליתיה בעין דכל הגזלנין לאו כשעת הגזילה משלמין: אלא

ומשני גנבה וחייס אחייה לקרן כעין שגנב דוקא קרן ולא כפל.

ומקמה כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא מאי קמ"ל מתני' היא ועוד מאי בעי התם מאי טעמא דרב ליבעי מאי טעמא דמתניתין וי"ל דרב קמ"ל דאע"ג דקרן כעין שגנב כפל לא הוי כמו קרן אלא כשעת העמדה בדין ובענין מאי טעמא דרב דמחלק כפל מדין

בין מותרין אל ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן חנוני כבעל הבית דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר

מסורת הש"ס

א) קדושין נג: [מעילה כא:], ב) לעיל כט: לקמן נא., ג) [תוס' דמעילה ספ"ב] מעילה כא: [וע"ש בתוס'], ד) ב"ק קה., ה) [גי' רי"ף רבא ועיין תוס' ע"ב ד"ה אלא], ו) [ב"ק נג: לו: קג. פסחים לב.], ז) [ב"ק נג:], ח) [ע"ב], ט) רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהואיל ונהנה מהנה. נ"ב ע"ל דף פא ע"א: (ב) תוס' ד"ה מאי וכו' דמייתי אפלוגתא. נ"ב דף מח: (ג) בא"ד פוסק עמו על הגדיש. נ"ב לקמן דף עב ע"ב:

מוסף רש"י

חנוני כבעל הבית. שאינו צריך תמיד למעות, שנותנים לו פירות וכל מכר מנותם באמרלא, ודי לו במיעוט מעות שבידו (קדושין נג:) שאינו רגיל בחילופין כשלחני, וכן כך וכן לא יגע בהן (מעילה כא:). ר' יהודה אומר כשלחני. לבעמים נמי הוא רגיל להחליף כשלחני לפיכך דינו כשלחני (שם). המפקיד מעות. של הקדש, אצל שלחני אם צרורין לא ישתמש בהן. דלהכי הפקידן אצלו לצרורין דלא הוה בעי לשתמש בהו, לפיכך אם הוליאן השלחני מעל (שם). ואם מותרין ישתמש בהן. שלדעת כן הפקידן אצלו מותרין, שיעבוד בהן שיחליפם, לפיכך לא מעל השלחני אלא המפקיד (שם). השתא שויא ארבעה. בשעה שאבדה מן העולם (ב"ק סה.). תברא. בידים, או שתייה משלם ארבעה. מפרש טעמא דכל כמה דאיתיה בעיניה בכשותא דמרה קיימא, דהא בעי לאהדורה, הלכך בכשותא דמרה נוקרה והכא שעתא דתברה ושתייה הוא דקא גזיל לה, אבל איתבר ממילא אמאי מחייבת ליה אהיא שעתא דגזלה והכא שעתא זוזא הוא דשויא (שם).

רבינו חננאל

כיסי פי' כיסי כשותא שאינה מתוקנת שעדיין צריכא תיקון: [מתני'] המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן. אוקמה ר' אמי בצרורין וחתומים. קשר משונה איבעיא ועלתה בתיקו. הלכך לא ישתמש בהן: **פיסקא** מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. אמר רב הונא ואפי' נאנסו והאי דקתני במתני' אבדו כדרבא דאמר בפרק הזהב נגנבו בלסטים מזויין. אבדו שטבעה ספינתו בים. ורב נחמן אמר נאנסו לא אלא בההוא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא דאית ליה רווחא זבין בהו הוי עלייהו שומר שכר. וקיימא לן כרב נחמן: המפקיד אצל בעל הבית בין צרורין בין מותרין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן חנוני כבעל הבית דברי ר' יהודה אומר

עין משפט נר מצוה

צז א ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' ז:

צח ו מיי' פ"ז מהל' מעילה הל' ט והל' י:

צט ז מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' ו סמג עשין עח עב טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' ה:

ק ח מיי' שם הל' ו ג ופ"ז מה' גניבה הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנד סעי' ג וסי' שסב סעי' י:

ט ומיי' פ"ב מהל' גזילה הל' טז טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ה:

קא י מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ב וסעי' יח וסעי' יב וסי' שה סעי' ה:

רבינו חננאל (המשך)

כשולחני וקיימא לן כר' יהודה. ומותיב רב נחמן לרב הונא דאמר בשולחני אפי' נאנסו חייב הא דתנן במסכת מעילה המפקיד מעות אצל שולחני מותרין ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל הגזבר. ואי אמרת אפי' נאנסו חייב הני מעות הקדש כיון דמסרינהו הגיזבר לשולחני אי חייב בהו באונסין הוו להו כמלוה ואע"ג דלא אפקינהו עדיין השולחני למעול הגזבר דהא הוא אפקינהו. ופריק רב הונא הוא הדין אע"ג דאכתי לא אפקינהו מעל הגזבר ולא הוה בעי למיתנא הוציא אלא איידי דתנא רישא הוציא תנא נמי סיפא הוציא: **מתני'** השולח יד בפיקדון ילקה בחסר וביתר תנא [ה] כיצד הפקיד לו משתי סאין בסלע ונמדו מארבע משלם משתי סאין בסלע. הפקיד לו מארבע ונמדו משתים נותן לו משתים. בית הלל אומרים כשעת ההוצאה פי' כשיעור שהיה שוה בעת ששלח בו ידו והוציאו לצרכיו. אמר רבה מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' שתיא או תברא משלם ד' מאי טעמא דכל זמן דאיתא הדרא למרא בעינא בעידנא דתברא או שתיא בההיא שעתא קא גזיל ליה ותנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה וההיא שעתא ד' הוא דשויא. איתבר ממילא משלם זוזא מאי טעמא השתא לא גזיל אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזל [ו] זוזא הויא שויא. ואקשי' עליה תנן בית הלל אומרים כשעת ההוצאה מאי היא אילימא בעת ההוצאה מן העולם כלומר בעידנא דתברא או שתיא. ובחסר מי איכא מאן דאמר כלומר אם בשעת הגזילה היתה שוה ד' ובעת ההוצאה מן העולם שוה זוז כי האי גוונא יש מי שאמר משלם זוז. וכי חולק אדם על משנתינו דתנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה

ה) הוא מופקעת דמכלתין פ"ג ע"ס. ו) נ"ל והכא שעתא זוזא הוא שויא.

לימא רבה דאמר כב"ש. וא"ת לוקי פלוגתייהו בחתבר ממילא ורבה כב"ה וי"ל דא"כ לא הוו פליגי בית שמאי:

בית שמאי סברי שליחות יד אינה צריכה חסרון. וא"ת א"כ תרי בני הך דהכא וסיפא דהמושב לשלוח יד למה לי וי"ל דסיפא אשמועי' דלב"ה אפילו בדור בלא משיכה מייב והך דהכא אשמועינן דלב"ה צריכה חסרון:

אלא הא דאמר רבא שואל שלא מדעת גזלן הוי. אומר ר"ת דגרסינן בכל הני רבא דהך דשואל ע"כ רבא הוי דקאמר בתר רבה ורב יוסף בהמוכר הספינה (ב"ב דף פח.) ומדהאי רבא כולהו נמי רבא דאי לאו הכי לא פריך מידי דמצי לאוקומה פלוגתייה כחד מהנך פלוגתי' דלעיל:

משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי ר"מ דבי יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה. וא"ת הא דתנן בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף ק:) הנותן למר לנבע לנבוע לו לדוס ונבעו שחור אם השבח יתר על הוצאה נותן לו היציאה ואם הוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח דברי רבי יהודה ר"מ אומר אין נותן לו אלא דמי למרו בלבד אלמא סברתם הפוכות ותירץ ר"ת דהכא גבי גזילה סבר ר"מ שינוי אינו קונה משום דקנסא קנים במזיד אבל בלנבוע לו אדום דשוגג לא קנים והכי איתא בהגוזל ור' יהודה דסבר הכא דשינוי קונה היינו משום דמתכוין לקנות בשינוי אבל בנבוע שחור אין מתכוין לקנותו בכך:

ר"ע אומר בשעת התביעה. תימה מאי קסבר אי קסבר שינוי קונה למה ישלם השבח בשעת התביעה הלא בשעת גזיזה קנאה ואם הגדילה רחל או הגזיזה ונתייקרה לא ישלם אלא כמו ששוה רחל בשעת גזיזה ואי קסבר שינוי אינו קונה א"כ כשגזזה אחר התביעה נמי יהא הכל לגזול דבמאי קנה ועוד דקאמר ומודה ר"ע במקום שיש עדים בשעת שליחות יד שישלם כאותה שעה במאי קנה והלא אכתי אפילו שינוי ליכא וגם כי יגזזנה שינוי לא יקנה ועוד למאן מודה הלא בין לב"ש בין לב"ה לא קנאה בשעת שליחות יד עד שעת שינוי ועוד דשמואל ור' יוחנן פסקו כר"ע בשמעתין והגוזל קמא (ב"ק דף לד:) אית להו דשינוי קונה לכך נראה לב"ש דלאמרי יקנה בחסר ויתר מיירי אף ביוקרא וזולא דאם הוקרה משלם בשעת הוצאה מן העולם ואם הוזלה משלם בשעת הגזלה וב"ה לא פליגי נמי בהא והיינו כרבה אלא ב"ש מיירו נמי בשינוי דקאמר דיקא נמי מדלא קתני בזול וביוקר ובהא פליגי ב"ה דשינוי קונה ור"ע פליג אזול ויוקר דאמר משלם בשעת התביעה בין הוזל ובין הוקר:

החושב לשלוח יד. הך מתשבה הוי דבור כדליף מעל כל דבר וכן מתשבת פגול נמי הוי בדבור ולא בלב כדמוכח בפרק ב' דזבחים (דף ל.) ובפ"ק דמנחות (דף ג:) ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) ובפרק הנזקין (גיטין דף נד:) ובמקומות אחרים פירשתי[ח]:

הדרן עלך המפקיד

אלא פשיטא כשעת הוצאה מבית בעלים לימא רבה דאמר כבית שמאי אמר לך רבה ביתר כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בחסר ב"ש סברי שליחות יד אינה צריכה חסרון וכי חסר ברשותא דידיה חסר וב"ה סברי שליחות יד צריכה חסרון וכי חסר ברשותא דמריה חסר אלא הא דאמר רבא [6] שליחות יד אינה צריכה חסרון לימא רבא דאמר כב"ש אלא הכא במאי עסקינן [3] כגון שטלטלה להביא עליה גזלות ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי ב"ש סברי [3] שואל שלא מדעת גזלן הוי וכי חסר ברשותא דידיה חסר וב"ה סברי שואל שלא מדעת שואל הוי וכי חסר ברשותא דמרה חסר אלא הא [7] דאמר רבא [א] שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוי לימא רבא דאמר כב"ש אלא הכא בשבח של גזילה קמיפלגי ב"ש סברי [ב] שבח גזילה דנגזל הוי ובית הלל סברי שבח גזילה דגזלן הוי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [8] הגוזל את הרחל גזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי ר"מ ר' יהודה אומר [ג] גזילה חוזרת בעיניה דיקא נמי דקתני ב"ש אומרים ילקה בחסר וביתר וב"ה אומרים כשעת הוצאה ש"מ: ר"ע אומר כשעת התביעה: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' עקיבא ומודה ר"ע במקום שיש עדים מ"ט דאמר קרא [1] לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו וכיון דאיכא עדים מההוא שעתא הוא דאיחייב ליה אשמה א"ל ר' אושעיא לרב יהודה ר' אתה אומר כן הכי א"ר אסי אמר ר' יוחנן חלוק היה ר"ע אפי' במקום שיש עדים מ"ט דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ובי דינא הוא דקא מחייבי ליה אשמה א"ל ר' זירא לר' אבא בר פפא כי אזלת להתם אקיף אסולמא דצור ועול לגביה דר' יעקב בר אידי ובעי מיניה אי שמיעא ליה לר' יוחנן הלכה כר"ע או אין הלכה כר"ע א"ל הכי אמר ר' יוחנן הלכה כרבי עקיבא לעולם מאי לעולם אמר רב אשי שלא תאמר הני מילי היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים לא ואי נמי דאהדרה לדוכתה ואיתברא לאפוקי מדרבי ישמעאל דאמר [ט] לא בעינן דעת בעלים קא משמע לן דבעינן דעת בעלים ורבא אמר הלכה כבית הלל: **מתני'** החושב לשלוח יד בפקדון בית שמאי אומרים חייב ובית הלל אומרים [ד] אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר [2] אם לא שלח ידו במלאכת רעהו [ה] הטה את החבית ונטל הימנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא רביעית [ו] הגביהה ונטל הימנה רביעית ונשברה משלם דמי כולה:

גמ'

אלא פשיטא כשעת הוצאה מבית בעלים. כשעת הגזילה ובית פליגי דקאמרי ב"ש אם הוקרה ילקה לשלם כשעת הוצאה מן העולם ובית הלל אמרי כשעת הוצאה מבית הבעלים: **כי פליגי בחסר.** וקאמרי ב"ה כשעת הוצאה מן העולם. ודקא קשיא לך לי בגזלנין משלמים כשעת הגזילה לי בגזילה ממש דגזלה מעיקרא ה"נ אבל הכא דבהיתרא אתא לידיה ומשום שליחות יד קמחייבת ליה בהא פליגי: **ב"ש סברי שליחות יד אינה צריכה חסרון.** ומשלמה בה יד אע"פ שלא חסרה הוא גזילה וקמה ברשותיה וכשהוזלה ברשותו הוזלה ואם היתה בעין אומר לו הרי שלך לפניך עכשיו שהוציאה משלם כשעת שליחות יד: **אלא הא דאמר רבא.** לעיל בשמעתין (דף מא.): **שליחות יד אינה צריכה חסרון.** דקאמר שלא תאמר שליחות יד כו': **הא דאמר רבא.** בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח.): **שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוא.** גבי שולח את בנו אצל חנווני דפליגי רבנן ור' יהודה ואוקי רבא פלוגתייהו בשואל שלא מדעת ואמר לרבנן גזלן הוי ומדאוקי רבא לרבנן בהכי סבירא ליה לדידיה גזלן הוי ואהדר לאוקמי מילתיה כרבנן דהלכתא כרבים: **לימא כב"ש.** אמרה: **אלא הכא בשבח גזילה פליגי.** והאי חסר ויתר דמתני' לאו ביוקרא וזולא אלא במאי דחסרה דהיינו גיזות ובמאי שהותירה כגון אם נתעברה אצלו דב"ש סברי הכל ישלם כר"מ דבריתא וב"ה כרבי יהודה בשעת הוצאה מבית הבעלים: **דיקא נמי.** דבגיזות וולדות פליגי דקתני לשון חסר ויתר ולא קתני לשון זול ויוקר: **ומודה ר"ע במקום שיש עדים.** כמה היתה שוה ביום שגזלה ולאו שגזלה הימנו דמשלם כשעת הגזילה: **מאי טעמא דרבי עקיבא.** דאמר כשעת התביעה: **דאמר קרא לאשמתו.** בדמים של אותו יום שהוא מתחייב לו והיכא דתבעו והודה דעל פיו הוא מתחייב העמדתו בדין והולאתו הוא יום אשמתו אבל אם יש עדים משעה שראתהו שגזלה הוא אמר לו: **נהפסד.** לאדם ישראל: **אקיף.** הרבה את הדרך וסבב דרך ארוכה על דבר זה לגלות דרך מעלת של הר גור מקום שר' יעקב שם ובעי מייניה מה שמע מר' יוחנן רבו על כך. כל מהלך דרך ארוכה במקום שיש קללה מקיף הוא: **אי נמי דאהדרה לדוכתה.** להכי אשמועינן לעולם לומר שאם החזירה למקומה לאחר שנלמה בה יד ונשברה באונס אף בזו הלכה כר"ע דאמר לעיל[ו] גבי גנב טלה מן העדר צריך דעת בעלים: **ורבא אמר הלכה כב"ש.** כשעת גזילה ואנן כרבא עבדינן דהוה ליה בתראה: **מתני' החושב לשלוח יד.** [ח] אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי: **חייב.** באונסין מהיום והלאה אם נאנס חייב באחריות: **הטה את החבית.** מלתא באנפי נפשה היא: **ונשברה.** לאחר זמן: **אינו משלם אלא רביעית.** דשליחות יד אינו מתחייב באונסין עד שימשוך או יגביה דהוי קנייה: **הגביהה ונטל.** דהוי קנייה בהגבהתה וחסרון מנטילת רביעית חייב באונסיה:

גמ'

מסורת הש"ס

ע"ן משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' גזילה והפיקה הל' טו סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שנט סעי' ה:

קג ב מיי' שם פ"ג הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' שסב סעי' ג ז:

קד ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:

קה ד מיי' פ"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רלב סעי' ד:

קו ה ו מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' ג:

מוסף רש"י

שליחות יד. שמיינו הכתוב עניו אפילו נתנסה, דכתיב ומת או נשבר אז נשבה אינו נשבע ה' מהיכן בין שביכה אם לא שלח ידו ובו', דמשמע הא שלח נתחייב שוב במיתתה ובשבייתה, צריכה חסרון. לא הוי שליחות יד להעמידה ברשותו אלא אם כן חסרה (לעיל מא.). שטלטלה להביא עליה גזלות. לעלות עליה כדרך סולם ליטול גזלות מקן לגזוז, ואפילו הכי הוא גזלה למיקם ברשותיה עד דעביד השבח, דקסבר שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוא (לעיל מא.). משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה. כל מה שנטל ממנה ומה שהשביחה (ב"ק צה.). גזילה חוזרת בעיניה. כמות שהיא עכשיו ריקנית יחזירנה והדר משלם דמי גזות ועובר כמו שהיה בשעת הגזילה ולא שבח הגיזה שהשביחה אלו ולא שבח הולד, דלא קנים ר' יהודה, אבל דמיס שבשעת הגזילה משלם, דליכא למאן דאמר כל הגזלנים בגיר משעת הגזילה ישלמו (שם).

רבינו חננאל

אלא פשיטא טעמא דבית הלל כשעת הוצאה מבית בעלים היא והיא שעת הגזילה והיתה שוה באותה שעה זוז וכשעה ששתאה שוה ד' בזה חלקו בית הלל ובית שמאי ב"ש סברי ד' משלם כי השתא וב"ה סברי [דמשלם] כשעת הגזילה והוא זוזא לימא רבה דאמר משלם [ד'] כב"ש דהא בית הלל זוזא חדא קאמרי. ופריק רבה ביותר כלומ' אם עת ששתאה היתה שוה יותר ממה שהיתה שוה בשעת גזילתה דברי הכל ד' כי השתא משלם כטעמא דידי שפירשנו למעלה כי פליגי בחסר כגון שהיתה שוה עת ששלח ידו בפקדון של חבירו ד' ועכשיו שוה זוז בית שמאי סברי שליחות יד אינה צריכא חסרון ומשעה דשלח בה יד איחייב בה. וב"ה סברי שליחות יד צריכא חסרון וכ"ז [דלא] חסרה ברשותיה דמריה קאי ובעידנא דתברה או שתיא וחיסרה בההיא שעתא מיחייב עלה וההיא שעתא זוזא הוא דשויא. ואלא רבה דאמר שליחות יד אינה צריכא חסרון כב"ש וכו'. ואוקימנא למתני' חלוקת ב"ש וב"ה בשבח גזילה ב"ש סברי דנגזל הוי וב"ה סברי דגזלן הוי וכי הני תנאי דתניא הגוזל רחל גזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה

תורה אור השלם

1 אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשָּׁבַע עָלָיו לְשַׁקֵּר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשָּׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ:
ויקרא ה כד

2 אִם לֹא יָמְצָא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ:
שמות כב ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המושב לשלוח יד אמר. נ"ב ונקדושין סוף דף מב פרש"י דלאו דוקא אמר אלא משב:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה החושב וכו' הך מחשבה. עין בהכלא"ם ריש הלכות ס"ת:

רבינו חננאל (המשך)

וולדותיה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה. ר' מאיר כב"ש ר' יהודה כב"ה וקיימא לן כר' יהודה דבית הלל קיימי כותיה. וקיימא לן הא דאוקימנא אליבא דב"ה שבח גזילה דגזלן הוא בשבח שהשביחה בגופה אבל שבח שהשביחה בדמים דנגזל הוי כדרבה דאמר ביתר כולי עלמא לא פליגי דודאי לנגזל הוי כי פליגי בחסר. וקיימא לן כרבא וכן הלכה. ר' עקיבא אומר כשעת התביעה. ואע"ג דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' עקיבא. ובתלמוד ארץ ישראל פסקו כר' עקיבא אנן לא סמכינן אלא בהא דאמר רבא דהוא בתרא ופסק הלכה כב"ה וכיון דסלקא שמעתא הכי ש"מ דשבח גזילה דגזלן הוי ומדחזינן רבה דפריק שליחות יד אינה צריכא חסרון ושואל שלא מדעת גזלן הוי ש"מ דהלכתא אינון. [6] פי' כיון דאיכא עדים מההיא שעתא דגזל נתחייב לשלם אבל אם אין עדים אין חייב לשלם אלא בעת תביעתו בב"ד והלי' המפקיד אצל חבירו בעדים ואפי' בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים אלא כי אמר החזרתיו לך נאמן וכן אם אמר נאנסו נאמן ובתרוייהו אינו חייב אלא שבועה שנאנסו או החזרתים לך: **מתני'** החושב לשלוח יד בפקדון בית שמאי מחייבן ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח בו יד כו' שנאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו מלמד שאינו חייב עד שישלח בו ידו

---

[1] לעיל מא.; [2] [לעיל מא.], [3] [נסח], [4] ב"ב פח., [5] ב"ק לה. ע"ש, [6] [לעיל מ:], [7] [דף מ:], [8] [וע"ע תוספות פסחים סג. ד"ה ר' מאיר ותוס' זבחים ד: ד"ה מתשבה ותוס' בכורות עט. ד"ה במתשבה ותוס' חולין לט. ד"ה אלא זביחה],

[1] לעיל מא.; [2] ב"ב פח., [3] ב"ק לה. ע"ש, [4] [לעיל מ:], [5] [דף מ:], [6] [וע"ע תוספות פסחים סג. ד"ה ר' מאיר ותוס' זבחים ד: ד"ה מתשבה ותוס' בכורות עט. ד"ה במתשבה ותוס' חולין לט. ד"ה אלא זביחה],

[6] נראה דחסר כאן וא"ל ומודה ר"ע במקום שיש עדים פי' כיון דאיכא עדים וכו'.

גמ׳ אמר לעבדו. שישלח יד וכן עשה: **מנין.** שהוא חייב: **לא שנו.** דהיכא דנטל ולא הגביה כל החבית פטור: **אלא נשברה.** דאונס הוא והרי לא קנאה שיתחייב באונסין: **אבל החמילה.** פשיעה היא ומזיק בידים הוא דבשביל שמיסרה הממילה שכן דרך יין להחמיץ בכלי חסר: **גירי דידיה אהנו לה.** חיים שלו גרמו לה להחמיץ: **דניחא ליה דשיהוי כולה חביה בסים להאי רביעיה.** שתשמר אותה רביעית ולא תחמיץ ונעוצה שליחות יד בדבר אחר צריכה חסרון והנוטל פקדון ומגביהו על מנת לשלוח בו יד כל זמן שלא חסרו אינו מתחייב בהגבהתו הואיל ולא נטלו ע״מ לגזול את כולו אלא לשלוח בו יד ושליחות יד בלא חסרון ליתיה אבל יין שאינו משתמר אלא בכלי מלא הוה ליה כמי שנטל והניחו עם השאר להשתמר ונעשה שואל על כל שאר החבית: **הגביה ארנקי ליטול דינר.** ולא נטל לשמואל מהו: **אבל זוזא מינטר.** לבדו ולא ניחא ליה דלהוי אינך בסים להאי ולא הוי כנוטל ומנית: **שאני נטירותא דארנקי.** כיס מלא נראה ומשתמר ואין נוח להיות נאבד כדינר יחידי:

הדרן עלך המפקיד

הזהב קונה את הכסף. הלוקח דינרי זהב טבועים בדינרי כסף ונתן לו דינרי זהב משיכת הזהב קונה את הכסף לבעל הזהב ונתחייב לו זה משקיבל דינרי זהב לתת לו דינרי הכסף ואינו יכול לחזור בו. אבל הכסף אינו קונה את הזהב שאם נתן לו דינרי הכסף תחילה לא קנה ויכולין שניהם לחזור דמטבע כסף הוי מעות משום דחריפי לינתן בהולאה ודינר זהב אינו אלא כשאר מטלטלין ופירות ומעות אינן קונות עד שימשוך המטלטלין אבל משיכת המטלטלין קונה ואין אחד מהם יכול לחזור בו. ובגמ׳[1] מפרש טעמא איכא דיליף משיכה מן התורה ואיכא דמוקי לה בתקנתא דרבנן: **הנחושת.** פרוטות של נחושת: **קונה את הכסף.** דינרין של כסף או כל מטבע של כסף כולן טעם אחד להם מי שטבעו חשוב לטבוע הוי מעות ואינו קונה ומי שאין טבעו חשוב וחריף הוי כפירות ומשיכתן הוא קיום דבר: **מעות הרעות.** שנפסלו: **אסימון.** שאין עליו צורה פלדו״ן בלע״ז וזיזים עגולין ומוכניס לצור עליהם את הצורה בחותם שקורין קוי״ך: **כל המטלטלין קונין זה את זה.** בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו כיון שמשך האחד קנה חבירו את שלו בין בתורת דמים בכמה תתן לי את שלך בכך וכך וזה חוזר ואומר לו בכמה תתן לי שלך בכך וכך ונתרצו ומשך האחד נתקיימו הדברים. והאי כל נאתויי אפי׳ כיס מלא מעות בכיס מלא מעות כדרים לקיים בגמרא[2]: **יכול לחזור בו.** זה וזה: **כל שהכסף בידו כו׳.** פליג אדרבנן דאמרי נתן לו מעות יכול לחזור בו אפילו לוקח ואתא ר״ש למימר מוכר שהכל בידו הוא דיכול לחזור בו אבל לוקח אין יכול לחזור בו. ובגמ׳[3] מפרש טעמא: **גמ׳** דחריף

גמ׳ מנהני מילי[4] דתנו רבנן[1] על כל דבר פשע בית שמאי אומרים מלמד שחייב על המחשבה במעשה ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר[2] אם לא שלח ידו במלאכת רעהו אמרו להן ב״ש לב״ה והלא כבר נאמר על כל דבר פשע אמרו להן ב״ה לב״ש והלא כבר נאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו א״כ מה תלמוד לומר על כל דבר פשע שיכול אין לי אלא הוא[3] אמר לעבדו ולשלוחו מנין תלמוד לומר על כל דבר פשע: הטה את החבית כו׳: אמר רבה לא שנו אלא נשברה[5] אבל החמיצה משלם את כולה מאי טעמא גירי דידיה הוא דאהנו לה: הגביהה ונטל הימנה כו׳: אמר שמואל לא נטל נטל ממש אלא[6] כיון שהגביהה ליטול אע״פ שלא נטל לימא קא סבר שמואל שליחות יד אינה צריכה חסרון אמרי לא שאני הכא דניחא ליה דתיהוי הא חבית כולה בסים להא רביעית[7] בעי רב אשי הגביה ארנקי ליטול הימנה דינר מהו חמרא הוא דלא מינטר אלא אגב חמרא אבל זוזא מינטר או דלמא שאני נטירותא דארנקי מנטירותא דדינר תיקו:

הדרן עלך המפקיד

הזהב[8] קונה את הכסף הכסף אינו קונה את הזהב[9] הנחשת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחשת[10] מעות הרעות קונות את היפות והיפות אינן קונות את הרעות[11] אסימון קונה את המטבע והמטבע אינו קונה את אסימון מטלטלין קונין את המטבע מטבע אינו קונה את המטלטלין[12] (זה הכלל) כל המטלטלים קונין זה את זה[13] כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו[14] נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו[15] אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו[16] רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה: **גמ׳** מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה הזהב קונה את הכסף א״ל רבי שנית לנו בילדותיך הכסף קונה את הזהב ותחזור ותשנה לנו בזקנותיך הזהב קונה את הכסף[17] בילדותיה מאי סבר בזקנותיה מאי סבר בילדותיה סבר דהבא דחשיב הוי טבעא כספא דלא חשיב הוי פירא וקני ליה פירא לטבעא בזקנותיה סבר כספא

דחריף

הזהב. הנחושת קונה את הכסף. האי איצטריך דאע״ג דבאתרא דמסגי פריטי חריפין טפי[4] [מכספא] הוו פירא משום דאיכא אתרא דלא מסגי כדאמר בגמרא (עמוד ב) אך תימה אמאי איצטריך למיתני דמעות הרעות שנפסלו דמקרו אתא נחשת דסגי טובא הוי פירי כל שכן מעות שנפסלו ומו דכל המטלטלים קונין זה את זה מוקי בגמ׳[5] במעות חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה כל שכן דמעות שנפסלו דמקרו פירי לגבי כסף לכך נראה דמעות הרעות היינו שיונאות קצת ואסימון איצטריך לפרש״י דמפרש אסימון הוי שעשוי כתקון המטבע היונאת בעיר ואין חסר רק צורה אשמועינן דאפילו הכי הוי פירי אע״ג דאינו חסר כ״א מעט בדבר מועט יטביעו הרבה מהם ולרבינו תם דמפרש אסימון שיש עליו צורה ואינה יונאה בהולאה ל״ל שיונאת בדוחק אך לא כל כך בדוחק כמו מעות הרעות ומטלטלין קונין מטבע אשמועינן דקונין אפילו מטבע כמו מעות הרעות ואסימון דמקרי פירי לגבי כספא ולגבי מטלטלין מקרי טבעא:

אסימון. פרש״י אאין בו צורה כלל וקשה לרבינו תם דבפרק במה אשה (שבת דף סה. ושם ד״ה לעבד) אמרו יוצאין בסלע שעל גבי הלבינת אי משום צורתא ליעביד ליה פולסא משמע דפולסא יש עליו צורה ובגמרא מפרש לקמן[6] מאי אסימון פולסא וי״ל לפרש״י דכל דבר שאינו כתקונו קרי אסימון או שאין בו צורה או שיש בו צורה שאינה חשובה ומ״ת מה בין אסימון שאין עליו צורה למעות הניתנין לסימן בבית המרחץ דאמרי׳ בגמ׳ (שם) ושוין רבי דוסא דאמר מחללין על אסימון מודה שאין מחללין על מעות הניתנין כו׳ ויש לומר דאסימון הם מעות שנעשו ברוחב ובעובי ובמשקל המטבע היונאת בעיר ובדבר מועט יטביעו הרבה מהם ולכך מחללין על אסימון ור״ת מפרש דאסימון יש בה צורה ואינה יונאה בהולאה ור״ת בגמרא קאמר רבי דוסא דאמר מחללין על אסימון ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד דתניא ונרת הכסף לרבות כל דבר הנגרר ביד דברי רבי ישמעאל ר״ע אומר לרבות דבר שיש בו צורה משמע דרבי ישמעאל לא בעי צורה ואסימון יש בו צורה ור״כ היאך אמרו דבר אחד ויש לומר לרבות כל דבר הנגרר ביד אע״פ שאינו יונאה בהולאה אך שיהיה בו צורה כל דהו ור״ע בעי צורה חשובה שתנאה בהולאה אך יונאה לגמרי לא בעי מדאיצטריך לרבויי ולפי׳ רש״י אתי שפיר:

נעשה

קז א מיי׳ פ״ג מהל׳ גזילה הל׳ יא טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעי׳ ה:
קח ב מיי׳ שם הל׳ יג סמג עשין עג טוש״ע ח״מ שם סעי׳ ג:
קט ג ד מיי׳ שם הלכה יב ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש״ע שם סעי׳ ב:
א ה מיי׳ פ״ו מהל׳ מכירה הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רג סעי׳ ד:
ב ו מיי׳ שם טוש״ע שם וסעי׳ ה:
ג ז ח מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעי׳ ח:
ד ט מיי׳ שם פ״ה הל׳ ו סמג שם טוש״ע שם סעי׳ ו:
ה י מיי׳ שם פ״ג הל׳ ו [והל׳ ד] סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קלח סעי׳ ו:
ו כ מיי׳ שם טוש״ע שם וסעי׳ ה:
ז ל מיי׳ שם פ״ז הל׳ ו [והל׳ ב] סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רל סעי׳ ו וסעי׳ ד:

רבינו חננאל

אין לי אלא הוא אמר לעבדו או לשלוחו ושלחו בו יד מניין ת״ל על כל דבר פשע אפי׳ בדיבור חייב וקיימא לן כב״ה דב״ש במקום ב״ה אינה משנה. היטה את החבית ונטל ממנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא [רביעית] פי׳ כגון שהיטה את החבית ונטל ממנה רביעית והושיבה כמוה שהיתה יושבת ואחר כך נשברה ודוקא היטה ולא טילטלה ולא נטלה הוא שמשלם הרביעית בלבד ודוקא נשברה אבל החמיצה משלם כולה שהוא גרם לה להחמיץ שכל זמן שהיא מליאה אינה מחמצת ואם מפחית מעט ממנה ממהרת להחמיץ. וזה פי׳ גזירה דידיה אהנו ליה. הגביה ונטל ממנה רביעית ונשברה משלם כולה. אוקמה שמואל כיון שהגביה ליטול ממנה אע״פ שלא נטל משלם כולה דניחא ליה דתיהוי הא חבית כולה בסיס לרביעית זו כי בהיות זו הרביעית בתוך החבית משתמרת ואינה מפיגה טעמה ולא ריחה. אבל המגביה ארנקי ליטול ממנה דינר ולא נטל ונגנב או נאבד עלתה בתיקו:

הדרן עלך המפקיד

הזהב קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הזהב כך היה רבי שונה בזקנותו מאי טעמא איידי דכסף הוא חריף הוי טיבעא דהבא דליתיה חריף הוי פירא. וקני ליה פירא לטיבעא וכן הלכה.

א) [קדושין מב:], ב) [הרי״ף והרא״ש ל״ג זה הכלל וכן נמצא עי׳ תי״ט], ג) גיטין ל״, ד) [לקמן מז: עד:], ה) [ע״ז נב:], ו) [לקמן מז:], ז) [לקמן מו:], ח) [לקמן מט:], ט) מהר״מ, י) [דף מו:], כ) [דף מז:],

תורה אור השלם

1 עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שָׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

2 אם לא יִמְצָא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ: שמות כב ז

הגהות הגר״א

[א] במשנה (זה הכלל) תלא״מ:

לעזי רש״י

פלדו״ן. מתכת, לפני שהוטבעה בה צורת מטבע. קוי״ך [קוי״ן]. חרט (לטבעת מטבע).

מוסף רש״י

על כל דבר פשע. בתר אם לא שלח ידו כתיב (קדושין מב:). **שחייב על המחשבה.** לו על הדמוך, שאם אמר לו תשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא בכשותו מלאותה שעה ואילך להתחייב בכל לוגמין שיעלו בו, אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה (שם) לו: הך מחשבה הוצאת דבור בפה הוא, דאי לא מוציאו בפה מחשבתו למאי מחייב לה (מנחות ב:). אין לי. שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו (קדושין מב:).

נעשה בא"ל עד שאמצא מפתח. ורב דבעי מר' חייא אע"ג דמתני' היא בפרק איזהו נשך (לקמן דף עה.) משום דשמא הלכה כהלל דפליגי התם אי הלכתא כהלל: **אחד משמונה באיסר.** וא"ת דהכא משמע דאיסר הוי טבעא טפי מפרוטה מדמלריך פרוטה להיות מ' באיסר ובפ"ק דקדושין (דף יב.) קאמר הא דאייקור איסרי הא דזול הא דתניא פרוטה אחד מו' באיסר דזול איסרי וקס ל"ג בזוזא ועוד היכי פריך בסמוך משער תנא במידי דאוקיר וזול הא משער הכא תנא באיסר דאוקיר וזול כדאמר בקדושין וגם מדמשערת ליה בדינר של כסף אלמא לא קץ ליה איסר וי"ל דהכי פירושו פרוטה אחד משמונה באיסר ובאיזה איסר שיש בדינר כסף כ"ד איסר ושיש כ"ה דינר בדינר של זהב והשתא כולהו משער בדינר של זהב לכך פריך מיניה אבל באיסר ודינר כסף לא משער מידי והוה מצי למימר בכולהו נ"מ לקדושי אשה אלא דמזכיר נפקותא בכל חד דה"נ הוי מצי למימר בכולהו נ"מ למקח וממכר:

לקדושי אשה. הוה מצי למימר דנ"מ לחמש פרוטות דמתניתין (לקמן דף נה.) אלא חדא מיניהו נקט:

למקח וממכר. פרש"י אאם מכר לו דינר ביותר מכ"ד איסרין נתאנה לוקח ואם יש שעות יחזיר וקשה דהא זימנין דזול איסרי דלאמרי' בקדושין (שם) לכן נראה לפרש שאם מכר לו חפץ בכ"ד איסרין כשהיו כ"ד בדינר ואח"כ זול והיה ל"ג בדינר אינו יכול לפטור עצמו בכ"ד איסרין ולומר הדינר הוא דאייקר ואיסרין עמדו במקומן אלא יתן לו דינר כסף או ל"ג איסרין:

אחד מכ"ה בדינר זהב. קשה לר"ת איך היה בימיהם שהיה זהב יקר כל כך שדינר זהב היה שוה כ"ה דינר של כסף ועתה בזמן הזה זקוק זהב שוה לכל היותר י"ב זקוקין כסף ואור"ת דדינר זהב היה שוקל ב' דינרי כסף לפי שהזהב כבד מכסף וגם דינר זהב היה עב משל כסף דאמר באלו טריפות (חולין דף נה:) נשתייר הימנו כעובי דינר זהב וכן פרק עושין פסין (עירובין דף יט.) ופרק בתרא דחגיגה (דף כז.) מה מזבח שאין בעוביו אלא דינר זהב משמע דדינר זהב לא היה עוביו שוה לשל כסף והיה בעוביו ובמשקלו שוה כ"ה דינר של כסף ואין להאריך כאן יותר בזה[ט]:

וטבעא אפירי לא מחללינן. אע"ג דבהגזל קמא (ב"ק דף לז:) גבי מעות של בצל וחס בבצל פריך מי מלכות מקפדת היכי ממטי להו לזבין בהו בהמה אלמא מחללינן טבעא אפירי התם שאני שהפירות הם כבדים להוליך ולקנות מעות ירושלים מלכיות מקפידות ולא אפשר אלא לקנות בהמה: לגבי

דחריף הוי טבעא דהבא דלא חריף הוי פירא וקני ליה פירא לטבעא אמר רב אשי כילדותיה מסתברא מדקתני הנחשת קונה את הכסף אי אמרת בשלמא כספא לגבי דהבא פירא הוי היינו דקא תני הנחשת קונה את הכסף דאע"פ דלגבי דהבא פירא הויא לגבי נחשת טבעא הוי אלא אי אמרת כספא לגבי דהבא טבעא הוי השתא לגבי דהבא דחשיב מיניה אמרת טבעא הוי לגבי נחשת דאיהו חשיב ואיהו חריף מבעיא איצטריך סלקא דעתך אמינא הני פריטי באתרא [ח]דסגיי אינהו חריפי טפי מכספא אימא טבעא הוי קמ"ל כיון דאיכא דוכתא דלא סגי ביה פירא הוי ואף ר' חייא סבר דהבא טבעא הוי דרב [א]אוזיף דינרי מברתיה דר' חייא לסוף אייקור דינרי אתא לקמיה דרבי חייא א"ל זיל שלים לה טבין ותקילין אי אמרת בשלמא דהבא טבעא הוי שפיר אלא אי אמרת פירא הוי הוה ליה סאה בסאה ואסור רב דינרי הוו ליה וכיון דהוו ליה דינרי נעשה כאומר לה [ב]הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח אמר רבא האי תנא סבר דהבא טבעא הוי [ג]דתניא [ב]פרוטה שאמרו אחד משמונה באיסר האיטלקי למאי נפקא מינה לקדושי איסר אחד מעשרים וארבעה בדינר של כסף למאי נפקא מינה למקח וממכר דינר של כסף אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב למאי נפקא מינה לפדיון הבן אי אמרת בשלמא טבעא הוי משער תנא במידי דקיץ אלא אי אמרת פירא הוי משער תנא במידי דאוקיר וזיל זימנין דמהדר ליה כהנא וזימנין דמוסיף ליה איהו לכהנא אלא שמע מינה טבעא הוי ש"מ תנן התם [ד]בית שמאי אומרים לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב ובית הלל [ג]מתירין ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר מחלוקת בסלעים על דינרין דב"ש סברי כספא טבעא ודהבא פירא וטבעא אפירא [ד]לא מחללינן וב"ה סברי כספא פירא ודהבא טבעא ופירא אטבעא מחללינן אבל פירות על דינרין דברי הכל מחללינן מ"ט מידי דהוה אכסף לב"ה כסף לב"ה אע"ג דכספא לגבי דהבא פירא הוי לגבי פירא טבעא הוי זהב נמי לב"ש אע"ג דדהבא לגבי כספא פירא הוי לגבי פירא טבעא הוי וחד אמר אף בפירות על דינרין מחלוקת ולמ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת אדמיפלגי בסלעין על דינרין לפלוג בפירות על דינרין אי איפלוג בפירות על דינרין הוה אמינא ה"מ בפירות על דינרין אבל בסלעין על דינרין מודו להן בית הלל לבית שמאי דדהבא לגבי כספא פירא הוי ולא מחללינן קמ"ל תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר אין מחללין דאמר רבי יוחנן אסור

דינרין. ולימרו ב"ש אין מחללין ואמת ידענא דכל שכן סלעין על דינרין וכו' דכיון דדהבא לגבי פירא פירא הוא כ"ש לגבי כספא: **הוה אמינא.** דלא איפלוג ב"ה עלייהו אלא בפירות אבל בסלעין אימא מודי להו דאין מחללין על דינרים: **ספסיים דרבי יוחנן [הוא] דאמר.** לב"ש אין מחללין אפילו פירות על דינרין דשמעינן לרבי יוחנן דאיכא למ"ד דהבא פירא הוי ואפילו לגבי נפשיה: אסור

מסורת הש"ס

ח) [א] [רב אלפס פ"ה דב"מ דף קח:]: ח ב מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל' א' ופ"ל מהל' שקלים הל' ב ג טוש"ע מ"מ סי' תכ סעי' מג [וסי' פח סעיף א] [ויו"ד] סי' שה סעי' ג: ט ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יג: י ד מיי' שם פ"ד הל' ו:

רבינו חננאל

ובילדותיה היה שונה הכסף קונה את הזהב. אמר רב אשי כילדותיה מיסתברא ודייק ממתני' דקתני הנחשת קונה את הכסף ונדחה ואסיק' איצטריך סד"א הני פריטי דנחשת באתריה דסגיין אינהו חריפי טפי מכספא ואימא טיבעא הוי קמ"ל כיון דאיכא דוכתא דלא סגיין בהו פירא הוו ואע"ג דחריפי טפי מכספא. ואף רב חייא סבר דהבא טיבעא הוי דרב אוזיף דינרי מברתיה דר' חייא וכו'. אמר רבא האי תנא סבר דהבא טיבעא הוי דתניא פרוטה שאמרו אחד משמונה באיסר האיטלקי למאי נפקא מינה לקידושי אשה לידע כי אין אשה מתקדשת בפחות משמונה באיסר האיטלקי אבל הפרוטות עולות ויורדות והעיקר חשבון זה האיסר. איסר אחד מכ"ד בדינר של כסף למאי נפקא מינה למקח וממכר פי' מי שמכר חפץ לחבירו בכך וכך איסרין חייב לתת לו איסרין [ח] שהן כל כ"ד דינרין דינ' דינ' של כסף שהן רביעי של סלע. דינר של כסף אחד מכ"ה בדינר של זהב למאי נפקא מינה לה' סלעין דפדיון הבן. פי' דינר כסף הוא רביע סלע כ"ה דינר כסף הוה דינר של זהב נמצאו בדינר ו' סלעים ורביע סלע נמצא פדיון הבן שהוא ה' סלעים ד' חומשין מדינר של זהב וסבר האי תנא עיקר המטבע דינר של זהב והכסף כמו פירות חשוב ואין משערין אלא בדינר של זהב הילכך כשהן כ"ה דינר של כסף בדינר של זהב נותן לכהן בפדיון הבן כ' דינרין שהן ד' חומשי דינר של זהב ואם הן ל' נותן לכהן כ"ד דינר שהן ד' חומשי דינר של זהב ואם הן ט"ו דינר של כסף בדינר של זהב נותן לכהן י"ב דינר שהן ד' חומשי דינר של זהב. אלא אם תאמר הכסף מטבע והזהב פירא משער תנא במידי דאוקיר וזיל שאם נמכר דינר בכ"ה דינר כסף נותן לכהן כ' דינר

ח) נראה דל"ל שהן אחד מכ"ד מדינר של כסף שהן רביע של סלע.

מסורת הש"ס

ט) [עיין פרש"י לקמן מו: ד"ה דלא סגי], י) [לקמן מו. עה.], יא) עדיות פ"ד מ"ז קדושין יב. [תוס' דב"ב פ"ה], יב) מ"ש פ"ב מ"ז, יג) [לקמן עה.], יד) ממיסי' שבדמיו דהיינו ד' דינרין. רש"ן, טו) דהיינו שאה דינרין. רש"ן, טז) [דבריס יד], יז) [וע"ע בתוס' כתובות עט. ד"ה נתן וכו' ובתוס' שבועות מד: ד"ה התקבלת וכו' ובתוס' בכורות ב. ד"ה דמזדבנא ובתוס' זבחים קטו: ד"ה גבה],

מוסף רש"י

דסגיי. לשון הילוך הוא (לקמן מו:).

רבינו חננאל (המשך)

בפדיון שהן ד' חומשי דינר זהב ואם הם ל' נותן כ' שהן שני שלישי דינר זהב ואם הוקרו ועמדו ט"ו דינרי כסף בדינר של זהב חייב לתת לכהן דינר זהב ושליש דינר זהב למלאות לו כ' דינרי כסף אלא ודאי האי תנא סבר דהבא טיבעא הוי נתברר כי זה התנא סבר דהבא טיבעא הוי. ור' חייא ור' אשי דהוא בתרא סברי דהבא טיבעא הוי ובשינוי דחינן לטעמיה ואית מאן דאמר אשינוי לא סמכינן. ג' שמועות נאמרה שמועה זו שתיהן הראשונה והשניה עלו בקושיא והשלישית היא המחוור ועיקרם בענין מעשר שני ונתתה בכסף. ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך תנן התם במעשר שני פ"ב ב"ש אומר לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב וב"ה מתירין אמר רבי עקיבא אני עשיתי לרבן גמליאל ולר' יהושע את כספם דינרי זהב. פי' אדם שמכר מעשר שני שלו בסלעים שהם של כסף ובביקש עוד למכור הסלעים בדינרי זהב בית שמאי סברי דהבא פירי הוי ואין לאדם לקנות בדמי מעשר שני פירות אלא בירושלים בלבד ולפיכך חוץ לירושלים לא יעשה. וב"ה סברי דהבא טיבעא הוי וכספא פירא ומותר למכור פירות מעשר שני במטבע בהחוק חוץ מירושלים. וחלקו ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר בסלעין על דינרין מחלוקת אבל פירות בדינרי זהב אפי' לב"ש מחללין דדינרי זהב לגבי פירות ודאי טיבעא הוי וחד אמר בפירות על דינרין מחלוקת וכל שכן בסלעין על דינרין.

ואמרי' תתיים דר' יוחנן הוא דאמר אפי' בפירות

אסור ללוות דינר בדינר. שמא יוקירו ויבא לידי רבית ובדינר זהב קאמר כדמפרש ואזיל: **נעולם אימא לך ר' יוחנן הוא דאמר דברי הכל מחללין.** דלגבי פירא טבעא הוי: **כיון דלענין מקח וממכר שויוהו רבנן כי פירא.** כדתנן (לעיל דף מד.) הזהב קונה את הכסף: **הכי נמי מסתברא.** דרבי יוחנן הוא דאמר מחללין: **הפורט סלע ממעות מעשר שני.** מי שיש לו מעות נחשת של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאוי הדרך: **ב"ש אומרים בכל הסלע מעות.** אם בא לפורטן יפרוט כולן ויתן מעות בשביל כל הסלע: **וב"ה אומרים.** לא יפרוט אלא חציין שהפרוטות יוצאות בירושלים וכשיבא שם יהא צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעודה ואם ירוצו הכל אצל שולחני לפרוט יוקירו הפרוטות ונמצא מעשר שני נפסד לפיכך ישאו פרוטות עמהן להוליא במקצת לכשיבוא יפרוט הכסף שבידו מעט מעט: **השתא לב"ש נו'.** דמדקתני ממעות מעשר שני ש"מ חיצא פירות על הפרוטות: **לגבי דהכא מיבעיא.** דמחללין פירות. ותיובתא דמ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת: **הכסף.** וצרת הכסף והלכת (דברים יד): **לכף ראשון.** שחלצת הפירות עליהם אתה צריך לצור בידך ולהוליך ולא שתחלצ אותו כסף על כסף אחר: **הכסף לכף ריבה.** כסף יתירא כתיב בפרשה: **אף בפירות על דינרין מחלוקת.** וטעמא דב"ש משום דהכא פירא הוא ולא מתחלל עליה מעשר: **ומ"ד בסלעין על דינרין.** דוקא פליגי וטעמא דב"ש משום כסף שני הוי ולא משום דהכא פירא הוא: **אדמיפלגי בסלעין על דינרין.** שיש לטעות ולומר טעמא משום דהכא חשיב ליה פירא הוא ויפלגו בסלעין על סלעין שבידם של כסף: **הוה אמינא.** בסלעין על סלעין הוא דפליג בית הלל עליהם דלית להו כסף ראשון ולא כסף שני: **אבל בסלעין על דינרין אימא מודו להו.** דלא מיתחלי משום דהכא פירא הוא קמ"ל: ה"ג **הפורט סלע של מעשר שני בירושלים.** שהיה מחליף סלעים שבידו ונוטל פרוטות להוליאם לצרכי סעודות מעשר: **בית שמאי אומרים.** אם בא להחליף כל הסלעין שבידו במעות יחליף: **וב"ה אומרים.** לא יחליף אלא חציין שמא לא יספה בעיר עד שיוציא את כולן ויפקיד בעיר עד רגל אחר והפרוטות מתעפשות ואם יחזור ויחליפם בסלעין נמצא שולחני משתכר שתי פעמים ומעשר שני נפסד: **ת"ש.** מהתם קמייתא דלא מיירי בירושלים דמחליף פרוטות ונוטל סלע: יוצאות בירושלים מ"מ אלו חריפין מאלו אך קשה דלקמן (דף נה:) אמרי' ותנן לה במסכת מעשר שני (פ"ב מ"ו) סלע של חולין ושל שמא מעשר שני שנתערבו מביא בסלע מעות ומחלל עליהם מפני שאמרו מחללין כסף על נחשת מדוחק ופרש"י אבל לא יקח אחד מהסלעין ויאמר אם מעשר הוא מוטב ואם לאו חבירו יהא מחולל עליו משום דאין מחללין כסף על כסף אפילו מדוחק וי"ל דהתם הסלעים שוין זה כזה ולכך אין מחללין אבל מטבע שאינו חריף על החריף מחללין אי נמי אתיא כר' מאיר דתנן (שם מ"ח) בתר בצא דהפורט סלע אין מחללין כסף על כסף דברי ר' מאיר וחכמים מתירין [לפנינו שם במס' מעשר שני לא נמצא כך וע"ש בתוי"ט שכתב דנוסחא אחרת היתה לפניהם]:

השתא בכפא לגבי פריטי מחללין. הא פשיטא ליה שיש חלוק בין ירושלים לחוץ לירושלים עיקר חלוק הוא פירות על פריטי מלו על סלעים כדי להקל משאו ובירושלים עיקר החלוק הוא כסף על פירות כדי לאכלם או על פריטי כדי לקנות בהם צורך אכילה ולכך לא פריך מינה לגישא קמא ולא למ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת ופליגי אי דהכא פירא הוי אי לאו ולא פריך אלא למ"ד דטעמייהו דב"ש משום כסף ראשון ולא כסף שני דלענין ראשון ושני סבור שאין לחלק בין חוץ ירושלים לחוצה לה: **בכל אשר תאוה נפשך.** ואם תאמר והא בעינן פרי מפרי וגדולי קרקע וי"ל דלא ממעטין אלא מיס ומלח אבל לא פרוטה דבפרוטה קונה בקר וצאן דהוו פרי מפרי:

מסורת הש"ס

א) עדיו' פ"א מ"ט מע"ש פ"ב מ"ח בכורות נ:, ב) עדיות פ"א [מ"ז] מע"ש פ"ב [מ"ט], ג) עדיות שם מ"ט מע"ש שם מ"ח בכורות נח:, ד) בס"א ולכשיאכלם,

תורה אור השלם

1 וְנָתַתָּה בַכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
דברים יד כה

2 וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשֶׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:
דברים יד כו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בכל וכו' שבכל פעם משתכר השולחני ונמצא:

גליון הש"ם

גמ' הפורט סלע ממעות מע"ש. עיין לקמן דף נג ע"א תוס' ד"ה דלמא אתי:

מוסף רש"י

הפורט סלע ממעות מעשר שני. מדמי מעות מעשר שני, שהיו לו פרוטות ורוצה להחליפן בסלעי כסף מפני משאו הדרך (בכורות נ:).

עין משפט נר מצוה

יא א ב טוש"ע י"ד סי' קסב סעי' ג:
יב ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יד:
יג ד מיי' שם פ"ד הל' ה ועי' כר"ש פ"א דדמאי משנה ב:
יד ה מיי' פ"ה שם הל' יד:

רבינו חננאל

על דינרין מחלוקת דאמר ר' יוחנן אסור ללוות דינר בדינר ומיסתברא דינר של זהב בדינר של זהב ואליבא דב"ש דסברי דהבא פירא הוא והוה ליה כסאה בסאה ואסור. ואילו עמדה ההלכה בכך היינו מקשין וכי ר' יוחנן כב"ש אמרה לשמעתיה אלא כיון דנדחת לא חשש לה דתרצינן הכי לא לעולם ר' יוחנן דאמר פירות על דינרין דברי הכל מחללין דדהבא טיבעא הוי ואמאי אסר הלואת דינר בדינר משום דחזא דלענין מקח וממכר שויוה קונה כפירא דתנן הזהב קונה את הכסף גם הוא לענין הלואה משום חומרא דרבית עשאו כפירא ואסר. אבל לגבי פירא לעולם טיבעא הוי. ואמרי' הכי נמי מסתברא דלא קאי ר' יוחנן כב"ש. וסלקה הכי לר' יוחנן לגבי פירא טיבעא הוי ומחללין מעשר שני בדינרי זהב ואע"ג דאסר ללוות דינר בדינר. ת"ש

(ו) מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה ולסיכה וכו' ותנן הפורט סלע של מעשר שני בירושלים ב"ש אומרים בכל הסלע מעות. וב"ה אומרים בשקל כסף ובשקל מעות פי' מעות הללו פריטי איגון ופשוטה היא ואסיקנא אלא דכולי עלמא הכסף כסף ריבה ואפי' כסף שני פי' אפי' הכסף שהוא דמי מעשר שני מותר לפורטו בכסף אחר שנא' וצרת הכסף ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וזהו כסף כסף ריבה. ואי איתמר הכי איתמר ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר בסלעין על דינרין מחלוקת

ז) ל"ל בפרק מעשר שני וכו' ולפיכה וכו' תנן הפורט סלע וכו'.

[א] אסור ללוות דינר בדינר דמאי אילימא דינר של כסף בדינר של כסף לגבי נפשיה מי איכא למ"ד לאו טבעא הוי אלא פשיטא [ב] דינר של זהב בדינר של זהב ולמאן אי לב"ה הא אמרי טבעא הוי אלא לאו לב"ש וש"מ ר' יוחנן הוא דאמר אין מחללין לא לעולם אימא לך ר' יוחנן הוא דאמר מחללין ושאני הלואה כיון דלענין מקח וממכר שויוהו רבנן כי פירא דאמרינן איהו ניהו דאוקיר וזיל לגבי הלואה נמי פירא הוי ה"נ מסתברא דכי אתא רבין א"ר יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו ש"מ ת"ש [ג] הפורט סלע ממעות מעשר שני ב"ש אומרים בכל הסלע מעות וב"ה אומרים [ד] בשקל כסף בשקל מעות השתא לב"ש לגבי פריטי מחללין לגבי דהבא מיבעיא שאני פריטי באתרא דסגיין חריפי לישנא אחרינא אמרי לה רבי יוחנן וריש לקיש חד אמר מחלוקת בסלעין על דינרים דב"ש סברי הכסף [ה] כסף ראשון ולא כסף שני וב"ה סברי [ו] הכסף כסף ריבה ואפילו כסף שני אבל פירות על דינרין דברי הכל מחללין דאכתי כסף ראשון הוא וחד אמר אף בפירות על דינרין נמי מחלוקת ולמ"ד סלעין על דינרין מחלוקת אדמיפלגי בסלעין על דינרין לפלגי בסלעין על סלעין אי אפלגי בסלעין על סלעין הוה אמינא ה"מ בסלעין על סלעין אבל בסלעין על דינרין מודו להו ב"ה לב"ש דדהבא לגבי כספא פירא הוי ולא מחללינן קמ"ל ת"ש [ז] הפורט סלע של מעשר שני בירושלים ב"ש אומרים בכל הסלע מעות וב"ה אומרים [ח] בשקל כסף בשקל מעות השתא כספא לגבי פריטי מחללינן ולא אמרינן כסף ראשון ולא כסף שני לגבי דהבא דחשיב מיניה מי אמרינן כסף ראשון ולא כסף שני אמר רבא ירושלים קמותבת שאני ירושלים דכתיב ביה [2] ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן תא שמע [ז] הפורט סלע ממעות מעשר שני בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות וב"ה אומרים בשקל כסף בשקל מעות אלא דכולי עלמא הכסף כסף ריבה ואפילו כסף שני אלא אי איתמר דרבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש הכי איתמר חד אמר מחלוקת בסלעין על דינרין דב"ש סברי גזרינן שמא לגבי נפשיה מי איכא למ"ד לאו טבעא הוי. ות"ש מ"כ היכי מוכח לעיל (דף מד:) דרבי חייא סבר דהבא הוי טבעא דלמא היינו דוקא לגבי נפשיה ולא לגבי כספא וי"ל דלעיל סבר כמסקנא דהכא דלי לענין מקח וממכר פירא הוי לגבי הלואה נמי פירא הוי:

אלא לב"ש. ולא שיסכור כמותו אלא אליבייהו קאמר אי נמי ר' יוחנן סבר לה כמתני' דהזהב קונה את הכסף:

ושאני הלואה. הסתא מני מיירי בדינר כסף וכבית הלל וא"ת היכי מוכח בסמוך ה"ג מסתברא דר' יוחנן דאמר מחללין מדאמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו מנ"ל דאיירי בדינר זהב וכבית שמאי דלמא בדינר כסף וכב"ה וי"ל דעל כרחך בדינר זהב איירי דאי בשל כסף ובית הלל פשיטא דמחללין דמתניתין היא (מע"ש פ"ב מ"ז) לא יעשה סלעין דינרי זהב א"כ אותן סלעין חיילי פירות עליהן ובב"ש דוקא אסור ללוות דסברי דהבא פירא הוי אבל בב"ה מותר ללוות דדהבא טבעא הוי דהא מחללין סלעין עליו ובב"ש נמי הוי טבעא לחלל פירות עליו וכן לקמן (דף מח.) ר"ש אומר אין דינר זהב קונה טלית אלמא לגבי פירא טבעא הוי ואפילו לגבי כספא מקרי טבעא דשמא כילדותו מסתברא ומיהו ר"ח פירש דהכי אמר רב המי גאון דדהבא פירא הוי לכל מילי ושמא בימי האמוראים היה זהב יוצא בהוצאה והוה טבעא ובימי הגאון לא היה יוצא כלל ולכך אמר דהבא פירא:

בכל הסלע מעות. רש"י פי' טעם בדברי ב"ה ובדברי ב"ש לא נתן טעם משמע לב"ש יכול לעשות מה שירצה וכן לקמן בהפורט סלע בירושלים וקשה דבמסכת עדיות (פ"א מ"ט) תני להו בהדי דברים דב"ש לחומרא והוי ליה למתניתהו בהדי קולי ב"ש לכך נראה דב"ש דוקא בכל הסלע קאמרי ולא יחליף ג' וג' פעמים שבכל פעם משתכר [ח] החנוני ונמצא מפסיד מעשר שני ועי"ל דהכא דוקא יתן בכל הסלע מעות שלא יתעפשו בדרך קודם שיגיע שם:

לפלגי בסלעים על סלעים. ריב"ן ל"ג ליה דאמאי יחלל על סלעין אחרים מיהו הא לא קשיא שהראשונים אינם חריפים להוציאם בירושלים כמו השניים שהם מטבע אחר והא דאמר בהגוזל [קמא] (ב"ק דף נ:) התקינו שיהו כל המעות אלא לב"ש. ולא שיסכור כמותו אלא אליבייהו קאמר אי נמי ר' יוחנן סבר לה כמתני' דהזהב קונה את הכסף:

בדינר כסף וכבית הלל וא"ת היכי מוכח בסמוך ה"ג מסתברא דר' יוחנן דאמר מחללין מדאמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו מנ"ל דאיירי בדינר זהב וכבית שמאי דלמא בדינר כסף וכב"ה וי"ל דעל כרחך בדינר זהב איירי דאי בשל כסף ובית הלל פשיטא דמחללין דמתניתין היא (מע"ש פ"ב מ"ז) לא יעשה סלעין דינרי זהב א"כ אותן סלעין חיילי פירות עליהן ובב"ש דוקא אסור ללוות דסברי דהבא פירא הוי אבל בב"ה מותר ללוות דדהבא טבעא הוי דהא מחללין סלעין עליו ובב"ש נמי הוי טבעא לחלל פירות עליו וכן לקמן (דף מח.) ר"ש אומר אין דינר זהב קונה טלית אלמא לגבי פירא טבעא הוי ואפילו לגבי כספא מקרי טבעא דשמא כילדותו מסתברא ומיהו ר"ח פירש דהכי אמר רב המי גאון דדהבא פירא הוי לכל מילי ושמא בימי האמוראים היה זהב יוצא בהוצאה והוה טבעא ובימי הגאון לא היה יוצא כלל ולכך אמר דהבא פירא:

בכל הסלע מעות. רש"י פי' טעם בדברי ב"ה ובדברי ב"ש לא נתן טעם משמע לב"ש יכול לעשות מה שירצה וכן לקמן בהפורט סלע בירושלים וקשה דבמסכת עדיות (פ"א מ"ט) תני להו בהדי דברים דב"ש לחומרא והוי ליה למתניתהו בהדי קולי ב"ש לכך נראה דב"ש דוקא בכל הסלע קאמרי ולא יחליף ג' וג' פעמים שבכל פעם משתכר [ח] החנוני ונמצא מפסיד מעשר שני ועי"ל דהכא דוקא יתן בכל הסלע מעות שלא יתעפשו בדרך קודם שיגיע שם:

לפלגי בסלעים על סלעים. ריב"ן ל"ג ליה דאמאי יחלל על סלעין אחרים מיהו הא לא קשיא שהראשונים אינם חריפים להוציאם בירושלים כמו השניים שהם מטבע אחר והא דאמר בהגוזל [קמא] (ב"ק דף נ:) התקינו שיהו כל המעות

אין מטבע נעשה חליפין. אפילו לרב ששת דלא בעי כלי פסל וא"ת ולרב נחמן דאמר לקמן (דף מז.) דכלי דוקא בעי וכי פליג ארב ולוי וי"ל דמטבע מיקרי שפיר כלי שרלוי לשקול בו משקולת ועוד דרלוי לתלותו בצואר בתו ובגלאו הכי נ"ל דמקרי כלי דאי לא מקרי כלי אם כן אמאי נעשה חליפין הלא אפילו לרב ששת דלא בעי כלי מ"מ פירא מיהא בעי ומטבע לא מקרי פירי כדאמר בסמוך אפי' למ"ד אין מטבע כו' מידי דהוה אפירא לרב נחמן ולקמן (דף מו:) נמי אמרינן ולמאי דס"ד מטבע מאי כילד ה"ק ופירי נמי עבדי חליפין ועוד אמרי' לקמן (דף מז.) במנא למעוטי פירות ביה למעוטי מטבע אלמא לא מקרי פירי ואי גם כלי לא הוי אמאי נעשה חליפין אלא ודאי כלי מקרי וי"ל שחשוב כלי לפי שיוצא בהוצאה וקונין בו כל דבר ואין נראה לנקמן (דף מו.) משני בפרוטטות דליכא עלייהו טבעא וכן מתני' דכל המטלטלין קונין זה את זה מוקי לקמן (דף מו:) אינקא ואינגרא אלמא אפילו היכא שאין יוצאין בהוצאה נעשה ונקנה בחליפין:

מאי לאו בחליפין. וא"ת וכי לא ידע סיפא דהכסף אין קונה את הזהב ועוד מאי מייתי בתר הכי ועוד תניא מי אלימא ממתני' שזאת הפרכא גופה כבר הביא ממתניתין ויש לומר דה"פ מאי לאו אף בחליפין דהזהב קונה את הכסף בכל עניין בין בחליפין בין בדמים והכסף אינו קונה את הזהב בדמים וקתני אינו קונה ולא אינו מחייב משום דתנא ריש הזהב קונה דמיירי גם בחליפין ומשני דאף ריש לא מיירי אלא בדמים ומשני תני מחייב אינו מגיה המשנה אלא קונה פי' מחייב ומייתי ועוד תניא לא קנה עד שימשוך משמע דאי אפשר לקנות אלא במשיכת הזהב אבל מתני' מאי למימר דאינו קונה בדמים:

ונקנינהו

שמא ישהה עליותיו. עד שיספיק להיות לו סלעין מעשר עד שיגיעו לדמי דינר זהב בשנה שניה שימכור מעשרות שנה הבאה: **אסוקי מסיק להו.** שאין משאן כבד שמעטו הן: **אפי' בפירות על דינרין מחלוקת.** דפירי נמי אתי לשהויי: **היינו דקתני לא יעשה.** ולא קתני לשון חלול דקסבר יש חלול אבל חכמים החמירו עליו: **ואין מחללין מבעי ליה.** הכי איבעי ליה למיתני ב"ש אומרים אין סלעים מעשר שני מתחללין על דינרי זהב אי משום כסף שני אי משום דלהבא פירא הוא דהוי איסור דאורייתא ולא מיתפשי בקדושת מעשר: **מטבע נעשה חליפין.** הבא להחליף מטבע בדבר אחר שלא בתורת מקח וממכר אלא בתורת קנין כדרך שקונין בסודר שהקונה נותן סודר למקנה והוא מקנה לו הקרקע או המטלטלין במשיכה שהוא מושך הסודר כדכתיב (רות ד) שלף איש נעלו ונתן לרעהו אף מטבע שאע"פ שאינו נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו[ה] הני מילי כשנתנו בתורת דמים כדרך מקח וממכר אבל אם נתן בתורת חליפין כיון שמשך זה את המעות נקנה לו החפץ שלו בכל מקום שהוא: **אין מטבע נעשה חליפין.** כדמפרש רב פפא: **מ"ט דמ"ד כו'.** הא ליכא למימר דאית ליה דרב נחמן דאמר לקמן (דף מז.) אין קונין אלא בכלי דנעלו כתיב דא"כ אדמפלגי במטבע ליפלגו בכל דבר שאינו כלי אלא על כרחך ס"ל דכל המטלטלים נעשין חליפין לקנות את שכנגדו ובמטבע לחודיה פליגי: **משום דדעביה אצורתא.** דעתו של מקנה את החפץ ונוטל המטבע בחליפין אינו סומך אלא על הצורה שבו שאין המטבע חשוב אלא ע"י צורה שבו וצורתא עבידא דבטלה שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת הלכך הוה ליה כדבר שאינו מסויים ושלם ולקמן (שם) ממעטים דבר שאינו מסויים מדכתיב נעל: **הזהב קונה.** דינרי זהב דהוי ליה מטבע: **הזהב קונה.** משמע מעכשיו הכסף קנוי לו בכל מקום שהוא שם ואין לשון[ו] הזהב נופל אלא בדבר שהוא בעין והחליף זה בזה ואי בתורת דמים שמושך הימנו דינר זהב בכ"ה דינר כסף אין כאן כסף קנוי אלא המושך הזהב נתחייב לו מעות במשיכה זו והכי איבעי ליה למיתני הזהב מחייב את הכסף וגורם למושך לחייבו כסף: **הכי נמי מסתברא.** דבתורת דמים ולא בתורת חליפין

רב אשי לעולם בדמים ומאי בכל מקום שהוא. כמות שהוא כדאמר ליה אי אמר ליה מארנקי חדשה יהבינא לך לא מצי יהיב ליה מארנקי ישנה אע"ג דעדיפי מינייהו מ"ט דאמר ליה לישנן קא בעינא להו אמר רב פפא אפילו למ"ד אין מטבע נעשה חליפין מיעבד הוא דלא עביד חליפין אקנויי מיקנו בחליפין מידי דהוה אפירא לרב נחמן פירא לרב נחמן לאו אע"ג דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מקנו בחליפין טבעא נמי לא שנא מיתיבי[ד] היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה וחוזר

שמא ישהה עליותיו דזימנין דלא מלו זוזי בדינרא ולא מסיק[ה] **ובית הלל סברי לא גזרינן שמא ישהה עליותיו דכי לא מלו נמי בדינרא אסוקי מסיק להו אבל בפירות על דינרין דברי הכל מחללינן דכיון דמרקבי לא משהי להו וחד אמר אפילו בפירות על דינרין נמי מחלוקת בשלמא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא משרא שרי ורבנן הוא דגזרו ביה היינו דקתני יעשה ולא יעשה אלא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא פליגי**[ו] **מחללינן ולא מחללינן מבעי ליה קשיא איתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין וחד אמר**[ז]**אין מטבע נעשה חליפין אמר רב פפא מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלא תנן**[ח] **הזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין וש"מ ממטבע נעשה חליפין לא בדמים אי הכי הזהב קונה [את] הכסף מחייב מבעי ליה תני הזהב מחייב הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא הכסף אינו קונה את הזהב אי אמרת בשלמא בדמים היינו דאמרינן דהבא פירא וכספא טבעא וטבעא פירא לא קני אלא אי אמרת בחליפין תרוייהו לקנו אהדדי ועוד תניא הכסף אינו קונה את הזהב כיצד מכר לו עשרים וחמשה דינר של כסף בדינר של זהב אע"פ שמשך את הכסף לא קנה עד שימשוך את הזהב אי אמרת בשלמא בדמים משום הכי לא קני אלא אי אמרת בחליפין נקני אלא מאי בדמים אי הכי אימא רישא הזהב קונה את הכסף כיצד**[ט] **מכר לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף כיון שמשך את הזהב נקנה כסף בכל מקום שהוא אי אמרת בשלמא בחליפין היינו דקתני נקנה כסף בכל מקום שהוא אלא אי אמרת בדמים האי נקנה כסף בכל מקום שהוא נתחייב גברא מיבעי ליה אמר**

דתשמע מינה מטבע נעשה חליפין: וטבעא פירא לא קני. אי משום דמשיכת ממכר מפורשת מן התורה כדלקמן (דף מז:) אי משום דתיקנוה רבנן שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה: **תרוייהו לקנו.** דכיון דמטבע נעשה חליפין מה לי של כסף מה לי של זהב: **ועוד תניא כו'.** דשמעינן מינה דלאו בחליפין עסקינן: **אלא אי אמרת.** קונה ואינו קונה דקאמר בחליפין קאמר: **ליקני.** דהא תנא ריש הזהב קונה את הכסף דאשמועינן דה מטבע נעשה חליפין: **כמות שהיא.** כמו שהתנה עמו: **מארנקי חדשה.** של מטבע סלעין חדשים: **לישנן בעינא.** צריך אני להניחן זמן מרובה והחדשים נוחים לי שלא יאחירו יותר מדאי: **אפי' למ"ד אין מטבע נעשה חליפין.** לקנות את שכנגדו: **אקנויי מיקנו בחליפין.** קנין סודר או מטלטלין שכנגדו קונה אותו בחליפין מכיון שמשך בעל המטבע החליפין משכנגדו ונקנה**[ז] המטבע לבעל הסודר: **מידי דהוה אפירות.** לרב נחמן כל דבר שאינו כלי קרוי פירא לגבי חליפין ופליגי רב ששת ורב נחמן לקמן (דף מז.) דשמעתין דאמר רב נחמן נעל דוקא כתיב שיהא כלי ולא שום דבר שאינו כלי עושה חליפין ומודה הוא שכל דבר שכנגד הכלי נקנה בחליפי הכלי דכתיב (רות ד) לקייס כל דבר. אלמא אע"ג דפירי לא עבדי חליפין לקנות שכנגדו נקנה הוא בחליפין של כלי מכיון שמשך בעל הפירות את הכלי נקנו פירות לבעל הכלי: **ואין בידו מעות.** ורוצה לחלל מעשר שלו **ח)** והעריס בפדיונו לחלל על ידי מקח וממכר שמוכרו לאיש אחר כדי שלא יתחייב חומש דכתיב (ויקרא כז) אם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף ממעשרו ולא הלוקח מעשר שני של אחריס: **אומר לחבירו.** שהוא אוהבו ויודע בו שאינו עושה אלא להיפטר מן החומש: **הרי פירות הללו.** של מעשר שני: **נתונים לך במתנה.** ומכיון שקנאן זה במתנה נעשה הראשון נכרי אצלם ויוכל לפדותם בלא חומש:

וחוזר

וחוזר

מסורת הש"ס

ה) [מתחללין ולא מתחללין כ"ה גי' תוס' בסוכה מ: ד"ה על חיין], **ו)** [לקמן מז.], **ז)** לעיל מד., **ד)** מעשר שני פ"ד מ"ה, **ח)** [לעיל מד.], **ו)** [ל"ל הזה], **ז)** בס"ה: שכנגדו מקנה, **ח)** ל"ל ולהעריס,

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא מסיק להו וכ"ה:

מוסף רש"י

הזהב קונה את הכספ. הלוקח דינרי זהב עטועים בדינרי כסף ונתן לדינרי זהב, משיכת הזהב קונה את הכסף לבעל הזהב ונתחייב לו זה משקיבל דינרי זהב לתת לו דינרי הכסף ואינו יכול לחזור בו (לעיל מד.). **הכסף אינו קונה את הזהב.** שאם נתן לו דינרי הכסף תחילה לא קנה ויכולים שניהם לחזור, דמטבע כסף הוי מעות, משום דמריפי לינתן בהוצאה ודינר זהב אינו אלא כשאר מטלטלין ופירות, ומעות אינן קונות עד שימשוך המטלטלין, אבל משיכת המטלטלין קונה ואין אחד מהם יכול לחזור בו (שם).

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ו מהל' מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג סעי' ו וסעי' ג:
מז ב ג מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד וסעי' ה:
יז ד מיי' פ"ה מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' י סמג עשין קלו:

רבינו חננאל

גזירה שמא ישהה עליותיו עד שיפרט ונמצא מתעכב מלעלות לרגל אבל בפירות על דינרין דברי הכל מחללין. וחד אמר אפי' בפירות על דינרין נמי מחלוקת והכין סוגיא דשמעתא כהאי לישנא ומשום גזירה דלישנא קמא עלתה בקושיא. וסוגיין לב"ה דהבא טיבעא הוי. והא דאמר רבא האי תנא סבר דהבא טיבעא הוי עמדה. ודסתם לן הזהב קונה את הכסף דמשמע דהבא פירא הוה אית לן לאוקומה דלגבי כספא בלחוד הוי פירא אבל לכל מילי כגון מקח וממכר בכלים ובפירות ולענין מתנה טיבעא הוי ואינו נקנה בחליפין וגם אינו נעשה חליפין. ור' שמעון סבר נמי דהבא גבי מקח וממכר טיבעא הוי דתני טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית ולית נהו **ו)** להני כולהו אלא אמר גאון הלכה **ב)** דהבא פירא הוי ומיקני אפילו בחליפין ולא בעי אגב קרקע אפי' במתנה. איתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין כלומר הנותן דינר זהב לחבירו בתורת חליפין קונה כמה דינ' וכמה. וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין. ואקשי' עליה תנן הזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין וש"מ מטבע נעשה חליפין ופרקי' לא בדמים כלומר נתחייב בעל הכסף לתת לבעל הזהב דמי הזהב. אי הכי אימא רישא דברייתא הזהב קונה את הכסף כיצד מכר דינר של זהב בכ"ה דינרין של כסף כיון שמשך זה דינר זהב נקנה הכסף בכל מקום שהוא אי אמרת בחליפין היינו דקתני נקנה הכסף בין רב למעט אלא אי אמרת בדמים נתחייב גברא מיבעי ליה למיתנא. ואמרי' תני הזהב מחייב כדאמרי' לעיל ופריק רב אשי לעולם בדמים ומאי נקנה כסף כל מקום שהוא הכי קאמר נתחייב המוכר לתת לקונה מאיזה מקום שהוא המטבע שהתנה לו שאם אמר לו כספים חדשים אין יכול לתת לו ישנים ואע"פ שהישנים טובים הם מן החדשים דיכול למימר ליה ליישנן בעינא להו. ואקשי' על רב פפא דאמר מטבע נקנה בחליפין מהא דתנן במעשר שני פ' המוליך פירות וכו' היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה

ה) חולי ל"ל להני מלי. **ו)** כ"כ הרא"ש בשם המחבר הלא.

וחוזר ואומר. הרי פירות של מעשר שני שלך יהיו מחוללין על מעות שיש לי בבית ואיקנה המעשר הזה את המעות ויצא לחולין: **טעמא דאין בידו מעות.** דמדקתני ואין בידו מעות ש"מ דאם היה בידו מעות אם בגורן לא היה אומר לו התנא לעשות כן אלא המעות הללו היה מוסר לחבירו ומקנה אותם לו במשיכה: **ופריק.** וחבירו זה פודה את המעשר: **דהכי עדיף.** שאינה נראית ערמה כל כך להיפטר מן החומש: **דהוה ליה.** חבירו וזוכראה לגבי מעשר וקיימין ביה ממעשרו[ה] פרט של אחרים: **נקנינהו נהליה אגב קרקע.** יתן לו זה בעל מעשר קרקע בחזקה ועמהן המעות ומשיחזיק זה בקרקע יהיו המעות קנויות לו בכל מקום שהן תתנן (קדושין דף כו.) נכסים שיש להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה וחבירו זה יאמר הרי פירות הללו מחוללין על מעות שיש לי בביתך דהכי עדיף דהוה ליה נוכראה. והך קושיא לרב פפא לא מקשינן אלא אתמוהי קא מתמה אתמני: **איכפל תנא בו'.** נתעסק התנא וטרח להורות לנו הלכה בדבר שאינו מצוי שיהיה אדם עומד בגורן ערום אלא לאו ש"מ בגורן שאינו שלו אבל סודר יש לו ואפילו הכי הפירות צריך ליתן לו בתמנה שאין המעות נקנין בחליפין: **ואף רב פפא הדר ביה.** ממאי דאמר מטבע נקנית בחליפין: **ואקנינהו לרב שמואל.** שהיה הולך לשם כדי שיבילאם לו שאילו לא הקנה לו לא היה נותנם לו מי שהפקדון אצלו שאם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבעם לו: **אגב אסיפא דביתיה.** מפתן ביתו. אלמא מדאצטריך ליה לאקנויינהו אגב קרקע ש"מ אין מטבע נקנה בחליפין: **עד תווך.** שם מקום: **וכן אמר עולא.** האי וכן לעיל קאי אפלוגתא דרב ולוי: **פוכעין אותו.** מעות שכרם ומזונותיהם: **תן לי בדינר מעות.** תן לי פרוטות בשוה דינר והדינר אין עתה בידי אבל אני אעלה לך עד יום פלוני יפה דינר וטריסית. קס"ד דינר יפה היינא בהוצאה קאמר וטריסית מעה קטנה: **ואפרנסם.** אעשה צרכיהם כלומר אסלקם מעלי. כל צורך סיפוק קרי פרנסה קונדרי"ר בלע"ז: **אם יש לו.** בביתו אותן מעות שהוא אומר: **מוסר.** קס"ד דכיון דיש לו הוו להו חליפין דהחליף אלו באלו אותן שבביתו באלו ומחמת דוחקו אוחזיל גביה לתת לו טריסית יותר. ואין כאן משום רבית שהרי אין כאן שכר המתנה שהרי אין ממתין לו כלום שהרי הוא פורעו מיד דמשמשך את מעות השולחני נקנה לו הדינר שבביתו בכל מקום שהוא: **ואם נאו אסור.** דאין לו הדינר בביתו אין כאן חליפין אלא כשאר מכר בעלמא שהוא מתחייב לו הדינר לאותו זמן וטריסית מוסיף לו בשכר מעותיו שהמתין: **ואי אמרת אין מטבע נקנה בחליפין ואין מטבע נעשה חליפין.** אפילו יש לו ממי אין קונין לו במקום שהם שם ואין זו אלא הלואה ואע"ג דדרך מקח וממכר הוא קי"ל לקמן[ו] כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור אלא לאו שמע מינה מטבע נעשה חליפין ונקנה בחליפין דהא הכא תרוייהו מטבע נינהו של שולחני נעשה חליפין ושל בעל הבית נקנה בחליפין: **אמר ליה.** רבי אבא לעולא: **דלמא.** מצית לתרוצינהו דאידי ואידי בין דשולחני בין דבעל הבית: **בפרוטטות.** מעות של נחושת שהם עדיין בלא צורה כעין אסימון של כסף: **אמר ליה.** עולא אין שפיר תרצת לה ודיקא ממי מדקאמר יפה דינר וטריסית דמשמע אעלה לך מפרוטטות שבבית שוה דינר וטריסית: **ולא קתני דינר יפה.** דלישתמע דינר של כסף טוב וטבוע: **רב אשי אמר לעולם בפרוטטות.** היא דקאמרת מדקתני יפה דינר ומיהו טעמא לאו משום דנקנה בחליפין שאפי' התנה עמו בתורת דמים אין כאן רבית דאגר נטר ליה שאפי' הלואה אם יש לו בביתו מותר לתת לו עודף דהוה ליה הלוויני עד שיבא בני[ז]: **כל הנעשה דמים באחר.** משנה היא בקדושין (דף כח.). וקס"ד דה"ק כל הרגיל להיות ניתן דמים באחר דהיינו מטבע: **כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין.** אם נתנה בעלים בתורת חליפין בחליפי שור ופרה כיון שמשך בעל הפרה את המטבע נתחייב בעל המטבע בכל אונסין שיולדו בחליפין מעתה אם מת השור מת לו אע"פ שלא משך כו'. אלמא קנה בחליפין של מטבע:

כל

ונקנינהו נהליה אגב קרקע. [ח] אבריתא פריך כדפיר' רש"י ויש"ל דאדרב פפא פריך מי אמרת בשלמא דאין מטבע נקנה בחליפין מיירי שיש לו סודר ואין לו קרקע דהשתא לא הוי ערטילאי אלא מי מטבע נקנה בחליפין ומיירי שאין לו סודר וגם לא דמיירי בגורן שאינו שלו אכפל תנא כולי האי והדאמר והא עומד בגורן קתני לאו פרכא היא אלא מסיק למילתיה דמיירי דליית ליה קרקע וקשה דלקני ליה המעות בהודאה כמו שקנה רב מרי מרבא על ידי הודאתו של איסור בפרק מי שמת (ב"מ דף קמט.) אע"פ שהיינו יודעין שלא היו שלו תחלה וה"ה בבריא מדקנינהו רב מרי אע"ג דלא הוי בר ירושה[ט]: **אלא** ש"מ דאין **מטבע נקנה בחליפין.** ומ"ד נעשה חליפין נמי איתותב דמדאינו נקנה כ"ש שלא נעשה ונטר עד הכא כדי להקשות לתרוייהו ולכך המתין נמי עד הכא לומר וכן אמר עולא וכן[י] אמר ר' אמי אמר רבי יוחנן משום דהך [י] בריתא מסייע להו:

אידי ואידי בפרוטטות. פירוש שולחני נתן לו פרוטטות ובעל הבית משלם לו פרוטטות דליכא עלייהו לורתא ולכך נעשה ונקנה בחליפין וא"ת ולימא שהשולחני נתן לו מעות ולא פרוטטות וכן נראה שהרי ליתן לפועלים ובעל הבית הקנה לו בקנין סודר הפרוטטות שבביתו וי"ל דתן לי מעות משמע דבנתינה זאת אתחייב לך דינר וטריסית: **ולא** תני דינר יפה. דמשמע דינר טוב וא"ת והיכי ס"ד דינר טוב והא ממעות שיש לי בביתי קתני וי"ל דמעות לאו היינו שמו של המטבע אלא כלומר ממטבעות שיש לי בבית ואית ספרים דלא גרסי בבריתא ממעות שיש לי בביתי: **נעשה** כאומר לו הלוויני עד **שיבא בני או עד שאמצא המפתח.** וא"ת נהי דשרי סאה בסאה בעד שיבא בני כו' סאה בסאתים כי הכא שנותן לו טריסית יותר אסור והוי רבית גמור וי"ל דהכא אינו נותן לו אותו מטבע עצמו שלקח אלא מין אחר דדמי למקח וממכר וה"ק כמו שמותר סאה בסאה דרך הלואה באומר עד שיבא בני משום דסאה בסאה רבית דרבנן ה"נ דרך מקח וממכר אפילו סאה בסאתים מותר באומר עד שיבא בני:

כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. לרב דאמר[י] בכליו של קונה ה"פ כיון שזכה זה בעל החפץ במטבע נתחייב זה הלוקח באונסי חליפין דכל היכא דאיתיה דיליה הוא ואי ל"ג זה שני הכי פירושו כיון שזכה זה המוכר במטבע נתחייב איהו לשלם ללוקח החפץ שהוא חליפי המטבע ולווי דאמר בכליו של מקנה הוי פירושו אפכא דאי גרסינן זה שני הכי קאמר כיון שזכה זה הלוקח במטבע נתחייב המוכר ליתן לו חליפין ואי לא גרסינן זה שני הכי קאמר כיון שזכה הלוקח במטבע נתחייב הוא באונסי החפץ אי נמי לווי הוי פי' זה כמו לרב וכיון שזכה זה פי' המוכר בהנאה שקבל ממנו הלוקח מטבע והדתנן (לקמן דף ק.) המחליף פרה לווי הוי פירושו המחליף פרה בהנאת קבלת חמור וכן החליף שור בפרה דבסמוך[ט]: **שמע** מינה מטבע נעשה חליפין. ואע"ג דמעות אינם קונות ה"מ סתמא אבל אי מפרש בתורת חליפין קני א"ג אפי' בסתמא כיון דמחזיר לו המטבע בדרך להחזיר הסודר קנו החליפין וא"ת והלא יאמר נשרפו חטין בעלייה י"ל דלא שכיח מילתא שיקנה המעות דרך חליפין דלא שכיח שיתן המוכר חפצו בחליפין מעות שאינם שוות המקח דדרך חליפין שאינם שוים מעות המקח ולא גזור רבנן דלאמר בסמוך גבי החליף דמי שור בפרה ובקנין סודר דשכיחא ליכא למיחש שמא יאמר לו נשרפו חטין בעלייה דכיון דלא קיבל המוכר המעות טרח ומליל פן יסרב הלוקח ליתן לו המעות:

ופירי

יח א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רג סעי' ו וסעי' ג:

יט ב מיי' שם הל' ז [וס"ג מהל' זו] סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קכב סעי' ח:

יט [ג טוש"ע יו"ד סי' קעג סעי' ו]:

לעזי רש"י

קונדריי"ר [קונריידי"ר]. לקשט, לצייר.

רבינו חננאל (המשך)

ליה דקיימ' לן אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גבי מטלטלי כלומר כיון שגבה הקרקע זכה במטלטלין ואין יכול לחזור בו. פי' תווך שם מקום ומפורש במסכת נדה (ד' לג ע"ב) דאזל רב פפא לתווך ואמר ליכא צורבא מרבנן הכא דליקבלינהו לאפיה וכו'. מתיב ר' אבא לעולא דאמר אין מטבע נעשה חליפין מהא דתני בתוספתא הרי שהיו חמריו ופועליו תובעין אותו בשוק ואמר לשולחני תן לי בדינר מעות ואפרנסם ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בבית יש לו מעות בידו מותר אין לו אסור דינר זה זוטלתי טריסית הוא דתנינן בתוספתא אוכל פועל קישות ואפי' בדינר כותבות אפי' בטריסית ואי סלקא דעתך דאין מטבע נעשה חליפין הוה ליה הלואה ואסור ליטול ממנו טריסית ששוה יתר מדינר שנתן לו דהויא ליה רבית. ופרקי' בפרוטות שנינו כלומר תן לי בדינר מעו' [מעות] הללו פרוטות הן כגון אסימון שאין לו מטבע שקונין כדתנן מעות הרעות קונות את היפות ואמרינן אין דייקא נמי מדלא קתני ואני פורע לך דינר יפה אלא קתני תן לי בדינר מעות ואני אעלה לך יפה דינר שמענן מינה דהכי אמר ליה תן לי בדינר מעות ואני אעלה לך פרוטות יפה דינר טריסית. רב אשי אמר לעולם כדקתני וכיון דאית ליה מעות שרי נעשה כאומר לו עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח דליתה אגר נטר ל' וכל כי האי

ג) גוונא יד ביד שרי אע"ג דטפי ליה דכי מקח אע"ג דטפי ליה דכי מקח וממכר דמי ושרי. ת"ש מהא דתנן בקידושין פ"א כל הנעשה דמים באחר וכו' פי' כל דבר שנעשה דמים לחפץ כגון דינר כסף שנעשה דמים לטלית כיון שקיבל בעל הטלית את הדינר וזכה בו נתחייב בעל הדינר בטלית שכבר קנאה ונעמדה ברשותו בזכיית בעל הטלית בדינר ש"מ דינר זה שהוא מטבע נעשה חליפין וקנה בעל הדינר את הטלית בחליפין.

ח) עי' בשטה מקובצת כאן דהעתיק ל' רבינו מ' היכא דלא לאזק אסיפא דביתא הוא דנקף לאתיה דאמר רבא אקני ליה וכו' וגם מקרקעי גבי מטלטלי ע"ש וע"ש מש"כ על דברי רבינו בזה:

ט) נראה דל"ל דהוי יד ביד כו':

עין משפט נר מצוה

הגהות מהר"י לנדא

[ח] תוס' ד"ה ונקנינהו כו' אבריתא פריך. ל"ל אמתניתין פריך:

מוסף רש"י

אגב אסיפא דביתיה. מפתן ביתו, דמתווכר לקרקע הוא וכקרקע הוא כך שמעתי, ל"א סיפא דביתיה סוף בית, הקנה לו זית אחת (ב"ק קד:) סף ביתו מקרקע, כדי שיבילאם לו והיינו הכשאה, ואילו לא אקנינהו ניהליה לא הוו יהבי ליה, דלא ליחייבו בתוספא דאורחא (דשב"ם ב"ב עז:) שהקנה לו בסודר קיקע כיסף ביתו ואגבו הקנה לו המעות בתורת הכשאה המפורסת בב"ק (ע.) אי נמי הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן (שם קנ:). **נפק לאפיה.** הלך לקראתו. עד תווך. שם מקום, שהיה שמח שהגיע לו מעותיו (ב"ק קד:). תווך, מקום בעמ' נדה (לד:) וכך שמו, ולאמעינן אתא דמשום קנין זה מסרו לו המעות, דכיון דנפק לאפיה שמעינן דהכיא המעות (דשב"ם ב"ב עז:) ויש מפרשין חלי הדרך, ומפרשין נמי שלא יחזיק בהן לעצמו, ולא היא, דכיון דכתב בהכשאה וכל מאן דמתמעני ליה מן דינא קבלתי בין לזכות בין לחובה, מינה שמענן דשלים שוויה, הכי מפרש בב"ק (שם קנ:). **כל הנעשה דמים באחר.** כל טוגיא זו עד מו ב: כרב שאת מתרץ לה, נשנים בקדושין כח א-ב, ולאה פירוש רש"י שם ונרף לכאן.

רבינו חננאל

וחוזר ואומר הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית ואי אמרת מטבע נקנה בחליפין ליקנינהו לחבריה המעות הללו אגב סודר וליפרוק הפירות של מעשר שני של זה דהכי עדיף דהוה ליה נכרי ואין חייב חומש לפי שהוא קונה מעשר שני של חבירו הוא ואינו פודה לפי שאינו שלו. ופרקינן דלית ליה סודר ולא קרקע. ומתמהינן וכי יגע התנא לקבוע משנה על אדם יחף מגולה ראש אלא לאו ש"מ אין מטבע נקנה בחליפין ש"מ. ואף רב פפא הדר ביה מהאי סברא דרב פפא הוו ליה י"ב אלפי זוזי בי חזואי ואקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפה דביתיה כי אתא נפק רב פפא לאפיה עד תווך כי היכי דליקדו' וליקבלינהו לזוזי עד דלא ייתי ויחזיק בההיא אסקופא ט) דאקני

ט) [ע"ש] ב"ב עז: קנ:, ג) [לעיל מד: לקמן עה.], ד) [קדושין כח., ה) [ויקרא כז], ו) [דף סג:], ז) [לקמן עה.], ח) [ועי' תוס' ב"ק קד: ד"ה אגב], ט) ל"ל אמר רבי אמי וכן אמר רבה בב"ק אמר ר' יוחנן, י) [ל"ל מתני'], כ) [לקמן מז.], ל) [ע' תוס' קדושין כח. ד"ה כל],

ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה. רש"י ל"ג בשר דשור ופרה חייס מיקרו נמי פירי ופריך לרב נחמן בין למאי דס"ד מעיקרא בין למאי דמשני כל הנישום וקסה דמ"כ הכי נמי מסתברא לן קלי לפי המסקנא לרב נחמן שלריך לומר יש דמיס שהס כחליפין ועוד קשה לרש"י דפסק לקמן כר"ל לא מתוקמא כלל מתני' דקיימא לן דפירי לא עבדי חליפין כרב נחמן וליכא לשנויי ופירי נמי עבדי חליפין ולא יש דמיס שהס כחליפין לדברי רש"י דפסיק כר"ל ועוד דר"ח ורב אלפס ופפרים קדמונים גרסי ופירי נמי עבדי חליפין כילד החליף בשר שור בפרה ובשנויא דכל הנישום לא קאמר בשר שור ועוד דתניא לקמן פרתך בכמה בכך וכך תקסה לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין דלא מלי מייני בדמיס ומיהו לפר"ת דחליפין שוה בשוה קני לכ"ע אפילו פירי אתי שפיר בריית דנסמוך וגרלה דשור ופרה חייס הוי כלי חשוב לפי שמשתמש בהס לטעון משוי ולחרוש ולמאי דשני כל הנישום אתי שפיר אפילו לרב נחמן ולא פריך לר"נ אלא לפי מאי דס"ד מעיקרא דאמר ופירי נמי עבדי חליפין וא"ת לישני דר"נ יתרץ כל הנישום כמו שהוא לפי האמת [9] וי"ש לומר דמסתמא לא יחלוק ר"נ על רב ולוי שהיו קדמונים דמ"ד מטבע נעשה חליפין לריך לשנות כל הנעשה דכל הנישום משמע למעוטי מטבע ולריך לומר לדידיה ופירי נמי עבדי חליפין ומ"ד אינו נעשה אינו חולק כי אם במטבע אבל בפירי יסבור זה כזה: **ולרב** נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי כיצד. וא"ת ולפר"ת לוקמיה בחליפין שוה בשוה גם ר"ל אמאי ע"כ כרב ששת ס"ל ולוקמא בפירי ובשוה בשוה וי"ל דומיא דרישא דכל הנישום דמיירי בחליפין כלי בכלי או כל הנעשה למאן דאמר (ב) נעשה חליפין דמיירי בחינו שוה בשוה ה"ה סיפא דהחליף שור בפרה מיירי בחינו שוה ומיהו למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין לא מלי למימר דבשוה בשוה יועיל דא"כ מאי פריך מכל הנעשה דמיס בחמר וממתני' דמטלטלין קונים זה את זה דמייתי בסמוך דמטבע נעשה חליפין דלמא אירי שוה בשוה ונעיל נמי אמאי הולרך לשנויי בפרוטטות הא שוה בשוה הוא דמשום טריסת היתר לא מקרי אינו שוה בשוה אלא היכא שהמקח שוה כפלים מן המעות דאז דומה לחליפין אלא ודאי קרא דמייתר לשוה בשוה לפירי אתי ולא למטבע וא"ת למ"ד בין פירי בין מטבע עושה חליפין קרא למאי אתא י"ל דאתא לרבות מרוקא או דבר שאינו מסויס היכא דהוי שוה בשוה דממעטינן להו לקמן מתורת חליפין א"נ אלו דאמר לקמן בכלי של מקנה אתי קרא למימר דאם הוא שוה בשוה אפי' בכלי של קונה מועיל: **יש דמים שהם בחליפין.** [א] ומקני להו במחילת הדמיס אף על גב דאמר בקדושין (דף ו:) המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה היינו כי קדשה או קנה בהפקר במעות שחייב לו אבל קדשה או קנה בהנאת מחילת מלוה מועיל כמו אחרוה לה זמנא ואדבר עליך לשלטון: כל

[8] הערוך נערך אנגרל:

[9] אולי צ"ל ניקקא וכ"ה גי'

[1] כל הנישום דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין [6] ה"נ מסתברא מדקתני סיפא [2] כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור שמע מינה ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא מטבע מאי כיצד הכי קאמר ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור הניחא לרב ששת דאמר [3] פירי עבדי חליפין אלא לר"נ דאמר [4] כלי אין אבל פירי לא עבדי חליפין מאי כיצד הכי קאמר [5] גיש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מאי טעמיה דרב נחמן סבר לה כרבי יוחנן דאמר [6] דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה [7] גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה ומלתא דשכיחא גזרו ביה רבנן [8] ומלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ולריש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה הניחא אי סבר לה כרב ששת מתרץ לה כרב ששת אלא אי סבר לה כרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין ומטבע לא קני היכי מתרץ לה על כרחך כרב ששת מתרץ לה תנן כל המטלטלין קונין זה את זה ואמר ריש לקיש ואפילו כים מלא מעות בכים מלא מעות [9] תרגמא רב אחא בדינר אנקא ואניגרא אחד שפסלתו מלכות ואחד שפסלתו מדינה וצריכא דאי אשמועינן פסלתו מלכות משום דלא סגי כלל אבל פסלתו מדינה דסגי ליה במדינה אחריתי אימא אכתי מטבע הוא ואין מטבע נקנה בחליפין ואי אשמועינן פסלתו מדינה משום דלא סגי ליה לא בצנעא ולא בפרהסיא אבל פסלתו מלכות דסגי ליה בצנעא אימא אכתי מטבע הוא ואין מטבע נקנה בחליפין צריכא אמר רבה אמר רב הונא [10] מכור לי באלו קנה ויש

כילד החליף דמים באחר. סס לו הסור בדמיס ע"מ שיתן לו זה פרה באותן מעות קנה: **מאי טעמא דרב נחמן.** דאמר דמיס כי האי גוונא קנו ואנן תנן מעות אינן קונות: **סבר לה כר' יוחנן.** דאמר לקמן (דף מז:) דבר תורה מעות קונות כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש שאמרה תורה [6] ונתן הכסף וקם לו: **ומפני מה אמרו משיכה קונה.** ולא מעות: **גזרה שמא.** יניחס לוקח בבית מוכר זמן מרובה ותפול דליקה בשכונת המוכר ולא יחוס לטרוח ולהגיל לפיקך העמידוס ברשותו לחזור בו אס ירלה דכיון שאס יתייקרו ברשותו יתייקרו ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו כי דידיה חשיב להו וטרח ומגיל. וכיון דתקנתא דרבנן בעלמא הוא במכר דשכיח עבור רבנן תקנתא במכר דלא שכיח כגון האי שיהיו שמין דמי מטלטלין במטלטלין לא עבור רבנן תקנתא במשיכה: **ולריש לקיש דאמר.** לקמן בפרקין (דף מז:): **משיכה מפורשת מן התורה.** וכיון דמדאוריילא מעות לא קנו לא שנא מכר דשכיח ולא שנא מכר דלא שכיח מעות לא קנו. הניחא אי סבר לה כרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין מתרץ לה לתתני' כרב ששת וכדשני רב יהודה כל הנישום דמיס באחר כגון מטלטלין ופירי שאדם רגיל לשומן כשנותנן

[1] [בקדושין איתא דיקא נמי ועי' תוס' זבחים יג. ד"ה דיקא נמי ועי' תוס' דהכא ד"ה ופירי ועי' תוס' יומא פד. ד"ה הג"מ וע"ע תוס' מולין סז: ד"ה דיקא נמי], [2] [לקמן מז.], [3] [לקמן מז: וש"נ], [4] [עיתוס' סב: וש"נ], [5] [ויקרא כז],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכי קאמר וכו' לה כל הנעשה דמיס: (ב) תוס' ד"ה ולרב נחמן וכו' למ"ד מטבע נעשה חליפין:

גליון הש"ס

גמ' יש דמים שהן בחליפין. עי' לקמן דף סב ע"ב תוס' ד"ה הכי שנשה: **תוס' ד"ה ופירי** וכו' וי"ל דמסתמא לא יחלוק. עי' ביאה דף ט ע"א תוספות ד"ה והאר"י:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה יש כו' ומקני כו'. נ"ב וכ"ל ש"פ אבל דעת הרמב"ם דלא במלוה קני כמו במעות לענין מי שפרע וכאן דלא שכיחא קני לגמרי אבל לדעת תוספות וש"פ אף למי שפרע לא קני בכל ענין במלוה וע"ל סב ע"ב ד"ה הכי (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קלט ס"ק ה' וסי' י"ד ס"ק י"ד):

מוסף רש"י

דבר תורה מעות קונות. מכיון שנתן מעות למוכר אין לאחר מכסס יכול לחזור, דגמרינן מהקדש, דכתיב ונתן הכסף וקם לו (חולין פג.) קל וחומר בלוקח מן הסדיוט (ערובין פא:) ומשיכה לא קניא (בכורות יג:). **שמא יאמר לו.** המקבל מעות, **נשרפו** חיטך בעליה. אי מתרמי ליה דליקה לאטרח לאגוליגהו, סבר לא בשריפתן אפסיד ולא בהצלתן אשתכר, דהכי אוקמינהו ברשותיה לחיות הפסד השריפה עליו והשכר לחזור אס נתיקרו לזימסר נפשיה לאגוליגהו (קידושין כח: וכנ"ל ערובין פא:) **דאי** מוקמנא להו לפירי באחריות הלוקח שנתן מעות, אי מתרמי דליקה בבית המוכר שהשיריות שם לא טרח לאגוליגהו, אבל סתם מושך ממנו להו לזימיה (חולין פג.).

מסורת הש"ס

ויש לו לחבירו עליו דין אונאה. אם אין במעות כדי דמי החפץ שפחתו שתות: **כחליפין דמי.** ולקמיה פריך והא אין מטבע נעשה חליפין: **דמכור לי קאמר.** לשון ממכר ולא לשון חליפין: **פשיטא לן דמיס ואין מקפיד עליהן.** נתן לו מעות תרוויהו אחר בתורת דמיס ולא הקפיד עליהן לראות אם ישנן כדי שויין: **הא אמרינן דקני.** בלא משיכה: **חליפין ומקפיד עליהן.** נתן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין לקנות כדין קנין שקונין בסודר וזה מקפיד לראות שיהא הסודר שוה כל כך: **מהו.** מי קנו תרוויהו במשיכה דחד מינייהו או דלמא הואיל והקפיד עליהם הרי הן כדמיס והוי להו מעות ואין קונות עד שימשוך גם השני: **פריך למה.** הנחת בשוק: **אמר רבא אטו חליפין.** דקא קפדי לדעת שיהו שוות קצת דמיס שיעשו בעיניו לתת לו את שלו כנגדו ואפי' הכי קאמר קרא דקנה: **לימא קסבר רב הונא הו'.** דהא יהיב טעמא למלתיה משום דכחליפין דמו: **סבר לה כרבי יוחנן.** כלומר אין מטבע נעשה חליפין והני נמי חליפין נינהו אלא דמיס דהא מכור לי קאמר ודמיס כי האי גוונא קנו בלא משיכה כחליפין דקנין סודר משום דזביני דלא שכיח נינהו וכרבי יוחנן כו': **אמון הכי מתניתו לה.** לדרב הונא דמספקא לכו אי סבר ליה מטבע נעשה חליפין ואם לאו ודחיתו דחוי בעלמא: **אלן.** בהדיא מתניתן רב הונא בהדי הנך דבנן דלעיל (דף מו.) וכן אמר רב הונא כו' ולא מספקא לן הכא מידי דודאי טעמייה משום דס"ל כרבי יוחנן הוא: **במה קונין.** קנין חליפין דכתיב בקרא שלף איש נעלו מי שלף ונתן: **דליהוי מקנה קונה.** את הכלי: **קא קני אחרעא אגב גלימא.** הנותן קרקע לחבירו בקנין סודר והמקבל מתנה מושך הסודר מיד הנותן ונקנה לו הקרקע עם הסודר במשיכת הסודר שנקנה במשיכה: **א"כ הוו להו קרקעות נקנין עם מטלטלין.** במשיכה בדבר שהוא קנין למטלטלין ואינו קנין לקרקע: **נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות.** בדבר שהוא קנין לקרקע ואינו קנין למטלטלין כדקתני בכסף ובשטר ובחזקה: **מפיק לאפך פולסא דנורא.** גילוחות של אור אשטנגל"ש שהן עגולות כפולסא דאמרי' לקמן[ה] אסימון פולסא. ולשון שמתא קאמר ליה שחשדתו בזו: **מי סברת.** [ה] דאמר ליה אגב שעל ידי משיכת הכלי שנקנה לו במשיכה יקנה לו הקרקע עם הכלי אין אלו אלא כחליפין כאילו זה מוסר לו חפץ אחר תחת קרקע ומהו מסירתו הנאת קבלתו ממנו מתנת הכלי שחשבו לקבל ממנו מתנה נוח לו כאילו נותן לו זה הקונה מתנה רבה וגמר ונתן ומקנה לו הקרקע: **גאולה זו מכירה.** שמכר לו מכירה גמורה בדמיס ולא קיבל מעות ובאין לקיים דברי מכירתן על ידי קנין: **זו חליפין.** שמחליף כלי זה בחפץ שכנגדו: **לא שנו.** דקונין קנין אלא בכלי: **אבל בפירי.** כל דבר שאינו כלי: **לא.** ואפילו שוה הרבה: **לקיים כל דבר.** לקיים בכל דבר: **ההוא לקיים כל דבר.** גאולה ותמורה במעבל: **המסויים.** שלם:

מרוקא

כל חליפין מיקפד קפדי. שיהו שוין קצת ולפעמים שיהו שוין כמו החפץ גופיה ואפילו כשאינו שוה כחפץ שכנגדו קנה:

רב הונא סבר כר' יוחנן. ומיירי בתורת דמיס ולעיל ה"פ והני דמיס כיון דלא שכיחי כחליפין דמו: **בכליו של מקנה.** [ט]דוקא בכליו של מקנה ולא בכליו של קונה [ח] דהא מקרא יליף לקמן ואי לוי סבר אין מטבע נעשה חליפין וכן פירי היינו טעמא דבעי הנאת קבלת דבר חשוב דומיא דגעל ולא מטבע ופירי[ט]: **גאולה זו מכירה וכן הוא אומר אם לא יגאל ונמכר.** וקשה לר"ת דאדרבה פסוק זה מוכיח דגאולה אינה מכירה אלא גרם לא יגאל דכתיב במעשר בהמה ואמרינן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לב.) דהאי לא יגאל לא ימכר הוא דאינו נמכר לא מי ולא שחוט ומפרש ר"ת גאולה זו מכירה ולרבי יוחנן גאולה בכסף ולר"ל במשיכה תמורה זו חליפין של שוה בשוה דמהני לכ"ע אפי' בפירי לקיים כל דבר לרבות אינו שוה בשוה למר אף במטבע ופירי ולמר דוקא בכלי:

קונים בכלי אף על פי שאין בו שוה פרוטה. וא"ת בפ' כל שעה (פסחים דף לב: ושם ד"ה ואין) אמרינן גבי ונתן לכהן את הקדש דאין נתינה פחות משוה פרוטה וה"נ כתיב ונתן לרעהו וי"ל דהתם הוי תשלומין שגזל ההקדש הלך ליתנהו פחות משוה פרוטה כמו גבי מעילה דהוי תשלומין אבל נתינת ממון וכן ונתן בידה דגט הוי נתינת גט ולא נתינת ממון כדאמר פ' שני דגיטין (דף כ. ושם ד"ה דלמא) כתבו על איסורי הנאה כסר וכן (חולין דף קמ:) נתינת תרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי וגבי סיכה דכתיב ואשר יתן ואיכא למ"ד (כריתות דף ו:) דהוי בכל שהוא אע"ג דמעילה היא היינו משום דכתיב סיכה דמשמע בכל שהוא ומ"ד בכזית סבר כרבנן דאבא שאול דאמרי נתינה בכזית כזר שאכל תרומה וגבי לבונה דבעינן כזית בפרק כל המנחות (מנחות דף נט: ושם ס. ד"ה מי) משום דשני מלשון שימה דאתחיל ביה: **לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז דלא.** וסודר דג' על ג' דאמר לעיל פ"ק (דף ז.) דכמאן דספיק דמי תשיב דבר מסוים:

מרוקא

[1]וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו גאולה זו מכירה וכן הוא אומר [2]לא יגאל תמורה זו חליפין וכן הוא אומר [3]לא יחליפנו ולא ימיר אותו לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו מי נתן למי בועז נתן לגואל רבי יהודה אומר גואל נתן לבועז תנא [ה]קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה אמר רב נחמן לא שנו [ו]אלא בכלי [ז]אבל בפירי לא רב ששת אמר אפילו בפירות מאי טעמא דרב נחמן אמר קרא נעלו נעל אין מידי אחרינא לא מאי טעמיה דרב ששת אמר קרא לקיים כל דבר לרב נחמן נמי הכתיב לקיים כל דבר ההוא לקיים כל דבר דנקנין במנעל ורב ששת נמי הכתיב נעלו אמר לך רב ששת מה נעלו דבר המסויים אף כל דבר המסויים לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז דלא אמר רב ששת בריה דרב אידי כמאן כתבינן האידנא במנא דכשר למקניא ביה במנא [ח]לאפוקי מדרב ששת דאמר קונין בפירות דכשר לאפוקי מדשמואל דאמר קונין

במרוקא

[ט]ויש לו עליו אונאה קנה אף על גב דלא משך דכיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי ויש לו עליו אונאה דמכור לי באלו קאמר ליה רב אבא אמר רב הונא מכור לי באלו קנה ואין לו עליו אונאה פשיטא דמים ואין מקפיד עליהן הא קאמרינן דקני דכחליפין דמו חליפין ומקפיד עליהן מאי אמר רב אדא בר אהבה תא שמע הרי שהיה תופש פרתו ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך למה לחמור אני צריך יש לי חמור שאני נותן לך פרתך בכמה בכך וכך חמורך בכמה בכך וכך משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור לא קנה בעל החמור את הפרה שמע מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה אמר רבא אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי אלא [י]כל חליפין מיקפד קפדי וקנה והכא במאי עסקינן [יא]דאמר ליה חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה דלא הוה ליה משיכה מעליא אמר מר מכור לי באלו קנה ויש לו עליו אונאה לימא סבר רב הונא מטבע נעשה חליפין לא רב הונא סבר לה כרבי יוחנן דאמר [יב]דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה מלתא דשכיחא גזרו בה רבנן [יג]ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן אמר ליה מר הונא בריה דרב נחמן לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה וכן אמר רב הונא [יג]אין מטבע נעשה חליפין במה קונין רב אמר [יד]בכליו של קונה דניחא ליה לקונה דלהוי מקנה קונה כי היכי דלגמר ולקני ליה ולוי אמר בכליו של מקנה כדבעינן למימר לקמן אמר ליה רב הונא מדסקרתא לרבא וללוי דאמר בכליו של מקנה הא קא קני ארעא אגב גלימא אם כן הוו ליה נכסים שיש להן אחריות ונקנין עם נכסים שאין להן אחריות ואנן איפכא תנן [טו]הנכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות אי הוה לוי הכא הוה מפיק לאפך פולסי דנורא מי סברת גלימא מקנה ליה בההיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ואקני ליה כתנאי

דלית הלכתא כמאן דאמר בכליו של מקנה. וגרסי' תוב בנדרים פרק השותפין דסודרא קני על מנת להקנות הוא וכו' כמעשה דבית חורון. תנא קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה אמר רב נחמן לא שנו אלא בכלי אבל בפירות לא מ"ט שלף איש נעלו כתיב כלי בעינן שהוא כנעל אבל פירות לא. ואסיק' כמאן כתבינן האידנא במנא לאפוקי מדרב ששת דאמר אפילו בפירי. דכשר לאפוקי מדשמואל דאמר קונין בעל הפרה ש"מ חליפין ומקפיד עליהן לא קנה ובא רבא ואמר כל חליפין מיקפד קפדי ומתניתא כגון דאמר ליה חמור בפרה וטלה ומשך הפרה ועדיין לא משך הטלה ולא הות משיכה גמורה אבל היכא דאיכא משיכה גמורה כחליפין דמי שפיון שוכה זה נתחייב הלה בחליפין ובלבד שעשאום דמים לשניה'. ואקשינן על רב הונא דאמר מכור לי באלו קנה וכי מטבע נעשה חליפין. ופרקי' רב הונא

מסורת הש"ס

א) [נעיל מו: וש"נ], ב) [עיבוסין סג: וש"נ], ג) [נעיל מה:], ד) קדושין כו. [וש"נ], ה) [קדושין יג.], ו) [שם מ. כח: נעיל מו:], ז) [רות ד], ח) [ע"ב], ט) ומגיתין דף מ. מייתי בשם רש"י דמכ"ש בכליו של קונה. העתק מתלופי גירסאות, י) [וע' היטב תוס' גיטין לט: בשל"ה משום דהוי],

תורה אור השלם

1 וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאוּלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל: רות ד ז

2 לֹא יִגָּאֵל בֵּין טוֹב לְרָע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: ויקרא כז לג

3 לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בָּרָע אוֹ רָע בָּטוֹב וְאִם הָמֹר יָמִיר בְּהֵמָה בְּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ: ויקרא כז י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי סברת (דלמר) תו"מ נ"ב ס"א דאית:

הגהות מהר"י לנדא

[ב] תוס' ד"ה בכליו של מקנה כו' דהא מקרא ליף. נ"ב ר"ל משלף איש נעלו. גוסל נתן לבועז. ועיין בתוס' גיטין דף לט ע"ב ד"ה משום:

לעזי רש"י

אשטנגל"ש [אישטינצילי"ש]. ניצוצות.

רבינו חננאל

אמר רבא אמר רב הונא נתן לו מטבע ואמר לו מכור לי פרתך באלו הדמים קנה הפרה אע"פ שלא משכה קנאה ויש לו עליו אונאה כלומר אם שוה פחות מחזיר לו את האונאה. ורבה אמר רב הונא אין לו אונאה. ואמרי' פשיטא דמים ואין מקפיד עליהן כלומ' נתן לו מעות ולא דיקדק אם שוה המקח אלו הדמין שנתן לו או לאו אלא נתנ' סתם. הא אמרי' כי האי גוונא כחליפין דמי וקני אלא אי יהיב בתורת חליפין ומדקדק אם שוה המקח הדמים הללו אם לאו מאי כדמים הן ולא קנה או חליפין הן וקנה. ופשטה רב אדא בר אהבה מהא דתניא הרי שהיה תופש פרה ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך בכמה אמר לו לחמור אני צריך אמר לו יש לי חמור שאתן לך פרתך בכמה בכך וכך חמורך בכמה בכך וכך משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפר' למשוך את החמור ומת לא קנה

מוסף רש"י

נכסים שיש להם אחריות. סיינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והנושה כחיבו עליהן, לפי שקיימין ועומדין לפיכך נתמכין עליהן (קדושין כב.). נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות. אם מכר מטלטלין עם קרקע, כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קנינים נקנים מטלטלין עמה (שם) שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה וקרקע נקנה בכסף ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד, כיון שנתן דמי הקרקע או מסר לו שטר מכירת קרקע או החזיק בקרקע מדעת מוכר, נקנו המטלטלין בלא משיכה (ב"ב כז:).

רבינו חננאל (המשך)

(כרב נחמן) [כר"י] סבירא ליה דאמר דבר תורה מעות קונות וכו'. וכי האי גוונא דלימא ליה מכור לי באלו לא שכיחא. ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. במה קונין רב אמר בכליו של קונה ולוי אמר בכליו של מקנה. כתנאי וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה וגו' גאולה זו מכירה כדכתי' ואם לא יגאל ונמכר בערכך. תמורה זה חליפין שנא' לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל מי נתן למי בועז נתן לגואל ור' יהודה אומר גואל נתן לבועז. רב כת"ק ולוי כר' יהודה. והלכתא כרב דגרסי' בפ' השולח גט הלכה עבד שנשבה ופדאוהו (דף לט ע"ב). עבדו עובדא בההיא אמתא דהוה [מרה] שכיב מרע ואתת בכתפה קמיה ושקל כומתא ושדא לה ואמר לה קני הא וקני נפשך ואמר רב נחמן לא עשה כלום מאן דחזא סבר משום דסבר הלכתא כר' שמעון ולא היא אלא משום דהוה ליה כליו של מקנה וכו' מהא שמעינן

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קיג טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף יט:

כח ב מיי' שם פ"ה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג ס"א:

כט ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ב:

ד [מיי' שם פ"ו הל' ו טוש"ע שם סעי' ג ג]:

ל ה מיי' שם פ"ה הל' ה [והל' ו] סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה סעיף ג ב:

לא ו מיי' שם פ"ג הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רכ סעי' ח:

לב ז מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה סעי' ב:

לג ח מיי' שם ופ"ו הל' ו סמג שם טוש"ע שם וסי' רג סעיף ח:

לד ט מיי' שם פ"ה הל' ח ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה סעיף ב:

מרוקא. פירוש גרעיני תמרה שמחליקין בהם את הקלף: **לאפוקי** מדלוי דאמר בכליו של מקנה. משמע דהלכה כלב ואמרינן נמי פרק השולח (גיטין דף לט: וסה ד"ה משום) גבי ההיא אמתא דאמרה לה קני הא וקני נפשך אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה לא עשה ולא כלום דהוה ליה כליו של מקנה: **ורבי תימא פרושי קמפרש.** ולא תגרום וי"ו דועל מעות הניתנות במרחץ:

נשרפו חטיך בעלייה. הקשה ריב"ן אמאי הפקיעו חכמים קנין מעות שהוא מדאורייתא ליתקנו שילטרך שייחס מעות ומשיכה ותירץ אי משיכה גדה לא תקנה יאמר לוקח למוכר נשרפו חטיך בעלייה[6]: **אי אמרת בשלמא מעות קונות משום הכי מוכר הדר ביה ולא לוקח.** פרש"י דטרח מוכר ומגיל משום שיכול לחזור בו אם יוקירו ולוקח לא יחזור אם יוזלו וא"ת וכי תקנו משיכה בשביל שאינם מהוגנים לטרח ומגיל לפי שאם יוקירו יחזור ויקבל עליו מי שפרע שלדיקים לא יחזרו לעולם אפילו אם יוקירו וי"ל דולמי לא תקנו אלא משום שאינם מהוגנים שיניחו פירות חבריהם לשרוף ור"ת מפרש דאם נשרפו יכול הלוקח לחזור אפילו לר' שמעון דלקמן (דף מט:) אמתניתין דר"ש אומר כל שהכסף בידו מייתי עובדא דההוא גברא דיהב זוזא אחמרא ובעו למנסבי' דבי פרזוק רופילא אמר רב חסדא כדרך שתקנו משיכה במוכרים כך תקנו בלקוחות משמע דאף לר"ש אית ליה דרב חסדא ואפי' מי שפרע ליכא כיון דאיכא הפסד לגמרי מדלא א"ל זיל קבל עלך מי שפרע כדאמר ר' יוחנן לרבי חייא בר יוסף דזבין מלחא ואייקר כו' [7] ולכך טרח מוכר ומגיל שלא יחזור בו לוקח ולא יעמוד אפילו במי שפרע ואפילו משום יוקרא וזולא יכול לחזור בו לוקח אף לר"ש כדמוכח פרק איזהו נשך (לקמן דף עד:) דקאמר כי קאמר ר"ש מוכר חוזר ולא לוקח בחד תרעא שעמד השער במקומו בתרי תרעי מי אמר לשם יודה לאף לוקח יכול לחזור דאי לא תימא הכי מי שפרע בלוקח אית ליה והא דקאמר בשמעתין דר"ש אית ליה דרב חסדא היינו היכא דלא הוזל ולא הוקר לדרבנן ורב חסדא שייחס חוזרים ולר"ש מוכר יכול לחזור בו מפני שהכסף בידו ולא לוקח: אמר

מסורת הש"ס

[6] [ל"ל מרוקא. יעב"ן], [7] מע"ס פ"ח מ"ב, [8] [עריות פ"ג מ"ב תוספתא דמעשר שני פ"ח], [9] [ע' תוספות שבת סה. ד"ה לינצד ותוס' עירובין לא: ד"ה שפלאו ותוס' לעיל מד. ד"ה אסימון], [10] [לקמן נד.], [11] [עיל מו: [מז.] עירובין פא: חולין פג. קדושין [קו.] כח.], [12] [לקמן נו.], [13] [אולי צ"ל ליד עמיתך], [14] [לקמן נח.], [15] [עיל מד.], [16] [לקמן מט:] לקמן דף לט. ב"ק דף עט., [17] [וע"ע תוס' עירובין פא: ד"ה שמא], [18] [לקמן מח:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' על אסימון ועל מעות כל"ל ותיבת ולא נמחק:

גליון הש"ם

גמ' אי אמרת בשלמא. כעין זה גיטין ד' ח ע"ב:

לעזי רש"י

פלדו"ן מתכת לפני שהוטבעה בה צורת מטבע.

מוסף רש"י

דבר תורה מעות קונות. ראה לעיל מו ב ולקמן לכאן.

רבינו חננאל (המשך)

קנה דבר הנקנה מיד ליד. ור' יוחנן אמר לך מיד למעוטי קרקע דלית ביה אונאה ובין מוכר ובין לוקח תרוייהו אית להו אונאה. ומותבינן לריש לקיש תנן ר' שמעון אמר כל שהכסף בידו ידו על העליונה ודייקינן מינה מדקתני כל שהכסף בידו הוא יכול לחזור בו לבדו ש"מ מוכר הוא שיכול לחזור בו ולא לוקח שאם נאמר גם הלוקח אם כספו בידו ופירות לא משך יכול לחזור בו הא [לא] צריכא למימר מכדי דמים לא נתן פירות לא משך במה יקנה פירות אלא על המוכר לבדו אמר ר' שמעון אם הכסף בידו והלוקח עדיין לא משך הפירות יד המוכר על העליונה. בשלמא אי אמרת מעות קונות וכיון שנתן הלוקח מעות קנו לו מעותיו. ומשום תקנה דלוקח שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה אוקמו רבנן הפירות ברשות המוכר עד שימשכם הלוקח משום הכי אמר ר' שמעון יכול מוכר למימר הואיל ואי מתניסו פירי לדידי מתניסו אכתי לדידי נינהו ולא זכה בהו לוקח הלכך אי בעינא למהדר הדרנא בי אבל לוקח מאי אית ליה למימר הא קנו לו מעותיו ומשום תקנה דידיה אוקמינהו רבנן לפירי ברשות מוכר

מרוקא למקניא [א] לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה קמ"ל למקניא ולא לקנויי ביה רב פפא אמר למעוטי מטבע ורב זביד ואיתימא רב אשי אמר [ב] למעוטי איסורי הנאה איכא דאמרי ביה אמר רב פפא למעוטי מטבע דכשר אמר רב זביד ואיתימא רב אשי למעוטי איסורי הנאה אבל [ג] מוריקא לא אצטריך: אסימון קונה את המטבע וכו': מאי אסימון אמר רב מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ מיתיבי [ד] אין מחללין מעשר שני על אסימון [ה] ולא על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ מכלל דאסימון לאו מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ וכי תימא פרושי קמפרש והא לא תנא הכי [ו] מחללין מעשר שני על אסימון דברי רבי דוסא וחכמים אומרים אין מחללין ושוין שאין מחללין על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ אלא אמר רבי יוחנן מאי אסימון [ז] פולסא ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן רבי דוסא ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד רבי דוסא הא דאמרן רבי ישמעאל מאי היא דתניא [1] וצרת הכסף בידך לרבות כל דבר הנצרר ביד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר [ד] לרבות [ח] כל דבר שיש עליו צורה: כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו וכו': [ט] אמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה סוף סוף מאן דשדא דליקה בעי שלומי אלא גזירה שמא תפול דליקה באונס אי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה טרח ומציל ואי לא לא מסר נפשיה טרח ומציל ריש לקיש אמר משיכה מפורשת מן התורה מאי טעמא דריש לקיש אמר קרא [2] וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך [י] דבר הנקנה מיד ליד ורבי יוחנן אמר מיד למעוטי קרקע דלית ביה אונאה וריש לקיש א"כ לכתוב קרא וכי תמכרו ממכר [כ] מיד עמיתך אל תונו או קנה למה לי שמע מינה למשיכה ור' יוחנן או קנה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [ל] וכי תמכרו ממכר אל תונו [מ] אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין תלמוד לומר או קנה אל תונו וריש לקיש תרתי גמר מיניה תנן [נ] ר"ש אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה מוכר הוא דמצי הדר ביה לוקח לא מצי הדר ביה [ס] אי אמרת בשלמא מעות קונות משום הכי מוכר מצי הדר ביה לוקח לא מצי הדר ביה אלא אי אמרת מעות אינן קונות לוקח נמי ליהדר ביה אמר לך ריש לקיש אליבא דרבי שמעון לא קאמינא כי קאמינא אליבא דרבנן בשלמא לריש לקיש היינו דאיכא בין ר' שמעון לרבנן אלא לרבי יוחנן מאי איכא בין ר"ש לרבנן איכא בינייהו דרב חסדא [ס] דאמר רב חסדא כדרך [ע] שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות ר"ש לית ליה דרב חסדא רבנן אית להו דרב חסדא תנן אבל אמרו מי שפרע מדור המבול הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו אי אמרת בשלמא מעות קונות משום הכי קאי באבל אלא אי אמרת מעות אינן קונות אמאי קאי באבל משום דברים ובדברים מי קאי באבל והתניא רבי

דלחייב באונסין עד שימשוך הלוקח קשיא לריש לקיש ואמר ריש לקיש אליבא דר' שמעון לא קאמינא דודאי מעות קונות סבירא ליה כי קאמינא לתנא קמא דסבר משיכה ותרוייהו המוכר והלוקח מצו הדדי כל זמן דלא משך. ואמר בשלמא לריש לקיש דאמר ת"ק סבר משיכה קונה מן התורה וכל זמן שלא משך שניהן יכולין לחזור בהן. ור' שמעון סבר מעות קונות ואם קבל המוכר מעות המוכר יכול לחזור בו ולא לוקח נמצאת חלוקתם ת"ק סבר משיכה קונה ור' שמעון סבר מעות קונות אלא לר' יוחנן דאמר ת"ק דבר תורה מעות קונות סבירא ליה ור' שמעון מעות קונות נמי סבירא ליה במאי פליגי. ופרקי' [דפליגי] בהא דרב חסדא דאמר כדרך שתקנו משיכה במוכר כך תקנו בלוקח ת"ק אית ליה דרב חסדא ור' שמעון לית ליה דרב חסדא ודייקינן מתני' דאבל אמרו כו' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות.

עין משפט נר מצוה

לה א ב מיי' פ"ה מהל' מכירה הל' ח ועי' בהשגות ומגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קלה סעיף ג ועיין בכ"מ:

לו ג ד מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ט [טוש"ע י"ד סי' שלח סעיף קלח]:

לז ה מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ו ופי"ג הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רכז סעיף ו:

לח ו מיי' שם פ"ג הל' ד והל' ה' סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קלח סעיף ו:

תורה אור השלם

1 וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
דברים יד כה

2 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יד

רבינו חננאל

במרוקא פי' מרוקא גרעינא של תמרה שמחליקין בה הפר הנייר. למיקניא לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה קמ"ל למיקנא ולא לאקנויי. רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע. דכשר לאפוקי איסורי הנאה. אבל מרוקא לא צריך דהא לית ביה מששא. הא דרב (ח) ושמואל דחריות הן ורב נחמן ורב פפא תרוייהו מודו במנא דקני. אסימון קונה את המטבע. מאי אסימון אמר רב מעות הניתנות סימן לבית המרחץ. פירוש מעות ידועות שרשום בהן שם בעליהן וכל עת שיכנס למרחץ נותן לבלן אחת מהן כדי שידע כמה פעמים נכנס ורחץ במרחץ ובאחרונה מוציא הבלן המעות הרעות הללו שניתנו לו בדרך סימן ומקבל כנגדן מעות יפות ונוטל הללו בעליהן. ומותבינן עליה אין מחללין מעשר שני על מעות הניתנות (ז) בסימן לבית המרחץ (מכלל דמחללין באסימון). ש"מ דאסימון אינו מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ. וכי תימא מפרש הוא והכי קתני אין מחללין על אסימון ומאי ניהו מעות הניתנות במרחץ והא לא תני הכי דתניא מחללין מעשר שני על אסימון דברי ר' דוסא וחכמים אומרים אין מחללין. ושוין שאין מחללין על המעות הניתנות בסימן למרחץ. אלא אמר ר' יוחנן מאי אסימון פולסא וזהו אסימון. ר' דוסא סבר לה כר' ישמעאל דאמר וצרת הכסף בידך לרבות כל דבר הנצרר. ואע"פ שאין עליו צורה מחללין עליו מעשר שני. מטלטלין קונין את המטבע ואין מטבע קונה מטלטלין אלא לקבל מי שפרע. כל המטלטלין קונין זה את זה והוא ששמו כל אחד מהן בפני עצמו בשומא ברורה ובדמים ידועים שאם לא יעמידו כל אחת מהן בדמים ידועים לא סמכי ולא מקנו להדדי. תלמוד ארץ ישראל ר' אבא בשם רב המחליף אמכורוקולין באמכורוקולין קנה. כריכות של יריעות נקראות בלשון יון אמכורוקולין: **מתני'** כיצד המטלטלין קונין את המטבע משך ממנו פירות ולא נתן לו מעות אין יכול לחזור בו. נתן לו מעות ולא משך פירות יכול לחזור בו אבל אמרו מי שפרע מדור המבול כו' אמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות אם גופו קונה מעות לא כל שכן מפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא תפול לו דליקה באונס אי אמרינן לא קני לוקח עד דמשיך ואכתי בחזקתיה דמוכר קיימי טרח ומציל ואי לא לא טרח ומציל. ריש לקיש אמר משיכה מפורשת מן התורה שנאמר או

ח) נ[כ]אורה ל"ל הא דרב ששת ושמואל דתוויהו הן ור"ע ור"פ תרוייהו מודו דבמנא הוא דקני. ט) אולי צ"ל אין מחללין מע"ש על אסימון ולא על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ ש"מ וכו'.

אמר ר' שמעון אע"פ שאמרו. לא גרסינן ר' שמעון בן אלעזר בפרק איזהו נשך (לקמן דף עד:) מוכח דהיינו ר' שמעון בן יומאי: **ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו.** ואם תאמר מאי קמ"ל רבא בברייתא נמי הכי קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו וי"ל דאשמועינן דאין רוח חכמים נוחה הימנו בר מינן דברים: **דברים ואיבא בהדייהו מעות קאי באבל.** ואם תאמר ודקאמרי לה מאי קאמרי לה וי"ל דהך ברייתא ר' שמעון היא דסבר מעות קונות אפילו לרש לקיש ולכך לדידיה כי איכא מעות קאי באבל והמקשה מדמה לרש לקיש דאין מעות קונות לרבנן לדברים בלא מעות לר' שמעון: **תשומת יד לא אהדריה קרא.**

הכי נמי לא היה צריך להחזיר עושק ובפגיל שוס דרשה אהדריה ומ"ת בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מב. ושם: ד"ה מאי) דאמר אמר ליה אנסת בתי ר' שמעון פוטר מקרבן שבועה אפילו עמד בדין מקרא דוכחא כו' יצאו אלו שהן קנס בשלמא לר' יוחנן דלא בעי משיכה אלא יחוד אבל אי יחוד אתי שפיר דגבי קנס לא יועיל יחוד אלא לרש לקיש דבעי נטלו וחזר והפקידו אצלו כיון שנטלו ממונא הוא ומה שייך לקנס וי"ל דלא קשה כלל דהתם ר' שמעון היא דאית ליה מעות קונות אפילו לרש לקיש ולא בעי אלא יחוד אבל קשה בהפלת שנו וסימת עינו מה צריך קרא למעט הא התם אינו פוטר אלא מטעם קנס דמאי יחוד שייך הכא יוצא לחרות וליכא למימר דמבעי ליה שיהא הפלת שנו וסימת עינו ויחד לו כלי על דמי עינו כדאמר במרובה (ב"ק דף עד. ושם) שיוצא בשן ונותן לו דמי עינו דהא מוקי לה התם כמ"ד דאין צריך גט שחרור ור' שמעון סבר בפרק השולח (גיטין דף מב:) דצריך גט שחרור ויש לומר דשפיר מקרי יחוד ששולח גופו שכובש בשעבודו ואינו משחררו: **בלן דלא מחסרא משיכה.** ואם תאמר והא מחוסר חזקה ויש לומר דשכירות קרקע נקנה בכסף כדאמר במרובה (ב"ק דף עט. ושם) ואם תאמר ומ"ל דדוקא בלן ויש לומר מדקאמר בסיפא משום שא"ל הכנס ורחוץ שהרי מרחץ פתוחה לפניך ואם תאמר וכי אתוחב ר' יוחנן ממתני' וי"ל דר' יוחנן מוקי לה בבלן נכרי אבל ספר נכרי בעי משיכה ורש לקיש ורבא סבירא להו דמיירי בבלן ישראל דומיא דרישא דקתני נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל דאיירי בנתנו לחבירו ישראל דבנכרי לא שייך מעילה: **והא** בעי למשך תספורת. מכאן אומר ר"ת דהסופר שהשכיר עצמו אם משכו ממנו קולמוס או תער שלו אין יכולין שוב לחזור בהם ואם תאמר מ"ש מפועל דיכול לחזור בו ויש לומר דפועל דוקא דכתיב ביה עבדי הם ולא עבדים לעבדים יכול לחזור בו ולא קבלן: **בספר** נכרי. ה"מ לשנויי הא מני ר"ש היא דבשמוך: **נתנה** לסיטון מעל. ואם תאמר ולוקמה בסיטון נכרי ויש לומר דסיטון הוא מוכר דבר לא דהיינו יין ושמן כדתנן בפרק הספינה (ב"ב דף פח.) הסיטון מקנה מדותיו

אחין דינר והב קונה טלית. דלגבי פירות הוי דהכא טובעא: (ה) **מ"מ.** כלומר אף לפי פורענות העתידה לבוא על החוזר: **כן הלכה.** שאין בית דין יכולין לעכב בידו: **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה אין דעתם נוחה עליהם הימנו על ידו: **אנו אין לנו.** קללה אחרת אלא אינו הגון בעיני חכמים: **קאי באבל.** משום דברים שבאו על כך לכלל מעשה אבל מעות לא קנו מדאורייתא. ונפקא מינה לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הוו קדושין דמדאורייתא קנייה ודיליה הוא לרש לקיש לא הוו קדושין: **מסייע לר"ל.** דמדאורייתא נמי לא קנו מעות להדיוט: **תשומת יד.** הלוואה ואמר רב חסדא כגון שיחד לו הלוה כלי עליה דהוי דומיא דפקדון דאילו כפר בהלוואה גרידתא לא מיחייב קרבן שבועה הואיל ואיתנה להולאה: **עשק.** שכר שכיר: **שיחד לו כלי נעשקו.** ואי לא לא מיחייב אכפירת שכר שכיר קרבן שבועה דלא מייחד ליה באפי נפשיה כפקדון וגזל ואבידה: **וכי אהדריה קרא.** להיפטרן לאחר שהודה כי יחטא ואשם: **לאו משום דמחוסר משיכה.** אותו כלי ולא קנאו מלוה: **מעושק דאהדריה קרא.** מכיון דאהדריה קרא לעושק דמחסר נמי משיכה לא אצטריך לאהדורי לתשומת יד דמעושק נילף ליה: **הכא במאי עסקינן.** עושק דאהדריה קרא משמעי דשנטלו שכיר לכלי ממנו וחזר והפקידו אצלו: **אי הכי.** דמאי דאהדר קרא מוקמת בדלא מחוסר משיכה הא נמי דמשיכה בעינן ליהדריה קרא נמי לתשומת יד ונוקמה בהכי: **אי אהדריה קרא לא הוה גמרינן לא תיובתא ולא סייעתא.** דר' יוחנן לוקמה בדלא משך ורש לקיש לוקמיה בשמשך: **השתא דלא אהדריה מסייע ליה.** דמדאהדריה לעושק ופקדון וגזל ואבידה ולא אהדריה קרא לתשומת יד איכא לאילף תשומת יד במחוסר משיכה ועשק כשמשך: **בהדיא מיהא לא אהדריה קרא.** שיהא חייב להשיבו ולהביא קרבן וכי הדר רבייה קרא דומיא דפקדון רבייה בשנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו: **נתנה.** לפרוטה של הקדש בשוגג: **נבלן.** בשכר שירחצנו בבית המרחץ: **מעל.** ואע"פ שעדיין לא רחץ: **ואמר רב** גרסינן: **דוקא בלן.** קתני דמעל הנותן משום דשכירות גמורה היא בנתינת הפרוטה ואין יכול לחזור בו שאין כאן מה למשוך אבל אם נתנה על דבר שיש בה מה למשוך הימנו לא מעל עד דמשיך: **הא בעי למשוך.** האי שוכר התספורת דבכל מידי דאית ביה מה למשוך לא קני עד דמשיך: **נכרי.** לא שייך ביה דין משיכה דמיד עמיתך כתיב (ויקרא כה): **קשיין אהדדי.** ספר אספר: **וכן אמר רב נחמן.** כר' יוחנן: **ובדקה לוי במתניתיה.** סיטון חנוני גדול ומוכר פירות הרבה לחנויים ענייש ונותנין לו המעות על יד על יד כשהם מוכרים ובתחלת הקנייה נותנין ערבון דמים מועטין על הכל: **מעל.** אע"ג דלא משך כל הפירות שהרי הרבה פוסק עמו בבת אחת: אלא

אמר ר' שמעון אע"פ שאמרו: רבי שמעון אומר [א]אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו [ב]והנושא ונותן בדברים לא קנה [ג]והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו דברים ואיבא בהדייהו מעות קאי באבל דברים וליבא בהדייהו מעות לא קאי באבל [ד]אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לריש לקיש קרא דכתיב [ה]וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו עשק א"ר חסדא כגון שיחד לו כלי לעשקו וכי אהדריה קרא כתיב [ו]והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו ואילו תשומת יד לא אהדריה מאי טעמא לאו משום דמחסרא משיכה אמר ליה רב פפא לרבא אימא מעושק הוא דהדר קרא הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו [ז]וחזרו והפקידו אצלו היינו פקדון תרי גוני פקדון אי הכי תשומת יד נמי ליהדריה ולוקמיה כגון שנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו אי אהדריה קרא לא תיובתא ולא סייעתא השתא דלא אהדריה קרא מסייע ליה ותשומת יד לא אהדריה קרא והתניא אמר ר' שמעון מנין ליתן את האמור למעלה למטה דכתיב [ח]או מכל אשר ישבע עליו לשקר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב לרבות תשומת יד להישבון בהדיא מיהא לא אהדריה קרא מתניתא מנלן [ט]דתניא [י]נתנה לבלן מעל ואמר רב דוקא בלן הוא דלא מחסרא משיכה [יא]אבל מידי אחריתא דמחסרא משיכה לא מעל עד דמשיך והתניא נתנה לספר מעל וספר הא בעי לממשך תספורת [יב]הכא במאי עסקינן בספר נכרי דלאו בר משיכה הוא תניא נמי הכי [יג]נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומנות לא מעל עד דמשך קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן בספר נכרי כאן בספר ישראל ש"מ וכן אמר רב נחמן דבר תורה מעות קונות ובדקה לוי במתניתיה ואשכח נתנה לסיטון מעל אלא

בו אין רוח חכמים נוחה הימנו וי"ל דאשמועינן דאין רוח חכמים נוחה הימנו בר מינן דברים: **דברים ואיבא בהדייהו מעות קאי באבל.** ואם תאמר ודקאמרי לה מאי קאמרי לה וי"ל דהך ברייתא ר' שמעון היא דסבר מעות קונות אפילו לרש לקיש ולכך לדידיה כי איכא מעות קאי באבל והמקשה מדמה לרש לקיש דאין מעות קונות לרבנן לדברים בלא מעות לר' שמעון: **תשומת יד לא אהדריה קרא.**

הכי נמי לא היה צריך להחזיר עושק ובפגיל שוס דרשה אהדריה ומ"ת בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מב. ושם: ד"ה מאי) דאמר אמר ליה אנסת בתי ר' שמעון פוטר מקרבן שבועה אפילו עמד בדין מקרא דוכחא כו' יצאו אלו שהן קנס בשלמא לר' יוחנן דלא בעי משיכה אלא יחוד אבל אי יחוד אתי שפיר דגבי קנס לא יועיל יחוד אלא לרש לקיש דבעי נטלו וחזר והפקידו אצלו כיון שנטלו ממונא הוא ומה שייך לקנס וי"ל דלא קשה כלל דהתם ר' שמעון היא דאית ליה מעות קונות אפילו לרש לקיש ולא בעי אלא יחוד אבל קשה בהפלת שנו וסימת עינו מה צריך קרא למעט הא התם אינו פוטר אלא מטעם קנס דמאי יחוד שייך הכא יוצא לחרות וליכא למימר דמבעי ליה שיהא הפלת שנו וסימת עינו ויחד לו כלי על דמי עינו כדאמר במרובה (ב"ק דף עד. ושם) שיוצא בשן ונותן לו דמי עינו דהא מוקי לה התם כמ"ד דאין צריך גט שחרור ור' שמעון סבר בפרק השולח (גיטין דף מב:) דצריך גט שחרור ויש לומר דשפיר מקרי יחוד ששולח גופו שכובש בשעבודו ואינו משחררו: **בלן דלא מחסרא משיכה.** ואם תאמר והא מחוסר חזקה ויש לומר דשכירות קרקע נקנה בכסף כדאמר במרובה (ב"ק דף עט. ושם) ואם תאמר ומ"ל דדוקא בלן ויש לומר מדקאמר בסיפא משום שא"ל הכנס ורחוץ שהרי מרחץ פתוחה לפניך ואם תאמר וכי אתוחב ר' יוחנן ממתני' וי"ל דר' יוחנן מוקי לה בבלן נכרי אבל ספר נכרי בעי משיכה ורש לקיש ורבא סבירא להו דמיירי בבלן ישראל דומיא דרישא דקתני נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל דאיירי בנתנו לחבירו ישראל דבנכרי לא שייך מעילה: **והא** בעי למשך תספורת. מכאן אומר ר"ת דהסופר שהשכיר עצמו אם משכו ממנו קולמוס או תער שלו אין יכולין שוב לחזור בהם ואם תאמר מ"ש מפועל דיכול לחזור בו ויש לומר דפועל דוקא דכתיב ביה עבדי הם ולא עבדים לעבדים יכול לחזור בו ולא קבלן: **בספר** נכרי. ה"מ לשנויי הא מני ר"ש היא דבשמוך: **נתנה** לסיטון מעל. ואם תאמר ולוקמה בסיטון נכרי ויש לומר דסיטון הוא מוכר דבר לא דהיינו יין ושמן כדתנן בפרק הספינה (ב"ב דף פח.) הסיטון מקנה מדותיו

ויין ושמן של נכרים אסור דהא ברייתא מתניתא קודם [ג] שהתיר ר"י נשיאה השמן ור"ת פוסק הלכה כר' יוחנן אע"ג דרבא קאמר קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל [ד]היינו לכאורה אבל אפשר לשנויי כר' יוחנן ומתני' נמי מוקים לה בבלן נכרי כדפרי' ואין ראיה מדלא חשיב לה רבא בפ' החולץ (יבמות דף לו. ושם) בהדי ג' מילי דהלכה כרש"ל ולא משמיה דרש"ל אלא משמיה דרב"ב דבכורות (דף יג.) משמיה דר' אושעיא קאמר דמשיכה קונה ולא מעות ולא חשיב אלא הנהו דאמר משמיה דנפשיה דלא חשיב נמי הא דאמר ריש לקיש משמיה דלוי סבא ד) אינה לשחיטה אלא לנסוף אע"ג דרבא גופי' ס"ל הכי בתמיד נשחט (פסחים דף סג.) ובפרק ב' דזבחים (דף ל. ושם) אבל יש לדקדק דהלכה כר"י דרב נחמן דהלכתא

מסורת הש"ס

(ה) [תוספ' פ"ג] לקמן מט. [ע"ש] ודף עד:, ב) מעילה כ, ג) [ע"ז לו.], ד) [חולין כט:],

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מכל מקום. נ"ב ע"ל פרק לאחוז נשך דף עד:

גליון הש"ם

גמ' אמר רבא קרא ומתני'. כעין זה בגיטין דף מח ע"א: שם וחזרו והפקידו. עיין לקמן דף נד ע"ב תוס' ד"ה מוסיף מומס: תוס' ד"ה תשומת יד וכו' דהא מוקי לה התם בגיטין דף מב כל"ל: ד"ה והא וכו' וי"ל דפועל דוקא. להדיא מתלקים כן לקמן דף עז ע"א ופע"ק: ד"ה נתנה וכו' היינו לבאורה. עיין גיטין דף מח ע"א תוס' ד"ה אי:

רבינו חננאל

אמר רבא קרא ומתניתא מסייעא לריש לקיש קרא דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד כגון אדם שנושה בחבירו מנה וייחד לו כלי להיפרע ממנו הלוואתו ולא משכו המלוה. בגזל כמשמעו. או עשק את עמיתו וחזר והודה לו וייחד לו כלי להיפרע ממנו העשק שעשקו ומדחזינן דאוהר רחמנא להשיב הגזל העשק והפקדון שנאמר והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ותשומת יד לא אוהר רחמנא לאהדורי ש"מ דכיון דלא משך ליה להחזיר כלי לא קנאו ולפיכך לא חייבתו התורה להחזירו למלוה. ודחי' וממאי דלמא לעולם אע"ג דלא משך קנה וכיון שהעשק ותשומת יד שניהן ייחד לו כלי הם הזהיר להחזיר העושק והוא הדין לתשומת יד כי דינם אחד הוא. ואמרי' אינן שוין שהעושק ייחד לו כלי להיפרע ממנו העושק שעשקו ומסר לו אותו הכלי וחזר העשוק והפקידו אצלו דאי לא תימא הכי היינו גזל אלא לאו שמע מינה כדאמרי'. אי הכי היינו פקדון ומשנינן תרי גווני פקדון חדא דמפקיד מדליה גביה וחדא דיהיב ליה העושק מדיליה כגון משכון וחזר והפקידו אצלו וכשתבעו כפר בו. ואקשי' וכי תשומת יד לא אהדריה קרא והתני' מנין ליתן את האמור למעלה והוא הפסוק כולו שכ' וכחש בעמיתו וגו' לתתו למטה בזה שכ' והשיב את הגזלה וגו' ת"ל מכל אשר ישבע עליו לשקר כלל כל הכתוב כל מה שתבעו וכחש ונשבע בו חייב (להשביעו) [להשיבו] ונמצאת גם תשומת יד בכלל מכל אשר ישבע עליו לשקר והזהירה תורה והשיב. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לרבות תשומת יד להישבון. ומשנינן אין כדקאמרת

עין משפט נר מצוה

לט א ממי' פ"ז מהל' מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רל סעיף ו:
מ ב ממי' שס פ"ו הל' ו ופ"ז שס הל' ח סמג שס טוש"ע מ"מ סי' קפט:
מא ג ממי' שס פ"ז הל' ח ועי' שס סמג שס טוש"ע מ"מ סי' רל סעיף ז [וסעיף יא בהג"ה]:
מב ד ממי' פ"ו מהל' מעילה הל' ט:
מג ה ו ממי' שס הל' י:
מד ז ממי' שס הל' ט:

תורה אור השלם

1 נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֹת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ:
ויקרא ה כא
2 וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשַׁם וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הֻפַּקַּד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא:
ויקרא ה כג
3 אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לַשָּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשָׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתֶּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ:
ויקרא ה כד

רבינו חננאל (המשך)

מיהו לא אהדריה קרא בהדיא כלומר בפי' כמו הגזל והפקדון לא אזהר ביה רחמנא השבה בתשומת יד. מתניתא דתנן בפ' הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש וכו' נתנה (ללבן) [לבלן] אע"פ שלא רחץ מעל שהוא אמר לו הרי המרחץ לפניך היכנס ורחוץ ואמר רב בלן דוקא לא בעי משיכה דלאו בר משיכה הוא. אבל מידי דבר משיכה הוא לא מעל עד שימשוך איני והתנן נתנה לספר מעל והא ספר בעי למימשך תספורת. ואוקימנא בספר נכרי דנכרי ליתיה בדינא ה) דלא קני אלא בההיא משיכה. אמר רב נחמן בר יצחק דבר תורה מעות קונות ובדקה לוי במתניתיה [ואשכח] נתנה לסיטון מעל ואע"ג דלא משך פירות דאי לא תימא הכי אי משך צריכא למימר דמעל הא ודאי הוציאה אלא כיון שנתנה למוכר התבואה מיד מעל קשיא לריש לקיש. ומשני הא מני ר' שמעון היא ואנא דאמרי דלא כר' שמעון. שמעינן מהא דתני ר' שמעון טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית דדהבא טיבעא הוי. אליבא דמאן דסבר דהבא טיבעא הוי קתני לה ואין הלכה כר' שמעון דקיימא לן כסתם מתניתין דתנן הזהב קונה את הכסף אלמא דהבא פירי הוי ומיקני בחליפין בלא אגב קרקע בין במתנה בין כל משא ומתן וכן הלכה זה פירוש הגאון ז"ל.

ה) פוטי ל"ל דנכרי ליתיה בדינא דמשיכה ולא קני אלא בההיא פרוטה.

עין משפט
נר מצוה

מה א מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ד:
מו ב מיי' שם מהל' ו ופ"ח שם הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ו וסי' קל סעי' י:
מז ג מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ד וי' בהגאות ומגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' כ סעיף יא:
מח ד מיי' שם פ"ח הל' ו [והל' ב] סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קל סעיף י:
מט ה מיי' פ"ט מהל' שמיטין ויובל הל' יד סמג עשין קמט ולאוין עד טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף יב ועיין בכ"מ:

רבינו חננאל

אבל מי שפרע מדור המבול וכו'. אביי אמר אודועי מודעינן לי' דההוא גברא מיחייב לשמים. רבא אמר מילט לייטינן ליה בשמיה. וק"ל כרבא. מדאמר ליה ר' יוחנן לר' חייא בר יוסף הב ליה ואי לא קביל עלך מי שפרע שמעינן מר' יוחנן תרתי עובדא. חד מילט לייטינן ליה וחד ערבון כנגד כולו הוא קונה. איתמר ערבון רב אמר כנגדו הוא קונה ור' יוחנן אמר כנגד כולו הוא קונה. ומותבינן לי' לרב מהא דתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בך ערבוני מחול לך וכו' עד ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו. אמר רשב"ג במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון התם אמרינן דיו שיקנה כנגד ערבונו אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ונתן לו מהן ת"ק זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים. מדאותבינן מינה לרב ש"מ דהני ת"ק זוזי ערבון נינהו וקתני קנה הכל ואמרינן מאי לאו הוא הדין למטלטלי דאי יהיב עלה ערבון סתם ולא פריש ערבוני יקון קנה ההוא מטלטלא כולה קשיא לרב ופריק רב לא במקרקעא קנה הכל במטלטלא לא קנה אלא כנגד ערבונו. ומאי שנא מקרקעא ממטלטלא. ומשנינן קרקע דקני ליה בכספא לגמרי כדתנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף וכו' גם בתחו עליו ערבון סתם קנה כולו אבל מטלטלא דכספא לא קנה לה לגמרי כדתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ולא אמרינן דקני לה בכספא אלא לקבולי עליה מי שפרע גם בתחו ערבון סתם עליה לא קנה [אלא] כנגד ערבונו לקבל עליה מי שפרע. ודין זה עתיד אני לפרשו בפ' השוכר את האומנין פי' יפה כי שם מקומו. ואמרינן לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אף על פי שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט ואם לאו משמט דייקינן דהאי אינו משמט דקאמר רשב"ג בכולו קאמר והוא הדין לערבון. ור' יוחנן כרשב"ג. ורב כרבי יהודה הנשיא. ודחי' לא וכו' ופשוטה היא. וקיימא לן כר' יוחנן דאמר ערבון כנגד כולו הוא קונה.

דהלכתא כוותיה [1] בדיני ס"ל כוותיה וכן רב הונא ס"ל כר' יוחנן דאמר דמכור לי בחלו קנה ואמרינן לעיל (דף מז.) דסבר מעות קונות כר' יוחנן וכן רב חסדא דאמר לעיל (שם:) כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו בלקוחות מ"כ סבר מעות קונות כר' יוחנן דלריש לקיש דאורייתא היא ולא תקנה והדאמר פרק קמא דקדושין (דף יד: ושם ד"ה הואיל) אשכחן נכרי דכל קניינו של נכרי בכסף משמע דהוי כרש לקיש דאית ליה פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) לעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף דלר' יוחנן כל קניינו של נכרי במשיכה מפרש ר"ת דהכי פירושו אשכחן נכרי הואיל וכל קניינו של נכרי בעבד עברי בכסף ולא בשטר דשטר ילפינן בעבד עברי מאמה העבריה והא לא שייך בנכרי ואע"ג דבפ' השולח (גיטין ד' לח. ושם) אמרי' דנכרי קונה ישראל בחזקה היינו דוקא בחזקה של כיבוש במלחמה דאפיק ליה מויאב ממנו שבי והא דאמר בפרק במה דע"ז (דף סג. ושם ד"ה בזונה) בזונה כותית עסקינן דלא [2] מחסרא משיכה היינו כרש לקיש דלר' יוחנן מתרץ תירוצים אחריים דמשני התם ואיבעית אימא כגון דקאי בחליצה אבל קשה דהתם (ד' עא.) אמר [3] מרימר משיכה בנכרי קונה ורב אשי אמר משיכה בנכרי אינה קונה אלמא רב אשי דגדול בחכמה ובמנין והוא בתרא סבר כרש לקיש וכן סבר רב אשי פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) וה"ל חייס מפרש דלא קשה לא מקדושין (דף יד:) ולא מע"ז (דף עא.) דאפשר דלרבי יוחנן מעות קונות בנכרי כמו בישראל וכן יסבור רב אשי ולא ידרשו כמאן דדרש בבכורות בפרק שני לעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה אלא ידרשו לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לנכרי דאיכא נמי מאן דדרש התם הכי ויסבור דגזל הכנעני אסור דפלוגתא דתנאי איכא בפרק המקבל (לקמן דף קיח:) ובהגוזל [4] (קמא) (ב"ק דף קיג:) איתא נמי דסבר דגזל הכנעני אסור דאי סבר דגזל כנעני מותר לא הוה צריך קרא למישרי אונאתו ולפי זה אתי נמי שפיר דלא תקשה דרב חסדא אדרב חסדא דאית ליה הכא כר' יוחנן ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) משני אמר רב נחמן בר רב [5] חסדא אמר רב חסדא בזונה כותית דלא מחסרא משיכה והיינו כרש לקיש ולפי מה שפירש' אתי שפיר כר' יוחנן אך קשה דאם כן תקשה להו מתני' דנתנה לבן דליכא לאוקמה בבן נכרי ולא בבן ישראל דמשמע דוקא בן אבל ספר עד שימשוך [6] ולפיכך משיכה אינה קונה לא בנכרי ולא בישראל [א] ועוד דבהגוזל בתרא (ב"ק דף קיג:) משמע קצת דרב אשי סבר דגזל כנעני מותר דקאמר רב אשי הוה קאזיל באורחא חזי שבשא דגופנא תליא לבר ותלו ביה קטופי א"ל לשמעיה זיל חזי אי דכנעני היינו זיל אייתי לי שמע ההוא כנעני א"ל דכנעני מי שרי א"ל כנעני שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי משמע דסבר גזל כנעני מותר ובשביל ששמע הכנעני הוה מתרץ דבריו וי"ל דרב אשי הדר ביה כדהוכיח לו רבינא כדבעי מינה דמשיכה בנכרי קונה דמסיק ש"מ משיכה בנכרי קונה ש"מ ואע"ג דממילתיה דר' יוחנן גופיה מוכח לה מ"מ אי לאו דשמיעא ליה לרבינא דרב אשי סבר להך דר' יוחנן לא הוה מייתי ליה מייה ומסתמא מהיא דפרק שני דבכורות נמי הדר ביה ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) ל"ג רב חסדא בזונה כותית ואית ספרים דלא גרסי ליה [7]: **בעושה** מעשה עמך. לא מקרי אלא אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחנם כי אם לקללו על המקח הזה במי שפרע: **רבי** חייא ברבי יוסף בר אודועי הוא. דהיה יודע מתניתין אלא היה רוצה לקבל לעוותא קודם שיפסיד היוקרא: **אכפול** לך ערבונך. אינו אומר שיחזיר לו כפלים במעות דא"כ למה יקנה המקח לר"י כנגד ערבונו אלא אומר אכפול לך במקח שיתן לו כפלים מן המקח כנגד המעות שנתן לו ר"י אומר דיו אם קונה המקח על כרחו של מוכר כנגד מעות שנתן אבל הלוקח אם ירצה לא יקח כי אם מעות כי יאמר איני חפץ במעט מקח: **בזמן שא"ל ערבוני יקון.** רשב"ג מפרש דפליגי ר"י ורבי יוסי שלא נתן לו אותם מעות בתורת פריעה אבל אם נתן לו אותם מעות בתורת פריעה קנה ומחזיר השאר לר"ע היינו דלא כרב ופרש"י ערבוני יקון שאמר שיקנה לו ערבונו כנגד כל המקח תימה דהא עדיף מנתן לו בתורת פריעה דקנה הכל כיון שפירש בהדיא שיקנה הכל ואם נפרש ערבוני יקון כנגד ערבונו לבד יקנה לו מן המקח א"כ לר' יוסי אמאי כופל לו ערבונו לכן י"ל שלשון ערבוני יקון משמע שערבוני יהיה קנוי לך אם אחזור בי וגם משמע יקון שיהא קונה לו במקח שויו יותר מכדי הערבון אם אחזור בך דהיינו כאילו א"ל בהדיא תכפול לי ערבוני: מודה

אלא קשיא לריש לקיש אמר לך ריש לקיש הא מני ר' שמעון היא: אבל אמרו מי שפרע כו': איתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה רבא אמר [8]מילט לייטינן ליה אביי אמר אודועי מודעינן ליה דכתיב [1]ונשיא בעמך לא תאור רבא אמר מילט לייטינן ליה דכתיב [9]בעמך בעושה מעשה עמך אמר רבא מנא אמינא לה דר' חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא לסוף אייקר מלחא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זיל הב להו ואי לא קביל עליך מי שפרע ואי אמרת אודועי מודעינן ליה רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא ואלא מאי מילט לייטינן ליה רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן אלא רבי חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה הוא סבר כנגדו הוא קונה ואמר ליה ר' יוחנן כנגד כולו הוא קונה [2]אתמר ערבון רב אומר כנגדו הוא קונה ורבי יוחנן אמר [3]כנגד כולו הוא קונה מיתיבי [4]הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אמר לו אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר [5]אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר ר' שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון [6]אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ופרע לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים מאי לאו הוא הדין למטלטלין בדסתמא קני להו לכולהו לא מטלטלין בדסתמא לא קני ומאי שנא קרקע דבכספא קני ליה ממש קני ליה לכולה מטלטלי דלא קני אלא לקבולי מי שפרע לא קני ליה כוליה לימא כתנאי [7]המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה השמיטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל ר' יהודה הנשיא אומר [8]אם היה משכון כנגד הלוואתו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר רשב"ג אילימא כנגדו מכלל דר' יהודה הנשיא סבר להך פלגא נמי משמט אלא

אלא קשיא. הך מתני' דלוי לריש לקיש: ר' שמעון היא. דאמר במתני' לוקח לא מלי הדר ביה דקסבר מעות קונות: **מודעינן ליה.** דע שאם תחזור סופך להפרע ממך: **בעושה מעשה עמך.** בעמך דרשינן הכי והאי לאו עושה מעשה עמך הוא דכתיב (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב: **אייקר מלחא.** ולא לחזור: **בר אודועי הוא.** בתמיה. וכי היה צריך להודיעו שהוא נפרע מן השקריים והלא תלמיד חכם היה: **ערבון.** מקצת המעות נתן לו על פיסוק מרובה: **הוא סבר כנגדו הוא קונה** (א). אי מכירת קרקע הוא שנקנית בכסף קונה קנין גמור ואי מכירת מטלטלין הוא קונה כנגדו להתחייב במי שפרע: **ור' יוחנן אמר כו'.** בקרקע לקנין גמור ובמטלטלין לקבל מי שפרע: **הנותן ערבון.** לא דמי להיא דלעיל דזה אינו פרעת מקצת מעות שקורין אייר"ש אלא ערבון ומשכון לקנוס את החוזר בו פרמנינ"ן בלע"ז: **רבי יוסי לטעמיה דאמר.** בגבא בתרא בפרק גט פשוט (דף קסח.): **אסמכתא קניא.** הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקייס תנאו יתן כך וכך: **דיו שיקנה כו'.** לא זה ימחול ולא זה יכפול אלא לא זה ולא זה יכולין לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון וחוזרים על השאר: **בד"א.** שאינו קונה אלא כנגד ערבונו: **בזמן שאמר לו ערבוני יקון.** יקנה שלא נתנו לו בתורת תחילת פירעון והשאר עליו מלוה אלא בתורת שערבון זה יקנה את הכל והא לאו מלתא היא: **אבל מוכר לו כו'.** ונתן לו מהן ה' מאות זוז לשם תחילת פירעון או סתם קנה כו'. וההיא דאיפלגו בה רב ורבי יוחנן כי האי גונא הוא שזה הערבון תחילת הדמים הפירעון של פיסוק כי יהב ליה סתם: **מאי לאו.** כי היכי דאמר רשב"ג בקרקע הקנוי בכסף לגמרי דמכי יהיב ליה מקצת מעות סתם קנה לגמרי והוא הדין למטלטלי הקנויים בכסף לענין מי שפרע בסתמא קני ליה ערבון לכוליה לחייבו במי שפרע: **לא קני ליה כוליה.** לקבל מי שפרע אם נתן לו כנגד ערבונו: **ומאי שנא.** מטלטלין לענין מי שפרע מקרקע לענין קנין גמור. ומשנינן קרקע דיפה כח הכסף בקנייתה לקנות לגמרי קנין גמור מלחזור יפה נמי כח מקצת פריעתו לקנות הכל אבל מטלטלין שהורע הכסף בהן דאי פרע הכל לא קני אלא לקבל מי שפרע בסתמא נמי לא קני פרעון מקצת לכולו לקבל מי שפרע על השאר אלא כנגד הערבון: **המלוה על המשכון.** אין שביעית משמטת אלא קרקע ביה לא יגוש [9] שהרי אינו תובעו כלום: **אלא פלג.** חלי החוב: **אינו משמט.** לקמן מפרש לה: **אילימא.** דאינו משמט כנגד חלי החוב שהוא תופס משכון עליו אינו משמט אבל משמט הוא השאר: **מכלל דר' יהודה הנשיא.** אתא למימר דכיון דאינו משכונו כנגד הלוואתו משמט כל החוב בתמיה: אלא

מסורת הש"ס

(א) [לקמן סב. ב"ק לד:] סנהדרין דף פט. [ובמות כב: בבא בתרא ל. מכות ח:], (ב) בס"י ואתמר, (ג) לקמן דף מז:, (ד) [לקמן סו. ב"ב קמח. קנב. נדרים מ:], (ה) שבועות מד:, (ו) [בבכורים טו], (ז) [כתובות יג.], (ח) [שם אימא קניא], (ט) [ל"ל אמימר], (י) [ל"ל בתמלא], (כ) [ועתק כל"ן], (ל) [ולפירושו כל"ל], (מ) [ועי' בע"ז סב. תד"ה בזונה],

תורה אור השלם

1 אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר:
שמות כב כז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא סבר כנגדו הוא קונה לקבל מי שפרע ולא קנה כל הפיסוק והוא היה חפץ ליתן כנגד מה שקיבל וחזרה בו על השאר הס"ד ואח"כ מה"ל כנגדו הוא קונה אי מכירת קרקע:

הגהות הגר"א

[א] בתוס' (סד"ה בע"א) ועוד דבהגחל בתרא כו'. נ"ב עתוס' וה"ל"ש שם שמילו:

לעזי רש"י

איי"ש [איריי"ש]. ערבון. פרמנינ"ן [פירמנצ"א]. משכון.

מוסף רש"י

אסמכתא. היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לגנא ופעמים שמגמתין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחברו דבר על מנת שיעשה דבר לעמיתך וסומך גלגו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע הזמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.). **במה דברים אמורים.** שיכול לחזור בו ולא יטול זה אלא כנגד תעמיתו, בזמן. שנתנו לו בתורת ערבון ולא בתורת תחלת פרעון, שאמר לו ערבוני יקון. יקנה הכל, והאי לא אזיל גייה למכור לו כל הקרקע בכך (לקמן עז:). **אבל.** נתנו לו בתורת פרעון הוו להו השאר מלוה עליו (שם). **קנה.** הקרקע כולו, ומחזיר לו את השאר כו' (שם). **המולה את חבירו על המשכון.** אין שמיטה מפקעתו, דאין כאן משום לא יגוש שהרי אינו נוגשו (שבועות מד:). **אינו משמט.** לקמן מפרש אי בהוהוא פלגא קאמר אי בכוליה חוב קאמר (שם). **אילימא כנגדו.** הוא דאינו משמט, דלהוהוא פלגא מיהא הוי משכון (שם). **מכלל דר' יהודה הנשיא.** דפליג עליה דאמר אם אין משכון כנגד חובו משמט, אלמא נמי משמט, דאפילו הוהוא פלגא דכנגדו לא חשיב משכון ומשמטא ליה שביעית (שם).

אלא משכון דתפס. למאי תפס אם לא להיות משכון תחת שוויו **ובהיא מיהא לא קריגא ביה לא יגוס: אינו משמט בכולו.** כלומר אינו משמט כלל: **מכלל דר' יהודה הוא:** קושיא הוא: **נמאי דנקיטא וזוזי הב לה.** ואי לא מקבלת מי שפרע: **ואידך.** המותר: **דבריס נינהו.** בלא מעות. רב לטעמיה דאמר כנגדו הוא קונה: **הין בכלל איפה.** שהרי י"ב לוגין ואיפה שלשה סאין שהן ע"ב לוגין: **אלא שיהא הן שלך הוא.** כלומר כשאתה מדבר הן אי לאו קיים דבריך והלדך אותם: **שלא ידבר אחד בפה הוא.** בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה: **אבל אמרו חכמים הוא.** סיפא קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו. אלמא יש בהן משום מחוסרי אמנה: **פנאי היא.** דלשכחן רבי יוחנן בן מתיא דפליג: **מעשה בר' יוחנן הוא.** משנה היא בהשוכר את הפועלים שהוא את בנו לחזור בתנאו עד שלא יתחילו המלאכה ולפסוק להם מזונות קליס: **לא סמכא דעתייהו.** על דברי הבן: **מימר אמר קמיה.** כבר הודיעו מה פסק לנו ונתרלה: **מי אמר רבי יוחנן הכי.** היש בדבריס משום חסרון אמנה: **יכול לחזור בו.** וקשיא לן יכול פשיטא דהא לא משך ואין כח בב"ד לכופו: **אלא.** ולאי על כרחך מותר לחזור בו קאמר ואשמעינן דאפילו חסרון אמנה ליכא: **מודה ר' יוחנן במשנה מועטת.** שאין מותר לחזור משום דסמכא דעתיה דמקבל אדיבוריה וכי אמר מותר לחזור בו בתנה מרובה קאמר דלא סמכא דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה: **לבן לוי.** כל לוי קרוי בן לוי: **כור מעשר יש לך בידי.** שעשרתי מפירותי ואתננו לך: **תרומת מעשר.** שהלוי מפריש מעשר לכהן מעשר מן המעשר: **משום הכי רשאי.** שיש לו לסמוך על מה שכתוב (נחמיה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא יתנו בלוי אחר והא מתנה מועטת היא שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה שהיה בידו מתחילה לתת לכל בן לוי שירצה: **אין לו עליו.** אין לו לבן לוי לאשון על ישראל זה: **אלא תרעומת.** שהבטיחו בתוחלת נכזבה: **אלא ש"מ בדלא נטלו.** ויש בדבריס משום חסרון אמנה: **אפילו שומר חנם נמי לא הוי.** ואפילו פשעו בשמירתן פטורין: **והא בעי לקבולי כו'.** ולאמא לא הוי מקבל ואשתכח דזוזי דידיה הוו: **הכי נמי.** אם משלם השומשמין אם יקבל מי שפרע: **בדידי הוה עובדא.** אותו מעשה דשומשמין על ידי היה ולא כן היה שאילו קיבלתים לתת השומשמין לא הייתי חוזר בי בכל חלקו של עולם ולא על כן באנו לדין אלא כך היה:

אלא משכון דנקיט למה ליה אלא לאו שמע מיניה מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אינו משמט בכולו ומאי משמט דקאמר רבי יהודה הנשיא [א]להך פלגא דלא נקיט עליה משכון ובהא קמיפלגי דרבן שמעון בן גמליאל סבר כנגדו כולו הוא קונה ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו הוא קונה לא מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל להך פלגא דנקיט עליה משכון מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר להך פלגא דנקיט עליה משכון נמי משמט אלא משכון דנקיט למה ליה לזכרון דברים בעלמא רב כהנא יהבו ליה זוזי אביתנא לסוף אייקר כיתנא אתא לקמיה דרב אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו ואידך דברים נינהו ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה דאיתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה [ב]ורבי יוחנן אמר [ג]יש בהם משום מחוסרי אמנה מיתיבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה תלמוד לומר [1]הין צדק והלא הין בכלל איפה היה אלא לומר לך [ד]שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק אמר אביי ההוא [ה]שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב מיתיבי [ו]ר' שמעון אומר אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו תנאי היא דתנן [ז]מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד ואי ס"ד דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה היכי אמר ליה זיל הדר בך שאני התם דפועלים גופייהו לא סמכא דעתייהו מאי טעמא מידע ידעי דעל אבוה סמך אי הכי אפילו התחילו במלאכה נמי התחילו במלאכה ודאי סמכי דעתייהו אמרו מימר אמר קמיה דאבוה וניחא ליה ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו יכול פשיטא אלא [ח]מותר לחזור בו אמר רב פפא [ט]ומודה רבי יוחנן [י]במתנה מועטת דסמכא דעתייהו הכי נמי מסתברא דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן [יא]ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר ביה משום הכי רשאי אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי אישתכח דקא אכיל טבלים הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אי הכי אימא סיפא נתנו לבן לוי אחר [יב]אין לו עליו אלא תרעומת ואי סלקא דעתך כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אמאי אין לו עליו אלא תרעומת כיון דמשכיה ממונא אית ליה גביה אלא לאו שמע מינה [יג]בדלא נטלו שמע מינה ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי לסוף אייקר שומשמי הדרן בהו ואמרו ליה לית לן שומשמי שקול זוזך לא שקיל זוזיה איגנוב אתו לקמיה דרבא אמר ליה כיון דאמרי לך שקול זוזך ולא שקלית לא מבעיא שומר שכר דלא הוי אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי אמרו ליה רבנן לרבא [יד]והא בעי לקבולי עליה מי שפרע אמר להו הכי נמי אמר רב פפי אמר לי רבינא לדידי אמר לי [טו]ההוא מרבנן ורב טבות שמיה ואמרי לה [טז]רב שמואל בר זוטרא שמיה דאי הוו יהבי ליה כל חללא דעלמא לא הוי קא משני בדבוריה בדידי הוה עובדא ההוא יומא אפניא דמעלי שבתא הוה והוה יתיבנא ואתא ההוא גברא וקאי אבבא אמר לי אית לך שומשמי לזבוני

אמרי

מודה רבי יוחנן במתנה מועטת. ויוקר נמי הוי כמו מתנה מועטת: **וחזר והפקידו אצלו.** ה"מ למפרך לי הכי ממאי למימרא אלא דבלאו הכי פריך שפיר מסיפא: **אלא אפי' שומר חנם נמי לא הוי.** [1]והא דאמר בפרק האומנין (לקמן דף פ:) טול שלך והבא מעות שומר חנם היינו משום דמעיקרא היה שומר שכר וכשא"ל טול שלך לא נסלק עצמו לגמרי משמירה קאמר אלא שלא יהיה שומר שכר: [2]**כל הא ביתא** קמך **לא מבעיא כו'.** והא דאמר בפרק הפרה (ב"ק דף מז: ושם) הכניס ברשות בעל החצר חייב ר' אומר עד שיקבל עליו בעל החצר שמירה י"ל דשמעתין אתיא כרבי דשמואל התם פסיק הלכתא כרבי ואע"ג דרב התם פסיק הלכתא כתנא קמא קיימא לן כשמואל בדיני לגבי רב ועוד דאפילו לרבנן דמחייבי היינו לפי שאמר ליה כנוס שורך דמשמע ואשמרנו אבל הא ביתא קמך סלק עצמו משמירה לגמרי[3]:

נכדי

נ א מיי' פ"ט מה' שמיטין ויובלות הל' יד סמג עשין קמט ולאוין עד טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף יב:

נא ב מיי' פ"ז מהלכות מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ז:

נב ג מיי' פ"ה מהלכות דעות הל' יג:

נג ד מיי' שם פ"ב הל' ו:

נד ה ו מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ח [וסימן רמא סעיף א]:

נה ז ח ט [מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה ח]:

נו י מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' ג ועיין בהשגות ומה"מ ובכ"מ ובבית יוסף סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף טו:

תורה אור השלם

1 מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
ויקרא יט לו

גליון הש"ס

גמ' ור"י אמר יש בהם. עיין ב"ק פ"א משנה ט' דשניות: **שם** ההוא שלא ידבר. עיין כתובות דף פו ע"ב רש"י ד"ה פריעה: **שם** ומודי ר"י. אף לא שייך כאן דמודה לבר פלוגתיה דהא רב ס"ל דבכ"ע יכול לחזור מ"מ נקט ומודה לומר דמוליא מכלל שאמר וכעין זה בגיטין דף פג ע"ב מודה ר"מ במגרש. כ"כ רשב"א בחידושיו שם: **שם** רב שמואל בר זוטרא שמיה. כ' הגאר שבא סי' יג דל"ל רב טביומי שמיה דהכי אית' בנהרדעי:

מוסף רש"י

משכון דנקיט. דתפס למאי תפסיה אי לאו למשכון מיהת דהכוה פלגא (שבועות מד:). **משום** מחוסרי אמנה. אם מחזר בדיבורו (בכורות יג:). **ואין דינר זהב קונה טלית.** לגבי פירות הוא דהבא טובעא, מכל מקום. כלומר אף לפי פורעות העתידה לבוא על החוכר, כך הלכה. שאין ב"ש יכולין לעכב בידו (לעיל מח:). **בשעתו.** בעת מלכותו, דמלך והלוהו הוא (לקמן פג.). **בני אברהם** יצחק ויעקב. ושעודתו של אברהם גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא (שם). **עד שלא יתחילו** במלאכה. דאין כאן אלא דברים ודבריס אין בהם משום ממוסרי אמנה, דאילו משהתחילו לא מוכל לחזור (שם).

עין משפט נר מצוה

רבינו חננאל

איתמר דברים בלא מעות רב אמר החוזר בו אין בו משום מחוסר אמנה ורבי יוחנן אמר יש בו משום מחוסר אמנה. ומותבינן לרב מדר' יוסי דאמר הן שלך ולאו שלך צדק. ופריק אביי ההוא שלא ידבר אחד בפה ואחת בלב. תוב אותבינן עליה הא דתניא ר' שמעון אומר טלית קונה דינר זהב וכו'. ופרקי' תנאי היא יש תנא שאמ' דברים אין בהן משום מחוסרי אמנה והוא ר' יוחנן בן מתיה ופשוטה היא. ולא עמדה כתנאי וקיימא לן כר' יוחנן. ומקשי' ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור' בו ופרקי' התם במתנה מרובה משום דלא סמכה דעתי' דמקבל ולפיכך אין בה משום מחוסר אמנה אבל במתנה מועטת דסמכה דעתיה התם אמר יוחנן דאית בה משום מחוסר אמנה וכל שכן במשא ובמתן דודאי סמכה דעתיה יש בו משום מחוסר אמנה דאמר ר' יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר וכו' דקני ואי הדר ביה הוה מחוסר אמנה ולא מצית למימר זה כשמשכו הבן לוי לזה כור של חטי' וחזור בן לוי והפקידו אצלו דתני סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת ואי משכו קנאו וממונא אית ליה גביה אלא בדלא משכו ש"מ: **ירושלמי** ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחבירו מותר לחזור בו ואם אמר לו בדעת גמורה אני אומר לך אין לו לחזור בו דהא דאמר דאת אמר בעשיר אבל בעני נעשה נדר. רב מפקד לשמשיה אימת דנימא לך תתן מתנה לבר נש אין הוא מסכן הב ליה לאלתר ואין הוא עתיר אימליך בי תנייתא. ההוא דאמר לרב שמואל בר זוטרא אית לך שומשמי לזבוני א"ל לית לי שומשמי אמר ליה ליהוו הני זוזי גבך דחשבא לי אמר ליה הא ביתא קמך אפילו שומר חנם לא הוי:

בכדי שיראה לתגר או לקרובו. וא"ת א"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים שהם רחוקים ממנו ופעמים שהם קרובים וי"ל דלעולם יש שיעור אחד לפי מה שמצוי רוב פעמים שיוכל להראות לתגר או לקרובו ואם הם קרובים או רחוקים בשביל כך לא יתנו לו שהות לא פחות ולא יותר: **שתות** מעות נמי שנינו. אפילו למאן דאמר שתות מעות גרלאה יותר ליכא אחד שתות מקח שהאונאה והטעות תלויה במקח אבל מעות אין אונאה וטעות תלויה בהם שאין גריכין שומא: **שוי חמשא בשיתא בטול מקח הוי.** וא"ת מנא לן הא דלמא הא הוי נמי שתות מקח דהוי שתות מגבר ויש לומר דמסתמא אית לן למיזל בתר שתות שהם המקח שהאונאה והטעות תלויה בו ועוד דכשנתאנה מוכר לא תמצא שתות מגבר דשוי שיתא בחמשא היינו שתות מגבו: **ש"מ** שתות מעות נמי שנינו. וא"ת אם כן מאי שתות למקח דקתני מתניתין וי"ל דמפרש היינו אונאה שתות שנהיה במקח [ו] ותימה לשתות משתות למקח:

תנן הורה רבי טרפון בלוד. תימה מה הוסיף להקשות מסיפא ממה שהקשה כבר בריש א' אמרי ליה לא אמר לי ליהוו הנך זוזי בפקדון גבך דהא חשבה לי אמרי ליה הא ביתא קמך אותבינהו בביתא ואיגנוב אתא לקמיה דרבא אמר ליה כל הא ביתא קמך לא מיבעיא שומר שכר דלא הוי אלא [א] אפילו שומר חנם נמי לא הוי אמרי ליה והא אמרו [ליה] רבנן לרבא איבעי ליה לקבולי עליה מי שפרע ואמר לי [ב] לא היו דברים מעולם: רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה [ג] וכו': תניא אמר ר"ש אימתי בזמן שהכסף והפירות ביד מוכר אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח אינו יכול לחזור בו מפני שכספו בידו בידו ביד מוכר הוא אלא מפני שדמי כספו בידו פשיטא אמר רבא הכא במאי עסקינן [ד] כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר טעמא מאי [ה] תקינו רבנן משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה הכא ברשותיה דלוקח נינהו אי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומייתי לה [ו] ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא לסוף שמע דקא בעי למנסביה דבי פרזק רופילא אמר ליה הב לי זוזי לא בעינא חמרא אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה [ז] כדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות: **מתני'** [ח] האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח [ט] עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבע כסף לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד (ח) אמר להם כל היום מותר לחזור אמרו לו יניח לנו רבי טרפון במקומינו וחזרו לדברי חכמים: **גמ'** אתמר רב [י] אמר שתות מקח שנינו ושמואל אמר [יא] שתות מעות נמי שנינו שוי שיתא בחמשא שוי שיתא בשבעה כולי עלמא לא פליגי דבתר מקח אזלינן ואונאה הויא כי פליגי שוי חמשא בשיתא ושוי שבעה בשיתא לשמואל דאמר בתר מעות אזלינן [יב] אידי ואידי אונאה הוי לרב דאמר בתר מקח אזלינן שוי חמשא בשיתא ביטול מקח הויא שוי שבעה בשיתא מחילה הויא ושמואל אמר כי אמרינן מחילה וביטול מקח [יג] היכא דליכא שתות משני צדדים אבל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה הויא תנן האונאה ד' כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרין וארבעה ושמע מינה שתות מעות נמי שנינו לא דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרים מי נתאנה מוכר אימא סיפא עד מתי מותר להחזיר בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואמר רב נחמן [יד] לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר אלא דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרין ותמניא תנן הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שליש למקח מאי לאו דזבין שוי שיתסרי בעשרים וארבעה וש"מ שליש מעות נמי שנינו לא דזבין שוי עשרים וארבעה בשיתסר מי נתאנה מוכר אימא סיפא אמר להם כל היום מותר לחזור וא"ר נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר אלא דזבין שוי כ"ד בתלתין ותרין תניא כוותיה דשמואל מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני מכר לו שוה אונאה בין לגד מעות בין לגד שויו של חפץ יש שם אונאה ואין כאן לא מחילה ולא ביטול מקח. והשתא מפרש פלוגתייהו: **שוי שיתא בחמשא.** ונתאנה מוכר או שוי שיתא בשבעה ונתאנה לוקח: **כולי עלמא.** בין לרב בין לשמואל אונאה הוא דהא שתות היא לגד מקח ושמואל שתות מעות נמי קאמר וכל שכן שתות מקח: **כי פליגי שוי חמשא בשיתא.** ונתאנה לוקח בזוז שהוא חומש למקח ויותר משתות הוא זה אבל אגב מעות שנתן שתות הוא. אי נמי שוי שבעה בשיתא ונתאנה מוכר בזוז לגבי מקח אין כאן שתות אגב שביעית ופחות משתות היא ולגבי מעות הוי שתות: **אידי ואידי.** בין שוי שבעה בשיתא בין שוי חמשא בשיתא: **משני לדדין.** בחד משני לדדין: **מאי נאו דזבין שוי עשרים בעשרים וארבע.** ונתאנה לוקח דהוה ליה חומש לגבי מקח ארבעה הוי חומש של עשרים וקרי ליה אונאה ולא קרי ליה ביטול מקח: **לא דזבין שוי עשרים וארבע בעשרים.** דהוה ליה שתות למקח: ופרכינן **ומי נתאנה מוכר.** בתמיה: **לא שנו.** **דבכדי שיראה** ותו לא אגב לוקח: **אבל אם נתאנה מוכר לעולם מוכר חוזר.** ולקמן [טו] מפ' טעמא: **אגב דזבין כו'.** דהוה ליה שתות למקח ונתאנה לוקח: **תניא כוותיה דשמואל.** דבין שתות מקח בין שתות מעות: **מי שהוטל עליו.** מי שהאונאה עליו מי שנתאנה שוה

אמרי ליה והא אמרו ליה רבנן לרבא. רבינא אמר להא מילתא אמרתי ליה לההוא מרבנן היכי אמרת דלאו חזרת מקח וממכר הוא והא אמרו ליה רבנן לרבא איבעי ליה לקבל מי שפרע: **אימתי.** יש חזרה בדבר: **בזמן שהכסף ופירות ביד המוכר.** דיכול מוכר לחזור בו דאוקמינהו רבנן ברשותיה לחזרה כי היכי דליטרח ונליל: **מפני שהכסף בידו.** משמע שהלוקח קיבל כבר כספו: **פשיטא.** הרי משיכה יש ואפילו רבנן מודו: **מושכרת ביד מוכר.** והיו הפירות מונחין ביד הלוקח ולא שתקנה לו חצירו בנתינת המעות דכיון דקיבל השכר נקנה המקום למוכר כל ימי השכירות וחצירו של מוכר הוא (ג) אלא ר' שמעון אית ליה מעות קונות דבר תורה כדאמרינן (לעיל דף מז:) ומשיכה תקנתא דרבנן היא והכא לא איצטריך תקנתא דטעמא מאי תקון רבנן כו': **א"נ שמא תפול כו'** לא גרס ליה. [ד] אלא לישנא אחרינא הוא והיא היא: **פרזק.** שם השר: **רופילא.** משנה למלך: **דדרך שתקנו משיכה.** לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח: **כך תיקנו משיכה.** לחזור בהן הלקוחות: **מתני' האונאה ארבעה כסף.** מעות כסף שהם שם בדינר: **מעשרים וארבעה כסף לסלע.** אם היה המקח בדמי הסלע שהוא כ"ד מעות דהשתא הויא אונאה שתות למקח חייב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף: **עד מתי מותר להחזיר.** מי שנתאנה. והא דנקט לשון מותר לאשמועינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: **עד כדי שיראה המקח לתגר או לאחד מקרוביו.** ואם שהה יותר מחל על אונאתו: **ושמחו תגרי לוד.** שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר: **גמ' שתות מקח שנינו.** דוקא קתני מתני' שתות למקח שאם האונאה שתות לשויו של מקח הויא אונאה אבל אם פחות או יותר היא אף על פי שישנה שתות אבל מעות שנתן זה אין זה קרוי שתות להיות בו דין אונאה. וזהו דין אונאה שתות להיות המקח קייס ואין אחד יכול לחזור אלא מחזיר אונאה אבל אם פחות משתות מחילה היא ואין מחזיר לו כלום ואם יותר על שתות שניהם מחזירין אפי' רצה להחזיר לו האונאה הרשות ביד שניהם לחזור הכי מוקמינן לה לקמן (דף נ:): **ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו.** מתני' דקתני שתות למקח לאו אשויו של מקח דוקא קאי אלא כל התנאי קרוי מקח בין מעות שניתנו בו בין דמי החפץ וכל לד שאתה מוצא שם שתות אונאה בין לגד מעות בין לגד שויו של חפץ יש שם אונאה ואין כאן לא מחילה ולא ביטול מקח. והשתא מפרש פלוגתייהו: **שוי שיתא בחמשא.** ונתאנה מוכר או שוי שיתא בשבעה ונתאנה לוקח: **כולי עלמא.** בין לרב בין לשמואל אונאה הוא דהא שתות היא לגד מקח ושמואל שתות מעות נמי קאמר וכל שכן שתות מקח: **כי פליגי שוי חמשא בשיתא.** ונתאנה לוקח בזוז שהוא חומש למקח ויותר משתות הוא זה אבל אגב מעות שנתן שתות הוא. אי נמי שוי שבעה בשיתא ונתאנה מוכר בזוז לגבי מקח אין כאן שתות אגב שביעית ופחות משתות היא ולגבי מעות הוי שתות: **אידי ואידי.** בין שוי שבעה בשיתא בין שוי חמשא בשיתא: **משני לדדין.** בחד משני לדדין: **מאי נאו דזבין שוי עשרים בעשרים וארבע.** ונתאנה לוקח דהוה ליה חומש לגבי מקח ארבעה הוי חומש של עשרים וקרי ליה אונאה ולא קרי ליה ביטול מקח: **לא דזבין שוי עשרים וארבע בעשרים.** דהוה ליה שתות למקח: ופרכינן **ומי נתאנה מוכר.** בתמיה: **לא שנו.** **דבכדי שיראה** ותו לא אגב לוקח: **אבל אם נתאנה מוכר לעולם מוכר חוזר.** ולקמן [טו] מפ' טעמא: **אגב דזבין כו'.** דהוה ליה שתות למקח ונתאנה לוקח: **תניא כוותיה דשמואל.** דבין שתות מקח בין שתות מעות: **מי שהוטל עליו.** מי שהאונאה עליו מי שנתאנה שוה

שתות למקח. ואקשי' עליה תוב כי האי גוונא מדברי ר' טרפון ופריק לטעמיה. וקי"ל כשמואל דתניא כוותיה דתניא מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה חמשא בששה מי נתאנה לוקח ידו על העליונה רצה אמר לו תן לי מעותי. או תן לי מה שאוניתני וכן אם מכר לו שוה ששה בחמשה מי נתאנה מוכר ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני:

ו) וכ"כ המגדלי הכר"ן בחדושיו כאן בשמו של רבינו ז"ל דבכה"ג צריך לקבל מי שפרע והוכא בב"י סי' ר"ד ולא כדעת התוס' לעיל דף מז ע"ב ד"ה מי ע"ש:

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף ב:

נז ב מיי' פ"ג מהלכות מכירה הל' ו ועיין במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ה:

נח ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ב:

נט ה מיי' פי"ב שם הל' ג ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף ג מז:

ס ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ז:

סא ז ח מיי' שם הל' ג ועי' במ"מ ובלחם משנה טוש"ע שם סעי' ב:

סב ט מיי' שם ועיין שם טוש"ע שם סעי' ג וסעיף ד:

סג י מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ז וסעיף ח:

רבינו חננאל

פיסקא ר' שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה: תניא ר' שמעון אומר אימתי בזמן שהכסף ופירות ביד מוכר אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח. לא בידו ממש אלא ברשותו כגון שהיה' עליית לוקח מושכרת למוכר ואמר לו מכרתי לך הפירות שיש לי בעליתך וקיבל המעות כיון שהפירות ברשות הלוקח קנה ואין המוכר יכול לחזור בו וכו'. ההוא דיהי' זוזי אחמרא שמע דקא בעי למינסביה דבי פרזק רופילא פי' עוב' כוכבים אנס. אמר להו אהדרו לי זוזי לא בעינא חמרא אמר ליה רב חסדא ללוקח אי תהדר בו (ו) קביל עלך מי שפרע דהא לא משכת דכדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות. כשם שהמוכר חוזר כך לוקח חוזר: **מתני'** האונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח. איתמר רב כהנא אמר שתות מקח שנינו ולא שתות מעות. ושמואל אמר שתות מקח והוא הדין לשתות מעות שבין זה ובין זה אונאה היא. כולי עלמא שוה ו' בה' ושוה ו' בז' כיון דבתר מקח אזלינן אונאה היא. כי פליגי שוה ה' בו' שוה ז' בו' לרב שוה ה' בו' ביטול מקח הוא דהא חומשא דמקח הוא ושוה ז' בו' כיון דפחו' משתות [הוא] מחילה היא. ושמואל אמר לא הוי ביטול מקח אלא אם מכר שוה ד' בה' דבין לגבי המעות ובין לגבי המקח יתר משתות הוא וזהו פירוש משני צדדין. וכן שוה ז' בח' הוא פחו' [משתו'] משני צדדין לפיכך הויא מחילה. ומקשינן ממתני' תנן האונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח מאי לאו דזבין שוה כ' בכ"ד שהן ה' בו' וש"מ שתות מעות נמי שנינו. ופריק רב כהנא לא כגון דזבין שוה כ"ד (בכ"ה) [בכ"ח] שהן ו' בז' והוא

מסורת הש"ס

(ו) [עיינוכין מ. וש"נ], (ב) [תיכת וכו' מיוחכ], (ג) [לעיל דף מז: וש"נ], (ד) [לעיל מז:], (ה) [לקמן נה.], (ו) [גי' רי"ף ורא"ש ומ"מ ושאלתות רב כהנא], (ז) [לקמן נ: נא.], (ח) נ"א דלא, (ט) [דף נא.],

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואמר לסם כל היום: (ב) פרש"י ד"ה מושכרת וכו' וחצירו של מוכר הוא. נ"ב עיין לקמן דף ק"ב מוקי לה דוקא בחצר דמסכיר ותוכיח לתחו מעצמא וע"ש:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ש"מ וכו' ותימה דלשתוקן משתות למקח. עיין בתוי' מהר"י לבית לוי סי' ו':

מוסף רש"י

שמא יאמר לו. המקבל מעות, נשרפו חטיך בעליה. אי מתנמי ליה דליקה לאטרח לאלוליהו, סגי לא בשריפתן אפסיד ולא בהלנתן אשתכר, להכי אוקמינהו בכשותיה לחיות הפסד השכירה עליו והשכר לחזור אם נתייקר, לוימסר נפשיה לאלוליהו (קדושין כח: וכעי"ז ערובין פא: ולעיל מז:) אבל אתם מוסך מממיה להו לנתיתי (חולין פז.). **כדרך שתיקנו משיכה במוכרין.** לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח, כך תיקנו משיכה בלקוחות. לחזור בו בשביל שותה תקנה בו עצמה דנשרפו חטיך, דכל שכן כי מוקמת לחזרה נמי בכרשות לוקח מסר נפשיה המוכר וטרח ומציל שאם ירצה הלוקח דליקה באה יאמר מחזרני בי (לעיל מז:). **לא שנו.** בכדי שיראה, **אלא** לוקח. שמקחו בידו ויכול להראותה, **אבל** מוכר לעולם חוזר. שאין בידו מה להראות ולימלך אינו מכיר בהונאתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה ונמכרת בדמים יקרים, הלכך לעולם מחזר אם לא נתייקרו טליתות בינתים (לקמן נ:).

שוה שש בחמש. שתות מקח. שוה חמש בשש שתות מעות: **נתנר הויא מחילה.** לפי' יחזור ונתנר: **ואם אמנא נומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מאי איכא כו'.** ואם בתת לומר דודאי פשיטא דלאלתר הויא מחילה דאי בכדי שיראה מאי איכא בין שתות כו': **איכא דאילו שתות.** קתני מתני' מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה חוזר בו: **ואילו פחות משתות.** אם חזר בתוך כדי שיראה לתגר או לקרובו קנה ומחזיר לו אונאה: **חזרו לדברי חכמים.** גבי תגרי לוד במתני': **סברוה.** רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשטא מינה בעיין: **פחות משלש לרבי טרפון.** נתו אונאה היא אלא בפחות משתות לרבנן: **אי אמרת בשלמא.** מחילה דרבנן בכדי שיראה הוא כי אמר להו ר' טרפון במחילה דידיה כל היום דהיינו מפרוטה ועד שלש: **משום הכי חזרו.** מעיקרא שמחו דשתות ויתר על שתות עד שלש לרבנן הויא חזרה בתוך כדי שיראה ואם רצה לחזור מן המקח חוזר וחשיב ליה מיהו מחילה וקנה ומחזיר אונאה וכי אמר להו כל היום מפסיד להו טובא דפחות משתות או שתות דלרבנן בכדי כל היום ולריכין להחזיר אונאה. ואי משום דלרבנן הויא שתות ויתר על שתות חזרה ולדידיה קנה ומחזיר אונאה נוח להם שתהא חזרה בתוך כדי שיראה ואם לא בא בכדי שיראה הויא מחילה מקנה ומחזיר אונאה והיה לו שהות כל היום: ולרבי

שוה שש בחמש מי נתאנה מוכר יד מוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני איבעיא להו פחות משתות לרבנן אלאלתר הויא מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואם תמצי לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מאי איכא בין שתות לפחות משתות איכא דאילו שתות ידו על העליונה רצה חוזר רצה קונה ומחזיר אונאה ואילו פחות משתות קנה ומחזיר אונאה מאי תא שמע חזרו לדברי חכמים סברוה פחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן דמי אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו ולרבי טרפון כל היום משום הכי חזרו אלא אי אמרת פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה ולרבי

אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה כו'. מעיקרא שמחו בר' טרפון משום דשתות לרבנן ידו על העליונה ויתר משתות נמי יכול לחזור בו בכדי שיראה (ה) ולר' טרפון כל פחות משלש קנה בע"כ ותגרי לוד לא היו חפלים שיתבטל המקח וכ"ש לא בטול מקח לרבנן לעולם חוזר דניחא להו טפי בר' טרפון לאחר כדי שיראה מחילה וכי אמר להו כל היום חזרו דניחא להו בדרבנן דאמרי בפחות משתות ושתות ויתר מחילה לאחר כדי שיראה ולר' טרפון עד לאחר כל היום ואי משום דלרבנן הוי שתות ויתר על שתות חזרה בכדי שיראה ולרבי טרפון קנה בע"כ נוח שתהא חזרה בכדי שיראה ואם לא בא תוך כדי שיראה תהא מחילה ממה שקנה בע"כ ויחזיר לו אונאה כל היום ומיהו אי בטול מקח לרבנן לעולם חוזר לא חזרו אלא משום פחות משתות ושתות אע"ג דביתר משתות ניחא להו בר' טרפון דקנה בע"כ ולאחר כל היום הויא מחילה ולרבנן לעולם חוזר מ"מ ברווחא דפחות משתות ושתות ניחא להו טפי דבטול מקח לא שכיחא כולי האי ואפי' שכיחא יותר מרויחים בשתות ופחות משתות שהוא מחילה לאחר כדי שיראה ולר' טרפון עד לאחר כל היום ממה שמפסידין ביתר משתות דריוח מועט הוא בין קנה ומחזיר אונאה לחזרה והא דלאחר כל היום הוי לר' טרפון מחילה ולרבנן לעולם חוזר ליכא נפקותא נמי כל כך דרוב פעמים מי שחוזר חוזר בו ביום ומי שאינו חוזר בכל היום אינו חוזר לעולם

אלא אי אמרת דלאלתר הויא מחילה אמאי חזרו הא בדר' טרפון ניחא להו טפי דהא כל היום דר"ט בשלש הוא דקאמר ואע"ג דאי בטול מקח לרבנן בכדי שיראה ניחא להו בשלש ויתר משלש ויהיה הכל מחילה לאלתר מי סברת כו' לא משתות ועד שלש פירוש ושתות בכלל כשתות עצמה לרבנן דמי ואין חולק על חכמים אלא דבטול מקח דידהו משוי ליה אונאה אי הכי דרבי טרפון אבטול מקח לחודיה פליג במאי שמחו מעיקרא תפשוט מדשמחו דלרבנן לעולם חוזר ולהכי שמחו דלר' טרפון הויא מחילה לאחר כדי שיראה ובשתות ופחות משתות הם שוים וכי אמר להו כל היום חזרו דשתות הויא מחילה בכדי שיראה לרבנן ולר' טרפון לאחר כל היום גם ביתר משתות נמי ניחא להו בדרבנן דשניהם כחם שוה לחזור ולר' טרפון ידו על העליונה כדין שתות ואע"ג דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא ליכא נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם דאי מחילה במאי שמחו הלא לכ"ע פחות משתות מחילה לאלתר ושתות ויתר משתות לכ"ע מחילה לאחר שיראה ואדרבה בדרבנן ניחא להו טפי דאמרי ביתר על שתות שניהם חוזרים מר' טרפון דאמר ידו על העליונה ומשני שמחו בשתות עצמה פירוש לא נאמר דשתות עצמה הויא אונאה לר' טרפון כמו לרבנן כדאמר עד השתא אלא משתות ואילך לרבי טרפון כשתות לרבנן אבל שתות עצמה לר' טרפון הויא כפחות משתות והויא מחילה לאלתר ולכך שמחו דלרבנן בכדי שיראה וגם ידו על העליונה וזה הריוח ניחא להו טפי מריוח דיתר על שתות דשניהם חוזרים לרבנן ולר' טרפון ידו על העליונה וכי אמר כל היום חזרו דריוח של יתר משתות דהויא מחילה בכדי שיראה ולר' טרפון אחר כל היום ניחא להו טפי מריוח דשתות עצמה דהוי מחילה לאלתר לר' טרפון לפי שהוא דבר מצומצם ולפי שיטה זו נראה דגרס (ו) דאיבעיא להו (ז) דקאי אמסקנא דאוקימנא משתות עד שלש לר' טרפון כשתות עצמה לרבנן ושתות עצמה כפחות משתות וקא מבעיא ליה בטול מקח לעולם חוזר או בכדי שיראה ת"ש חזרו אי אמרת בשלמא בטול מקח בכדי שיראה להכי חזרו דמעיקרא שמחו משום שתות עצמה דהויא לר' טרפון מחילה לאלתר וכי אמר כל היום חזרו משום יותר משתות דהויא מחילה לרבנן לאחר כדי שיראה כדמפרש בשמחו משום שתות עצמה אלא אי אמרת בטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו הלא שתות לר' טרפון מחילה לאלתר וגם יותר משתות מחילה לאחר כל היום ולרבנן לעולם חוזר ורש"י פי' דכי אמר בטול מקח לעולם חוזר שתות עצמה הוי אונאה לר' טרפון כמו לרבנן ואפ"ה פריך אמאי חזרו כדפרש"י ודוחק דלעיל כי אמר דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר הוה ניחא ליה חזרו לכן נראה כדפרישי' ומשני בטול מקח לא שכיח פירוש שתות עצמה דאמר לר' טרפון דהויא כפחות משתות שנויא דחיקא היא אלא שתות ויתר משתות כשתות עצמה לרבנן ולכך מעיקרא שמחו משום יתר משתות דלר' טרפון הויא מחילה לאלתר לאחר כדי שיראה ולרבנן לעולם חוזר וכי אמר כל היום חזרו משום שתות עצמה דלר' טרפון כל היום ולרבנן בכדי שיראה וביתר משתות נמי לרבנן שניהם חוזרים ולר' טרפון ידו על העליונה ואע"ג דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא בטול מקח לא שכיח ואפי' שכיח אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם כן נראה הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה דמעיקרא כי אמר מי סברת כו' הוי שתות לר' טרפון כמו לרבנן וכי אמר שמחו בשתות עצמה חוזר מסברתו וסובר דשתות לר' טרפון כפחות משתות וכן סוברת בעיא שניה ובמסקנא כי משני בטול מקח לא שכיח חוזר לסברתו הראשונה דשתות לר' טרפון כמו לרבנן והיה לו לגמרא לפרש מי סברת שתות לר' טרפון כמו לרבנן לא שתות כפחות משתות לכן נראה דמעיקרא נמי כי אמר מי סברת כו' הוי פירוש משתות עד שלש ולא שתות עצמה כשתות לרבנן אבל שתות הויא מחילה לאלתר ולא חשש הגמ' לפרש דכיון דמה שהוא בטול מקח לרבנן עד שלש הויא אונאה לר' טרפון סברא הוא דאין לו אונאה אלא דוקא במקום בטול מקח לרבנן ולא בשתות א"ה במאי שמחו תפשוט דבטול מקח לעולם חוזר ולהכי שמחו מעיקרא דשתות הויא מחילה לאלתר לר' טרפון ויתר משתות מחילה לאחר כדי שיראה ולרבנן שתות בכדי שיראה ויתר משתות לעולם חוזר וכי אמר כל היום חזרו דשתות עצמה דהויא מחילה לאלתר לר' טרפון דבר מצומצם הוא ולא שכיח ויתר משתות דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם וניחא להו בדרבנן דאמרו ביתר על שתות שניהם כחם שוה לחזור מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה לאי בטול מקח בכדי שיראה במאי שמחו הלא ביתר משתות ניחא להו בדרבנן טפי דאמרו שניהם חוזרים מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה דבשתות עצמה שהוא דבר מצומצם אין ריוח כל כך במה שהוא מחילה לאלתר לר' טרפון ומשני שמחו בשתות עצמה דהויא מחילה לאלתר לר' טרפון ובהא ניחא להו טפי אע"ג דדבר מצומצם הוא מריוח דיתר על שתות דשניהם חוזרים לרבנן איבעיא להו בטול מקח לרבנן לעולם חוזר ת"ש חזרו לדברי חכמים והשתא סבר דפחות משלש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן וסבר נמי דפחות משתות לרבנן ופחות משלש לר' טרפון בכדי שיראה ולא הויא מחילה לאלתר דהכי משמע ליה פשטא דמתני' טפי (ח) ועוד אי משתות ועד שלש לר' טרפון (ט) הויא אונאה (י) אתי שפיר שמחו וחזרו בין אי בטול מקח לרבנן לעולם חוזר בין בכדי שיראה כדאמר לעיל ומשום קושיא זו דחק לפרש בקונטו' דמעיקרא דקאמר משתות ועד שלש לר' טרפון כו' ושתות בכלל דלפי זה לא פירשנו המשנה אלא את"ל בטול מקח בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לפי זה לא דקדק אמאי חזרו ולהכי פשיט שפיר ממתניתין אי אמרת בשלמא בטול מקח בכדי שיראה להכי חזרו ומעיקרא שמחו דשתות ויתר משתות עד שלש קנה המקח לר' טרפון ולרבנן יכול לחזור בו וכי אמר כל היום חזרו דלר' טרפון עד שלש לא הויא מחילה עד לאחר כל היום ולרבנן עד לאחר כדי שיראה אלא אי

בטול

מסורת הש"ס

(ה) עיין בסוף המסכת (דף קכ:) פירושים על דיבור תו' הזה, (ב) מהגאון ועד לא דקדק הוא גליון תו' ובמקום דלפי זה לא פירשנו ל"ל דלפירוש זה. מהר"ם, (ג) ס"א לא הויא, (ד) ל"ל לא אתי שפיר. רש"ל,

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אי אמרת וכו' בכדי שיראה לרבנן ולר' טרפון: (ב) בא"ד נראה דגרס דאבעיא להו וכו' דקאי. נ"ב פי' ולא גרסינן איבעיא להו כו' בלא דל"ת:

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ג וסעי' ו:

רבינו חננאל

איבעיא להו פחות משתות דלרבנן לאלתר הויא מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו. ת"ש הורה ר' טרפון בלוד האונאה ח' כסף מכ"ד לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד אמר להם כל היום וחזרו לדברי חכמים (ו) ש"מ דפחות משתות לרבנן כדי שיראה לתגר או לקרובו וכן פחות משליש לר' טרפון כל היום וכיון ששמעו כל היום חזרו לדברי חכמים קס"ד דפחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן ואין ביניהן חלוקה אלא שהן בכדי שיראה לתגר והוא אמר כל היום ולפיכך חזרו לדברי חכמים דאמרי כדי שיראה לתגר אלא אי אמרת לרבנן פחות משתות הויא מחילה לאלתר וכן לר' טרפון פחות משליש לאלתר הויא מחילה (אמרו) [אמאי] חזרו לרבנן בדר' טרפון טפי

(ו) נראה דהגאון מפורש בכאן וכל"ל קס"ד דפחות משלש וכו' והוא אמר כל היום וש"מ דפחות משתות וכו' חזרו לדברי חכמים אלא אי אמרת לרבנן וכו'.

סה א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב ולאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ג:
סו ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד:
סז ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ב:
סח ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ז:

רבינו חננאל

ניחא להו. ואסיקנא שמחו בשתות עצמה דלרבנן אונאה היא ולר' טרפון מחילה דכל פחות [ח] משליש לר' טרפון הויא מחילה. איבעיא להו ביטול מקח לרבנן מהו וכו'. אמר רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח פי' לאלתר. יתר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו הבקי בו. תניא כותיה דרבא פחות משתות נקנה המקח יותר על שתות בטל המקח שתות קנה ומחזיר אונאה דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר יד המוכר על העליונה רצה אמר לו תן לי מקחי או מה שאוניתני. [ט] ואוקמה רבא למתני' דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני כו' יהודה הנשיא. וקם רב אשי כותיה. ודייקי' מדקתני במתני' מי שהוטל עליו סתמא ש"מ כל מי שהוטל עליו לא שנא לוקח ולא שנא מוכר דינם שוה וכולה ר' יהודה הנשיא היא ומפרש במתני' לוקח ושייריה למוכר. ומאי דשייר במתני' מפרש לה בברייתא: והא דאוקימנא זה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו הני מילי לוקח לבדו אבל מוכר לעולם חוזר דקיימא לן כרב נחמן דתנן עד מתי מותר לחזור וכו' אמר רב נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר מאי טעמא דלוקח מקחו בידו אזיל וניחזי ליה לתגרים

בטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו הלא לרבי טרפון לאחר כל היום הוי ממחילה עד שליש ולרבנן לעולם חוזר ומשני בטול מקח לא שכיח ויותר יש ריוח בפחות משתות ושתות דהויא ממחילה לרבנן לאחר כדי שיראה ולר' טרפון כל היום מריוח דיתר על שתות דלא שכיח ואין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם וקשה קצת לפירוש זה לישנא דקאמר גמרא דקמשני ליה אונאה כל היום ותו לא דצריך לפרש אונאה מה שקנה ומחזיר אונאה ולעיל דקאמר כיון דאמר להו דהויא אונאה שמחו קרי אונאה הא דידו על העליונה ולפי' רש"י אתי שפיר דהך אונאה נמי הוי ידו על העליונה: **ואילו יתר על שתות שניהם חוזרי'.**

ות"ת בספרק הספינה (ב"ב דף פג: ושם פד. ד"ה אי לא) אמר רב חסדא מכר לו שור ה' בו' והוקר ועמד על ח' לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דאמר ליה לוקח אי לאו דאוניתני לא מצית הדר בך כו' וה"ק אמאי מאנה יכול לחזור נימא ליה נמי המתאנה אי לאו דאוניתני כו' וי"ל דהכא כיון שהוא יותר משתות ה"ל לחזוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל דה"ל כיין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין דשניהם חוזרין (שם דף פג:) [ט] וה"ר יצחק בר' מרדכי תירץ דהתם כשאין הלוקח תובע אונאתו לכך אין המוכר יכול לחזור בו אבל הכא מיירי כשמתאנה תובע אונאתו ולכך המתאנה יכול לבטל המקח:

אמר רבא הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה. פ"ה קנה בע"כ כר' נתן דבסמוך לפי זה פחות משתות לאלתר הויא ממחילה וזה יש בין שתות לפחות משתות וכן משמע לקמן (דף נא.) גבי ההוא גברא דנקט ורשכי לזבוני אמר אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הויא ממחילה משמע דלאלתר הוי ממחילה ודקאמר זה וזה בכדי שיראה אתר משתות ושתות קאי ולא אפחות משתות ורבא אית ליה שפיר דרב חסדא דקאמר בפ' הספינה (ב"ב דף פג:) מכר לו שור ה' בו' לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר כיון שהוקר בכדי שיראה שזהו זמן שלוקח יכול לתבוע אונאתו והוקר על בטול מקח לכך לוקח יכול לחזור בו ולכך קאמר ועמדו על ח' ולא קאמר ועמדו על ז' שאין זה בטול מקח וק' לר"ת וכי חולק רבא על סתם מתניתין (לקמן נא.) דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה ועוד דהלכה כרבי מחבירו ועוד דרבא גופיה מוקי מתני' כר' יהודה הנשיא ולא כר' נתן ג"כ משמע דסבר ליה כוותיה ועוד מה שייך למימר תניא כוותיה בדבר שיש מחלוקת תנאים כתוב בתוספתא ברייתא ומפ' ר"ת דרבא דאמר שתות קנה היינו אם לא לא כר' יהודה ולא חש לפרש בהדיא דלא משום דקאי אמתני' ותניא כוותיה מייתי משום דקתני בברייתא זה וזה בכדי שיראה כדרבא אבל מרבי יהודה הנשיא לא מייתי דאמר לא אמר לו כו' דאדרבה ה"ל לאתויי מתניתין [ט] ולקמן (דף נא.) פריך שפיר אי ר' נתן מתניתין קתני לא ברייתא לא קתני לא משום דר' נתן לא קאי אמתניתין וה"ל לפרושי אבל רבא דקאי אמתני' לא חש לפרש ואע"ג דרבא נקיט לישנא דמילתא דרבי נתן אין פי' קנה דהכא כקנה דרבי נתן:

אי אמרת בשלמא מוכר לעולם חוזר משום הכי חזרו. אע"פ שגם תגרי לוד היו לוקחים ולא היה להם לחזור מ"מ חזרו משום דתגרי לוד היו מוכרים תמיד במעט מעט והיו לוקחים בבת אחת: והתנן

ולרבי טרפון נמי לאלתר הויא מחילה אמאי חזרו בדר' טרפון ניחא להו טפי דמאי דרבנן קא משוו להו אונאה לר' טרפון הויא מחילה מי סברת פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי לא משתות ועד שליש לרבי טרפון כשתות עצמה לרבנן דמי אי הכי במאי שמחו מעיקרא תפשוט דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר דכיון דאמר להו רבי טרפון הויא אונאה שמחו כי אמר להו כל היום חזרו דאי סלקא דעתך דבטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו במאי שמחו בשתות עצמה דלרבי טרפון מחילה ולרבנן אונאה איבעיא להו בטול מקח לרבנן לעולם חוזר או דלמא בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואם תמצא לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מה איכא בין שתות ליתר על שתות איכא דאילו שתות מי שנתאנה חוזר ואילו יתר על שתות שניהם חוזרין מאי ת"ש חזרו לדברי חכמים אי אמרת בשלמא בטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו ולר' טרפון כל היום משום הכי חזרו אלא אי אמרת בטול מקח לרבנן לעולם חוזר אמאי חזרו בדרבי טרפון ניחא להו טפי דקא משוו להו אונאה כל היום ותו לא בטול מקח לא שכיח אמר רבא הלכתא [ח]פחות משתות נקנה מקח [ב]יותר על שתות בטול מקח [ג]שתות קנה ומחזיר אונאה [ד]וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו תניא כותיה דרבא [ה]אונאה פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה דברי [ו]רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר יד מוכר על העליונה רוצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאניתני וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו: עד מתי מותר להחזיר כו': אמר רב נחמן [ז]לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר נימא מסייע ליה חזרו לדברי חכמים אי אמרת בשלמא מוכר לעולם חוזר משום

ולרבי טרפון נמי לאלתר הויא מחילה. פחות משליש: **אמאי חזרו.** הא כל היום דר' טרפון בשליש הוא דקאמר להו וזהכרו מאונאת שליש ויהא הכל ממחילה לאלתר: **משום ועד שליש לרבי טרפון.** הויא אונאה כשתות עצמה לרבנן ואינו חולק על חכמים אלא דבטול מקח דילהו משוי להו אונאה וילו על העליונה ואליבא דרבנן שניהם חוזרין: **אי הכי.** דר' טרפון אבטול מקח דמשמעו דלרבנן לעולם חוזר וכי אמר להו ר' טרפון אונאה והם היו סבורין דבכדי שיראה ס"ל באונאה שמחו: **כי אמר להו כל היום חזרו.** אלא דבין לעולם חוזר ובין שהות כל היום הגאה פורתא היא לדידהו דשהות הרבה יש לימלך כל היום ועוד אונאה יתר על שתות לא שכיחא וקמפסיד להו בשתות עצמה לרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום: **דאי ס"ד בטול מקח לרבנן.** באונאה בכדי שיראה ואין בין אונאה לבטול מקח אלא דבאונאה ידו על העליונה ובבטול מקח שניהם חוזרין כי משוי רבי טרפון לבטול מקח אונאה אין זו טובה להם: **שמחו בשתות עצמה כו'.** דהא דאמרן משתות ועד שליש לר"ט בשתות לרבנן משתות ומעלה אמרו ולא שתות עצמה: **אם תמצא לומר כו'.** כלומר אם בשת לומר פשיטא דלעולם חוזר דאי בכדי שיראה מאי איכא כו': **איכא דאילו שתות כו'.** כי נמי אמרינן תרוייהו בכדי שיראה עדיין יש חילוק זה ביניהם: **משום הכי חזרו.** מעיקרא כי שוי להו ר' טרפון יתר על שתות אונאה דלרבנן בטול מקח ולא הרחיב זמן החזרה שמחו בשתות עצמה דמחילה לאלתר כדאמרן וכי הדר אמר להו כל היום חזרו דהחמיר להם ביתר על שתות ופגם להם יותר ממה שהשביחם בשתות עצמה כדפרישית: **אלא אי אמרת לעולם חוזר.** נהי נמי דשתות עצמה משוי להו אונאה כרבנן דהאי דאמר לעיל שמחו בשתות עצמה שינויא דחיקא הוה משום שמחה דמעיקרא דקשיא לן במאי שמחו והשתא אמרת לי דשמחה מעיקרא משום בטול מקח היא דהואי דלרבנן לעולם ולר' טרפון היו סבורין בכדי שיראה כדין אונאה דרבנן כי הדר אמר להו כל היום אכתי שמחה איכא דלרבנן לעולם ולר' טרפון כל היום ותו לא. ואי משום שתות עצמה דלרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום הרבה הוא שבא שמשבית רבי טרפון ביתר על השתות מפגם שפוגם בשתות עצמה שהרי יכולין ליהנות בשתות עצמה יפחתו לו מעט ותהא מחילה נמצאו משתכרין בשל רבי טרפון כל אונאה שיתר על שתות: **בטול מקח לא שכיח.** ואין שבח זה חשוב להם במידי דלא שכיח וכי מיקרי והוי נמי הרי נתן לו שהות כל היום לחזור ורוב הנמלכים נמלכים בו ביום הלכך פגם דשתות עצמה עדיף להו: **הלכתא פחות משתות נקנה מקח.** לאלתר: **יתר על שתות בטל מקח.** ושניהם חוזרין: **שתות קנה.** ואין אחד מהן יכול לחזור: **ומחזיר אונאה.** ולית ליה לרבא ידו על העליונה דמתני' דס"ל כר' נתן דברייתא דקיימא לן ר' נתן דיינא הוא ומחית לעומקא דדינא בפרק הבית והעלייה (לקמן דף קיח: וב"ק נג.): **זה וזה.** אונאה ובטול מקח: **יד מוכר על העליונה.** אם נתאנה מוכר והוא הדין אם נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה והכי מוקמינן לה לקמן (דף נא.) מאי דשייר במתניתין תני בברייתא:

זה וזה. אונאה ובטול מקח: **לא שנו.** בכדי שיראה: **אלא לוקח.** שמקחו בידו ויכול להראות: **מוכר.** שאין בידו מה להראות ולימלך אינו מכיר באונאתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה נמכרת בדמיס יקרים הלכך לעולם חוזר אם לא נתייקרו טליתות בינתים:

א) [קדושין מב:], ב) ב"ב לה., ג) [לקמן נא.], ד) [נעיל מט: לקמן נא.], ה) [עיין רש"ל],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואילו וכו' וה"ר יצחק בר' מרדכי. עיין לקמן דף מ ע"א תוס' ד"ה יצא לחולין:

מוסף רש"י

פחות משתות נקנה מקח. לגמרי ולא יחזיר לו המתנה כלום, דמחילה היא (ושב"ם ב"ב צה.). **לא שנו.** דבכדי שיראה ומו נא, אלא לוקח (לעיל מט:).

רבינו חננאל (המשך)

ומודעין ליה אי אית ביה אונאה אי לא ואי אודיעום ושתק הרי מחל ואי לא אזל ואחוי איהו דאפסיד אנפשיה מכדי מקחו בידו הוא אמאי לא אחוי יתיה לפיכך אין לו לחזור. אבל מוכר דליתיה למקח בידיה לא ידיע ליה דטעה אלא לכי מיתרמי ליה זבינתא כוביתיה וחזי ליה אי טעה אי לא לפיכך לעולם חוזר וכן הלכה דהא רב נחמן [אמר] לאושפיזכינה דרמי בר חמא שמכר מקח ונתאנה בו והוטל עליו ואמר רב נחמן כל היכא דנתאנה מוכר דינו לחזור לעולם [ג] גאון ז"ל סתם איבעיא להו ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר או בכדי שיראה לתגר וכו' ואמר רבא הלכתא יתר משתות בטל מקח סתם קאמר ולית לן לשנויי בין מקרקעי בין מטלטלי וכל מילתא דאית ליה ביטול מקח ללוקח בכדי שיראה לתגר או לקרובו והמוכר לעולם חוזר בין במקרקעי בין במטלטלי ומלתא פסיקתא קאמר וכו' ואסיקנא הלכך לוקח יכול לחזור בקרקע לבטל את המקח בזמן דאית ביה ביטול

ח) דבכי רבינו ל"ע לגאורה דהא אדרבה מפקינן דמשתות עד שליש לר"ט כשתות עצמה לרבנן דמי.
ט) לקמן דף נא ע"א.
ג) אולי ל"ל כתב גאון ז"ל הא דאמר רבא הלכתא וכו' ולית לן לשנויי וכו'.

משום הכי חזרו. שהם היו מוכרין ואינן נהנין בהרחבת זמן החזרה דר' טרפון שהרי אפי' לרבנן לעולם חוזרים: **אמאי חזרו לדידהו** נמי מהני הרחבת זמן החזרה דאי טעו אינהו נהדרו בהו: **ורשבי.** קשורי משי שקורין בימיל"ש: **קרי שיפא.** שולא בדמיסס שסה זוזים: **מבעל הבית.** תכשיטין וכלי תשמיש שלו מחייבין עליו ואינו מוכרן אלא ביוקר והוה ליה כמפרש יודע אני שיש בו אונאה דאמרינן לקמן אין לו עליו אונאה כך מצאתי בשאילתות דרב אחאי (פ' בהר סי' קיג): **ליפי.** נזמים: **הוי מחילה.** לאלתר דהוה ליה פחות משתות: **ואתבעיה דדינא.** בכדי שיראה לתגר: **בגדרייתא.** בגדי קנבוס העומדים לימכר: **מתני' ר' יהודה אומר אין אונאה לתגר.** לקמיה מפרש לה: **מי שהוטל עליו.** מי שנתאנה: **תן לי מעותי.** אם נתאנה לוקח: **גמ' דאי כתב רחמנא מוכר.** שהוא מוחזר בכל מונו: **דקיס ליה בזבינתיה.** כמה נתן בה ובמזיד הוא עושה: **וכנס קנים.** אם לקחת חפץ המתקייס שכר הוא אצלך שלא הוצאת המעות ביציאה והרי הוא מתקייס לך: **וכין אוכיד.** מכרת חפץ שלך הרי אתה נפסד שיכלו המעות ביציאה: **ספסר.** קונה ומוכר מיד תמיד: **מידע ידע וזבינתיה למה שוויא.** שהרי לא שהה בין קנייתה למכירתה: **שאפי' פחות מכדי אונאה חוזר.** אם נתאנה לחייו תלויין בכך ותקנו לו שיחזור: **פניא לוותיה דרב נחמן.** דאפי' בכדי אונאה אינו חוזר בו ואין מחזירין לו אונאה מדתלי טעמא מפני שהוא בקי כגון ספסר: **קפני רלה.** דידו על העליונה: **בריייתא.** בדרבי נתן: **לא קפני רלה.** אלא על כרחו קנה ומחזיר לו אונאה: **מפני' קפני לוקח.** היכא דנתאנה לוקח קפני דידו על העליונה כדקתני תן לי מעותי: **ברייתא.** בר' יהודה הנשיא: **קפני מוכר.** דהיכא דנתאנה מוכר הוא דידו על העליונה אבל אם נתאנה לוקח לא: **אונאה זו.** משנתינו זו: **ופני נמי בברייתא.** בר' נתן רלה. ובלוקח ומוכר הוא דפליגי: **דיקא נמי.** דמתניתין במוכר נמי ס"ל הכי ומפרש לוקח ולא פירש למוכר: **לימא רב דאמר בר' מאיר.** דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אפי' בדבר שבממון: **ר' יהודה אומר בדבר שבממון.** כגון שאר וכסות ניתן למחילה והרי מחלה אבל עונה שהיא לער הגוף לא ניתן למחילה:

מי

והתנן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר. פירוש לאפוקי מר' יהודה דאמר תגר אין לו אונאה כשמכר בזול לפי שהוא בקי ואחולי אחיל ליה והאי דזבני' הכי משום דאתרמי ליה זבינתא אחריתי כדאמרי' בסמוך והשתא פריך שפיר דע"כ מיירי בהדיוט מוכר מדתלי תגר בהדיוט דטעמא דידע ומחיל לא שייך אלא במוכר וא"ת ומנ"ל דמיירי בהדיוט שמוכר ביוקר ונתאנה לוקח דילמא מיירי בהדיוט שמכר בזול ונתאנה דהשתא הוי דומיא דתגר וי"ל דאונאה משמע בכל ענין בין שהוא מאנה בין שהוא מתאנה:

הכא

משום הכי חזרו אלא אי אמרת מוכר נמי בלוקח דמי מאי נפקא להו מינה כי היכי דעבדי ליה רבנן תקנתא ללוקח הכי נמי עבדי ליה רבנן תקנתא למוכר תגרי לוד לא שביח דטעו אושפזיכניה דרמי בר חמא זבין חמרא וטעה אשכחיה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל זביני חמרא וטעאי א"ל זיל הדר בך אמר ליה הא שהאי לי יותר מכדי שאראה לתגר או לקרובי שדריה לקמיה [פ] דרב נחמן א"ל לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר מאי טעמא לוקח מקחו בידו כל היכא דאזיל מחוי ליה ואמרי ליה אי טעה אי לא טעה מוכר דלא נקט מקחיה בידיה עד דמיתרמי ליה זבינתא כזבינתיה וידע אי טעה [פ] ואי לא טעה ההוא גברא דהוה נקט ורשכי לזבוני קרי שיתא ושויא חמשא ואי הוו יהבי ליה חמשא ופלגא הוה שקיל אתא ההוא גברא ואמר אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הויא מחילה אתן ליה שיתא ואתבעיה לדינא אתא לקמיה דרבא א"ל לא שנו אלא בלוקח מן התגר [א]אבל בלוקח מבעל הבית אין לו עליו אונאה ההוא גברא דהוה נקיט כיפי לזבוני קרי שתין ושוי חמשין ואי הוו יהבי ליה חמשין וחמשא הוה שקיל אתא ההוא גברא ואמר אי יהיבנא ליה חמשין וחמשא הויא מחילה אתן ליה שיתין ואתבעיה לדינא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מן בעל הבית אין לו עליו אונאה א"ל רב דימי [ב]ישר וכן אמר רבי אלעזר ישר והא אנן תנן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר מאן הדיוט לאו בעל הבית אמר [ג]רב חסדא בצדרייתא אבל מאני תשמישתיה דיקירי עליה לא מזבין להו אי לאו בדמי יתירי: **מתני'** [ד]אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה [ה]כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר [ו]ורבי יהודה אומר אין אונאה לתגר מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאניתני: **גמ'** מנהני מילי דת"ר [ז]1וכי תמכרו ממכר לעמיתך אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין תלמוד לומר או קנה אל תונו ואיצטריך למכתב לוקח ואיצטריך למכתב מוכר דאי כתב רחמנא מוכר משום דקים ליה בזבינתיה אבל לוקח דלא קים ליה בזבינתיה אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו ואי כתב רחמנא לוקח משום דקא קני דאמרי אינשי זבנית קנית אבל מוכר דאבודי קא מוביד דאמרי אינשי זבין אוביד אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו צריכא: רבי יהודה אומר אין אונאה לתגר: משום שהוא תגר אין לו אונאה אמר רב נחמן אמר רב בתגר ספסר שנו מאי טעמא מידע ידע זבינתיה כמה שויא ואחולי אחיל גביה והאי דזבנא הכי משום דאתרמיא ליה זבינתא אחריתי והשתא מיהא קא הדר ביה רב אשי אמר מאי אין לתגר אונאה אינו בתורת אונאה שאפילו פחות מכדי אונאה חוזר תניא כוותיה דרב נחמן רבי יהודה אומר תגר אין לו אונאה מפני שהוא בקי: מי שהוטל עליו ידו על העליונה וכו': מני מתניתין לא רבי נתן ולא רבי יהודה הנשיא אי [ח]רבי נתן מתניתין קתני רצה ובריתא לא קתני רצה אי רבי יהודה הנשיא מתניתין קתני לוקח בריתא קתני [ט]מוכר (סימן ז"ב ר"ש) אמר רבי אלעזר אונאה זו [י]איני יודע מי שנאה רבה אמר לעולם רבי נתן היא ותני נמי בבריתא רצה רבא אמר לעולם ר' יהודה הנשיא היא ומאי דשייר במתניתין קא מפרש בבריתא אמר רב אשי דיקא נמי דקתני אחד הלוקח ואחד המוכר ומפרש ליה ללוקח שמע מינה שייריה למוכר שמע מינה [יא]איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר [יב]יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה לימא רב דאמר כרבי מאיר ושמואל דאמר כרבי יהודה דתניא [יג]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר [יד]בדבר שבממון תנאו קיים אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא דידעה וקא מחלה אבל

כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל וכו'. אמר רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא אמר ר'

מסורת הש"ס

פ) [לעיל מט: נ:], ב) [ייסר כל"ל וכ"ה בכרכות מב: וכשבת נג. קג. שבועות מ. מה: חולין יח: עה: עו: וכ"ה בשאילתות], ג) [ברי"ף ורא"ש ושאילתות אחאי רב פפק], ד) [ל"ל ר' יהודה], ה) [לעיל מז:], ו) [לעיל נ:], ז) [שם], ח) מכות ג: כתובות פד., ט) קדושין יט: לקמן לד. כתובות ט. ב"ב קכו: [וסוגיא דגיטין פד:],

תורה אור השלם

1 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי טעה אי כל"ל ואות ו' נמחק:

גליון הש"ם

גמ' אינו יודע מי שנאה. יבמות דף כז ע"ב וש"נ:

לעזי רש"י

בינדיל"ש. חגורה, רצועה, פס המשמש להבישה.

רבינו חננאל

מקח עד כדי שיראהו לבקיאים ומוכר לעולם חוזר. ומעשה דההוא גברא דהוה נקיט ורשכי לזבוני וכו' פי' ורשכי מרגליות. וההוא דהוה נקיט כיפי פי' כיפי סרבוטין דינם שוה. רבה ורב חסדא שניהן שוין כי זה ששנו בברייתא שתות קנה ומחזיר אונאה בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית מכלי ביתו אין לו לקונה ממנו אונאה כלומר אין יכול הלוקח לטענן על בעל הבית שמכר מכלי תשמישו ולומר לו תן לי מה שאניתני דאמרי' מני תשמישתיה דאיניש יקרי עליה ואי לאו דהוו יהבי ליה דמי יתירי לא הוה מזכין להו. מיהא שמעינן מהני תרי עובדי עובדא דורשכי ועובדא דכיפי דידעו מקמי דליזבון להו דאית בהו אונאה וזבנינהו ובתר הכי קמו על המוכר [וטענו] טענתייהו טענה ולא דחאום אלא מפני שקנו מבעל הבית ולא יכלי למימר להו ידעיתו ומחליתו אלא אם יפרש לו שחפץ זה אינו שוה את הדמים הללו ורצה וקיבל אין לו לחזור והוא הדין למוכר והני מילי בכדי שיראה לתגר או לקרובו בלבד. והני מילי בבעל הבית המוכר מכלי תשמישו אבל בעל הבית המוכר דברים העשוין לסחורה יש להן אונאה. רב יהודה אומר אין לתגר אונאה. אמר רב נחמן

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רכז סעי' כג:

ע ב מיי' שם פי"ב הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעי' ח ופעי' ב:

עא ג מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעי' יד:

עב ד מיי' שם פי"ג הל' ג ופי' שם טוש"ע שם סעי' כח:

עג ה מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ט [וס"ו] שם הל' ט יז] סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ה וסי' סט סעי' ו:

מוסף רש"י

על מנת שאין לך עלי אונאה. על מנת שאין לך עלי דין אונאה אמכור לך חפץ זה, **רב** אמר יש לו עליו אונאה. דמתנה על של תורה הוא אל מונו (כתובות פד.). **על מנת שאין לך עלי שאר.** מזון, **ועונה.** תשמיש, **הרי זו מקודשת ותנאו בטל.** דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה וזוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה, דכמעשה בלא תנאי דמי (רשב"ם ב"ב קכו:). **בדבר שבממון.** שאר וכסות (כתובות נו.) דניתן למחילה הוי תנאי קיים אבל עונה דלעערת דגופא הוא לא אימיהיב למחילה (קדושין יט:) עונת תשמיש מצוה היא ולערת דגופא הוא (רשב"ם ב"ב קכו:). **תנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות (שם).

רבינו חננאל (המשך)

אמר רב תגר ספסר שנינו תניא כוותיה ר' יהודה אומר תגר אין לו אונאה מפני שהוא בקי. פי' אמרי' ידע ומחל משום דאיתרמי ליה זבינתא אחריתי ובעי למיזבנה: **מתני'** אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה. ת"ר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך. וכי תמכרו ממכר אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין ת"ל או קנה ואיצטריך וכו' ופשוטה היא. מי שהוטל עליו ידו על העליונה כו' איתמר על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה. לימא רב דאמר כר' מאיר דסבר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ושמואל דאמר כר' יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים. דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר

הכא מי ידע דמחיל. וכפ׳ הכותב (כתובות דף פד. ושם ד״ה וסבר) דפסיק רב אם מתה אינו יורשה ופריך וסבר רב תנאו קיים והאמר רב יש לו עליו אונאה התם גמי לא ידע שתמות (שם דף נו. ושם) דפריך טעמא דבכתב הא על פה אינה יכולה למחול לכתובה והא סבר ר׳ יהודה דממון תנאו קיים ולישני דכתובה לא ידע דמחלה דאמור היא תמות קודם וי״ל דהתם פריך לשמואל דלא מפליג א״ג פריך לאביי דאמר בסמוך מחוורתא רב דאמר כר״מ א״ג כיון דקלא בעיניו להוליאה ידעה ומחלה:

אבל הכא מי יימר דקעקר. ובפ״ק דמכות (דף ג: ושם ד״ה ושמואל) דפריך לשמואל מאונאה לשביעית התם בשביעית גמי לא ידע דקעקר דאימר יפרע לו קודם שביעית:

על מנת שאין בו. פי׳ רש״י אני מבטיחך שאין בו אונאה ויש בו אונאה והוי גם מקח טעות וקשה דבפ״ק דמכות (שם) מדמהו לעל מנת שלא תשמטהו שביעית דמשמטתו שביעית והתם לא שייך האי טעמא אלא הוי טעמא שאין לו כח להתנות שלא תחול שביעית על המלוה וי״ל דלא מדמי אלא כי היכי דגבי אונאה יש חילוק בין לשון שאין עליו לשאין בו ה״ג גבי שביעית יש חילוק בין לשון זה לנשון זה ורבינו שמואל מפרש דע״מ שאין בו אונאה משמע על מנת שלא יחול איסור דלא תונו על המקח וע״כ הוא חל והשתא הוי ממש דומיא דשביעית:

הנושא ונותן באמנה. פי׳ רש״י שמאמינו שימכרנו כמו שיוכל אין לו עליו אונאה והריוח וההפסד למשלחו וקשה דאין שייך לשון אונאה על זה ועוד אי שליח לא קבל עליו אחריות פשיטא שהריוח וההפסד למשלח ואי קבל השליח עליו אחריות וההפסד א״כ יש לו עליו אונאה ונראה דנושא ונותן באמנה היינו שמאמינו בכמה קנה ונותן לו כך ויותר מעט והשתא שייך שפיר אין עליו אונאה:

במה דברים אמורים בסתם. ר״מ פסק כרב דהלכתא כרב באיסורי[ט] תימה דהא לא פליגי אם מותר לעשות כן אלא פליגי אם חייב להחזיר האונאה והלכה כשמואל בדיני ובשאילתות דרב אחאי פרשת בהר סיני[י] פוסק כרב משום דהך ברייתא קאי כוותיה דמפליג בין סתם למפרש ואתיא לדידיה שפיר כר׳ יהודה אבל לשמואל לא מתוקמא לא כר״מ ולא כרבי יהודה וריב״ן פי׳ לשמואל הכי פירושא דברייתא בד״א בסתם פי׳ שלא אמר ע״מ אבל מפרש ע״מ שאין לך עלי אונאה נעשה כאומר יודע אני שאינו שוה כו׳ ואתיא כרבי יהודה אי נמי י״ל אורחא דמילתא נקט דאותו שאמר ע״מ שאין לך עלי אונאה רגיל לומר [כ] אינו יודע שאינו שוה כו׳ אע״פ שאינו יודע אם אמר אמת ואתיא אפילו כר״מ דלא ידע דקעקר: **לא** יחשב את הרע באמנה. פי׳ רש״י שנותן לו את הרע ומאמין לו כשימכרנו בחנות כמו שיוכל שישלם לו את היפה בשוה כמו ששוה עכשיו למכרו מיד וממתין לו מעות היפה עד שימכור הרע בשביל שטורח לו למכור הרע בחנות במעט מעט וזהו רבית וקשה דבפ׳ איזהו נשך (לקמן דף סה.) ה״ל לאתויי ולא הכא ותו דבתוספתא (פ״ג) מתניא לגבי אונאה ועוד שכבר נתן לו שכרו משמע שמקודם כבר היה לו שכרו ונראה כפי׳ ר״ח שקנה י׳ דברים בי׳ דינרים ה׳ היפין שוה כל אחד דינר וחצי וחמשה הרעים אינן שוים כל אחד כ״א חצי דינר וזה א״ל אני מאמינך כמה נתת עליהם ואתן לך מעט יותר להרויח לא יחשב לו הרע דינר כמו שקנה והיפה דינר וחצי כמו ששוה שהרי לא נתן לו על הרע דינר אלא בשביל שגם היפים נתן לו בדינר דינר והוי אונאה אלא או זה וזה באמנה פירוש אם ימכרם כולם יחד יחשב כולם דינר דינר או זה וזה בשוים אם ימכור רעים לבדם יחשב כל אחד ואחד בחצי דינר ואם ימכור יפים לבדם יחשב כל אחד בדינר וחצי וגם יחשב שכר כתף כו׳ שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו פי׳ המוכר הראשון שקנאם תחלה ממנו:

איסר לדינר. וא״ת והאמר רבא (לקמן דף נו:) כל דבר שבמדה ושבמנין ושבמשקל אפי׳ פחות מכדי אונאה חוזר וי״ל דהכא בתורת מטבע נתנו ולא בתורת משקל: [ל] **שני** פונדיונים לדינר. והא דלא אמר מעה לדינר משום דרבי יהודה נקט פונדיון קאמר איהו שני פונדיונים וא״ת תקשה לרב דאמר שתות מקח שנינו ולא שתות מעות דהכא לר׳ שמעון אם מכר סלע שוה כ׳ מעות בכ״ד הוי אונאה והיינו שוה ה׳ בו׳ דהוי לרב ביטול מקח ובגמ׳ מוקי מתני׳ דלעיל כר׳ שמעון ואפי׳ לשמואל דאמר שתות מעות שנינו תקשה דבשתות מקח מודה דהוי גמי אונאה וה״ק ב׳ פונדיונות לדינר הוי אונאה אבל ב׳ פונדיונות פחות פרוטה הוי מחילה אע״ג דאכתי הוי שתות מקח וי״ל דמיירי שמכר לו טלית שוה כ״ד מעות בסלע ונתן לו סלע שחסר ד׳ מעות דהיינו שתות מקח מיהו לעיל פי׳ טעם דמ״ד שתות מקח לפי שהאונאה והטעות תלוי בחפץ שלריך שומא ולא במעות והכא הטעות והאונאה הוי בסלע:

אבל הכא מי ידע דמחיל ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר״מ עד כאן לא קאמר ר״מ התם [מ] אלא דודאי קא עקר אבל הכא מי יימר דקא עקר מידי אמר רב ענן [נ] לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה [א] ע״מ שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה מיתיבי [ס] הנושא והנותן באמנה והאומר לחבירו ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אנא דאמרי אפילו לר׳ יהודה הא מני אמר אביי מחוורתא רב אמר כר״מ ושמואל דאמר כר׳ יהודה רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש דתניא במה דברים אמורים בסתם [ג] אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה [ד] וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני בו ששוה מאתים ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ת״ר [ה] הנושא והנותן באמנה הרי זה לא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה אלא או זה וזה באמנה או זה וזה בשוה [ו] ונותן לו שכר כתף שכר גמל שכר פונדק שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו משלם שכרו משלם מהיכא קא יהיב ליה אמר רב פפא [ז] בצדרויי דיהבי ארבע למאה: **מתני׳** כמה תהא הסלע חסירה [ח] ולא יהא בה אונאה ר״מ אומר ארבע איסרות איסר לדינר ור׳ יהודה אומר ארבע פונדיונות פונדיון לדינר ור״ש אומר

שמונה

מי ידע. דאיכא אונאה הוא סבור דאין בו אונאה: **דודאי עקר.** בשעת התנאי עוקר דברי תורה שהטילה עליו שאר כסות ועונה וזה עוקר החובה מעליו ואפי׳ הוא נותן לאחר זמן מתנה בעלמא הוא: **אבל הכא מי יימר דעקר.** שמא לא יהא בו אונאה: **אין לו עליו אונאה.** כדפריש׳ דמי יימר דעקר: **שאין בו אונאה.** אם אמר לו בלשון זה אין זה לשון מחילת אונאה אלא לשון תביעת אונאה דע״מ שאין בו אונאה אמר רב ענן דמי הוי ואם רצה יש בו ומקח טעות גמי הוי ואם רצה לחזור חוזר לגמרי: **הנושא ונותן באמנה.** מכור במה שתוכל ותן לי המעות לזמן פלוני והגיי סומך עליך ונותן לו שכר טרחו כדלקמן: **אין לו עליו אונאה.** לומר יותר היה שוה ואם מכר זה בדמים רבים אין זה יכול לומר לא אתן אלא דמיו: **מחוורתא הו׳.** ורב מוקי לה כרבי יהודה דאפי׳ היכא דלא ידע (ח) ומחיל גמי אמר: **אמר.** ע״מ שאין לך עלי אונאה דלא ידע דיחול: **מפרש.** שפירש לו יודע אני שיש אונאה ואני מוכרו לך ע״מ שאין לך עלי אונאה דבהא אמר רבי יהודה דמתנה ותנאו קיים דדמי לשאר וכסות: **במה דברים אמורים.** דיש אונאה לזה על זה: **בסתם.** מכר: **אבל במפרש.** כגון מוכר הו׳: **הנושא ונותן באמנה הו׳.** כדפרישית: **הרי זה לא יחשוב לו את הרע באמנה ואת היפה בשוה.** להיות לו המתנת מעות היפה בשכר טרחו. כגון היה לו שני יינות יפה שיש לו עליו קופלים ללקחו בבת אחת והרע שאינו נמכר אלא בחנות לא יאמר לו הרי לך יפה בשוויו ע״מ שתמכור לי הרע בחנות כמה שתוכל ולכשימכר תן לי מעות שניהם ופוטר עצמו בהמתנת מעות של דמי היפה מלתת שכר טרחו על הרע והוי כרבית: **אלא או זה וזה באמנה.** ויתן לו כדרך הנותן באמנה ששכר קנוד היה להם כדמפרש לקמן ארבעה למאה: **או זה וזה בשוה.** והשכר יהא של מקבל: **ונותן לו שכר כתף שכר גמל.** אם נתן באמנה כשיבואו לחשבון יוכה לו שכר כתף המוליכו מביתו לחנות ואם הולך לגמלים נותן לו שכר גמל: [ט] **בצדרויי.** מוכרי בגדי קנבוס ששכר קנוד להם ליתן ארבעה למאה למי שטורח במכירתן: **מתני׳ כמה תהא הסלע חסירה.** מטבע היולא ותמיד הוא שוחק וחסר כמה תחסר ואם הוציאה לא תהא אונאה: **ד׳ איסרין.** לסלע: **איסר לדינר.** והוא אחד מכ״ד בו דו׳ מעה כסף דינר מעה שני פונדיונים פונדיון שני איסרין. ובגמ׳[מ] מפרש מאי שנא דגבי שאר סחורה אמרי׳ שתות וכאן יש אומרים כך ויש אומרים כך: **ארבעה פונדיונים.** אחד משנים עשר:

שמונה

לו עליו אונאה.

עין משפט נר מצוה

עד א מיי׳ פי״ג מהל׳ מכירה הל׳ ג ועי׳ שם סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סי׳ רכז סעי׳ כח:

עה ב מיי׳ שם הל׳ ה סמג שם טוש״ע שם סעי׳ כז:

עו ג ד מיי׳ שם הל׳ [ג] ד טוש״ע שם סעי׳ כח:

עז ה ו מיי׳ שם הל׳ ו טוש״ע שם סעי׳ כח:

רבינו חננאל

יהודה אלא דידעה שכבר הודיעה על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה ונתרצית וקא מחלה אבל גבי אונאה מי הודיעו דאית ביה אונאה ומחל בהא אפי׳ ר׳ יהודה מודה דתנאי כי האי גוונא בטל הוא. אי הכי הא דתניא הנושא והנותן באמונה והאומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אפי׳ ר׳ יהודה כי האי גוונא תנאו בטל סבירא ליה הא מני. ופריק רבא כי קאמר רב בסתם אבל במפרש כי האי דתניא מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך בק״ק זוז יודע אני בו שאינו שוה אלא ק׳ על מנת שאין לך עלי אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני קונה ממך בק׳ יודע ששוה ק״ק על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה אפי׳ רב מודה דבמפרש כי האי גוונא אין לו עליו אונאה וההיא מתניתא דתניא הנושא והנותן באמונה במפרש היא לפיכך אין לו עליו אונאה אבל אם אמר על מנת שאין בו אונאה. הרי יש בו אונאה. וקיימא לן כרב באיסורי ואונאה איסורא היא. ת״ר הנושא והנותן באמונה הרי זה לא יחשב את הרע באמונה והיפה בשוה אלא או זה (או זה) [וזה] באמונה או זה (או זה) [וזה] בשוה. ונותן לו שכר כתף וכו׳:

[השאר חסר חבל על דאבדין]

מסורת הש״ס

[ט] [גיטין פד:], [מכות ג:], [ג] [תוספתא פ״ג], [ד] [שם], [ה] ר״מ בלגדויי. רש״ל, [ו] [עי׳ תוס׳ חולין נד: ד״ה כסלע], [ז] ר״מ בלגדויי. רש״ל, [ח] [לקמן נב.], [ט] [בכורות מט:], [י] [סוף סי׳ קיג], [כ] [אני יודע בל״ן], [ל] שייך לדף שלאח״ז,

הגהות הב״ח

(ח) רש״י ד״ה מחוורתא וכו׳ דמחיל נמי:

מוסף רש״י

דודאי קא עקר. שהרי מסר לה קידושין והרי היא אשתו להתמיך בכולן, וכי אתני על מנת שלא יתמיך הוה ליה עוקר (גיטין פד:). על מנת שאין לך עלי אונאה איך לו עליו אונאה. שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, ואם אמר לו על מנת שאין בו אונאה, אין זה מתנה שימחול לו אונאתו, אלא הוא התנה עמו שאינו אונאה במכר זה, והרי אנו רואים שיש בו אונאה, ובהאי מודה שמחל לו עליו אונאה (מכות ג:).

מסורת הש"ס

מוסף רש"י

רשוי. לשון זול (ע"ז לד:).

עין משפט נר מצוה

שמונה פונדיונות. שתות כשאר אונאה: **בכרכים.** שיש שם שולחני **עד כדי שיראה לשולחני:** **בכפרים.** שאין שם שולחני: **עד ערבי שבתות.** שבא להוליאה בערב שבת לסעודת שבת אז ידע אם יוכל להוליאה ויקבלוה ממנו: **ואם היה.** הנותן מכירה: **אפילו לאחר י"ב חדש כו'.** בגמרא[1] פריך הא אמרת **עד ערבי שבתות: ואין לו עליו אלא תרעומת.** מפרש בגמרא[2]: **ונוטענה.** בחילול מעשר שני. ובגמ'[3] מפרש אם בשויה אם בסלע יפה: **לפי שאינה.** מדה זו של פוסלי מטבע בשביל חסרון מעט אלא נפש רעה: **גמ'** ורמינהי עד כמה תהא הסלע חסירה ויהיה בה אונאה אמר רב פפא לא קשיא[4] תנא דידן קא חשיב[5] ממטה למעלה תנא ברא קא חשיב[6] מלמעלה למטה מאי שנא בסלע דפליגי ומאי שנא בטלית דלא פליגי אמר[7] רבא מאן תנא טלית ר"ש היא אביי אמר טלית עד שתות מחיל אינש דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכרסיך סלע כיון דלא סגי ליה לא מחיל גופא[8] עד כמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה ר"מ אומר ארבעה איסרות איסר לדינר ר' יהודה אומר ד' פונדיונות פונדיון לדינר ר"ש אומר שמונה פונדיונות שני פונדיון לדינר יתר על כן מוכרה בשויה[9] עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה בסלע עד שקל בדינר עד רובע פחות מכן איסר אסור[10] (להוציאה)[11] הרי זה לא ימכרנה לא לתגר ולא לחרם ולא להרג מפני שמרמין בה את אחרים אלא יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו אמר מר בסלע עד שקל בדינר עד רובע מאי שנא בסלע עד שקל ומאי שנא בדינר עד רובע אמר אביי[12] מאי רובע דקתני נמי רובע שקל אמר רבא דיקא נמי דקא תני רובע ולא קתני רביע ש"מ למה ליה למתלייה לדינר בשקל מלתא אגב אורחיה קמ"ל דאיכא דינר דאתי משקל מסייע ליה לר' אמי דא"ר אמי דינר הבא משקל מותר לקיימו דינר הבא מסלע אסור לקיימו: פחות מכן איסר אסור[13] (להוציא'): מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר אסור אמר ליה רבא אי הכי אפילו משהו נמי אלא אמר רבא פחתה סלע איסר לדינר אסור וסתמא כר"מ תנן התם[14] סלע שנפסלה והתקינה שיהא שוקל בה משקלות טמאה עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה לסלע שני דינרים[15] פחות מכן יקוץ יתר על כן מאי אמר רב הונא פחות מכן יקוץ יתר על כן יקוץ רבי אמי אמר פחות מכן יקוץ יתר על כן יקיים מיתיבי

יתר

תנא דידן קחשיב מלמטה למעלה. דאין אונאה עד ד' איסרין ולא עד בכלל דבד' איסרין יש אונאה דבגמרא אמרינן מאן תנא טלית ר"ש היא דאמר מ' פונדיונין הויין אונאה: **ותנא ברא** קחשיב מלמעלה למטה. אי גרסינן בברייתא עד כמה אתי שפיר דחשיב מלמעלה למטה וסבר עד ועד בכלל אבל אי לא גרסינן עד לא הוה צריך למימר דחשיב מלמעלה למטה אלא כמשמעו כמה יהא אונאה ד' איסרין ואגב דקאמר לתנא דידן מלמטה למעלה נקט לתנא ברא מלמעלה למטה:

עשיק לגביך. ואע"ת התינח נתאנה לוקח נתאנה מוכר מאי איכא למימר והתינח כסות פירות מאי איכא למימר וי"ל דלא פלוג רבנן ועי"ל דעיקר הטעם הוי סלע כיון דלא סגי לא מחיל:

ולא קתני עד רביע. ואע"ג דרובע מלי למהוי נמי רובע דינר כדתנן בפ"ק דכריתות (דף ח.) בו ביום עמדו ברבעתיים והיינו רובע דינר כדפי' התם וכן אמרינן התם גר שנתגייר צריך שיפרישו רובע לקינו מ"מ אי מיירי הכא ברובע דינר ה"ל למיתני רביע דלא נטעי ברובע שקל:

אמר אביי פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר אסור להוציאה.

פרש"י ביפה ואע"ת פשיטא ורבא נמי שהקשה אפילו משהו נמי היה לו להקשות אפי' כדי אונאה נמי וי"ל דמיירי אפי' בדעתו להחזיר האונאה אסור כיון דהמקח טעות הוא אבל כדי אונאה מותר להוציאה ביפה ובלבד שיחזיר האונאה אם יתבענו הלה קודם שירצה לשולחני ומותר כיון שהמקח מתקיים ופחות מכדי אונאה מוכרה ביפה אפילו אם אין דעתו להחזיר אונאה משום דהוי לאלתר מחילה רבא אמר פחתה איסר לדינר אסור להוציאה ביפה אם אין דעתו להחזיר משום דהוי אונאה כר"מ ועוד יש לפרש אמר אביי כו' אסור להוציאה אפילו בשויה וסבר כמ"ד בסמוך יתר על כן יקוץ אבל פחות מאיסר שרי להפסד מרובה חששו ולא להפסד מועט ורבא דקאמר אפי' משהו נמי לית ליה האי סברא ומאי נמי סבר רבא בין כמ"ד יקוץ בין כמ"ד יקיים: **יתר** על כן יקוץ. ולא יתכרנו לתגר מלי נמי קאי אפחתה יתר מכדי אונאתה וה"פ אפילו ע"מ לנוקבה לא יתכרנו לתגר ולחרם אבל לאחריס יתכור על מנת לנוקבה ולמ"ד יתר על כן יקיים לא יתכרנה לתגר לא קאי אלא אבסלע עד שקל דאמר פחתה יותר משקל אפילו פרוטה אסור לקיימה ואהא קאי לא יתכרנה לתגר כו': והתקינה

לקמיה מפרש: **לא יתכרנה.** זו שאמרו אסור לקיימה לא התירו לו שיתכרנה בדמיה לא לתגר: **ולא לחרם.** אדם אחם: **ולא להרג.** רוצח: **שמרמין בה את אחרים.** ומיירא יקבלוה מידם ביפה: **רובע שקל.** מטבע קטן של חצי דינר והוא הקרוי בגמרא סלע מדינה: **למה ליה למתלייה לדינר בשקל.** ליתא בדינר עד חצי זוז: **דאתי משקל.** אם פיחת השקל עד חצי ועשה דינר: **מותר לקיימו.** ולהוליאו בדינר: **דינר הבא מסלע אסור לקיימו.** אפי' להוליאו בדינר דמתוך שהוא בא ממטבע עבה ורחבה טוענין בו לאמדו בשקל ואתי לקבולי בתורת שקל: **מאי קאמר.** הא ליכא למימר פחות מיכן דאם עמד סלע על פחות משקל או אם עמד דינר על פחות מרובע איסר אסור לקיימו דמאי איריא איסר אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל ותו לא: **יתר מכדי אונאתה.** לר"מ כדאית ליה לרבי יהודה כדאית ליה: **אסור.** להוליאה ביפה: **טמאה.** מקבלת טומאה מעתה שהרי עשאה כלי: **יקוץ.** יתתכנה לשנים דאתי לאפוקה בשקל: **יתר על כן יקיים.** דלגבי סלע מנכרא פחיתתה ולא מחליפה בסלע:

יתר

א שמונה פונדיונות שני פונדיונים לדינר עד מתי מותר להחזיר ב בכרכים עד כדי שיראה לשולחני בכפרים עד ערבי שבתות ג אם היה מכירה אפי' לאחר שנים עשר חדש מקבלה הימנו ואין לו עליו אלא תרעומת ד ונותנה למעשר שני ואינו חושש שאינו נפש רעה: **גמ'** ורמינהי עד כמה תהא הסלע חסירה ויהיה בה אונאה אמר רב פפא לא קשיא ה תנא דידן קא חשיב ו ממטה למעלה תנא ברא קא חשיב ז מלמעלה למטה מאי שנא בסלע דפליגי ומאי שנא בטלית דלא פליגי אמר ח רבא מאן תנא טלית ר"ש היא אביי אמר טלית עד שתות מחיל אינש דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכרסיך סלע כיון דלא סגי ליה לא מחיל גופא ט עד כמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה ר"מ אומר ארבעה איסרות איסר לדינר ר' יהודה אומר ד' פונדיונות פונדיון לדינר ר"ש אומר שמונה פונדיונות שני פונדיון לדינר יתר על כן מוכרה בשויה י עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה בסלע עד שקל בדינר עד רובע פחות מכן איסר אסור יא (להוציאה) יב הרי זה לא ימכרנה לא לתגר ולא לחרם ולא להרג מפני שמרמין בה את אחרים אלא יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו אמר מר בסלע עד שקל בדינר עד רובע מאי שנא בסלע עד שקל ומאי שנא בדינר עד רובע אמר אביי יג מאי רובע דקתני נמי רובע שקל אמר רבא דיקא נמי דקא תני רובע ולא קתני רביע ש"מ למה ליה למתלייה לדינר בשקל מלתא אגב אורחיה קמ"ל דאיכא דינר דאתי משקל מסייע ליה לר' אמי דא"ר אמי דינר הבא משקל מותר לקיימו דינר הבא מסלע אסור לקיימו: פחות מכן איסר אסור יד (להוציא'): מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר אסור אמר ליה רבא אי הכי אפילו משהו נמי אלא אמר רבא פחתה סלע איסר לדינר אסור וסתמא כר"מ תנן התם טו סלע שנפסלה והתקינה שיהא שוקל בה משקלות טמאה עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה לסלע שני דינרים טז פחות מכן יקוץ יתר על כן מאי אמר רב הונא פחות מכן יקוץ יתר על כן יקוץ רבי אמי אמר פחות מכן יקוץ יתר על כן יקיים מיתיבי

יתר

עח א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' י סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' טז:

עט ב ג מיי' שם הל' יא [והל' יב] ועיין במגיד משנה טוש"ע שם סעי' יז:

פ ד מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' יט:

פא ה ו ז מיי' פ"ז מהל' גזילה הל' ד [והל' ה] סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' יח:

פב ח מיי' פ"ט מהל' כלים הל' י:

פג ט י מיי' פ"ז מהל' גזילה הל' ה:

[1] ב"ק קפ. ע"ש, [2] [ע' היטב תוס' חולין נד: ד"ה כסלע], [3] ב"ק קפ., [4] [ע' הרלב"ש רבה], [5] [תוספ' פ"ג], [6] ר"מ מ"ז, [7] [שם], [8] ר"מ מ"ז, [9] כלים פי"ב [מ"ז ע"ש], [10] [ע"ב], [11] [שם], [12] [שם] [ד"ה עשיק לפי ד"ס ושוי], [13] [ע"ב],

[14] ב"ק קפ. [15] [ע' הטב תוס' חולין נד: ד"ה כסלע], [16] ב"ק קפ., [17] [ע' הרלב"ש רבה], [18] [תוספ' פ"ג], [19] ר"מ מ"ז, [20] [שם], [21] ר"מ מ"ז, [22] כלים פי"ב [מ"ז ע"ש], [23] [ע"ב], [24] [שם], [25] [שם], [26] [ד"ה עשיק לפי ד"ס ושוי], [27] [ע"ב],

והתקינה. אם צריכה מעשה כמו חיתוך אתי שפיר דנקט התקינה דמידי דמחוסר מלאכה אין טמא במחשבה כדאמרינן במרובה (ב"ק דף סו:) ואי אינה צריכה חיתוך הוי התקינה לאו דוקא דכל הכלים יוכלים לידי טומאתם במחשבה:

שיהא שוקל בה משקלות. וא"ת דהכא משמע שעושי' משקל בשל מתכת ובהמוכר את הספינה (ב"ב דף פט: ושם ד"ה ולא) אמרינן אין עושין משקלות משל מתכת וי"ל דדוקא לשקול בשר ושמן שהלחלוחית נדבק בהם ומתיבש ומכביד אסור אבל לשקול בהם כסף וזהב שרי אלא צריך לחופן בעור שלא ישתקו כדאיתא פ' המביא תניין (גיטין כב. ושם) שלשה עורות הן כו' כדי לצור בו משקולת קטנה והיינו של מתכת דמתפיס אותה בעור[מ]:

נותנה למעשר שני. אחסרה כדי אוגאה קאי ונותנה למעשר שני בשויה ואינו חושש משום אסימון דשם מטבע יש עליה דמי שאינו לוקחה בשויה בתורת מטבע כי אם כמו נסכא אינו אלא נפש רעה ורב פפא בא להוסיף אפילו אאר מטבעות מסייע ליה לחזקיה דאמר מחללה ביפה פי' כאילו מתחילה היתה כן ואא אסרה דהיינו בשויה דאי ממתני' ה"א נותנה למעשר שני בפחות משויה משום דנפש רעה אינו מקבלה בשויה בתורת מטבע וקמ"ל דאא מיקרי אסימון משום דמי שאינו לוקחה אינו אאא נפש רעה קמ"ל חזקיה דמחללה ביפה כאילו היתה מתחילה כך דכ"ע הכי שקלי לה והיינו בשויה ממש ופריך דאין לגמרא ואחלל בשויה ומשני בתורת יפה כלומר שמחלל בפחות מעט משום דאין יכול לגמרא כמו ביפה שמחלל כמו כן בפחות מעט והרב רבי יצחק בן הרב ר' מאיר מפרש דקאי אפחות מכדי אוגאה ונותנה למעשר שני בשאא שלם שאינו אאא נפש רעה מי שאינו מקבלה בשאא שלם מסייע ליה לחזקיה דאמר אע"פ שפורטה לשולחני בשויה ואא בשאא שלם אפי' שהוא מדקדק יותר אפי' הכי מחלל ביפה בשאא שלם דאזלינן בתר שאר בני אדם שאינם מדקדקים ומקבלין אותה בשאא שלם והשתא הוי ביפה כמשמעו ופריך והא אמר חזקיה אפי' שאי אפשר לגמרא ומשני בתורת יפה כלומר פחות מעט מסאא שלם כמו אם אא חסרה כלל היה מחלל עליה פחות מעט ואא משמע לן חזקיה דמחללה ביפה דאי ממתני' ה"א נותנה למעשר שני בשויה כמו שיתן עליה שולחני אפי' שאינו אאא נפש רעה למי שאינו מקבלה בשאא ש"כ אא היו אסימון והריב"ן פי' נותנה למעשר שני בשאא שלם אותה שחסרה כדי אוגאה וקשה דאמאי הוי נפש רעה אותו שאינו מקבלה הלא חייב להחזיר האוגאה:

ואסורים

אאא בשויה ויש מזלזלין בדמיה יותר מכדי פחתה כך כשבא לחללה מחללה בשויה דמיה פחותים: **בפורט יפה.** [ח]משחלל עליה כפי דמיה ודאין שאה כך לא יחלל על זו אאא בדמיה ודאין שאה: **דתרי זילי לא מזלזלינן ביה.** דאע"ג דתנן נותן למעשר שני חד זילותא אשמועינן דמתחלל על שאא חסירה ואא אמרינן הרי הוא כאסימון או כמעות המיתנות [ט]באסימון[י] אבל תרי זילי לחלל עליה מעשר בדמי שאא יפה לא: **ביכורים.** הוקשו לתרומה דקרינהו רחמנא תרומה דאמר מר (מכות דף יז.) ותרומת ידך[כ] אאו בכורים: **חייבין עליהן מיפה.** זר או כהן טמא האוכלו במזיד: **וחומש.** זר האוכלן בשוגג דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו':

ואסורים

יתר על כן מוכרה בשויה. לעילא[ל] קתני לה גבי שאא שפיחתה מוכרה בשויה לפי דמיה ואא ביפה אאמא מותר לקיימה: **יתר על כן.** על כדי אוגאה דאא פחתה כדי אוגאה לכל חד וחד כדאית ליה: **מוכרה בשויה.** ביפה: **מאי לאו דפחתא פורטא פורטא.** וקאמר מותר לקיימה עד שקל אאמא לא מיחלפא בשאא ותיובתא דרב הונא: **גרוטויהו.** שברי כלי כסף: ה"ג **או יקון או יתוך.** לשון התכה ואא גרסינן יתתוך: **בחלצא.** יקבנה דמשנקבה אא סגיא: **מן הצד.** אא יקבנה לפי שהרמאי שימצאנה יקון אותה סביב עד שיוציא את הנקב ומרמה בה את החמרים ויוציאנה בשקל: **דמפליג.** בין כפרים לכרכים: **ומאי שנא עליים דאא מפליג.** דקתני בכדי שיראה לתגר או לקרובו אא שנא כרך אא שנא כפר: **דשלקין לשוקא.** לקנות צורך סעודת שבת: **מדם חסידות.** וה"ק אם חסיד הוא מקבלה: **למאן.** מי המתרעם: **אם לחסיד.** קאמר דיש לו תרעומת על המחזיר מי כופהו לקבל שיתרעם טוב לו אאא יקבנה משיקבנה ויוציא דיבה על חזירו: **ואחר.** שאינו חסיד ואא רצה לקבלה אין לזה עליו אאא תרעומת דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שאא החזירו בזמנו: **דמוקי אוזוא.** מעמיד עצמו מלקבלם כשמועא בהם פגם: **מסייע ליה.** מתני' דקתני נותנה למעשר שני: **בא לפורטה.** בא להחליף סלע חסירה בפרוטות: **פורטה בשויה.** לפי חסרונה ואא ירמה את חבירו לפורטה ביפה: **בא לחללה.** לחלל מעשר שני עליה: **מחלל.** עליה מעשר בדמי סלע יפה: **ביפה.** כאילו היא יפה: **מאי קאמר.** בא לפורטה פורטה בשויה מתניתין אתא לאשמועינן דכיון דפיחתה כדי אוגאה אסור להוציאה ביפה: **ה"ק.** אע"פ שכשבא לפורטה ביושלים בפרוטות ליקח סעודת מעשר על כרחו יפרטנה בשויה ואא ביפה אפילו הכי סלע שמה שאינה אאא נפש רעה וכשחילל מעשר עליה מחלל ביפה ואשמועינן חזקיה דמתני' דקתני נותנה למעשר שני כאילו היא יפה קאמר: **דמזלזלינן.** לגמרא דמי פדיונו: **שאין בו שוה פרוטה.** ואין בו כח לתפוס פדיונו שיתן פרוטה ויחללנה כדאמר לקמן[נ] ממעשרו[ס] ואא כל מעשר כו': **אומר הוא וחומשו.** שאני צריך להוסיף עליו: **יהא מחולל על מעות הראשונות.** שחילללתי עליהן מעשר שני ועודן בידי יהא אף זה מחולל על אותו מעשר: **שאי אפשר לאדם לגמרא מעותיו.** לחלל בשווין בגמרא שמתוך שהוא ירא מלפחות ונמצא אוכלו בלא חילול הוא מוסיף על דמיו הילכך פחות משוה פרוטה זה מחלל על אותו עודף. אאמא אא פרקינן בגמרא וכ"ש בפחות: **בפורט יפה.** בשויה וה"ק כשם שכשבא לפורטה ביושלים אא יקבנה הימנו להליא

[מ] ג"ז יהתיך מלשון מתכות וכן הוא בספר הרמב"ם, [נ] [שבת קכ. חולין קל:], [ס] גי' ערוך ערך קהה דקהי מחזיר, [ע] חלה פ"א [מ"ט] בכורים פ"ב [מ"א] חגיגה יח: יומות עג., [פ] [ע"א], [צ] [דף נג:], [ק] [ויקרא כז], [ר] ל"ל שמחלל, [ש] [אולי ל"ל בסימן ועי' לעיל מז:], [ת] בא"ח: בסימן, [א] [דבריס יב], [ב] שיך לע"ז, [ג] [ע"ז היטב תוס' ב"ב פט: ד"ה ואא בשאן],

גליון הש"ם

גמרא **והאמר חזקי' מעשר שני.** לקמן דף נג ע"ב:

מוסף רש"י

התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה. זר האוכלן מזיד, דכתיב (ויקרא כב) ומתו בו כי יחללוהו, וביכורים כתרומה, דאמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים (במות עג.). **וחומש.** האוכלן שוגג, דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו (חגיגה יח:) אבל במעשר שני לא, דהא זרים אכלי ליה ואין חומש אאא בפודה את מעשרו (במות עג.).

עין משפט נר מצוה

פד א ב מיי' פ"ז מהל' גזילה הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רכז סעי' יח:

ג [מיי' שם הל' ו טוש"ע שם]:

פה ד ה ו מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יב ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעי' ח:

פו ז מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' יח והל' יט סמג עשין קלו:

פז ח מיי' שם פ"ה הל' ה סמג שם:

פח ט מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ו וס"ג מהל' בכורים הל' [ת] ה:

פט י מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ח [והל' ד וס"ג מהל' בכורים הל' ה]:

מסורת הש"ם

ואסורים לזרים. בלא יאכל[ג]. ואלטריך למתנייה משום דבעי למתנייה מה שאין כן במעשר דאפי' איסור ליכא: **והן נכסי להן.** לקדש בהן את האשה משא"כ במעשר. סתם משנה כרבי מאיר דאמר[ד] מעשר ממון גבוה הוא והמקדש בו לא קידש: **וטעונים רחיצת ידים.** לפירות שהידים טמאות שניות גזרו בהן רבנן ושני עושה שלישי בתרומה מה שאין כן במעשר שאין טעון רחיצת ידים דאמר מר הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח והכי מוקמי' לה בחגיגה בפ' שני (דף יח:): **והערב שמש.** לטומאה דאורייתא משא"כ במעשר דאמר מר טבל ועלה אוכל במעשר ומקרא ילפינן לה ביבמות בפרק הערל (דף עד:): **ועולין באחד ומאה.** צריכין אחד ומאה לבטל ואין בטלין ברוב משא"כ במעשר דבטיל ברוב ולא בעי אחד ומאה. ועל כרחך במעשר שאין לו תקנתא לא בפדייה ולא להעלותו לירושלים קאמר דאי אית ליה תקנתא אמור רבנן דבר שיש לו מתירין לא בטיל והכא כגון שנטמא דלית ליה תקנתא באכילה ואין בו שוה פרוטה דלאו בר פדייה הוא אם איתא לדחזקיה כו': **דלגבי תרומה.** משנה זו במסכת בכורים (פ"ב מ"ח) שנויה הלכך חשיבותא דידה קא מני ואזיל ולאו קולי דידה שתהא היא עולה ומעשר אינו עולה: **לא ס"ד.** דלא בטיל כלל אלא ודאי בטיל ברוב קאמר: **ושנכנס לירושלים ויצא.** לקמן מפרש דלית ליה תקנתא לא באכילה ולא בחילול: **דלא פריק.** לא פדה מעשר עד הנה שיהו מעות מעשר בידו: **וניתי מעשר.** שוה חצי פרוטה: **ונגרף.** יציאנו אצל המעורב ויאמר המעורב וזה מחוללים על פרוטה זו ואשתכח דיש לו מתירין: **דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי.** לתפוס פרוטה זו בקדושת מעשר שהמעורב מן התורה בטל ברוב דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאמרו היכא דיש לו מתירין לא ליבטל הלכך אין איסור מעשר בזה אלא מדרבנן הילכך אין מצטרף עם זה לתפוס פדיונו ממנה שוה חצי פרוטה שהבית נאכל בלא חילול אבל דחזקיה מעות הראשונות כבר נתפסו: **וניתי.** חצי שוה פרוטה דמעשר שני של דמאי הנקוח מעם הארץ לאיסורו ופדיונו דרבנן דמדאורייתא כל אדם נאמן על המעשרות: **דנמא אתי נאתויי ודאי.** ואז נמצא שוה חצי פרוטה שאינו מעורב נאכל בלא חילול: **וניתי שתי פרוטות.** נחוסת: **ויחלל עליהן מעשר שוה פרוטה ומחצה.** ונחלליה להאי מעורב על האיך חצי פרוטה יתירא דהויא ליה כדחזקיה: **מי סברת שוה פרוטה ומחצה.** מעשר: **תפסה שתי פרוטות.** בקדושה דנמצי האיך לאינטרופי בהדייהו שכבר נתפסו: **פרוטה תפסה שוה פרוטה.** מן המעשר: **חצי פרוטה.** הנותר במעשר: **לא תפסה.** לפרוטה שניה. ואת המעורב בו יצטרף להשלים הדר הוה ליה דאורייתא ודרבנן. ואם באת לומר דחזקיה נמי היכי משכחת שיש עודף על ידי מי נתפס משכחת ליה במחלל מעשר בשלא שלם או בשקל או באיסר שאפי' לא היה המעשר שוה אלא שלם פרוטות נתפס כל האיסר: **וניתי איסר שלם.** ויחלל עליו מעשר בפחות מדמיו: **גזירה דנמא אתי נאתויי ג' פרוטות.** ומעשר בפרוטה ומחצה ונמצא שוה חצי פרוטה נאכל בלא חלול הלכך טוב לו שיבטל ברוב: **וניעייליה.** עם תערובתו ויאכלנו בירושלים: **וניפריקיה.** קס"ל דיש בו שוה פרוטה נמי קאמר: ואפי'

[א]**ואסורים לזרים** [ב]**והן נכסי כהן** [ג]**ועולים באחד ומאה** [ד]**וטעונין רחיצת ידים** [ה]**והערב שמש הרי אלו בתרומה ובכורים** [ו]**מה שאין כן במעשר מאי מה שאין כן במעשר לאו מכלל דמעשר בטיל ברובא ואם איתא דחזקיה** [ז]**הוה ליה דבר שיש לו מתירין** [ח]**וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל וממאי דמה שאין כן במעשר דבטיל ברובא דלמא לא בטיל כלל לא מצית אמרת הכי דלגבי תרומה חומרי דתרומה קתני קולי דתרומה לא קתני והא קא תני והן נכסי כהן לא סלקא דעתך דתניא בהדיא** [ט]**מעשר שני בטיל ברובא** [י]**ובאיזה מעשר שני אמרו במעשר שאין בו שוה פרוטה ושנכנס לירושלים ויצא ואם איתא לדחזקיה ליעבד ליה לדחזקיה וניחלליה על מעות הראשונות דלא פריק וניתי מעשר דאית ליה ונצטרפינהו דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי וניתי דמאי דלמא אתי לאתויי ודאי וניתי שתי פרוטות ונחלל עלייהו מעשר בפרוטה ומחצה ונחלל האי על האיך יתירא מי סברת פרוטה ומחצה תפסה שתי פרוטות לא פרוטה תפסה פרוטה וחצי פרוטה לא תפסה הדר הויא ליה דאורייתא ודרבנן ודאורייתא ודרבנן לא מצטרפי ונייתי איסר דלמא אתי לאתויי פרוטות ושנכנס לירושלים ויצא ואמאי וליהדר ונעייליה בשנטמא ונפרקיה** [כ]**דאמר ר' אלעזר** [ל]**מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו**

ואסורים לזרים. פרש"י דמשום מעשר קתני לה לאשמעי' דאפי' איסורא ליכא ומיהו במסכת חלה (פ"א מ"ט) לא מצינו לפרשו הכי דתנן התם החלה והביכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורים לזרים ולא קתני מה שאין כן במעשר וי"ל כדמפרש בירושלמי ואסורים לזרים אפילו חצי שיעור או דאורייתא או דרבנן דפליגי רבי יוחנן ור"ל בפרק בתרא דיומא (דף עד.) ואין לפרש דאסורה לזרים אפי' על ידי פדיון דבפרק הערל (יבמות דף עד.) אמר אין לה פדיון שייריה[מ]:

ועולה באחד ומאה. בספרי דריש ממקדשו ממנו דתרומה עולה באחד ומאה ועולה וכלאי הכרם באחד ומתתים דמתוך שכפל איסורו כפל עליתו [נ]ואסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא תרומה ועולה וכלאי הכרם בטלים [ס]ברוב ביבש ובלח בס' כשאר איסורין דבפרק הנזקין (גיטין דף נד:) גבי נפלו ונתפלעו קאמר והא הכא דמדאורייתא בטל ברוב ובפ' כל הבשר (חולין דף קטו: ושם ד"ה ומה) ובפ' כל שעה (פסחים דף כד: ושם) יליף איסור הנאה בבשר בחלב מק"ו דעולה ולא פריך מה לעולה שכן צריכה אחד ומתתים להתבטל ובפרק הערל (יבמות ד' עג.) דחשיב מחפ"ז דהוי בתרומה ולא במעשר ולא חשיב אחד ומאה והתם נמי [ע] אמר ר' יוחנן והוא שרבו חולין על התרומה:

באחד ומאה. עולין מאיסור להיתר ולוקחים מדה אחת ונותנים לכהן כדתנן במסכת ערלה (פ"ג מ"ח) תרומה ותרומת מעשר עולין בק"א וצריך להריס הערלה וכלאי הכרם במאתי' ואחד ואין צריך להריס וטעמא דצריך להריס טפי בתרומה מבשאר איסורים מפרש בירושלמי משום גזל השבט פירוש כהן: (נעיל) **והן נכסי כהן.** שלהי ביכורים תנן למה אמרו נכסי כהן ליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה משא"כ במעשר דתנן בפרק קמא דמ"ש (מ"ז) אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ממעות מעשר שני ותימה דבפ' בתרא דמעשר שני (מי"ב) תנן לא נתתי ממנו למת לא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת משמע הא לחי דומיא דמת שרי אלמא שרי ליקח בגדים וי"ל דהתם דבפרק בתרא דמ"ש (מי"ב) אתיא כר' יהודה דאמרי[ף] ממון הדיוט הוא אי נמי תרוייהו כר' יהודה ובגדים דוקא שהגוף נהנה מהם שרי אבל עבדים אסורים מיתורא דקרא אי נמי תרוייהו כר"מ ומן התורה שרי לקנות כל מילי ומדרבנן הוא דאסור והא דאמר בירושלמי לא נתתי ממנו למת למאי אי ליקח ארון ותכריכין הא לחי נתתי בתמיה אלא לסיכה הכא דרשה אסמכתא בעלמא היא למאי דאסירא מדרבנן ומוקי לה בסיכה אבל אמת הוא דאתא למעוטי ארון ותכריכין כדתנן בשלהי פירקין דמעשר שני והא דאמר פרק הערל (יבמות דף עד. ושם) מנין למעשר שני שנטמא שמותר לסוך ממנו שנאמר לא נתתי איזהו דבר ששוה לחייס כו' ואימא לארון ותכריכין ה"פ להא לחודיה אבל סיכה אסורה שמבערו בטומאה הוי כמו אכילה ומשני ממנו מגופו של מעשר משמע

[וע"ע תוס' יבמות עג. ד"ה נכסין]:

וטעונין רחיצת ידים. אפילו למגע דאילו לאכילה אף למעשר טעון כדאמר בפ' השוחט (חולין דף לג:) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אסור בתרומה ומותר במעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרין: **הוה ליה דבר שיש לו מתירין.** ואת תרומה נמי יש לו מתירין בשאלה כדאמר בפ' הנודר (נדרים דף נט.) וי"ל כדאמר התם מי הוי מצוה לאתשולי עלה אי נמי שנתנה לכהן שאינו יכול לשאול עליה עוד שאינה ברשותו: **דלמא אתי לאתויי ודאי.** ואת"ת בהקומץ רבה (מנחות דף לא.) קאמר רבי שמעון שזורי פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ואמר לי רבי טרפון לך וקח בשוק ועשר עליו ולא גזרינן דלמא אתי לאתויי ודאי וי"ל דהתם ליכא למגזר דלמא אתי לאתויי ודאי דידע דאין מפרישין מן החיוב על הפטור אבל הכא לא אסיק אדעתיה דלא מצטרפי דאורייתא ודרבנן: **דלמא** אתי לאתויי פרוטות. ואת"ת והא דתנן (מ"ש פ"ב מ"ח) הפורט סלע ממעות מ"ש אלמא מחללין מעשר על פרוטות וא"א לנמצא שיהא מעשר לפרוטות שלימות וא"כ אותו פחות משוה פרוטה אוכל בלא חלול וי"ל דמייתי איסר בהדייהו ואת"ת דלמא מייתי פרוטות לבד כדגזר הכא וי"ל דהתם לא טעי דידע דאחי פרוטה לא תפסה אבל הכא טעי דלא מסיק אדעתיה דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי: **ליהדר ולעייליה.** לעיל גבי אין בו שוה פרוטה לא פריך הכי דאיירי בדחוק מירושלים הרבה ומקרי בהכי אין לו מתירין אבל הכא דקתני משנכנס לירושלים ויצא אמאי ולעייליה: כרבי

מסורת הש"ס

ג) [בילה ג: וש"נ], ד) פסחים לו: מכות יט: סנהדרין קיב., ה) [ויקרא כב], ד) [קידושין נב:], ו) [וע"ע תוס' דיבמות עג. ד"ה ואסורים לזרים כו'], ז) [דף פב. אמר ריש לקיש כל"ל], ח) [בקידושין נב: נד:],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ועולה וכו' ואסמכתא בעלמא הוא. עי' מנחות עז ע"ב ברש"י ד"ה מדמעמע: בא"ד ברוב ביבש ובלח בס'. קשה לי הא במין במינו גם בלא בטל מס"מ ברוב. ואם מין בשאינו מינו גם מדרבנן בטל בס' דהא דתרומה בק"א היינו מדרבנן זולת דגמא דטומת תרומ' באינו מינו בטעם ובמינו בשמא למה דק"ל כרבא דחולין בתר שמא ודוחק:

מוסף רש"י

ואסורים לזרים. בלאו (חגיגה יח:). והן נכסי כהן. לקדש בהן את האשה וליקח בדמיהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה (שם ויבמות עג.) אבל מעשר לא ניתן אלא לאכילה ומתיר וסיכה ואין אשה מתקדשת בו, ופתם משנה ר"מ דאמר מעשר ממון גבוה הוא, ואע"ג דקולא הוא לגבי תרומה ובכורים אפ"ה חשיב ליה (יבמות שם). ועולים באחד ומאה. אבל בפחות אין עולין אלא כל החולין אסור לזרים (חגיגה יח:) אבל מעשר בטל ברוב ולא בעי אחד ומאה (יבמות עג.). וטעונין רחיצת ידים. לפי שהשני עושה שלישי, וידים גזרו עליהם טומאת שני, לפיכך פוסלות את התרומה אם לא נטלן (חגיגה יח:) וטעונין רחיצת ידים אפילו הן פירות, דפתם ידים שניות הן מדרבנן ופוסלות את התרומה, אבל מעשר וחולין ק"ל (חולין קו.), הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח (יבמות עג.). והערב שמש. אם נטמא טומאה דאורייתא ונטבל, אינו אוכל בתרומה עד שיערב שמש, ביבמות (עד:) ילפינן מקראי (חגיגה יח:) טבול יום מותר במעשר ואסור בתרומה (יבמות עג.). מה שאין כן במעשר. אין מיתה ואין חומש ואין אסור לזרים, שהרי כל עצמו נאכל לזרים, וחומש שמוסיף בפדיונו לא איירי הכא בחומש כי האי גווני, דאין בתרומה פדיון, ובכסי הדיוט נמי לא הוי לקנות בו עבדים וקרקעות, דלא ניתן אלא לאכילה וסתים וסיכה, ואין טעון רחיצת ידים שאין הני פוסל בו לעשות שלישי ואינו טעון הערב שמש, דקי"ל טבל ועלה אוכל במעשר, ומקראי ילפינן לה ביבמות פרק הערל (חגיגה יח:). וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל. ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל דכתיב אחרי רבים להטות, אחמור רבנן הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול (ביצה ג:).

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ה ופ"ד מהל' ביכורים הל' טו ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יג:

צא ב מיי' פ"ד מהל' ביכורים הל' יד:

צב ג מיי' פי"ג מהל' תרומות הל' ג ופ"ד מהל' ביכורים הל' טו:

צג ד מיי' פי"ח מהל' תרומות הל' ז [ופ"ח מהל' אבות הטומאות הל"מ]:

צד ה מיי' פ"ז מהל' תרומות הל' ב ופ"ז מהל' מעשר שני הל' יא:

צה ו מיי' פ"ג מהל' מעשר שני [הל' ג] והל' יז והל' כד ופ"ז שם הל' יא:

צו ז מיי' פ"א מהל' ט"ו הל' כ ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ט י טוש"ע י"ד סי' קב סעי' ג:

צז ח ט מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הל' מח:

צח י מיי' פ"ב שם הל' ח ופ"ג הל' ג סמג עשין קלז [טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קלה]:

כרבי יהודה דאמר יקבר. בספרי מפיק טעמא משום דכתיב הכסף כסף ראשון ולא כסף שני וא"ל דה"מ כסף על כסף אבל לחלל ב' פעמים פירות על כסף לא וא"ת דבפרק שלישי דמעשר שני (מ"ע) תנן אמרו לו לר' יהודה ומה מעשר שנטמא נפדה לקוח לא כל שכן אמר להם לא אם אמרתם במעשר שנפדה טהור ברחוק מקוס תאמרו בלקוח שאינו נפדה כו' אם כן טעמא אחרינא אית ליה ולמה לי קרא בספרי וי"ל דאסמכתא בעלמא הוא אי נמי טרח וכתב לה קרא: **אפילו לא יצא נמי.** מעיקרא דשני בשנטמא ה"מ למפרך הכי אלא דעדיפא מיניה פריך: **לא פלוג רבנן.** תימה דבסוף פרק חלק (סנהדרין ד' קיג.) משני כי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות ולא קאמר דלא פלוג רבנן כדקאמר הכא ולא קשה מידי דהתם קאי אמאי דקאמר אלא דעיר הנדחת ואסקוה לירושלים והיה שם בשעת גמר דין ליתאכיל דהא קלטוהו מחיצות וה"ל שלג ירושלים בשעת גמר דין כו' ומסיק לעולם בטהור ואסקיה לירושלים וגמר הדין דעיר הנדחת ודקא קשיא לך ליתאכיל כגון דנפול מחיצות אחר גמר דין וכדרבא דאמר מחיצה לקלוט דרבנן אלא לפדות אפילו נפול מחיצה דלא פלוג רבנן כדקאמר בשמעתין דכיון דלקלוט לא הוי אלא מדרבנן מן התורה חל עליו גמר דין אפילו נפול מחיצה כלל כיון שיכול לאוכלו אם ירצה ולא מיקרי ממי שלג ירושלי' כיון שיכול להוציאו ולפדותו אלא דרבנן אמור מחיצה לקלוט אפילו לקרות שלג ירושלים ולאכול דהעמידו דבריהם על דין תורה אהא מסיים כי גזרו רבנן היכא דאיתנהו למחיצות פירוש לא העמידו דבריהם על דין תורה למיקרי שלג ירושלים ולאכול אלא כי איתנהו למחיצות ולא נפול כלל אבל נפול מחיצות אחר גמר דין לא גזור רבנן להעמיד דבריהם על דין תורה לקרות שלג ירושלים ולאכול אע"ג דבשעת גמר דין קלטוהו מחיצות כיון דנפול מחיצות אחר גמר דין אבל אי נפול מחיצות קודם גמר דין אע"ג דלא הוי שלג ירושלים מ"מ לא חל עליו גמר דין דה"ל כגבולים וה"ל שלג שמים כיון שאינו ראוי לאכול ולא לפדות כדאמר בשמעתין דלא פלוג רבנן ויעלוהו כשיעשו מחיצות א"נ דוקא מייני בנפול מחיצות קודם גמר דין ולא הוי כמו בגבולים דכיון שהיה ראוי לאכלו שעה אחת הוה ליה ממון הדיוט ושלג ירושלים לא הוי כיון דנפול מחיצות בשעת גמר דין אבל נפול מחיצות אחר גמר דין כיון דהוי שלג ירושלים בשעת גמר דין תו לא פקע והשתא אתי שפיר טפי בפשיטות כי איתנהו בשעת גמר דין גזור למיהוי שלג ירושלים כי ליתנהו בשעת גמר דין לא גזור ואם תאמר דמשמע דיגנזו משום דחל עליהו גמר דין אבל היכא דלא חל עלייהו גמר דין יאכלו אם תבנה החומה והא אמרינן בפרק קדשי קדשים (זבחים דף נט.) כשהיה מזבח שלם ונפגם ונבנה אין מוחזין ונראין וי"ל דדוקא זבחים שעושין מהם עבודות אבל מעשר או בשר זבח לאחר העבודה או שירי מנחה מוחזין ונראין:

דנפול מחיצות. פי' רוב מחיצות דאי נפול מקצתם אע"ג דאסור לטלטל בשבת מ"מ מקרי מחיצה לענין אכילת מעשר וקדשים קלים כדאמרינן ריש פרק אלו דברים (פסחים דף סו. ושם ד"ה תוחב ודף סז) דהתיא שמעתתא דהלל גרים להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להוליך סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר רבי יוחנן (עירובין דף ו:) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר ואע"כ בלילה היו אוכלין פסחיהם:

אין בו שוה פרוטה. אין תופס פדיון ולא בעי למדרש אין בו שוה פרוטה אין מוסיף חומש אבל פדיון תופס דסברא לאוקמא מיעוטא בגופה ולא בחומש דפחות משוה פרוטה לא חשיב ממון לתפוס פדיון אבל למ"ד אין בחומשו קשה דטפי הוה ליה למדרש דאינו מוסיף חומש:

אפילו בירושלים שנא' [1]כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר [2]וישא משאת מאת פניו אלא בלקוח בכסף מעשר שני לקוח בכסף מעשר נמי ליפרקיה [ו]דתנן [א]הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה כרבי יהודה דאמר יקבר אי רבי יהודה מאי אירייא יצא אפילו לא יצא נמי אלא לעולם בטהור ומאי יצא דנפול מחיצות [ז]והאמר רבא [א]מחיצה לאכול דאורייתא [א]מחיצות לקלוט דרבנן וכי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות כי ליתנהו למחיצות לא גזרו רבנן [ח]לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות רב הונא בר יהודה אמר רב ששת חדא קתני [ב]מעשר שני שאין בו שוה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא אמאי וניהדר ונעייליה וניכליה [ג]דנפול מחיצות ונפרקיה האמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות כי ליתנהו למחיצות לא גזרו רבנן לא פלוג רבנן אי הכי מאי אירייא אין בו שוה פרוטה אפילו יש בו נמי [ד]לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יש בו דקלטן ליה מחיצות אבל אין בו אימא לא קלטו ליה מחיצות קא משמע לן ת"ר [3]אם גאל יגאל איש ממעשרו ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה איתמר רב אמי אמר אין בו רב אסי אמר [ה]אין בחומשו רבי יוחנן אמר אין בו רבי שמעון בן לקיש אמר אין בחומשו מיתיבי [ו]מעשר שני שאין בו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות בשלמא למאן דאמר [ז]אין בחומשו היינו דקתני דיו דאע"ג דבדידיה אית ביה כיון דבחומשיה ליכא שפיר אלא למ"ד אין בו מאי דיו קשיא איבעיא להו חומשא מלגיו או חומשא מלבר אמר רבינא תא שמע [ח]הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים הבעלים קודמין מפני שמוסיפין חומש אמר אחד הרי עלי בעשרים ואחד הבעלים

ואפי' בירושלים. שאין מעשר טהור נפדה שם דכתיב (דברים יד) כי ירחק ממך [וגו'] ונתת בכסף ולא כשהיה בירושלים: **בלקוח.** מעשר זה ולא הוא עצמו היה מעשר אלא ערכי סעודה שלקח בירושלים בכסף מעשר: **יקבר.** דקא סבר לא אליס למיתפס פדיונו: **אלא נעולס בטהור.** בין מעשר בין לקוח. ודקאמר נעייליה וניכליה: **מאי יצא.** נמי דקאמר דנפול מחיצות חומת ירושלים ושוב אין מעשר נאכל שם עד שיעמדו מחיצות דבעינן לפני ה' תאכלנו (שם יב) ובפדייה נמי לא דקלטוהו מחיצות מלפדותו עוד משנכנס לתוכו: **והאמר רבא.** במסכת מכות (דף כ.): **מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן.** מחיצה שנאמרה בתורה לא החזיקה אלא לאכול בתוכה ושאמרו במשנה מחיצות קולטות אותם מלפדות עוד אם יצא דרבנן היא: **וכי גזור רבנן כו'.** ולאו רבא קאמר לה אלא המקשה קאמר מדאמר רבא קליטת מחיצות מדרבנן בעלמא היא והשתא דנפול מחיצות ליתא להיא גזירה דכי גזור רבנן היכא דאיתנהו וזה הוציא את המעשר לחוץ אבל כי ליתנהו לא גזור הלכך ניפרקיה ואמאי בטלי: ומשני **לא פלוג רבנן.** בין יולא מתוכן לנפלו דקליטת מחיצות גזרו בסתם בין איתנהו בין ליתנהו: **רב הונא ברבי יהודה אמר.** הא דאותבת לחזקיה מריש דקתני באיזה מעשר אמרו אין בו שוה פרוטה וקשיא לך ליעבד כדחזקיה לא קשיא: **הדא קתני אין בו שוה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא.** דקליטת מחיצות מעכבת מלחללו עוד על מעות הראשונות: **וניהדר ונעייליה וניכליה.** בירושלים עם תערובתו: **דנפול מחיצות.** והיינו יצא דקתני: **אפי' יש בו שוה פרוטה.** נמי לאו בר אכילה ולאו בר חילול הוא ואמאי תני באיזה מעשר אמרו בשאין בו שוה פרוטה כו': **לא מבעיא יש בו.** דכיון דבר פדייה הוא חיילא עליו קליטת מחיצות דרבנן ולא מיפרוק תו אבל אין בו אימא בכה"ג לא לגזור רבנן קליטת מחיצות לפדייה דמילתא דלא שכיח היא לחללו על מעות הראשונות ומיעביד ליה כדחזקיה קמ"ל: **פרט לשאין בו שוה פרוטה.** שאינו בכלל גאולה ולימדך שאינה תופסת פרוטה: **רב אמי אמר אין בו.** שוה פרוטה שאינו אבל אם יש בו שוה פרוטה בר גאולה הוא ותופס פדיונו: **ורב אסי אמר אין בחומשו.** שוה פרוטה שאינו דלאו בר גאולה הוא עד שיהא בו שוה ארבע פרוטות כדי שיהא ראוי לתוספת חומש דכתיב בהאי קרא: **דיו שיאמר כו'.** כדחזקיה ולא אמרינן יתתין עד שיעלנו לירושלים או יתתין עד שילרפנו עם אחר דכיון דבחומשיה ליכא [פרוטה] לא קחשיב ודיו בכך: **אלא למ"ד אין בו מאי דיו.** מאי רבותיה דאלטריך למתני דיו ליתני אומר הוא וחומשו כו': **חומשא מלגיו.** על שוה עשרים זוז מוסיף ארבע שהן חומשו של קרן: **או חומשא מלבר.** על ארבעה רבעים מוסיף החמישית מן החוץ דהוו להו לעשרים זוז חמשא זוזי: **הבעלים אומרים בעשרים.** גבי מקדיש ופודה הקדשו תנן לה במסכת ערכין (דף כז.): **מפני שמוסיפין חומש.** ועשרים שלהן הוו כ"ה דאילו שאר כל אדם לא יוסיף חומש: הבעלים

מוסף רש"י

אפילו בירושלים. לאחר שנכנס, ואע"ג דדרשינן כי ירחק ממך המקום וגרת הכסף בידך, ברחוק מקום אתה פודה ולר ולא בקרוב מקום (סנהדרין קיב:). **כי לא תוכל שאתו.** כשלא תוכל לאוכלו כגון זה שנטמא, ונתת בכסף (פסחים לו:). **ואין שאת אלא אכילה.** והכי קאמר קרא כי ירחק ממך, שיהא מעשר טהור חוץ לירושלים, או אפילו הוא בירושלים אלא שאי אתה יכול לאוכלו שנטמא, ונתת בכסף (מכות יט: וכעי"ז סנהדרין קיב:). **הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה.** דאלימא למיתפס פדיונו (פסחים לח.). **יקבר.** משום דקלישא קדושתיה ולא אלים למיתפס פדיוניה (שם). מחיצה לאכול דאורייתא. מן התורה מצוה לאכול לפנים מן החומה, אבל מחיצות לקלוט. שיהיו מחיצות קולטות, בין לענין פדייה בין לכל ענין, מדרבנן הוא (סנהדרין קיג.) דמשקלטוהו ממחיצות שוב אינו נפדה (פסחים לו:). **וכי גזרו רבנן.** דמיהני קליטת מחיצות למעשר דשוב אינו יכול לפדותו (שם).

א) פסחים לח. סנהדרין קיג. מעשר שני פ"ג [מ"ד] זבחים מט., ב) סנהדרין קיג. מכות כ. [ע"ש], ג) [יומא סו. קז. כתובות נב:], ד) [ערכין כז. לקמן נה.], ה) ערכין כז.,

תורה אור השלם

1 וְכִי יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים יד כד

2 וַיִּשָּׂא מִשְּׂאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵהֶם וַתֵּרֶב מִשְּׂאֵת בִּנְיָמִן מִמַּשְּׂאֵת כֻּלָּם חָמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: בראשית מג לד

3 וְאִם גָּאוֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעֲשְׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו: ויקרא כז לא

צט א מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל' ח ג:
ב [מיי' שם פ"ב הל' ה]:
ג [מיי' שם הל' ט]:
ק ד ה ו מיי' שם פ"ו הל' ט:
קא ז מיי' שם פ"ה הלכה ד:
קב ח ט מיי' שם הל' ה:
קג י מיי' שם הל' ז ופ"ח מהל' ערכין הלכה ה:

הבעלים נותנין. על כרחן עשרים ושש שלי אפשר לתת לזה באחד ועשרים שנמצא הקדש נפסד [1] בחמשה סלעים ולבעלים נמי לא פחתינן מן הקרן ששמאה אינש אחר הלכך נותנין כ"א לקרן וחמשה לתוספת חומש ועל עילוי של זה שהעלה בדמיו סלע אין מוסיף חומש אלא על קרן ששמאה הוא: **עשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים.** והתם (ערכין ד' כז:) פריך וניחא לגיזבר אתא גברא בחריקאי הרי בא אחר תחתיו שחפץ ליתן כמה שעולה קרן וחומש שאמרתי ואין הקדש נפסד ולמה נכוף את זה לתת שלשים. וסיום המשנה אמר אחד הרי הוא שלי בעשרים ושש אומר הגעתיך: **ע"מ חומשא מנכר.** מדקתני חומש על עשרים סלעים חמש סלעים הרי חומש מן החוך: **הוא וחומשו חמשה.** היינו חומש מנכר שהוא רביע של קרן: **חומש מעכב.** אכילה חוץ לחומה עד שיתן החומש: **אכנפשיה.** מאליו אינו בכלל הפדיון שארבעה הוזיק פדו מעשר שהוא כנגדם: **או דלמא ארבעה בחמשה פריך.** כך הוא גזירת הכתוב שהחומש מן הפדיון הוא ואין שום ארבעה נפדין בפחות מחמשה: **דדמאי.** מעשר שני של דמאי שחייבו חכמים להפרישו הלוקח מעם הארץ: **אין לו חומש.** אם פודהו בעליו: **ואין לו ביעור.** בשנה שלישית שנטטוו ישראל לבער כל מעשרותיהם מן הבית ונתת למי שהם רוצים כדכתיב (דברים יד) מקלה שלש שנים וגו': **הא קרן יש לו.** דכל זמן שלא פדאו אסור לאוכלו חוץ לחומה: **מ"ט.** אין לו חומש ויש לו קרן: **דמעכב מדאורייתא.** במעשר דאורייתא: **איתיה בדרבנן.** במעשר דמאי דרבנן: **בשבת.** מפני כבוד שבת לא יעכב מלאכול בשביל חומש: **מדקאמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בשבת.** אבל בחול אינו רואה את דבריו: **מכלל.** דאיהו אפילו בחול אמר יאכל ובמעשר ודאי קאמר: **דל"ע חומש לא מעכב.** שיהא האוכלו לוקה עליו משום לא תוכל לאכול בשעריך (שם יב): **והלא בחוששין לפשיעותא.** הא דקאמר רבי יהושע לא יאכל מדרבנן קאמר שמא יפשע ויתיאש ולא יתן חומש עוד: **הואיל וגזברין תובעין אותו.** את החומש וליכא למיחש לפשיעותא: **נראין דברי רבי אליעזר בהקדש.** הואיל וגזברין תובעין אותו: **הרי אמרו.** במסכת בכורות בפ' בתרא (ד' נא.): **ונתן הכסף.** ואם המקדיש יגאל וגו' ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו: **תרומה.** זר האוכלה בשוגג: **אינה משלמת.** מעות אלא פירות חולין שהתשלומין נעשין תרומה דכתיב בו את הקודש מה שהוא נותן לו נעשה קודש. אלמא מידי דחזי להכי בעינן: **שלא מן החולין.** מעות או בגדים שהם כסף: **עליו.** בכולהו חומשין כתיב [2] יוסף עליו: **ולא אכלה.** דהיא חוזרת בעין: **משלם את הכפל.** של קנס גניבה במעות: **דמי תרומה.** כמה שהיא שוה לימכר בשוק ודמיה פחותין מדמי חולין שאינה ראויה אלא לכהנים ואינה ראויה בימי טומאתו ואם מטמאה אסורה באכילה לפיכך דמיה מועטים והיינו דקאמר דמי תרומה: **אכלה.** בשוגג דלא ידע שהיא תרומה: **שני קרנין.** אחד לקרן ואחד לכפל וחומש בשביל אכילתה: **מן החולין.** פירות מתוקנין: **והקרן.** השני שהוא בא מחמת כפל של קנס גניבה משלם נמי דמי תרומה כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה בשוק:

ש"מ

או דלמא ד' בה' פריק וחומש מעכב. וא"ת [3] והלא בהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ומסתמא הוא הדין במעשר וי"ל דודאי אם אמר הוא וחומשו מחולל על פרוטה (פחות) מועיל אבל כי לא מזכיר בהדיא החומש לא מהני: **אמר רבי נראין בו'.** סבר חומש לא מעכב ולכך בשבת חילל אבל בחול לא חילל דמיישינן לפשיעה ובשבת לא חיישינן משום עוגב:

מכלל דפליג אפילו בהקדש.

תימה ליפני דה"ק נראין דברי ר' אליעזר לר' יהושע בהקדש שאף ר' יהושע לא פליג אלא במעשר דהכי משני בפ"ק דחולין (דף יב.) ואי גרסינן הכא תרי זימנין נראין ונראין אתי שפיר ולספרים דגרסינן נתן לו מוכח בהדיא דמיירי בהקדש דנתן לו משמע לגזבר [4]:

הקדש אינו מתחלל על הקרקע.

הא דאמר שמואל לקמן (דף מז:) בונין בחול ואח"כ מקדישין למ"ד (חולין דף מז.) תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש אמי שפיר ואפי' למ"ד חשוב כמחובר מ"מ כיון דאם לא היה קדוש סופו ליעקר מקרי תלוש: **ונתן הכסף וקם לו.** וא"ת אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא ואי גמרי' מנזקין ועבד דכתיב בהן (שמות כא) ישיב לרבות שוה כסף ככסף א"כ קרקע נמי וי"ל דדרשינן בכלל ופרט ויסף חמישית כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל וכן משמע פ' יש בכור (בכורות ד' נא.) [5] דתנן אין פודין את הבכור בקרקעות כו' ולא בהקדשות ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכל אלו והתם גבי בכור דרשם בכלל ופרט וכלל וא"ת דאי לא הוה כתיב אלא כסף לחודיה ה"א שוה כסף ככסף והשתא דכתיבי כללי ממעטינן קרקעות וי"ל דהכא כסף מיותר דה"מ למכתב חמישית ערכך וגבי בכור נמי ופדויו מבן חדש תפדה בערכך ה' שקלים ומדכתיב כסף למדרשיה לפרטא הוא דאתא [6]: **עליו** לרבות שחומשו במותו. וא"ת והלא אין חומש מעכב א"כ אין חומש כמותו וכסמוך גבי מעשר נמי אמרינן דאין מוסיף חומש על החומש וי"ל דעליו לא מייירי אלא בדבר שמשלם קרן משלם חומש: **אף אנן נמי תנינא.** ה"מ לאתויי מתני' דמייתי בסמוך דמשלם חומשא דחומשא וכיון שנעשה החומש תרומה א"כ משתלם מדבר הראוי להיות קודש ומיהו יש לדחות דמלי לשלם בכל דבר וכי משלם דבר הראוי להיות קודש אז נעשה תרומה אי נמי מהך דהכא עדיפא ליה לאתויי דקתני בהדיא חומש מן החולין:

מוסיף

אמר רבי אליעזר לר' יהושע בהקדש. אף ר' יהושע לא פליג אלא במעשר דהכי משני בפ"ק דחולין (דף יב.) ואי גרסינן הכא תרי זימנין נראין ונראין אתי שפיר ולספרים דגרסינן נתן לו מוכח בהדיא דמיירי בהקדש דנתן לו משמע לגזבר [4]:

הקדש אינו מתחלל על הקרקע. הא דאמר שמואל לקמן (דף מז:) בונין בחול ואח"כ מקדישין למ"ד (חולין דף מז.) תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש אמי שפיר ואפי' למ"ד חשוב כמחובר מ"מ כיון דאם לא היה קדוש סופו ליעקר מקרי תלוש: **ונתן הכסף וקם לו.** וא"ת אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא ואי גמרי' מנזקין ועבד דכתיב בהן (שמות כא) ישיב לרבות שוה כסף ככסף א"כ קרקע נמי וי"ל דדרשינן בכלל ופרט ויסף חמישית כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל וכן משמע פ' יש בכור (בכורות ד' נא.) [5] דתנן אין פודין את הבכור בקרקעות כו' ולא בהקדשות ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכל אלו והתם גבי בכור דרשם בכלל ופרט וכלל וא"ת דאי לא הוה כתיב אלא כסף לחודיה ה"א שוה כסף ככסף והשתא דכתיבי כללי ממעטינן קרקעות וי"ל דהכא כסף מיותר דה"מ למכתב חמישית ערכך וגבי בכור נמי ופדויו מבן חדש תפדה בערכך ה' שקלים ומדכתיב כסף למדרשיה לפרטא הוא דאתא [6]: **עליו** לרבות שחומשו במותו. וא"ת והלא אין חומש מעכב א"כ אין חומש כמותו וכסמוך גבי מעשר נמי אמרינן דאין מוסיף חומש על החומש וי"ל דעליו לא מייירי אלא בדבר שמשלם קרן משלם חומש: **אף אנן נמי תנינא.** ה"מ לאתויי מתני' דמייתי בסמוך דמשלם חומשא דחומשא וכיון שנעשה החומש תרומה א"כ משתלם מדבר הראוי להיות קודש ומיהו יש לדחות דמלי לשלם בכל דבר וכי משלם דבר הראוי להיות קודש אז נעשה תרומה אי נמי מהך דהכא עדיפא ליה לאתויי דקתני בהדיא חומש מן החולין:

מוסיף

[1] בבעלים נותנין עשרים ושש בעלים נותנין עשרים ושבע בעשרים ושלש בעלים נותנין עשרים ושמונה בעשרים וארבע בעלים נותנין עשרים ותשע עשרים וחמש בעלים נותנין שלשים לפי שאין מוסיפין חומש על עילוי של זה שמע מינה [א]חומשא מלבר ש"מ כתנאי [1]ויסף חמישיתו עליו שיהא הוא וחומשו חמשה דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר חמישיתו חומשו של קרן איבעיא להו [ב]חומש מעכב או [2]אינו מעכב ד' בד' פריק ואכנפשיה מוסיף חומש אלמא חומש לא מעכב או דלמא ארבעה בחמשה פריק וחומש מעכב אמר רבינא ת"ש [ג]הדמאי [3]אין לו חומש [ד]ואין לו ביעור [ה]הא קרן יש לו מאי טעמא קרן דמעכב בדאורייתא איתא בדרבנן חומש דלא מעכב בדאורייתא ליתא בדרבנן לימא כתנאי נתן את הקרן ולא נתן את החומש רבי אליעזר אומר יאכל רבי יהושע אומר [ו]לא יאכל א"ר נראין דברי רבי אליעזר בשבת ודברי רבי יהושע בחול מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בשבת מכלל דפליגי אפילו בחול מדאמר נראין דברי רבי יהושע בחול מכלל דפליגי [ז]אפילו בשבת מאי לאו בהא סברא קמיפלגי דרבי אליעזר סבר חומש לא מעכב ור' יהושע סבר חומש מעכב אמר רב פפא לא דכולי עלמא חומש לא מעכב והכא בחיישינן לפשיעותא קמיפלגי מר סבר [ח]חיישינן לפשיעותא ומר סבר לא חיישינן לפשיעותא אמר ר' יוחנן הכל מודים בהקדש שחילל הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק ובהקדש לא פליגי והתניא נתן את הקרן ולא נתן לו את החומש ר' אליעזר אומר [ט]חילל וחכמים אומרים לא חילל א"ר נראין דברי ר' אליעזר בהקדש ודברי חכמים במעשר מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בהקדש מכלל דפליג אפילו במעשר מדקאמר נראין דברי חכמים במעשר מכלל דאינהו פליגי אפי' בהקדש אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר יוחנן [י]הכל מודים בשבת בהקדש שחילל חדא דכתיב [2]וקראת לשבת עונג ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק אמר רמי בר חמא הרי אמרו [ג]הקדש אינו מתחלל על הקרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף [3]וקם לו חומשו [ד]מהו שיתחלל על הקרקע [ה]אינה משתלמת אלא מן החולין דרחמנא אמר [4]ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש חומשה מהו שישתלם שלא מן החולין [ו]מעשר אין מתחלל על האסימון דרחמנא אמר [5]וצרת הכסף בידך [ז]לרבות כל דבר שיש עליו צורה חומשו מהו שיתחלל על האסימון אתגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אמר קרא עליו [ח]לרבות חומשו כמותו אמר רבינא אף אנן נמי תנינא [ט]הגונב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי כפל דמי תרומה [י]אכלה משלם שני קרנים וחומש קרן וחומש מן החולין והקרן דמי תרומה

ש"מ

מסורת הש"ס

א) [ער' תוס' שבת קמז: ד"ה הא קמ"ל], ב) דמאי פ"ל [מ"כ], ג) [בכורות נא.], ד) [ע' תוס' פסחים לה: שלהי ד"ה שחלב כו' ומיהו תימה וכו'], ה) [לעיל מז:], ו) [תרומות פ"ו מ"ד], ז) גי' רש"ל בתרבעה, ח) [ויקרא ה כב כז במדבר ה], ט) [ועי' היטב תוס' נדה נג. ד"ה שלף], י) [וע' היטב תוס' שם ד"ה אימא וכו'], כ) [ועי' תוס' שבת קכח. ד"ה ונתן],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה או דלמא וכו' וא"ת והלא בהקדש. לקמן מז ע"א ועיין ר"ה דף לא ע"ב תוס' ד"ה ובקש ובכבורות דף ג ע"א תוס' ד"ה בתמיה:

מוסף רש"י

הבעלים נותנין. על כרחן, עשרים ושש. דלמאי לא יהבינן לה הואיל ואמרו בעלים עשרים ועולה התשבון עם החומש לכ"ה, ולא יהביה להאיך בכ"ה ממלא הקדש מפסיד, ובעלים יתנו על כרחן אותו סלע שהוסיף זה על הקרן וכ"ה דידהו, אבל על סלע שהוסיף זה לא יוסיפו חומש (ערכין כז:). **עשרים וחמש.** אמר אחד בעשרים וחמש, **הבעלים נותנים שלשים.** על כרחן, והשתא איכא למיפרך אמאי כופין את הבעלים, בשלמא עד השתא כייפינן להו דהא לא מצינן למיתבה להנך משום דקרן דידהו לא הוי בקרן וחומש דאמר בעלים ברישא, הלכך על כרחין הדרינן אבעלים, וכיון דהדרינן אבעלים בעי למיתבא קרנא כמה דשייטנו אחריני וחומש אדידהו, אבל השתא דאמר אחד בכ"ה ליתבה לאחוך, דהא קרן דידיה הוי בקרן וחומש דאמר בעלים ברישא, וכגמ' פריך לה (שם).

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ח מהל' ערכין הל' ה ופ"ד הל' ה] ופ"ה מהל' מע"ש הל' ו ופ"י מהל' תרומות הל' כו סמג עשין קלו:

קה ב מיי' פ"ה מהל' מע"ש שי הל' יב ופ"ז מהל' ערכין הל' ג:

קו ג מיי' פ"ה מהל' מע"ש שי הל' ד סמג שם:

קז ד מיי' פ"ח שם הל' ח סמג עשין קלח:

קח ה מיי' שם פ"ב הל' ט:

קט ו ז ח מיי' פ"ה שם הל' יב:

קי ט י מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' ג:

קיא כ מיי' שם הל' ח:

קיב ל מיי' פ"י מהל' תרומות הל' יח:

קיג מ מיי' פ"ד מהל' מע"ש שי הל' ט [טוש"ע י"ד סי' שלח סעיף קלח]:

קיד נ מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' ב ופ"י מהל' תרומות הל' טו ופ"ד מהל' מע"ש שי הל' ט [טוש"ע שם]:

קטו ס ע מיי' פ"י מהל' תרומות הל' כג:

תורה אור השלם

1 וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְּעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ:
ויקרא כז כז

2 אַם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר:
ישעיהו נח יג

3 וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּישׁ אוֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:
ויקרא כז יט

4 וְאִישׁ כִּי יַאבֵל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד

5 וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
דברים יד כה

מוסיף חומש על חומש. וא"ת והא לעיל ברים פירקין (דף מח.) בעינן יחד לו כלי או נטל וחזר והפקידו אצלו וי"ל דמ"מ ס"ד כיון שבא מתורת חומש לא מייתי עליה קרבן ואין מוסיף עליה חומש אחר קמ"ל: **ולא מיתנא תנא.** לא הן ולא לאו וא"ת והתנן במסכת מעשר שני (פ"ב מ"ו) סלע של חולין ומעשר שנתערבו מביא בסלע מעות ולא קתני בסלע וחומש מעות אלמא תנן דאין מוסיף חומש על חומש וי"ל דלא חשש להזכיר אותו חומש תדע שהרי על קרן שני מוסיף חומש כדתני בהתודה (מנחות דף פב. ופס) המתפיס מעות מעשר שני בשלמים כשהוא פודה מוסיף ג' חומשין אחד למעשר ואחד לקדש ואפ"ה לא קתני מביא בסלע וחומשו של קרן מעות:

מה בסף ערכו כו'. ומעליו לא מצי דרש כדפרישית לעיל ומכסף ערכו נמי לא מצי מפיק שלא יתחלל על הקרקע דלא אתא אלא לאורויי דכי איתיה לחומש בעולם הוי דינו כמו קרן להוסיף עליו חומש:

הקדש ומעשר. הפוכים זה מזה דמעשר אין מוסיף חומש על חומש ועל חולו שני מוסיף חומש כדאמר בהתודה (שם) והקדש הוי איפכא:

בשלמא כולה לשמים למעוטי כו'. דלית בהו מעילה ה"מ למפרך הא קרא במעילה לא משתעי: **דלמא** לענין חומש קאמר. וא"ת הא כבר ממעטינן הקדש שני מן המקדש ולא מן המתפיס וי"ל דקרא לגעיל מיירי במקדש ביתו והכא מיירי בבהמה טמאה דהוי מטלטלין וגריכי ומשום הכי לעיל נמי איצטריך כסף ערכו להוסיף חומש על חומש משום דלא כתיב חמישיתו גבי מקדש ביתו אע"ג דבקרא דמקדש בהמה טמאה כתיב ויסף חמישיתו (ותרוייהו בא בחקותי):

לענין חומש קאמרת. פרש"י ומועלי' בה היינו ומוסיף חומש ותימה והלא שלמים אינה כולה לשמים ומוסיף חומש כדאמר בהתודה (שם) וי"ל דבמסקנא דתורת כהנים מרבה אף קדשים קלים והכי איתא

לתנא בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים כיון דאית להו לבעלים בגוייהו לית בהו מעילה אלא תחילת הקדש למעוטי מאי תחילת הקדש הוא דאית ביה מעילה סוף הקדש לית ביה מעילה דלמא לענין חומש קאמרת וכרבי יהושע בן לוי אמר ליה אין הכי קאמינא אמר ליה רב אשי לרבינא בהמה טמאה בתחילת הקדש איתא באמצע

ש"מ חומשו כמותו ש"מ אמר רבא גבי גזל כתיב [1]וחמישיתיו יוסף עליו ותנן [ו]א[2]נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש הרי זה מוסיף חומש על חומש עד שיתמעט הקרן פחות משוה פרוטה גבי תרומה כתיב [2]איש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ותנן [ג]ב[3]האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש [ג]אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך [ד]אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלם חומשה [ה]וחומשא דחומשא ואילו גבי מעשר לא מכתב כתיב ולא מיתנא תנא [ו]ולא איבעויי איבעיא לן גבי הקדש כתיב [3]ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך ותנן [ז]הפודה את הקדשו מוסיף חומש חומשא תנן חומשא דחומשא לא תנן מאי גבי תרומה כתיב ויסף גבי קדש נמי הא כתיב ויסף או דלמא גבי תרומה כתיב ויסף [ז]אי שקלת ליה לוי"ו דויסף ושדית ליה על חמישיתו הוה ליה חמישיתיו גבי הקדש כתיב ויסף חמישית אע"ג דכי שקלת ליה לוי"ו דויסף ושדית ליה על חמישית סוף סוף הוה ליה חמישיתו ותיפוק ליה דהוה ליה הקדש שני ואמר רבי יהושע בן לוי [ח]אהקדש ראשון מוסיף חומש על הקדש שני אין מוסיף חומש אמר ליה רב פפי לרבינא הכי אמר רבא [ט]חומש כתחילת הקדש דמי מאי הוי עלה אמר רב טביומי משמיה דאביי אמר קרא ויסף חמישית כסף ערכך מקיש חומשו לכסף ערכו מה כסף ערכו מוסיף חומש 'אף כסף חומשו נמי מוסיף חומש גופא א"ר יהושע בן לוי על הקדש ראשון מוסיף חומש ועל הקדש שני אין מוסיף חומש אמר [ו]רבא מ"ט דרבי יהושע בן לוי אמר קרא ואם המקדיש יגאל את ביתו המקדיש ולא המתפים תני תנא קמיה דרבי אלעזר [4]ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך מה בהמה הטמאה מיוחדת שתחילתה הקדש וכולה לשמים ומועלין בה אף כל שתחילתה הקדש וכולה לשמים מועלין בה אמר ליה ר' אלעזר דחומשא משום דכתיב ויסף דמשמע שני תוספות אי טעמא משום משמעותא הוא הכא נמי כתיב ויסף וחייב להוסיף: **או דלמא.** טעמא דתרומה לאו משום משמעותא הוא אלא משום דקיימא לן גורעין ומוסיפין ודורשין [ט]הלכך ויסף דגבי תרומה כי שקלת לה ו' דויסף ותיקרי ביה יסף חמישיתו ושדית ליה בסוף [ט]חמישיתיו אתקרי חמישיתיו בשני ווין ונשתמע חמישיות הרבה אבל הכא גבי הקדש דלא כתיב אלא חמישית אע"ג דשקלת כו'. ואם תאמר נישדייה בתמצא תיבה ונקרי חמישיות כסף ערכך לא אשכחן גורעין ומוסיפין להפסיק את התיבה [ט]אלא או בראשה או בסופה כדאמרינן בסדר יומא (דף מח.) ולקמן מדס הפר דס מהפר יקבלנו: **תיפוק ליה כו'.** מאי קמבעיא ליה לרבא תיפוק ליה דאם חזר וחילל את החומש הראשון אין מוסיף חומש דהוה ליה הקדש שני אפילו חזר וחילל קרן עצמו שהתפיס תחת הראשון אין מוסיף חומש: **וא"ל יהושע בן לוי כו'.** וליף לה מקרא בשמעתא: **חומש דאחלא הקדש דמי.** שהרי מאליו ניתוסף ולא נתפס תחת הראשון הלכך בעיין מטעם דהקדש שני לא מיפשוט ליה משום הכי מספקא ליה: **המתפים.** זה תחת הראשון שהשני נתפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמה בא לו: **ואם בבהמה הטמאה.** הוה ליה למכתב ואם בהמה טמאה כו' ואם בבהמה מאי היא אלא הכי קאמר בהקדשות שהן בבהמה טמאה קאמר לך קרא ויסף חמישיתו [ט]: **מה בהמה טמאה אחלא הקדש.** ולקמיה פריך מי לא משכחת לה נמי שתהא הקדש שני שיתפיסנה לבדק הבית תחת בדק הבית אחר: **וכולה לשמים.** שאין לבעלים בה כלום דסתם הקדש בהמה טמאה לבדק הבית היא: **ומועלין בה.** השתא קס"ל דמעילה ממש קאמר ולא אפשר ליה לאוקומא הכי אדא דקרא לא במעילה משתעי ועוד דאפילו לית גבה כל הני שייכא מעילה לענין הקדש: **דלמא לענין חומש קאמרת.** הך מעילה לאו מעילה ממש קאמר ולא בנהנה מן ההקדש אלא בחומש קאמר ובבא לפדות הקדש קאמר וקרי לחומש מעילה משום דבמעילה נמי שייך חומש ולמעוטי הקדש שני אתא וכדרבי יהושע בן לוי:

בתמצע

ש"מ חומשו כמותו. דמשתלם פירות ולא מעות: **גבי גזל כתיב.** גבי אשם גזילות כתיב אם גזל וכפר ונשבע לשקר חמישיתיו חמישיות הרבה: **ונתן.** נמי זימנין דאיכא טובא: **נתן לו אם הקרן.** לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן ונשבע לו על החומש שחזר וכפר את החומש ואמר נתתיו לך ונשבע והודה הרי זה מוסיף חומש על חומש שכפר וכן אם חזר ונתן לו חומש ראשון שנשבע עליו וחזר וכפר ונשבע על חומש שני והודה מוסיף חומש על חומש שני וכן לעולם: **עד שיתמעט הקרן.** חומש שהוא מחוייב כבר וחוזר וכופרו קרוי קרן. עד שתהא כפירת שבועתו בפחות משוה פרוטה: **גבי תרומה.** אוכל תרומה בשוגג: **כתיב חמישיתו.** דלא משמע אלא חד חומש ואפ"ה תנן בה חומשא דחומשא כגון אם נתן קרן וחומש מן החולין כמשפטו ועשו התשלומין תרומה וחזר ואכל אותו חומש משלם אותו וחומשו: **ואחד הסך.** שמן של תרומה דסיכה כשתייה ושתייה כאכילה דאמרינן בפ' בתרא [דיומא] (דף עו.) שתייה כאכילה מואכלת לפני ה' וגו' [ו] וכתיב ביה תירוש וסיכה כשתייה דכתיב [ז] ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו אבל אם ביערה על ידי דבר אחר אינו משלם חומש דאינם כי יאכל קדש כתיב [ח] פרט למזיק את התרומה על ידי דבר שאינה אכילה [ט]: **גבי מעשר.** גבי פדיון מעשר שני דכתיב ביה נמי וחמישיתו יוסף עליו [ו]: **לא מיכסא כתיב ביה.** משמעות דחמישיות הרבה: **ולא מיפנא פנא ביה.** חומשא דחומשא כגון אם חזר וחילל את החומש הראשון: **ולא איבעויי מיבעיא לן.** אם מוסיף חומש על חומש אם לא דפשיטא לן דלא מוסיף דלא אשכחן ביה רמז בקרא כדאשכחן בתרומה רמז פורתא כדבעינן למימר קמן דבתרומה כתיב ויסף חמישיתו [ו] ולא כתיב יסף כדגבי מעשר ולשון ויסף משמע שני תוספות יוסף וחוזר ויוסיף אבל יסף חדא משמע: **גבי הקדש.** הפודה את הקדשו כתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמישית כסף ערכך: הכי גרסינן **ותנן הפודה את הקדשו מוסיף חומש.** ובמתני' דפירקין הוא. ולא גרסינן הנהנה מן ההקדש שוה פרוטה כו' דהתם במעילה קא מיירי וגבי מעילה לא כתיב ויסף אלא יסף ולא כתיב חמישית אלא חמישיתו ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וגו' [ט]: **מאי.** אם חזר וחילל את החומש מהו שיוסיף חומש מי אמרינן הלא דגבי תרומה אע"ג דלא כתיב חמישיתו תנן בה חומשא דחומשא משום דכתיב ויסף דמשמע משום משמעותא הוא הכא נמי כתיב ויסף וחייב להוסיף: **או דלמא.** טעמא דתרומה לאו משום משמעותא הוא אלא משום דקיימא לן גורעין ומוסיפין ודורשין [ט] הלכך ויסף דגבי תרומה כי שקלת לה ו' דויסף ותיקרי ביה יסף חמישיתו ושדית ליה בסוף [ט] חמישיתיו אתקרי חמישיתיו בשני ווין ונשתמע חמישיות הרבה אבל הכא גבי הקדש דלא כתיב אלא חמישית אע"ג דשקלת כו'. ואם תאמר נישדייה בתמצא תיבה ונקרי חמישיות כסף ערכך לא אשכחן גורעין ומוסיפין להפסיק את התיבה [ט]אלא או בראשה או בסופה כדאמרינן בסדר יומא (דף מח.) ולקמן מדס הפר דס מהפר יקבלנו: **תיפוק ליה כו'.** מאי קמבעיא ליה לרבא תיפוק ליה דאם חזר וחילל את החומש הראשון אין מוסיף חומש דהוה ליה הקדש שני אפילו חזר וחילל קרן עצמו שהתפיס תחת הראשון אין מוסיף חומש: **וא"ל יהושע בן לוי כו'.** וליף לה מקרא בשמעתא: **חומש דאחלא הקדש דמי.** שהרי מאליו ניתוסף ולא נתפס תחת הראשון הלכך בעיין מטעם דהקדש שני לא מיפשוט ליה משום הכי מספקא ליה: **המתפים.** זה תחת הראשון שהשני נתפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמה בא לו: **ואם בבהמה הטמאה.** הוה ליה למכתב ואם בהמה טמאה כו' ואם בבהמה מאי היא אלא הכי קאמר בהקדשות שהן בבהמה טמאה קאמר לך קרא ויסף חמישיתו [ט]: **מה בהמה טמאה אחלא הקדש.** ולקמיה פריך מי לא משכחת לה נמי שתהא הקדש שני שיתפיסנה לבדק הבית תחת בדק הבית אחר: **וכולה לשמים.** שאין לבעלים בה כלום דסתם הקדש בהמה טמאה לבדק הבית היא: **ומועלין בה.** השתא קס"ל דמעילה ממש קאמר ולא אפשר ליה לאוקומא הכי אדא דקרא לא במעילה משתעי ועוד דאפילו לית גבה כל הני שייכא מעילה לענין הקדש: **דלמא לענין חומש קאמרת.** הך מעילה לאו מעילה ממש קאמר ולא בנהנה מן ההקדש אלא בחומש קאמר ובבא לפדות הקדש קאמר וקרי לחומש מעילה משום דבמעילה נמי שייך חומש ולמעוטי הקדש שני אתא וכדרבי יהושע בן לוי:

בתמצע

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי' פ"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין עג:
קיז ב מיי' פ"א מהל' תרומות הל' ו סמג לאוין רנח:
קיח ג ד מיי' שם הל' ג סמג שם:
קיט ה מיי' שם הל' טו סמג שם:
קכ ו מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' ג:
קכא ז מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' ב סמג עשין קלב:
קכב ח מיי' שם הל' ד:
קכג ט י מיי' פ"ו מהל' מעילה הל' ה סמג עשין רי:

תורה אור השלם

1 אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשָּׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: ויקרא ה כד

2 וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִּׁתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֵת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד

3 וְאִם הַמְּקַדֵּישׁ יִגְאַל אֶת בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: ויקרא כז טו

4 וְאִם בְּבְהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְּעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ: ויקרא כז כז

מסורת הש"ס

א) ב"ק קג., ב) פסחים לא: [מרומות פ"ו מ"ב], ג) [לקמן נה:], ד) [עי' תוס' מנחות לד: ד"ה לטוטפת], ה) [תמורה ט:], ו) [תמורה ט: ע"ש], ז) [דברים יד], ח) [תהלים קט], ט) [ויקרא כב], י) [מעילה יט.], כ) [ויקרא כז], ל) [ויקרא כב], מ) [ויקרא כז], נ) [יומא מח.], ס) בס"י חמישיתו, ע) [ויקרא כז], פ) ס"ל ל"ג,

---

גליון הש"ם

רש"י ד"ה או דלמא וכו' אלא או בראשה או בסופה. עי' סנהדרין דף ד ע"ב תוס' ד"ה לטוטפת ומנחות לד ע"ב תוס' ד"ה לטוטפת:

מוסף רש"י

נתן לו את הקרן. לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן וחומש נשבע לו שבועה שניה על החומש שנתנו לו והודה (ב"ק קג.). הרי זה מוסיף חומש על חומש. חומשו של חומש, לחומש לאשון נעשה קרן, עד שיתמעט הקרן פחות משוה פרוטה. שאם חזר ונתן לו חומש לאשון ונשבע על השני והודה, משלם חומשו וחומשו של חומש שני וכן לעולם עד שיתמעט הקרן של חומש שלא יכפור לו שוהפרוטה (שם קג:). ואחד הסך. דאמרינן בפרק בתרא דיומא (עו:) סיכה כשתייה ושתייה בכלל אכילה, והכא כתיב כי יאכל קודש בשגגה, דאילו בשוגג דלא ידע שהיא תרומה, אינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק אולין דעלמא, דאמר מר כי יאכל פרט למזיק (פסחים לב.). וחומשא דחומשא. שהתשלומין נעשין תרומה ואם חזר ואכל בשוגג אותו חומש לאשון מחל ומשלם חומשו עליו (שם). הפודה את הקדשו. ולא של אחרים, המקדיש כתיב (לקמן נה:).

באמצע הקדש ליתא אמר ליה לפי שאינה בסוף הקדש אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא באמצע הקדש מיהא איתא ולוסיף נמי חומש אמר ליה הרי הוא כסוף הקדש מה סוף הקדש אינו מוסיף חומש אף אמצע הקדש אינו מוסיף חומש אמר ליה רב זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מאי חזית דמדמית ליה לסוף הקדש נדמייה לתחילת הקדש א"ל מסתברא לסוף הקדש הו"ל לדמויי שכן נתפס מנתפס אדרבה לתחילת הקדש הוה ליה לדמויי שכן דבר שיש אחריו קדושה מדבר שיש אחריו קדושה [6]**כדאמר רבא** [1א]**העולה עולה ראשונה ה"נ הטמאה טמאה ראשונה תניא כוותיה דריב"ל** [א]**פרה זו תחת פרה של הקדש טלית זו תחת טלית של הקדשו הקדשו פדוי ויד הקדש על העליונה** [2]**פרה זו בחמש סלעים תחת פרה של הקדש טלית זו בחמש סלעים תחת טלית של הקדשו הקדשו פדוי על הקדש ראשון מוסיף חומש על הקדש שני אין מוסיף חומש: מתני' האונאה ארבעה כסף** [3]**והטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה** [5]**חמש פרוטות הן** [7]**וההודאה שוה פרוטה** [8]**והאשה מתקדשת בשוה פרוטה** [9]**והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש מעל** [10]**והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז** [11]**והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי: גמ' תנינא חדא זימנא** [7]**האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה אצטריכא ליה הא נמי תנינא** [8]**שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה סיפא אצטריכא ליה דקתני חמש פרוטות הן: חמש פרוטות הן וכו': וליתני נמי האונאה פרוטה אמר רב כהנא זאת אומרת** [9]**אין אונאה לפרוטות ולוי אמר יש אונאה לפרוטות וכן תני לוי במתניתיה חמש פרוטות הן האונאה פרוטה וההודאה פרוטה וקידושי אשה בפרוטה וגזל בפרוטה** [10]**וישיבת הדיינין בפרוטה ותנא דידן מאי טעמא לא קתני ישיבת הדיינין תנא ליה גזל ומי לא תני גזל וקתני אבידה הנך אצטריכא ליה גזל** [11]**הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו ואפילו למדי אבידה המוצא אבידה שוה פרוטה חייב להכריז** [12]**ואע"ג דזל ולוי מאי טעמא לא תני אבידה בפרוטה תנא ליה גזל ומי לא קתני גזל וקתני ישיבת הדיינין ישיבת הדיינין אצטריכא ליה לאפוקי מדרב קטינא דא"ר קטינא ב"ד נזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה ולוי מ"ט לא קתני הקדש בחולין קמיירי בקדשי' לא קמיירי אלא תנא דידן דקא מיירי בקדשים נתני מעשר בפרוטה כמאן דאמר** [13]**אין בחומשו פרוטה וליתני** [14]**חומש מעשר בפרוטה בקרנא קא מיירי בחומש לא קא מיירי גופא אמר רב קטינא ב"ד נזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה מתיב רבא** [2]**ואת אשר חטא מן הקדש ישלם**

לרבות

נאמצע הקדש ליתא. נהי דבסוף הקדש לא משכחת לה משום דלאו למזבח חזיא ולא לשקעה בבנין מיהו בהקדש שני משכחת לה שמתפיסה תחת אחר וחוזר ופודה אותה: **לפי שאינה בסוף הקדש.** ומשום הכי אימעיט אמצע הקדש מינה כדמפרש ואזיל

(6) **(סוף הקדש.** אמצע הקדש) מדמינן לסוף הקדש: **מה סוף הקדש.** נפקא לן מינה דממעט מחומש: **אף אמצע הקדש כו'.** וסוף הקדש ודאי בלא מיעוטא דקרא נמי לא שייך ביה חומש דהא לא פריק ליה מיהו אהני מיעוטא דקרא לדמויי ליה אמצע הקדש דבלאו מיעוטא לא מצית למיגמר אמצע הקדש מסוף הקדש דהתם משום דלא שייכא ביה חומש הוא: **כדאמר רבא כו'.** כלומר בהדיא אימעיט אמצע הקדש מינה כדאמר רבא בסדר יומא (ד' לד.): **העולה.** דכתיב גבי סדר המערכה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העולה ה' יתירה דריש שתהא היא ראשונה שלא יהא הקטר קודם לתמיד של שחר: **הקדשו פדוי.** אע"פ שלא סם דמים קנוכין דקיימא לן (ב) הקדש שוה מנה שחילנו על שוה פרוטה מחולל ושרי לאיתנויי מייה ומיהו יד הקדש על העליונה שאם דמים הללו יתיריס על דמי ההקדש קנה הקדש ואם הקדש יתר עליהם ישלים על כרחו: **עליה זו בחמש סלעים כו' הקדשו פדוי.** אע"פ שאינו שוה ולא תימא הואיל ושם לה דמים ואינה שוה כמה שאמר אין דבריו כלום אלא הקדש פדוי והוא ישלים: **על הקדש שני.** אם חזר ופדה את זה: **מתני' האונאה ארבעה כסף.** למקח סלע וכדאמרינן דהוה ליה שתות: **והטענה שתי כסף.** שאין שבועת הדיינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף שיטענו שוה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר או יודה הכל ויכפור פרוטה: **וההודאה שוה פרוטה.** כדפרשינן להיות הודאה במקצת ותחייב שבועה: **המולא שוה פרוטה כו'.** אבל בגיר מהכי לא כדאמרן (לעיל ד' כז.) מאשר תאבד ממנו (ד) פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה: **יוליכנו אחריו.** אם הודה שנשבע לשקר דלא הויא ליה כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא לשלוחו כדכתיב (במדבר ה) ונתן לאשר אשם לו: **גמ' ואיתני נמי האונאה פרוטה.** כגון אם היה המקח בשש פרוטות: **אין אונאה לפרוטות.** בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף: **וגזל בפרוטה.** לחייבו קרבן שבועה אם נשבע לשקר ולהוליכו אחריו: **וישיבת הדיינין בפרוטה.** למי שיש לו עדים או שחייב מודה ודוחהו מלשלם ישבו הדיינין ויכופו אותו: **תנא גזל.** מכיון דתנא גזל בפרוטה ש"מ ממונא הוא וכפינן: **הנך אצטריך ליה גזל.** לאשמועינן דיוליכנו אחריו: **אע"ג דזל.** בין מצאתה להכרזה: **ליתני מעשר בפרוטה.** דבגיר מהכי לא תפיס פדיונו:

לרבות

(ה) פסחים נח: יומא לד. ב"ק קיא. מנחות מט. תמיד כח: [כתובות קו: זבחים קג.], ג) [ע' תוס' גיטין יב: ד"ה פחות], ג) ב"ק קג., ד) [לעיל מט:], ה) קדושין יא: שבועות לח: [בכורות נ:], ו) [לקמן ט:], ז) ב"ק קג., ח) לעיל נג., ט) ר"מ מ"ז, י) [דבריס כב], כ) [תוגיגה ו.], ל) [כתוספתא בתמורה כז.], מ) ס"א סבר דמשמע ישיבת הדיינין אפי' בגמר דין,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בסוף הקדש: (ב) ד"ה הקדשו פדוי וכו' דקיימא לן. נ"ב ע"ל דף מז ע"א:

מוסף רש"י

העולה עולה ראשונה. מדלא כתיב וערך עליה עולה אלא העולה, הכי קאמר וערך עליה מיד העולה המשונה המאוחרת תחלה לכל העולות והייגו עולת תמיד דפרשת קרבנות (בפ' פנחס) דקרבן תמיד כתיב ברישא (פסחים נח:) לו: העולה משמע העולה תהא הראשונה לכל הקרבנות (מנחות מט.) דאי לאוריי בעלמא אתא שיקטירו עליה עולה ושלמים, נכתוב וערך עליה (יומא לד.) לו: העולה משמע העולה המאוחרת ראשון בסדרי קרבנות והיא עולת הבקר, שנאמר ואמרת להם זה האשה כו', וס"א יתירא קא דרש (כתובות קו. ובני"ז זבחים קג.). **ונשבע לו.** על שקר והודה, **יוליכנו אחריו אפילו למדי.** דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו דכתיב (ויקרא ה) לאשר הוא לו וגו' וגבי נשבע לשקר כתיב (ב"ק קג.). **האונאה ארבעה כסף.** מעות כסף שהם שם בדינר, מעשרים וארבעה כסף לסלע. אם היה המקח בדמי הסלע שהוא כ"ד מעות דהשתא הוא אונאה שתות למקח, מיב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף (לעיל מט:). **שבועת הדיינין.** שהדיינים משביעין ע"י הודאת מקצת הטענה, שלימדוה מאשר יאמר כי הוא זה (שמות כב) וכתב עלה ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו, דהיינו שבועה (שבועות לח:). **הטענה שתי כסף.** הטענה שהשבועה באה על ידה לא תהא פחות משתי כסף (שם) אינו נשבע אלא אם כן טענו שתי מעות שהן שלש דינר (בכורות נ:). **וההודאה.** שמחייבתו לישבע, לאתהא פחות מפרוטה, וכגון' פליגי רב ושמואל בפרוטה זו אם תמוך שתי כסף של טענה היא, או צריך שתהא טענת הכפירה של כסף שתי מעות כסף לבד פרוטה של הודאה (שבועות לח: ובני"ז קדושין יא:). **אין בחומשו פרוטה.** שיטו דלאו בר גאולה הוא עד שיהא בו שוה ארבע פרוטות כדי שיהא ראוי לתוספת חומש (לעיל נג.).

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"א מהל' ממרדין הל' ג]:

כבד ב ג מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יא:

קבה ד ה מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל' ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פח סעי' א:

קבו ו מיי' פ"ג מהל' אישות הל' ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ו [וסי' כז סעי' ח]:

קבז ז מיי' פ"א מהל' מעילה הל' ו סמג עשין רי:

קבח ח מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רנט סעי' ב וסי' רסב סעי' א:

קבט ט מיי' שם פ"ז הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסז סעי' א:

קל י מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ה:

קלא כ מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הל' יא סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' ו:

קלב ל מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הל' א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רסז סעי' א:

קלג מ מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' ד סמג עשין קלו:

תורה אור השלם

1 וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: ויקרא ו ה

2 וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת חֲמִשִׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֶּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: ויקרא ה טז

גליון הש"ס

תוד"ה פרה זו וכו'. והא דאמרינן התם דף לג ע"ב:

[לעיל] **כמאן** דאמר אין בחומשו. ולמ"ד אין בו קשה וכן נמי מיתותב לעיל: **וכי** עשו דבריהם בשל תורה. אע"ג דבכמה מקומות[ו] עשו אפי' יותר משל תורה היינו היכא דשייך לקנוס כדי לעשות סייג אבל הכא אפילו בתרומת מעשר ודאי לא הוה שייך למקנס חומש אם לא שאמרה תורה ולכך לא היה לקנוס בשל דמאי ומשני דה"ג עשו הולד ממזר אע"פ שאין סברא אלא משום דבאשת איש הולד ממזר:

ולא אמר בפני נכתב ונחתם. נכתב לא נקט אלא משום רבנן דלר"מ אין צריך לומר נכתב מ"דלא"ר יהודה[ט] אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה כשר:

וחכמים אומרים אין הולד ממזר. מדלא קאמרי רבנן לא תנא דעדיפא טפי מכלל דסברא להו דתנא אע"ג דאין הולד ממזר: **ביצד** יעשה. פירוש לרבנן כילד יעשה אם ניסת שלא יצטרך להוציא אי נמי לר"מ כילד יעשה קודם שניסת ולא יצטרך גט אחר אבל אחר שניסת אין נראה לר"מ שיהיה שום תקנה:

יטלנו הימנה. וא"ת ויאמר בפני נכתב ונחתם בעודנו בידה וכי תימא צריך לומר קודם נתינה האמר בפרק קמא דגיטין (דף ה. ושם) כגון שנתנו לה ולא הספיק לומר עד שנתחרש ויש לומר לצריך לומר אחר נתינה מיד שנתגרשה בעודם עסוקים באותו ענין:

כסף על נחשת. וא"ת כיון דתנא דמחללים כסף על כסף אע"ג דאסור בודאי אפילו מדוחק כ"ש כסף על נחשת דשרי לאפי' בודאי מדוחק שרי כדאמר בסמוך וי"ל איידי דתנא נחשת על פירות דפליגי בה רבי מאיר ורבנן תנא נמי כסף על נחשת דהוי נמי טבעא אפירא:

ויחזור ויפדה. פרש"י כן צריך לעשות דבעינן וצרת הכסף בידך וחכמים אומרים אם ירצה יעלה הפירות עצמן ופריך דבודאי אסור כסף על נחשת שלא מדוחק והכא גבי דמאי שרי וקשה לפירושו דמכמה מקומות ה"מ לאתויי דמצינו דמאי קל מודאי דבמסכת דמאי (פ"א מ"ב) תנן הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור ובמתני' תנן נמי מעשר שני מוסיף חומש ולא קתני של דמאי כדקתני גבי האוכל תרומת מעשר ועל חנם הביא מתני' דדמאי ודמעשר שני ותו מדקאמר מדוחק אין שלא מדוחק לא משמע דשאר המשנה אתיא ליה שפיר והלא עדיפא ה"מ למפרך דכסף על כסף אסור בודאי אפי' מדוחק מדלא מתנה על אחד מן הסלעין ובדמאי שרי ותו מה שפירש דלפדות הפירות עדיף מלעלות אפכא משמע בכמה דוכתי בפ"ג דמעשר שני (מ"י) גבי לקוח בכסף מעשר שני שנטמא כו' אמר להם לא אם אמרתם כו' תאמר בלקוח שאינו נפדה טהור ברחוק מקום אלמא לקוח צריך להעלותו וכן בכמה דוכתי לכן נראה לפרש דלר"מ אם ירצה יחזור ויפדה הפירות וחכ"א דצריך להעלותו ופריך אמאי דשני שמואל דר"מ מחמיר בדמאי יותר מחכמים והכא מיקל טפי מחכמים אבל הא לא קשיא ליה אמאי מוסיף חומש בתרומת מעשר של דמאי כודאי ובפדיון לא מחמיר דדוקא באכילה שעושה עבירה מחמיר בדמאי כמו בודאי אבל בפדיון שאינו עושה עבירה לא החמירו והוצרך להביא מתניתין דמחללין כסף על נחשת מדוחק דלא תימא כמו כן מיקל ר"מ בודאי וא"כ משום הוא דמאי לודאי כמו בתרומת מעשר לכך מייתי דגבי ודאי אין מחללין כסף על נחשת שלא מדוחק וא"כ קשה דהא מיקל בדמאי לגבי ודאי יותר מחכמים ואביי ס"ל בסמוך דשמא ר"מ מחמיר גבי מיתה בדמאי כודאי יותר מחכמים וגבי לאו לא מחמיר כמו בודאי ורבנן אע"ג דמחמרי גבי לאו גבי מיתה דתרומת מעשר של דמאי אין נראה להם לקנוס חומש כדפ"ל דאפילו בודאי לא היה לקנוס אם לא שאותה תורה ומיהו קשה דגרסינן במשנה במלתיה דר"מ ובלבד שיפדה הפירות וי"ל כך מחללין כסף על כסף אפילו לחזור ולפדות אותו הכסף על דבר אחר וכן נחשת על הפירות דומיא כמו שפירש כסף על כסף ובלבד שיפדה פירוש בלבד שיהא דעתו מתחילה כשחלל נחשת על הפירות לחזור ולפדות הפירות אז מותר אבל אם היה אז דעתו להעלותם ונמלך לפדותן צריך להעלותן:

לא

[א] לרבות פחות משוה פרוטה להישבון לקדש אין [ב] אבל להדיוט לא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב קטינא [ג] אם הוזקקו בית דין לשוה פרוטה גומרין אפילו לפחות משוה פרוטה תחילת הדין בעינן פרוטה גמר דין לא בעינן פרוטה: **מתני'** חמשה חומשין הן אלו הן [ד] האוכל תרומה [ה] ותרומת מעשר [ו] ותרומת מעשר של דמאי [ז] והחלה [ח] והבכורים מוסיף חומש [ט] והפודה נטע רבעי [י] ומעשר שני שלו מוסיף חומש [יא] הפודה את הקדשו מוסיף חומש [יב] הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מוסיף חומש [יג] והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו מוסיף חומש: **גמ'** אמר רבא קשיא ליה לר' אלעזר תרומת מעשר של דמאי וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה אמר רב נחמן אמר שמואל הא מני ר"מ היא דאמר [יד] עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה דתניא [טו] המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכ"א [טז] אין הולד ממזר [יז] כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם ולרבי מאיר משום דלא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר אין ר"מ לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא [יח] אומר היה ר' מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר מתיב רב ששת [יט] מחללין אותו כסף על כסף נחושת על נחושת כסף על נחושת ונחושת על הפירות ויחזור ויפדה את הפירות דברי רבי מאיר וחכ"א [כ] יעלו פירות ויאכלו בירושלים ומי מחללינן כסף על נחושת והא תנן [כא] סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואומר כל מקום שישנה סלע של מעשר שני מחוללת על מעות הללו וברור את היפה שבהן ומחללו עליה מפני הפירות. ויעלה הכסף לירושלים דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף: **וחכ"א יעלו פירות ויאכלו בירושלים.** ולא הזקיקוהו לכך לחזור ולחללן ואם רוצה מעלה הפירות עצמן דהקילו בו: **ומי מחללינן כו'.** מסקנא דתיובתא דאותיב רב ששת היא והכי קאמר שמענו לר"מ דמיקל בפדיון דמאי לחללו כסף על כסף על נחושת ובמעשר ודאי מי מחללינן כי האי גוונא אפילו כסף על נחושת דדמי לפדיון והתנן כו': **שנתערבו.** ורוצה ליהנות בשל חולין: **מביא בסלע מעות.** נחושת. מביא בדמי סלע ואומר כל מקום כו' נמצאו שתיהן חולין והמעות מעשר: **וברור את היפה שבהן.** ומחלל עליה המעות הללו ותהא היא מעשר והמעות והסלע השני חולין כבראשונה: מפני

עין משפט נר מצוה

קלד א מיי' פ"ז מהל' מעילה הלכה ח סמג עשין רי:
ב [טוש"ע מ"מ סי' שם סעי' ב]:
קלה ג מיי' פ"כ מהל' סנהדרין הל' יא סמג עשין קו טוש"ע מ"מ סי' ו:
קלו ד מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ו וש"ו שם הל' ו סמג לאוין רנח:
קלז ה ו מיי' שם פ"י הל' ו ז סמג שם:
קלח ז מיי' שם ופ"ה מהל' בכורים הל' יד (והל' טו):
קלט ח מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ו והל' ד ופ"ג מהל' בכורים הל' ו:
קמ ט מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל' ב סמג עשין קלז:
קמא י מיי' שם פ"ה הל' ו סמג עשין קלו:
קמב כ מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' ב סמג עשין קלב:
קמג ל מיי' פ"ו מהל' מעילה הל' ג סמג עשין רי:
קמד מ מיי' פ"ז מהל' גזילה הל' ו סמג עשין עג:
קמה נ ס מיי' פ"ז מהל' גירושין הל' יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' מב סעי' ז:
קמו ע פ מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ח סמג עשין קלו:
קמז צ מיי' שם פ"ו הל' ב:

מסורת הש"ס

א) מעילה יח., ב) ב"ק קג., ג) [עירובין עז. וש"נ], ד) גיטין ה: פו., ה) [שם], ו) דמאי פ"א [מ"ב] עי' תוי"ט שם, ז) מעשר שני פ"ב [מ"ו], ח) [ויקרא יט], ט) [ויקרא כז], י) [גיטין ב:], כ) הך וחלין וי"ו מחלקת כמו אז אין כי תרי טעמי איכו. רש"ל, יא) [כתובות פג:], יב) [דש"ל נחמן כל"ל], יג) [כתובות פה. גיטין ג: כג. כו:],

מוסף רש"י

יוציא. מי שנשאה בגט זה (גיטין ה:). משום דלא אמר לה כו' יוציא. אמרמיה והא גט כשר הוא ובפניו נכתב ומשום דלא אמר הוי ולד ממזר (שם).

מפני שאמרו א)מחללין אותו כסף על נחשת מדוחק לא שיקיים כן אלא שחוזר ומחללן על הכסף קתני מיהת מחללין מדוחק מדוחק אין שלא מדוחק לא אמר רב יוסף אע"פ שמיקל רבי מאיר בפדיונו מחמיר הוא באכילתו דתניא לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד ובעל הבית בין כך ובין כך צריך לעשר דברי ר' מאיר וחכ"א ב)אחד הסיטון ואחד בעל הבית מוכר ושולח לחבירו ונותן לו במתנה ואינו חושש מתיב רבינא ג)הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה ואפי' מדפוסים הרבה דברי ר"מ בשלמא מן הצוננת על החמה כדרבי אילעאי ד)דא"ר אילעאי מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר [1]ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדש נשיאת חטא למה ה)מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה אלא אפי' מדפוסים הרבה ליחוש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אמר אביי ר' אלעזר שפיר קא קשיא ליה ושמואל לא שפיר קא משני ליה דקשיא ליה לר' אלעזר מיתה דבידי שמים ומשני ליה שמואל מיתת ב"ד דלמא שאני מיתת ב"ד דחמירא ורב ששת לא שפיר קא מותיב ליה דקאמרי אינהו מיתה ומותיב רב ששת לאו דכתיב [2]לא תוכל לאכול בשעריך ולמאי דמותיב רב ששת רב יוסף שפיר קא משני ליה אלא רבינא עד דמותיב מנחתום לסייע ליה מפלטר דתנן ו)ה)הלוקח מן הפלטר מעשר מן כל דפוס ודפוס דברי ר"מ אלא מאי אית לך למימר פלטר מתרי תלתא גברא זבין נחתום נמי מחד גברא הוא זבין רבא אמר שמואל שפיר קא משני ליה שם מיתה בעולם: **מתני'** ז)ואלו דברים שאין להם אונאה ח)העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות ט)אין להן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה י)ה)שומר חנם אינו נשבע ונושא שכר אינו משלם כ)רבי שמעון אומר קדשים

מפני שאמרו כלומר לפיכך הזקיקוהו לכל אלה לחללו תחילה במעות וחוזר ומחלל המעות ולא אמרו (א) שיטול היפה שבהן ויאמר אם זו של מעשר הרי טוב ואם זו של חולין הרי של מעשר מחוללת על כן מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק אבל כסף על כסף לאו דרך חילול הוא ואפי' מדוחק נמי לא הוי כיון דאף כסף על נחושת לא התירו אלא בדוחק הלכך לא שיקיים כן שבזיון מעשר הוא ועוד שהפרוטות מחלידות: **קתני מיהת.** גבי מעשר ודאי מדוחק אין שלא מדוחק לא וכיון דאמר כסף על נחושת מדוחק אין שלא מדוחק לא אמאי תנא מחללין אלמא לרבי מאיר לא עשו בו חיזוק: **מחמיר הוא באכילתו.** של מעשר שני של דמאי ומתני' באכילה קאי: **לא התירו למכור דמאי.** לא התירו לחבר הלוקח דמאי שימכרנו לאחרים **עד שיעשר: אלא לסיטון בלבד.** סיטון חבר לא הצריכוהו לעשר אלא מוכרו כשהוא דמאי והלוקחו ממנו יפרישם מעשרותיו שהכל יודעין שהסיטון מכמה עמי הארץ לוקח שהסיטון מן המשפיעין למכור במדה גסה הוא דרכו לקנות פירות מרובין ומוכרן לחנווניס: **ובעל הבית.** הלוקח מעם הארץ: **בין כך ובין כך.** בין שבא לחזור ולמכור במדה גסה לחנווניס כסיטון בין שבא לחזור ולמכור במדה דקה כחנווניס בחנות פרוטה פרוטה צריך לעשר קודם שימכור לפי שהלוקח ממנו סבור שהן מפירות ארצו וכיון שהוא חבר מחזיקין אותו בחזקת שעשר ואין מפרישין: **וחכמים אומרים אחד סיטון ואחד בעל הבית.** שבא למכור במדה גסה כדרך המשפיעין וכדרך הסיטונות מוכר ושולח לחבירו שחזקת כל המוכרים ונותנין במדה גסה בחזקת שלא עישרו דמאי הם והלוקח מהם מעשר ואוכל. ובמסכת דמאי (פ"ג מ"ה) מפרש איזו מדה גסה ביבש שלשה קבין בלח שוה דינר: **מן הנחתום.** עם הארץ: **מעשר.** דמאי מן החמה כו'. ואפילו מן דפוסין הרבה אין הכרכות דומות זו לזו וי"ל שנחתום הזה לקח כרכות של דפוס זה מאיש אחד וכרכות של דפוס זה מאיש אחר ועמי הארץ יש מהם שמעשרין ויש מהן שאין מעשרין ושמא זה לא עישר וזה עישר והמפרש מזה על זה מפרש מן החיוב על הפטור ואין שם מעשר חל עליו ונתן טבל לכהן או מן הפטור על החיוב ואין שם מעשר חל עליו ונמצא שאין שכנגדו מתוקן לא חיישינן בדמאי להכי ותלינן למימר מחד גברא זבין. ואי עשו חיזוק כשל תורה בשלמא מן הצוננת על החמה אע"פ שהחמה יפה מן הצוננת לא חיישינן כדרבי אילעאי:

לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד. ולא"ת דבפרק הספינה (ב"ב דף פח. וסס) אמרינן הלוקח ירק מן השוק כו' גמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר ואי אפשר להחזירו אלא א"כ יעשר אלמא אין מוכרין דמאי לעם הארץ וי"ל דהכא איירי למכור לחבר ותו י"ל כמו שהתירו להאכיל לעניים ולאכסנאים דמאי כך התירו למכור לסיטון ולבעל הבית כשמוכרה במדה גסה:

הלוקח מן הנחתום. הכי איתא מתני' דדמאי פ"ה הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה ואפי' מדפוסים הרבה דברי ר"מ רבי יהודה אוסר שאני אומר חטים של אמש היו משל אחד ושל היום משל אחר הלוקח מן הפלטר מעשר מן כל דפוס ודפוס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מאחד על הכל והשתא קשה מאי קאמר בשלמא מן הצוננת כו' אלא מדפוסים הרבה אמאי אדרבה מן הצוננת על החמה קשה טפי דמיקל מרבי יהודה דרבי יהודה אוסר אבל אדפוסים הרבה לא פליג כדקתני שאני אומר חטים של אמש היו משל אחר משמע דלא פליג אלא אצוננת ועוד דאפילו בפלטר דאסר ר' מאיר שרי ר' יהודה מאחד על הכל כ"ש בנחתום וי"ל דה"פ דמתניתין הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת אפילו הן החמה והצוננת מדפוסים הרבה דברי ר"מ ר' יהודה אוסר בצוננת על החמה היכא שהם מדפוסים הרבה שאני אומר של אמש דהיינו הצונן משל אחר כיון דאיכא נמי דפוס משונה משל היום והשתא פריך שפיר בשלמא צונן וחמה מדפוס אחד כדרבי אילעאי דשרי בדיעבד בודאי ולכך בדמאי מעשר אף לכתחילה אלא כשהחמה וצוננת בדפוסים הרבה אמאי שרי הלא רבי יהודה אוסר שם אלמא רבי מאיר מיקל טפי מרבנן ורבינא ידע שפיר דאסר ר"מ בפלטר משום דמתרי ותלת זבין אלא דמ"מ פריך מכח דמיקל ר' מאיר מרבנן ואביי משני דלאו בקולא וחומרא תלי טעמא דר"מ אלא בגרגילות ומנהג דנחתום מחד גברא זבין ולוקח פעמים ג' מיני תבואות והכל דאחד ועושה אותם בשני דפוסין כדי לידע איזו מתבואה רעה ואיזו מטובה ורבי יהודה סבר כיון שהיא חמה וצוננת וגם הדפוסים משונים מוכח מילתא דמשני בני אדם לקח אבל בשיטו של דפוסים לאוד אפי' בפלטר לא חייש רבי יהודה: **נשיאות חטא** למה. ואם תאמר דלמא נשיאות חטא משום דאוכלו בלא הפרשה אחרת וי"ל דמשמע קרא דאהפרשה גרידא הוי נשיאות חטא[מ]:

יצאו

אלא מן דפוסים הרבה ניחוש דלמא מפרישי מן הפטור כו': קשיא לא גרסינן דאביי תרוצי קא מתרץ: **אמר אביי ר' אלעזר.** דקשיא ליה וכי עשו חיזוק כו' שפיר קשיא ליה: **ושמואל.** דשני הא מני ר"מ היא ואייתי ראיה מן המביא גט: **לא שפיר שני ליה.** כדמפרש ואזיל: **דקשיא ליה לרבי אלעזר.** וכי עשו חיזוק בתרומת מעשר של דמאי שהיא קלה שאפילו תרומה ודאית אינה אלא במיתה בידי שמים זר האוכלה: **ומשני ליה שמואל.** שעשו חיזוק לדבריהם באשת איש שאיסור תורה שבה מיתה בידי אדם והיא חמורה: **ורב ששת.** דאותביה לשמואל מחילול אלא עשו בו חיזוק בחילול של דמאי: **לאו שפיר אותביה.** דהא חילול כי לא עביד ליה שפיר לאו בעלמא הוא דלא תוכל לאכול וגו': **ולמאי דאותיב רב ששת רב יוסף שפיר שני ליה.** דאע"פ שמיקל ר"מ בפדיונו כו': **פלטר.** הוא לענין כרכות בסיטון לענין תבואה לוקח כרכות הרבה ומוכר לחנווניס ולנחתומים: **מעשר מכל דפוס ודפוס.** אלמא חייש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור: **אלא מאי איש לך למימר.** מאי שנא דחייש על הפלטר משום דמתרי תלתא זבין **נחתום נמי.** דלא חייש ליה ר"מ לא תקשי לך דקסבר נחתום מתוך שאינו לוקח הרבה ביחד תלינן למימר מחד גברא זבין ויש אדם אחד עושה כרכות בדפוסין חלוקין: **מתני' אלו דברים שאין להם אונאה. השטרות.** המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ויטלנו לעצמו: **והקדשות.** גזבר המוכר הקדש או המוכר עולתו שנפל בו מום: **ולא תשלומי ארבעה וחמשה.** אם טבח או מכר. ומשום הקדשות אצטריך למיתניה דאילו עבדים ושטרות וקרקעות לא שייך למימר דאילו תשלומי ארבעה וחמשה איכא נוהגת אלא בשור ושה בלבד: **אינו נשבע.** שלא פשע שלא הזקיקתו תורה לישבע עליהן: **אינו משלם.** אם נגנבו ממנו:

קדשים

מסורת הש"ס

א) דמאי פ"ה [מ"ג], ב) יבמות פט: קדושין מו: ב"ב פד: קמג. תמורה ס., ג) דמאי פ"ה [מ"ד], ד) [תמורה ס. לקמן מ.], ה) [שבועות מב:], ו) [עי' תוס' לקמן מ:], ז) [מזכר בסנהד' קיב:], ח) [ועי' היטב תוס' קדושין מו: ד"ה אם אינו],

תורה אור השלם

1 וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קֹדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: במדבר יח לב

2 לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֶרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ: דברים יב יז

הגהות הב"ח

(מ) רש"י ד"ה מפני וכו' ולא אמרו. נ"ב ע' בפי' הר"ש בפ"ב דמעשר שני מפנה ו דדמה טעם זה בטוב טעם וכתב טעם אחר על זה שאינו נוטל היפה כו' ע"ש:

מוסף רש"י

ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו. הא אם לא תרימו מן המובחר תשאו חטא (יבמות פט:) בהרימכם את חלבו לא תשאו חטא הא אם תרימו את הרעה שבו תשאו חטא (קדושין מו:) אלא עשית מלוה מן המובחר (רשב"ם ב"ב קמג.) שהתרומה מקדש כמו שהיא רע ואין תקנה להחליפה ולא לחזור ולתרום (שם פד:). אם אינו קדוש נשיאות חטא למה. הא לא עבד ולא מידי ויחזור ויתרום מן היפה (שם ושם). אלו דברים שאין להם אונאה. אפילו קנאן ביותר מדמיהן (ב"ק יד:). ונושא שכר אינו משלם. גזיבה ואבדה הכמוהה בו ליימיב דכתיב אם גנב יגנב מעמו (שבועות מג.).

עין משפט נר מצוה

קמח א מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ז סמג עשין קלו:

קמט ב מיי' פי"ל מהל' מעשר הלכה ב:

קנ ג מיי' פי"ד מהל' מעשר הלכה ה ופ"ו מהל' בכורים הל' ח:

קנא ד מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' ג [טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף נג]:

קנב ה מיי' פי"ד מהל' מעשר הלכה ו:

קנג ו מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קנ טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף כט:

קנד ז מיי' פ"ב מהל' גזילה הל' ח והל' ב טוש"מ סי' שנ סמג עשין עח:

קנה ח מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף לט וסעיף מ וסי' לה סעיף ח וסי' שא סעיף ח:

יצאו שטרות. מדממעט להו מאונאה משמע דחל המכר מדאוריית׳ בשטרות וא״ת פרק מי שמת (ב״ב דף קמז:) אמרינן מתנת שכיב מרע מדרבנן ופריך והאמר רב נחמן המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפי׳ יורש מוחל ומודה רב נחמן שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול מי אמרת בשלמא מתנת שכיב מרע דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול כו׳ והשתא הלא מכר שטר חוב דאורייתא ואפי׳ הכי יכול למחול ומפרש ר״י דה״פ מי אמרת בשלמא דאורייתא היינו מוהעברתם מ״כ עשאו הכתוב יורש וא״כ אמאי יורש מוחל מאי אולמיה דהאי יורש מהאי מי נמי אפי׳ הוי מכר שטר חוב דרבנן משכחת ביה אונאה מדאורייתא כגון שהלוהו על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבוד או הלוהו בשטר ונתן לו הלוה יותר מדאי שיחזיר לו השטר ויהיה מלוה על פה ולרבינו חיים גראה דקנה מן התורה אם יש לנוה קרקעות שמוכר לו שיעבוד שיש לו בקרקעות ובמרובה (ב״ק דף סב:) כתבתי באריכות:

והאי ביומיה מכירה הוא. תימה דבפ׳ קמא דע״ז (דף טו. ושם ד״ה והשתא) מוכח דשכירות לא קני מישראל ששכר פרה מכהן ומלא לבית דירה אמרו וי״ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות: **כל** דבר שבמדה כו׳ **אפילו** פחות מכדי אונאה חוזר. הכא משמע דרבא מיירי אף בקרקעות וכן נמי פרק האיש מקדש (קדושין דף מב: ושם ד״ה ה״ג) דקאמר ובמקרקעי נמי לא אמרינן אלא דפליג באומדנא אבל פליג במשתא אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ואמר רבא כל דבר שבמדה חוזר וחוזר דקאמר היינו שהמקח בטל לגמרי כדמוכח ריש התודה (מנחות דף עז.) ושאני הספינה (ב״ב דף נ.) וקשה דבפרק בית כור (שם דף קד. ושם ד״ה פחות) תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא יכה הותיר כל שהוא יחזור ופירש רש״י התם דהא דאמר רבא דחוזר מילתיה לא הוי בקרקעות וקשה לפירושו מהכא וי״ל דהתם אינו אומר המוכר מדדתי שיש בה בית כור דאז ודאי היה חוזר כדרבא אלא סתמא אומר כך וסבור היה המוכר שיש כך ולכך המקח קיים וא״ת לימא דידע דשדא שיתא ומוכרו יותר משויו וכיון דזרעינהו דלמא בטל אגב קרקע וי״ל בענין זה פשיטא דיש אונאה שהמכר אינו תלוי בקרקע אלא בחטי שבשוק: **אלא** דאמר שדאי בה כדבעי לה. וא״ת היינו מקח טעות דבעי ליה ו׳ והוא לא שדא אלא ה׳ וי״ל דהמוכר מודה דלא שדא אלא ה׳ ואמר דלא בעי אלא ה׳ וקרקע זו אם זרעה כדבעי לה שוה אותם דמיס ואגלאי מילתא דבעי שיתא וא״ת למה לא תחשב זו אונאת קרקע כיון שלא טעה לא במדת מנין החטין ולא בשומא לא טעה אלא במה שלא הושבח הקרקע כדבעי לה וי״ל כיון דאי הוה שדא בה כדבעי לה כמו שאמר היו שוה אותם דמיס ממלא שהאונאה מן החטין ולא מן הקרקע:

אמר

קדשים שהוא חייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה [6]רבי יהודה אומר אף המוכר ס״ת בהמה ומרגלית אין להם אונאה אמרו לו [8]לא אמרו אלא את אלו: **גמ׳** מנהני מילי דתנו רבנן [1]וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך [3]דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי ואינן עומדין אלא לראיה שבהם מכאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש להם אונאה פשיטא לאפוקי מדרב כהנא דאמר [2]אין אונאה לפרוטות קמ״ל יש אונאה לפרוטות הקדשות אמר קרא [1]אחיו אחיו ולא הקדש מתקיף לה רבה בר ממל כל היכא דכתיב ידו ידו ממש הוא אלא מעתה דכתיב [2]ויקח את כל ארצו מידו הכי נמי דכל ארעא בידיה הוה נקיט לה אלא מרשותו הכא נמי מרשותו וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא והתניא [7][3]אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין ת״ל אם המצא תמצא מ״מ טעמא דכתב רחמנא אם המצא תמצא הא לאו הכי הוה אמינא כל היכא דכתב ידו ידו ממש הוא ותו תניא [9][4]ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין ת״ל ונתן מ״מ טעמא דכתב רחמנא ונתן הא לאו הכי הו״א כל היכא דכתב ידו ידו ממש [8]אלא כל ידו ידו ממש הוא ושאני התם דליכא למימר הכי אלא מרשותו בעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות או דלמא לא שנא אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב [5]והאי נמי ביומיה מכירה היא [9]בעי רבא חטין וזרען בקרקע מהו יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדיין בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו על גב ארעא היכי דמי אילימא דאמר איהו שדאי בה שיתא ואתו סהדי ואמרי דלא שדא בה אלא חמשה [10]והאמר רבא [5]כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר אלא [7]דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאבעי לה יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדי בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו אגב ארעא [11]נשבעין עליהן או אין נשבעין עליהן כמאן דשדיין בכדא דמיין ונשבעין עליהן או דלמא בטלינהו אגב ארעא ואין נשבעין עליהן [12]עומר מתירן או אין עומר מתירן היכי דמי אי דאשרוש תנינא אי דלא אשרוש תנינא דתנן [13]אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא [14]לא צריכא [7]דחצדינהו וזרעינהו קודם לעומר ואתא ליה עומר וחליף עילוייהו ולא אשרוש קודם לעומר

מהו

מהו

קדשים שחייב באחריותן. אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה: **יש להן אונאה.** דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא ואל תונו אים את אחיו [6] קרינא ביה: **ושאינו חייב באחריותן.** כגון דאמר הרי זו: **אף המוכר ספר תורה כו׳.** מפרש טעמא בגמרא [8] בברייתא: **גמ׳ דבר הנקנה מיד ליד.** הזהיר עליו בכל תורה: **שהוקשו לקרקעות.** [דכתיב] והתנחלתם אותם וגו׳ (ויקרא כה) הוקשו לאחוזה: **מנין אמרו.** מדלא אמעוט שטרות אלא משום דאין גופן קנוי ומכור: **המוכר שטרותיו לבשם.** לגור בהם אבקת סממנין נמלא ממכרן של אלו לגורך תשמיש גופן הוא: **יש להן אונאה.** דגופן קנוי ומכור: **פשיטא.** מאי שנא מכל מטלטלי דעלמא: **לפרוטות.** סתם מוכר שטרות לבשם אין שם המקח של איסר ביחד אלא של פרוטות: **ידו ממש הוא.** דקדייקא לעיל מיד עמיתך מטלטלים דוקא הנקחין מיד אל יד: **הכא נמי מרשות.** עמיתך קאמר ואפי׳ קרקעות נמי במשמע: **אין לי.** שיתחייב כפל: **אלא.** בזמן שלקחה בידו: **גגו חצירו [קרפיפו] מנין.** שאם נכנסה שם ועבל בפניה לגנבה מנין שקנתה לו חצירו ומתחייב כפל: **ת״ל ונתן מ״מ.** מדלא כתיב ובידה יתננו: **ושאני התם.** ויקח את כל אלו: **יש להם אונאה.** אם מכרן: **בטלינהו אגב ארעא.** ואין אונאה לקרקעות ובשלא השרישו קאי: **שדאי.** זרעתי בה שש סאין: **חוזר.** דמקח טעות הוא דהא בהליא פי׳ בחזקת כן ואינו כן וכיון שהמקח טעות הוא אפי׳ בטיל להו אגב ארעא חוזר דנכי דאימעיט קרקעות מדין אונאה מדין מקח טעות לא אימעיט שהרי אין זה מכר דאדעתא דהכי לא זבן: **הדבעי לה.** כמה שצריך לקרקע דמידי דאומדנא דשכיח דטעו הוי כדין אונאה: **נשבעין עליהן.** אם הודה במקצת כגון טענו פסקת עמי לזרוע ו׳ שמסרתי לך וזרעת חמש והוא אומר זרעתי חמש ומחצה: **עומר מתירן.** קס״ד מגידולין דידהו קמיבעיא ליה ולהכי קמהדר אי דאשרוש קודם לעומר: **תנינא.** דעומר מתיר את גידוליהן במסכת מנחות (דף עא.) והתם מפרש טעמא: **ואי דלא אשרוש.** בשעת הבאת עומר: **תנינא.** דאין עומר מתירן: **דחצדינהו.** מן החדש והיו צריכין שיתירם עומר לאכילה: **וזרעינהו קודם לעומר.** וחלף ליה עומר עלייהו בדלא אשרוש:

מהו

מסורת הש״ס

א) ב״ב עח., ב) [לעיל מז:], ג) לעיל נה., ד) ב״ק קל: ה) [גיטין עז. לעיל י:], ו) [גיטין עז.], ז) מנחות סט. [ע״ש], ח) קדושין מב: [ושם איתא רבה] מנחות סט. ב״ב נ., ט) [מנחות סט.], י) [שם], יא) שם ע., יב) שם סט., יג) [ויקרא כה], יד) [לקמן נח:],

גליון הש״ם

גמ׳ אלא כל ידו ידו ממש הוא. עיין סנהדרין דף פה ע״ב תוס׳ ד״ה עד: **תוס׳** ד״ה יצאו וכו׳ ויהיה מלוה ע״פ. ועיין בסמ״ג עשין עשה פב:

מוסף רש״י

אין אונאה לפרוטות. בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף (לעיל נה.). **ת״ל** ונתן מכל מקום. ודרשינן ליה בגנפי נפשיה, מדלא כתיב ובידה יתננו משמע לן נמיגה כל דהוא ודלא דכתב רחמנא, דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה (גיטין עז.). **שדאי בה שיתא.** זרעתי בקרקע זו שש כוריס (מנחות סט.). **דלא שדא בה אלא חמשה.** דהסתא איכא שיעור אונאה שתות (שם). **כל דבר שבמדה** כו׳ חוזר. כיון דקפיד לא תמיל ואפילו בפחות משתות ולא שייכא בה דין אונאה שיהא מקח קייס ויחזיר אונאה אלא כל המקח בטל וחוזר (שם) שאין זה כשאר אונאות דקי״ל (לעיל מט:) פחות משתות תמיל אינם, דהתם אין כל אדם יכול לנמלם הדמיס, אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד (קדושין מב:). **וזרעינהו קודם לעומר.** דלא שריגהו עומר דאשתקד ולא הסריגו בשעת עומר זה (מנחות סט.).

קנו א מיי׳ פי״ב מהל׳ מכירה הל׳ ח ופי״ג הלכה יג סמג לאוין קע טוש״ע מ״מ סי׳ רכז סעיף טו:

קנז ב מיי׳ שם פי״ג הלכה יז סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ רכז סעיף לה:

קנח ג מיי׳ שם פט״ו הלכה ח סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ רלב סעיף ח:

קנט ד מיי׳ שם פי״ג הל׳ טז סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ רכז סעיף לד ולא לוסיטא:

קס ה מיי׳ שם וסמג שם טוש״ע שם ומשכיעין אומו שבועת היסת:

קסא ו מיי׳ פ״ז מהל׳ תמידין ומוספין הלכה יד ופ״י מהלכות מאכלות אסורות הל׳ ד סמג לאוין קמב קמג קמד טוש״ע י״ד סי׳ רלג סעיף ג:

קסב ז מיי׳ פ״י מהל׳ מאכלות אסורות הלכה ה ועיין בהשגות ובכ״מ ובל״מ סמג שם טוש״ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יד

2 כִּי חָשְׁבוֹן עִיר סִיחֹן מָלֵךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אַרְנֹן:

במדבר כא כו

3 אִם הִמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגְּנֻבָה מִשּׁוֹר עַד חֲמוֹר עַד שֶׂה חַיִּים שְׁנָיִם יְשַׁלֵּם: שמות כב ג

4 כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

מהו למינקט מינייהו ומיכל. כלומר אגידולין דידהו לא מבעיא לן שהרי אפי' התיר עומר של אשתקד את הזרעים קודם שנזרעו וזרעם קודם העומר ולא השרישו הוו הגידולין אסורין עד שיבא עומר הבא כי קא מיבעי ליה לנקוטי מן הזרעים שבקרקע ומיכל לאחר העומר: **ושרינהו עומר.** שהעומר מתיר את התלושין חדשים של שנה זו ואת גידולין המחוברין שהשרישו: **או דלמא בטליהו אגב ארעא.** וכקרקע בעלמא דמו ולא שייך עומר בגייהו למשרינהו: **בעי ר' אמי אונאה.** הא תנן לה במתניתין דאין להו לכל הנך דמתני': **ביטול מקח.** יותר משפות: **יש להן או אין להם.** מי אמרינן מאל תונו (ויקרא כה) הוא דאימעוטו והא לאו בכלל אונאה הוא אלא מקח טעות הוא או דלמא כיון דלאו דבר שבמדה הוא ולא אטעייה בדיבוריה כשאר דין אונאה הוא: ר' יוחנ ור' ירמיה מילתא באפי נפשייהו אמרי ולאו אדרבי אמי קיימי אלא ר' [1] [ירמיה] אקרקעות ורבי [2] [יוחנ] אהקדשות אמרי משמיה דר' יוחנן אונאה אין להם ביטול מקח יש להן: **מ"ד אהקדשות.** אמרה רבי יוחנן: **כ"ש.** דאקרקעות נמי אמר דכיון דאשמועינן דביטול מקח לאו בכלל אונאה הוא מהיכא אימעיט אי דהקדשות קחשיב ליה מקח טעות אע"ג דליכא טעות כלפי שמיא ואפ"ה אמרינן ביטול מקח כל שכן דלגבי חבריה דליכא למימר טעה ואדעתא דהכי לא אקנייה כל שכן דהדר: **מ"ד אקרקעות.** אמרה: **אבל אהקדשות לא.** דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה ואדעתא דהכי לא אקני אבל אהקדש ליכא למימר הכי וכיון דליתהו בדין אונאה טעות נמי לא אמרינן בהו כדשמואל: **מחוגג.** כדאמרן דאימעוט מאונאה וטעות נמי ליכא למימר בהו דמאן טעה: **תנן התם.** במסכת תמורה (דף כו:): **אם היה קודש בעל מום.** ריש"א דמתני' הכי האומר הרי זו תחת זו זו תמורת זו זו חליפי זו הרי זו תמורה זו מחוללת על זו לא אמר כלום שאין קרבן תמיס מתחלל ואם היה קודש בעל מום יצא לחולין וצריך לעשות לו דמיס אם אין זו של חולין יפה כשל הקדש מוסיף עליה מעותיו עד כדי דמי הקדש: **יצא לחולין דבר תורה.** ואפי' אין זו יפה כמותה כדאמר דאמעיט מאונאה: **אף צריך לעשות לו דמיס דבר תורה.** דגבי הקדשות ערכך כתיבא בכולהו וקסבר ערכך שוויו משמע. ור' יוחנן סבר ערכך כל דמיס שיערכוהו משמע ליה אם זול אם יוקר: **והא"ר יונה אהקדשות כו'.** לר' יונה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן: **ואיפוך.** אליבא דר' יונה. אבל אליבא דרבי ירמיה לא איפוך דהא לר' ירמיה אליבא דרבי יוחנן הקדשות אין להם ביטול מקח דמ"ד אקרקעות אבל אהקדשות לא כדשמואל. וה"נ איתא בתמורה[3] לרבי יונה איפוך וקמיפלגי ר"ל ור' יוחנן מ"ד אין להן ביטול מקח אית ליה דשמואל דכיון דאימעיט מאונאה לא שנא שתות לא שנא יתר משתות דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה אבל בהקדש ליכא למימר טעות: **ומר ליה דשמואל.** קסבר כיון דליכא יתר משתות לאו דרך מקח הוא וכיון דלגבי מקח לאו מידי הוא גבי חילול נמי לאו מידי עבד: **שחילנו אין.** דהא אימעיט מאונאה לא שנא גדולה ולא שנא קטנה: **לכתחילה לא.** ודבר תורה דערכך שוויו משמע: **ומר סבר אפי' לכתחילה.** ערכך כל דהו משמע הלכך לאפקועי איסוריה ואפילו מדרבנן שרי ומיהו לאחר זמן ישלם: **לעולם בכדי אונאה.** וקאמר דבר תורה ואפילו בכדי אונאה צריך לעשות דמיס דבר תורה: **ולא איפוך.** דאי מפכת לה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דאילו לדידיה לא מצי לתרוצי אין להן אונאה דמתני' כרב חסדא דפחות מכדי אונאה אין להן ביטול מקח יש להן מכלל דאונאה אין להן דקאמר אין מחזירין להן אונאה הוא. אבל ר"ל כי מותבת ליה [4] ממתניתא מוקי לה כרב חסדא: **מאי אין להן אונאה.** דגבי הקדשות

מהו למינקט מינייהו ומיכל בכדא דמי ושרינהו עומר או דלמא בטלינהו אגב ארעא תיקו אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם או [5]אין להן אמר ר"נ הדר אמר רב חסא פשיט ר' אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם ר' יונה אמר [6]אהקדשות ר' ירמיה אמר אקרקעות ותרוייהו משמיה דר' יוחנן אמרו אונאה אין להם ביטול מקח יש להן מ"ד אהקדשות כ"ש אקרקעות מ"ד אקרקעות אבל אהקדשות לא כדשמואל [7]דאמר שמואל [8]הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל תנן התם[9] [9]אם היה קודש בעל מום יצא לחולין וצריך לעשות לו דמים א"ר יוחנן [7]יצא לחולין דבר תורה וצריך לעשות לו דמים מדבריהם ור"ל אמר אף צריך לעשות לו דמים מן התורה במאי עסקינן אילימא בכדי אונאה בהא לימא ר"ל צריך לעשות לו דמים דבר תורה והתנן [10]אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות אלא ביטול מקח בהא לימא רבי יוחנן צריך לעשות לו דמים מדבריהם והא"ר יונה אהקדשות ורבי ירמיה אמר אקרקעות ותרוייהו משמיה דר' יוחנן אמרי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם לעולם בביטול מקח ואיפוך דרבי יוחנן לר"ל ודר"ל לרבי יוחנן במאי קמיפלגי בדשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל מר אית ליה דשמואל ומר לית ליה דשמואל איבעית אימא דכולי עלמא אית להו דשמואל והכא בהא קמיפלגי מר סבר שחיללו אין לכתחלה לא ומר סבר אפילו לכתחלה איבעית אימא לעולם בכדי אונאה ולא תיפוך ובדרב חסדא קמיפלגי דאמר מאי אין להם אונאה אינן בתורת אונאה

דאפי'

אמר ר"נ הדר א"ר חסא אונאה אין להן ביטול מקח יש להם. משמע דרב נחמן לא פליג ארב חסא רבו וקשה לר"ת דבפ' המקבל (לקמן דף קח. ופס) אמרינן זבן בר' ושוה ק' סבור מינה כו' אמר רב נחמן אין אונאה לקרקעות אלמא אפי' ביטול מקח אין להם ותירץ ר"ת דאין אונאה עד פלגא אבל מפלגא ואילך מיקרי ביטול מקח ויש להם ואתי שפיר הא דתנן (לעיל דף נו:) רבי יהודה אומר אף המוכר בהמה ומרגלית אין להם אונאה ומפרש בגמרא עד כדי דמיהם מדקאמר אף משמע דקרקעות נמי אית להו הלי שיעורא וכפרק אלמנה נזונית (כתובות דף צט:) תנן שוס הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרס בטל רשב"ג אומר מכרס קיים ומפרש התם[11] דמכרס קיים עד פלגא:

יצא לחולין בו'. למ"ד צריך לעשות לו דמים מדבריהם יצא לחולין הכל אבל מדרבנן צריך לשלם להקדש אונאתו ולמ"ד צריך לעשות לו דמים דבר תורה דיש להקדש ביטול מקח יצא לחולין כנגד המעות שנתן והשאר יתחלל בדמים שישלם וקמ"ל דלא אמרינן כיון שיש להקדש ביטול מקח יבטל הפדיון ולא יצא לחולין כלל כמו בהדיוט דהמקח בטל והיינו טעמו משום דבהדיוט המאנה חוזר משום שאינו רוצה להחזיר האונאה [12]ואפילו אם המתאנה פוטרו מלהחזיר מ"מ שייהם חוזרים כיון שהמתאנה היה יכול לבא לידי הפסד אם לא ירגיש ויחזור בכדי שירצה אבל הקדש המתאנה אינו יכול לבא לידי הפסד כשידע המחלל שאינה הקדש לא יוכל ליהנות עד שיוסיף על דמיו כדי שוויו וע"כ צריך להוסיף ולא יוכל לחזור דאפי' מתחייב להקדש בטעות מפסיד כדאמרינן בית נוחלין (ב"ב דף קנג: ופס ד"ה ולא) לא תשיימיה את דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כ"ש כאן שיתחייב להוסיף אע"פ שטעה והיה סבור שיתחלל בכך כל ההקדש ולא יצטרך להוסיף כי מ"מ נתרצה לשוה בשוה ולא נתכוון מסתמא לאנות ההקדש ואינו יכול לחזור ולכך אין שייהם חוזרים: **והאמר** רבי יונה אהקדשות. ביטול מקח יש להם ולא היה יכול לתרץ דביטול מקח יש להם מדרבנן דאם כן מאי איכא בין אונאה דהקדש לביטול מקח דבאונאה נמי צריך להוסיף דמיס מדרבנן מדפריך אי באונאה בהא לימא ר"ל דבר תורה אבל לרבי יוחנן דאמר מדבריהם אתי ליה שפיר ולעיל נמי אמר יד הקדש על העליונה אפילו באונאה ועוד אי ביטול מקח דקאמר ר' יונה מדבריהם א"כ נצטרך לומר דלמ"ד אין להם ביטול מקח היינו אפילו מדרבנן א"ל להשלים דמיס ובהדיא קתני דצריך לעשות לו דמיס ולעיל[13] יד הקדש על העליונה: **ומר סבר אפי' לכתחילה.** תימה דבפ' המקדיש שדהו (ערכין דף כט.) אומר כי אמר שמואל שחללו לכתחילה מי אמר ובפ"ק דסנהדרין (דף יד:) אמר דבשומת הקדש בעינן ט' וכהן ולעולם הבעלים קודמין שמוסיפין חומש אלמא מחזירין אחר ריוח הקדש וי"ל דה"פ שחללו אין שנתכוון לחללו פחות מדמיו שדבר זה אסור לעשות ואין צריך להשלים אלא מדרבנן אבל לכתחילה שעשה דבר שמותר שנתכוון לחללו שוה בשוה וטעה ונמצא שהקדש שוה יותר ישלים מן התורה ומר סבר אפילו לכתחילה לא ישלים אלא מדרבנן אף על פי שנתכוון שוה בשוה אבל במזיד לכ"ע אסור לאנות ההקדש[14]:

דאפילו

מסורת הש"ס

1) [תמורה כז: כל הסוגיא], 2) קדושין יח. בכורות כה. נ: מעילה יד: תמורה כז: עכרין כט. 3) [תמורה כו:], 4) [תמורה כז. ע"ש], 5) לעיל נו., 6) מהר"ם, 7) [לקמן דף כז:], 8) לקמן ק:], 9) [ע"ר רש"ש], 10) [וע"ע תוספות תמורה כז: ד"ה בין לאמר כו' ועי' תוס' שם ד"ה לא אמרן],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה יצא וכו' ואפילו אם המתאנה. עיין לעיל דף נ ע"ב תוס' ד"ה ואלו:

עין משפט נר מצוה

קסג א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קע טושע"ע ח"מ סי' רכז סעיף כט וע"ש במ"מ: **קסד ב** מיי' פ"ז מהל' ערכין הלכה ח [רב אלפס ע"ז פ"א דף עג.]: **קסה** ג מיי' פ"ב מהל' תמורה הל' א ב:

מוסף רש"י

מהו למינקט. ללקוט מהן קודש השרשתן (מנחות סט.). ושרינהו עומר. דהא דאמרן ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא, בגדוליהן מיירי, או דלמא בטליהו אגב ארעא וכי לקיט להו בגידולין דמו (שם). שחיללו על שוה פרוטה מחולל. דאין אונאה להקדש, דכתיב איש את אחיו, ואשמעינן שמואל דכי היכי דאימעיט מאונאה אימעיט נמי מביטול מקח (קידושין יא:). **וצריך** לעשות לו דמים. שתהא אותה של חולין שוה כאותה של הקדש שהוא מחלל עליה ולא יתאנה להקדש, (תמורה כו:). **יצא לחולין דבר תורה.** דאמרינן בפרק המנחות והנסכים (כא.) ואם כל בהמה טמאה, בנעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר (שם כז:). **מדבריהם.** דמה"ת אין אונאה להקדש דכתיב אל אונו איש את אחיו, ולא הקדש (שם). **לעשות לו דמים** מן התורה. רב חסדא מפרש לה לקמן (שם). **בכדי אונאה.** ולא נתאנה אלא שתות (שם). **ביטול מקח.** שנתאנה יותר משתות (שם). **ביטול מקח יש להם.** שאם נתאנה יותר משתות מוחזר לר' יונה, קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן (שם כז:). ר' יוחנן אמר צריך לעשות דמיס דבר תורה ור"ל אמר מדבריהם (שם). **דכולי עלמא אית להו דשמואל.** ומי כדקמכוון לאמולי ודאי מתאמיל, כלומר אם היה בדעתו לאנות ההקדש ולחלל בדמים ודאי מתחלין, אבל להכי אמר ר"ל צריך לעשות דמיס דבר תורה מפרש לה מעוין לחללו בדמים פחותין אלא סבור שיהו החולין שוין את דמי ההקדש, ור' יוחנן סבר כך מתכוין לחללו (שם). **בכדי אונאה.** ולא נתאנה אלא שתות (שם). **ולא תיפוך.** לבא דר' יוחנן ור"ל ואאונאה קיימי ובבטול מקח לא תירוו ודקא קשיא לך לר"ל ממתני' דאלו דברים, לא קשיא, דההיא מתרץ לה ר"ל כדרב חסדא, דאפילו פחות משתות מוחר, וה"ק קרא אים את אחיו הוא דבשיעור שתות משלם פחות משתות לא משלם, הא הקדש אפילו פחות מכדי אונאה מוחר, והיינו דבר תורה דקאמר ר"ל לעיל, ור' יוחנן מוקי ליה כמשמעותיה, אבל בביטול מקח לא תיירי כלל ר' יוחנן ולא מיקמי לא לר' יונה ולא לר' ירמיה (שם).

דאפילו כל שהוא חוזר. ודוקא הקדשות אבל קרקעות עד פלגא מינו מוחזר: **בשלמא** בהדיוט (ה) זה חומר ותו לא. פי' זהו חדוש שהדיוט חומר אבל בהקדש זה חומר בתמיה פי' מה חידוש הוא שמצאנו חומר בהקדש מבהדיוט ולא גרסינן תו לא שהרי אף בהדיוט איכא טובא שומר חנם אינו נשבע (ו) וכל הך דתמניתין (ז): **כיון** דמעל הגזבר נפקא להו לחולין. ולא מצי למימר דלחוציה במזיד דלא נפקא לחולין דל"ל ליכא אגר נטר כיון שהלוה אסור להשתמש בהם דלא זכה בהם: **לספק** סלתות **מארבע ועמדו משלש.** תימה היכי מיירי אי יצא השער או לא יצא השער ויש לו מ"כ בהדיוט נמי שרי ואי דלא יצא השער וגם אין לו על מה מחלל מעות הקדש וליכא למימר שיחלל על פרוטה דהא אע"ג שזהו ריוח הקדש שמתנה לתת ארבע סאין בסלע להקדש כל השנה כיון דבשעת חלול מחלל על דבר שאינו שוה זהו זלזותא דאם לא כן אמאי הדר ביה ממאי דאוקי לחויף במאה כו' ומזה הטעם נמי אין לומר לב ב"ד מתנה עליהם להתחלל בשביל ריוח הקדש דל"כ בתנם חזר בו משנויא קמא וי"ל כגון שהתנדב אדם לתת ק' סלעים ולא הקדישם עדיין ונתנם לנחתום כדי לתת להקדש ארבע סאין בכל סלע ויצא השער של לקוטות אבל לא יצא השער כלל אסור דלמא אתי לאחלופי בהדיוט ולכך נקט ועמדו אחר כך משלש וכן בזוזי אם נתן ק' זוזי לאדם שיחזיר להקדש מאה ועשרים אסור דאפילו מדאורייתא נראה דאסור דאשיב כאילו מקבל מלוה עצמו כמו (קדושין דף ז.) תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב דאשוב כאילו קבלה ממנו והא דשרי בסמוך דאוחיף אבנים במאה ועשרים היינו שהגזבר עצמו נותנן וגם אבנים הם דמוכחא מילתא שהם של הקדש אבל דרך מקח וממכר שנתן על הסלתות וגם יצא השער של לקוטות שרי להקדש:

ג) **שומר** חנם אינו נשבע. נראה דהוא הדין דאינו משלם דאפילו שומר שכר אם פשע נראה דלא משלם מדפריך לקמן (דף נח.) מהשוכר פועל לשמור כו' ולא משני כשפשע והיינו טעמא דמכל דין הפרשה אמעיטו והא דלא קתני אינו משלם דהוי רבותא טפי משום דעיקרא בשבועות פרק הדיינים (דף מב:)

ונסבה אגרה דהתם:

רעהו ולא של הקדש. (ו) ובריש מרובה (ב"ק דף עו.) ממעט מוגונב מבית האיש (ז): **כי יתן איש אל רעהו כלל.** בריש ג' מיניס (מיר ד' לה.) דריש בפרט וכלל ופרט ובא"כ דריש בכלל ופרט לחודא ונראה דכל הני כללי ופרטי אסמכתא דבמרובה דדרשינן מעל חמור שור ושה חד למעוטי עבדים וחד למעוטי קרקעות וחד לשטרות בין מכפל בין משבועה והשתא אתי שפיר דכסף או כלים דדרשינן פרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט: ושם ד"ה מה) מה כלים שניס אף כסף שניס דבר חשוב כו': נשבעין

דאפי' פחות מכדי אונאה חוזר מיתיבי רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש מי אלימא ממתניתין דאוקימנא בתורת אונאה ה"נ רבית ודין אונאה להדיוט ואין רבית ודין אונאה להקדש אי הכי היינו דקתני סיפא זה חומר בהדיוט מבהקדש ארבית ליתני נמי זה חומר בהקדש מבהדיוט אאונאה הכי השתא בשלמא זה חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא אלא הקדש זה חומר ותו לא רבית דהקדש היכי דמי אילימא דאוזפיה גזבר מאה במאה ועשרים והלא מעל הגזבר וכיון שמעל הגזבר יצאו מעותיו לחולין והוו להו דהדיוט אמר רב הושעיא הכא במאי עסקינן כגון שקיבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש (ח) כדתניא (ט) המקבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש מספק מארבע משלש ועמדו מארבע מספק מארבע שיד הקדש על העליונה רב פפא אמר הכא באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן כדשמואל (י) דאמר שמואל (יא) בונין בחול ואח"כ מקדישין: אין בהן תשלומי כפל (וכו'): מנהני מילי דת"ר (1) על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה על שלמה פרט על כל אבדה אשר יאמר חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא (2) רעהו רעהו ולא הקדש: ולא תשלומי ד' וה' (וכו'): מאי טעמא תשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע (וכו'): מנהני מילי דת"ר (3) כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט (יא) (וגונב מבית האיש) חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא רעהו רעהו ולא של הקדש: נושא שכר אינו משלם (וכו'): מנהני מילי דת"ר (3) כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה פרט וכל בהמה לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא רעהו רעהו ולא של הקדש: שומר חנם אינו נשבע וכו': ורמינהו (יב) בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם משנתרמה התרומה נשבעין

דאפי' פחות מכדי אונאה חוזר: **ואין רבית ואונאה להקדש.** אין איסור אונאה ואיסור רבית בהקדש. ולקמיה מפרש היכי דמי רבית דהקדש: **דין אונאה להדיוט.** שמות: **ואין דין אונאה להקדש.** דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר: **היינו דקתני כו'.** בתמיה והא חומרא דהקדש הוא: ומשני כי קתני חומר בהדיוט ארבית קאי: **אאונאה.** ומשום אונאה ליתני נמי זה חומר בהקדש: **אלא הקדש זה חומר ותו לא.** בתמיה: **דאוזיף.** שהלוה להדיוט: **והלא מעל.** שהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכניס תחתיהן להקדש כלום ושוגג הוא אצלו כסבור שמותר משום שכר הקדש: **והוו להו דהדיוט.** של גזבר שהרי עליו לשלם להקדש קרן וחומש: **הכא במאי עסקינן.** הלי דקתני אין רבית להקדש לאו בהלואה קאי אלא בהדיוט שקיבל מעות מן הלשכה מן הגזבר לספק סלתות כל השנה למנחות של גבור ארבע סאין בסלע והוקרו ועמדו משלש סאין בסלע דאילו הדיוט אסור לפסוק על פירות עד שיצא השער וכאן אפילו לא יצא השער עדיין לארבע פוסקין: **רב פפא אמר.** לעולם בהלואה דאוזיף מאה במאה ועשרין ודקשיא לך הלא מעל: **באבני בנין.** עסקינן שהלוה הגזבר מהן להדיוט דאין בהן מעילה ואין על הגזבר לשלם אלא שליח בעלמא הוא: **דאמר שמואל בונין בחול.** כשהן בונין בנייני הקדש לא היו קונין האבנים והטיט ממעות הקדש כדי שלא יבואו האומנין והעם לידי מעילה אם ישבו עליהם או אם יהנו מהם אלא לוקחין בהקפה והרי הן חול עד שיבנו בחומה ומשהן בנויות בחומה נותנין מעות הקדש ולוקחין אותן והוא הקדשן או אם התנדב אדם אבנים נותנן לבנאי ואינו קורא שם הקדש עליהן עד שיתנו בבנין הלכך לא מעל הגזבר: **על כל דבר פשע.** סיפיה דקרא משתעי בטוען טענת גנב או בגנב עצמו: **ולא משלומי שלשה וארבעה.** שלשה לשה וארבעה לשור דכיון דאימעיט מכפל בגר להו חדא שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ד' וה': **וכי יתן וגו'.** לקמן בהשואל (דף לד:) אמרי' פרשה דאשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר וכתוב בפרשה דאשונה ונקרב בעל הבית וגו' ואוקימנא לשבועה בהמפקיד (לעיל דף מא:): **שקליהן.** שקלים של אדם לקרבנות לגבור: **וגנבו.** מן השלוחין: **אם משנתרמה התרומה.** אם כשבאו לדין כבר נתרמה התרומה שהיו תורמין הלשכה בג' קופות (ט): נשבעין

(ה) [ל' כדתנן], (ו) [שקלים פ"ד מ"ט מנחות 5.], (ז) [עי' תוס' עירובין לח: ד"ה ונתן], (ד) מעילה יד., (ט) ב"ק סב: שבועות מב:, (י) ב"ק סג. בשבועות מג. [ע"ש], (יא) [בב"ק סג. ובשבועות מג. איתא לשמור חזר וכלל], (יב) שקלים פ"ב מ"ו יומא סה., (יג) [שקלים פ"ג מ"ב], (יד) [וע"ע תוס' זבחים לד: ד"ה אלא מתרי וכו' ותוס' ערכין כ. ד"ה ת"ר תומר], (טו) [שיך למתני'], (טז) [ל' ומתרוכה], (יח) [עי' תוס' רש מרובה סג. ד"ה רעהו], (יט) [דף סד:].

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קסו א מיי' פ"ז מהל' כלי מקדש הל' ט:
קסז ב מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ד:
קסח ג מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה ט:

מוסף רש"י

המקבל עליו לספק סלתות מארבע. שקבל מעות מן הגזבר כדי לספק סולת כל השנה וקיבל עליו לתת ארבעה סאין בסלע והוקרו, ועמדו משלש. שנשתלמין בסלע, יספק מארבע. נותן ד' סאין כמו שקיבל (מנחות צ.) דמעות הקדש קונות דהא הקדש קנו ממנו במעות דכתיב ונתן הכסף וקם לו (שם מכות י"). משלש ועמדו מארבע. קיבל עליו לתת ג' סאין בסלע והוזלו ועמדו ד' סאין בסלע (שם צ.). מספק מארבע. דלא יהא הדיוט חמור מהקדש, דכל זמן שלא משך יכול לחזור בו (שם מכת"י). בונין בחול ואח"כ מקדישין. כלומר כשהן בונין בנדבה הבית היו קונין כל צרכי הבנין ממעות של חולין, או היו לוקחין כל צרכי הבנין בתמונה ולאחר שנגמר הבנין היו מקדישין אותו כן שהיו מביאין ממעות של הקדש כשיעור דמי כל הבנין והשבח שהשביחו האומנין בבנין ושכר האומנין ואומר תחול קדושה שיש במעות אלו על הבנין הזה ונמצא הבנין קדוש והמעות יצאו לחולין ופורעין מהן שכר האומנין ממה שהיללו והשבח שהשביחו האומנין בבנין ופורעין לאותן שלוו מהן מעות של חולין שנעשו בהן צורכי הבנין או לאותן שהלוו להן לצרכי הבנין (מעילה יד.). יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. דכתיב והתנחלתם אותם וגו' (ב"ק סב:). אין גופן ממון. אלא גוזמין לגבות ממון (שם). כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט. פרשת שומר חנם היא דמיא בהשואל (לד:) פרשה דאשונה בשומר חנם ושניה בשומר שכר ואליבא בשואל, וגבי שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה, דכתיב (שמות כב) וקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו (שבועות מג.). בני העיר ששלחו. ע"י שליח, את שקליהן. לירושלים למקדש (יומא סה.). אם משנתרמה התרומה. ג' קופות קודש שנודע שאבדו (שם).

תורה אור השלם

1 עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שָׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

2 כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו

3 כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבֶּה אֵין רֹאֶה: שמות כב ט

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה בשלמא בהדיוט זה חומר פי' כל"ל ותיבות ותו לא נמחק:

גליון הש"ם

גמ' בונין בחול. עיין לעיל דף נד ע"ב תוס' ד"ה הקדש: תוס' ד"ה בשלמא וכו' וכל הנך דמתני'. עיין זבחים דף לד ע"ב תוס' ד"ה אלא:

נשבעין לגזברים. שלא פשעו בהן שהן בעלי הדין דמכיון שתרמו את הלשכה אין אחריות אחידה על הבעלים אלא על ההקדש כדאמרינן לקמן תורמין על האבוד שיהא חלק בקופות הללו למי ששלח שקלו ואבד ואינו יודע עכשיו שאבד: **ואם לאו.** שנודע להם מקודם לכן שוב אין תורמין עליהם אלא על מנת שישלחו להם אחרים תחתיהם לפיכך בני העיר הן בעלי הדין של שלוחים: **נמצאו.** קמי אתאבדו: **שהחזירום.** קמי אנגנבו: **אלו ואלו שקלים הם.** דכיון דקדוש קדוש: **הלא בנושא שכר עסקינן.** כלומר שבועה זו לא ליפטר מתשלומין היא דלאו שומר חנם נשבע על הפשיעה ולא נושא שכר משלם גמיבה ואבידה כי מתני׳ ושבועה זו כדי ליטול שכרן נשבעין שאין ברשותן וגובין שכרן מן בני העיר. ולקמיה פריך והא כיון דשומר שכר יש עליו לשומרו מגמיבה ואבידה ולא שמר לא השליש עבודתו אין לו ליטול שכר: **נשבעים לגזברים.** בתמיה. והלא אין שכרן אלא על בני העיר: **נשבעים לבני העיר.** ליטול שכרן ובמעמד הגזברים מפני שההפסד על ההקדש: **והלא נמי נהי דשלומי לא משלמי.** דאימעטו הקדשות מתשלומי שומרים: **אגרייהו מיהא נפסיד.** שהרי נשתעבדו לשומרן מגמיבה ואבידה ועל מנת כן היו נוטלין שכר והרי לא השליטו מלאכתן: **נשבעים מזוין.** דאונס הוא ולשמירה זו לא קבלו עליהם: **הא מני ר"ש היא.** במסכת שבועות (ל׳ מב:): **יש לכן אונאה.** בכדי גרם לה ומאן דגרים לה לא ידע שאמר ר"ש בהדיא לגבי שבועה והולך ללמדה ממשנתנו: **שחייב באחריות.** שהמפקיד חייב באחריות הלכך כדיליה דמי לר"ש והכא נמי חייבין כל בני העיר לשקול אחרים תחתיהן: **תורמין על האבוד.** כשהיו ממלאים שלש קופות מכסף הלשכה והיא תרומה ליקח מכסף הקופות כל קרבנות צבור ותורמין אותן ע"מ שיהו שלש קופות ראש ותרומה לשייריס שיהו אותן שהביאו שקלים הנשאריס בלשכה זוכים בתרומת הקופה להיות הקרבנות גם עליהם ותורמין אותן אע"פ ששלח שקלו ואבד לו ואין ידוע לו: **ועל הגבוי.** ועודנו בדרך: **ועל העפיד לגבות.** מי שנאנס ולא שלח שקלו באדר היה משלחו כל השנה כולה ונותנין בשופר שכתוב עליו תקלין חדתין והלשכה היתה נתרמה ג׳ פעמים בשנה בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג[ז] וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר בלשכה ותורמין וכשתורמין תרומה ראשונה מתנין אף על העתיד לגבות וגם בשניה ובשלישית והמביא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר ששמו תיקלין עתיקין ונופל לשירי הלשכה ומהן בתין חומת העיר ומגדלותיה[ח]: **אלא אר"ח.** לעולם שבועה זו ליפטר מן התשלומין היא ובשומר חנם ודקשיא לך מתני׳ דאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתקון לה שלא יזלזלו בהקדשות בשמירתן: **השוכר את הפועלים.** גזבר של הקדש ששכר פועלים משל הקדש: **לשמור את הפרה.** אדומה שלקחוה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול או במום: **לשמור את התינוקות.** שלא יטמאו. שהיו מגדלין אותן לפרה בחצירות הבנויות בשלעים ותחתיהן חלל כדאמרינן בסוכה בהישן תחת המטה (ל׳ כח.) לפי שעשו מעלה בכהן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בסדר יומא (דף ח:) והתינוקות הללו שלא נטמאו מעולם ממלאים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה: **ולשמור הזרעים.** שדה המבכרת וזרועה לעומר קודם לפסח שבעים יום כדאמרינן במנחות (ל׳ פה.). אי נמי בשביעית ספיחים לעומר ושתי הלחם[ט]: **אין נותנין לו שכר שכח.** אם שכיר יום הוא: **לפיכך אין אחריות שכח עליו.** אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם: **שכיר שבוע.** שבוע: **שכיר שבוע.** שמיטה שלימה: **נותנין לו שכר שכח.** שנבלע בשכר אחר הימים ואינו מפורש לשבת: **בשקנו מידו.** שאם יקלקל שמירתו ישלם הא ודאי ישלם שהרי הוריל עצמו לכך ושיעבד נכסיו: **תני חנא.** לענין שבועת הפקדון אשר גזלות: **קדשים שהבעלים חייבין באחריותן.** כגון דאמר הרי עלי והפרישן והפקידן לזה וכפר ונשבע והולה חייב קרבן שבועה: **שאני קורא בהן בה׳ וכחש.** קש"ד טעם לחיובא משום דהן קרבן בהו ומעלה מעל בה׳ וכחש: **ושאינן חייבין הבעלים באחריותן פטור.** הנשבע שאני קורא בהן בעמיתו וכחש מפני שהם קרוין של עמיתו ודעמיתו פטור דבעינן בה׳: **כלפי לייא.** כלפי היכן הדבר נוטה. לייא היכא כגון (ברכות ד׳ מח.) חצבי לנהרא כגני לייא: איפכא

נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן [א]נמצאו או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים הם ואין עולין להם לשנה הבאה אמר שמואל [ב]הכא בנושא שכר עסקינן [ג]ונשבעין ליטול שכרן אי הכי נשבעין לגזברין לבני העיר מבעי ליה אמר רבה נשבעין לבני העיר במעמד גזברין כי היכי דלא נחשדינהו ואי נמי כי היכי דלא לקרו להו פושעים והא נגנבו או שאבדו קתני ושומר שכר בגניבה ואבידה חיובי מיחייב והכא נמי נהי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהא לפסיד [ד]אמר רבה [ג]נגנבו בלסטין מזויין אבדו שטבעה ספינתו בים רבי יוחנן אמר הא מני ר"ש היא [ה]דאמר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה ונשבעין עליהם התינח עד שלא נתרמה התרומה משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו דתניא [ו]תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות אלא א"ר אלעזר [ז]שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהו בני אדם מזלזלים בהקדשות: נושא שכר אינו משלם: רמי ליה רב יוסף בר חמא לרבה תנן נושא שכר אינו משלם ורמינהי [ח]השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק לשמור את הזרעים אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותנין לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו מאי לאו לשלם לא [ט]להפסיד שכרו אי הכי רישא דקתני אין אחריות שבת עליו הכי נמי דלהפסיד שכרו ומי אית ליה שכר שבת והא קתני אין נותנין לו שכר שבת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי אמר רב ששת [י]בשקנו מידו וכן א"ר יוחנן [כ]בשקנו מידו: ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה: תני תנא קמיה דר׳ יצחק בר אבא קדשים שחייב באחריותן חייב שאני קורא בהן [יא]בה׳ וכחש ושאינו חייב באחריותן פטור שאני קורא בהן בעמיתו וכחש אמר ליה כלפי לייא איפכא

נשבעין לגזברים. פרש"י אם משנתרמה התרומה באו לדין נשבעים לגזברים דתנן תורמין על האבוד משמע שרולה לפרש תורמין על האבוד שאבדו שליח קודם שנתרמה אך לא באו לדין אלא אחר שתרמו וקשה לפירושו דהוה ליה זו ואין ל"ל זו דכ"ש על הגבוי שלא נאבד שתורמין עליו וגם הפשט לא מיירי בבואם לדין ויש לפרש תורמין על האבוד שבא ליד הגזבר ונאבד קודם שתרמו כיון שהגיע ליד הגזבר ועל הגבוי ועודנו ביד השליח בדרך תורמין אע"ג שנאבד אחר שתרמו ועל העתיד לגבות אחר זמן ולשולחו לגזבר אע"פ שבשעת הרמה לא נתנה עדיין לשליח ובפרק בתרא דכתובות (ד׳ קח. ושם ד"ה ועל) גבי מודר הנאה דפריך בשלמא שוקל שקלו דתנן תורמין על האבוד כו׳ פירוש אותו שנאבד משליח אחר שתרמו דאין זה הנאה כיון שהוא פטור ולא כפרש"י דהתם דפי׳ דמעתיד לגבות מוכיח דתורמין אע"פ שלא יגבה לעולם ואין משמע כן בשמעתין:

דתנן תורמין על כו׳. דתניא גרסינן דאין זו משנה בשקלים ותימה אמאי לא מוכח מגופא דאינו חייב באחריות מדקאמר נשבעין לגזברין ולא לבני העיר: (א) **אמר** רבי יוחנן בשקנו מידו. וא"ת דבפ׳ הפועלים (לקמן ד׳ לז. ע"ש) תנא מתנה שומר חנם להיות כשואל להתחייב באונסין ופריך במאי מתנה בדברים ומשני אמר שמואל בשקנו מידו ור׳ יוחנן אמר אפילו תימא לא קנו מידו בהוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה א"כ מאי בעי קנין וי"ל דהכא דפטור אפי׳ משבועה לא משעבד נפשיה בלא קנין אי נמי התם כיון שמתחייב כשואל סבורים העולם שהשאיל לו ובהיא הנאה משעבד נפשיה: **לשמור** הזרעים. וא"ת והיאך מותר לעומר כיון ששומר הא כתיב (יחזקאל מה:) ממשקה ישראל מן המותר לישראל ודרשינן (מ"כ פ׳ בהר) ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן ההפקר משמע דאסור אם ליקט מן המשומר וכי תימא אינו אסור כי אם לבצור אבל אם עבר ובצר שרי לאכול הא אפילו מן ההפקר אסור לבצור בבציר תולדה דקצירה כדאמרינן בריש מועד קטן (ד׳ ג.) וי"ל שלא היה מותר לעומר מליקח רק שהיה מודיען שיחדוש לעומר ומעצמן היו נמנעין מליקח[ט]: הא

אף על העתיד לגבות וגם בשניה ובשלישית והמביא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר ששמו תיקלין עתיקין ונופל לשירי הלשכה ומהן בתין חומת העיר ומגדלותיה[ח]: **אלא אר"ח.** לעולם שבועה זו ליפטר מן התשלומין היא ובשומר חנם ודקשיא לך מתני׳ דאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתקון לה שלא יזלזלו בהקדשות בשמירתן: **השוכר את הפועלים.** גזבר של הקדש ששכר פועלים משל הקדש: **לשמור את הפרה.** אדומה שלקחוה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול או במום: **לשמור את התינוקות.** שלא יטמאו. שהיו מגדלין אותן לפרה בחצירות הבנויות בשלעים ותחתיהן חלל כדאמרינן בסוכה בהישן תחת המטה (ל׳ כח.) לפי שעשו מעלה בכהן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בסדר יומא (דף ח:) והתינוקות הללו שלא נטמאו מעולם ממלאים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה: **ולשמור הזרעים.** שדה המבכרת וזרועה לעומר קודם לפסח שבעים יום כדאמרינן במנחות (ל׳ פה.). אי נמי בשביעית ספיחים לעומר ושתי הלחם[ט]: **אין נותנין לו שכר שכח.** אם שכיר יום הוא: **לפיכך אין אחריות שכח עליו.** אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם: **שכיר שבוע.** שבוע: **שכיר שבוע.** שמיטה שלימה: **נותנין לו שכר שכח.** שנבלע בשכר אחר הימים ואינו מפורש לשבת: **בשקנו מידו.** שאם יקלקל שמירתו ישלם הא ודאי ישלם שהרי הוריל עצמו לכך ושיעבד נכסיו: **תני חנא.** לענין שבועת הפקדון אשר גזלות: **קדשים שהבעלים חייבין באחריותן.** כגון דאמר הרי עלי והפרישן והפקידן לזה וכפר ונשבע והולה חייב קרבן שבועה: **שאני קורא בהן בה׳ וכחש.** קש"ד טעם לחיובא משום דהן קרבן בהו ומעלה מעל בה׳ וכחש: **ושאינן חייבין הבעלים באחריותן פטור.** הנשבע שאני קורא בהן בעמיתו וכחש מפני שהם קרוין של עמיתו ודעמיתו פטור דבעינן בה׳: **כלפי לייא.** כלפי היכן הדבר נוטה. לייא היכא כגון (ברכות ד׳ מח.) חצבי לנהרא כגני לייא: איפכא

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט: מג.], ב) שבועות מב: [ע"ש], ג) [כתובות קח.], ד) [תוספ׳ פ"ח נדרים ה׳], תוספתא שבת פ"ח], ה) [לעיל טו. וש"נ], ו) [שקלים פ"ג מ"ח], ז) [שם פ"ד מ"ב], ח) [שם מ"ח], ט) [וע"ע תוס׳ יבמות קכב. ד"ה של ותוס׳ מנחות פד. ד"ה שומרין],

תורה אור השלם

1 נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ:
ויקרא ה כא

הגהות הב"ח

(א) תוס׳ ד"ה וכן אמר ר׳ יוחנן וכו׳ ת"ל אמאי נעי:

גליון הש"ם

גמ׳ ונשבעין ליטול שכרן. עיין בהגהות מרדכי פ׳ האומנין אות תנה:

עין משפט נר מצוה

קסט א ב ג מיי׳ פ"ג מהלכות שקלים הלכה ט:
קע ד מיי׳ שם פ"ב הל׳ ט ופ"ג הל׳ ט:
קעא ה מיי׳ שם פ"ג הל׳ ח ופ"ב מהל׳ שמיטה הלכה ב [ופ"ה מהל׳ טוען ונטען הל׳ ח] טוש"ע מ"מ סי׳ שא סעיף ח:
קעב ו מיי׳ פ"ו מהל׳ שבת הל׳ כה סמג לאוין סה טוש"ע ח"מ סי׳ שו סעיף ד [כב הלכה שבת פב:ג דף עח.]:
קעג ז (מיי׳ פ"ב מהל׳ שמיטה הלכה ח) סמג עשין פה טוש"ע מ"מ סי׳ שא סעיף ח:
קעד ח מיי׳ שם טוש"ע שם סעיף ד:

מוסף רש"י

נשבעין. השלומין שבועת שומרין, לגזברין. שהרי ההפסד להקדש, שאין הבעלים חייבים לשקול עוד, דתניא (כתובות קח.) תורמין על האבוד שלא נודע (יומא סה.). **ואם** לאו. שלא נתרמה התרומה אין ההפסד להקדש אלא של בעלים, לפיכך נשבעין לבני העיר (שם). **ואין** עולין להם. לבעלים ולריכין לשקול פ"ב הנאה (שם). **קדשים שחייב באחריותן כו׳ ונשבעין** עליהם. כגון אמר הרי עלי עולה והפרים בהמה לגדלו והפקידה לזה, נשבע עליה אותו שהפקדון בידו, דרעהו קרינן ביה, דדבר הגורם לממון לר׳ שמעון כממון דמי (שבועות מב:). תורמין. את הלשכה בשלש קופות, על האבוד. אף על מי ששלח שקלו ואבד, ועל הגבוי, שעדיין לא הגיע כאן, ועל העתיד לגבות. ואפילו לא נגנב לאמר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבנות אלא שחיסר מלוה (כתובות קח. ע"ש). **היה שכיר שבת.** שנותנים לו ז׳ פשיטים שכרו לשבוע, אע"פ שמגיע ליום שבת פשוט אחד, כיון דכל יום שבת נבלע עם שכירות שאר השבוע, זו היא הבלעה, ששכר שבת מבליע בתוך ימי השבוע, נותנין לו שכר שבת. דהבלעה שרי (נדרים לז:). **לפיכך אחריות שבת עליו.** דהא נותנין לו שכר השבת (שם).

הא מה אני מקיים לא תונו באונאת דברים. דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בגלוי יתירי: **אם הוא בן גרים בו'**. היינו זו אף דאפילו מעשה אבותיו אין לו להזכיר: **הלא יראתך כסלתך**. פירוש לשון בטחון כמו שמתי זהב כסלי (איוב לא) וכמו אשר יקוט כסלו וגו' (שם ח) כלומר היה לך לירא מהקב"ה וזה היה בטחונך ותוס דרכיך היא תקותך זכר נא מי הוא נקי ואבד אם היית נקי לא היית אובד וסוף פרק הנחנקין (סנהדרין ד' פט:) יש לפרש כמו כן לשון בטחון ולא לשון סכלות דא"ל (א) לאברהם הלא ירא אתה כסלתך כלומר מה שאתה ירא מהקב"ה היה לך להיות בטחונך והרי אתה מפסיד בדבר שאתה שוטה בכך:

זה בגופו וזה בממונו. והא דאמרי' פרק הגוזל בתרא (ב"ק ד' קיט.) הגוזל לחבירו שור פרוטה כאילו גזל נשמתו היינו משום דפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות אבל יש הרבה בני אדם שאינם חסרים כל כך:

דאזיל סומקא ואתי חיורא.

ומה שמאדים בתחילה לפי שהדמים מתאספין לברוח:

חוץ מג' שיורדין ואין עולין. אין לפרש דאין עולין לעולם דהא אמרינן בסמוך הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא אלא ה"פ כל היורדין עולין מיד ואין אור של גיהנם שולט בהן כדאמרינן בפרק עושין פסין (עירובין ד' יט.) ק"ו ממזבח הזהב ובפרק בתרא דחגיגה (ד' כז.) עביד ק"ו מסלמנדרא חוץ מג' דאין עולין מיד אבל יש מהם נדונין לעולם (ג) המלבין פני חבירו ברבים דאמר בסמוך אין לו חלק לעולם הבא ויש שעולין לאחר י"ב חדש כגון הבא על אשת איש דמשפט רשעי ישראל בגיהנם י"ב חדש אי נמי מלבין נמי נהי דאין לו חלק לעולם הבא אינם נדונין יותר מי"ב חדש אלא לאחר י"ב חדש לא חיין ולא נדונין ושרוים בלא טובה ובלא רעה וניחא השתא דלא חשיב מיניס ואפיקורסים שאותם נדונין לדורי דורות כדאמר בפ"ק דר"ה (ד' יז. ושם ד"ה כי) דגיהנם כלה והם אינם כלים ומיהו תימה דלא חשיב פושעי ישראל בגופם כגון קרקפתא דלא מנח תפילין דאמרינן בר"ה (שם) שיורדין ונדונין בה י"ב חדש ואח"כ גופן ונשמתן נשרפת ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של צדיקים ונראה דלא רצה למנות אותם ששנויים בברייתא דלא היה משמיענו שום חדוש והא דחשיב מלבין אע"ג דתנא ליה במס' אבות (פ"ג מי"ל) אגב מכנה נקיט ליה ומכנה איצטריך לאשמועינן אע"ג דדש ביה בשמיה והא דלא חשיב הבא על הכותית דאמר בעושין פסין (עירובין ד' יט. ושם ד"ה בר) דלא מסיק ליה אברהם אבינו דממשכה עורלתיה ולא ד) מבשקר ליה דלא חשיב אלא הני דבשביל עבירה זו לבדה אין עולים (ג) כדתניא אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אבל הבא על הכותית בשביל עבירה זו לבדה אינו נענש אם לא שיש בידו עבירות אחרות שראוי בשבילם לירד לגיהנם אלא שעבירה זו גורמת לו דאין אברהם אבינו מעלהו מיד אלא שיהא שם י"ב חדש וכולהו בשלא עשה תשובה דתשובה מועלת לכל דבר ואיכא למאן דאמר (ברכות ד' לד:) דבעלי תשובה גדולים מאותן שהיו צדיקים לעולם:

נוח

איפכא מסתברא אמר ליה איסמיה אמר ליה לא הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דאיתרבו מבה' וכחש ושאינו חייב באחריותן פטור דאמעיט מבעמיתו וכחש: רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה מרגלית ובהמה אין להם אונאה: תניא רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה אין לה אונאה לפי שאין קץ לדמיה בהמה ומרגלית אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לזווגן אמרו לו והלא הכל אדם רוצה לזווגן ורבי יהודה הני חשיבי ליה והני לא חשיבי ליה ועד כמה אמר אמימר עד כדי דמיהם תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסייף וחטיטום במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש:

מתני' [א]כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים [ב]לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח אם היה בעל תשובה לא [ב]יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר [ו]וגר לא תונה ולא תלחצנו:

גמ' ת"ר [2]לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר [3]וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך [ג]אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה [ד]אם היו יסורין באין עליו [ה]אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב [4]הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד [ח]אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח [ט]בשעה שאין לו דמים שהרי [ט]הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי [י]גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו [2]ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך ור' אלעזר אומר [י]זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר [יא]זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק [יב]כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא אמר ליה אביי לרב דימי במערבא במאי זהירי א"ל באחווריי אפי דאמר רבי חנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה הכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש [יג]והמלבין פני חבירו ברבים [יד]והמכנה שם רע לחבירו מכנה היינו מלבין [טו]אע"ג דדש ביה בשמיה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

נוח

איפכא מסתברא. כל הדברים נראין הפך דשאינו חייב באחריותן דה' נינהו טפי משחייב באחריותן ואם בא לחייבו בשל גבוה ולפוטרו בשל הדיוט כן היה לו לומר קדשים שחייב באחריותן פטור שאני קורא בהן בעמיתו וכחש שאינו חייב באחריותן חייב שאני קורא בהן בה' וכחש ועוד להדיוט הוה ליה לאיוסי טפי דהא שומרי הקדשות פטורין מן השבועה ומכל הבא על ידה: **איסמייה.** אסיר משנה זו מגירסתי: **הכי קאמר רו'.** הא שאני קורא בהן בה' וכחש לא משמע בה' וכחש ולא בעמיתו ולאיוביה משום שהן של הקדש אלא הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב קרבן שבועה לפי שהן של עמיתו ואם בא לפוטרו לפי שהן של הקדש להכי אתא בה' לרבויינהו אף אם יש בהן לד גבוה: **ושאין חייב באחריותן פטור.** לפי שאני קורא בהן למעטן בעמיתו וכחש והכא ליכא עמיתו ואימעיט מבעמיתו וכחש: **לזווגן.** מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול שהמצמיד שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא וכן מרגלית נאה (עם חבירתה) למלאות עם חבירתה בזהב מן הימידית: **תשיבי ליה.** וחביב לו זיווגן: **ועד כמה.** לא הוי אונאה: **לדי דמיהם.** כפלייס: **תעיטום.** מגן: **במלחמה.** בתוך המלחמה: **שהרי דבר המסור ללב.** ולפיכך נאמר בו וירא מאלהיך. הא שהרי ליתן טעם למה נאמר בו ירא לה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה: **ולא דבר המסור ללב.** של אדם נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות אם לטובה אם לאונאה: **הלל ס"ד.** וכי הכל יורדין: ה"ג **כל היורדין לגיהנם עולין: דדש ביה.** כבר הורגל בכך שמכניס אותו כן ואין פניו מתלבנות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין:

ובלעי

עין משפט נר מצוה

קעה א מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' יב סמג לאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף א:

קעו ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ד:

ג [מיי' שם ופ"ז מהל' תשובה הל' ח טוש"ע שם]:

קעז ד מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' יג סמג שם:

קעח ה ו מיי' שם [והל' יד] סמג שם טוש"ע שם:

קעט ז ח ט מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף א:

קפ י כ מיי' פ"ו מהל' דיעות הל' ח ופ"ג מהלכות תשובה הל' יד [טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף לט]:

קפא ל מ מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ה:

מסורת הש"ס

א) [לו אם היו כל"ל], ב) [ספסיס קיב: ע"ש], ג) [קדושין לב:], ד) פי' לא מכיר ליה,

תורה אור השלם

1 וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:

שמות כב כ

2 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא כה יז

3 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו:

ויקרא כה יד

4 הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ תִּקְוָתֶךָ וְתֹם דְּרָכֶיךָ: זְכָר נָא מִי הוּא נָקִי אָבֵד וְאֵיפֹה יְשָׁרִים נִכְחָדוּ:

איוב ד ו ז

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הלא וכו' דא"ל שטן לאברהם הלא: (ב) ד"ה מוק וכו' נדונין לעולם כגון המלבין: (ג) בא"ד כדתנן אע"פ שיש בידו:

מוסף רש"י

אף לא יתלה עינו על המקח בשעה שאין לו דמים. לקנות המקח ומגלא מפסידו חנם שלא יקחנו אחר מאחר שאתה מספר בו (פסחים קיב.).

ובצלעי. בשביל אשתי זו שמתחלה חטאתי בה כמו (ברא׳ שית ג) ויבן את הצלע: **שמחו ונאספו קרעו ולא דמו.** אם קרעוני לא מצאו דס: [ד] **לדדרש רבא.** דעובדא מעשה של דוד ובת שבע משלהם וספק אשת איש היא שהיולדת למלחמת בית דוד בן בריתות כותב לאשתו על מנת שאם ימות שתהא מגורשת מעכשיו ולא תיזקק ליבם וכל אותן הימים היא ספק מגורשת אם מת מגורשת מתחילה ואם לא מת לא נתגרשה: **היא מוגאת והיא שלהה. עמיהו.** עם אתו: **באוגאת אשתו.** באוגאת דבריס לגערה: **אוגאתה קרובה.** לבא. פורענות אוגאתה ממהר לבא: **שמעה תפלתי.** אין לשנותו מלשון בקשה שמבקש מאת הקב״ה שישמע תפלתו אבל אל תתרש יש לשנותו מלשון בקשה ולומר בזו אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחרש. אל תחרש אל תעשה אל תתן משמשין לשון בקשה ומשמשין לשון עתיד כגון (תהלים קכא) אל יתן למוט הרי לשון בקשה ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה (ברא׳ שית ג) הוא לשון עתיד: **רק לא היה לאחאב.** סיפיה דקרא אשר הסתה אותו איזבל אשתו: **לאחאב גוגא.** אשתך קטנה כפוף עצמך ושמע דבריה]: **כל השעריס.** כל תפלה נעלו: **חוץ משערי אוגאה.** הלועק על אוגאת דבריס אין השער נעול בפניו: **הכל ע״י שליח.** נפרעים על כל עבירות ע״י שליח: **וכידו.** לא מסרה לשליח: **פרגוד.** מחיצה שבין שכינה לבית מרום: **אינו נענה.** [ה] להפסיד רחייתן מן המקום אבל תמיד רואה אותם **עד שיפרע: וכידו אנך.** משמע שהיא תמיד אצלו ומשמש בה: **על פני.** לפני ואין מחיצה בינו לבין העבירה: **אימתי גבונך שנוס.** כשחלב חטים ישביעך הקב״ה: **מבדא.** כל שנותנים בו שעורים: **נקיש ואתי תגרא.** המגר מקשקש ובא. ואני שמעתי הכל מקשקש כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הברה כשמקשקשין עליו: **וידל ישראל.** לעיל מיניה כתיב ויחנו עליהם ויאחיתו את יבול האדמה: [מ] **אוקירו נשייכו.** כבדו נשותיכם: **מחוזא.** עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה: **חפכו חוליות.** תנור העשוי חוליות מלרפו בבבשן כדרך כלי חרס ואח״כ לירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא: **ר״א מטהר.** שאין זה כלי חרס אבל בין כעין כעין כלי גלגיס וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: **וחכמים מטמאין.** לחזלי בתר חוליות. שאר תנורים שלהם היו עשויים כעין קדירות גדולות ופיו למעלה ולרף בבבשן כשאר קדירות ומטלטלים אבל שהיה מושיבו על האדן או על הדף ומדביק את טפילות הטיט סביב על כולו לעשותו עב שיקלוט ויחזיק את חומו: עכנאי

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ״ל מדדרש רבא [ו]**דדרש רבא מאי דכתיב** [1]**ובצלעי שמחו ונאספו קרעו ולא דמו אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע גלוי וידוע לפניך שאם היו מקרעים בשרי לא היה דמי שותת לארץ ולא עוד אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה ואני אומר להם** [א]**מיתתו בחנק** [2]**ויש לו חלק לעוה״ב אבל** [ב]**המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה״ב** [3]**(ואמר)** [ג]**מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב** [7]**חנא בר ביזנא אמר ר״ש חסידא ואמרי לה א״ר יוחנן משום רשב״י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ״ל מתמר דכתיב** [2]**היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה אמר רב** [ה]**חננא בריה דרב אידי מאי דכתיב** [3]**ולא תונו איש את עמיתו** [ו]**בעם שאתך בתורה ובמצות אל תונהו אמר רב** [4]**לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה** [ז]**א״ר אלעזר מיום שנחרב בית המקדש נגעלו שערי תפלה שנאמר** [4]**גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע״פ ששערי תפלה נגעלו שערי דמעות לא נגעלו שנאמר** [5]**שמעה תפלתי ה׳ ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש ואמר רב כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם שנאמר** [6]**רק לא היה כאחאב וגו׳ א״ל רב פפא לאביי והא אמרי אינשי איתתך גוצא גחין ותלחוש לה לא קשיא הא במילי דעלמא והא במילי דביתא לישנא אחרינא הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא אמר רב חסדא** [ד]**כל השערים נגעלים חוץ משערי אונאה שנאמר** [7]**הנה ה׳ נצב על חומת אנך ובידו אנך א״ר אלעזר הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה שנאמר ובידו אנך א״ר אבהו ג׳ אין הפרגוד נגעל בפניהם אונאה וגזל וע״ז אונאה דכתיב ובידו אנך גזל דכתיב** [8]**חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד ע״ז דכתיב** [9]**העם המכעיסים אותי על פני תמיד [וגו׳] אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר** [10]**השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא** [ח]**ואמר רב חיננא בר פפא לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה שנאמר** [11]**והיה אם זרע ישראל וגו׳ וכתיב** [12]**ויחנו עליהם וגו׳ וכתיב** [13]**וידל ישראל מאד מפני מדין** [ט]**(וא״ר) חלבו** [ה]**לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר** [14]**ולאברם הטיב בעבורה והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו תנן התם** [י]**חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר״א מטהר וחכמים** [יא]**מטמאין**

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש. נקט הכי משום דבעא שבע ספק אשת איש הויא ופי׳ בקונטרס משום דכל היולדת למלחמת בית דוד כותב בן לאשתו ע״מ שאם ימות יגרשנה ולא תיזקק ליבם וכל אותם הימים היא ספק מגורשת וק׳ לר״ת דל״ב אין זה כל היולדת אבל דוקא שיש להם אחין ואין להם בנים מיהו בקונטרס לא הוי דוקא נקט יבם אבל שבא לה תעגן ועוד קשה לר״ת דאמר במסכת שבת (ד׳ נו. ושם ד״ה גמ׳) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אמאי והא חזר אוריה מן המלחמה אח״כ ומיהו יש לדחות שהיו מתנין אם לא יחזור בסוף המלחמה ועוד קשה דתניא בפ׳ מי שאחזו (גיטין דף עג. ושם: ד״ה אמר) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה ר׳ יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ואפילו לרבי יוסי חטא דוד דאינה מגורשת ודאי וכ״ת דהתם בלא אמר מעכשיו דמוקי לה בגמרא באומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם מיתתי ובמלחמת [בית] דוד היו כותבים מהיום הא קתני בהדיא בתוספתא [ו] מהיום אם מתי הימים שבינתים רבי יהודה אומר היא כאשת איש ומתני׳ דמי שאחזו (שם) נמי מוכח דאמר מהיום דאדלעיל מיניה קאי והא דאמר בגמרא באומר מעת שאני בעולם מפ׳ ר״ת ור״ח דפירושו נעשה כאומר מעת שהוא בעולם משום כיון דאמר אם מתי מתכוין לרחק הגרושין כמו שיוכל ואינו רוצה שתתגרש עד שמוך למיתתו והא דקאמר מהיום להראות שהוא רוצה שיחולו גרושין [ז] (מהיום) ומפ׳ ר״ת דבמלחמת בית דוד היו מגרשין לגמרי בלא שום תנאי אלא היו עושין הדבר בנעבה כדי שלא יהו קופצין על נשותיהן לנושאן לכך קרו להו ספק אשת איש ולכל הפי׳ קשה דאפילו בא על אשת איש ודאי טוב ממלבין מדקאמר דוד הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל מלבין כו׳:

ולא עוד אלא בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות. כלומר לא מבעיא בשעה שהם בטלים אבל אפי׳ עסוקים בהלכות חמורות וגם אין עניינם לאשת איש ויש ספרים דגרסי בשעה שעוסקין בארבע מיתות ב״ד [ח]: **דכתיב היא מוצת.** בלא אל״ף כמו (איכה ד) וילת אש בציון שהיתה קרובה לאש כבר ולא שלחה לו אבל ברמז אם לא היה מודה לא היתה מפרסמתו:

ואל דמעתי אל תחרש. אינו אומר שמע אל בכיי או ראה דמעתי אבל אל תחרש כלומר בטוח אני שלא תחרש דשערי דמעות לא נעלו [ט]: **חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא.** אם לא היה חול בינתים היה מודה רבי אליעזר דכלי חשוב הוא שהטפלה סביב לתנור מחברת החוליות ומעמידתן זו אצל זו ומשום דנתן חול בינתים להפריד החוליות זו מזו מטהר ר״א והכי תנן במסכת כלים (פרק ה׳ משנה ח) חתכו לרוחבו פחות פחות מארבעה טפחים טהור מרחו בטיט טמא משיסיקנו לאפות בו סופגניס הרחיק את הטפלה ונתן חול או לרור בינתים בזה אמרו הגדה [יא] והטמאה והטהורה אופות בו והוא טהור קתני חול דומיא דלרור שהוא יבש:

מסורת הש״ס

[א] סנהדרין קז. ע״ש, [ב] [אמר כל״ל], [ג] ברכות מנ: קוטנ י: כתובות סז:, [ד] כ״א הוא, [ה] כ״א חניגא, [ו] [שבועות ל.], [ז] [ברכות לב:], [ח] [כ״ל אמר], [ט] [כ״ל אמר ר׳], [י] כלים פ״ה [מ״ר] ברכות יט. עדיות פ״ו [מ״ז], [כ] [ד״ה כדדרש לפני ד״ה וכצלעי], [ל] [כ״ל להפסיק וכן הוא בדפו״י ועי׳ רש״ש], [מ] [ד״ה אוקירו אחר ד״ה מחוזא], [נ] [פ״ה דגיטין ע״ש], [ס] [כ״ל ממיים], [ע] [ומסכת סנהדרין קז. גר׳ להדיא בשעה שעוסקים בד׳ מיתות ב״ד], [פ] [ועי׳ תוס׳ ברכות לב: ד״ה אבל],

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה חתכו וכו׳ הגדה והטהורה כל״ל ומיבא והטמאה ממתק:

גליון הש״ס

גמ׳ ויש לו חלק לעוה״ב. עיין פוטוס דף ד ע״ב תוס׳ ד״ה היא תלודנו:

מוסף רש״י

אל דמעתי אל תחרש. מדלא כתיב אל דמעתי תראה, שמע מינה נראית היא לפניו ואין צריך להתפלל אלא שתתקבל לפניו (ברכות לב:). **חתכו חוליות.** תנור של חרס שהוא עשוי ככלי ומטלטל ומחזיק בריחו מן הטיט ומצרפו בבבשן כשאר קדרות, ואם נטמא אצריכו הכמוב נחיצה ואם נתלו בענין זה שתתכו סביב סביב כחוליות עגולות וחזר וחיברו בטיט של חול בין חוליא לחוליא, **רבי אליעזר** מטהר. עולמית, שאינו עוד ככלי חרס אבל נשרף בבבשן, וחכמים מטמאים (ברכות יט.).

עין משפט נר מצוה

קפב א מיי׳ פ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ו סמג לאוין קנ:

ב [מיי׳ פ״ו מהל׳ דעות הל׳ ח ופ״ג מהל׳ תשובה הל׳ יד טוש״ע ח״מ סימן תכ סעיף קט]:

קפג ג טוש״ע ח״מ סי׳ רכח סעיף א בהג״ה:

קפד ד מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי הלכה יט סמג לאוין קנא טוש״ע ח״מ סי׳ רכח סעיף ג:

קפה ה מיי׳ פי״ד מהל׳ מכירה הלכה יח סמג עש טוש״ע שם סעיף א:

קפו ו מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי הלכה יט:

קפז ז מיי׳ פט״ו מהל׳ כלים הלכה ה:

תורה אור השלם

1 וּבִצְלָעַי שָׂמְחוּ וְנֶאֱסָפוּ נֶאֱסְפוּ עָלַי נְכִים וְלֹא יָדַעְתִּי קָרְעוּ וְלֹא דֻמּוּ:
תהלים לה טו

2 הִוא מוֹצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: בראשית לח כה

3 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כה יז

4 גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׁתַם תְּפִלָּתִי: איכה ג ח

5 שִׁמְעָה תְפִלָּתִי יְיָ וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ תּוֹשָׁב כְּכָל אֲבוֹתָי: תהלים לט יג

6 רַק לֹא הָיָה כְּאַחְאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ אֲשֶׁר הֵסִתָּה אֹתוֹ אִיזֶבֶל אִשְׁתּוֹ: מלכים א כא כה

7 כֹּה הָרֵאנִי וְהִנֵּה אָדֹנָי נִצָּב עַל חוֹמַת אָנָךְ וּבְיָדוֹ אָנָךְ: עמוס ז ז

8 כְּהַקִּיר בִּיר מֵימֶיהָ כֵּן הִקְרָה רָעָתָהּ חָמָס וָשֹׁד יִשָּׁמַע בָּהּ עַל פָּנַי תָּמִיד חֳלִי וּמַכָּה: ירמיהו ו ז

9 הָעָם הַמַּכְעִיסִים אוֹתִי עַל פָּנַי תָּמִיד זֹבְחִים בְּגַנּוֹת וּמְקַטְּרִים עַל הַלְּבֵנִים: ישעיהו סה ג

10 הַשֵּׁם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ:
תהלים קמז יד

11 וְהָיָה אִם זָרֹעַ יִזְרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְיָן וַעֲמָלֵק וּבְנֵי קֶדֶם וְעָלוּ עָלָיו:
שופטים ו ג

12 וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיַּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ עַד בּוֹאֲךָ עַזָּה וְלֹא יַשְׁאִירוּ מִחְיָה בְּיִשְׂרָאֵל וְשֶׂה וְשׁוֹר וְחֲמוֹר:
שופטים ו ד

13 וַיִּדַּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵי מִדְיָן וַיִּזְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְיָ:
שופטים ו ו

14 וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי לוֹ צֹאן וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַאֲתֹנֹת וּגְמַלִּים:
בראשית יב טז

זה תנור של עכנאי. יש דגרס חכנאי וכן בירושלמי וחכן זה נחש ושמא בעל התנור שהיה עושה שמו כן:

לא בשמים היא. והא דאמר בפ"ק דיבמות (ד' יד. ושם ד"ה רבי) דהלכה כב"ה משום דיצאה בת קול שאני הכא שבא לחלוק על דברי תורה דכתיב אחרי רבים להטות אבל התם אדברה ב"ה רובא אי נאו דהוה מספקא לן אי אזלינן בתר רובא משום דב"ש הוו חריפי טובא ועוד דכאן לא יצאה בת קול אלא משום כבודו דר"א שאמר מן השמים יוכיחו והא דאמר התם רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול ולא שמעינן ליה לר' יהושע אלא על ב"ק דשלי מעשה דר"א דהכא התם דייק מדקאמר לא בשמים היא כבר ניתנה לנו תורה מסיני משמע דבשום מקום אין משגיחין: **קחייך ואמר נצחוני בני.** והא דאמר ברישא ע"ז (ד' ג:) מיום שחרב בהמ"ק אין שחוק לפני הקב"ה היינו קבוע והכא מילתא דבדיחותא בעלמא הוא דאמר: **וקרע** בגדיו וחלץ מנעליו. אין להוכיח מכאן הא דמבעיא ליה במועד קטן (ד' טו: ושם ד"ה לא) אם מנודה צריך קריעת בגדים וחלוץ מנעל דלמא הכא לגערא בעלמא הוא דעבד הכי[ח]:

מבית אבי אבא. פי' בקונטרס מבית דוד אבי המשפחה שבא נשיאים היתה והם מבית דוד: [ט]**חוץ משערי אונאה.** לפי שגער הלב היא וקרוב להוריד דמעות משמע משום דנפקא לעיל מקרא דתהלים דשערי דמעה לא נגעלו ובחנם דחק כן דהא דריש לעיל רב חסדא בהדיא מדכתיב הנה ה' נגב על חומת אך ושמא מבית רבן גמליאל היתה מקובלת שהיה אבי המשפחה ולא אדוד קאמר כדאשכחן נמי (ר"ה ד' כה.) דאמר רבן גמליאל מקובלני מבית אבי אבא שפעמים בא באלוכה כו':

ואמרי לה במ"ו. יש מפרש משום דחשיב כי גריס הייתם וכיולא בה: ואין

עכנאי. נחש דרכו לעשות בעגולה להכניס זנבו אצל פיו: **כל טהרות שטיהר ר"א.** ע"י מעשה שאירע נשאלה הלכה זו בבית המדרש שנפלה טומאה לאויר תנור זה וחזרו ועשאו על גביו טהרות וטיהרם ר"א והביאום ושרפום לפניו: **נגש אחוריים.** ענין לער ואבל: **אף הוא קרע בגדיו.** שהמנודה חייב בקריעה[ו]: **וחלץ מנעליו.** שהמנודה אסור בנעילת הסנדל במו"ק (ד' טו.): **ונשמט.** מן הכסא: **טפח.** נתקלקל: **אך גדול.** מכה גדולה: **ר"ג.** נשיא היה ועל פיו נעשה: **שלא ירבו מחלוקות.** שלא ירגיל היחיד לחלוק על המרובין: **אימא שלום.** כך שמה: **בין מלא לחסר.** סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום ל' ולא יפול ביום החדש על פניו והיה מלא ולא נקבע עד יום שלשים ואחד ולא מזהרה בו ביום ל' ונפל על פניו: **מביא אבי אבא.** מבית אבי המשפחה שבא נשיאים היתה והם מבית דוד: **חוץ משערי אונאה.** לפי שגער הלב היא וקרוב להוריד דמעות: **המאנה את הגר.** אונאת דברים: **הנוחלו.** דוחקו: [ז]**לא תהיה לו לנושה.** לחץ הוא שדוחקו לתבוע חובו: ה"ג **מאי שנא מאנה דכתיב ביה תלתא וגר לא תונה לא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא: נוחצו נמי תלתא כתיב ביה.** וגר לא תלחץ ולא תלחצנו ולא תהיה לו כנושה: **מוס שבך אל תאמר נחבך.** (שם). **ונמנו עליו.** שלא לקבוע הלכה כמותו (פסחים טו.). **וברכוהו.** לפי שהרבה מאד לחלוק בדבר זה (ברכות יט.). **שסורו.** מנהגו, כמו (ירמיה ב כא) סורי הגפן (רש"י כתי') או, יצר הרע, שסר שלו רע הוא (המפרש הוריות יג.).

ואין

וזה הוא תנור של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ארבע מאות אמה אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו הטו כותלי בית המדרש ליפול געו בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של ר"א ועדיין ממטין ועומדין חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ עמד רבי יהושע על רגליו ואמר [8:1]לא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני [ח]אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה [2]אחרי רבים להטות אשכחיה רבי נתן לאליהו א"ל מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני אמרו [ט]אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפום באש ונמנו עליו וברכוהו ואמרו מי ילך ויודיעו אמר להם ר"ע אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את כל העולם כולו מה עשה ר"ע לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו ברחוק ארבע אמות אמר לו ר"א עקיבא מה יום מיומים אמר לו רבי כמדומה לי שחברים בדילים ממך אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמט וישב על גבי קרקע זלגו עיניו דמעות לקה העולם שליש בזיתים ושליש בחטים ושליש בשעורים ויש אומרים אף בצק שבידי אשה [ו]טפח תנא [ז]אך גדול היה באותו היום שבכל מקום שנתן בו עיניו ר"א נשרף ואף ר"ג היה בא בספינה עמד עליו נחשול לטבעו אמר כמדומה לי שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקות בישראל נח הים מזעפו אימא שלום דביתהו דר"א אחתיה דר"ג הואי מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לר"א למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר איכא דאמרי אתא עניא וקאי אבבא אפיקא ליה ריפתא אשכחתיה דנפל על אנפיה אמרה ליה קום קטלית לאחי אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב אמר לה מנא ידעת אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי אבא כל השערים נגעלים חוץ משערי אונאה תנו רבנן [3]המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מאנה דכתיבי שלשה לאוין [3]וגר לא תונה [4]וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו [5]ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי שלשה כתיבי [3]ולא תלחצנו [6]וגר לא תלחץ [7]ולא תהיה לו כנושה וגר בכלל הוא אלא [3]אחד זה ואחד זה בשלשה תניא רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה [8]-[ד]הזהירה תורה בל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר [8]מפני [7]שסורו רע מאי דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים [ט](תנינא) רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר לחברך והיינו דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף ביניתא: **מתני'** [ה]אין מערבין פירות בפירות אפי' חדשים בחדשים

ואין

עין משפט נר מצוה

קפח א מיי' פ"ט מהל' יסודי התורה הל' ח':

קפט ב ג ד מיי' פי"ל מהל' מכירה הל' טו טז סמג לאוין קעא טוש"ע מ"מ סי' רכח סעיף ב:

קצ ה מיי' שם פי"ח הלכה ה סמג לאוין קע קלו טוש"ע שם סעיף י:

תורה אור השלם

1 לא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: דברים ל יב

2 לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רַב לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: שמות כג ב

3 וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: שמות כב כ

4 וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: ויקרא יט לג

5 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא כה יז

6 וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יְדַעְתֶּם אֶת נֶפֶשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: שמות כג ט

7 אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הֶעָנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תָשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ: שמות כב כד

מסורת הש"ס

ו) [ברכות נב. עירובין ז. פסחים קיד. יבמות יד. חולין מד.], ז) ברכות יט., ח) ס"א אף, ט) [פי' על זה תמצא בהוריות יג. רש"י ד"ה ל"ל מפני שסורן], י) [תניא כל"ל], יא) [עי' מו"ק טו סוע"ב], יב) [ד"ה לא אחר ד"ה נוחלו נמין], יג) [עי' תוס' מו"ק טו: ד"ה לא אשאלא ותוס' דנדה ז: ד"ה הקשה], יד) גי' מהר"ם ורש"א הל"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' בצק שבידי אשה תפח כל"ל וכן ברש"י:

גליון הש"ם

גמ' הזהירה תורה בל"ו מקומות. עיין קדושין דף ע ע"ב תוספות ד"ה קשיא דנקטו בכ"ל מקומות: שם מפני שסורו. עיין ברש"י הוריות דף יג ע"א ד"ה אמר לה:

מוסף רש"י

בעכנא זו. כנחש זה שסובב עצמו בעגולה (ברכות יט.). אותו היום הביאו כל טהרות. שנעשו בתנור זה אז שנגנו בחיורו והיה ר' אליעזר מטהרן והם שרפום (שם). ונמנו עליו. שלא לקבוע הלכה כמותו (פסחים טו.). וברכוהו. לפי שהרבה מאד לחלוק בדבר זה (ברכות יט.). שסורו. מנהגו, כמו (ירמיה ב כא) סורי הגפן (רש"י כתי') או, יצר הרע, שסר שלו רע הוא (המפרש הוריות יג.).

ואין צ"ל חדשים בישנים. משום דאמר כפ' המוכר את הספינה (כ"ב דף נא:) דכל מילי עתיקי מעלו בר מתמרי שיכרא יהרסנא: **[מאי]** (אבל) נותן לו שמריו דקמודע ליה. דס"ד דאפ"ה אסור שלא ירמה בו אחרים: **רבא** אייתו ליה חמרא. רבא גרסינן דאשכחן שהיתה מזיגתו משונה כדאמרינן בנדרים (דף נה.) ובכילד מעברין (עיתוסין דף נד.) דמיא האי מזיגא למזגא דרבא בריה דרב יוסף בר פ' (חייא) והשתא ניחא הא דאמר רבא בפרק המוציא יין (שבת דף עז. ושם ד"ה דאמר) כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא ובפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין נז.) אמרינן אל יחסר המזג שאם הוצרכו מהם לצאת אם יש שם כ"ג כנגד סנהדרי קטנה יוצאים ואם לאו אין יוצאים משמע דמזיגה על חד תרי דקרא [דאייר] במזיגת סתם בני אדם ומיהו קשה דמשמע התם דס"ל לרבא דעיקר מזיגה כך דינה דמוקי מתני' דבמזוג ב' חלקים מים ואחד יין בין השרוי דוקא דרפי וגרלא דרבא מוקי מזיגה דקרא דאל יחסר המזג בין השרוי והרב מנחם מיוני פירש דאל יחסר המזג שלא יחסרו ג' מסנהדרי גדולה דמזג בגימ' ג' אבל אם יחסר מ"ט יאמרו כ"ג ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם אחד הרי כ"ג [1] ומיהו בירושלמי משמע דאיירי במזיגת יין ממש:

ואין צריך לומר חדשים בישנים [א]באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו [ב]אין מערבין שמרי יין בין אבל נותן לו את שמריו [ג]מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא א"כ הודיעו ולא לתגר אע"פ שהודיעו שאינו אלא לרמות בו [ד]מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו [ה]התגר נוטל מה' גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מה' גיתות ונותן לתוך פיטום אחד ובלבד שלא יהא מתכוין לערב: **גמ'** ת"ר אין צ"ל [א] חדשות מארבע וישנות משלש דאין מערבין אלא אפילו חדשות משלש וישנות מארבע אין מערבין מפני שאדם רוצה לישנן: באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו (וכו'): א"ר אלעזר עדא אמרה [ו]כל באמת אמרו הלכה היא אמר ר"נ [ז]בין הגיתות שנו והאידנא דקא מערבי שלא בין הגיתות אמר רב פפא דידעי וקא מחלי רב אחא בריה דרב איקא אמר הא מני רבי אחא היא דתניא רבי אחא [ח]מתיר בדבר הנטעם: ואין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו (וכו'): והא אמרת רישא אין מערבין כלל וכי תימא מאי [ט] נותן לו את שמריו דקא מודע ליה הא מדקתני סיפא לא ימכרנו בחנות אלא א"כ מודיעו ולא לתגר אע"פ שמודיעו מכלל דרישא אע"ג דלא מודע ליה אמר רב יהודה [י]ה"ק אין מערבין שמרים של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל נותן לו את שמריו תניא נמי הכי רבי יהודה אומר השופה יין לחבירו ה"ז לא יערב של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל יום: מי שנתערב מים ביינו ה"ז לא ימכרנו בחנות אלא א"כ מודיעו וכו': רבא אייתו ליה חמרא מחנותא מזגיה טעמיה לא הוה בסים שדריה לחנותא א"ל אביי והא אנן תנן ולא לתגר אע"פ שהודיעו א"ל [יא]מזגא דידי מידע ידיע וכי תימא דטפי ומחיילה ומזבין ליה א"כ אין לדבר סוף: מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו וכו': [יב]תנא למחצה לשליש ולרביע אמר רב [יג]ובין הגיתות שנו: **מתני'** [יד]רבי יהודה אומר לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שהוא מרגילן לבא אצלו וחכמים [טו]מתירין ולא יפחות את השער וחכ"א [טז]זכור לטוב לא יבור את הגרסין דברי אבא שאול וחכמים [יז]מתירין [יח]ומודים שלא יבור מעל פי מגורה שאינו אלא כגונב את העין [יט]אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים: **גמ'** מאי טעמייהו דרבנן [כ]דאמר ליה אנא מפליגנא אמגוזי ואת פליג שיסקי: ולא יפחות את השער וחכ"א זכור לטוב וכו': מאי טעמא דרבנן משום

ואין ל"ל חדשים בישנים. פסק למכור לו ישנים לא יערב בהן חדשים שהישנים יבישין ועושין קמח יותר מן החדשים: **מפני שמשביחו.** קשה משביח את הרך לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה. [ב] ודוקא קתני קשה ברך ולא רך בקשה פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך. [ג] וכן אין לריך לומר חדשים בישנים דוקא אבל ישנים בחדשים שפיר דמי: **אין מערבין שמרי יין ביין.** בגמרא מפרש לה: **ימכרנו בחנות.** פרוטה פרוטה: **אלא א"כ הודיעו.** לכל אחד ואחד מהן שמיש מעורבין בו: **ולא לתגר.** ימכרנו ביחד ואף על פי שמודיעו: **לפי שאינו לוקחו אלא לרמות.** ולמכרו בחנות: **מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו.** דכיון שנהגו אין כאן טעות שכל היינות בחזקת כן: **הסגר נועל מחמש גרנות וכו'.** שהכל יודעין בו שלא גדלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחין: **מגורה.** אוצר שאוגרין בו תבואה. גורן הוא שדשין וזורין בו את התבואה ולרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: **שלא יהכוון לערב.** והוליא קול לקנות הרוב ממקום משובח לערב בו ממקום אחר ושכיניו סבורין שכל הפירות מאותו מקום: **גמ' ת"ר אין לריך לומר חדשים מארבע.** אין בסלע: **וישנות משלש.** אין בסלע: **דאין מערבין.** חדשות בישנות דהואיל ובחזקת ישנות מוכרן נמצא מאנהו ומוכר לו זולות בתורת יקרות: **אלא אפי' חדשות משלש וישנות מארבע אין מערבין.** ואע"פ שהחדשות יקרות מהן: **מפני שאדם רוצה לישנן.** מפני שעילוי דמיהן של חדשות אינן מפני שהן טובות כישנות אלא שאדם רוצה לישנן. וזה שפסק עמו על הישנות אינו רוצה לישנן לפיכך אסור לערב בהו חדשות ואפי' מעולות בדמים: **עדא אמרה.** זאת אומרת. כל עדא כמו הדא: **באמת הלכה.** מדהיה טעם למילתיה מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר ונקט בה למתניתין באמת ש"מ כל היכא דתני באמת הלכה ואין לחסס ולגמגם בדבר: **וכין הגיתות שנו.** דמשביחו שתוססין זה עם זה ונעשים טעם אחד. אבל לאחר הגיתות שבבר קלט כל אחד ריחו וטעמו אין משביחו אלא פוגמו: **דידעי.** הכל יודעים שהוחזקו לערב: **בדבר הנטעם.** שאדם טועם קודם שלקחו ויכול להבחין שנתערב בו: **והא מדקתני סיפא.** ומפליג בין הודיעו ללא הודיעו מכלל דרישא דקתני אבל נותן לו את שמריו אע"ג דלא אודעיה: **של אמש.** מיין ששפה אמש ונשארו השמרים אין מערבין אותו ביין ששפה היום שמרי יין זה מקלקלין יין אחר: **אבל נותן הוא לו את שמריו.** של יין עצמו. היום ואמש לאו דוקא והוא הדין ליום ויום משתי חביות אלא אורחא דמילתא נקט דסתם יום ואמש משתי חביות: **השופה יין.** כל דבר הצלול המזרק בנחת מכלי אל כלי שלא יתערבו בו שמרים קרו לה שפייה: **מזגיה.** נתן בו מים שכן דרכו: **בסים.** מבוסס וטוב: **והא אנן תנן ולא לתגר שאינו אלא לרמות בו'.** ותנווני היינו תגר ויחזור תנווני זה ויתחזר בחזקת יין בחנות והרי המים מעורבין בו ואתה מכרת לו ואיכא לפני עור (ויקרא יט) : **מזיגא דידי מידע ידיע.** שאני נותן בו מים הרבה: **וכי תימא מייתי חמרא חייא ומערב ביה.** עד שלא יהא ניכר טעם המים: **א"כ.** דלכולי האי חייסינן: **אין לדבר סוף.** שאף המים לבדם אסור למכור לתנווני שמא יערבם ביין ולא חשו אלא בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי לרמות בו כמות שהוא עכשיו: **למחלה לשליש ולרביע.** הכל כמנהג המדינה יטיל מים אם מחלה מחלה אם שליש שליש: **מתני'** ולא יפחות את השער. למכור בזול מפני שמרגיל לבא אצלו ומקפח מזונות חבירו: **זכור לטוב.** שמתוך כך אוצרי פירות מוכרין בזול: [ד] **גריסין.** פולין גרוסות בריחים אחת לשתים: **לא יבור.** את הפסולת לפי שמתוך שגרעות יפות הוא מעלה על דמיהם הרבה מדמי הפסולת שנטל מהם: **וחכמים מתירין.** טעמא מפרש בגמרא: **ומודים שלא יבור מעל פי המגורה.** למעלה להרעות יפות ואת הפסולת שבתוכו לא בירר: **לפי שאינו אלא כגונב את העין.** בברירה זו: **ואין מפרכסין.** מפ' בגמרא: **לא את האדם.** עבד כנעני העומד לימכר: **גמ' שיסקי.** פרונ"ש: **מאי טעמא.** נקט זכור לטוב לשון ברכה: משום

קצא א מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' ה סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף יא:
קצב ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף טו:
קצג ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יב:
קצד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
קצה ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף טז:
קצו ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יא:
קצז ח מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף טו:
קצח ט עיין במ"מ שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יד:
קצט י טוש"ע שם סעיף יג:
[כ] מיי' שם הלכה ו: ר ל מ מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף יח:
רא נ ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:
רב ע מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ט:

א) [שבת לב: ע"ש], ב) ב"ב כא:, ג) [שם], ד) [ד"ה גרסינן אחר ד"ה לא יבור], ה) [ל"ל חמא], ו) [וע' תוס' סנהדרין יד: ד"ה אל יחסר וכב"ב לו: ד"ה כלו],

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכי תימא מאי אבל נותן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מ"ר אינ"ל כו'. נ"ב גרסת הרי"ף להיפך וכ"ל דלא יערב לו ישנים בחדשים ועל רישא דמתני' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רכ"ח): [ב] רש"י ד"ה מפני. ודוקא כו'. נ"ב אבל הרא"ש לא כתב כן: [ג] שם וכן כו'. נ"ב אבל הרי"ף חולק ע"ז ולכן אמרה המתני' דוקא על יין וכן פ' הרא"ש:

מוסף רש"י

השופה. מריס (שבת קכט. גיטין סח. סנהדרין קט. חולין סז.) **שופך** (ב"ק קטו:) מערה בנחת מכלי אל כלי (חולין קיב:). **שהוא מרגילן לבא אצלו.** כשאכזותיהם שולמין אותן אל החנוויות לקנות מן המנוויים (ב"ב כא:). **שיסקי.** שקדים (שם).

לעזי רש"י

פרונ"ש. שזיפים.

משום דמרווח תרעא. ואוקמי פירות ירקא שהוחלו וימכרו בזול: **מפיר בדבר הנראה.** הלא יכול הלוקח לראות ולהבין מה דמי הפסולת הנגרר מאלו שיצאו באחרים וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו יתר על כן מפני הטורח: **משרבטין.** לשון שרביט כדמפרש לקמיה שזוקף שער הבהמה כשרביט שתראה שמינה: **ואין נופחין בקרביים.** בני מעייס הנמכרים בבית הטבח שילאו לחבים וגדולים: **ואין שורין בשר במים.** שמלבין והכחוש נראה שמן: **מיא דחיזרא.** משקין אותה מי סודין והם נופחין מעיה ושערה וזקף: [1] קירלוף אשטלי"ר בלע"ז: **למירמא תומי לסרבנא.** פרגזי"ש. לייפותו עושין לו תלאי מחוטי משי סביב: **לכסכוסי.** אנפריי"ר בלע"ז בני סודין: **קרמי.** בגדים המצויירים אוברי"ן בלע"ז: **למידק גרדי.** להדק בגדי קנבוס במקבות עץ שיראה חוטן דק: **לגלומי גירי.** לגייר חיצים: **דיקולי.** סליס: **בחדתי.** מותר שאינו אלא ליפות והרולה להוסיף על דמיהם בשביל יופייה מוחל הוא: **בעתיקי.** אסור שגורם את העין שנראים כחדשים: **לצעיה.** שהיה זקנו לבן ונצבע שחור ונראה כבחור: **זיבנן.** קנה אותי לעבד. וכנעני היה דעבד עברי אסור לאחר חורבן [2] שאין היובל נוהג: **ויהיו עניים בני ביתך.** משנה היא (אבות פ"א מ"ה). טוב לי לפרנס עניי ישראל ושמשון: **דיקניה.** זקנו: **לדיק מלרה נחלן.** זה רבא:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך. שהוא נושך. דשקל מיניה מאי דלא יהיב ליה: **המרבה בפירות.** המרבה שכר לעצמו בפירות. ובגמרא מפרש דבהלוואת כסף או פירות נמי הוי תרבית שהרי מתרבה ממונו. והכא ריבית דרבנן קמפרש דרך מקח וממכר: **דינר והב.** כ"ה דינר כסף: **וכן השער.** כך היו ממכרין בעיר והותר לו לתת מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה חטין כל ימות השנה בדמים הללו כשיעור מעותיו. ואע"פ שעכשיו אין לו חטין לתנן בפירקין (דף עב:) יצא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר הלז לקנותם עתה במעות הללו: **עמדו חטין.** לאחר זמן בל' דינרין: **אמר לו הן לי חטיי.** וזו מותרת היא אם נתן לו חטין. אבל פסוק היין שפוסק לו לתת בהן אסור הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר יצא השער. ובגמ' [3] מפרש טעמא: **גמ' ברבית דאורייתא.** (ג) דרך הלואה משמע כדכתיב (משלי כח) מרבה הונו בנשך ובתרבית: **והכתיב נשך לכסף ורבית אוכל.** את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך [4] ומדחלקו לב' לאוין תרתי ניהו: **מי איכא נשך.** שנושך את חבירו ואין ממונו מתרבה: **ומי איכא תרבית.** שיהא מלוה נשכר ולא יהא לוה נשון: **נשך בלא תרבית.** היכי מדמינן ליה: **כגון דאוזיף.** הלווהו: **מאה.** פרוטות במאה ועשרים: **מעיקרא.** כשהלווהו: [1] **ולבסוף.** כשמשלם: **בדנקא.** במעה כסף שהוא שתות לדינר: **נכית.** נושך ומחסרו: **אי בתר מעיקרא אזלת.** אי חשבת להני פרוטות השתא כדמעיקרא הרי נשך והרי תרבית שהוא יכול ליקח בהם מעה במאה ונשכר עשרים: **לא נשך איכא.** שהלוה יכול לקנותם במעה וזה שוה מעה הלוהו: **בחומשא.** יכול ליקח בהן כסף חומש דינר שהוא יותר על שתות: **אין לי.** שיהא עובר אלא על לאו של נשך בכסף ועל לאו של ריבית באוכל מנין שהוא עובר על הלוואת פירות אף משום לאו דנשך: **ס"ל.** לא תשיך לאחיך נשך אוכל. ומקרא זה בלוה נאמר מדלא כתיב לא תשוך לאחיך והראשון נאמר במלוה דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו וגו'. ומיהו שמעת מינה דשייך לשון נשך באוכל:

איזהו נשך. **מאה בדנקא.** פרש"י ק' פרוטות במעה שהוא שתות דינר וקשה היאך הוחלו הפרוטות' כל כך דבשער ביטוי אין כי אם שנים ושלשים במעה [2] דמעה שני פונדיון פונדיון ב' איסרים איסר מ' פרוטות היינו ל"ב פרוטות ונראה כפירוש ריב"ן דפירש ק' מעות בשתות מנה שהוא ארבע סלעים וארבע מעות א"נ ק' איסרים בשתות דינר זהב שהוא ארבע דינרי כסף ומעה: **למה** חלקם הכתוב לעבור **עליו בשני לאוין.** וא"ת ולמה שינה בלשון לכתוב כספך לא תתן בנשך ובנשך לא תתן אכלך ויש לומר כיון שהולכך שני לאוין אורחא דקרא לכתוב לשון משונה שהוא נאה יותר: **נשך באוכל מנין.** ואם תאמר תחילה הוה ליה למדרש ריבית בכסף דמיפק ליה מנשך כסף הכתוב ברישא ויש לומר משום דנשך אוכל כתיב בהדיא וריבית כסף לא נפיק אלא באם אינו ענין: אם

משום דקא מרווח לתרעא: ולא יבור את הגרסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין וכו': [6] מאן חכמים רבי אחא דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנראה: אין מפרכסין לא את האדם וכו' ולא את הכלים: ת"ר [7] אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין שורין את הבשר במים מאי אין משרבטין הכא תרגמו מיא דחיזרא זעירי אמר רב כהנא מזקפתא שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא רב יהודה שרא לכסכוסי קרמי רבה שרא למידק גרדי רבא שרא לצלומי גירי רב פפא בר שמואל שרא לצלומי דיקולי והא אנן תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים [2] לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי פירכום דאדם מאי היא [3] כי הא דההוא עבדא סבא דאזל צבעיה לרישיה ולדיקניה אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבנן אמר ליה [4] יהיו עניים בני ביתך אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה יומא חד א"ל אשקיין מיא אזל חווריה לרישיה ולדיקניה א"ל חזי דאנא קשיש מאבוך קרי אנפשיה [1] צדיק מצרה נחלץ ויבא [5] אחר תחתיו:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך ואיזהו תרבית איזהו נשך [6] המלוה סלע בה' דינרין סאתים חטין בשלש [7] אסור מפני שהוא נושך ואיזהו תרבית המרבה בפירות כיצד [8] לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חטין בל' דינרין אמר לו תן לי חטיי שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין אמר לו הרי חטיך עשויות עלי בשלשים והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו [9]: **גמ'** מדשביק לריבית דאורייתא וקא מפרש דרבנן מכלל דאורייתא דנשך ותרבית חדא מלתא היא והא קראי כתיבי נשך כסף וריבית אוכל ותיסברא דאיכא נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך נשך בלא תרבית [1] היכי דמי אי דאוזפיה מאה במאה ועשרים מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף קיימי מאה ועשרים בדנקא נשך איכא דקא נכית ליה דקא שקיל מיניה מידי דלא יהיב ותרבית ליכא דלית ליה רווחא דדנקא אוזפיה ודנקא קא שקיל מיניה סוף סוף אי בתר מעיקרא אזלת הרי נשך והרי תרבית אי בתר בסוף אזלת לא נשך איכא ולא תרבית איכא ותו תרבית בלא נשך היכי דמי אי דאוזיף מאה במאה מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף מאה בחומשא אי בתר מעיקרא אזלת לא נשך איכא ולא תרבית איכא אי בתר סוף אזלת הרי נשך והרי תרבית אלא אמר רבא אי אתה מוצא לא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך ולא חלקן הכתוב אלא [2] לעבור עליו בשני לאוין ת"ר [3] את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך אין לי אלא נשך בכסף וריבית באוכל נשך באוכל מנין ת"ל [4] נשך אוכל ריבית בכסף מנין תלמוד לומר נשך כסף אם

עין משפט נר מצוה

רג א ב ג מיי' פי"ח מהלכות מכירה הל' ב
ג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ט:
רד ד מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הל' טז [והל' יח] סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף י:
א ה מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ח סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קסא סעיף ח:
ב ו מיי' שם פ"י הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסג סעיף ב:
ג ז מיי' שם פ"ד הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעי' ח:

תורה אור השלם

1 צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו: משלי יא ח
2 אֶת כַּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ: ויקרא כה לז
3 לֹא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ: דברים כג כ

מוסף רש"י

יהיו עניים בני ביתך. כלומר אל תרבה עבדים ושפחות לשרתך אלא הבא עניים ממקומם ושרתוך ותקבל עליהם שכר (אבות פ"א מ"ה).

הדרן עלך הזהב

הגהות הב"ח

(א) במשנה יין אין לו אסור: (ב) רש"י ד"ה לרבית דאורייתא דאורייתא דרך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' היכי דמי כו'. נ"ב ע' הג"ל אבל הרשב"א פסק דבשניהן בתר מעיקרא אזלינן וע' רש"י ס"ב ל' ד"ה ובדיננו כו' וה"ה כאן בסיפא וכמש"ל מ"ה ל' ושאני הלואה כו' וה"ה בנתשת דבסיפא הוא אבל רבית וא"כ ברישא ע"כ רבית קלולה הוא וכ"מ כאן דאזלינן בתר הכסף דקאמר בל"ל רווחא דדנקא אחתיה כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' ק"ס ס"ק נ"ב נ"ג):

לעזי רש"י

אשטלי"ר [אישטרילי"ר]. לסרק עם מסרק.
פרגזי"ש [פריניי"ש].
ציצית.
אנפריי"ר [אינפישי"ר].
לעמלן.
אוברי"ן. בדים מקושטים בדוגמאות צבעוניות.

(ג) [אבות פ"ל מ"ה], (ד) [אבות פ"ל מ"ה], (ה) [בקרא כתיב רשע מתחתיו ועיין בעין יעקב], (ו) [בסמ"ס וכ"ף ורא"ש ל"ג אסור], (ז) [עי' תוס' לקמן סב: ד"ה לקמן], (ח) פי' מגרלת שעיני' עביס, (ט) [קידושין סט.], (י) [לקמן סב:], (יא) [ויקרא כה], (יב) [ד"ה ולנפוף אחר ד"ה דנקא], (יג) [קדושין יב.],

(יד) [ירושלמי פב. וש"נ], (טו) [בקרא כתיב רשע מתחתיו ועיין בעין יעקב], (טז) [בסמ"ס וכ"ף ורא"ש ל"ג אסור], (יז) [עי' תוס' לקמן סב: ד"ה לקמן], (יח) פי' מגרלת שעיני' עביס, (יט) [קידושין סט.], (כ) [לקמן סב:], (כא) [ויקרא כה], (כב) [ד"ה ולנפוף אחר ד"ה דנקא], (כג) [קדושין יב.],

רביתא בכספא מנין. שעובר אף בלאו שני של רבית: **ת"ל.** בלוה נשך כספ. אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך שהרי כבר נאמר בראש המקרא לא תשיך ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך תהנה ענין לרבית כספ והשתא דשמעינן מלא תשיך בין כספ ובין נמי רבית כספ ואוכל באש אינו ענין לאוקמי נשך במלוה בלא אינו ענין לנשך כספ ונשך בכספ ואוכל ואי כתב לא תשיך לאחיך כספ אוכל הוי ידעינן נשך בכספ ואוכל ואי כתב לא תשיך לאחיך נשך כספ אוכל אחי לג"ש ונשך נמי רבית כספ ואוכל באש אינו ענין ונשך דשמעינן מלא תשיך בין כספ ובין כל דבר אחי לאוקמי נשך במלוה בלא אינו ענין לנוה והוא ג"ש מופנה משני גדדים והיינו דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת כו' דהכל כתב בלוה וכי קאמר נשך באוכל מנין ת"ל נשך אוכל לאו מנשך מפיק אלא מאוכל גרידא דקאי אלא תשיך וה"ק ת"ל נשך אוכל בלוה ובג"ש מפיק ליה במלוה וא"ת כיון דכתיב כל דבר אפילו לרבות עניס ואבניס א"כ כספ אוכל למה לי [א] וי"ל למדרש כלל ופרט וכלל לא תשיך כלל כספ אוכל פרט כל דבר חוץ וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון כו' יצאו קרקעות שאין מטלטלין ויצא פחות מש"פ שאינו ממון וכן משמע פרק נערה (כתובות דף מו. ושם ד"ה אתיא) דקתני רבי יהודה אומר אינו חייב עד שיסכור דאתיא [ד] (שומא שומא) בעי ר' ירמיה שכרס בקרקע מהו או בפחות מש"פ מהו ואי שייך רבית בקרקע או בפחות מש"פ מאי בעי אלא ודאי פטור ובעי כיון דגמר מרבית מה להלן פטור אף כאן פטור א"ד לא והדאמר בערכין (דף לא. ושם) גבי בתי ערי חומה רבית גמורה היא והתורה התירה התם הלוה מעות על הקרקע אבל קרקע בקרקע אפשר דשרי מן התורה:

קרי ביה כספך לא תתן בנשך ובמרבית. וה"ג בפ"ק דע"ז (דף כ. ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה (פסחים דף כא: ושם ד"ה ליכתב) ופרק כל הבשר (חולין דף קיד: ושם ד"ה אי) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ודריש לגר תתננה ומכור תתננה ומכור לנכרי ואפילו מאן דפליג היינו משום דכתיב אי לחלק וא"ת בפ"ק דקדושין (דף לב: ושם) לא בעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן וי"ל משום דאין מפני מיושב אהדרת ולא תקום אפני זקן והא דאמר התם ורבנן אי כתיב מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן כדקאמרת היינו משום דאז על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוליאו לו (יומא דף נב. ושם: ד"ה שאת) ה' מקראות אין להם הכרע שאת אחרו מחר משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ארבית וכיון דקאי רבית אאוכל כמו כן נשך קאי אאוכל וכן תתננה כן אבל הנך חמש דלמא לא קיימי אלא אלעיל נגד או אלרע וא"ת התניא פרק שני דזבחים (דף כד.) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אביי טעם דר"ש דסבר דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אותן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אתרוייהו והשתא מאי שנא מהנך ה' דאין להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אותן דכתיב קרא אחרינא ולקח מדם הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי אצבע אנתינה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש [ה]:

גזירה שוה **לא** צריך. [ו]וא"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בפסוק אלא שסמך נשך ומרבית זה לזה: **אמרי** הכי נמי. וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגזל לאו הניתק לעשה הוא כדאמרינן פרק שילוח הקן (חולין קמא.) ומטעם דאין מזהירין מן הדין הוה מצי למימר לעיל דלא יצאי מהדדי אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אתי: **אלא** לאו דגזל למה לי לכובש שכר שכיר. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים דלא אתי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (דף מו:) דהא קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא[ו] אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה אבל עבדי דנידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול[ח]:

לעבור עליו בשני לאוין. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא יקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר באש אינו ענין יקי שפיר וא"ת לקמן בהמקבל (דף קיא:) אמרינן דגזל הכנעני מותר ודריש רעך ולא כנעני וגריכי דאי כתב גזל דלא טרח פירוש דשמא נפלו בירושה או מציאה או מתנה אבל שכר שכיר דטרח כנעני נמי אסור והשתא הא מוקמינן הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא בעושק שכר שכיר וי"ל דדריש מדסמיך רעך ללא תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגזל הכנעני שרי וא"ת והיכי ס"ד למימר דגזל הכנעני אסור דאיצטריך קרא למעוטי הלא בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרבית ואונאה ורבית שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשינן לעיל (דף נט.) עם שאתך בתורה [ובמלות] וי"ל דהוה אסרינן גזל הכנעני מואכלת את כל העמים דדרשינן מהתם בהגזול בתרא (ב"ק דף קיג:) שגזל הכנעני אסור דדוקא בזמן שהם מסורים בידך שרי קרא:

אם אינו ענין לנשך כספ שכבר נאמר לא תשיך. פי' אפילו אי לא כתב אלא לא תשיך לאחיך כספ אוכל הוי ידעינן נשך בכספ ואוכל ואי כתב לא תשיך לאחיך נשך כספ אוכל אחי לג"ש ונשך נמי רבית כספ ואוכל באש אינו ענין ונשך דשמעינן מלא תשיך בין כספ ובין כל דבר אחי לאוקמי נשך במלוה בלא אינו ענין לנוה והוא ג"ש מופנה משני גדדים והיינו דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת כו' דהכל כתב בלוה וכי קאמר נשך באוכל מנין ת"ל נשך אוכל לאו מנשך מפיק אלא מאוכל גרידא דקאי אלא תשיך וה"ק ת"ל נשך אוכל בלוה ובג"ש מפיק ליה במלוה וא"ת כיון דכתיב כל דבר אפילו לרבות עניס ואבניס א"כ כספ אוכל למה לי [א] וי"ל למדרש כלל ופרט וכלל לא תשיך כלל כספ אוכל פרט כל דבר חוץ וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון כו' יצאו קרקעות שאין מטלטלין ויצא פחות מש"פ שאינו ממון וכן משמע פרק נערה (כתובות דף מו. ושם ד"ה אתיא) דקתני רבי יהודה אומר אינו חייב עד שיסכור דאתיא [ד] (שומא שומא) בעי ר' ירמיה שכרס בקרקע מהו או בפחות מש"פ מהו ואי שייך רבית בקרקע או בפחות מש"פ מאי בעי אלא ודאי פטור ובעי כיון דגמר מרבית מה להלן פטור אף כאן פטור א"ד לא והדאמר בערכין (דף לא. ושם) גבי בתי ערי חומה רבית גמורה היא והתורה התירה התם הלוה מעות על הקרקע אבל קרקע בקרקע אפשר דשרי מן התורה:

קרי ביה כספך לא תתן בנשך ובמרבית. וה"ג בפ"ק דע"ז (דף כ. ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה (פסחים דף כא: ושם ד"ה ליכתב) ופרק כל הבשר (חולין דף קיד: ושם ד"ה אי) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ודריש לגר תתננה ומכור תתננה ומכור לנכרי ואפילו מאן דפליג היינו משום דכתיב אי לחלק וא"ת בפ"ק דקדושין (דף לב: ושם) לא בעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן וי"ל משום דאין מפני מיושב אהדרת ולא תקום אפני זקן והא דאמר התם ורבנן אי כתיב מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן כדקאמרת היינו משום

אם אינו ענין לנשך כספ שהרי כבר נאמר [1]לא תשיך לאחיך תנהו ענין לרבית כספ [א]אין לי אלא בלוה במלוה מנין נאמר נשך בלוה ונאמר נשך במלוה מה נשך האמור בלוה לא חלקת בו בין בכספ בין באוכל בין בנשך בין ברבית אף נשך האמור במלוה לא תחלוק בו בין בכספ בין באוכל בין בנשך בין ברבית מנין לרבות כל דבר ת"ל [1]נשך כל דבר אשר ישך רבינא אמר לא נשך באוכל ולא רבית בכספ צריכי קרא דאי כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ואכלך [ח] במרבית כדקאמרת השתא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית לא תתן אכלך [ט]והא תנא נאמר נאמר קאמר הכי קאמר אילו לא נאמר קרא הייתי אומר גזירה שוה [ב]עכשיו שנאמר קרא ג"ש לא צריך אלא גזירה שוה למה לי לנשך כל דבר אשר ישך דלא כתב במלוה אמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו ברבית לאו בגזל לאו באונאה צריכי דאי כתב רחמנא לאו ברבית משום דחידוש הוא דאפילו בלוה אסרה רחמנא ואי כתב רחמנא לאו בגזל משום דבעל כרחיה אבל אונאה אימא לא ואי כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע דמחיל חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי הי תיתי לא לכתוב רחמנא לאו ברבית ותיתי מהנך מה להנך שכן שלא מדעת תאמר ברבית דמדעתיה לא לכתוב רחמנא לאו באונאה ותיתי מהנך מה להנך שכן אין דרך מקח וממכר בכך אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגזל ותיתי מהנך דמאי פרכת מה לרבית שכן חידוש אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל רבית תוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן גוזלו אף אני אביא גזל אמרי הכי נמי אלא לאו בגזל למה לי לכובש שכר שכיר כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה [2]לא תעשוק שכיר עני ואביון [ב]לעבור עליו בשני לאוין ולוקמה ברבית ואונאה ולעבור עליו בשני לאוין דבר הלמד מענייננו ובענייננא

[ד] א מיי' פ"ד מהלכות מלוה הלכה ח ג:

[ה] ב מיי' פי"ח מהל' שחיטות הלכה ב סמג לאוין קפח טוש"ע מ"מ סי' שלט סעי' ב:

תורה אור השלם

1 לא תַשִׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:
דברים כג כ

2 לא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ:
דברים כד יד

הגהות הב"ח

(ח) גמ' ואכלך לא תתן במרבית כדקאמרת:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה גזירה וכו' וא"ת קרא למה לי. עיין מדרש ד' ג ע"ח בר"ן ד"ה לגדור גדר [וע"ע מל"מ פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ח ד"ה גרסינן בפ"ק.]:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אם. וי"ל למדרש כו'. נ"ב וכשב"ח מולק:

שתולה מעותיו בנכרי. וא"ת והלא אפילו יהא אמת שהס של נכרי אסור כיון שאין לנוה עם הנכרי כלום ומיהו לפי מה שנביא ראיה לקמן ישראל שיש בידו מעות נכרי והס באחריות הנכרי מותר להלותם ברבית לישראל אחי שפיר אי נמי י"ל דאיירי כגון שאמר ליה חביבו הלויני מעות מן הנכרי ואמור לו שיסמוך עלי או כגון שנתן לו משכנותיו ליתנם לנכרי והוא הלוה לו משל עצמו ואומר שעשה כדבריו:

ע) **שתולה** קלא אילן בבגדו ואומר תבלת הוא. ואע"ג דעובר על מצות צילת מ"מ איצטריך קרא לעבור עליו משעת תלייה: **יבין** רשע וילבש צדיק. אפי' למ"ד רשות יורש לאו כרשות לוקח ואיכא שנוי רשות ואפי' הניח קרקעות ומלוה על פה גובה מן היורשין אפ"ה ילבש לדיק כדאמר רבא ברש הגזל בתרא (ב"ק ד' קיב.) ואי אחיך לדידיה אזהר רחמנא דנהדר לבריה לא אזהר רחמנא:

רבא אמר מגופיה דקרא. אע"ג דרבא (שם) אפילו תימא רשות יורש לאו כרשות לוקח ושאני הכא דכתיב ואי אחיך עמך לאו משום דס"ל כר' אלעזר דהא הכא דריש כרבי יוחנן אלא לא בא אלא לייסד הבייתא דהתם למ"ד לאו כרשות לוקח ולכך נסמוך דקאמר רב נחמן מ"ט דר"א לא קבעו הגמרא כמו כן בשם רבא:

מות יומת דמיו בו יהיה הוקשו מלוי ברבית לשופכי דמים.

תימה היכי משמע דמיו בו עבירה דשפיכות דמים הלא באוב וידעוני וכמה עבירות דלא שייכי לשפיכות דמים כתיב דמיהם בם וי"ל דמיתורא דדמיו בו דריש דאי לאו הכי למאי כתביה דאי למגמר סקילה ברבית מאוב וידעוני חדא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ותו לא מצינו מיתה גבי ממון ובפרק קמא דתמורה (ד' ו:) יש בספרים וכתב בתריה והוליד בן פריץ שופך דם לפי זה אתי שפיר דהוקשו בהדיא:

ובעניינא דשכיר כתיב [1]לא תגנובו דכתב רחמנא למה לי לכדתניא [2]לא [א] תגנוב [ב]על מנת למיקט לא [ג] תגנוב [ד]על מנת לשלם תשלומי כפל א"ל רב יימר לרב אשי לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי א"ל לטומן משקלותיו במלח היינו גזל מעליא הוא לעבור עליו משעת עשייה [3]ת"ר [3]לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו מדידת קרקע [ג]שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל [ד]שלא יטמין משקלותיו במלח ובמשורה [ה]שלא ירתיח והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד משלשים [ו](ושלשה) בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית יציאת מצרים גבי ציצית יציאת מצרים במשקלות אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני הוא [ז]שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא רבינא איקלע לסורא דפרת א"ל רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי א"ל אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני עתיד ליפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאין בקרבי דגים טהורין ומוכרן לישראל אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי מאי שנא הכא המעלה דכתב רחמנא א"ל לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל אמר הקב"ה אילמלא [ח](לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי

א"ל ומי נפיש אגרייהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות א"ל אע"ג דלא נפיש אגרייהו טפי מאיסי למכלינהו: ואיזהו תרבית המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב וכו': אטו כל הני דאמרינן עד השתא לאו רבית הוא א"ר אבהו עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם וכן אמר רבא עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם ע"כ [4]יכין [ט]רשע וילבש צדיק עד כאן ותו לא אלא [י]אפי' ע"כ יכין רשע וילבש צדיק [יא]ע"כ רבית קצוצה מכאן ואילך אבק רבית [יב]א"ר אלעזר [יג]רבית קצוצה יוצאה בדיינין [יד]אבק רבית אינה יוצאה בדיינין רבי יוחנן אמר אפילו רבית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין [טו]א"ר יצחק מ"ט דרבי יוחנן דאמר קרא [5]בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה למיתה ניתן ולא להשבון רב אדא בר אהבה אמר אמר קרא [6]אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך למורא ניתן ולא להשבון רבא אמר מגופיה דקרא שמיע ליה [5]מות יומת דמיו בו יהיה הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רבית לא ניתנו להשבון אר"נ בר יצחק מ"ט דר"א דאמר קרא

וחי

ומי

(ד' פו.): **למיקט.** לגזר: **על מנת לשלם תשלומי כפל.** שרוצה להטותו ויודע בו שלא יקבל: לאו דמשקלות לא תעשו עול וגו' (ויקרא יט): **לטומן משקלותיו.** המנה או הפרס טומן במלח להכבידו וכשהוא לוקח במשקל לוקח באלו: **משעת עשייה.** משעת הטמנה ואפי' לא שקל בהן: **לא ימדוד לאחד בימות החמה וכו'.** אחין הבאין לחלוק את השדה לא ימדוד המודד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים באותו החבל מפני שהחבל לח בימות הגשמים ומתפשט כל צרכו ובימות החמה מתוך יובשו הוא נגמד וכוץ: **משורה.** מדת הלח היא: **ירתיח.** אשקומ"א בלע"ז שממלא את המדה כשמוליא"ו את היין ולאחר זמן נמלאת חסרה: **יליאת מלרים גבי רבית.** בפרשת בהר סיני [ט]: **גבי משקלות.** בקדושים תהיו [יא]: **שהבחנתי במלריס.** הרי שבאו עשרה רווקים על מלרית אחת ונתעברה מהן בעשר עיבורין עשר בכורות שהן בכורות של אביהן כולן ממנו: **תולה מעותיו בנכרי.** מלוה מעותיו לישראל ברבית ואומר של נכרי הס: **קלא אילן.** לבע הדומה לתכלת ורחמנא אמר (במדבר טו) פתיל תכלת ותכלת דמיו יקריס שנבוע בדם חלזון שאינו עולה מן היס אלא אחת לשבעים שנה: **סורא דפרת.** סורא היושבת על נהר פרת ואין זו סורא שתם: **גבי שרלים.** בויהי ביום השמיני כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מלריס [ט]: **אנא בשביל דבר זה.** כדמפרש לקמיה שהן מעוליס ונאים ואינן נמאסים בשקלים הללו. להכי כתב לשון עילוי שמעלה גדולה היא אצלס: **עד השתא.** המלוה סלע בחמשה דינר: **של תורה.** דרך הלואה: **עד לאן יכין רשע וילבש לדיק.** שאם מת והניח לבניו מעות של רבית אין חייבין להחזיר ועל זה נאמר יכין רשע וילבש לדיק והכי תניא לה בתוספתא [יב]: **ע"כ ותו לא.** בתמיה. כ"ש דרבית דרבנן אין הבן חייב להחזיר: **אפילו ע"כ.** דרבית דאורייתא הוא: **יכין.** האב שהוא רשע וימות ולא יהנה והבן שהוא לדיק אינו חייב להחזיר: **ע"כ רבית קצוצה.** וכופין אותו ב"ד להחזיר אם תובעו בחייו: **וחי לא יחיה.** סיפיה דקרא מות יומת דמיו בו יהיה: **מגופיה דקרא.** דבנשך נתן דיחזקאל נפקא ליה בהדיא מדכתיב דמיו בו יהיה הוקשו לשופך דם כלומר דמיס ששפך שהעני את חבירו ומת ברעב עליו ישובו:

ומי

ובעניינא דשכירות כתיב. לאו דגזל לא תעשוק ולא תגזול [יב] וכל עשק כביאת שכר שכיר הוא: **לא תגנובו דכתב רחמנא למה לי.** ליליף מרבית ואונאה שהרי מחסרו ממון. לא תגנוב דעשרת הדברות [יג] לא קמיבעיא ליה דאזהרה לגונב נפשות הוא כדאמרינן בסנהדרין

מסורת הש"ס

א) [תוספתא דב"ק פ"ו הט"ו] ושם איתא מגנוב וכ"א בכל"ס והוא נכון עיין סנהדרין פו.] ב) ב"ב פט: [ע"ש], ג) ל"ל ושם, ד) [עי' תוס' מגילה כא. ד"ה אלמלא], ה) [בקרא כתיב יכין ולפיק יצנם ע"ק קיט.], ו) [תמורה ו.], ז) [לקמן סז.], ח) [תמורה ו:], ט) [ויקרא יט], י) [שמות כ:], יא) בס"א: כשמודד, יב) [ויקרא כה], מ) [שם יט], יג) [שם יח], יד) [ב"מ סוף ס"ב], טו) עיין במפרשי הש"ס שהאריכו בכוונת דיבור תוס' זה, טו) [וע"ע תוס' סנהדרין פא. ד"ה וכתיב וכו'],

תורה אור השלם

1 לא תִגְזֹל וְלֹא תַכְחִשׁוּ
וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אִישׁ
בַּעֲמִיתוֹ: ויקרא יט יא
2 לֹא תַרְצָח לֹא תִנְאָף
לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה
בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר:
שמות כ יב
3 לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל
בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל
וּבַמְּשׂוֹרָה: ויקרא יט לה
4 יָכִין וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ וְכֶסֶף
נָקִי יַחֲלֹק: איוב כז יז
5 בְּנֶשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית
לָקָח וָחָי לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל
הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה
מוֹת יוּמָת דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה:
יחזקאל יח יג
6 אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ
וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ
וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ:
ויקרא כה לו

הגהות הגר"א

[א ב] גמ' תגנוב. ל"ל תגנובו:

לעזי רש"י

אשקומ"א [אישקומ"א]. קַצָּף.

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"ח מהל' גזילה הלכה ב סמג לאוין קנה טוש"ע מ"מ סי' שמח סעיף ג:
ז ג מיי' שם פ"ח הל' ג סמג לאוין קנב טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף יח:
ח ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יא:
ט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
י ו מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הל' ה סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ג:
יא ז מיי' שם פ"ד הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסא סעיף ו:
יב ח מיי' שם פ"ו הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף א בהג"ה:
יג ט מיי' שם הלכה ה ופ"ד שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
יד י מיי' שם פ"ד הלכה ו וס"ו שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

זו מדידת קרקע. שהרי מדת כלי כתב לקמיה דהיינו משורה דכתיב (יחזקאל ד) ומים במשורה תשתה (רשב"ם ב"ב פט:). שלא ימדוד. לשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות או לאחד משני אחין שחלקו, לאחד בימות החמה ולאחד. בתותו חבל עצמו, בימות הגשמים. שבימות החמה החבל יבש וקלר יותר מבימות הגשמים, וכביון חגנאל פירש בימות הגשמים הקרקע כוץ ובימות החמה הקרקע מתבקע בפתיחיו ומוסיף במדתו (שם). שלא יטמין משקלותיו במלח. שמכבידן (שם). שלא ירתיח. שלא יפוץ המוכר את היין בחוזק ומגביה לתוך משורתו של לוקח, מפני שעולה הקצף, אשקומ"א בלע"ז, וגרלה כמלא (שם). ומה משורה שהיא. קטנה כל כך, שלשים ושתה יש בהן בלוג, הקפידה תורה בהתיחה שלה, שהיא פחותה ממאה בלוג, קל וחומר בהתיחת כלי גדול, כגון הין או אפילו חצי הין או אפילו שלשה הין כו' (שם). אבק רבית. הבא על ידי מכר כגון המוכר שדהו ואמר אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא לך בגלוף זוז, ואם לגורן בי"ב מנה (תמורה ו:).

וחי אחיך עמך. ריש״ה דקרא ברבית קאי אל תקח מאתו וגו׳: **אם ישקו שניהם ימותו. ואם ישקה האחד מגיע לשוב.** וימצא מים: **עמך.** חייך קודמין: **אינהו הוא דאין חייבין להחזיר.** כלתרלה ב) רבה בהגוזל בתרא (ב״ק דף קיב.) וחי אחיך עמך לדידיה הוא דאזהריה רחמנא אהדר ליה דייתי בהדך דסיפיה דקרא אריש״ה קאי אל תקח ואם לקחת החזר אבל לבריה לא אזהר: **בדין הוא דו׳.** כרבי יוחנן דהתם וחי אחיך לכדר״ע: **המסוים.** שייכר שהוא ג) גזל ואביהם מזכר בה לקלון: דר׳ פנחס בסוף חומר בקודש (חגיגה דף כו.): **גוזלין קריש לה.** בתמיה: **פוטרין את המלוה ואת הערב.** מן לא תעשה ומלקות: **מפני שיש כאן קום עשה.** והוה ליה לאו הניתק לעשה: **קומו אהדורו.** מה שגביתם. וחזו נתקו לעשה כדאמרינן אל תקח ואם לקחת החזר וחי אחיך: **לאו בני אהדורי נינהו.** וחי אחיך לכדר״ע: **לא.** לעולם אימא לך אם בבר דברי הכל אינו מתוקן בחזרה מן המלקות דאין כאן ניתק לעשה והאי דתני פטורין בשלא גבו דהתם לא הוא אלא שומא בעלמא שאמו עליו נשך על ידי תגאי ואתו רבי נחמיה ור׳ אלעזר למימר דלא תשימון עליו נשך דקאמר רחמנא לאו אשומא גרידתא קפיד אלא אשומא הבא לידי גיבוי וכל כמה שלא גבו אינא קום עשה לקרועי שטרא. והשתא קפיץ ואזיל לפרושי שיטא מאי קסבר כו׳: **כגבוי דמי.** שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית: **עבדו לאיסורייהו.** וקרייתו הוא השבתו ואם גבו נמי הוו מיחייבי ליה לאהדורי: **לא עבד כלום.** ומאן פליג עלייהו: **לעולם לאו כגבוי דמי.** ואשומא גרידתא מחייב ליה תנא קמא: **דאמר כו׳.** ואי אמרת לא מחייבי עד דגבו בשלמא כולהו עבדי מעשה בגבייתא מלוה גובה מן הערב והערב מן הלוה הלוה נתן ביד המלוה ועבר בלא תשיך (דברים כג) אלא עדיים מאי עבוד: **אלא לאו משום שומא.** הלכך מלוה וערב נמי מתחילתן חייבין משום שומא: **בדיניהם.** של אומות שלא נאסר להם רבית: **מוליאין מן הלוה למלוה.** אם אין לו משכון ע״י תגאי שביניהם כגון רבית קצוצה: **בדיינו.** אם גבה מחזירין לו כר׳ אלעזר. ולקמיה פריך ליה מאבק רבית דבדייניהם מוליאין ובדיינו אין מחזירין: **כל שבדייניהם אין מוליאין.** מפרש לקמן: **ובדיינו אין מחזירין.** את העודף ביוקר שהוקירו החטים בשעת תשלומין דהא אבק רבית הוא: **אינהו בתורת פקדון אתו לידיה.** אינהו כי מגבו סלא בסלא מן הלוה למלוה לאו בתורת רבית קא מגבו ליה אלא בתורת פקדון הוא בעייניהם דהא סלא מסר לו בידו וכי אמר רב ספרא למילתיה הכי אמרה כל שבדייניהם מוליאין בתורת רבית בדיינו מחזירין: **משכנתא גלא נכייתא.** מלוה מעות על הכרם ואוכל את הפירות ואינו פוסק נכות לו מן החוב כלום בשביל אכילתו ואוכל בתורת רבית: **דבדייניהם מוליאין.** אם אכל הלוה הפירות משמשכנה: ובדיינו

[1] וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דניחי (ה) ורבי יוחנן האי וחי אחיך עמך מאי עביד ליה מבעי ליה לכדתניא שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו עד שבא ר׳ עקיבא ולימד וחי אחיך (ו) עמך חייך קודמים לחיי חבירך מיתיבי (ז) [א]הניח להם אביהם מעות של רבית אע״פ שיודעים שהן של רבית אינן חייבין להחזירן (ח) הא אביהן חייב להחזיר בדין הוא דאבוהון נמי לא מיחייב להחזיר ואידי דקא [ב]בעי למתני סיפא [ד]הניח להן אביהם פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם תני נמי רישא בדידהו והני מפני כבוד אביהם מי מיחייבי קרי כאן [2]ונשיא בעמך לא תאר [ה]בעושה מעשה עמך כדאמר [ו]ר׳ פנחס משמיה [ז]דרבא בשעשה תשובה הכא נמי [ח]בשעשה תשובה אי עשה תשובה מאי בעי גביה [ט]שלא הספיק להחזיר עד שמת [י]מיתיבי הגזלנין ומלוי רבית אע״פ שגבו מחזירין גזלנין מאי אע״פ שגבו איכא אי גזול גזול אי לא גזול גזלנין קרית להו אלא אימא גזלנין [יא] מאי ניהו מלוי רבית אע״פ שגבו מחזירין תנאי היא דתניא רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב [יב]פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהן קום עשה מאי קום עשה לאו משום דאמרינן להו קומו אהדורו מכלל דתנא קמא סבר לאו בני אהדורי נינהו לא מאי קום עשה לקרוע שטרא מאי קסבר אי קסבר [יג]שטר העומד לגבות כגבוי דמי [יד] והא עבדו איסורייהו ואי לאו כגבוי דמי הא לא עבוד ולא כלום לעולם קסבר שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי והא קא משמע לן דשומא מילתא היא הכי נמי מסתברא דתנן [טו]ואלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים בשלמא כולהו עבוד מעשה אלא עדים מאי עבוד אלא לאו שמע מינה דשומא מילתא היא ש״מ אמר רב ספרא כל שאילו בדיניהם מוציאים מלוה למלוה בדינינו מחזירין ממלוה ללוה כל שאילו בדיניהם אין מוציאין מלוה למלוה בדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה א״ל אביי לרב יוסף וכללא הוא והרי סאה בסאה דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה אמר ליה אינהו בתורת פקדון אתא לידיה *א״ל רבינא לרב אשי והרי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו

אי עשה תשובה מאי בעי גביה. למ״ד רבית קצוצה יוצאה בדיינין פריך שפיר דהיה לו להחזיר ואפילו למאן דאמר אינה יוצאה מ״מ הוה לו להחזיר משום לעז ובושת וכיון דלא משכ״ל גם בניו אין להם לחוש לכבודו: **גזלן מאי אע״פ שגבו איבא.** וא״ת דלמ״ד שגבו משום מלוה ברבית נקטי׳ וי״ל דא״כ גזלנין למאי תנינהו פשיטא דמחזיר להכי איצטריך ליה לשנויי הגזלנין מאי ניהו מלוי ברבית:

תנאי היא. וא״ת דבהגוזל (ב״ק דף לד:) משני דמחזירין לגמרא ידי שמיס ואמאי לא משני נמי הכא הכי והתם נמי אמאי לא משני תנאי היא כדמשני הכא וי״ל דהכא קאמר אליבא דר׳ יוחנן ולדידיה דאמר אינה יוצאה בדיינין אף לגמרא ידי שמיס אינו צריך להחזיר ולכך לא מצי לשנויי הכא אלא תנאי היא וסוגיא דהתם אתי כהסוא תנא דאית ליה יוצאה בדיינין דפריך אהכיא ברייתא דסברה דמן התורה מחזירין אלא משום מעשה שהיה תקנו דאין מחזירין ופריך מהך ברייתא דהויא לאחר התקנה ותנאי דהכא נחלקו אם יוצאה בדיינין מן התורה ולא [א] כפי׳ ריב״ן דפירש לעיל לגורא ניתן שיש לו להחזיר מירמת שמיס ולא להשבון על פי בית דין:

לא מאי קום עשה לקרועי שטרא. פרש״י וכולהו סבירא להו כוותיה דר׳ יוחנן דאי גבו אין מחזירין דתו ליכא קום עשה לאהדורי רבית ופלוגתייהו בלא גבו וקשה דמעיקרא פריך אדר׳ יוחנן ומשני תנאי היא ופלוגתייהו ברבי יוחנן ודחי דכולהו סבירא להו כוותיה כל שכן דאמר ליה שפיר טפי וי״ל דמעיקרא ודאי סבר דפליגי בלאו דוחל תקח מאתו נשך ופליגי ברבי יוחנן ורבי אלעזר ומסיק דכולהו אית להו דר׳ אלעזר ולא לקי אלאו דאל תקח משום דניתק לעשה הוא בהשבה אבל פליגי בלאו דלא תשימון והיכא דלא גבה עדיין הרבית דת״ק סבר מיד כשנכתב השטר נגמרה השומא והוי כאילו גבה כבר ואין עוד תקנה לתקן הלאו דלא תשימון ור׳ נחמיה ורבי אלעזר [ב״י] סברי לאו דשומא מתנא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור והמקשה לא הבין יפה טעמו ופריך אי כגבוי דמי כו׳ ואי לאו כגבוי דמי אמאי חייב לרבנן ומשני לאו כגבוי דמי וטעמייהו דרבנן דסברי משעת כתיבה נגמרה השומא וא״ת והיכי ס״ד מעיקרא דפליגי בלא תקח הא אמרינן לקמן (דף עה:) דערב אינו עובר אלא משום לא תשימון בלבד וי״ל דהיינו כשהערב לא קבל רבית מן הלוה אבל הכא שהערב קבל רבית מן הלוה ונתנו למלוה לכך חייב גם משום אל תקח לת״ק ואם תאמר ואמאי לא דחי דכולהו סבירא להו כר׳ אלעזר ופליגי אי חייב על לאו הניתק לעשה אי לא חייב אלא לדידיה דאמר לא אמרינן דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם אלא לדידיה דאמר

יח א ב מיי' פ"ה מהל' מלוה ולוה הל' טו סמג לאוין קלו טוש"ע י"ל סי' קסג סעי' ג:

לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור. רש"י פירש דמקח חטין הוי היתר אע"פ שאין לו חטים כיון שנתן לו מעות ולא קאי אסור אלא איין ונקט ריש"א לרבותא דסיפא דיין אסור אע"ג שבא מכח פיסוק הראשון של חטים שהיה דרך מקח וממכר ולא דרך הלואה וקשה לפירושו מדלא שלייך למחוק הספרים לקמן (דף סג.) בגמרא דגרס והא לקח קתני מאי לקח לקח בהלואתו כי לפי זה אתי שפיר לקח דקאי אחטים דשרו ועוד כיון דאסור לא קאי אלא איין מאי פריך בגמרא וכי אין לו יין מאי הוי והתנן יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה וכי לא ידע דאסור לפסוק יין במחמת חוב ולא נתן לו אז שום דמים ועוד מדמשני בבא לחוב בדמיהם מכלל דמעיקרא סבר שהיה נותן לו דמים ותו אדפריך מילא השער פוסקין לפרוך מריש"א דשרי גבי חטים מיהו זה יש לתרץ דהוה משני דאסור קאי גם אריש"א או הוה מוקמינן ריש"א דשרי ביש לו חטים דוקא לכך גרסה דאיזהו תרבית דאסור קאי אכולה מתני' וכי קתני בסיפא יין אין לו הוא הדין דגם חטין אין לו לכך פריך בגמרא וכי אין לו יין וגם חטים מאי הוי ועיקר קושייתו מכח חטים דאסור כי אין לו אע"פ שנותן דינר זהב ומשני בבא לחוב בדמיהן שכבר היה חייב לו דינר זהב ובשעת קנין אינו נותן לו כלום ומיד הוי ליה למפרך והא לקח קתני אלא דפריך ליה השתא עדיפא מינה וא"ת אמאי תני גבי יין אין לו כי נמי יש לו אסור ליתן שוה ל' דינר הלא אפילו חטים הוה איסורא ליקח בל' דינר כיון שלא היה לו חטים בפסק הראשון וי"ל דנקט לאשמועינן דאף בריש"א אין לו חטים ואסור:

והתנן אין פוסקין. אית דגרסי והתניא משום דלא גרסינן במתניתין יצא השער פוסקין וכן לקמן (דף עב:) אית ספרים דגרסי אלא מתני' דאין פוסקין וכו' הא יצא השער פוסקין היכי משכחת לה בחלבאי ותרבי ולספרים דגרסי הכא והתנן גרסי במתני' יצא השער פוסקין ולא גרסי לקמן הא:

אע"פ שאין לזה יש לזה. דאע"ג דלא משך חטין אין זה רבית כיון שאם היה בא מוכר לחזור הוה קאי במי שפרע ולכך חשיבי כנתיקרו ברשות לוקח: **הדר** שנושה בו' ועמד על גורנו. [ב] תימה והלא מעות קונות הכא אפילו מדרבנן דמילתא דלא שכיח היא כדאמרינן בהזהב (לעיל דף מו:) גבי החליף דמי שור בפרה וי"ל דהכא מיירי שלא פטרו ממנו עד שיתן לו החטין: דאמר

ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה אמר ליה אינהו בתורת זביני אתא לידייהו אלא כל שאילו בדיניהן דקאמר רב ספרא מאי אתא לאשמועינן הכי אתא לאשמועינן כל שאילו בדיניהן מוציאין מלוה למלוה בדינינו מחזירין ממלוה ללוה ומאי ניהו ברבית קצוצה וכדרבי אלעזר כל שאילו בדיניהם אין מוציאין בדינינו אין מחזירין (ו) רבית מוקדמת רבית מאוחרת: כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב הכור וכן השער וכו': וכי אין לו יין מאי הוי (ז) והתניא ג) אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אף על פי שאין לזה יש לזה אמר רבה מתניתין בבא לחוב בדמיהן עסקינן וכדתניא הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך ועמד על גורנו ואומר תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהם חטים אמר לו חטים יש לי שאני נותן לך צא ועשה עלי כשער של עכשיו ואני אעלה לך כל שנים עשר חדש אסור דלאו כאיסורו הבא לידו דמי א"ל אביי אי דלא כאיסורו הבא לידו מאי איריא אין לו אפי' יש לו נמי אלא אמר אביי מתני' כדתני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא דתני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא יש דברים שהם מותרין ואסורין מפני הערמת רבית כיצד א אמר לו הלויני מנה א"ל מנה אין לי חטין במנה יש לי שאני נותן לך נתן לו חטין במנה וחזר ולקחן הימנו בעשרים וארבע סלע מותר ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית הכא נמי כגון דאמר הלויני שלשים דינרים אמר ליה שלשים דינרים אין לי חטין בשלשים דינרים יש לי שאני נותן לך נתן לו חטין בשלשים דינרים וחזר ולקחם הימנו בדינר זהב אי אית ליה חמרא ללוה דיהיב ליה בשלשים דינר ב פירא הוא דקא שקיל מיניה ולית לן בה ואי לא כיון דלית ליה חמרא ודאי משקל זוזי מיניה מחזי כרבית אמר ליה רבא אי הכי תן לי חיטי דמי חיטי מבעי ליה תני דמי חיטי שאני (ח) מוכרן שמכרתים לך מבעיא ליה תני שמכרתים לך הרי חטיך עשויות עלי בשלשי' דינרין מעיקרא נמי הכי אוקמינהו עילויה הכי קאמר ליה בדמי חטיך שעשית עלי בשלשים דינר הרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו והא בדינר זהב הכור וכן השער קתני [א] אלא אמר רבא ג) כי שכיבנא רבי אושעיא נפק לוותי דמתרצנא

ובדינינו אין מחזירין. דלאבק רבית הוא כיון דזימנין שאין עושים פירות שהכרמים לוקין אין זו רבית קצוצה: **אינהו נמי כי אפקי ליה.** סברי דבתורת זביני אתו הנך פירות לידיה דלוקח דכל זמן שלא פרע לו מעותיו הכרם מכור לו עד זמן שפסקו ביניהם שיכול לפדותה. והוא הדין דמלי לאתוביה נמי מאבק רבית דהמרבה בפירות דמתניתין אלא הא שינוי נמי אית ליה לשנויי בתורת זביני אתו לידיה: **מאי אתא לאשמועינן.** הי ניהו דבדיניהם אין מוציאין והוא רבית ובדינינו אין מחזירין: **רבית מוקדמת ורבית מאוחרת.** בשילהי מתניתין (דף עה:) קתני לה והא בתורת רבית יהיב ליה ובדיניהם אם לא נתן אין מוציאין שהרי לא פסק עמו: **וכי אין לו יין מאי הוי.** אחר שיצא השער ליין והוא חייב לו החטין או המעות הרי הוא כפוסק עמו עכשיו על היין: **אין פוסקין על הפירות.** ליתן לו מעות בכור חטין ולומר לו תנהו לי לסוף זמן גדול ואפילו יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחילת הקציר אין זה שער עד שיצא שער מפורסם וקבוע בשוקי העיר בכך: **אע"פ שאין לזה.** המוכר: **יש לזה.** לאיש אחר ויכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל: **מפניהן בבא לחוב בדמיהן עסקינן.** שלא נתן לו זה המוכר לוקח דמי החטין שחייב לו שיחזור ויקבלם הימנו בשקיל היין אלא בא לעשות עליו דמי החטין חוב ולפסוק על החוב יין וכך אמר לו אני מקבל עלי חטיך בל' דינר כמו שאתה יכול למוכרן והרי לך אצלי בהן יין כשער של עכשיו דאי הוה ליה יין הוה קנוי לו מעכשיו ואי אייקר ברשותיה אייקר. אבל אין לו והוא לא קיבל עכשיו מעות שנוכל לומר יכול הוא לקנותו בדמים שקיבל נמצא שאינם אצלו אלא בהלואה בעלמא: **דתניא.** שיש הפרש בין נותן מעות לבא עליו בחובו: **ואני אעלה לך.** החטים כל שנים עשר חדש אף אם יתעלו דמיהן אקבל עלי העילוי ואתנם לך בדמים הללו: **דלא לאיסורו הבא לידו דמי.** שאין זה דומה לנותן איסר בשעה שפוסק דאיכא למימר יקנה לו עכשיו בשוק במעות שקיבל: **אפילו יש לו יין נמי.** דהאי תנא בעומד על גורנו קאמר דיש לו חטין ואפילו הכי אסר: **דדתני רב ספרא.** ולא בפוסק עמו בתחילה על החטין: **שאני נותן לך.** כשער של עכשיו ונתנם לו: **וחזר ונקחן ממנו בל"ד סלעים.** דאוזיל גביה סלע שהמנה כ"ה סלעים והוא היה דחוק למעות ולא יכול להמתין ליום השוק: **מוסר.** שהרי לא העלה לו דמי החטים יותר מדמיהן בשכר המתנת המעות והאי הוא דאוזיל גביה: **וחזר ונקחן ממנו בדינר זהב.** מתניתין כי קאמר לקח הימנו חטים במלוה קאי וכשבא לתובעו אמר לו תן לי מעותי שאני לוקח בהן יין אמר לו הרי מעותיך עשויות עלי בדמי שלשים דינרין יין ויין אין לו: **ואי הוה ליה חמרא.** זוזי יהיב ליה מעיקרא ופירי שקיל מייה ולא דמי לרבית. אבל משקל מיניה זוזי אסור דדינר זהב יהיב ליה ולא שקיל מיניה תלתין: **הא בדינר זהב הכור וכן השער קתני.** ואם כדבריך כשלקחן בדינר זהב היה השער שלשים והאי דאוזיל גביה דאי השער בדינר זהב וזה העלה עליו שלשים דינר מעיקרא אוקמינהו ברבית בשביל המתנתו: **כי שכיבנא ר' אושעיא נפיק לוותי.** כשאמות ר' אושעיא יצא לקראתי:

דמתרצנא

הגהות הב"ח

(ו) גמ' בדינינו אין מחזירין ומאי ניהו רבית מוקדמת ורבית: (ז) שם תני דמי חטי שאני רוצה למוכרן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא אמר רבא. כ"כ גירסת ר"ח ור"ף בבא לחוב בדמיהן עסקינן וכדאמר ר"ל כו' ופי' הרשב"א דר"ל שוקף דמי החטין במלוה וכה"ג דוקא אסור באין לו יין או כדר' אושעיא שנשה בתחילה ולא כרש"י דאוסר יין בלא"ה (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קנ"ה ס"ק י'): [ב] תוס' ד"ה הרי. תימה כו'. נ"ב ע' לעיל מ"ו ב' ד"ה יש כו' עז"ז ג' ד"ה האי כו' מ"ג כו':

ג) [נ"ל והתנן], ב) לקמן עב:, ג) [נ"ק קיג:]:

דמתרצנא מתניתין דווקיה. שאני רגיל לתרץ משניות שסתם רבי כברייתא שסתם הוא. ודכוותיה אמר רבא בהגזול בתרא (ב"ק דף קיא:): **הגיע זמן חטין למכור.** שנתייקרו ולרך אוצרותיהן למוכרן מעתה: **יש לו מוסר.** ולא אמרינן דלאו כאיסרו הבא לידו היכא דיש לו זכי בהו האי מהשתא ואע"ג דלא משיך כי מוקרי ברשותיה מוקרי ולא הוי רבית [א] הואיל ואם בא לחזור קאי עלייהו במי שפרע. ומיהו היכא דאין לו לאו כאיסרו הבא לידו הוא דהיכא דיהיב ליה זוזי פוסק ואע"ג שאין לו דיכול זה לקנותו במעות שקיבל דחטין מצויין לו הואיל ויצא השער אבל זה אין בידו במה יקנה ודמי לרבית: **ומאי נקח.** דקתני במתני' נקח בהלואתו שהיה נושה בו דינר זהב. ולי נראה דלא גרסינן ליה ופירוש משובש הוא [ו] שנתלה בספר לפי שראה ברבי אושעיא נושה בחבירו מנה דשמעינן מינה דאי הוה יהיב ליה השתא זוזי אפילו אין לו במי שרי שבש מתניתין ופירשה בלוקח בהלואתו ולא היא לא מצבי לשבושי מתניתין בהכי דר' אושעיא משום חטין קמאי נקיט ליה ולמימר דיש לו מותר אע"ג דלאו כאיסרו הבא לידו וכי אין לו אסור הואיל ולא בא איסרו לידו אבל מתניתין כי תנא אין לו גבי יין תנאה שמחמת הלואה בא עליו שהיו כבר דמי החטין מלוה עליו אבל גבי חטין לא תנא איסורא ואפילו אין לו שרי דאיסרו בא לידו ושפיר תני בה לקח: **מעמידין מלוה.** שיש לו על חבירו: **על גבי פירות.** לפסוק עליהם פירות כשער של עכשיו כל ימות השנה: **ולא אמרינן לא כאיסרו הבא לידו.** כדתני (ו) רבי חייא דאמר לעיל אפי' יש לו אסור: **ושמע מינה והוא שיש לו.** אבל אין לו אין מעמידין מלוה אבל פוסקין על ידי נתינת מעות כדקתני מתני' (לקמן דף עב:) יצא השער פוסקין ואוקימנא מתני' כדתני רבי אושעיא: **ושמע מינה.** מדקתני הגיע זמן חטין למכור אם לו החטין בדמים בשער של עכשיו ביוקר ופוסק יין כשער של עכשיו בזול שמע מינה איתא לדרבי ינאי דאמר פסק על הפירות והגיע זמנו למכור ובא ותבעו ואין לו מקבל הימנו הדמים כשער של עכשיו דמה לי מקבל הן עצמן ומה לי דמיהן: **עושין אמנה בפירות.** נותנין מעות באמנה כשער של עכשיו שיולא בשוק ע"מ לקבל פירות אפילו יוקירו חטין: **ואין עושין אמנה.** לפסוק על הפירות כדי לקבל דמים לכשיוקירו דכיון דזוזי יהיב וזוזי שקיל מחזי כרביתא: **אם יש לו מוסר.** מהא דרבי אושעיא קא מותיב והכא דמים קא מקבל אם עליו דמי החטין ומקבל היין שהוה יותר ממה שנתן ומתחילה לא קנה יין ממנו והרי הוא כמקבל מעות דמי החטים: **בשמשך.** הימנו החטים מתחילה דדמי החטין דידיה קא מקבל דברשותיה אייקור דמשעה שמשך כלתה לה תורת הלואה וקיבל חובו וכן בכולן: **שיחד לו קרן זוית.** ואשמעינן דיחוד מילתא היא: **הא מני.** דקתני יש לו מותר: **רבי יהודה היא דאמר לד אחד ברבית מותר.** רבית שאינה על ידי הלואה אלא ע"י מכר ופעמים שבאה לידי רבית כגון זו אם יוקרו הפירות וישלם דמים יש כאן רבית ואם לא ישלם דמים אלא פירות שפסק הוא עמו אין כאן רבית היינו לד אחד ברבית פעמים יש רבית ופעמים אין רבית שהרי אינו פוסק עמו ע"מ לשלם דמים אלא פירות: **ועשה שדהו מכר.** אם אין אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך: **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** בתוך הזמן מותר: **לוקח אוכל פירות אסור.** שמא לא יבא לידי מכר שיחזיר לו מעותיו ונמצא שבהלואה היו אצלו וזה אוכל פירות ברבית: **בייסום כן זוזין: מאי בינייהו.** במאי קמיפלגי: **לד אחד.** כי האי גוונא שמא יבא לידי רבית שמא לא יבא לד הפדייה בא לידי רבית לד המכר אינו בא לידי רבית: **על מנת להחזיר.** דרבי יהודה גופיה לא שרי אלא ע"מ להחזיר שאם לא יהא מכר יחזיר לו פירות שאכל ואפילו הכי אסר ת"ק דבשעת אכילה קאכיל רבית ועבדיה לאיסור: **השתא דאמר רבי ינאי.** גבי פרעון הן ודמיהן שוין דכי היכי דהן מותר דמיהן נמי מותר דמה לי טוב אם הם מקבל יותר ממה שדמיהן מקבל:

מה

דאמר רבי ינאי מה לי הן. החטין מה לי דמיהן כגון יין אם יש לו כך פי' רבינו שמואל ור"ל דוקא יין אבל מעות אסור ואין נראה לר"ת דבפרק הגזול [קמא] (ב"ק דף קג. ושם ד"ה התם) גבי רב כהנא זבין כתנא ואייקר זבנוה מרוותא קמאי א"ל לרב אשקול זוזי אמר ליה אי כי מזבני אמרי כתנא דכהנא הוא שרי ואם לאו אסור רב לטעמיה דאמר אין עושין אמנה בדמים משמע דלר' ינאי שרי למשקל זוזי:

בשמשך. ואפילו אכלן המוכר מותר לשלם חטים אחרים אם יוקירו ולא דמי לסאה בסאה דאסור (לעיל דף סב.) משום דהתם הלואה והכא זביני [ח] ומשיכה דהכא לא הוא אלא לענין היתר פיסוק ולא לקנות ממש:

צד אחד ברבית מותר. ואע"ג דבשעת הפרעון הוי רבית כיון שבשעת הפסק הוי לד אחד של היתר שרי וא"ת א"כ סאה בסאה נמי יהא מותר לגות לרבי יהודה דלד אחד הוא דשמא לא יוקירו דבהלואה נמי שרי רבי יהודה לד אחד ברבית דלאמרינן לקמן (דף סה:) גבי משכן לו בית משכן לו שדה הא דלא כר' יהודה ויש לומר דלא תשיב לד אחד ברבית אלא דבר שיש ביד מלוה או ביד לוה לעשות לד אחד שלא יהא רבית ולא דמי לסאה בסאה שתלוי בשער וע"כ יהא רבית אם יוקירו:

רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו. ואם תאמר מאי טעמא דרבנן דאסרי דאיזה רבית הוא זה והלא כשיבא לפדות מנכה לו תחילה פירות שאכל וי"ל ודאי אם הוא עושה כן לא הוי רבית אלא מצריכו לפרוע תחילה הכל קודם שינכה לו כלום ואם לא יוכל לפרוע לו הכל תהא משוקעת בידו ואם תאמר דתנן בערכין (דף לא. ושם ד"ה והתניא) המוכר בית בבתי ערי חומה גואל מיד וגואל עד שנים עשר חדש הרי זו כמו רבית ואינו רבית ופריך בגמ' והתניא רבית גמורה היא אלא התורה התירה ומשני הא ר' יהודה והא רבנן והשתא לרבא דלכולי עלמא לד אחד ברבית אסור היכי משני [ט] ויש לומר דמדאורייתא מודה רבא דבלד אחד ברבית פליגי אבל מדרבנן נראה לרבא דליכא למאן דאמר דשרי ורבי יהודה שרי הכא אפילו מדרבנן כדמוכח בעובדא דמייתי לכך מוקי רבא דאיירי ברבית על מנת להחזיר ואם תאמר דבפרק בתרא דמגילה (דף מ: ושם ד"ה רבי) תנא אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אימתי שירלה שיחזור דברי רבי מאיר ופריך בגמרא ולרבי מאיר היכי דאיירי בית הא הוה ליה רבית ומשני סבר לה כרבי יהודה דאמר לד אחד ברבית מותר וי"ל לרבא איירי התם כגון שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר על שדר בו: ופוסקין

מזונות אלמנה מתני' כוותיה דתני ר' אושעיא [א]הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך ועמד על גורנו ואמר תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהן חטין ואמר לו חטין יש לי שאני נותן לך צא ועשאן עלי כשער של עכשיו הגיע זמן חטין למכור אמר לו תן לי חטין שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין אמר לו יש לי יין שאני נותן לך צא ועשאן עלי כשער של עכשיו הגיע זמן יין למכור ואמר לו תן לי ייני שאני רוצה למוכרו וליקח בו שמן אמר לו שמן יש לי שאני נותן לך צא ועשהו עלי כשער של עכשיו כולם אם יש לו מותר אין לו אסור ומאי לקח לקח בהלואתו אמר רבא שמע מינה מדר' אושעיא תלת שמע מינה דמעמידין מלוה על גבי פירות ולא אמרינן דלא כאיסרו הבא לידו הוא וש"מ הוא דיש לו וש"מ איתא לדרבי ינאי דאמר רבי ינאי [ב]מה לי הן מה לי דמיהן [ג]דאתמר רב אמר [ד]עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ור' ינאי אמר מה לי הן ומה לי דמיהן מיתיבי כולם אם יש לו מותר אמר רב הונא אמר רב בשמשך אי בשמשך צריכא למימר אלא כגון שיחד לו קרן זוית ושמואל אמר [ה]הא מני רבי יהודה היא דאמר צד אחד ברבית מותר דתניא [ו]הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר [ז]בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר [ח]א"ל רבי יהודה מעשה בביתום בן זונין שעשה שדהו מכר על פי ר' אלעזר בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו [ט]משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו אמר אביי צד אחד ברבית איכא בינייהו רבא אמר [י]רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו אמר רבא השתא דאמר רבי ינאי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא אמרי' וכו' כדתניא לעיל כל"ל ותיבת ר' מייא דאמר נמחק:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה רבית וכו' וי"ל דמדאורייתא. עיין לקמן דף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה יש לו כו' הואיל ואם כו'. נ"ב וכ"ל הרמב"ם אבל הראב"ד וש"פ תולקים וכתבו דבמלוה לא קני כלל וע' מ"מ סי' קל"ט וסי' ר"ל ומש"ם:

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"י מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קסג סעי' ג וסעי' ב:

כ ב טוש"ע י"ד סי' קעה סעי' ו:

כא ג מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קסד סעי' ד וע"ש וכסי' קעב סעי' ג:

כב ד טוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ה וכר"י:

מוסף רש"י

ועשה לו שדהו מכר. שמשכן לו שדהו על אותו מנה וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך (ערכין לא.). בזמן שהמוכר אוכל פירות. כל אותן שנים, מותר, לוקח אוכל פירות אסור. שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית (שם). צד אחד ברבית. שאם יגאלנה יהא רבית ואם לא לא יהא רבית (שם).

סג: איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

ופוסקין על שער שבשוק **אע"פ שאין** לו. פ"ה וא"ת מתני' היא יצא השער פוסקין איכא למ"ד אין פוסקין על שער שבשוק ומוקי לה למתני' באכלבאי ואחרי ולא היה לו לפרש כן דאפילו לר' יוחנן דאמר לקמן אין פוסקין על שער שבשוק מודה דלא בעינן תרעא דמשיך כולי האי כמו אכלבאי ואחרי ולא בעי אלא כדורמוס ולא אמר ר' יוחנן דאין פוסקין אלא בשוק של עיירות וא"ת והיכי שמעינן מר' יצחק דפוסק על שוק של עיירות ולא בעינן דורמוס וי"ל דהכי דייק מדאמר רבי יצחק מה לי הן מה לי דמיהן ויכול לפרוע לו דמים כמו שיכול לפרוע לו חטין משום דמן החטין יכול למצוא דמים ה"ג פוסקין אפילו על שוק של עיירות דיומר יזדמן לבעל המעות לקנות חטין אפי' בשוק של עיירות ממה שיזדמן לבעל חטין למכור אפילו בשוק של אכלבאי ואחרי:

ואמר ליה יהיבנא לך חמשה בזוזא. פי' לזמן פלוני איתנהו שרי ליתנהו אסור אבל ד' בזוזא שרי לפסוק כיון שכן השער דפוסקין על שער שבשוק וא"ת אמאי אסור לפסוק חמשה בזוזא מאי שנא מטרשא דרב נחמן גופיה אמר לקמן (דף סה.) טרשא שרי למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש [לו] אם מעכשיו בפחות וי"ל כיון דאזלי הכא ד' בזוזא הוי כאילו פירש אם מעכשיו בפחות ואם לזמן פלוני ביותר ולפי זה לא שרי ר"נ לקמן טרשא אלא בדבר שאין שומתו ידועה כגון פרה או טלית אבל פירות אם יצא השער אסור לעשות מהן טרשא: **מהו** דתימא כעד שיבא בני דמי קמ"ל. וא"ת והא רב נחמן פסק לקמן בשילהי פירקין (דף עה.) כהלל דאסר עד שיצא בני וי"ל דודאי דרך הלואה אסור אפילו סאה בסאה אבל דרך מקח וממכר כי הכא שרי אפי' ה' באריבע דאי לאו הכי תקשה דאפילו רבנן לקמן לא שרו אלא סאה בסאה אבל סאה בסאתים לא אלא כדפרישית דדרך מקח וממכר שרי טפי חמש באריבע מדרך הלואה אפילו סאה בסאה דהכי שרי לכ"ע וא"ת דטפי ה"ל לאתויי הכא דפוסק על הגדיש דדמיא טפי דהוי מקח וממכר וי"ל דפוסק עמו על הגדיש לא שרינן אלא לפסוק עמו בשער לקוטות אבל לפסוק שוי שיצא בחמשה לא כיון דאכתי ליתיה שעדיין צריך תיקון ואי מוזיל גביה כולי האי מחזי כאגר נטר אבל כשיש לו מזומן בעין אלא שמחוסר ביאת בנו או הבאת מפתח מותר אפילו שוי חמשה באריבע וה"ק נעשה כעד שיצא בני ושרי הכא לכ"ע כדשרי התם לרבנן:

בעישורייתא

מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן כו'. בתחלת התנאי נמי משיצא השער פוסק עמו ואע"פ שאין פירות בידו ובלבד שיתן לו זה מעות דכי היכי דאם היו דמי המעות הללו בידו והיינו הפירות הוי מותר הכי נמי כי הוו המעות בידו מותר שהמעות ודמיהן שוין דמה לי טוב אם היו החטין שהם דמים למעות הללו בידו מעכשיו שהם עצמן בידו אף הוא יכול ליקח בהן פירות ומן הטעם הזה פוסקין על סמך שער שבשוק והוא שער היוצא על ידי חמרין המביאין תבואה לשוק בכרכים ואע"פ שאין פירות לזה. וא"ת משנתינו היא זו (לקמן דף עב:) יצא השער פוסקין איכא למ"ד לקמן[ד] אין פוסקין על שער שבשוק ומוקי לתנייתין באכלבאי ואחרי דתנייתין לאו שער שבשוק תנן אלא יצא השער סתמא. הא דמפיץ ליצנא ונקט למימר מה לי דמיהן מה לי הן משום דבשעת פרעון הוו המעות שמשלם לו דמי הפירות ושייך למימר מה טוב הן מדמיהן כי היכי דהן שרו דמיהן נמי שרו ובשעת הפיסוק נותן לו זה מעות לקבל חטין בדמי המעות ומיקרו הפירות דמיהן של מעות ושייך למימר מה טוב דמיהן של מעות מהן כי היכי דדמיהן שרו אם היו הן בידו שרי. קצרו של דבר לשון הפסקה נמשך אצל לוקח לשון הפרעון נמשך אחר המוכר גבי תנאי ראשון פוסק ונותן לו דמים לקבל כנגדן חטין הלך החטין קרוין דמים אצל לוקח דמי מעותיו וגבי פרעון המעות שזה פורע הוו דמי החטין שזה חייב לו: **אין לו אסור.** בהא דרבי אושעיא: **היני ושיני.** מקומות הן שהיו סמוכין לפומבדיתא שהיו רבה ורב יוסף יושבין בה. כלומר בכל מקום הוא מוצא סביבותיו בדמים הללו: **חטי דקדחי באכלבאי.** בתמיה. וכי אם הנחתי חטין שלי באוצרי כלום היו גשמים יורדין עליהן שיהו צומחות בהן צמחין להתקלקל. ליצנא אחרינא דקדחי לשון חמימות כמו (ישעיה סד) כקדח אש: **והא בעי למיתב זוזי לספסירא.** היכי אמרינן מאי אהני לפסוק על שער שבשוק והא אהני דבעי למיתב זוזי לספסירא סרסור שמבקש למוכרי חטין נמצא משתכר זוזי בהקדמת המעות: ומשני **דיהיב.** צריך הלוקח ליתן למוכר דמי הסרסור: **רב אשי אמר.** לא צריך זוזי דאינש עבדי ליה ספסירות החמרין הולכין מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן מה לי דמיהן ומה לי הן נמי אמרינן [א]ופוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו איתיביה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרבא כולם אם יש לו מותר אם אין לו אסור אמר להו [ב]התם הלואה הכא זביני רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מאי טעמא אמרו רבנן פוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו דאמר ליה [ג]שקילא טיבותיך ושדייא אחיזרי מאי אהנית לי אי הוו לי זוזי בידי הוה מזבנינא בהיני ובשילי בזולא אמר ליה אביי לרב יוסף אלא מעתה מותר ללות סאה בסאה משום דמצי א"ל שקילא טיבותיך ושדייא אחיזרי דאמר ליה חטי דקדחי באכלבאי א"ל התם הלואה הכא זביני אמר ליה אדא בר אבא לרבא והא בעי למיתב זוזי לספסירא א"ל [ג]דקא יהיב ליה נמי רב אשי אמר זוזי דאינשי אינהו עבדי ליה ספסירותיה: רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו [ד]האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא צריך לאתחזויי לבי דרי למאי אי למקנא הא לא קני אי לקבולי עליה מי שפרע כי לא מיתחזי נמי מקבל עליה מי שפרע [ה]לעולם לקבולי עליה מי שפרע ומאן דיהיב זוזי אתרעא [ו][חריפא] לבי תרי תלתא יהיב אי מיתחזי ליה סמכא דעתיה ואי לא אמר ליה אמינא דאשכחת פירי דשפירי מדידי ושקלת אמר רב אשי השתא דאמרת משום מסמך דעתא [ז]אפילו אשכחיה בשוקא וא"ל סמכא דעתיה: אמר רב נחמן [ח]כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור ואמר רב נחמן [ח]האי מאן דיהיב זוזי לקיראה וקא אזלי ד' ד' וא"ל יהיבנא לך ה' ה' איתנהו גביה שרי ליתנהו גביה אסור פשיטא לא צריכא [ט]דאית ליה אשראי במתא מהו דתימא כיון דאית ליה אשראי במתא כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח דמי קמ"ל כיון דמחסרי גוביינא כמאן דליתנהו דמי: ואמר רב נחמן [י]האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואשכח ביה טופיינא אי בכדי שהדעת טועה מיחייב לאהדוריה ליה [כ]ואי לאו מתנה [כ]בעלמא הוא דיהיב ליה היכי דמי בכדי שהדעת טועה אמר רב אחא בריה דרב יוסף

בעישורייתא

מה לי דמיהן ומה לי הן נמי אמרינן כו'. בתחלת התנאי נמי משיצא השער פוסק עמו ואע"פ שאין פירות בידו ובלבד שיתן לו זה מעות דכי היכי דאם היו דמי המעות הללו בידו והיינו הפירות הוי מותר הכי נמי כי הוו המעות בידו מותר שהמעות ודמיהן שוין דמה לי טוב אם היו החטין שהם דמים למעות הללו בידו מעכשיו שהם עצמן בידו אף הוא יכול ליקח בהן פירות ומן הטעם הזה פוסקין על סמך שער שבשוק והוא שער היוצא על ידי חמרין המביאין תבואה לשוק בכרכים ואע"פ שאין פירות לזה. וא"ת משנתינו היא זו (לקמן דף עב:) יצא השער פוסקין איכא למ"ד לקמן[ד] אין פוסקין על שער שבשוק ומוקי לתנייתין באכלבאי ואחרי דתנייתין לאו שער שבשוק תנן אלא יצא השער סתמא. הא דמפיץ ליצנא ונקט למימר מה לי דמיהן מה לי הן משום דבשעת פרעון הוו המעות שמשלם לו דמי הפירות ושייך למימר מה טוב הן מדמיהן כי היכי דהן שרו דמיהן נמי שרו ובשעת הפיסוק נותן לו זה מעות לקבל חטין בדמי המעות ומיקרו הפירות דמיהן של מעות ושייך למימר מה טוב דמיהן של מעות מהן כי היכי דדמיהן שרו אם היו הן בידו שרי. קצרו של דבר לשון הפסקה נמשך אצל לוקח לשון הפרעון נמשך אחר המוכר גבי תנאי ראשון פוסק ונותן לו דמים לקבל כנגדן חטין הלך החטין קרוין דמים אצל לוקח דמי מעותיו וגבי פרעון המעות שזה פורע הוו דמי החטין שזה חייב לו: **אין לו אסור.** בהא דרבי אושעיא: **היני ושיני.** מקומות הן שהיו סמוכין לפומבדיתא שהיו רבה ורב יוסף יושבין בה. כלומר בכל מקום הוא מוצא סביבותיו בדמים הללו: **חטי דקדחי באכלבאי.** בתמיה. וכי אם הנחתי חטין שלי באוצרי כלום היו גשמים יורדין עליהן שיהו צומחות בהן צמחין להתקלקל. ליצנא אחרינא דקדחי לשון חמימות כמו (ישעיה סד) כקדח אש: **והא בעי למיתב זוזי לספסירא.** היכי אמרינן מאי אהני לפסוק על שער שבשוק והא אהני דבעי למיתב זוזי לספסירא סרסור שמבקש למוכרי חטין נמצא משתכר זוזי בהקדמת המעות: ומשני **דיהיב.** צריך הלוקח ליתן למוכר דמי הסרסור: **רב אשי אמר.** לא צריך זוזי דאינש עבדי ליה ספסירות החמרין הולכין

אלא מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא. הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הברור אלא שער הבכיר שהוא סמוך לקציר שהלקוטות מוכרין בזולא זה סאה וזה סאתים ותנן מתני' (לקמן דף עב:) דאם יש לו מותר לפסוק ואע"פ שלא יצא השער דקתני[ה] היה הוא תחילה לקוראים פוסק עמו על הגדיש: **צריך הלוקח לאיתחזויי לבי דרי.** של מוכר כשהוא דש וזורה תבואתו בגורן. ולהכי נקיט תרעא חריפא שאין פוסקין עליו אלא למי שיש לו גורן דאילו שער הברור פוסקים אף למי שאין לו: **למאי.** מיבעי ליה דמתחזי: **אי למיקני.** ממש שלא יוכל המוכר לחזור: **הא לא קני.** בהכי אלא א"כ משך: **אי לקבולי מוכר עליה מי שפרע.** אם יחזור: **סמכא דעתא.** דכל חד וחד וידע דעליה קא סמיך הלי לוקח וסחורה מקויימת היא ואין דעתו לחזור הלכך אם חזר בו מוכר איכא למילטייה במי שפרע: **השתא דאמרת.** דאי מיתחזי מיסמך דעתא הוא: **אפילו.** לא מיתחזי אבי דרי נמי אלא אשכחיה בשוקא לאחר זמן ואמר ליה חזי דעלך סמיכנא איכא מי שפרע: **אגר נטר ליה.** שכר המתנה אי מוזיל גביה משום המתנה שמקדים לו המעות והמקח אין לו למוכר עכשיו: **לקיראה.** מוכר שעוה: **ד' ד'.** חלות שעוה בזוזא: **יהיבנא לך ה' ה'.** לזמן פלוני והקדים לו המעות עכשיו: **איתנהו.** אם בידו אבל אינם בעיר או אבד המפתח והוא דחוק למעות שרי דהוי ליה הלוויי עד שיצא בני דתנן במתניתין (לקמן דף עה.) דמותר: **דאית ליה אשראי במתא.** המוכר הזה אף הוא נתן מעות ופסק עם אחרים על שעוה: **ואשכח טופיינא.** זה שקיבל המעות מלא בהן יותר ממה שאמר לו חבירו: **אי בכדי שהדעת טועה.** דאיכא למימר טעה המלוה בחשבון ולא ידע בהן חייב זה להחזירו לו:

בעישורייתא

גליון הש"ס

גמ' ואי לאו מתנה בעלמא. עיין ב"ב דף עח ע"א תוס' ד"ה אבל:

מוסף רש"י

שקילא טיבותיך ושדייא אחיזרי. נטולה טובתך ומוטלת על הקוליס (שבת סג: ביצה כט: ב"ק פג.) על המרוליס (כתובות נג:).

א) [שבת סג: ביצה כט: כתובות נג: ב"ק פג.], ב) מהר"מ, ג) [עיין תוס' ב"ב עמ. ד"ה אבל], ד) [דף עב:], ה) [לקמן עב:],

ו) [שבת סג: ביצה כט: כתובות נג: ב"ק פג.], ז) מהר"מ, ח) [עיין תוס' ב"ב עמ. ד"ה אבל], ט) [דף עב:], י) [לקמן עב:],

כ) [שבת סג: ביצה כט: כתובות נג: ב"ק פג.], ל) [עיין תוס' ב"ב עמ. ד"ה אבל], מ) [לקמן עב:],

---

כג א מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הל' ה ופ"י הל' ה סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סי' קעה סעי' ה:

כד ב מיי' פ"י מהל' מלוה הל' ו:

כה ג (מיי' שם פ"ט הל' ה) סמג שם טוש"ע י"ד שם סעי' ה:

כו ד ה ו מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ד סמג עשין כב טוש"מ סי' רט:

כז ז מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ה סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' ה:

כח ח ט מיי' שם פ"ט הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' ז [וסי' קפא סעי' ה בהג"ה]:

כט י מיי' שם פ"ד הל' יוד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רלב סעי' ב:

בעישורייתא וחומשייתא. אם יש לחלקם למעות העודפות להוציאן עשרה עשרה או ה׳ ה׳ ואין אחד או שנים עודפות שאין באות לכלל ה׳ יש לומר שטעה בחשבונו אם עישורייתא נינהו טעה בין חמשים לארבעים או בין ארבעים לשלשים ואם אינן עשיריות ושנן חמישיות יש שהיו רגילין למנות חמשה חמשה ואם היו עודפות הרבה כגון נ״ה טעה בעשיריות כדפי׳ ויש כאן טעות של נ׳ בדילוג אחד ובה׳ העודפות טעה בין ג׳ לארבע או אם עודפות ט״ו או כ״ה טעה ג׳ פעמים או ה׳ פעמים בחשבון של חמש אבל אם עודפות על החמישיות אחת או ב׳ או ג׳ וד׳ שאינן מגיעות לה׳ לא טעה כלום וכולם מתנה: **ואי איכא קפיפא הוא.** זה שנתנם לו אדם קשה הוא שאינו רגיל לגמול חסדים ולתת מתנת חנם: **מאי.** במה יתלה זה לעכבם בידו: **אמר ליה.** כיון דליכא למימר טעה בחשבון תלינן למימר דלמא מיגזל גזליה זה ימים רבים וזה לא ידע והשתא מלאו לבו להשיבו: **דלא שקיל וטרי ליה.** לא נשא ונתן עמו מעולם: **בשילהי פירקין.** כשסיים לדרוש באתי ולא שמעתי תחילת דבריו: **שמעית דקאמר קרי קרי.** שמעתי דורש ומזכיר לדועין תמיד: **יהביגא לך.** לאחר זמן: **בני גרמידא.** אמה אמה: **איתנהו.** אם יש לו בגנו גדולות בני אמה: **ליתנהו.** ועודן קטנות הן אסור: **ונרדום את כוורתו.** על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן קרי ליה רדייה כרדייה את מדובקת בתנור: **מה שעזי חולבות מכור לך.** בכך וכך זוז אם מעט אם רב יגיענך: **מוסר.** שהרי קיבל עליו הפסד ושכר הלכך אפי׳ ימלא יותר משוה הדמים אין כאן אגר נטר ליה דאי הוה בציר מדמים נמי הוה שקיל: **אבל אמר לו כך וכך.** סתם ואוזיל גביה בשכר הקדמת המעות אסור: **איכא דאמרי.** גבי קרי אמר רבא שפיר דמי: **והא פניא אסור.** גבי גיזה וחלב: **נאו מיניה קא רבו.** חלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח חלב שהיה בבהמה בשעת מכר דהא כי שקיל להאי כוליה לגמרי אתי אחרינא: **אבל הכא.** הנוסף על הדלועים קטנים ונעשו גדולות: **מיניה קרבו.** מכח הקטנות בא והקטנות כבר היו בשעת מכר ומדידה הוא דקא משכח ואזיל: **דכי שקלי ליה להאי.** בוצינא זוטרתי לא אתיא אחריתי ש״מ מגופיה קרבו: **אתכיפא דאמרא.** שיש בידך: **אם תקפה.** אם מחמצת: קרוב

בעישורייתא וחומשייתא. אמנו מונין אחד אחד ולדידן הוי בכל ענין בכדי שהדעת טועה: **מה שעזי חולבות מכור לך מותר.** הך בריתא לא קשיא לרב דאסר לקמן פרדיסא בסוף פירקין (דף עג.) דהכא אין רגילות לגזול בשביל המתנת יום או יומים לכך מותר שמקבל עליו הפסד ושכר וכך יכול להפסיד כמו להשתכר הלכך אפילו ימלא יותר מן הדמים שנתן לא הוי אגר נטר אבל פרדיסא אסר רב דקא אזיל גביה טובא שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר ומשום הקדמת מעות עד זמן הציר אזיל גביה והוי אגר נטר ואע״ג דהתם נמי זימנין דאית בהו תיובא כדקאמר שמואל כגון ברד או קרח או גשמים ומפסיד הכל רב לא חייש להכי דלא שכיח הוא וא״ת לרב דאסר פרדיסא מ״ש ממשכנתא דסורא דמשמע לקמן (דף סז:) דשריא לכ״ע דכתבי הכי במשלם שניא אילין תיפוק ליה דרעא דא בלא כסף דשרי אפילו לכמה שנים לאוזולי גביה כ״ש לשנה אחת ויש לומר דשאני משכנתא דסורא שקונה קרקע מעכשיו במעות ושטר לפירותיה אי לא יפדנה הלוה אבל פרדיסא אינו זוכה בשום דבר והוי זוזי הלוואה גביה עד הצלילה ועוד דמשכנתא דסורא קנוי לו קרקע לכל דבר אפי׳ למשטח בה פרי ולהעמיד שם בהמותיו וכל תשמיש שירצה אבל בפרדיסא אינו מוכר אלא יין בלבד [א] ועוד י״ל דרב לא אסר פרדיס׳ אלא דוקא כשאמר ליה כך וכך היינו מכור לך אבל אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל מודה רב דשרי ואפ״ה שרי שמואל משום תיובא שהיין יהיה רע ולא ישוה הדמים שנתן והכא בקרי ועזי חולבו׳ דאסור מודה שמואל דלא שייך ביה תיובא ולאיכא דאמרי נמי דשרי רבא כיון דממילא קא רבו אתיא אפי׳ אליבא דרב ואע״ג דהתם נמי ממילא קרבי [ב] איכא לאוקמי דהתם מיירי בפרדיסא כשלא יצא עדיין הפרי כלל: **אי תקפה ברשותך.** תימה דהיכי מיירי דאי בשמשך א״כ אפילו אמר ליה אי תקפה אי זילא ברשותך ואי יקרי ברשותי הוה שרי שהרי מתנה עמו שאם יוקיר יהא המקח קיים מעכשיו ואין המעות הלוואה אצלו ואי תקפה או זילא יהא המקח בטל ויהיו המעות הלוואה ויחזירם לו ומה רבית יש כאן ואי בשלא משך מה צריך להתנות אי תקפה ברשותך כי לא אתי יכול לחזור דליכא מי שפרע כיון שמפסיד הכל כדמשמע לעיל בפ׳ הזהב (דף מט.) גבי ההוא חמרא דבעי למנסביה דבי

[א] בעישורייתא וחומשייתא א״ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי איניש תקיפא הוא דלא יהיב מתנה מאי א״ל דלמא מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון דתניא [ב] הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ואי איניש דאתי מעלמא דלא שקיל וטרי בהדיה מאי א״ל דלמא איניש אחרינא גזליה וא״ל כי יזיף פלוני פשיטי מינך אבלע ליה בחשבון אמר רב כהנא הוה יתיבנא בשילהי פרקי דרב ושמעית דקאמר קרי קרי ולא ידענא מאי קאמר בתר דקם רב אמרי להו מאי קרי קרי דקאמר רב אמרו לי הכי קאמר רב האי מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא וא״ל יהבינא לך בני גרמידא איתנהו שרי ליתנהו אסור פשיטא מהו דתימא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי קמ״ל כמאן כי האי תנא דתניא [ג] ההולך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך מה שרחלי גוזזות מכור לך מה שכוורתי רודה מכור לך מותר אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך מה שכוורתי רודה כך וכך מכור לך אסור ואע״ג דממילא קא רבו כיון דליתנהו בההיא שעתא אסור איכא דאמרי אמר רבא [ד] כיון דממילא קא רבו שפיר דמי והתניא כך וכך אסור התם לאו מיניה קא רבו דשקלי ליה להאי ואתי אחרינא בדוכתיה הכא מיניה קא רבו דכי שקלי ליה להאי לא אתי אחרינא בדוכתיה [ה] אמר אביי שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי א״ל רב שרביא לאביי האי

פרזק רופילא וי״ל דלעולם אייר כשמשך ואפ״ה אסור אי אמר אי זילא ברשותך דחשיב קרוב לשכר ורחוק להפסד כדאמר לקמן (דף ע.) גבי עיסקא דאסור אע״ג שיכול להתנות שאם יבא הפסד בעיסקא יהיו כל המעות הלואה ואם יבא ריוח יהיו כולם פקדון אלא ודאי כיון דאחריות ההפסד על המקבל לא מהני אפילו בתנאי להחשיבם פקדון א״נ מייר כשלא משך ונריך להתנות דאי לא מתני איכא מי שפרע דאין בו כל כך הפסד דאיכא דיניא ליה בחלא טפי מבחמרא כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ב״ב ד׳ פד: ושם) וא״ת אכתי כי לא אתני נמי יכול לחזור בו אי תקפה דמקח טעות הוא אפי׳ בביאו לוקח בביתו ושהה הרבה ואחר כך החמיץ דא״ל חיינא בהמוכר את הפירות (שם ד׳ לח. ושם) גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר מני אמר ליה הא חמרך והא קנקנך ואפי׳ מאן דפליג התם ואמר מזלא דגברא גריס מ״מ כי אתני מאי פריך הכא קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא והא מקח טעות הוא דליכא למימר מזליה לוקח גריס כיון דהתנה עמו דאי תקפה ברשותיה ובסוף פירקין (ד׳ עג.) נמי אמרינן גבי רבנן דיהבי זוזי לחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת וקאמר לחמרא יהבי ואחלא לא יהבי ואין לחלק בין מוכר בתשרי ולוקח בטבת לשאר השנה דבהמוכר פירות לא קמפליג בין קודם טבת לאחר טבת לכך נראה דתקפה דהכא לאו היינו שהחמיץ אלא קלקול בעלמא כמו יין הנמכר בחנות דהמוכר פירות דאותו שהחמיץ אחר תשרי מתשרי היה עומד להתחמץ כדאמר בסוף פירקין ואותו הוי מקח טעות אבל תקיף דהכא אין זה הקלקול ראוי לעמוד מתשרי ואין זה מקח טעות ועליה יהבי זוזי והוי תקפה דהכא כי ההוא דהמוכר פירות דאמר רבא האי מאן דזבין חביתא לחמרא ותקיף כו׳ דלאו היינו החמיץ דבעי בתר הכי חלא מאי ואף על גב דבההיא דברכות (ד׳ ה:) רב הונא תקיפא ליה ארבע מאה דני לחמרא הוי החמיצו דקאמר אייקר חלא מ״מ הך דהכא לאו היינו החמיץ כדפי׳ וא״ת מאי צריך לקמן (שם) טעמא דמעיקרא חלא חלא תיפוק ליה דאפילו בתקפה דליכא למימר הכי שרי להתנות כדאמר הכא כיון דקביל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה וזה הוא וי״ל דקלקול של חימוץ שכיח הלכך אע״ג דמקבל עליה יוקרא וזולא הוי רחוק להפסד והוי דומה לרבית אי לאו טעמא דמעיקרא חלא חלא:

[ב] ג״ק קיח:, ג) [ועי׳ תוס׳ ב״ב לז: ד״ה ואם ירוע],

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה מה וכו׳ כשאמר ליה כך וכך הינן. עיין גיטין דף ל ע״א תוס׳ ד״ה כיון:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה מה. ועי״ל כו׳. נ״ב אבל כל הפוסקים מולקים ע״ז: [ב] שם אינא לאוקמי כו׳. נ״ב אבל רש״י שם ד״ה פרדיסא והרמ״ם וס״פ כתבו בוסר או שמדר וקוצות תוס׳ מירן המ״מ משום דאין דרך למכור פירות פרדס כך:

מוסף רש״י

הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון. לאחר זמן לקח היתנו מקח וכשנתן לו דמיס הוסיף עליהס מעות הגזילה והבליע בחשבון, שהיה בוש לומר הרי גזילתך, (ב״ק קיח:). ולרדות את כוורתו. לשון הבלעת דיבוק של כל דבר הנדבק, וכן לענין פת הנדבקת בתנור נקראת הבלעתו רדייה, הרודה פת מן התנור, רדייה שם שהדבש עשוי על ידי חלות שעוה מדובק בדופני הכלי בכל צדדין מדופן אל דופן כמדת עוגל הכלי (שופטים יד ט).

ל א מיי׳ פ״ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י סמג לאוין קלו טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעיף ב:

לא ב מיי׳ פ״ד מהלכות גניבה הל׳ י ופ״ל מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ח סמג עשין עא טוש״ע ח״מ סי׳ שנה סעיף ו וסי׳ שסו סעי׳ ב בהג״ה:

לב ג מיי׳ פ״ט מהל׳ מלוה ולוה הלכה ג סמג לאוין קלו טוש״ע ר״ל סי׳ קעג סעיף ט:

לג ד מיי׳ שם הלכה י סמג שם טוש״ע שם סעיף ח [ובהג״ה]:

לד ה מיי׳ שם פ״ח הלכה י סמג לאוין קלו טוש״ע ר״ל סי׳ קעג סעיף יג:

האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא. וא"ת תיקשי ליה אמתני' (לקמן עב:) דילא השער פוסקין להתם נמי אין הלוקח מפסיד כלום בתקיפה וי"ל דשאני התם כיון דאין הפירות ד) מצוברין ללוקח אין ניכר שיהא קרוב לשכר ורחוק להפסד ופוסק עמו על הגדיש (שם) ובריתא דרבי אושעיא דקתני (לעיל ד' סג.) יש לו מותר איכא למימר דאם מתקלקל כל הגדיש או כל חיטין שיש לו אין נותן לו אחריס אלא מאותם וכן משמע לקמן (ד' עג.) דקאמר מעיקרא דחלא חלא ואחלא לא יהבי משמע דקלקול אחר דלאו חימוץ הוו מקבלי ומיהו נראה קצת דפוסק על הגדיש הוי דומיא דפוסק על שער שבשוק שאין הלוקח מפסיד בשום ענין ומכל מקום לא קשה דהתם יכול המוכר לתת לו חטין אחרים ואלו שיש לו מסתברא דיכול לאוכלם ולא מהני יש לו אלא לענין היתר פסיקה בלבד ורבנן דיהבי זוזי אחמרא משמע דקלקול אחר בר מחימוץ הוו מקבלי היינו לפי שהיו סומכין על יין של בעלי בתים דוקא ולא היו יכולין לקנות מן השוק אחר ונתן להם: **ולא** ישכור הימנו **בפחות.** פי' בקונטרס בגמרא דיש לגמוד מכאן שאסור להלוות על הבית ולדור בו אפילו בנכייתא דתנן לא ישכור הימנו בפחות ולא דמי למשכונא של כרם (לקמן ד' עב.) דהתם זימנין דלא שקיל מידי ואפילו הכי מנכה ליה והוה ליה קונה פירות בנכייתא על הספק אבל בבית נהנה תמיד ואין כאן ספק וגמלא שוכר בפחות [א] ור"ת אמר ה)דבית נמי זימנין דלא שקיל מידי או נופל או נשרף או שלא יצטרך לו אלא בין בית בין שדה היכא שאינו מלוה מעותיו עליהם אסור בפחות לאכול הפירות ולדור בבית דבהכי מיירי מתני' מדקתני המלוה את חבירו לא ידור בחצירו ולא קתני המלוה על חצירו של חבירו ה)אבל היכא שהלוה על הבית או על השדה מותר בנכייתא דאין מפסיד בעל שדה ובעל חצר דבאלו הכי לא יוכל להשכירו לאחרים שזה מחזיק בו במשכון וקשה דאטו לפי שזה מוחזק במשכון ירקבו הפירות ואמה לא יוכל הלוה למכור פירותיו ולפרוע חובו או יקח המלוה פירות עצמם בחובו ויש לתת טעם אחר לדבריו דכשמלוה על הבית או על השדה שרי טפי בנכייתא דהוי כאילו השדה בידו בתורת מכר כל אותן השנים כדאמרינן לעיל (ד' סב:) גבי משכנתא בלא נכייתא אינהו בתורת זביני אתו לידיה ומיהו בערכין (ד' לא.) דקאמר רבית גמורה היא והתורה התירה משמע כפירוש הקונטרס דבבית לא שייך תיובתא ושום ספק מדחשיב ליה רבית גמורה דבשדה בלא נכייתא לא חשיב לה לעיל אלא אבק רבית ולפירוש רבינו תם ל"ל דה"פ רבית גמורה היא מדרבנן ולפי שהתורה התירה בהדיא לא רצו להעמיד שם חכמים דבריהם ומתני' דקתני כעין רבית ואינה רבית יש לפרש אינה רבית אפילו מדרבנן וצריך לחוק ולפרש לרבא דאע"ג דההוא תנא סבר דלד אחד ברבית שרי אפילו מדרבנן מ"מ סבר רבא דלית לן למימר שיתיר ר' יהודה לד אחד אפי' מדרבנן כל כמה דלא מפרש בהדיא ומה שדקדק רבינו תם מדלא קתני המלוה את חבירו על חצירו מכלל דאיירי בשלא הלוהו על חצירו אין זה דיוק דבפרק השולח (גיטין ד' לז. ושם ד"ה אלא) גבי הא דקתני המלוה את חבירו על המשכון אינו משמט פריך אלא מעתה הלוהו ודר בחצירו הכי נמי דלא משמט והתם בעי למימר הלוהו על חצירו דאפילו הלוהו על חצירו משמט כדאמרינן לקמן (ד' סז:) הא משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתו ועוד דאי לא אהלוהו על חצירו פריך אמאי נקט חצר הוה ליה למינקט מטלטלין הלוהו ומשתמש במשכונו הכי נמי דלא משמט אלא ודאי דמשכון דאחר אמשכון דמטלטלין פריך: **אמר** רב נחמן **אע"פ שאמרו** בו'. בפרק כילד הרגל (ב"ק ד' כא.) גבי ההוא גברא דבנה אפדנא אקלקלתא דיתמי דקאמר ליתא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר המ"ל אם כן קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דהכא אלא לא קאי התם הכי ועוד דהכא מיירי בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוי זה לא נהנה וזה אינו חסר כדמסיק: **אבל** חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אימא לא קא משמע לן. כהאי לישנא קמא דאפילו הלוהו אסור קיימא לן

כדמוכח רבא מייתי בסמוך קשה דאדם שמלוה לחבירו וכי אסור לעשות לו שום טובה שבעולם לא מיבעיא דבריס שאין רגילות להשאיל חנם כגון בית או שום וכיוצא בהן דאסור להשאיל למלוה אפילו הוא אוהבו כל כך דבלאו הכי היה משאיל אלא אפילו דבריס שרגיל להשאיל חנם לאחרים שאין רגילות ליטול שכר מהם יהא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דמסיק דאסור וי"ל דדוקא במילי דפרהסיא ואושא טובא אסר הכא כולי האי כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו אבל להשאיל כליו או שוסו מותר כיון דבלאו הכי נמי הוה משאיל לו ודיקא נמי דנקט במתני' חצירו ולא נקט ולא ישכור את כליו או בהמתו בפחות ועוד י"ל דדוקא לדור שלא מדעת חבירו אסור בכל ענין אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דכיון שלא ברשות עושה נראה דעל המלוה סומך שבשבילו יסבלו הבעלים אבל מדעתו לא אסור אלא בדבר שלא היה עושה לוה למלוה בלא הלוהו דומיא דהקדמת שלום דסוף פרקין (ד' עה:) שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל מקודם לכן להקדים ובהכי אייר מתניתין כדמשמע הפשט דאייר במלוה הדר מדעת לוה ולא אסור אלא בחצר דקיימא לאגרא וכן משמע מדקתני לא ישכור הימנו בפחות ומשמע נמי דמתחילת דיבורו שוכר הימנו מדעתו והא דקא מסיק קמ"ל לא בעי למימר קא משמע לן דמתניתין אייר אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא דמתני' לעולם אייר בדקיימא לאגרא כיון דמדעתו נכנס ט):

ניחא

לה א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קסו סעיף ג:

לו ב מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הל' ט סמג עשין עו טוש"ע מ"מ סי' שסג סעיף ו:

לז ג מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קסו סעיף ג:

לח ד מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שסג סעיף ד:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ולא וכו' דבית נמי זמנין דלא שקיל. קשה לי הא אם יפול לא יהיה הנכייתא רק לפי ערך שדה בו כמו בשוכר חמור ומת בחלי דרך לקמן דף עט ע"א ואם נימא דענין נכייתא לא הוי בדרך זה ולא נחשוב לפי ערך שדר בה מ"מ ממילא יש לקייס יפול חלוקו דרש"י ובגמרא גם בית יהיה מותר בנכייתא דאם יפול או יסרוף יפסיד ושאני היא דלא יסכיר לו בפחות דבשמירות ליכא מקום שיפסיד דאם יפול או יסרוף יתן לו השכר רק עד זמן הסוף לפי ערך וי"ע: **בא"ד אבל היכא** שהלוה על הבית. עיין לקמן דף ע ע"ב תוס' ד"ה אין:

הגהות הגר"א

[**א**] תוס' ד"ה ולא. ור"ת כו'. נ"ב וכ"פ הטור כו'. נ"ב דאבל דעת הרמב"ם כרש"י ועוד תולק בלא נכייתא דבשדה הוא אבל רבית וגבית רבית קטולה ועי' רא"ש סי' לד:

א) ב"ק כא. לז., ב) שם לז., ג) [גיטין יב. ע"ש], ד) גי' ר"מ הפירות שלוקח בעין אין מיכר וכו', ה) [וע"ע תוס' ב"ק לז. ד"ה הלוהו],

ה"ג **כיון דקניל עליה שאמרו** ולוה הוא: **אע"פ שאמרו.** בבבא קמא פרק שני (ד' כא.): **אינו צריך להעלות לו שכר.** ותוקיימנא בחצר דלא קיימא לאגרא אבל אמי דאמר גברא שדר בה עביד למיגר בית לדירתו דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר: **בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר.** המלוה הזה היה שוכר אחרת אם לא מצא זה דהוה ליה הוא נהנה ובעל חצר חסר דהא קיימא להכי שהיה משכירה לאחרים: **אבל חצר דלא קיימא לאגרא.** דהוה ליה זה לא חסר: **וגברא דלא עביד למיגר.** דהוה ליה זה לא נהנה בבלאו הכי נמי לא הוה מיגר שיש לו אחרות: **קא משמע לן.** דמיחזיא כרבית. ויש לגמוד מכאן שאסור להלוות על בית ולדור בו אפילו בנכייתא דתנן לא ישכור ממנו בפחות. ולא דמי למשכונא של כרם (לקמן ד' עב.) דהתם זימנין דלא שקיל ביה מידי ואפי' הכי מנכי ליה והוה ליה קונה את הפירות בנכייתא זו על הספק אבל כאן זה נהנה תמיד ואין כאן ספק נמלא שוכרה בפחות: **מאן דאמר הלוהו.** ולא קנץ עמו על מנת לדור ואפילו הכי אסור: **כ"ש הלויי.** דקנץ לו דירת הבית בתורת רבית: **אבל הלוהו לא.** ומתניתין בדקנץ ליה או בשעת מתן מעות או לאחר כן: **תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי.** מחזיק בעבדיהם של בעלי חובות שלו וכופס לעשות מלאכתו: **נהוס לריסיה.** לחס מאכלו והריני זנו ביום מלאכתו: **דאדי עבדיה.** כך שמו: **דמרקיד בי לובי.** ליצן היה ומרקד בחנויות לשמות יין: דלא

קרוב לשכר. אם יקרה: **רחוק להפסד.** אם תקפה לא מקבל עליה. ותניא בפירקין (ד' ע.) קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע דשקיל רבית דכיון דאינו מקבל עליו אחריות המקח נמצא שאין זה מכר ומעות הלואה הן אלא וקריבות השכר מחמת רבית הוא:

האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא אמר ליה כיון דמקבל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא: **מתני'** אהמלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית: **גמ'** אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ ב)שאמרו גהדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר מאי קמ"ל תנינא המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית אי ממתני' הוה אמינא הני מילי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר אבל חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אימא לא דקמ"ל איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלויני ודור בחצרי צריך להעלות לו שכר מ"ד הלוהו כל שכן הלויני ומ"ד הלויני אבל הלוהו לא מ"ט כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה לית לן בה דרב יוסף בר חמא תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו עבידתא א"ל רבא בריה מ"ט עביד מר הכי א"ל אנא כרב נחמן סבירא לי דאמר רב נחמן דעבדא נהום כריסיה לא שוי א"ל אימור דאמר רב נחמן כגון דארי עבדיה דמרקיד בי כובי עבדי אחריני מי אמר א"ל אנא כי הא דרב דניאל בר רב קטינא אמר רב סבירא לי דאמר דהתוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור

דניאא

דנחא ליה דלא נסתרי עבדיה. שלא ירגיל להיות בטל ויתעצל. נסתרי התי"ו משמשת כדרך המתפעלים בתיבת ש"ן וסמ"ך כאשר יתפעל שר ויאמר תשתרל שהתי"ו מתמצעת להפסיק אותיות השורש וכאשר יאמר בגיזרת סף הסתופף מגיזרת שח השתוחח וכן בלשון גמרא מאשתרי מיסתמיך אשתרי מישתקיל:

כי מפקינן מיניה. הרבית שלקח כדרבי אלעזר דאמר רבית קצוצה יוצאה בדיינים דקיימא לן כוותיה לקמן (עמוד ב'): **גלימא לא מפקינן מיניה.** מקחו קייס וקלילת הרבית יחזיר לבעליו: **ולימא ליה כי אגרא אגרא.** כשבכרתיה אני בדמים יקרים הללו: **דהוה קא מישתרשי לי.** בריוח היתה באה אלי: **מתני' מרבין על השכר.** בשכר המתנת מעות השכירות: **ואין מרבין על המכר.** בשכר המתנת המקח. ובגמרא מפרש טעמא: **ואם של חדש בחדש.** ואם תתן לי שכר כל חדש בחדשו שלא תקדיש לי שכר כל השנה יחד תתן לי סלע בחדש: **ואם לגורן.** ואם אמתין לך עד הגורן שתמכור מתבואתך ותתן לי מעותי: **גמ' שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.** מן הדין: **אלא לבסוף.** לסוף הזמן. הלכך כי שקיל מיניה סלע בחדש דהוו להו שנים עשר סלעים אין זה שכר המתנת מעות שהרי לא נתחייב לו לשלם שכירות עד סוף החדש והאי דאמר ליה אם מעכשיו תתן לי הרי היא לך בעשר סלעים אי הוה מקדיש ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות ומוגר ליה בפחות משויה. אבל קיפא גבי מכר משמשך המקח דינו ליתן המעות וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן הרי היא לך בחלף הן הן דמיה וכי מיטפי עלייהו לגורן שכר המתנת מעות הוא: **דקו בה.** חיפשו אחריה עד שמצאו בה מקרא לסמוך בהא מילתא דתשלומי שכירות לבסוף: **טרשא שרי.** למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות אלא ימכור סתם בכך וכך ליום פלוני: **קץ ליה.** אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות דבהדיא פריש ליה דשכר המתנה הוא נוטל: **טרשא דידי שרי.** עושה שכר תמרים היה ומוכר לו בזמן הזול בתשרי כשער של ניסן וממתין לו עד ניסן: **שירלאי לא פסיד.** אינו מתקלקל והייתי יכול להניעו עד ניסן: **זוזי לא צריכנא.** שאני עשיר ואיני דחוק למכור כשער של עכשיו: **זיל נתר דידהו.** אחרי הלקוחות דאינהו ולאי אגר נטר יהבו ליה למר דאילו הוו להו זוזי הוה שכיח להו שיכרא טובא כשער של עכשיו: **אמר רב חמא טרשא דידי ולאי שרי.** מוכר פרקמטיא היה מוכר במקום הזול כשער שהוא ממכר במקום היוקר וממתין להן והן מעלין אותו למקום היוקר והוא מקבל עליו אחריות דרך בהליכה והלקוחות משתכרים בפרקמטיא שלוקחין שם במעותיו ומביאין לכאן ואחריות החזרה עליהם וכיון דלא מקבלי עלייהו אחריות לא הוא מלוה גבייהו עד שהפרקמטיא ממכרת והן מקבלין המעות ואותן המעות נעשין עליהם מלוה ואין כאן רבית: **נקטי להו שוקא.** מכריזין שלא יהא אדם רשאי למכור עד שימכרו הס:

והלכתא

ניחא ליה דלא ניסתרי עבדיה. פי' בערוך[ג] לשון סתירה וקלקול וא"ת בלאו האי טעמא נמי פטור דהא תנן (ב"ק ד' לו:) גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה אבל שכר פעולתם לא משלם ויש לומר דיש לחלק בין נחת אדעתא דגזלנותא לנחת אדעתא דמלאכה כדמפליג התם גבי התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה: **שכירות אינה משתלמת אלא בסוף.** אפילו למ"ד בהגוזל קמא (ב"ק ד' לט. ושם ד"ה ואב"א) ובהאיש מקדש (קדושין ד' מח. ושם ד"ה דכ"ע) דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף מודה דאינה משתלמת אלא לבסוף כדיליף הכא מקרא ואפי' למ"ד אינה אלא לבסוף מודה דפועל יכול לחזור בו ואפילו בחצי היום וכשהוא חוזר הרי הוא סוף שאינו רוצה לעשות מלאכה יותר ולא נפקא מינה מהיא פלוגתא אלא לענין קדושין דאי ישנה מתחילה ועד סוף חשיבא מלוה ואין מקדש בה ונפקא מינה נמי לההיא דפ"ק דמסכת ע"ז (ד' יט: ושם ד"ה אלמא) הגיע לכיפה שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה וקאמר בגמרא אם בנה שכרו מותר ומפרש טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואימת מיתסר במכוש אחרון מכוש אחרון ליה בה שוה פרוטה:

שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה האחרת. ואם תאמר דבפ"ב דבכורות (ד' נג:) דרשינן דאין תורמין מן החדש על הישן משום דכתיב שנה שנה דמשמע אותה שנה עצמה וי"ל דהתם כתיב שנה בלא ב' והכא דרשינן מדכתיב שנה בשנה בב' דמשמע בשנה האחרת ואם תאמר דבפרק עד כמה (שם ד' מ: ושם ד"ה שנה) גבי בכור תאכלנו שנה בשנה איזו היא שנה הנכנסת בחבירתה הוי אומר זו שנה של בכור דלא מיגין לשנת עולס שאם נולד בכסליו שנת עולס מסיימת בתשרי יאכל עד כסליו והשתא ה"ל למדרש שלא יהא נאכל עד שנה אחרת ולא בתוך שנתו וי"ל משום דמוכח קרא דנאכל בתוך שנתו דכתיב (שמות כב) ביום השמיני תתנו לי:

נקטי להו שוקא. דאי לאו הכי הוה אסור [א] אע"פ שאחריות הדרך היה על רב חמא שהרי היו טורחין לו להביא סחורתו ולמכרה בשכר הלואתו אבל השתא דנקטי להו שוקא אף בחזרתן הוי בשביל טורחן ושרי:

והלכתא

מסורת הש"ס

א) [תמורה ו: ע"ש], ב) [לקמן עג. קי: קידושין מח: סג. ערכין יח.], ג) בערך סתר ב' ע"ש,

תורה אור השלם

1 בִּשְׁכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ:
ויקרא כה נג

גליון הש"ם

גמ' חמשה מפקינן מינה. עיין לעיל דף סא ע"ב תוספות ד"ה רבא וש"ע: מתני' מרבין על השכר. עיין ב"ב דף פו ע"ב תוס' ד"ה דיגר: גמ' מרשא שרי. עיין לעיל דף סג ע"ב תוספות ד"ה ולימר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה נקטי. אע"פ כו'. נ"ב הא לאו הכי אסור ועיין מלחמות:

מוסף רש"י

אמר רב פפא כו' שכראי לא פסיד. רב פפא מטיל שכר הוי (נדה יב:).

לט א מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קסו סעיף ג:
מ ב מיי' שם פ"א הל' טו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף ח:
מא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
מב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
מג ה מיי' שם פ"ז הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף ו:
מד ו מיי' פ"א שם הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעג סעיף ג:
מה ז ח טוש"ע י"ד סי' קעג סעיף ג:
[ט מיי' פ"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג ועיין במ"מ] [טוש"ע שם סעי' יד וסי' קסז]:

והלכתא כרב חמא. תור"ת דהלכתא נמי כר"נ בטרשא מדקאמר לקמן (דף סח.) לית הלכתא כטרשא [1] דפפונאי מכלל דבהנך הוי הלכתא והא דנקט הכא הלכתא כרב חמא לא אתא לאשמועינן אלא לאפוקי דרב פפא והייו טעמא דר"נ לא שרי אלא בדלא קץ אבל רב פפא ורב חמא איירו אפילו בקץ או כשהשער קבוע דהוי כקץ ורב פפא אשיויא דרב נחמן קאי דשאני הכא דקץ לא ולא גרסי' במילתא דרב פפא טרשא דידי ודאי שרי דמשמע לישנא דודאי דיותר שרי מדרב נחמן אלא גרסינן טרשא דידי שרי ואי גרס ליה איכא למימר דלסברא דרב פפא דלא אזיל בתר לוקח שרי טפי אבל לפי האמת דרב נחמן שריא ודרב פפא אסור וכן פסק רב האי גאון בשער מ"ב דהלכתא כטרשא דרב נחמן [א] אך פירש טרשא דר"נ בע"א ממה שאנו מפרשים:

רב הונא אמר מוכר אוכל פירות בו'. ולא רצו לפרש לוקח אוכל פירות וכדאמר ליה אדעת קנויה לך מעכשיו וחוזר ליהוי הלואה וגבי כדבסמוך דאמתני' קיימי דקתני הבא מעות וטול את שלך ומשמע להו וטול את שלך זכי את שלך וקני מקחך דע"י הבאת מעות קני מעתה או למפרע ולא משמע להו טול את שלך שכבר קנית אלא שבתורת משכון נשאר בידו: **לא** תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור. מה שפירש בקונטרס פסק לו דמים מועטין להוסיף על מעות הללו להעמידה בידו אם בא למוכרה משום דלאו אורחא דמילתא הוא שימחול לו לגמרי בדמי הלואה דלמה יעשה כן דטוב לו שתהא בתורת משכון שיפדה מתי שירצה ובחנם פירש כן דבלאו תוספת דמים פוסק עמו להאמיתה בידו אם בא למוכרה דכשידחוק אותו מלוה ממעותיו ע"כ יהא זקוק לפדותה או למוכרה ות"ת אמאי אסריגן הכא והא תנן [2] לקמן (ד' סה.) הלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי הרי היא שלו ומסתמא חיירי בלוקח בפחות משויה וכן משמע בגמרא (לקמן סו.) דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו וי"ל דאמאי דמוקי לה [3] [4] מעכשיו א"ש דלא הוי הלואה ואפילו למאן דמוקי לה בלא מעכשיו מ"מ התם הלוה היה יכול למכור מן השדה לאחר כנגד המלוה וליקח לעצמו המותר וכשהוא מניח לו כולה אינו עושה משום רבית אלא מילתא בעלמא הוא דעבד [5] (מלוה לגביה) שמחל לו בחנם: **לכשיהיו** לי מעות החזירם לי אסור. דלא כרבי יהודה ולא דמי למשכנתא בלא נכייתא (לקמן ד' סז:) דהכא אם לא יפדה אין זה מלוה אלא מכר אבל משכנתא יכולים לעולם לפדות או הוא או יורשיו אבל כאן נהי דהוא יכול לפדות יורשיו אין יכולין לפדות:

פטומי

והלכתא כרב חמא והלכתא [6] כרבי אלעזר והלכתא כרבי ינאי דאמר [7] מה לי הן ומה לי דמיהן: **מתני'** [8] מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור [9] הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו וכך היה ביתום בן זונין עושה ע"פ חכמים: **גמ'** מי אוכל פירות רב הונא אמר מוכר אוכל פירות רב ענן אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא דאמר לכי מייתית קני הא דאמר לכי מייתית קני מעכשיו תני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא פעמים ששניהם מותרין פעמים ששניהם אסורין ופעמים שהמוכר מותר ולוקח אסור ופעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור עני רבא בתריה [10] פעמים ששניהם מותרין דאמר ליה קני כשיעור זוזך [11] פעמים ששניהם אסורין דא"ל לכי מייתית קני מעכשיו [12] פעמים מוכר מותר ולוקח אסור דאמר ליה לכי מייתית קני [13] פעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור דאמר ליה קני מעכשיו וזוזאי ליהוו הלואה גבך מאן תנא שניהם אסורין אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה הא אמר [14] צד אחד ברבית מותר: [15] משכן לו בית משכן לו שדה ואמר לו לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור בשוויהן מותר מאן תנא בדמים הללו אסור אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה האמר צד אחד ברבית מותר: [16] מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות החזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר: מאן תנא אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה האמר צד אחד בריבית מותר מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר רבא [17] (רישא דלא א"ל מדעתיה) [18] סיפא דא"ל מדעתיה: ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה שלא באחריות חזייה דהוה קא עציב אמר ליה אמאי עציבת אי טרפו לה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי אמר אמימר

פטומי

והלכתא כר' אלעזר. דרבית קלולה יולאה בדיינין: **מתני'** ה"ג במתני' **מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול שדה שלך: אסור.** לעשות כן. ודוקא דאמר ליה לכי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו לפיכך אסור לעשות כן שאם יאכל מוכר פירות בתוך כך לכשיביא זה המעות נמצא שהשדה קנויה לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו זה מה שקיבל ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה והא לא אייתי ומעות הרשאונות כמלוה בעלמא היו אלא מוכר וזה אכל פירות בשכרו: **גמ' מי אוכל פירות.** מכר וקבל מקצת מי אוכל פירות בתוך כך: **מוכר אוכל פירות.** לקמיה מוקי לה שפיר כדמפרש ולא פליגי כו': **משנשין.** מפקידין אותו ביד שליש אם יגמור מקחו יתנם ללוקח ואם לא יחזיר המוכר מה שקיבל ויטול פירותיו: **הא דאמר ליה לכי מייתית קני.** מוכר אוכל פירות שאין השדה קנויה לו אלא מכאן ולהבא ועד השתא דידיה אכל: **הא דאמר לכי מייתית קני מעכשיו.** אין זה אלא תנאי שאם יקיים תנאו יהא השדה קנוי לו מן היום ואם קיים תנאו נמצא שאכל המוכר פירות של לוקח עד עכשיו בשכר המתנת מעותיו: **תני רב ספרא.** ולא היה מפורש במשנה מתי שניהן מותרין ומתי אסורין ופי' רבא מסברא: **קני מהשתא כשיעור זוזך.** והשאר לכי מייתית קני. זה אוכל פירות קרקע המגיע לדמים שנתן והמוכר אוכל השאר: **לכי מייתית קני.** הכל מעכשיו שניהם אסורין כדפרישית לעיל: **לכי מייתית קני.** עד דמייתי שדה של מוכר הוא: **קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלוואה גבך.** כיון דאקנייה מעכשיו הרי היא של לוקח ואם יאכל מוכר פירות בשכר המתנת מעות יאכלם: **לד אחד.** דלמא אתי לידי רבית דלמא לא אתי כיצד אם מוכר אוכלם ולא גמר לוקח מקחו אין כאן רבית גמר יש כאן רבית הלכך דלא כרבי יהודה. אבל סיפא קתני מוכר מותר ולוקח אסור לוקח מותר מוכר אסור אפי' רבי יהודה מודה דהתם ודאי איכא רבית דכי אמר ליה לכי מייתית קני אין לו עכשיו בה כלום ואפילו גמר הלכך פירי דהשתא רבית הן אלא והיכא דאמר ליה קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלוואה גבך הרי קנויה לו מעכשיו ואם יאכל מוכר פירות הרי הוא רבית: **משכן לו בית.** ברייתא היא: **בדמים הללו.** פסק לו דמים מועטים להוסיף לו על מעות הלואה להאמיתה לו אם בא למוכרה: **לד אחד.** האי נמי דלמא לא אתי לידי רבית דלא יצלה למוכרה לעולם ולרבי יהודה אם יצלה למוכרה מותר לזה לקבלה בדמים שפסק דמתחילת התנאי לד אחד הוא דהוה ברבית: **מכר לו בית.** ונתן לו כל דמיו: **ואמר לו.** מוכר ע"מ כן אני מוכר לך שכשיהיו לי מעות החזירם לי וטול מעותיך: **אסור.** דנמצא שאין זה מכר וכשאכל פירות שכר מעותיו עומד וגוטל: **לכשיהיו לך מעות אחזירם לך.** הלוקח אמר לו מאליו כן: **מותר.** ולקמיה מפרש טעמא: **מאן תנא.** מאיסור קאי: ה"ג **דאמר ליה מדעתו.** אם אלא אחזירם ולא שתבעני בדין הלכך מותר דאי נמי חזר וקיבל מעותיו עד עכשיו שלו היתה וחוזר ומוכרה לו אבל ריש"ש שע"כ צריך להחזיר מעיקרא לאו מכר הוא: **שלא באחריות.** שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום וכגון דפריש ליה הכי בהדיא בשטרא דאי מסתמא הא מוקמינא (לעיל ד' טו:) [19] כשמואל דאמר אחריות טעות סופר: **מגבינא שופרא שבחא ופירי.** מעידית שבנכסי אפרע לך אף את השבח שתשביח והפירות שיטרפו ממך:

פטומי

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ו וע"ש טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף ד:
מז ב מיי' שם הלכה ד וע"ר בהשגות ובמגיד משנה שם טוש"ע י"ד סי' קכד סעיף ד:
מח ג מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף ד:
מט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
נ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
נא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח בהג"ה:
נב ז מיי' פ"ז שם הל' ז וע"ר בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעב סעיף ד:
נג ח מיי' שם פ"ו הל' ה ופי"ח מהל' מכירה הל' יח סמג שם וסי' פב טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף ח וטוש"ע ח"מ סי' רז סעיף ו:
נד ט מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ה ופי"ח מהל' מכירה הל' יח סמג שם טוש"ע י"ד שם וטוש"ע ח"מ שם סעיף ז:

מסורת הש"ס

[1] [לעיל סח: תמורה ו.], [2] [לעיל סג.], [3] [לעיל סג. וש"נ], [4] רש"ל מוחק זה, [5] [ל"ל כרבא], [6] פי' הא דרב פפא, [7] [הא תנן במתני' הלוהו כל"ל], [8] [ל"ל במעכשיו], [9] ל"ל לגבי מלוה,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא וכו' וי"ל דלמאי דמוקי לה דא"ל קני מעכשיו מ"ש:

הגהות הגר"א

[א] תוס' סד"ה והלכתא. אך פירש כו'. נ"ב שפי' כעין טרשא דר"פ בתמרי כעבר של מסן ופריך ממתני' ומשני דכאן לא קץ אלא כמו שיהיה השער מו ומאמ לא יתייקר מו ותקאמר אם מעכשיו כו'. ולעת הרמב"ם ורמב"ן כדעת הרי"ף ועי' במלחמות וע' הג"א ד"ה אפילו:

פטומי מילי. אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא לפטם את לבו: **הא לא אמר ליה מדעתיה אסור.** אלמא על כרחיה מקיים תנאה לפיכך אינו מכר והוה ליה כרבית ולא אמרי' פטומי מילי עינהו הואיל ולא אתני מוכר: **ח"ל.** הא דרבא נעשה כאומר מדעתיה אתמר. הכי אמר רבא (לעילד) מאי שנא ריש[ה] מאי שנא סיפא אמר רבא סיפא דאמר מוכר אתנויי ולא אתני והלוקח קאמר ליה מנפשיה נעשה כאומר ליה מדעתיה אחזירנה אם אראה ואע"ג דלא פרש מדעתיה כמאן דפרש דמי ואין עליו לכופו הלכך ח"ג אהדרינהו השתא הוא דהדר זבין להו: **דלאב לה גיטא נדביתהו.** שלא מזקק ליבום ולא כתב לה על תנאי אם מתי: **פטומי מילי.** אין אמירה זו קבלת תנאי אלא נחמו ואם תראה תנשא לאחר: **ואי נאו פטומי מילי מאי.** ואף אם אמרה בחמת ובקבלת שבועה גמורה מאי: **בדידה קיימא כו'.** בתמיה. הגט אינו אלא מדעת האיש ולריך למוסרו לה על התנאי ואם לא התנה בשעת נתינה תנאי שלה אינו כלום ואפי' אמרה קודם לכן ולא דמי לממון דמשעבד נפשיה בדיבוריה: **בשעת מתן מעות.** התנה על מנת כן קונה הכל ואם לאחר מתן מעות התנה אין בדבריו כלום: **דרדקא קרעיה.** בתמיה. וכי לא אדם גדול הוא לא קרעו בלא טעם: **אני אומר אסמכתא קניא.** הייתי רגיל לומר קנה הכל דאסמכתא קניא אבל מניומי חלוק עלי והחזירני מדברי. והא אסמכתא היא הבטחה בעלמא לסמוך על דבריו שאם לא ימלא דבריו יתן לו שוה מאתים במנה: **רבי יוסי.** בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו כו': ואיבעית

פטומי מילי בעלמא הוא [א] **מילי בעלמא הוא.** דוקא הכא שכבר עמדו על סוף לקנות שלא באחריות והיה מצטער הלוקח שלא היה מתרלה המוכר למוכרה באחריות והוא לא היה רולה להניח מלקנותה בשביל כך ולהכי הוי פטומי מילי בעלמא אבל אם בתחילת הדברים פתח המוכר קני לך שדי דאי טרפי לה מיניך כו' לא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור כי בודאי לא נתכוון לנוקחו אלא באחריות כמו שפתח לו המוכר ונפקא מיניה למ"ד [אחריות] לאו טעות סופר הוא או לשאר תנאים וכן בסמוך מיירי שנתרלה וגמר בדעתו ובפיו לגרש בלא תנאי והיא באתה לנחמו בדבריה:

קמ"ל. פירוש דכי נמי אדעתה דידה מקנה לה אינו חוזר דגם היא לא אמרה אלא פטומי מילי משמע הכא דש"מ המגרש אשה סתם אם עמד אינו חוזר בגטו וכן משמע במי שאמחזו (גיטין דף עה: ושם) שהולרך שמואל לתקן בגיטא דשכיב מרע אם מתי יהא גט ואם לאו לא יהא גט ומכאן מקשה ר"ת על פ"ה ור"ח דפי' הא דאמר רב הונא במי שאמחזו (שם דף עב: ושם) גיטו הרי הוא כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ופי' דאסתם ש"מ קאי דכשנתן גט סתם אם עמד חוזר כמו במתנה ומיהו י"ל סוגיא דהכא ושמואל פליגי ארב הונא דה"ל פליגי עליה התם רבה ורבא ושוב מקשה ר"ת אם על פירושו ומפרש דרב הונא אמתניתין דהתם קאי אמהיוס אם מתי מחולי זה כו' אבל כשנותן סתם מודה רב הונא דאינו יכול לחזור ושם (ד"ה אמר) מפורש:

לאחר מתן מעות **לא** קנה **אלא** בנגד מעותיו. וא"ת יקשה כדפריך בסמוך מי קא"ל קני לגובייגא והלא אמר ליה קני הכל לסוף ג' והכל אינו קונה ולכך אף כנגד מעותיו לא יקנה ואע"ג דלעיל בפרק הזהב (דף מח: ושם) אמרינן גבי ערבון שקונה כנגד

ומניומי אמר אסמכתא לא קניא. כלומר החזירני מדברי כדפי' בקונ' וא"ת בלא מניומי נמי קבלה רב נחמן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח. ושם) מרבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי ומיהו יש ספרים דגרסי הלכה כר' יוסי ואי אפשר לגרוס כן דמוכח בפרק ה (אלעבה נדרים) (נדרים דף מ.) גבי ההוא (א) דאתפיש זכוותיה בב"ד ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלו זכוותי ולא אתא אמר רב הונא בטילין זכוותיה ופריך והא אסמכתא היא ומשני שאני הכא דאתפיש ופריך כל היכא דאתפיש לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו כו' ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי ועוד ק' דמאי פריך התם ארב הונא מדרב נחמן והא רב הונא פליג עליה הכא ואמר בשעת מתן מעות קונה הכל ואית ליה דאסמכתא קנייא (ב) ומיהו לרב הונא יש ליתן טעם דבשעת מתן מעות לא חשיב לה אסמכתא דהתם בנדרים ודאי הוי אסמכתא דאין חפץ שיתקיים הקנס והגוזמא אלא מתנה כך להסמיך חבירו על דבריו אבל הכא על דעת כן מלוהו מעותיו שתהא השדה משועבדת בידו אם לא יתן לו עד שלש שנים אבל לרב נחמן דאמר דאף לאחר מתן מעות קונה הכל לא יתכן טעם זה ומפרש ר"י טעם שוה לשניהם דהכא קני טפי מבעלמא שבתחילת המשכנתא הוי קלת כעין מקח וממכר שמקנה לו כל הקרקע להשתעבד לו בתורת משכון וגם עשה לו טובה בהלואה הלכך כשמתרלה לו שיהא שלו אם לא יתן לו עד ג' שנים יש בדעתו לקיים ולא להסמיכו על דבריו אמר כן אלא גומר בדעתו להקנות לו לרב הונא כדאית ליה ולרב נחמן מקמי דהדר ביה כדאית ליה ומשום דעדיפא הך אסמכתא משאר אסמכתא אתי שפיר (ג) (נמי) למניומי ולרב נחמן בתר דאהדריה מניומי דמהני הכא מעכשיו בלא ב"ד חשוב ובפ"ג דנדרים (דף מ:) אמרי' והלכתא אסמכתא קנייא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב וסתם קנו מיניה היינו קנין סודר וקנין סודר אינו אלא מעכשיו דלא מהני לקנות בו אחר זמן כיון דבהתיה שעתא כבר הדר סודר למרי' כדאמר בפרק השותפין בנדרים (דף מח:) [ב] אלמא בשאר אסמכתות אפי' מעכשיו לא קני אלא דוקא בב"ד חשוב ומיהו קנס שעושין בשעת שידוכין מהני אפילו לא קנו בב"ד חשוב כיון שנוהגין בו כל העולם מידי דהוי אסיטומתא דלקמן (דף עד.) דקנייא ועוד דבדין הוא להתחייב כל החוזר בו כיון שמביאים את חבירו וכן אם קבל עליו המלמד בשעה שהשכירוהו קנס אם יחזור בו ולא נמלא מלמד אחר מזומן אין זה אסמכתא דלא חשיב גזום כיון שמפסידו והוי כמו (לקמן דף קד.) אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דלאו אסמכתא היא וא"ת בפרק ארבעה נדרים דפריך מרב נחמן ארב הונא טפי ה"ל למיפרך דרב הונא אדרב הונא אית ליה הכא דאסמכתא לא קני אע"פ דתפיס המלוה והוי כמו אתפיס דהתם דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה וי"ל דהתפיסה דהכא דהוי במקרקעי לא חשיב כאתפיס דהתם דהוי במטלטלי [ג] ור"ת תירץ אקושיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מתן מעות קנה אדרב הונא בנדרים דהכא קני משום דתפיס מלוה גופיה ולעיל בפרק הזהב (דף מח:) דלא קני מוכר הערבון אע"ג דתפיס ליה היינו משום דלא קני לוקח כפליים דאיהו לא תפיס:

מי

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' גיטין עה. סד"ה לאפוקי], ב) [לקמן עג: קד: קט. קיז: ב"ב קסח. קנג: סנהדרין כד:], ג) [לעיל מח: וש"נ], ד) [דף סה:], ה) ל"ל בפ' ג' דנדרים, ו) רש"ל מ"ז,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומניומי וכו' גבי הוה גברא דאתפיס: (ב) **בא**"ד ומיהו לרב הונא. נ"ב כלומר אבל בלא ר"נ לא קשיא דרב הונא אדרב הונא דבסוגיא דנדרים משמע דתופס בפשיטות אליבא דרב הונא דאסמכתא לא קנייא וכאן ס"ל דקנייא בשעת מתן מעות דיש ליתן טעם דבשעת מתן מעות על דעת כן מלוהו כו' אבל לר"נ ליכא לתרוצי שהולרך מניומי להחזירו. אע"פ שהיה יודע מילתיה דר' אבהו משום דכאן קנה יותר כיון שעל דעת כן מלוהו עד שהחזירו מניומי שהרי ר"נ ס"ל דאף לאחר מתן מעות קונה הכל אע"פ דליכא למימר שע"ד כן מלוהו:

גליון הש"ם

גמ' כיון דלוקח בעי לאתנויי. עיין כתובות דף פג ע"א תוס' ד"ה כדרב כהנא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה פטומי כו'. נ"ב עי' הג"א ומש"ס: [ב] שם ד"ה ומניומי. אלמא בשאר כו'. נ"ב וממב"ם כתב דכל מעכשיו קנה: [ג] שם ור"ת תירץ כו'. נ"ב וכ"ד הרמב"ם וכתב דבערבון באמת קנה המוכר ועי' רש"י שם ד"ה ליו כו' שכתב כדברי תוס' דלא קנה וכ"ד ש"פ:

עין משפט נר מצוה

נה א ב ג מיי' פי"א מהל' מכירה הל"ג וכה"מ שם טוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ו וא"ע בטוש"ע ח"מ סי' רז סעי' ו וסעי' ז וע"ש:

נו ד מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה שמנו לאורן קלג טוש"ע י"ד סי' קסד סעי' ד וטוש"ע ח"מ סי' רז סעי' ט:

נז ה מיי' שם ופי"א מהל' מכירה הל' ג ועי' בכ"מ שמנו עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רז סעי' ט:

מוסף רש"י

אסמכתא. הבטחת נזומא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקייס לפנאו יתן כך וכך (לעיל מח:) היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לנלא ופעמים שמנלמין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקייס הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקייס (רשב"ם ב"ב קסח.). לא קניא. ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך (שם).

פטומי מילי בעלמא הוא אמר ליה רב אשי לאמימר טעמא מאי כיון דלוקח בעי לאתנויי והכא מוכר קא מתני אמרת פטומי מילי בעלמא הוא אלא מתניתא דקתני לכשיהיו לך מעות אחזיר לך מותר דמוכר הוא דבעי לאתנויי מוכר לא אתני ולוקח קא מתני ואמרינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ואמר רבא סיפא דאמר ליה מדעתיה טעמא דא"ל מדעתיה הא לא א"ל מדעתיה לא אמרינן פטומי מילי בעלמא הוא א"ל נעשה כמאן דא"ל מדעתיה אתמר: ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו אנגיד ואתנח אמרה ליה אמאי קא מתנחת אי קיימת דידך אנא אמר רב זביד פטומי מילי בעלמא הוא א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ואי לאו פטומי מילי מאי בדידה קיימא למישדי תנאה בגיטא בדידיה קיימא למשדי תנאה מהו דתימא הוא גופיה אדעתא דידה קא גמיר ויהיב גיטא קא משמע לן: הלוהו על שדהו: אמר רב הונא בשעת מתן מעות קנה הכל לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו ורב נחמן אמר אפילו לאחר מתן מעות קנה הכל עבד רב נחמן עובדא גבי ריש גלותא כשמעתיה קרעיה רב יהודה לשטריה אמר ליה ריש גלותא רב יהודה קרע לשטרך אמר ליה דרדקא קרעיה גברא רבה קרעיה חזא ביה טעמא וקרעיה איכא דאמרי אמר ליה דרדקא קרעיה דכולי עלמא לגבי דידי בדינא דרדקי נינהו הדר אמר רב נחמן אפילו בשעת מתן מעות לא קנה ולא כלום איתיביה רבא לרב נחמן אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו אמר ליה אני אומר אסמכתא קניא ומניומי אמר אסמכתא לא קניא ולמניומי קשיא מתני' איבעית אימא מתני' רבי יוסי היא דאמר אסמכתא קניא איבעית

ערבונו אע"פ שהתנה עמו כפליים התם לפי שנותן ערבון לקנות כנגדו עד שיביא שאר מעות ויקנה הכל אלא שמתנה שאם יחזור בו מוכר שיקנה כפליים וי"ל דהכא ה"פ לאחר מתן מעות לא קנה אלא אם התנה עמו קני לגובייגא קני כנגד מעותיו וא"ת כי התנה נמי לגובייגא לא ליקני דאסמכתא הוא כדפירש לקמן וי"ל דהכא רב הונא קאמר לה דאמר בשעת מתן מעות קנה הכל אע"ג דבשאר אסמכתא לא קני והטעם מפרש בסמוך וה"נ אלא בשעת מתן מעות קני לכל הפחות כנגד מעותיו:

קסח. ושם) מרבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי ומיהו יש ספרים דגרסי הלכה כר' יוסי ואי אפשר לגרוס כן דמוכח

(דרדקא דנדרים) (נדרים דף מ.) גבי ההוא (א) דאתפיש זכוותיה בב"ד ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלו זכוותי ולא אתא אמר

מניומי דמהני הכא מעכשיו בלא ב"ד חשוב ובפ"ג דנדרים (דף מ:) אמרי' והלכתא אסמכתא קנייא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב וסתם

בפרק השותפין בנדרים (דף מח:) [ב] אלמא בשאר אסמכתות אפי' מעכשיו לא קני אלא דוקא בב"ד חשוב ומיהו קנס שעושין בשעת שידוכין

מהני אפילו לא קנו בב"ד חשוב כיון שנוהגין בו כל העולם מידי דהוי אסיטומתא דלקמן (דף עד.) דקנייא ועוד דבדין הוא להתחייב כל

החוזר בו כיון שמביאים את חבירו וכן אם קבל עליו המלמד בשעה שהשכירוהו קנס אם יחזור בו ולא נמלא מלמד אחר מזומן אין זה

אסמכתא דלא חשיב גזום כיון שמפסידו והוי כמו (לקמן דף קד.) אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דלאו אסמכתא היא וא"ת בפרק ארבעה

נדרים דפריך מרב נחמן ארב הונא טפי ה"ל למיפרך דרב הונא אדרב הונא אית ליה הכא דאסמכתא לא קני אע"פ דתפיס המלוה

והוי כמו אתפיס דהתם דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה וי"ל דהתפיסה דהכא דהוי במקרקעי לא חשיב כאתפיס דהתם דהוי במטלטלי

[ג] ור"ת תירץ אקושיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מתן מעות קנה אדרב הונא בנדרים דהכא קני משום דתפיס מלוה

גופיה ולעיל בפרק הזהב (דף מח:) דלא קני מוכר הערבון אע"ג דתפיס ליה היינו משום דלא קני לוקח כפליים דאיהו לא תפיס:

אי קפיד בדמי קני. פי׳ בקונטרס אם מקפיד במכירת חפציו שלא לפחות משויו קנה קשה דא״כ הל״ל דלא ליתזלו מטלטלין ואמאי קאמר דלא ליתזל אלעיה ועוד דהא דמקפיד למכרן בפחות משויין דלמא משום דידע דאסמכתא לא קניא אע״ג דאית ליה לאהדורי אחזוי אי לא אסמכוה היינו משום דליקו בהימנותיה אבל למכור בפחות לא וכן מה שפירש אי קפיד באלעיה למוכרה אפי׳ בשוויה ודאי קני ואמאי דלמא קפיד משום דאסמכתא לא קניא וגרלה לפרש אי קפיד בדמי שהקפיד בשעת הלואה ליקח עליה שוויה בזה התנאי א״כ דעתו היה לשקעה ביד המלוה ופריך דלמא כי היכי דלא ליתזל אלעיה אינו רוצה לעשות שום תנאי שיש בו אזלול אלא אי קפיד באלעיה שאינו רוצה לעשות תנאי זה בשום קרקע אלא בזו א״כ אין בדעתו לפדותה:

ואי אמר קני לגובייניא מי קני הא אסמכתא היא. וא״ת והא משמע בסוף פירקין (דף עג:) דלא הוי אסמכתא אלא היכא דאין בידו אע״ג דלא גזיס כי ההוא דיהיב זוזי לחבריה למזבן ליה חמרא ופשע ולא זבן ליה אז היכא דגזיס אע״ג דבידו כי ההיא [1] דאם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי אבל אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא (שם) דלא גזיס ובידו לא חשיבא אסמכתא והכא מאי אסמכתא איכא אם נותן לו קרקע בחובו וי״ל דחשיב כמו גזיס לפי שאין אדם רגיל למכור קרקעותיו כלל וכסמוך גבי חמרא דאמר כל דאי לא קני אע״ג דחמרא למכירה קאי התם נמי כמו גזיס חשיב לפי שעדיין לא היה זמן מכר היין ונותנו עתה בזול:

התם זביני הכא הלואה. פירש בקונטרס הכא הלואה ומתחזי כרבית שמתחילה בהלואה בא לידו וכרבית קנוה דמי ואין אבק רבית בדבר הלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין וקשה דאם כן פליג רב נחמן אדרבינא דאמר ברים פירקין (דף סב.) משכנתא בלא נכייתא בדיינו אין מחזירין ועוד דאמר לקמן בשמעתין משכנתא באתרא דמסלקי אבל טפי לא מפקינן מייה ומשמע דליכא מאן דפליג ועוד דמשמע לפירוש הקונטרס דבמסקנא לרב נחמן מחילה בטעות הוא מחילה בר מהלואה משום דמיחזי כרבית ובכל דוכתין משמע דמחילה בטעות לא הוא מחילה לרב נחמן בחזקת הבתים (ב״ב דף מא. ושם ד״ה אמר) גבי רב ענן דשקיל בידקא באתריה א״ל מחילה בטעות הוא ועיל ברים המפקיד (דף לה.) גבי ההוא דאפקיד כיפי דאמר שומא בטעות הוא ותני נמי (זיר דף לא.) ב״ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש ובספ״ק דגיטין (דף יד.) אמרינן כל קנין בטעות חוזר [ה] ומפר״ת הכא הלואה דהלוה לא הקנה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא לא קניא ונמצא דהוי מחילה בטעות

איבעית אימא [א]דאמר ליה קני מעכשיו א״ל [ב]מר ינוקא ומר קשישא בני דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעאי משמיה דרב נחמן האי אסמכתא בזמניה קניא בלא זמניה לא קניא א״ל כל מידי בזמניה קני בלא זמניה לא קני דלמא הכי קאמריתו אשכחיה בגו זמניה וא״ל קני קני בתר זמניה ואמר ליה קני לא קני מאי טעמא מחמת כיסופא הוא דקאמר ליה ולא היא דאפילו בגו זמניה נמי לא קני והאי דקאמר ליה קני קא סבר כי מטי זמניה לא ליתי ליטרדן אמר רב פפא האי אסמכתא זימנין קניא וזימנין לא קניא אשכחיה דקא שתי שכרא קני דקא מהפך אזוזי לא קני א״ל רב אחא מדפתי לרבינא דלמא [ג]לפכוחי פחדיה קא שתי אי נמי איניש אחרינא אסמכיה אזוזי אלא אמר רבינא אי קפיד בדמי ודאי קני אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא דלמא סבר כי היכי דלא תיתזיל ארעיה אלא אמר רב פפא [א] [ד]אי קפיד בארעא ודאי קני ואמר רב פפא אף על גב דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי הויא למיגבא מינה א״ל רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא מי קאמר ליה קני לגובייניא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא ואי אמר קני למיגבא מיניה קני סוף סוף אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא אלא אפותיקי דקאמר רב פפא מאי היא [ה]דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה באחריות א״ל אי טרפו ליה מנאי מגבית לי מעידי עידית דאית לך [ב] אמר ליה מעידי עידית לא מגבינא לך דבעינן למיקם קמאי אלא מגבינא לך מעידית אחרים דאית לי לסוף טרפוה מיניה אתא בדקא שקיל לעידי עידית סבר רב פפא למימר מעידית א״ל והא קיימא א״ל רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה כי אמרי לך אנא [ו]מגבינא לך דהוה עידי עידית קיימא השתא קיימא ליה עידית במקום עידי עידית רב בר שבא הוה מסיק ביה רב כהנא זוזי א״ל אי לא פרענא לך ליום פלוני גבי מהאי חמרא סבר רב פפא למימר כי אמרינן אסמכתא לא קניא הני מילי בארעא דלאו לזבוני קיימא אבל חמרא כיון דלזבוני קאי כזוזי דמי א״ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא הכי אמרי׳ משמיה דרבה [ז]כל דאי לא קני אמר רב נחמן [ח]השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדר ארעא והדרי פירי למימרא דסבר רב נחמן [ט]מחילה בטעות לא הויא מחילה והאיתמר [י]המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו ורב נחמן אמר [יא]אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ואמר רב נחמן [יב]מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה התם זביני הכא הלואה אמר רבא הוה

ואיבעית אימא מהני׳ דא״ל מעכשיו קנה. אם לא אתן לך [1] [ו] עד שלא אביא לוה אסמכתא היא אלא קנין גמור היא שע״מ מכר גמור המזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואחולי אחזיל גביה וזה קיבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלא אביא יקבלם והפירות לרבי יהודה לוקח אוכלן ולרבנן משלשין אותן: **בזמניה קנייא.** קס״ד הגיע זמן ולא נתן לו מעותיו: **בלא זמניה.** קודם שהגיע: **אשכחיה.** לוה: **בגו זמניה.** וא״ל קני לא אפדנה עוד: **קני.** דגמר ואקני דאי לא למה ליה למימר ליה הלא אין יכול עכשיו לתובעו: **לא ליתי ליערדן.** ולדחייה בעלמא משום כיסופא: **אשכחיה.** ביום הזמן: **דשתי שיכרא.** בחנות. אין זה עצב לחזור אחר פדיון שדהו ודעתו לשקעה: **לפכוחי פחדיה.** להפיג דאגתו שדואג על המעות דכתיב (תהלים קד) ויין ישמח: **אי קפיד בדמי.** אם מקפיד במכירת חפציו שלא לפחות משוויין: **ודאי קנה.** אינו חס אם תשקע שדהו: **דלא תיתזיל ארעיה.** שאם ירצה אותו מחזיר אחר מעות ומוכר נכסיו בפחות מוזיל קרקעותיו ולעולם אינו הוא ולא גמר ומקני: **קפיד בארעא.** שלא ימכור שום קרקע אפילו בשוויו: **למיגבא** (ג) **ביה מיניה.** קונה בה כנגד מעותיו ואם בא לפרוע המעות לאחר זמן לא יקבלם: **סוף סוף אסמכתא היא.** דלא א״ל קני לגובייניא אלא אם אינו נותן לך מכאן ועד שלש שנים הדר הויא לה אסמכתא דכל דאי אסמכתא הוא: **אלא אפותיקי דרב פפא היכי דמי.** דגבי אסמכתא תיהוי אפותיקי: **דא״ל לא יהא לך פרעון אלא מזו.** אף בתוך שלש שנים ואם אין אני נותן לך מגופה כנגד מעותיך עד שלש שנים תהא כולה שלך בהא אמר רב פפא דאע״ג דלא קניא למיהוי כולה דידיה לאחר ג׳ אפותיקי הוי למגבי מייה דבלאו אסמכתא נמי שייה אפותיקי: **מגבית לי.** כנגד מעותי מעידי עידית דאית לך: **בידקא.** שטף. נהר שטפה לעידי עידית וכשבא זה לגבות מן העידית כפי תנאו אמר לו לא תיגבי אלא מבינונית אחרת שיש לי: **כי אמינא לך אנא.** לגבות מעידית: **גבי מהאי חמרא.** ופסק דמיס ולבסוף אייקר: **והדרא פירי.** [ג] לאחר שלש אם אכלן לוקח: **מחילה בטעות.** כי האי דהמוכר סבר שהיא קנויה ללוקח ומן הדין אוכל פירות ומוחל על אכילתו: **מוכר פירות דקל.** קודם שחנטו פירותיו: **עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו.** אם בא לחזור בו קודם שחנטו פירותיו מוחר [ד] דאפילו למ״ד (יבמות דף לג.) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי שבא לעולם: **משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו.** דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר שיהיה המכר חל לכשיבא לעולם: **אף משבאו בו׳.** דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **לא מפקינן מייה.** שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו. ואע״פ שבטעות שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא: **הכא הלואה היא.** ומיחזי כרבית שמתחילה בהלואה בא לו וכרבית קנוה דמי ואין אבק רבית בדבר הלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין (לעיל ס:):

הוה

עין משפט נר מצוה

נח א מיי׳ פי״ח מהל׳ מכירה הל׳ ז וסי״ו מהל׳ מלוה ולוה הלכה ד וע׳ בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש״ע י״ד סי׳ קסד סעי׳ ד וטוש״ע ח״מ סי׳ רז סעי׳ ט וסעי׳ יד:

נט ב ג טוש״ע ח״מ סס סעי׳ ט בהג״ה:

ס ד מיי׳ פי״ח מהל׳ מכירה הל׳ ו סמג עשין עב טוש״ע ח״מ סי׳ רז סעי׳ יג:

סא ה מיי׳ פ״ו מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ד ועיין בהשגות ובמ״מ סמג לאוין קלג טוש״ע י״ד סי׳ קסד סעי׳ ד וטוש״ע ח״מ סי׳ רז סעי׳ [י] יג:

סב ו טוש״ע ח״מ סי׳ רמא סעי׳ ג בהג״ה:

סג ז ח מיי׳ פכ״ב מהל׳ מכירה הל׳ ב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רט סעי׳ ד:

מוסף רש״י

מר ינוקא ומר קשישא. שני בניס היו לרב חסדא ושם שניהס שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר ינוקא (כתובות פט:). המוכר פירות דקל לחבירו. בימות הגשמים, אמר רב הונא עד שלא באו לעולם. אם בא לחזור בו קודם ניסן, שאז התלגות מוציאין, יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו. דכי אתו מייל זבינ׳ (יבמות צג.).

מסורת הש״ס

א) [עי׳ פרש״י כתובות פט: ד״ה מר ומר ומו׳ ב״ב ז: ד״ה מר ינוקא], ב) [תענית יג: ע״ש], ג) [ב״ק לו.], ד) מעידית מגבינא ר״מ, ה) יבמות לג., ו) גי׳ רש״ל לך לג׳ שנים, ז) [לקמן קד:].

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ואיבעית וכו׳ אם לא אתן לך מכאן ועד שלש שנים: (ב) ד״ה למיגבא מיניה כל״ל ותיבת ביה נמחק:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ אי קפיד בארעא כו׳. נ״ב רי״ף ורמב״ם בשמיטתה דס״ל דדבה דאמר לקמן כל דאי לא קני קני פליג אהא (ועמ״ש רבינו בח״מ סי׳ רי״ז ס״ק כ״ב): [ב] שם ת״ל מעידי עידית כו׳. נ״ב הטור ס״ס ק״ב כתב אם התנה לשלש מעידית וה״ל עידי עידית ובפסדה כו׳ ולמד מעובדא דכאן ול״ע (כמ״ש בטו״ז ס״ס ק״ב דלא בהם״ך שם): [ג] רש״י ד״ה והדרא פירי לאחר כו׳. נ״ב ובכ״ה הרא״ש ופ״פ דבתוך שלש אינו אסור אלא משום רבית ואתה רבית הוא כמש״ל ס״ב ת׳ ועתוס׳ ס״ז ת׳ ד״ה פירי כו׳ והרמב״ם כתב אף בתוך שלש וכשיעת הרי״ף כמש״ש בתוס׳ ד״ה הני״ל ע״ש: [ד] שם ד״ה עד שלא דאפי׳ למ״ד כו׳. נ״ב וכן לענין דאקני לבי״ע: [ה] תוס׳ ד״ה התם. ומפר״ת כו׳. נ״ב ע׳ הג״ל שהקשו ע״ז הפירוש אבל הרא״ש מפרש כפרש״י ופירש דכאן שניהם מיירי דידע ומתיל דאז הוי מתילה אבל משום רבית אסור ע״ש:

הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן ובעי לאותביה אונאה ואודיק חזיתן איילונית והרי אונאה דמחילה בטעות היא ולא הויא מחילה ואודיק חזיתן איילונית הרי איילונית דמחילה בטעות היא והויא מחילה דתנן [ב]א**הממאנת** [ג]**והשנייה והאיילונית אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ולא היא לא אונאה הויא תיובתיה ולא איילונית מסייע ליה לא אונאה תיובתיה דלא ידע דאיתיה אונאה דמחיל גביה ולא איילונית מסייע ליה דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאישות ההיא [ד]איתתא דאמרה ליה לההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריביי אזל זבן לה א"ל אי הוו לי זוזי מהדרת לה ניהלי א"ל את ונוולא אחי אמר רבה בר רב הונא [ה]כל את ונוולא אחי [ו]אמר [א] סמכא דעתיה ולא גמר ומקני ארעא הדרה פירי מאי [ז]רבית קצוצה הוו ויוצאין בדיינין או דילמא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין אמר רבה בר רב הונא מסתברא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין וכן אמר [ח] רבא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין אמר ליה אביי לרבה משכנתא מאי התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה הכא נמי לא קץ ליה או דילמא התם זביני הכא הלואה א"ל התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה הכא נמי לא קץ ליה אמר רב פפי [ט]עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא אמר [י]מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא הא משכנתא באתרא דמסלקי אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה [יא]אכל טפי לא מפקינן מיניה ולא מחשבינן משטרא לשטרא ובדיתמי אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה [יב] אכל טפי מפקינן מיניה ומחשבינן משטרא לשטרא אמר רב אשי השתא דאמרת אכל טפי לא מפקינן מיניה [יג]אכל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי מאי טעמא סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא הוי אבק רבית [יד]ואבק רבית אינה יוצאה בדיינין [טו] עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים בגדולים

אונאה. כי אמר ומודינא דאי שמיט ואכיל כו': **ובעי לאותביה אונאה.** דתנן (לעיל דף נח.) המחזיר לו אונאה ואע"ג דמדעת נתן לו הוא ליל וטעה אלמא מחילה בטעות לאו מחילה היא: **ואודיק.** השגיח בי ולאה שהיה בדעתי להשיב על דבריו: **חזיתן איילונים.** קדמני הרלאותי טעמא לדבריו מאיילונית כדלקמן: **הממאנת.** קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה אמרו חכמים יכולה למאן דמן התורה אין מעשה קטנה כלום ואמה אינה זוכה בה לקדשה ורבנן הוא דתקון נשואין ליתומה שלא יתגנו בה מנהג הפקר וישמרנה בעלה והם אמרו דסגי לה במיאון: **אין לה כתובה.** ואף מה שהכניסה לו בנדוניתה ושמאתן בכתובתה וכל שכן מאתים שתיקנו לאשה משום דבעל כרחיה נפקא: **שנייה.** שניות לעריות שגזרו חכמים בפ' שני דיבמות (דף כ.) אין לה כתובה דקנסא הוא דקנסינן לה מפני שמרגילתו עליה כדאמרינן ביבמות (דף פה:): **והאיילונית.** דוכרניתא דלא ילדה לשון איל. אין לה כתובה שמקחו טעות דלאו אדעתא דהכי נסבה ואע"ג דכי מחלה היא נדוניא דילה למוסרה בידו טעות הוא מחילה בטעות הוא מחילה: **ולא פירות.** נכסים שנפלו לה בירושה אחר שנשאת תיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות ולה תיקנו תחתיהן שאם נשבית חייב לפדותה משלו. ואלו אף על פי שאין להם תקנת פירות שאם נשבית לא יפדנה דלא קרינא בה ואותביך לאיתו אפילו הכי לכשתצא לא יחזיר לה פירות שאכל: **ולא בלאות.** הכניסה לו בגדים בנדוניתה אפי' יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן. אלמא מחילת אכילת פירות אע"פ שבטעות מחלה לו מחילה היא: **דלא ידע.** שנתאנה בליחול הלכך אין כאן מחילה ואפילו בטעות: **דניחא לה דניפוק עלה קלא שמא דאישות.** ואפי' יודעת שאין נשואיה נשואין לגמרי להאכילו: **א"ל.** מוכר לשליח: **אי הוה לי זוזי מהדרת לי.** רוצה אני שתקבל מעותי: **את ונוולא אחי.** אתה והיא קרובים אתם ותתרלו ביניכם. ונוולא לשון ארמי בין בזכר בין בנקבה כשרוצה לומר אתה והוא או אתה והיא כך ראיתי בתשובת הגאונים. ואני אומר שזה שמה: **משכנתא מאי.** משכן לו שדה ולא קץ עמו לאכול פירות לשם רבית אלא סתם והוא ירד ועשה ואכל: **הכא נמי לא קץ ליה.** ופליג אדרב נחמן דאמר לעיל הדרא ארעא והדרי פירי: **ותשיב.** כמה אכל פירות ואפקינהו מייה: **בתתרא דמסלקי.** במקום שנהגו להלוות סתם ומלוה אוכל פירות ולא פסק עמו בנכייתא כדלקמן ונהגו לסלק את המלוה ממנה בכל עת שתשיג יד הלוה למעות: **אכל כשיעור זוזי.** כפי מה שנמכרין הפירות בשוק ובא הלוה לפניו ותבע ואמר אני רוצה שיאכל פירותי ברבית ישומו פירות שאכל ויטלם בחובו אילו הוו לי זוזי (ג) לא מסלקינן ליה השתא נמי פירי אכל זוזי דידי נינהו: **מסלקינן ליה.** ואע"ג דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין הני מילי לבתר דשקליה אבל זה זרז הוא ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן: **אכל טפי לא מפקינן מיניה.** דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין: **ולא מחשבינן משטרא לשטרא.** אם חייב לו מעות בשטר אחר אין העודף בזה שאכל פרעון לחוב השטר האחר דהאי אפקינן מייה הוא מה שאכל כבר: **וביתומים.** אם שדה זו של יתומים היא: **אכל טפי מפקינן מיניה.** שב"ד שבעיר אביהן של יתומים והרי הם שליטים לעשות משפט והם לא מחלו על העודף שאכל והוה ליה כמאן דסלקוה משעתא דאכל שיעור זוזי: **לא מסלקינן ליה בלא זוזי.** [ד] עד שיתן לו כל שיעור מעות הלואתו (ג) וכיון דכי אכלינהו להך לאו בתורת פרעון אכלינהו הוה ליה אבק רבית משעת אכילה ואינה יוצאה בדיינין וכי סלקוהו משדה זו בלא זוזי אפוקי מייה אבק רבית שאכל הוא. והאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי דאילו אתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול המשכונא שנים הקצובות למנהגן ואילו הוו ליה זוזי לא מצי מסלק ליה הכל מודים דכל אותן השנים כמכר הוא אצלו ואי נמי אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה:

בטעות ולא הוי מחילה ולכך הדרי פירי אבל אם היה נותנו בתורת רבית לא הוי הדרי דאבק רבית הוא אבל התם גבי פירות דקל זביני ולא מחילה בטעות היא דהכי דיכול לחזור מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותיה ולכך אית לן למימר דאפילו היה יודע שיכול לחזור לא היה מוחל ורבא דהוה בעי לאותביה מאונאה היה סבור דטעמא דרב נחמן דלא מפקינן בלי שמיט ואכיל משום דמחילה בטעות הוא מחילה ולפי סברת רבא היה משיבו ומביא ראיה מאיילונית:

הממאנת והשנייה והאיילונית אין להן כתובה פירות ומזונות ובלאות. בפי"ב דכתובות (דף קז:) תניא כילד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי הבעל חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה ואיילונית נמי יש לפרש בענין זה דלמזונות שאחר מיאון ואחר שנמלאת איילונית לא אצטריך דפשיטא דלית לה מזוני ושנייה אין לפרש ביתבא תותיה דהא מילתא דפשיטא דהא אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות היכא דיתבא תותיה כדאמר בש מותרות (יבמות דף פה. ושם) בעמוד והולא קאי מזוני אית לה וכשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה לא אצטריך דהא אלמנה לכ"ג כה"ג נמי אין לה כדמסיק בש מותרות אלא לאחר מיתה איירי דס"ד דיש לה כמו לאלמנה כדאמרי' התם:

ובלאות. פי' בקונטר' שהכניסה לו בגדים בנדוניתה אפילו יש מהן קיימין לא יחזיר ואי אפשר לומר כן דבכל מקום שמיירי בבלאות קיימין מזכיר בהדיא קיימין כדאמר סוף פרק אע"פ (כתובות דף סג.) מרדה הפסידה בלאותיה קיימין ובסוף אלמנה [ניזונית] (שם דף קא:) נמי אמרינן זנתה לא הפסידה בלאותיה קיימין ובהדיא אמרינן בפ' אלמנה (שם.) בגמרא דהך משנה לא שנו אלא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל אית לה ופריך אהייא איילונית אממאנת ואאיילונית אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה אלא אשנייה אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו איפכא מצבי ליה ומסיק לעולם אשנייה ובליתנהו וקנסוה רבנן לדידה בדידה ולדידיה בדידה אלא הכי בלאות דקתני הכא היינו בלאות שאין קיימין ופירות דקתני לאו בפירות שאכל קאמר דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה אלא אצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט והם עדיין בעין אי נמי תקנת פירות קאמר דאין לה כגון שנשבית ולותה ופדתה עצמה ואחר כך מיאנה דומיא דמזונות[ט]:

פירי מאי ברבית קצוצה דמי ויוצאין. [ה] אע"ג דמשמע הכא דאי הדרו פירי לא הדרו אלא מטעם דהוי רבית קצוצה מכל מקום רבינא דאפיק פירי ע"כ לאו מהאי טעמא דהא אית ליה בריש פירקין (לעיל דף סב.) דמשכנתא בלא נכייתא בדיינין הני מילי לבתר ממלוה לגוה אלא ל"ל דטעמא דרבינא משום דהויא מחילה בטעות ולא הוי מחילה ודוקא בזביני כעין עובדא דרבה בר רב הונא אפיק רבינא פירי ולא בהלואה ור"ת מפרש הכא ברבית קצוצה דמי לא מטעם רבית קצוצה יוצאים אלא כלומר משום דמחילה בטעות לא הויא מחילה ויוצאים כמו רבית קצוצה דיוצאה אי דילמא הויא מחילה ואין יוצאים כאבק רבית דאין נראה דמה לו לתלות מחילה בטעות ברבית קצוצה אבל טעמא דרבינא הויא ודאי משום מחילה כדפרישית:

במיגלס

מ) יבמות קיג. כתובות ק:, ג) [כ"מ מ"ז וכן בכ"ר ורש"ש ליתא], ג) [גר' רש"ש רבא], ד) [לעיל סא:], ה) [וע"ע תוס' יבמות פה. ד"ה בלאות],

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכן אמר רבה כי: (ב) רש"י ד"ה אבל כשיעור וכו' הוה לי זוזי (לא) תז"מ ומה שא"ב מסר: (ג) ד"ה לא מסלקינן וכו' דכיון דכי אכלינהו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' סמכה דעתיה כו'. נ"ב ואינו מכוב אלא על תנאי זה. טוש"ע י"ד סי' קע"ד וש"מ סי' קפ"ב וקמ"ל אלא תאמר דלא סמכה דעתיה ונתרצה המוכר בלא תנאי קמ"ל דהוא תנאי גמור אבל הרמב"ם גורס לא סמכה כו' ולא קנה כלום וכתב ל"מ שמפרש מ"ש אי הוו לי זוזי כו' לא בתורת שאלה אלא בתנאי גמור וכיון שלא שתק השלים אלא אמר אם ומקני ע"ש וכ"כ בש"ע מ"מ סי' ר"ז: [ב] שם ובדיתמי כו' אבל טפי. נ"ב לא. גירסת הרמב"ם וכ"ה גירסת הרי"ף. מ"מ וז"ש ומחשבינן משטרא לשטרא (דלגירסת רש"י כ"ש הוא): [ג] שם עבד ר"ל עובדא ביתומים קטנים בגדולים. נ"ב הרי"ף ורמב"ם ל"ג לה אבל הרא"ש וש"פ כתבו: [ד] רש"י ד"ה לא מסלקינן. עד כו'. נ"ב ורמב"ם פי' שאינו מנכה לו הכל אלא כמו שילוו הדיינים אבל ש"פ פירשו כפירש"י: [ה] תוס' ד"ה פירי. אע"ג כו'. נ"ב וכ"כ הרא"ש אבל הרי"ף ורמב"ם כתבו משום דהוי רבית קצוצה וע' ברא"ש בתשובה:

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ה סמג עשין מא טוש"ע אה"ע סי' קיז סעי' ה [וסי' קנה סעי' י]:

סה ב מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע אה"ע סי' קנו סעי' ד:

סו ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

סז ד ה מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד עיין מ"מ ופי"ל מהל' מכירה הל' יב סמג עשין פב ולאוין קלג טוש"ע מ"מ סי' קפב סעי' יב וסי' ח סעי' ח וטוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ג:

סח ו ז מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ח ועיין שם הל' ז והשגות ובמ"מ סמג לאוין שם טוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ג ועי"ש:

סט ח ט מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג שם טור י"ד סי' קעב כל הסוגיא וע"ש שיש בה פירושי' שונים:

מוסף רש"י

הממאנת והשנייה והאיילונית אין להן לא כתובה. ממאנת משום דמעצמה יוצאה, שיה קנסא דרבנן הוא כדאמרינן ביבמות בפ' יש מותרות (פה:) מפני שהיא מרגילתו לעזאלה, שאינה מפסדת כלום בנשואין, שאינה נפסלת בהן וולדה כשר, איילונית משום דמקא טעות הוא (כתובות ק:). ולא פירות. דין פירות והוא פיקונה שתיקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל אין לה ואם נשבית אינו חייב לפדותה, דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה, וכן מזונות נמי תנאי כתובה הוא, ובפרק בתרא (שם קז:) אמרינן כילד אמרו ממאנת אין לה מזונות, אי אתה יכול לומר ביושבת תחתיו שהרי בעלה חייב במזונותיה, אלא שאם הלך למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם (שם ק: ע"ש). ולא בלאות. שחקי בגדים שהכניסה לו בשומת ולבשן הוא, אינו מחזירן לה ביאיאתה (שם).

במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כספ. תימה מה
בין זה לנכייתא דע"כ יכול לסלקו דאם לא היה יכול
לסלקו אם כן בלא נכייתא נמי שרי כדמשמע לעיל דקתמר באתרא
דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא משמע אבל באתרא דלא מסלקי
אכלי אפילו בלא נכייתא וזה דוחק
לומר דבנכייתא אין דרך לנכות אלא
דבר מועט אבל במשכנתא דסורא
רגילים היו לשום כדי שויו דמשמע
דמשום דכתבי הכי שרי וי"ל דמאחר
שמפרש כן לא מיחזי כהלואה אלא
כלוקח ממנו פירות של השנים הללו
באותן דמים אבל כשאינו כותב לו
כך אלא מנכה כל שנה ושנה בפני
עצמה נראה כאילו מוזיל גביה פירות
אותה שנה בשכר מותר המלוה כדתנן
(לעיל ד' סד:) לא ישכור הימנו בפחות
ואפילו אם נאמר שלא יוכל לייקר לו
פירות של שנה אחרת דמסתמא אין
באין לעשות תגאי חדש בכל שנה מ"מ
הואיל ולא קצבו סכום כל השנים
לפרש בשטר במישלם שניא אילין
תיפוק מיחזי כהלואה:

האי משכנתא באתרא דמסלקי אין
ב"ח גובה הימנה. דהוי
כמטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל
חוב ולא דמי ליתומים שגבו קרקע
בחובת אביהן דב"ח חוזר וגובה אותה
מהן אע"ג דשומת הדרא לעולם דלא
הדרא אלא משום ועשית הישר והטוב
ומריעא הוא דקא זבין לה כדאמרינן
בפ"ק (לעיל ד' טז:) ולהכי נמי אוכלין
הפירות בלא נכייתא:

ושביעית משמטתה. לא דמי
למלוה על המשכון
דאינה משמטתה דשאני מטלטלין
דתפיס להו וקנה להו שלא בשעת
הלואתו כר' יצחק (לקמן ד' פב.) ולהכי
גם בשעת הלואה חשוב של אחיך
בידך אבל קרקע לא:

והלכתא צריך למקנא מיניה.
אין לפרש משום
דמלוה קאמר מסתלקנא והוי פטומי
מילי דלוה אינבי לאתגויי דא"כ אמאי
צריך למיקנא ליומא דלוה יתנה [ג] ונראה
דאיירי לאחר שלוה הימנו סתם דאפי'
אם יתנה הלוה צריך קנין שלא יחזור
בו דאי בתחילת הלואה אע"ג דהוי
אתרא דלא מסלקי כיון שזה עמד
ולווה לא יכול לקנות אלא מה שהוא
מקנה לו: **רבינא** אכל בנכייתא.
תימה לעיל אמרינן לגורבא מרבנן
אפי' בנכייתא לא ניכול ועוד לעיל
איפליגו בקיצותא רב אחא ורבינא
ואפי' מאן דשרי מודה בנכייתא
דאסור לכל הפחות לגורבא מרבנן
ואומר ר"ת דרבינא לא היה רוצה ליטול הש ולעשות עצמו לגורבא
מרבנן ועוד נמצא מוגה בספרו של רבינו תם דפרש במקום רבינא
בפלוגתא דקיצותא וי"מ דהך נכייתא דרבינא היינו קיצותא דאיכא
דאמרי לעיל חמש שנים אכליה בנכייתא מכאן ואילך שיימינן לכולהו
פירות דהא פליגי רב אחא ורבינא וקיימא לן דרבינא לקולא
ונראה שגם ר"ח סובר כן שפסק דקיי"ל כרב אשי דלא אכיל
בנכייתא ולא שרי לגורבא מרבנן אלא כמשכנתא דסורא אם כן ר"ל
דנכייתא דהכא הוה קיצותא מדלא שרי אלא כמשכנתא דסורא:
ונותן
ואפי' הוא ברשות של מוכר: **אע"ג דלא אגבהינהו.** לפי שקנו לו מחצלותיו שהן כליו: **ואמר לא מסתלקנא.** [ב] בשעת מתן מעות התנה
על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך שנים כו' ועל מנת כן נתן מעותיו וקרקע נקנה בכסף בין דרך מקח בין דרך שכירות בין
בכל הדרכים כפי התנאי: **צריך למיקנא מיניה.** דאי לא קני מיניה דיבורא בעלמא הוא ויכול לומר לא אשנה מן המנהג: **א"ל איזיל
ואייתי זוזי.** ואשלם לך ומעתה אל תאכל פירות עוד: **לא אכיל.** הואיל והמעות מוכנים לו ולא נתנו לו רשות להיות שומט ואוכל.
ובאתרא דמסלקי קאי: **שדה אחוזה.** שאמרה תורה (ויקרא כז) לפדותה מן ההקדש לפי השנים שעד היובל אלא ופודיון לשנה כפי חשבון
חמשים שקל לבית זרע חומר שעורים לארבעים ותשע שנות היובל: **ואע"ג דאכיל פירי.** הקדש טובת שטוין פירות של כל השנה הרבה:
פריק

כגדולים אמר רבא בריה דרב יוסף משמיה
דרבא [א]האי משכנתא באתרא דמסלקי לא
ניכול אלא בנכייתא וצורבא מדרבנן אפילו
בנכייתא לא ניכול אלא במאי ניכול בקיצותא
הניחא למאן דאמר קיצותא שריא אלא למאן
דאמר קיצותא אסירא מאי איכא למימר
דאתמר קיצותא פליגא בה רב אחא ורבינא חד
אמר קיצותא שריא וחד אמר קיצותא אסירא
היכי דמי קיצותא דאמר ליה עד חמש שנין
אכילנא לה בלא נכייתא מכאן ואילך שיימנא
לך כולהו פירי איכא דאמרי כל בלא
נכייתא אסור אבל היכי דמי קיצותא דאמר ליה
עד חמש שנין אכילנא בנכייתא מכאן ואילך
שיימנא לך כולהו פירי מאן דאסר בקמייתא
שרי בבתרייתא מאן דאסר בבתרייתא היכי
שרי למיכל שרי [ב]כי [ג]משכנתא דסורא
דכתבי בה הכי במשלם שניא אילין תיפוק
ארעא דא בלא כסף רב פפא ורב הונא בריה
דרב יהושע אמרי תרוייהו [ד]האי משכנתא
באתרא דמסלקי אין בעל חוב גובה הימנה
ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית
משמטתה [ה]ובאתרא דלא מסלקי בעל חוב
גובה הימנו ובכור נוטל בו פי שנים ואין
שביעית משמטתה ואמר מר זוטרא משמיה
דרב פפא [ה]האי משכנתא באתרא דמסלקי
מסלקי ליה ואפילו מתמרי דאבודיא [ו]ואי
אגבהנהו בסיסני קננהו ולמאן דאמר [ז]כליו
של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח אפילו
דלא אגבהנהו בסיסני קננהו: [ח]פשיטא
באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקנא הא
קאמר דלא מסתלקנא אלא באתרא דלא
מסלקי ואמר מסתלקנא מאי צריך למקנא
מיניה או לא רב פפא אמר לא צריך למקנא
מיניה רב ששת בריה דרב אידי אמר צריך
למקנא מיניה והלכתא [ט]צריך למקנא מיניה
[א] אמר איזיל [י]ואייתי זוזי לא אכיל איזיל ואטרח
ואייתי זוזי רבינא אמר אכיל ומר זוטרא
בריה דרב מרי אמר לא אכיל [יא]והלכתא לא
אכיל רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי
בנכייתא רבינא אכיל בנכייתא אמר מר
זוטרא מאי טעמא דמאן דאכיל בנכייתא
מידי דהוה אשדה אחוזה שדה אחוזה לאו
אע"ג דקא אכיל פירי טובא אמר רחמנא
קא

שאין שביעית משמטתו דהתם במשכון של מטלטלין קיימינן וטעמא
משום דבעל חוב קונה משכון שבידו דילפינן (לקמן דף פב.)
מולך תהיה לדקה [ב] והוה ליה כגבוי: **בעל חוב גובה ממנו.** דמכר
הוא אצלו והיינו טעמא דכולהו: **אפי' מתמרי דאבודיא.** כשגודרין
תמרים שוטחין מחצלות תחת הדקלים ונופלים התמרים עליהם
ואם בא ושילם לו מעותיו מסלקו אף מן התמרים התלושין שעל
המחצלות: **ואי אגבהינהו בסיסני.** שנתנן בתוך סלים כשנטלן
מן המחצלות: **קנה.** אותם בהגבהה קודם שקיבל מעותיו והרי הן
שלו: **ולמ"ד.** בגבא בתרא (ד' פה:): **כליו של לוקח קונה לו.**

מסורת הש"ס

ע) א מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ז ופ"ז הל' ח סמג לאוין קכג טוש"ע י"ד סי' קעב סעי' ח בהג"ה:
עא ב מיי' שם פ"ו הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעי' ח:
עב ג ד מיי' פ"ז שם הל' ד סמג שם טור י"ד סי' קעב וטוש"ע מ"מ סי' סז סעי' ג וסי' רעח סעי' ז:
עג ה ו מיי' שם סמג שם טור י"ד שם:
עד ז ח מיי' שם הלכה ג סמג שם טור י"ד שם:
עה ט י טור י"ד שם:

מוסף רש"י

כי משכנתא דסורא דכתבי בה הכי כו'. ומקנתא דרבנן הוא הך משכנתא, משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום ריבית, אבל בנכייתא מותר, כעין משכנתא דסורא, שמלוה עשרה מנה על שדהו ולסוף עשר שנים אחר הקרקע לבעלים בתנם ונמצא קונה פירות של כל שנה ושנה ואין כאן לד ריבית, ואע"פ שעוין הפירות כפלים, שהרי הוא קרוב לשכר וקרוב להפסד, שמקבל פירות של כל שנה בפנה ואפילו בשנת שדפון אלא יהו שוין פירות השנה לינר (רשב"ם ב"ב לה:).
בסיסני. כלי שמנו סיסמי (פסחים מב:) כלי שעותנים בו תמרים (שבת קי.). כליו של לוקח ברשות מוכר. כגון פסק ונתן לתוך מדה של לוקח, או מדד במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח, והכיס של מוכר הוא, קנה לוקח. כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח (רשב"ם ב"ב פה:).

מסורת הש"ס

ו) נקמן קי. ב"מ לה: [לח.], ז) [קדושין כה: ב"מ פה: ע"ז עח:], ח) [דבריס כד],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למאן דאסר וכו' אסר היכי שרי:

גליון הש"ם

גמ' כי משכנתא דסורא. עיין פסחים דף קיב ע"ב מלוה וגוף גדול: תוס' ד"ה רבינא וכו' ואור"ת דרבינא לא היה רוצה. עיין בגלי' רבה מ"ח ס"ם תקנד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמר איזיל כו'. נ"ב הרמב"ם השמיטו וכן הרי"ף: [ב] רש"י ד"ה ואמר לא מסתלקנא בשעת כו'. נ"ב ורמב"ן ורשב"א מפרשים אפילו אחר מתן מעות. נ"י ומ"מ. וכתבו שרמב"ם מפרש כפירש"י: [ג] תוס' ד"ה והלכתא. ונראה כו'. נ"ב ובשעת מתן מעות במ"ש רש"י. רא"ש וטור אבל הרמב"ם אינו מחלק בכל זה ומשמע דאפי' בשעת הלואה ועי' נ"י:

פריק להו בארבעה זוזי. דהיינו סלע: **הכא נמי לא שנא.** דהא חזינן דהיכא דיורד לספק ונותן מעות סלע לשנה ספק יהיו בה פירות ספק לא יהיו בה פירות הוו זביני מעיקרא ומיפרק בהכי: **הכא לאו הלואה.** בפדיון תליא מילתא ורחמנא אוקמיה אהאי פדיון ואמר בהכי נפרוק: **דלא מלי מסלק ליה.** כל שנתו ואפילו באמצע דמסלקי: **דשכונה גביה.** אין שכן קרוב ממנו ואם בא הלוה למוכרה אין בבעל מלריה שכן טוב לקנותה כזה: **טרשא דרב פפא.** דאמר לעיל (דף סה.) שכראי לא פסיד כו' לית הלכתא כווותיה כדאמרן מאי חזית דאזלת בתר דידך זיל בתר דידהו: **מחוזנאי.** בני מחוזא: **דזקפי רווחא אקרנא.** שקונים פרגמטיא (ב) בעלי בתים ונותנין לתגרים למחצית שכר ושמין כך וכך שכר יהיה בהן וזוקפין מחצית שכר עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני: **וכי אתו לקמיה.** ואמרי ליה לא הוה רווחא מהימן להו: **פינא היכא דאיכא לדידיה.** אם יהא אצל קייס לזמן הפרעון שהוא חסיד ומאמינם ומה אם ימות היורשין יגבו הכל: **תכירי.** המקבל שדה מחבירו בעשרה כורין לשנה בין תעשה הרבה בין תעשה מעט: **תכירי גרשאי.** שהיו בעלי בתים מלוים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרים וחוכרים אותם להם בכך וכך כורין לשנה: **אימת קנייה.** מלוה להך שדה דלקנייה נהליה לבעלים בתורת חכירות נמצא נוטל רבית קצוצה שהרי אין טורח בה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום: **שהינא למה עידנין.** ביד המלוה ועשה הוא ואכל בנכייתא והדר חכרה מיניה: **שפיר דמי.** כדי שלא תנעול דלת דכיון דשהייה גביה ואכל תלת שנין מה לי עבד בה איהו ומה לי חכריה: **ולאו מילתא היא.** דאפילו שהייה נמי אסור דרבית גמורה היא שאין כאן ספק בעושה ואוכל שפעמים שמוציא ואינו נוטל: **מתני' אין מושיבין חנוני למחצית שכר.** לא יאמר בעל הבית הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאים בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר סאה הילך פירות ושב ומכור תמיד והריוח נחלוק. וטעמא דמילתא משום דאמרינן לקמן (דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון סתם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא הלכך ההיא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה הוא אצלו שהרי שומא היא אצלו במעות כשער השוק ודינו ליטול חצי שכר נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפיכך אסור: **אלא אם כן נותן לו שכר עמלו.** בחצי: **אין מושיבין תרגגולין למחצה.** לשום ביצים בדמים לבעל התרגגולת להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוין יותר על דמי הביצים דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוה ליה פלגא מלוה שהרי (ג) נישומין עליו בדמים מעכשיו דמיהן עליו במלוה ונמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיו: **ומזונו.** מזון שהוא מוציא באפרוחים: **ואין שמין עגלים וסייחים למחצה.** עכשיו הן שוין כך וכך קבלם עליך לגדלם שנתייס למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו: **אבל מקבלים עגלים וסייחים.** קטנים בלא שומא שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: **לכשיגדלו משולשים.** לכשיעמדו על שלש גדילתן שלש שור ושלש סוס אז יחלקו: **וחמור.** מגדלה עד שתהא טוענת משאוי. כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה: **גמ' ה"ג תנא כפועל בטל.** ובמתניתין לא גרסינן בטל: **כפועל בטל.** משמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל: **מאי כפועל בטל.** הלא אין יושב ובטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד הפירות: אמר

ונותן לו שברו **כפועל בטל.** אי גרס תנא כפועל בטל א"כ לא גרסי' במתני' בטל פירש בקונטרס כפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מינה היינו שאם היה עושה תחלה מלאכה כבידה ומרויח הרבה וזאת היא קלה אומדים כמה יניח משכרו לעשות מלאכה זו שזהו יותר ממה שנותנין לעשות כי אין אדם מניח מריוח גדול אלא מעט אע"פ שבא לו בטורח יותר ולפירושו אתיא מתניתין כר' שמעון דאמר נותן לו שכרו משלם ולא כר' מאיר וקשה לפירושו דקאמר בגמ' אבל סיפא דנפיש טרחא אימא לא סגי ליה כפועל בטל והשתא והלא לפי מה שהיא כבידה נוטל יותר אמאי ס"ד דלא תפגי כפועל בטל ועוד דקתני בתוספתא (פ"ד) המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר"מ [א] משמע דמתני' אתיא כר' מאיר ולכך גרסה לפרש כפועל בטל [ב] היינו כיושב ובטל לגמרי והשתא א"ש לריכותא דגמרא ומתניתין אתיא כר' מאיר והא דקאמר בגמ' רבי מאיר בין מרובה בין מועט היינו כלומר בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם שאומדים כמה היה רוצה ליטול וליבטל ממלאכה כבידה שהיה עוסק ויעסוק במלאכה קלה כזו דהיינו טפי מר' מאיר והא דקתני בתוספתא בסיפא בתר מילתיה דרבי מאיר ור' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב בטל יושב בחמה ליושב בצל לאו בטל לגמרי אלא מאותה מלאכה החמורה ומיהו לעיל בסוף אלו מציאות (דף לא: ושם) גבי השבת אבידה דקתני נוטל שכרו כפועל בטל גרסה כפי' הקונטרס מדפרין התם הא לאו בטל הוא (ד) משמע דפרין משום דמשמע ליה בריתא דקתני כפועל בטל שנותנים לו כמו שילה פועל ליבש וליבטל לגמרי [ג] לכך גרסה לפרש התם הך דמשני אבי כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה כדפי' בקונטרס ולא"ת אם כן הוא נוטל שכרו על השבת אבידה ובהכונס (ב"ק דף ו:) אמרינן דטעם דשומר אבידה הוי כשומר חנם משום דמאי הנאה קא מטי ליה וע"כ לא קאמרי רבנן טעינה בשכר אלא משום דא"כ לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה וי"ל דאין לחוש אם נוטל שכר כיון שעוסק במלאכה אחרת ומפסיד דהא אם היה שם בית דין היה מתנה ליטול כל מה שמפסיד ועכשיו דליכא ב"ד למה לא יטול כל טרחו ובפרק עד כמה (בכורות דף כט: ושם ד"ה כפועל) נמי דקתני נוטל שכר לדון כפועל בטל התם נמי י"ל כפ"ה כיון שמתבטל ממלאכתו יכול ליטול שכר: **אלא** אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו. הכא לא שייך למיתני כפועל בטל דאין מתבטל להאכילה ולהשקותה אלא רגע אחד ביום אבל חנוני כל עסקו בכך דתניא בתוספתא (פ"ד) המושיב חנוני בחנות אם היה אומן לא יעסוק באומנתו: **אבל** מקבלים עגלין וסייחין. תימה מאי קמ"ל פשיטא כיון דאין מקבל עליו אחריות ואי משום דבעי למיתני ומגדלין אותן עד שיהו משולשין וחמור עד שתהא טוענת **גמ'** (ד) תנא כפועל בטל מאי כפועל בטל אמר

קא פריק לה בארבעה זוזי הכא נמי לא שנא ומאן דאסר אמר לך שדה אחוזה הקדש היא ורחמנא אוקמיה אפדיון הכא הלואה היא ומיחזי כרבית אמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא (ו) [א]סתם משכנתא שתא למאי נפקא מינה [ב]דאי אכיל לה שתא מצי מסלק ליה ואי לא לא מצי מסלק ליה ואמר רב אשי [ג]אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה [ד]לדינא דבר מצרא אמר רבא לית הלכתא לא כטרשי פפונאי ולא כשטרי מחוזנאי ולא כחכירי נרשאי כטרשי פפונאי כטרשי [ה]דרב פפא [ו]שטרי מחוזנאי דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהוה רווחא א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא עביד הכי וכי אתו לקמיה מהימן להו א"ל [ז]תינח היכא דאיתיה לדידיה אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי הוי [1]כשגגה שיוצא' מלפני השליט ונח נפשיה דאמימר [ח]חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעיה לפלניא והדר חכרה מיניה אימת קנאה דאקנייה נהליה והאידנא דקא כתבי הכי קנינא מיניה ושהינא כמה (ט) עידני והדר חכרה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין שפיר דמי [ו]ולאו מלתא היא: **מתני'** (ט) [ח]אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל [ט]אין מושיבין תרנגולין למחצה ואין שמין עגלין וסייחין למחצה אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו אבל מקבלין עגלין וסייחין למחצה ומגדלין אותן עד שיהו משולשין וחמור עד שתהא טוענת: **גמ'** [ז]תנא כפועל בטל מאי כפועל בטל אמר

מסורת הש"ס

(א) [לקמן עג:], (ב) לקמן קח:, (ג) [לעיל סה.], (ד) לעיל לא: בכורות כט:, (ה) אבל בספרים שלנו ג"ג לעיל הא לאו בטל הוא ר"מ,

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמה עידנים והלר מכרה שפיר דמי כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ולאו מלתא היא: (ב) רש"י ד"ה דזקפי וכו' מבעלי בתים: (ג) ד"ה אין מושיבין וכו' שהרי כשהם נישומין עליו: (ד) תוס' ד"ה אבל וכו' שנותן לו שכרו:

גליון הש"ם

גמ' לדינא דבר מצרא. עי' לקמן דף עג ע"ב תוס' ד"ה נטר: מתני' אין מושיבין חנוני. עיין לקמן דף קד ע"ב תוס' ד"ה אלי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ונותן. משמע דמתני' כו'. נ"ב וכ"כ הרי"ף ועמש"ל וע' במלחמות: [ב] שם כפועל בטל הייט כו'. נ"ב כ"ל שמשלם לו על המלאכה לאשוה ולא על העסק כלל וכ"כ סמ"ג והרא"ש ועתוס' דבכורות כ"ט ב' ד"ה כפועל כו' אלא הי"ל שנותנין כו' אבל הטור מפרש להיפך שנותן לו על העסק ולא על המלאכה לאשוה וענתוס' שם וכ"מ פי' שם כמות כו' וכן פי' הרשב"א וכ"כ במלחמות שכן הוא פי' הרי"ף אבל סמ"ג כתב שרי"ף מפרש כפי' רש"י ומפרש דברי ר"ש כמ"ש תוס' אלינא דר"מ (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רס"ה ס"ק ג' ו'): [ג] שם לכך גרסה כו'. נ"ב אבל בבכורות פי' הכיא דאלו מציאות כמו כאן אבל כאן חזרו בהן ופי' כפירש"י וע' סמ"ג שם וכ"כ הטור בח"מ סי' רס"ה והרב אבל המגב"ש וש"ע כתבו שם כפי' תוס' דבכורות ולענין בכורות כ' הרא"ש וטור סי' שי"ב כפי' תוס' כאן ושם לענין רבית:

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ז מהל' מלוה הלכה ב טוש"ע חו"מ סי' קז סעי' ג]:

עז ב מיי' שם סמג לאוין קלג טור י"ד סי' קעב:

עז ג מיי' פי"ב מהלכות שכירות הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף גח טור י"ד סי' קעב:

עח ד ה מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה י סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף כד:

עט ו ז מיי' שם הלכה טו ועיין במ"מ סמג שם טור ש"ע י"ד סי' קסד סעיף ו וסי' קעב סעיף ב:

פ ח מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף ב:

פא ט מיי' שם וסי' פ"ח מהל' שותפין הלכה ו סמג שם וסי' פב טוש"ע שם:

תורה אור השלם

1 יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֵּצֵא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט:

קהלת י ה

מוסף רש"י

עד שיהו משולשין. שיגיעו לשלש שנותיהם וגמרה גדילתם, דהכי שביחי ומעלי למיכל (שנהדרין סה: עי"ש).

איבא ביצים מוזרות. דשרו באכילה כדאמרינן בחלו טריפות (חולין דף סד:) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם וליכא למימר לא מצא ביצים מוזרות יצא דביצים מוזרות שכיחי טובא הלכך אפילו כי לא מצא שרי: **מקום** שרגילין להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין בו' רשב"ג אומר בו'. כך כתוב בתוספתא (פ"ה ע"ס) וכן גרס בקונטרס אבל ברוב ספרים גרסינן בתר לבהמה מעלין ולהעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין ומצינן למימר דרשב"ג לא פליג אלא אריש כדאמר במילתיה דאין נותן לו שכר כתף למעות אבל אסיפא למקום שנהגו להעלות ולדות בשכר לא פליג אי נמי כל שכן דפליג בסיפא דהא אמאי איצטריך ת"ק למיתני סיפא כיון דתנא ריש אלא איצטריך לאשמועינן שלא תאמר מנהג חמור כ"כ שמעלין ולדות בשכר יכול לשנות אם כן לרשב"ג דיכול לשנות בריש כ"ס בסיפא [א] ור"ח גרים מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין לבהמה מעלין להעלות ולדות כו' [ב] פי' אם היו פירות כבר מונחין בחצר המקבל מעלה לו פירות כשער שבשוק ומעלה עליהם שכר כתף שהיו צריכין להביא פירות מביתו של הנותן לביתו של מקבל כדתניא היו פירות מופקדין אצלו מעלה לו במעות: **ורשב"ג** לא בעי שכר עמלו ומזונו. פשיטא דשכר מזונו בעי למיתב דהיאך יהיו גלגלים שכר מזונו אלא מעמלו גרידא פריך דאפילו עם אמו הרבה פעמים צריך שכר כתף: **הא איבא גללים.** ובפרק אלו מציאות (לעיל דף כז.) גבי שה דאבידה פריך ואימא לאתויי גללים ומשני דסתם גללים מפקר להו התם לכ"ע מחיל להו בשביל השבת קרן אבל הכא דצריך ליתן שכר רוצה הוא להיות פטור ע"י גללים:

אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד תרי תילתי באגר. כך גרס בקונטרס ולגירסא זו קאי ריש אנותן וסיפא ארב עילים המקבל ואי גרסינן פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד תילתא באגר אז קאי הכל אנותן ואי גרסינן פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אז קאי הכל ארב עילים [ג] וקשה וכי שוטה הנותן לעשות כזה למקבל ותלות בדעתו דכשירא הפסד יאמר אני רוצה פלגא באגר ועליך תרי תילתי בהפסד ואם ירצה ריוח יאמר אני רוצה פלגא הפסד ושני שלישי ריוח והרי כאילו התנה שמקבל הנותן עליו תילתא באגר ושני תילתא בהפסד ויש לומר דשמא זמן אחד קבוע להם שתוך אותו זמן יבדר רב עילים איזה מהם שירצה אי נמי רגא היה תמיה על לשון השטר דאי פלגא באגר הוה לו לכתוב תרי תילתי בהפסד כו' ור"ח גרס נפק עלייהו שטרא דכתב ביה פלגא באגר ובהפסד ולא גרס ופלגא בהפסד וכן רבינו משולם והשתא מדקדק דעל כרחך האי פלגא דכתב בשטר לא קאי אלא אבאגר ולא אהפסד דהא כיון דפלגא באגר בעינן תרי תילתי בהפסד דאי פלגא קאי נמי אהפסד אם כן הוה בעינן תרי תילתי באגר אלא ודאי האי שטרא הכי קאמר פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד:

אמר אביי [א]כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה וצריכא דאי תנא חנוני חנוני הוא דסגי ליה כפועל בטל משום דלא נפיש טרחיה אבל מעות ליקח בהן פירות הוה אמינא התם הוא דבעי כפועל בטל משום דנפיש טרחיה אבל חנוני דלא נפיש טרחיה אימא סגי ליה במשהו בעלמא דאפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו צריכא: (כמה עיזי ותרנגולין מעלין סימן) תנו רבנן כמה הוא שכרו בין מרובה ובין מועט דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו ר' שמעון בן יוחאי אומר נותן לו שכרו משלם תנו רבנן אין שמין לא את העזים ולא את הרחלים ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה ר' יוסי ברבי יהודה אומר שמין את העזים מפני שחולבות ואת הרחלים מפני שגוזזות ושוטפות ומורטות ואת התרנגולת מפני שהיא עושה ואוכלת ותנא קמא גיזה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומזונו בגיזה וחלב כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בנסיובי ותותרי תנא קמא סבר לה כר' שמעון בן יוחי דאמר נותן לו שכרו משלם ר' יוסי ברבי יהודה סבר לה כאבוה דאמר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו תנו רבנן [ב]משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין אשה שאמרה לחברתה תרנגולת שלי וביצים שליבי ואני ואת נחלוק באפרוחין רבי יהודה מתיר רבי שמעון אוסר ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא ביצים מוזרות תנו רבנן [ג]מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין ואין משגין ממנהג המדינה רבן שמעון בן גמליאל אומר [ד]שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא גללים ואידך [ה]דגללים אפקורי מפקיר להו: אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי יוסי ברבי יהודה והלכה כרבן שמעון בן גמליאל בני רב עיליש נפק עלייהו ההוא שטרא דהוה כתיב ביה פלגא באגר פלגא בהפסד אמר רבא רב עיליש [ו]גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי [ז]מה נפשך אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד אי

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. אם היה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כזו ולעשות מלאכה קלה: ר' יהודה מיקל טפי מדר' מאיר דר' מאיר בעי שיפסוק לשוס שכר ומיהו בכל מה שיאות לקבל עליו בשכרו בין רב בין מעט הא קביל עליה ורבי יהודה לא בעי שיפסוק לשוס שכר אלא יטבול עמו בציר כאחד מן הסוק: **גרוגרת.** תאנה יבשה: **משנס.** כפועל בטל: **ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל.** אבל עושה ואוכל כגון פרה החורשת וחמור הטוענת משאוי פעולתן הוא שכר עמל ומזון: **ושוטפות.** כשעוברין בנהר המים שוטפין מן הגיזה והוא נוטלה: **ומורטות.** כשעוברות בין הקוצים: **ותנא קמא גיזה וחלב לא ספק בשכר עמלו ומזונו.** בתמיה. וכי גיזה של רחלים וחלב העזים אינו מספיק לשכר עמל ומזון: **בגיזה וחלב כ"ע לא פליגי.** אם נאות בעל הבהמה שלא לחלוק בהן: **בנסיובי.** מי פסולת החלב שקורין משג"ת: **ותותרי.** שטיפת ומריטת הרחלים. תותרי תרגום של נושרין דנתרי ע"י שטיפה ומריטה: **משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין.** לשנה: **אשה שאמרה לו'.** אשה שיש לה תרנגולת מותרת לומר לבעלת הביצים בלשון שכירות תני לי ביצים ואושיב תרנגולת עליהם ואטרח באפרוחים ואטול שני אפרוחים בשכרי. אבל בלשון חלוקה פליגי בה וקאסר רבי שמעון דכל לשון חלוקה עסקא היא וקרובה להפסד בשכר וכיון דאחריות חלי ביצים עליה אשתכח פלגא מלוה אבל בלשון שכירות אין אחריות הביצים על בעלת התרנגולת: **איכא ביצים מוזרות.** שאינן קולטות אפרוח ונוטלתן בשכרה והן מותרות באכילה דאמרינן בשחיטת חולין (חולין ד' סד:) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם. ור' יהודה לטעמיה דאמר אפילו טבל עמו בציר זהו שכרו ור' שמעון לטעמיה דאמר נוטל שכרו משלם: ה"ג **מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין.** מקום שנהגו שהשם עגלים וסייחים קטנים למחצה לחבירו נותן לו מעות בשכר שמוליאן ומכניסן על כתיפו מעלין: **עם אמו.** דליכא טרחא לאפוקי ולעיולי לפי שנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון כי אמו עושה ואוכלת ואין צריך להעלות לו שכר כתף: **ואפילו במקום שנהגו להעלות.** לעגלים וסייחים הנשומין לבדם: **ברבי יהודה.** בטבל עמו בציר: **ברבי יוסי ברבי יהודה.** בנסיובי ותותרי: **נפק עלייהו שטרא.** שקיבל אביהם עסקא פלגא באגר ופלגא בהפסד: **לא הוי ספי.** לא היה מאכיל רבית לבעל הבית דאי קביל עליה הכי ריבית הוא דקטרח בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה אלא ודאי שטרא הכי מפרש' לגישניה שקיבל עליו איזו מהם שירצה: **אי פלגא.** יקבל הנותן באגרא יקבל עליו אחריות ההפסד יותר ממחצית כגון תרי תילתי דהשתא ליכא רבית דהשתא ליכא אלא תילתא מלוה דלא קיבל עליה רב עילים אלא תילתא באחריותו וקשקיל פלגא באגרא והוה מאי דשקיל באגרא טפי מתילתא שכר עמלו לטרוח שהוא עוסק בשני שלישי פקדון:

אי

אלא

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ס מהל' מלוה ולוה הלכה ט ופ"ו מהלכות שופטים הלכה ג ופ"ח הלכה ו סמג לאוין קלו טור שו"ע י"ד סי' קנז סעיף ג:

פג ב מיי' פ"ח מהלכות מלוה הלכה יד:

פד ג מיי' פ"ח מהלכות שופטים הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף כח:

פה ד מיי' שם הלכה ג הלא כרשב"ג ע"ש בכ"מ:

פו ה ו מיי' שם פ"ו הלכה ג ועיין בהשגות וכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ד וסעיף כח:

מוסף רש"י

כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ועסוק במלאכה קלה מזו, הכל לפי כובד המלאכה וריבוי שכר, יש מלאכה שטורחה קל ושכרה רב לו מילוף (לעיל לא:) דאם היה נוקב מרגליות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה, אם אומר לו טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה, אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט, שהרי נוחה ואין בה טורח, ואי מלאכה קשה היא כמו נגר, אם אומר לו אתה נוטל עכשיו אלאה זחים טול זז והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו, נוח לו להבטל וליטול זח, והכא נמי כי ההוא אגרא יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו, וכולה אגרא לא יהיב ליה שהרי אינו עסוק במלאכה קשה אלא (בכורות כט:). שמין עגל עם אמו. ואין צריך ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם (לקמן סט:).

מסורת הש"ס

א) [לקמן סט:], ב) לעיל ס. [ב"ק ממ.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דנפיש טרחיה. נ"ב עיין בב"ב דף קמד ע"א:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מקום. ור"ח גרים כו'. נ"ב וכ"ה גירסת רי"ף ורא"ש וש"פ: [ב] שם פ' אם כו'. נ"ב פ' בתוספת הרא"ש דלטוחת הנותן אבל הטור פ' לטוחת המקבל ועוד פ' הטור דשכר כתף מה שמוליך המקבל בכל פעם למכור בשוק נותן למקבל וכ"כ בש"ע (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ז ס"ק מ"ז): [ג] שם ד"ה אי. וקשה כו'. נ"ב אבל דעת הרמב"ם וש"ע כן הוא דהבריה הוא ביד המקבל ודלא כהראב"ד שהבריה ביד הנותן וערש"י ק"ד ב' ד"ה חד עסקא כו' וכ"כ הרי"ף ורא"ש שם וש"פ ודלא כרבותיו של רמב"ם שכ' לחיפך פלגא באגר כו' ורוב הפוסקים הסכימו לרש"י וכמש"ש האי עסקא פלגא כו' והרמ"ה פי' כאן שרופאין היאך כתוב בשטר אם כתוב דיהיב מרי עסקא למקבל פלגא באגר ובהפסד אז הבריה לנותן ואי כתוב למשקל פלגא כו' למקבל (וע"ש בס"ק י"ז):

לעזי רש"י

משג"א [מישנ"א]. נסיוב החלב.

אי פלגא בהפסד. כלומר פלגא בהפסד דכתב בשטרא הכי קאמר דלאש שכר עמלו במאי דשקיל טפי בחגרא ממה שמגיע לחלק פלגא דמלוה: **שיטה איתמר.** הכי אמר רב נחמן ר' יהודה ורבי יוסי בנו ורבן שמעון (ב) כולן בשיטה אחת אמרו דבריהם: **מותר** [ד] **שליש בשכרך.** הש עגל למחצה בשכר ובהפסד ואמר לו מה שיגיע יותר על שלש דמיו של עכשיו טול בשכרך וכל השאר נחלוק בשוה: **מותר.** דהא קיבל עליה מספק ואע"ג דזימנין דליכא מותר שלש: **ריש עגלא לפטומה.** המקבל עגל לפטמו למחצית הרווח יטול כולו לחלקו בשכר עמלו ומזונו והשאר חולקין בשוה: **מאי נאמר דאמר ליה רו'.** ומשמועינן רב דאי ליכא מותר שלש נשקול ריש עגלא: **כי קאמר רב.** הרי זה מותר אע"ג דזמנין ליכא מותר שלש: **לגון דאיכא ליה בהמות.** למקבל דיש עליו לטרוח לפני בהמותיו ובשביל בהמה אחת עמהם אין טרחו נוסף: **דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי.** באותו טורח שאתה מגבל סודין ושעורין לפני שור אחד אתה יכול לגבל לפני שניהם: **ויהיב ליה לאריסיה.** למחצה בשכר והפסד: **אי משתתפת בהדיה.** אילו נתת חצי הטעות והיית שותף בבהמה היה נותן לך חף האליה כולה לחלקך: **פלגיה לאליתא.** כשבאו לחלוק חלק רבי אלעזר את האליה: **אמר ליה.** אריסיה: **השתא למעיקרא נמי לא.** עכשיו (ה) לא תתן הראש כולו כמו שנתת בראשונה: **ווי דידי הוו.** [ה] וכי קבילת עלך פלגא בהפסד הוו זוזי מלוה גבך: **ואי לא יהיבנא לך טפי פורתא.** אשתכח דקא טרחת בפלגא פקדון משום פלגא מלוה: **דטרחתא טפי פורתא.** להכניס ולהוציא דאילו מזון אש הולכך לסודין או שעורין קנית לאמצע כדרך שותפין: **לאחויי ליה רעיא.** מרעה לבהמות שאינו צריך לקנות בשוה שיש עליו לטרוח בשבילו: **בגודרות.** בהמה דקה. לשון גדרות לאן (במדבר לב): **ואם בא המקבל לחלוק.** באותו הזמן הזה: **חבירו.** בעל הבהמה מעכב עליו: **אכל אינו דומה טיפולה של שנה לראשונה לטיפולה של שנה אחרת.** שצריכה בשניה למזונות מרובים יותר מן הראשונה: **מאי אכל דקאמר.** כל שכן דהיינו טעמא דמעכב עליו: **אלא.** הכי קאמר לפי שאינו דומה כו' וכיון דכך מנהג המקבלין חבירו מעכב עליו. ואני שמעתי איפכא אם בא בעל הבהמה לחלוק באותו זמנו המקבל מעכב עליו לפי שאינו דומה טיפולה כו' שטיפול שנה ראשונה קשה משל שניה מפני שהיא דקה טיפולה מרובה להכניס ולהוציא אבל טיפול השניה קל ושבחה מרובה וקשיא לי אי טיפולה של שניה קלה משל ראשונה מאי לשון חייב לטפל בה דקתני ריש משא משמע דעל כרחו חייב לטפל בה כל הזמן הזה: **עד מתי חייב לטפל בולדות.** שאף הן נחלקין למחצה שהן שכר והמקבל בא לומר חלוק אותו מיד שלא אעסוק בחלק שלך שאיני נוטל בו כלום: **בדקה שלשים ובגסה חמשים.** כדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור שחייב ישראל לטפל בו בדקה שלשים ובגסה חמשים ואח"כ נותנו לכהן דילף ליה בבכורות (דף כו:) מקראי: **שיניה דקות.** וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך: **מכאן ואילך.** יטול המקבל מחצה שלם בשביל חלקו שהרי חציו שלו הן ובמחצה השני של חבירו יטול מחצה בשבח כדרך שנוטל באמה מחצית שכר ושכר עמל ומזון ליכא. ואע"ג דאחי אחריות של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו מלוה ו) וכי טרח משום דידיה קא טרח ולא מיחזי כריביתא: **מאן פגע לך.** מי שם אותה שמא לא נישומית יפה: **יגדילו.** הולדות עד שיהו גדולים ואינו נוטל בשל חבירו כלום:

אלא שיטה איתמר. אומר ר"ת דמכ"מ הלכה כרשב"ג [ו] דהא אמרינן (גיטין דף עה.) כל מקום שאנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ואין נראה דהא רב ושמואל נעו או לקיון דינר או ריש עגלא לפטומא ור' שמעון בן גמליאל לא בעי אלא גלויי וליכא למימר דהיינו דוקא בעגל עם אמו דלא נפיש טירחא דהא ר' יוסי בר' יהודה אמר לעיל (דף סח:) אפילו בבהמות גדולות דסגי בנסיובי ותותרי דסבר לה כאבוה וגם רבינו חננאל פירש דכל כי האי גוונא שנאמר שיטה לית הלכתא כחד מינייהו אלא כרבי שמעון דאמר (שם) נותן לו שכרו משלם:

אמר רב מותר שליש בשכרך מותר. וא"ת והא לד אחד ברבית הוא דשמא לא ימצא מותר שלש ורב לית ליה דר' יהודה דשרי לד אחד ברבית דאמר לעיל (דף סא.) עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ומשמע לעיל דהיינו דלא כרבי יהודה ועוד דאפילו לרבי יהודה לא שרי בכי האי גוונא אלא כשיש ביד לוה או מלוה לעשות לד אחד שלא יהיה רבית ויש לומר דהכא אקילו רבנן משום דשכיחי טובא שיהא מותר שלש: **דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי.** וא"ת מהאי טעמא נאמרי אפילו לית ליה בהמה לדידיה דהא צריך לטרוח לעצמו משום פלגא דמלוה וי"ל דלא דמי דאי לית ליה בהמה לדידיה אין צריך לטרוח בבהמה של שותפות בכל יום אלא כל אחד יטרח ביומו:

אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אליתא. תימה למה היא סבורה כן דהא כי משתתף בהדיה נמי ויטול כל הראש הרי הוא כבתחלה דמתחלה שהיה טורח בכל הבהמה של ר' אלעזר היה נוטל הראש ועכשיו שטורח לרבי אלעזר רק בחצי בהמה יטול חצי הראש מחלק רבי אלעזר ועוד מאי קאמר השתא שותפי אנן והא גם עתה היתה חלקו של רבי אלעזר פגע מלוה ויש לומר דכשנשתתף עמו היה טורח בחציו של רבי אלעזר בחנם ועל כן אמרה יהיב לך נמי אליתא אחרי שאינך לוקח מחלקו שום שכר:

כי שטיפולה מרובה מאי טיפולה מרובה מפני ששיניה דקות [ח]מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא לקמיה דאביי א"ל [ג] [ט]מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן [י]מקום שנהגו לגדל יגדילו הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי אזיל חד מנייהו פליג זוזי בלא דעתיה דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא מינה הכי אמר רב נחמן [יא]זוזי כמאן דפליגי דמו לשנה זבון חמרא בהדי הדדי קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל [כ]מאן פלג לך א"ל קא חזינא דבתר [כא]דידי קא אתי מר א"ר פפא

אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי דלמא רב עיליש טובל עמו בציר הוה ואמר רב נחמן הלכה כר' יהודה אמר ליה לאו הלכתא איתמר אלא שיטה איתמר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי למה ליה למיחשב ולמימר הלכה הלכה לימא הלכה כר' יהודה דמיקל מכולהו אמר רב מותר שליש בשכרך הרי זה מותר ושמואל אמר לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקן אלא אמר שמואל [א]קוצץ לו דינר וסבר רב אין קוצצין לו דינר [א] והאמר רב [ב]ריש עגלא לפטומא מאי לאו דאמר ליה מותר שליש בשכרך לא דקאמר ליה אי מותר שליש אי ריש עגלא לפטומא איבעית אימא [ב] [ג]כי קאמר רב מותר שליש בשכרך מותר כגון דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי [ד]ר' אלעזר מהגרוניא זבין בהמה ויהיב ליה לאריסיה מפטים ליה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא אמרה ליה דביתהו אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אליתא אזל זבין בהדיה פליג ליה מאליתא א"ל [ה] תא נפלגיה לרישא א"ל השתא כמעיקרא נמי לא א"ל עד האידנא זוזי דידי הוו אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיחזי כרבית השתא שותפי אנן מאי קאמרת טרחנא טפי פורתא [ו]אמרי אינשי סתם אריסא למרי ארעא קמשעבד נפשיה לאתויי ליה רעיא תנו רבנן [ז]השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בה סומכוס אומר באתונות שמונה עשר חדש בגודרות כ"ד חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חברו מעכב עליו אבל אינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת [ח](אבל מאי קאמר) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תניא אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בולדות [ט]בדקה ל' יום ובגסה נ' יום רבי יוסי אומר בדקה ג' חדשים [י]מפני

מסורת הש"ס

א) [מאי אכל דקאמר כל"ל], ב) [בכורות כו:], ג) [לקמן ע"ב], ד) ס"א דידיה, ה) בס"א: וכי עכשיו, ו) ל"ל כי,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר רב ריש עגלא. נ"ב הרמב"ם מפרש בהתנה מתחלה דאל"כ הא לריך ליתן כפוגל: (ב) שם כי קאמר כו'. נ"ב וכתב הרמב"ם דה"ה דשמואל דאמר קוצץ כו' נמי אייר דוקא בכה"ג דאית כו' אבל הטור מפרש בל"ל עסק אחר אלא שהתנה מתחלה. ומ"ג ג"כ מפרש ריש עגלא וקוצץ בל"ל עסק אחר אלא באדם בטל: (ג) שם מאן פגע כו'. נ"ב פי' הרמב"ם וטוש"ע ולכן אינו נוטל מחצה בשל חבירו וכ"כ הרשב"א וי"א בשם רש"י אבל בשם מוס' כ' דלעולם נוטל ומי דבריהם אמר ראשונה לבטל החלוקה שניה לפוטרו (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ז ס"ק נ' וס"ק נ"ג): (ד) רש"י ד"ה מותר שלש כו'. נ"ב והרמב"ם מפרש שלש מהריוח וכתב דלאו דוקא דאפילו עשירית אבל סמ"ג וש"פ מפרשים כפירש"י: (ה) שם ד"ה זוזי דידי הוו וכי כו'. נ"ב משא"כ בשותפין. סמ"ג וכ"ד הטור וש"פ אבל הרמב"ם כתב דאף בשותפין שאחד מתעסק הוא כדין עסקא ומ"ש השתא כו' מפרש שלקח בהמה אחרת לעצמו ובית לו אחרות א"ל ליתן אלא דבר מועט כדשמואל וכמש"ל ואב"א כו' וכיון שהוא אריסו ג"כ א"ל ליתן לו כלל ח"ש בס"ק ו'): (ו) תוס' ד"ה אלא. דהא אמרינן כו'. נ"ב הרי"ף ורמב"ם ל"ל האי כללא כמ"ש הרי"ף ולא"ש בפרק גט פשוט (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' תכ"ג ס"ק ג'):

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ו מהלכות שותפין הלכה ב ופ"ח שם הלכה ו ועי' בהשגות ובכסף משנה שמג עשין פה ולאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף ב:
פח ב מיי' שם פ"ח הלכה ו שמג שם:
פט ג ד ה מיי' שם וס"ו שם הלכה ב שמג שם טוש"ע שם:
צ ז ח ט מיי' שם פ"ח הלכה ד שמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
צא י כ מיי' שם פ"ה הלכה ט שמג שם טוש"ע מ"מ סי' קעו סעיף י"ז [וסעיף יח]:

מוסף רש"י

טיפולה. טורחתה (בכורות כו:). מפני ששיניה דקות. ואינה יכולה לאכול עשב וחש לא תהא עם האש תמות (שם).

הגהות הגר"א

[א] גמ' והאמר רב ריש עגלא. נ"ב הרמב"ם מפרש בהתנה מתחלה דאל"כ הא לריך ליתן כפוגל: [ב] שם כי קאמר כו'. נ"ב וכתב הרמב"ם דה"ה דשמואל דאמר קוצץ כו' נמי אייר דוקא בכה"ג דאית כו' אבל הטור מפרש בל"ל עסק אחר אלא שהתנה מתחלה. וסמ"ג ג"כ מפרש ריש עגלא וקוצץ בל"ל עסק אחר אלא באדם בטל: [ג] שם מאן פגע כו'. נ"ב פי' הרמב"ם וטוש"ע ולכן אינו נוטל מחצה בשל חבירו וכ"כ הרשב"א וי"א בשם רש"י בשם מוס' כ' דלעולם נוטל ומי דבריהם אמר ראשונה לבטל החלוקה שניה לפוטרו (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ז ס"ק נ' וס"ק נ"ג): [ד] רש"י ד"ה מותר שלש כו'. נ"ב והרמב"ם מפרש שלש מהריוח וכתב דלאו דוקא דאפילו עשירית אבל סמ"ג וש"פ מפרשים כפירש"י: [ה] שם ד"ה זוזי דידי הוו וכי כו'. נ"ב משא"כ בשותפין. סמ"ג וכ"ד הטור וש"פ אבל הרמב"ם כתב דאף בשותפין שאחד מתעסק הוא כדין עסקא ומ"ש השתא כו' מפרש שלקח בהמה אחרת לעצמו ובית לו אחרות א"ל ליתן אלא דבר מועט כדשמואל וכמש"ל ואב"א כו' וכיון שהוא אריסו ג"כ א"ל ליתן לו כלל ח"ש בס"ק ו'): [ו] תוס' ד"ה אלא. דהא אמרינן כו'. נ"ב הרי"ף ורמב"ם ל"ל האי כללא כמ"ש הרי"ף ולא"ש בפרק גט פשוט (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' תכ"ג ס"ק ג'):

כי האי גוונא ודאי צריך לאודועיה. משמע דוקא הכא לפי שהיה לו פתחון פה להשדו קאמר דצריך לאודועיה משום והייתם נקיים מה' ומישראל (במדבר לב) אבל בעלמא לא והא דאמר בסוף זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם ד"ה ואם) אינים שנתעצלו לדין שכופין אותו ודן בעירו ואם אמר (ד) כתבוני מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין לו אר"ת מכח ההיא דהכא דוקא התם דלא רצה לדון אלא על ידי כפייה אבל אם מדעתו דנו אותו אין כותבין ונותנין לו [א] וי"מ דהכא כל הא"ג צריך לאודועיה דלא מיירי הודעה מאיזה טעם חייבו אלא היה משיבו כל הא"ג היה לך להודיעו כשהלכת ולא היה לך לחלוק שלא מדעתו:

אוגר זוזא בפשיטי. מקבל היה עליו אחריות [ב] אונסין להכי ס"ד דשרי: **מרא** הדרא בעיניה וידיע פחתיה. ועוד שייכר פגמו שהוא נפגם אם יתקלקל מחמת מלאכה זוזי לא הדרי בעינייהו שהרי מוליאן ולפיכך אחריותן עליו ושכרן רבית אע"פ שאמר בלשון שכירות ועוד אי נמי מהדר להו בעינייהו לא ידיע פחתייהו נמצא שכרן בחנם והוי רבית כך פי' בקונטרס וקשה לפירושו דא"כ היה אסור להשכיר לחבירו קטלא וכוס של זהב וטבעת דלא ידיע פחתייהו כדתנן בפרק הנהנה (מעילה דף יח.) ושאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד קטלא בגואלה וטבעת בידה ושתתה בכוס של זהב כיון שנהנה מעל ועוד דבהדיא תניא בתוספתא (פ"ד) משכיר אדם מעותיו אצל שולחני להתרלות בהן ולהתלמד בהן וריב"ן לא גרס וידיע פחתיה וגרסה דגרס ליה וה"פ מרא אינה מלוה כי לא ניתנה להוצאה ולהחזיר אחרת אלא צריך להחזיר בעינה והשכר אינו שכר מלוה אי נמי היה נותן המרא להוציא ולעשות הימנו כל חפצו ולשלם אחרת אע"פ מותר ליטול שכר ואין לגמוד היתר משם לאוגורי זוזי דבמרא השכירות אינה בעבור הלואה שיש לו רשות להוציאה אלא נותן השכירות עבור הפחת שתפחת על ידי מלאכה אם יחזיר השוכר בעינה אבל זוזי דרב חמא היה מלוה ולגורך הוצאה השכירם לו ולא בשביל קבלת שום פחת: מעות

כה"ג [א] ודאי צריך לאודועיה זוזי מי שקיל טבי ושביק חסרי [ג] (אמר ליה לא אמר ליה) חמרא כולי עלמא ידעי דאיכא דבסים ואיכא דלא בסים גופא אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו [ד] הני מילי טבי וטבי תקולי ותקולי אבל טבי ותקולי לא רב חמא הוה מוגר זוזי בפשיטא [ה] ביומא כלו זוזי דרב חמא הוא סבר מאי שנא ממרא [ו] ולא היא מרא הדרא בעינא וידיע פחתיה זוזי לא הדרי בעינייהו ולא ידיע פחתיה אמר רבא [ז] שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ד' זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ואמר רבא [ח] שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה שקיל לך ארבעה זוזי וא"ל לפלוני לאוזפן זוזי מ"ט שכר אמירה קא שקיל [ט] כי הא דאבא מר בריה דרב פפא הוה שקיל אוגנא דקירא מקיראי וא"ל לאבוה אוזפינהו זוזי אמרו ליה רבנן לרב פפא אכיל בריה דמר רביתא אמר להו כל כי האי רביתא ניכול לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה הכא שכר אמירה קא שקיל ושרי: **מתני'** שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה [י] מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד חולקין מקום שנהגו לגדל יגדילו רבן שמעון בן גמליאל אומר [כ] שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו ומפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית: **גמ'** תנו רבנן מפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית כיצד [ל] השוכר את השדה מחבירו בעשרה כורים חטין לשנה ואומר לו תן לי מאתים זוז ואפרנסנה ואני אעלה לך שנים עשר כורין לשנה מותר [מ] אבל אין מפריז לא על חנות ולא על ספינה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [נ] פעמים שמפריז על חנות לצור בה צורה ספינה לעשות לה איסקריא חנות לצור בה צורתא דצבו בה אינשי והוי אגרא טפי ספינה לעשות לה איסקריא כיון דשפירא איסקריא טפי אגרא טפי ספינתא אמר רב אגרא ופגרא אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא אי פגרא לא אגרא [ס] שתיק רב אמר רב ששת מ"ט [ע] שתיק רב לא שמיעא ליה הא דתניא אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים אבל אמרו [פ] השם פרה לחבירו ואמר לו הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינר ואני אעלה לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים ולא עשאה אמר רב ששת לא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה אמר רב פפא [צ] הלכתא ספינה אגרא ופגרא ונהגו

להוליך בספינה ויעלה לו על דמי שכירותו כיון דלא בגופה דחנות וספינה קא מפיק להו להנך זוזי להשביח החנות או הספינה אין תוספת השכר בשביל חנות וספינה אלא בשביל שכר מעות: **לצור בה צורה.** שיוציא מעות הללו לצור בו צורות שתהא נאה והכל רצין לתוכה לקנות ולאכול שם: **איסקריא.** וילון ושאר כלי הספינה כגון תורן: **ספינתא אמר רב אגרא ופגרא.** מותר להשכירה ע"מ שאם תיפשר ישלם אותה השוכר: **אי אגרא לא פגרא.** כיון דנוטל שכר אין לו לתבוע דמי שבירתה: **ואי פגרא לא אגרא.** מאחר שמשאה בדמים שאם תיפשר יש לה דמים הוא ליה מלוה גביה והוא שכרה רבית: **אין מקבלין צאן ברזל.** עסקא שאדם מקבל מחבירו ומקבל אחריות שאם מתו מתו לו ואם אבדו אבדו לו והשכר יחלוקו והיינו צאן ברזל שקשה כברזל שקיים אצל בעליו ואינו פוחת אצלם. וגרסה לי שרוב המקבלים כך היו נוהגים לקבל בהמה דקה להכי קרי להו צאן: **הרי פרתך עשויה עלי בל' דינר.** אם לא תשיבנה לך: **ואני אעלה לך.** בשכר שאחרוש בה סלע בחדש: **מותר.** ואין זה רבית כדמפרש לפי שלא עשאה דמים מחיים שאם יוזלו פרות ויעמדו דמיה על עשרים לא ישלם אלא לאחר מיתה שאם תמות או אם תיפשר. אלמא כל כמה דלא קביל עליה זולא לאו מלוה היא גביה וגבי ספינה נמי לא קביל עליה זולא:

ונהגו

א [טוש"ע ח"מ סימן יד סעיף ד]:
צב ב מיי' פ"ה מהל' שלוחין ושותפין הלכה ט סמג עשין פה ולאוין קלג טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף י [וסעיף יח]:
צג ג מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה טז סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף ו [וסעיף ב]:
צד ד מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יג:
צה ה ו מיי' שם טור ש"ע שם סעיף טז:
צו ז מיי' פ"ח מהלכות שותפין הלכה ג סמג עשין פב:
צז ח מיי' שם הלכה ו [והל' ד] סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף כג:
צח ט י כ מיי' פ"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג לאוין קלג טור ש"ע י"ד סי' קעו סעיף ה:
צט ל מיי' שם פ"ח הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:
ק מ מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ג:

מוסף רש"י

שמין עגל עם אמו. דליכא טרחא לאפוקי ולעיולי לפי שנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון, כי אמו עושה ואוכלת (לעיל עח:).

טבי ותקולי. יש זוזי שמשקלם קל וצורתם יולאת בהולאה והורגלו בה וטובים בהולאה יותר מצורה אחרת של זוזי שמשקלן יתר ואותן שמשקלן יתר חביבין למי ששוקל כסף מנה או פרס במאזנים הלכך טבי וטבי אי נמי תקולי ותקולי כמאן דפליגי דמי דאלו שהגיע טובים כאלו שנטל: **אבל שקל טבי ושבק תקולי.** אי נמי שקל תקולי ושבק טבי לא: **מוגר זוזי בפשיעא ליומא.** בלשון שכירות ולא בלשון הלואה. הגני משכיר לך זוז היום בפשוט דהיינו זוז מדינה דהיינו שמיית שבלורי: **אלו זוזי דרב חמא.** ירדו לטיומין כדאמרינן לקמן (דף עא.) שהמלוין ברבית נכסיהן מתמוטטין: **מ"ש ממרא.** פוטוי"ר בלע"ז. אלא דאמאי אני להשכיר את כלי: **הדרא בעינא.** אותו כלי מוחר בעצמו בעין ואינו הלואה אלא בדמים ואין אחריותו עליו אם נאנס או נשבר מחמת מלאכה הלכך אין שכרו רבית: **וידיע פחתיה.** ועוד שייכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה: **זוזי לא הדרי בעייהו.** שהרי מוליאם ולפיכך אחריותו עליו ושכרו רבית אע"ג דאמר בלשון שכירות. ועוד אי נמי אהדר ליה בעיניה לא ידיע פחתיה נמצא שכרו חנם ברבית: **אוגנא דקירא.** חלות הנתכות בכלים קטנים עגולים כאוגנות: **מקיראי.** מגרי שעוה: **מתני' שמין פרה.** גדולה וחמור גדול שראוין למלאכה ומלאכתם כולה של מקבל: **למחצה.** לחלוק שבח שיגביהו בדמים ובוולדות: **לחלוק את הוולדות מיד.** כשתבא (ג) שנת חלוקתן כדאמרן לעיל (ד) בדקה שלשים ובגסה חמשים יום: **שמין עגל עם אמו.** ואין צריך ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם: **מפרין על שדהו.** לשון פרה ורבה ובגמ' מפרש כיצד מפרין. ולי נראה מפריז בזיי"ן לשון מרחיב ומגדיל כמו (זכריה ב) פרזות תשב ירושלים וכן מליגו בגדה (דף ד:) לא כהלל שהפריז על מדותיו וכן יסד רבינו משולם (ה) בפיוט חכמי מדות מפריזים: **גמ' תן לי מאתים זוז.** הלויני מאתים זוז ואוליאם בשדה לזבל (ו) לקור ולזרוע ולחרוש: **ואפרנסנה.** (ז) כל צרכה כל דבר קרוי פרנסה: **ואני אעלה.** בחכירותיה שיש עשר כורין של חטין לשנה ואחזיר מעותיך: **מותר.** ואין זו רבית שכר מעות אלא שחוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר משדה רעה מאתים זוז ושני כוריס חטין: **אבל לא מפריז לא על שכר חנות ולא על שכר ספינה.** שאם שכר ממנו חנות או ספינה אסור ללוות הימנו מעות לקנות פירות ולמכור בחנות או פרקמטיא

מעות

כדתנן בפרק הנהנה (מעילה דף יח.) ושאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד קטלא בגואלה וטבעת בידה ושתתה בכוס של זהב כיון שנהנה מעל ועוד דבהדיא תניא בתוספתא (פ"ד) משכיר אדם מעותיו אצל שולחני להתרלות בהן ולהתלמד בהן וריב"ן לא גרס וידיע פחתיה וגרסה דגרס ליה וה"פ מרא אינה מלוה כי לא ניתנה להוצאה ולהחזיר אחרת אלא צריך להחזיר בעינה והשכר אינו שכר מלוה אי נמי היה נותן המרא להוציא ולעשות הימנו כל חפצו ולשלם אחרת אע"פ מותר ליטול שכר ואין לגמוד היתר משם לאוגורי זוזי דבמרא השכירות אינה בעבור הלואה שיש לו רשות להוציאה אלא נותן השכירות עבור הפחת שתפחת על ידי מלאכה אם יחזיר השוכר בעינה אבל זוזי דרב חמא היה מלוה ולגורך הוצאה השכירם לו ולא בשביל קבלת שום פחת:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ליומא כלו זוזי: (ב) רש"י ד"ה לחלוק וכו' כשתבא שעת חלוקתן: (ג) ד"ה ואפרנסנה השדה כל צרכו של: (ד) תוס' ד"ה כי וכו' ואם אמר כתבו לי מאיזה טעם:

גליון הש"ס

גמ' שתיק רב. וכן סוכה ז ע"א וש"נ:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה כי וי"מ כו' נ"ב וכ"כ טוש"ע בי"ד סס: [ב] שם ד"ה אוגר כו' אונסין. נ"ב דוקא כה"ג שקבל רק אונסין אבל אם קבל גם אחריות דגניבה כו' מותר וכן בכל רבית דרבנן. תרומת הדשן. ולא נראה (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קעו ס"ק ב'):

לעזי רש"י

פרשוי"ר [פרושוי"ר]. מעדר.

ה) במקלת ספרים ליתא. רש"ל, ו) [לעיל סח:], ז) [עי' תוס' ב"ב סב. ד"ה ומודה], ד) [ע"ב], ה) [בפיוט יום שני של פסח למנהג מדינותינו], ו) [בפירש"י שבריי"ף איתא לזבל ולכרום ולחרוש], ז) בס"ח: לא יאכלם אלא עצים: ולאמר,

ונהגו בני כופרא. בעלי ספינה קרי בני כופרא לפי שזופתין אותם בזפת: **אגרא בשעת משיכה.** נותנין אותם מיד. ואע"פ שקיבל שכרה נותן לו פגרא לכשתשבר: **אטו במנהגא מילתא.** היכי שבקין להו לקבל שכר הואיל וקופו לקנותה כולה: **משום דמתניתא תניא.** דמותר כדקתני שלא עשאה דמיס מחייס אלא לאחר מיתה נהוג מנהגא: ה"ג **משום דמתניתא תניא מנהגא: נחר שבקייהו.** אחר אביהן בית הקברות: **גופא דעובדא.** שראית את מר שמואל נוהג כן שהעדת זאת בשמו הא ודאי פשיטא דלא שמעתא איתמר הכי בפירוש אלא מכלל שראית אותו נוהג העדת כן: **דהכא דודא.** קלחת שקורין קלדיר"א: **דבני מר עוקבא.** יתומים היו: **שקיל ויהיב לה שקיל ושקיל לה.** היה משכירה לאחרים ושקלה כשהוא מוסרה להם וחוזר ומקבלה במשקל אם חסר נחושתה משלמין לו דמי חסרונה ויהיב ליה דמי אגר: **פחתא.** חסרון נחושתה. ומי ס"ד אסור להלוותן בריבית מי אגרא לא פחתא למה נותנין שכר הואיל ומקבלין עליהם השוכרין פחת נחושתה: **בדיקנני.** ביתומים גדולים שנתמלא זקנם ואינן קרוים יתומים שרי: **דהא מקבלי עלייהו חוסכא דנחשתא.** פחת דמי הנחשת שנשאר כדמפרש ואזיל דכל מה דמיקלי נחשא בגרי דמיה אע"פ שמשלמין את חוסר המשקל יש פחת בנחשת הנותר בו הנשרף באור וכל נחשת שרוף דמיו פחותים: **קרוב לשכר.** ג) שהיו יתומים נוטלין חלק בשכר ואין נוטלין חלק בהפסד אבל רבית ממש לא אלא מה שיתתכרו מעותיהם יחלוקו. ואע"ג דבדיקנני אסור לאו רבית ממש הוא אלא אבק רבית הוא ומדרבנן וביתמי לא גזור שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה אחר פרוטה: **ויהבינן להו זוזא זוזא.** לסעודת אכילתם: **דהכא פריכא.** גרוטאות של זהב דודאי שלו הן ואינן פקדון דלא עבידי אינשי דמפקדי דהכא פריכא בפקדון וכיון דעשיר הוא ויש לו לגבות ממנו אם יאבדו מעותיו יהבינן להו נהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד: **דמשפו נילסיה.** שנכסיו שקטין אצלו ואין ערעור על קרקעותיו. דמשפו כמו (ישעיה יג) על הר נשפה שאו נס ומתרגמינן על טורא שליו: **בני דינא.** בפני ב"ד שיש להם כח להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד:

מתני'

א ונהגו בני כופרא אגרא בשעת משיכה פגרא בשעת שבירה אטו במנהגא תליא מילתא משום דמתניתא תניא מנהגא אמר רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית אמר ליה רב נחמן משום דיתמי נינהו ספינא להו איסורא ב) יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו אמר ליה אימא לי איזו גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ההוא דודא דבני מר עוקבא דהוה בי מר שמואל תקיל ויהיב ליה תקיל ושקיל ליה שקיל אגרא ושקיל פחתא אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא אמר ליה כי הא ג אפילו בדקנני נמי שרי למיעבד דהא מקבלי עלייהו חוסכא דנחשא דכמה דמקלי נחשא בציר דמיה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רבה בר יוסף בר חמא אמר רב ששת ד מעות של יתומים מותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד תנו רבנן ה קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד קרוב לזה ולזה רחוק מזה ומזה זו היא מדת כל אדם אמר ליה רבה לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו אמר ליה מותבינן להו בי דינא ויהבינן להו זוזא זוזא א"ל והא קא כליא קרנא אמר ליה מר היכי עביד אמר ליה בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא ונקטינן דהבא מיניה ויהבינן להו ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד אבל דבר מסוים לא דלמא פקדון נינהו ואתי מריה יהיב סימנין ושקיל ליה אמר רב אשי תינח אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא אי לא משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא ניכלו זוזי דיתמי אלא אמר רב אשי ו חזינן גברא דמשפו נכסיה ומהימן ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל שמתא דרבנן ויהבינן להו ניהליה בבי דינא:

מתני'

מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית. ה"מ למיפרך תיפוק ליה משום לוה דקעבר בלא תשיך (דברים כג) אלא דעדיפא פריך ג"כ קסבר דלא מחייב לוה משום לא תשיך אלא כשגם המלוה מוזהר: **דקא** מקבלי עלייהו חוסכא דנחשא. משמע אע"ג דקא מקבל נותן עליה זולא ויוקרא הוה אסור משום דאחריות על המקבל אף על גב דאחריות לא הויא אלא משעת שבירה אלא דוקא משום פחת דחוסכא דנחשא שרי ליקח שכר והא דשרי לעיל (דף סט:) נמי בספינא אגרא ופגרא היינו משום דמקבל עליה קלקול הספינה שמתקלקל העץ במים דלא משלם למשכיר אלא מה שהיא משתברת ומכאן קשה לפי' ריב"ן שפירש לעיל שמותר ליתן עיסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דמקבל נותן יוקרא וזולא דא"כ למה היה צריך כאן לקבל חוסכא דנחשא לא יקבל אלא זולא ועוד דאמרינן לעיל (דף סח:) ותרי תילתי בהפסד ותילתא באגר למה ליה למיעבד הכי ליקבל עליה הנותן זולא וליתתרי אפילו יהא כל אחריות על המקבל והא דאמרינן לעיל (דף סד.) גבי חמרא אי תקפה ברשותך ומסקינן כיון שמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא התם שאני דמכר גמור הוא: **אתא** מריה ויהיב סימנא ושקיל. תימה דהיכי שקיל ע"י סימנא ז הא מני האי למימר לקוח הוא בידי ואי חיישינן דלמא מודה ליה מקבל דשלו הן א"כ דהכא פריכא נמי ניחוש שמא מודה ליה וא"ת כיון דאין בו סימן למה יאמינו לו א"כ בדבר מסוים נמי ניחוש שמא הגיד לו ואפילו לא היה אמיד היה נאמן לומר לקוח הוא בידי דאימור מציאה אשכח או מתנה נתנו לו והא דאמר בפ' האשה שלוש (יבמות קטו: ושם ד"ה וכן) גבי שומשמי דטוען נפקד (ח) דידיה שקלתנהו והני אחריני נינהו ואמרינן התם אימור איתרמוי איתרמו דמשמע הא לא שכיח דמתרמי דהוה חשיב סימנא מעליא והיה נאמן המפקיד להוציא מידו [א] התם היה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית במדה זו ועדיין נמצאו כן בחבית ואפילו לא היו עדים בדבר היה נאמן אי הוה סימנא מעליא כיון שהנפקד אינו טוען לקוחין הן בידי או שלי היו מעולם ובני ביתי הגידו לך הסימן אלא מודה שהפקיד לו אלא שאומר כמו שאירע הסימן בשלך כן אירע בשלי ואע"ג דאית ליה מגו לא היה נאמן דהוי מגו במקום עדים ונראה לפרש דהכא חיישינן דלמא אתי מריה אחר מיתת המקבל כדאמרי' בהכותב (כתובות פה: ושם ד"ה ועוד) גבי הוה דאפקיד כסא דכספא בי חסא שביב חסא ולא פקיד אתא מריה ויהיב סימנא אר"נ חדא דידעינן ביה בחסא דלא אמיד ועוד דקא יהיב סימנא משמע אפי' אמיד נמי כיון דיהיב סימנא שקיל ומיהו קשה כיון דאמיד הוא אמאי לא נטעון ליתמי לקוח הוא והיינו יכולין לומר דלא טענינן להו לקוח אלא בדברים שהיה אביהם משתמש בחייו אבל דברים שלא היה משתמש בהם דומה הוא שבפקדון הם אצלו ומהדרינן בסימנא אבל א"כ לא שבקת חיי לכל בני עשיריה שאדם שהיה רגיל אצלם ויודע עניינם ילך ויגיד לאחרים דלא עיילי ונפקי בביתם סימני כסף וזהב שלהם ועוד אכתי קשה דלמה ליה הכא דאית ליה דהכא פריכא אפילו דבר המסוים נמי אלא שיאמר בפני ב"ד שהוא שלו ונראה לפרש דהכא בשמעתין חיישינן שמא יבאו עדים שהפקיד בידו חפץ שיש בו סימן זה וכיון שמביא עדים אין להם לב"ד למנוע מלהראות החפץ לעדים ויכירו אם הוא זה ובהיא דהכותב עיקר טעמא הוי משום דלא אמיד וכיון דלא אמיד אין לנו לטעון ליתומים לקוח ביד אביהן דמציאה או מתנה מילתא דלא שכיח הוא ולא טענינן ליתמי אע"ג שאביהן היה נאמן לטעון לקוח היה בידי והכי פירושו חדא דידעינן ביה דלא אמיד ובטעם זה לחודיה סגי ועוד דאפילו אית"ל דלא מהני אמיד לחודיה הא קא יהיב סימנא ויועילו שני הטעמים יחד [ב] א"נ מעיקרא לא ר"ל שהיה הטעם דלא אמיד לחודיה די אלא מתחילה לא נתכוון לומר אלא שבין שניהם יועילו והא דאמר בסוף פ"ק דכתובות (דף יג:) גבי אלוס ואלוסתו דאמר התם רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דקא מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג ופריך ובהא כי לא מודה מי מכשר רבן גמליאל התם לא מצי למימר שיועילו שני הטעמים דאי טעמא דהא קא מודה לא מהני לחודיה לא מהני נמי בהדיה דהלכה כרבן גמליאל כיון דלא מכשר אלא ברוב כשירין אצלה והכא כולן פסולין אצלה לגבי מאלוס ולהכי פריך כי לא מודה פי' כי לא מהני טעמא דמודה לחודיה מי מהני בהדיה טעמא דהלכה כר"ג כו':

מסורת הש"ס

ח) [ערכין כב.], ט) [נ"ל שיהיו],

הגהות הב"ח

(ח) תוס' ד"ה אתא וכו' דטוען נפקד דידך שקלתנהו:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אתא וכו' הא מצי האי למימר לקוח. עיין חולין דף לו ע"א תוס' ד"ה פלגא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אתא. התם היה כו'. נ"ב וכ"כ ביבמות שם ד"ה וכן ובכתובות פ"ה ב' ותילו הא דכאן דג"כ חיישינן שמא הפקידו בעדים וכ"כ תוס' למעה ונראה לפרש דהכא בשמעתין כו': [ב] שם א"נ מעיקרא כו'. נ"ב וכ"כ תוס' בכתובות שם וביבמות קט"ו ב':

עין משפט נר מצוה

קא א ב מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' יא סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף ג:

קב ג מיי' שם פ"ד הלכה יד ופי"א מהל' נחלות הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יח וטוש"ע מ"מ סי' רל סעיף ח:

קג ד מיי' פ"ה מהל' מלוה הל' ח סמג שם:

קד ה מיי' שם פ"ד הל' יד ופי"א מהלכות נחלות הל' א סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רל סעיף ח:

לעזי רש"י

קלדיר"א [ילדייר"א]. קומקום גדול.

מוסף רש"י

קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע. דשקיל רבית (לעיל סד:).

אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית. [א] פי׳ בקונטרס כל האחריות נכסים על המקבל ושם אותם במעות עליו וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר ואע״ג דמשנה יתירא היא דהא תנא ליה (לעיל דף סח.) אין מוציאין חנווני למחצית שכר משום דמקבל עליה פגעא בהפסד וכל שכן הכא דקיבל כל האחריות עליו נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו״ס ולפירושו לא הוי רבית זו אלא מדרבנן שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד וקשה דמאי פריך בגמרא ממתניתין דהכא אמתני׳ דבכורות (דף טז. ושם: ד״ה אין) הא ע״כ ס״ל למקשה דמתניתין דבכורות בדלא קביל עליה נכרי אונסא וזולא מדפריך רבא אשינויא דאביי אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ואם כן על כרחך הויא רבית דרבנן ואפ״ה הוה אתי ליה שפיר הא דפטירי מן הבכורה משום כיון דלא נקיט מריה זוזי ברשותיה קיימי כדאמר בהדיא האי טעמא בפ״ב דבכורות (שם) מקמי דרמינן עלה ממתני׳ דהכא ואי״כ מאי קשיא ליה ממתניתין דהכא ועוד דפריך בגמרא ולפלוג וליתני בדידיה אבל קיבל עליה אונסא וזולא מקבלין הא עיקר מתניתין לא אתא אלא לאשמועי׳ דמן עכו״ס מקבלין כדפירש בקונטרס אבל בישראל דקביל עליה נותן אונסא וזולא דמקבלין לא אצטריך כלל דהא מרישא שמעינן לה אבל מקבלין עגלים וסייחים וכו׳ וגרלה כמו שפי׳ רבינו תם דמתני׳ דהכא אירי ברבית דאורייתא שפסק דמיס על הלוה וגם פסק דמי השבח וקבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב בין יהיה שם שבח בין לא יהיה והיינו רבית קצוצה ותנא ההיא דחנווני שהוא רבית דרבנן והכא קמ״ל דהאי רבית דאורייתא הוא כדקתני מפני שהוא רבית כלומר רבית דאורייתא ואע״ג דקתני לעיל (דף סד:) לא יסכור הימנו בפחות מפני שהוא רבית והיינו רבית דרבנן לפר״ת שעושה נכייתא דבית כנכייתא דשדה התם אצטריך לאשמועינן דהוי רבית דרבנן דלא הוי כמו שאר משכנתא בנכייתא דשריא אבל האי מפני שהוא רבית דהכא אי לאו דאורייתא קאמר מאי קמ״ל וכפר״ת משמע בירושלמי דקאמר איזהו צאן ברזל היה לו ק׳ צאן ואמר ליה הרי עשויות לך בק׳ דינרים של זהב ולדות וחלב וגיזות שלך ואם מתו אתה חייב באחריותן ואתה מעלה לי שכר סלע מכל אחת ואחת משלך באחריותה אסור משמע בהדיא ששם עליו הקרן והשבח והשתא מ״ש דאי לאו מתני׳ דהכא לא הוי רבית קשה לן מתני׳ דבכורות אמאי פטורין דשפיר חשיבי ברשות הנכרי כיון דאי לא יהיב ליה זוזי תפיס לבהמה ואי לא משכח לבהמה תפיס לולד אע״פ שנותן לו מהם קצבה בכל שנה ולהכי לא נפקי ולדות אכתי מרשות נכרי כי יש לו בהן עדיין קצת קנין אבל משום דחשיב ליה במתני׳ דהכא רבית דאורייתא פריך שפיר דא״כ יצא מרשות בעלים לגמרי כשאר מלוה ורבא מסיק דהאי דפטור מן הבכורה לאו משום דקיימא ברשותא דמרה אלא משום דחשיב יד נכרי באמצע כדמפרש וחזיל ובכל דהוא יד נכרי באמצע פטור דלא קרינא ביה כל מקנך תזכר (שמות לד) דמשמע שתהא מכל וכל רשות ישראל שלא תהא יד נכרי באמצע כלל ופריך נמי שפיר לפלוג וליתני בדידיה אע״ג שכבר שמעינן לה מרישא כמו כן מקבלין צאן ברזל מן העכו״ס אינו חידוש וטפי אית לן לאיפלוגי בדידיה: **ואי לא משכח לבהמה תפיס לולד הוה ליה יד נכרי באמצע.** ואי״ת מ״ש מבהמת ארנונא דחייבת בבכורה לגישנא קמא דרבא בפ״ק דפסחים (דף ו. ושם ד״ה התם) היכא דמאי ישראל לסלוקי בזוזי וה״נ אי יהיב ליה זוזי לא תפיס לא לבהמה ולא לולדות וי״ל דהתם עיקר הבהמה של ישראל מתחילה אלא דמשועבדת לארנונא וכיון דמאי לסלוקי בזוזי לא יצאת מרשות ישראל ולא חשיב יד נכרי באמצע אבל הכא דמתחילה הבהמה של נכרי כל זמן שיש לו לנכרי כח זה דאי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה לא יצאת מרשות הנכרי ומקרי יד נכרי באמצע דלא נסתלק לגמרי:

תשיך לא סגי דלאו הכי. אבל אי תשוך ניחא דלא סגי דלא תשוך דאסור להלוות לו בחנם כדאמר קרא (דברים ז) לא תחנם ועוד שאמר הכתוב להלוות להם ברבית[ו] וא״ת ומאי פריך מהאי קרא הא לא אסור אלא מדרבנן גזירה שמא ילמוד ממעשיו כדאמרינן בסמוך וי״ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחמנא לנכרי תשיך[ז] לא היה להם לחכמים לאסור והא דדרש ליה מקרא דשלמה אע״ג דלא אסור אלא משום גזירה אפשר דשלמה גזר אי נמי שלמה דיבר ברבית דאורייתא ורבנן הוא דאסמכוה מילתייהו אקרא דידיה ומה שנהגו עתה להלוות לנכרים אור״ת משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל וקי״ל כאידך לישנא דמתני׳ הא דרב הונא אברייתא דרב יוסף ולא אסרו מעולם רב נחמן ורב הונא רבית דנכרי ואפי׳ לגישנא קמא יש להתיר לפי שיש עלינו מס מלך ושרים והכל הוי כדי חיינו ועוד שאנו שרויין בין האומות ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עמהם הלכך אין לאסור רבית שמא ילמוד ממעשיו יותר משאר משא ומתן וא״ת כיון דרבית עכו״ס שרי לאידך לישנא למה לא היה אותו שהלוה ברבית במתים שהיה יחזקאל בנקעת דורא כדאמר בתרגום [ירושלמי] של והוה כד שלח פרעה וי״ל דשמא בני נח היו מוזהרין על הרבית כמו שהוזהרו על הגזל ואע״ג דרבית לא אתי מגזל (לעיל סח.) מ״מ כי היכי דדרשינן בפרק ד׳ מיתות (סנהדרין דף נו:) דבני נח מוזהרין על הגזל מכל עץ הגן ולא גזל ה״ה לרבית ואותה ואם תאמר ואם כן מאי פריך תשיך לא סגי דלא תשיך דלמא אתי למימר אע״ג דהוזהרו על הרבית זה מזה שרי ליה לעכו״ס להלוות לישראל ברבית דאם היה אסור מ״כ היה עובר ישראל משום לפני עור וי״ל דמלא תשיך לאחיך נפקא הא לנכרי

מתני׳ [ח]א אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו״ם [ט]ב ולוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב מלוה ישראל מעותיו של עכו״ם מדעת העכו״ם אבל לא מדעת ישראל: **גמ׳** למימרא דברשותא דמקבל קיימא ורמינהו [י]ג המקבל צאן ברזל מן הנכרים ולדות פטורין מן הבכורה אמר אביי לא קשיא הא דמקבל עליה אונסא וזולא הא דלא קביל עליה אונסא וזולא א״ל רבא אי דקביל עליה מרה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ועוד אדתני סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו״ם [יא]ליפלוג בדידיה במה דברי׳ אמורים דלא קביל עליה [יב] אונסא וזולא אבל קביל מרה אונסא וזולא שפיר דמי אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא וגבי בכורות היינו טעם דולדות פטורין מן הבכורה [יג]כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס להו לולדות והוי ליה יד נכרי באמצע [יד]וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה [1]מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו מאי לחונן דלים אמר רב כגון שבור מלכא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא אלא [טו]דאפילו רבית דעובד כוכבים איתיביה רבא לרב נחמן [2]לנכרי תשיך מאי תשיך לאו תשוך לא תשיך לא סגי דלאו הכי לאפוקי אחיך דלא אחיך בהדיא כתב ביה ולאחיך לא תשיך לעבור עליו בעשה ולא תעשה איתיביה לוין מהן ומלוין אותם ברבית וכן בגר תושב אמר רב חייא בריה דרב הונא לא נצרכא [טז]אלא בכדי

מתני׳ אין מקבלין צאן ברזל מן הנכרים. שסח לו עכו״ס בהמותיו בדמיס קצוצין ולתת לו אותן דמיס עד עשר שנים, בין מתו בין נחלו, ואותן ולדות שיהיו להן עד אותו זמן יהיו ביניהס (בכורות טז.). **ולדות פטורין מן הבכורה.** ולדותיהן של אותן צאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה, וטעמא מפרש בגמ׳ דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות, אישתכח דשייכא יד עכו״ס באמצע (שם טז:).

אפי׳ רבית דעובד כוכבים. שישראל נוטל מן העובד כוכבים יורד לטימיון: **מאי לאו תשוך.** שמותר אתה ליקח הימנו נשך: **לא תשיך.** דוקא קאמר אתה תן לו רבית: **לא סגיא דלאו הכי.** וכי בא הכתוב לצוות עליו ליתן רבית לעכו״ס. דאילו להתיר קאמר פשיטא מהיכי תיתי ליה למיסרי:

בכדי

מסורת הש״ס

א) [בכורות טז:], ב) [לקמן עא.], ג) בכורות טז., ד) [לפלוג וליתני בדידיה כל״ל], ה) [לקמן עא:], ו) [במדבר ג], ז) בס״א נוסף: כדי לחסרם, ח) במקום: לנכרי תשיך, בס״א: דמלוה לחסרם,

תורה אור השלם

1 מַרְבֶּה הוֹנוֹ בְּנֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לְחוֹנֵן דַּלִּים יִקָּבְצֶנּוּ: משלי כח ח

2 לְנָכְרִי תַּשִׁיךְ וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

דברים כג כא

הגהות הב״ח

(ח) גמ׳ דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא אבל קביל עליה מרה: (ט) רש״י ד״ה למימרא וכו׳ מדקתני מפני שהוא:

גליון הש״ם

גמ׳ דאפי׳ רבית דעכו״ם. עיין מכות דף כד ע״ב:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה אין. פירש כו׳. נ״ב וכן פי׳ הרמב״ם (ועמ״ש רבינו ביו״ד ר״פ קע״ו):

מוסף רש״י

המקבל צאן ברזל מן הנכרים. שסח לו עכו״ס בהמותיו בדמיס קצוצין ולתת לו אותן דמיס עד עשר שנים, בין מתו בין נחלו, ואותן ולדות שיהיו להן עד אותו זמן יהיו ביניהס (בכורות טז.). **ולדות פטורין מן הבכורה.** ולדותיהן של אותן צאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה, וטעמא מפרש בגמ׳ דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות, אישתכח דשייכא יד עכו״ס באמצע (שם טז:).

בכדי חייו. התירו לו ויותר מכאן אסור מדרבנן דלמא אתי למיסרך: **רבינא אמר.** מתניתין דקתני מלוין אותן ברבית בתלמיד חכם עסקינן: **טעמא מאי אמרו רבנן.** רבית נכרי אסור שמא ילגיל הנכרי אצלו וילמד ממעשיו. לא גרסינן דלמא אתי למיסרך: **אם כבדי חייו רבינא אמר** [8]הכא בתלמידי חכמים עסקינן טעמא מאי גזור רבנן [6]שמא ילמוד ממעשיו וכיון דתלמיד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא דתני רב יוסף [1]אם כסף תלוה את עמי את העני עמך [2]עמי ונכרי עמי קודם עני ועשיר עני קודם ענייך ועניי עירך ענייך קודמין עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין אמר מר עמי ונכרי עמי קודם פשיטא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל בחנם תניא אמר ר' יוסי [3]בא וראה סמיות עיניהם של מלוי ברבית [3]אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והם מביאין עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה כפר באלהי ישראל תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית עליו הכתוב אומר [2]בספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם הא למדת [ד]שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין והללו מתמוטטין ואינן עולין [3]למה תביט בוגדים תחריש כבלע רשע צדיק ממנו אמר רב הונא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע תניא רבי אומר גר צדק האמור לענין מכירה וגר תושב האמור לענין רבית איני יודע מה הוא גר צדק האמור לענין מכירה דכתיב [4]וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך [7]ולא לך אלא לגר שנא' [5]לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנא' [5]לגר תושב [ה]משפחת גר זה הנכרי כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה אמר מר ולא לך אלא לגר שנא' לגר למימרא דגר קני עבד עברי ורמינהי [6]אין הגר נקנה בעבד עברי [ו]ואין אשה וגר קונין עבד עברי גר לא נקנה בעבד עברי [6]ושב אל משפחתו בעינן והא ליכא ואין אשה וגר קונין עבד עברי אשה לאו אורח ארעא גר נמי גמירי דמקני קני דלא מקני לא קני אמר רב נחמן בר יצחק אינו קונה ודינו כישראל אבל קונה ודינו כנכרי דתניא [7]הנרצע [ח]והנמכר לנכרי אינו עובד לא את הבן ולא את הבת אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי נימא דלא כרבן שמעון בן גמליאל דתניא [ח]אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף קונה את העבדים אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל ולא קשיא כאן בעבד עברי כאן בעבד כנעני עבד עברי צניע לה עבד כנעני פריץ לה אלא הא [7]דתני רב יוסף [ט]ארמלתא לא תרבי כלבא [ו]ולא תשרי בר בי רב באושפיזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא כלבא כיון דמסריך בה מירתתא אמרי כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה אמרי אינשי משום אומצא דשדיא ליה הוא דמסריך גר תושב האמור לענין רבית מאי היא [9]דכתיב [7]וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך ורמינהי [ט]לוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב אמר רב נחמן בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם מאתו כתיב מישראל תנו רבנן אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב לנכרי שרי ועי"ל דבני נח לא הוזהרו מן הרבית וההוא גברא דלא קס בבקעת דורא זה לא היה עונש שלא היה שעת תחיית כל המתים ולא נענש זה יותר משאר מתים באותה שעה אלא חביריו זכו בשביל שנזהרו מן הרבית אע"פ שלא נלטוו כמו שקיימו אבותיו את התורה אע"פ שלא ניתן להם:

אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו. כתוב בתשובות הגאונים בשם רב לדוק גאון יורד עמו לחייו רשאי לשרוף שליש תבואתו ותימה גדול מנין לו זה:

הא חזינן דלא עבדי הכי ומתמוטטים. וא"ת דלמא משום שאר עבירות הכתובים באותו פסוק ושוחד על נקי לא לקח וי"ל דפיין דחזינן לדיקים גמורים נמי מתמוטטין פ"ל לר"ע פריך דדרש בסוף מכות (דף כד. ע"ב) עושה אלה עושה אחת מכל אלה לא ימוט:

או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. וא"ת למ"ל למכתב בתר עקר משפחת גר דהיינו נכרי כיון דנמכר לעבודת כוכבים א"כ נמכר לנכרי וי"ל דה"א לעבודת כוכבים של ישראל כגון פסלו של מיכה א"נ אי לאו דכתיב משפחת גר ה"א דעקר היינו נכרי אבל אין לתרץ דאמטריך משום גאולת קרובים דמגר תושב נפיק כ"ש נכרי:

אינו עובד לא את הבן ולא את הבת. אגב בן נקט בת דאפילו נמכר לישראל אינו עובד את הבת: **לא** תרבי כלבא. משום לזות שפתים בעלמא לפי שהולך אחריה [ט] שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה וגם אין אסור להתייחד:

מצאו

מסורת הש"ס

א) [עירובין סב.:], ב) קידושין כח., ג) ברכות ז: מגילה ו: [ע"ש], ד) קידושין כ. ב"ק קיג: [ערכין ל:], ה) [יבמות מו.], ו) קידושין יח.; ז) ע"ז כב.; ח) [לעיל ע:], ט) [ויקרא רבה], י) [כלאיים קידושין פב.],

תורה אור השלם

1 אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעָנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תָשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ:
שמות כב כד
2 בַּסֶּפוֹ לֹא נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקָח עֹשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם:
תהלים טו ה
3 טְהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת רָע וְהַבִּיט אֵל עָמָל לֹא תוּכַל לְמָה תַבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ:
חבקוק א יג
4 וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד:
ויקרא כה לט
5 וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לַגֵּר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר:
ויקרא כה מז
6 וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:
ויקרא כה מא
7 וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחָי עִמָּךְ: אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ:
ויקרא כה לה-לו

גליון הש"ם

גמ' אין הגר נקנה בע"ע. עיין ב"ב דף י"ג ע"א ברש"י ד"ה ה"ג ובתוס' שם ד"ה כופים וע"ע. ועיין גיטין דף מ"א ע"א תוס' ד"ה ליטא: שם דכתיב וכי יכוך. עיין לקמן דף קיא ע"ב תוס' ד"ה מגרך:

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קנט סעיף ג:
קיא ב מיי' שם הל' ז סמג לאוין קלב טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף ג:
קיב ג מיי' פ"ד שם הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ב:
קיג ד טוש"ע שם:
קיד ה ו מיי' פ"א מהלכות עבדים הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יט:
קטו ז מיי' שם פ"ג הלכה ז סמג עשין פג:
קטז ח מיי' שם פ"ג הל' יג סמג שם:
ט [מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יט]:
קיז י מיי' פכ"ג מהל' מיסורי מיאה הל' טז סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף יח:
קיח כ מיי' שם ועיין בהגהות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יח:

מוסף רש"י

אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו. מוחר לנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לגאונתו (קדושין כח.). ולא לך אלא לגר. בקדושין (כ.) הוא ובערכין (ל:) כתה קשה אנקה של שביעית, אדם גונבת ומוכן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו, שנאמר ונמכר לך ולא לך וגו' (ב"ק קיג:). שנאמר לגר. פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ומושב עמך וגו' (קדושין כ.). זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. לחטוב עצים ושאר לרכיה ולא לשם אלהות (שם כ:). ארמלתא לא תרבי כלבא. שמא תתאוה ותרביענו עליה (ע"ז כב:). ולא תשרי בר בי רב באושפיזא. לאגב דלמעא לא מירתתא שויא קול אם תיבעל לו (שם). כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה. כל שעתא, לא מירתתא דסברה אי מסריך בתראי מימר אמרי אינשי אומצא דשדיא ליה הוא דמסריך בתרה אמרי אינשי משום אומצא דשדיא ליה. אומצא מעטו בשר (שם).

מצאו ישראל אחר אמר לו תנם לי ואני אעלה לך בו'. ואם תאמר מאי איריא ואני אעלה לך אפילו אמר אני אעלה לנכרי אסור דלא שרי אלא בהעמידו אצל נכרי כיון דמלוה מעותיו לאחרינו כדי שיפרע לנכרי רבית בשבילו פשיטא דהוי רבית דאפילו לא היה המלוה חייב לנכרי רבית כיון דמשכר הלוואה נותן לנכרי הרבית ע"פ המלוה הרי הוא כנותן למלוה מעותיו עצמו מדין ערב כמו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב בפ"ק דקדושין (דף ז.) וכן קשה בסיפא וי"ל דנקט לך משום העמידו לאשמועינן דישא דאפילו מקבל ישראל רבית שרי כיון שמקבלו בשביל נכרי וכן בסיפא כשהעמידו אצל ישראל אסור אפילו מקבל הנכרי רבית:

בשלמא סיפא לחומרא. תימה אמאי לא הוי רבית גמור כשהעמידו אצל ישראל אפילו מקבל הנכרי רבית שהרי נעשה ישראל שני שלוחו של ראשון לקבל חובו מידו של נכרי וי"ל דאפילו שיוכל לזכות לחבירו במליאה הכא אין קבלתו מן הנכרי זוכה לישראל חבירו דהיי אם היה נכרי מפקיר מעותיו היה יכול לזכות לחבירו השתא מיהא שהנכרי אינו מפקירן אלא בא לזכות מעותיו למלוה על ידי זה הלוה אין לו כח לזכות שאם כן היה ישראל המקבל שלוחו של נכרי לזכות במעותיו של ישראל ואין שליחות לנכרי וה"ל להיות מותר אפי' העמידו אצל ישראל אי לאו דלחומרא אמרינן דיש שליחות לנכרי אלא דישא אמאי שרי בהעמידו אצל הנכרי כיון דאין שליחות לנכרי נמצא דישראל שני לא זכה בקבלתו לנכרי ואינו חייב לנכרי כלום אלא לישראל וכשנותן רבית לנכרי הרי הוא נותן עבור ישראל המלוה ופוטרו נגד הנכרי והוי כנותן לישראל עצמו ומשני דאמר ליה הניחם ע"ג קרקע והפטר והלוה יטלם מעל גבי קרקע בגיווי הנכרי להתחייב לו קרן ורבית ואפילו שלא הפקיר ישראל המעות כשנתנם ע"ג קרקע והוי עדיין שלו כשנטלם ישראל שני מכל מקום כשפורע לנכרי רבית אינו בשביל ישראל ראשון שהרי כבר פטרו הנכרי אבל כשלא הניחם ע"ג קרקע אלא אמר תן לפלוני ישראל והפטר ואני אתנה עמו שיתן לי קרן ורבית היה אסור אע"פ שעתה נמי אינו פורע לו רבית לפטור את הראשון שהרי כבר פטרו הנכרי מכל מקום כיון שקבל המעות מיד ישראל הראשון שהיה עד עתה המעות באחריותו נראה כנותן לו רבית אע"פ שאינו מתנה עמו אלא הנכרי:

כגון שנשא ונתן ביד. אומר רבינו תם דהשתא תו לא אמרינן סיפא לחומרא כדהוה אמרינן מעיקרא אלא מיירי נמי כגון שנטל ונתן ביד שקיבל ישראל המעות מן הנכרי ונתנם לחבירו וקמ"ל דלא אמרינן אדעתא דנכרי גמר ומקני ליה וה"נ איכא בשלמא בס"פ ארבעה אחין (יבמות דף לד.) דלא קאי גבי בשלמא כולהו משכחת להו דשוו שליח ומתוך פ"ה ור"ח משמע דלעולם סיפא לחומרא כתוב בירושלמי ישראל שמנהו נכרי אפוטרופוס או סנטר מותר לגזות ממנו ברבית ונכרי שמנהו ישראל אפוטרופוס או סנטר אסור לגזות ממנו ברבית מעותיו של נכרי שמופקדין ביד ישראל אסור לגזות ממנו ברבית מעותיו של ישראל שמופקדין ביד נכרי מותר לגזות ממנו ברבית זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור באחריות נכרי מותר ובתשובה אחת כתב רבינו תם דהיתר גמור הוא כהאי גוונא שישלח ישראל הלוה משכנותיו על ידי נכרי או על ידי עבדו והמלוה יקבל משכונות מיד נכרי ויתן [ו] המעות לנכרי או אפי' לישראל אך שיאמר המלוה אני (ח) מלוה לך בשביל הנכרי ולא יהא סומך המלוה כלל על הלוה כ"א על המשכונות והלוה הוא מסולק מן המשכון שהרי אם אבד אין לו דין ודברים עם המלוה שהרי לא קבלו אלא מיד נכרי [ב] ומותר לישראל להיות ערב בשביל נכרי דישראל המלוה לא בתר ערבא אזיל אלא בתר לוה אזיל ואי לא יפרע הנכרי יפרע הערב הקרן והרבית דהשתא הוא דמוזיף לנכרי:

ערב למאן אילימא ערב לישראל [ה] והא תנא [ו] אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים אלא לנכרי [ז] וכיון דדיניה דנכרי דאזיל בתר ערבא איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב ששת [ח] שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי קיבל עליו לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקול אמר רב ששת שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו: מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי כו': תנו רבנן מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל כיצד [ט] ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל נכרי מותר וכן [י] נכרי שלוה מעות מישראל ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא כיון דאין שליחות לנכרי איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן [יא] כגון דאמר ליה הניחם [יב] על גבי קרקע והיפטר אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב פפא [יג] כגון שנטל ונתן ביד ואכתי מאי למימרא מהו דתימא נכרי גופיה כי עביד אדעתא דישראל קא גמיר ויהיב קמ"ל רב אשי אמר כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי בתרומה אבל בכל התורה כולה יש שליחות לנכרי והא דרב אשי [יד] ברותא היא מאי שנא תרומה דלא דכתיב [טו] אתם גם אתם [טז] מה [יז] אתם בני ברית אף שלוחכם נמי בני ברית [יח] שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה אלא דרב אשי ברותא היא איכא דאמרי אמר רב אשי כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי אינהו לדידן אבל אנן לדידהו הוינא להו שליח והא דרב אשי ברותא היא מ"ש אינהו לדידן דלא דכתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית [יט] אף שלוחכם בני ברית אנן לדידהו נמי מה אתם בני ברית קאמר אלא הא דרב אשי ברותא היא רבינא אמר נהי דשליחות לנכרי לית ליה זכיה [כ] מדרבנן אית ליה מידי דהוי אקטן קטן לאו אף על גב דלית ליה שליחות אית

ערב למאן. מי הוא המלוה שאני מותר לעשות לו ערב: **אלו עוברין.** משום לא תשימון (שמות כב): **והא כיון דנכרי בתר ערבא אזיל.** אינו תובע אלא את הערב: **הוא ניהו דשקיל רביתא.** ערב זה הלוה מן הנכרי וחזר והלוה לישראל: **לדון בדיני ישראל.** [א] יתבע מן הלוה תחלה וכשלא ימצא אלא יגבה מן הערב והשתא אין הערב לוה מתחילה הלכך כי פרע לנכרי ההיא שעתא הוא דאוזיפיה לחבריה ומאי דמוזיף ליה שקיל מיניה: **אסור.** דהוא ניהו דקא מוזיף ליה ברבית: **ואם העמידו אצל נכרי.** אע"פ שישראל נותנו לחבירו במלות הנכרי: **מותר.** דשלוחו הוא: **ואם העמידו אצל ישראל אסור.** ואף על פי שקיבלם זה מיד נכרי משום דנכרי שליח של ישראל ושלוחו של אדם כמותו: **בשלמא סיפא.** דקתני אם העמידו אצל ישראל אסור דמשמע שנכרי זה חשוב שלוחו של ישראל חומרא דרבנן הוא למיסר. דהא דקי"ל דשלוחו של אדם כמותו בשולח ישראל ושליח ישראל נאמר דמתרומה גמרינן בפרק שני דקדושין (דף מא:) אתם גם אתם [ט] לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: **אלא רישא.** דקתני אם העמידו אצל נכרי מותר: **כיון דאין תורם שליחות לנכרי.** וישראל מישראל קיבלם הוא ניהו דשקיל רבית: **דאמר לו נכרי.** לישראל ראשון: **הניחם על גבי קרקע והפטר.** וכן עשה ומשם נטלם ישראל שני: **כגון שנשא ונתן הנכרי ביד.** וקבלם מן הראשון ונתנם לשני: **אדעתא דידיה דישראל.** שהרי הוא הביאו אצלו והוי נכרי שלוחו ונחמיר מדרבנן למיסר כדמחמרינן בסיפא: **שליחות דכל התורה כולה.** שיהא שלוחו כמותו: **מתרומה גמרינן לה.** בקדושין [יא]: **אכל אין לדידהו.** כגון דישא דבריתא הוי שליח וסיפא לחומרא כדאמרן: **אין לדידהו נמי.** מה אתם בני ברית ואתם היינו שולחים לא נאמרה שליחות אלא בשולח ישראל ושליח ישראל. מאן דגרים הכא אף שלוחכם בני ברית משמע: **זיל מדרבנן אית ליה.** שיהא ישראל זוכה לנורך נכרי הלכך ההוא ישראל זוכה ליה מדרבנן בהלואה זו מישראל [יב] שני: קטן לית ליה שליחות דכי כתב שליחות בגדול כתב ברוי לתרוס שיהא הקדשו הקדש ולזיבורו חל דגבי הקדשות ונדרים אינם כתיב [יג] וגבי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו' (שמות כה): אית

ערב למאן אילימא ערב לישראל [ה] והא תנא [ו] אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים אלא לנכרי [ז] וכיון דדיניה דנכרי דאזיל בתר ערבא איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב ששת [ח] שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי קיבל עליו לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקול אמר רב ששת שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו:

מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי כו': תנו רבנן מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל כיצד [ט] ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל ישראל אסור בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא כיון דאין שליחות לנכרי איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן [יא] כגון דאמר ליה הניחם [יב] על גבי קרקע והיפטר אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב פפא [יג] כגון שנטל ונתן ביד ואכתי מאי למימרא מהו דתימא נכרי גופיה כי עביד אדעתא דישראל קא גמיר ויהיב קמ"ל רב אשי אמר כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי בתרומה אבל בכל התורה כולה יש שליחות לנכרי והא דרב אשי [יד] ברותא היא מאי שנא תרומה דלא דכתיב [טו] אתם גם אתם [טז] מה [יז] אתם בני ברית אף שלוחכם נמי בני ברית [יח] שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה אלא דרב אשי ברותא היא איכא דאמרי אמר רב אשי כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי אינהו לדידן אבל אנן לדידהו הוינא להו שליח והא דרב אשי ברותא היא מ"ש אינהו לדידן דלא דכתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית [יט] אף שלוחכם בני ברית אנן לדידהו נמי מה אתם בני ברית קאמר אלא הא דרב אשי ברותא היא רבינא אמר נהי דשליחות לנכרי לית ליה זכיה [כ] מדרבנן אית ליה מידי דהוי אקטן קטן לאו אף על גב דלית ליה שליחות אית**

מסורת הש"ס

א) מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קע סעיף ח:

ב) ג מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסח סעיף ח:

ג) א ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ו:

ד) ה ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח [ב ג]:

ה) ז מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ח:

ו) ח ט מיי' פ"ב מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ח טוש"ע ח"מ סי' קפח סעיף ח:

ז) כ מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1 כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעַשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֵת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
במדבר יח כח

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה כגון וכו' שיאמר המלוה אני פורע לך בשביל:

גליון הש"ם

גמ' ע"ג קרקע והפטר. עיין לקמן דף קיב ע"א תוס' ד"ה מחר: תוס' ד"ה מצאו וכו' בגורן למלוה עצמו. עיין לעיל דף מ ע"ב תוס' ד"ה לספק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לדון בדיני ישראל יתבע כו'. נ"ב וכ"ד ס"מ. והרשב"א כתב דאינו אסור אלא בערב שנוף דוק שאין דינו עם הלוה כלל. מ"מ (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' ק"ע ס"ק ב' ה'): [ב] תוס' סד"ה כגון. ומותר לישראל כו'. נ"ב הראב"ד חולק ע"ז וע' רא"ש:

ו) [נ"ל והתנן], ז) לקמן עה:, ח) נ"א בדומה [ועי' מ"ש לעיל ט. בסס הערוך], ד) קידושין מא: [גיטין כג:], ט) [שינוי גי' בתוס' כתובות יא. ד"ה מטבילין וע"ע בתוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן], י) [במדבר יח], יא) [דף מא:], יב) גי' ר"מ ראשון, יג) [ויקרא כז במדבר ל], יד) נ"א לפדות המשכנות לנכרי או אפילו לישראל אך שיאמר למלוה אני פורע בשביל הנכרי כו'. רש"ל,

מסורת הש"ס

אין ליה זכיה. דתנן זכין לקטן בפרק מי שמת (ב"ב דף קנ:): **וזקפן עליו במלוה.** לאחר זמן מיצב עמו על הרבית וזקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שטר עליהם כך וכך אני חייב לפלוני: **וגובה אף הרבית.** דמשעת זקיפה הוי כגבוי: **בין כך ובין כך.** אסיפא פליג וטעמא כדמפרש ואזיל שלא יאמרו כו': **שטר שיש בו רבית.** שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני: **המוקדמין.** למלוה: **פסולין.** דבעי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בו ועדיין לא הלוה ושטר הלקוחות קודם למלוה וזה מוליא שטרו והוא קודם והוא שקר: **פסולים.** ואינו טורף מן המשועבדין ואפי' מן המאוחר למלוה: **ר"מ היא.** דקנים היתירא אטו איסורא: **שמא יגבה מן זמן ראשון.** דאיכא דלא מסיק אדעתיה לדקדק כל כך בזמן הלואה לומר למלוה שטרך מוקדם ומקחי קדם להלואתך: **פרדיסא.** כרם: **לבישנא.** אטמין: **ואמינא לקוחה היא בידי.** ואכד שטר המכירה ואבא מכח חזקה של ג' שנים דכולי האי לא מליגא למיזדהר בשטרא: **אוז.** בעל הכרם: **אקנייה.** בתמנה בעדים: **לבנו קטן.** כדי שלא תהא מכירתו מכירה שכשיוליא שטר מכירתו זה יוליא שטר מתנתו ולא גילה הדבר: **זוז.** מעות שהוא תובע ממנו שמוליא עליו שטר שמכרת לי כרם שאין שלך וקבלת מעותיי ד) וכתבת לי אחריות: **למלוה בשטר דמו.** דהא כתב ליה אחריות: מודה

הגהות הב"ח

(א) גמ' פרדיסא דאכייה לעשר שנים אכלה תלת: (ב) תוס' ד"ה שטר וכו' אי נמי בעיבורא בין מלא:

מוסף רש"י

שטר שכתוב בו רבית. שכתוב בו שלוה ברבית (ב"ק ל:) פלוני לוה מפלוני מנה במתמיס עד זמן פלוני (רשב"ם ב"ב מד:). **שטרי** חוב המוקדמין פסולין. לפי שרלה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שכשטר, ושלא כדין הוא שהרי קדמה מכירה להלואה וכשטר מעיד שהלואה קדמה לפיכך קנסוהו מלגבות בו ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים (ר"ה ב.) וקנסין היתרא אטו איסורא ופסול אפילו מזמן שני (סנהדרין לב.) אי נמי שנכתב השטר בא"ח בניסן ובן כתוב בו באחד בניסן לוה פלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן, גם זה מוקדם ופסול, שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך, ולא כאביי דאמר (לעיל יג.) עדיו בתחומיו זכין לו (רשב"ם ב"ב קנז:) ומיהו אם ההלואה היתה באחד בניסן בפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוה למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו בו באחד בניסן, כי האי מוקדם כשר (שם ע"פ ב"ב קעב.). והמאוחרין. שבאו עדים ואמרו אנו יודעים במלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן, כשרין. דמעלינהו היא דהא מחיל ליה לשיעבודא עד השתא (סנהדרין לב.) שכתבו באחד בניסן וכתבו בתוך השטר באחד באייר, וכל שכן אם לוה בניסן ולא נכתב עד אייר, דכשר, שהרי מחל לו שעבוד של חדש שעבר (רשב"ם ב"ב קנא:).

שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הרבית. פריב"ס דאין גובה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי ע"פ אותו השטר דעדים אינם פסולים דאינם עדי חתם דאין מרויחים כלום בדבר וקשה דתניא בתוספתא [פ"ה] דמכלתין המולא שטר שיש בו רבית יקרענו בא לב"ד יקרעוהו והשתא אי גבי לא יכיה מבני חרי אמאי יקרעוהו ימתינו עד שיגבה בו קודם וי"ל שאסור להשהותו מיהו גראה דר"מ קנים לגמרי ולא גבי ביה כלל כמו שטרי חוב המוקדמים דמוקמינן בסמוך כר"מ ואף על גב שגם שם פי' בקונטרס דאין פסולין אלא לגבות ממשעבדי אין גראה דפסולין משמע דלא גבי ביה כלל והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי מזמן שני הוה מצי למימר נמי נהי דלא גבי ממשעבדי ליגבי מבני חרי אלא רבותא פריך דאפי' ממשעבדי ניגבי מזמן שני ובסמוך דפריך אעובדא דפרדיסא אלא הא דאמר רבי יוחנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון נימא דלא ניתן ליכתב ולא משני משום דטעמא דלא ניתן ליכתב לא מהני אלא דלא גבי ממשעבדי משום דס"ל דודאי מהני לפוסלו לגמרי ולא גבי ביה כלל והא דלא מיבעיא ליה אלא אי גבי ממשעבדי אבל מבני חרי פשיטא ליה דגבי אף על גב דלא ניתן להיכתב התם הוא דפשיטא ליה דגבי היינו משום שהמוכר היה מודה לנוקח שלא פרע ועוד גראה דאפי' יש עדים אחרים או שחייב מודה אפ"ה קנים ר"מ דהכי משמע דאין גובה קרן דומיא דרבית ובתוספתא (שם) נמי משמע דאפילו במלוה על פה קנים דקתני המלוה את חבירו ברבית ובא לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית כו' ובפ' המניח (ב"ק דף ל:) נמי מדמינן להוא דקנסו גופן משום שבאן דמפסיד גוף הממון הוא הדין דקנים בגוף המלוה אע"פ שיש לחות דהתם עבירה נעשית בגוף הממון יותר מכאן דכאן עיקר עבירה בשטר כדאמרינן התם משעת כתיבה עבד ליה שומא ולבך לא קנסו אלא בשטר ומיהו רבנן גראה דודאי לא קנסו כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן אפילו ממשעבדי ור"מ נמי לא פליג אלא משום דקנים ומימה דאמאי אין העדים פסולים כיון שעוברים על לא תשימון (שמות כג) אע"פ שאין מרויחים יש להם לפסול מידי דהוה אעבריין אוכל נבילות להכעיס דקי"ל (סנהדרין דף מ.) כאבי דפסול והא דלא חשיב להו בפרק זה בורר (שם דף כד:) ה"ג לא חשיב לוה אלא הוי בכלל מלוה הבאה ברבית כדמפרש התם מלוה הבאה ברבית והוא הדין נמי עדים בכלל ואין לפרש כגון שאין רבית מפורש בשטר אלא כתב סתם פלוני חייב לפלוני מנה וכללו הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו דא"כ בסמוך דקאמר ר' יוחנן דמודו רבנן בשטרי חוב המוקדמין גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ה"נ נגזור שמא יגבה רבית בתורת קרן ואין לומר נמי דכיון שהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברין על לא תשימון כיון דיודעין העדים דבית דין לא יגבו על ידם רבית ולכך השטר כשר והא דתנן במתני' (לקמן דף עה:) דעדים עוברין היינו כשאין ניכר הרבית בשטר ויודעים עדים שיש בו רבית דהא אהאי שטרא גופי' אמרי' בפרק המניח (ב"ק דף ל:) ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף לד: ושם ד"ה וחכמים) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן ולא מיפסלו באיסור דרבנן כיון שאין מרויחים כלום אע"פ שבעבירה דאורייתא היו נפסלים אי נמי אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כדאמרינן נמי (לעיל דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו אבל קשה הניא דשטרי חוב המוקדמים היאך העדים כשרים דמוקמינן לה כר"מ אבל לרבנן גובה מזמן שני ולר"מ נמי היה גובה אי לאו משום דקנים ורבי יוחנן נמי לא קאמר דפסולים לרבנן אלא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והלא העדים הללו במתכוין חתמו שקר והקדימו את הזמן וי"ל כגון שיש עדים שמעידין עליהם שהיו אנוסים מחמת נפשות או כגון שאומרים טעינו בשנת המלך אי נמי (ג) בשיפורא בין מלא בין חסר ולא הזכירו בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחדש:

קונסין אותו ואינו גובה וכו'. ואע"ג דאמרי' בפ' אע"פ (כתובות דף נ) ס:) הלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו והכא קנס הוא דכה"ג נמי פסקו בהלכות [גדולות] כרבנן דר"מ במעוברת חבירו ומינקת חבירו דאם נשא יולא לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ולא כר"מ דאמר לא יחזיר עולמית ו) (סוטה דף כו.) דהוי קנסא ורמיה מדבעי בהמולך (יבמות דף נז.) אם אינסבא לכהן (לא) [אי] החמירו לגרש כיון שאינו יכול לחזור ולכנוס דגרושה אסורה לכהן [וע"ע תוס' זבחים קד. ד"ה א"ר עקיבא]: **אמר אביי לאו היינו דרבי אסי דאמר רבי אסי כו'.** תימה מה ענין דר' אסי לכאן וי"ל דהכא לא מיבעיא ליה אי גבי ממשעבדי אי לא אלא משום דפשיטא ליה דנאמן לומר פרעתי משום דלא ניתן ליכתב ומיבעיא ליה אי לא גבי ממשעבדי כיון דאין השטר מועיל אלא ע"פ הודאתו או דילמא גבי ועל זה בא אביי להביא מדרבי אסי דכי היכי דמודה בשטר מהניא הודאתו לגבות ממשעבדי אע"פ שאם היה אומר מזוף הוא היה צריך קיום ה"נ הכא גבי פרדיסא ולא שייך כאן לגרום אין צריך לקיימו אלא גרסי' לאו היינו דרבי אסי דאמר ר' אסי מודה בשטר שכתבו גובה מנכסים משועבדים ולפי זה כשמקשה על רבא מהניא לשבח קרקעות בלא רבא היה יכול להקשות מיד לכ"ע מ"ש הכא דנאמן לומר פרעתי ובגמלאת שאינו שלו אינו נאמן כל זמן שהשטר מכר בידו אלא נטר עד לנסוף ומקשה על רבא מגביית משעבדי השנוי בפירוש ח) בברייתא:

יזיף

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הלכה ח טוש"ע ח"מ סי' רמג סעי' יח:

ב [מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יד]:

קכז ג ד ה מיי' פ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קעא:

קכח ו מיי' שם פ"ד הל' ו ועי' במשנה למלך סמג לאוין קלו טוש"ע ח"מ סי' נב סעי' ג וטוש"ע י"ד סי' קסא סעי' יא:

קכט ז ח מיי' פכ"ג שם הל' ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מג סעי' ז:

ט [מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יב]:

קל י כ מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעי' ז:

קלא ל מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ו וסי' קנ סעיף ג וסעי' ב:

הגהות הגר"א

[א] איתי ליה זכיה מדרבנן הכא נמי לא שנא ולא היא ישראל אתי לכלל שליחות [ב] עכו"ם לא אתי לכלל שליחות תנו רבנן [ג] ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם קודם שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית אם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית רבי יוסי אומר [ד] נכרי שלוה מעות מישראל ברבית בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי אמר רבא מאי טעמא דרבי יוסי [ה] כדי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה תנו רבנן [ו] שטר שכתוב בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [ז] גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר קנסינן התירא משום איסורא ורבנן סברי לא קנסינן התירא משום איסורא [ח] תנן התם שטרי [ט] חוב המוקדמין פסולין [י] והמאוחרין כשרין מוקדמין אמאי פסולין נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו מזמן שני אמר ר' שמעון בן לקיש במחלוקת שנויה ור"מ היא ורבי יוחנן אמר אפי' תימא רבנן [יא] גזירה שמא יגבה מזמן ראשון [יב] ההוא גברא דמשכין ליה פרדיסא לחבריה [יג] אכלה תלת שני א"ל אי מזבנית לה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לה לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי אזל קם אקנייה לבנו קטן והדר זבנה ניהליה [יד] זביני ודאי לא הוי זביני זוזי כמלוה בשטר דמו וגובה מנכסים משועבדים או דילמא [טו] כמלוה ע"פ דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים אמר אביי ולאו היינו דרבי אסי דאמר ר' אסי מודה

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

יזיף מלקוט חבריה. אי לאו משום דמלי למיזף אע"ג דמלי למזבן אין חשוב שער לפסוק עליו: **אין** לוין על שער שבשוק. ומסקנא דלוין לפי ה"ג דאיירי סלא בסלא [ב] מיירי בשם לו מעות לגוה דמלי זבין בשוקא או יש לו מעט כדרבי יצחק בסוף פירקא (דף עה.) יש לו סלא לוה עליה כמה כוריס וק"ק למה לי שער רק שימצא פירות לקנות אפילו ביוקר ואית דגרסינן אין לוין על פירות שבשוק:

מודה בשטר שכתבו מאחר שהלוה מודה ששטר חוב שהוציא עליו שטר אמת הוא אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומין בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו. וה"ג הרי מודה שמכרו לו באחריות ואם השטר בטל לענין המכירה מפני שטר מתנה שקדמו לא בטיל לענין אחריות: **לא ניתן ליכתב.** מאחר שנתנו כבר במתנה ועל כרחו כתבו ליה זה: **לחא שמעתא.** דרבא: **נימא לא ניתן ליכתב.** אלא שמע מינה לא בטיל שטרא משום האי טעמא: **לשבח קרקעות כילד.** דישא דידיה אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם וקא מפרש לשבח קרקעות כילד: **והרי היא יוצאה מתחת ידו.** של לוקח שהנגזל מוציאה בדין: **כשהוא גובה.** כשהלוקח גובה מעות מן הגזלן: **מנכסים משועבדים.** טורף לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות שכתב בשטר מכירתו קודם למקחו: **ושבח מנכסים בני חורין.** ולא ממשועבדים מפני תקון העולם דאין הלקוחות יכולין להזהר בדבר שאין לו קצבה כגון אחריות השבח והפירות. דבשלמא בקרן נזהרין להניח מקום לגבות ממנו ואי לא נזהרו אפסידו אנפשייהו: **נימא לא ניתן.** שטר מכירה זה ליכתב שהרי גזולה היתה ובטל השטר ואחריות שבו ואמאי גובה קרן מנכסים משועבדים: **אי נמי.** בפ"ק (דף טו.): **ניחא ליה דלא ליקרייה גזלנא.** אדם שמכר שדה גזולה לחבירו ומחזר על הבעלים הראשונים ולוקחה מהם להעמיד ביד הלוקח כי היכי דלא ליקרייה גזלנא: **מפיים ליה למרה.** לוקחה מן הבעלים הראשונים: **הכא אגרוחי קמגרח ליה.** שהקנה לבנו קטן להבריח מזה: **שעריה מקיים ליה.** בתמיה. אין דעתו להחזיקה בידו הלכך לא ניתן ליכתב הוא: **מתני' היה הוא אחילה לקולרים.** ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער: **פוסק עמו.** באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור: **על הענינו של ענבים.** כלי גדול שנודרין בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממין ומתבשלים להוציא יינם יפה יפה. ושל זיתים קרוי מעטן: **ועל הכיליס של יולר.** פוסק עם היולר על הקדירות באיזו שער שירצה ואע"פ שלא משך יצא השער אם הכניס עפר ועשאו בילים שקורין מעונט"ש ועושה מהם קדירות: **ועל הסיד.** פוסק עמו משיסקענו בכבשן אבנים והעלים לשרוף: ה"ג **רבי יוסי אומר נעולם אינו פוסק עמו על הזבל עד שיהא לו זבל באשפות: ופוסק עמו לשער הגבוה.** אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו תתן לי כשער הזול. שער הגבוה היינו בזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים: **יכול הוא לומר לו.** כשירצה שער הזול: **הן לי כזה או הן לי מעוטי.** שהרי לא משך ויכול לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו ע"מ לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער. סתם דעתיה דאינש אתרעא זולא פסיק: **גמ' דדורמום.** איטליז רב וגדול: **באלגני וארבי.** משיתחילו בעלי בתים ואולרי פירות לפתוח אולרותיהם וספינות בחות בנהר המביאות תבואה למכור: **דמשוך הרעייהו.** לזמן מרובה: ה"ג בתוספתא **היו חדשות מארבע וישנות משלש: אין פוסקין על חדשות מארבע עד שיצא שער לחדש ולישן.** דהא לחדשים מארבע משום דלא יבשו עדיין כל הצורך והפוסק על החדשות לא יקבלם הימנו עכשיו אלא לאחר זמן כשיתייבשו כל צרכם לפיכך אין פוסק עליהן לקבל עליהן ארבע סאין בסלע עד שיצא השער בארבע לחדש ולישן: **היו של לקוטות מארבע.** סתם תבואות לקוטות אינן יפין שלוקטין בכמה שדות ומערבין שיבלי שיפין עם שיבלי חטין: **אין פוסקין עם בעל הבית מארבע.** עד שיצא השער של ד' לוקט ולמוכר: **יזיף מלקוט.** תבואה מעורבת: **אין לוין על שער שבשוק.** אני שמעתי אין לוין מעות בדרך הלואה ע"מ שאם לא אשלם לך מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות כשער של עכשיו דאע"ג דדרך מקח וממכר שרי דרך הלואה אסור. ובהלכות גדולות מפרש אין לוין סלה בסלה על סמך שער שבשוק דימא הואיל וחיטי בהיני וחיטי בשילי הוה ליה כעד שיצא בני לו עד שאמצא מפתח (לקמן דף עה.): **דיזפי בשערי.** מעות: **ופרעי פירות בטבח.** כשער של תשרי. ולשון האחר לוין חטין ופורעין חטין: **ממקום למקום.** ממקום הזול למקום היוקר: **הנה לי.** [א] ואוליכנה ואעשה לרכי במעות עד זמן פלוני:

ברשות

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ו וסי' קג סעי' ח ב:

קלג ב מיי' שם פ"ט הל' ח סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קעה סעי' ח:

קלד ג מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ד:

קלה ד מיי' שם:

קלו ה מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סעי' ז:

קלז ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ח:

קלח ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קלט ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

קמ י מיי' שם פ"י הל' ח וטעיין בהשגות וכמ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסב סעי' ג:

לעזי רש"י

מעונט"ש [מטונ"ש]. גושים (של טין, לעשות מהם כדים).

מודה בשטר שכתבו. מאחר שהלוה בשטר שכתבו ועל פיו נתמנו העדים, אין צריך לקיימו. אין המלוה צריך לקיימו בעדים החתומים בו, שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו, ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דמכיון שאמר כשר היה הרי הוזקק השטר, וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא (כתובות יט.) דכיון שמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאילו קיימוהו חותמיו וגובה כל זמן שמוציאו (שבת עח:). **והרי היא יוצאה מתחת ידו.** שבית דין מוציאין אותה מידו (לעיל יד:) **דלא ליקרייה גזלנא.** שלא יתרפאו לוקח זה כשיוציאנה נגזל מידו ויקרא לו גזלן, לכך מחזר להעמיד ממכרו (לעיל טו:). אין פוסקין על **הפירות.** ליתן לו מעות בכור מטין ולומר לו תנהו לי לסוף זמן גדול, ואפילו יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחילת הקציר, אין זה שער, **עד שיצא השער.** עד שיצא שער מפורסם וקבוע בשוקי העיר בכך (לעיל סב:). **אף על פי שאין לזה.** המוכר, יש לזה. לאיש אחר ויכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל (שם וכעי"ז לעיל ס:). **היו חדשות מארבע וישנות משלש.** דסתם יין טוב מן החדש בעת הנורן (כתובות כד.) שהחדש עדיין אינו יבש כל צרכו (שם נז:).

הגהות הב"ח

(א) במשנה ר' יוסי אומר לעולם אין פוסקין:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה תנה לי ואוליכנה ואעשה כו'. ר"ב דאל"כ שאין לו הגאה מותר בכל ענין וכ"כ תוס' עג ע' בד"ה החמרים כו' והחמרים היו משתכרים כו' ועמ' קע"ז ס"ל בהג"ה: [ב] תוס' ד"ה אין. מיירי כו'. נ"ב אבל הרמב"ן כתב שהגאונים מתירין בכל ענין אם יצא השער וכ"ד רי"ף ורמב"ם:

מוסף רש"י

מודה בשטר שכתבו. לוה שהוה בשטר שכתבו ועל פיו נתמנו העדים, אין צריך לקיימו. אין המלוה צריך לקיימו בעדים החתומים בו, שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו, ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דמכיון שאמר כשר היה הרי הוזקק השטר, וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא (כתובות יט.) דכיון שמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאילו קיימוהו חותמיו וגובה כל זמן שמוציאו (שבת עח:). **והרי היא יוצאה מתחת ידו.** שבית דין מוציאין אותה מידו (לעיל יד:) **דלא ליקרייה גזלנא.** שלא יתרפאו לוקח זה כשיוציאנה נגזל מידו ויקרא לו גזלן, לכך מחזר להעמיד ממכרו (לעיל טו:). אין פוסקין על **הפירות.** ליתן לו מעות בכור מטין ולומר לו תנהו לי לסוף זמן גדול, ואפילו יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחילת הקציר, אין זה שער, **עד שיצא השער.** עד שיצא שער מפורסם וקבוע בשוקי העיר בכך (לעיל סב:). **אף על פי שאין לזה.** המוכר, יש לזה. לאיש אחר ויכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל (שם וכעי"ז לעיל ס:). **היו חדשות מארבע וישנות משלש.** דסתם יין טוב מן החדש בעת הנורן (כתובות כד.) שהחדש עדיין אינו יבש כל צרכו (שם נז:).

מסורת הש"ס

(א) [לעיל ז. וש"נ], (ב) לעיל יד: ב"מ קמ: [ע"ש ובפי' רשב"ם], (ג) לעיל טו:, (ד) [לעיל סב:], (ה) יש ספרי' ל"ג יצא השער וכו' ועי' לעיל דף סב: בתוס' ד"ה והתנן, (ו) [עי' תוס' לקמן עד.], (ז) [תוספתא רפ"ו],

ברשות מוכר. אם קיבל עליו מוכר אחריות הדרך: **מוסר.** דאין כאן מלוה עד שתמכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא: **ברשות לוקח אסור.** דמהשתא מלוה הוא גביה ויהיב ליה ואוכלם כאן ואני אעלה לך

ברשות מוכר מותר. וכגון שנתן לו שכר עמלו ומזונו שלא יהא טורח לו בשכר הלואה וא"ת א"כ מאי קמ"ל וי"ל דסיפא אינטריך ליה ברשות לוקח אסור דס"ד דלא מיחזי כרבית כיון שהוא מוכר במקום היוקר כמו שהוא נותן לו כאן במקום הזול:

החמרים מעלין במקום היוקר בבמקום הזול. פירש בקונטרס אפילו אחריות הדרך בהליכה ובחזרה על החמרים ואי אפשר לומר כן דלעיל (דף סה.) גבי טרשא דרב חמא פי' בקונטרס גופיה שהיה אחריות ההליכה על רב חמא אע"ג דהוו שבתי להו מיכסא ונקטי להו שוקא ואפילו היה שם אחריות עליהם של מקבלים יש להתיר שם יותר מכאן דבשכר דשבתי להו מיכסא ונקטי להו שוקא יותר מבסחורות אחרות הוא שוא טפי והוו זבני לה ביוקר אבל כאן מה שהיו מיכרים סוחרים ע"י המעות ומגלו להו תרעא כך היה נעשה להם במעות אחרים וכל לוין כמו כן משתכרים ועוד דפריך בסמוך אדרב דשקיל חמשא בסורא ומקבל אוגסא דאורחא ומשקול שיתא ולא פריך לא ליקבל אוגסא דאורחא אלא גרמה לאחריות הדרך בחזרה עם התבואה ממקום הזול היה על בעה"ב והחמרים היו משתכרין במעות בהליכה ממקום היוקר למקום הזול בשום סחורה ואי לאו טעמא דמגלו להו תרעא או מוחלי גבייהו הוה אסור דבשכר הלואה של הליכה היו טורחין להם בחזרה:

מאי טעמא ניחא להו דמגלי להו תרעא. לא ה"מ למימר כגון דיהבי להו שכר עמלם כדפי' ברשות מוכר מותר כי זה לא היה שום חידוש [ג] ור"ח פי' דאפילו שכירות החמרים נותן בעה"ב לחמרים ומ"מ גרמה דמודה דלא יהיב שכר עמלם דאי יהיב לא הוה צריך כלל לטעמא דגלוי תרעא ואחלי גבייהו ומה שדחק ר"ח לומר שנותן שכר החמרי' לפי שדומה לו שכר מועט גלוי תרעא ובחנם דחק דהקילו חכמים ברבית דרבנן כמו לעיל (דף סט.) ריש עגלא לפטומא:

ניחא להו דמגלי להו תרעא. פירש בקונטרס ע"י מעות שבידם ויכרים סוחרים ומקיפין להם סחורות אחרות וקשה דקאמר איכא ביניייהו תגרא חדתא ולפירושו איכא ביניייהו נמי תגרא ישן דטעמא דמגלו להו תרעא ליכא שהרי ויכרים הם מימי קדם וגראה כפי' ר"ח דפירש דטעמא דמגלו להו תרעא שבעלי בתים המלוים מגלים להם שערי היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרים למקום הזול וחוזרין מתייקרין כאן ובעלי בתים מודיעין להם ומסייעין להם למכור: **בתורי דנפיש פסידייהו.** [ד] ר"ח גרים בתורי ופי' שמוכר עגלים קטנים ולדות עדרו אשר יולדו לו בשנה זאת ומודה רב בהו דשרי שרגילות הרבה שמפילות והוה הקלקול יותר מתיהא של פרדס[ו]: **דשבשי שיבשא.** פי' בקונטרס בעלי בתים המלוים תבואה לאריסים לזרע ומשלמין להן לגורן תבואה חדשה ולא אשכחן בשום דוכתא שקורין זה שיבשי ושיבשי היינו זמורות שמתרגם (בראשית מ) אלשה שריגים תלת שיבשין וכן (ברכות דף ה:) [דלא יהיב מר שיבשא לאריסא] ו(זכן שיבשתא מאריסא) ור"ח פירש שנותנין מעות לבעל הזמורות בכך וכך המשוי והם שוים יותר בשעת שזומר הכרמים וליכא תיהא בזמורות כמו בפירי ולכך מצריך שמואל להפוכי בארעא:

ברשות לוקח אסור. דאין כאן מלוה עד שתמכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא: **ברשות לוקח אסור.** דמהשתא מלוה הוא גביה ויהיב ליה ואוכלם כאן ואני אעלה לך

[א]ברשות מוכר מותר ברשות לוקח אסור [ב]המוליך פירות ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום אם יש לו פירות באותו מקום מותר ואם לאו אסור [ג]והחמרין מעלים במקום היוקר בבמקום הזול ואינן חוששין מאי טעמא רב פפא אמר ניחא להו דמגלו להו תרעא רב אחא בריה דרב איקא אמר ניחא להו דמוחלי גבייהו [א] מאי ביניייהו איכא ביניייהו תגרא חדתא [ד]בסורא אזלי ארבעה ארבעה בכפרי אזלן שיתא שיתא יהיב רב זוזי לחמרי וקביל עליה אונסא דאורחא ושקיל מינייהו חמשה ונשקול שיתא [ה]אדם חשוב שאני בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן מהו לעשות בגרוטאות כן א"ל ביקש ר' ישמעאל ברבי יוסי לעשות כן בכלי פשתן [ו]ולא הניחו רבי איכא דאמרי ביקש רבי לעשות בגרוטאות כן ולא הניחו ר' ישמעאל בר' יוסי פרדיסא [ז]רב [ח]אסר ושמואל שרי רב אסר כיון דלקמיה שויא טפי מיתחזי כי אגר נטר ליה ושמואל שרי כיון דהוי ביה תיוהא לא מיחזי כי אגר נטר ליה אמר רב שימי בר חייא [ט]ומודי רב (ו) [י]בתורי דנפיש פסידייהו אמר להו שמואל להנהו דשבשי שבשא [כ]הפוכו בארעא ואי לא הויא לכו כהלואה ואסור אמר להו רבא להנהו דמנטרי באגי פוקו [ל]הפוכו בבי דרי כי היכי דלא תשתלם שכירות דידכו עד ההיא שעתא [מ]דשכירות אינה משתלמת אלא בסוף [נ]והיא שעתא אוזולי דקא מוזלי גבייכו אמרו ליה רבנן לרבא קא אכיל מר רבית דכולי עלמא שקלי ארבעה ומסלקי לאריסא בניסן מר נטר להו עד אייר ושקיל שיתא [ס]אמר להו אתון קא עבדיתון שלא כדין ארעא לאריס משתעבד אי אתון מסלקיתו להו בניסן מפסידתו להו בכמה אנא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה

רב

פירש בקונטרס ע"י מעות שבידם ויכרים סוחרים ומקיפין להם סחורות אחרות וקשה דקאמר איכא ביניייהו תגרא חדתא ולפירושו איכא ביניייהו נמי תגרא ישן דטעמא דמגלו להו תרעא ליכא שהרי ויכרים הם מימי קדם וגראה כפי' ר"ח דפירש דטעמא דמגלו להו תרעא שבעלי בתים המלוים מגלים להם שערי היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרים למקום הזול וחוזרין מתייקרין כאן ובעלי בתים מודיעין להם ומסייעין להם למכור: **בתורי דנפיש פסידייהו.** [ד] ר"ח גרים בתורי ופי' שמוכר עגלים קטנים ולדות עדרו אשר יולדו לו בשנה זאת ומודה רב בהו דשרי שרגילות הרבה שמפילות והוה הקלקול יותר מתיהא של פרדס[ו]: **דשבשי שיבשא.** פי' בקונטרס בעלי בתים המלוים תבואה לאריסים לזרע ומשלמין להן לגורן תבואה חדשה ולא אשכחן בשום דוכתא שקורין זה שיבשי ושיבשי היינו זמורות שמתרגם (בראשית מ) אלשה שריגים תלת שיבשין וכן (ברכות דף ה:) [דלא יהיב מר שיבשא לאריסא] ו(זכן שיבשתא מאריסא) ור"ח פירש שנותנין מעות לבעל הזמורות בכך וכך המשוי והם שוים יותר בשעת שזומר הכרמים וליכא תיהא בזמורות כמו בפירי ולכך מצריך שמואל להפוכי בארעא:

מאי טעמא ניחא להו דמגלי להו תרעא. לא ה"מ למימר כגון דיהבי להו שכר עמלם כדפי' ברשות מוכר מותר כי זה לא היה שום חידוש [ג] ור"ח פי' דאפילו שכירות החמרים נותן בעה"ב לחמרים ומ"מ גרמה דמודה דלא יהיב שכר עמלם דאי יהיב לא הוה צריך כלל לטעמא דגלוי תרעא ואחלי גבייהו ומה שדחק ר"ח לומר שנותן שכר החמרי' לפי שדומה לו שכר מועט גלוי תרעא ובחנם דחק דהקילו חכמים ברבית דרבנן כמו לעיל (דף סט.) ריש עגלא לפטומא:

ניחא להו דמגלי להו תרעא.

ממתינים שכרכם עד גמר מירות הגורן הם נותנים לכם מתנה יותר על שכרכם לפיכך שייעו אותם כדי שתהא פעולתכם מושכת עד כלות הגורן ושכירות אינה משתלמת אלא בסוף ואין כאן המתנה ואם יוסיפו לכם אין זה שכר המתנת שכרכם אלא אחוזי מוזלי לגבייכו: **כולי עלמא.** החוכרים שדותיהם לאריסים: **שקלי ארבעה.** שוכרים בחכירות השדה: **ומסלקי לאריסא בניסן.** כופין אותם לקצור תבואתו ולהסתלק ממנה בניסן: **ומר משום דנטר ליה עד אייר.** שקיל שיתא. וקא סלקא דעתך משום המתנת החכירות קא מוספי: **אתון הוא דעבדיתו אלא כדין.** שאתם מסלקין אותן בניסן ועדיין לא נתמלאת התבואה בקשיה ומפסידין אותן הרבה וארעא לאריסא משתעבד עד שתתבשל התבואה כל ארכה הלכך אלא כדין היא כפייתכם: **אנא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה.** ושכר שדי אני נוטל שלכך אני מפרץ על חכירתה ואינו בשכר המתנת ד' כורין:

רב

מסורת הש"ס

א) [ברכות יט. וש"נ], ב) [ע"ז תוס' גיטין ל. ד"ה כיון ותוס' לעיל סד. ד"ה מה שעיה], ג) [לעיל ל. מולין פד:], ד) [לעיל סה. וש"נ], ה) והיא שעתא אחזולי דקא מחלי גבייהו כל"ל. רש"ל, ו) [ע' תוס' לעיל ל. ותוס' מולין פד:], ז) [מגיהי ש"ס דפוס אמ"ד שלהו יד לתמוק הך חזון שיבשתא וכתבו תתמיו ברכות ה: ובאמת הערוך ערך שבש מביא ראיה זו],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' בתורי דנפיש. נ"ב ע"ל ריש דף ל' ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מאי ביניייהו. נ"ב הרא"ש ג"ג מאי ביניייהו וכתב ב"י דלא פליגי וכן משמע ברמב"ם שהשמיט כל זה: [ב] רש"י ד"ה תגרא חדתא. למ"ד כו'. נ"ב ור"ף פי' להיפך ומ"מ אין נ"מ לדינא לפי פי' ב"י דלא פליגי: [ג] תוס' ד"ה מאי. ור"ח פי' כו'. נ"ב אבל נ"י פי' בשם ר"ח שנותן להם שכר עמלם אלא שהם מקבלים אחריות הדרך (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ג ס"ק נ"ד): [ד] שם ד"ה בתורי. ר"ח גרים כו'. נ"ב אבל הרמב"ם מפרש שקורה עגל קטן ומגיחו כו':

עין משפט נר מצוה

קמא א מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג לאוין קנ קנו טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' טו:
קמב ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:
קמג ג ד ה ו מיי' שם הל' ז ח ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' טז ועיין בב"י:
קמד ז מיי' שם פ"ח הל' ה ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע י"ד שם סעי' יוד:
קמה ח מיי' וסמג שם טוש"ע שם וכפי' המוס' וע"ש:
קמו ט מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יא:
קמז י מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יב:
קמח כ מיי' שם הל' ח סמג שם:

מוסף רש"י

אדם חשוב שאני. יש לו להחמיר על עצמו יותר (מו"ק יב:) לפי שלמדים היימנו (כתובות 19.) שהרואה אותו שהוא מקבל עומד ומיקל יותר (שבת נא.).

רב מרי בר רחל. בימי רבא היה כדמשמע הכא ובפרק מי שמת (ב"ב דף קמט. ושם ד"ה רב) ובפרק החולץ (יבמות דף מה: ושם ד"ה רבא) לא גרס רב אסברה לרב מרי בר רחל אלא רבא והיה בנו של איסור גיורא ועוד מצינו אחר בנו של רבה כדאמרי' במי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה ואמרי)

רבה אבוה דרב מרי בר רחל:

נטר שתא שקל אגר ביתא. פי' בקונטרס אגר שנה הבאה ותימה למה לא המתין עד סוף השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ושמא היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש וכן משמע במתניתין לעיל (דף סה.) גבי מרביס על השכר אי נמי נטר שתא היינו [1](שכירות של) שנה שניה ומיהו קשה למה לא ניכה לו מחובו ושמא בטוח היה מן הנכרי שיפרע לו או להרשות שהוא נותן לו שכר אלא יהיה נראה כיושב בשכר הלואה ות"ת מכח דינא דבר מצרא היה לו לרב מרי להוציא מיד רבא כדאמרינן לעיל (דף סח.) מאי משכנתא דשכונא גביה (ג) והא דאמרינן לקמן (דף קח:) דזבן מן הנכרי לית ביה משום דינא דבר מצרא היינו משום דמצי אמר ליה אריא אבראי ממלכך אבל הכא רב מרי שלא היה לו בית אלא בית הנכרי לא שייך האי טעמא ואדרבה הפסיד שכל זמן שלא קנאו רבא היה דר בו רב מרי בשביל רבית וי"ל דרב מרי לא היה רוצה לקנותו[2]:

דסתם משכנתא שתא. ולא הוה מצי נכרי לסלוקי ושוב כמכר אצלו כל אותה שנה כמו לעיל (דף סז:) באמרא דלא מסלקי והשתא משקול מר אגר ביתא דשביב כאילו הוה הבית ממושכן לו מרבא שאם היה בא רבא להחזיק בבית היה מונעו רב מרי אם היה רוצה עד שיפרע לו מעותיו הלכך הוה משיב רבא כלום ואסור רב מרי לדור בו בחנם ורבא השיבו דלא עדיף מגברא דאתי מיניה:

השתא נישקול מר אגר ביתא. משמע דיכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים וכן משמע בפרק האומר משקלי (ערכין דף כא. ושם ד"ה ה"ק) דאם הקדיש המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לדור בו יותר ואם דר בו מעל וקשה לאמרי' בפרק אע"פ (כתובות דף נט: ושם ד"ה שהה) ובפרק בתרא דנדרים (דף פו.) בית שמשכנתי לך לבשאפדנו ממך תיקדוש קדשה משמע שכל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש וי"ל דמה שיתר על החוב יכול להקדיש ולמכור אבל גובה תחילה חובו ומה שאין יכול לדור בו לפי שהקדש מעורב בו וימכור הבית ויקח זה שכר שנתן: **ושפכי** ליה **טפי.** אין זה רבית מאותרת אלא היו מזכירים שנותנין בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלם כדפירש בקונטרס ולא דמי להלוהו ודר בחצירו שצריך להעלות לו שכר (לעיל דף סד:) אע"פ שאינו אומר שיהא דר בשביל בטול מעותיו דשאני התם שעדיין חייב לו: **משתעבדי** בהו **טפי.** [א] אית ספרים דלא גרסי טפי שלבסוף היו מחזירים להם מעות הכרגא שנותנין בעבורם וכל מה שהיו משעבדין בהן היה בשכר הלואה: **אפרוותא** דזולשפט. הכא משמע שהיה שם מקום הזול ובהמוכר פירות (ב"ב דף צת.) משמע שהיו מוליכין שם היינות כדי למוכרן ביוקר וי"ל שהיתה עומדת בין מדינה שהיה שם יין לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם יין והיו מביאים שם ממקום הזול ובאים ממקום היוקר שם לקנות:

התם בידו הכא **לאו** בידו. תימה במאי הוי טפי בידו התם מהכא דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לזרוע הכא נמי אם יש לו יין הוי בידו ואי משיב התם משום דיש בידו לקנות הכא נמי בידו לקנות ויש לומר דהכא אין בידו כשער הזול דשער הזול דזולשפט לא משיך כולי האי דשמא כשיבא לקנות לא ימצא בחותו שער אבל באם אוביר בידו לקנות חטין שאם לא ימצא בזול יקנה ביוקר: הכא

רב מרי בר רחל היה ההוא נכרי ביתא הדר זבנה לרבא נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא [3]אמטי ליה לרבא אמר ליה האי דלא אמטאי למר אגר ביתא עד האידנא [4]דסתם משכנתא שתא [5]אי בעי נכרי לסלקי לא הוה מצי מסלק לי השתא לשקול מר אגר ביתא א"ל אי הוה ידענא דהוה ממושכן ליה למר לא הוה זביננא ליה [6]השתא כדיניהם עבדינן לך כל אימת דלא מסלקי בזוזי לא שקיל אגר ביתא אנא נמי לא שקילנא מינך אגר ביתא עד דמסלקנא לך בזוזי אמר ליה רבא מברניש לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי לה בטבת אמר ליה [2]אינהו נמי אחמרא קא יהבי אחלא לא קא יהבי מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא ההיא שעתא הוא דקמבחרי [3]רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפכי ליה טפי כופיתא אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מי שרי אמר ליה אין אחולי הוא דקא מחלי גבך אמר ליה הא ארעא לאו דידהו היא אמר ליה ארעא לטסקא משעבדא [4]ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר הני רבנן דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי בהו טפי אמר ליה [5]השתא איכו שכיבא לא אמרי לכו הא מילתא [6]הכי אמר רב ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לשתעביד למאן דיהיב כרגא רב סעורם אחוה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלו ומעייל להו בגוהרקא דרבא אמר ליה רבא שפיר קא עבדת דתנינא [7]ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו תלמוד לומר [1]לעולם בהם תעבודו ובאחיכם (ג) [2]יכול אפילו נוהג כשורה [3]ת"ל [1]ובאחיכם בני ישראל איש באחיו וגו' אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט אמר אמימר אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר כי קאמר רב חמא הני מילי ביין סתם אבל ביין זה לא מי יימר דמזבני ליה ניהליה רב אשי אמר [4]אפי' יין סתם נמי לא מאי טעמא אסמכתא היא [5]ואסמכתא לא קניא ולרב אשי מאי שנא מהא [6]דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם בידו הכא

רב מרי בר רחל. בת שמואל הוה ונשבית ונשאה נכרי ונתגייר ושמיה איסור גיורא ורב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ומחמת כבודו תלאוהו על שם אמו: **הדר.** נכרי וחזנה לרבא: **נטר שתא.** המתין רב מרי שנה שלימה: **שקל אגר ביתא.** המתין רב מרי שנה שלימה: **הא דלא אמטאי.** הבאתי: **לא שקילנא אגר ביתא.** עד שאכוף את הנכרי לשלם לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מיחייב מידי אלא נכרי: **ומבחרי ליה בטבת.** נוטלין יין טוב ואי הוו שקלי ליה מתשרי דלמא הוי מחמיץ ואשתכח דמשום דאקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות. ולא דמי להוא דלעיל (דף עב:) דיש לו חטין לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא [6]כולו החמיץ: **מעיקרא.** משעה שלקחו: **דחמרא חמרא דחלא חלא.** קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ויין המקולקל לא לקח אימנו: **לבני אקרא דשנוותא.** שנותא שם הנהר. אקרא קונטרי"ה בלע"ז. יושבים על שפת אותו נהר ויהיב להו רבינא זוזי לפני הבציר לתת לו היין בעת הבציר כשער היומא: **ושפכי ליה טפי כופיתא.** מדעתם שלא בתנאי: **אחולי קמחלי גבך.** הואיל ולא פסקת עמהם ומדעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר בשכר מעותיך שהיו בטילות אצלנו מתנה בעלמא היא: **והא ארעא לאו דידהו היא.** אלא שהיו עשירים ורואין בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והכרמים ופורעין מס למלך ושמא היין שאני לוקח מהם גזל הוא בידי [5]דקרקע אינה נגזלת והרי היא של בעלים ופירות גזל: **טסקא.** מס של קרקע: **כרגא.** כסף גולגלתא שהיו כל היהודים כל אחד נותן כסף גולגלתו למלך: **מוהרקייהו.** חותם עבדות שלהם: **בטפסא.** בארגז של מלך מונח והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא: **תקיף.** כופה: **גוהרקא.** עגלה מוכנת למרכבת אדם ובלשון אשכנז רייטווג"ן: **כהם תעבודו ובאחיכם.** נמי תעבודו: **למיזבן ליה חמרא.** לקנות לו יין בזמן הבציר ומשלם לו יין לפי דמיס קלים שקונין אותו: **אפרוותא דזולשפט.** שם המקום שהיין ניקח ונמכר לשם לרוב הלוקחין יין בימות הבציר: **אסמכתא היא.** אפילו הבטיחו ואמר אם איני קונה לך אפרע משלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מידו: **אם אוביר לך ולא אעביד.** גבי מקבל שדה מחבירו למחצה והובירה שלא חרשה ולא זרעה שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו שכר כתב לו מתחילה אם אוביר כו' בפרק המקבל (לקמן דף קד.). אלמא כיון דאפסדיה בהכי ולא[1] סמך לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו: לאו

מסורת הש"ס

א) [טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף ג]:
קמט ב) מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קלד טוש"ע י"ד סי' קעב סעיף ה:
קנ ג) מיי' שם פ"ח הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנג סעי' יג:
קנא ד) מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעי' ד וע"ש:
קנב ה) מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' טו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' י:
קנג ו) מיי' שם הל' טז ופ"ה מהל' מלוה ולוה הל' יח וס"ל מהל' עבדים הל' ח ועיין בהגהות וכ"מ סמג שם ולאוין קלג טוש"ע שם סעי' יא וטוש"ע י"ד סי' רסז סעי' טח:
קנד ז) מיי' פ"ל מהל' עבדים הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' טו וסעי' טח:
קנה ח) מיי' שם הל' ז סמג לאוין קעז:
קנו ט) מיי' פ"ז מהל' שלוחין ושותפין הל' ו סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קעז סעי' מ וטוש"ע ח"מ סי' קפג סעי' ל:

לעזי רש"י

קונטרי"א [קונטריד"א]. חבל ארץ.
ריי"טווג"ן [ריי"טוג"א]. מרכבה (בגרמנית).

מוסף רש"י

אסמכתא. הבטחת גוחמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תגאו יתן כך וכך (לעיל מח:) היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דאפשר שהוא יכול לגלח ופעמים שמגלחין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.) לא קניא. ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד כך (שם). אם אוביר. אעשה כורה, ולא אעביד. ואל אעשה כה פעולה הראויה לה (לקמן קד.).

תורה אור השלם

1 וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:
ויקרא כה מו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובאחיכם בני ישראל יכול אפי' נוהג כשורה: (ב) תוס' ד"ה נטר וכו' דסמוך נמיה לדינא למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא והא דאמר:

גליון הש"ם

גמ' אמטי ליה לרבא. עיין ב"ב דף כא ע"ב תוס' ד"ה מרחיקין ועיין בכתובות דף נט ע"ב תוס' ד"ה שדה: שם ת"ל ובאחיכם. עיין סוטה דף ג ע"ב תוס' ד"ה והא ארעא וכו' דקרקע אינה נגזלת. עיין תשובת הריב"ש סי' רע"ג:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משתעבדי אית כו'. נ"ב אבל הרא"ש גרים לה ופי' ג"כ משום דרבא שעבודם יותר ממעות הכרגא וכן משמע כאן בתוס' להפריס דגרסי טפי אבל הרמב"ם מפרש לענין איסור והיתר להשתעבד וכ"כ בש"ע אבל דברי הרא"ש נכונין:

(ה) [לעיל סח.], ג) [יבמות מו.], ד) [לעיל סו. וש"נ], ד) [לקמן קד. קט.], ה) ס"ל שלא, ו) בס"ל: ועליה, ז) ר"מ מ"ז, ח) [עי' תוס' ב"ב כא: ד"ה מרחיקין],

לאו בידו. שמא לא ימכרוהו לו: דלא לר וחמיס. מעות של כל אדם ואדם לבד: **סיטומתא.** חותם שרושמין החנויות על החביות של יין שלוקחין הרבה ביחד ומניחין אותן באוצר הבעלים ומוליכין אותן אחת אחת למכור לחנות ורושמין אותם לדעת שכל הרשומות נמכרות: **ובאחרא לו' למיקני.** שרגילין לרשום על מנת שבדבר זה תהא קנויה לו כאלו משך קני: **מחוסר שמיס.** שתי מלאכות: **פוסק עמו.** ואע"פ שלא יצא השער דהא יש לו אבל מחוסר שלא כאין לו דמי: **בידי אדם.** אם מלאכות שהדבר מחוסר בידי אדם אפי' מאה הן פוסק: **בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק. דמי** ייתר דאתיא ויהא בידו להשלים הלכך כאין לו הוא: **משדא נחמה.** שטוח העומרין בחמה: **ומידרא.** לזרוק המוץ לאחר הדישה ברחת ברוח: **כגון דשדי נחמה ויבש.** דאכתי גדיש קרי ליה: **האיכא מידרא.** דבידי שמים היא שצריך רוח שאינה מצויה: **אפשר בנפווסא.** וו"ן בלע"ז: **על העביט.** כולהו לאותבינהו לרב ושמואל נקיט לה ואזיל: **מחמר.** הוחמם: **למידש.** לדרוך בגת: **מנגד.** למשוך היין אל הבור שלפני הגת: **לדתני ר' חייא.** לקמן: **על הכומר של זיתים.** דתנן במתני' (לעיל דף עב:) מעטן תנא ליה אינו במתני' בלשון כומר לומר שכבר נתחממו: **בי דפא.** בית הבד של שמן: **לפופי.** אמוליד"ל בלע"ז לשון מלפפין הוולד (שבת דף קכט:) שמגלגלו לפי מדתו. אם גדולות אם קטנות ועושה להן בית קיבול: **ומשרף.** לצרפו בכבשן: **כגון דמלפף ויבש.** ואכתי ביצים קרי להו. לשון ביצה מרשק"ת שהעפר מגובלת עם המים: **ומידק.** לאחר שנשרפו האבנים הרי הן חתיכות שרופות ומוליאין אותן מן הכבשן ונותנין בהן מעט מים ונודרין אותן וגידוכות מאליהן בקמח טחון: **משראוי לשקען בכבשן.** משהכין והזמין את האבנים ואת העצים והכל בידו ואין חסר אלא מלאכת השריפה: **בד"ת.** שצריך שיהא מוכן בידו: **בעפר לבן.** שאינו מצוי וכשהיו מכניסין אותו אין מכניסין אותו אלא מגובל ועשוי ביצים: **אבל בעפר שחור.** שהוא מצוי במקומו אין צריך שיהא בידו שאם אין לזה יש לזה: **מני עיילי עפרא.** משהכניס המוכר ולבר עפר בביתו ועפר שחור היה: **עשיק עפרא.** יקר (ד) ואינו מצוי: **סמכא דעביה.** דכל אחד והחוזר יקבל מי שפרע: **לא סמכא דעביה.** דלמא לא משכח עפרא וליכא מי שפרע שהוא עצמו לא נסמך עליו אלא נתן על הספק:

ימות

הכא לאו בידו. מכאן מקשה ר"ת לפירוש הקונטר' דפרק זה בורר (סנהדרין דף כד: ושם ד"ה כל) גבי משחק בקוביא דקאמר התם דלאו אסמכתא היא ופי' הקונטר' משום דהיכי דמי אסמכתא כגון אם אוביר ולא אעביד וכגון משלים שטרו דגבו פשוט (ב"מ דף קסח. ושם) דסמיך על (ה) (לא) דבר כסבור כל זה בידו לעשות ומרישא כי מתני אדעתא דלא יהיב (ו) לאסמכתא קא מתני דטועה שלא יבא לידי כך אבל משחק בקוביא לא סמיך אמידי דלא ידע אי נצא אי לא נצא ואפ"ה מתני שמע מינה מספיקא גמיר ומקני והכא משמע איפכא דהיכא דלאו בידו הוי טפי אסמכתא ונראה לר"ת דהתם משום הכי לא הוי אסמכתא דאגב דבעי למיקני גמר ומקני וקשה לפירושו דבהזהב (לעיל דף מח: ושם) חשיב אסמכתא להיא דאם אני חוזר בי ערבוני מחול לך ולא אמרי' מגו דבעי למיקני גמר ומקני ועוד דא"כ היכי מדמה בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה.) להיא דאין אחד מהם גזיר דהתם לא שייך האי טעמא ור"ת בעצמו חזר בו והגיה בספר היאר גבי עובדא דשנים שהמרו זה את זה בפרק במה מדליקין (שבת דף לא.) שהקנו זה לזה דאי לא הקנו ליהדדו בהו ואע"ג דיש מקומות דקנו בלא קנין בדברים בעלמא כגון בסנהדרין (דף כד.) נאמן עלי אבא כו' דבאתן לך מחלוקת וכן (שם) דור לי בחיי דאשך דאין יכול לחזור בו התם דין הוא שיועיל כיון שיש להם תביעה זה על זה והם קבלו עליהם כך את הדין ולא דמי להיכא שאין לו שום תביעה והתם בפ' זה בורר (סנהדרין דף כה.) גבי מפריחי יונים משמע כפי' הקונטר' דקאמר ולריכא דאי קאמר בתולה בדעת עצמו התם (ו) דקאמר קיש לי בנפשאי דידענא טפי ולהכי הוי אסמכתא משמע היכא דבידו להרויח הוא טפי אסמכתא ומהך דשמעתין נראה לי דלא דמי דהכא הוא בידו ולא בידו דאע"ג דמצוי הוא לקנות מכל מקום כיון דתלוי באחרים דאם לא ירצו למכור ממי יקנה הלכך לא גמר ומקני אבל התם דאין בידו כלל גמר ומקני וכשהיה בידו מכל וכל כגון אם אוביר ולא אעביד אי גזיס לא גמר ומקני כגון דאמר אשלם אלפא זוזי כדלקמן בפרק המקבל (דף קד:) אבל אשלם במיטבא דלא גזיס גמר ומקני ועוד פר"ת דוקא כי ההיא דאם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והיא דפירקין לעיל (דף סה:) דאם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים והיא דמשלים חשיב אסמכתא כיון דגזיס שאין מתכוין אלא להסמיך חברו על דבריו שיאמינהו אבל משחק בקוביא אדעתא דהכי קא עבדי שירויחו זה או זה ובסנהדרין (דף כד: ד"ה כל) האריך בפסק משחק בקוביא: **תני** רבי חייא על כומר של זיתים. ואע"ת אמאי לא אמר רבי חייא מילתיה אריאשא דעביט של ענבים ויש לומר דאין רגילות למכמר ענבים כמו זיתים ואע"ת לשמואל דאמר בידי אדם אפילו מאה פוסק למה לי על כומר ויש לומר דכימור הזיתים מקרי בידי שמים:

וכפר שיחין וחברותיה אע"פ שאין לזה יש לזה. לא מיירי בעפרא דהא מחוסר שלא הוא ואינו פוסק אלא בביצים איירי ומדנקט אמאי לישנא דאע"פ שאין לזה יש לזה כדנקט גבי פוסקין על שער שבשוק משמע שיש שער שבשוק לביצים וקמ"ל דאע"פ שאין שער לקדירות שבשוק כיון שיש שער לביצים חשיב כאילו יש לו ביצים לפסוק לקדירות כשער מוכרי קדירות בזול שהביצים לענין קדירות כעין לקוטות למוכרי תבואה אי נמי אפילו אין שער יכול להיות דחשיב כיש לו לפי שדרך יוצרים ביפוי מהדדי שיש הרבה מהם: ג) **יכול** לומר לו תן לי בזה או תן לי מעותי. אין זה מעמיד מלוה על גבי פירות ג) כיון דבתורת מקח נותן לו מעות תחילה ואפילו מי שפרע ליכא דדעתייהו דאינשי אתרעא זילא כשנותן מעות על מנת לקבל פירות לאחר זמן:

דלמא

מסורת הש"ס

ה) ר"מ מ"ז, ב) שיך למתני' לעיל דף עב:, ג) [לעיל סג.],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' לפי מעלרתא ולמידש: (ב) שם לפי דפי ולמידש: (ג) שם בתמרא דהסוא דזבין הוא דנגיד: (ד) רש"י ד"ה דנגיד: (ו) בא"ד התם עשיק עפרא יקר. נ"ב ע"ל דף עב: (ה) תוס' ד"ה הכא וכו' ולאסמכתא קא מתני דטועה כסבור שלא: (ו) בא"ד התם הוא דקאמר:

מוסף רש"י

על הכומר של זיתים. שמניחין יחד בכלי כדי שיתחממו (פסחים נח.).

א [שו"ע חו"מ סי' רז סעי' יג בהג"ה]:
קנז ב ג מיי' פ"ז מהלכות מכירה הל' יג יד סמג עשין פב ולאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' קפד סעיף ה:
קנח ד ה ו מיי' שם הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רא סעיף ה:
קנט ז מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הל' כ סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קעה סעיף ד:
קס ח ט י מיי' שם:
קסא כ מיי' שם הל' ה:

לעזי רש"י

וו"ן [ו"ן]. נפה. אמולידי"ר [אינמיילולי"ר]. לעטוף. מרשק"א [מריש"ק]. ביצה, מקווה מים רדודים.

א הכא לאו בידו דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי וזבן לחד מינייהו זבן לבולהו ב ולא אמרן אלא דלא צר וחתים אינש אינש לחודיה אבל צר וחתים אינש אינש לחודיה למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן לא זבן אמר רב פפי משמיה דרבא ג האי סיטומתא קניא למאי הלכתא רב חביבא אמר למקניא ממש רבנן אמרי לקבולי עליה מי שפרע ד והלכתא לקבולי עליה מי שפרע ה ובאתרא דנהיגו למקני ממש קנו: היה הוא תחלה לקוצרים: אמר רב ו מחוסר שתים פוסק שלש אינו פוסק ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק תנן פוסק עמו על הגדיש והא מחוסר משדא בחמה למיבש ולמידש ומידרא ז כגון דשדא בחמה ויבש ולשמואל דאמר בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק והא מחוסר מידרא דבידי שמים היא אפשר בנפוותא: ועל העביט של ענבים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי מעצרתא (ה) למידש ולמנגד כדתני רבי חייא על הכומר של זיתים הכא נמי על הכומר של ענבים והא מחוסרי תלת באתרא דההוא דזבין הוא דנגיד: ועל המעטן של זיתים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי דפי (ו) למידש ולמנגד תני רבי חייא על כומר של זיתים הא איכא תלת באתרא דההוא דזבין (ז) ההוא מנגיד: ועל הביצים של יוצר: אמאי והא מחוסר לפופי ויבושי עיולי לאתונא למשרף ולמיפק ח כגון דמלפפה ויבישו והא איכא תלת ט באתרא דההוא דזבין הוא דמפיק: ועל הסיד משישקענו בכבשן: והא מחוסר מקלה ואפוקי ומידק באתרא דההוא דזבין ההוא דייק ולשמואל דאמר בידי אדם אפי' מאה פוסק למה לי משישקענו בכבשן אימא משראוי לשקעו בכבשן: ועל הביצים של יוצר: תנו רבנן אין פוסקים על הביצים של יוצר עד שיעשו דברי ר' מאיר אמר רבי יוסי י בד"א בעפר לבן אבל בעפר שחור כגון כפר חנניא וחברותיה כפר שיחין וחברותיה פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה אמימר יהיב זוזי מכי מעיילי עפרא כמאן אי כר' מאיר האמר עד שיעשו אי כרבי יוסי האמר אע"פ שאין לזה יש לזה לעולם כרבי יוסי ובאתריה דאמימר עשיק עפרא אי דמעיילי עפרא סמכא דעתיה ויהיב להו זוזי ואי לא לא סמכא דעתיה: ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה: חכמים היינו תנא קמא אמר רבא

ימות

דלמא רבי שמעון היא בו'. אבל לרבנן בין פסק ובין לא פסק שקיל כדהשתא וניחא ליה לאוקמה כרבי שמעון טפי דהשתא לא הוי אלא שתי מחלוקת דרבנן דרבי שמעון כר' יהודה דמתניתין אבל אי מתני' רבנן היא איכא שלש מחלוקת בלא פסק דלר' שמעון אין הלוקח יכול לחזור בו כלל אפי' אם הוא רוצה לקבל מי שפרע ולרבנן יכול לחזור בו וקאי במי שפרע ולרבי יהודה אפילו מי שפרע ליכא ועוד דסברא הוא דלרבנן דרבי שמעון כיון דלא נתקיים המקח בשעת מתן מעות ויכול לחזור הלוקח אפי' לא הוזל אלא שהיה במי שפרע אם כן כשהוזל השער אפילו במי שפרע לא יהיה דדעתיה דאינש אתרעא זילא אבל לר' שמעון דסבר דלוקח לא מצי הדר ביה להכי אי פסק כשער הגבוה שקיל כדהשתא אי לאו שקיל כדמעיקרא דליכא למימר לדידיה לישקול כדהשתא משום דדעתיה דלוקח אתרעא זילא דהרי נתקיים המקח משעת נתינת המעות לענין שלא יוכל לחזור אפילו יקבל עליו מי שפרע:

תיפוק ליה דשליח שוייה. אבל פפא פריך דאמר לעיל אלא נמי לקבל מי שפרע קאמינא ופריך דלא שייך מי שפרע בשליח ולשון תיפוק ליה יש לישב הס"ק דנהי דלא נתבטלו דברי רב פפא מחמת קושיא של רבינא מכל מקום תיפוק ליה דשוייה שליח: הלויי

ימות הגשמים איכא בינייהו: ופוסק עמו כשער הגבוה: ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה לסוף זל נדוניא אתו לקמיה דרב פפא אמר ליה [א]אי פסקת עמו כשער הגבוה שקיל כהשתא ואי לא שקיל כי מעיקרא אמרו ליה רבנן לרב פפא ואי לא פסק שקיל במעיקרא מעות נינהו ומעות לא קנו אמר להו [ב]אנא נמי לקבולי עליה מי שפרע קא אמינא אי פסק כשער הגבוה מוכר קא הדר ביה מקבל עליה מוכר מי שפרע אי לא פסק לוקח קא הדר ביה מקבל עליה לוקח מי שפרע אמר ליה רבינא לרב פפא וממאי דרבנן היא דפליגי עליה דרבי שמעון דאמרי מעות לא קנו ואפילו הכי אי פסק כשער הגבוה שקיל כדהשתא אי לא פסק שקיל כדמעיקרא דלמא [ג]ר' שמעון היא דאמר מעות קונות וכי פסק כשער הגבוה שקיל כי השתא אי לא פסק שקיל כמעיקרא משום דקני להו זוזי אבל לרבנן בין פסק בין לא פסק שקיל כי השתא דדעתיה דאינש אתרעא זילא אמר ליה אימור דאמר רבי שמעון בחד תרעא בתרי תרעי מי אמר דאי לא תימא הכי מי שפרע בלוקח לרבי שמעון לית ליה וכי תימא הכי נמי והתניא [ד]מכל מקום כך הלכה אבל אמרו חכמים מי שפרע כו' מאי מכל מקום לאו דלא שנא לוקח ולא שנא מוכר מקבל עליה מי שפרע אלא כי קאמר רבי שמעון בחד תרעא בתרי תרעי לא אמר אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ותיפוק ליה [ה]דשליח שוייה מעיקרא א"ל בתגרא דזבין ומזבין: **מתני'** [ו]מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע אבל לא לאכול שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו חטין בחטין לזרע ביוקר והוזלו או בזול והוקרו נוטל מהן כשער הזול ולא מפני שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: **גמ'** תנו רבנן מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע בד"א שלא ירד אבל ירד אסור מאי שנא תנא דידן דלא קא מפליג בין ירד ובין לא ירד ומאי שנא תנא ברא דקא מפליג בין ירד ובין לא ירד אמר רבא ר' אידי אסברה ניהלי [ח]באתרא דתנא דידן אריסא יהיב ביזרא בין ירד ובין לא ירד כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסליק ליה וכי קא נחית לבציר מהכי קא נחית באתרא דתנא ברא מרי ארעא יהיב ביזרא אי לא ירד דמצי מסליק ליה כי קא נחית לבציר מהכי קא נחית אי ירד דלא מצי מסליק ליה אסור תנו רבנן אומר אדם לחבירו הלויני

ימות הגשמים איכא בינייהו: תנא קמא כל ימות השנה קאמר ופליג עליה רבי יוסי ואמר לא שנא ימות החמה ולא שנא ימות הגשמים עד שיהא לו למוכר זבל בחשפות וחכמים מתירין אף על פי שאין לו יש לאחרים אם ימות החמה הן שהכל יש להן זבל שכבר נרקב וישוף בימות הגשמים ונעשה זבל אבל בימות הגשמים לא: **ופוסק עמו כשער הגבוה.** אכולה מתני' קאי שצריך לפסוק עמו שאם יוזלו ויפחתו דמי השער ויגבה שער הפירות שיתנו יותר בסלע שיתן לו כשער הזול ואם לא פסק כן יקבל על כרחו כשער שפסק: **הוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה.** ופסק עם מוכרי נדוניא תבשיטי הבנות ונתן להם מעות להיות מוכנים ליום פלוני ועשאו חמיו שליח לפסוק: **זל נדוניא.** ורצה לחזור שאין חמיו רצה לקבלה בדמים הללו: **מוכר קהדר ביה.** כשאינו מקיים תנאו ליתן כשער הזול: **וממאי.** דמתני' דמצריך ליה לפסוק כשער הגבוה אפילו לרבנן קאמר דפליגי עליה דר' שמעון בפרק הזהב (לעיל דף מד.) ואמרי דלוקח יכול לחזור בו כמוכר ואין לו עליו אלא מי שפרע בחוזר בו אף בלא נשתנה השער ואפילו הכי אמרינן במתני' כי נשתנה השער ואיכא למימר הואיל ולא נתן המעות על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער דעתיה אתרעא זילא הוא לא אמרינן הכי אלא אם כן פסק בפירוש שער הגבוה דשקיל כהשתא ואי לא שקיל כמעיקרא או יקבל מי שפרע: **דלמא מסני'.** דאצרכא לפרושי: **רבי שמעון היא דאמר מעות קונות.** וגבי מוכר הוא דתקון רבנן חזרה כי לא משיך מיניה ומקבל מי שפרע אבל לוקח לא מצי הדר ביה מכי יהיב זוזי [ז] אף כי לא נשתנה השער ומשום הכי כי נשתנה השער נמי הואיל ומעות קונות לא מצי הדר ביה האי לוקח דמתני' דקנו ליה זוזי. אבל לרבנן דאמרי אף לוקח יכול לחזור בו אפילו [ח]בשעה שלא נשתנה ולא קני אלא לקבולי מי שפרע היכא דנשתנה השער והוא לא נתן מעות אלא ע"מ לקבל לאחר זמן אימא לך דמי שפרע נמי ליכא ואפילו לא פירש: **דדעתיה דאינש.** הפוסק עד לאחר זמן: **אתרעא זילא הוא.** אם ישתנה בתוך הזמן: **אימור דאמר רבי שמעון.** דלוקח לא מצי הדר ביה: **בחד תרעא.** כגון שלא נשתנה השער או הפוסק ע"מ לקבל מיד ונשתנה ובתוך כך נשתנה השער דכי פסק לאו אדעתא דתרעא זילא פסק: **בתרי תרעי.** כי מתניתין: **מי אמר.** מודה הוא דחוזר ואין עליו אלא מי שפרע וכי נמי אוקמת לה כרבי שמעון להגלל מקללת מי שפרע מצריך לה לפסוק כשער הגבוה ואם לא פירש וחוזר בו מקבל מי שפרע וה"ה לרבנן דבתרי תרעי לא פליגי: **דאי לא תימא.** דמודי ר"ש בתרי תרעי דלוקח יכול לחזור בו ויקבל מי שפרע: **ליה ליה.** בתמיה: **והתניא מכל מקום כך הלכה בו'.** ור"ש קאמר לה בפרק הזהב (לעיל מת.): **ותיפוק ליה.** דאין כאן מי שפרע אצל לוקח נדוניא זו דהא שליח שויה של בית חמיו עשאוהו שליח לפסוק וחמיו חוזר בו ומה בידו של זה לעשות שב"ד מקללין אותו וחמוה נמי לאו בר קבולי מי שפרע הוא דמלי אמר היה לך לפסוק כשער הגבוה ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי ובדבר עיוות במה שהיה עליו לתקן לא נעשה שלוחו: **כתגרא דזבין ומזבין.** לא שליח נעשה אלא הוא פסק עם חתנו וחתנו פסק עם אחרים ומשתכר [ט]א"כ לא פסק חמיו עמו וזה פסק כדי למוכרה לחמיו ולהשתכר: **מתני' חטין בחטין לזרע.** סלה בסלה ובגמרא מפרש טעמא: **שהיה ר"ג.** כלומר לכך הולרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג מחמיר שאם הוזלו נוטל מהן כשער הזול ואשמועינן מתניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: **גמ' שלא ירד.** עדיין לא ירד האריס לתוכה לעובדה בשום עבודה: **אבל ירד אסור.** כדמפרש ואזיל: **רבי אידי אסברה לי.** פירש והביאה לי: **ביזרא.** הזרע: **מצי מסלק ליה.** בעה"ב. הלכך אפילו ירד וכבר חרשה הואיל ויש בעה"ב לסלקו בשביל שאין לו זרע כשלוה ממנו וזורע וכשיוקרו חטין יתן חטין אין זו הלוואה. אלא לבציר מהכי נחית הרי הוא כיורד לתוכה מעכשיו ע"מ שיטול בעה"ב הזרע תחלה מחלק המגיע לאריס והאריס יטול השאר בשכר טרחו ויטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע: **מרי ארעא יהיב ביזרא.** וזה היה קרקע שלו יפה ושינה ממנהג העיר להטיל על האריס הלכך אם פסק כן עמו בתחילתו קודם שירד דמצי מסלק ליה כי נחית לבציר מהכי נחית ואין זו הלוואה. אבל ירד ומתחילתו לא פסק עמו שיהא הזרע שלו ואחר מיכן נתרצה מאליו ע"י קבלת דמים או מתנה אין יכולתו עכשיו לתוכה דנימא לבציר מהכי נחית והלוואה היא גביה ואסור:

קסב א ב ג מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קעה סעיף ז:

קסג ד ה מיי' שם פ"י הלכה ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסב סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' שמעון וכו' מכי יהיב זוזי כי לא נשתנה השער ומשום הכי אף כי נשתנה כל"ל וכ"ב ויש לישב לשון אף כמו שנכתב בספרים ור"ל דלוקח רוצה לחזור אף שלא נשתנה השער וק"ל:

(ב) לעיל מד. מז.; (ג) לעיל מח. מט. [תוספתא פ"ג], (ד) ר"מ מ"ז עיין במהרש"ל ובמהרש"א, (ה) [ל"ל בשער יעב"ץ], (ו) ל"ל פ"ג יעב"ץ ועי' רש"ש,

וקולן לו דמים. כך וכך דמיס כשער של עכשיו אתן לך וקאמר תנא דאם הוזלו נוטל חטין. והיינו דפרכינן והלא קצץ וכי הוזלו נמי יטול דמיס שקצץ דהא כמו מוחפיה זוזי הוא: **מתני' אבל אומר הלויני עד שיבא בני.** דכיון דיש לו שפיר דמי דהא סאה בסאה דרבנן הוא דלאו נשך דאורייתא וכי יש לו לא גזור: **גמ' כמה דורין.** דכל חדא וחדא אמרינן זו תהא תחתיה שהרי אינה קנויה למלוה ובידו לאוכלה ולמוכרה ומצאת אותה שלוה [1]מזקקת על פירות שבשוק וזו פנויה לגוות עליה וכשלוה כל אחת ואחת לוה בהיתר דהא אילו לוה סאה אחת ואכלה ואכל גם הראשונה הואיל כשלוה בהיתר לוה ישלם חטין הכא נמי כשלוה בהיתר לוה כל סאה וסאה שהרי זו עומדת: **לוין.** ככרות סתם בלא קצילת דמיס שלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כל כך: **בני חבורה.** הולכין בדרך או יושבין בבית אחד איש לסעודת עצמו: **המקפידים זה על זה.** שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידין להלוות זה את זה במדה במשקל ובמנין: **עוברין.** בשבתות וימים טובים: **משום לווין ופורעים.** דתנן במסכת שבת (דף קמח.) ובלבד שלא יאמר לו הלויני והתם מפרש טעמא שמא יכתוב: **ואריך.** ופשיר דמי דמתנה בעלמא הוא ולא רבית. אריך טוב ודומה לו בספר עזרא (ד) וערות מלכא לא אריך לנא למחזי ופירושו גנות המלך לא יפה לנו לראות: **להטעימן.** שידעו כמה מלטער ומילר הנותנו ויבינו כמה עושר גדול: **למסרך.** להרגיל שיחמוד לבם השכר: **מתני' נכש עמי.** היום ואני אנכש עמך למחר: **נכוש.** שרקלי"ר בלע"ז: **עדור.** חפור: **אבל לא יאמר לו נכש עמי היום ואעדור עמך לזמן פנוי.** פעמים שזו קשה מזו ויש כאן אגר נטר ליה בשכר שממתין לו על שכר פעולתו עד אותו זמן הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו: כל

[1]הלויני כור חטין וקוצץ לו דמים הוזלו נותן לו חטים הוקרו נותן דמיהם והלא קצץ אמר רב ששת הכי קאמר [2]אם לא קצץ הוזלו נוטל חטיו הוקרו נותן דמיהם: **מתני'** [3]לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטין ואני אתן לך לגורן [4]אבל אומר לו [5]הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח והלל אוסר [6]וכן היה הלל אומר [7]לא תלוה אשה ככר לחברתה עד [8]שתעשיה דמים שמא יוקרו חטין ונמצאו באות לידי רבית: **גמ'** אמר רב הונא יש לו סאה לוה סאה סאתים לוה סאתים ר' יצחק אומר [9]אפי' יש לו סאה לוה עליה כמה כורין תני ר' חייא לסיועיה לרבי יצחק טיפת יין אין לו טיפת שמן אין לו הא יש לו לוה עליה כמה טיפין: והלל אוסר: אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כדברי הלל ולית הלכתא כוותיה: וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה [וכו']: אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי הלל אבל חכמים אומרים [10]לוים סתם ופורעים סתם [11]ואמר רב יהודה אמר שמואל [12]בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לוין ופורעין בי"ט וכדברי הלל אף משום רבית ואמר רב יהודה אמר שמואל [13]תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה ברבית מאי טעמא מידע ידעי דרבית אסורה ומתנה הוא דיהבו אהדדי א"ל שמואל לאבוה בר איהי הלויני מאה פלפלין במאה ועשרין פלפלין וארך [14]אמר רב יהודה אמר רב מותר לו לאדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית [15]ולאו מילתא היא משום דאתי למסרך: **מתני'** [16]אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך ולא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך כל

הלויני כור חטין **ואני אתן לך לגורן אסור.** דמיישינן שמא תתייקר אע"פ שאם אין רגיל להתייקר: **ולית הלכתא כוותיה.** וגרסה דהשתא קי"ל כר' יצחק דאפילו שאין לו אלא סאה לוה הימנו כמה כורין דברייתא דרבי חייא מסייע ליה וריב"ן פי' דבחד אין יכול להלות אלא כמו שיש לו וזה אחר זה דוקא שרי ומיהו בהא מודה ריב"ן דאפילו יתן לו ביחד ויאמר קני בזה אחר זה שרי דבדבר לא מסתמא שופך ביחד ושרי כמה טיפין ומיהו גרסה דאין צריך לדקדק אלא לוקח הרבה בבת אחת לרבי יצחק דאותה טיפה יכול להיות כנגד כל טיפה וטיפה: **בני** חבורה המקפידין זה **על זה עוברין משום מדה כו'.** פי' מתוך שמקפידין באין לידי כך דתנן בפרק אין לדין (ביצה כט. ושם) אומר אדם לחבירו מנא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש שלא יזכור לו שום מדה וקפידותן גורמת להם להזכיר כדי שיהא מבורר יפה מה שמתחייב לזה וכן משקל תנן (שם כח.) אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר והם מתוך שמקפידין שוקלים במאזנים אי נמי אפי' ביד אסור להם לשקול כמו במאזנים לפי שמדקדקים הרבה אע"ג דשרי התם בטבח שאין אומן כשאינו מקפיד וכן אסור להם לומר מנא לי כלי זה אפילו בלא הזכרת מדה וכן משמע מתוך פירש"י במסכת שבת בפרק שואל (דף קמט. ושם) בני חבורה שמדקדקין זה על זה שאמר אחד לחבירו מנה שלקחת גדולה תן לי כמותה והוא שוקלה בידו: **משום** מנין. פר"ח אם היו אגוזים ושקדים ודומה להם ואמר לקחת עשרים אגוזים גם אני אקח עשרים או אמר בשעה שנוטלה המתן עד שאשקול הימנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הבילים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם אני במשקלם ובמדתם ומינם משמע שר"ל אע"ג דשרי לומר לחנווני הרגיל אצלו תן לי עשרים אגוזים זהו לפי שאין משמע שם שתהא שום קפידא על המנין אלא שמודיעו שכל כך הוא

עין משפט נר מצוה

קסד א ב ג מיי' פ"י מהל' מלוה ולוה הל' ג ד סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קסד סעיף א:

קסה ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

קסו ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף א בהג"ה והלא בהלכ':

קסז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קסח ז מיי' שם ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב ועי"ש בב"י:

קסט ח מיי' פ"ז מהל' גזילה הל' י סמג לאוין עה לאבל הפוסקים הסמיטוהו מטעם שכתב הב"י בא"ח ס"ס תקיז):

קע ט מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ט סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ח:

קעא י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ח:

קעב כ מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יא סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ט:

מסורת הש"ס

א) [לעיל מד: מו.], ב) שבת קמח.; ג) [ל"ל שתעשנו יעב"ן], ד) שבת קמט., ה) ג"ז שם.; ו) ל"ל מזקפת, ז) עיין במהרש"ל, ח) [פ"ג דביצה ע"ש],

לעזי רש"י

שרקלי"ר. לנכש.

מוסף רש"י

לא יאמר כו' ואני אתן לך לגורן. שמא יוקרו ויבא לידי רבית (לעיל מד:). עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח. שאלו שבידו נקנין למלוה וכרשותו הוקרו, דרבית סאה בסאה דרבנן וכי תלי גזרת לא גזור (שם). המקפידים זה על זה. שאין מוחלים ומוותרין זה לזה (שבת קמט.). ומשום לוין ופורעין ביו"ט. דגזור בהו רבנן שמא יכתוב (שם). מותר לו לאדם להלוות. מצאו, בניו ובני ביתו. המטעים על שלחנו, דכיון דהכל מצאו אין כאן רבית, כדי להטעימן טעם רבית. שידעו כמה קשה (שבת קמט:).

ח) [לעיל מד: מו.], ב) שבת קמח.; ג) [ל"ל שתעשנו יעב"ן], ד) שבת קמט., ה) ג"ז שם.; ו) ל"ל מזקפת, ז) עיין במהרש"ל, ח) [פ"ג דביצה ע"ש],

ערב ועדים אין עוברין אלא משום **בל תשימון.** זימנין דעבדי נמי אלפני עור לא תתן מכשול כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים אבל לא תשימון פסיקא ליה אבל לפני עור זימנין דלא עבדי כגון שהיה מלוה לו בלאו הכי כי היכי דמושיט כוס של יין לנזיר לא עבר אלא היכא דקאי בתרי עברי נהרא שלא היה שותהו אם לא היה זה

(ע"ז דף ו.):

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין. משמע ליה דין בשכיר יום דין בקבלנות אבל בפרקין דבתר הכי (דף פג.) נקט פועלים משום דפועלים לא משמע אלא שכירי יום דבהכי מיירי כדאמר התם בזמן שאמר להשכים ולהעריב ורב נמי דקאמר (לקמן עז.) פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום דוקא בשכיר יום איירי ולא בקבלן כדמוכח בשמעתין ולכך נקט פועל ולא אומן ומ"ת דתניא לקמן בשמעתין (שם) השוכר את הפועל ובחצי היום שמע שמת לו מת או אחזתו חמה אם שכיר הוא כו' ואם קבלן הוא כו' כיון דבריתא מיירי דין בשכיר דין בקבלן אמאי נקט פועל ה"ל למינקט אומן דמשמע תרוייהו וי"ל דה"ק אם שכיר הוא כדאמר השוכר את הפועל נותן לו שכרו ואם קבלן הוא כך דינו ומשום דבעי למתני ובחצי היום וחצי היום לא שייך למתני אלא אשכיר יום:

את הקדר. בשני רישין והוא בעל קרון ולספריים דגרסי קדר י"ל דלהכי נקט קדר לפי שקדריס רגילין להיות להם קרונות:

פרייפרין. דבר האכול חשיב לה שעתה זמנו הוא לעשות: ואזיל

כל ימי גריד אחד. הם ולא דקדקו בדבר לחוש שמא יום אחד יהא ארוך מחבירו או קשה מחבירו אלא מותר לומר לו עדור עמי היום הזה של גריד ואעדור עמך ביום פלוני של גריד: (ה) **גריד.** לשון יובש שהארץ יבשה ואין גשמים יורדין: **וכל ימי רביעה.** חסונין כאחד: **אכל לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה.** שימי רביעה קשין למלאכה בשדות: **על לא תתן לו.** את כספך לא תתן לו בנשך עוברין על בל תתן ועל לא תקח כו' כל חד וחד מאי דשייך ביה כדמפרש בגמרא: **גמ' מלוה עובר בכולן.** בכל הני דתשיב במתני' דהוא נותן בנשך בשעת הלואה והוא לוקח בשעת פירעון והוא לו כנושה כשתובעו ודומקו והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי ונותן מכשול לפני הלוה להעבירו על לא תשיך לאחיך (ו) שהיא אחרה ללוה: **מפסידין.** כדאמר בפירקין (דף עח.) מתמוטטין לעולם: **משה חכם.** לישנא מעליא נקט: **לא תהיה לו כנושה.** לא תראה בעייני כנושה בו שירצה ויבוא: **ורשאנו.** לשון נושה כדמתרגמינן כרשיא (ז) הרי אנו באים בחש ובמים: **עובר משום לפני עור.** שעולה על רוחו של לוה לכפור: **קנאה.** כשתובעו וזה כופר הכל מקללין אותו ואומרין שהוא דובר על לדיק עתק: **ומשתני.** ישכח הלואתי ואגרוס קללה לעצמי: **לועקין.** בב"ד של מטה: **ואינן ענין.** שהרי הם גרמו לעצמן: **קונה אדון לעצמו.** מפרש לקמן: **פולה מעופיו בנכרי.** אומר מעות שאני משתמש בהן של פלוני נכרי הם אלא להשביע עצמו ופעמים שהנכרי שומע ומעמיד עדים ותובעו בדייניהם:

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין והטעו זה את זה. מפרש בגמרא (ו): **שכר את החמר או את הקדר להביא פרייפרין וחלילין.** קדר בעל קרון: **פרייפרין.** עצים משופים ונאים לעשות לו אפריון: **חלילין לכלה.** לשמח חתן וכלה: **או למת.** לקונן: **משרה.** רוי"ש. מיס שטורין בהן קנבוס ופשתן כשהן בגבעולין: **מקום שאין אדם.** שאינו מולא פועלין לשכור והפשתן אבד והוא סמך עליהן: **שוכר עליהם.** בני אדם ביוקר ועליהם לשלם: **או מטען.** מפרש בגמרא (ח): **השוכר את האומנין.** לעשות מלאכה בקבלנות בכך וכך: **וחזרו בהן.** לאחר שעשו מקצת: **ידם על התחתונה.** אם הוקרו פועלים ואינו מולא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות מעכב משכר ממה שעשו כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ואם החלו פועלים וימלא שיגמרנה בפחות ישוס להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק עשו חציה יתן להם חצי שכרן ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתיו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרינו חוץ ממה שנטלו אלו: ואם

כל ימי גריד אחד כל ימי רביעה אחת לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה רבן גמליאל אומר [א]יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן עיניו ללוות הימנו והוא משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת לוה הימנו והחזיר לו את מעותיו והוא משלח לו ואומר בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי זו היא רבית מאוחרת ר"ש אומר יש רבית דברים [ב]לא יאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני [ג]ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וחכמים אומרים [ד]אף הסופר עוברים משום [1]לא תתן ומשום [2]אל תקח מאתו ומשום [3]לא תהיה לו כנושה ומשום [3]ולא תשימון עליו נשך ומשום [4]ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה': **גמ'** תניא ר"ש בן יוחי אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום [ה]שאסור להקדים לו שלום ת"ל [5]נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור: ואלו עוברין: אמר אביי [ו]מלוה עובר בכולן לוה עובר משום [5]לא תשיך לאחיך [ז][6]ולאחיך לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב והעדים אין עוברין אלא משום לא תשימון עליו נשך תניא ר"ש אומר מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים ולא עוד אלא שמשימים משה רבינו חכם ותורתו אמת ואומרין אילו היה יודע משה רבינו שיהיה ריוח בדבר לא היה כותבו כי אתא רב דימי אמר מנין [ח]לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו כנושה [ט]ר' אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאילו דנו בשני דינין שנאמר [7]הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים אמר רב יהודה אמר רב [י]כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וריש לקיש אמר [כ]גורם קללה לעצמו שנאמ' [8]תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתב כתבא שלח ליה אפילו אנא נמי [יא]שלח ליה כל שכן מר דטריד בגירסיה משתלי וגורם קללה לעצמי תנו רבנן שלשה צועקין ואינן נענין ואלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים והקונה אדון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו קונה אדון לעצמו מאי היא איכא דאמרי תולה נכסיו בנכרי איכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו איכא דאמרי דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא:

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין והטעו זה את זה [ב]אין להם זה על זה אלא תרעומות [ג]שכר את החמר ואת הקדר להביא פרייפרין וחלילים לכלה או למת ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר שאבד וחזרו בהן מקום שאין שם אדם [ד]שוכר עליהן או מטען השוכר את האומנין וחזרו בהן ידם על התחתונה אם

עין משפט נר מצוה

קעג א מיי' פ"ה מהל' מלוה הל' יא (יב יג) סמג לאוין קפה טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ו:

קעד ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף יב:

קעה ג מיי' שם פ"ד הל' ט טוש"ע שם סעיף ג:

קעו ד מיי' שם הלכה ב:

קעז ה מיי' שם פ"ה הל' יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יא:

קעח ו מיי' שם פ"ד הלכה ב:

קעט ז מיי' פ"ו שם הל' ג סמג לאוין קפה טוש"ע מ"מ סי' לו סעיף ב:

קפ ח ט י מיי' שם פ"ב הלכה ז סמג עשין לג טוש"ע מ"מ סימן ע סעיף ו:

א כ מיי' פ"ט מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף ו:

ב ל מיי' שם ועיין בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם סעיף ה:

לעזי רש"י

רויי"ש [רויש"א]. מקום שרייה (לפשתן).

מוסף רש"י

לראשנו. להיות נוסה בנו דמתרגמינן כנוסה כרשיא (ברכות ו:).

הדרן עלך איזהו נשך

מסורת הש"ס

ה) [לעיל סב. עח:], ג) [בכ אלפס ובלא"ש וכן בילקוט ליתא לכך דולאחיך לא תשיך וכ"כ שהיה הגר' לפני הרמב"ם שלא הגיה רק שני לאוין ועיין בה"ה פ"ד מהלכות מלוה דין כ], ג) [בכרכות ו:], ד) [ב"ב קנג.], ה) [דברים כג], ו) [לקמן עו.], ז) [לקמן עו:],

תורה אור השלם

1 אֶת כַּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ: ויקרא כה לז

2 אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ:

ויקרא כה לו

3 אֶת כַּסְפְּךָ תֹּלֶוֶה אֶת עִמּוֹ אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ:

שמות כב כד

4 לֹא תַקְלֵל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:

ויקרא יט יד

5 לֹא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כֹּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:

דברים כג כ

6 לְנָכְרִי תַּשִּׁיךְ וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

דברים כג כא

7 הַרְכֶּבֶת אֲנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה:

תהלים סו יב

8 תֵּאַלַּמְנָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז:

תהלים לא יט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה גריד. נ"ב ובמשנה ד' פ"ב דמעשר שני גורס צריד הוא לשון יבש כמו לרידי מנחות ע"ש:

ואם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם לפי מה שעשו ואם הוזלה מלאכת פועלים על כרחו יתן להם כמה שפסק חוץ ממה שצריך להוציאות בהשלמתה: **כל המשנה ידו על התחתונה.** כגון נתן למר לגבע לגבעו לדוס ולגבעו שחור אם השבח יותר על היציאה אין נותן לו שכרו משלם אלא דמי יציאת עניס וקממניס ואם יציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: **וכל החוזר בו.** בגמרא[ה] מפרש לאתויי מאי: **גמ' חזרו בהן לא קאני.** דיהוי האי הטעו הס את בעל הבית או בעל הבית אותן דא"כ הוה ליה למיתני לשון חזרה: **דאטעו פועלים אהדדי.** אחד מן הפועלים הטעה את חבירו: **בארבעה ווזי.** ליומא: **אמר להו.** איהו בתלתא: **סבור וקבול.** ומאי תרעומתן: **ואמר להו בארבעה.** ועדיב לא נתן בעה"ב אלא ג': **היכי דמי.** דתרעומת יהיה להן ולא יותר: **וליחזי פועלים היכי מתגרי.** אי מתגרי בארבעה על כרחיה דבעה"ב ניתיב ארבעה דהא קתני נוטל מבעל הבית מה שהתנה אותו ואע"פ שלא לוהו והרי התנה אותו בכך ואי מתגרי בשלשה מאי תרעומת איכא: **הוה טרחינן.** לבקש אדם דזקוק לפועלים שיסכור בארבעה: **אי בעיית אימא בבעל הבית עסקינן.** בפועל שיש לו לעצמו שדות שהן שלו ואינו נשכר למלאכת אחרים אם לא ביותר על דמי שכירות והיינו תרעומת דאי לאו דאמרת לי בד' לא הייתי מזלזל בעצמי: **לעולם בפועלים.** הרגילים למלאכת אחרים: **בריפקא.** שחפרו חרץ סביבות שדה ואין מלאכתן ניכרת כגון דמלו מיא כדמסיים ואזיל: **אל תמנע טוב מבעליו.** פסוק הוא במשלי: **דעסייהו אעילויא.** אע"פ שאמרו לו הרי אנו נשכרים כדברי בעל הבית לא לפחות מקצבתו של זה אמרו אלא להוסיף וכך אמרו מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית וכיון שבעל הבית פוחת אי אמר להן האי שכרכם עלי יתן משלו ואי אמר שכרכם על בעל הבית יש להם תרעומת עליו: **אלא.** הא מיבעיא לן אמר ליה בעל הבית בארבעה והוא אמר להו תלתא ואמרו ליה הרי אנו נשכרים כמו שאמר בעל הבית מאי: **אדיבוריה דפועל סמכי.** והכי אמרו ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית ולית להו אלא תלתא ותרעומת דאל תמנע טוב: **או דלמא.** לאו לדידיה היימנוהו אלא הכי אמרו אחר דברי בעל הבית גלך ולא סבור וקבול ושקלי ד': ה"ג **הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי.** האשה שאמרה לאחד אם תמצא את בעלי אמור לו שיעלה לי את גיטי בידך ותיעשה שלוחו של בעלי לגרשני כשמגיע גט לידי. דשליח להולכה על הבעל לעשות והאשה מתגרשת כשיגיע גט לידה ושליח לקבלה על האשה לעשות שיהא הוא שלוחה וכמותה ותתגרש משיגיע גט ליד שליח: **אפילו הגיע לידה אינה מגורשת.** אלמא אדיבורא דידיה קא סמיך והכי א"ל מהימנת לי דכך אמרה ולא עשאו שליח להולכה הלכך אין כאן שליחות (ג) ואין עליה לעשות שליח להולכה והרי הבא לי אמרה לו ולא התקבל והבעל נתנו לו בתורת שליח קבלה ושליחות זה אינו ביד הבעל לעשות: **דאי סלקא דעתך אדיבורא דידה סמיך.** ולא לדבריו האמין אלא הילך כמה שאמרה היא קאמר ליה אם כן עשאו שליח להולכה וזו בידו הוא וכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש: הכי

אם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה[ה] כל המשנה ידו על התחתונה[ו] וכל החוזר בו ידו על התחתונה: **גמ'** חזרו זה בזה לא קתני אלא הטעו זה את זה דאטעו פועלים אהדדי[ז] היכי דמי דאמר ליה בעל הבית זיל אוגר לי פועלים ואזל איהו ואטעינהו היכי דמי אי דאמר ליה בעל הבית בארבעה ואזיל איהו אמר להו בתלתא תרעומת מאי עבידתיה סבור וקביל אי דאמר ליה בעל הבית בתלתא ואזיל איהו אמר להו בארבעה ה"ד אי דאמר להו שכרכם עלי[ח] נתיב להו מדידיה דתניא[ט]ד השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהתנהו לא צריכא[י] דאמר להו שכרכם על בעל הבית ולחזי פועלים היכי מיתגרי לא צריכא[יא] דאיכא (ה) דמגר בארבעה ואיכא דמתגר בתלתא דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה טרחינן ומתגרינן בארבעה איבעית אימא הכא בבעל הבית עסקינן דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה הוה זילא בן מילתא לאתגורי איבעית אימא לעולם בפועלים עסקינן[יב] דאמרי ליה כיון דאמרת לן בארבעה טרחינן ועבדינן לך עבידתא שפירתא וליחזי עבידתייהו בריפקא ריפקא נמי מידע ידע דמלי מיא[יג] ולא ידיע איבעית אימא[יד] לעולם דאמר ליה בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ודקאמרת סבור וקביל דאמרי ליה לית לך[יא] אל תמנע טוב מבעליו[יב] פשיטא אי אמר ליה בעל הבית בתלתא ואזל איהו א"ל בארבעה ואמרי ליה כמו שאמר בעל הבית דעתייהו אעילויא[יג] אלא אי א"ל בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ואמרי כמה שאמר בעל הבית מאי אדיבורא דידיה קא סמכי דאמרי ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית או דילמא אדיבורא דבעל הבית קא סמכי ת"ש[יד] הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב[טו] אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת שמעת מינה אדיבורא דידיה קא סמיך דאי סלקא דעתך דאדיבורא דידה קא סמיך מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש אמר רב אשי הכי

ואזיל איהו אמר להו בארבעה דעתייהו אעילויא. והא דאמרו ליה כמו שאמר בעה"ב היינו מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב מי נמי משום דאי אמר בעל הבית טפי מארבעה שיהא להם כמו שאמר בעל הבית והיינו דמבעיא ליה בתר הכי אי אמרינן מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי משום דדעתיה אעילויא: **דעתייהו אעילויא.** בשאמר להו שכרכם עלי אייבי דאי אמר להו שכרכם על בעל הבית מאי נפקא מינה אי דעתייהו אעילויא דבעה"ב לא ישלם להם אלא מה שהתנה. ר"י וכן רבינו חננאל:

(נעיל) **השוכר את האומנין וחזרו בהם ידם על התחתונה.** שאם קבלו קמה לקצור בשני סלעים וקצרו חציה (ג) והוקרו ושוה מה שעתיד לעשות סלע וחצי וחזרו פועלים לא יתן להם רק חצי סלע לפי שיצטרך לתת סלע וחצי לקצור חציה השני והיינו כר' דוסא ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה פירש בקונטרס אם הוזלו פועלין ואין שוה החצי אלא שקל וחזר בו בעה"ב יתן להם סלע וחצי לפי שבחצי הסלע ימצא שיגמרו קצירו ולא רצה לפרש דידו על התחתונה כשהוקרו פועלין ויתן להם סלע וחצי על חצי שעשו כמו ששוה עכשיו שאין זה סברא כי למה יתן להם בעה"ב יותר ממה שהתנה עמהם כיון שאין מפסידין בחזרת בעה"ב ואדרבה יותר מרויחים שעתה ימצאו שיתנו להם סלע וחצי לקצור חצי קמה והוא לא היה נותן להם כ"א סלע וא"ת דאמר לקמן (דף עז.) אמר מר או יגמרו מלאכתם ויטלו ב' סלעים פשיטא לא צריכא דזל עבידתא ואימר בעה"ב ופייסוהו פועלים והשתא למה חוזר בעה"ב בזה בשביל שהזל המלאכה מה מרויח בחזרה הלא צריך ליתן להם סלע וחצי על מה שעשו ופועלים נמי למה פייסו כיון שאין מפסידים כלום וי"ל דבעה"ב חוזר מחמת שנאה שהיתה קטנה ביניהם ופועלים פייסו שלא יצטרכו לחפש ולמצוא מקום להשתכר: **דאי** ס"ד אדיבורא דידה סמיך כי מטי גיטא לידה מיהא תתגרש. דאי אמרינן דגבי פועלים דעתיה אעילויא דבעה"ב ה"נ ה"ל למימר דדעתיה דבעל אעילויא דידה דאמרה הבא לי גיטא אע"ג דהאי דקאמר שליח התקבל לי גיטי הוי עילויא טפי לבעל שמתגרשת יותר במהרה אם היתה האשה אומרת כן מכל מקום השתא שאמרה האשה הבא הוי טפי זכות הבעל אי סמיך אמאי דקאמר שתתגרש מיהא כשיגיע גט לידה וכיון דלא מיגרשא אלמא לאו דעתיה דבעל אעילויא דידה ה"נ גבי פועלין לית לן למימר דדעתיה אעילויא דבעה"ב אבל אין לפרש דעילויא דבעל הוי מה שאינה מתגרשת במהרה דהא עדיף ליה ממתגרשת לאלתר כי עכשיו יהיה בידו עדיין אם לקיים אם לגרש והשתא פשיט ליה בפשיטות דבסמוך לא יתיישב דקאמר בשלמא אי איתמר איפכא כו' משהגיע גט לידו מגורשת דאדיבורא דידה קא סמיך ולפי זה היינו אגריעות' דידה שמתגרשת מהרה ופשיט דכ"ש דאעילויא דבעה"ב יש לסמוך וא"כ קותר פשיטות דלעיל דהוי פשיטא ליה דדעתיה אעילויא דקאמר שליח ולא אגריעותא דבעה"ב והכא סמיך בעל אגריעותא דידה: אין

מסורת הש"ס

ה) כ"ק קב. ע"ז ז. [לקמן עז: קיז:], ב) ס"א מוחקים היכי דמי, ג) לקמן קיא. קיח., ד) גיטין סב: [ע"ש]., ה) [לקמן עז:].

תורה אור השלם

1 אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בְּהִיוֹת לְאֵל יָדְךָ לַעֲשׂוֹת: משלי ג כז

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאיכא דמתגר בארבעה וכו' בארבעה הוה טרחינן: (ב) רש"י ד"ה אפי' וכו' דאין עליה: (ג) תוס' ד"ה השוכר וכו' והוקרו פועלים ושוה מה שעתיד:

מוסף רש"י

הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי. האשה שאמרה לשליחה הבא לי גיטי והוא אומר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי (גיטין סב:). והוא אומר. הבעל אומר לו הילך כמה שאמרה (שם). אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת. כדמפרש וחזיל (שם). שמעת מינה. דמאן דאמר לשליח הילך כמה שאמרה משלחך, אדיבורא דידה קא סמיך. אדעתא דדיבורא דשליח קאמר ליה הא הילך כמה שאמרה, דמהימנת לי דשליח לקבלתא הילכך אינה מגורשת, דכי יהיב בעל ניהליה אדעתא דשליחות קבלה יהיב ניהליה ולאו אדעתא דהולכה, ושליח לקבלה לא הוי (שם). דאי סלקא דעתך דאדיבורא דידה קא סמיך. וכי קאמר ליה אנא לא ידענא אלא כדאמרה איהי מקרגא ליה ניהלך (שם). מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש. דהא בעל נמי שליח להולכה שויה (שם).

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"י מהלכות שכירות הל' ד ועיין בהשגות ומגיד משנה סמג עשין עט טוש"ע מ"מ סי' שו סעיף ג וסי' שלג סעיף ה בהג"ה:
ד ב מיי' שם פ"ט הל' ד ופ"ח מהל' מכירה הל' ג ד סמג שם וסי' פב טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף ד וסי' קל סעיף יוד יא:
ה ג מיי' פ"ט מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף א:
ו ד מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' שלו סעיף א:
ז ה ו ז ח מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף א:
ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
י כ מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד ולית להו אלא תלתא:
יא ל מ מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' יא סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף ח:

אין להם זה על זה אלא תרעומת.

קשה לר"י דהא קי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי בהגוזל קמא (ב"ק דף ק.) א"כ אמאי לא יתן להם כפועל בטל כיון שעל ידו נתבטלו אותו היום וי"ל דמיירי שכשחוזר בו עוד ימצאו להשתכר ומכל מקום יש עליו תרעומת שעתה לא ימצאו אלא ע"י טורח וכי מפליג בסמוך בין לא הלכו החמרים להלכו ומצאו שדה לחה הוה מצי לפלוגי אף בלא הלכו כלל בין יכולין עוד להשתכר בין חוזר בו אחר שלא מצאו עוד להשתכר אלא אורחא דמילתא נקט דבהלכו לא שכיח שימצאו עוד להשתכר ואם לא הלכו מסתמא כשבא לחזור חוזר מיד בעוד שימצא להשתכר:

דאגר

הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא [א]התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה ואמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב משיגיע גט לידו מגורשת אלמא דאדיבורא דידה קא סמיך אי נמי [ב]משהגיע גט לידה מגורשת אלמא דאדיבורא דידה קא סמיך אלא התם [ג]משום דעקר שליח לשליחותי' לגמרי דא"ל שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא איבעית אימא האי תנא חזרו נמי הטעו קרי ליה דתניא [ד]השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית או בעל הבית הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומת [ה]במה דברים אמורים שלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה פועלין ומצאו שדה כשהיא לחה נותן להן שכרן משלם אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל דבד"א שלא התחילו במלאכה אבל התחילו במלאכה שמין להן מה שעשו כיצד קבלו קמה לקצור בשני סלעים קצרו חציה והניחו חציה בגד לארוג בשני סלעים ארגו חציו והניחו חציו שמין להן את מה שעשו היה יפה ששה דינרים נותן להן סלע או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם [א] סלע נותן להם סלע ר' דוסא אומר [ו]שמין להן מה שעתיד להעשות היה יפה ששה דינרים נותן להם שקל או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם [ב] סלע נותן להם סלע [ה]במה דברים אמורים בדבר שאין אבוד אבל בדבר האבוד שוכר עליהן או מטען כיצד מטען [ז]אומר להן סלע קצצתי לכם באו וטלו שתים [ח]ועד כמה שוכר עליהן עד ארבעים וחמשים זוז [ט]במה דברים אמורים בזמן שאין שם פועלים לשכור אבל יש שם פועלים לשכור ואמר צא ושכור מאלו אין לו עליהן אלא תרעומת תני תנא קמיה דרב נותן להם שכרן משלם אמר ליה חביבי אמר אילו אנא הואי לא הוה יהיבנא להן אלא [י]כפועל בטל ואת אמרת נותן להם שכרן משלם והא עלה קתני [יא]אינו דומה הבא טעון להבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל לא סיימוה קמיה איכא דאמרי סיימוה קמיה והכי קאמר חביבי אמר אי הואי אנא לא הוה יהיבנא ליה כלל ואת אמרת כפועל בטל אלא קשיא הך לא קשיא [יב]הא דסיירא לארעיה מדאורתא הא דלא סיירא לארעיה מאורתא כי הא דאמר רבא [יג]האי מאן דאגר אגירי [יד]לרפקא ואתא מטרא ומלייה מיא אי סיירא לארעיה מאורתא

פסידא

הדרי בהו לא ושכור אחרים ומיהו תרעומת איכא שיהו נריכים לחזר זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים ותביעת ממון ליכא דהא דבריס בעלמא הינהו: **בד"א.** דאין להם עליו ממון אם חוזר הוא: **בשלא הלכו.** למקום המלאכה ובבקר אמר להן חוזרני בי: **אבל אם הלכו.** אבל המלאכה כגון אם חמרים הן ששכרן להביא לו תבואה ממקום אחר והלכו ולא מצאו או אם פועלים הם ששכרם לעבור שדהו והלכו ומצאו שדה שהיא לחה במים ואינה ראויה לעידור: **נותן להם שכרן.** של כל היום משלם כפי הראוי להם וכדמפרש ואזיל: **אבל אינו דומה הבא טעון להבא ריקם.** ואומדים את החמרים כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותה הדרך לבא ריקם מלבא טעון: **עושה מלאכה ליושב ובטל.** ואומדין את הפועלים כמה אדם רוצה ליטול שכרו פחות וליושב בטל מלעבור כל היום וליטול כך וכך: **בד"א שלא התחילו במלאכה.** אריש קאי. ועד השתא פריש מילי דשכירות והשתא פריש מילי דקבלנות: **בד"א.** דהיכא דחזרו בהן או הוא חזר אין להם אלא תרעומת בזמן שלא התחילו במלאכה: **אבל התחילו במלאכה.** יש דין אחר ביניהם מהו הדין שמין להן מה שעשו לפי התנאי ויקבלו כפי חשבון שעשו: **אגרו חליה.** ומגיע לשכרן סלע לפי תנאם: **היה יפה ו' דינרים.** שאם היה בא לשכור שכיר לחליה אינו מוצא בפחות משתה דינרים ונמצא נפסד בעל הבית במה שעתיד להעשות אפ"ה אין הולכין אחר העתיד להעשות אלא שמין להן את מה שעשו לפי חשבון תנאו ונותן להם סלע דלית ליה להאי תנא הא דתנן במתניתין[ד] כל החוזר בו ידו על התחתונה: **ואם סלע.** ואם אין יפה אלא סלע דנמצאין פועלין לעשות חליה השני בסלע: **נותן להן.** במה שעשו סלע ולקמן (דף עז.) פריך פשיטא: **שמין להן העתיד להעשות.** רבי דוסא סבירא ליה כתנא דידן דאמר החוזר בו ידו על התחתונה ויעבד שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי תנאי הראשון: **היה יפה.** העתיד להעשות ו' דינרים: **נותן להן שקל.** כדי שתהא נגמרת בשני סלעים: **ואם סלע נותן להם סלע.** לקמן[ה] פריך פשיטא: **בד"א.** דאין החוזר נפסד אלא לפי חשבון לר' דוסא ולרבנן מקבלין במה שעשו: **בדבר שאינו אבוד.** ואע"ג דאין פועלים מצויין עכשיו כדמוקי ליה בסיפא שאינו מוצא לשכור ימתין עד שימצא הואיל ודבר שאינו אבוד הוא: **אבל בדבר שהוא אבוד.** אם ימתין ואינו מוצא לשכור בכדי שכר פועלים אפי' לפי היוקר שנתייקרו: **שוכר.** פועלים אחרים עליהן ביותר מכדי שכרן: **או מטען.** לאלו: **במה דברים אמורים.** דשוכר עליהן בשאינו מוצא לשכור: **תני תנא.** בהיא דלעיל הלכו חמרים ולא מצאו כו': **חביבי אמר.** דודי ר' חייא: **אי אנא הואי.** אי אני השוכר לא הוה יהיבנא כו': **והא עלה קתני.** ונמי דכפועל בטל הוא דשקלו: **לא סיימוה קמיה.** לא סיימו סוף הברייתא לפניו: **לא הוה יהיבנא כלל.** דמזלייהו גרם ואינהו ונמי הוה להו לאסוקי אדעתייהו [ו] שלא ימצאו שדה לחה: **הא דסיירא לארעא מאורתא.** [ז] והולך הפועלים שם ורואה ולא הביאו שהיא לחה או [ח] שירדו גשמים בלילה לית להו כלל דהא חזו אינהו גופייהו ועל מנת כן נשתכרו לו והרי לא יכולין ולא היה להן לילך בבקר: **לא סיירוה מאורתא.** עליו היה לתת לב לדבר ולהודיעם אם תמצאו שדה לחה לא אתן לכם כלום ויהיב להו כפועל בטל:

פסידא

יב א ב מיי' פ"ו מהל' גזילה הל' יב סמג עשין כ טוש"ע חו"מ סי' קמ סעיף ט:

יג ג מיי' שם הל' יא:

יד ד ה מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף א:

טו ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

טז ח ט מיי' שם ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ה:

יז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

יח כ ל מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' ואם סלע. נ"ב שקל כל"ל: [ג] שם לריפקא נדפס בגליון פי' לחרוש כו'. נ"ב אבל הרמב"ם מפרש להשקות השדה: [ד] רש"י ד"ה הא דסיירא. והולך כו'. נ"ב ומהב"ם מפרש שהבעב"ה ביקר בעצמו מבעבר שאז לא פסע ומה בידו לעשות:

מוסף רש"י

בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי. אמרה ליה היא, והוא אמר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי ובעל אמר ליה הילך כמה שאמרה, איכא למיפשט בעיין מדרב נחמן, דאי אמר רב נחמן עלה משיגיע גט לידו מגורשת, איכא למיפשט דאדיבורא דידה סמיך ולא היימנה אלא מלה בדעתה ומסריה מיהליה בתורת קבלה (גיטין סג.). אי נמי. הוה אמר רב נחמן עלה, משהגיע גט לידה מגורשת. פשטינן מינה דאדיבורא דידיה סמיך והיימנה, דהכי אמרה ומסריה לידיה בתורת הולכה (שם). אלא התם. השתא דאמר רב נחמן אינה מגורשת, ליכא למיפשט דטעמא משום דסמך אדיבוריה דשליח הוא, דאי נמי אדיבורא דידה סמיך ושויה שליח להולכה אשמועינן רב נחמן דשליח גופיה לאו בתורת הכי קבליה אלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ועקריה לשליחותיה ואמר שליח לקבלה אפשי להיות, שליח להולכה אי אפשי להיות, הלכך אי נמי אמליך ואמטייה מיהלה לאו גיטא הוא, דמעיקרא לא קבל עליו להיות שליח לבעל להולך (שם).

א) [לקמן עח.], **ב)** פי' [ג] לחרוש חרילין ואתא מיטרא שלין יכולין לחרוש, **ג)** [גבי. רש"ן], **ד)** [נ"ל], **ה)** [דף עז.], **ו)** נ"ל שמא, **ז)** ס"א שמא ילדו גשמים,

פסידא דפועלים. גשמים שירדו הפסד פועלים הוא דלא יהיב להו מידי דאמר להו מזוייכו גרם: **לא סיירא מאורתא פסידא דבעל הבית.** דאמרי ליה מי יימר דאדעתא דההוא מרעא אגרתן: **לדוולא.** להשקות שדות: **ואתא מטרא.** והשקה אותה ואינה צריכה לדוולא: **אתא נהרא.** גדל הנהר ועלה וגכנס בחרילין העשויין בשדה ומהן היא שותה ואינה צריכה לדוולא: **פסידא דבעל הבית.** דפועלים אינן יודעין במנהג שדהו שיהא נהר עולה להשקותו אך הוא היה יודע: **ופסיק נהרא.** שממנו משקין: **אלגושי דמחוזא.** במחוזא שהוא עילו של רבא היו בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד וכשיושבין בטלים קשה להן: **יד פועל על העליונה.** ואפילו הוא מחזר בו דיכול לחזור בו כדכתיב (ויקרא כה) כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים ומהכא יליף לה [ו] בפ"ק דקדושין (דף כב:): **פשיטא.** דכי גמרי שני סלעים הוא דשקלי: **דאייקר עבידתא.** הוקרו פועלים: **ואימרו.** לשון הפרש וגזור אחור ומתרחק מן הדבר ובלשון המקרא דומה לו כעת במרוס תמריא (איוב לט): **פייסינהו.** הרבה תחנוניס: **מהו דתימא.** כיון דיד פועל על העליונה: **פשיטא.** דאם סלע אלא מה שעשו נותן להם סלע אלא מה יתן: **לא צריכא דזל עבידתא מעיקרא.** כשהכרן היו פועלין בזול: **ואגרינהו בטפי זוזא.** ואלו לא רצו להשתכר כשאר פועלים והוסיף להם זוז כשפסק להן סלע על חציה לא היה רואי אלא לסלע חסר דינר: **והשתא אייקר עבידתא.** וקם בטפי זוזא כשאר פועלים יטלו עליו סלע: **מהו דתימא.** הואיל ולרבנן יד פועל על העליונה מני אמרי ליה כו': **לא קים לבו.** לא הייתם יודעים שתהיו רואיין ליטול סלע ואני בכך היה אפשי לשכור ורואיתי בדעתכם שלא תתרצו בפחות מסלע ואמרתי להוסיף זוז על שכר פעולה כדי ליטול סלע להשלים רצונכם: **השתא דקים לבו.** שהכל נוטלין סלע כרצונכם על זוזא לא התניתי להוסיף: **מהו דתימא.** הואיל ואמר רבי דוסא יד פועל על התחתונה טעמיה משום דתפיס בעל הבית הוא והשתא כי פייסוהו פועלין מני אמר להו וכו': **סלע נותן להם סלע.** ואם העתיד להיעשות יכול הוא לגמרו בשכירות סלע נותן להם במה שעשו סלע: **לא צריכא דזל עבידתא השתא.** לכך יגמור בסלע אבל בשעת התנאי היה חציה רואי ליותר מסלע והן כשפסקו על כולה ב' סלעים דחוקים היו ואחזילו גביה: **מהו דתימא.** הואיל ולרבי דוסא יד פועל על התחתונה נימא להו בגיר זוזא אמריתו לי בגיר זוזא שקולו והרי הכל עושים חציה בסלע טלו אתם במה שעשיתם סלע חסר זוז: **קמ"ל.** דאמרי ליה כי אמרינן לך אדעתא דלא קים לך לעשות בסלע ורואיון שאי אפשר [ז] להוסיף נתרצינו אנו לסלע דהוא פחות מכדי שכר פעולה: **השתא דקים לך.** אי אפשינו בפחות מיכן שהרי בסלע נתרצית: **שכירות.** שכיר יום: **שאני ליה בין שכירות לקבלנות.** דגבי שכירות אינתא להאי טעמא דעבדי הס [ח] ולא עבדים לעבדים אבל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו ורבי דוסא בקבלנות מיירי כדקתני קיבלו קמה לקצור ודרב בשכיר יום: נותן

דאגר אגורי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים. משמע הכא דהלכה כרבא דליכא מאן דפליג ותימה דאמר במי שאחזו (גיטין דף עד: וסס ד"ה רבה) דהוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו אלתא ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקול תלתא לסוף אתי מטרא אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא אלטריך ומפרש טעמא דרבה משום דמשמע דחימי עליה ומוכח התם דהלכה כרבה וי"ל דדוקא באריסות שיורד לקרקע באריסות נותן לו השליש אפילו אתי מיטרא מספק דשמא לא אתי כמו שאר אריסי דשקלי ריבעא אפי' אתי מיטרא לא יצטרך לדלות אלתא אבל הכא פועלים שאינם אריסין אלא נותן להם שכירות על המלאכה אפי' התחילו במלאכה אין להם ליטול אלא לפי מה שעשו כיון דלא נחתי לארעא להיות בחזקת אריסין: **ואתא** מיטרא בלילה **פסידא דפועלים.** לספריס דגרסי בגיליא ל"ל דמיירי בסיירא לארעיה דבעלא סייר לא הוי פסידא דפועלים כדאמר רבא בההוא דלעיל ואלטריך הך דהכא לאשמועינן דבאתי נהרא פסידא דבעה"ב [ט] דאע"ג דסיירו לארעא דלעיל בההיא דריפקא לא שייך לאשמועינן באתא נהרא דאין רגילות על ידי גידול נהר דתיתמלי ארעא מיא אלא תהא רואיה לריפקא בשביל כך ומההוא דדוולא דהכא אפילו הוה מפליג בין סיירא לא סיירא לא הוה שמעינן מינה ההיא דריפקא דה"א דגבי ריפקא אפילו סיירא לא הוי פסידא דפועלים דלא היה להם לידע דתיתמלי מיא כ"כ ע"י מיטרא שלא יוכלו לרפוק בה אבל הוא מכיר קרקעו שהמטר מוגעה מריפקא ולא היה לו בבקר להוליכן שם ועי"ל דהכא גבי דוולא אפי' לא סיירא הוי פסידא דפועלים ולהכי לא מפליג בה בין סיירא לא סיירא כבאידך דהתם אי לא סיירא לא הוי פסידא דפועלים אין להם לידע שהמטר ימנע קרקעו מריפקא אבל בדוולא רוב השדות מתמלאות בהם יאוריס על ידי המטר ולא היה לו לירא יותר מפועלים ולא פשע במה [י] שהוליכם שם: **ופסק** נהרא **בפלגא** דיומא. הכא נקט פלגא דיומא משום דבפלגא דיומא עביד דפסיק טפי על ידי שדולין ממנו להשקות השדות: **עביד** דפסיק **פסידא** דבעה"ב. גבי ואתא נהרא דלעיל לא מפליג בין רגיל למיתי ללא רגיל דסתמא עביד למיתי שלכך יש בו חריצין להוליך המים בכל השדה ולא מפליג בין בני ההוא מתא לבני מתא אחריתי דאפילו איתנהו בההוא מתא הוי פסידא דבעה"ב דאין להם לידע ענין שדהו אם בא מן הנהר לתוכה אבל אם פסק הנהר יודעין כל בני העיר:

יד פועל על העליונה. כלומר אינה על התחתונה כדקאמר רבי דוסא שפותח להם מה שצריך לשכור פועלים ביוקר:

מסורת הש"ס

א) פי' שהפועלים בני אותה העיר יודעים מנהג הנהר. הרב המגיד, ב) פי' הרמב"ם תופרי אדמה, ג) [ל"ל מאגרייהו. יעב"ץ], ד) ב"ק קמח: לעיל י., ה) [עי' תוס' קדושין ז. ד"ה מלה שלם], ו) [לעיל יוד. וב"ק קמח:], ז) [אפשר. רש"ם], ח) [ויקרא כה],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואתא וכו' ואע"ג דסיירו: (ב) בא"ד ולא פשע במה שלא הולילכם שם:

גליון הש"ם

גמ' בין שכירות לקבלנות. עיין לעיל דף מח ע"א תוס' ד"ה והא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (יהיב להו) תא"מ: [ב] שם ולסוף. נ"ב בשעת עשייתן החלי:

מוסף רש"י

פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום. שאינו שלו כעבד שאם בא לעזוב לו שכרו מכאן ואילך ולחזור בו יחזור בו (לעיל י.).

יט א מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ו סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלד סעיף ג [וכ אלפס כאן וכגיטין פ"ז דף קפ.]:

כ ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

כא ג ד ה מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שלה סעיף א:

כב ו ז טוש"ע מ"מ סי' שלב סעיף ה:

כג ח ט טוש"ע שם סעיף ו:

כד י כ טוש"ע שם סעיף ה:

כה ל מ טוש"ע שם סעיף ו:

כו נ מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף ד:

כז ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

רב פליג עליה בחדא. וא"ת בפ' הגוזל קמא (מ) (ב"ק קב. ושם) דאמר דהלכה כמתני' דכל המשנה ידו על התחתונה משום דתני לה בהדי הלכתא פסיקתא דכל החוזר בו והלא אין הלכה כהך דכל החוזר בו (ג) ופתמא הלכה כרב דפליג עליה וי"ל דהתם סבר כאיבעית אימא דהכא דשפיר סבר רב כמתני' דכל החוזר א"נ כיון דתנא לה תנא גבי הלכתא פסיקתא אם כן סבר התנא דהכי הלכתא דכל המשנה ידו על התחתונה ונהי דבהיא דכל החוזר אין הלכה מ"מ היא דכל המשנה הויא הלכה דלא אשכחן אמורא דפליג עליה (ד):

לא יהא אלא בע"ח. אבל מזיבורית לא קשה ליה דכי נמי הוי כבע"ח אוקמוה אדאורייתא דהוי בזיבורית דהכא לא שייך נעילת דלת וכי משני מזיבורית שבה לא היה צריך דמזיבורית לא הוה קשה ליה מידי כדפריש"ת אלא מוקי לה הכי דליהוי זיבורית שבה כמו עידית שבה אי נמי כי היכי דלא תקשי הלא נב"ח לא מסלקי' בארעא כי אית ליה זוזי לנוח וכי משני מזיבורית שבה א"ש הכא דלא משלם זוזי לפי שנתקיים המקח כנגד המעות שנתן: **מעידית** שבה ומזיבורית שבה. והא דלא שקיל מציבורית שבה משום דקנסו את החוזר בו אבל מעיקרא פריך שאין לקנסו כ"כ ולהגבותו עידית דעלמא:

והוה ליה מזיק. לאו דוקא מזיק שהרי אין שמין כפי הנזק שהזיקו שהרי אינו משלם אלא כפי המעות שקבל אלא קלת דימוהו למזיק ליטול חובו מן העידית:

עייל ונפיק אזוזי לא קני. גרלה דאיירי אפי' משך המקח אם לא פירש בשעת מכירה משיכה זו תהא קונה חפץ זה וזוזי ליהוו הלואה גבאי כמו בשטר דאמר לעיל אני פלוני מכרתי כו' דאין סברא לומר דלעניין מי שפרע מיירי:

תתרגם שמעתיך במוכר שדהו מפני רעתה. וגרלה דהשתא אפילו נפיק ועייל בכולהו זוזי קני ולאו דוקא חד זוזא כדאמרי' בסמוך ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי במוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא:

כגון

נותן לו שכרו אם קבלן הוא נותן לו קבלנותו מני אילימא רבנן מאי איריא שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה דאנים כי לא אנים נמי הא אמרו רבנן יד פועל על העליונה אלא לאו ר' דוסא היא וש"מ לא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות א"ר נחמן בר יצחק אבדבר האבוד ודברי הכל (מ) תנן כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה בשלמא כל המשנה ידו על התחתונה דסתם לן תנא כר' יהודה אלא כל החוזר בו ידו על התחתונה לאתויי מאי לאו לאתויי פועל וכר' דוסא אלא ר' דוסא תרתי קאמר ורב סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא איבעית אימא כל החוזר בו ידו על התחתונה לכדתניא כל החוזר בו כיצד (ב) הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי מהיכן מגביהו מן העידית ובזמן שלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך רצה אומר הילך קרקע כנגד מעותיך מהיכן מגביהו מן הזיבורית רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו כיצד (ג) כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושה בו ח' מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים: אמר מר מהיכן מגביהו מן העידית קא ס"ד מעידית דנכסיו ולא יהא אלא ב"ח ותנן (ד) ב"ח דינו בבינונית ועוד הא ארעא דיהיב זוזי א"ר נחמן בר יצחק [א] מעידית שבה ומזיבורית שבה רב אחא בריה דרב איקא אמר אפי' תימא מעידית דנכסיו סתם מאן דזבין ארעא באלפא זוזי אוזולי מוזיל ומזבין נכסי' והוה ליה כניזק ותנן (ה) הניזקין שמין להן בעידית: רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני כו': טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב הכי לא קני והתניא (ו) הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאין דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים לא קשיא הא דקא עייל ונפיק אזוזי הא דלא קא עייל ונפיק אזוזי דאמר רבא (ז) האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני לא קא עייל ונפיק אזוזי קני ואמר רבא (ז) האי מאן דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה זוזא זוזא פרעון הוי אלא דאית ליה תרעומת גביה דאמר ליה אפסדתינהו מינאי ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה ופש ליה חד זוזא וקא עייל ונפיק אזוזא יתיב רב אשי וקא מעיין בה כי האי גוונא מאי קני או לא קני אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא (ח) זוזא בזוזי דמי ולא קני אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרינן משמיה דרבא קני אמר ליה (ט) תתרגם שמעתיך במוכר שדהו מפני

מפני

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף ה:

כט ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קל סעיף י:

ל ג שם בהג"ה:

לא ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ה סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קב סעיף ה:

לב ה מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קל סעיף י:

לג ו מיי' פ"א מהלכות מזקי ממון הלכה ב ופ"ח שם הלכה י סמג עשין סז טוש"ע מ"מ סי' שפט סעיף ב וסי' תיט סעיף ה:

לד ז ח מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קל סעיף י:

ט [טוש"ע מ"מ סי' עד סעיף ד]:

לה י מיי' שם הל' ג טוש"ע מ"מ סי' קל סעיף יא:

מסורת הש"ס

א) לעיל עו., ב) גיטין מח:, ג) [שם], ד) לעיל מח:, ה) רש"ל מ"ז, ו) [ע' מהר"ם], ז) [ועי' תוס' ע"ז ז. ד"ה משום ותוס' מנחות סו. ד"ה זכר],

הגהות הב"ח

(מ) תוס' ד"ה רב וכו' הגוזל קמא. נ"ב דף קב וש"ם בתוס' ד"ה גבי: (ג) בא"ד דמסתמא הלכה כרב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעידית שבה כו'. נ"ב כן פסק הרמב"ם אבל הרא"ש והטור פסקו כרב אחא:

מוסף רש"י

כל המשנה ידו על התחתונה. כגון נתן למר לנבע לנבעו אדום ולנבעו שחור, אם השבח יותר על היציאה אין נותן לו שכרו משלם אלא דמי יציאה עציס ומממנעיס, ואם יציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח (לעיל עו.). הניזקין שמין להן בעידית. שנכנסי המזיק, שוים לו לאדם לגבות מועטן מקרקע עידית ולא לגבות הרבה מזיבורית (גיטין מח:). הנותן ערבון לחבירו. ערבון ומשכון לקנות את החוב בו, פרמינ"ן בלע"ז (לעיל מח:). אסמכתא קניא. הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך (שם) הייני דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לגלח ופעמיס שמגלחין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד ופומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר משיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.).

מפני רעתה. דאמר סהדי דבלאו אונסא דזוזי נמי הוה מזבין לה והאי דעייל ונפיק אזוזי ממהר הוא לגבות שלא יחזור לוקח: **בעא לזבוני במאה.** היה צריך למאה זוזי ורצה למכור שדה קטנה במאה זוז ולא מצא לה לוקחין ומכר גדולה במאתים: **וקא עייל ונפיק אזוזי.** וזה עיכבם: **לא קני.** דאמר סהדי דעל כורחו מכר [ב] המותר ויכול לומר לך הייתי מחזר אחר המעות לקנות שדה קטנה תחתיה: **ולא אשכח.** לא מצא לה לוקחין מיד: **ואילו היה עורה.** טובא לחזור אחר הלוקחין: **הוה משכח.** לוקחי שדה קטנה: **ולא טרח.** הוקשה לו הטורח ומכר הגדולה במאתים: **ועייל ונפיק אזוזי מאי למוכר שדהו מפני רעתה דמי.** כיון דמשום טירחא דאהדורי אחר לוקח הוקלה עליו למכור אותה בלא דוחק מעות שמע מינה לא מציבה היתה עליו: **עד כדי שכרן.** אם עשו אגלו קצת המלאכה ולא קיבלו כלום שוכר עליהן כל מה שהוא חייב להן יוסיף לאחריס ויגמרו: **שכאת חציצה לידו.** אם יש בידו משלהן הרבה כדרך האומנים המקבלים עליהן מלאכה מביאים כלי אומנות לבית בעל הבית: **מתני' בבקעה והוליכה בהר.** בראש ההר ואע"פ שהדרך חלק וישר חייב. בגמ' מפרש מאי שנא רישא הכא דלא מפליג בין הוחלקה להוחמה ובסיפא מפליג להוליכה בהר והוליכה בבקעה: **ואם החליקה פטור.** שבהר היא לאויה להחליק יותר בראש ההר חד ומשופע לגדדין: **ואם הוחמה חייב.** שהבקעה מעלה הבל לפי שההרים סביבה ואין אויר שולט בה: **אם מחמת המעלה הוחמה.** בעלותה מרגל ההר לראשו: **חייב.** שהמעלה גרמה לה והוא שיגה להוליכה בהר: **והבריקה.** בגמרא [ו] מפרש: **או שנעשית אנגריא.** שנטלוה לעבודת המלך: **אומר לו.** משכיר לשוכר: **הרי שלך לפניך.** טלנה כמו שהיא סמויה ותלך אף מזלך גרס כמו מזלי וטרח [ז] ואשר אותה בדרכים. וגבי אנגריא נמי המתן עד שתשוב שאף מזלך גרס ונפסיד שניהו: **מפה או נשברה.** שמפסיד כל שכרו: **חייב.** המשכיר למכור הטור והגבילה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור או יאכור לו אחר בדמי גבילה שהרי חמור זה שיעבד לו או יחזור לו שכרו: **גמ' דקא מפליג.** בין הוחלקה להוחמה: **שמפה מחמת אויר.** לא הוחלקה ולא הוחמה ומתה מעצמה הואיל ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת אויר לא היתה לימודה ליגדל באויר הר וקשה לה או לא היתה לימודה באויר בקעה וקשה לה: **אובצנא.** עייפות ויגיעה ממשאה. הוליכה בהר יכול לומר לו עייפות המעלה שעלתה לראש ההר הועיל לה מתחילה על כן עייפה לה לאחר זמן כשהלכה בדרך החלקה ויגעה תחת משאה ומתה. ואם שינה להוליכה בבקעה אע"פ אלא לאינו אותה מזעת ולא היום חס מאד לומר הוחמה י"ל אם הלכה בהר היה האויר שולט שם ונותן בה כח ולא תיגע תחת משאה [ט] בבקעה לא שליט בה אויר והיא היתה חסירת כח ויגעה לה:

מפני רעתה: [א] אפשיטא בעי לזבוני במאה ולא אשכח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני אלא אי בעי לזבוני במאה ולא אשכח ואי טרח הוה משכח ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא בתיקו: שכר את החמר ואת הקדר וכו' שוכר עליהן או מטען: עד כמה שוכר עליהן אמר רב נחמן בעד כדי שכרן איתיביה רבא לרב נחמן בעד ארבעים וחמשים זוז אמר ליה כי תניא ההיא דשבאתה חבילה לידו: **מתני'** השוכר את החמור בלהוליכו בהר והוליכו בבקעה בבקע' והוליכו בהר אפילו זו עשר מילין וזו עשר מילין ומתה חייב השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם החליקה פטור ואם הוחמה חייב להוליכה בבקעה והוליכה בהר אם החליקה חייב ואם הוחמה פטור אם מחמת המעלה חייב השוכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך מתה או נשברה חייב להעמיד בלו[לו] חמור: **גמ'** מ"ש רישא דלא קא מפליג ומאי שנא סיפא דקא מפליג אמרי דבי ר' יאני רישא שמתה מחמת אויר דאמרינן אוירא דהר קטלה ואמרינן אוירא דבקעה קטלה ר' יוסי בר חנינא אמר כגון שמתה מחמת אובצנא רבה אמר כגון שהכישה נחש רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הא מני ר"מ היא דאמר כל המעביר על דעת של בעל הבית נקרא

כגון שבאת חבילה לידו. ומ"ת מ"כ פשיטא וי"ל דה"מ אסמכתא היא ולא קני קני מ"ל דפועל לא נותן לו אלא לשכור בשויה ולא מן הכל: **אפילו** זו ר' מילין בו'. וה"ה אפילו זו שהלך בה קצרה יותר אלא שלא חס להאריך: **הוחמה בהר פטור.** ומ"ת למ"ד לעיל (דף מב.) תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אמאי פטור הא תחילתו בפשיעה היה לענין הוחלקה וי"ל דלא מחייב אלא באונס שיש לתלות שאם לא היה משנה אפשר שלא היה בא האונס כי ההיא דצריפא דאורבני דאונס בא מחמת הפשיעה שאם היה מצניעה תחת הקרקע כדשמואל לא היו נגנבים אבל הכא כי הוחמה בהר כ"ש דאם לא שינה והיה הולך בבקעה דהוה הוחמה והכי אמר רבא בהמפקיד (לעיל דף לו:) גבי פשע בה ואיאתה לאגם אפילו למ"ד חייב הכא פטור דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם ומ"ת שילהי הפועלים (לקמן דף לג: ושם ד"ה אי) גבי הניח עדרו ובא לעיר ובא אדי ודרס פטור ומוקי לה רבה דעל בעידנא דלא עיילי אינשי ופריך אביי תחילתו בפשיעה לענין גנבי וסופו באונס הוא לענין אדי והתם אפילו לא פשע הוא ולא בא לעיר היה נאדא האונס ומאי פריך וי"ל דשמא אם היה שם היה מוליכן למרעה אחר קודם בינת אדי כי כן דרך הרועים לרעות חלי היום בשדה זו וחלי היום בשדה אחר או שמא אם היה שם האדי היה ירא לבא שם או היה מקיים ביה גם את האדי ואת הדוב הכה עבדך ובלאו הכי צריך לפרש הפשט התם כך דקאמר אין אומרים אילו היה שם היה מגיל אלא (ג) אומרים אם היה יכול להגיל חייב ואם לאו פטור ואי אפשר לפרש בע"א ורב אלפס פירש התם דאביי לטעמיה דאמר בפרק המפקיד (לעיל דף לו: ושם) לא מיבעיא כו' אלא אפילו למ"ד פטור הכא חייב דהבלא דאגמא קטלה משמע דלמ"ד חייב א"ש בלאו הא אי טעמא דע"פ שהאונס היה נאדא בכל ענין וש לדחות דאייתו דלמ"ד חייב נמי סמך אהאי טעמא דקאמר בסוף דהבלא דאגמא קטלה דאם לא כן תקשי ליה ממתניתין דהכא דקאמר הוחמה בהר פטור ומיהו למה שנפרש לבסוף דהכא לא חשיב תחילתה בפשיעה א"ש: **ואם** הוחמה מחמת המעלה חייב. ומ"ת והיכי ידעינן בריש דקתני הוחמה בהר פטור דשלא מחמת המעלה הוחמה וי"ל דראינו שלא הוחמה בעלייתה שעלתה בלא טורח והלכה אחר כן הרבה ולא היתה מזיעה ובתר הכי הוחמה וא"כ שלא מחמת מעלה היה ופטור: **כגון שמתה מחמת אויר.** פי' שידוע שאותו יום היה אויר משונה בהרים יותר מבבקעה או איפכא משלג או ממטר והוי תחילתו וסופו בפשיעה ולהכי נקט להוליכה בהר והוליכה בבקעה ולא נקט להוליכה בהר זה והוליכה בהר אחר משום דאין רגילות להשתנות אויר אלא מהרים לבקעות אבל מהר להר ומבקעה לבקעה אין דרך אויר להשתנות: **רבי** יוסי בר חנינא אמר שמתה מחמת אובצנא. שנתייגעה מחמת מלאכה ואף על גב דמתה מחמת מלאכה [ד] מ"מ כיון ששינה חייב שאם היה לו להוליכה בהר אפשר שאם היה מוליכה שם לא היתה מתייגעת מחמת אויר והרוח ששולט שם או אם היה לו להוליכה בבקעה לא היתה מתייגעת שם לפי שאין טורח שם כמו בהר ולהכי חייב אפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אך על רבה דאמר כגון שהכישה נחש קשה לריב"ס אמאי נקט לדידיה הר ובקעה דה"ל ה"מ למינקט בקעה ובקעה אם ידוע שנמצא נחשים היום בבקעה ששינה להוליכה שם דלא שייך האי קלקול להשתנות מהר לבקעה טפי מבקעה לבקעה ואר"י דרבה לטעמיה דאית ליה תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כדמשמע בס"פ השוכר את הפועלים (לקמן ד' לג: ושם) מדפריך ליה אביי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא והשתא א"ש דלהכי נקט הר ובקעה משום דהשתא הוי תחילתו בפשיעה לענין הוחמה והוחלקה אבל אם שינה מבקעה לבקעה היה פטור דליכא תחילתו בפשיעה ובריש הכונס (ב"ק ד' נו. ושם) דפריך ארבה דאמר והוא שחתרה הניחא למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר הוי מצי לאיפרך דרבה אדרבה דאית ליה הכא חייב אי גרס בתרוייהו רבה והשתא כל אלו אמורלים שבאין לתרץ סוברים כרבא דאמר מלאך המות מ"ל הכא כו' דלאביי דאמר הבלא דאגמא קטלה א"ש מתניתין בלאו הני שנוי וחייב אפילו מתה כדרכה דאמר ההוא אוירא שהוליכה שם קטלה אע"פ שאין ידוע שיהא אותו אויר רע כלל יותר מאויר אחר דלאו דוקא נקט הבלא דאגמא [ה] ה"ה כל שינוי אויר כדמוכח בשמעתין דהתם והא דנקט בסיפא הוחלקה בהר והוחמה בבקעה חייב ה"ה מתה כדרכה כיון דהוי תחילתו בפשיעה אלא משום דבפטור דהר תני הוחמה אשמועינן אף על גב דחימום הוי בהר טעמא לפטור בבקעה לא מיפטר בהכי אלא אדרבה הוי טעמא לחיובא ומ"ת והא שמעינן ליה מרישא דאפילו מתה כדרכה חייב משום דהוי תחילתו בפשיעה לענין הוחלקה בהר וחימום בבקעה דמחייב וי"ל דאי לאו אשמעינן בסיפא לא הוה ידעינן אמאי חשיב לה בריש תחילתה בפשיעה לחייבו אפילו במתה כדרכה ומ"ת ולרבא וכל האמורלים דהכא דפטרי במתה כדרכה אמאי תני בסיפא הוחמה בהר והוחלקה בבקעה

לפטור

מפני רעתה. [ב] המותר ויכול לומר לך הייתי מחזר אחר המעות לקנות שדה קטנה תחתיה. [ג] בגמ' מפרש מאי שנא רישא הכא דלא מפליג בין הוחלקה להוחמה ובסיפא מפליג להוליכה בהר והוליכה בבקעה. [ד] ד"ה אובצנא וכו' תוס' ד"ה הוחמה וכו' אלא אומדין אם היה יכול. [ה] ד"ה ר' יוסי וכו' מחמת מלאכה פטור מ"מ כיון. [ו] בא"ד דה"ה כל שינוי.

[א] גמ' פשיטא כו'. נ"ב גירסת הרמב"ם איבעיא להו זמין שוה מאה במאתן וקא עייל כו'.

[ג] [לעיל עו:], [ד] [לעיל לו:], [ה] רש"י ד"ה הרי שלך וכו' וטרח וישר אותה: [ו] ד"ה אובצנא וכו' תחת משאה אבל בבקעה: [ז] תוס' ד"ה הוחמה וכו' אלא אומדין אם היה יכול: [ח] ד"ה ר' יוסי וכו' מחמת מלאכה פטור מ"מ כיון: [ט] בא"ד דה"ה כל שינוי.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אפילו וכו' שלא חש להאריך. עיין בתשובת הר"ש הלוי מא"מ סי' יז:

הגהות הגר"א

[א] גמ' פשיטא כו'. נ"ב גירסת הרמב"ם איבעיא להו זמין שוה מאה במאתן וקא עייל כו':

מוסף רש"י

אוירא דהר. שינה (לעיל לו:).

לו א ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ה ועי' במ"מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קל סעיף יג וסעיף יד:

לז ג ד מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף ו:

לח ה מיי' שם פ"ד הלכה א טוש"ע מ"מ סי' שט סעיף א:

לט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מ ז מיי' שם פ"ה הלכה א סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שי סעיף א:

דפטור ה"ל לאשמועינן טפי מתה כדרכה דפטור דלא נימא אוירא דההוא אתרא קטלה כ"ש הוחמה בהר והוחלקה בבקעה דודאי אילו לא שינה היתה מתה בענין זה ויש לומר דמשום דבמיובא דהר תני הוחלקה תני לה נמי בפטורא דבקעה ועוד גרלה דפטורא דחימוס בהר והוחלקה בבקעה הוי רבותא טפי ממתה כדרכה דאדם יכול ליזהר בהני טפי יותר ממתה כדרכה והוה לן למימר שפשע במה ששינה שאם היה מוליכה בהר היה מדקדק יפה ושומרה יפה שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה אבל מה ששינה גורם שלא דקדק ומיהו דוחק הוא שיחלוק אגיי על כל האמוראים לכך גרלה דלא חשיב הכא פשיעה במה ששינה דיכול ליזהר ולדקדק יפה שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה ומודה אגיי הכא דפטור במתה כדרכה כיון דלא הוי תחילתו בפשיעה ורבה דמשני כגון שהכישה נחש ל"ל שפעמים מצויים נחשים בהרים מבבקעה או איפכא להכי נקט הר ובקעה ואמי שפיר לרבה אפילו תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור:

מגבת פורים לפורים. ולא"ת דאמרינן בערכין (ד' ו:) מעות של נדקה מותר לשנותן בכל מה שירצה ואפילו באו לידי גבאי ואפילו אמר מנורה זו לבית הכנסת מותר לשנותה למנורה אחרת וי"ל דדוקא בפורים אמרינן הכא דאין לשנות ומגבת העיר לאותה העיר נמי דפורים דוקא: **רבי** אליעזר אומר מגבת פורים לפורים. ת"ק לא איירי אלא בגבאי דלא ישנה ור' אליעזר אייר בעני שנתנו לו מעות לצורך סעודת פורים שאינו רשאי העני לשנות:

במילתא דמלכא. אית דגרס במולתא פירוש היינו פרדות כמו (שבת ד' נב.) מולאות של בית רבי בטלי זהב או בטלי כסף כלומר פרדות אדומות או לבנות ואין נראה לר"י דבלשון ארמי לא קרי להו אלא כודנייתא:

באנגריא חוזרת. דיכול לעשות מלאכתו כשתחזור אע"פ שתתאחר במלאכתו שבשביל איחור אין חייב להעמיד לו חמור אחר כמו הבריקה או נשתטתה שמתאחרת נמי במלאכתה ולא חיישינן:

אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך. פירש בקונטרס שמוליכה בדרך שגם הוא רוצה ליל אומר לו משכיר הרי שלך לפניך ושכור בהמה אחרת עד שם ותימה דלמה ישכור בהמה אחרת ואם השוכר אין צריך החמור בהליכה אלא בחזרה הוי א"ש אבל אם כן בגופה ה"ל לפלוגי בין צריך חמור לאלתר לאין צריך אלא בחזרה וגרלה כפי ר"ח דמפרש אם בדרך הליכה שהאנגריא אין מחפשין בבתים אלא כשפוגעים בדרך והיינו דרך הליכתה אומר לו משכיר הרי שלך לפניך דמלי א"ל מזלך גרם שאילו היתה בבית לא היתה ניטלת ואפילו אינה חוזרת דלא דמי למתה דהכא מוכח דמזלא דידיה גורם ואם שלא בדרך הליכתה ניטלת דהיינו שמחפשין גם בבתים שאז לא מזלו של שוכר גורם חייב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו לאלתר דאפילו חוזרת האנגריא את החמור לכאן בעוד שתועיל חזרתה לשוכר אין לו לשוכר להתעכב ממלאכתו ולא דמי להבריקה או נשתטתה:

מכלל דתנא קמא לא שני ליה. ות"ק עדיף דהוי רבים לגבי יחיד:

מילו

נקרא גזלן הי רבי מאיר אילימא ר"מ דצבע דתנן [ו] הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו [א] ר' יהודה אומר אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ממאי דלמא שאני התם דקניא בשינוי מעשה אלא הא רבי מאיר דמגבת פורים דתניא [ז] מגבת פורים לפורים [א] מגבת העיר לאותה העיר ואין מדקדקין בדבר אבל לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלים אותן והמותר יפול לכיס של צדקה: רבי אליעזר אומר מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל דלמא התם נמי דאדעתא דפורים הוא דיהיב ליה אדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה אלא הא ר' מאיר דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח בו טלית טלית לא יקח בו חלוק מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית ודלמא שאני התם דאתו למיחשדיה דאמרי אינשי אמר פלניא זבנינא ליה לבושא לפלוני עניא ולא זבן ליה אי נמי זבנינא ליה גלימא ולא זבן ליה אם כן ליתני מפני החשד מאי מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית שמע מינה משום דשני הוא וכל המעביר על דעת של בעל הבית נקרא גזלן: השוכר את החמור והבריקה: מאי והבריקה הכא תרגימו [ז] נהוריתא רבא אמר אבזקת ההוא דאמר להו אבזקת במילתא דמלכא אמרו ליה במאי בטלי כסף או בטלי דהב איכא דאמרי בטלי כסף אמר וקטלוה איכא דאמרי בטלי דהב אמר ושבקוה: או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך: אמר רב לא שנו אלא באנגריא חוזרת אבל אנגריא שאינה חוזרת חייב להעמיד לו חמור ושמואל אמר [ז] בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת אם בדרך הליכה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו בדרך הליכתה ניטלה חייב להעמיד לו חמור מיתיבי השוכר את החמור והבריקה [ח] או שנשתטתה אומר לו הרי שלך לפניך מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור בשלמא לרב לא קשיא כאן באנגריא חוזרת כאן באנגריא שאינה חוזרת אלא לשמואל קשיא וכ"ת לשמואל נמי לא קשיא כאן שבדרך הליכתה ניטלה כאן שלא בדרך הליכתה ניטלה הא מדקתני סיפא רבי שמעון בן אלעזר אומר אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו חייב להעמיד לו חמור מכלל דלתנא קמא לא שאני ליה אמר לך שמואל לאו מי איכא רבי שמעון בן אלעזר דקאי כוותי אנא דאמרי כרבי שמעון בן אלעזר איבעית אימא כולה רבי שמעון בן אלעזר היא וחסורי מיחסרא והכי קתני השוכר את החמור והבריקה או נשתטתה אומר לו הרי שלך לפניך מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור [ח] במה דברים אמורים שלא בדרך הליכתה ניטלה אבל ניטלה בדרך הליכתה אומר לו הרי שלך לפניך

דברי

נקרא גזלן. וקמה ליה בדשותיה להתחייב בכל אונסיה וסיפא רבנן: נותן לו דמי צמרו. בדמיים שאמר לבן נמכר בשוק דקנייה בגזלו לשלם כשעת הגזילה: היציאה. דמי עצים וסממנין ולא שכר שלם: בשינוי. ששינהו מכמות שהיה ואיכא למאן דאמר שינוי קונה בהגזול קמא נהור חכו והבריקה מלשון ברק ועיי רש"ל.

(ב"ק לה:) אבל גבי החמור לא נשתנה החמור: מגבת פורים לפורים. מעות שגובין הגבאין מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים: לפורים. כולה יתנוה לעניים דפורים: ואין מדקדקין. לומר דייס בפחות והמותר יפול לכיס של צדקה: אבל לוקחין את העגלים. לרוב בכל המעות: והמותר. שלא יספיקו לאכול בפורים ימכור ויפול לכיס של צדקה: אדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה. וכיון דלאו אדעתא דהכי יהיב נמצא מעות בחזקת בעלים חוץ מן היוצאין בסעודת פוריס: דאתו למיחשדיה. לבעל הבית בגודר ואינו מקיים שמעו עליו שאמר ליקח טלית לפלוני עני ולא קנה לו: נהוריתא. מולי"ח בלע"ז היוצאת בשחור העין: אבזקא. התולעים התליעו רגליה: אבזקא במילתא דמלכא. ראיתי עם שאוכל שירתים של אוצר המלך: בטלי כסף. כלי פשתן: בטלי דהב. כלי צמר לבועין אדום: וקטלוה. שאין עם אוכל כלי פשתן: אבל אנגריא שאינה חוזרת. הוה ליה כמתה או נשברה: אם בדרך הליכתה ניטלה. שהאנגריא מוליכתה לדרך שהיה זה רוצה להלך: אומר לו הרי שלך לפניך. שכן דרך אנגריא נוטל חמורו של זה ומהלך בעליה אחריה וכל חמור שפוגע בו ראשון נוטלו ומחזיר לו את שלו והשני חוזר אחר חמורו עד שפוגע באחר הלכך אומר לו הואיל ואף מזלך גרם שכור חמור אחר ולך אחריו עד שיפגע בחמור אחר: הבריקה או נשתטתה. עדיין היא רואה למשאוי: בשלמא לרב לא קשיא. רומיא דמתניתין אהדדי דמלי לשנויי כאן בחוזרת וכו': לרבוב

א) ב"ק ק: [קב. לה.] לקמן קח: ע"ז ו:, ב) לקמן קו: [ע"ש תוספתא דמגילה פ"א], ג) פי' על דרך פני נהור חכו והבריקה מלשון ברק ועי' רש"ל.

הגהות הגר"א

[א] גמ' (מגבת העיר לאותה העיר) ואין מדקדקין בדבר (אבל כו' עד לפורים) תא"מ וכ"כ הרי"ף ורא"ש ורמב"ם ל"ג כל זה (וכ"ה לקמן קו ע"ג ועמ"ש רבינו בא"ח סי' תרל"ד):

לעזי רש"י

מולי"א [מייל"א]. ברקית (מחלת עיניים).

מוסף רש"י

נותן לו דמי צמרו. כדמעיקרא ואע"פ דמהשתא שוי טפי לגריכים אמר אדום (ב"ק צה.) קני בשינוי לר"מ ולא יהיב ליה אלא דמי צמרו אבל לא דמי שבחו, או זה יתן שכרו מאלא ויקח אמר (שם קו) דאקנינא ליה לר"מ כל המשנה מעצמו בעליו נקרא גזלן ונוטל הלאמר לעצמו אע"פ שהוא מעולה עכשיו בדמיס (ע"ז ז.) דקנייה בשינוי ונתחייב מעות (לקמן קח:). ר' יהודה אומר. אם כן נמצא זה משתכר בשינויו (ע"ז ז.) אם כן תחיינו נמצא זה נהנה, שזה הביאו לו מן הסוק, אלא מחזיר לו את הלאמר כמות שהוא צבוע וידו על התחתונה (לקמן קיז:). אם השבח. שהשביח הלאמר, יתר על היציאה. שהוליא הלצבע, נותן לו. בעל הלאמר, את היציאה. שמגיס ועצים ושכר פעולה כשכיר יום ולא שכר שלם כמו שהתנה עמו (ע"ז ז. ולקמן קיז:) ולא מה שראוי בקבלנות, דהוי טפי (לקמן קיז:) דקנים ליה להאי דשינה להיות ידו על התחתונה דלא נתהני מבבחא, ואגרא נמי כוליה לא יקבול אלא יליאה, ואם יליאה יתירה על השבח יתן לו את השבח שהשביח את הלאמר, ואם ירצה לתת את שכרו, כגון שהשבח יותר על השכר, יתן שכר (ב"ק קז). ורשב"ג מיקל. אע"ג דמשני, לא סבר דמקפיד אינש מידי דלא חסר בה (לקמן קז).

לרכוב שאני. שמא תפול תחתיו בגשר או שתשליכנו באחת הפחתים: **ואין לו עליו.** אין לשוכר על המשכיר: **אלא תרעומת.** שהשכיר לו חמור כחושה: **דשכיח למיגר.** מולא חמור אחר כאן לשכור: **אם יש בדמיה.** של נבילה: **ליקח.** בו חמור כל שהוא: **ויקח.** ושליח דרכו דהא שיעבד לו חמור זה ותנן במתניתין[2] מתה חייב להעמיד לו חמור אחר. ומשני בשאין בדמיה ליקח: **ופרכינן ואם יש בדמיה לשכור.** ימכור שוכר זה את הנבילה באשר הוא שם וישכור חמור לעצמו דהא שיעבד לו חמור זה ותנן במתני' מתה חייב להעמיד לו חמור אחר: **לא מכלינן קרנא.** וכי תנן במתני' חייב להעמיד לו חמור [אחר] היכא דמתה בעודה בבית הבעלים דמוסיף ולוקח חמור ולא כליא קרנא אבל למוכרה ולהוליא הדמים לשכור אחרת לא: **יבא האילן.** מי שמשכן אילן לחבירו כי הני משכנתא דסורא דכתבי במשלם שנייא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף לעיל (ד' סז:): **שניהם אסורין בו.** לבקע עצים ולשרוף דאי שריף ליה לוה כליא קרנא דמלוה ואי שריף ליה מלוה כליא קרנא דלוה: **הדא ארעא.** דשדה זו שהן לוקחין בדמי העצים ושמא יפגע יובל בתוך שני המשכונא וקא כליא קרנא דלוה: **שאינה חוזרת ביובל.** אלא ימתין עד ששים ותחזור לו: **והארץ לא תמכר לצמיתות.** כאן פירש לך טעמא של מצות יובל. אלמא אין היובל מוציא אלא קרקע שאם לא היתה מצות יובל היתה נגמתת: ה"ג **אלא הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג.** דלא כליא קרנא: **ניכלהיה לציבי.** אי לא למכליא קרנא חייש ל"ל ליקח בו קרקע יבקע המלוה את העצים ויארפס: **זימנין דשלמו ליה ימי משכנתא.** שנים שהיה האילן ממושכן לו יכלו לפני היובל ארבע או חמש שנים ואותן שנים יאכל לוה את הפירות קודם שתשוב לבעלים ועלולים מכלינן קרנא: **אם נתן.** את השכר ואפילו כולו: **לא יטול.** כדמפרש לקמן[3] דהתובע ידו על התחתונה: **אם נתן לא יטול.** בתמיה. והלא טענת התובע בריא וחזקה מטענת הנתבע דאמר ליה הב לי ההיא ספינתא גופא דהא אמרת לי ספינה זו ואנא מייתינא כאן אמרת ואולך למקום שהתנית דהא אנא יין סתם אמרי וכיון דבעל היין יכול להשליח תנאו חייב הספן להעמיד לו ספינה: נימא

אילו עד הכא בעית למיתי לאו אגרא בעית למיתב. תימה להשתא מיהא דלאו עד הכא בעי למיתי למה יתן לו שכר וי"ל דהא דקאמר לעולם דלא שכיח לאגורי היינו לפי אותן דמים [4] שהשכיר מזה אבל בטפי פורתא ימצא [5] להשכיר והרי נהנה במה שבא עד כאן לכך נותן לו חצי שכרו ואין צריך לפחות המשכיר משכרו מה שזה נותן עתה יותר מעט מכאן ואילך כיון דהוא אמוס מ"ג כגון שיוכל למכור סחורתו במקום שמת החמור וירויח בה ויש סוחרים הרבה שאין מביאין סחורתן אלא עד כאן לכך יתן חצי שכרו: **ואם יש בדמיה לשכור ישכור רב לטעמיה.** ה"מ לשנויי דאין בדמיה לשכור אלא רוב פעמים יש בדמיה לשכור והאמת משני ליה והא דאמר בסוף פרק השואל (לקמן דף קג.) אי דאמר בית זה ונפל אזדא לה ולא אמר אם יש בדמיה לרב ליקח יקח ולשמואל אפילו לשכור ישכור דהתם אין הבית עומד לימכר אלא להוסיף עליו ולחזור ולבנותו כבתחילה וכיון דא"ל בית זה ונפל אין למוכרו וגם לא קבל עליו להוסיף יליאה בבנין בית זה אלא בית זה כמו שהוא השכיר לו לדור בו כל זמן שיוכל וכי נפל אזדא אבל לרב דאמר לא חמור שמת אין עומד אלא למכרו בדמיה ולכך יש בדמיה ליקח יקח לשכור ישכור: **והא הכא דכי מטי יובל.** ולבריתא

גופא מ"ש אע"ג דהשתא נמי דליקח הקרקע קרי כליא קרנא מ"מ נפקא מינה לגוה דלא ליגלא לציבי דזמנין דשלמי ימי משכנתא מקמי דלימטיה יובל או איתרמי ליה זוזי ופריק ואכיל תרתי או תלת שנין קמי יובל אבל לרב דאמר לא מכליא ליה קרנא קשה ליה דמ"מ כליא קרנא כיון שלבסוף לא תשאר הקרקע ביד הלוה: **במוכר** שדהו לס' שנה. קס"ד כיון דלזמן ארוך כ"כ מכר לו לא חשיב כליא קרנא:

אילימא ביין סתם וספינה זו אם נתן אמאי לא יטול

לימא ליה הב לי ספינתך ואנא מייתינא חמרא. לא מיבעיא אם לא נתן אלא יתן כדקתני אלא אפילו אם נתן כבר יחזור ויטול כיון שזה יכול להביא יין והמשכיר אינו יכול להביא ספינה זו שהתנה ולא דמי להא דאמר לעיל אילו עד הכא בעית למיתי כו' דהתם מהני ליה שיכול בקל [6] להשכיר מכאן עד מקום שילכה או למכור שם סחורה כדפרישית לעיל אבל הכא לא שייך למימר הכי שהיין נטבע ומה ימכור אבל אין לפרש דהכי פריך אמאי לא יטול שכר חצי הדרך אלא הלך עדיין אבל שכר חצי הדרך שכבר הלך ניחא ליה שלא יטול דא"כ הא דקתני אם לא נתן לא יתן דמשמע שלא יתן כלל אפילו שכר חצי הדרך ה"ל לאקשויי אמאי לא יתן כלל:

דברי ר"ש בן אלעזר שהיה ר"ש בן אלעזר אומר אם בדרך הילוכה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לא חייב להעמיד לו חמור ומי מצית מוקמת לה כר"ש בן אלעזר והא קתני רישא השוכר את החמור והבריקה או שנשתטתה אומר לו הרי שלך לפניך ואילו ר"ש בן אלעזר אמר השוכר את החמור [8]לרכוב עליה והבריקה או שנשתטתה חייב להעמיד לו חמור אמר רבה בר רב הונא לרכוב עליה שאני אמר רב פפא [9]וכלי זכוכית כלרכוב עליה דמי אמר רבה בר רב הונא אמר רב [10]השוכר את החמור לרכוב עליה ומתה לו בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת היכי דמי אי דשכיח לאגורי תרעומת מאי עבידתיה אי דלא שכיח לאגורי אגרא בעי למיתב ליה לעולם דלא שכיח לאגורי ומשום דאמר ליה אילו בעית למיתי עד הכא לאו אגרא בעית למיתב היכי דמי אי דא"ל חמור סתם [11]הא חייב להעמיד לו חמור אחר אי דא"ל חמור זה [12]אם יש בדמיה ליקח יקח לא צריכא בשאין בדמיה ליקח אם יש בדמיה לשכור ישכור רב לטעמיה דאמר רב לא מכלינן קרנא דאתמר השוכר את החמור ומתה לו בחצי הדרך אמר רב אם יש בדמיה ליקח יקח לשכור אל ישכור ושמואל אמר [13]אף לשכור ישכור במאי קמיפלגי רב סבר לא מכלינן קרנא ושמואל סבר מכלינן קרנא מיתיבי [14]יבש האילן או נקצץ שניהם אסורין בו כיצד יעשה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות והא הכא כיון דכי מטי יובל קא הדרא ארעא למרה וקא כליא קרנא הכא במאי עסקינן דזבין ליה לשיתין שנין דאמר רב חסדא אמר רב קטינא מנין למוכר שדהו לששים שנה [15]שאינה חוזרת ביובל שנאמר [16]והארץ לא תמכר לצמיתות מי שאין שם יובל נצמתת יש שם יובל אינה נצמתת יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל אינה נצמתת סוף סוף לכי מטו שיתין שנין קא הדרא ארעא למרה וקא כליא קרנא אלא הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג ה"נ מסתברא דאי סלקא דעתך בזמן שהיובל נוהג ומכלינן קרנא נצלחיה לציבי ונשקליה אי משום הא לא קשיא זמנין דשלמו שני משכנתא מקמי יובל אי נמי דמטו ליה זוזי ופריק לה ארבע וחמש שנין מקמי יובל ת"ר השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך ר' נתן אומר [17]אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן היכי דמי אילימא בספינה זו ויין סתם אם נתן אמאי לא יטול [18]נימא ליה הב לי ספינתא דאנא מייתינא חמרא אלא בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן נימא

אלא בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן לימא ליה הב לי חמרא ואנא מייתינא ספינה. לא מבעיא אם כבר נתן אלא יטול אלא אפילו לא נתן יש לו לתת כל השכירות שהרי קנה המשכיר כל השכירות במשיכת השוכר את הספינה כיון שמזומן המשכיר לקיים תנאו או אפילו בלא משיכה כיון שמשכיר יכול לקיים תנאו ושוכר אינו יכול לקיים א"כ מזלו גרם והוי כחוזר בו ויתן לו מחצי הדרך אלא הלך כפועל בטל וקשה לאמאי יתן לו כלל מחצי הדרך אלא הלך אפילו כפועל בטל כיון שאירעו אונס הא אמרינן לעיל (דף עז.) היכא דהשוכר אנוס לאתא מיטרא דא"ל להשקותה הוי פסידא דפועלים ומשמע לעיל דכל אונס שאירע לבעה"ב אלא היה לו לידע יותר מן הפועלים הוי פסידא דפועלים והכא נמי על כרחך פריך שיתן אפילו שכר חצי הדרך אלא הלך מדנייהא ליה הא דקתני אם נתן לא יטול דמשמע אם נתן כל שכרו לא יטול כלל ותירץ ריב"ן דלעיל שהפועלים לא אבדו כלום רק שנתבטלו אין נותן להם כלום אבל הכא שהמשכיר הפסיד ספינתו כפועל בטל מיהא אית ליה כיון שמזומן לקיים תנאו:

מד א ב מיי' פ"ה מהל' שכירות ה"ח ועי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שי סעיף ח:
מה ג מיי' שם הלכה ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ב:
מו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
מז ה ו מיי' שם טור ושו"ע שם סעיף ב:
מח ז מיי' פי"ח מהל' שמיטה ויובל הלכה ב סמג לאוין ערה:
מט ח מיי' פ"ה מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיא סעיף ד:
נ ט מיי' שם טוש"ע סעיף ב:

מסורת הש"ס

א) לקמן קנ:, ב) [לעיל עח.], ג) [ע"ב], ד) ל"ל שכבר, ה) ל"ל לשכור, ו) ל"ל לשכור,

תורה אור השלם
1 וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: ויקרא כה כג

אי אתה מוצא אלא ביין זה וספינה זו. דהמוחזק יאמר לחבירו לית לך גבאי ולא מידי דקיים תנאך וא"ת דמ"מ אם נתן כל השכירות אמאי לא יטול השוכר שכר דחצי הדרך שלא הלך וכי בשביל שמשכיר מוחזק ירויח ועוד דשכירות אינה משתלמת אלא בסוף ולמה יפסיד השוכר שכר חצי הדרך שלא הלך וי"ל כיון שנתן לו שכרו נתרלה שיהא שלו לאלתר אע"ג דאינה משתלמת אלא בסוף לדעת כן נותנו שיהא שלו לאלתר אם לא ישאר בו וריב"ס פי' הא דפריך בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן לא פריך אלא אמאי לא יתן שכר חצי הדרך שכבר הלך אבל שכר חצי הדרך שלא הלך פשיטא שלא יתן כיון שהוא אנוס מ"מ אהא דקתני אם נתן לא יטול דמשמע דלא יטול כלל אפילו שכר חצי הדרך שלא הלך לא קשה ליה דכיון שהוא מוחזק ומזומן לקיים תנאו ניחא ליה שלא יחזיר כלל ומשני ביין זה וספינה זו דמאן דתפיס לא מפקינן מיניה דהמוחזק יאמר לחבירו כיון שאינך יכול לקיים תנאך מזלך גרם המוליא מחבירו עליו הרמיה: [ג] אבל ספינה סתם ויין סתם חולקין בהא מספקא ליה לריב"ס אם חולקין שכר חצי הדרך שהלך דוקא ונותן רביעית או חולקין כל השכירות ויתן שכר הדרך כיון שכבר הלך ועדיין מזומן לקיים תנאו: **כוליה אגרא בעי למיתב** ליה. לאו דוקא כוליה אלא כלומר כפועל בטל:

דפרקיה לטוענה בגויה. פי' בקונטרס שהוסיף המשא בחצי הדרך וקשה דהוה ליה למימר פריק לה כיון שממקום אחר היה פורק לספינה ועוד דקאמר ושינוי דעתא מה מפסיד דכל שכן טוב לו שמרויח יותר ור"ח פירש דפרקיה לטוענה שמוכר סחורה שבספינה לאחר היינו שינוי דעת כי שמא זה אדם הקונה הוא אדם קשה א"נ לאשלא יתירא שצריך חבלים להוציא כלים של רשתות והכנים של אחרונים וא"ת ואמאי מוקי לה הכי לימא לעולם דשכיח לאוגורי וכ"ת מאי תרעומת איכא משום שינוי דעתא וי"ל כיון דמסיק טעמא דרפסא דספינה תו לא מצי למימר הכי דטענתא מעלייתא הוא וריב"ס פי' דהכי קאמר לעולם דשכיח לאוגורי וליכא רפסא דספינה דאיירי דפרקיה לטוענה בגויה כלומר שהתיר חבילה בתוך הספינה והוציא על יד על יד וכן אחרון שהכנים סחורה במעט מעט דלא רפסא ספינה ותרעומת הוי משום שינוי דעת שלא הורגל עם זה האחר ולא ידע להתנהג לפי דעתו אי נמי לאשלא יתירא שאם ירבה זה במשא יצטרך לקנות כאן ביוקר חבלים חזקים כי אם היה יודע בביתו היה קונה שם בדמים מועטים וליכא אלא תרעומת דלאו טענה מעלייתא היא שבנגד זה מרויח שנוטל שכר יותר מחבילה מחמת גודלה: **כסותו.** ר"ח גרים כסתו כסת שמניח מראשותיו דכסת הוא הקטן וכר הוא הגדול כדתנן במסכת [כלים] (פכ"ח מ"ה) כר שעשאו סדין וכסת שעשאה מטפחת[ד]: **מאוונא** לאוונא. נקט הכי משום דאי שכיח למטרח ולמזבן אפילו בחצי היום אם כן למה מניח חמר מזונות של כל היום ומעיקרא דקאמר אי דשכיח למזבן חמר נמי ליעבב ה"מ למימר שוכר נמי ליעבב לחמר להניח מזונו כלל של אותו היום כיון דשכיח בכל מקום למזבן מדלא קאמר אי דשכיח מאוונא לאוונא אלא לא חש להאריך כל כך: **אשה** בין גדולה ובין קטנה. בחיים לא רצה לשנות בין קטן בין גדול משום דגברי שכיח שהם גדולים ופשיטא דאדעתא דגדול נמי אגריה ניהליה: **השתא** מניקה אמרת דרכבה מעוברת מבעיא. כן גרסת הספרים ואין נראה לר"ת דאין זה פירכא דזו ואף זו קתני ועוד דאין מתייאב שפיר לפי גרסא זו הא דקאמר ש"מ ביניתא אגב כרסה תקלה וע"כ נראה לו כגירס' שאלא השתא מעוברת אמרת אין מניקה מבעיא דאשה מעוברת כבידה יותר ממניקה עם בנה לפי שהחי נושא את עצמו ומיקל אבל כשהוא במעי אמו מכביד ואבריה כבידים עליה וגם מליאה דם והשתא ש"ש הא דקאמר שמע מינה ביניתא אגב כריסה תקלה שאם היה חולה לה לא יכבד כ"כ בין הכל וש לייאב גירסת הספרים ומכל מקום פריך שפיר דלא שייך כה"ג למתני זו ואף זו כיון דאיתיה בכלל מאי דקאמר בסוף כמו גבי מפנין ארבע וחמש קופות (שבת ד' קכו:) דפריך חמש מפנין ארבע מיבעיא ומשני ארבע וחמש כדאמרי אינשי אבל אי לאו הכי אמרי אינשי לא שייך לשנויי דזו ואף זו קתני כיון דארבע בכלל חמש אלא שמוסיף [ה] והכא נמי מעוברת שהוא גוף אחד בכלל מניקה שהם שני גופים וקאמר ש"מ ביניתא אגב כריסה תקלה פי' מדקתני בריש בין גדולה ובין קטנה ובכלל זה נמי יש במשמע בין גסה ובין דקה ולמאי איצטריך למתני ואפילו מעוברת דהיינו נמי גסה דגוף אחד הוא אפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא לענין לשון בני אדם במשא ובמתן חשובים הם גוף אחד אלא ולאי שמע מינה דגסה מחמת עיבור כבידה יותר מגסה מחמת עצמה כי העובר מכביד:

היכא

נימא ליה הב לי ההוא חמרא. גופיה ואנא מייתינא ספינתא אחריתי. הואיל והספן יש בידו להשליש תנאו וזה מעכב ישלם כל השכר: **לא משכחת.** להא דר' נתן: **אלא ביין זה וספינה זו.** ולא ביד זה וזה להשליש הלכך יד תובע על התחתונה דאמר ליה האיך אנא לא מעכבנא מכי מייתית דידך: **חולקין.** אם קבל יחזיר החצי ואם לא נתן יתן החצי שהרי ביד שניהם להשליש ואם יעכב הנתבע מליתן החצי יעשה תנאו: **השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך.** קא סלקא דעתיה שכירה עד מקום פלוני בכך וכך וכשהגיע לחצי הדרך פרקה והוליא חבילותיו ממנה: **ואין לו.** לבעל הספינה עליו אלא תרעומת: **לאגורה.** להשכירה לאחרים: **רפסתא דספינה.** ריעוע הספינה שמתרועעת בהולאת חבילות והכנסת חבילות: **דפרקה לטוענה בגוה.** בחצי הדרך הוסיף לתת בה חבילות שהיו לו לשם והוא התנה מתחילה לכך ליתן בתוכה כאשר ירצה והשכר לפי חשבון המשאות והדרך הלכך נותן לו שכר תוספת המשאוי של חצי הדרך: **משום שינוי דעתא.** הייתי סבור ללכת מהר ולחזור מהר: **לאשלא יתירא.** צריך אני לקנות חבלים ביוקר כאן שכשהספינה מכבדת צריך להפליגה אל אמצעית הנהר למקום מים עמוקים שלא תהא גוששת וצריך חבלים ארוכים ואתה לא הודעתני שאכנים חבלים הצריכים לה: **חמר נמי ליעבב.** השוכר שלא יניח עליה אלא מזונות של יום אחד: **מאוונא לאוונא.** ממלון לילה למלון לילה: **למטרח.** לחזור ולשאול בעיר מי מוכר מזונות: **ואשה בין גדולה ובין קטנה.** פסק לרבוב עליה אשה מרכיב עליה כל אשה שירצה בין שהיא גדולה ובין שהיא קטנה: **השתא מניקה.** שהיא שני גופים והוולד כבד אמרת תרכב עם וולדה: **מעוברת.** דאחד גופא הוא מיבעיא: **ש"מ.** מדקתני אפילו מעוברת דמשמע שהמעוברת כבידה מן הריקנית: **הא ביניתא.** דג הנמכר בשוק במשקל: **אכרסה תקלה.** לפי כריסה כובדה אם כריסה גדול משקלה יותר: **למקח וממכר.** אם ראית דג שכריסו גדול לא תקנהו במשקל אלא אם כן יוציא את מעיו: מתני'

[א] נימא ליה הב לי ההוא חמרא ואנא מייתינא ספינתא אמר רב פפא לא משכחת לה [ב] אלא בספינה זו ויין זה [ג] אבל בספינה סתם ויין סתם חולקין ת"ר [ד] השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת היכי דמי אילימא דקא משכח לאגורה אמאי אית ליה תרעומת ואי דלא קא משכח לאגורה [ה] כוליה אגרה בעי שלומי לעולם דקא משכח לאגורה אלא אמאי אית ליה תרעומת משום [ו] רפסתא דספינתא אי הכי טענתא מעלייתא הוא [ז] וממונא אית ליה גביה אלא מאי פרקה [ח] דפרקה לטוענה בגויה אלא מאי תרעומת משום שינוי דעתא אי נמי לאשלא יתירא [ט] תנו רבנן [י] השוכר את החמור לרכוב עליה שוכר מניח עליה כסותו ולגנותו ומזונות של אותה הדרך מכאן ואילך חמר מעכב עליו חמר מניח עליו שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום מכאן ואילך שוכר מעכב עליו היכי דמי אי דשכיח למזבן חמר נמי ליעבב ואי דלא שכיח למזבן [יא] שוכר נמי לא ליעבב אמר רב פפא לא צריכא [יב] דשכיח למטרח ולמזבן מאוונא לאוונא [יג] חמר דרכיה למטרח ולמזבן שוכר לאו דרכיה למטרח ולמזבן ת"ר [יד] השוכר את החמור לרכוב עליה איש לא תרכב עליה אשה אשה רוכב עליה איש [טו] ואשה בין גדולה ובין קטנה אפילו מעוברת ואפילו מניקה השתא מניקה אמרת מעוברת מיבעיא אמר רב פפא [יז] מעוברת והיא מניקה קאמר אמר אביי שמע מינה ביניתא אכרסה תקלה למאי נפקא מינה למקח וממכר: מתני'

[ו] ס"א רפסא בלא תי"ו וכן בערוך, [ז] ע"ז סה. ע"ש, [ח] מכאן הוא דיבור חדש. מהר"מ, [ד] [עי' תוס' ע"ז סה. ד"ה ה"ג ר"ת וכו' האריכו יותר], [ה] [וע"ע תוס' שבת ס: ד"ה השתא],

מוסף רש"י

ומזונות של אותה הדרך. אפילו הוא מהלך ג' ימים (ע"ז סה.). **היכי דמי.** דשוכר מניח עליה מזונות כל הדרך וחמר אינו מניח אלא יום אחד (שם). **אי דשכיח למזבן.** בדרך הליכתן מוצאין מזונות ליקח כל שעה (שם). **מאוונא לאוונא.** ממקום למקום מהלך יום אחד כמו גמל ועבר תגלת אוזנין דסנהדרין (ע"ז שם).

מסורת הש"ס

[א] מיי' פ"ה מהל' שכירו' הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שיא סעיף ג:

[ב] מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

[ג] מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

[ד] ה ו ז מיי' שם הלכה ד ועי' בהשגו' ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ו:

[ה] ח ט י כ מיי' שם פ"ד הלכה ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שח סעיף ג:

[ו] ל מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ח:

[ז] מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מתני' א השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בבקעה אם נשבר הקנקן פטור בבקעה וחרש בהר אם נשבר הקנקן חייב ב לדוש בקטנית ודש בתבואה פטור לדוש בתבואה ודש בקטנית חייב מפני שהקטנית מחלקת:

גמ' היכא דלא שני בה מאן משלם א"ר פפא דנקיט פרשא משלם רב שישא בריה דרב אידי אמר ג דנקיט מנא משלם והלכתא דנקיט מנא משלם ואי דוכתא דמחזקא גונדרי תרוייהו משלמין אמר רבי יוחנן ד המוכר פרה לחבירו ואמר לו פרה זו נגחנית היא נשכנית היא בעטנית היא רבצנית היא והיה בה מום אחד וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות תניא נמי הכי ומום אחר אין זה מקח טעות תניא נמי הכי ה המוכר שפחה לחבירו ואמר לו שפחה זו שוטה היא ניכפית היא משועממת היא והיה בה מום אחד וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי היו בה כל המומין הללו מהו אמר ליה רב מרדכי לרב אשי ו הכי אמרינן משמיה דרבא היו בה כל המומין הללו אין זה מקח טעות: **מתני'** ז השוכר את החמור להביא עליה חטין והביא עליה שעורין חייב תבואה והביא עליה תבן חייב מפני שהנפח קשה כמשאוי להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור ואם מוסיף על משאו חייב ח וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל שלשה קבין לחמור:

גמ' איתמר אביי אמר קשה כמשאוי תנן רבא אמר קשה למשאוי תנן אביי אמר קשה כמשאוי תנן נפחא כי תקלא ואי מוסיף שלשה קבין חייב רבא אמר ט קשה למשאוי תנן תקלא כי תקלא ונפחא הוי תוספת תנן להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור ואם הוסיף על משאו חייב מאי לאו שלשת קבין לא סאה והא עלה קתני וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל שלשה קבין לחמור הכי קאמר היכא דלא שני חטין והביא חטין שעורין והביא שעורין כמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל שלשה קבין לחמור ת"ש להביא לתך חטין והביא

היכא דלא שני מאן משלם. וא"ת היכא דשני נמי אמאי לא משלם אחד מן הפועלים שפשע בשבירת הקנקן ותיבעי נמי מאן משלם וי"ל דהיכא דשני לא משלם דמיירי שהמשכיר את הפרה הוא שוכר את הפועלים ליך עם פרתו ולעשות מלאכת השוכר ולהכי לא משלם דא"ל למשכיר אנו לא התניתו עמך אלא לחרוש בבקעה ולא קבלנו שמירת הקנקן בהר אלא בבקעה ואם היינו מורשים בבקעה לא היינו שוברים ומ"מ שכירות שלנו לא נפסיד כי דעתך היה שנעשה כמו שירלה בעל השדה כי ז) הייתי סבור שלא יחרוש אלא בבקעה: **ואי** דוכתא דמחזקינן בגונדרי תרוייהו משלמי. פי' בקונטרס משום דהוי ספק מי עשה ואין נראה דלא קי"ל (ב"ק ד' לה:) בסומכוס אלא כרבנן והמוליא מחבירו עליו הראיה ואי הוה ספק היו שניהם פטורים אלא נ"ל דהכא שניהם פשעו כיון דמחזקא בגונדרי הוא נשבר מאד בקל והיה לכל אחד ליתן לב על חבירו כמו על עצמו ולהזהירו ואחרי שלא הזהירו גם הוא פשע:

שפחה זו שוטה היא כו' הרי זה מקח טעות. מכאן קשה לפ"ה שפי' אהא דאמר בכתובות (ד' נח. ופס ד"ה הנהו) סימפון בעבדים ליכא אי מומין שבגלוי כו' מאי אמרת ליסטין מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו ופירש בקונטרס וסבר וקביל וקשה לר"ת דהא הכא אמרינן דהוי מקח טעות באלו המומין וא"כ משכחת סימפון בעבדים ואיך אוכלין בתרומה וגראה לר"ת לפרש הנהו קלא אית להו ואם איתא דהוי מוכתב למלכות או ליסטים אז היה קול וכיון דליכא קלא ליכא למיחש להכי ובהנהו דהכא נמי קלא אית להו וכן משמע לישנא דמאי אמרת כלומר באיזה סימפון משכחת דלא הגיעו בליסטין מזויין או במוכתב למלכות ובריש המוכר פירות (ב"מ ד' נב: ופס ד"ה ליסטים) תניא בהדיא נמלא ליסטין מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך:

היו בה כל המומין הללו מהו.

ברייתא דקתני הרי זה מקח טעות דלמא מיירי כגון שכל המומין היו בה והוי מקח טעות אע"פ שלא בדק הלוקח אפילו באחד משום דאמר לוקח מסתמא כל הני דקאמר ליתנהו לגולהו ומדהא ליתא הא נמי ליתא ומום זה ומום אחר אין זה מקח טעות כיון שאין מזכיר אלא אחד ולא שייך למימר מדהא ליתא הא נמי ליתא או דלמא הא דקתני הרי זה מקח טעות היינו היכא דליתנהו לגולהו ובדק לוקח בחד מינייהו ואישתכח דליתא ואמר מדמשקר בהך באידך נמי משקר אבל אם כולם אמת לא הוי מקח טעות והא דקתני מום זה ומום אחר ה"ה הזכיר לו כמה מומין כיון שכולם בה אין זה מקח טעות בתוספתא דכתובות משמע דאם הזכיר שני מומין אחד יש בה ואחד אין בה דלא הוי מקח טעות אלא דוקא כי סנפו בין הרבה מומין שאין בה דהכי תניא עד שלשים יום יעמיד פרנס א"ל קדש לי בתך על מנת שאין בה מומין א"ל שוטה היא שעמומית היא נכפית היא אם א"ל אותו המום ומום אחר עמו אין זה מקח טעות היה בה מום אחד וסנפו עם הרבה מומין הרי זה מקח טעות:

קשה כמשאוי תנן. לאביי סיפא דקתני כמה יוסיף קאי לפרש רישא ולרבא רישא דקתני להביא עליה חטין והביא עליה שעורין היינו בכובד החטין שהוא סאה כדמוכח בשמעתין חייב דנפחא הוי תוספת להביא לתך חטין והביא לתך שעורים פטור אפילו הוסיף ג' קבין לחמור דליכא תקלא כי תקלא והיכא דלא שני אלא שהביא מין שהתנה כמה יוסיף על משאו ויהא חייב סאה לגמל כו':

תרגמה

מתני' השוכר את הפרה לחרוש וכו'. וכל כלי המחרישה לבעל הבקר ועריו הולכין עם בהמתו וזה אוחז הדרבן לכוין פרה לתלמיה וזה הולך אחר המחרישה ומכניד היתד בקרקע שבו הברזל שקורים קולטר"א בלע"ז והוא קנקן דמתני': **חייב.** שהריס קשיס לחרוש שהסלעים שם: **ודש בתבואה פטור.** אם המליקה: **גמ' והיכא דלא שני.** ואין לבעל הפרה לתבוע לו כלום ואלו שהיו בפועלתו המנהיג והאוחז יחד שכירים היו איזה מהן פושע בשבירת הקנקן: **דנקיט פרשא.** מרדע הוא משלם שלא כוון את הפרה יפה ועל ידי שעיוות את השורה של מענה נשבר הקנקן: **דנקיט מנא.** קנקן: **משלם.** שהעמיק יותר מדאי בתרן: **והילכתא דנקיט מנא משלם.** שאילו לא העמיקו יותר מדאי לא היה נשבר בעיוות השורה: **ואי דמחזקא בגונדרי.** שהיה ידוע להם בהר שמעולה אבנים ולוממא וטרשין: **תרוייהו משלמים.** שהיה להם להזהר מאד ובדבר מועט שעיוות אף המנהיג הוא נשבר והוי דבר המוטל בספק: **היה בה מום אחד.** אחד מן המומין הללו היה בה: **וסנפו בין מומין אחרים.** שלא היו בה: **הרי זה מקח טעות.** לפי שהכיר הלוקח בשאר מומין שאינן וכסבור הוא בכולן משקר אלא להשליך מעליו תרעומת הוא אומר הילכך מקח טעות הוא דאדעתא דהכי לא זבן: **מום זה ומום אחר.** שפירש לו שם אותו מום לבדו ואמר לו מום זה בה ועוד מומין אחרים: **אין זה מקח טעות.** דכיון דאותו המום הזכיר לו לבדו בו היה לו לבדוק: ג **וסנפו.** חברו. כמו סניפין עשאום דתענית (דף כה.): **נכפים.** נופלת ממחולי: **משועממת.** משוגעת: **היה בה מום אחד.** מאלו המומין והשאר אין בה: **היו בה כל המומין הללו.** ואינו מקפיד אלא על האחד ובא וטוענו כסבור הייתי שאתה כולל בה מה שאין בה ומה שיש בה ואילו ידעתי שזה בה לא הייתי לוקחה מאי: **אפילו** לא גרסינן והכי גרסי' **הכי אמרינן משמיה דרבא היו בה כל המומין האלו אין זה מקח טעות:** **מתני' והביא עליה שעורין.** שהם קלים מחטין: **חייב.** בקילקולה אם הוסיף ג' קבין. ולא אמרינן הואיל והשעורין קלים יש לו להוסיף עד כדי כובד לתך חטין שמשא החמור לתך חטין חלי כור: **מפני שהנפח קשה לבהמה כמשאוי.** וכיון דנפח לתך שעורים כנפח לתך חטין קשה לה תוספת: **והביא לתך שעורים.** אלא הוסיף: **פטור.** אם מתה: **גמ' קשה כמשאוי.** כלפרישית אף על פי שאין משאן כבד כמשא החטין הרי נפחן כנפח חטין והנפח כמשאוי: **ניפחא דתקלא.** נפח קשה כמשקל הואיל ויפחן שוה הרי הוא כמשקל שוה: **ואם הוסיף שלשה קבין.** דהוא שיעור תוספת לחמור לקלקל חייב: **קשה למשאוי.** אם השוה כובד השעורין לכובד החטין כגון שהוסיף סאה שלמה על הלתך הרי הרבה הנפח ורוב הנפח קשה למשאוי והוי נפח זה תוספת לקלקול החמור: **תיקלא דתקלא.** אינו חייב עד שיהא כובד השעורים לכובד החטין דליהוי נפח זה תוספת אבל נפח שוה ומשקל חסר לא אמרינן נפח השוה הרי הוא כמשקל וליחייב בתוספת של שלשת קבין דקשה למשאוי תנן ולא קשה כמשאוי: **מאי לאו שלשה קבין.** כאביי: **לא סאה.** והכי קאמר להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור ואע"פ ששינה שהרי שינה להקל ואם הוסיף עד כדי משקל החטין חייב משום תוספת הנפח: **הכי קאמר וכו'.** ומילי מילי קתני והאי וכמה יוסיף לאו אלהביא חטין והביא שעורין קאי:

שש

מסורת הש"ס

ז) [תוספ' דב"ב פ"ד], ח) [שם], ג) [ל"ה וסנפו לפני ד"ה הרי זה], ד) ל"ל היית ועי' רש"ל,

לעזי רש"י

קולטר"א קנקן של מחרשה (היתד הפולחת את הקרקע).

נח א מיי' פ"ד מהלכות שכירות הלכה ו' סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שט סעיף ד:
נט ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:
ס ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:
סא ד מיי' פט"ו מהל' מכירה הלכה ז ח ט טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף ח:
סב ה מיי' שם הלכה י:
סג ו מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
סד ז מיי' פ"ד מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ד:
סה ח מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה וסעיף ו וע"ש במ"מ ובכ"י:
סו ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

תרגמה אביי במחיקתא. מה שהקשה בקונטרס לפי תשובת הגאונים נראה דלאו פירכא היא דכי אם התנה עמו להוליך ברזל או אבנים והוליך סודין או נולה ה"נ דאם יוסיף יהא חייב:

סתם ספינה בת תלתין בורין. משמע דמוספת אחד משלשים ואם כן מדתנא סתם לגמל משמע דמשא גמל כור וק' לרי"ס דבפ' מי שהחשיך (שבת ד' קנה:) אמר רב ירמיה מדפתי לדידי חזי לי דהוה טייעא דאוכלה כורא ואטענה כורא משמע דשאר גמלים אין טוענים כל כך אלא דהוא שהיה משוה וי"ל כדפ"ה התם דאטענה כורא למזונות אותו הדרך לבד שאר המשאוי וכן נראה דאין סברא שיוכל להאכיל לגמל אפילו ע"י אביסה כדי משאו בפעם אחת: **נימא** תנן סתמא **דלא כר' מאיר.** מדמי ליה אומן לשוכר דכי היכי דאומן הוי שומר שכר אע"פ שאינו נוטל שכר על השמירה אלא שכר טורחו ה"נ שוכר הוי כשומר שכר אף על פי שאינו נוטל שכר שמירה אלא כיון שנהנה ממנה בשכר שנותן: **דקא** יהיב ליה [טפי] פורתא הוי עליה שומר שכר. והוה מצי לאקשויי מי לא עסקינן דלא יהיב טפי פורתא אלא בלאו הכי פריך ליה שפיר: **דקא** תפיס ליה **אאגריה הוי שומר שכר.** ואע"ת הא דתנן במתני' הלוהו על המשכון שומר שכר ודחיק לאשכוחי טעמא בגמ' דהוי שומר שכר כדשמואל או כרב יוסף ליתא טעמא דבהיא הנאה דתפיס ליה אחוביה הוי שומר שכר וי"ל דהתם לא איתהני מלוה מידי דאין מרויח במה שהלוה ממה שלא היה מלוה ולא היה לו משכון ואע"ת שוכר נמי בהיא הנאה דתפיס ליה אשכרו שנתן ליהוי שומר שכר וי"ל דאומן ודאי הוי שומר שכר במאי דתפיס אאגריה לפי שרוב אומנים עושין מלאכה בבית בעל הבית ואינם תופסים כלום בשכרם וזה שעושה בביתו ותפוס בכלי נהנה הרבה אבל שוכר אין לו הנאה שכל שוכרים תפוסים בדבר ששכרו דאין יכולין לעשות מלאכתן אם לא שיהא ברשותם: הא

שש עשרה שעורים חייב הא שלשת קבין פטור [6]תרגמה אביי במחיקתא ת"ר [7]קב לכתף אדריב לעריבה [8]כור לספינה שלשת כורים לבורני גדולה אמר מר קב לכתף אם איתא דלא מצי ביה בר דעת הוא לשדיה אמר אביי בשחבטו לאלתר רבא אמר אפילו תימא בשלא חבטו לאלתר לא צריכא אלא לאגרא יתירא רב אשי אמר [9]הוא סבור חולשא הוא דנקיט ליה כור לספינה שלשת כורין לבורני גדולה אמר רב פפא ש"מ סתם ספינות [10]בת תלתין כורין למאי נפקא מינה למקח וממכר: **מתני'** [11]כל האומנין שומרי שכר הן [12]וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם [13]שמור לי ואשמור לך שומר שכר [14]שמור לי וא"ל הנח לפני שומר חנם [15]הלוהו על המשכון שומר שכר ר' יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר אבא שאול אומר [16]רשאי אדם להשכיר משכונו של עני להיות פוסק והולך עליו מפני שהוא כמשיב אבידה: **גמ'** לימא מתניתין דלא כרבי מאיר דתניא [17]שוכר כיצד משלם רבי מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר [18]כשומר שכר אפילו תימא רבי מאיר בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ואגיר ליה לדידיה הוי עילויה שומר שכר אי הכי שוכר נמי בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ומוגר ליה לדידיה הוי עילויה שומר שכר אלא אפילו תימא ר' מאיר בההיא הנאה דקא יהיב ליה טפי פורתא הוי עילויה שומר שכר שוכר נמי מי לא עסקי' דקא משוי ליה טפי פורתא אלא אפילו תימא ר"מ בההיא הנאה דתפיש ליה אאגריה דלא בעי למיעל ולמיפק אזוזי הוי עליה ש"ש איבעית אימא [19]כדמחליף רבה בר אבוה ותני שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר רבי יהודה אומר כשומר חנם: וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם: [20]תנן התם [21]אמר לו שואל שלח ושלחה ומתה חייב [22]וכן בשעה שמחזירה אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא [23]לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור מתיב רב נחמן בר פפא וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם הא

שש עשרה. תוספת סאה להשוותן למשאוי החטין: **חייב.** בשביל הגפת: **הא שלשת קבין פטור.** כדרבא: **במחיקתא.** אני שמעתי שעורין שהתליעו וכן (א) בפי' תשובת הגאונים אבל לדידי קשיא לי מה לי התליעו ומה לי לא התליעו והרי יש כאן נפח של לתך ושלשת קבין וקתני פטור ולאביי נפח כמשאוי דהא לאו התליעו נמי שעורין קלים הם ומחייב להו אביי משום ניפחא. ונראה לי שמשא החמור לתך ומדידתן טופופות ט"ו סאין ולא מחוקות ומוקי לה אביי בט"ז מחוקות שהמחק פחות ג' קבין ואין כאן אלא תוספת נפח שלש קבין של לתך טפופות. טפופות לא מחוק ולא גדוש. מחוקות ריש"ס: **קב לכתף.** קב הוי תוספת לאדם הנושא בכתף וחייב המוסיף בקלקולו. מכאן אתה למד שמשא אדם ביוני שלשים קב שהן חמש סאין דתנן תוספת החמור שלשה קבין שהן חצי סאה ומשאו לתך ט"ו סאין אלמא תוספת אחד משלשים במשא הוא ואשמועינן דאם הוסיף עליו קב חייב. (ב)לקמן פריך והרי הוא בן דעת אי לא מצי ביה לשדייה אארעא: **אדריב לעריבה.** לתך הוי תוספת למשאוי ספינה קטנה: **כור.** הוי תוספת לספינה בינונית: **בשחבטו לאלתר.** לא הספיק לפרק המשא מעל כתפו עד שרבץ תחת משאו: **בא אלתר כורין.** לריבה שתהא (ג)[גדולה ותהא] בכך הולכת על פני המים דהא תוספת אחד מל' הוא ומדקתני כור לספינה ש"מ ספינה בת שלשים: ה"ג **א"ר פפא ש"מ סתם ספינה וכו' למאי נ"מ למקח וממכר: מתני' כל האומנין.** קבלנין המקבלין עליהן לעשות המלאכה בגופיהם: **שומרי שכר.** להתחייב בגניבה ואבידה וטעמא מפרש בגמרא: **וכולן שאמרו טול אף שלך.** שכבר גמרתיה ומשתוליאנו הבא מעות שאיני מעכבו לתופסו על שכרי הרי הוא מעתה ש"ח: **הלוהו.** מעות על המשכון: **שומר שכר.** שכר מלוה: **הלוהו מעות שומר חנם.** דלית ליה לר' יהודה שכר מלוה לענין דינא: **הלוהו פירות שומר שכר.** דדרך פירות להרקיב: **מוסר אדם להשכיר.** לאחרים: **משכונו של עני.** שבידו: **להיות פוסק עליו.** שכר: **והולך.** תמיד ופוחת מן החוב. ובגמרא(ד) מפרש באיזה משכון קאמר: **גמ' שוכר.** בהמה: **כילד משלש.** דשומר חנם ושומר שכר ושואל כתיבי שוכר לא כתיב ומהו דין חיובו לענין

גניבה ואבידה פטור או חייב: **רבי יהודה אומר כשומר שכר.** הואיל והנאתו הוא אלא אע"פ שנותן שכר פעולתו ש"ש הוא דאי לא יהיב שכר הוי שואל וחייב באונסין השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל והוי ש"ש: **ר' מאיר אומר כשומר חנם.** דקא יהיב אגר מלאכתו ואינו נוטל שכר על שמירתו. ואומן דמי לשוכר שלהנאת שכר אומנותו היא אלא אבל לא שכר שמירה הוא נוטל אלא שכר פעולה: **דקא יהיב ליה טפי פורתא.** שאי אפשר לומלא שכר קבלנות לשכר דמי פעולה שלא יטול יותר: **מי לא עסקינן דקא משוי ליה.** אוזילו(ה) משאר משכירי בהמה מי לא אמר רבי מאיר נמי דהוי שומר חנם: **משוי.** ליתנא דמוזיל ומשכיר בשוה כמו (סוכה דף לד:ה) אשוי זביני (נעיל ד' נב.) ושוי לכרסיך: **ואיבעיא אימא.** אי נמי דמי אומן לשוכר קא מיתוקמא מתני' כרבי מאיר כדמחליף וכו'. ומהדר לאוקמא כר' מאיר משום דסתם משנה ר"מ: **תנן בפרק.** לקמן בפרק השואל (ד' צח:) אמר לו השואל שלח אותה לי ביד עבדך או שלוחך: **ושלחה ומתה.** כדרכה בדרך קודם שתיכנס לביתו: **חייב.** באונסים שמשעה שמסרה לשלוחו במצות השואל נתחייב השואל באונסיה. ואם לא אמר לו שלח אלא השואל שלחה לו כשאמר לו זה השאילני פרתך אמר לו הן ועמד ושלחה ומתה בדרך פטור: **וכן בשעה שמחזירה.** אם מסרה השואל ליד השליח להשיבה לבעלה ולא אמר המשאיל שלחה לי ביד פלוני ומתה חייב דלא קמה ברשותיה דמשאיל: **לא שנו.** שהשואל חייב בה עד שתבא ליד המשאיל: **אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה.** שא"ל השאילני עד זמן פלוני והחזירה בתוך הזמן דהתם אכתי לא כליא שאלה עד דאתיא ליד בעלים: **אבל לאחר ימי שאילתה פטור.** ואפילו בביתו של שואל מתה משכנו הימים אינו שואל עליה: **וכולן שאמרו וכו'.** טעמא דגלי דעתיה שאינו חפץ להיות עוד שומר עליה:

הא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במחיקתא וכו' וכן פירש בתשובת הגאונים:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה קב לכתף וכו' לקמן פריך. עי' תשובת הר"ם הלוי מא"ח סי' כ:

לעזי רש"י

ריש"ש [ריש"ש].
חלקות, בלתי-גדושות.

מוסף רש"י

וכן בשעה שמחזירה. אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלוחו, או ביד עבדו ושלוחו של משאיל, לא יצאה מרשות של שואל עד שתבא ליד המשאיל ואם מתה בדרך חייב, אמר לו המשאיל שלחה לי או שאומר לו השואל הריני משלחה וכו' וא"ל המשאיל שלחו שלחה ומתה פטור (לקמן צח:).

א) [שבת נב: וש"נ], ב) לקמן לג. לה: ג) ב"ק מה: מ: שבועות מט:, ג) נס זה שם, ד) לקמן לח:, ה) ר"מ, ו) [לקמן פב.], ז) [צ"ל גביה משאר יעב"ן], ח) [ופסחים נ.], ט) ר"מ,

הא גמרתיו שומר שכר. ולא אמרינן כיון שידעו הבעלים שכלו ימי האומנות ולא שלחו והניחום פטור השומר. וגבי השואל נמי אף על פי שידעו הבעלים שכלו ימי השאילה שואל הוא: **לא.** תידק הא גמרתיו שומר שכר הוא אלא הכי דייק מינה: **הא הכא מעות.** דגלי אדעתא דתפיס ליה אתגרייה שומר שכר הוא: **אבל גמרתיו מאי שומר חנם.** דכל כמה דלא גלי דעתיה ולית לן למימר דתפס ליה אתגרייה כלתה שמירת שכר פעולה מדגמרייה ואודעיה. וגבי שואל נמי כלתה שמירת שאלה מדידעו הבעלים שכלו ימי השאלה דהתם לאו לאודועי בעי דהא ידע שלכך וכך ימים השאילה לו: **שומר חנם נמי לא הוי.** דאינו שומרו לו עוד קאמר ליה: **קמ"ל.** דאינו תופסו על שכרו הוא דקאמר ליה אבל מדין פקדון לא סליק נפשיה: **מאי לאו הוא הדין לגמרתיו.** והאי דנקטו טול את שלך לאשמעינן מינה דשומר חנם מיהת הוי כדאמרן: **וכן בשעה שמחזירה.** כל כמה דלא אמר ליה משאיל שלא קמה ברשותיה דשואל כי היכי דבשעת שאלה קיימא ברשות משאיל עד דאמר ליה שואל שלא. וקס"ד דמשכלו ימי שאילה קאמר דדמי לגמרתיו: **פטור משואל.** מתוגסין: **וחייב לשומר שכר.** בגניבה ואבידה: **הואיל ונהנה.** בשאילה: **מהני.** להיות עליה שומר שכר עד שתגיע ליד הבעלים: **לשגרן לביתו חמיו.** סבלונות לארוסתו: **לפי טובת הנאה.** שיחזיקו לי טובה שפקדתים בסבלונות: **ונאנסו בהליכה חייב.** דהואיל וקנן דמיהן ומשכן לשם לקיחה הרי הם לקוחין בידו עד שידע שאינה לקוחה. והכי נמי אמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב ד' פז:) אמר שמואל הלוקח כלי מן האומן על מנת לבקרו ואם אין בו מום יקחנו ונאנס בידו חייב והוא דקיל דמיה: **בחזירה פטור.** מתוגסין מפני שהוא כנושא שכר בחזירה ולא כשואל ומהו נשיאות שכרו הואיל ונהנה שנתפאר בהן. והיינו כוותיה דאמימר דאע"ג דיהיב ליה כפי טובת הנאה שבהן הוי עלייהו שומר שכר אחר שכלתה שמירת המקח הואיל ונהנה כל שכן גבי שאלה דלא יהיב ליה מידי: **שמור לי ואשמור לך שומר שכר.** וחייב אם נגנבה: **ואמאי שמירה בבעלים היא.** בעליו של חפץ זה שנגנב במלאכתו של שומר היה שאף הוא משמר היה לו וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם[ו] ודרשינן לקמן[ז] עמו במלאכתו ואע"ג דבשואל כתיב לקמן דרשינן ליה נמי אכולהו שומרין בפרק השואל (לקמן ד' לה.): **ואני אשמור לך למחר.** דלאו במלאכתו הוא השתא: **השאילני ואשאיל לך.** אין זה שואל להתחייב באונסין שאין כל הנאה שלו שאף הוא משאילו: **שמירה בבעלים היא.** אשמור לי ואשמור לך קאי ששניהם זה במלאכתו של זה. אבל השאילני כליך ואני אשאיל לך כליי שמור לי ואשאילך או השאילני ואשמור לך אין כאן בעלים של חפץ במלאכתו של שומר: **אהלוי.** מוכרי אהל שמכבסים בו בגדים והוא עשב. ואיכא דאמרי אהלות והוא מין בושם: **זיל ואפי לן.** קס"ד יומא דידיה הוה דהשתא לא הוו אינהו בשמירת טליתו אלא כשומרי חנם ואצטריך למימר פשעו בה דאי לא לא מיחייבי: **פשיעה בבעלים.** שאף הוא במלאכתן היה: **איגלאי מילתא דהיא שעתא שכרא הוה שני.** ולא היה במלאכתן שעדיין לא התחיל לאפות ונמלא שבשעה שנעשו הן שומרין לא מסר עצמו להיות מלאכתן עליו אבל אם נתעסק מיד ואפה ולאחר שאפה שני שכרא ובאותה שעה אבדה טליתו פשיעה בבעלים נמי הוא הואיל וכשנעשו שומרין היה במלאכתן דאמרינן לקמן (ד' לה:) היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה: **הניחא למאן דאמר דאמר פשיעה בבעלים חייב.** שלא נאמרה פטור בבעלים אלא בשואל ושומר שכר שחיובן בלא פשיעה אבל שומר חנם שחיובו אינו אלא בפשיעה אינו פטור משום בעליו עמו הואיל ופשע אמאי איכסיף: **בההוא אגרא וכו'.** והוו להו שומרי שכר:

עד

הא גמרתיו שומר שכר. ולא"ת ומאי פריך שאני הכא דאכתי תפיס ליה אתגרייה ולכך הוי שומר שכר אף על פי שגמר מלאכתו ומיהו לטעמיה דלעיל דמדמינן אומן לשוכר ולא אמרינן שאני אומן דתפיס ליה אתגרייה פריך הכא שפיר וי"ל דלא מהני תפיס ליה אתגרייה אלא דוקא בעוד שמשתכר באומנותו דתמתי בעינן שמשתכר ותפיס ליה אתגרייה: **לא הא הבא מעות וטול את שלך שומר שכר.** ואע"ג דגמרתיו לא הוי אלא שומר חנם לפי שגגמרה מלאכתו מ"מ הכא שמפרש בהדיא שלא יטול עד שיתן מעות הוי שומר שכר: **אתא** לקמיה דרב נחמן וחייביה. ותימה מדלא אשכח לזבונא משמע דלא הוי זבינא חריפא ואם כן אמאי חייביה והלא הגאת שניהם היתה ואמרינן בנדרים (ד' לא:) דאין לחייב הלוקח אלא בזבינא חריפא שכל הגאה שלו וי"ל דזבינא חריפא היה ואם היה רואה לתת בדמים שנתן לו המוכר היה מוצא הרבה אלא היה רואה למוכרו ביוקר ומה שלא מכרו כמו שהיה יכול משום שאף אבנא דביתיה כשיחזור יתנו לו אותן דמים או יותר:

הניחא למ"ד **פשיעה בבעלים פטור.** וקשיא למ"ד חייב מעובדא דרב פפא דרב אחא ורבינא איפליגו בה לקמן[ח] שהיו אחר רב פפא:

דברי

[א] נדרים לא.; [ב] [שם ע"ש], [ג] [נ"ל רבא וכ"ה בר"ף ורא"ש. וכך איתא בנדרים לא.]; [ד] ב"ב מג.; [ה] [לקמן לה. לז.], [ו] [שמות כב], [ז] [עי' דף לה.]; [ח] [דף לה.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' הואיל ונהנה. נ"ב ע"ל בדף מג ע"א:

מוסף רש"י

נאנסו בהליכה חייב. מפני שהוא כנושא שכר, בהיות הנאה דאית ליה שמיעה להוליכו לבית חמיו גמר ומקני נפשיה, בחזירה פטור. דלית ליה הנאה אלא נתקבלו (נדרים לא: עי"ש וצ"ב). איתיביה כו' ובחזירה פטור. וה"נ כי אתנים בחזירה אתנים ולפטור (שם). מי לא זבנה. ובחזירה נמי כנושא שכר [לא] הוי (שם). פשיעה בבעלים. אחד מן השומרים שפשע כשהיו בעלים במלאכתו (לקמן צה.).

עין משפט נר מצוה

עט א ב מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף א:

פ ג מיי' פ"ג מהלכות שאלה ופקדון הלכה ב סמג עשין נב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ח:

פא ד מיי' פ"ב מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ח ועיין במשנה למלך סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' קפו סעיף א:

פב ה ו ז מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ב וכל זה וכן מה שנמעלה א ב ג ד הוכיח בכ"מ אלפס פרק ח דב"מ דף קכב.]:

פג ח ט י כ ל מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ב ועיין במ"מ ובכ"מ ובלחם משנה [ופ"ב מהל' שאלה הל' ז] סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ו וסי' שמו סעיף ה וסעיף ח:

פד מ מיי' שם פ"א הלכה ג סמג שם וסי' פט טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף יט:

דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו. פירוש לכך מודה רבי אליעזר משום דהוי אלא בשעת הלואתו וקני משכון ושטר דנקט לאו דוקא אלא לומר דאיירי שלא בשעת הלואה דכיון שעשה שטר משמתא לא נקט משכון בשעת הלואה [עד] אחרי כן אבד ריש דפליגי היינו בשעת הלואה ולמאי דמוקי לה דפליגי בדרבי יצחק היה סבור דרבי יצחק איירי אף בשעת הלואה ורבי אליעזר פליג עליה בהא אבל בסיפא דאיירי שלא בשעת הלואה מודה דקני דעיקר קרא דולך תהיה לדקה איירי שלא בשעת הלואה ועל פ"ה דפי' שלהי שבועת הדיינים (שבועות ל' מד. ושם ד"ה מאי) דמשום שטר מודה ר' אליעזר בסיפא דכיון דיש שטר לשם משכון קבל ולא לזכרון דברים בעלמא כמו בריש תימה דאי בריש לא נקט משכון אלא לזכרון דברים בעלמא משום דליכא שטרא א"כ אמאי לא יהיה משמט אפילו שום המשכון כנגד מעותיו כדמשמע בהזהב (לעיל מט.) דהיכא דלא נקט אלא לזכרון דברים בעלמא דמשמע והתם משמע דאם שום משכון כנגד מעותיו לכ"ע אינו משמט ועוד אמאי קאמר (א) מתניתין מחוורתא דלא כרבי אליעזר דוקמה בשטר דמודה ר' אליעזר אלא ש"מ דאף ר' אליעזר אינו מודה אלא שלא בשעת הלואה ומיהו יש לתרץ דהלוהו על המשכון משמע בלא שטר ועוד דאי מתני' מיירי בשטר לא הוה פליג ר' יהודה דאמר הלוהו מעות שומר חנם דלא יחלוק ורבי אליעזר ורבי עקיבא ובה"ג דרב יהודאי גאון נמי משמע דסיפא דהלוהו בשטר איירי שלא בשעת הלואה דמוקי הא דאמר רבי יצחק דב"ח קונה משכון היינו דוקא שלא בשעת הלואה אבל בשעת הלואה לא קני היינו דוקא בשטר דכיון דליכא שטרא לא סמך אמשכון אלא אשטרא אבל בלא שטר אפילו בשעת הלואה קני והוי שומר שכר ושלא בשעת הלואה הוי שומר שכר אע"ג דליכא שטרא דודאי אמשכון סמיך וא"כ סיפא דהלוהו בשטר איירי שלא בשעת הלואה דבשעת הלואה לא איכא מעותיו דאשטר סמיך ומה שר"ל דהיכא דליכא שטר קני אפילו בשעת הלואה לא מטעם דר' יצחק א] דקרא לא איירי אלא שלא בשעת הלואה אלא קני מדשמואל וסברי דהלכה כשמואל ואין הלכה כרב יוסף:

והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני. משמע דמלוה חבירו על המשכון משמע בשעת הלואה ותימה דבפרק השולח (גיטין נ:. ושם ד"ה שאני) קאמר תנן המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אינו משמט ומפ' התם דהמלוה על המשכון אינו משמט משום דקני ליה מדר' יצחק והא לא קאמר רבי יצחק אלא שלא בשעת הלואתו ועל המשכון משמע דאפילו בשעת הלואתו אינו משמט ויש לומר דכיון שלא בשעת הלואה קני ליה לגמרי מדרבי יצחק בשעת הלואה נמי דליכא קנין אלא שעבוד אליס שעבודיה ליחשב ולא של אחיך בידך וכן בפרק כל שעה (פסחים ד' לא: ושם ד"ה בדר") גבי ישראל שהלוה לנכרי על חמלו עובר עליו משום דרבי יצחק כדאמרינן התם התם נמי כיון דשלא בשעת הלואה קני אהני שעבודיה בשעת הלואה ליחשב כשל ישראל וכן נכרי שהלוה לישראל על חמלו אי לאו דנכרי מישראל לא קני לא היה נאסר אף משכנו בשעת הלואתו דלא קני כיון דשלא בשעת הלואה הוה קני בשעת הלואה נמי הוה אליס שעבודיה דנכרי שלא יצטרך לבערו ואף על גב דהוי דישראל וקרינא ביה שלך מ"מ מדאפקיה קרא מלא ימצא לא מחייב אלא כשמלוו לו לגמרי וכיון דאליס שעבודיה דנכרי לא חשיב מלוו והכי נמי אמרינן בפרק קמא דפסחים (ד' ו. ושם ד"ה יחד) יחד לו בית אין זקוק לבער אע"ג דחשיב לגמרי כשל ישראל כיון דקבל אחריות מ"מ כיון דיחד לו בית אינו מלוו אלא:

נימא

עד דאתא אגניב אתו לקמיה דרב פפא חייבינהו אמרו ליה רבנן לרב פפא הא שמירה בבעלים היא אכסיף לסוף איגלאי מילתא דההיא שעתא הוה שתי הנהו בי תרי דהוו קא מסגו באורחא חד אריך וחד גוצא אריכא רכיב חמרא והוה ליה סדינא גוצא מיכסי סרבלא וקא מסגי בברעיה כי ממטו לנהרא שקליה לסרבליה ואותביה עילויה חמרא ושקליה לסדיניה דההוא ואיכסי ביה שטפוה מיא לסדיניה אתא לקמיה דרבא חייביה אמרו ליה רבנן לרבא אמאי שאלה בבעלים היא אכסיף לסוף איגלאי מילתא דבלא דעתיה שקליה ובלא דעתיה אותביה (ו) אההוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה אמר ליה חזי לא תיזול באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אזיל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא כי אתא אמר אין באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו ליכא מיא א"ל (ז) רבא מה ליה (ח) לשקר אי בעי אמר ליה אנא באורחא דנרש אזלי אמר ליה אביי (ט) מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן: שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם: אמר רב הונא (י) אמר לו הנח לפניך אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר איבעיא להו הנח סתמא מאי ת"ש שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם (יא) הא סתמא ולא כלום אדרבה מדאמר רב הונא הנח לפניך הוא דאינו לא שומר חנם ולא שומר שכר הא סתמא ש"ח הוי אלא (יב) מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי (יג) אם הכנים ברשות בעל חצר חייב רבי אומר (יד) בכולם אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור ממאי דלמא עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בחצר דבת נטורי היא וכי קאמר ליה עייל עייל דאינטר לך קאמר ליה אבל הכא שוקא לאו בר נטורי הוא אנח ותיב נטר לך קאמר ליה אי נמי עד כאן לא קאמר רבי התם אלא (טו) בחצרו דלעיולי רשותא קא בעי למשקל מיניה וכי יהיב ליה רשותא לעיולי תיב ונטר לך קאמר ליה אבל הכא הנח ואנא מנטרנא קאמר ליה דאי סלקא דעתך הנח ותיב ונטר קאמר ליה אי לאותבה רשותא בעי למשקל מיניה: הלוהו על המשכון שומר שכר: לימא מתניתין דלא כר' אליעזר (טז) דתניא המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר (יז) יכול לומר לו כלום הלויתני אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותיך אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם ד"ה אבד המשכון אבדו מעותיו אפילו תימא רבי אליעזר ולא קשיא כאן שמשכנו בשעת הלואתו כאן שמשכנו שלא בשעת הלואתו והא אידי ואידי הלוהו

דבר אחר אגניב. בלא פשיעה וחייבינהו משום גניבה דשומר שכר: **סדינא.** של פשתן ואין מים מכבידין אותו כל כך: **סרבלא.** גלופקלא שקורין קו"ן והוא של למר והרבה מים נבלעין בו ומכבידין אותו לפיכך פשט הסרבל ונתכסה בסדין: **שאלה בבעלים היא.** שבשעת השאלה היה המשאיל במלאכתו של שואל ונשא סרבל שלו על חמורו ומעביר לו על אמת המים: **במקום עדים.** דאלמן סהדי שאין אותו הדרך בלא מים: **הנח לפניך אינו לא שומר חנם הוי.** כיון דאמר ליה לפניך תיב ונטר לך קא"ל: **לימא.** (ז) הני סתמא תנאי היא: **אם הכנים ברשות.** משנה היא בפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק ד' מז.) בקדר שהכנים קדירותיו ושבבן שורו של בעל הבית או הכניס שורו ונגחו שורו של בעל הבית או שהכניס פירותיו ואכלתן בהמתו: **בעל חלר חייב.** בנזקו דכי אמר ליה עול עול ואנטר לך קאמר ליה והא"ה הנח סתמא בשוק: **רבי אומר בכולן אינו חייב.** דעול ותיב ונטר לך קאמר ליה והא"ה להנח סתמא בשוק: **דבא נטורי היא.** שאין אדם מכניס דבר לתוכה אלא להשתמר בה דאין טורח בשמירתה: **עול דאינטר לך קאמר ליה.** שאין שמירה קשה עלי: **דאי לאותובי רשותא בעי למישקל מיניה.** בתמיה: **ישבע.** שלא פשע דשומר חנם הוא עליו דאין אדם נוטל משכונו לגוביינא אלא להיות בטוח במעותיו שלא יוכל לכפור ולעולם שומר חנם הוא עליו שאם אבד יגבה ממקום אחר: **אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם דברי הכל אבדו מעותיו.** דהא משכון ודאי לגוביינא שקל לגבות הימנה דסתם שטר יש בו שעבוד קרקעות ויש לו מהיכן לגבות ובטוח הוא וגם לכפור אינו יכול דהא קאי שטרא הלכך לאו לזכרון דברים נקטיה: **לאן שמשכנו בשעת הלואתו.** קאמר ר' אליעזר שומר חנם ומתני' כשמשכנו שלא בשעת הלואתו אלא לאחר זמן כשתבעו מעותיו בב"ד ולא שילם ומשכנו על פי דין דההוא ודאי לגוביינא שקליה: על

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ד מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט:

פו ג ד מיי' פ"ב שם הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ב:

פז ה מיי' פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה י"ד ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"ז שם הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ה ועיין בהג"ה וסי' שלג סעיף ו וסי' רלא סעיף ג:

פח ו טוש"ע שם סי' רלא סעיף ב בהג"ה:

פט ז מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ו ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף ב:

לעזי רש"י

קו"ן [קו"ט]. מעיל.

מוסף רש"י

מה לי לשקר במקום עדים. דאלמן סהדי דכל שעתא אינא מיא (כתובות כז: ובכורות לו:). **ישבע ויטול מעותיו.** ישבע שאבד ויטול את מעותו (שבועות מג:).

מסורת הש"ס

(א) כתובות כז: בכורות לו., (ב) ל"ל רבה וכן הוא בכי"ף ועי' בספר ת"מ, (ג) [קדושין סד: וש"נ], (ד) [בכורות כה. וש"נ], (ה) ב"ק מז: נט: ביצה מ., (ו) שבועות מג:, (ז) ל"ל הנח,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דברי וכו' אמאי קאמר מחוורתא מתני' דלא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה דברי הכל וכו' עד לנפוף דקרא לא איירי אלא בשעת הלואה אלא קני מדשמואל ומסברי דהלכה כשמואל ואין הלכה כרב יוסף. מן תימה מדשמואל עד גמרא נמחק וב"ב מדרב יוסף ומסברי דהלכה כרב יוסף ואין הלכה כשמואל כל"ל דלהדיא פסק בה"ג בב"ק פח ע"א כרב יוסף וכ"כ תוס' לעיל כט ע"א ובב"ק נ"ו ע"ב בשם בה"ג דהלכה כרב יוסף וגם כתבו תוס' בשבועות מג ע"ב בשם בה"ג דאין הלכה כשמואל וכן הוא בבה"ג בהל' שבועה דף קח ע"א דלתא לשמואל גם הא דר' יצחק דמייתי תוס' הכא בשם בה"ג הוא שם בבה"ג קח ע"א:

על המשכון. בשעת הלואה משמע: **ומתני'.** שהלוהו פירות: **אי הכי קמה ליה מתני' דלא כרבי עקיבא.** דקתני אבל אם הלוהו מעות אומר חנם ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין (דף פו.) בכולהו סתמי סתם משנה רבי מאיר סתם סיפרא ר' יהודה סתם ספרי ר' שמעון וכולהו אליבא דר' עקיבא: **לימא.** ר' אליעזר ור' עקיבא: **בדלא שוי שיעור זוזי קא מפלגי ובדשמואל פליגי.** דאי בדשוי מודה ר' אליעזר דלגוביינא שקליה ובדלא שוי פליגי דלרבי אליעזר ליה דשמואל דאמר אבוד אבדה זוזי וסבר דקביל לגוביינא הא ליה לרבי אליעזר דכיון דלא שוי לזכרון דבריס בעלמא הוא דנקיט ליה ושומר חנם הוא ור' עקיבא אית ליה דשמואל ואמר סבר וקביל בתורת משכון וכל כמה דלא מיהדרי ליה לא לגבי: **דכולי עלמא ליה להו דשמואל.** דלרבי אליעזר לא מפסיד אלא כלום ולר' עקיבא אינו מפסיד אלא כנגד המשכון: **שקונה משכון.** לכל מילי להתחייב באונסין: **אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו.** דהא קרא במשכנו ע"י שליח ב"ד כתיב דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד ומוקמינן לה לקמן (דף קיג.) בשליח ב"ד והוא ודאי קני דלגוביינא שקליה וליכא לדמוייה למשכנו בשעת הלואתו ובהך פלוגתא דרבי אליעזר המלוה על המשכון קתני: **והכא בשומר אבידה קא מיפלגי.** דטעמא דר' עקיבא משום דשומר שכר מלוה הוא והעוסק במלוה פטור מן המלוה דאי בעי לא יהיב ריפתא לעניא: **שומר אבידה.** שמצא אבידה והכניסה אל תוך ביתו דכתיב (דברים כב) ואספתו אל תוך ביתך: **בשומר שכר.** מלוה: **לימא דרב יוסף תנאי.** דהא רבה ודאי תנאי היא דהא ר' עקיבא אית ליה דרבה ואית ליה לאוקמי פלוגתייהו בטעמא אחרינא דהא אהדדן בכמה טעמי ולא אתוקמא אלא לרב יוסף מי מיבעיא למימר תנאי דר' אליעזר אית ליה דרב יוסף: **בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף.** כלומר רבה הוא דדחיק לאוקמי מילתיה כתנאי אבל רב יוסף אמר לך רבי אליעזר נמי קאי כוותי היכא דליכא מלוה כגון שומר אבידה והכא היינו טעמא דפטור דקא סבר אין כאן מלוה

נימא בדלא שוי שיעור זוזי ובדשמואל קמיפלגי. פי' בקונטר' אבל בדשוי הוי לכ"ע ש"ש ושילהי שבועת הדיינים (שבועות דף מג: ושם מד. ד"ה מאי) יש ספרים דגרס ה"ד אי בדשוי שיעור זוזי מ"ט דרבי אליעזר אלא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי משמע כפ"ה דבשוי מודו כ"ע וקשה דא"כ אמאי קאמר מתניתין דלא כר' אליעזר לוקמה בדשוי שיעור זוזי ותיתי כב"ע וכ"ת הא דקאמר דמתניתין דלא כרבי אליעזר היינו לפי המסקנא דפליגי בדשוי שיעור זוזי וכדרב יוסף דהא לרבה דהלכתא כוותיה פליגי לפי המסקנא בדשמואל כדפי' בפ"ב לעיל (דף כט. ושם ד"ה והוי) ומיהו יש לומר דלא מצי לאוקמי מתני' בדשוי וכב"ע דאין סברא שיחלוק רבי יהודה על רבי אליעזר ור' עקיבא אלא ודאי מתני' בדלא שוי איירי אבל קשה כיון דבשוי שיעור זוזי לכולי עלמא אבדו מעותיו אם כן בדלא שוי מה שכנגד המשכון נמי אבדו לב"ע ואם כן אמאי יסבע לרבי אליעזר שאבד המשכון בלא פשיעה מה מרויח מאותה שבועה והלא המעות שכנגד המשכון אבד אפי' לא פשע ואיתריס על המשכון יטול אפי' פשע במשכון כיון דלית ליה לדשמואל וכ"ת כמו שפירש בקונטרס דהיכא דלא [6] נקט שיעור זוזי אפילו כנגד המשכון לא יפסיד לר' אליעזר משום דלא נקטיה אלא לזכרון דבריס בעלמא זה אין נראה דאי בדשוי אבדו מעותיו אף על גב דלית ליה לדשמואל אם כן ע"כ לא אבדו אלא מטעמיה דרב יוסף דמשום מלוה הוי ש"ש ומהאי טעמא נמי יפסיד מה שכנגד המשכון בדלא שוי דהא כ"ש שעשה מלוה שהלוהו על המשכון מועט ועוד דלפי גירסת הספרים היה משמע כרב יוסף וקי"ל כרבה כדפרישי' בפ' אלו מציאות (שם) ומיהו יש לומר דבדשוי הוי לכ"ע שומר שכר ולא מטעמיה דרב יוסף אלא מטעמי דרב יוסף דשמואל דחשיב כאילו פירש אבד המשכון אבדו מעותיך וכי לא שוי שיעור זוזי בשעת הלואה לא נקיט ליה אלא לזכרון דבריס בעלמא ואפילו כנגד המשכון לא חשיב כאילו פירש אליבא דרבי אליעזר מ"מ דוחק הוא ונראה לפרש לימא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי ולא בדר' יצחק ורב יוסף פי' אף בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי ולא בדר' יצחק ורב יוסף דבטעמייהו לא מצי פליגי אלא בדשוי ועוד לפי האמת לא פליגי בדרבי יצחק כדמסיק ולא בדרב יוסף דקי"ל כרבה ופליגי בדשמואל בין בדשוי ובין בדלא שוי דר' אליעזר אית ליה דשמואל ולהכי לא אבד אף מה שכנגד המשכון דמאיזה טעם יפסיד כיון דלית ליה לדשמואל ורבי עקיבא אית ליה דשמואל ואבדו מעותיו אפילו היתירים על המשכון והא דקתני מתניתין שומר שכר לאו דוקא דהא אי לישנא לא שייך אמעות יתירים על המשכון אלא כלומר כדין ש"ש דמפסיד הכל בגניבה ואבידה ולא באונסין ג"כ מתניתין איירי בדשוי דסתם משכון שוה כנגד כל החוב ולכך קרי ליה ש"ש:

לא דכולי עלמא לית להו דשמואל. בפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מג: ושם ד"ה מתני') פריך לשמואל מדתנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא שלשה דינרים היה שוה חייב ואמאי לימא הא קבלתיה וגרס בספרים וכן פי' בקונטרס מתניתין בדפרים כי קאמר שמואל בדלא פרים להאי גירסא ג"ש דלא מצי למימר הכא כולהו אית להו דשמואל דאי ר' אליעזר אית ליה דשמואל למה ישבע ויטול נהי דלית ליה דרבי יצחק מטעמא דשמואל יפסיד הכל אפי' לא פירש ולא שוי כ"ש בדשוי ואי איירי בדפרים אלא יפסיד לא היה חולק ר' עקיבא אבל לפי גרסת ר"ח דגרים התם מתני' בדלא פרים ושמואל בדפרים שיאבד כל מעותיו וכן נראה לר"ת עיקר דאין סברא שיאבד כל מעותיו בדלא פרים וה"פ למאן דמוקי פלוגתייהו בדשמואל דר' אליעזר אית ליה דשמואל ואף על גב דפרים לא יועיל דאסמכתא היא וכיון דלא איבד מעות היתירים על המשכון גם מה שכנגד המשכון לא הפסיד כדאמר באיזהו נשך (לעיל דף סו: ושם) דמי קאמר ליה קני לגוביינא ור"ע סבר דלא מקרי אסמכתא אלא היכא שאמר להסמיך חבירו על דבריו כגון אם אוביד ולא אעביד אשלם אלפא זוזי אבל הכא המלוה מחל כל חובו אם יפסד המשכון וקשה לדפי גירסא זו אמאי לא קאמר הכא כולי עלמא אית להו דשמואל היכא דפרים והכא בשוי שיעור זוזי ולא פרים ובדר' יצחק קמפלגי דהא הלכתא כוותיה דשמואל דרב נחמן והרלבי ס"ל כוותיה התם ויש לומר דסבר גמרא דאי בדפרים מפסיד כל החוב בדלא פרים נמי מפסיד כנגד המשכון דמה שכנגד המשכון כדפרים דמי ולהכי לא מצי למימר כולי עלמא אית להו דשמואל דא"כ לר' אליעזר למה ישבע ויטול כל מעותיו דמה שכנגד המשכון יש לו להפסיד כיון דאית ליה דשמואל ומכל מקום הלכתא כשמואל בדפרים ור"ח פירש דאין הלכה כשמואל וטעמא משום דקאמר הכא כולי עלמא לית להו דשמואל ואין זו ראיה שכן דרך הגמרא לדחות דכולי עלמא לית להו אע"ג דכן הלכה כיון דלא מצי למימר כולי עלמא אית להו ועוד דלפי האמת דקי"ל כרבה פליגי בדשמואל וקאי רבי עקיבא ומתניתין כדשמואל וא"כ קי"ל כדשמואל ואע"ג דרב פליג עליה דהא בפרק האדם (לעיל דף מח: ושם) מדמי פלוגתא דרב דערבון לפלוגתא דרשב"ג ורבנן גבי ואינו שוה אלא פלג ובשבועות (דף מד:) מדמי פלוגתא דרשב"ג ורבנן לדשמואל א"כ פלוגתא דשמואל ורב לענין מי שפרע דליסורא איתמר והלכה כרב באיסורי[1] ה"נ דשמואל לענין דינא איתמר והלכתא כשמואל בדיני ועוד דר' יוחנן פליג אדרב בערבון וסבר כשמואל וקיימא לן [2] רב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן וכרב נחמן קיימא לן בדיני לגבי כולי עלמא וסבר כשמואל:

לימא דרב יוסף תנאי היא. פירש בקונטרס דרבה ודאי תנאי היא ולעיל פירשתי בפרק שני (דף כט. ושם ד"ה והוי) דרבה ודאי לאו תנאי ומוקי פלוגתייהו בדשמואל וכולי עלמא אית להו דרבה אבל לרב יוסף כי נמי פליגי בדשמואל ר' אליעזר דלאו כוותיה:

מוסף רש"י

קתא. בית יד (שבועות מג:). **אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי.** דסבר וקביל, אבל כל זמן שהן קיימין על כרחו גופה חוכו, אם מלוה סתם הוא, סתם מלוה שלשים יום, ואם פירש לו זמן כשיגיע זמנו יפרע, ולא מצי למימר אבדת וקבילת, דאי לאם משכון קבלית, לאם פרעון לא קבלית, וכיון דקבליה לאם משכון כל כמה דלא מהדר ליה משכונא לא גבי ולא מצי פטר נפשיה בדמי שווין (שם). **מגין לבעל חוב שקונה משכון.** כל ימי הלואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באונסין, שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באונסין, אלא טולו ברשותו וכשמירתו עומד (פסחים לא:). **ולך תהיה צדקה.** בהאבת העבוט כתיב, אי אמרת קונה משכון איכא לדקה בהא שכיבר שכב בשלמתו, שהשאיל לו זה דבר הקנוי לו, ואם אינו קונה, לדקה בהשכבה זו מגין, על שלו שכב (שם). **שלא בשעת הלואתו.** כגון ע"י ב"ד, דבהכי משתעי קרא, דכתיב לעיל מניה בתוך תעמוד והאיש וגו', ואמר מר זה שליח ב"ד (שבועות מד.) **שומר אבדה.** הכניס אבידת חבירו לביתו, דכתיב ואספתו אל תוך ביתך (ב"ק נו:). **כשומר חנם.** ואינו חייב אלא בפשיעה (לעיל כט.). **כשומר שכר.** וחייב בגניבה ואבדה, דשומר שכר מלוה הוא, והעוסק במלוה פטור מן המלוה (שם) או: שכר מלוה (שבועות מד:). **לימא דרב יוסף תנאי היא.** דמלמא דרבה ודאי תנאי היא, דר' עקיבא לית ליה דרבה, אלא דרב יוסף מי ליימא תנאי היא, מי מצי לאוקמי לר' אליעזר כותיה (שם).

צ א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ו ועיין בהשגות ומ"מ ובל"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' ב וע"ש בהג"ה:

תורה אור השלם

1 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

הלוהו על המשכון קתני אלא לא קשיא כאן שהלוהו מעות כאן שהלוהו פירות והא מדקתני סיפא ר' יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר מכלל דלתנא קמא לא שני ליה כולה רבי יהודה היא וחסורי מיחסרא והכי קתני הלוהו על המשכון שומר שכר במה דברים אמורים שהלוהו פירות אבל הלוהו מעות שומר חנם שרבי יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר אי הכי קמה לה מתני' דלא כרבי עקיבא אלא מחוורתא מתניתין דלא כר' אליעזר לימא בדלא שוי משכון שיעור זוזי ובדשמואל קא מיפלגי [6] דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עילוייהו אבד קתא דמגלא אבדו אלפא זוזי אי בדלא שוי משכון שיעור זוזי דכולי עלמא [7] לית להו דשמואל והכא בדשוי שיעור זוזי וקא מיפלגי בדר' יצחק [8] דאמר ר' יצחק [9] מגין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר [1] ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מנא ליה מכאן לבעל חוב שקונה משכון ותסברא [10] אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו מי אמר אלא משכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא אית להו דרבי יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבידה קא מיפלגי [11] דאיתמר שומר שכר כשומר שכר לימא דרב יוסף תנאי היא לא בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף והכא

במלוה

במלוה צריך למשכון. פי׳ בקונטרס להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן המוב והולך קמיפלגי ורבי עקיבא סבר אפי׳ הכי איכא מלוה: **מרא.** פוסיי״ר: **פסל.** דולייר״ה: **קרדום.** כיסגוא״ה: **מתני׳ שבע.** שלא פשע ויפטר. ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי

במלוה צריך למשכון קמיפלגי מר סבר [א]מצוה קא עביד שהלוהו והוי שומר שכר ומר סבר לאו מצוה קא עביד שלהנאתו מתכוין והוי שומר חנם: אבא שאול אומר מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פוחת והולך: אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול [ב]ואף אבא שאול לא אמר אלא במרא ופסל וקרדום הואיל ונפיש אגרייהו וזוטר פחתייהו: **מתני׳** [ג]המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש״ח בין שומר שכר ישבע [ד]רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע: **גמ׳** תנו רבנן המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע דברי ר׳ מאיר רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע למימרא דסבר ר׳ מאיר [ה]נתקל לאו פושע הוא והתניא [ו]נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר [ז]מחייב בהזיקן וחכמים אומרים [ח]פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן [ט]דבנתקל פושע פליגי [י]אמר ר׳ אלעזר תברה מי ששנה זו לא שנה זו ואתא ר׳ יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כי דיניה והאי כי דיניה ואתא רבי אליעזר למימר [יא]אין גמרא כר׳ מאיר ומיהו תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי שלומי בעי ואפילו שומר חנם נמי התינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע דלא פשע ואפילו

במלוה צריך למשכון. להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן המוב והולך קמיפלגי ורבי עקיבא סבר אפי׳ הכי איכא מלוה: **מרא.** פוסיי״ר: **פסל.** דולייר״ה: **קרדום.** כיסגוא״ה: **מתני׳ שבע.** שלא פשע ויפטר. ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי חייב שאין זה אונס אלא כגנבה ואבידה ומשיב אבידה שהן קרובין לאונס ופשיעה: **ר׳ אליעזר אומר זה וזה ישבע וממיה אני וכו׳.** כלומר אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר אבל תמיה אני על זה וע״ז היאך נפטרין בשבועה. ובגמרא מפרש תמיהה: **גמ׳ נתקל לאו פושע הוא.** דקאמר ישבע שלא פשע פשיעה אחרת דהא ודאי בגיר מנתקל לא הוי ועוד דהא פוטר לנושא שכר אלמא אונס חשיב ליה: **וקיימא לן.** בבבא קמא בהמניח את הכד (דף כט.): **אי׳ דיניה.** דודאי נתקל לאו פושע הוא ונושא שכר ישלם דאי נמי לא הוי פושע דיניה לשלם: **הניחא במקום מדרון.** דאיכא למימר קרוב לאונס הוא: **שלא במקום מדרון.** ודאי פושע הוא: ואפי׳

טעם יהיה שומר שכר דאי חשיב קנין גמור אפילו באונסין יתחייב ואי לא חשיב קנין גמור לא יהיה אפילו שומר שכר וי״ל דבהיא הגאה שיכול לקדש בו את האשה כדאמרי׳ בפ״ק דקדושין (דף ח: ושם) דקדשה במשכון דאחרים מקודשת ולקנות בו עבדים וקרקעות הוי עליה שומר שכר ולפי זה הא דאמר קדשה במשכון מקודשת היינו דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו וא״ת ולמה יחשב שומר שכר בשביל כך והלא כך היה יכול לקדש במעותיו וי״ל דכיון דעכשיו שנוטל משכון אין מעותיו בידו חשיב שומר שכר לפי שיכול לעשות בו קדושין או קנין ועוד דחליפין יכול לעשות במשכון מה שלא היה יכול לעשות במעות דאין מטבע נעשה חליפין וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף לא: ושם) פליגי רבנן אר״מ דאמר ישראל שהלוה לכותי על חמצו עובר עליו ומפרש התם דפליגי בדרבי יצחק דרבנן לית להו דר׳ יצחק א״נ כ״ע אית להו דרבי יצחק וטעמא דרבנן דאמרי אינו עובר משום דסברי דישראל מכותי לא קני והשתא לרבנן אמאי אינו עובר והא קי״ל כשמואל והוי שומר שכר אפי׳ בדלא פרים כדפרישית דהא משום דר׳ יצחק לא הוי אלא ס״ס ואפ״ה מיקרי חמצו וי״ל דמשום חיוב דשומר שכר לא מיקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני ליה והוי שלו כדר׳ יצחק[יב]:

וסבר רבי מאיר כו׳. אבל דר׳ יהודה אדר׳ יהודה לא קשיא ואע״ג דחכמים דפטרי בנשברה כדו ולא סילקה הוו ר׳ יהודה כדמוכח בהמניח (ב״ק דף כח: ושם ד״ה אמר) דסבר רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא וכיון דלא הוי פושע אע״ג דלא הוי אונס גמור פטור בנשברה כדו ולא סילקה דלא חשיב בור אלא שנעשה בפשיעה אבל בשנעשה באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה פטור כדקתני בסיפא דברייתא דנשברה כדו ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין על הגג לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור וא״ת כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אונס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (ב״ק דף כו:) מפלגא תחת פלג לחייב על אונס כרצון וי״ל דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק אלא באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה דאמרינן סוף פרק שני דב״ק (דף כז.) דנפל ברוח שאינה מצויה מן הגג חייב נזק ורוח שאינה מצויה הוי כעין אבידה כדאמרינן סוף פרק ד׳ וה׳ (שם ד׳ מה.) וכולן חייבים להחזיר דמי השור לבעליו חוץ מש״ח ומוקי לה התם דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה ש״ח כלתה שמירתו כו׳ ושמירה פחותה היינו דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה כדמשמע בריש הכונס (שם דף נה:) והוי כעין גניבה ואבידה דש״ח פטור וש״ש חייב אבל באונס גמור פטור אדם המזיק כדמשמע בירושלמי דאם היה יש״ן ובא חבירו ויש״ן אללו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב ובהגזל בתרא (שם דף קיב.) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שחוטה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנו ובריש המניח (שם דף כז: ושם ד״ה ושמואל) לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ושאר שיווי דהתם דפטור ליה לפי שלא היה לו לידע וכן במתניתין דהתם (דף לב.) היה בעל חבית ראשון כו׳ ואם עמד בעל חבית פטור בעל קורה והרבה כיוצא בהאלו וא״ת ורבי יהודה דאמר נתקל לאו אונס הוא ומחייב שומר שכר אמאי פטור מעביר בחנם והלא הוא אדם המזיק וי״ל דנתקל הוי לרבי יהודה כעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכך פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אבידה דהוי קרוב לפשיעה דאמר בהשואל (לקמן דף לד:) דאבידה קרובה לפשיעה וגניבה קרובה לאונס ורוח שאינה מצויה חשובה כעין אבידה ולהכי חייב בה אדם המזיק וכן משמע בהגזל קמא (ב״ק דף קט: ושם ד״ה אימא) דפריך למאן דפטר טבח אומן שקלקל היכא דעביד בחנם מברייתא דקתני בהמה לטבח וגיבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר השתא מה היה סברתו של מקשה שהוא כנושא שכר אע״פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר היה לו לומר מפני שהוא פושע ואי סבר שדומה לגניבה ואבידה אע״פ כ״ש חייב כדין אדם המזיק אם כן מה מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר ואי דומה לגניבה ואבידה בלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתרץ מדמה לה לאונס גמור א״כ נושא שכר נמי ליפטר אלא ודאי אדם המזיק חייב בכעין אבידה ופטור בכעין גניבה והוה מדמי ליה המקשה קלקול שחיטה דאומן לכעין אבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה[יג]:

מאי משתבע. מעיקרא הוה אתי ליה שפיר שנשבע שלא שינה מן המנהג אבל השתא דתרלת דכי נמי לא שינה דהוי פושע ואפילו הכי פטור משום תקנת חכמים אם כן אפילו שינה ממנהגו נמי פטור מכח אותה תקנה דמה לי פשיעה רבה ומה לי פשיעה זוטא ומשני שבועה שלא בכוונה שברתיה

עין משפט נר מצוה

צא א מיי׳ פ״י מהל׳ שכירות הל׳ ו סמג עס טוש״ע ח״מ סי׳ שנ סעי׳ ב:
צב ב מיי׳ פ״ג מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ח סמג עשין לד טוש״ע שם סעי׳ ח:
צג ג מיי׳ פ״ג מהל׳ שכירות הל׳ ב סמג עשין פט טוש״ע ח״מ סי׳ רס סעי׳ ח:
צד ד מיי׳ פי״ג מהל׳ מזקי ממון הל׳ ז ופי״ו מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ח סמג עשין סח טוש״ע ח״מ סי׳ תיב סעי׳ ד:
צה ה מיי׳ פי״ג מהל׳ מזקי ממון הל׳ ז סמג עס טוש״ע ח״מ שם וסי׳ תיא סעי׳ ב:

מוסף רש״י

במלוה צריך למשכון. להשתמש בו ומנכה לו מן המוב דמי שכירות המשכון. ר׳ אליעזר סבר כיון דצריך למשכון אין כאן מצוה ולהנאתו נתכוין והוי כשומר חנם, ור׳ עקיבא סבר כיון דפותח עליו והולך מצוה הוא ולא הוי עליו אלא כשומר שכר (שבועות מד:) נשברה כדו ולא סילקו כו׳ פטור מדיני אדם. לשלם, וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם לרשעים, שנתכוין להפסיד את ישראל (גיטין נג.) משום דלא סליק (ב״ק כט.). אין גמרא כר׳ מאיר. דשניהם פטורין בשבועה שמעתי אף אני, ומיהו תמיה אני דבשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע, דאגא בעלמא כר׳ יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולא אונס, אלא שומר שכר כו׳ (לקמן פג.).

הדרן עלך השוכר את האומנין

מסורת הש״ס

א) ל״ל רבי אלעזר והוא ר׳ אלעזר בן שמוע, ב) ב״ק כח: נו. לט:, ג) [ע׳ תוס׳ לקמן קיח. ד״ה זמן ב״ד], ד) [ב״ק כט. וש״נ], ה) [עיין פרש״י בדף פג.], ו) הגה״ה והא דאמרינן כיון דאולו מיגניב ומתביל מחייביתו כו׳ היינו פי׳ דמגניב או מתביל באונס. רש״ל, ז) הגה״ה. אבל שומר שכר בלא קבלת אונס לא מחייב לגבר וההיא דפרק קמא דפסחים צריך לפרש בגיגבב ומתבל באונס כדפי׳ לעיל ובהלכות גדולות בהלכות פסחים כתב דחייב לגבר אפילו לא קבל עליו אונסין ע״כ הגה״ה. ורמב״ם ורא״ש הוסיפו אפילו שומר חנם שחייב רק בפשיעה וכן בטור ח״מ סי׳ תמ. רש״ל, ח) [וע׳ תוס׳ ב״ק כז: ד״ה ושמואל], ט) [שיין לדף פג.],

גליון הש״ם

גמ׳ אמר ר״א. כתובות עה ע״ב וש״נ:

לעזי רש״י

פושיי״ר [פרושיי״ר].
מעבד.
דולייר״א [דולידויר״א].
מעצד (מעין גרזן).
כישגוא״ה [בישאגו״ד].
כלי החותך משני ראשיו.

ואפי' במקום מדרון נמי. היאך נפטר בשבועה במקום שבני אדם רגילין להלך אח"כ מביא עדים: **היכא דאיכא ראיה.** במקום שעדים מצויין: **נייתי ראיה.** ולא יפטר בשבועה כאיסי וכ' מאיר אין ליה נתקל אונס הוא הלכך שומר שכר נמי פטור ואיסי לית ליה: ה"ג **ור' חייא בר אבא וכו'** ולא גרסינן אלא. ומילתא באפי נפשיה מתרץ הא דרמינן לעיל דר"מ אדר' מאיר בנתקל ואמר ר' אלעזר תברא וכו' ור' חייא בר אבא פליג אדר' אלעזר ואמר לעולם חד תנא הוא ונתקל ואבי פושע הוא והכא היינו טעמא דמיפטר בשבועה: **שבועה זו תקנת חכמים.** להיפטר בה ולקמיה מפרש מאי משתבע הא פשע: **שאם אי אתה.** פוטרו מן התשלומין כשנתקל אין לך אדם וכו' שדואג שלא יכשל ומשבר: **היכי משתבע.** לרבי חייא בר אבא אליבא דר"מ הא ודאי פושע הוא: **ואמאי רבי יהודה.** לאיפלוגי ולמימר נתקל לאו פושע הוא אלא קרוב לאונס ולפשיעה ודמי לגמיבה ואבידה ותקנת חכמים אין כאן אלא האי כי דייה והאי כי דייה: [ד] **אין גמרא לרבי מאיר.** דשניהן פטורין בשבועה שמעתי אף אני ומיהו תמיה אני דבשלמא שומר חנם משתבע אלא פשע דאגא בעלמא כר' יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולאו אונס אלא שומר שכר כו': **ברספקא.** רחבה: **זיוף.** קורה היוצא מן הכותל וגולגת לרשות הרבים: **אייתי ראיה.** ואינו נאמן בשבועה אלא בעדים: **זכיים לך.** קניתי לך: **ותקיפו להו.** החמיצו: **קנא איש להו.** איתת החמיצו ואגל מי היו ושל מי היו שמא שלך היו או אגלך החמיצו: **דדרו באגרא.** מוטו כפוף באמצעו ונותנו על כתפו (ה) ונושא שני בדין[ה] בשני ראשיו ונושא בו משא כבד: **משלם פגנא.** פועל שקבל עליו להוליך חביות ממקום למקום ונשאם באותו מוטו ונשבר משלם פגנא: **מאי טעמא נפיש לחד.** ולא היה להטעינו לבדו: **וזוטר לתרי.** וכיון דאינו ראוי לשני משאות דרך בני אדם להתחזק ולטוענו כאחד הלכך דמי נמי לאונס: **דדרו בדיגלא.** עץ מפולג בראשו וקושר בו משא שני בני אדם ומכניס לאחרו בין שני פגליו ומוטל על ג' כתפיו וקורין אותו בלשון אשכנז גבל"א ורא"ש של מטה ארוך וכשעומד לפוש מניחו בקרקע: **משלם בוליה.** שפשיעה היא שהרבה במשא שני בני אדם: **שקולאי.** נושאי משאות ותברו ליה אלא במקום מדרון ובפשיעה אי נמי בדיגלא: **בדרך טובים.** לפנים משורת הדין: **וארחות צדיקים תשמור.** סיפיה דקרא הוא:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב [ו]מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן [ז]מקום שנהגו לזון זון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה [ח]מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר הכל כמנהג המדינה: **גמ'** פשיטא לא צריכא [ט]דטפא להו אאגרייהו מהו דתימא אמר להו הא דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי קא משמע לן דאמרו ליה האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא אמר ריש לקיש

השוכר את הפועלי' ואמר להם להשכים ולהעריב. פי' ר"י בשסכרן סתמא ואמר להם אחר שהשכימן כבר להשכים ולהעריב אבל אם התנה מעיקרא הכל לפי תנאו: פועל

ואפילו במקום מדרון נמי התינה היכא דליכא ראיה אבל היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ונפטר דתניא איסי בן יהודה אומר [1]אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם [ו]הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן [א]שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום היכי משתבע אמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כדיניה והאי כדיניה ואתא ר' אלעזר למימר אין גמרא כר"מ ומיהו תמיה אני אם יכולים זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע שלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי בעי שלומי ואפילו שומר חנם נמי הא תינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע שלא פשע ואפילו במקום מדרון נמי הא תינח היכא דליכא ראיה היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ויפטר דתניא איסי בן יהודה אומר [א]אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ההוא גברא דהוה קא מעבר חביתא דחמרא בריסתקא דמחוזא ותברה בזיזא דמחוזא אתא לקמיה דרבא א"ל ריסתקא דמחוזא שכיחי בה אינשי זיל אייתי ראיה [א] ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי [2]וסבירא לן כוותיה [3]ההוא גברא דא"ל לחבריה זיל זבין לי ארבע מאה דני חמרא אזל זבן ליה לסוף אתא לקמיה א"ל זביני לך ארבע מאה דני חמרא ותקיפו להו אתא לקמיה דרבא א"ל [ד]ארבע מאה דני חמרא תקיפי קלא אית לה למילתא זיל אייתי ראיה דמעיקרא כי מזבנת להו חמרא מעליא הוה ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי [ה]וסבירא לן כוותיה [ו]אתקין רב חייא בר יוסף בסיכרא הני דדרו באגרא ואיתבר [ז]נשלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר לתרי קרוב לאונס וקרוב לפשיעה בדיגלא משלם כולה רבה בר בר [ח]חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימייהו אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימייהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין [2]למען תלך בדרך טובים יהיב להו גלימייהו אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי אמר ליה זיל הב אגרייהו א"ל דינא הכי אמר ליה אין [2]וארחות צדיקים תשמור:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב [ו]מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן [ז]מקום שנהגו לזון זון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה [ח]מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר הכל כמנהג המדינה: **גמ'** פשיטא לא צריכא [ט]דטפא להו אאגרייהו מהו דתימא אמר להו הא דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי קא משמע לן דאמרו ליה האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא אמר ריש לקיש

פועל

שהם בני אברהם יצחק ויעקב. וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא[ט]: **עד שלא התחילו במלאכה.** דאין כאן אלא דברים ודברים אין בהם [ט] משום מחוסרי אמנה דאילו משהתחילו לא תוכל לחזור: **גמ' דטפא.** הוסיף על שכרן משאר פועלין:

בכניסתו

מסורת הש"ס

(א) [ע' תוס' לעיל ו. ד"ה שבועה], (ב) [ל"ל תנה וגו' כי"ף ולא"ש רבה בר רב הונא], (ג) לעיל מט., (ד) [שייך לעמוד הקודם], (ה) בס"א: כדין, (ו) [ניטין סח:], (ז) [לקמן פו:],

תורה אור השלם

1 כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבֶּה אֵין רֹאֶה: שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב ט י

2 לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר: משלי ב כ

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה דדרו וכו' על כתפו ונותן שני בדין: (ב) ד"ה עד שלא וכו' אין בהם. נ"ב תימה דבפ' האבא דף מט מבואר דיש בדברים משום ממוסרי אמנה:

גליון הש"ם

גמ' נשלם פלגא. עיין ב"ב דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זיל אייתי ראיה. נ"ב גי' הרי"ף ורא"ש דלא פסעת בה וע' במלחמות:

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ב ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' ה:

ב [מיי' פ"ו מהל' שאלה הל"ג טוש"ע ח"מ סי' קפז סעי' ה]:

צז ג מיי' פ"ג מהל' שכירות הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' ה [וסי' רלד סעי' ב] וסי' ש"ה ס"ה:

צח ד ה ו מיי' פ"ג מהל' שלוחין ושותפין הל' ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קפז סעי' ב:

צט ז מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' ב:

א ח מיי' פ"ע מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלא סעי' ה:

ב ט מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

ג י (מיי' שם) טוש"ע שם סעי' ה:

לעזי רש"י

גבל"א. קלשון (בגרמנית).

מוסף רש"י

צא ואמור להם כו'. שלוח אם בנו לחזור בתנאו עד שלא יתחילו המלאכה ולפסוק להם מזונות קליס (לעניל מס.).

פועל בכניסתו משלו. פי' בכניסתו לביתו מן המלאכה משלו אצלו: **וביציאתו.** למלאכתו בבקר: **משל בעל הבית.** אינו צריך להקדיש אצל עם הגן המחמה: **יאספון.** המיות. דלעיל מייתי כתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תזרח השמש וגו' וסמיך ליה יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב עד שתחשך: **וליחזי היכי נהיגי.** בעיר והכל כמנהג המדינה ודרשי לקיש מאי היא: **בנקוטאי.** שנתלקטו ממקומות הרבה ויש מקום שמקדימין ויש מקום שמאחרין וליכא למיסמך אצל אדאורייתא: **אלו רשעים שבו.** שמניחין להן יכולת להלך ברשעם ואין נפרעין מהם: **תזרח השמש.** לעולם הבא: **ואל מעונתם ירבצון.** הצדיקים: **עדי ערב.** עד יום מותו: **פרהגונא.** ממונה של מלך: **תפים גנבי.** בודק אחריהן ותופסן: **היכי יכלא להו.** להדין תחבולותם: **לאו כחיותא מחילי.** וכי לא כחיות נמשלו שמתחבאות ביום במסתריהם: **דלמא.** הני דשקלת לדיקי ניהו: **הרמנא דמלכא הוא.** מצות המלך היא: **באורבא שעי.** שהיא שעת סעודה והכל נכנסין בחנויות וסועדין: **אקדומי אקדים לגירסיה.** השכים בעוד לילה ולכך הוא מנמנם: **ואי פועל הוא.** שכיר יום: **ואי עבידתיה בליליא.** אומן שמלאכתו בלילה: **רדודי רדיד.** תרגום וירקעו את פחי (שמות לט) ורדידו. מותח חוטי נחושת וברזל לעשות מחטין ואומנותו בלילה לפי שמושכו בכלי אומנותו בנקבים דקים זה דק מזה ואין קולו נשמע בלילה ואפילו לא נשמע קול פטיש בביתו באותו לילה אין לך לתופסו על כך דלמא רדודי רדיד: **גנבא הוא.** ולכך הוא יצא שיעור בלילה לאורב עוברי דרכים או לחפור בתים: **קריינא דאיגרתא.** משל הוא: **פרוונקא.** שליח: **חומץ בן יין.** רשע בן צדיק: **יבא בעל הכרם.** הקב"ה כי כרם ה' צבאות בית ישראל[1]: **ויכלה.** ויטול את קוציו של כרם: **קרי עליה.** על הכובש: **זקפוהו.** תלאוהו: **קם.** רבי אלעזר: **חוסי וקיפא.** תחת העץ: **על גערה מאורסה.** שהיא בסקילה וכל הנסקלין נתלין: **ודאוש שלכם.** מקום שיש טעם בדבר כגון הנך דגיימי בחנותא: **דיקולי דמרבא.** סליס מלאין שומן. לפי שבעל בשר היה מאד: **בשמשא.** לנסות אם יסריח וירוח חולעים: **כל תרבא לא מסרת.** אע"כ יש בשר עמו: **שורייקי סומקי.** גוויים אדומים והן מין הבשר: כי

נכניסתו. לעיר: **משלו.** צריך לוותר משלו אצל בעל הבית ולהחשיך אצלו: **וביציאתו.** למלאכתו בבקר: **משל בעל הבית.** אינו צריך להקדיש אצל עם הגן המחמה: **יאספון.** המיות. דלעיל מייתי כתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תזרח השמש וגו' וסמיך ליה יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב עד שתחשך: **וליחזי היכי נהיגי.** בעיר והכל כמנהג המדינה ודרשי לקיש מאי היא: **בנקוטאי.** שנתלקטו ממקומות הרבה ויש מקום שמקדימין ויש מקום שמאחרין וליכא למיסמך אצל אדאורייתא: **אלו רשעים שבו.** שמניחין להן יכולת להלך ברשעם ואין נפרעין מהם: **תזרח השמש.** לעולם הבא: **ואל מעונתם ירבצון.** הצדיקים: **עדי ערב.** עד יום מותו: **פרהגונא.** ממונה של מלך: **תפים גנבי.** בודק אחריהן ותופסן: **היכי יכלא להו.** להדין תחבולותם: **לאו כחיותא מחילי.** וכי לא כחיות נמשלו שמתחבאות ביום במסתריהם: **דלמא.** הני דשקלת לדיקי ניהו: **הרמנא דמלכא הוא.** מצות המלך היא: **באורבא שעי.** שהיא שעת סעודה והכל נכנסין בחנויות וסועדין: **אקדומי אקדים לגירסיה.** השכים בעוד לילה ולכך הוא מנמנם: **ואי פועל הוא.** שכיר יום: **ואי עבידתיה בליליא.** אומן שמלאכתו בלילה: **רדודי רדיד.** תרגום וירקעו את פחי (שמות לט) ורדידו. מותח חוטי נחושת וברזל לעשות מחטין ואומנותו בלילה לפי שמושכו בכלי אומנותו בנקבים דקים זה דק מזה ואין קולו נשמע בלילה ואפילו לא נשמע קול פטיש בביתו באותו לילה אין לך לתופסו על כך דלמא רדודי רדיד: **גנבא הוא.** ולכך הוא יצא שיעור בלילה לאורב עוברי דרכים או לחפור בתים: **קריינא דאיגרתא.** משל הוא: **פרוונקא.** שליח: **חומץ בן יין.** רשע בן צדיק: **יבא בעל הכרם.** הקב"ה כי כרם ה' צבאות בית ישראל[1]: **ויכלה.** ויטול את קוציו של כרם: **קרי עליה.** על הכובש: **זקפוהו.** תלאוהו: **קם.** רבי אלעזר: **חוסי וקיפא.** תחת העץ: **על גערה מאורסה.** שהיא בסקילה וכל הנסקלין נתלין: **ודאוש שלכם.** מקום שיש טעם בדבר כגון הנך דגיימי בחנותא: **דיקולי דמרבא.** סליס מלאין שומן. לפי שבעל בשר היה מאד: **בשמשא.** לנסות אם יסריח וירוח חולעים: **כל תרבא לא מסרת.** אע"כ יש בשר עמו: **שורייקי סומקי.** גוויים אדומים והן מין הבשר: כי

[א]פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית שנאמר [1]תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב וליחזי היכי נהיגי [2]בעיר חדשה וניחזי מהיכא קא אתו בנקוטאי איבעית אימא דאמר להו [3]דאגריתו לי כפועל דאורייתא דרש רבי זירא ואמרי לה תני רב יוסף מאי דכתיב [2]תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תשת חשך ויהי לילה זה [ב]העולם הזה שדומה ללילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביער תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון תזרח השמש לצדיקים יאספון רשעים לגיהנם ואל מעונתם ירבצון [3]אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעלו יצאו צדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב ר' אלעזר ב"ר שמעון אשכח לההוא פרהגונא דקא תפים גנבי אמר ליה היכי יכלת להו לאו כחיותא מתילי דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער איכא דאמרי מהאי קרא קאמר ליה [3]יארב במסתר כאריה [ג]בסוכו דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי א"ל ומאי אעביד הרמנא דמלכא הוא אמר [ד] תא אגמרך היכי תעביד עול בארבע שעי לחנותא כי חזית איניש דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידיה וקא מנמנם שאול עילויה אי צורבא מרבנן הוא וניים אקדומי קדים לגרסיה אי פועל הוא קדים קא עביד עבידתיה ואי עבידתיה בליליא רדודי רדיד ואי לא גנבא הוא ותפסיה אישתמע מילתא בי מלכא אמרו [7]קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון וקא תפים גנבי ואזיל שלח ליה ר' יהושע בן קרחה חומץ בן יין [ד]עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח ליה קוצים אני מכלה מן הכרם שלח ליה [ה]יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו יומא חד פגע ביה ההוא כובס קרייה חומץ בן יין אמר מדחציף כולי האי שמע מינה רשיעא הוא אמר להו תפסוהו תפסוהו לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי קרי עליה [4]שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו זקפוהו קם תותי זקיפא וקא בכי אמרו ליה רבי [ה]אל ירע בעיניך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכפורים הניח ידו על בני מעיו אמר שישו בני מעי שישו ומה ספיקות שלכם כך ודאות שלכם על אחת כמה וכמה מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם ואפי' הכי לא מייתבא דעתיה אשקיוהו סמא דשינתא ועיילוהו לביתא דשישא וקרעו לבריסיה הוו מפקו מיניה דיקולי דיקולי דתרבא ומותבי בשמשא בתמוז ואב ולא מסרחי כל תרבא נמי לא סריח כל תרבא לא סריח שורייקי סומקי מסריח הכא אף על גב דאיכא שורייקי סומקי לא מסריח קרי אנפשיה [5]אף בשרי ישכון לבטח ואף ר' ישמעאל ברבי יוסי מטא כי

נהיגי הא ריש לקיש לא אתא למימר שצריך לעשות כן אלא אתא לאשמועינן למה שינו פועלים מנהגם מפועל דאורייתא: אמר

עין משפט נר מצוה

ד א ב ג טוש"ע ח"מ סי' שלא סעי' ה סהג"ה: ה ד ה מיי' פ"ח מהל' מודע ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח סעיף ט:

תורה אור השלם

1 תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאָסֵפוּן וְאֶל מְעוֹנֹתָם יִרְבָּצוּן: יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ וְלַעֲבֹדָתוֹ עַדֵּי עָרֶב: תהלים קד כב-כג

2 תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה בּוֹ תִּרְמֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר: תהלים קד כ

3 יֶאֱרֹב בַּמִּסְתָּר כַּאֲרִיֵה בְּסֻכּוֹ יֶאֱרֹב לַחֲטוֹף עָנִי יַחְטֹף עָנִי בְּמָשְׁכוֹ בְּרִשְׁתּוֹ: תהלים י ט

4 שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ: משלי כא כג

5 לְבַן שָׂמֵחַ לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח: תהלים טז ט

מסורת הש"ס

א) [פסחים ג: תוגיגה יב: ע"ז ג:], ב) [שבת קנב.], ג) ל"ל בסוכה, ד) [בהדרין פב. [לו.], ה) [ע' תוס' סוטה ח: ד"ה מי שנתחייב ותוס' סנהדרין לו: ד"ה מיום שחרב ותוס' כתובות ל: ד"ה דין כו'], ו) [יומא ח:], ז) [ומתני נקיט טפי כל"ל], ח) [פסחים ג.], ט) דשעת הוצאת והכנסת פועלים כל"ל וכן בסמוך. רש"ם,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה תא אגמרך: (ב) תוס' ד"ה פועל וכו' מהגך בערבי פסחים ומאי לא קאסר טפי מהגך:

כי האי מעשה לידיה. מינהו המלך לתפוס גנבים ולסטים: **נגבי הדדי.** פנים אל פנים: **בקרא דסורי.** למד בקר: **ביינייהו.** בין שניהן מתחת כריסן מתוך שכריסן גדול: **מטרוניתא.** שרית נכרית: **לינם שלכם.** שאינכם יכולין להזקק לגשותיכם: **שלהן גדול משלנו.** כריסס של גשותינו גדול משלנו: **כי לאיש גבורתו.** אבר תשמיש. לשון אחר שלהן גדול תאוה של אשה מרובה משל איש: **כ"ש.** שתאותה מרובה ואינכם נזקקין להן ונבעלות לאחריכם: **אהבה דוחקת את הבשר.** ומתוך שתאותם מרובה על תאותינו בשר שינו נדחק: **כי דקורי דהרפנאי.** סליס שעושין בהרפניא [ד]: **איתפייני.** נותרתי: **שופרי.** זיהרורי תורה וקירון [עור] פניו: **מבי סילקי.** כשיולא מבית האומן שהוא להוד ממראה להב האש: **כי סילקי.** בעלותו מן האש: **פרלידי.** גרעיניו: **וגהדר ליה בלילא.** יסובבנהו שפה לפיו סביב של ורד אדום: **זיהרורי.** דנפקי מיניה על פני האדם: **מעין.** ולא הכל: **הדרש פנים.** זקן: **עולי עין.** עולין למעלה מן העין והיא מלמטה שהיא אינה יכולה לשלוט בהן: **חזייה ריש לקיש.** שהיה לסטיס: **שוור.** קפץ: **אמר ליה.** ר' יוחנן: **חילך לאורייתא.** כמה כוחך יפה לסבול עול תורה: **שופרך.** יופייך: **לגש.** ראוי לגשים: **ולא מלי.** לקפוץ כברשאשה דמשקבל עליו עול תורה תשש כחו: **הסייף והסכין.** משנה היא במס' [כלים] (פי"ד מ"ה): **הפיגיון.** אשפי"ד: **ומגל יד ומגל קליר.** פלגיל"א בלע"ז: **משילרפס.** דקיר"ו בלע"ז: **ליסטאה בליסטיותיה ידע.** לפי שהיית לסטיס אתה בקי באותן כלי אומנות ליסטיות: **ר' קרו לי.** רבן של לסטיס ולאש להן הייתי: **אתאי אחתיה.** דרבי יוחנן אשתו דריש לקיש: **וקא בכיא קמיה.** דר' יוחנן להתפלל על בעלה: **עזבה יתומיך אני אחיה ואלמנותיך עלי תבטחו.** פסוק הוא בירמיה: **מלטער.** מתחרט על שהמיתו שלא היה מולא תלמיד ותיק כמותו: **דשף דעתיה.** נעקרה ממנו דעתו ונשתטה: ואפילו

אמר רבי יוחנן איבריה דרבי ישמעאל בו'. אלו דברים נכתבו שלא להוציא לעז על בני אדם שהם כך: **אמר** ר' יוחנן **אנא אשתיירי משפירי ירושלים.** רבי יוחנן אחר חורבן הרבה היה אלא כלומר אשתיירי ממשפחתם ולפי שהזכיר רבי יוחנן שהיה משונה משאר בני אדם בדבר אחד הזכיר גם שהיה משונה ביופי: **יתיב אשערי טבילה.** והא דאמרי' בערבי פסחים (פסחים דף קיא.) האי מאן דפגע באתתא בעידן דסלקא מטבילת מצוה אחזת ליה רוח זנוים היינו כשפוגע בה אבל רבי יוחנן שהיה יושב שם בקבע אין זו פגיעה אי נמי התם שפוגע כשעולה בעודה עדומה מן הנהר: **אי** הדרת בך בו'. מכאן אמר ר"ת דר"ל מתחלה ידע הרבה [ה] אלא שפרק עול תורה ונעשה עם הארץ ועסק בלסטיות מדקאמר אי הדרת בך משמע להיות כבתחלה ולא תפרוק עול תורה מעליך וקאמר נמי מאי אהנית לי התם קרו לי רבי כלומר מעיקרא נמי הוו קרו לי רבי אלא ששכחתי ומה שפי' בקונט' ר' היינו רבן של לסטיס אין נראה אע"ג דאשכחן במס' ע"ז (דף י:) מ"ט קרו לך רבי רבן של טרסיס אני והיינו דאמרי' בפ' כל כתבי (שבת דף קיט:) א"ל ר"ל לרבי יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן כו' משמע שקודם שלימדו רבי יוחנן למד מאחריס: **אי** הדרת בך. נקמן מוכח דנסבה דקאמר אתיא אחתיה וקא בכיא קמיה ולא חש לשמא יאמרו בשביל זו חזר זה כדאיש לקמן (דף פה.): **הסכין** והפגיון מאימתי מקבלין טומאה. הקשה ר"ת דתנן במס' כלים פרק י"ד [ו] הסייף והסכין מאימתי מקבלים טומאה הסייף משישופנו והסכין משישחיזה והיינו דלא כרבי יוחנן ולא כר"ל וגראה דהיא מתני' כשהעלו חלודה ובא לתקנן דתניא בתוספת' [ז] סייף וסכין שהעלו חלודה טהורין שפן והשחיזן [ח] (מקבלין טומאה) אבל מתחלתם הוי גמר דידהו כדמפרש בשמעתין וגראה דשפן קאי אסייף והשחיזן קאי אסכין אע"ג דקתני לשון רבים והוי השתא תוספתא כמו המשנה: שתין

כי האי מעשה לידיה פגע ביה אליהו אמר ליה עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה אמר ליה מאי אעביד הרמנא דמלכא הוא אמר ליה אבוך ערק לאסיא את ערוק ללודקיא כי הוו מקלעי ר' ישמעאל ברבי יוסי ור' אלעזר בר' שמעון בהדי הדדי הוה עייל בקרא דתורי בינייהו ולא הוה נגעה בהו אמרה להו ההיא מטרוניתא בניכם אינם שלכם אמרו לה שלהן גדול משלנו כל שכן איכא דאמרי הכי אמרו לה [1]כי כאיש גבורתו איכא דאמרי הכי אמרו לה אהבה דוחקת את הבשר ולמה להו לאהדורי לה והא כתיב [2]אל תען כסיל כאולתו שלא להוציא לעז על בניהם א"ר יוחנן איבריה דר' ישמעאל [בר' יוסי] כחמת בת תשע קבין אמר רב פפא איבריה דרבי יוחנן כחמת בת חמשת קבין ואמרי לה בת שלשת קבין דרב פפא גופיה כי דקורי דהרפנאי אמר רבי יוחנן אנא אישתיירי משפירי ירושלים האי מאן דבעי מחזי שופריה דרבי יוחנן נייתי כסא דכספא מבי סלקי ונמליה פרצידיא דרומנא סומקא ונהדר ליה כלילא דוורדא סומקא לפומיה ונותביה בין שמשא לטולא ההוא זהרורי מעין שופריה דר' יוחנן איני [ט]והאמר מר שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ואילו ר' יוחנן לא קא חשיב ליה שאני ר' יוחנן דהדרת פנים לא הויא ליה [3]ר' יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר כי סלקן בנות ישראל מטבילת מצוה לפגעו בי כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי גמירי אורייתא כוותי אמרו ליה רבנן לא מסתפי מר מעינא בישא אמר להו אנא [4]מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב [3]בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר ר' אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר חנינא אמר מהכא [4]וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים אותם ואין העין שולטת בהן אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהן יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן בירדנא חזייה ריש לקיש ושוור לירדנא אבתריה אמר ליה חילך לאורייתא אמר ליה שופרך לנשי א"ל אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי דשפירא מינאי קביל עליה בעי למיהדר לאתויי מאניה ולא מצי הדר אקרייה ואתנייה ושוייה גברא רבא יומא חד הוו מפלגי בי מדרשא [8]הסייף והסכין והפגיון והרומח ומגל יד ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה משעת גמר מלאכתן ומאימתי גמר מלאכתן רבי יוחנן אמר משיצרפם בכבשן ריש לקיש אמר משיצחצחן במים א"ל לסטאה בלסטיותיה ידע אמר ליה ומאי אהנת לי התם רבי קרו לי אמר ליה אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה חלש דעתיה דרבי יוחנן חלש ריש לקיש אתאי אחתיה קא בכיא אמרה ליה עשה בשביל בני אמר לה [5]עזבה יתומיך אני אחיה עשה בשביל אלמנותי אמר לה [5]ואלמנותיך עלי תבטחו נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל רבי אלעזר בן פדת דמחדדין שמעתתיה אזל יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך אמר את כבר לקישא בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא הוה קא אזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה] בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה ואפילו

ו) ב"ב נח., ז) ברכות כ. ע"ש, ח) ברכות שם ולף נה: סוטה לו: ב"ב קיח., ד) ועי' פרש"י בשבת קמ. ותוס' חולין ה. ד"ה דקוריא, ה) [עי' תוס' יבמות מ. ד"ה אתא וגבלא וכו' ותוס' עירובין סה: ד"ה ר"ל], ו) [מ"ה], ז) [דכלים פ"ג דב"מ], ח) [מזרו לטומאתן הרלשונה כל"ל וכן איתא בתוספ'],

מוסף רש"י

כי דקורי דהרפנאי. בכלין של הרפנא (שבת קכז.). ר' יוחנן הוה אזיל ויתיב כו'. ר' יוחנן אדם יפה מואר היה, דאמרינן שופריה דר' אבהו מעין שופריה וכו' (ברכות כ. וצ"ב). עולי עין. מסולקין מן העין, שאינה שולטת בהן (שם) אי: שליטין על העין ולא העין עולה בהן (שם נה: וכנ"ל סוטה לו: ורשב"ם ב"ב קיח:).

1 א מיי' פ"מ מהלכות כלים הלכה ב ולא כר"י ולא כר"ל:

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמַר זְבַח וְצַלְמֻנָּע קוּם אַתָּה וּפְגַע בְּנוּ כִּי כְאִישׁ גְּבוּרָתוֹ וַיָּקָם גִּדְעוֹן וַיַּהֲרֹג אֶת זֶבַח וְאֶת צַלְמֻנָּע וַיִּקַּח אֶת הַשַּׁהֲרֹנִים אֲשֶׁר בְּצַוָּארֵי גְמַלֵּיהֶם: שופטים ח כא
2 אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן תִּשְׁוֶה לּוֹ גַּם אָתָּה:
משלי כו ד
3 בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר: בראשית מט כב
4 הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: בראשית מח טז
5 עֲזֻבָה יְתֹמֶיךָ אֲנִי אֲחַיֶּה וְאַלְמְנֹתֶיךָ עָלַי תִּבְטָחוּ: ירמיהו מט יא

לעזי רש"י

אשפי"ד [אישפי"ד]. חנית ציד.
פלציל"א. חרמש.
דקינ"ו [ריקוי"ט]. מחפם מתכת מחדש (מצרף).

1 הֲיִתָה כְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ: משלי לא יד

ואפילו הכי. דאמר רבי אלעזר ברבי שמעון לעיל ספיקות שלכם כך: **לא סמיך.** דעתיה אהכי מלבקש רחמים ומחילה ביסורין שמא חטא באחד מן הגלויים: **באורתא הוו מייתין ליה שיתין נמטי.** בערב היו מקפלין מחתיו במסכנו ס' לבדים שקורין פלסט"ר: ג) **משיכלי.** כמין עריגות קטנות שמשמשין בהן מיס ושופכין ובלשון לע"ז קונקר"י: **וגגדי מסוסיה שיתין משיכלי דמא וכיבא.** ומושכין מתחתיו ששים עריגות מלאות דם וכאב דם לקוי שהלבין (ב) שזבו ממנו משחין שבא עליו: **מיני לפדא.** מיני מאכל שעושים מתאנים: **אמר להו.** למכאוביו: **ביעול סורא.** שהיה עוסק בגירסתו תמיד בביתו: **אם מייסף להו עליך.** אתה מביאן עליך: **כליא ממון.** במאכל ורקבון בגדים: **ספוגאי.** יורדי הים באניות: **עיילו ליה שיתין עבדי.** לפי שעמד עליהן נחשול של ים והתפללו להגאל בזכותו של ר"א ונילולו בזכותו וכשעלו מן הים שלחו לו דורון: **אמרה לה.** אשתו לברתא: **בקי באכוך.** בדקי באכוך מהו עושה. בקי לשון בקיאות וידיעה: **אמר.** ר' אלעזר לבתו זילי אמרי: **שלנו.** עושר גדול משלהם: **היפה לאניות סוחר.** על התורה נאמר: **וברי.** ונתחזק: **נפק לבי מדרשא.** אותו היום שלא עיכבתו אשתו: **שיתין מיני דמא.** שהראו לו הנשים לראות אם דם נדה הוא אם דם טהור דקיימא לן נדה (דף יט.) חמשה דמים הן טמאים בחשה ושאר מראות דמים טהורין: **טהרינהו.** להזקק לבעליהן בלא טבילה: **יהיו כולן זכרים.** יתעברו כולן הלילה זכרים: **רשעה זו.** מלכות הרשעה שמינתהו תופש גנבים ולא בא לבית המדרש תמיד להראות לו הנשים את דמן. [א] ל"א על אשתו שעיכבתו מלבא לבית המדרש שיש רבות: **דרפיחי עלי.** על שנלקחין גנבים על ידי והיו להן קרובין: **אגניין בעיליהאי.** השכיבני בעלייתי: **במזייב.** בשערו: **ביניהא.** שער: **ריהשא.** תולעת: **חלש דעתאי.** דאגתי שמא מעתה יסריח וירקיב: **כולי האי.** משנודע לבריות שאינו חי ולא נקבר אין זה כבודו: **פרידה.** גחל אחד: **יש לי ביניכם.** אביו היה: **עכבריא.** שם מקום שסמוך לעירו: **לבני בירי.** שם כפר אחד שהיו (ג) קרובין: **עבנא.** נחש: **דהדרא ליה למערה.** הקיפה את המערה כעין גלגל וזנבה אצל פיה: **פתחי פיך.** הרחיבי זנבך מעל פיך ליתן מקום ליכנס: **לדבר באשתו.** שתגשא לו: **המן אמרי.** באדם ישראל אומרים המשל הזה על כגון זה: **באתרא דמריה הלא זייניה כולבא רעיא קולפיה הלא.** יתד שהיה הגבור רגיל לתלות בו כלי זייניו הנבל הרועה (ד) תרמילו תלה בולז"א בלע"ז: **בפורה.** מיהת לדבריך הוא גדול ממך בתורה אבא לא ידענא אלא שפיך ענה בך: **אכל במעשים טובים.** אני יודעת שהוא גדול ממך דהא קביל עליה יסורים: **רשב"ג.** אביו של רבי: **ורבי יהושע ב"ק.** ורבנן טובא בהדייהו אלא ששניהם גדולי הדור: **אמרי רבנן.** דבי מדרשא דיתבי אספסלי: **פרידה אחת.** בן אחד: **לאבדה הימני.** שמא תשלוט בו עין רעה: **שאין לו אב.** דנא נפשיה דר"ש בן יוחי: ר"ש

שתין ספני. מפרש במדרש שעמד עליהם נחשול שביש לטבעם ונדרו לו ושקט הרוח: הוה

ואפילו הכי לא סמך רבי אלעזר ברבי שמעון אדעתיה קביל עליה יסורי באורתא הוו מייכי ליה שיתין נמטי לצפרא נגדי מתותיה שיתין משיכלי דמא וכיבא למחר עבדה ליה דביתהו שיתין מיני לפדא ואכיל להו וברי ולא הות שבקא ליה דביתהו למיפק לבי מדרשא כי היכי דלא לדחקוהו רבנן באורתא אמר להו אחיי ורעיי בואו בצפרא אמר להו זילו מפני ביטול תורה יומא חד שמעה דביתהו אמרה ליה את קא מייתית להו עילויך כלית ממון של בית אבא אימרדה אזלה לבית נשא סליקו ואתו הנך [שיתין] ספונאי עיילו ליה שיתין עבדי כי נקיטי שיתין ארנקי ועבדו ליה שיתין מיני לפדא ואכיל להו יומא חד אמרה לה לברתה זילי בקי באבוך מאי קא עביד האידנא אתיא אמר לה זילי אמרי לאמך שלנו גדול משלהם קרי אנפשיה [1]היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה אכל ושתי וברי נפק לבי מדרשא אייתו לקמיה שתין מיני דמא טהרינהו הוה קא מרגני רבנן ואמרי סלקא דעתך לית בהו חד ספק אמר להו אם כמותי הוא יהיו כולם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם היו כולם זכרים ואסיקו להו (ו)ר' אלעזר על שמיה תניא אמר רבי כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא בדרבנן דדרתיחי עלי ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעיליתאי ולא תידחלין מינאי א"ר שמואל בר נחמני אישתעיא לי אימיה דרבי יונתן דאישתעיא לה דביתהו דרבי אלעזר ברבי שמעון לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרין ותרין שנין אוגניתיה בעיליתא כי הוה סליקנא מעיננא ליה במזייה כי הוה משתמטא ביניתא מיניה הוה אתי דמא יומא חד חזאי ריחשא דקא נפיק מאוניה חלש דעתאי איתחזי לי בחלמא אמר לי לא מידי הוא יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדבעי לי כי הוו אתו בי תרי לדינא הוו קיימי אבבא אמר מר מילתיה ומר מילתיה נפיק קלא מעיליתיה ואמר איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי יומא חד הוה קא מינציא דביתהו בהדי שבבתא אמרה לה תהא כבעלה שלא ניתן לקבורה אמרי רבנן כולי האי ודאי לאו אורח ארעא איכא דאמרי רבי שמעון בן יוחאי איתחזאי להו בחלמא אמר להו פרידה אחת יש לי ביניכם ואי אתם רוצים להביאה אצלי אזול רבנן לאעסוקי ביה לא שבקו בני עכבריא דכל שני דהוה ניים רבי אלעזר ברבי שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתייהו יומא חד מעלי יומא דכיפורי הוה הוו טרידי שדרו רבנן לבני בירי ואסקוהו לערסיה ואמטיוה למערתא דאבוה אשכחוה לעכנא דהדרא לה למערתא אמרו לה עכנא עכנא פתחי פיך ויכנס בן אצל אביו פתח להו שלח רבי לדבר באשתו שלחה ליה כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול (ב)תמן אמרין באתר דמרי ביתא תלא זייניה (ג) כולבא רעיא קולתיה תלא שלח לה נהי דבתורה גדול ממני אבל במעשים טובים מי גדול ממני שלחה ליה בתורה מיהא גדול ממך לא ידענא במעשים ידענא דהא קביל עליה יסורי בתורה מאי היא דכי הוו יתבי רבן שמעון בן גמליאל ורבי יהושע בן קרחה אספסלי יתבי קמייהו רבי אלעזר בר' שמעון ורבי אארעא מקשו ומפרקו אמרי מימיהן אנו שותים והם יושבים על גבי קרקע עבדו להו ספסלי אסקינהו אמר להן רבן שמעון בן גמליאל פרידה אחת יש לי ביניכם ואתם מבקשים לאבדה הימני אחתוהו לרבי אמר להן רבי יהושע בן קרחה מי שיש לו אב יהיה ומי שאין לו אב ימות אחתוהו נמי לרבי אלעזר ברבי שמעון חלש דעתיה אמר קא חשביתו ליה כוותי עד ההוא יומא כי הוה אמר רבי מילתא הוה מסייע ליה רבי אלעזר ברבי שמעון מכאן ואילך כי הוה אמר רבי יש לי להשיב אמר ליה רבי אלעזר ברבי שמעון כך וכך יש לך להשיב זו היא תשובתך השתא היקפתנו תשובות חבילות שאין בהן ממש חלש דעתיה דרבי אתא א"ל לאבוה אמר ליה בני אל ירע לך שהוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל והיינו דאמר רבי שלשה ענוותנין הן ואלו הן אבא ובני

הגהות הב"ח

(א) גמ' כולבא רעיא. נ"ב וכסהדרין דף ק"ג איתא קולבאי בקו"ף: (ב) רש"י ד"ה וגגדי וכו' שהלבין שקורין קייטרא שזבו ממנו: (ג) ד"ה בני בירי וכו' שהיו קרובין. נ"ב ס"א קרוביו וס"א קבורים: (ד) ד"ה בתתרא וכו' תרמילו. נ"ב פי' רש"י בפ' חלק כדו כלים מתרגמינן קולתא:

מוסף רש"י

באתר דמרי ביתא תלא זייניה. מקום שהאדון תולה כליו, כולבא רעיא. נבל רועה, קולתיה תלה. כדו תלה לשם, כמו (בראשית כד) כלה דמתרגמינן קולתא. ל"א קולתיה מקדמו, כמו מקדה של מרכ (סנהדרין קג:).

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה רשעה. (ל"א כו' עד שיש רבות) תא"מ:

לעזי רש"י

פלשט"ר [פילטרי"ש]. לבד.

קונקר"י [אוקרי"ן]. אגן ,דלי.

קייטר"א (בב"ח) [קויטור"א]. מוגלה.

בולז"א [בולזול"א]. תיק עור של דרעים (המשמש להם גם לשכיבה).

ו) [בעין יעקב איתא ואסיקו להו אלעזר], ב) סנהדרין קג., ג) [ל"ה משיכלי אחר ד"ה וגגדי],

ר"ש הא דאמרן. דקאמר אתה אדי בן שועל: בני בתירה. במס' פסחים שהיו נשיאים ובשביל שראו להגל שהיה גדול בתורה ועלה אצלן מבבל עזבו נשיאותן ומינוהו נשיא עליהן: דחזו להגל דעדיף מינייהו. והלכות שהיו נשאלות מהן בבית המדרש נעלמות מהן וכושין בדבר: חביבין יסורין. שראה שהועילו יסורין של ר"א שלטה בו רימה: בגמירתא. אבן שבמקום קטנים: לפירנא. חולי שבתוך הפה ושמו מיסג"א: אהוריירייה. שומר סוסין: ליפתא. מפפוא: עבר קליה. דרבי: נקלייהו. דמיותא: סליא לרישיה בכנפי דרבי. החביא את רלשו תחת כנפי כסותו: אמרי. ברקיעא: נגשא ביתא. מבכבת הבית: שדיין בני ברכושתא. היו מוטלין שם בני חולדה: ואפי' הכי. דלא אתא מיטרא בהנהו שני: כי הוו עקרי פוגלא. לנון: ממשרא. מן העבוכה: הוה קיימא בירא מליא מיא. היתה הגומא עומדת מלאה מים: שוברכו בשמוגה. מחמת יופיו: אסמכיה ברבי. שיהו קורין אותו רבי כדי שיתקנא ויסיס (אל) נבו על ת"ת: ואשלמיה. מסרו לר' שמעון ללמדו תורה: כל יומא הוה אמר. אותו הבן: נקרייתי אנא אזיל. ט) לעירי אני חפץ ליך: מומי עווכה דא. בשבועה הנחתי זאת ולא אשאל עוד ליך: ונוקה נפשות. המלמדו תורה קונהו לבן: לער מערה. שנתחבאו שם ר' שמעון בן יוחי ור' אלעזר בנו י"ג שנה בתס' שבת (דף לג:): שמקפה אם בניו. שהיה רגיל לאמר אקפה את בני (י) כשנשבע: ורבי למה ליה יולי האי. לחזור על בני אחריס לשאול אם יש לו בן: אם תשוב. ישראל למוטב בתוכחתך ואשיבך אני ולפני תעמוד הקב"ה אמר לי שאעמוד ואתקייס לפניו אם אוכל להשיבכם: יקר מוזג. ת"ח מע"ה: מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. הקב"ה אמר כך אני ערב מעתה שלא ימוש עד עולם: ארבעין תעניתא. שלא תפסוק תורה מזרעו: גמרא דבבלאי. גמרא שלנו: דלא ניטרדיה. כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי ר' יוחנן ואמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת ונוחין זה לזה כשמן כדאמרי' בסנהדרין (דף כד.) ומייאשין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין: מ) קטין חריך שקי. דאיים גוגא הוה: דבר זה. על מה אבדה הארץ: אמרו

ובני בתירה ויונתן בן שאול רבן שמעון בן גמליאל הא דאמרן בני בתירה [6]דאמר מר הושיבוהו בראש ומינוהו לנשיא עליהן יונתן בן שאול דקא"ל לדוד [1]ואתה תמלוך על ישראל ואני אהיה לך למשנה ממאי דלמא יונתן בן שאול דחזא דגריר עלמא בתר דוד בני בתירה נמי דחזו להלל דעדיף מינייהו אלא רבן שמעון בן גמליאל ודאי ענוותן הוה אמר רבי חביבין יסורין קבל עליה תליסר שני שית בצמירתא ושבע בצפרנא ואמרי לה שבעה בצמירתא ושית בצפרנא [3]אהורייריה דבי רבי הוה עתיר משבור מלכא כד הוה רמי כיסתא לחיותא הוה אזיל קלא בתלתא מילי הוה מכוין דרמי בההיא שעתא דעייל רבי לבית הכסא ואפי' הכי מעבר ליה קליה לקלייהו ושמעו ליה נחותי ימא ואפ"ה יסורי דר' אלעזר בר' שמעון עדיפי מדרבי דאילו ר"א בר"ש מאהבה באו ומאהבה הלכו דרבי ע"י מעשה באו וע"י מעשה הלכו ע"י מעשה באו מאי היא דההוא עגלא דהוו קא ממטו ליה לשחיטה אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי אמר ליה זיל לכך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין וע"י מעשה הלכו יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הוה [4] שדיא בני כרכושתא וקא כנשא להו אמר לה שבקינהו כתיב [2]ורחמיו על כל מעשיו אמרי הואיל ומרחם נרחם עליה כולהו שני יסורי דר' אלעזר לא שכיב אינש בלא זמניה כולהו שני יסורי דרבי לא איצטריך עלמא למיטרא [3]דאמר רבה בר רב שילא קשי יומא דמיטרא כיומא דדינא ואמר אמימר אי לאו צריך לעלמא בעו רבנן רחמי עליה ומבטלי ליה אפי' הכי כי הוו עקרי פוגלא ממשרא הוה קיימא בירא מליא מיא איקלע רבי לאתריה דר' אלעזר בר' שמעון א"ל יש לו בן לאותו צדיק אמרו לו יש לו בן וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו [7]בשמנה אתייה אסמכיה ברבי ואשלמיה לר' שמעון בן איסי בן לקוניא [5]אחות דאמיה כל יומא הוה אמר לקרייתי אנא איזיל אמר ליה חכים עבדו יתך וגולתא דדהבא פרסו עלך ורבי קרו לך ואת אמרת לקרייתי אנא איזיל אמר ליה מומי עזובה דא כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי שמעיה לקליה אמר הא קלא דמי לקליה דר' אלעזר בר' שמעון אמרו ליה בריה הוא קרי עליה [3]פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה ר' יוסי בר' אלעזר בר' שמעון ולוקח נפשות חכם זה ר' שמעון בן איסי בן לקוניא כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאבוה הוה הדרא לה עכנא למערתא אמר ליה עכנא עכנא פתח פיך ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה איקלע רבי לאתריה דר' טרפון אמר להו יש לו בן לאותו צדיק שהיה מקפח את בניו אמרו לו בן אין לו בן בת יש לו וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו [7]בשמנה אתיוהו לקמיה אמר ליה אי הדרת בך יהיבנא לך ברתאי הדר ביה איכא דאמרי נסבה וגירשה איכא דאמרי לא נסבה כלל כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה ולמה ליה כולי האי דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן [8]כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר [4]אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו [7]הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר [4]ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה אמר ר' פרנך אמר ר' יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו [9]לעולם שנאמר [5]ואני זאת בריתי וגו' לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם מאי אמר ה' אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה מאי מעתה ועד עולם אמר ר' ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקריוהו לא ימושו מפיך יתיב ארבעים תעניתא אחריני ואקריוהו לא ימושו מפיך ומפי זרעך יתיב [9]מאה תעניתא אחריני אתא ואקריוהו לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר מכאן ואילך לא צריכנא תורה מחזרת על אכסניא שלה ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכי דלא נטרדיה יתיב מאה אחרניתא דלא לשכוב ר' אלעזר בשניה ונפלין עילויה מילי דצבורא ויתיב מאה אחריני דלא נשלוט ביה נורא דגיהנם כל תלתין יומי הוה בדיק נפשיה שגר תנורא סליק ויתיב בגויה ולא הוה שלטא ביה נורא יומא חד יהבו ביה רבנן עינא ואיחרכו שקיה וקרו ליה [9]קטין חריך שקיה אמר רב יהודה אמר רב [9]מאי דכתיב [6]מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ דבר זה אמרו

הוה עתיר משבור מלכא. פי' מזבל בהמותיו של רבי כדאשכחן נמי בבראשית רבה (פ' סו) זבל בהמותיו של יעקב ולא כספו וזהבו של אבימלך: אסתירא

מסורת הש"ס

א) פסחים סו., ב) שבת קיג., ג) תענית ח., ד) ר"ה בתרבעה, ה) אחוה לאמיס כל"ל, ו) נ"א בתרבעה, ז) שבת סג. מ"ק טז., ח) [ער' תוס' כתובות סב: וב"ב עט. ד"ה אחוטן], ט) יחיב מ' תעניות כל"ל וכן כל הני בסמוך. רש"ל, י) בס"ר קטינא [סנהדרין לז.], כ) נדרים פח. ע"ש], ל) בעירובין כח: פירש"י קרייתא כפרים וכן עיקר עי' ערוך ערך קרתן, מ) בס"ר קטינא,

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוה שדיין בני ברכושתא: (ב) רש"י ד"ה שמקפא וכו' בני כשהיה נשבע:

מוסף רש"י

אהורייריה דבי רבי. ממונה על הסוסים והפרלות שלו (שבת קיג:). קשי יומא דמיטרא. שאין בני אדם יכולין לעשות צרכיהן, כיומא דדינא. שני ומחיי שמתקבלין בני אדם לדון עם מבריהן בתקנת עזרא, שיש הומות וקולות ואוושות ביום הגשמים כיום הדין (תענית ח:). קטין חריך שקיה. ר' זירא גוגא הוה ונתכרכו שוקיו ע"י מעשה דבדיק נפשיה בתנורא שגירא וקרו ליה חריכא קטן עקי (סנהדרין לז. ע"פ הגירסא בגמ' שם).

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"א מהלכות ת"ת הל' כ סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ג:

תורה אור השלם

1 וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לְךָ לְמִשְׁנֶה וְגַם שָׁאוּל אָבִי יֹדֵעַ כֵּן: שמואל א כג יז
2 טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: תהלים קמה ט
3 פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם: משלי יא ל
4 לָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ אִם תָּשׁוּב וַאֲשִׁיבְךָ לְפָנַי תַּעֲמֹד וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כְּפִי תִהְיֶה יָשֻׁבוּ הֵמָּה אֵלֶיךָ וְאַתָּה לֹא תָשׁוּב אֲלֵיהֶם: ירמיהו טו יט
5 וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר יְיָ רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר יְיָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: ישעיהו נט כא
6 מִי הָאִישׁ הֶחָכָם וְיָבֵן אֶת זֹאת וַאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי יְיָ אֵלָיו וַיַּגִּדָהּ עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ נִצְּתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּלִי עֹבֵר: ירמיהו ט יא

לעזי רש"י

מישג"א [מושג"א]. פַּשָּׁרַת הפה (מחלה).

1 וַיֹּאמֶר יְיָ עַל עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתָתִי לְפָנֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא הָלְכוּ בָהּ:
ירמיהו ט יב

2 בְּלֵב נָבוֹן תָּנוּחַ חָכְמָה וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תּוֹדַע:
משלי יד לג

3 קָטָן וְגָדוֹל שָׁם הוּא וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו:
איוב ג יט

מוסף רש"י

ושדינא. זרעגא (כתובות קג:). **וגדילנא נישבי.** מקלע אי מכמורת, ודומה לו (ב"מ כג.) אין פורסין נשבין ליומים (שם). **ואריכנא מגילתא.** ומתקן אי קלפים. אריכנא לשון מיקון, כדאמר במסכת סוכה (מד:) אריך או לא אריך, כלומר מתוקן או אינו מתוקן, וכמ' עזרא (ד) נמי כתיב וערות מלכא לא אריך לנא למחזא (כתובות שם:). **לא תהא כזאת בישראל.** כלומר שלא אומר כדבר זה לעולם (שם). **בר נפחא.** ר' יוחנן דמיקרי בר נפחא בכולא הש"ס, נראה למורי דאמרו של ר' יוחנן הוי נפחא ולהכי מיקרי בר נפחא, ואית דמפרשי בר נפחא על שם יופיו (סנהדרין צז.). **אשטר לך משטר.** תתבושת על העין (חולין קה.).

אמרו חכמים. מי האיש החכם: **אמרו הנביאים.** אשר דבר פי ה' אליו: **שלא ברכו בתורה תחילה.** כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניה. קרא יתירא דאשר נתתי לפניהם קא דרש ברכת אשר (ג) (נתן לנו תורת אמת) שהיא לפניה של דברי תורה וכיון דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה משובה להם: **תודע.** מודיע לכל ומתפאר בכתרה: **כן עם הארץ.** היינו בקרב כסילים כסילים: **איסתירא בלגינא.** סלע אחד בלגינא: **קיש קיש קריא.** מתקשקש ומשמיע קול ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול: **מליין מערבא דרבנן.** שלא יכשלו כהניה לעבור עליהן ולהאהיל שלא תארע תקלה על ידי לדיקים: **איעלנא מיניה.** לא יכול למצוא מקומה: **ריבלא.** לאחריה. לשון (מ"ק דף ו:) המרבין שדהו משקה: **רבי חנינא.** בר' חמא: **שדינא ביתנא.** זורע אני זרעוני פשתן: **שדינא.** משליך: **וגדילנא נישבי.** וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות: **ולייריכנא טבי.** ואני לך לצייר: **ואריכנא מגילתא.** ומתקן אני מעורותיהן קלפים: **וסליקנא למחא.** למקוש שאין מלמדי תינוקות: **לתמשה ינוקי.** לכל אחד ספרו: **ומחנינא.** על פה שיתא סדרי משנה לשיתא ינוקי: **אקרו אהדדי.** לימדו זה את זה מקראות: **ואתנו אהדדי.** לימדו זה את זה סדרו: **לא תהא כזאת בישראל.** לא תאמר זאת בישראל: **אמש נראה לי.** בחלום: **אקוע.** ויושב בישיבה של מעלה: **ור' יוחנן אצל ר' חייא לא.** אמרתי אני וכי אין ר' יוחנן ראוי לישב אצל ר' חייא: **וכעורין.** תרגום דלפידין[1]: **דמלפרא הוו שפירין עיניה.** בבקר ראיתי את עיניו יפות ולערב ראיתיו דומות כאילו נשרפו באור: **אמרי ליה.** אמרתי לו: **דאמרי.** אמרתי לאליהו: **גוהרקא.** קתדרא: **בוטיטי.** גילולות אישטגלילו"ש בלע"ז: **מתני' דמר קמתניתא.** תוספתא של אדוני שסידרה לששה סדרים אני שונה תמיד. דר' חייא סדרה לתוספתא כדאמרי' בעלמא[2] רבי לא שנאה ר' חייא מנא ליה ואמרי'[3] כל מתניתא דלא מיתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא לא תותבו מינה בבי מדרשא: **תקפי ברחמי.** מרבין בתפלה: **ומייתי למשיח בלא זמניה.** לכך אין ניתן לי רשות להעמידן יחד: **יש דוגמתן.** שתהא תפלתן נשמעת: **פולסי.** חבטת מלקות: **שמואל ירחינאה.** הוא שמואל בר אבא חבירו של רב ועל שהיה בקי בסוד העיבור כדאמרי' במס' ר"ה (דף כ:) אמר שמואל יכילנא לתקוני כולה גלותא קרי ליה ירחינאה: **אימלי לך סמא.** בתוך העין: **אשטר לך משטר.** אמשש לך ע"ג העין. משטר מטפח[4] מוליו"ל בלע"ז כדאמרי' גבי כותח הבבלי (חומץ האדומי) בפסחים (דף מד.) משטר קשטר מטבל פתו: **גוברא.** קנה חלול: **פופי בי סדיא.** תחת מראשותיו ובוקע כח חוזק הסס והולך דרך עצם גולגלתו ומוחו עד עיניו: **הוה מצטער רבי למיסמכיה.** טרח ומתעסק לסומכו לפי שחכם בקי היה כל כך: **ולא הוה מסתייעא מילתא.** שהיתה השעה נטרפת ולא היו החכמים נאספים:

אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר [1]ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה אמר רב חמא מאי דכתיב [2]בלב נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע בלב נבון תנוח חכמה זה ת"ח בן ת"ח ובקרב כסילים תודע זה ת"ח בן ע"ה אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגינא קיש קיש קריא אמר ליה ר' ירמיה לר' זירא מאי דכתיב [3]קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא אלא כל המקטין עצמו על דברי תורה בעוה"ז נעשה גדול לעוה"ב וכל המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעוה"ז נעשה חפשי לעוה"ב ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתיה דר' חייא איעלמא מיניה חלש דעתיה אמר רבש"ע לא פלפלתי תורה כמותו יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא ריבצת [6]כי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא אמר ליה ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי קא מינצית ח"ו אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי אמר ליה ר' חייא לר' חנינא בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל מאי עבידנא אזלינא ושדינא כיתנא וגדילנא נישבי וציידנא טבי ומאכילנא בשרייהו ליתמי וארכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל היינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא אמר ליה ר' ישמעאל בר' יוסי אפי' ממר אמר ליה אין אפי' מאבא אמר ליה ח"ו לא תהא כזאת בישראל אמר ר' זירא אמש נראה לי ר' יוסי בר' חנינא אמרתי לו אצל מי אתה תקוע אמר לי אצל ר' יוחנן ור' יוחנן אצל מי אצל ר' ינאי ור' ינאי אצל מי אצל ר' חנינא ור' חנינא אצל מי אצל ר' חייא אמרתי לו ור' יוחנן אצל ר' חייא לא אמר לי באתר דזקוקין דנורא ובעורין דאשא מאן [3]מעייל בר נפחא לתמן אמר רב חביבא אשתעי לי רב חביבא בר סורמקי חזי [6] ליה ההוא מרבנן דהוה שכיח אליהו גביה דלצפרא הוו שפירן עיניה ולאורתא דמיין כדמיקלין בנורא אמרי ליה מאי האי ואמר לי דאמרי ליה לאליהו אחוי לי רבנן כי סלקי למתיבתא דרקיע אמר לי בבולהו מצית לאסתכולי בהו לבר מגוהרקא דר' חייא דלא תסתכל ביה מאי סימנייהו בכולהו אזלי מלאכי כי סלקי ונחתי לבר מגוהרקא דר' חייא דמנפשיה סליק ונחית לא מצאי לאוקמא אנפשאי אסתכלי בה אתו תרי בוטיטי דנורא ומחיוהו לההוא גברא וסמינהו לעיניה למחר אזלי אשתטחי אמערתיה אמינא מתנייתא דמר מתנינא [3]ואתסאי אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה ולא אתא א"ל מאי טעמא נגה ליה למר אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה וכן ליצחק וכן ליעקב ולוקמינהו בהדי הדדי סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה א"ל ויש דוגמתן בעולם הזה אמר ליה איכא ר' חייא ובניו גזר רבי תעניתא אחתינהו [7]לר' חייא ובניו אמר משיב [5]הרוח ונשבה זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא אמרי אליהו אתיוהו לאליהו מחיוהו שתין פולסי דנורא אתא אידמי להו כדובא דנורא על בינייהו וטרדינהו שמואל ירחינאה אסייה דרבי הוה חלש רבי בעיניה א"ל אימלי לך סמא א"ל לא יכילנא אשטר לך משטר [א"ל] לא יכילנא הוה מותיב ליה [4] בגובתא דסמני תותי בי סדיה ואיתסי הוה קא מצטער רבי למסמכיה ולא הוה מסתייעא מילתא א"ל לא לצטער מר לדידי חזי לי סיפרא דאדם הראשון וכתיב ביה שמואל ירחינאה חכים

הגהות הב"ח

(א) גמ' כר סורמקי חזי לי ההוא: (ב) שם מותיב ליה גובתא: כל"ל ותות כ' נמתק: (ג) רש"י ד"ה שלא ברכו כו' בהכא אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו שהיא לפניה:

לעזי רש"י

אישטגנילוי"ש [אישטינגילי"ש]. ניצוצות.
מוליו"ר [מוליי"ר]. להרטיב, להשרות.

א) כתובות קג:, ב) [עי' פרש"י סנהדרין לו. ד"ה טבלא וכו' דאמרי של ר"י כו' על שם יופיין], ג) [עי' תוס' לקמן פו. ד"ה ואיתסי], ד) [עי' תוס' לקמן פו. ד"ה אוקמינהו], ה) תענית כד. כה:, ו) [אולי ל"ל בחר בנו מכל העמים ועי' מסכת סופרים פי"ג הלכה ח], ז) [שמות כז], ח) [עירובין לב.], ט) [חולין קמא.], י) [עי' רש"ל],

ה"ג **חכים איתקרי רבי לא אתקרי:** ד) **ספרא דאדם הראשון.** שהראהו הקב"ה[1] דור דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו: **רבי ורבי נתן סוף המשנה.** כל זה כתוב לשם: **סוף המשנה.** סוף תנאים. **עד ימיהן אמרו אין** את דבריו בבית המדרש והיו תלמידים גורסים שמועה שמועה לבדה ולא היו מסכתות סדורות וסדר ה) וקבץ על הסדר והם כללו האמור בדורות שלפניהם וסדרו את המסכתות ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט: **סוף הוראה.** סוף כל האמוראין. עד ימיהם לא היתה גמרא על הסדר אלא כשהיתה שאלה נשאלת בטעם המשנה בבית המדרש או שאלה על מעשה המאורע בדין ממון או איסור והיתר כל אחד ואחד אומר טעמו ורב אשי ורבינא סידרו שמועות אמוראין שלפניהם וקבצו על סדר המסכתות כל אחד ואחד אצל המשנה הראויה והשנויה לה והקשו קושיות שיש להשיב ופירוקים שראוים לתרץ הם והאמוראים שעמהם וקבצו הכל בגמ' כגון איתיביה מיתיבי ורמינהי איבעיא להו והתירוצים שעליהן מה ששיירו אותן שלפניהן ואותן שאמרו לפניהם הקושיות והתירוצין שעליהם לא קבעום בגמ' על סדר המסכתות והמשנה שסידר רבי ובאו רב אשי ורבינא וקבעום: **ומימנך עד אבוא אל מקדשי אל.** מקדשי שימנא דרב אשי. אבינה שימנא דרבינא. לאחריתם שימן סוף הוראה: **רבה בר נחמני.** בר פלוגתיה דרב יוסף: **אגב שמדא נח נפשיה.** מחמת אימת מלכות מת: **דקא מבטל וכו'.** שנקבצין אליו (ו) בניסן ותשרי לשמוע דרשות של פסח ושל חגים וכשמבקשין שלוחי המלך לגבות המס גולגולת של כל חדש וחדש אינם נמצאים בביתיהם: **פריסתקא.** שליח: **איקלע פריסתקא.** ללון באותו פונדק שהיה רבה נחבא בו: **אשקיה תרין כסי ודליוה לבבא.** ושדים הממונים על הזוגות מזיקין את השותה זוגות ובני הבית לא נתכוונו לכך: **אמרו לו.** בני הפונדק לרבה מאי נעביד: **גגודי מגגדי לי.** ואם ייסרוני ביסורים אגלה: **וטרקיה לבבא.** סגר הדלת: **פרק אשיפא.** נפלה המומה: **אגירדא דדיקלא.** על גזע דקל קנוף: **אם בהרת קדמה לשער לבן טמא.** דשער לבן שפרח בו הוא סימן לטומאה כדכתיב (ויקרא יג) והנה נהפך שער לבן בבהרת: **טהור.** לפי מה שכתוב בתורה: **גונדא.** גדול של פרשים שמחפשין אחריו: **בפומבדיתא.** והוא ראש ישיבה בה: **מטללי.** עושין לו בכנפיהן: **דלי ועפא.** גבה רוח סערה: **אם דרבה.** אתה אוהבו של רבה: **רבי שמעון בן חלפתא כו'.** משום דאיירי בריש דאגדתא בבעלי בשר נקט לה: **כברין דנרד.** אגודות של נרד והוא עשוי כשיבולין: **נמרי דיבי.** לבעליו של רוח זה: (ז) **אנפקא.** כלי מחזיק רביעית: **מעשה נסתור.** וכי דרך בני אדם להביא מעשה על דבריו לסותרו דקתני בריש הכל כמנהג המדינה ותנא מעשה אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה כו': ריבה

(נעיל) **ואיתסי.** והא דמזינהו לעיניה דהוו מחרכן לפי שעדיין היה מיכר אי נמי לאחר זמן סיפר לו כך: **אוקמינהו** (ח) **לפני התיבה.** שלשתן כדרים במדרש ט) דבתענית לבור יורדין לפני התיבה שלשה כדכתיב (שמות יח) וידי משה כבדים ואהרן וחור וגו': י) **אחתינהו לרבי חייא ובניו.** ואע"ג דתני במגילה (דף כד: ושם ד"ה כשאתה) אין מורידין לפני התיבה לא מאנשי חיפא ולא מאנשי בית שאן שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ור' חייא לא היה יכול לומר ומכיתי כדאמר התם ה"מ היכא דאפשר באחר הכא לא הוה אפשר באחר ט): **רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה.** משום ר' אלעזר בר' שמעון דהוה בעל בשר נקט נמי הלי עובדא ומה שהמתין עד כאן לפי שכל דבר דבוק לחבירו עד כאן: **דאי אמר להו קדימו ואייתי לכו אמרו ליה לא.** פי' אי אמר קדימו להשכים מעלות השחר דאייתי לכו ריפתא ואנפקא ולא תתבטלו ממלאכתכם אמרי ליה לא אלא בהגץ החמה נאכל ואח"כ נעשה מלאכתנו ואית ספרים דגרסי דאי אמרי להו קדימו ואתי בתרייכו אמרי ליה לא וה"פ פועלין היה להם לאכול ריפתא או אנפקא בביתו של בעה"ב קודם שיעשו מלאכה ואם אמר להם אל תתבטלו אלא לכו עתה בשדה כל זמן שאין המאכל מזומן ושם אביא לכם ריפתא ואנפקא אמרי ליה לא אלא עתה נאכל בבית וכן לגירסא ראשונה יש לפרש כן: נראין

(ב) נ"א דחמת, ג) פסחים קי:, ד) מיל סה: כתובות עח: סנהדרין פז: נדה יט. נעעיס פ"ד מי"ח, ד) [ניטין סט: ב"מ נח:], ה) [שיך לדף פה:], ו) [ע"ז ה.], ז) וסדר נקבץ על הסדר כל"ל רש"ל, ח) [מנחומא פרשה בשלח], ט) [גם זה גם התוס' ד"ה אוקמינהו שייכים לעיל], י) ע"ש,

תורה אור השלם

1 עַד אָבוֹא אֶל מִקְדְּשֵׁי אֵל אֶבִינָה לְאַחֲרִיתָם:
תהלים עג יז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דקא מבטל וכו' בניסן. נ"ב ועמ"ש [רשב"ם] בב"ב דף קנ"ז ע"ב [מהלורא]: (ב) שם ד"ה אנפקא. נ"ב בב"ב דף נ"ח ע"ב: (ג) תוס' ד"ה ולוקמינהו בהדי הדדי לפני התיבה:

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ב מהלכות טומאת צרעת הל' ו סמג עשין רלד:
ט ב מיי' שם הלכה ט:

מוסף רש"י

אם בהרת קדמה לשער לבן טמא. דהכא כתיב קרח שער לבן בבהרת (כתובות עה:) דשער לבן מסימני טומאה וכגון שקדמתו בהרת, דכתיב והנה נהפך לבן בבהרת (נדה יט:). **ספק.** אם זה קדם אם זה קדם (סנהדרין פז:). **אנפקא.** זהו רביעית וכן שם הכלי (גיטין סט:).

(ד) **חכים יתקרי ורבי לא יתקרי ואסו דרבי על ידו תהא רבי ור' נתן סוף משנה רב אשי ורבינא סוף הוראה וסימנך** [1] **עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם אמר רב כהנא אישתעי לי רב חמא בר ברתיה** (ה) **דחסא רבה בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה אכלו ביה קורצא בי מלכא אמרו איכא חד גברא ביהודאי דקא מבטל תריסר אלפי גברי מישראל ירחא בקייטא וירחא בסתוא מכרגא דמלכא שדרו פריסתקא דמלכא בתריה ולא אשכחיה ערק ואזל מפומבדיתא לאקרא מאקרא לאגמא ומאגמא לשחין ומשחין לצריפא ומצריפא לעינא דמים ומעינא דמים לפומבדיתא בפומבדיתא אשכחיה איקלע פריסתקא דמלכא לההוא אושפיזא דרבה** (ו) **קריבו תכא קמיה ואשקוהו תרי כסי ודליוה לתכא מקמיה הדר פרצופיה לאחוריה אמרו ליה מאי נעביד ליה גברא דמלכא הוא אמר להו קריבו תכא לקמיה ואשקיוהו חד כסא ודליוהו לתכא מקמיה ולתסי עבדו ליה הכי ואתסי אמר מידע ידענא דגברא דקא בעינא הכא הוא בחיש אבתריה ואשכחיה אמר אזלינא מהא אי מקטל קטלו להההוא גברא לא מגלינא ואי נגידי מנגדין ליה מגלינא אתיוהו לקמיה עייליה לאדרונא וטרקיה לבבא באנפיה בעא רחמי פרק אשיתא ערק ואזיל לאגמא הוה יתיב אגירדא דדקולא וקא גרים קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא** [א]**אם** (ב)**בהרת קודמת לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור ספק הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי** [ב]**טמא ואמרי מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות שדרו שליחא בתריה לא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה מדלא הוה קא פסיק פומיה מגרסיה אדהכי נשב זיקא ואויש ביני קני סבר גונדא דפרשי הוא אמר תינח נפשיה דההוא גברא ולא ימסר בידא דמלכותא כי הוה קא ניחא נפשיה אמר טהור טהור יצאת בת קול ואמרה אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאתה נשמתך בטהור נפל פתקא מרקיעא בפומבדיתא רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה נפקו אביי ורבא וכולהו רבנן לאיעסוקי ביה לא הוו ידעי דוכתיה אזלו לאגמא חזו צפרי דמטללי וקיימי אמרי שמע מינה התם הוא ספדוהו תלתא יומי ותלתא לילותא נפל פתקא כל הפורש יהא בנידוי ספדוהו שבעה יומי נפל פתקא לכו לביתכם לשלום ההוא יומא דנח נפשיה דליה זעפא ודרי להההוא טייעא כי רכיב גמלא מהאי גיסא דנהר פפא ושדייה בהך גיסא אמר מאי האי אמרי ליה נח נפשיה דרבה בר נחמני אמר לפניו רבונו של עולם כולי עלמא דידך הוא ורבה בר נחמני דידך את דרבה ורבה דידך אמאי קא מחרבת ליה לעלמא נח זעפא רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה יומא חד הוה חמימא ליה הוה סליק ויתיב אשינא דטורא אמר לה לברתיה בתי הניפי עלי במניפא ואני אתן ליך כברין דנרד אדהכי נשבא זיקא אמר כמה כברין דנרד למרי דיבי: הכל כמנהג המדינה וכו': הכל לאתויי מאי לאתויי באתרא דנהיגי מכרך ריפתא ומשתה** [ז]**אנפקא דאי אמר להו קדימו ואייתי לכו אמרו לו לא כל כמינך: מעשה ברבן יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור וכו': מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם פסק להן מזונות** ריבה

(ה) **אם בהרת קדמה לשער לבן טמא.** דהכא כתיב קרח שער לבן בבהרת (כתובות עה:) דשער לבן מסימני טומאה וכגון שקדמתו בהרת, דכתיב והנה נהפך לבן בבהרת (נדה יט:). **ספק.** אם זה קדם אם זה קדם (סנהדרין פז:). **אנפקא.** זהו רביעית וכן שם הכלי (גיטין סט:).

נראין כאובלין ושותין. ובסדר אליהו רבה קמני נא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם ופליגא דהכא: **חזייה** להקב"ה דקא**אי אבא.** והיינו דכתיב (בראשית יח) אל נא תעבור מעל עבדך הכא משמע שהשכינה היה רולה להסתלק מעל אברהם ובמפניו (שבת דף קכז.) משמע שלפי שרלה אברהם ליכך לקראת אורחים ולהכניסם אמר להקב"ה להמתין עד שיכנים אותן דדרשין מייה גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה וקאמר נמי התם בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב אל נא תעבור: **ההוא דאתא לשזביה ללוט.** ותימה דאמריגן בברא"ת רבה (פרשה נ) דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות ויש לומר דכאן נא עשה מיכאל בשליחות אחת כי אם מעשה אחד שביער את שרה וכשהלך משם לסדום אז הותאלה שליחות אחרת ודוקא במקום אחד אין עושה ב' שליחות ובב"ל (שם) יש שרפאל בא להגיל את לוט ורפואת אברהם אינה מזכרת ואפילו בא כמו כן לרפואת אברהם תשיב הכל שליחות אחת דרפואה והגלה עניין אחד הוא הקשה הר"ר אלחנן הא משמע לישנא דקרא שהשיבם הלילוהו כדכתיב (בראשית יט) ויחזיקו האנשים בידו וכתיב ויוליאוהו וייביאוהו מחוץ לעיר וכתיב בתריה שאמר ליה מלאך שבא להפוך את סדום כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה ויש לומר שהשיבם הוליאוהו חוץ לעיר ומיכאל הלך עמו עד לוער וגבריאל היה מלוה אותו למהר: למה ריבה להן ומעשה נמי בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים הלך ופסק להן מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה והכתיב [1]ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כור סולת וששים כור קמח עשרה בקר בריאים [6]ועשרה בקר רעי ומאה צאן לבד מאיל וצבי ויחמור וברבורים אבוסים ואמר גוריון בן אסטיון משמיה דרב הללו לעמילן של טבחים ור' יצחק אמר הללו לציקי קדירה ואמר ר' יצחק אלף נשים היו לשלמה כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך מאי טעמא זו סבורה שמא אצלי סועד היום וזו סבורה [שמא] אצלי סועד היום ואילו גבי אברהם כתיב [2]ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ואמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה התם תלתא תורי לתלתא גברי הכא לכל ישראל ויהודה שנאמר [3]יהודה וישראל רבים כחול אשר על (שפת) הים מאי ברבורים אבוסים אמר רב שאובסים אותן בעל כרחן ושמואל אמר שאבוסים ועומדים מאליהם ורבי יוחנן אמר מביאין תור ממרעיתו בדלא אנים ותרנגולת מאשפתה בדלא אניסא אמר רבי יוחנן מובחר שבבהמות שור מובחר שבעופות תרנגולת אמר אמימר זגתא אוכמתא בי בטניתא דמשתכחא ביני עצרי דלא מציא פסיא קניא ואל הבקר רץ אברהם אמר רב יהודה אמר רב [3]בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה ואימא חד כדאמרי אינשי רכיך וטב א"כ לכתוב רך טוב מאי וטוב ש"מ לדרשה אימא תרי מדטוב לדרשה רך נמי לדרשה מתיב רבה בר עולא ואיתימא רב הושעיא ואיתימא רב נתן ברבי הושעיא [2]ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו כל חד וחד יהביה לנער חד [4]ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם דקמא קמא דמטיא אייתי לקמייהו ולמה לי תלתא תסגי בחד אמר רב חנן בר רבא כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם ואכלו סלקא דעתך אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל [מה] שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח ואל הבקר רץ אברהם [5]ורוח נסע מאת ה' ויקח חמאה וחלב [6]הנני ממטיר לכם לחם מן השמים [4]והוא עומד עליהם תחת העץ [7]הנני עומד לפניך שם על הצור [וגו'] [8]ואברהם הולך עמם לשלחם [9]וה' הולך לפניהם יומם [10]יוקח נא מעט מים [7]והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ופליגא דר' חמא בר' חנינא דאמר ר' חמא בר' חנינא וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה זכו לשלשה בשכר חמאה וחלב זכו למן בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו ישמעאל [11]וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום מאי כחום היום אמר רבי חמא בר' חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה ובא הקב"ה לשאול באברהם הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים שדריה לאליעזר למיפק לברא נפק ולא אשכח אמר לא מהימנא לך היינו דאמרי תמן לית הימנותא בעבדי נפק איהו חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי אבבא היינו דכתיב [12]אל נא תעבור מעל עבדך כיון דחזא דקא אסר ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא היינו דכתיב [13]וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מעיקרא אתו קמו עליה כי חזיוהו דהוה ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא למיקם הכא מאן נינהו שלשה אנשים מיכאל וגבריאל ורפאל מיכאל שבא לבשר את שרה רפאל שבא לרפא את אברהם גבריאל אזל למהפכיה לסדום והא כתיב [14]ויבאו שני המלאכים סדומה בערב דאזל מיכאל בהדיה לשזביה ללוט דיקא נמי [דכתיב] [15]ויהפוך את הערים האל ולא כתיב ויהפכו שמע מינה מאי שנא לגבי אברהם דכתיב [16]כן תעשה כאשר דברת ומאי שנא לגבי לוט דכתיב

ריבה להן. יותר על המנהג דכיון דלא צריך לאתנויי ואתני מזוני ימירי קאמר: **הללו.** הקמח והסולת: **לעמילן של טבחים.** חלות עשויות לכסות פי הקדרות לשאוב זוהמת התבשיל: **הללו.** הבקר **לציקי קדירה.** אינו אלא למין מאכל והלאן המנוין בזה הפסוק: שמשו ליקי קדירה אשרו"ד בלע"ז: **ברבורים.** תרנגולין: **שאובסין אותן בעל כרחן.** מוחכין להם מאכל בפיהם בחזקה: **שור.** שור: **בדלא אנים.** שלא עשה מלאכה: **בדלא אניסא.** בגידול אפרוחין: **וגאפא.** תרנגולת: **פטניתא.** המפטמת בבית. לשון אחר בטניתא בעלת כרס: **דמשתכחא בי עצורי.** בין הגיתות ואוכלת החרגנים: **דלא מלי פסיא קניא.** שאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שמנה: **קמא קמא דמטיא.** לאשון שמגיע לאכול שנגמר בישולו: **לשונות בחרדל.** מעדן מלכים ושרים הוא: **מאה ה'.** כגון שלויש הגיז בעצמו: **יוקח נא מעט מים.** על ידי שליח: **זכו לשלש.** שלש מתנות שניתנו להם במדבר על ידי משה ואהרן [4]: **זכו לעמוד ענן.** עומד עליהם תמיד כדכתיב (במדבר יד) וענן עומד עליהם: **לבארה של מרים.** היינו נמי והכית בצור. ובעמוד ענן פליגי: **ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ.** שלא יכנים ע"ז בתוך ביתו שהערביים רגילין להשתחוות לאבק רגליהן והן נדמו לו כערביים: **כבר יצא ממנו ישמעאל.** ממך יצא הרגיל לעשות כן: **הוציא חמה מנרתיקה.** להזריח חמה בכח שלא יהו עוברי דרכים מלויים: **[ממן אמרי.** בארץ ישראל]: **ליון דחזא.** הקדוש ברוך הוא: **דקא אסר.** אברהם את מילתו ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא: **הייגו.** דמעיקרא כתיב נצבים עליו ולבסוף כתיב וירץ לקראתם: **דיקא נמי.** דחד הוא דאזיל להפך סדום:

קנטרי

1 וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח: עֲשָׂרָה בָקָר בְּרִאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבַד מֵאַיָּל וּצְבִי וַיַּחְמוּר וּברבּרים אבוסים:
מלכים א ה ב-ג

2 וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:
בראשית יח ז

3 יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב אֹכְלִים וְשֹׂתִים וּשְׂמֵחִים:
מלכים א ד כ

4 וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ:
בראשית יח ח

5 וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת יְיָ וַיָּגָז שְׂלָוִים מִן הַיָּם וַיִּשֹּׁט עַל הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאַמָּתַיִם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ:
במדבר יא לא

6 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא:
שמות טז ד

7 הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
שמות יז ו

8 וַיָּקֻמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם:
בראשית יח טז

9 וַיהוָה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַנְחֹתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה:
שמות יג כא

10 יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ:
בראשית יח ד

11 וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם:
בראשית יח א

12 וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ:
בראשית יח ג

13 וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה:
בראשית יח ב

14 וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בָּעָרֶב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם וַיַּרְא לוֹט וַיָּקָם לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אַפַּיִם אָרְצָה:
בראשית יט א

15 וַיְהַפֵּךְ אֶת הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל הַכִּכָּר וְאֵת כָּל יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצֶמַח הָאֲדָמָה:
בראשית יט כה

16 וְאָקְחָה פַת לֶחֶם וְסִעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
בראשית יח ה

לעזי רש"י

אשרו"ד [ארשידור"א]. בשר מתובל.

א) [ועשרים נקר כל"ן], ב) [אבות דר' נתן פי"ג ע"ש ול"ע], ג) כס"א נוסף: ומגיס,

השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא פז.

קנטרי. משקל גדול שקורין לנטינ"ר מאה מנה: **עובר לסוחר.** מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר מיקלא: **סולת.** עדיף מקמח: **מכאן שהאשה עיניה לרה באורחין.** היא אמרה קמח והוא סולת: **פירסה נדה.** חזר להיות לה אורח כנסיס: **רדי לחבבה על בעלה.** להודיעו שהיא לנועה משאר חברותיה שאינה נרתעת ונריך ליטאל אחרייה: **על איו שבאליו (נקוד).** איו שלו נקוד והלמ"ד איה נקודה: **לימדה תורה וכו'.** והיינו נקודת איו דלא היו צריכין ליטאל דיודעין היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודרוש מינה דרך ארץ: **באכסניא.** לא שיטאל לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום הגברת: **קמטין.** פרוגנ"ש: **היא אמרה ואדוני זקן.** אמר לו הקב"ה שהיא אמרה ואני זקנתי: **אסופי.** ילד מן הטוק ולא נודע של מי והמונאו אוספו אל הבית: **בעא רחמי.** כדי שיכירו בינו ובין בנו: **בעא רחמי והוה חולשא.** שיחלה אדם לפני מותו ויצוה לביתו: **ואתפח.** ונתרפא: **תליו אשר ימות בו.** מכלל דאלה עוד שלא מת בו: **כי מורדיא דלברות.** (א) שם הנהר. מורדיא עץ ברב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האניים ומן המכשולים ובלע"ז גובירייני"ל: **ואמר לו.** בעל הבית הרי שברך עלי לאחד מפועלי העיר: **משמנין ביניהן.** [א] לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה ביוונית: **מתני' ואלו.** פועלין: **אוכלין.** ממה שעוסקין בו: **גמר מלאכה.** כשמוצאין אותו: **עד שלא נגמרה מלאכתו.** למעשר ואם בר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה. וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ' מקרא: בשעה

[1] ויפצר בם מאד א"ר אלעזר (ב) מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כתיב [2] ואקחה פת לחם וכתיב [3] ואל הבקר רץ אברהם אמר רבי אלעזר (ג) מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים מנלן מעפרון מעיקרא כתיב [4] ארץ ארבע מאות שקל כסף ולבסוף כתיב [5] וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר דלא שקל מיניה אלא (ג) קנטרי דאיכא דוכתא דקרו ליה לתיקלא קנטירא כתיב [6] קמח וכתיב סלת א"ר יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש כתיב [6] לושי ועשי עוגות וכתיב [7] ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמייהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה [8] ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו (ד) והאמר שמואל [8] אין שואלין בשלום אשה כלל (ה) על ידי בעלה שאני [9] אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב חסדא אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו כתיב [9] ואדוני זקן וכתיב [10] ואני זקנתי דלא מותיב הקב"ה כדקאמרה איהי תנא דבי רבי ישמעאל (ו) גדול שלום שאפי' הקב"ה שינה בו שנאמר [9] ותצחק שרה בקרבה וגו' [9] ואדוני זקן וכתיב [10] ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי [11] ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולן ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו [12] אברהם הוליד את יצחק (ז) עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר [13] ואברהם זקן בא בימים (ח) עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר [14] ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן (ט) שלשה חלאין חלה אלישע אחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שמת בו שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו (י) כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא (יא) דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים (ב) משמנין ביניהם: **מתני'** (יב) ואלו (יג) אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע בשעה

למה נקוד על איו שבאליו. בבראשית רבה אי"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי אלעזר שרה כך אמרו אברהם הוא"ג הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (ד): **על** ידי בעלה. היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ע"ע קמא): **פת** קטנית תנן. הא פשיטא דר' יוחנן אמר בגנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת הנאכלת עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וג"מ לאדם שאמר ליתן לפועליו פת קטנית שצריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו** אוכלין מן התורה. משום דאיירי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

במחובר בשעת גמר מלאכה. פי' שאין צריכין עוד לקרקע כגון הקולר והבולר ילא המנכש והעודר ומפיק ליה בגמרא מוצא כליך לא תתן בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית ובתלוש קודם גמר מלאכה היינו גמר מלאכה למעשר ובגמרא מפיק ליה מדיש: אימא

מסורת הש"ס

(א) [פסחים פו:], (ב) [נדריס כא:], (ג) [בכורות כ:], (ד) [קדושין ע:], (ה) [יבמות סה: סוף ממ' ד"ה], (ו) [סנהדרין קו:], (ז) [סוטה מז. סנהדרין קז:], (ח) [בגילה טז:], (ט) [לקמן לג.], (י) [לקמן לג.], (כ) [עי' תדר"נ פרק ל"ד].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי מורדיא דלברות לברות שם הנהר:

גליון הש"ם

גמ' עד יעקב לא הוה חולשא. עיין ב"ב דף ט"ז ע"ב תוס' ד"ה שכל. ועיין רש"י בחומש בראשית (כ"ח) בפסוק ואת הילד וישלחה ובחזקוני שם:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה משמנין ביניהן לא בפחות כו'. נ"ב ורמב"ם מפרש שמחסנין היתר שבשכירות והפחות ונוסן המלי וכן פי' בב"ב ק"ז ע"א:

לעזי רש"י

צנטינ"ר [צינטיניי"ר]. משקל של מאה יחידות. פרונצ"ש [פרונצי"ש]. קפלי בגדים. קובירייני"ל [גובירייני"ל]. הגה הספינה.

מוסף רש"י

מכאן שמסרבין לקטן. מלקבל דבריו עד שיפליר בו, ואין מסרבין לגדול. שכן במלאכים שאמרו לאברהם כן תעשה, ולא סירבו בו, ולנוט אמרו כי כרחוב נלין עד הילנו כם מלך (פסחים פה:). **עובר לסוחר.** שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת אקיסם (בכורות נ:). **קנטרי.** מאה אלעים בכל שקל (שם). **פירסה נדה.** אחזו לה אורח כנסיס בעותו היום ונטמאת הטיסה (בראשית יח ח) לפיכך ויקח ממאה וחלב וכן הבקר, אבל לא העוגות שלאמה היא בטומאה (ר"ה יא.). **שישאל אדם באכסניא שלו.** לאיש על האמה ולאמה על האיש (בראשית יח ט). **אין שואלין בשלום אשה כלל.** אמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה על ידי שלומם ויבואו לידי חיבה (קדושין ע:). **ואדוני זקן.** אחרי אמרה לשון גזוי וכשגלה הקב"ה הדבר לאברהם כתיב בה לאמר לאקח שרה וגו' ואני זקנתי, ושינה הדבר מפני השלום (יבמות סה:). **בעא רחמי והוה חולשא.** כדי שיהא פגלי לבניו לבא כל אחד ואחד ממקומו להיות עליו בשעת מיתה, שכיון שרואין שנפל למטה יודעין שימות ומתקבצין וכאין (סנהדרין קז:). **ואחד שגירה דובין בתינוקות.** בעון שגילה דוביס בתינוקות (סוטה מז.). **חלה את חליו אשר ימות בו.** חלה חד, את חליו תרי, ומד אשר ימות בו (שם).

עין משפט נר מצוה

יא ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף ו וכפי' התוס':

יא ג מיי' פ"ט מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלא סעיף ג:

יב ד מיי' פי"ב שם הל' ו סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלו ס"ב:

תורה אור השלם

1 וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד וַיָּסֻרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמַצּוֹת אָפָה וַיֹּאכֵלוּ:
בראשית יט ג

2 וְאֶקְחָה פַת לֶחֶם וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
בראשית יח ה

3 וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וָטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:
בראשית יח ז

4 אֲדֹנָי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינֶךָ מַה הִוא וְאֶת מֵתְךָ קְבֹר:בראשית כג טו

5 וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְּנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר: בראשית כג טז

6 וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת:
בראשית יח ו

7 וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ: בראשית יח ח

8 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל: בראשית יח ט

9 וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן:
בראשית יח יב

10 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אֲמְנָם אֵלֵד וַאֲנִי זָקַנְתִּי:בראשית יח יג

11 וְהָאֲמֹר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה כִּי יָלַדְתִּי בֵּן לִזְקֻנָיו:
בראשית כא ז

12 וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק:
בראשית כה יט

13 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל:
בראשית כד א

14 וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרָיִם: בראשית מח א

15 וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חֳלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ וַיֵּרֶד אֵלָיו יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּבְךְּ עַל פָּנָיו וַיֹּאמַר אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו: מלכים ב יג יד

פז: השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

אימא דבר חרמש אבול דלאו בר חרמש. כגון אילנות לא תיכול ואם תאמר ואמאי לא גילף מחרמש והא ליכא שום פירכא וי"ל דלהכי לא יליפינן מחרמש משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד דאמאי איצטריך קרא למכתב כי תבא בכרם רעך ולא גילף מחרמש אלא ודאי שני כתובים הבאים כאחד איינהו ואין מלמדין וכי דרים מקמה כל בעלי קמה על כרחך איצטריך כרם להלכותיו כדקאמרינן בסמוך: **אמר רבא** להלכותיו דתניא כו'. תימה דמכל מקום למה נכתב כרם דהוה ליה למכתב כי תבא בשל רעך דהא קמה קמה דכתיב ב' פעמים דרשינן תרוייהו חד לרבות כל בעלי קמה וחד לאדם בתלוש[1] והיינו משום דלא הוה ליה למכתב בקמת רעך אלא בשל רעך ושמא איצטריך ליה לשום דרשא:

אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. פי' בקונטרס דפלוגתייהו בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיג.) וקשיא דהתם אפילו מאן דשרי לא שרי אלא הפקעת הלואתו אבל גזילה ממש מודו כולי עלמא דאסור אלא אור"י דפלוגתייהו לקמן בהמקבל (דף קיא: ופס) דאיכא דשרי גזילתו ממש ואי"ת למאן דאמר גזל כותי מותר מאי עביד ליה לקרא דומשב עם קונהו דדרשינן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיג:) ידקדק עם קונהו אלא יגלוס עליו ולא יבא עליו בעקיפין ודרש מהתם דגזל הכותי אסור ואיכא למימר דס"ל דקרא איירי בשדים תקיפה על עצמם דאם כן היכי קאמר קרא דיגלא ביובל איך יצא ביובל והלא הכותי לא ייחנו לגאת ויש לומר דהיכא דאיכא חילול השם אם מודה דאסור שהכותי בטח עליו ונותן לו כל שכרו והוה חילול השם אם היה יוצא בחזקה קודם היובל:

רעך ולא של הקדש. דס"ד כי היכי דשרי לחמנא איסור גזל שאוכל משל חבירו הכי נמי הוה אמינא דשרי בשל הקדש תימה דתניא בפ' ולד חטאת (מעילה דף יג.) הפועלים לא יאכלו גרוגרות הקדש וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש ומפיק לה בגמרא מדכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש ואף אפועלים יליף ליה דה"ג לענין גמר מלאכה דמעשר לא גמרינן בפועל אלא מדיש וא"כ רעך למה לי למעוטי הקדש ועוד למאי איצטריך רעך ג' פעמים חד בכרם ושניים בקמה דחד למעוטי הקדש וחד דרש ליה לקמן (דף פח:) לשור במחובר ושלישי למאי אתא ולמאן דדרש לשור במחובר מקרא אחרינא גם השני אייתר ושמא לשום דרשא איצטריך ליה:

שבעך ולא אכילה גסה. אי לאו דכתיב שבעך הוה ממעטינן מואכלת אכילה גסה [ז] דאכילה גסה לא שמה אכילה ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ דשתיה [ט] בכלל אכילה אבל השתא דכתיב שבעך ולא אכילה גסה אייתר ואכלת למדרש מיניה ולא מוצץ:

בשעה שאין גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ: **גמ'** מנא הני מילי דכתיב [1]כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכחן כרם כל מילי מנא לן גמרינן מכרם מה כרם מיוחד דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה לכרם שכן חייב בעוללות גמרינן מקמה קמה גופה מנא לן דכתיב [2]כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך מה לקמה שכן חייבת בחלה וממאי דהאי קמה קמה דמתחייבת בחלה היא דלמא כל קמה קאמר רחמנא אתיא קמה קמה כתיב הכא כי תבא בקמת רעך וכתיב התם [3]מהחל חרמש בקמה מה התם קמה דמיחייבא בחלה אף הכא נמי קמה דמיחייבא בחלה איכא למיפרך מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח [6]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח ואתא נמי זית דאית ביה צד מזבח וזית במה הצד אתי הוא גופיה כרם איקרי דכתיב [4]ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית [5]אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מכל מקום קשיא אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא [1]מואל כליך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני מילי מקמי דניתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר רבא להלכותיו כדתניא כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן [5]לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן [8]בפועל הכתוב מדבר בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד [9]גזל כותי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך [1]ולא של הקדש ואכלת [2]ולא מוצץ ענבים ודבר אחר כנפשך כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל [3]ופטור אף נפשו של פועל אוכל [3]ופטור שבעך [4]ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן [5]בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל [7]אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד

בשעה שאינה גמר מלאכה. כגון המנכש בצנלים: **מאחר שנגמרה מלאכתו.** כגון נתפרסו עגוליו דמתניתין [6]: **ובדבר שאין גידולו מן הארץ.** כגון החולב בהמותיו והמגבן: **גמ' מנא הני מילי.** דפועל אוכל במחובר: **כי תבא ואכלת ענבים.** לקמן דרים ליה בפועל וסיפיה דקרא ואל כליך לא תתן משמע אלא לכליו של בעל הבית תתן אלמא בשעת גמר מלאכת חיבורן קאי: **כי תבא בקמת רעך.** וגו' וחרמש לא תניף אלמא בשעת חרמש קאי: **אחיא קמה קמה.** והמקשה אומר גזירה שוה זו כדי להקשות ואומר אימא לא איצטריך קרא אלא בחייבת בחלה כגון קמת מין דגן אבל בקמת קטנית לא: **מהחל חרמש בקמה.** הוא עומר הקרב בפסח שהוא בא מן השעורין שמייבין בחלה: **לד מזבח.** יין לנסכים וסולת למנחות: **ואתי נמי זית.** בהאי דינא דאית בה לד מזבח והוא שמן למנחות אבל שאר מיני אילנות וזרעים לא: **וזית במה הצד אתי.** בתמיה. וכי מדרשא בעי למילפיה הא בכלל כרם הוא: **בשעת חרמש.** שהוא גמר מלאכה: **מאל כליך.** כדמפרש לה לעיל ולקמן קדרים לה הכי: **הינח דבר חרמש הוא.** כגון קטנית: **דלאו בר חרמש.** כגון המוסק בזיתים והגודר בתמריס: **בעלי קמה.** העומדים בקומה בארץ והכל בכלל: **והא אמרת קמה דמיחייבא בחלה הוא.** כלומר והא כבר אותבינא דאיכא למילף בג"ש דבקמה בת חלה קאי: **הני מילי.** דאיכא למיפרך ההיא פרכא: **מקמי דדרשינן חרמש.** לרבות קטנית: **השתא.** דדרשינן חרמש ליתא לג"ש ואיתרבי קמה לרבות כל בעלי קמה: **כרם רעך.** ואל כליך לא תתן אבל כרם כותי תתן: **הניחא וכו'.** פלוגתא בהגוזל ומאכיל[1] (ב"ק דף קיג.): **ולא של הקדש.** אסור לאכול: **ולא מוצץ.** היין וזורק החרלנים: **ולא ענבים ודבר אחר.** לטבול ענבים במלח למתקן שיאכל הרבה: **לנפשך.** כאילו הן שלך: **מה נפשך אוכל ופטור.** מן המעשר דהא לא נגמרה מלאכתו למעשר דתנן (מעשרות פ"א מ"ז) יין משירד לבור: **אף פועל אוכל ופטור.** ולא אמרינן הואיל דבאגריה אכיל על כרחו של בעל הבית הוה ליה כמקח ומקח קובעת למעשר אף דבר שלא נגמרה מלאכתו כיון דזבניה אחשביה: **אין הטבל מתחייב.** אפילו מירחו בכרי בשדה:

פני

[1] כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכול מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ. [2] כי תבא בקמת רעך. [3] מהחל חרמש בקמה. [4] ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית. [5] אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מכל מקום קשיא אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא מואל כליך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני מילי מקמי דניתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר רבא להלכותיו כדתניא כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד גזל כותי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך ולא של הקדש ואכלת ולא מוצץ ענבים ודבר אחר כנפשך כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור שבעך ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר

[1] דבר חרמש אבול דלאו בר חרמש. [2] אימא דבר חרמש אבול דלאו בר חרמש. [3] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [4] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [5] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [6] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [7] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [8] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [9] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'.

יג א מיי' פי"ב מהלכות שכירות הל' ו סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף ו:
יד ב מיי' פ"ו מהלכות גזילה הל' ו וס"ו מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עא עג טוש"ע ח"מ סי' שמח סעיף ב וסי' שנט סעיף ו:
טו ג מיי' פ"ח מהלכות מעילה הל' ו וס"ב מהלכות שכירות הל' ו:
טז ד מיי' פי"ב מהלכות שכירות הלכה י סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף יג:
יז ה מיי' שם ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' יב:
יח ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הל' ו טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פב:
יט ז מיי' שם פ"ה הל' ט טוש"ע שם סעי' ק:
כ ח מיי' פי"ב מהלכות שכירות הל' יא סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף יד:
כא ט מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יא:

[1] כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכול מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ. [2] כי תבא בקמת רעך. [3] מהחל חרמש בקמה. [4] ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית. [5] אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מכל מקום קשיא אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא מואל כליך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני מילי מקמי דניתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר רבא להלכותיו כדתניא כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד גזל כותי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך ולא של הקדש ואכלת ולא מוצץ ענבים ודבר אחר כנפשך כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור שבעך ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר

[1] דבר חרמש אבול דלאו בר חרמש. [2] אימא דבר חרמש אבול דלאו בר חרמש. [3] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [4] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [5] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [6] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [7] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [8] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. [9] אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'.

עד שיראה פני הבית. ולא"ת והא תנן בפ"ג דמעשרות (מ"ה) ומייתי ליה בשילהי יולא דופן (נדה דף מז: וסה"ה לחיבו) לחיבו חבר שחייבת במעשר חבר לוריה ולחיבו חבר לוריה כל שהכלים נשמרים לתוכה ואין לומר דלרבי יוחנן אינה חייבת במעשר עד שיראה פני הבית ופני החבר דהיינו שיכנסנו דרך שער החבר לבית וכי אמר בסמוך דרבי יוחנן לאפוקי דרך גגות הו"מ למימר לאפוקי מכניס לבית בלא דרך שער החבר דא"כ היכי קאמר בסמוך ולמ"ד לבית לבית אין אפשר שעומד פועל בבית ותולש ובא דרך שער החבר ומיהו י"ל היכא שהתאנה נוטה לחבר או עומדת בחבר אז אין צריך לחייבת פני החבר אלא דוקא בחותן (ה) שנקלטות חוץ לחבר צריך שיכניסם דרך שער החבר וכן משמע (בפ"ג דמעשרות מ"ח) דתנא תאנה העומדת בחבר אוכל אחת אחת ואם צריך שתים חייב אבל מ"מ אי אפשר לומר כן דתנן ב) בפ"ב דתרומות ומייתי לה בהמביא כדי יין (ביצה דף לה.) היה אוכל בשאכול ונכנס מגינה לחבר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור אבל להתחיל לכ"ע אסור ומשמע שבחבר אסור אע"פ שלא נכנס לבית מדנקט ונכנס לחבר וי"ל דמודה ר' יוחי דחבר קובעת מדרבנן והא דאומר עד שיראה פני הבית היינו מדאורייתא וא"ת לר' יוחנן דאמר חבר קובעת מדאורייתא אמאי יגמור לר"ל וי"ל דאיירי בחבר שאין הכלים נשמרים בתוכה דלא קבעה אלא מדרבנן: **מאי** לאו בשדה. פי' בקונטו' ולוקח לא עדיף מגמר מלאכה וא"כ אפילו בעל הבית חייב בגמר מלאכה בשדה וקשה דא"כ מוקי לה כשאין נגמרה מלאכתו למעשר א"כ מאי פריך בעל הבית נמי חייב הלא כיון שלא נגמר מלאכתו למעשר יכול לאכול אפי' בבית כדאמר רבי אושעיא (פסחים דף ט.) מעריס אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ועוד שילהי המביא [כדי יין] (ביצה דף לה.) משמע דלכולהו אמוראי דהתם המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וראה דהכי פריך מאי לאו בשדה לוקח חייב משום דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וקשה לכולהו דלא מפלגי ואפי' בלוקח בעי ראיית פני הבית או פני החבר: **הבא** בתאנה העומדת. לאו דוקא נקט תאנה דאין בו מעשר אלא מדרבנן ג) דמדאורייתא לא מחייב אלא דגן ותירוש ויצהר והכא איירי מדאורייתא אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם: **העומדת** בגינה ונופה נוטה לחצר ולמאן דאמר לבית לבית. ולא מצי לאוקמי כגון שמלקט בגינה והולך לבית ואוכל דאין פועל אוכל אלא בשעת מלאכה כדתנן במתניתין לקמן (דף לא:) דדוקא בהליכתם מאומן לאומן אוכל מפני השד אבידה: **בעל** הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו. תימה דלוקח דוקא אוכל שתים שתים חייב אבל אחת אחת פטור כדאמר לקמן (דף פט:) קלץ בין ספת אחת לאחת אוכל שתים שתים לא אוכל ובשתים כיון דנוטה לחבר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (פ"ג מ"ח) גבי תאנה העומדת בחבר אוכל אחת אחת (ה) ואם צריך שתים חייב וי"ל דהתם מיירי כשאינו רואה ללקוט עכשיו יותר אלא מה שאכל ולהכי חייב בשתים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל ולהכי חשיב גמר מלאכה בצירוף שתים אבל בשמעתין ששכר פועל ללקוט כל הראוי ללקט שייך למימר עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לחבר ה"ה דהוה מצי לאוקמי בעומדת בחבר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט ועוד דגבי בית ל"ל דנוטה לבית דעומדת בבית לא שכיח כלל נקט נמי גבי חבר כה"ג ובקונטרס פירש עיניו בתאנתו שעיקרה חוץ לחבר משמע שר"ל שאם היתה כולה בחבר היה בעה"ב נמי חייב ואין נראה לר"י חדא דאין שייך ראיית פני החבר במחובר אפי' כל התאנה היתה בחבר ועוד למ"ד מקח קובע אפילו בשדה בדבר שנגמרה מלאכתו כדאמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לה:) ובסוף פרקא (דף לג.) משמע גבי מקשאות דאיפקיסו אפילו בשדה אין פועל אוכל לפי שנגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית וחבר והיכי משכחת לדידיה שלוקח חייב במעשר ופועל פטור אי בדבר שלא נגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי בדבר שנגמרה מלאכתו אין פועל אוכל ע"כ לא משכחת אלא דלוקח אין אוכל שתים שתים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתים שתים וע"כ היינו טעמא דכפרישית לוקח עיניו במקחו וחשיב שתים שתים גורן וגמר מלאכה אבל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה ופועל כבעה"ב ופ"ה לא שייך שם:

ד) **תבואת** זרעך ולא לוקח. ולא"ת דאמר בסוף פ"ק דבכורות (דף יא: ושם ד"ה טבלים) אמר שמואל ברבי נתן הלוקח טבלים ממורחים מן הנכרי מעשרן והן שלו וקאמר אי מרחינהו נכרי דגנך ולא דיגון נכרי אלא דמרחינהו ישראל פי' אחר שקנאם מן הנכרי מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיעם מיד מעשר והם שלו דאתינא מכח מאן דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה וליכא למימר מעשרן מדרבנן דא"כ אמאי קאמר דאין קנין לנכרי אפי' יש קנין צריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) דתניא אמר ר' שמעון [שזורי] פעם [אחת] נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח [לך] מן השוק ופריך ולימא ליה קח מן הנכרי קסבר אין קנין כו' והוה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנין הוה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דהא תרוייהו דרבנן ואומר ר"ת דהכא איירי בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קיימא ביה ולא"ת ובמנחות אמאי לא קאמר ליה לך וקח הממורח דלא הוי חיוב אלא מדרבנן וי"ל דמ"מ דמי מן החיוב על הפטור כיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב והי"ל משמע התם דאין להפריש מדבר הדומה חיוב על הפטור דאיכא מ"ד שאמר ליה לך וקח מן הנכרי ופריך ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והוה ליה מן החיוב על הפטור והא ליכא למימר דס"ל דודאי הוא דהא ליכא מאן דפליג דתבואת עם הארץ דאמאי היא אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר וצריך עיון דכי משני התם קסבר אין קנין לנכרי מ"מ לימא ליה קח מן הנכרי ה) (מן) הממורח ו) דלמ"ד אין קנין מ"מ דרישׁ דגנך ולא דיגון נכרי בס"פ השולח (גיטין דף מז. ושם ד"ה מר) ואם תאמר לפר"ת דהכא משמע לוקח קודם מירוח פטור מדאורייתא דהא פועל אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר היינו קודם מירוח ומתחיל מקחו משעה שעשה מלאכתו ואז אינו מתוקן ואהא פריך ולוקח מדאורייתא מי מחייב וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר נתקן ורבינו יצחק ב"ר מרדכי הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעט הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אבל אם ודאי לא עישר חייב לעשר מן התורה אף על פי שנתמרח כבר ולאו פירכא היא דנהי דדמאי לא הוי מ"מ מדאורייתא לא מחייב אלא מעשר ודאי הוי מדרבנן וצריך ליתנו לכהן ולוי אבל לרבי יצחק בר' מרדכי נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור שעדיין לא נתחייב בראשות מוכר אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב בראשות מוכר תו לא פקע שם טבל מיניה כמו בהקדש ובהפקר שאם הקדיש והפקיר קודם מירוח מפקיע מידי מעשר אבל לאחר מירוח אינו מפקיע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא ו) ומביא ראיה מן הירושלמי ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח בראשות הנכרי פטור משום דגנך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח בראשותו חייב דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא מקריא תבואת זרעך של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו ולא חשיב לוקח:

מאי

ה) [לעיל ל:], ו) [לא"ל בפ"ח דתרומות], ז) [עי' תוס' ר"ה יב. ד"ה תנא ותוס' בכורות נד. ד"ה ושנין], ד) [שייך לעמוד בז], ט) רש"ל מ"ז, ו) נ"ל לא דלמ"ד ועי' רש"ל, ז) [לד. ע"ש תוס' ד"ה מירחו],

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה עד וכו' דוקא בחותן שנלקטות חוץ לחבר: (ב) ד"ה בעל וכו' אחת אחת ופטור ואם:

מוסף רש"י

עד שיראה פני הבית. פתח כניסה ויציאה (ברכות לה:).

תורה אור השלם

1 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכֹל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: דברים כו יג

2 כִּי תְכַלֶּה לַעֲשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב

כב א מיי' פ"ד מהל' מעשר הל' ג ועי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלח סעיף פג:

כג ב ג מיי' שם הלכה [ז] ח סמג שם טוש"ע שם:

כד ד מיי' שם הל' ג ועי"ש סמג שם טוש"ע שם:

פח: השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

מאי לאו משיפקסו בשדה. לא מני לשנויי מדרבנן הוי כדמוכח בסוף המניח [כדי יין] (גיטין דף לה.) דאפי' מדרבנן לא קבע בגמר מלאכה לחודה דבתר גמר מלאכה בעינן שבת וחגר ומקח לקבוע ואם תאמר אדפריך מייתי לר' יוחנן ור' יוחנן מייתי על המשנה שמלריכה חגר אחר גמר מלאכה בסוף המניח כדי יין (שם) וי"ל דהוה מני למימר וליטעמיך אי נמי דשמת קיסואין ודלועין בני גורן ניהו כמו חטין ושעורים ולכך אין קשה על המשנה דמלריכה חגר דאיכא לאוקמה במידי דלאו בני גורן ולא פריך אלא על ר' יוחנן ור' יוחנן דאפילו בחטין ושעורים מלרכי חגר ולבסוף כי משני אי בעית אימא דרבי יוחנן לא מייתי אלא בזיתים וענבים משני נמי פירכא דהכא:

לא משיפקסו בבית. אין לפרש משיפקסו בשדה ואחר כך הכניסן לבית דהא ליתנא לא משמע הכי ועוד דפריך עד שיפקסו מיבעי ליה פירוש דהוה משמע דאפילו הכניסם בבית אינו חייב במעשר עד שיפקסו אלמא ה"פ משיפקסו בתוך הבית ותימה כיון דהכניסם לבית קודם גמר תקנה אמאי חייבים מ"ש ממכניס תבואה במוץ שלא דאמר ר' אושעיא (פסחים דף ט.) דפטור מן המעשר ואין לומר דהא דקאמר רבי אושעיא כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר היינו קודם מירוח דא"כ אין זו הערמה ועוד בפ"ק דפסחים (דף ט. ושם) פריך ואין ספק מוציא מידי ודאי (והתנן) [והתניא] חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות אפילו הם בני יומן הרי הם בחזקת מתוקנין (לחזקה על חבר) כו' והא התם דודאי טבל ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי ומשני התם ספק וספק הוא דאימור עביד כדר' אושעיא ואם היה צריך לעשרינהו אחר מירוח מאי קאמר דאפילו עביד כר' אושעיא השתא שהם ממורחים חייב במעשר ואמאי הוו בחזקת מתוקנין ויש לומר דודאי חטין ושעורין שדרכן למרחן בשדה ולהכניס לבית ממורחים אין מחויבים במעשר אא"כ ראו פני הבית ממורחים אבל קיסואין ודלועין רגילות להכניסן בבית עם הפיקוס:

עד שיפקסו מיבעי ליה. וכן דייק בסוף פרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) עד שתהא נערה (ה) מיבעי ליה ואם תאמר שלהי ר' ישמעאל בע"ז (דף נו. ושם ד"ה ר"ע) דאמר ר' עקיבא משיקפה עד שיקפה מבעי ליה לאפוקי מתנא קמא דאומר משירד לבור ויש לומר דהתם ליכא אי נמי התם נקט משיקפה לאפוקי ממ"ד דתניא בתר הכי משישלה ומשישלה אתא לאפוקי תוסס בן ארבעים יום א"נ אידי דתנא משירד לבור לכך נקט בכולהו כן:

כי קאמר רבי יוסי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו. ואע"ג דתירוש ויצהר כתיב (דברים יד) והיינו לאחר שדרכן לעשותם יין ושמן ר' יוסי מיירי בשאין דעתו לדרכן אלא לאוכלן כך דחייב לעשר מן התורה ברגליית פני הבית אע"ג דבפסוק לא מצינו אלא תירוש ויצהר אבל דגן אין רגילות לאוכלו בשבלים ולכך לא מחייב לעשר אלא עד שתמרח:

ומה שור שאינו אוכל במחובר. במסקנא דריש דשור אוכל במחובר והשתא אכתי לא מסיק אדעתיה ובגלו הכי לא קאי אמאי ק"ו (ט) ואם תאמר אמאי עביד ק"ו שאינו אמת לפי המסקנא הוה ליה למיעבד ק"ו ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אוכל כו' ויש לומר דניחא ליה לעשות קל וחומר מאכילה בשעת מלאכה שבא ללמוד:

[1] עשר תעשר ואכלת [8] ולא מוכר תבואת זרעך [2] ולא לוקח אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אלא כנפשך למאי אתא לכדתניא (ו) [2] כנפשך מה נפשך אם חסמת פטור אף פועל אם חסמת פטור מתיב מר זוטרא [3] איזהו [ד] גורנן למעשרות בקישואים ובדלועים משיפקסו ואמר רבי אסי משינטל פיקם שלהן מאי לאו משיפקסו אפי' בשדה לא [ה] משיפקסו בבית אי הכי משיפקסו עד שיפקסו מיבעי ליה אי תנא עד שיפקסו ה"א עד דגמר לפיקוסייהו קמ"ל משיפקסו מכי אתחולי פיקוסייהו מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן גורנו למעשר לחייב עליו משום טבל משתגמר מלאכתן ואיזהו גמר מלאכתן מלאכת הכנסתן מאי לאו הכנסתן אפילו בשדה לא הכנסתן לבית זה הוא גמר מלאכתן ואיבעית אימא כי קאמר רבי יוסי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו אבל חטין ושעורין גורן בהדיא כתיב ביה אשכחן אדם במחובר ושור בתלוש אדם בתלוש מנלן קל וחומר משור [3] ומה שור שאינו אוכל במחובר אוכל בתלוש אדם שאוכל במחובר אינו דין שאוכל בתלוש מה לשור שכן אתה מצווה על חסימתו תאמר באדם שאי אתה מצווה על חסימתו ויהא אדם מצווה על חסימתו מקל וחומר משור ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אתה מצווה על חסימתו אדם שאתה מצווה להחיותו אינו דין שאתה מצווה על חסימתו אמר קרא [2] כנפשך כנפשו של פועל כנפשו אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו פטור ואלא אדם בתלוש מנלן אמר קרא [3] קמה קמה ב' פעמים אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לאדם בתלוש ר' אמי אמר אדם בתלוש לא צריך קרא כתיב [2] כי תבא בכרם רעך מי לא עסקינן [ו] ששכרו לכתף ואמר רחמנא ליכול שור במחובר מנ"ל קל וחומר מאדם ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר שור שאוכל בתלוש אינו דין [ז] שאוכל במחובר מה לאדם שכן אתה מצווה להחיותו תאמר בשור שאי אתה מצווה להחיותו ויהא שור מצווה להחיותו מקל וחומר ומה אדם שאי אתה מצווה על חסימתו אתה מצווה להחיותו שור שאתה מצווה על חסימתו אינו דין שאתה מצווה להחיותו אמר קרא [4] וחי אחיך עמך אחיך ולא שור ואלא שור במחובר מנלן אמר קרא רעך רעך ב' פעמים אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לשור במחובר רבינא אמר לא אדם בתלוש ולא שור במחובר צריכי קראי דכתי' [5] לא תחסום שור בדישו

מכדי

עשר תעשר ואכלת. תרי קראי דסמיכי להדדי: **אלא כנפשך למאי אתא.** הואיל וגבי לוקח ממי פטור פועל ל"ל קרא: **אם חסמת.** קצלת דמיס שלא לאכול או בחזקה: **פטור.** מלאו דלא תחסום (ד) ולא תילף מינה לחיובא מקל וחומר כדלקמן: **איזהו גורנן של פירות למעשרות.** שיהא קרוי גורן וגמר מלאכה לאסור בהן אכילת ערלה: **משיפקסו.** (מפרש במסכת ביצה) משינטל פיקם שלהן והוא פרח הגדל בראשו ודבוק בו ולאחר זמן הוא נופל בתלוש: **עד שיפקסו מיבעי ליה.** הואיל ולא שמועינן אתא דאף בית אינו קובע עד שיפקסו הכי מיבעי ליה למימתי והשתא דתניא משיפקסו לא שמועינן אתא דמשיפקסו נתחייבו בכל מקום שהן: **ה"ג גורנו למעשר להתחייב עליו משום טבל משתגמר מלאכתו ואיזו גמר מלאכתו מלאכת הכנסתן: מאי לאו בשדה.** ומאי הכנסתן לבירתו ואסיפתו לכרי (ו) לשון כיסוי: **לא הכנסתן לבית.** ולשון כיסה הוא: **כי קאמר ר' יוסי.** דבית קובע: **בענבים וזיתים.** העומדין לאכילה ואף הן בכלל תבואה ומעשר שלהן מן התורה וכיון דלאו בני גורן ניהו כיסתן לבית קובעתן שאין להם קביעות אחר: **אבל חטין וכו'.** והדאמר בעלמא (פסחים דף ט.) גבי חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות מעיקרא אימור דלא טבול כרבי אושעיא דאמר אדם מעריס על תבואתו וכו' ליתא ליה האי תירוצא אלא אפי' בחטין ושעורין נמי אמרה רבי יוסי: **שור בתלוש.** לא תחסום שור בדישו (ו): **שאינו אוכל במחובר.** כלומר דלא אשכחן ליה בהדיא: **שאתה מצווה להחיותו.** ומי אמיך עמך: **קמה קמה.** כי תבא בקמת רעך על קמת רעך: **לכתף.** לשאת הענבים וחביריו בולרין דהוה מלאכתו בתלוש: **אדם שאינו אוכל בתלוש.** כלומר דלא אשכחן קרא בהדיא: **אם אינו ענין לאדם במחובר.** דממה מייתיהו נפקא:

מכדי

(ה) [לקמן נב.], (ו) [מ"ה], מעשרות פ"ז [מ"ה], (ז) [ע' תוס' זבחים מז: ד"ה כל מלא ותוס' חולין כג: ד"ה ותסא], (ד) [דברים כה], (ט) [במס' גיטין לא מלאתי מפורש רק בסוגיין דהכא מפורש מפי ר' אסי קר], (ו) [ל"ל לשון וכ"ה בדפו"י עי' רש"ש], (ז) [דברים כה], (ח) כ"ז גלאה מיותר, (ט) [ועי' תוס' קדושין טו: סד"ה אמר קרא],

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה עד וכו' עד שתהא נערה אינו חייב אלא על נערה מיבעי ליה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ומה וכו' ק"ו שאינו אמת. עיין קידושין דף טו ע"ב תוס' ד"ה מ"ק יגאלנה ועיין ברש"י ברכות דף כא ע"א ד"ה שאינו טעון:

מוסף רש"י

איזהו גורנן למעשרות. לעיל מינה אייתי בפירות וקאמר אימתי גמר מלאכתן ליקבע למעשר (ביצה יג:). משיפקסו. משינטל פיקם שלהן והוא כמין פרח בראשו שיש בתפוחים ונופל מאליו כשמתיבש (שם).

תורה אור השלם

1 עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה:
ואכלת לפני יי אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את יי אלהיך כל הימים:
דברים יד כב כג

2 כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים בנפשך שבעך ואל כליך לא תתן: דברים כג כה

3 כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש לא תניף על קמת רעך: דברים כג כו

4 אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך:
ויקרא כה לו

5 לא תחסם שור בדישו: דברים כה ד

מכדי

מכדי כל מילי איתנהו בחסימה. כלומר על כרחך שור לאו דוקא וכל שאר בהמות איתנהו בתורת חסימה דילפינן שור שור משבת בפ׳ שור שנגח את הפרה (ב״ק דף נד:) דגבי שבת כתיב וכל בהמתך[ה] וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתביה רחמנא ליכתוב לא תדוש בחסימה: **לאקושי חוסם לנחסם.** אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלין: **בשעת גמר מלאכה.** זו היא שעת גמרו: **המחבץ.** מיני חריצי חלב: **שבשעת גמר מלאכה.** (א) ועכשיו הוא גומר מלאכתו ומתניתין לאחר גמר מלאכה קאמר דאין אוכלין כגון נתפרסו עיגולין: **המגבש.** קא ס״ד שעוקר מציניהן שאינן יפות: **דקא משליף קטיני.** יש בצלין שמסתרסין ולא יהו גסים לעולם וקורין אותן בלע״ז ליב״ש ועוקרין אותן מבין הגדולים להרחיב מקום ולהתפשט לאיכא השתא נתינה לכליו של בעל הבית ולא ממעט מאל כליך לא תתן וממעטו להו מדיש דלאו שעת גמר מלאכה הוא דעיקר פעולה משום תקון גדולין הוא שהם מחובבין ועומדין: **הבודל בתמרים ובגרוגרות.** שמדובקות זו בזו ומבדילין במגריפה: **בחוחלני.** תמרים רעים שאין מתבשלין באילן ומכניסן לקיום בכלי של כפות תמרים ושמן חותלות ומתחממות ומתבשלות וקודם שנתבשלו קאמר דהבודל מהן פועל אוכל בהן דלא נגמרה מלאכתן למעשר: **הלש.** משנתן המים וגילגל נתחייב בחלה ועדיין צריכה לנוח ולשוף ולנבעות הרבה: **והמקטף.** עורך וטח פניה[ו]: **והיפוק ליה משום מעשר.** והלא נגמרה מלאכתו למעשר וטחינה והרקדה דמקמי ליתה נמי לא אכיל: **נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר.** (בפ״ק דקדושין) [ספרי פ׳ שלח] דכתיב בבואכם אל הארץ[ז] שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי תבואו וכאן נאמר בבואכם משנכנסו לארץ נתחייבו בחלה אבל במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה[ח] דכתיב עשר תעשר[ט] וכתיב בתריה במקום אשר יבחר עד שנבחרה שילה לא נתחייבו והיינו לאחר כיבוש וחילוק דכתיב ביהושע[י] וכל ימי כיבוש וחילוק היה אהל מועד בגלגל י״ד שנים כדאמר [בזבחים] (דף קיח:): **מידי חיוב מעשר קא גריס.** לסלק את הפועלין מדין אכילה: **גמר מלאכה קא גריס.** כדילף מדיש לא שנא בזמן מעשר ול״ש בלא זמן מעשר דמעשר גבי אכילת פועל לא כתיב: **אמר רבינא כרוך ותני.** הכך תרתי מתניתא דלעיל לא תיתנהו[כ] לחודא למיתני בקמייתא מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר דא״כ שמע מינה הא נגמרה למעשר לא אכיל וקשיא בתרייתא אלא כרוך ותני חדא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה שהן דברים הנהוגין בו אף כל שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו אם למעשר לחודיה למעשר אם לחלה לחלה יצא הבודל בתמרים דנגמר למעשר ואין בהם דבר מאחר ממנו ויצא הלש שנגמרה מלאכתו למאחר שבו: **מהו שיהבהב באור.** את המלילות והאור ממתק טעמו וכן הענבים: אכשורי

מכדי[א] כל מילי איתנהו בחסימה דילפינן[ב] שור שור משבת א״כ לכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה[1] שור דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה חוסם אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר ומה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש ת״ר[ג] דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע[ד] (ובשעת גמר מלאכה) ופועל אוכל בו אף כל שגידולי קרקע פועל אוכל בו[ה] יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו למה לי[2] מכי תבא בכרם רעך נפקא איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה לרבות נמי מידי דלאו גדולי קרקע נינהו קמ״ל תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו[ו] יצא המנכש בשומים ובבצלים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם למה לי[2] מואל כליך לא תתן נפקא לא צריכא[ז] אע״ג דקא משליף קטיני מביני אלימי תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו אף[ח] כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו[ט] יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו והתניא הבודל בתמרים ובגרוגרות פועל אוכל בו אמר רב פפא[י] כי תניא ההיא בתוחלני תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה ופועל אוכל בו אף[יא] כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה פועל אוכל בו יצא[יב] הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו לחלה דאין פועל אוכל בו והלא נגמרה מלאכתו למעשר לא קשיא בחוצה לארץ עסקינן דליכא מעשר אי הכי חלה נמי ליכא אלא לעולם בארץ ולא קשיא בשבע שכיבשו ובשבע שחילקו[יג] דאמר מר שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו[יד] במעשר מידי מעשר קא גרים גמר מלאכה קא גרים אלא אמר רבינא כרוך ותני דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו אף כל שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל מי הוי כענבים ודבר אחר או לא תא שמע[טו] רשאי בעה״ב להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה[טז] רשאין פועלין לטבל פיתם בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה לאכשורי

גידולי קרקע **יצא** החולב בו׳. ברים בכל מערבין (עירובין דף מז:) חשיב בעלי חיים גידולי קרקע דדרים ונתתה הכסף בנקר ובגלגן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע התם קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דים שהוא גודל וצומח מן הקרקע:

ס״ד אמינא הואיל וכתיב קמה קמה שתי פעמים. ותימה הא איצטריך חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות אדם בתלוש וי״ל דה״ק סד״א דלא נדרוש חד מהנך דרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות חולב דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים דגרסי הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה גרבה נמי הא א״ש טפי דמכל בעלי קמה משמע שפיר בעלי חיים שהם בעלי קומה ותימה אכתי גרבה מקמה דבר שאין גידולו מן הארץ כגון חולב וכי תימא דיש דכתב רחמנא ל״ל איצטריך לרבות תלוש דאי לא כתיב דיש אלא לא תחסום שור במלאכה הוה מוקמינא ליה דוקא במחובר דומיא דפועל דה״נ פריך ל״ל דיש להוציא חולב מכי תבא נפקא[ט] דוקא במחובר אלמא אית לן לאוקמי שור דומיא דאדם ועוד דאיצטריך דיש לכמה דרשות דנסמוך: **יצא המנכש בבצלים.** נראה דאי לאו ואל כליך לא תתן לא הוה דרשינן מדיש אלא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל לשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא הוה דרשינן ליה אבל השתא דכתב ואל כליך למדרש בשעת גמר מלאכה דרשינן נמי מדיש להני: **יצא** הלש המקטף **והאופה.** תימה לר״י דבשלמא אופה איצטריך למיתני אע״ג דתנא לא משום דמשכחת דחייב בחלה אפילו לא לש ע״י אפייה דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף נז. ע״ש) הדובשנין והאיסקרטיטין כו׳ אפאן באילפס פטורין בתנור חייבין אלא מקטף אמאי תני לה וכי יש מקטף בלא לישה: **אי** הכי חלה נמי **לא.** דחלה בחוצה לארץ לא הוא אלא מדרבנן כדמוכח בפ׳ עד כמה (בכורות דף מ.): **מידי מעשר קגרים גמר בו׳.** דכיון דאם היו חייבין במעשר הוה חשיב גמר מלאכה למעשר אחר המירות והיינו הולכים בתר אותה גמר מלאכה כי אין חייבין נמי לא הוי פחות ויזיל בתרה ואמאי אזלינן בתר חלה: **אמר** רבינא כרוך ותני. דהשתא דקתני בחדא למעשר ולחלה מוכח שפיר דלא נקט למעשר אלא לאפוקי היכא דלא שייך חלה כגון בודל בתמרים אבל היכא דשייך חלה לא חשיב[כ] אלא שנגמרה מלאכתה לחלה אבל כי הוה בחדא ברייתא למעשר לחוד הוה משמע דבכ״מ אזלינן בתר[כא] גמר מלאכה למעשר: **והבודל** בתמרים. אע״פ דליכא מעשר אלא מדרבנן חשיבא גמר מלאכתן למעשר כיון דאי הוה בהו מעשר מדאורייתא הוה אזלינן בתר גמר מלאכתו למעשר: **פועל** מהו שיהבהב. פי׳ בקונטרס שאור ממתקו ובעי אם שרי להבהב ולמתוק שע״י כן יאכל יותר אי הוה כענבים ודבר אחר או לא ותא שמע דאמר בפרק ע״ג סלע מאי מתוקי פירא איכא ס״ד דמקשה דליכא מתוקי פירא א״כ למה מפריך ועוד למאי דמסיק[כב] הכא דלא יספות במלח הוה משום מעשר הא לאו הכי שרי לספות במלח א״כ כ״ש דשרי להבהב דספיתא במלח דמיא

מסורת הש״ס

(א) [ב״ק נד:], ב) רש״א מ״ז [וכן פילקוט ליתא], ג) כתובות כה. נדה מז., ד) [כתובות אית׳ בתרומה ועי׳ ברש״י אם דגרים תרוייהו], ה) [דברים ה], ו) בס״א נוסף: במים, ז) [במדבר טו], ח) [עי׳ בכתובות ובנדה וכבל דוכתא מפרש הטעם בתופן אחר], ט) [דברים יד], י) [פרק ימן], כ) גיר׳ רש״ל חדא חדא, ל) דוקא גידולי קרקע אלמא כל״ל. רש״ל, מ) דיבור חוס׳ הזה הוא גליון. רש״ל, נ) בתר גמר למעשר וכל״ל רש״ל,

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה שבשעת וכו׳ דעכשיו: (ב) תוס׳ ד״ה אמר וכו׳ לא חשיב גמר אלא כשנגמרה כל״ל והל״ל עם ד״ה והבודל: (ג) ד״ה פועל וכו׳ ועוד למאי דמסיק רבא דלא יספות:

מוסף רש״י

יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע. דנהי דגידולי הארץ אינקי (בהמות) על שם שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה, אבל גידולים מן הארץ לאו אקרי אלא דבר הצומח מן הקרקע ולא בהמות (סוכה יא:). **שבע** שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה. דכתיב בחלה (במדבר טו) בבאכם אל הארץ, והרי באו (נדה מז.) ותניא בספרי ר׳ ישמעאל אומר אינה הכתוב בילה זו מכל ביאות שבתורה, שבכולן נאמר כי תבאו כי ישלח וכאן בבואכם, לומר כדון שכיון שנכנסו לה נתחייבו (כתובות כה.). **ולא נתחייבו** במעשר. דבמעשר כתיב (דברים יד) תבואת זרעך, עד שיביא כל אחד ואחד את שלו (נדה מז.) אי: דכתיב דגבך תבואת זרעך המיוחדת לך, ועוד שהרי הלה הכתוב המעשר במנין שנות השמיטה, דכתיב (דברים טו) בשנה השלישית שנת המעשר, ושמיטות לא מנו אלא משכבשו וחילקו, דתאמרינן בסדר עולם,

עין משפט נר מצוה

א [מיי׳ פי״ג מהל׳ שכירות הל׳ ב טוש״ע מ״מ סי׳ שלח סעי׳ ב]:
לא ב ג ד ה מיי׳ פי״ב מהל׳ שכירות הל׳ ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה שם עשין לא טוש״ע מ״מ סי׳ שלו סעיף ב:
לב ו ז מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעיף ג:
לג ח טוש״ע שם סעיף ד:
לד ט מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:
לה י מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם:
לו כ מיי׳ שם סמג שם טוש״ע שם:
לז ל מ מיי׳ שם פי״ג הלכה ו טוש״ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם

1 לא תְחְסֹם שׁוֹר בָּדִישׁוֹ: דברים כה ד
2 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: דברים כג כה

לעזי רש״י

ציב״ש [ציבו״ט]. בצלצלים בצלים קטנים.

פט: השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

לאכשורי גברא לא קמיבעיא לן כי קמיבעיא לן לאכשורי פירא מאי ת"ש פועלין אוכלין ענבים בראשי אומניות שלהם ובלבד שלא יהבהבו באור התם משום ביטול מלאכה כי קא מיבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו מאי ת"ש [א]לא יהבהב באור ויאכל ולא יכמור באדמה ויאכל [ב]ולא יפריך ע"ג הסלע ויאכל אבל מפריך על יד על יד ואוכל התם משום ביטול מלאכה הכי נמי מסתברא דאי ס"ד משום מתוקי פירא סלע מאי מתוקי פירא איכא אי אפשר דלא ממתיק פורתא ת"ש [ג]פועלין שהיו עודרים בתאנים (ד) [ד]וגודרים בתמרים ובוצרים בענבים ומוסקין בזיתים הרי אלו אוכלים ופטורים שהתורה זיכתה להם [ה]בפיתם לא יאכלו אלא אם כן נטלו רשות מבעה"ב [ו]ולא יספות במלח ויאכל מלח ודאי כענבים ודבר אחר דמי ולא יספות במלח ויאכל ורמינהו [ז]השוכר את הפועל לעדר ולקשקש תחת הזיתים הרי זה לא יאכל [ח]שכרו לבצור שכרו למסוק שכרו ללקט הרי זה אוכל ופטור שהתורה זיכתה להן קצץ אחת (ט) ואחת יאכל שתים שתים לא יאכל וסופת במלח ויאכל אהייא אילימא אסיפא כיון דקצץ כל היכי דבעי ליכול אלא לאו ארישא אמר אביי לא קשיא כאן בארץ כאן בחוצה לארץ בארץ קבעא ספיתא בחוצה לארץ לא קבעא ספיתא אמר רבא מי איכא מידי דבארץ קבעא ספיתא מדאורייתא ובחוצה לארץ לא קבעא ספיתא ומותר לכתחילה אלא אמר רבא [ט]בין בארץ בין בחוצה לארץ חדא לא קבעא ספיתא תרתי קבעא ספיתא קצץ בין ספת ובין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא יאכל לא קצץ ולא ספת אוכל שתים שתים ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא יאכל ואע"ג דנטל רשות מבעה"ב [י]דאיטביל להו למעשר וקבעא ספיתא ותרתי דקבעא ספיתא מנא לן אמר רב מתנא דאמר קרא [יא]כי קבצם כעמיר גורנה: תנו רבנן פרות המרכסות בתבואה

והדשות

טפי לענבים ודבר אחר מהבהוב כדמוכח בסמוך ומתוך הסוגיא משמע שלא פשט כלום ונראה לר"ת דבראשי לאכילה פשיטא ליה דשרי הבהוב דלא הוי אלא בסומי פירא אלא באותן שאינן ראויין לאכילה אלא ע"י הדחק ומהבהבן כדי שיהיו טובים לאכול מצעיא ליה אי הוי בענבים ודבר אחר כיון דע"י הבהוב אוכל הרבה או דלמא לא שנא הבהוב זה מהבהוב בפירות מתוקים דשרי ופשיט מרשאים פועלים לטבל פתן בציר וסבר השתא בפועלין שאין יכולין לאכול אלא ע"י הדחק ומדמי ליה לאוכל שאינו ראוי אלא ע"י הדחק ומיהו ליגא דשיאכלו ענבים הרבה משמע שיכולין לאכול בלאו הכי ותו פשיט מאוכלין בראשי אומניות ובלבד שלא יהבהבו ולא קאי אראשי אומניות דהנהו שרי להבהב שראוין לאכילה אלא ובלבד שלא יהבהבו בדברים שאינם ראויים לאכילה קאמר והשתא קאמר שפיר מאי מתוקי פירא איכא דעל ידי הפרכה לא יתקנו יותר אותן שאינן ראויין לאכילה דאינן אלא למתק אותן שכבר היו ראויין והא פשיטא דשרי וא"כ משום ביטול מלאכה הוא דקאסרה בריתא ואתי נמי שפיר הא דקאמר רבא לא יספות במלח משום מעשר אבל אי לאו הכי שרי היינו בראויין לאכילה אבל בשאינם ראויים לאכילה מצעיא לן הבהוב וספיתא פשיטא לן דהוי כענבים וד"א דקאמר מעיקרא ונראה לר"י דלפי' ר"ת לא אסור ענבים וד"א אלא דוקא באין ראויין ואתי שפיר הא דקאמר דמלח כענבים וד"א היינו דוקא באין ראויין דבראויין שרי כדמשמע במילתיה דרבא ויש לישב שיטת הקונט' דמה שהקשה דאי ליכא מיתוק אמאי מפרך איכא למימר מפרך ומשבר לחתיכות קטנות כדי שיוכל לתת בפיו במעט מעט [ג]דשרי לספות במלח לרבא אי לאו משום מעשר משום שנתן לו בעה"ב רשות לאכול דבהכי איירי ובריתא נמי דשרי לספות באחת אחת היינו משום דמייתי בקלן:

קוצץ אחת אחת אוכל. פירש בקונטרס קלן עם בעה"ב על מנת שיאכל דהשתא הוי כעין מקח נראה לר"ת דלפירושו קאי אריש שאשכרו לעדור דאי אשכרו לקוצר למה יתנה בחנם כיון דמן התורה אוכל וקצילה נמי אמאי מהניא שלא יאכל שתים שתים כיון דעל חנם הוא קולן וקשה קלת דמאי פריך כיון דקלן כל מאי דבעי לאכול למה פשוט לו כל כך שיוכל לאכול במלח משום דקלן הא לא פירש לאכול במלח ואיצטריך לקולן דמדינא לא הוה אכיל כלל כיון ששכרו לעדור ור"ח פירש קלן שהתנה שלא לאכול אלא עשר פירות או עשרים והשתא פריך שפיר במאי דבעי יאכלם: **שתים** שתים **לא יאכל**. דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וכי תלש שתים ביחד חציי גורן כדליף בסמוך שהלוקח לא יעשה גורן אחר: **בארץ** קבעא ספיתא. והיא דלעיל דקתני לא יספות מיירי בארץ וא"ת ואמאי לא מוקי לה ההיא דלא יספות משום ענבים ודבר אחר כדאמר מעיקרא וההיא דספת במלח קאי אסיפא ומיירי בין בארץ בין בחוצה לארץ וקמ"ל דלא קבעא ספיתא והשתא לא תקשי ליה הא דפריך אדאביי וי"ל דאי לאו דאשמעינן בשום מקום דספיתא קבעא לא הוי אשמעינן שום חידוש ההיא בריתא דספת ולהכי מוקי להיא דלא יספות בארץ משום דספיתא קבעא והשתא קמ"ל ההיא דספת דאע"ג דבארץ קבעא בחו"ל לא קבעא: **ותרתי** מנלן דקבעא ספיתא. מקח נמי קבעא בתרתי כדאמר לעיל אלא משום דבספיתא קיימינן נקט ספיתא: **כי** קבצם כעמיר גורנה. אסמכתא היא: **המרכסות** בתבואה. לא לעשות לחם מיירי דהיכא דשייכא חלה לא אזלינן בתר גמר מלאכה למעשר אלא בתבואה לעשות קליות או שתית מיירי:

והדשות

ומתקן: **ראשי אומניות**. ראשי שורות הכרם בלשון ארמי אוליימא[ב] ובלע"ז אורמ"ן: **הסס משום ביעול מלאכה**. שמבטל עצמו כשמהבהב: **דאיכא אשתו** וכו'. שלא נשכרו אצל בעל הבית ומהבהבין לו: **ולא יכמור**. יחמם שמטמינם בעפר חס: **ולא יפריך**. בלגיי"ר בלע"ז כמו שעושין לתפוחים: **על יד**. מיד ליד: עודרין מוסקין בוצרין גודרין כולם לשון לקיטה הן לכל מין ומין: **ופטורין**. מן המעשר ולא אמרינן מקח הוא לפי שאין זה תגאי שכרן אלא התורה זכתה להם: **בפיתם לא יאכלו**. משום דינא נקט ליה לפי שאוכלין הרבה: **לא יספות**. יטבול. קס"ד משום ענבים ודבר אחר קאמר ולא משום מעשר אלמא אכשורי פירא אסור: **מלח ודאי כענבים ודבר אחר דמי**. ואע"ג דעלייהו דענבים קא מבדר ליה ולאו מילתא באפיה נפשיה הוא ספת מ"מ דבר אחר הוא אבל מהבהב אימא לך דשרי: **לעדור**. לחפור: **לקשקש**. לכסות שרשים המגולים: **הרי זה לא יאכל**. מן הזיתים שבאילן דבעינן שעת גמר מלאכה: **שכרו לבצור**. בענבים: **למסוק**. בזיתים: **ללקט**. בשאר פירות אותן הנושרין על גב הקרקע: **קלן**. והתנה עם בעל הבית ע"מ שאוכל הוה ליה כעין מקח: **אחת אחת אוכל**. דפחות משתים לא חייל איסור שם גורן בדבר שלא נגמרה מלאכתו: **שתים שתים לא יאכל**. דשתים מכי מטי להו מילתא דחשיבותא כגון קצילה או מקח חייל עלייהו שם גורן כדיליף אסמכתא מקרא לקמן וקביעותא דקצילה ומקח דרבנן היא כדאמרן לעיל (פח:) דאי מדאורייתא אין חילוק בין שתים לאחת: **וספת במלח ואוכל**. קס"ד ספיתא במעשר לא מהניא ולא נקט ליה אלא לאשמועינן דלא מעכב עליה בעל הבית: **אהייא**. איצטריך לאשמועינן: **אלא לאו אריש**. דלא קלן: **הא בארץ הא בחוצה לארץ**. וספיתא לאו משום ענבים ודבר אחר לענין דינא נקט לה אלא משום חשיבות אכילה לענין מעשר נקט ליה ואסיפא קאי: **בארץ**. דמעשר דאורייתא הוקבעה ספיתא דספיתא במלח גמר מלאכתייהו דגלי דעתיה דלית ליה גורן אחרינא: **מותר לכתחילה**. בתמיה. היכא דמעשר דידיה מדרבנן תקבע ליה ספיתא מדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון: **תרתי קבעא ספיתא**. כדיליף לקמן בפחות משתים לא הוי גורן: **קלן בין ספת ובין לא ספת**. קצילה משוי גורן כשהן שתים ואחת אחת אוכל שתים לא יאכל וכיון דאכילה ע"י קצילה ליתא בשתים אלא באחת לא קבע בהם ספיתא משום הכי קתני סופת במלח ואוכל ואסיפא דוקא קאי: **לא קלן ולא ספת אוכל שתים**. ספת לא יאכל שתים דקבעא ספיתא ומשום הכי קתני בבריתא קמייתא ולא יספות דלאו בקלן איירי ואכילתו בשתים שתים: **ותרתי דקבעא ספיתא מנלן**. כלומר מנלן דבעינן תרתי ובליר לא: **כי קבצם כעמיר גורנה**. אין גורן בלא קיבוץ ואין קיבוץ פחות משתים: **המרכסות בתבואה**. [א] שעורין שעורין במים ומייבשין אותן בתנור ודשין אותן בפרות להסיר קליפתן והוא חושלא:

והדשות

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' י ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יג:

לט ג מיי' פי' הלכה ח טוש"ע שם סעיף ב:

מ ד ה מיי' שם הל' י ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף יב:

מא ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ב:

מב ז מיי' פ"ה מהלכות מעשר הלכה י יא טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף ק וסעיף קא:

מג ח ט מיי' שם הל' י ופי"ג מהלכות שכירות הלכה י ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע מ"מ סי' שלו סעי' יב:

מד י מיי' פ"ה מהלכות מעשר הל' י טוש"ע י"ד סי' שלא סעי' לג:

מסורת הש"ס

א) פי' שהוא כמו גודו אילנא. רש"ל [עי' עיין ערך גד ד], ב) [ב"ב יב.], ג) [בלפו"י והא דשרי],

תורה אור השלם

1 וְהַמָּה לֹא יָדְעוּ מַחֲשְׁבוֹת יְיָ וְלֹא הֵבִינוּ עֲצָתוֹ כִּי קִבְּצָם כָּעֲמִיר גָּרְנָה: מיכה ד יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' עודרין בתאנים (וגודרין). תו"מ וכ"ב ס"ל וגודדין: (ב) שם קלן אחת אחת יאכל כל"ל ואות ו' נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה המרכסות בתבואה שעורין כו'. נ"ב ומנ"ס פי' שמהלכות עליהן לדרכם כמו (ישעיה מ) והרכסים לנקעה וכ"ה בירושלמי (פ"ט דתרומות) תני בדישו ולא בדלכו:

לעזי רש"י

אורמ"ן [אורדו"ן]. שורות גפנים.

בלצי"ר [בליציי"ר]. לפצוע.

והדשות. דישה שבלין בתרומה ובמעשר כגון שהקדימו בשבלין: **אין עובר.** בלא תחסום (ה): **המרכסות.** משום דגמר מלאכתן למעשר משעת דישה: **תרומה ומעשר.** דסתם דייש לאו בתרומה ומעשר משתעי קרא דאין תרומה ומעשר סתם אלא מן המירות ואילך כדכתיב (במדבר יח) כדגן מן הגורן: **מפני מראית העין.** שלא יאמרו עליו שהוא חוסם: **בור.** מלא מגרוף: **בטרסקלין שבפיה.** שק או טרסקל תולין בצוארה והמאכל בתוכו ואוכלת: **נכרי הדש בפרסו של ישראל.** אינן עובדים הבעלים שאמרו לו חסום פרתי ודוש בה תבואה שלך אין עליהם עבירת לא תחסום: **גידולי תרומה.** שזרעה וגידלה הגידולין תרומה מדרבנן וזה אחד משמנה עשר דבר שרבו בית שמאי על בית הלל ביבמות שבת (שבת יח:) וכיון דלאו תרומה מדאורייתא היא קרינא ביה דייש סתמא: **בשלמא גידולי תרומה תרומה.** מדרבנן ואיצטריך לאשמועינן דעובר: **גידולי טבל.** תבואה שנמרחה בכרי וזרעה בטיבלה הרי היא כשאר חולין ואוכל הימנה ערמי עד שימרח דכיון דזרעו כלה בטיל ליה איסוריה. ותרומה הוא דגזור דמפרש התם גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל שמא יזרענה להפטר שלא יתננה לכהן אי נמי משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא משהי לה לזורעה ואתי בה לידי תקלה: פלוגתא דר' מאיר ור' יהודה בקדושין (דף נב:): **ממון גבוה.** ולא קרינא ביה בדישו (ו). וגבי תרומה מיתוקמא שהיתה פרה של ישראל שאסור להאכילה תרומה ואפילו אם דש בה כהן דתניא (ז) כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה: **היכי דמי.** דליהוי מעשר קודם דישה: **כגון שהקדימו.** וקרא שם עליו בשבולין: **[ולר"ן].** כיון דשם מעשר עליו לר' יהודה נהי נמי דממון הדיוט הוא: **הא נעי חומה.** שאסור לאכלו חוץ לחומת ירושלים והיכי אתי לאו דלא תחסום ודאי לאו דלא תוכל לאכול בשעריך (ח): **בית פאגי.** (ט) היקף חילון של ירושלים שהוסיפו עליו קרוי בית פאגי. וגרסה לי שהוא לשון כניסתה של עיר שוגגל"א בלע"ז כדאמרינן פרק קמא (דף ט.) זה קנה חמור ובית פגיה: **לאן במעשר דמאי.** דליתיה אלא מדרבנן. לוקח מעם הארץ שחייבו להפרישם מעשר שני על הספק ולהעלותו לירושלים: **אף הוא.** יוחנן כהן גדול במס' סוטה (דף מא.): **ביטל את הוידוי.** של מעשר ואפילו של חבריה שאין לומר בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי לפי שלא היו נותנים מעשר ראשון ללוי בהלכתו דרחמנא אמר ללוים וקנסינהו עזרא ולוה לתתו לכהנים: **וגזר על הדמאי.** בלוקח מעם הארץ שיפרישם הכל מספק מפני שהטבל עון מיתה חוץ מן התרומה שלא גזר להפרישה ולא גזר על הדמאי לפי שאלו בכל גבול ישראל ורואה שהיו עמי הארץ מוזלזלין במעשרות ולא היו מפרישין אלא תרומה גדולה: **תרומת מעשר.** שהלוי מפרישם לכהן מעשר מן המעשר והוא קרוי תרומה ואסור בתרומה: **ומפרזת.** חולי מעייה וקורין אותו ריול"ר מוליאה רעי גלול כמים והחטין קשין לה: **חסוס פרתי ודוש בה.** דישה שלך: **אמירה לנכרי שבות.** מדרבנן: ומגנחין

והדשות במעשר ובתרומה אינו עובר משום **לא תחסום.** פי' בקונטרס דסתם דייש לא הוי תרומה ומעשר שאין רגילות להיות תרומה ומעשר אלא אחר מירוח תימה דא"כ אפילו הן חולין מתוקנים לא יעבור דאין רגילות להיות מתוקנים קודם מירוח ונראה דטעמא משום דכתיב דישו דמשמע הראוי לו ומעשר ממון גבוה הוא ותרומה נמי ליישראל אסור ליתן לפני בהמתו ואפילו כהן דוקא כרשיין שהוא מאכל בהמה מותר להאכיל ולא חטין משום הפסד תרומה וכן דרים בהליא במעילה (דף יג. ושם ד"ה מאי) מדישו גבי הא דתנן וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש: **גידולי מעשר חולין.** דלא שייך למיגזר שמא ישהה ביזו ויבער בטומאה דלמה ישהה כיון שיכול לפדותו ואפילו לקוח בכסף מעשר שנטמא דאינו נפדה לרבי יהודה לא גזרו על גידולין דליהוו מעשר כיון דעיקר מעשר יש לו פדיון: **באן** במעשר ראשון דמיקרי דישו **באן** במעשר שני. דאפילו לר' יהודה אינו עובר חוץ לחומה כדפריך בסמוך והא בעי חומה ותימה והלא אי לאו רעך היה אוכל פועל משל הקדש כי היכי דשרי משל חבירו ולא הוי גזל וה"נ אית לן למימר דשרי חוץ לחומה דהא לרבי יהודה ממונו הוא ויכול לקדש בו האשה אפילו חוץ לחומה כדמשמע בקדושין (דף נג:) וי"ל דאפילו הכי (לא) קרינן ביה דישו שלו ולא של רעך דה"נ אמרינן בסוף פרק חלק (סנהדרין דף קיא:) דלכולי עלמא לא מיקרי שלה גבי עיר הנדחת ופטורה מן החלה דלא מיקרי עריסותיכם:

והיכי דמי כשהקדימו בשבלין. תימה דמאי איצטריך לפרושי הכא היכי דמי דעד השתא נמי הוי מיירי בהכי דהא בגידולי מעשר ליכא לאוקמה כלל:

אמר להו תניתוה רבי שמעון בן יוחאי אומר. ורבנן לא פליגי עליה במאי דמפרש טעמא משום דמעלי לה: **חסום פרתי** ודוש בה. פירוש ודוש בתבואתי דמרויח באמירה לנכרי דבתבואת נכרי פשיטא דשרי כיון שאין ישראל נשכר בחסימה אלא אדרבה מפסיד כמו שפשיטא שמותר לומר לנכרי אכול נבלה ומהאי טעמא נמי מותר לומר לנכרי בשבת הילך בשר ובשל לנרכך כשאין מוטל עליו לזונו דאין מרויח באותה אמירה כלום ומיהו אמר ר"י דלא דמי לאומר לנכרי אכול נבלה דלא שייך התם אמירה לנכרי שהישראל עצמו יכול ליתן נבלה בפיו אבל הכא אותו דבר שאומר לנכרי לעשות הוא אינו יכול לעשות כמו לבשל או לחסום ומירושלמי דהמזקין גבי מחזיקין ידי נכרים בשביעית דקאמר א"ל חרוש בה טבאות ואנא נסיבנא לה מינך בתר שביעית אומר ר"י דאין ראיה דהתם לפי שהתחיל כבר לחרוש מפני דרכי שלום: **אבל הכא דאיסור לאו שרי.** אע"ג דבמס' מו"ק (דף יב.) אמרינן (ט) דבשביעית וחולו של מועד אסור אמירה לנכרי התם משום דשבת ויו"ט חדא מילתא היא (ט) וגזרו אטו שבת: **דגנבין** להו ארמאי. בשאלתות דרב אחאי (יא) מפרש שהיו קושרין דינר בכיס של בהמה בחזקה והנכרי גונב הדינר ותולש הכיס ומסרסו ולשון גנבין להו לא משמע הכי שלא באין לגנוב רק הדינר: מחלפי

(ה) תרומות פ"ט מ"ד, (ו) קדושין כד. [וש"נ], (ז) סוטה מא. יומא ט. [תוספ' דסוטה פי"ג], (ח) [שבת קנ. וש"נ], (ט) [דברים כה], (י) [ל"ל לתנן. והא משנה בתרומות פי"א מ"ט], (יא) [דברים יב], (יב) גי' רש"ל דבשבת, (יג) [כפ' אמור סי' קה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"מ דאמר מעשר שני ממון: (ב) שם ולר' יהודה הא כ"ל ואות ו' נמחק:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה בית פאגי. היקף חיצון. עי' סנהדרין י"ד ע"ב ברש"י ד"ה בית פאגי ומנחות עח ע"ב ד"ה חוץ לחומת: תוס' ד"ה אבל וכו' וגזרו אטו שבת. עי' ר"ה דף כד ע"ב תוס' ד"ה שאני ועיין בב"ח דיש הלכות כלאים:

מה א ב מיי' פי"ג מהל' שכירות הלכה ד ועי' בהשגות וכמ"מ סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ח ועיין בהג"ה:
מו ג ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:
מז ה מיי' שם הל' ד ה:
מח ו מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה כא:
מט ז מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה ו סמג עשין קלה:
נ ח מיי' פ"ו מהלכות מעשר שני הלכה טו:
נא ט מיי' שם פ"ג הלכה יז:
נב י מיי' פי"ג מהלכות שכירות הלכה ד ה:
נג כ מיי' פי"א מהלכות מעשר שני הלכה יג:
נד ל מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה ג סמג עשין קלח:
נה מ מיי' פי"ג מהלכות שכירות הלכה ד ה:
נו נ מיי' שם הלכה ג סמג לאוין קפד טור ש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ז:
נז ס מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שז סעיף ב:
נח ע מיי' פי"ג מהל' שכירו הלכה ג סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ו:

לעזי רש"י

שונגל"א [צינגל"א]. חומה המקיפה את העיר. ריול"ר [ריילי"ר]. לשלשל (נאמר בפרה).

מחלפי אהדדי. שלא מדעתן היו מסרסין אותן ומ"מ היו מחליפין שמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחריס לנכרי לעשות כן ויאמרו שלא מדעתנו עשו: **ישב** לה קוץ **בפיה** מהו. ות"ת הא אמרינן לקמן לא תדוש בחסימה וי"ל דה"מ כשחסמה בחוץ כדי שלא תאכל אבל הכא שיש לה מעליו בעי דלמא הוי כחלתה: **רבץ** ארי מבחוץ. אע"ל יש לה קוץ אסור לפי שחסימה בגופה אבל ארי שהיה רחוק ממנה לא הוי חסימה ואת"ל דארי נמי הוי חסימה היינו משום דמפחד האריי אינה אוכלת אפילו היא רעיבה הרבה אבל בעמד בנה בחוץ אינה נחסמת כל כך: **עמד** בנה מבחוץ מהו. אית ספרים דגרסי העמיד ואפילו הכי לא פריך חסימה מעלייתא היא משום דאינה מנחת כל כך מלאכול בשבילו כמו מפחד האריי כדפרישית: **רבי** יוחנן אמר חייב עקימת שפתיו הוי מעשה. תימה דבפ' ג' דשבועות (דף כא.) אמר רבי יוחנן אומר היה רבי יהודה משום ר' יוסי הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם והלא רבי יוחנן גופיה קאמר הכא דעקימת שפתיו הוי מעשה א"כ נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אמאי מחייב אותן לאו שאין בו מעשה וי"ל דלא קאמר רבי יוחנן דעקימת פיו הוי מעשה אלא הכא משום דבדיבוריה קעביד מעשה שהולכת ודשה בלא אכילה כדאמרינן בריש תמורה (דף ג.) אהניא דחוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו אמר ליה רבי יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדיבוריה קעביד מעשה ולהכי פריך הכא ר"י לרבי לקיש מימר דחייב מעשה משום דבדיבוריה קעביד מעשה אבל נשבע לא עביד בדיבוריה מעשה כדמוקי לה התם באכלתי ולא אכלתי ות"ת דבסוף פרק ד' מיתות (סנהדרין דף סה. ושם: ד"ה הואיל) קאמר ר' יוחנן דעקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בלב ופריך והתניא יצאו עדים זוממים שאין בהן מעשה ומשני אלא שאני מגדף הואיל וישנו בקול ופריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא והא חסמה בקול לרבי יוחנן חייב ומשני שאני עדים זוממים דישנן בראייה והשתא היכי פריך מחסמה בקול אמגדף דלא עביד מעשה בדיבוריה וי"ל דלאו אמגדף פריך אלא אעדים זוממין פריך דבהוה שנוי דמשני שאני מגדף הואיל וישנו בקול שני נמי אעדים זוממין ועלייהו פריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא דבדיבורייהו מתעביד מעשה שמתחייב הנדון ומשני שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראייה אבל מגדף הוי טעמא דלא חשיב מעשה הואיל וישנו בקול דלא עביד בדיבוריה מעשה ואין לריך תו לטעמא שכן ישנו בלב והיינו טעמא נמי דמסית ומדיח ומקלל אבין דממעטו להו בת"כ מועשה דהתם אינו לא בלב ולא בראייה אלא על כרחך משום דישנן בקול ואע"ג דבפ"ק דכריתות (דף ד.) לא קאמר טעם דמגדף דישנו בקול אלא קאמר מגדף ישנו בלב ועדים זוממין ישנן בראייה אסוגיא דסנהדרין סמיך ובקונטרס גרים שאני עדים זוממין הואיל וישנן בקול ולא גרים שאני מגדף משום דאי הדר ביה מטעמא קמא דהואיל וישנן בלב אם כן לפי המסקנא דסתר טעמא דהואיל וישנן בקול הוה ליה למיהדר לטעמא קמא ולמימר שאני מגדף הואיל וישנו בלב ואין נראה דלמסקנא נמי לא סתר טעמא דהואיל וישנו בקול לענין מגדף ומסית ומדיח כדפרשינן דבדיבורייהו לא מתעביד מעשה: **ריש** לקיש אמר פטור עקימת שפתיו **לא** הוי מעשה. ואם תאמר והא בריש אלו הן הלוקין (מכות דף יג.) אמרינן הא דבעינן לאו שיש בו מעשה משום דכולהו לאוי גמרינן מלאו דחסימה משום דסמיך ליה ארבעים יכנו לא יוסיף וחסימה יש בה מעשה והשתא לריש לקיש דחסימה בקול לית בה מעשה נימא דלקי ומילף בכולהו דלקי אלאו שאין בו מעשה ואמאי פטר הכא בחסימה גופה כי אין בה מעשה ויש לומר דסבר ריש לקיש דעיקר קרא לא איירי אלא בסתם חסימה דאית בה מעשה אי נמי נפקא לה (פ) לריש לקיש כאידך שנוי דמכות (שם) דדריש מלעשות דאין לוקין אלא בלאו שיש בו מעשה ואם תאמר דבאלו הן הלוקין (שם טו:) פליג רבי יוחנן וריש לקיש בשבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה דר' יוחנן פטר ליה משום לאו שאין בו מעשה ור"ל פטר ליה משום התראת ספק אבל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וליכא למימר דאליבא דר' יהודה קאמר וליה לא סבירא ליה כדמשמע בתר הכי דפליגי אמילתא דר' יהודה דאמר גבי לא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דדייק ר' יוחנן טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין עליו דהתראת ספק שמה התראה וריש לקיש דייק טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואי אליבא דרבי יהודה

לא

דגנבין ארמאי ומגנחין יתהון מהו [א]שלח להו הערמה אתעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנון אמר רב פפא בני מערבא סברי לה [ב]כר' חידקא דאמר בני נח מצווין על הסירום וקא עברי משום [1]ולפני עור לא תתן מכשול סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אביי דיין שקנסת עליהם מכירה [ג]פשיטא בנו גדול כי אחר דמי בנו קטן מאי רב אחי [ג]אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסידי מחלפי אהדדי בעי רמי בר חמא הושיב לה קוץ בפיה מהו הושיב לה חסימה מעלייתא היא אלא [ד]ישב לה קוץ בפיה מהו הרביץ לה ארי מבחוץ מהו הרביץ לה חסימה מעלייתא היא אלא [ה]רבץ לה ארי מבחוץ מהו [ו]העמיד בנה מבחוץ מהו [ז]היתה צמאה למים מהו [ח]פרס לה קטבליא על גבי דישה מהו פשוט מהא חדא דתניא [ט]רשאי בעל פרה להרעיב פרתו כדי שתאכל מן הדישה הרבה [י]ורשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר לפני הבהמה כדי שלא תאכל מן הדישה הרבה שאני התם דקא אכלה איבעית אימא רשאי בעה"ב להתיר פקיע עמיר לפני בהמה מעיקרא כדי שלא תאכל הרבה מן הדישה [יא]בעא מיניה רבי יונתן מרבי סימאי חסמה מבחוץ מהו שור בדישו אמר רחמנא והא לאו בדישו הוא או דלמא לא תדוש בחסימה אמר רחמנא א"ל מבית אביך אתה למד [2]יין ושכר אל תשת ובניך אתך בבואכם בבואכם הוא דאסור הא מישתא ומיעל שרי [3]ולהבדיל בין הקדש ובין החול אמר רחמנא אלא מה התם בשעת ביאה לא תהא שכרות הכא נמי [ב]בשעת דישה לא תהא חסימה תנו רבנן [ג]לחחוסם את הפרה [ד]והמזווג בכלאים פטור ואינו לוקה אלא דש ומנהיג בלבד [ה]איתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר' יוחנן אמר [ו]חייב ריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב עקימת פיו הויא מעשה ריש לקיש אמר פטור קלא לא הוי מעשה איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש

ומגנחין יתהון. ומסרסין אותם ואח"כ מחזירין לבעליס ומאהבת בעליו ישראל גונבו הנכרי שהוא מכירו ומסרסו כדי שיהא יפה לחריסה: ויזדבנון. ולא יהנה ישראל בעבירה. הוא עשה כדי שיהא יפה לחרוס לפיכך יקנסוהו שלא יחרוס בו. אלמא באיסור דלאו נמי אסורה אמירה לנכרי: **בני מערבא.** דשלחו ליה לאבוה דשמואל הכי: **סבירא ליה כרבי חידקא.** בסנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נו:): **וקא עבר.** זה האומר לסרס: **משום לפני עור לא אסון מכשול.** אבל בדבר שאין הנכרי מוזהר עליו אימא לך שרי: **נשחיטה.** שלא יועיל סירוסן להעלות בדמיהן אבל לחריסה לא שבדמיהן יקרין משום סירוסן: **דיין שקנסת עליהן מכירה.** דלא טרח כולי האי אלא שיחרוס בו והא לא תתקיים מחשבתו: **לאחר דמי.** ודיו אם מכרו לו: **מחלפו אהדדי.** שוורים שלהן שגנבוס נכריס מכייריסס וסרסוס: **ישב לה קוץ בפיה.** ואינה יכולה לאכול מן הדישה: **מהו.** מצוה ליטלה או אין מצוה ליטלה: **הרביץ לה ארי.** ולאימתו אינה אוכלת: **קטבליא.** עור שלוק והבהמה מהלכת על גביו ואינה רואה את הדישה מי קיינא ביה בדישו(ד) או לא: **פשוט מהא.** מתניתא: **חדא.** מהגך בעיא: **בעל הפרה.** שהשכיר פרתו לדוש בה: **פקיע עמיר.** קשין של שבולין שנדושו והוה כפורס קטבליא ומיפשוט מינה דשרי: **מעיקרא.** כדי שתמלא כרישה קשיס קודם שתכנס לדישה: **מבחוץ.** קודם שתיכנס לדוש: **מביא אביך.** כהן היה(ה): **להבדיל בין הקדש.** בתריה כתיב משמע כדי שידע להבחין בין עבודה קדושה למחוללת ואי שתי ועייל מ"מ שיכור הוא ולא ידע להבדיל: **החוסם את הפרה.** ולא העבירה על הדישה וחבירו דש בה: **וכן המזווג.** שור וחמור לקרון ובא חבירו והנהיג. פטור הראשון ואינו חייב אלא הדש דלא תדוש בחסימה קאמר רחמנא (דברים כה) וגבי כלאים נמי לא תחרוש כתיב (שם כב) ואינו לוקה אלא זה המנהיגו: **חסמה בקול.** כשהיתה שוחה לאכול היה גוער בה: **והנהיגה בקול.** בכלאים ואינו אוחז במרדע: **הויא מעשה.** והוה ליה לאו שיש בו מעשה ולוקין עליו:

לא

מסורת הש"ס

פ) סנהדרין נו:, ב) [תוספ' דכלאים פ"ה], ג) סנהדרין סה:, ד) [דברים כה], ה) וכסנהדרין עא. משמע שלא היה כהן,

הגהות הב"ח

(פ) תוס' ד"ה ריש לקיש וכו' נפקא ליה לריש לקיש:

גליון הש"ם

גמ' בעא מיניה רבי יונתן מרבי סימאי. בירושלמי פ"ק דתרומות איתא ששאל כן ר"ע לרשב"י והשיב לו כאשר השיב רבי סימאי לרבי יונתן:

מוסף רש"י

חסמה בקול. לפיה דשה ובשרופה לאכול חסמה בקולו (סנהדרין שה:). והנהיגה בקול. מנהיג בכלאים, דחייב משום לא תחרוש בשור וכחמור (שם).

עין משפט נר מצוה

נט א ב ג מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הלכה יג סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יד:

ס ד ה ו ז ח מיי' פי"ג מהלכות שכירות הלכה ג סמג לאוין קפד טור ש"ע מ"מ סי' שלח סעיף ו:

סא ט י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:

סב כ מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג:

סג ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

סד מ מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ז סמג לאוין רפד טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף יא:

סה נ מיי' שם ופי"ג מהלכות שכירות הלכה ב ועי' במ"מ סמג שם וסי' קפד טור ש"ע שם וטוש"ע מ"מ סי' שלח סעיף ג:

תורה אור השלם

1 לא תִקְלֹל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד

2 יַיִן וְשֵׁכָר אַל תִּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמוּתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ויקרא י ט

3 וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטֻּמְאָה וּבֵין הַטָּהֹר: ויקרא י י

לא שאדם רשאי להמיר. ריש"א דמתני' הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים ומפרש ואזיל דהאי הכל ממירין לא שהאדם רשאי להמיר אלא יש בהן כח לתפוס בתמורה בדיעבד: **וסופג את הארבעים.** משום לא יחליפנו (ויקרא כז) והא הכא דדיבור בעלמא הוא ולקי. אלמא

עקימת שפתים שאדם מגיד בשפתיו מעשה הוא: **ר' יהודה היא.** בכמה דוכתי מייתינן לה (מכות דף ד:) לא תותירו ממנו והנותר ממנו עד בקר[ה] בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו[ו] שניתק לעשה הוא. טעמא דבא הכתוב הא לאו הכי לקי המותיר ואע"ג דאין בו מעשה: **לאחויי יורש.** שאם המיר בקרבן אביו לאחר מיתת אביו מומר: **יורש אינו ממיר.** ואם המיר אינו מומר וטעמא מפרש בתמורה בריש פ"ק (דף ב.): **ג' קבין לחמור.** כך שיערו חכמים אכילתו: ה"ג **והא אין לוקה ומה ואין לוקה ומשלם.** דהוו להו שתי רשעיות וכתיב (דברים כה) כדי רשעתו: **ר"מ היא.** במס' מכות (דף ד.) מעידין אנו על איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז לוקין ומשלמין אם נמצאו זוממין: **רבא אמר אתגן אסרה תורה אפילו בא על אמו.** ונתן לה טלה באתגן אתגן הוא ואסור לקרבן דאתגן סתמא כתיב (דברים כג) ל"ש אמו ול"ש פנויה. ואע"ג דאי תבעה ליה בדינא קמן מן לי אתגני לא מחייבינן ליה דהא קס ליה בדרבה מייה כי יהביה ליהלה אתגן הוא אלמא אפילו במקום מיתה נמי רמו תשלומין עליה אלא שאין כח לענשו בשתים אבל ידי שתים לא יצא עד שישלם דאי לא רמו תשלומין עליה כי יהביה ליהלה מי הוה אתגן מתנה בעלמא הוא דיהיב לה וגבי מוסס נמי תשלומין רמו עליה אלא שאין כח בב"ד לענשו שתים וכיון דרמו תשלומין עליה לא יצא ידי חובתו עד שישלם. אי נמי אי תפיס לא מפקינן מייה כך שמעתי מפי מורי הזקן ויש דוגמתו בב"ק בפרק מרובה (דף ע:) ושם מפורש יותר והביא לי מורי ראיה על זה: **רב פפא אמר.** חיובי נמי מחייבינן ליה לשלומי דאין באין כאחד דמשעת משיכה אתחייב ליה במזונותיה: **לא הפא אסורה.** ואפילו לאכלה בטלה: **מפני הרגל עבירה.** שלא יאכל בשר עמה: **טעין.** טחין: **מין ושאינו מינו.** והן זכר ונקבה: **מהו להכניס לדיר.** מי הוי כמרביע כלאים או לא עד שיאחז הוא בעצמו אבר הזכר ויכניס: **ופשטי להו לאיסורא.** שלא יזנזו: **במנאפים.** מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות משיסכבו זה על זה כדרך מנאפים וא"ל לעדים שיראו כמכחול בשפופרת דלא הזקיקתן תורה להסתכל כ"כ: **בגלאים.** אינו חייב עד שיכניס בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת כדרך בני אדם להכניס מין במינו: **מכחול.** קיסם או כגון שמכניסין בשפופרת חלולה שהכחול לתוכה ומוציאין מן הכחול במכחול ומעביר על העין: **אינו נאמר בהמתך לא תרביע.** ולא נאמר כלאים הייתי אומר לא יאחוז את הבהמה בקרניה בשעה שעולה עליה זכר ואפילו מין במינו ת"ל וכו': **ואפילו משום פריצותא אין לאן.** משום דשמא יבא לידי הרהור דבר כדאמרינן (ע"ז דף כ:) לא יסתכל בחמור ובחמורה בחזיר ובחזירה בשעה שהן מזווגין ומזקקין זה עם זה דהתם כשאינו שלו שאינו צריך לסייע אבל האי בעבידתיה טריד ולא מהרהר:

מתני'

[ו]לא שאדם רשאי להמיר אלא [א]שאם המיר מומר וסופג את הארבעים א"ל הא מני ר' יהודה היא דאמר [ב]לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה והא קתני רישא [ג]הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים והוינן בה הכל לאתויי מאי [ד]לאתויי יורש ודלא כר' יהודה דאי כר"י האמר יורש אינו ממיר יורש אינו סומך האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ת"ר [ה]החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור [ו]והא אינו לוקה ומת [ז]ואינו לוקה ומשלם אמר אביי הא מני ר"מ היא דאמר[ח] לוקה ומשלם [ט] רבא אמר [י]אתגן אסרה תורה [יא]ואפילו בא על אמו רב פפא אמר [יב]משעת משיכה איחייב לה במזונותיה ומילקא לא לקי עד שעת חסימה אמר רב פפא הני מילי בעו מינאי דבי רב פפא בר אבא ופשטי להו לאיסורא חדא כהלכתא וחדא דלאו כהלכתא בעו מינאי מהו ללוש את העיסה בחלב ופשטי להו לאיסורא כהלכתא דתניא[יג] [יד]אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה כיוצא בו [טו]אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור ואידך בעו מינאי מהו להכנים מין ושאינו מינו לדיר ופשטי להו לאיסורא [יז]דלאו כהלכתא [יח]דאמר שמואל [יט] [כ]ובמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים [כא]ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת מתיב רב אחדבוי בר אמי [כב]אילו נאמר [כג]בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז אדם הבהמה בשעה שעולה עליה זכר ת"ל כלאים לאו מכלל דכלאים אחיזה נמי לא מאי אחיזה הכנסה ואמאי קרי לה אחיזה [כד]לישנא מעליא [כה]אמר רב יהודה [כו]מין במינו מותר להכנים כמכחול בשפופרת ואפילו משום פריצותא ליכא מ"ט בעבידתיה טריד מתיב רב אחדבוי בר אמי אילו

יהודה קאמר אמאי לא דייק נמי ממילתיה דהתרתא ספק שמה התרתא כדדייק רבי יוחנן אלא קאמר התם דסבר לה כאידך דרבי יהודה דאמר לא שמה התרתא אלא ולאי משמע דסבר הכי ובפ"ג דשבועות (דף כח.) נמי פריך מהתם דרבי יוחנן אדר' יוחנן משמע דאליבא דנפשייהו פליגי וי"ל דריש לקיש לא פטר הכא אלא אליבא דמאן דבעי לאו שם בו מעשה אבל איהו ולאי סבר כר' יהודה והא דקאמר בסמוך הא מני ר' יהודה היא ה"ק ר' יהודה היא וסבירא ליה כוותיה:

הא מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם. ותימה דלא שמעינן ליה לר"מ אלא בפ"ק דמכות (דף ד. ושם ד"ה לוקין) גבי עדים זוממין והתם יליף ליה ר"מ ממוליא שם רע דלוקה ומשלם ופריך מה למוליא שם רע שכן קנס ומשני סבר לה כרבי עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא היא א"כ הכא דהוה ממונא מנלן דלוקה ומשלם היינו מכדי רשעתו דכתיב גבי עדים זוממין דדרשינן מיניה משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא אתה מחייבו משום שתי רשעיות אבל ר"מ דסבר דעדים זוממין קנסא הוא יליף ממוליא שם רע דלוקין ומשלמין א"כ תו ליכא לדידיה לאוקמי כדי רשעתו אלא במיתה ומלקות ומהיכא נילף דלא ילקה ומשלם ולה"ק דבכל דוכתא אית ליה לר"מ דלוקה ומשלם ולא"ת והא אכתי איכא לאוקמי כר"מ כדי רשעתו במלקות וממון כגון דבהדי דמסהדי עדות שקר קרעו שירלאין של שוס אדם דהני תשלומים אינם קנס וליכא למילף ממוליא שם רע וי"ל דלית לן לאוקמי קרא דואי אתה מחייבו משום ב' רשעיות אלא בשאינה מחמת עדות שקר ולהכי לא מתוקמא בממון ומלקות דבשתי רשעיות מחמת עדות שקר לוקה ומשלם ולהכי לא מתוקמא אלא במיתה ומלקות: **בבא** לצאת ידי שמים. וא"ת דאמרי' בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עב. ושם ע"ש) רבא איגניבו ליה דינרי במחתרתא אהדרינהו ליהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב דאמר הבא במחתרת ונטל כלים וילא פטור דבדמים קנינהו ואמאי לא קבלם והא

מייבין לצאת ידי שמים וי"ל דהם לא רצו לצאת ידי שמים אלא היו סבורין שבדין מייבין להחזיר ולכך לא קבלינהו וא"ת תנא תני (ג) יצלם ואת אמרת דמדת חסידות שנו כאן[ד] וי"ל דיצלם משמע טפי לשון חיוב ממשלם אי נמי התם פריך משום דאפילו לצאת ידי שמים אינו חייב אבל הכא דחייב לצאת ידי שמים חיובא מעליא הוא ושפיר קתני משלם ועוד ר"י פי' שם מתוך הסוגיא דה"ק תנא תני יצלם דברי ר"א ורבנן פליגי עליה ואי מדת חסידות קאמר לה הוו פליגי עליה: **אתגן** אסרה תורה אפילו בא על אמו. דעיקר אתגן בעריות כתיב דזונה מחייבי כריתות היא ובתמורה נמי (ה) פ"ק (דף ה) גמרינן תועבה מעריות וי"מ דנפקא לן מדתניא ביבמות (דף נט: ושם) יכול אף אתגן כלב ומחיר זונה ת"ל גם שניהם שניהם ולא ד' ומדאיצטריך קרא למעט אתגן כלב אע"ג דרובע בהמה קס ליה בדרבה מייה ש"מ דאתגן אסרה תורה אפילו בא על אמו ואין נראה דמי כתיב ב' ולא ד' שניהם כתיב וימת ב' ולא ג' ולא אתי למעוטי אלא מחיר זונה וא"ת והא איכא לאוקמה קראי באומר הילך טלה זה ותבעלי לבנך או לאחיך דלא קים ליה בדרבה מייה וי"ל דאית לן לאוקמה קרא בסתם אתגן דהיינו שהבועל נותן וא"ת דאתגן אינו נאסר אלא בדקאי בחצירה בשעת ביאה כדאמר בפ' בתרא דע"ז (סג. ושם) אבל בא עליה ואח"כ נתן לה מותר א"כ היכי מוכח מאתגן דחייב לצאת ידי שמים אע"ג דקס ליה בדרבה מייה והא משמע במרובה (ב"ק דף ע. ושם ד"ה אילו) דאבר קני ליה בדרבה מייה וי"ל דניחא דאבר קני לה קנין גמור אם היה לו ליאסב אתגן אלא מתנה אם לא היה חייב לצאת ידי שמים כשאינה בחצירה: **ואם** טש כל הפת כולה אסורה עד שיוסק התנור. תימה למה לי עד שיוסק בקינוח סגי דתו לא הוי אלא כנ"ט בר נ"ט ושרי כמו (חולין דף קיח:) דגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח ושם מפורש: **ופשטי** להו לאיסורא דלא כהלכתא דאמר שמואל כו'. תימה לר"י היכי מוכח משמואל דליכא איסורא מדרבנן דשמואל לא איירי אלא מדאורייתא דומיא דמנאפין עד שיראו כדרך המנאפין דאיירי להרגיש דאיתי לה מייתי לה בפ"ק דמכות (דף ז.) גבי אם היינו שם לא היה אדם נהרג מעולם: (ט) **מין** במינו נמי אחיזה אין הכנסה לא. תימה כיון דלא איירי קרא אלא בכלאים מנלן לאסור הכנסה מין במינו וי"ל דדייק מדנקט תנא לא יאחוז דלא יכנים הוה ליה למינקט דלא תרביע הכנסה משמע אלא משום הכי נקט אחיזה דלהכנסה לא איצטריך דקים ליה לתנא דאפילו מין במינו אסורה מונשמרת מכל דבר רע דדריש מייה בפ"ק דע"ז (דף כ:) שלא יסתכל אדם לא בחמור ולא בחמורה לא בחזיר ולא בחזירה לא בצוף ולא בעופפת בשעה שמזקקין זה לזה ולהכי מוקי לא תרביע באחיזה באם אינו ענין:

מתני'

סו א מיי' פ"ח מהל' מתנות הלכה ח סמג לאוין שמה:
ב [מיי' שם הלכה ז]:
סז ג מיי' שם הלכה ס:
סח ד מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף [ג] ד:
סט ה מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל' ב:
ע ו מיי' שם ופ"ג מהל' גזילה הל' ז' ופ"ח מהל' נערה הל' יא ופ"ו מהל' תרומות הל' ו ופ"ד מהל' חובל הל' ט טוש"ע ח"מ סי' שנח:
עא ז מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ח סמג לאוין שטו:
עב ח מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ד:
עג ט י מיי' פ"ט מהל' מ"א הלכה כב סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' לז סעיף ח:
עד כ מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ב סמג לאוין רפא טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף ב:
עה ל מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קכו טור ש"ע אה"ע סי' כ סעיף א בהג"ה [וכ' אלפס כאן וביבמות פ"ב דף ח: ובסוף פ"א דמכות דף כפד:]:
עו מ מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה א סמג לאוין רפא טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף ב:
עז נ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כ סמג לאוין קכו טור ש"ע אה"ע סי' כג סעיף ג:

תורה אור השלם

1 אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: ויקרא יט יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר בבא לצאת ידי שמים אתגן אסרה. נ"ב זה גי' תוס': (ב) שם דאמר שמואל במנאפים כל"ל ואות ו' נמחק: (ג) תוס' ד"ה בבא וכו' וא"ת תנא תני משלם וקאמר בבא לצאת י"ש דהכי איתא בפרק הזהרו דף קל ע"ב תנא תני יצלם ואת אמרת דמדת חסידות:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רבא אמר וכו' אי תפיס לא מפקינן. עי' בטורי אבן תוגיגה בתכני שהם דף י ע"ב ד"ה נפש ובקונ' המוגן רמי' כמ:

מוסף רש"י

לא שאדם רשאי להמיר. דכתיב לא ימיר (תמורה ב.) דכתיב לא יחליפנו, ורשא הכי קאמר הכל דין תמורה נוהגת בהם, והא דתני בריש הכל ממירין ואינטריך ליה תו לפרושי לא שהאדם רשאי כו' ולא נקט בריש לשון קלרה הכל שהמירו תמורתם תמורה, לשון התנאים הוא זה, כמו הכל שוחטין הכל סומכין הכל חייבין, הלכך הכא אע"ג דהוצרך להאריך לא שינה התנא את לשונו (חולין ב.). אלא שאם המיר מומר. נתפסת הסעיה ושאינו קדושת (שם ותמורה ב.). וסופג את הארבעים. משום לאו דלא ימיר (שם ושם). אתגן אסרה תורה. להביא לגיה המקדש לכל נדר, ואפילו בא על אמו. ונתן לה טלה באתגנה אסור, ואף על גב דאי לא הוה יהיב לה ניהלה והיה אילו תבעה ליה קיים בדינא לא אמרינן ליה קיים לה תנאה, דהא מתחייב בנפשיה הוא (ב"ק נ:). אין לשין את העיסה בחלב. כל יומת הסנה שלא יאכל בשר עמה (פסחים לז.). מפני הרגל עבירה. שלא יאכל הפת עם הבשר (זבחים צה.). אין טשין. לשון טח (פסחים ל:). עד שיראו כדרך המנאפים. משיסגו עניו ניאוף שעוכסין בקירוב בשר ועוהגיס כדרך תשמיש (מכות ז.). לישנא מעליא. שמעוה ולרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). מין במינו. בהרכעת בהמה, מותר להכניס. מותר לאדם להכניס בידיס אבר הזכר, כמכחול בשפופרת. מכחול הוא קיסם שמכניסין בשפופרת, קנה שהממול בתוכה, והקיסם קרוי מכחול על שם שכוחלין בו (ע"ז כ:). בעבידתיה טריד. לבו על מלאכתו ושוכח בהרהור (שם).

צא: השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

דש באווזין ובתרנגולין לרבי יוסי ברבי יהודה מהו. יש לפרש דמיבעיא ליה בדשין ברגליהן ולא בכנפיהם דאין יכולין לדוש בכנפיהן דאי בכל כחו בעינן האיכא או דלמא ידיו ורגליו בעינן והא ליכא דאין דשין בכנפיהן אי נמי יש לומר דאפילו דשין בכנפיהן מיבעיא ליה דדומיא דשור ממש בעינן וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דאי איכא ידיו ורגליו כי שור לאוכל ולא בעי שור ממש וא"כ יליף שור שור משבת וא"כ עוף נמי גילף כדתנן בסוף הפרה (ב"ק קף נד:) דשוין שור ובהמה חיה ועוף לענין חסימה א"כ מאי מיבעיא ליה וי"ל כיון דבעי רבי יוסי ברבי יהודה דומיא דשור מיבעיא ליה דלמא עוף אינו שוה לשור לענין חסימה ומתניתין דהתם כתנא קמא דהכא: **שור** במחובר היכי משכחת לה. פירש בקונטרס הלא הבהמה אינה יכולה להגיע ולאכול מגפן שעל העגלה שהיא נושאה שהבהמה לפני העגלה ואין נראה לר"י דהתם גפן הוי תלוש ולא מחובר אלא הכי פירושו במחובר היינו כשהוא דש במחובר היכי משכחת לה שיאכל אותן שבולין עצמן שהוא דש דבשלמא שור בתלוש אתי שפיר שכל תבואה התלושה אשר שם חשובה כאגודה אחת ואין צריך לאכול מאותה שהוא דש ממש אבל מחובר כל קלא וקלא חשוב בפני עצמו ומשני בשרכא פירוש בקטניות או בתבואה שהיא ארוכה שיכול לאכול אותן שבולין עצמן שהוא דש: **הא** עושה מעשה **אוכל** מן התורה. תימה מנלן למידק הכי דמתניתין לא משמע כלל דלא קתני אלא שאוכל משום השבת אבידה אבל אי לאו משום הכי לא היה אוכל אפילו מהלך כעושה מעשה דמי דעושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר וי"ל דדייק מדלא נקט במתניתין משום השבת אבידה אמרו הפועלים אוכלים כשמביאים כלים מאומן לאומן דהוו עושין מעשה ומינה הוה ידעינן דאפילו בעושה מעשה אין אוכלים אלא מפני השבת אבידה אלא ודאי מדנקט בהליכתן מאומן לאומן שאין עושין מעשה משמע דאי הוו עבדי מעשה הוו אכלי מדאורייתא אלא

אילו נאמר [1]בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז אדם את הבהמה כדי שיעלה עליה זכר תלמוד לומר כלאים כלאים הוא דאסור הא מין במינו שרי ומין במינו נמי אחיזה אין הכנסה לא מאי אחיזה הכנסה ואמאי קרי ליה אחיזה לישנא מעליא אמר רב אשי הא מילתא בעו מינאי דבי [ו]רב נחמיה ריש גלותא מהו להכנים מין ומינו ושאינו מינו לדיר כיון דאיכא מיניה בתר מיניה גריר או דלמא אפילו הכי לא ופשטי להו לאיסורא דלא כהלכתא [א]משום פריצותא דעבדי: **מתני'** [2]היה עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו אפילו בכתיפו הרי זה אוכל ר' יוסי ברבי יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו: **גמ'** מ"ט [2]כי תבא בכרם רעך בכל מאי דעביד: רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו: מ"ט דר' יוסי ברבי יהודה כי שור מה שור עד שיעשה בידיו וברגליו אף פועל עד שיעשה בידיו וברגליו [3]בעי רבה בר רב הונא דש באווזין ותרנגולים לר' יוסי ברבי יהודה מהו בכל כחו בעינן והא איכא או דלמא בידיו וברגליו בעינן והא ליכא תיקו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [3]פועלים עד שלא הילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין שותין יין משהילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ושותין יין: **מתני'** [4]היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים [5]אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום יפות ואוכל [6]וכולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה [7]אבל משום השב אבידה לבעלים אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת ובחמור כשהיא פורקת: **גמ'** איבעיא להו עושה בגפן זה מהו שיאכל בגפן אחר ממין שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא איכא או דלמא ממה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא ליכא ואם תמצי לומר [8]עושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר שור במחובר היכי אכיל אמר רב שישא בריה דרב אידי [9]בשרכא תא שמע היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים הא תאנים ותאנים דומיא דתאנים וענבים אוכל ואי אמרת עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר היכי משכחת לה אמר רב שישא בריה דרב אידי [10]במודלית תא שמע אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום היפות ואוכל ואי אמרת עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר ניזיל וניתי וניכול התם משום ביטול מלאכה לא קא מיבעיא לן כי קא מבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו מאי תא שמע וכולם לא אמרו אלא בשעת מלאכה אבל מפני השב אבידה לבעלים אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת סברוה מהלך כעושה מעשה דמי ומשום השב אבידה לבעלים הוא דאכיל מדאורייתא לא אכיל אלמא עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר לא לעולם אימא לך עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר ומהלך לאו כעושה מעשה דמי איכא דאמרי סברוה מהלך לאו כעושה מעשה דמי והיינו טעמא דמדאורייתא לא אכיל משום דלאו כעושה מעשה דמי הא עושה מעשה אכיל מדאורייתא אלמא עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר לא לעולם אימא לך עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר ומהלך

מי לאו מפני השבת אבידה לא הוה ליה למיכל: **הא עושה מעשה.** כגון נשא בכתף והולך מזו אל זו ואכיל: ומהלך

מתני' ואפילו בכתיפו. דאינו מזיז ידיו ורגליו: **גמ' כי שור.** דהא אקשת חוסס לנחסס: **דש באווזים.** דאין להם ידיים להשען וכל משענותם על רגליהן: **עד שלא הילכו וכו'.** דרכן להטיל ענבים על הגת ודורכין ברגליהם על הגת ועד שלא הילכו בה שתי וערב אין מלאכתן ניכרת ביין אלא בענבים לפיכך אין שותין יין דהוה ליה עושה במין זה ואוכל במין אחר: **מתני' אכל מונע הוא עצמו וכו' ואוכל.** כל אכילתו מהן: **וכולן לא אמרו.** שיאכל אלא בשעה שהוא עוסק במלאכה ולא שיאכל לו ויאכל לומר הרי מנעתי עצמי עד כאן לא בטלתי לאכול עכשיו אאכל לי ואוכל: **אכל מפני השב אבידה לבעלים.** שלא יבטל ממלאכתו ויאכל: **אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן.** כשגמרו שורה זו והולכין להתחיל בחבירתה ואע"ג דהתם שעתא לאו שעת מלאכה היא ניחא ליה לבעל הבית בהא: **וחמור כשהיא פורקת.** בגמרא מפרש לה: **גמ' מהו שיאכל בגפן אחר.** שיקוץ אשכול גפן יפה וילך למקום שהוא עושה שם ויאכל: **ואי אמרת.** למה לי למיבעי להא פשיטא דאוכל דאי אינו אוכל שור במחובר דרבינן לעיל[ה] דאכיל היכי אכיל הרי מלאכת שור במחובר אי אפשר לו לאכול מגפן שהוא עושה בה שהרי קשור לגמד לפני העגלה והבולרים עושין בגפן שאצל העגלה ונותנים בעגלה: **אי משום הא לא הפשוט אמר רב שישא בשרכא.** בזמורה ארוכה מאד ומגעת עד לפני השור: **דומיא דתאנים וענבים.** שעושה בתאנה זו ואוכל בחבירתה: **אמר רב שישא בריה דרב אידי.** לעולם תרוייהו בעינן ממין וממה והאי דאיצטריך למיתני תאנים וענבים ודייקת הא תאנים ותאנים אוכל בתאנה המודלת על הגפן או גפן מודלה על תאנה ואשמועינן דיה עושה במין זה לא יאכל במין אחר ואע"ג דהוי עסוק בשניהם שהרי צריך להגביה ולהפריד הענפים של זה מזה כשהוא חותך ומיהו לא ממין שאתה נותן הוא הא תאנים ותאנים דומיא דהני כגון המודלת על חבירתה אין צריך להבחין מאיזה מהן יאכל דממין שאתה נותן וממה שאתה נותן הוא דבשניהם הוא עסוק: **ליזיל וליתי למקום שהוא עושה.** ולמה ליה למנוע: **משום ביטול מלאכה.** שיבטל בהליכתו ובחזירתו: **אשתו ובניו מהו.** שלא נשכרו אצל בעל הבית וקא מייתו ליה: **סברוה.** רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מהא בעיין: **מהלך.** בצרכי בעל הבית כגון זה בלכתו מאומן לאומן: **כעושה מעשה דמי.** ויש לו לאכול ואפילו הכי אי לאו דתקון ליה רבנן דניחא ליה לבעל הבית מדאורייתא לא אכיל מפני שהליכתו צורך גפן שהולך אצלה הוא ואכילתו מעכבים שקולץ מזו שילא ממנה הוא אלמא עושה בזה אין אוכל בזה: **לאו כעושה מעשה דמי.** הלכך מזו אל זו ואכיל: ומהלך

עח א מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה ב סמג לאוין רפא טור ש"ע י"ד סי' רלז סעיף ג:

עט ב מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה ט סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף א:

פ ג ד ה מיי' שם הלכה י יא יב טוש"ע שם סעיף ט:

פא ו ז מיי' שם הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יא:

פב ח ט מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' י:

ה) [ל"ל רבנן. רש"ל], ב) סנהדרין נט:, ג) [מעשרות פ"ב מ"ח], ד) גירסת רש"ל בשלכא בתלי"ת וכן בערוך, ה) [דף פח:].

תורה אור השלם

1 אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: ויקרא יט יט

2 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: דברים כג כה

מוסף רש"י

דש באווזין ותרנגולים. שאין להם אלא רגלים, מהו. מי עבר עליהו משום לא תחסום שור, או לא, בכל כחו בעינן. כשור, והא איכא כו' (סנהדרין נט:).

ומהלך כעושה מעשה דמי. ואפ"ה אי לאו משום השבת אבידה לא אכיל: **כשהיא פורקת מהיכן אכלה.** כל משאה פורקין בבת אחת והולכין: **עד שתהא פורקת.** בהליכתה אוכלת ממשאוי שעל גבה: **מתני' ואפי' בדינר.** ואפי' היא שוה דינר: **לא יאכל פועל יותר על שכרו.** לקמן יליף מכנפשך[1] בשכירותו שמוסר נפשו עליו לעלות בתילן או במקום סכנה: **ויהא סותם את הפתח בפניו.** שימנעו לשוכרו למלאכתו: **גמ' אכל מלמדין.** אומרין לו דרך עלה הוגנת: **לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד.** אוכלו לאותו אשכול: **ס"ד אית ליה דרב אסי.** וס"ק פועל אוכל קישות שהיא לבדה ואין עוד ואפי' היא שוה דינר ואתא רבי אלעזר למימר בין שהיא לבדה בין ששכרו לה ולחברותיה אם שוה יותר על שכרו לא יאכלנה ואתו רבנן בתראי למימר יותר על שכרו מותר הוא לאכול אם שכיר יום הוא אבל שכרו להקישות לבדה לית להו דרב אסי: **אפי' לא בצר.** שכרו לכל היום מותר לאכול לאשכול ראשון שבצר: **משום דליכא למיתב לכליו של בעל הבית.** דימא ליה הב ברישא והדר אכיל דאי יהיב תו לא אכיל והתורה התירה לאכול: **אבל הכא דליכא לקיומי לבסוף.** אימא לא זיכתה לו תורה אלא א"כ נתן: **מגילת סתרים.** מגילה טמונה לפי שאסור לכתוב הלכות וכשהיה שומע דבר חידוש וירא לשוכחו היה כותבו ומסתיר מן העין: **בכיאה כל אדם.** ואפי' אינו שכירו: **ס"ק [א] ליה ליה דאיסי.** דהא אוכל פועל קתני ורבנן בתראי אית להו דאיסי וה"ק וחכמים מתירין לאכול יותר על שכרו דהא לאו שכיר נמי אכיל: **משנו הוא אוכל.** תוספת שכר הוא שהוסיפה לו תורה: **או משל שמים.** במתנת גמילות חסדים כשאר מתנות עניים: **תנו.** אכילתי לאשתי ובני: **יהבינן להו.** כי היכי דבידו ליתן שכרו לכל מי שירצה: **לדידיה וכי ליה רחמנא.** בצדקה וכל זמן דלא מטא לידיה לא זכי ליה דליתבה לאשתו ובניו: **אכל בזוזא.** בתמיה. וכי תוספת מרובה על העיקר: **דמר סבר משנו הוא אוכל.** והלכך לא יאכל יותר על שכרו דאין תוספת מרובה על העיקר: **ומר סבר משל שמים הוא אוכל.** וזכי ליה רחמנא: **ואכלה בנפשך.** בדבר שאתה מוסר נפשך עליו לעלות בכבש ולעלות בתילן דמוסר נפשו למיתה והיינו[2] שכיר: **גזיר.** שאסור בענבים: **משום לך לך אמרינן גזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב.** כלומר קנסא הוא דקנסוהו שימנע עצמו מלהשכיר לענבים: **קא נסיב לה.** גמרא קרא דפועל ועלוס[3] רבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא: **לקצות.** ליבשן בשדה לעשות קציעות:

הרי

אלא אימא עד שתהא פורקת. דסד"א שאינה אוכלת אלא כשהיא רואה הגפן בפניה אבל כשאינה רואה שהגפן עליה או בעגלה אינה אוכלת ואע"ג דטעמא דחסימה לאו משום דחזיא ומלטערת הוא[4] קמ"ל דלא קאי אמפני השבת אבידה דמן הדין אוכלת אלא מילתא באפי נפשיה הוא:

איבעית אימא דרב איבא בינייהו. דת"ק שמזכיר פועל לית ליה דרב ואע"ג דאיסי בן יהודה איירי בעושין בסעודתן מ"מ לא מיקרו פועלים כיון אלא מדעת בעל הבית עושין: **אי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן להו.** דמשעה ששכרו הוי כאילו התנה עמו ואי משל שמים הוא אוכל לא יהבינן להו[5] שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל ואין לו כח ליתן[6] (כולס): **כן נמצא בספרים ישנים וכן נראה לגרום לא בבנפשך קמפלגי.** ואי לאו בנפשך הוו מודו כ"ע דאוכל יותר מכדי שכרו דרחמנא זכה ליה ולא גרסי' דכולי עלמא משלו הוא אוכל דהא כ"ש דאי משל שמים הוא אוכל דהוה אכיל יתר מכדי שכרו אי לאו בנפשך ויש לישב הגירסא משום דמעיקרא הוה בעי למיפשט מת"ק דמשל שמים הוא אוכל ודחה לו וחזר ופושט מדברי חכמים דסברי משל שמים כו' וא"כ ת"ק נמי סבר הכי דבין ת"ק לחכמים ליכא אלא הא דאמרן לעיל והדחה אומר לעולס אימא לך משלו הוא אוכל כמו שדחיתי לך למעלה: **ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו.** וא"ת דמאי פריך הא כיון דהוא אינו יכול לאכול הוה ליה כחולה שאינו יכול ליתן להם וי"ל דלא דמי לחולה דחולה אינו תאב לפירות שלפניו ולהכי לא זכי ליה רחמנא אבל נזיר דתאב זכי ליה כשאר פועל וא"ת אלא מאי משל שמים הוא אוכל א"כ אמאי נקט נזיר וי"ל דאורחא דמילתא נקט שהנזיר רגיל לומר כן לפי שאינו אוכל: **השוכר את הפועל לקצות לו כו'.** תימה דאם היה רולה לאכול כך בלא קצילה היתה נגמרה מלאכתו ולא היה בכלל דיש ובשביל שאושב הוי בכלל דיש וי"ל דהכא מיירי במקום שמנהג הוא לקצות תאנים דהשתא בלא מחשבה אלא בשתמא הוי דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ועוד דין הוא שיאכל פועל ע"י מחשבתו כיון דעל ידי מחשבה זאת חשיב לא נגמרה מלאכתו לענין שאוכל ופטור:

על

ומהלך כעושה מעשה דמי: ובחמור כשהיא פורקת: כשהיא פורקת מהיכן אכלה אימא [7]עד שתהא פורקת תנינא להא דתנו רבנן [8]חמור וגמל אוכלים ממשאוי שעל גביהן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם: **מתני'** [9]אוכל פועל קישות אפילו בדינר כותבת ואפילו בדינר ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יתר על שכרו וחכמים [10]מתירין [11]אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם את הפתח בפניו: **גמ'** חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו אבל מלמדין לתנא קמא לית ליה מלמדין לרבנן אית להו מלמדין איבעית אימא איכא בינייהו [12]דרב אסי דאמר רב אסי אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד אוכלו ואמר רב אסי אפילו לא בצר אלא אשכול אחד אוכלו וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא משום דלא איכא למיתב לכליו של בעל הבית אבל היכא דאיכא למיתב לכליו של בעל הבית אימא [13]ליתב ברישא והדר ליכול ואי אשמעינן בהא דאפשר לקיומי לבסוף אבל היכא דלא אפשר לקיומי לבסוף אימא לא צריכא איבעית אימא איכא בינייהו דרב דאמר רב מצאתי מגילת סתרים בי רבי חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר [14]כי תבא בכרם רעך בביאת כל אדם הכתוב מדבר ואמר רב לא שבק איסי חיי לכל בריה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא [15] דלמא בעושין בסעודתם דעבדו ואכלו אמר לי אפילו הכי ניחא ליה לאיניש לאוגר אגורי וניקטפיה לפרדיסיה ולא ניתו כולי עלמא ואכלו ליה איבעיא להו פועל משלו הוא אוכל או [16]משל שמים הוא אוכל למאי נפקא מינה דאמר תנו לאשתי ובני אי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן להו אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל [17]לדידיה זכי ליה רחמנא לאשתו ובניו לא זכי להו רחמנא מאי תא שמע אוכל פועל קישות ואפילו בדינר כותבת ואפילו בדינר אי אמרת משלו הוא אוכל אוגיר בדנקא אכיל בזוזא ואלא מאי משל שמים הוא אוכל סוף סוף אוגיר בדנקא אכיל בזוזא אלא מאי אית לך למימר רחמנא זכי ליה הכא נמי רחמנא זכי ליה תא שמע ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו וחכמים מתירין מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל לא דכולי עלמא משלו הוא אוכל והכא בבנפשך קמיפלגי מר סבר בנפשך בדבר שמוסר נפשו עליו ומר סבר בנפשך [18]מה נפשך אם חסמת פטור אף פועל אם חסמת פטור תא שמע [19]נזיר שאמר תנו [20](לאשתו ובניו) אין שומעין לו ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו התם [21]משום לך לך אמרין גזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב תא שמע פועל שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו מאי פועל נזיר והתניא נזיר והתניא פועל [22]מידי גבי הדדי תניין תא שמע מנין לפועל שאמר תנו לאשתי ובני שאין שומעין לו שנאמר [23]ואל כליך לא תתן וכי תימא הכי נמי נזיר אי הכי משום אל כליך לא תתן משום לך לך אמרין גזירא הוא אין הכי נמי ואיידי דקתני לה בלשון פועל קא נסיב לה קרא דפועל תא שמע [24]השוכר את הפועל לקצות בתאנים

הרי

מסורת הש"ס

[1] [לעיל פח:], [2] [לשאמי וכנ"ל], [3] [שבת יג. וש"נ], [4] [לעיל לד. וש"נ], [5] מעשרות פ"ב [מ"ז], [6] [דבריס כנ], [7] ל"ל שכרו, [8] ל"ל מדרבנן, [9] קמ"ל ולא קאי כל"ל כ"מ, [10] [ל"ל כלוס],

הגהות הב"ח

(א) גמ' קמיה דרב כהנא אמר לי דלמא בעושין בסעודתן דעבדו ואכלו ורב אפ"ה ניחא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ת"ק ל"ל כו'. נ"ב אבל הרא"ש מפרש להיפך וכשיטתו שפסק בכולהו כחכמים וכ"ל הרי"ף ורמב"ם שהשמיטו להני מימרי דרב אסי: [ב] תוס' ד"ה אי. שלא זיכה כו'. נ"ב דלא כרש"י ד"ה לדידיה. טור:

עין משפט נר מצוה

פג א ב מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ו סמג לאוין קפד טוש"ע מ"מ סי' שלא סעיף ו:

פד ג ד ה מיי' שם פי"ב הל' יא סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף ז:

פה ו ז שם בהג"ה:

פו ח ט י מיי' שם הל' יג יד טוש"ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם

1 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנַפְשְׁךָ שָׂבֵעַךָ וְאֶל כֵּלֶיךָ לֹא תִתֵּן: דברים כג כה

מוסף רש"י

אף פועל אם חסמת. קנסת דמים שלא לאכול או בחזקה, פטור. מלאו דלא תחסום (לעיל פח:).

צב: השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

על מנת שיאכל בני בשכרי. פי' בקונטר' שיאכל בנו עם האב בשכר פעולת האב וקשה דמאי פריך בנו אמאי חייב הא ודאי מקח גמור הוא ומאי קאמר נמי דמיחזי כמקח אלא נראה בשכרו היינו תחתיו ואילטריך להתנות שיאכל הבן כמו שירלה אפילו יאכל יותר מן האב והא דפריך ואי אמרת משנו הוא אוכל אמאי חייב בכל מה שיאכל היינו אמאי חייב בכל מה שיאכל דהא לא הוה לו לחייבו אלא במה שאוכל יותר מן האב:

הרי גרסינן בספרים שלנו אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי פודה ומאכילן איסורא לא זכי ליה בו'. אבל אי משנו הוא אוכל אתי שפיר שהרי הוא כאילו התנה עמו מעיקרא כדפרישית לעיל ומשני משום דמיחזי כמקח טעות ור"ח פי' אמאי פודה ומאכילן יאכלו בלא פדייה כיון דמשל שמים אוכל ומשני איסורא לא זכי ליה רחמנא ולגירסא זו קשה דאכתי הוה ליה למיפרך אמאי אוכלין כלל דהכי פריך בסמוך גבי נתפרסו עגוליו והוה ליה לשנויי משום דמיחזי כמקח טעות כדמשני בסמוך: **א"ה** גדולים נמי. אע"ג דמעלה להן מזונות ומשל שמים הוא אוכל אתי שפיר דקולן בגדולים דכיון דזן אותם מחלי בלב שלם אלא אי אמרת בשאין מעלה להן מזונות אמאי קולן לגדולים דאין מתרצין בלב שלם כיון שאינו זן אותם אלא מירשה הן עושין ואונסים הן ומשני גדולים אפילו כשאין זן מחלי בלב שלם:

מאי לאו אידי ואידי במעלה להן מזונות. אע"ג דשפיר אוקי כבר מתני' באין מעלה להן מזונות השתא דאייתי ברייתא דלריכים לאוקמה במעלה להן מזונות סבירא ליה לאוקמא מתני' דומיא דברייתא:

במאי אוקימתא. לברייתא במעלה להן מזונות קטנים נמי ניקון מהדר נמי אמאי דמוקי מעיקרא אידי ואידי במעלה כו' דבין מעיקרא ובין השתא מוקמת ברייתא במעלה להן מזונות: **לא** זכי ליה רחמנא. לאו דוקא נקט רחמנא דמדרבנן הוה מלאת קטן ושכרו לאביו אלא כלומר לא זכו ליה רבנן וריב"ן גרים לא זכו ליה רבנן אי נמי נקט רחמנא משום בתו דמן התורה מעשה ידיה שלו ועברה לא זכי ליה רחמנא:

דכוותיה

[א]הרי זה אוכל ופטור מן המעשר [ב]על מנת שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי הוא אוכל ופטור ובנו אוכל וחייב ואי אמרת משלו הוא אוכל בנו אמאי חייב אמר רבינא משום דמיחזי כמקח תא שמע [ג]השוכר את הפועל לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו ואם לא הודיעם פודה ומאכילן ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי פודה ומאכילן איסורא לא זכי להו רחמנא התם משום דמיחזי כמקח טעות אימא סיפא [ד]נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו [ה]ואם לא הודיען מעשר ומאכילן ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי מעשר ומאכילן איסורא לא זכי להו רחמנא [ו]וכי תימא הכא נמי משום דמיחזי כמקח טעות בשלמא נתפרסו עגוליו מיחזי כמקח טעות אלא נתפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא מידע ידע דאיטביל להו למעשר אמר רב ששת שנתפתחו חביותיו לבור והתניא [ז]יין משירד לבור כר' עקיבא דאמר משיקפה דאמרו ליה לא הוה ידעינן ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא מקפה באתרא דההוא גברא דנגיד איהו מקפה והשתא דתני [ח]רב זביד בדבי ר' הושעיא יין משירד לבור ויקפה ור' עקיבא אומר [ט]משישלה בחביות אפי' תימא שלא נתפתחו חביותיו לבור דאמרו ליה לא הוה ידעינן דמשלי ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא משלי באתרא דההוא דשריק ההוא משלי תא שמע [י]קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים ועל ידי אשתו מפני שיש בהן דעת אבל אינו קוצץ לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת קא סלקא דעתך במעלה להן מזונות אי אמרת בשלמא משל שמים הוא אוכל משום הכי אינו קוצץ אלא אי אמרת משלו הוא אוכל קטנים נמי נקוץ להו הכא במאי עסקינן בשאין מעלה להן מזונות אי הכי גדולים נמי גדולים ידעי וקא מחלי והא תנא ר' הושעיא קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בהמתו ועל ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים וקוצץ ע"י עבדו ושפחתו הכנענים בין גדולים ובין קטנים מאי לאו אידי ואידי במעלה להן מזונות ובהא קא מיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל לא דב"ע משלו הוא אוכל ולא קשיא כאן בשאין מעלה להן מזונות וברייתא במעלה להן מזונות במאי אוקימתא במעלה להן מזונות אי הכי קטנים נמי נקוץ להו צערייהו דבנו ובתו הקטנים לא זכי ליה רחמנא במאי אוקימתא למתני' בשאין מעלה להן מזונות

הניחא

הרי זה אוכל ופטור. דכיון דעומדות לקלות לא נגמרה מלאכתן: **אני ובני.** שאינו נשכר לבעל הבית: **או ע"מ שיאכל בני בשכרי.** שקצלת לי: **הוא אוכל ופטור.** שהתורה זיכתה לו כלקט שכחה ופאה שפטורין מן המעשר: **ובנו אוכל וחייב.** במעשר דהוה ליה כלוקח מקח שלא נגמרה מלאכתו: **ואי אמרת משלו הוא אוכל.** ושכרו הוא ואפילו הכי פטריה רחמנא מכנפשך דדרשינן ליה מה נפשך אוכל ופטור אף פועל אוכל ופטור: **בנו אמאי חייב.** הא בשכר אביו הוא אוכל כאביו: **משום דמיחזי כי מקח.** הואיל ואתני. אבל אכילה דידיה דאינו בתנאי אע"ג דבשכר הוא לא דמיא למקח: **הרי אלו לא יאכלו.** דבעי חומה דגמר קודש קודש ממעשר ובתחילה על מנת כן נשכרו לו: **ואם לא הודיען.** מתחילה לעשות עמו בנטע רבעי פודה ומאכילן: **במקח טעות.** ואילמלי הודיען לא היו נשכרים לו: **נתפרסו עגוליו.** קליעות שדרסן בעיגולין וגגמרה מלאכתן למעשר ונפלו ונתפרסו וצריך לחזור ולדרסן: **הרי אלו לא יאכלו.** דאין פועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר כדתניא לעיל (דף פט.) יצא הבודל בתמרים וכו': **נתפתחו חביותיו.** שניטלו מגופותיהם ושכרו לקותמן: **הרי אלו לא יאכלו.** דנגמרה מלאכתן למעשר: **ואם לא הודיען.** לקמן פריך גבי חביות מאי אודעינהו בעי: **בשלמא נתפרסו עגוליו איכא מקח טעות.** שכשאומר להן תחילה השתכרו לי לדרוס בעיגולין סבורים היו שזו תחלת דריסתן ועדיין לא נגמרה מלאכתן: **מידע ידעי דאיטביל למעשר.** דמשירד לבור הוי יין למעשר: **שנתפתחו חביותיו לבור.** שנשפכו לבור וסבורין היו שלא הוציאוהו משם משירד מן הגת לתוכו: **והתניא יין משירד לבור.** הוי גמרו למעשר והרי ירד: **משיקפה.** משיקפאו הרלנים על פי הבור כשמתחיל להיות חוסס ונוטלין הזגין ומשליכין: **דאמרו ליה לא הוינא ידעין.** דמקפי: **איבעי לכו לאסוקי כו'.** משאמרתי לכם שאני שוכר אתכם למשכו מן הבור וכיון דלא אסוק אדעתייכו סבור וקבול: **הוא דנגיד.** המושכו מן הבור: **משישלה בחביות.** משנתן בחביות והוא חוסס ורתיחתו עולה ומקלת שמרין קופאין למעלה וקודם שיגופו אותן חביות שולין אותן רתיחות ומשליכן: **דמשלי.** כבר נישולו רתיחותיו ממנו לחוץ: **דשריק.** הסותמו במגופות: **קולן.** ליטול מעות ולא יאכל: **על ידי עצמו.** בשביל עצמו: **מפני שיש בהן דעת.** וידעי וקא מחלי: **במעלה להן מזונות.** ושכר פעולתן שלו: **אי אמרת משל שמים הוא אוכל משום הכי אינו קולן.** ע"י עבדיו הקטנים דאין לפועל קטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו: **אלא אי אמרת משלו הוא אוכל. דאמאי אינו קולן.** כי היכי דאגרייהו דידיה אכילתן נמי דידיה: **שאין מעלה להן מזונות.** ואף שכרן אינו שלו. וקא סלקא דעתך אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך ופלוגתא היא במסכת גיטין (דף יב.). ובהמתו משום לאו דחסימה שאפילו הוא עצמו דש בה דישה שלו אינו רשאי לחסמה: **והתני ר' אושעיא קולן אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בהמתו. וקולן על ידי בניו הגדולים.** אבל לא הקטנים: **וקולן על ידי שפחתו ועבדו וכו'.** קשיא עבדים קטנים אעבדים קטנים דמתני': **אידי ואידי.** מתני' וברייתא: **דמר סבר.** תנא דמתניתין: **משל שמים הוא אוכל.** הלכך לית להו למרייהו זכייה באכילתן דאפילו שלהן אינה עד שיתננה לפיהן: **אי הכי.** בנו ובתו נמי נקוץ להו: **במאי אוקימתא וכו'.** ולעולם משלו הוא אוכל ומשום דאינו מעלה קאמר לא יקוץ:

הניחא

עין משפט נר מצוה

פז א ב מיי' פ"ה מהל' מעשר הל' ט סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף ק:

פח ג מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה ז:

פט ד ה מיי' שם הל' ו סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף ה:

צ ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הל' יד סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פו:

מוסף רש"י

משיקפה. הוי גמר מלאכה לענין מעשר ליאסר בו שביית אדעי. משיקפה לשון לף כמו קפא תהומא (מסכת סוכה (נג.) שלפין החרלנים על היין כשהוא נח בבור (ע"ז נו.). **בדבי ר' הושעיא.** במתני' דבי ר' הושעיא (שם).

א) [לקמן לג.], ב) רש"ל לא גרס וכ"ת רק להו רחמנא הכא נמי [ע"ש], ג) ע"ז נו., ד) [שם], ה) לקמן לג., ו) [דברים כג.], ז) [לעיל פז:].

הניחא [6]למאן דאמר אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך שפיר אלא למאן דאמר [א]יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך מאי איכא למימר אלא אידי ואידי בשאין מעלה להן מזונות ובהא פליגי דמר סבר יכול ומר סבר אין יכול ורבי יוחנן דאמר יכול הרב שביק מתניתין ועביד כברייתא אלא דכולי עלמא משל שמים הוא אוכל ולא מצי קציץ ומאי קוצץ דאמר רבי הושעיא מזונות דכוותיה גבי בהמתו תבן נקוץ לה אלא בהא קמיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל: **מתני'** [ב]קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים על ידי אשתו מפני שיש בהן דעת [ג]אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת [ד]השוכר את הפועלים לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו אם לא הודיען ומאכילן [ה]נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו אם לא הודיען מעשר ומאכילן [ו]שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה אבל לא מן התורה: **גמ'** שומרי פירות אמר רב לא שנו אלא שומרי גנות ופרדסין אבל שומרי גיתות וערימות אוכלין מן התורה קסבר משמר כעושה מעשה דמי ושמואל אמר [ז]לא שנו אלא שומרי גיתות וערימות אבל שומרי גנות ופרדסים אינן אוכלים לא מן התורה ולא מהלכות מדינה קא סבר משמר לאו כעושה מעשה דמי מתיב רב אחא בר רב הונא [ח]המשמר את הפרה מטמא בגדים ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי מטמא בגדים אמר רבה בר בר עולא [ט]גזירה שמא יזיז בה אבר מתיב רב כהנא [י]המשמר ארבעה וחמשה מקשאות הרי זה לא ימלא כריסו מאחד מהן אלא מכל אחד ואחד אוכל לפי חשבון ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי אוכל אמר רב שימי בר אשי [כ]בעקורין שנו עקורין והלא נגמרה מלאכתן למעשר שלא ניטל פיקם שלהם אמר רב אשי כוותיה דשמואל מסתברא דתנן [ל]ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש כו' מכלל דאיכא דלא קא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין מאי אינן אוכלין אילימא שאין אוכלין מן התורה אלא מהלכות מדינה היינו רישא אלא לאו שאין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה ומאי ניהו [מ]עושה במחובר לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה וכל שכן שומרי גנות ופרדסות: **מתני'** [נ]ארבעה שומרים הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר [ס]שומר חנם נשבע על הכל [ע]והשואל משלם את הכל [פ]ונושא שכר [צ]והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה: **גמ'** [ק]מאן תנא ארבעה שומרים אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה רבי מאיר היא אמר ליה רבא לרב נחמן מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא שוכר כנושא שכר רבי מאיר היא והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה [ר]דתניא שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר כשומר שכר רבה בר אבוה איפכא קתני אי הכי ארבעה שלשה נינהו אמר רב נחמן בר יצחק [ש]ד' שומרין ודיניהם שלשה ההוא רעיא דהוה קא רעי חיותא אגודא דנהר פפא שריג חדא מינייהו ונפלת למיא אתא לקמיה דרבה ופטריה אמר מאי הו"ל למעבד הא מדנו וכתו הקטנים אי נמי כיון דלאו בני מחילה ניהו לאו כל כמיניה לנערה לגמרי: **אלא** בהא קא מפלגי מר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל. ולר' יוחנן אידי ואידי בשאין מעלה להן מזונות: **לא** שנו אלא שומרי גנות ופרדסים. דאין אוכלין מן התורה משום דלאו גמר מלאכה הוא והא דאמרי' לעיל (דף פט.) המנכס בבגלים כו' וכן לעבד ולקשקש תחת הזיתים הרי זה לא יאכל היינו מן התורה אבל מהלכות מדינה אכיל: **אי** הכי ארבעה שומרין שלשה הוו.

המי [ו]אי הכי אין בו אי אמרת בשלמא דמעיקרא נמי הוה מצי לאקשויי הכי וכן יש הרבה בגמרא[מ]: וכא

הניחא למאן דאמר יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך שפיר. דאין אוכלין מן התורה: **אלא** שומרי גנות ופרדסין. דהוה ליה מחובר בשעה שאין גמר מלאכה הלכך מן התורה לא אכיל ואכיל מהלכות מדינה וכ"ש עושה במחובר כגון מנכס דאכיל ממנהג המדינה: **אבל** שומרי גיתות וערימות. עד שלא נגמרה מלאכתן למעשר אוכל אף מן התורה כדין עושה בתלוש: **ושמואל אמר לא שנו.** דאכלי מיהת מהלכות מדינה אלא שומרי תלוש אבל שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא דמשמר לאו עושה מעשה הוא הלכך לא אכיל מדאורייתא: **המשמר פרה אדומה.** משחיטתה ועד כינוס אפרה: **מטמא בגדים שעליו.** דתנן (פרה פ"ד מ"ד) כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים: **גזירה שמא יזיז בה אבר.** ורבנן הוא דגזרו על הטומאה ולאו מדאורייתא: **מקשאות.** שגדילין בהן קישואין: **ארבעה וחמשה מקשאות.** של חמשה אנשים: **אמאי אוכל.** הא אמרת שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא אכלי אלא על כרחך כעושה מעשה דמי ואכלי מיהא מהלכות מדינה כי מתני' מכלל דשומרי תלוש אפילו מדאורייתא נמי אכלי: **בעקורין שנו.** עקורין משרשיהן עם קישואין שבהם להכי קרי ליה מקשאות ולא קרי ליה קישואין ומשום דשומרי תלוש הם אכלי מהלכות מדינה כי מתני': **בשלא ניטל פקם שלהן.** ואמר מר לעיל בפרקין (דף פח:) דקישואין משיפקסו: **בשמואל מספברא.** דעושה במחובר בשעה שאינה גמר מלאכה אפילו מהלכות מדינה לא אכיל וכ"ש שומרי מחובר דהוי שעה שאינה גמר מלאכה ולאו עושה מעשה הוא ומתני' בשומר תלוש: **מכלל דאיכא דלא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה.** מדלא תנא אלו אוכלין אף עושה במחובר בשעה שאינה גמר מלאכה או עושה בתלוש בשעה שנגמרה מלאכתו או דבר שאין גדולו מן הארץ: **אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין.** וקתני הכי[ס] מאי אינן אוכלין אי נימא שאין אוכלין וכו': **אלא לאו שאינם אוכלין כלל.** מהשתא על כרחך מן התורה דתני בריש דאשמעינן דאיכא דאחרינא דאכיל ולא מן התורה במשמר במחובר תלוש עד שלא נגמרה מלאכתו למעשר קאמר דכיון דאינו עושה מעשה לא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה דאילו במשמר במחובר ליכא לאוקמא דהא אפילו עושה מעשה ממש קתני סיפא דלא אכיל כלל בשעה שאינה גמר מלאכה וכ"ש משמר: **מתני' שומר חנם נשבע על הכל.** על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב הוא נשבע שכך עלתה לו ופטור. ולקמן בהשואל (דף לד:) יליף לכולה מתני' מקראי: **על הכל.** גניבה ואבידה ואונסין: **גמ' מי איכא דליים ליה ארבעה שומרין.** על כרחך ארבעה מיני שומרין אשכחן: **מאן תנא שוכר כשומר שכר דמי.** דקתני מתני' בתרוייהו פטורין מאונס ומשלמין גניבה ואבידה: **ר"מ היא.** כדמפרש ואזיל: **רבה בר אבוה.** תנא מתני' שוכר כילד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר ר' יהודה אומר כשומר חנם: **תיובתא.** בהמות: **שריג.** החליקה:

הא

הניחא כתובות מג. נח: גיטין יב. [ב"ק פז:], **ב)** [לעיל לד:], **ג)** [שם], **ד)** [לעיל פז.], **ה)** שבועות מט. לקמן לד:, **ו)** [עי' תוס' לקמן לד: ד"ה שומר], **ז)** [עי' תוס' לקמן לד: ד"ה שומר], **ח)** [שבועות מט:], **ט)** לעיל פ: לקמן לה: ב"ק מה: מז: שבועות מט:, **י)** [דף לז:], **כ)** גס"פ: מגי, **ל)** אבל רש"י בשבועות לא גרס מ"ה. רש"ל, **מ)** [וע"ע תוס' שבועות מה: ד"ה מ"ה ותוס' שבת קכ: ד"ה מ"ה],

מוסף רש"י

יכול הרב לומר לעבד. כנענו, עשה עמי. מלאכה, ואיני זנך. אלא חזור על הפתחים (גיטין יב.). **קוצץ אדם.** ליטול תעות ולא יאכל (לעיל צב:). **על ידי עצמו.** בכביל עלמו (שם, ריומא לא:). **מפני שיש בהן דעת.** וידעי וקפ מחלי (לעיל צב:). **בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו.** דבעי תומה, דגמר קודש קודש ממעשר, ובתמילה על מנת כן נשכרו לו (שם). **אם לא הודיענן.** מתחילה לעשות עמו בנטע רבעי (שם). ואלו. פוטלין, אוכלין. ממה שעוסקין בו (לעיל פז:). **בשעת גמר מלאכה.** כשמולגין אותו (שם). **בשעה שאין גמר מלאכה.** כגון המנכס בבגלים (לעיל פז:). **נושא שכר.** שומר בשכר (שבועות מט:). **נשבע על הכל.** אלא פשע (שם) אם לא פשע (לעיל לד:). **משלם את הכל.** כל הגן למיתנו במתני' שכר שבויה ומתה וגניבה ואבדה, אבל מתה מחמת מלאכה פטור, דלאו לאוקמה בכולא שילה (שבועות מט:). **נשבעים.** שכן הוא אלא פשעו בה ושלא אלאו בה יד (לקמן צד:). מאן **תנא ארבעה** שומרין. לקמן מפרש לה (שבועות מט:). **ר' מאיר היא.** לקמן מפרש (שם). מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין. על כרחיו ארבעה הם, זה בחנם וזה בשכר, זה שואל וזה שוכר (שם). **שוכר.** בהמה, **כיצד משלם.** דשומר חנם ושומר שכר כמיני, שוכר לא כמיני, ומהו דין חיובו לענין גניבה ואבידה, פטור או חייב (לעיל פ:). **ר' מאיר אומר כשומר חנם.** דקא יהיב אגר מלאכתו ואינו נוטל שכר על שמירתו (שם). ר' יהודה אומר כשומר שכר. הואיל ולהנאתו הוא אלאו אע"פ שנותן שכר פעולתו שומר שכר הוא, דאי לא יהיב שכר הוי שואל וחייב באונסין, השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל והוי שומר שכר (שם). **אי הכי ארבעה שלשה נינהו.** הני ג' הוי גרסינן, ולא גרסינן אי הכי, וכין לר"מ וכין לר' יהודה פרכינן לה (שבועות מט:).

צא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף כ וסעיף כח:
צב ב ג מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה יד סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יח:
צג ד מיי' שם הל' ז:
צד ה מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
צה ו ז מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ו:
צו ח ט מיי' פ"ה מהל' פרה אדומה הל' ח סמג עשין רלב:
צז י כ מיי' פי"ב מהל' שכירות הל' יא סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף ח:
צח ל מיי' שם הל' ג ועי' בהגהות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ב:
צט מ נ מיי' פ"ז שם הלכה ח ב ופ"ד מהל' שאלה ופקדון הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף ח:
ק ס מיי' פ"ז מהלכות שכירות הל' ב ופ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שם סעיף ח:
קא ע מיי' פ"ז מהל' שכירות הל' ב סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שג סעיף ב ג:
קב פ מיי' שם סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שז סעיף ח:
קג צ מיי' שם הלכה ח ופ"ב הלכה ח:

צג: השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

ובא זאב וטרף. בשעת משלחת זאביס ור' יהודה היא דאמר זאב אחד אונס: **אי** הכי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא. וא"ת נאבדי נמי דמוקי לה בעידנא דעיילי אינשי מי ניחא והא מ"מ אם היה יכול להציל חייב אלמא תחילתו בפשיעה הוא וי"ל דלא חשיב ליה פשיעה אלא גניבה ואבידה ויש ללמוד מכאן דתחילתו בכעין גניבה ואבידה וסופו באונס דפטור ומהא דאמר רב בהמפקיד (לעיל דף לו. ושם) אפי' שומר שכר שמסר לשומר חנם פטור לפי שמסר לבן דעת אין ראיה דאפילו סבר רב תחילתו בכעין גניבה ואבידה וסופו באונס חייב אפילו הכי פטור דאין לנו לומר שודאי שומר חנם לא ישמור מגניבה ואבידה רק מפשיעה והוה ליה תחילתו בכעין גניבה ואבידה אלא סתם בן דעת רגיל לשמור הרבה אפילו מדבריס שאינו חייב ושמא אפילו מסרו לשומר חנם ופטריה מפשיעה פטור דלא חשיב תחילתו בפשיעה בהכי: **איבעי** לך לעבורי חדא חדא.

נראה דלא חשיב לה פשיעה מהאי טעמא אלא כעין גניבה ואבידה ומחייב מטעמא דאדעתא דהכי יהבי לך אגרא דתינטר נטירותא יתירתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא מדמייתי לה הכא ואתי שפיר דקאמר בסמוך כבר נוחו קמאי שרנו לפטור מדרבה דאם לא כן אמאי נוחו דמילתא דפשיעה הוא שהן חייבים דאפילו שומר חנם חייב וסבר רב פפא דהכא כרבא דפרק הכונס (נ"ק דף נח.) דאמר משום דאינבי לך לעבורי חדא חדא לאו פשיעה היא ולא כרב הונא דאמר התם דהוי פשיעה גבי נפלה לגיהנם: **אמר** רבה התם גברי דפרמוסקי הוו. אפילו גרים רבא אתי שפיר אע"ג דרבא מוקי בהגוזל קמא (שם דף קח:) מילתא דרב הונא בר אבין שקדם ונשבע אבל היכא דלא נשבע אפילו שומר חנם עושה עמו דין ואינו נשבע הכא לדברי השואל משיב ולית לא סבירא ליה: **דאי** רמא קלא הוו [אתו] מצלין ליה. והשתא אפילו לא הוכר הגנב הוה חייב כיון דפשע ולא נקט גמרא הוכר הגנב אלא משום התלמידים שהיו סבורים דמשום דהוכר הגנב חייביה:

סיגפה ומתה אינו אונס. תימה דפשיעה דפשיעה גמורה הוא וי"ל דקמ"ל דאפילו יש לתלות ולומר שמתה גם בשביל דבר אחר אפילו הכי חייב דלא היה לו לסגפה: אימא הא נטר כדנטרי אינשי אמר ליה אביי אלא מעתה על למתא בעידנא דעיילי אינשי הכי נמי דפטור אמר ליה אין גנא פורתא בעידנא דגנו אינשי הכי נמי דפטור א"ל אין איתיביה אלו הם אונסין ששומר שכר פטור עליהן כגון [1]ותפל שבא ותקחם ואת הנערים הכו לפי חרב אמר ליה התם בחזני מתא איתיביה עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי [2]הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה א"ל התם נמי בחזני מתא אמר ליה אטו יעקב אבינו חזן מתא הוה דאמר ליה ללבן נטרי לך נטירותא יתירתא כחזני מתא איתיביה [ו]א"רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר בא זאב וטרף ובא ארי ודרס אין [3]אומדים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור מאי לאו דעל בעידנא דעיילי אינשי לא [4]דעל בעידנא דלא עיילי אינשי אי הכי אמאי פטור [3]תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב דשמע קל אריה ועל אי הכי אומדין אותו מאי הוה ליה למעבד [3]היה לו לקדם ברועים ובמקלות אי הכי מאי איריא שומר שכר [ד]אפי' שומר חנם נמי דהא מר הוא דאמר שומר חנם שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם חייב [ה]שומר חנם בחנם [ו]שומר שכר בשכר ועד כמה [ז]עד כדי דמיהן והיכן מצינו בשומר שכר שחייב באונסין [ח]דהדר שקיל דמיהן מבעל הבית א"ל רב פפא לאביי אי הכי מאי אהני ליה מינה נפקא מינה לכושרא דחיותא אי נמי לטרחא יתירתא רב חסדא ורבה בר רב הונא [ט]לא סבירא להו הא דרבה דאמרי להכי יהבי לך אגרא לנטורי לי נטירותא יתירתא בר אדא סבולאה הוי קא מעבר חיותא אגמלא דנרש דחפה חדא לחברתה ושדיתה במיא אתא לקמיה דרב פפא חייביה אמר ליה מאי הוה לי למעבד א"ל [ז]אבעי לך לעבורי חדא חדא א"ל ידעת ביה בבר אחתיך דמצי למעבר חדא חדא א"ל כבר צוחו קמאי דקמך ולא איכא דאשגח בהו איבו אפקיד כיתנא בי רוניא אזל שבו שמטיה מיניה לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרב נחמן חייביה לימא פליגא דרב הונא בר אבין [ט]דשלח רב הונא בר אבין [י]נגנבה באונס ואח"כ הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה נשבע רצה עושה עמו דין אם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע אמר רבא [ל]התם גברי דפרמוסקא הוו קיימי דאי רמא קלא הוו אתו ומצלין ליה:

מתני' [מ]זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס רבי יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס [נ]שני כלבים אינו אונס ידוע הבבלי אומר משום רבי מאיר מרוח אחת אינו אונס משתי רוחות אונס [ס]הלסטים הרי זה אונס [ע]הארי הדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו אונס [פ]אימתי בזמן שבאו מאליהן אבל הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים אינו אונס [צ]מתה כדרכה הרי זה אונס ומתה אינו אונס [ק]עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס [ר]העלה לראשי צוקין ונפלה ומתה אינו אונס: **גמ'** והתניא זאב אחד אונס אמר רב נחמן בר יצחק ההיא בשעת משלחת זאבים ורבי יהודה היא: הלסטים הרי זה אונס: אמאי לוקי גברא להדי גברא אמר רב [ש]בלסטים מזויין איבעיא להו לסטים מזויין ורועה מזויין מהו מי אמרינן אוקי גברא להדי גברא או דלמא האי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה [ת]מסתברא דהאי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה אמר ליה אביי לרבא אשכחיה רועה ואמר ליה גנבא סריא בדוכתא פלניא יתיבינן

כך

קד א ב מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף יב וסי' שג סעיף י:

קה ג מיי' שם טוש"ע שם סי' שג סעיף ח:

קו ד ה ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם וסי' רלח סעיף ח:

קז ז ח מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סי' שג סעיף ח:

קח ט י מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יא:

קט כ מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלד סעיף ו:

קי ל [מיי' שם פ"ה הל"ג] טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף ח:

קיא מ נ מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף ד:

קיב ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קיג ע פ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

קיד צ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יב:

קטו ק מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

קטז ר מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

קיז ש ת מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1 וַתִּפֹּל שֶׁבָא וַתִּקָּחֵם וְאֶת הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי חָרֶב וְאִמְּלֵטָה רַק אֲנִי לְבַדִּי לְהַגִּיד לָךְ:

איוב א טו

2 הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וְתִדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי: בראשית לא מ

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא נטר וכו' ואין זה אבידה:

גליון הש"ם

גמ' דהדר שקיל דמיהן. עיין ב"ק דף נח ע"א תוס' ד"ה א"ר: במשנה הארי הדוב. עי' לקמן דף ק"ו ע"א תוס' ד"ה מתיב:

מוסף רש"י

בא זאב וטרף ובא ארי ודרס. זאב טורף, נושא הטרף לאורו, אלי אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה (לעיל מא.). **נגנבה באונס.** בלסטים מזוין, דשומר שכר פטור בו, ואח"כ הוכר הגנב. ויכול לנוחו ולהוציאו מידו (ב"ק קח:). **רצה נשבע.** והבעלים יפרעו מן הגנב, **רצה עושה עמו** דין. משלם לבעלים והוא יפרע מן הגנב (שם). **אם** שומר שכר הוא. אע"ג דפטור בלסטים מזוין, הכא הוא לא הוכר הגנב ולא יפסיד כלום, עליו לנטרוח אחריה, לפיכך הוא ישלם לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב (שם). **עושה עמו** דין. ישלם, דמלוה עליו לחזר אחר האבידה (שם). העלה לראשי צוקין. שומר שהעלה לראשי הריס חדים ומשופעים, ונפלה ומתה אינו אונס. אלא פשיעה, דדרכה ליפול (לעיל לו:).

מסורת הש"ס

(א) לעיל מא. [ע"ש] לקמן קו., (ב) [ל"ל אומרים בר"ש וכ"ה בר"ף ורא"ש], (ג) [לעיל לו: וש"נ], (ד) [ב"ק נח.], (ה) שם קח:, (ו) לעיל לו:, (ז) אוסף לפטור כל"ל. רש"ל,

כך וכך אגשים. עמנו במקום שאנו רועים שם ואם תבא לגזול תמות: **זוקפא.** קלעים המקלעים בחבן: **פסיקא לן.** פסוקות וקבועות עלינו להיות עמנו בכל יום: **הרי הוליכן.** שהזכיר לו המקום שהבהמות שם והשיאו לבא על ידי שגידפו: **מתני' לא המפנה על מה שכתוב בתורה וכו'.** בגמרא מפרש להו: **לא תנאי שיש בו מעשה בתחילתו.** שהקדים מעשה שעליו לעשות לתנאי שהוא שואל ממנו כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני. ולא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתמש (במדבר לב) היינו תנאי קודם למעשה. אם תעשה לי הדבר הזה אשובה אליך לאחר (בראשית ג) היינו תנאי שבשואל ממנו קודם למעשה שעליו לעשות: **תנאו בטל.** והוי מעשה מקויים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: **ולא תנאי שאפשר לו לקיימו תנאו קיים.** אם תנאו קודם למעשה הוא הא לי אפשר לקיימו תנאו בטל והמעשה קיים ובגמרא מפרש לה: **גמ' בדבר שבממון.** שאר וכסות: **אפילו תימא.** ריש"א דקתני מתנה שומר חנם להיפטר משבועה ר"מ והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא אלא שאמר לו אי אפשי להיות שומר שלך אלא בכך ושומר לא נחית לשמירה עד דמשיך לבהמה והאי כי משיך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שיעבד נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקנא ולמה שירד ירד אבל המקדש את האשה מכי אמר לה הרי את מקודשת לי איקדשה לה וכי אמר לה על מנת שאין לך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה דאין אישות לחצאין וכי תפוס קדושין לגמרי תפוס והוה מתנה על מה שכתוב בתורה: **בדבריה.** בתמיה: **זו דברי ר' יהודה בן תימא.** דקתני דאפשר לקיומי הא אי אפשר לקיומי תנאו בטל: **למפליגה בדבריה.** שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בעלמא מרחקה ודוחה אותה בדבריה: **מתני' נמי דיקא.** דסתמא לן כרבי יהודה בן תימא:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל. ה"ג **השואל את הפרה ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה.** לא גרסינן שכירות בכולה מתניתין גבי פרה אלא גבי בעלים דאשמעינן היכא דפרה שאולה כל היכא דהוו בעלים עמו במלאכתו בין בשאילת גופו ובין שנשכר אצלו קיימא ביה אם בעליו עמו אבל בפרה שכורה לא אשמעינן מתניתין דפטור בבעלים אבל מבריתא אשמעינן לה: אבל

אימא סיפא כל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל אתאן לר' מאיר. הכא משמע דלא כפי' הקונטרס דפי' בסוף פרק מי שאחזו (גיטין דף עה. ד"ה משום) דאפילו רבנן דרבי מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה גבי הא דקאמר אלא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי:

אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא כו'. וא"ת מאי קמ"ל רב נחמן הא רב אמר לעיל זו דברי ר' יהודה בן תימא ועוד מה שייך דיקא מה שהוא בהדיא ואיכא למימר דלא שמיע ליה דרב ושייך נמי דיקא כיון שאינו בפירוש במשנה אבל קשה דהוה ליה למיתני כל שאי אפשר לו לקיים תנאו בטל כי איך דריש ורבא לומר [עוד] דרב נחמן הוה ידע להא דרב ומפרש מנליה לרב דמתניתין כוותיה דהא איכא למימר דאתי ככולי עלמא ולקי אריש דקתני דכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויהיב טעמא משום דכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו דוקא הוי תנאי קיים אבל מתנה על מה שכתוב בתורה שאי אפשר לו לקיימו תנאו בטל והתנה עליו מתחילתו נמי קאי אריש דקתני וכל שיש בו מעשה מתחילתו תנאו בטל דוקא התנה עליו מתחילתו תנאו קיים שהתנאי קודם למעשה ודייק דאתיא כרבי יהודה בן תימא מדקתני כל דאי סיומא דריש הוא לא הוה ליה למיתני כל אלא ואם אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים אלא ודאי סיפא מילתא באפי נפשיה הוא ושום חידוש אתא לאשמועינן אם כן ודאי אתא למידק אפשר אין לא אפשר לא ופי' רבינו שמואל אין נראה לר"י כלל לכך לא כתבתיו:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה:

(שייך לע"ב) **פרה** במשיכה ובעלים באמירה. הקי' ריב"ס דאמר לקמן בפירקין (דף נז.) שאלה טבחא ואומנא וספר מתא כולהו בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים דמו משמע דשלא בעידן עבידתייהו לא הוי שאלה בבעלים וי"ל דלאו דוקא בעידן עבידתייהו אלא בשעת הליכתן או אפילו מזמנים עצמן לילך ולעשות חשוב בעידן עבידתייהו אבל ודאי משעת אמירה של קודם פסק מלאכה לא חשוב שאילה בבעלים כדאמרינן בס"פ האומנין (לעיל דף פח.) לסוף איגלאי מילתא דההיא שעתא שכרא הוי שתי ולא הוי פשיעה בבעלים:

תנן

כך וכך גברי איכא בהדן כך וכך כלבי איכא בהדן כך וכך זוקתא פסיקא לן ואזל ושקל מיניה מאי א"ל [א]הרי הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים: **מתני'** [ב]מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם [ג]נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם [ד]כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל [ה]וכל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל [ו]וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עמו מתחילתו תנאו קיים: **גמ'** אמאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא מני ר' יהודה היא דאמר [ז]בדבר שבממון תנאו קיים [ח]דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה אימא סיפא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אתאן לר"מ הא לא קשיא לעולם ר' יהודה היא וסיפא בדבר שאינו של ממון אימא סיפא כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל מאן שמעת ליה דאית ליה הא סברא ר"מ דתניא אבא חלפתא איש כפר חנניא אמר משום ר"מ תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי מעשה קודם לתנאי אינו תנאי אלא כולה ר"מ היא ושאני הכא [ט]דמעיקרא לא שעבד נפשיה תנא [י]ומתנה [יא]שומר שכר להיות כשואל במאי בדברים אמר שמואל [יב]בשקנו מידו ור' יוחנן אמר אפילו תימא [יג]בשלא קנו מידו [יד]בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא דאיניש מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשיה: וכל שאפשר לו לקיימו בסופו וכו': אמר רב טבלא אמר רב זו דברי רבי יהודה בן תימא אבל חכמים אומרים אע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים [טו]דתניא הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע על מנת שתרדי לתהום על מנת שתבלעי קנה של מאה אמה על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך [טז]נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה וכשר אמר רב נחמן אמר רב [יז]הלכה כרבי יהודה בן תימא אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו

אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא. קמ"ל רב נחמן הא רב אמר לעיל זו דברי ר' יהודה בן תימא ועוד מה שייך דיקא מה שהוא בהדיא ואיכא למימר דלא שמיע ליה דרב ושייך נמי דיקא כיון שאינו בפירוש במשנה אבל קשה דהוה ליה למיתני כל שאי אפשר לו לקיים תנאו בטל כי איך דריש ורבא לומר [יח][עוד] דרב נחמן הוה ידע להא דרב ומפרש מנליה לרב דמתניתין כוותיה דהא איכא למימר דאתי ככולי עלמא ולקי אריש דקתני דכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויהיב טעמא משום דכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו דוקא הוי תנאי קיים אבל מתנה על מה שכתוב בתורה שאי אפשר לו לקיימו תנאו בטל והתנה עליו מתחילתו נמי קאי אריש דקתני וכל שיש בו מעשה מתחילתו תנאו בטל דוקא התנה עליו מתחילתו תנאו קיים שהתנאי קודם למעשה ודייק דאתיא כרבי יהודה בן תימא מדקתני כל דאי סיומא דריש הוא לא הוה ליה למיתני כל אלא ואם אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים אלא ודאי סיפא מילתא באפי נפשיה הוא ושום חידוש אתא לאשמועינן אם כן ודאי אתא למידק אפשר אין לא אפשר לא ופי' רבינו שמואל אין נראה לר"י כלל לכך לא כתבתיו:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה:

(שייך לע"ב) **פרה** במשיכה ובעלים באמירה. הקי' ריב"ס דאמר לקמן בפירקין (דף נז.) שאלה טבחא ואומנא וספר מתא כולהו בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים דמו משמע דשלא בעידן עבידתייהו לא הוי שאלה בבעלים וי"ל דלאו דוקא בעידן עבידתייהו אלא בשעת הליכתן או אפילו מזמנים עצמן לילך ולעשות חשוב בעידן עבידתייהו אבל ודאי משעת אמירה של קודם פסק מלאכה לא חשוב שאילה בבעלים כדאמרינן בס"פ האומנין (לעיל דף פח.) לסוף איגלאי מילתא דההיא שעתא שכרא הוי שתי ולא הוי פשיעה בבעלים:

תנן

גליון הש"ם

גמ' ומתנה ש"ש. בתוס' לעיל נח. ד"ה אר"י היה להם הגרסא פה ש"ח וכן הוא בהגהת אשרי כאן. ולגירסתנו ש"ש י"ל דלרבותא נקט הכי אף ד"ל דלאו משום דיפק קלא עביד כמ"ש בהגהת אשרי: שם בההיא הנאה. עיין לעיל דף נח. תוס' ד"ה אר"י:

מוסף רש"י

על מנת שאין לך עלי שאר. מזון ועונה. תמציתן, הרי זו מקודשת ותנאו בטל. דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה, דכמעשה בלא תנאי דמי (רשב"ם ב"ב קכו:). **בדבר שבממון.** שאר וכסות (כתובות נו.) דעיקן למחילה הוי תנאי קיים אבל עונה דלערבא דגופא הוא לא אתיהיב למחילה (קדושין יט: ולעיל נא.) **עונת תשמיש** מלוה היא ולערבא דגופא הוא (רשב"ם ב"ב קכו:). **תנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות (שם). **כמפליגה.** דוחה אותה לגערה בדברי הבאי (גיטין פד.).

הדרן עלך השוכר את הפועלים

תורה אור השלם

1 אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: שמות כב יד

קיח א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף ז:

קיט ב מיי' פ"ג שם הל' ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף יז:

קכ ג [מיי' שם] סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שה סעיף ד:

קכא ד מיי' פ"ו מה' אישות הל' ט ופי"ב הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ה בהג"ה:

קכב ה ו מיי' שם פ"י הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

קכג ז מיי' שם הל' ט ופ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

קכד ח ט מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף מ:

קכה י מיי' פ"ו מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ב וסי' קמג סעיף יב:

א כ מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' ג ופ"ב מהל' שאלה ופקדון הל' ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף ח:

ב ל מיי' פ"ח שם ופ"ב שם טור וש"ע שם סעיף ב:

תנן התם ארבעה שומרים. משום דאייתי במתניתין קרא דומיא בעליו עמו וגו' נטר למימר מנא ה"מ עד הכא:

שומר חנם נשבע על הכל. לא חשיב פשיעה דבהא כולהו חייבים והשואל משלם את הכל מה שהוזכר בפרשה אבל מתה מחמת מלאכה כיון שהשואל יש לו רשות לעשות בה מלאכה פטור:

דקיימא באגם. לא בעי למימר היכא דזן אותה שמין כל הנאה שלו שיהא פטור דלעולם חייב באונסין אלא ה"ק אפי' שואל שכל הנאה שלו כגון דקיימא באגם אינו משלם אלא קרן:

אלא למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם כו'. אע"ג דלדידה דרשינן בכל מקום לגבי מהיכא דלא מיסתבר כדפי' בפ"ב (לעיל דף לא: ד"ה דברה) ה"ג לא מסתבר לרבות אבידה כיון דכתיב בלשון גניבה ואית לן למימר דברה תורה כלשון בני אדם: **אלא** אביו ואמו. דסתמא משמע שניהם כאחד. והא דכתיב (דברים כב) יחדו בשעטנז אינטריך לשתי תכיפות ויחדו דלא תחרוש (שם) אינטריך דאי לאו יחדו ה"א אפילו אין קשורים במחרישה אלא שמנהיגם בבת אחת או אפילו בזה אחר זה ורבי יונתן נמי דאמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדו לא מהתם יליף מדאינטריך התם למיכתב יחדו דהא אינטריך כדפי' אלא מסברא קאמר דהוי משמע הכי: דאפשר מכפילא בשבועה תדע דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן והשואל כל הנאה שלו והא בעיא מזוני דקיימא באגם והא בעיא נטירה בנטר מתא ואיבעית אימא לא תימא כל הנאה שלו אלא אימא רוב הנאה שלו ואיבעית אימא בשאילת כלים נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה בשלמא גניבה דכתיב [2]אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו אלא אבידה מנא לן דתניא אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל אם גנוב יגנב מכל מקום הניחא למאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא למאן דאמר אמרינן [3]דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימרא אמרי במערבא קל וחומר ומה גניבה שקרובה לאונס משלם אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן ואידך [7]מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא והשואל משלם את הכל בשלמא שבורה ומתה דכתיב [1]וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת אלא שבויה בשואל מנא לן וכי תימא גילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה שכן אונסא דסליק אדעתא הוא תאמר בשבויה שכן אונסא דלא סליק אדעתא הוא אלא נאמרה שבורה ומתה בשואל ונאמרה שבורה ומתה בשומר שכר מה להלן שבויה עמו אף כאן שבויה עמו איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן לפטור תאמר בשואל שכן לחיוב אלא כר' נתן דתניא ר' נתן אומר או לרבות שבויה האי או מיבעיא ליה לחלק דסד"א עד דמיתברא ומתה לא מחייב קמ"ל הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר [5]דתניא [3]איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל [3]אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד

[6]תנן התם ארבעה שומרים והשואל נושא שכר והשוכר שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמים את האבידה ואת הגניבה מנא ה"מ דתנו רבנן פרשה ראשונה נאמרה בש"ח שניה בשומר שכר שלישית בשואל בשלמא שלישית בשואל מפורש [1]וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם אלא ראשונה בשומר חנם שניה בשומר שכר איפוך אנא מסתברא שניה בשומר שכר שכן חייב בגניבה ואבידה אדרבה ראשונה בשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב אפילו הכי [3]קרנא בלא שבועה עדיפא מיתסרא משיכה ועל כן הוה ליה שאל בעליו ואחר כך שאל פרה: **נשבעין.** שכן הוא שלא פשעו בה ושלא שלחו בה יד: **פרשה ראשונה.** ג' פרשיות הן סמוכות. כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור (שמות כב) ובה פטר על הגניבה דכתיב (שם) וגונב מבית האיש שטוען שנגנבה הימנו דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים ואוקימנא [6] בשבועה שנשבע שלא שלח בה ידו. ואחריה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה ובה חייב על הגניבה ופטר על האונסין בשבועה דכתיב (שם) ומת או נשבר או נשבה שבועת ה' תהיה ואם גנוב יגנב ישלם. ושלישית וכי ישאל [6] וחייב בה את האונסין כשאין בעליו עמו ופטר בבעלים: **בטוען טענת גנב.** טוען שנגנבה הימנו ונמצא שהוא עצמו גנבה חייב בה כפל בפרשה ראשונה דכתיב [6] אם לא ימצא הגנב וסמיך ליה על כל דבר פשע ישלם שניים ואוקימנא בפ' מרובה (ב"ק דף סג:) אם לא ימצא כמו שאומר אלא הוא עצמו גנבו ישלם שניים וכגון שנשבע תחילה לשקר שנגנבה אבל בא עדים קודם שנשבע תחלה לשקר אינו משלם כפל דהכי כתיב אם לא ימצא הגנב וכבר נשבע ונקרב בעל הבית אל האלהים בשבועה על כל דבר פשע אשר יבשיעון דיינין בעדים ישלם שניים וכיון דאומרא היא שדייה להך פרשתא אשומר שכר דאילו פרשה שניה ליכא כפל דהא מיחייב ליה בגניבה ואבידה ומכי טעין נגנבה מחייב עצמו בקרן: **אפילו הכי.** חמורה שניה מראשונה דקרנא בלא שבועה אהשניה מחייבתו לשלם קרן משאמר נגנבה ואפילו לא נשבע לשקר זה חמורה מן הראשונה שפוטרתו מלשלם קרן אם לא בא עדים שהוא גנבה אע"פ שמחייבתו כפל לאחר שנשבע לשקר ובא עדים ובלא שבועה אין שם כפל: **תדע.** דהא עדיפא מדלא פטר שואל על הגניבה ויחייביה כפל לאחר שבועה: **דהא שואל כל הנאה שלו.** שבחנם הוא עושה מלאכתו וכו' היה לו להחמיר יותר וחייבו על טענת גנב קרן בלא שבועה ולא פטרו בשבועה כדי להביאו לידי כפל: **דקיימא באגם.** כלומר יש שואל שכל הנאה שלו כגון שהיה אגם סמוך לו: **רוב הנאה.** שאינו נותן שכר: **ואיבעיה אימא בשאילת כלים.** כל הנאה שלו בעי מזוני ונשמרין בביתו חנם: **הניחא למאן דאמר כו'.** פלוגתא היא באלו מציאות (לעיל דף לא:): **ואידך.** מאן דאמר לא דברה תורה כלשון בני אדם: **שכן אונסא דסליק אדעתא הוא.** ועל מנת כן שייליה מדלא אתני על מנת שלא אתחייב בשבורה ומתה תאמר בשבויה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה ולאתנויי: **מה נשומר שכר.** אם השוה בו שבויה לשבורה ומתה: **שכן לפטור.** השוה אותה להן והיא ניחא ליה כיון דשבורה ומתה פטורה כל שכן דשבויה שפיר פטר ליה: **תאמר.** להשוותו להן בשואל לחיוב והא איכא למיפרך מה לשבורה ומתה דאונסא דסליק אדעתא הוא: **ונשבר או מת: הניחא.** הא דלא מיבעי לך או לחלק לרבי יונתן דלא בעי לחלק ואומר דנשבר ומת הוי משמע או האי או האי מלי למדרשה לרבות שבויה: **אביו קלל אמו קלל.** בתחילתו סמך קללה לאביו בסופו סמך קללה לאמו:

ג א מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שמו סעיף ב:
ד ב מיי' פ"ו מהלכות ממרי הל' ב סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף ו:

תורה אור השלם

1 וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שָׁלֵם יְשַׁלֵּם: שמות כב יג
2 וְאִם גָּנֹב יִגָּנֵב מֵעִמּוֹ יְשַׁלֵּם לִבְעָלָיו: שמות כב יא
3 כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ: ויקרא כ ט

מוסף רש"י

נושא שכר. שומר בשכר (שבועות מט:). **נשבע על הכל.** שלא פשע (שם) אם לא פשע (לעיל לד.) על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחייב, הוא נשבע שכך עלתה לו ופטור (לעיל צז.) על הכל, גניבה ואבדה ואונסין (שם). **משלם את הכל.** כל הנך דמיתנו במתני' שכר שבויה ומתה וגניבה ואבדה, אבל מתה מחמת מלאכה פטור, דלאו לאוקמה בכולהא שיילה (שבועות מט:). **קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.** דמור שומר שכר שחייב בקרן עד שלא נשבע לשקר במקום ששומר חנם פטור, דהייו גניבה ואבידה, משומר שמשלם כפל, ומדה זו אינה אלא לאחר שנשבע לשקר שנגנבה ובא עדים שהוא גנבה, דכי אתרבי כפל בטוען טענת גנב, לאחר שבועה אתרבי (לעיל מא:) הלכך קנסא משום שבועה הוא דקנסיה רחמנא (ב"ק נז:). **אין לי אלא אביו ואמו.** כאחד (סנהדרין סו.) שניהם יחד (שם פה:) קלל שניהם (חולין עח:). **אביו בלא אמו אמו בלא אביו.** אחד מהם מתן (שם). **אביו קלל אמו קלל.** כלומר סמך קללה בראש המקרא לאביו וכסופו סמך לאמו (סנהדרין סו. וכע"ז שם פה: ושבועות כז. וחולין עח:) למימרא דלו האי או הלי (חולין שם). **משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו.** מתחלת המקרא משמע את אביו ואת (ל"ל או את) אמו, דאע"ג דוי"ו מוסיף על ענין ראשון משמע גמי אחד מהם (סנהדרין סו.) אביו ואמו משמע גמי אחד או הלי או הלי (חולין עח:).

א) לעיל לג. שבועות מט., ב) [לעיל מא: ב"ק מ:], ג) [קדושין יח: וש"נ], ד) [פסחים יח: וש"נ], ה) סנהדרין סו. פה: שבועות כז. חולין עח: [מנחות ל: לא. ועוד מוכר פלוגתא דרבי יאשיה ור' יונתן לקמן לה: וביומא מז:], ו) [לקמן לו.], ז) [לעיל מא:], ח) [שמות כב], ט) [שם],

עד שיפרוט לך הכתוב יחדו. כמו שפרט לך הכתוב (דברים כב) בחורש שור וחמור דמדאיצטריך למיכתב יחדו שמעינן דאי לא כתביה הוה משמע שלא יחרוש לא בשור ולא בחמור. ואכ"ו ואמו קלל דריש ליה בסנהדרין (דף פה:) להביא את המקלל לאחר מיתה: **סברא הוא.** דנשבר בלא מת נמי מחייב דהוה ליה קטלה פלגא: **תאמר בגניבה ואבידה דאפשר למיטרח ואתויי.** ואיכא למימר יחזור בעליה אחרייה אולי תמצא: **תשובה.** פירכא: **מאי אין לו עניו תשובה.** מאי יש לו לתנא להשיב דאיצטריך לתנא לאשמועינן דאינה תשובה: **בטוען טענת לסטין מוויין.** דלענין מיפטר בתשלומין הוי אונס וטוען טענת גנב הוי לענין כפל אם נשבע ובאו עדים שהיא אנוסה תאמר בשואל שאינו בא לידי כפל דכי טוען ואמר לסטים מוויין בא עלי ונטל מחייב את עצמו בקרן: **אפ"ש.** אין זו תשובה דקרנא דמחייבת ליה לשואל מכי טוען לסטים מוויין נטלה ואפילו לא נשבע לשקר עדיפא להיות חמורה מש"ש הבא לידי כפל אם כפר ונשבע על כך לשקר ואם אמת אמר פטור מן הקרן: **גזלן הוא.** ואפי' נשבע ש"ש על כך לשקר וגמלא שהיה אנוס לא מחייב כפל שאין כפל אלא בגונב או בפוטר עצמו בטענת גנב שאומר נגנבה ממני ונשבע ובאו עדים ואין זאת אלא בש"ח שפטור בגניבה: **אשכחן לחיוב.** גניבה ואבידה בשואל לחייב בשאין בעליו עמו: **לפטור מגלן.** שאם בעליו עמו פטור: **גמר מש"ש.** מה ש"ש בבעלים פטור בגניבה ואבידה אף שואל בבעלים פטור: **גמרי חיובא דש"ש.** דהיינו גניבה ואבידה: **מחיובא דשואל.** משבורה ומתה דשואל: **מה לש"ש.** דין הוא שיהא בבעלים פטור אף על הגניבה ואבידה אע"פ שאינו אונס שכן היקל בו הכתוב לפוטרו משבורה ומתה שלא בבעלים: **תאמר בשואל.** שיפטר בבעלים על גניבה ואבידה שהרי החמיר בו לחייבו על שבורה ומתה שלא בבעלים: **אלא גניבה ואבידה בשואל מגלן.** כלומר אלא היכי ילפינן לה בבעלים לפטור גניבה ואבידה בשואל לחיובא שלא בבעלים מגלן דילפינן מש"ש וכיון דמהתם ילפינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון דהיינו שואל דילפינן מחיובא מק"ו משומר שכר להיות כעין ש"ש מה להלן בבעלים פטור דהא ילפת ליה בהיקשא דילמד עליון מתחתון אף כאן בבעלים פטור: **למאן דלית ליה דיו.** ר' טרפון בפרק כילד בב"ק (דף כה.):

וילמד עליון מהחתון והחתון מעליון. גניבה ואבידה דשואל שכר מחיובא דשואל מה שבורה ומתה דשואל בבעלים פטור אף חיובא דשומר שכר בבעלים פטור. ותחתון מעליון מה שומר שכר חייב בגניבה ואבידה שלא בבעלים אף שואל כן ומה ש"ש בבעלים פטור אף שואל כן ואין משיבין על ההיקש: **פשיעה בבעלים.** אחד מן השומרים שפשע כשהיו בעלים במלאכתו: **מקרא.** אם בעליו עמו (שמות כב): **נדרש לפניו.** משומר שכר בהיקשא: **ולא לפני פניו.** אש"ח דפרשיות של ש"ח ושל ש"ש לא איתקש בו"ו יתירה דלא כתיב וכי יתן בש"ש: **אש"ח.** דכתיבא ביה פשיעה על כל דבר פשע: **לחיובא.** לחייבו שלא בבעלים בפשיעה: **אבל לפוטרו לא.** כלומר אפי' בש"ש ושואל לא הוי פטור דכי גמרינן פשיעה בבעלים בש"ש ובשואל בק"ו משומר חנם דחייב לגמרי הוא בין בבעלים בין שלא בבעלים דכי כתיב אם בעליו עמו אהנך חיובי דכתיב בש"ש ובשואל הוא דכתיב אבל אפשיעה דלא כתיבא בהו בהדיא לא שנא בבעלים ל"ש לא שנא בבעלים: **מקרא נדרש.** בסמיכות הפרשיות ואע"פ שאין היקש מפורש בהן: **השואל את הפרה** גרסינן בתרוייהו. ולא גרסי' השוכר גבי פרה אלא גבי בעלים: **ואילו שומר חנם דפרה לא קתני.** בבעלים פטור משום דחיוביה ליתיה אלא בפשיעה ופשיעה לא פטר בה בבעלים:

דכתיבא

עד שיפרוט לך הכתוב יחדו אפילו תימא ר' יאשיה לחלק הכא לא צריך מ"ט סברא הוא מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא גניבה ואבידה בשואל מנא לן וכ"ת נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה דלא אפשר למיטרח ואתויי תאמר בגניבה ואבידה דאפשר למיטרח ואתויי אלא כי הא [6]דתניא [1]ונשבר או מת אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת קל וחומר ומה שומר שכר שפטור משבורה ומתה חייב בגניבה ואבידה שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין שחייב בגניבה ואבידה [3]וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה מאי אין עליו תשובה וכ"ת איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזויין אפ"ה קרנא דשואל עדיפא איבעית אימא קסבר [3]לסטים מזויין גזלן הוא אשכחן לחיוב לפטור מנא לן וכי תימא נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה שכן אונס אלא גמר משומר שכר ושומר שכר גופיה מנלן גמרי חיובא דשומר שכר מחיובא דשואל מה להלן בבעלים פטור אף כאן בבעלים פטור במאי גמר אי במה מצינו איכא למיפרך כדפרכינן שכן אונס אלא אמר קרא [1]וכי ישאל [7]וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ואכתי שואל משומר שכר לא גמר דאיכא למיפרך מה לשומר שכר שכן פטור בשבורה ומתה תאמר בשואל שחייב בשבורה ומתה אלא גניבה ואבידה בשואל לחיובא מנלן דגמר משומר שכר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה גניבה ואבידה דשומר שכר בבעלים פטור אף גניבה ואבידה דשואל נמי בבעלים פטור הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר אלא אמר קרא וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון איתמר [8]פשיעה בבעלים פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר חייב וחד אמר [8]פטור מ"ד חייב קסבר [9]מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו הלכך [2]אם בעליו עמו אשומר חנם לא כתיב ופשיעה נמי בשומר שכר ובשואל לא כתיב הלכך בשומר שכר ובשואל לחיוב אתיא בקל וחומר משומר חנם אבל בבעלים לפטור אף בשומר שכר ובשואל לא מ"ט כי כתיב [2]אם בעליו עמו לא ישלם אשואל ואשומר שכר אהנך חיובי דכתיב בהו בהדיא הוא דמיכתב מ"ד פטור קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וכי כתיב אם בעליו עמו אשומר חנם נמי כתיב תנן השואל הפרה ושאל בעליה עמה השואל הפרה ושכר בעליה עמה שאל בעליה או שכרן ואחר כך שאל הפרה ומתה פטור ואילו ש"ח לא קתני ולטעמיך ש"ש מי קתני אלא תנא מילתא

דכתיבא

דאפשר למיטרח ואתויי. ולא"ת ונילף משבויה וי"ל דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח ואתויי: **שואל שחייב בשבורה ומתה.** פיר' בהכונס (ב"ק דף מ: ד"ה לא) ובהמפקיד (לעיל דף מא: ד"ה קרנא): **הניחא למאן דאית ליה דיו.** תימה דבפרק כילד הרגל (ב"ק דף כה. ע"ש) מוכח דהיכא דלא מיפרך ק"ו דלכ"ע אמרינן דיו והכא לא מיפרך [9]וי"ל משום דהתם ס"ד מעיקרא דפליגי אפי' היכא דלא מיפרך קאמר הניחא כו' וה"נ אשכחן לעיל בפ"ק (דף טו:) ובהמקבל (לקמן דף קי:) דקאמר הניחא למ"ד דמאי לוקח מסלק ליה לבע"ח אלא למ"ד דלא מאי מסלק לי' מאי איכא למימר והיינו רמי בר חמא דסבר מעיקרא בריש מי שהיה נשוי (כתובות דף לא:) למימר דלא מאי מסלק ליה ולא קאי הכי ואפילו הכי קאמר אלא למ"ד כו': **וי"ן** מוסיף על ענין **ראשון.** והשתא לא צריך תו ק"ו לחייב שואל בגניבה ואבידה משומר שכר: **איתמר פשיעה בבעלים.** פסק ר"ח דפטור מטעם דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אף על גב דהוי חומרא לגבי המיקל מכל מקום חשיב קולא לפטור המוחזק כדאמרי' [10]ספק ממונא לקולא ויש להביא ראי' לדבריו בפ' העור והרועה (חולין דף קיח:) פליגי רב ורבי יוחנן וסבר רבי יוחנן דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו וקיימא לן כר' יוחנן ומיהו למאי דמוקי התם דפליגי בסברא אין ראיה ועוד דאפשר למ"ד מקרא נדרש לפניו או אין נדרש לא אמרינן כן בכל מקום ומה שהקשה בהאומנין (לעיל דף פא.) וכן לקמן בפירקין (דף לז.) אלא למ"ד פשיעה בבעלים חייב אמאי איכסיף לא משום שכן הלכה אלא שלא יקשה לדידיה מאמוראים דאשומים:

איבעית

ה א מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ג וסמ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שמו סעי' א:

תורה אור השלם

1 וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שָׁלֵם יְשַׁלֵּם: שמות כב יג
2 אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: שמות כב יד

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הניחא וכו' וי"ל משום. עיין בתשובת ריב"ש סימן (ע"ב) [רעון]:

מוסף רש"י

עד שיפרוט לך הכתוב יחדו. כלומר שהולך לפרוט בכלאים שכתוב לא תחרוש בשור וכחמור ופרט בו יחדיו, שלא תאמר אסור לחרוש בשור לבדו וכחמור לבדו (סנהדרין סו.). מדפרט לך שמע מינה דאי לא לא הוי יחדיו הוה משמע שור לבדו וחמור לבדו, והא אחדו דרישא דרשינן נמי או אחדו או אמו, וסיפא לאתויי לאחר מיתה (שם פה:). אין לי. שיהא שואל חייב, אלא בשבורה ומתה. שהן אונס (ב"ק נז:). ומה שומר שכר שפטור משבורה ומתה. דכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה, וכתיב בתריה שבועת ה' תהיה בין שניהם, חייב בגניבה ואבדה. דכתיב ביה אם גנב יגנב וגו' (שם). מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל כו'. תאמר בשואל שאין בו כפל לעולם, דהא מיחייב באונסין, דכתיב ונשבר או מת, וכי נמי טוען לסטים מזוין נטלו הימנו הוה מיחייב נפשיה בקרנא, ומי שאינו בא לגנוב את הקרן לא ישלם כפל (שם). קרנא דשואל עדיפא. שואל עדיף שמתחייב בשבורה ומתה בלא שום שבועת שקר, משומר שכר שפטור עליהן, ואע"פ שיש בשומר שכר כפל בטוען טענת לסטים מזוין, אין זה חומר, דכפל אינו בשומרין עד שיבא לשקר שנגנבה הימנו ואחר כך באו עדים בפרק מרובה (סג:) הלכך קנסא משום שבועה הוא דקנסיה רחמנא (שם). **לסטים** מזוין גזלן הוא. וטענת אונס פטר נפשיה וכפל בטוען טענת גנב הוא דכתב ביה רחמנא דכתיב וגונב מבית האיש (שם נז.). **פשיעה בבעלים כו' חד אמר חייב.** שלא נאמרה פטור בבעלים אלא בשואל ושומר שכר, שחיובן בלא פשיעה, אבל שומר חנם שחיובו אינו אלא בפשיעה אינו פטור משום בעליו עמו, דואיל ופשע (לעיל פא.).

תוספות

ר' יאשיה לחלק. לא בעי לחלק אלא לר' יוסי הגלילי דאמר אם אינו חייב בגניבה ואבידה אינו חייב בשבורה ומתה אבל לר' יאשיה אפילו תימא דאמר אם אינו חייב בגניבה ואבידה חייב בשבורה ומתה מ"מ לא בעי לחלק דאי לא אמר הכי אלא אם חייב בגניבה ואבידה חייב בשבורה ומתה אבל אם אינו חייב בגניבה ואבידה אינו חייב בשבורה ומתה אפילו הכי

איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה. תימה דאמאי דחק לאוקמי כר' יהודה דלית הלכתא כוותיה דקי"ל דשוכר כשומר שכר כדמשמע ברים המפקיד (לעיל דף לד.) ולקמן (דף לז.) גבי מרימר לאגר כודניתא לבי חוזאי ובכמה דוכתי[1]: **הא** מדסיפא **על גבה רישא במלאכה אחרת.** דאמר דאמר שוכר כשומר שכר דמי ותנא שומר חנם והוא הדין לשומר שכר איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני [6]שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר ר' יהודה אומר כשומר חנם אמר רב המנונא לעולם הוא חייב עד שתהא פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריה ועד שיהו בעלים משעת שאילה עד שעת שבורה ומתה אלמא קסבר בעליו עמו אכולה מילתא משמע מתיב רבא שאלה ושאל בעליה עמה שכרה ושכר בעליה עמה שכרה ושאל בעליה עמה שאלה ושכר בעליה עמה אע"פ שהבעלים עושין מלאכה

דכתיבא בהדיא קתני דאתיא מדרשא לא קתני ת"ש שאלה ושאל בעליה עמה שכרה ושכר בעליה עמה שאלה ושכר בעליה עמה שכרה ושאל בעליה עמה אף על פי שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר ומתה פטור סברוה הא מני ר' יהודה היא דאמר שוכר כשומר שכר דמי והא האי תנא קתני מילתא דאתיא מדרשא ואילו שומר חנם לא קתני הא מני ר"מ היא דאמר שוכר כשומר חנם דמי ותנא שומר חנם והוא הדין לשומר שכר איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני [6]שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר ר' יהודה אומר כשומר חנם אמר רב המנונא לעולם הוא חייב עד שתהא פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריה ועד שיהו בעלים משעת שאילה עד שעת שבורה ומתה אלמא קסבר בעליו עמו אכולה מילתא משמע מתיב רבא שאלה ושאל בעליה עמה שכרה ושכר בעליה עמה שכרה ושאל בעליה עמה שאלה ושכר בעליה עמה אע"פ שהבעלים עושין מלאכה

דלמיבא בהדיא. שואל דכתיב ביה פטור בבעלים בהדיא: **קתני.** מתניתין בבעלים פטור: **[דאתיא מדרשא].** שאר שומרים דלית בהו פטור מדרשא לא קתני: הכא בברייתא גרסינן **שכרה ושכר בעליה עמה: במקום אחר.** שלא במקום הפרה ובלבד שתהא מלאכתו של שואל או של שוכר: **כש"ש דמי.** ותנא שוכר בבעלים פטור וה"ה לשומר שכר אבל שומר חנם לא קתני: **ותנא שומר חנם.** אף על פי שאין חיובו אלא בפשיעה פטור בבעלים: **והוא הדין לשומר שכר.** בין בפשיעה ובין בשאר חיובים: **איבעיא לימא.** אי ניחא לך לאוקמא סתם ברייתא כר' יהודה טפי מר' מאיר אוקמא אשומר חנם וכר' יהודה כמו דמחליף רבה בר אבוה: **לעולם הוא חייב.** ולפי' בעליו עמו: **עד שיהא בהמה ובעליה במלאכה אחת.** כגון אם פרה היא יהא הבעל חורש בפרתו לצורך שואל בשדהו או אם חמור הוא יהא בעליו מחמר אחריו: **דקמרפי ליה ואזיל קמה.** חופר והולך בקרקע לפניה במרא תמיד לרפותה שהיא קשה: **והא מדסיפא על גבה.** ממש דתנא לה משום רבותא לאשמועינן דאפי' הכי חייב: **רישא.** מקום אחר נמי דנקט לה משום רבותא ואפ"ה פטור במלאכה אחרת: **שאלה ואח"כ שאל בעליה.** הואיל ולא הוי בשעת שאילה אע"פ שהיה בשעת שבורה ומתה אפ"ה חייב דבעינן בעליה נשאלים בשעת שאילה דבהמה כדיליף לה לקמיה: **באותה מלאכה.** וכדאמר רישא דקאזיל ומרפי קמה וסיפא שמנהיגה במלמד הבקר דהוה ממש על גבה: **אידי ואידי באותה מלאכה.** ממש הוא מה לי מרפי קמה ומה לי מנהיגה: **ועוד תניא.** תיובתא לרב המנונא בסיפא דמילתא דאמר בעינן שיהא עמו משעת שאילה עד שעת שבורה: **לומר לך היה עמו וכו'.** והכי אשמועינן קרא בעליו אין עמו בשעת שאילה אף על פי שהיה עמו בשעת שבורה חייב. ולקמן מתרץ מהיכא משמע ליה הכי: **תניא אידך.** היא היא אלא מר דריש בהאי משמעותא ומר דריש בהאי משמעותא ולא גבי הדדי תניא: **תיובתא דרב המנונא.** בתרוייהו מילתיה במאי דאמר אותה מלאכה בעינן אותביני' מברייתא קמייתא דקתני אע"פ שהבעלים עושין במקום אחר. ובמאי דאמר עד שתהא עמו בשעת שבורה הוא תיובתא מהך ברייתא[a]: **אביי סבר לה וכו'.** השתא מהדר לפרושי מהיכא יליפי הני תנאי

דבשעת שאילה בעינן ובשעת שבורה ומתה לא בעינן: **אביי סבר לה כר' יאשיה.** דאמר בעינן חלוק ואע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי ולא משמע ליה לפרושי אחד אחד בפני עצמו בכל מקום שהזכיר ב' דבריס ופסק עליהו דין או איסור: **מפרש לקראי.** דלעיל: **כרבי יאשיה.** (ב) דמפרש דבשעת שאילה בעינן בשעת שבורה ומתה לא בעינן: **ורבא מפרש להו בשר דעביה דרבי יוסף.** דמשמע נמי אחד אחד לעצמו ומיהו אפ"ה מלינו למילף שפיר דחדא מינייהו הוא דבעינן: **דתניא ותניא אידך** לא גרסינן דבכל חדא מתניתא דלעיל שייכי תרוייהו קראי [ד] בדרשא אלא ה"ג **ומפרש לה לקראי כרבי יאשיה בעליו אין עמו בעמא דליביה בתרוייהו הא ליביה בחדא וליביה בחדא פטור וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם בעמא דליביה בתרוייהו וכו'.** וה"פ בעמא דליתא בתרוייהו שלא היה עמו לא בשעת שאילה ולא בשעת שבורה ומתה דע"כ לר' יאשיה אתרוייהו קאי דרישא דקרא אייבי בשאלה ושבורה ומתה ועלה קאי ובעליו אין עמו ולר' יאשיה ה"ק בעליו אין עמו לא בזו ולא בזו כי היכי דמשמע ליה אשר יקנל את אביו ואמו עד שיקנל שניהם ה"נ משמע ליה בעליו אין עמו דהאי אין אתרוייהו קאי אינו בזו ואינו בזו הוא שלם ישלם הא ישנו באחד מהן לא ישלם: **והא כתיב אם בעליו עמו.** דמשמע נמי אתרוייהו ישנו בזו וישנו בזו הוא דלא משלם הא איתיה בחדא מינייהו משלם הא כילד ע"כ יש בהן אחת שפוטרתו ויש בהן אחת שאינו פוטרתו ומאי היא שאלה פוטרתו ה) שכירות אינה פוטרתו. ולקמן[1] פריך איפוך אגא:

רבא

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מה' שאלה ופקדון הלכה ו סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' שמו סעי' ו:

ז ב מיי' שם ופ"ו מהל' שכירות הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ב:

מוסף רש"י

שוכר כשומר שכר דמי. הואיל ולהנאתו הוא אצלו אע"פ שנותן שכר פעולתו שומר שכר הוא, דאי לא יהיב שכר הוי שואל ומייב בגוזמין, השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל והוי שומר שכר (לעיל ט:). **שוכר כשומר חנם דמי.** דקא יהיב אגר מלאכתו ואינו נוטל שכר על שמירתו (שם). **שוכר כיצד משלם.** דשומר חנם ושומר שכר כתיב, שוכר לא כתיב, ומהו דין חייבו לענין גניבה ואבידה, פטור או חייב (שם).

תורה אור השלם

1 אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: שמות כב יד

2 וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם: שמות כב יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולתא בחדא פטור וכתיב כל"ל ותיבת והא נמחק: (ב) רש"י ד"ה כר' יאשיה ומפרש: (ג) תוס' ד"ה הא וכו' סיפא אפי' ע"ג הא מרישא:

(ד) נ"ק מה: מ: לעיל פ: לב. שבועות מט:, (ה) [לעיל לד: וש"נ], (ו) ל"ל ברייתות .רש"ם, (ז) גי' רש"ל כדלרשין ברישא, (ח) שבורה כל"ל, (ט) [דף לו.], (י) [עי' תוס' ב"ק מ: ד"ה סבריהו ותוס' לעיל לו. ד"ה שוכר],

רבא סבר לה כר' יונתן. דאמר אחד משמע ומתרץ דרשא דקראי כרבי יונתן למילתא כי הני מתני' דלעיל: **דתניא ותניא אידך** לא גרסינן אלא קראי קא נקיט. והא דמפיק בהא דרבא ונקיט קראי איפכא לאו דוקא. ונראה בעיני שטעו בגירסא להגיה בספרים דסברי דהא מתני' קמייתא כרבי יאשיה והיא מתרץ אביי ובתרייתא כר' יונתן והיא תירץ רבא ולא היא דכל כמה דנקטיה להו לקראי בין כסדר בין הפוך בין לר' יאשיה בין לר' יונתן מדא דרשא היא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ותרוייהו מתני' מתרץ אביי כר' יאשיה ורבא כר' יונתן: **איפוך אתא.** לומר שבשעת שבירה פוטרתו ולא בשעת שאילה: **שכן חייב באונסיה.** על אותה שעה מתחייב הוא: **שכן חייב במזונותיה.** ע"י: **רב אשי אמר.** מקרא גופיה משמע דאשעת שאלה קפיד דמעם רעהו משמע לא רעהו עצמו נשאל לו ועלה מסיק קרא שלם ישלם אלמא אשעת שאלה קפידא קאי: **אי לאו הנך.** דהדור ופריש מילתא טפי לא הוה מצינו למילף מעם רעהו ולא רעהו עצמו דאיכא למימר אורחיה דקרא למישתעי הכי ול"ש בבעלים ול"ש בלא בעלים חייב והשתא דגלי סיפא דבבעלים פטור ואחד מינייהו קאי פטור ולא על חבירתה ילפינן מיניה גילוי מילתא דאשעת שאלה קפיד: **שאלה לרבעה.** הוא עצמו: **מהו.** מחייב באונסיה או לא: **ליראות.** שיהא נראה עשיר חשוב ולא ימשכו בעלי בתים ידיהן ממנו להקיפו באמנה ובאשראי: **הנאה מיניה.** שנהנה בבהמה עצמה: **שאל כ' פרות וכו'.** את"ל פחות מפרוטה לאו כלום הכא מאי: **מן השופפין.** פרה שהיא של שניהן: **שופפין ששאלו.** לחרוש בה קרקע של שותפות: **ונשאל.** הבעלים: **לאחד מהן.** למלאכתו שאינה של שותפות: **כולו שואל בעינן.** שיהא הבעל נשאל לכל שואל פרתו: **שאל מן האשה.** פרה של נכסי מלוג: **ונשאל לו בעלה.** למלאכתו: **אשה ששאלה.** לחרוש קרקע מלוג ונשאלו הבעלים לבעל למלאכת עצמו: **קנין פירות.** שהבעל אוכל פירות מלוג בקנין הגוף דמי והוה ליה בעלים שואל ונשאל כאילו קרקע ופרה שלו: **השאל לו.** בשבילי: **המוכר שדהו לפירות.** שאכל לוקח פירותיה ב' ג' שנים ואחר זמן מחזור לבעלים מביא בכורים וקורא ארמי אובד אבי וכל הפרשה (דברים כו) וקורא אני בו הנה הבאתי [את] ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי דקנין פירות בקנין הגוף: **לאפוטרופוס.** היה הולך למדינת הים ומינה אפוטרופא על נכסיו לזון אשתו ובניו: **עבד דלאו בר מצוה לא.** ושליחות נפקא לן (לעיל דף עא:) מאתם גם אתם[1] לרבות שלוחכם דבעינן דומיא דמשלח שיהיו דיניו נוהגים בו וזה אין דין שואל (2) נוהג בו וגם משאיל שאין לו כלום בלא רבו: שואל

ממונא דמיתהני מיניה. פירוש שמשתמש בו: **ממונא** בעינן **והאיבא.** פי' דממונא בעינן שישאיל לו והאיכא ואית ליה נמי הנאה מיניה: **ונשאל** לו **אחד** מהן. תימה מאי קמיבעיא ליה דכיון דאם נשאלו לו כל הבעלים פטור מהכל השתא יפטר מחציו כדאמרי' במרובה (ב"ק דף עא:) חמשה בקר אפי' חמשה אלפי בקר וי"ל דהתם סברא הוא שישלם לפי מה שגנב אבל שאילה בבעלים אין סברא לפטור והוי כחדוש ואין לך בו אלא חדושו: **שאל** מן האשה. תימה דמה כח יש לאשה להשאיל בנכסי מלוג שהפירות לבעל ולבעל יש לו כח להשאיל בלא רשותה והיא אינה יכולה להשאיל כלל (ד) ואמאי נקט שאל מהאשה ויש לומר דאין הבעל יכול להשאיל או למכור פירות נכסי מלוג בלא רשותה כדאמר רבא בהאשה שנפלו (כתובות דף פ:) משום רווחא דביתא אי נמי ה"ק שאל מן האיש נכסי מלוג שהן של אשה מהו:

בעל פלוגתיה דר' יוחנן וריש לקיש. לא בעי למימר פלוגתא דתנאי היא דאיפליגו גבי המוכר עבדו ע"מ שישמשנו עד ל' יום אי ראשון הוי בדין יום או יומים או שני[1] דאיכא מ"ד (ב"ק דף ג.) דפליגי דמר דריש תחתיו ומר דריש כספו אי נמי אפי' למ"ד התם כקנין הגוף דמי היינו משום שמשייר המוכר לעצמו פירות בעין יפה אבל בעלמא לא: **שליח פלוגתא** דר' יונתן ור' יאשיה דתניא כו'. ותא"ת היכי מדמה שאילה בבעלים לנדרים דהא אוס דרשא איכא לרבי יאשיה דלא הוי שליח כמותו דבעלמא לא פליגי וי"ל דטעמא דרבי יאשיה התם משום דכתיב תרי זימני איש איש יקימנו ואישה ירפנו למעוטי שלוחו וה"נ כתיב בעליו תרי זימני אי נמי משום דלשון בעליו ואישות משמע ליה הוא דוקא ולא שלוחו: אמר

רבא סבר לה כרבי יונתן ומתרץ לקראי כרבי יונתן (ה) דתני'[1] אם בעליו עמו לא ישלם משמע דאיתיה בתרוייהו ומשמע נמי דכי איתיה בחדא וליתיה בחדא פטור וכתיב בעליו אין עמו שלם ישלם משמע דליתיה בתרוייהו ומשמע נמי דכי איתיה בחדא וליתיה בחדא חייב לומר לך היה עמו בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה איפוך אנא מסתברא שאלה עדיפא משום דקא מייתי לה לרשותיה אדרבה שבורה ומתה עדיפא שכן חייב באונסי' אי לא שאלה שבורה ומתה מאי עביד ואי לאו שבורה ומתה שאלה מאי עביד אפילו הכי שאלה עדיפא [א]שכן חייב במזונותיה רב אשי אמר אמר קרא [2]וכי ישאל איש מעם רעהו ולא רעהו עמו שלם ישלם הא רעהו עמו פטור אי הכי בעליו אין עמו ואם בעליו עמו למה לי אי לאו הנך הוה אמינא האי אורחיה דקרא הוא [ב]בעי רמי בר חמא שאלה לרבעה מהו כדשיילי אינשי בעינן ולהכי לא שיילי אינשי או דלמא טעמא מאי משום הנאה והאי נמי הא אית ליה הנאה [ג]שאלה ליראות בה מהו ממונא בעינן והאיכא או דלמא ממונא דאית ליה הנאה מיניה בעינן וליכא [ד]שאלה לעשות בה פחות מפרוטה מהו ממונא בעינן ואיכא או דלמא כל פחות מפרוטה לא כלום היא [ה]שאל שתי פרות לעשות בהן פרוטה מהו מי אמרינן זיל בתר שואל ומשאיל ואיכא או דלמא זיל בתר פרות וכל חדא וחדא ליכא ממונא [ו]שאל משותפין ונשאל לו אחד מהן מהו כולו בעליו בעינן והא ליכא או דלמא מההוא פלגא דידיה מיהא מיפטר [ז]שותפין ששאלו ונשאל לאחד מהן מהו כולו שואל בעינן וליכא או דלמא בההיא פלגא דשיילי מיהת מיפטר [ח]שאל מהאשה ונשאל בעלה (ט) [ט]אשה ששאלה ונשאל לבעל מהו [י]קנין פירות בקנין גוף דמי או [יא]לא אמר ליה רבינא לרב אשי [יב]האומר לשלוחו צא והשאל לי עם פרתי מהו בעליו ממש בעינא [יג]וליכא או דלמא [יד]שלוחו של אדם כמותו ואיכא א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי בעל פלוגתא דר' יוחנן ור"ל שליח פלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה בעל פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דאיתמר [טו]המוכר שדהו לחבירו לפירות ר' יוחנן אומר מביא וקורא ריש לקיש אומר [טז]מביא ואינו קורא ר' יוחנן אומר מביא וקורא קנין פירות בקנין הגוף דמי וריש לקיש אומר מביא ואינו קורא קנין פירות [יז]לאו בקנין הגוף דמי שליח פלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה דתניא [יח]האומר לאפוטרופוס כל נדרים שתהא אשתי נודרת מכאן עד שאבא ממקום פלוני הפר לה והפיר לה יכול יהו מופרין ת"ל [3]אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו א"ל רב עיליש לרבא האומר לעבדו צא והשאל עם פרתי מהו תיבעי למ"ד [יט]שלוחו של אדם כמותו תיבעי למאן דאמר שלוחו של אדם אינו כמותו תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח דבר מצוה הוא אבל עבד דלאו בר מצוה לא או דלמא אפי' למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח אבל עבד [כ]יד עבד כיד רבו דמיא אמר ליה [כא]מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שואל

---

1 אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: שמות כב יד

2 וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שָׁלֵם יְשַׁלֵּם: שמות כב יג

3 כָּל נֵדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אֶסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: במדבר ל יד

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ומתרץ לקראי כר' יונתן סס כל"ל ותיבת דתניא נמחק: (ב) שם ונשאל בעלה עמה אשה: (ג) רש"י ד"ה עבד וכו' אין דין שואל וגם משאיל נוהגים בו שאין לו: (ד) תוס' ד"ה שאל וכו' ואמאי נקט. נ"ב פי' ואפי' אמ"ל דיש כח לאשה כמו לבעל אמאי נקט שאל מן האשה ולא נקט שאל מן הבעל:

מוסף רש"י

המוכר שדהו לחבירו לפירות. שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ומחזיר הקרקע לבעליה, וזמן שאין היובל נוהג קאמר, דהיינו משנגלו שבט לאוכן ושבט גד, שגלו תחילה מעבר הירדן ע"י סנחריב עד תרבות ירושלים, דאי זמנן היובל נוהג אתם מכירה לפירות היא שהרי סופה לחזור ביובל (גיטין מז:). **מביא וקורא.** מקרא בכורים, דקריאת בית האדמה אשר נתתה לי ה' (דשב"ם ב"ב קלו:). **מביא ואינו קורא.** שאינו יכול לקרות האדמה אשר נתתה לי, ומיהו בהנאה חייב, דכתיב אשר תביא מארצך, שהרי שיעבד לו יניקת הקרקע לפירותיו (שם). בקנין הגוף דמי. ויכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתתה לי (גיטין מז:). **ואישה יפרנו.** ולא שלח (נדרים עב:).

ח א מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמ סעי' ד:

ט ב ג ד ה מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שמו סעי' י:

י ו ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יא:

יא ח ט י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' ט [וטוש"ע אה"ע סי' פ"ה ס"א]:

יב כ ל מיי' שם הל' ה טוש"ע מ"מ סי' שמו סעיף ו:

יג מ נ מיי' פ"ד מהל' בכורים הל' ו:

יד ס מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה ט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' ל:

טו ע מיי' פ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ו סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' קפד סעיף ו:

טז פ מיי' פ"ב מהלכות שאלה ופקדון הלכה ה סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמו סעיף ו:

תורה אור השלם

1 אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: שמות כב יד

2 וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שָׁלֵם יְשַׁלֵּם: שמות כב יג

3 כָּל נֵדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אֶסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: במדבר ל יד

אמר רבא לפום חורפא שבשתא כו'. הוי מלי למיפרך דבא ממתני' דבפרק אלמנה ליבמות (דף סו. וסש) דתנן נכסי מלוג אם פתחו פתחו לה אלמנה אינם בתחריות הבעל אלא דעדיפא פריך אי נמי ההיא מתניתין איכא לאוקמא בקרקע שנתמעט מדין שומרין כדאמר בהזהב (לעיל דף טו.) שומר חנם אינו נשבע שומר שכר אינו משלם וה"ה שואל דוכי שאל קאי אמאי דקא איירו קראי לעיל:

דאגר מינה פרה והדר נסבה. וה"ה דמצי למימר דשאל מינה פרה אלא מילתא דשכיחא נקט: **אי שובר נמי הוי תיתי שבירות כו'.** ולא מסתבר ליה למימר דדוקא שאלה שהוסיף להתחייב בתוספין מפקיע שכירות שמתחילה:

בעל בנכסי אשתו לא שואל הוי ולא שובר הוי. [א] ומיהו נראה לר"י דשומר חנם הוי וחייב בפשיעה ולפי זה הלוקח בהמה לשלשים יום אע"ג דלאו שואל הוי ולא שובר דבלשון מקח לקח מכל מקום שומר חנם הוי: **אלא** לוקח הוי מדרבי יוסי ברבי חנינא. ול"ת ולימא דיורש הוי דהיכא דאיכא פסידא דאמריגא הוי יורש ולא לוקח כדאמרי' בסוף פ' יש נוחלין (ב"ב דף קלט:) והכא איכא פסידא דאם שאלה האשה יתחייב בגנייבה ואבידה אי הוי יורש כדאמר רבא בחלו נערות (כתובות דף לד:) יתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה ומתה בתוך ימי שאילתה או נאנסה אין חייבין באונסין משמע דבגנייבה ואבידה חייבין וי"ל דלא שייך רבנן יורש אלא משום פסידא דאלמנתו כדי שתהא ניזונת מנכסיו כדאמרינן התם אבל משום פסידא דמשאיל אין לנו לעשות כיורש לחייבו בגנייבה ואבידה שאם ירצה לא ישאילנו דמי דוחקו להשאילו והוי כאילו אפסיד אנפשיה: **בעל** בנכסי אשתו מי מעל. מי אמרינן בעל מעל שהוא עושה עיקר המעשה שנשאה ועל ידי זה זוכה במעות או דלמא היא עשתה עיקר המעשה שהיא נשאת לו או דלמא בית דין עשו עיקר המעשה שתיקנו שיזכה במעות: **אמר רבא מאן נמעול נמעול בעל.** הלא לא עשה שום מעשה דאיסורא לא ניחא ליה דליקני לא היה צריך לטעם זה דאפי' ניחא ליה דליקני הכל מה שבידה אפילו של אחרים ושל הקדש לא היה קונה כי לא תקנו לו חכמים וא"כ היאך היה לו למעול בנישואין לבדו בלא לקיחת מעות אלא לפי שגבי ב"ד הולך להאי טעמא נקטיה נמי הכא אי נמי נקטיה למימר דאפילו לקח המעות לא ימעול כיון דאיסורא לא ניחא ליה דליקני ולא נתכוין לזכות בשל אחרים ואינו מתכוין בנטילתו להוציאו מרשות בעלים דסבור שהן שלו ואינו מועל אלא כשבא להוציא מרשות בעלים כגון גונב או גוזל ההקדש מרשות חבירו כדמוכח פ"ק דחגיגה (דף י: וסש) דאמר נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל ואבירו לא מעל ופריך מיגזל גזלה מה לי הוא ומה לי חבירו ומשני בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן אלמא כיון שהוא ברשותו שאינו מתכוין להוציאו מרשות בעלים אלא סבר הוא שהוא שלו אינו מועל בנטילתו תמעול איהי איהי נמי לא עשתה כלום דלא ניחא לה דליקנו בנישואין אלא היתר שתיקנו לו חכמים ואפי' לקחתם ונתנם לו אינה מועלת כיון שאינה מתכוונת להוציא מרשות בעלים אלא את שלו סבורה ליתן לו נמעלו בית דין וכו': **זיל** שלים ליה נרגא מעליא. פי' בקונטרס נרגא מעליא אחרת יתן לו והסברים יהיו של שואל ואין נראה לרבינו שמואל דאפי' גנב וגזלן משמע שיכולין לפרוע סובין כמו מזיק דכאמרי' בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) כולן כאבות הן לשלם ממיטב פי' עשרים וארבע אבות וגנב וגזלן בכללן אלמא מדמה תשלומי גנב וגזלן לתשלומי זק וא"כ יפרע סובין ומפרש ה"ר שמואל דמשלם נרגא מעליא היינו שהפחת שהחל משעת השבירה עד שעת העמדה בדין הוי דשואל ומוסיף על השבירה כשעת העמדה בדין עד שיהא נרגא מעליא דמדמי ליה רב לגנב וגזלן דאמר שמואל בפרק קמא דבבא קמא (דף יח.) דאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין ורב אית ליה דאף לשואל [ב] אין שמין והתם מייתי מילתא דרב אמילתיה דשמואל וכל ההלכה איירי התם לעיל מייתי בפחת גבילה דניזק הוי ואמרו ליה רב כהנא ורב אסי דינא הכי דשבירים ברשות משאיל הוא הוי דשואל לא הוי כגזלן דגזלן קני לגמרי גזילה בשינוי מיתה ושבירה ולהכי מהדר ליה שואל תברי ושמין לו כמה היו שבירים שוין בשעת שבירה וממלא ליה דמי מאני והוי

פחת

שואל הוי. קא ס"ד להתחייב באונסי בהמות נכסי מלוג שלה שהוא עושה בהן מלאכתו: **שאלה בבעלים היא.** שהיא עמו תדיר במלאכתו והיא נשאלה לו תחלה משנשאה: **מאי שואל הוי.** מגישואין ולא לפקעת שכירות וכו' ופטור: **והדר נסבה.** [ג] וזכה הוא אף בפרה להשתמש בה כל ימי השכירות: **מאי שואל ממנה הוא.** והוה ליה איהו כשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה דאיפליגו רבנן ור' יוסי בהמפקיד (לעיל ד' לה:) ואמרי רבנן נשבע שוכר שמתה בדרכה ופטור ושואל משלם לשוכר ור' יוסי אומר תחזור פרה לבעלים: **ואליבא דרבנן.** דלינא דשואל בהדי דמשאיל הוא ולא אלא בעלים הראשונים לא מיבעי לך דאפילו הוא שואל כיון דלדידה בעי שלומי פטור דשאילה בבעלים היא כי מיבעי לך לר' יוסי דאמר תשלומין לבעלים והשתא לא בבעלים היא מאי שואל הוי ממנה ושואל חייב באונסים ומשלם לבעלים או שוכר הוי ופטור מאונסין ומאי שכירותיה שהרי תקנו לה חכמים פרקונה תחת פירות אם נשבית: **אלא לוקח הוי.** ופטור: **ומאה.** ובעל יורש אשתו דבר תורה: **הבעל מוליא מיד הלקוחות.** אלמא אין לה רשות למכור דהוא הוי לוקח ראשון: **מי מעל.** כגון שנפלו לה נכסים מאביה משנשאת ועמהן מעות של הקדש ואין ידועין שהן של הקדש ואמור רבנן בעל זוכה בהן בכל הנכסים להשתמש ולאכול פירות ובתקנה זו נעשה [ד] שליח בנכסי הקדש לקנותם. וקא ס"ד שזו היא יציאתם לחולין ואפי' בעודן גרורין ומונחין מי מעל בהולאה זו: **לימעול בעל.** דאין היא מוסרתן לו אלא מאליהם נקנים לו בממיתת אביה: **דהיפרא ניחא ליה וכו':** **דהיפרא נמי לא ניחא לה דליקני.** אלא ע"כ תקנו לו חכמים: **נמעלו כ"ד.** של ישראל שבאותו דור שכל תקנות משפט תלויה בהן ועל ידיהן נוהגות חוקות המתוקנים לגבור מאז והוי כמי שתקנו לו הם קנין זה ונמצאו הם המקנין לנכסי הקדש והוציאום לחולין: ה"ג **כי עבוד תקנתא בהיפרא באיסורא לא עבוד תקנתא: אלא אמר רבא.** בעודן גרורין ומונחין לא קנאם בעל ולא יצאו לחולין ואין כאן מעילה אלא לכשיוציאם לחולין בעל מעל: **בגילתא.** בכילה: **ואיתבר.** בפשיעה:

דינא

[ג] [עירובין ל. ב"ב קטו: מה לג:], [ד] [לעיל לה:], [ה] כתובות נ. עח: ב"ק פח: לעיל לה. ב"ב נ. קלט:, [ו] לפי' התוספות ל"ג היפרא. רש"ל, [ז] [ב"ק יח.], [ח] בדפוס קדמון הגי' שליט וי"ג שליט, [ט] גירסת רש"א לשואל שמין,

הגהות הב"ח

(א) גמ' והדר נסבה מאי שואל: (ב) שם גימא ליה לאו לאוקמא בכולתא:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה והדר וכו' וזבה הוא אף בפרה. קשה לי הא בכה"ג לא זכה הבעל בפירות דהפרה כיון דליכא קרנא לדידה. עיין ברש"י כתובות דף עט ע"ב ד"ה אוכל דבני בהמה איכא עורה. ואילו הכא דאגרה פרה ל"ש כן. ולע"ג:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בעל ומיהו כו'. נ"ב אבל הרמב"ם חולק:

מסורת הש"ם

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ב מהלכות שאלה הלכה ז סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמו סעיף טז [וטוש"ע אה"ע סי' פה סעי' ג]:

יח ב ג מיי' שם הלכה יא עיין בהשגות ובמגיד משנה טור ש"ע מ"מ סי' שמו סעיף יח:

יט ד מיי' פ"ז מהלכות מעילה הל' יא:

כ ה מיי' פ"א מהל' שאלה הלכה ד סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמ סעיף ח:

כא ו מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע שם סי שדמ סעי' ח:

מוסף רש"י

באושא התקינו. כשהיתה מנהדרין באושא, שנגלתה ושבה שם סנהדרין גדולה, כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עשרה מסעות (לעיל לה.). האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה. הקדן (כתובות נ.) להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה ללוקח לכשתמות (לעיל לה.) שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא וישרה בעל יפפידו, וכנכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות אלא מישומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות, ואוכל פירותיהן בחייה בתקנת חכמים תחת פרקונה, ולהכי מיקרי מלוג, שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמלוגת הרלש (רשב"ם ב"ב קלט:). הבעל מוציא. גוף הקרקע, מיד הלקוחות. והכי מוקי לה בפרק האשה בכתובות (עמ:) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (לעיל לה.) דשויוהו רבנן לגוקח והוא לוקח ראשון (כתובות נ.) דאע"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום אינה והוי לגוקח ראשון (ב"ק פח:) משעה שנשאה ולפיכך מוציא שהרי קדיש מקמו למקנן של לקוחות ומיהו להכי אהני מכירת האשה, שאם ימות בעלה בחייה יטלם הלוקח (רשב"ם ב"ב נ.).

דינא הכי. שישלם לו כלי עשוי ומתוקן [ב] והתנן (ב"ק ד' י:) גבי ניזקין תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה ששמין לו הנבילה של בהמתו שמתה ע"י זה שהזיקה לו ועליה מוסיף ומשלם דמיהן ה"נ ישומו לו שברי הראשון ועליהן ישלם דמיו וזה ילך ויטרח ויקנה לו כלי אחר: **ואיפטר.** הה"ל מתה מחמת מלאכה: **כה"ג מאי.** מי הוי מתה מחמת מלאכה או לא: **דנשי קטלוהו.** לא היה לו ליפול בידן: **וחכיל.** נתחמס: **דנשי קטלוהו.** בעל בעילות הרבה ומת: **שאלא.** נוטע כרמים למחלה: **אומנא.** [ג] מקיז דם: **ספר.** המספר את אנשי העיר בתספורת: **דשאלה בבעלים דמי.** אם משהיה זה במלאכתו שאל הימנה בהמה באותה שעה ומתה פטור: **רבנן.** בני בית מדרשו: **שאיל לן מר.** רבינו נשאל לנו למלאכתנו ללמוד לנו תורה שיושב ומלמד לנו תורה כל היום ואם נשאל ממנו בהמה ומתה ניפטר: **אתון שאילתון לי.** למלאכתי שבשאני חפץ להתחיל במסכת אחרת שלא תשכח ממני אין אתם יכולין למחות בידי: **ביומא דלא.** כשדורשין לפני הרגל בהלכות הרגל דלא מצי לאיסתמוטי למילתא אחריתי: **אינהו שאילו ליה בשאר יומי.** שאילו גרסינן: **כודנייתא.** פרידה: **בבעלים.** שהיה מסייעו בשעת שאילה: **למיסר.** לראות שלא ירבו במשאה: **ומתה כדרכה בי גנב.** ואפ"ה חייבין דאי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא כדאמרינן בפרק המפקיד (לעיל לו:) הלכך משנגנבה חייב בתשלומין: **גניבה בבעלים.** גניבה זו שאתה מחייבו בבעלים היא שכירותה בשעת שכירות כשנכנסה לרשותו ותניא לעיל (ד' לה:) היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה: **מתני' המשאיל אומר שאולה מתה.** משאל אחת ושכר אחת קאי: **ביום שהיתה שאולה מתה.** קאי אשאלה היום ושכרה למחר: בשעה מיפשע פשעו בה אלא איגנובי איגנוב ומתה כדרכה בי גנב הוי ואתו לקמיה דרבא וחייבינהו אמרו ליה רבנן לרבא גניבה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונה הוא דנפק: **מתני'** [ד]השואל את הפרה שאלה חצי יום ושכרה חצי יום שאלה היום ושכרה למחר שכר אחת ושאל אחת ומתה המשאיל אומר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה בשעה

דינא הכי ושתיק רב [א]והלכתא כרב כהנא ורב אסי דמהדר ליה תבריה וממליא ליה דמי מנא ההוא גברא דשאיל דוולא מחבריה איתבר אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה אייתי סהדי דלא שנית ביה ואיפטר ההוא גברא דשאיל שונרא מחבריה חבור עליה עכברי וקטלוהו יתיב רב אשי וקמיבעיא ליה כי האי גוונא מאי [ב]כי מתה מחמת מלאכה דמי או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא [א] גברא דנשי קטלוהו לא דינא ולא דיינא איכא דאמרי אכיל עכברי טובא וחביל ומית יתיב רב אשי וקא מעיין בה כהאי גוונא מאי אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא גברא דנשי קטלוהו לא דינא ולא דיינא אמר רבא האי מאן דבעי למישאל מידי מחבריה וליפטר נימא ליה [ג]אשקיין מיא דהוי שאילה בבעלים ואי פקח הוא נימא ליה שאיל ברישא והדר אשקייך אמר רבא [ד]מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא ספר מתא כולהון בעידן עבידתייהו כשאילה בבעלים דמו אמרו ליה רבנן לרבא שאיל לן מר אקפיד אמר להו לאפקועי ממונאי קא בעיתו אדרבה אתון שאילתון לי [ה]דאילו אנא מצי אישתמוטי לכו ממסכתא למסכתא אתון לא מציתו לאישתמוטי [ו]ולא היא איהו שאיל להו ביומא דכלה אינהו שאילו ליה בשאר יומי מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא בי חוזאי נפק לדלויי טעונה בהדייהו פשעו בה ומית אתו לקמיה דרבא חייבינהו אמרו ליה רבנן לרבא [ז]פשיעה בבעלים היא [ח]איכסיף לסוף איגלאי מילתא [ט]דלמיסר טעונה הוא דנפק הניחא למאן דאמר [ז]פשיעה בבעלים פטור משום הכי איכסיף אלא למאן דאמר חייב אמאי איכסיף לא

חצי היום דספק גמור [ג] דאיכא למיטעי שהכל ביום אחד ושייב דרגא דממונא ולהכי קתני בסיפא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו אלא אפי' שאלה היום ושכרה למחר אית לן למימר יחלוקו ולא מיבעיא בפרה אחת דספיקא רבה היא אלא אפילו בשתי פרות יחלוקו: **ביום** שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב. בגמרא מוקי לה ר"נ בשיש עסק שבועה ביניהם וקשה לר"י דאמאי צריך לאוקומי [ג] הכי דבלאו הכי הוי ליה מחויב שבועה על ידי גלגול דאמר ליה משכיר לישתבע לי מיהת דכדרכה מתה וע"י גלגול צריך לישבע דשכורה מתה ואינו יכול לישבע דהא קאמר איני יודע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דה"נ מפרש בגמ' מתניתין דקתני זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ששכורה מתה נשבע על ידי גלגול וכן במציעתא השוכר אומר ששכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור ואמאי פטור לימא ליה אישתבע לי דכדרכה מתה ועל ידי גלגול איצטריך לישבע דשכורה מתה דאף על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסוטה בברייתא בפ"ק דקדושין (דף כח. ושם) ובסיפא נמי בזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע אמאי יחלוקו נימא מתוך שאינו יכול לישבע ע"י גלגול משלם ונראה לר"י דאין מגלגלין אלא כשנתבע טוען ודאי דומיא דסוטה שטוענת ודאי אבל בריאה וספיקא שהנתבע טוען שמא אין מגלגלין דלא הוי דומיא דסוטה אך קשה מציעתא שהשוכר טוען ודאי ואור"י דמיירי כשמאמינו המשאיל במה שאומר שכדרכה מתה ואינו מזקיקו לישבע על כך ואינו תימה דלא הוי דומיא דסיפא דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה דמיירי כשאינו מאמינו לחורתא דמילתא הוא דבסיפא דהמשאיל רואה שהשוכר משקר אין רגיל להאמינו אבל במציעתא רגיל הוא להאמינו כיון שהוא אינו יודע אם משקר אי נמי כולה מיירי כשהמשאיל יודע שמתה כדרכה ובסיפא עושה עצמו כלא יודע לפי שרואה [ד] להשביעו ע"י גלגול ששכורה מתה כדי שיודה האמת שהוא יודע ודאי ששאולה מתה אבל במציעתא אינו רואה להשביעו ומגלגל עליו אחרי שהוא מסופק ויכול להיות שהוא אומר אמת ואם תאמר והיכי מגלגלין שבועה לעולם דאפילו כשנתבע טוען ודאי יהא נאמן במיגו דאי בעי אומר איני יודע וי"ל דאין זה מיגו דאין אדם עושה עצמו בראון מסופק כי אז נראה שהתובע אומר אמת שטוענו ברי והוא טוען איני יודע ועוי"ל דאין מגלגלין כשטוען תובע טענת שמא אלא בדבר דדומה קצת [ה] כגון טענת אריסין ואפוטרופסין דשבועות (דף מח: ושם) שרגילין ליהנות משל חבריהם משום דמורו היתרא כדאמרינן התם וכגון סוטה שרגילים לדבר שקיבא ונסתרה ויש לחוש שמא זינתה גם באירוסין ולכך אין מגלגלין במתניתין אלא ע"י טענת ודאי ואם תאמר על טענת ודאי מנלן שמגלגלין אפילו על דבר שאינו דומה אמת כיון דגלגול מסוטה נפקא לן וי"ל דילפינן בקדושין מעיקרא ממון בקל

וחומר

מסורת הש"ס

[ב] [לעיל פא. לה.], [ג] נש"ל והתניא, [ג] לקמן פ' המקבל דף קט. פי' מוהל תיוקות. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זל וכו' ת"ל מיים שנים ישלם הכל: (ב) ד"ה שאלה וכו' לספק גמור הוא דאיכא למיטעי כיון שהכל ביום אחד ואשיב דרגא דממונא. וע"ב פי' דבלא טעותיהם יש ספק לב"ד כמ"ש התוס' לעיל דף ב ע"ב וכן לקמן דף ק תוספות ד"ה ולחזו: (ג) ד"ה ביום וכו' לאוקמי בהכי: (ד) בא"ד להשביע לשוכר ע"י: (ה) בא"ד דדומה קצת שהוא אמת כגון טענת אריסין:

גליון הש"ם

גמ' איכסיף. גיטין דף כט ע"ב ודף עז ע"ב ע"ז דף כב ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' גברא כו'. נ"ב דכמתה מחמת מלאכה הוא. טור וכן לקמן בסיפא:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' שלמ סעי' ב:

בג ב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעי' ג בהג"ה:

בד ג מיי' פ"ב מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף א:

בה ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' יב:

בו ה ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' יג:

בז ז ח מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ד:

בח ט מיי' שם פ"ג הל' ג סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ד וע"ש:

מוסף רש"י

פשיעה בבעלים. אחד מן השומרים שפשע כשהיו בעלים במלאכתו (לעיל צה.). למאן דאמר חייב. אלא נאמרה פטור בבעלים אלא בשואל ושומר שכר, שחייבן בלא פשיעה, אבל שומר חנם שחייבו אינו אלא בפשיעה אינו פטור משום בעליו עמו הואיל ופשע (לעיל פא.).

כט א מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' שדמ סעיף ד ע"ש:

ל ב מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען הל"ז ועי' במ"מ סמג עשין לה טור וש"ע ח"מ סי' עה סעיף ט:

לא ג מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' שדמ סעיף ד וסי' שמה סעי' ו ועי"ש:

וחומר מסוטה שלא נתנה לתבעה בעד אחד ובתר הכי קאמר אשכחן ודאי ספק מגלגלין על ספק זהו בשביל שגם עיקר השבועה באה על טענת ספק ולכך מגלגלין (א) מספק דהוי כעין העיקר אבל ממון שעיקר השבועה אינה באה אלא על טענת ודאי מגלין שיגלגלו על ספק תני דבי ר' ישמעאל נאמרה שבועה בחוץ ונאמרה שבועה בפנים כו' והשתא לא מצרכינן תו לק"ו אלא מגזירה שוה דשבועה שבועה ילפינן לכולה מילתא והשתא ילפינן דמגלגלין אפי' על טענת ספק כמו בסוטה אע"ג דבממון לא הוה כעין עיקר השבועה וילפינן נמי דמגלגלין בטענת ודאי אפי' בדבר שאינו דומה (ב) כיון דהויא כעין העיקר כמו בסוטה דמגלגלין כעין העיקר:

השוכר אומר שכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור.

ואף על גב דבכל שבועת שומרים המפקיד משביעו מספק שהוא אינו יודע אם נאנסה הכא אמאן יודע אם מתה השאולה אין להשביעו מספק דהוי כאילו אומר המשאיל ספק לי אם השאלתיך אם לאו שעל אותה טענה אין השואל חייב לישבע ועוד דהכא אפי' משאיל אומר בדי אמרי' דאינו נשבע אלא ע"י גלגול: **והלה** אומר איני יודע פטור.

וא"ת לרב הונא ולרב יהודה דאמרי בדי ושמא בדי עדיף אמאי אצטריך למיתני הכא דפטור דהשתא בדישא אשמועינן דבדי עדיף להוציא כ"ש הכא דלהחזיק וי"ל דאידי דתנא בדישא דבדי עדיף וחייב השואל תנא נמי סיפא דכי הוי אפכא דפטור השואל אי נמי דבדי דמשאיל עדיף מבדי דשואל וכן שמא דמשאיל עדיף מדשואל ולהכי אצטריך סיפא לאשמועינן דאפילו בדי דשואל דלא חשיב כולי האי עדיפא משמא דמשאיל: **לימא** תהוי תיובתא דרב נחמן.

חולקין ולהכי לדידיה כי איכא בדי ושמא הוי בדי עדיף אפילו להוציא ורב נחמן כרבנן דאית להו המע"ה אי נמי רב נחמן אתי שפיר כסומכוס דמודה דמעיקרא דלא אית ליה ממון המוטל בספק חולקין (ב"ק דף קיח.) הוי כאילו תרוייהו מוחזקין בו וכיון דלדידיה אהני בדי נגד שמא וחייב הכל הכי נמי הוי ליה למימר לרבנן דאהני נמי בדי נגד שמא לכל הפחות לומר שיחלוקו: **והלה** אומר איני יודע. דוקא שאומר איני יודע אם הלויתי אבל הלויתי ואיני יודע אם החזרתי לך מתניתין היא בהגזול בתרא (ב"ק דף קיח.) דחייב ומ"מ פריך שפיר לרב נחמן ממתניתין דאע"ג דמודה ומסר לו שתי פרות כיון שמחזיר אחת הוה כאילו אומר איני יודע אם השאלתני אם לאו וכן בפרה אחת כשאינו יודע אם מתה בעודה שאולה: **רב** הונא ורב יהודה אמרי חייב בדי ושמא בדי עדיף. תימה דבדיש שור שנגח את הפרה (שם דף מו. ושם ד"ה דאפי') אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה מאי כלל גדול אפילו ניזק אומר בדי ומזיק אומר שמא ואין לומר דרב יהודה דהכא כסומכוס והתם איירי אליבא דרבנן דאי לסומכוס אהני בדי לרבנן נמי מהני כדפרישית לעיל ועוד דהכא במנה לי בידך דליכא דברא דממונא לא פליג סומכוס וי"ל דדוקא הכא אית ליה לרב יהודה דבדי עדיף דהוי בדי טוב ושמא גרוע אבל גבי ניזק הוי בדי גרוע דלפי שיודע שהמזיק לא היה שם ולא יכחישנו טוען בדי והשמא של מזיק נמי טוב הוא שלא היה לו לידע ולכך מודה רב יהודה התם דלאו בדי עדיף וא"ת בית נוחלין (ב"ב דף קלה. ושם ד"ה אפי') גבי האומר זה אחי אינו נאמן ומסיק דאמרי אחיו אין אנו יודעין וקאמר זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור והיכי דייק הא התם מודו כ"ע דפטור לפי שבדי שלו גרוע ושמא שלהן טוב שיודע שהאחין אינן מכירין בו אם הוא אחיהם וי"ל דהתם נמי יש שמא היום או מחר ישאלו וידעו ששיקר וכן בפ' הבית והעלייה (לקמן דף קטז: ושם) אם היה מכיר מקצת אבניו נוטלן ומסיק והלה מה טוען איני יודע וקאמר לימא תהוי תיובתא דמ"ד מנה לי בידך כו' פטור משמע דלמ"ד חייב מ"ש התם נמי הוי בדי טוב שרגילות להכיר אבנים אפילו אין בהם סימן וכן משמע התם דמוקי לה כשיש עסק שבועה ביניהן ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ואי אין רגילות להכירו לא משלם כמו ביורשים דלא אמרינן בהו מתוך שאינו יכול לישבע משלם משום דלא הוי להו לידע ומשום הכי נמי בניזק אומר בדי ומזיק אומר שמא לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם דלא הוה ליה לידע דהא מודה מקצת הוא שמודה בפרה אבל קשה בפרק קמא דכתובות (דף יב: ושם ד"ה ר"ה) דפסיק שמואל (ג) כרבי שמעון בן גמליאל דאמר היא נאמנת דאמר משאלתני נאנסתי וקאמר אביי הא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע דחייב דשמואל היא דפסיק כר"ג והלא רב יהודה ושמואל מודו היכא דבדי גרוע ושמא טוב (ד) לא אמר בדי עדיף גבי ניזק והתם בדי דידה רע ושמא שלו טוב שאינו יודע כלל מתי נאנסה וי"ל דאביי דאמר הא דרב יהודה דשמואל היא אית ליה דכלל גדול בדין אתא דקאמר בדיש הפרה (ב"ק דף מו.) א"ל לכי הא למוכר שור ומגלא נגחן ולא לניזק בדי ולמזיק שמא וא"ת אע"ג דדחי בכתובות ההיא דר"ג אכתי הא דרב יהודה (ה) דרב ושמואל היא דאית להו בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם א"כ שבדי במנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דאי לאו הכי תקשי (ו) לה מתניתין דהכא דלא מצי לשנויי בשיש עסק שבועה ביניהם כדפרישית וי"ל דשבדי שפיר פטור ומתני' דאוקמא בשיש עסק שבועה ביניהם כברייתא דתני ר' אמי התם דדרשי בין שניהם ולא בין היורשין ואינהו דרשי בין שניהם שהשבועה חלה על שניהן כדתנא ר"ש בן טרפון כדהתם וא"ת לרב ושמואל דפטרי בנ' ידענא ונ' לא ידענא מודה במקצת אמאי חייב יהא נאמן במה שכופר במיגו דאי בעי אומר איני יודע וי"ל דאין אדם טוען ברצון איני יודע כדפרישית במתני': **רב** נחמן ור' יוחנן אמרי פטור. בנבא קמא (דף קיח. ושם) ובפ"ק דכתובות (דף יב: ושם) פי' בקונטרס פטור היינו קודם שניתקנה שבועת היסת אבל אחר שניתקנה שבועת היסת חייב לישבע שאינו יודע דאל"כ כל נתבע יאמר איני יודע ויהיה פטור מכלום: **ה"נ** כגון שיש עסק שבועה ביניהם. מ"מ במלינתא דשוכר טוען בדי ומשאיל שמא פטור השוכר משבועה שאין המשאיל יכול להשביעו מספק אע"פ שמודה לו במקצת וא"ת דמשמע הכא דאית ליה לרב נחמן מחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם ובפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם ד"ה הלכתא) גבי היו שניהן חשודין על השבועה חזרה שבועה למקומה ומפרש דבדי ר"מ ר' יוסי אומר יחלוקו ופליג רב נחמן אר' אבא דסבר התם כמ"ד חזרה שבועה למקומה ומפרש ר' אבא דהיינו למחויב לה ומתוך שאין יכול לישבע משלם וקאמר התם עבד רב נחמן עובדא דיחלוקו כר' יוסי וי"ל דמוקי מתניתין דהכא כר"מ ומפרש למקומה היינו למחויב לה כדפרישית ר' אבא אבל איהו סבר כר' יוסי אבל קשה דבח"ה (ב"ב דף לד. ושם ד"ה וכל) משמע דהלכה כר' אבא דאייתו אמורא בתרא מייתי ראיה לפסוק הלכה וקי"ל (ז) כרב נחמן בדיני ועוד דבפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם. ד"ה מתוך) גבי יתומים מיתומים לא יפרעו אלא בשבועה דאמרי רב ושמואל לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו דסברי דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע או תובע או נתבע משלם אלא פטור ופליגי אדר' אלעזר דאמרי (ח) יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין וסבר ר"א כר' אבא דמתוך שאינו יכול לישבע מי שהוא תובע או נתבע משלם הנתבע וקאמר התם (דף מח:) כיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כר"א עבד משמע דרב ושמואל עיקר הוי כמו דר' אבא והתם אינו מזכיר דרב נחמן ולא מסתפק אלא ברב ושמואל ודר"א וגרלה לר"ת דבנסכא ובנ' לא ידענא הלכתא כר' אבא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם והתם מודה אפי' רב נחמן וכשניהן חשודים הלכה כרב נחמן ור' אבא נמי מודה התם דיחלוקו וטעמא משום דהתם שניהם היו מחויבין שבועה ואין יכולין לישבע ולכך שניהם מפסידין כל אחד חצי מטעם דר' אבא כיון דאינו יכול לישבע הנתבע משלם והתובע לא יטול ולכך יחלוקו והא דקאמר התם רבותינו שבא"י דאמרי חזרה שבועה למחויב לה ומייתי מנסכא דר' אבא לאו משום דר' אבא סבר כרבי מאיר אלא דמוכח מדברי ר' אבא דסבר בנסכא מתוך שאינו יכול לישבע משלם יש לנו לומר דאיהו נמי פי' מילתיה דרבי מאיר למקומה למחויב לה ודוקא בחשוד המחויב שבועה דאורייתא אבל בשבועה דרבנן כגון פוגם שטרו ופוגמת כתובתה ומתה ונפלו קמי יתמי לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע מפסידין דאמר רב פפא (שם) הפוגם שטרו ומת יורשיו נשבעין ונוטלין היינו טעמא דבשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדמשמע לעיל פרק קמא (דף ה.) גבי ההוא רעיא לבד מיתומים

מן

(א) לקמן קטו: ב"ק קיח., (ב) [בתוס' כתובות יב: ד"ה רב הונא ועוד בתוספות שבועות מז. ד"ה מתוך העמיקו קושיא דהכא ליתא תהוי תיובתא דרבי יוחנן ורב נחמן וכו'], (ג) כתובות יב: [לקמן קטז: ב"ק קיח. ע' ב"ב קלה.], (ד) [דף לח:], (ה) [ל"ל כר"ג], (ו) [לקמן קי.], (ז) [שבועות מח.],

הגהות הב"ח

(א) ד"ה ביום כו' ולכך מגלגלין הספק: (ב) בא"ד שאינו דומה שהוא אמת כיון דהויא כעין: (ג) תוס' ד"ה רב הונא וכו' ושמא טוב דלא אמרי' בדי עדיף: (ד) בא"ד אכתי הא דרב יהודה דשמואל הוא דרב ושמואל: (ה) בא"ד מקשי להו מתניתין:

גליון הש"ם

תוספות ד"ה לימא וכו' הוי באילו תרוויהו מוחזקים. עיין לקמן דף קטז ע"ב תוספות ד"ה לימא:

מוסף רש"י

רב הונא ורב יהודה אמרי חייב. לשלם (כתובות יב: ב"ק קיח. לקמן קטז:) דבדי עדיף (שם). רב נחמן ור' יוחנן אמרי פטור. מלשלם ומכל מקום משבעינן ליה שבועת היסת שכן הוא כדבריו שאינו יודע שהוא חייב לו (כתובות יב: וב"ק קיח.) דלא עדיף שמא מנכרי, דהא אי נמי הוי טעין אין לך בידי כלום הוי משבעינן ליה שבועת היסת (ב"ק שם).

אלא חמשים. הוה ליה מודה מקצת ומחוייב שבועה על השאר ואינו יכול לישבע דאמר אינו יודע: **קא משכחת לה.** עסק שבועה דמתניתין ריש גב' פרות וסיפא גב' ריש דקתני לדינא על היום או על השעה לא מיתוקמא בפרה אחת מעיקרא אלא גב' ומתו

מן היתומים דאע"ג דשבועה דרבנן היא מתוך שאינו יכולין לישבע מפסידין ואין נוטלין ושמא הטעם הוא דבעלילה מועטת יש לנו להקל על היתומים אלא להוליא ממון מהם והתם דוקא אמרינן דעבד כרב ושמואל עבד ולא בעלמא כדאמר התם הבו דלא להוסיף עלה וההיא דשניהם חשודים

לב א מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ז סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' עה סעי' יג:
לג ב מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמה סעי' ח:
לד ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

ד' שומרים צריכין בפירה במקצת והודאה במקצת. קודם שיתמיטו שבועה, ואם נשבעו בלא כפירה והודאה אין שבועתו של שומר חנם כלום ולא מחייבתו כפל (ב"ק קז:) שבועה האמורה בהם, בשומר חנם שנגנבה ממנו ושומר שכר שנאנסה ושבועת שמתה מלאכה (לעיל ה.) כפירה לא הוא אלא בכופר ממש, או לא היו דברים מעולם או החזרתי לך, והודאה לא הוא אלא אם כן הודה ממש שיש לו בידו שחייב להחזיר לו, ממנה שאין חיוב שבועת השומרים באה אלא אם כן טען שלא פרום, באחת כפר לו ובאחת הודה לו שיש בידו והשליש אומר לו נאנסה, או אם שומר חנם הוא אומר לו בשליש נגנבה, דחייב עליה שבועה האמורה בפרשה אלא שלח ידו במלאכת רעהו, שאילו שבועה דכפירה אין זו שבועה האמורה בשומרים, ובאלו כפירה ממי לא תחייבה שבועת השומרים, דכתיב בשומר חנם כי הוא זה, דמינה נפקא לן שמודה במקצת וכופר במקצת, ולאפוקי ממ"ד בב"ק בהגחל (קז.) עירוב פרשיות כתוב כאן, וכי כתיב כי הוא זה לאו אשומר חנם דכתיב גביה קא, אלא אאם כסף תנה, ואשמועינן הא תנא דבשומרים ממי בעינן כפירה והודאה, והשבועה האמורה בפרשה על פרה שלישית (לעיל ה.).

ו) דאמר רבא אמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם משכחת לה רישא בב' וסיפא בג' רישא בב' דא"ל ב' פרות מסרתי לך פלגיה דיומא בשאילה ופלגיה דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאילה וחד יומא בשכירות ומתו תרוייהו בעידן שאילה וא"ל שואל חדא אין בעידן שאילה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם וסיפא בג' דא"ל ג' פרות נתתי לך ב' בשאילה ואחת בשכירות ומתו הני תרתי דשאילה ואמר ליה שואל אין חדא דשאילה מתה אידך לא ידענא אי דשאילה מתה ודקיימא דשכירות היא אי דשכירות מתה והא דקיימא דשאילה היא ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ולרמי בר חמא דאמר ד' שומרים צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת משכחת לה רישא בג' וסיפא בד' רישא בג' דאמר ליה ג' פרות נתתי לך פלגיה דיומא בשאילה ופלגיה דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאילה וחד יומא בשכירות ומתו ג' כולהו בעידן שאילה וא"ל שואל חדא לא היו דברים מעולם וחדא אין בעידן שאילה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם סיפא בד' דא"ל ד' פרות נתתי לך ג' בשאילה חדא בשכירות ומתו הנך ג' דשאילה וא"ל שואל

חדא

ולרב ושמואל לעולם פטור התבע ופליג ר' אבא אדר"נ ואדרב ושמואל ולכך מוכיח שפיר דרבותיו דאמרי חזרה שבועה לסיני דהיינו רב ושמואל וכולה סוגיא משמע דפליג ר' אבא אדרב ושמואל דקאמר רבא כוותיה דר' אבא מיסתברא וכן רב ושמואל האי בין שניהם מאי דרשי ביה משמע דפליגי ור"ת פי' דעיקר דקדייק גמ' דרבותיו שבבבל רב ושמואל סמיך אפרק קמא דסנהדרין (דף יז: ושם) דקי"ל התם דרבותיו שבבבל רב ושמואל וה"ק רבותיו שבבבל רב ושמואל דבקי"ל ושמעינן להו נמי דס"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו דכיון דמחוייב בעל דין שבועה ואינו יכול לישבע יעמוד ממון במקומו ול"ש להו בין תובע לנתבע ודוחק הוא: **דאמר רבא מנה לי בידך בו'.** פי' ר"ח דדברי רבא בהאי לישנא לא מצינו עיקרה בגמ' ומיהו קבלנו מרבותיו דעיקרה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז.) דאמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא מתוך שאינו יכול לישבע משלם:

מתוך שאינו יכול לישבע משלם. ה"ג הוה לן למימר מן הדין בחשוד על השבועה אלא תקנו שיהא כנגדו נשבע ונוטל דבעינן אחר שאינו יכול לישבע יקח כל אשר לו בלא שבועה לכך תקנו שישבע שכנגדו אבל הכא ובנסכא שאינו יכול לישבע לא מחמת חשוד אלא עתה בתביעה זו אינו יכול לישבע מחמת המאורע לא הצריכו לישבע שכנגדו: **משכחת** לה רישא בתרתי וסיפא בתלת. כך סוגיא אמיא כרבי חייא בר יוסף דאית ליה בהגחל קמא (ב"ק דף קז. ושם ד"ה עירוב) עירוב פרשיות כתיב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב אבל בפקדון לא בעי כפירה והודאה בהדי נאנסו כדבעי התם ר' חייא בר' אבא א"ר יוחנן ופליג אברייתא דרמי בר חמא דבעי ג' פרות אלא בשתי פרות סגי בהודאה וכפירה או בהודאה ונאנסו וא"ג ר"ת ה"מ במלוה אבל בפקדון מעיז ומעיז אבל ריב"א גרס ליה ומפרש ה"מ במלוה אבל בפקדון דהיינו בטענה דלא שייכא אלא בפקדון דהיינו טענת אונס מעיז ומעיז דאין חבירו מכיר בשקרו וחייב אפי' בלא הודאה ושם מפרש בתורך והשתא לפי' ריב"א הכא דקטעין שוכר כדרכה מתה אבל אינו יודע אם בשעת שאילה אם בשעת שכירות או שאולה או שכורה נהי דלשבועה שמתה כדרכה דהיינו טענה דנאנסו לא בעי הודאה מ"מ מה שטוען אינו יודע אם שאולה או שכורה דהיינו כפירה בעי הודאה ולהכי מוקי ריש גב' וסיפא גב' דהשתא איכא חדא דהודאה והוי מחוייב שבועה לישבע ששכורה מתה דאי לאו דהיא דהודאה הוי כופר הכל ופטור וע"י גלגול דנשבע דכדרכה מתה אין להשביעו כדפרישית במתני' ולפר"ת א"ש טפי דלדידיה אפילו נאנסו בעי הודאה ורמי בר חמא מוקי לה בג' פרות וכו' חייא חדא דהודאה וחדא דכפירה היינו אותה שטוען להד"מ וחדא דנאנסה והיינו ההוא דקטעין אינו יודע דטעין בה שמתה כדרכה וא"ת בב' סגי בההיא דהודאה ובההיא דאינו יודע דאיכא בה נאנסה וכפירה וי"ל דגזירת הכתוב דאינה עולה לכאן ולכאן דכי הוא זה משמע דאיכא כפירה והודאה מלבד אותה שטוען בה שלא פשע בה ומכאן יש להוכיח דלרמי בר חמא לא סגי בכפירה והודאה בלא נאנסו ולא כדפי' בהגחל קמא (שם) בשם ר"ת דאי סגי לא היה צריך כאן להוסיף פרה של כפירה אליבא דבשל הודאה ואינו יודע הוי סגי כמו לר' חייא בר יוסף וא"ת ור' חייא בר יוסף היכי פליג אברייתא דרמי בר חמא וי"ל דסבר כמתני' דשבועת הדיינין (שבועות דף מב: ושם) זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון וסלע הלוותני עליו כו' ועשר גפנים טעונות מסרתי לך דבכולהו לא בעי [אלא] כפירה והודאה וא"ת ור' יוחנן היכי פליג אמתני' וסבר כברייתא דרמי בר חמא והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה וי"ל דאמורא ניהו אליבא דר' יוחנן כדאמר בריש אלו טריפות (חולין דף מג.) א"נ יאמר שבכל המשניות לא חשש להזכיר אותן של אונסין כדמוקי מתני' דהכא ומיהו קשה לפר"ת דפריך בסמוך גבי זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע אמאי מה שטענו לא הודה לו ולרב הונא ולרב יהודה פריך דלא בעו פרות הודאה והוי כופר הכל כדפי' בקונט' וא"כ מאי משני ע"י גלגול דא"ל אישתבע דכדרכה מתה הא לפר"ת כיון דליכא הודאה לא מיחייב שבועה אפי' בטענת נאנסו ובלא פי' הקונט' מיקשי לרב יהודה איאך יתרץ דכיון דליכא אלא חד פרה ולפי' ריב"א אתא בפשיטות וי"ל דהיא שבועה מדרבנן דמדרבנן איכא שבועה בנאנסו בלא שום הודאה ועיל דמצריך הודאה משום דאיני יודע הוי כפירה כדפרישית לריב"א וכן מפרש ר"ת ההיא דסוף המוכר הבית (ב"ב דף ע: ושם ד"ה סוף) דקאמר אילו אומר נאנסו לאו שבועה בעי דהיינו מדרבנן דאיכא שבועה מדרבנן קודם

שבועת

לה א מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שדמ סעי' ד:
לו ב ג מיי' שם פ"ג הל' י סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שמו סעי' יד וסעי' טו:
לז ד מיי' שם פ"ג הל' ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שמ סעי' ה:
לח ה מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעי' ח:

שבועת היסת כמו פוגם כתובה ועד אחד מעיד שהיא פרועה פרק הכותב (כתובות דף פז.) ועוד אור"ת דרב יהודה מוקי נמי מתני' כר"נ ואיכא חדא דהודאה והכי פריך מה שטענו לא הודה לו כלומר למה ישבע שאכורה מתה היה לו לישבע שאולה קיימת שואל חדא להד"מ וחדא אין דשאלה מתה ואידך לא ידענא אי דשכירות מתה ודקיימא דשאלה או דשאלה מתה ודקיימא דשכירות דמתוך שאינו יכול לישבע משלם: זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר ששכורה מתה: ואמאי מה שטענו לא הודה לו [א] ומה שהודה לו לא טענו אמר עולא אעל ידי גלגול דא"ל אישתבע לי איזו מיהת דכדרכה מתה ומיגו דמישתבע דכדרכה מתה מישתבע נמי דשכורה מתה: זה אומר איני יודע וזה אומר כו': הא מני סומכוס היא דאמר [ב]ממון המוטל בספק חולקין בעי ר' אבא בר ממל שאלה בבעלים שכרה בבעלים מהו מי אמרינן שאילה לחודה קיימא ושכירות לחודה קיימא או דלמא שכירות בשאלה מישך שייכי דהא מיחייב בגניבה ואבידה את"ל [ג]שכירה בשאלה מישך שייכי שכרה בבעלים שאלה שלא בבעלים מהו שאלה בשכירות ודאי לא שייכא או דלמא כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי את"ל לא אמרינן כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה מהו הדר אתיא לה שאלה לדוכתה או דלמא אפסיקא לה שכירות ביני וביני שכרה בבעלים ושאלה וחזר ושכרה מהו מי אמרינן אתיא לה שכירות לדוכתה או דלמא אפסיקא לה שאלה ביני וביני [ד]תיקו: **מתני'** [ה]השואל את הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו של שואל ומתה פטור אמר לו השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך [ו]וא"ל השואל שלח ושלחה ומתה חייב [ה]וכן בשעה שמחזירה: **גמ'** ביד

חדא להד"מ כו'. הרי כפירה וחדא אין בעידן דשאלה מתה הרי הודאה: **ואמאי מה שטענו לא הודה לו.** אע"ג דאוקימנא בכופר ומודה ה"מ לר"נ מיהו מתני' לרב הונא ורב יהודה כדקתני ואמאי ישבע הרי אין כאן הודאה במקצת: **אישתבע לי איזו מיהת.** ואפי' היא שכורה יש לי עליך שבועה שכן הוא כדבריך דלית לן דרמי בר חמא דבעי כפירה והודאה בשומרים דסבירא לן כמ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן וכי כתיב כי הוא זה [ז] אמנה הוא דכתיב וגלגול שבועה מן התורה היא [ח] מואמרה האשה אמן אמן [ט] כדדרשינן בסוטה (דף יח.): **שאלה בבעלים.** וקודם שהחזירה חזר ושכרה מייניה ובשעת שכירתו לא היה עמו במלאכתו ונגנבה או אבדה בימי שכירות מהו: **מי אמרי' שכירות לחודה קיימא.** ומילתא אחריתא היא ואע"ג דכי משך לה מעיקרא בבעלים היא ותו לא הדר משך לה מיחייב ליה דבשעת שכירות ברשותו היתה ולא מיחסרא משיכה וקני חצירו באמירה ונעולם קנין אחריתי היא ושלא בבעלים היא: **או דלמא שכירות בשאלה מישך שייכא.** כל חיובי שוכר דגניבה ואבידה יצאו בשואל ולא הוסיף כלום ומחמת משיכה ראשונה באו לו והיא בבעלים הואי ופטור: **שכרה בבעלים.** וקודם שהחזירה חזר ושאלה ממנו שלא בבעלים ומתה הדרכה וחיוב זה לא מחמת משיכה ראשונה בא עליה דהא חיוב שאלה לא שייך בשכירות מהו מי אמרי' שאלה לענין אונסין בשכירות ודאי לא שייכא וחיוב דמחמת קנין שלא בבעלים בא לו או דלמא כיון דשייכא במקצת דחיוב גניבה ואבידה שעליו יש לתלות במשיכה ראשונה כמאן דשייכא בכולה דמי ופטור אף באונסין: **אפ"ל כיון דשייכא כו'.** איני יודע להעמידו ולא גרסי' ליה. אלא ה"ג **ואפ"ל לא אמרינן כיון דשייכא במקצת כו': שאלה בבעלים שכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים.** הדרא שאלה לדוכתה וחזיא בתר משיכה שאלה קמייתא דהויא בבעלים: **מתני' ביד בנו.** המשאיל שלחה לו לשואל ביד בנו של משאיל: **או ביד בנו [ביד עבדו] או ביד שלוחו של שואל [ומתה] פטור.** אם מתה בדרך פליגי בה רבה ורב חסדא בהגוזל קמא (ב"ק דף קד.) רב חסדא מתרץ לה להאי שלוחו דשואל דמתני' בשכירו ולקיטו שדר בביתו אבל אין עדיים שהוא שלוחו דאי איכא עדיים הוי שליח וחייב השואל באונסין משמעו לו רבה אומר אפילו עשאו שליח בעדים לאו שליח הוא להתחייב ע"י באונסין דה"ק ליה איניש מהימנא הוא אי בעית לשדורי בידיה שדר: **וכן בשעה שמחזירה.** אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלוחו או ביד עבדו ושלוחו של משאיל לא יצאה מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאיל ואם מתה בדרך חייב אמר לו המשאיל שלחה לי או שאומר לו השואל הריני משלחה וכו' וא"ל המשאיל שלח ושלחה ומתה פטור: **גמ'** ביד

מוסף רש"י

ושלחה לו ביד בנו כו' פטור. דלא קמה ברשות שואל להתחייב באונסים עד שיאמר לו מפיו לשלחה לו ביד בנו כו' (ב"ק קד.). **אמר** לו השואל שלחה לי כו' ושלחה ומתה. דדרכה בדרך קודם שתיכנס לביתו, חייב. באונסים, שמשעה שמסרה לשלוחו במצות השואל, נתחייב השואל באונסיה, ואם לא אמר לו שלח אלא המשאיל שלחה לו כשאמר לו זה השאילני פרתך אמר לו הן ועמד ושלחה ומתה בדרך פטור (לעיל פ:). **וכן בשעה** שמחזירה. אם מסרה השואל ליד השליח להשיבה לבעלה ולא אמר המשאיל שלחה לי ביד פלוני ומתה, חייב, דלא קמה ברשותיה דמשאיל (שם).

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ומה שהודה לו לא טענו) תפ"מ וכ"ב לפי' רש"י הוא מיותר אבל לפי' הרא"ש דלא קחשיב לה הילך אמי שפיר (דקושית הגמ' משום דדמי לחטין ושעורין ועי' רא"ש): [ב] תוס' ד"ה ר"נ וגרא"ה כמו כו'. נ"ב וכ"כ הרמ"ש וטור אבל הרמב"ם ל"ג כאן ואת"ל:

[ג] [נ"ק לה: וש"נ], [ד] נ"ק קד., [ה] לעיל פ:, [ו] [שמות כב], [ז] [קדושין סז:], [ח] [במדבר ה], [ט] והא דקאמר לעיל דרב נחמן מוקי לה בתרתי ה"ה לרב יהודה מוקי לה הכי אלא משום שצריך [לו] לפרש הכי הוי מתוייב שבועה [נקט ר"נ] אבל הכא דהמוכר כו'. רש"ל.

ביד עבדו חייב. בתמיהה. קתני מ"ל השואל שלחה לי ביד עבדך ושלחה לו חייב השואל באונסיה בדרך והרי לא יצאת מרשות משאיל ליד עבד כיד רבו המיל והרי הוא כאילו הוליכה לו הוא: **נעשה לאומר הכישה במקל והיא תבא.** אחרי. הלכך משיצאתה מחצרו של בעליה אין בלא שומר אין ע"י שומר עמדה ברשות שואל דשעביד נפשיה במקל עד אשר יצאתה מביתו: **ושלחה לו ביד בנו.** של משאיל שלחה משאיל לשואל חייב השואל וכגון שאמר ליה שלח לי ביד בנך: **ביד עבדו פטור.** ואפי' אמר שלחה לי ביד עבדך: **לא תימא.** כדמרלה רב נעשה כאומר לו אלא רב מוקי לה למתני' בא"ל הכישה במקל והיא תבא אחרי דשעביד נפשיה מכי נפקא מחצרו ומשום דשלח עבדו עמה לא מיפטר: **לפנים מחצרו של משאיל.** שחצרו של משאיל פתוחה לרה"ר ואחר השואל לפנים ממנו ופתוחה לחצרו של משאיל שאין נכנסין ויוצאין לחצרו של שואל אלא דרך חצרו של משאיל דהתם סמכא דעתיה דשואל דמשיעמדו הבעלים לפניה להטותה לגד חצרו של שואל ומתי לה בחוטרא ודאי להתם ריהטא וההוא הוא דמשעבד שואל נפשיה. אבל אם היתה צריכה לבא דרך רשות הרבים לעולם אימא לך אפי' אמר ליה הכי לא סמכא דעתיה שיפקירנה המשאיל בלא שומר ולא שעבד נפשיה עד שתבא לידו: **דאיכא גוייפא.** שם בחצר המשאיל זויות ועוקלין שיכולה לסור שם ולהשמט במחבא. דשטול"ט בלע"ז בלשון (תהלים ל) כי גז חיש וכמו (במדבר יח) ויגז שלוים: **אלא לחזרה.** שאם בא המשאיל לחזור ולתובעה ממנו בתוך ימי הזמן שהשאילה לו: **בקע בו קנאו.** עד שיכלו ימי שאילתו: **לא בקע בו לא קנאו.** דקסבר אין משיכה קונה בשומרים: **מעל.** המשאיל לשלם להקדש קרן שנהנה בהשאלתו. ומה היא הנאתו לפי טובת הנאה שבו אומדים בו כמה הוא רולה להיות נחסר משלו להחזיק לו השואל טובת [הנאה] כזו. טובת הנאה בונדי"ר בלע"ז: **וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה.** אפילו ידע לאחר שבא לידו שהוא של הקדש שמכיון ששגג בו המשאיל ונתחייב דמי טובת הנאה להקדש יצאת הייתה לחולין: **ואי לא קנאו.** במשיכה אמאי מעל המשאיל עד שיבקע בו השואל: **ופליגא.** נמי דרב הונא אדר' אלעזר: קרקע

אמר שמואל בעבד עברי. פי' ר"ח דשמואל פליג עליה דרב וכן משמע דפליג והלכתא כוותיה מדבעי גמרא לסיועי לרב ודאי ליה בדוחק: **דלא** קני ליה גופיה. אע"ג דבפ"ק דקדושין (דף טז. וסס) אמרינן דעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שאין גרעונו מחול אם מחל בעל פה אלא בשטר: **באומר** הכישה במקל **והיא תבא.** ואע"פ שעבדו מוליכה לא הוי שאילה בבעלים והא דאמרינן יד עבד כיד רבו היינו שנשאל הרב עצמו עם הפרה ושלח עבדו במקומו וכיון שבמקום בעלים (א) לא חשיב כבהמה אבל הכא ששואל את עבדו הוה ליה כשואל שתי פרות דעבדו כבהמתו דמי:

כיון שיצאתה מרשות משאיל נתחייב שואל באונסין. לכאורה נראה דמיירי שיצאתה מיד לסימטא או לגדי רה"ר דחשיב כאילו משכה שואל אבל יצאתה מיד לרה"ר לא כיון דמשיכה אינו קונה ברה"ר והא דלא הולרך רב לפרש דפשיטא הוא דלא עדיף ממשיכה אי נמי סתם חצרות סמוכים פתחיהן לגד רה"ר ולא לרה"ר עצמו לכך לא הולרך לפרש וא"ת דבהמוכר את הספינה (ב"ב דף פד:) אמרינן רב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרה"ר משמע דמדד והניח על גבי סימטא לא קני אלא דוקא כליו קונה לו והכא אמר רב דקונה בסימטא וי"ל דהתם מיירי כשהיה מתחילה מונח בכליו קודם קנין ולא שהניח המוכר שם בשעת מכירה אבל הניח על גבי קרקע של סימטא לשם קנין קונה ועוד י"ל דהכא מיירי אפי' יצאת מיד לרה"ר דלענין להתחייב באונסין קניא משיכה ברה"ר אף על גב דלא קניא לענין מקח כמו שואל קורדום לרב הונא דאמר לקמן דקני במשיכה להתחייב באונסין אף על גב דלא קניא לחזרה:

וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה. תימה דתניא בתוספתא (ב) בקע בקורדום של הקדש בא חבירו ובקע בו ובא חבירו ובקע בו כולם מעלו וליכא למימר דאיירי בקורדום כלי שרת שאוחזין בו שאין יולא לחולין כדתנן בפרק (מעילה דף יט:) הנהנין במוקדשין אלא בבהמה וכלי שרת בלבד דהא קתני סיפא נטלו ונתנו לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ובעולה נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו בה ואין נראה לר"י נמי דהתם איירי בשלא נתכוונו לגזול אלא כל אחד דעתו להחזירו אחר בקוע ולא יצא לחולין אלא מה שנתכוון לגזול דהא קי"ל (ג) שואל שלא מדעת גזלן הוי וקיים ליה כוליה ברשותיה אלא נראה לר"י דתוספתא איירי בגזברים המסורות להן קרדומות של הקדש דכל אחד מעל לפי שנהנה ואינו יולא לחולין שהרי לא נתכוונו להוליא מרשותו שהוא שם כדפי' לעיל (ד) וסיפא דקתני נתנו לחבירו היינו לחבירו שאינו גזבר ואפילו בלא בקוע מעל לפי שנתכוון להוליא מרשותו והא דתנן בהנהנה אין מועל אחר מועל אחר בבהמה וכלי שרת בלבד כיצד רכב על בהמה ובא חבירו ורכב התם איירי בשאינם גזברים דאי בגזברים אפילו קדושת דמיס נמי כולם מעלו ובמשאיל קורדום לחבירו דקאמר הכא היה נראה לר"י לכאורה שיצא כל הקורדום לחולין בשאלה זו ולכך חבירו מותר לבקע בו לכתחילה ומ"מ לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבו אע"פ שההפסד כולו להקדש ולפי זה נוטל אבן או קורה של הקדש נמי לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבו אך קצת קשה לר"י דא"כ למה הולרך לפרש לפי טובת הנאה כיון שבכל הזמן שנתנה לחבירו לא מעל יותר וע"כ נראה לו יותר שאינו יולא לחולין אלא אותה הנאה שנותן לשואל ומותר לבקע עד זמן השאלה ולא יותר ובנותנו לחבירו דעלמא מעל לפי כולה ואין להקשות אין מותר לבקע כיון שמעורב באותו קורדוס חולין והקדש מאי שנא ממשכיר ביתו והקדישו דאם דר בו השוכר מעל (ערכין דף כא.) בשביל שמעורב חלקו בשל הקדש וי"ל כיון שהשאילו ומעל בשאלה יצאת כל הנאת בקוע לחולין ואין מעורב בה מן הקדש כלום וא"ת כיון דבנתן לחבירו מעל לפי כל מה שהוליא מרשות הקדש ונתן לחבירו גם בכאן ימעול לפי כל מה ששוה הנאת בקוע וי"ל דבנתן מועל כדין לפי כולה כי כולה הפסיד להקדש אבל כאן לא הפסיד להקדש אלא מה שנפחת הקורדוס ע"י בקוע וטובת הנאה דשאלה הוי טפי:

כך תקנו משיכה בשומרים. [א] לא להתחייב באונסין (ה) קאמר דהא אומר חנם בלא משיכה חייב בפשיעה דלמרינן פרק האומנין (לעיל דף פ:) דהנח לפני שומר חנם והוא הדין שומר שכר בגניבה ואבידה ואי אשואל קאמר מדאורייתא נמי לא קני אלא במשיכה וליכא למימר דקאי אשוכר שתקנו משיכה ולא קנו מעות דהא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ועוד מאי פליגא דאמר הכא אלא לענין חזרה קאמר דשוכר ושואל מיד שמשכו הבהמה מרשות הבעלים אין בעלים יכולין עוד לחזור והיינו דקאמר ופליגא דרב הונא:

ביד עבדו חייב (ה) איד עבד כיד רבו אמר שמואל (ב) בעבד עברי דלא קני ליה גופיה רב אמר אפילו תימא בעבד כנעני נעשה כאומר ליה הכישה במקל והיא תבא מיתיבי השואל הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד שלוחו חייב ביד עבדו פטור בשלמא לשמואל מתניתין בעבד עברי ברייתא בעבד כנעני אלא לרב קשיא אמר לך רב לא תימא נעשה כאמר ליה אלא אימא באמר ליה הכישה במקל והיא תבא דאיתמר השאילני פרתך וא"ל ביד מי וא"ל הכישה במקל ותבא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב (ג) כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב נימא מסייע ליה השאילני פרתך ואמר ליה ביד מי ואמר ליה הכישה במקל והיא תבא כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב אמר רב אשי הכא במאי עסקינן כגון שהיתה חצרו של שואל לפנים מחצרו של משאיל דכי משלחה לה ודאי להתם אזלא אי הכי מאי למימרא לא צריכא דאיכא גזייתא מהו דתימא לא סמכא דעתיה דלמא קיימא התם ולא אתיא אזלא להדיא קמ"ל דסמכא דעתיה (ד) אמר רב הונא השואל קרדום מחבירו בקע בו קנאו לא בקע בו לא קנאו למאי אילימא לאונסין מ"ש פרה דמשעת שאילה אלא לחזרה בקע בו לא מצי הדר ביה משאיל לא בקע בו מצי משאיל הדר ביה ופליגא דרבי אמי דא"ר אמי (ה) המשאיל קרדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה ואי לא קנאו אמאי מעל ואמאי חבירו מותר לבקע בו לכתחילה ניהדריה ולא ליקנייה ולא לימעול ופליגא דר' אלעזר (ו) הדא"ר אלעזר כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים תניא נמי הכי כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים וכשם שקרקע

מסורת הש"ס

(א) [לעיל לז.], (ב) קדושין מז:, (ג) ב"ק עט., (ד) רש"ל, (ה) [פ"ב דמעילה], (ו) [לעיל דף נב:], (ז) [לו: ד"ה אמר רבא], (ח) [עי' תוי"ט פ"ז מ"י ד"ה מתנה וכו' מה שתמה ע"ז],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה באומר וכו' בעליס הוא לא חשיב:

גליון הש"ם

גמ' ביד עבדו חייב. עי' ירושלמי פ"ד דמע"ש עלה דמתני' מערימין על מ"ש:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה כך. לא להתחייב כו'. נ"ב והרמב"ם מפרש אף להתחייב:

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ו ב סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמ סעי' ו וסעי' ח:

מ ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' ה:

מא ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ז ולא כרב:

מב ד מיי' פ"ו מהל' מעילה הלכה ד:

ה [מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה ח טוש"ע מ"מ סי' שמא סעי' ו הג]:

לעזי רש"י

דשטול"ט [דישטולטי"ש]. מעברים צרים, מקומות מחבוא. בונדי"ר [בו"ן גרי"ד]. להיות אסיר תודה.

מוסף רש"י

השואל קורדום מחבירו לעשרה ימים. ביקע בו קנאו. הוא חוקה להשתמש בו ימי שאילתו ואין המשאיל יכול לחזור בו. (קדושין מז:). כך תיקנו משיכה בשומרים. שלא יתחייב שומר בשמירה עד שימשוך. (ב"ק עט.).

פרט למזיק. דלא משלם חומשא היינו מדרבנן אבל מדאורייתא לא משלם אפילו קרן כדמשמע בריש ב"ק (דף ט: ושם) דקתני אבל ד' אבות נכסים שאין בהם מעילה וכן משמע בירושלמי המזקין ר"ע אומר ק"ו להקדש במה אנו קיימין (ג) אי בנזקין דעבו אמר רחמנא ולא להקדש אי בנזקי גופו הא תני ר' חייא נזקין להדיוט ואין נזקין להקדש כו' וא"ת והא כי יאכל בתרומה כתיב וי"ל דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה וא"ת כיון דמתרומה ילפינן לא לחייב אהקדש הקדש כמו תרומה שמותרת בהנאה לזרים וי"ל דכי תמעול מעל רבוי כדלמרינן במעילה (ד' יח:) (ה):

שמין בית סאה באותה שדה תנן. פי' בקונטרס דאין מדקדקין להיות שמין מה שהיתה שוה ערוגה זו שנאכלת אלא מה שנחסרה בית סאה בשדה זו מדמיו אם היה בא למכור הקרקע (ג) בשביל אכילת ערוגה זו ואין נראה לר"י חדא כיון דאבית סאה קאי הוה ליה למימר בלשון זכר כמה היה יפה ועוד דבפ' הכונס (ב"ק דף נח: ושם ד"ה שמין) בעי בגמרא היכי שיימינן ומאי בעי כיון דבמתניתין מפרש בהדיא שומא ולמה עלה על דעתו שיעשו עוד (ד) אחרת ועוד דמפרש התם סאה בס' סאין ופי' בקונטרס דבית סאה באפיה נפשיה לא שיימינן דמפסיד מזיק אלא שמין תחלה ס' סאין וראין כמה דמיס מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחת באכילת ערוגה ואם מתחילה היו שמין ערוגה בס' סאין לא היה מפסיד כלום שאין ערוגה ניכרת בהם אבל בבית סאה ניכרת הני שתי שומות מגלן דמקרא לא שמעינן אלא ששמין אגב שדה ועוד דלמ"ד בב"ק (דף נח:) קלא בששים קלחין כלומר בששים שיעורין כמותו אמאי נקט במתניתין בית סאה ועוד דפריך התם לכולהו אמוראי מדתני אכלה קב או קבייס רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה מאי לאו בפני עצמה דכי דר תחתיה מעל ואע"ג דלא שייה הדר בחלר חבירו אלא בשכר אבל דלא קיימא לאגרא דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר דהא הכא אלא מדעת הקדש דר וקאמר דמשלם מעילה להקדש ומדקאמר זאת אומרת ש"מ יליף הדיוט מהקדש לדקדק אחריו: **הדר ביה שמואל מהכיא.** ולא יליף מיניה הדר בחלר חבירו אלא מדעתו של בעה"ב דהא שמעי' ליה הכא דלא משוי דין הדיוט כהקדש: **להדיוט מדעת דמי.** שהקדש מוחה למעול לכל הבא ואין מוחה בידו ורחמנא אמר מאן דמיתחיי למעול ורחמנא ידע: **שקולאי.** נוטשי משאוי: **אהדרו ליה ביומא דשוקא.** קודם שיגיע יום השוק שיכול למוכרה ביום השוק שיגיע ראשון: **מהדרו ליה ה'.** דאמר להו אי הוה גבאי ביומא דשוקא ה' הוה שוה: [ג] **ולא אמרן.** דמהדרו ליה ה' אלא דלית לחנוואה חמרא לזבוני דהשתא ודאי אי אהדרו ניהליה הוי מזבין ליה: **אבל הוי ליה חמרא לזבוני.** ולא זבין גלי דעתיה דלא הוה מזבין ולא משלמי אלא חביתא דחמרא וכי מהדרי ליה נמי ה' מנכי להו חנווי מה' אגר טרחא כפועל בטל כמה הוא רוצה ט) ליטב ולא למכור יין חביה אחת פרוטה פרוטה ויטב בטל: **ודמי** מ) **ברזנייתא.** שנותנין למכרין בעיר על היין בשווקים וברחובות יש בבית פלוני יין למכור: **ברזנייתא.** לשון ברזא דייש"י בלע"ז כלומר יציאת היין הנמכר בברזא בפרוטות. וי"מ שהיו צריכין לשכור אומן לנקב נקב בחביות מפני שהוא של חרס ולתקן ברזא. הגך דמי מנכי להו שהרי פטרוהו מכל אלה: מתני'

שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה [א]כך [ב]שכירות נקנה בכסף ובשטר ובחזקה שכירות [ג]מאי עבידתיה אמר רב חסדא [ד]שכירות קרקע אמר שמואל [ה]האי מאן דגזיל חביצא דתמרי מחבירו ואית בה חמשים תמרי אגב הדדי מזדבנן בנ' נכי חדא חדא חדא מזדבנן בנ' להדיוט משלם חמשים נכי חדא [ו]להקדש משלם חמשים וחומשייהו מה שאין כן במזיק דלא משלם חומשא דאמר מר [ז]1איש כי יאכל קדש [ח]פרט למזיק מתקיף לה רב ביבי בר אביי להדיוט אמאי משלם חמשים נכי חדא נימא ליה אנא בריה דרב הוה מזבנינא להו [ט]אמר רב הונא בריה דרב יהושע [י]שמין בית סאה באותה שדה תנן למימרא דסבר שמואל דין הדיוט לאו כדין גבוה דמי והתנן [כ]נטל אבן או קורה מהקדש לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל [ל]בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה ויתיב ר' אבהו קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר משמיה דשמואל [מ]זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר (מ) [א] [נ](א"ל רבי יוחנן) הדר ביה שמואל מההיא וממאי דמההיא הדר ביה דלמא מהא הדר לא מההיא הדר ביה [ס]כדרבא דאמר רבא הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי אמר רבא [ע]הני שקולאי דתברו [פ]חבית' דחמרא לחנוואה ביומא דשוקא מיזדבנא בה' בשאר יומי מיזדבנא בארבע אהדרו ליה ביומא דשוקא מהדרו ליה חביתא דחמרא בשאר יומי מהדרו ליה [צ] ה' [ק]ולא אמרן אלא דלא ה"ל חמרא לזבוני אבל ה"ל חמרא לזבוני הא איבעי ליה לזבוני [ר]ומנכי ליה אגר טירחיה ודמי ברזנייתא: מתני'

דכי דר תחתיה מעל ואע"ג דלא שייה הדר בחלר חבירו אלא מדעת בעלים צריך להעלות לו שכר אפי' בחלר דלא קיימא לאגרא דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר דהא הכא אלא מדעת הקדש דר וקאמר דמשלם מעילה להקדש ומדקאמר זאת אומרת ש"מ יליף הדיוט מהקדש לדקדק אחריו: **הדר ביה שמואל מהכיא.** ולא יליף מיניה הדר בחלר חבירו אלא מדעתו של בעה"ב דהא שמעי' ליה הכא דלא משוי דין הדיוט כהקדש: **להדיוט מדעת דמי.** שהקדש מוחה למעול לכל הבא ואין מוחה בידו ורחמנא אמר מאן דמיתחיי למעול ורחמנא ידע: **שקולאי.** נוטשי משאוי: **אהדרו ליה ביומא דשוקא.** קודם שיגיע יום השוק שיכול למוכרה ביום השוק שיגיע ראשון: **מהדרו ליה ה'.** דאמר להו אי הוה גבאי ביומא דשוקא ה' הוה שוה: [ג] **ולא אמרן.** דמהדרו ליה ה' אלא דלית לחנוואה חמרא לזבוני דהשתא ודאי אי אהדרו ניהליה הוי מזבין ליה: **אבל הוי ליה חמרא לזבוני.** ולא זבין גלי דעתיה דלא הוה מזבין ולא משלמי אלא חביתא דחמרא וכי מהדרי ליה נמי ה' מנכי להו חנווי מה' אגר טרחא כפועל בטל כמה הוא רוצה ט) ליטב ולא למכור יין חביה אחת פרוטה פרוטה ויטב בטל: **ודמי** מ) **ברזנייתא.** שנותנין למכרין בעיר על היין בשווקים וברחובות יש בבית פלוני יין למכור: **ברזנייתא.** לשון ברזא דייש"י בלע"ז כלומר יציאת היין הנמכר בברזא בפרוטות. וי"מ שהיו צריכין לשכור אומן לנקב נקב בחביות מפני שהוא של חרס ולתקן ברזא. הגך דמי מנכי להו שהרי פטרוהו מכל אלה: מתני'

חביצא דתמרי אין שמין בשביל כי התם אלא בפני עצמה וי"ל דהכי מייתי ראיה כיון דמקילין כולי האי במקרקעי אין לנו להחמיר במטלטלין ולומר כל חדא וחדא הוה מזבינא ליה: **אהדרן** ליה **ביומא דשוקא.** [ד] פירוש קודם שעבר יום השוק ראשון אינו יכול לומר לא אקח אלא מעות אבל עבר יום השוק לא יקח יין אלא מעות דמלי אמר כבר היה מוכרו ביום השוק שעבר ואין לו להמתין עד יום השוק הבא אבל יש לו יין עוד למכור לא יכול לומר כן שהרי לא מכר שלו:

ויאיזי

עין משפט נר מצוה

מג א ב מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלה סעיף ט וסי' שז סעי' ג וסי' שטו סעי' א:

מד ג מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין קלח טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' יב:

מה ד מיי' שם:

מו ה מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ח:

מז ו מיי' פ"ד מהל' מקו ממון הל' יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שלד סעי' ד:

מח ז מיי' פ"ו מהל' מעילה הלכה ז סמג עשין רי ועש"ש בכ"מ:

מט ח מיי' שם הל' ח:

נ ט י כ מיי' פ"ג מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רש סעי' ה ועש"ש בהג"מ:

מוסף רש"י

כי יאכל פרט למזיק. תרומה של כהן, אפילו בשוגג, שאינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק (פסחים לב:) שאם שפך אוכלין או משקין של תרומה ולא נהנה מהן שאינו חייב (מעילה יט.). שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין את הערוגה לבדה, מפני שמפסיד מזיק ששמין אותה בכל שוויה, ורחמנא אמר ובער בשדה אחר ודרשינן בגמ' מלמד ששמין אותו על גב שדה אחרת, אלא שמין בית סאה כמה היתה יפה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת וכמה היא יפה עכשיו, והשתא לא משלם כולהו דמיה, דמי שוקא בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מגזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט (ב"ק נה:). נטל אבן או קורה מהקדש. מפרש במס' מעילה דבגזבר עסקינן, לא מעל. דמעיקרא נמי ברשותיה הוי כי השתא ולא שינוי הוא (ב"ק ב:). נתנה לחבירו. קנייה חבירו, דגזבר יש לו רשות ליתן, וחז שהוליאו לחולין מעל (שם). הוא מעל. הנותן מעל שהוליאה לחולין (מעילה ב.) דכיון שנתנה לו הוליאן מיד הקדש לחולין, וחבירו לא מעל. כגון שיעשה הוא בה, דהא דידיה הוא ועליה דהליך לשלומי להקדש, כדכתיב ואשר חטא מן הקדש ישלם (חגיגה יז). זאת אומרת. מדקתני דכי דר תחתיה חייב ואע"ג דבלא מדעת הקדש עבד, הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי. בהקדש ליכא למימר שלא מדעת, דדעת שכינה איכא, הלכך כהדיוט מדעת דמי (ב"ק ב:).

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' קדושין ס. ד"ה ומקומו], ב) [נ"ש בב"ק עט.], ג) יומא פא. [פ: מעילה יט. פסחים נב:], ד) [ב"ק נה:], ה) מעילה יט: מגיגה י: ב"ק כ:, ו) ב"ק סט., ז) [עי' ב"ק כ: דסתמא דש"ס הוא דהשיב הדר ביה שמואל וכו' וכן גירס' רש"י ד"ה הדר ביה וכ"ג מתוספות דב"ק כ: ד"ה אבגוהמן], ח) גירסת רש"ל כדרבה דאמר רבה, ט) פ"א תביתא דחמרא בשאר יומי מהדרי ליה, י) [ל' מוסכר], כ) [שמות כב:], ל) גי' רש"ל ליטול מי שעליו למכור יין וכו', מ) [ל' כרזנייתא וכ"ל בפרש"י שברי"ף], נ) אי בנזקי ממון דעבו אמר רחמנא כו'. ר"מ, ס) [ועי' תוס' מעילה יט. ד"ה אקשיה],

---

תורה אור השלם

1 וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֵת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' להעלות לו שכר הא א"ל ר' יוחנן: (ב) תוס' ד"ה פרט וכו' במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין: (ג) ד"ה שמין וכו' למכור הקרקע עם דרייעתה מה חסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה: (ד) בא"ד שיעשו עוד שומא אחרת:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (פ"ל ר' יוחנן) תפ"מ: [ב] שם ס'. ג"כ וכ"ה בכל"ש אבל גירסת ר"ף ומנב"ס ד' ומפרש המנב"ס דבתבית לעולם יכול לשלם אלא דבמעות משלם כמו שאה בשעת משלומין ולכ"ע הוא לאיפך דבמעות לעולם ה' משלם אלא דבתבית כו': [ג] רש"י ד"ה ולא אמרן כו'. ג"כ אבל רמב"ם ולא"ש מפרשים דקאי אאוס השוק דאי אית ליה לזבוני שוה לשאר יומי לרא"ש מהדר כ' ולרמב"ם ד' כ"ל (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ד"ש ס"ק מ' י'): [ד] תוס' ד"ה אהדרו. פי' כו'. ג"כ ולא"ש מפרש ביום השוק ממש ובכל יום השוק ולא דוקא ראשון וכשיטתו שפי' דוקא שעברו ביום השוק:

לעזי רש"י

דייש"י [דרישי"ל]. נקב בחביות, ברז.

מתני' המחליף פרה בחמור. להכי נקט המחליף ולא אמר המוכר פרתו וילדה דאילו מוכר במעות לא קני לוקח עד דמשיך וכיון דמשך מידע ידיע לי' ילדה כבר אי לא ילדה כבר וליכא לספוקי בעד שלא מכרתי ומשלקחתי אבל מחליף פרה בחמור לא היה ליך למשוך הפרה (ה) או החמור דאחד מהן שמשך נקנין חליפין לחבירו במשיכתו של זה בכ"מ שהן כדאמרינן בהזהב (לעיל דף מו.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין לפי שכשמשך זה בעל הפרה את החמור ניקנית הפרה לבעל החמור ואין ידוע אם ילדה או לא ילדה: **וכן המוכר שפחתו.** דקי"ל (ו) עבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן מעות ניקנית לו השפחה ואפילו היא בבית בעליה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו או לאחר שילדה והולד של בעליה זה אומר (ז) כן וזה אומר כן יחלוקו: **ישבע המוכר.** בגמרא פריך עלה: **גמ' בסימטא.** קרן זוית הסמוכה לרחבה ומוכרין בה בהמות ועבדים: **אימור דאמר סומכוס שמא ושמא.** בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.): **ברי וברי.** כגון מתני' דזה אומר כן הוא וזה אומר כן הוא מי אמר: **תנא סיפא.** שמא ושמא מכלל דריש ברי וברי דתרי בשמא ושמא למה לי: **מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא.** [ב] דלקמן (ג) מוקמינן לה בדקטעה לידה דלאו הילך הוא האי דקא מודי ליה בגויה ואית ליה נשבעין על העבדים ואית ליה טענו בחטים והודה לו בשעורין חייב: **מה שטענו לא הודה לו.** דלא דמי לטענו ק' והודה לו ג' דהתם מקלת טענה עלמה הודה לו אבל זה מודה לו בעבד אחר וע"ז שטענו א"ל להד"ס: **ועוד.** אפילו אית ליה כמ"ד טענו חטים והודה לו בשעורים חייב: **הילך הוא.** וזה שמודה עליו מוכן הוא ליטלו ואיכא למ"ד דהילך פטור בפ"ק (דף ד.): **דמי עבד גדול.** מסרתי לך בידך שתקנהו לי ולא קנית ותובעו הדמים: **וזה אומר דמי עבד קטן.** יש לך בידי: **עומרי שדה גדולה.** מנין עומריס של שדה גדולה וזה אומר מנין עומריס של שדה קטנה מכרתי לך: כסות

מתני' (ח) [א] המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו [ב] היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן וכן ב' שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח אומר גדול לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדול המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: **גמ'** אמאי יחלוקו וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה א"ר חייא בר אבין אמר שמואל בעומדת באגם שפחה נמי דקיימא בסימטא [ג] ונוקמא אחזקת דמרא קמא וליהוי אידך המע"ה הא מני סומכוס היא דאמר [ד] ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה אימור דאמר סומכוס בשמא ושמא בברי וברי מי אמר [ה] אמר רבה בר רב הונא אין אמר סומכוס אפילו בברי וברי רבא אמר לעולם כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר ותני זה אומר שמא עד שלא מכרתי וזה אומר שמא משלקחתי תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו בשלמא לרבא מדסיפא שמא ושמא רישא נמי שמא ושמא אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי השתא ברי וברי אמר יחלוקו שמא ושמא מיבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא שמא ושמא אבל ברי וברי לא תנא סיפא שמא ושמא מכלל דרישא ברי וברי ואפ"ה יחלוקו תנן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שקטן מכר בשלמא לרבא דאמר כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר מש"ה ישבע אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעי ליה מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא כדבעינן למימר לקמן: היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן [וכו'] [א] אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא ועוד [ד] אין נשבעין על העבדים אמר רב בטוענו דמי דמי עבד גדול דמי עבד קטן דמי שדה גדולה דמי שדה קטנה ושמואל אמר בטוענו כסות עבד גדול כסות עבד קטן עומרי שדה גדולה עומרי שדה קטנה כסות

וליחזי ברשותא דמאן קיימא. ולא"ת וכי נמי הוי הולך ברשות לוקח אין זה הוכחה דקנאה דהא אמרינן בח"ה (ב"ב דף לו.) הגוזלות אין להן חזקה משום דשמא מתליהן באו לרשותו או תפסן ברמוב כשהן הולכות לרעות וכי תימא הכא משפחה פריך דאמרינן התם קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה דהא משני הכא בעומדת באגם שפחה נמי כו' משמע דמפרה נמי פריך ועוד דקטן נמי דיש לו חזקה מפרש התם טעמא משום דאימא לא מנשיא ברא אבל הכא שמכר האם למה אין לומר שהוליכה בגה עמה לבית לוקח במקום שיש לה להיות וי"ל כיון דאיכא דרכא דממונא (ג) ויש ספק בדבר בלא טענותיהן וטוענן ברי הלוקח אם הוא ברשותו אין להוציא מידו אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק ולא דמי לאחד שהפקיד עלה מי אלא בעל הבית ויש לבעה"ב כמו כן טלה מי ומת אחד מהן דאמר בפ"ב דבכורות (דף יח: ושם) דהמפקיד הוי המע"ה ומועלת חזקת בעל הבית אע"פ שטוען ספק דהתם היה מוחזק בודאי בטלה מי מעיקרא אבל כאן לא הוחזק מעולם לוקח בודאי זה בודאי אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל אפי' הוא טוען שמא שהיה מוחזק בודאי מתחילה קודם מכירה כשהיתה פרה מעוברת ואע"ג דלא דמי ממש להיא דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד מתחילה אבל הכא לא הוחזק מעולם בודאי וולד אחר שנולד אלא בעובר ולפי מה שפי' שחזקת לוקח מועלת כשטוענן ברי א"ש דמשני דקיימא בגאם ולא משני דקיימא ברשות לוקח ומיהו ה"מ לשנויי דקיימא ברה"ר אלא אין דרך בהמה ושפחה להתעכב שם כמו באגם וסימטא וברשות בעלים:

הא מני סומכוס היא. [ב] נראה לרבינו שמואל מדלא קאמר אלא הא מני סומכוס היא משמע דלא הדר ביה ממה דאוקמה בעומדת באגם ולא איירי סומכוס אלא בשאין מוחזק לא זה ולא זה אבל היכא דמוחזק מודה סומכוס דעל אידך להביא ראיה וק' לר"י דלעיל (דף מז:) אמרינן דזה אומר איני יודע אם שאולה אם שכורה וזה אומר איני יודע יחלוקו ואוקימנא (ו) כסומכוס ואע"ג שהשוכר מוחזק במעותיו וי"ל התם שהמוחזק נמי טוען שמא אין חזקתו מועלת אבל הכא אוקימנא בעומדת באגם כדי לאוקמה אפילו בברי וברי דאי הוי הוה מוחזק חד מינייהו היתה מועלת חזקתו ומיהו קשה דבשאלתי המניח (ב"ק דף לה: ושם) אמתני' דזה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקח המע"ה וקאמרינן בגמ' זאת אומרת חלוקין עליו חבריו על סומכוס דלסומכוס יחלוקו ומתניתין דהתם איירי בברי וברי דמקתני וזה אומר לא כי כדאמר התם והשתא הלא סומכוס מודה כשהמוחזק טוען ברי שחזקתו מועלת וליכא למימר דהתם ס"ד דמיירי באגם ובשור תם דמשלם מגופו מ"מ מנליה דסומכוס פליג אמתני' לוקמה כשעומדת בביתו דמודה סומכוס כיון דטוען ברי וא"ת ואמאי קאמר הא מני סומכוס היא לוקמה אפילו כרבנן והכא לית לן למיזל בתר מרא קמא דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאוקמה בחזקת מעוברת והשתא היא דילדה וי"ל דחזקת מרא קמא חשיבא טפי ואם היה עם חזקת ממון חזקת מעוברת אפילו סומכוס מודה דהמע"ה כדאשכחן בריש שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו. ושם ד"ה שור) דאוקי ריש"ל כסומכוס וקתני סיפא פרה שנגחה השור ואינו יודע אם הולד היה בשעת נגיחה ופרה דחד וולד דחד בעל הפרה משלם רביע נזק דאמר דעינן דשותפות אית ליה ואינו משלם אלא כאינו ודאי וולד שייע דהמע"ה וה"ט דאיכא תרי חזקה לבעל הפרה חזקת מעוברת והשתא ילדה וחזקת ממון אבל מן הולד גובה שמיעת שזהו חצי חלקו אע"ג שהוא מוחזק דחזקת מעוברת היא כנגדה וקשה דלעיל (דף מז:) תנן שאלה היום ושכרה למחר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ואמאי והאיכא תרי חזקה בחזקת קיימת והשתא היא דמתה בשעת שכירות וגם חזקת ממון וצ"ל דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה למחר: **תנן** זה אומר גדול וזה **אומר** קטן **ישבע המוכר.** מריש (דף מז:) דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע מצי למיפרך אלא דניחא ליה למיפרך ממתני' דקאי בה ולפירוש רבינו שמואל א"ש דהתם מודה סומכוס דלא אמר יחלוקו כיון שהוא מוחזק וטוען ברי: **דמי עבד גדול.** דמיס לקנות עבד גדול וקשה דלא הוה ליה למינקט במתניתין לוקח ומוכר אלא שליח ומשלח אלא נראה לר"י דמיירי שמכר לו

נא א מיי' פ"כ מהלכות מכירה הלכה י ועי' במ"מ שמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכג סעיף ג:

נב ב מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ד:

נג ג מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ג ב:

נד ד מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען הלכה ג שמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף ג:

מוסף רש"י

המחליף פרה בחמור וילדה. להכי נקט מחליף גבי בהמה ולא נקט מוכר דנקט בשפחה, דבהמה אינה נקנית בכסף עד שימשוך וכי משך דבר הנראה לעינים הוא אם ילדה אם לאו ואין כאן ספק, אבל בחליפין מתוקמא כגון שלא משך בעל החמור את הפרה אלא בעל הפרה משך את החמור ונקנית הפרה אל בעל החמור במשיכת החמור בכל מקום שהוא, כדתנן בקדושין (כח.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולא ידעינן השתא אי כבר ילדה פרה בשעת משיכת החמור וזכרות מוכר ילדה, או לאחר משיכת החמור וזכרות לוקח ילדה (ב"ק צו:). וכן המוכר שפחתו. עבד כנעני נקנה בכסף ואע"ג שאין לפנינו בשעת מתן מעות (שם). אמר סומכוס אפילו בברי וברי. דשניהם טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דנתבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלבי דינא מספקא מאן קאמר קושטא מולקין (ב"ק לה:).

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה המחליף וכו' לא היה ליך למשוך הפרה והחמור כל"ל ומיבעא לו נמתק: (ו) ד"ה וכן זה אומר כו' חס אומר כו' יחלוקו: (ז) תוס' ד"ה ולחזי וכו' דיש ספק בדבר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמאי ישבע כו'. נ"ב וה"ה המ"ל אריש"א זכה בגדול אמאי כיון דליכא שבועה דאורי' ומש"ל לו ע"ב אלא משום דמתני' סומכוס היא כמ"ש בסיפא זה אומר כו' יחלוקו וי"ל דה"ל לסומכוס אבל למסקנא אתא הריש"א גם כרבנן דמחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם לפכרא דאף ע"י גלגול ולפכרא המולקת אמי כסומכוס (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ע"ה ס"ק מ"ו וסי' רכ"ג ס"ק ט): [ב] רש"י ד"ה מודה סומכוס. דלקמן כו'. נ"ב נ"ע למה נקיט אוקימתא דרב ששת דאיפרין: [ג] תוס' ד"ה הא. נראה כו'. נ"ב אבל רמב"ם מפרש דהדר ביה מסיועא קמא ואף רבנן ל"פ בעומדת באגם ובסמא ושמא (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רכ"ג ס"ק ז):

נה א מיי׳ פ״כ מהלכות מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רכג סעיף ב ג:

נו ב מיי׳ שם הלכה י טוש״ע שם סעיף א:

נז ג מיי׳ פ״א מהלכות טוען ונטען הלכה ב סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ פט סעיף א:

נח ד ה מיי׳ פ״ה מהל׳ טוען ונטען הלכה ד ועיין בהשגות ובמ״מ סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ לה סעיף ב ע״ש:

נט ו מיי׳ פ״ד מהלכות שכירה הלכה יא טוש״ע ח״מ סי׳ קסח סעיף ב:

ס ז מיי׳ שם הלכה י ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש״ע שם סעיף א:

סא ח ט י מיי׳ שם הל׳ יא טוש״ע שם סעיף ב:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ כדאמר רב פפא בדליפי הכא ומי בדליפי קשיא: (ב) שם אמר רב פפא בדליפי קשיא ליה לרב ששת זוקקין. נ״ב לעיל סוף דף ד׳ קא משני הכא עיקר התם אגב גרדא נפצא וכן מצאי ר״פ הדיינין דף מ׳ ע״ב ולפי זה ה״ל אמי שפיר: (ג) רש״י ד״ה בדליפי שנגד שלם היה. נ״ב עיין בתוספות דף מג פרק בגמ׳ אי הכי אזורה ומי ניתנו ולוקמא בדליפי כתב רש״י ח״ל אזורה ומי ליתני אזורה בת עבדה אמות יש לי בידך והלא אומר אין לך בידי אלא בת אמה חייב ולוקמא באזורה בת תמיכו הרבה ולייפי אהדדי בתפירת מחט ולוקמא דהוה שפיר ממין הטענה כשהודה לו בנכסות קטן שאיננו בת תמיכות הרבה שתפרו לשם תמיכות בתמלנו וחבבו קלותיו בתפירת מחט ואינו מיכר: (ד) ד״ה שהן לקרקע מחוברין בקרקע הס״ד: (ה) תוס׳ ד״ה ר׳ מאיר וכו׳ כמטלטלין וכן כל״ל ותיבת דמי נמחק:

מוסף רש״י

זוקקין הנכסים שאין להן אחריות כו׳ לישבע עליהן. אע״ג דאין נשבעין על הקרקעות נדון, כדנפקא לן בשבועות (מב.): היכא דטענו כליס וקרקעות ומתחייב לישבע על המטלטלין, זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן. הלי זוקקין אנכסים קלי שאין להם אחריות, ולהו אמרת דין (קדושין כו.) שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הקרקעות לישבע עליהן, משמתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין ומגלגלין עמהם שבועת קרקע (לעיל ד:). טענו חטים והודה שעורים פטור. דבעינן שתהא הודאה ממין טענת כפירה, אפס טענו קמח של חטים והודה לו בשעורים פטור (לעיל ה.) אף מדמי שעורים, דהא אמר ליה תודע לאו שעורין יהבי לך ואמולי ממיל גביה (ב״ק לה:). רבן גמליאל מחייב. דלא בעי הודאה ממין הטענה (שבועות מ.). גזל בהמה והזקינה. דאמתי לגרעותא (ב״ק צה.). בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דעבדא כמקרקעי דמי וקרקע הדמי בעינה ואינה נגזלת לקנות לגזלן בשיטי ולהיות בגזלתו (שם) וכשאומרים דמריה קיימי (שם צו.). המחליף פרה בחמור. דאמר לעיל עמוד ה׳, שכל הנשבעין שבתורה. כל הממוריין שבועה מן התורה, נשבעין ולא משלמין. כלומר לא מייב תורה שבועה לישבע ולטול, אלא הנתבע ישבע לתובע ולא ישלם (שבועות מד:) מי שתובעים אותו ישבע ויפטר, דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע, ולא נשבע התובע ויטול (ב״ק צו: ובני״ז שם קו. וכתובות פז:). יש דברים שהן בקרקע. מחוברין לקרקע, ואינן בקרקע. דקי״ל אין נשבעין על הקרקעות ועל נפנים הללו נשבעין בהודאת מקצת הטענה (גיטין לט. וכני״ז סנהדרין טו. ושבועות מב:). י׳ גפנים טענונות מסרתי לך. לשמור בקרקעי (גיטין לט.). ר׳ מאיר מחייב. לישבע על השאר, שהודה מקצת הטענה, אע״ג דאין נשבעין על הקרקעות, דדלפין בשבועת הדיינים (מב.) הכא כיון דאין לריכין לקרקע דעומדות ליגלר הן, כדמוקי ר׳ יוסי בר חנינא לפלוגתייהו, בכצורות דמיין ונשבעין (סנהדרין טו.). אמר סומכוס אפילו ברי וברי. דשייסס טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דנתבע טוען ברי לי שתיני חייב ואפילו הכי כיון דלבי דינא מספקא מאן קאמר קושטא מולקין (ב״ק לה:).

מסורת הש״ס

א) לעיל ד: קדושין כו. שבועות לח: מ:. ב) (כתובות קח:) לעיל ה. שבועות לח: מ. ג״ק לה:. ג) ב״ק לה. לו:, ד) [שם לו:], ה) [שבועות מד: וש״נ], ו) גיטין לט. סנהדרין טו. שבועות מב:. ז) [שבועות מג.], ח) לעיל ב: [שבועות מג.], ט) [גי׳ רי״ף ורא״ש בן לקיש], י) [שמות כב], כ) [וע״ע תוספות לעיל ד: ד״ה אין].

עבד ונתן לו דמים ולא כתב עדיין השטר ואירע במקום שכותבין השטר א״כ כגון שהתנו ביולכו לחזור עד נתינת השטר וא״ת והיכי קאמר סומכוס יחלוקו והא ליכא דרכא דממונא ואמרינן בפ״ק (דף ב:) דלא פליג סומכוס וי״ל דמיירי כגון שא״ל המוכר בפני עדים עבד גדול אמכור לך בכ״ה דינרים ועבד קטן בעשרים דינרים ולא ידעינן מה קבל מלוקח:

כסות מה שטענו **לא** הודה לו. בשלמא שדה שלוקח אומר מכרת לי מ׳ עומרים ומוכר אומר כ׳ דהיינו עומרי גדולה וקטנה הוי שפיר מה שטענו הודה לו אבל כסות ששואל סרבל גדול ומודה לו סרבל קטן אינו מודה לו כלל מה שטוענו: **זוקקין אתא לאשמועינן.** וא״ת [6]זוקקין הנכסים שאין להן אחריות את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן אלא אמר רב ששת הא מני ר״מ היא דאמר עבדא כמטלטלין דמי ואכתי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו סבר לה כר״ג [7]דתנן טענו חטים והודה שעורים פטור ר״ג מחייב אכתי הילך הוא אמר רבא עבדא דקטע לידיה ושדה שחפר בה בורות שיחין ומערות והא ר״מ איפכא שמעינן ליה [8]דתנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה ר״מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך הא לא קשיא כדמחליף רבה בר אבוה ותני רבי מאיר אומר משלם כשעת הגזילה וחכ״א אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך אלא ממאי דסבר ר״מ מקשינן קרקע לעבד מה עבד נשבעין אף קרקע נשבעין דלמא אעבד הוא דנשבעין אבל אקרקע לא לא ס״ד דתניא [9]המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה [10]זה אומר ברשותי וזה שותק זכה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו [11]זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי [12]שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר״מ וחכ״א אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות לאו מכלל דר״מ סבר נשבעין ממאי דלמא כשם קאמרו ליה כי היכי דאודית לן בקרקעות אודי לן נמי בעבדים תדע [13]דתנן ר״מ אומר יש דברים שהן בקרקע ואינן בקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד [14]גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר״מ מחייב וחכ״א [15]כל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע וא״ר יוסי בר חנינא [16]ענבים העומדות ליבצר איכא בינייהו דמר סבר [17]כבצורות דמיין ומר סבר לאו כבצורות דמיין אלא לעולם כדרבי הושעיא ודקשיא לך זוקקין איצטריך סד״א כסות עבד כעבד דמי עומרי שדה כשדה דמי קמ״ל: זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אימא סיפא זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה [18]ולרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעיא מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא ודקטעה לידה כדרבא: **מתני׳** [19]המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו רביעית לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו [20]שטף נהר זיתיו ונתגם לתוך שדה חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו: **גמ׳** ה״ד אי דאמר ליה קוץ לאלתר [21]אפילו פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע אי דאמר ליה כל אימת דבעית קוץ [22]אפילו רביעית נמי לבעל זיתים לא צריכא [23]דאמר ליה סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי א״ר שמעון [24]בן פזי ורביעית שאמרו

כסות מה שטענו לא הודה לו. ועל כסות אחרת הודה לו ואינה מאותה שטענו: (ג) **בדיילפי.** שבגד שלם היה ועדיין מחובר. זה אומר כסות גדולה מכרתי לך וזה אומר כסות קטנה: **עבד גדול בכסותו.** וזה מודה לו בעבד קטן וכסותו דמחויב שבועה משום כסות ומישתבע אעבד בגלגול: **זוקקין.** שהמטלטלין זוקקין את הקרקע לשבועה: **תניא.** בקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן: **ר״מ היא.** לקמן בברייתא המחליף פרה בחמור דקאמר ר״מ עבדא כמטלטלי דמי ונשבע עליו. ולקמן פריך ליה אשדות דקתני במתני׳ נמי נשבעין: **פטור.** דבעינן הודאה ממין הטענה עלמה: **דקטע לידיה.** לההוא עבד קטן דמודה ליה בגויה: **והא איפכא שמעינן ליה.** לר״מ דאמר עבדא כמקרקעי דמי: **הרי שלך לפניך.** דקיימא לן בב״ק (דף לה.) קרקע אינה נגזלת וכל מקום שהיא ברשות בעליה עומדת ועבד כמקרקעי דמי ואינו נגזל להיותו נקנה לגזלן לשלם דמים הילך כי אזקין ברשותיה דמריה אזקין: **הא לא קשיא.** דאיכא לשנויי כדמחליף רבי אבא בר אבוה. אלא הא קשיא ממאי דקסבר רבי מאיר וכו׳ דקתני במתני׳ וכן ב׳ שדות וקאמר ישבע: **דלמא.** עבדא הוא כמטלטלי דמי ונשבעין עליו אבל אקרקע אין נשבעין: **לפי שאל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין.** מי שתובעין אותו הוא נשבע להפטר מלשלם ולא התובע נשבע ליטול דכתיב [1] ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע (שבועות דף מה.): **לאו מכלל לו.** מדקאמרי ליה ולא על הקרקעות מכלל דשמעינן דאמר לאקרקעות נמי נשבעין: **שהן לקרקע.** מחובריס (ד): **מחייב.** שבועה: **הרי הן לקרקע.** ואין נשבעין עליהן: **בבצורות דמיין.** אבל בקרקעות ובצריך לקרקע מודה: **לעבד דמיא.** וחדא מילתא היא ולא תחייביה שבועה: **זה אומר איני יודע.** אברייתא קא מהדר דהמחליף פרה בחמור: **דקטעה לידה.** דשפחה דלאו הילך הוא וממין הטענה הוא דשפחה וולדה חד גופא הוא טעין ליה וזה הודה במקצת ור״מ אית ליה נשבעין על העבדים: **מתני׳ המוכר זיתיו לעלים.** שיקוץ אותן לשריפה ושהה אותן בקרקע: **ועשו.** זיתים רעים אין בשאה שבהן רביעית שמן: **הרי אלו וכו׳.** טעמא מפרש בגמ׳: **גמ׳** חוץ

[1] נעקרו

חוץ מן ההוצאה. שהוא מוציא במסיקתן ובעלירתן: **שנעקרו בגושיהן.** עם הקרקע שסביבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה כדתנן (ערלה פ״א מ״ג) אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב: **ולאחר שלש.** כלומר אפילו נעקרו בגושיהן לא שנו דיחלוקו אלא לאחר שלש שנים שטיפן הנהר שאילו נטען מתחלה בעל הקרקע בלא גושיהן כבר יצאו עכשיו מכלל הערלה דהשתא לא מהני ליה גושין דבעל הזיתים מידי לאחר שלש: **אבל בתוך שלש.** גושין דבעל הזיתים הוא דקשרי להו והכל שלו: **הוה קטיני.** הוו זיתים דקין ולא היה להן לא וזרענא תותייהו סילקא וירקא: **לריבא רבה.** שאם לא פרשה ר׳ יוחנן לא היינו אומרים אותה מסברא: **המקבל.** למתלה: **מעשר.** תחלה כל התבואה ואח״כ נותן לו לנכרי חלקו ונמצא מעשר משלו על של נכרי ומפסיד: **מקבל.** למתלה: **לחובר דמי.** כאילו מקבלה בכך וכך כורין לשנה בין עושה ובין אינה עושה: **מליק.** אגם: **יש קנין.** ואי נמי אין קנין מקבל לאו כחובר דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גדל: **שדה אבותיו ממש.** והנכרי גזלה מהם לדידיה הוא דקנסוהו רבנן דקים לן בגויה דאידי דחביבא ליה לא מיממנע בהכי מלקבלה למתלה וטפי על שאר אריסין את המעשר הזה ומקבל ליה: **אבל איניש דעלמא.** אי רמית עליה לעשורי לא מקבל לה לא קנסוהו רבנן: **ולדידיה מאי טעמא קנסוהו.** מה חטא שקנסוהו: **כדי שתהא ברה בידו.** שיחזור ויקננה מתוך שיקשה עליו המעשר יותר ויוסיף הדמים ויסלק הנכרי ממנה. ברה ברורה ומוחזקת: **א״ר ירמיה וכו׳.** ומשום הכי נקט ליה הכא דדמיא להך דלעיל: **ונטעה.** אילנות: **ידו על התחתונה.** אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח: **בשדה העשויה לנטעה.** אילנות שיפה לאילן יותר מזרעים איתא דשמואל: **לא בעינא.** איני חפץ בנטיעתה שדה לבן היתה[ט] לי: **גלים אדעתך דניחא לך.** ועשיתה שדה העשויה ליטע וידו על העליונה הוא כשאר שאלי העיר כמנהג המדינה: **הוא דאמר.** רב נחמן: **כי האי תנא.** דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר כר״ש בן אלעזר:

בבית

[א]חוץ מן ההוצאה: שטף נהר זיתיו: אמר עולא אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים דאמר ליה אי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת ולימא ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא ליה כוליה השתא [ב]קאכלת פלגא בהדאי אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש [ג]לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע דאמר ליה אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הוה אכלת השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דאמר ליה אי אנא נטעי הוה קטיני וזרענא תחותייהו סילקא וירקא תנא [ד]אמר הלה זיתיי אני נוטל אין שומעין לו מאי טעמא אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל אמר ר׳ ירמיה כגון דא צריכא רבה תנן התם [ה]ר׳ יהודה אומר [ו]המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו סברוה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל ואמאי קרו לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב וקסבר [ז]אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל כחובר דמי מה חובר בין עבד ובין לא עבד בעי עשורי ומיתן ליה דכי פורע חובתו דמי אף מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו א״ל רב כהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זביד אלא הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק נכרי מעשר ונותן לו מאי איריא מציק אפילו אין מציק נמי אלא לעולם [ח]יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל לאו כחובר דמי ומאי שדה אבותיו אבותיו ממש ולדידיה הוא [ט]דקנסוה רבנן דאיידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה אבל איניש דעלמא לא ולדידיה מ״ט קנסוה רבנן אמר ר׳ יוחנן [י]כדי שתהא ברה בידו אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה [יא]איתמר [יב]היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה אמר רב פפא [יג]ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והא דרב [יד]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא דאתא לקמיה דרב א״ל זיל שום ליה א״ל לא בעינא א״ל זיל שום ליה וידו על התחתונה א״ל לא בעינא לסוף חזייה דגדרה וקא מנטר לה א״ל [טו]גלית אדעתיך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה איתמר [טז]היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו ואמר לו עציי ואבניי אני נוטל רב נחמן אמר שומעין לו רב ששת אמר אין שומעין לו מיתיבי [יז]רשב״ג אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב״ה אומרים אין שומעין לו לימא רב נחמן דאמר כב״ש הוא דאמר כי האי תנא דתניא שומעין לו דברי ר׳ שמעון בן אלעזר ר׳ שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב״ה אומרים אין שומעין לו מאי הוי עלה א״ר יעקב אמר ר׳ יוחנן

בבית

שנעקרו בגושיהן. [א] נקט הכי משום תוך שלש דאלג״כ הוו עדלה: **ולימא** ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא בו׳. והייתי קונה נטיעות קטנות בדמים מועטין ולאחר שלש היו נעשות גדולות וטוענין פירות כזיתים שלך ומאחר שלא עשיתי כן אלא הנחתי זיתים שלך בקרקעי פשיטא שלא הנחתים לדעת שתאכל עמי אחר שלש אלא אכ״כ הוכל גם אני עמך תוך שלש הואיל וכן גם אתה הנחתם לדעת כן בקרקעי: **ואם** אמר הלה זיתיי אני נוטל אין שומעין לו. אלא יטלו הזיתים שם אע״פ שלאחר ג׳ הכל של בעל הקרקע ובעל הקרקע יתן דמי הזיתים כמו שפשוט למכור לנטיעות ולא סגי בדמי עצים שהרי לעשות פירות הן עומדין:

סברוה מאי שדה אבותיו בו׳. וקסבר אין קנין ומקבל כחובר [ב] נראה לר״י לפרש משום דקסבר אין קנין ראוי להחמיר במקבל כמו בחובר ובחובר מן הדין צריך לעשר שלא יהא פורע חובו במעשר כדאמר [ג] הרי שאנס השר את גורנו אם בחובו צריך לעשר אבל מ״ק דרבי יהודה דאמר החובר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו רבי יהודה אומר אף המקבל ממציק כו׳ סבר יש קנין ולכך אין להחמיר במקבל אלא דוקא בחובר החמירו מדרבנן כמו שחייבו לעשר מדרבנן את הלוקח מן הנכרי כדאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד״ה קסבר) גבי ר׳ שמעון שזורי למ״ד יש קנין והא [ד] דתנן בהשולח (גיטין דף מג: ושם) האריסין והחכירין כולם פטורין מן המעשר ומשמע דאפילו חלקו של חובר פטור איכא לאוקמי בסוריא כדמשני התם (דף מז.) אמשניות טובא ואפילו חובר פטור שם כמו בחולה לארץ דבלא שמעתתי׳ צריך לאוקמי התם בסוריא כיון דפטור אפילו חלקו של ישראל דלא תיקשי ההיא דמנחות ומה שהולך ר׳ יהודה להזכיר שדה אבותיו אע״ג דת״ק נמי איירי דוקא בארץ כדפרישי׳ דבחולה לארץ אפילו חובר פטור הכי קאמר ליה ר׳ יהודה לת״ק כיון דבא״י קיימינן ראוי להחמיר במקבל כמו בחובר דאין קנין דאכתי שדה אבותיו חשוב ולמאי דקאמר לעולם יש קנין ולכך אין ראוי להחמיר במקבל כמו בחובר לפי זה לא פליג רבי יהודה את״ק אלא מוסיף דאף המקבל ממציק מעשר ונותן לו כמו בחובר כך נראה לר״י לפרש דמקבל כחובר או לאו כחובר דמי תלוי ביש קנין ואין קנין ועיקר ור״ת פירש בע״א ודוחק: **כדי** שתהא ברה בידו. פי׳ שתהא ברורה בידו שעל ידי שיטורח לעשר אף חלקו של נכרי והיא חביבה בעיניו ולא יניחנה ומתוך שיקשה עליו הוצאת המעשר יטרח לחזר על הנכרי לזוקקה הימנו אבל ישראל אחר אם נחייבנו לעשר אף מחלק הנכרי ינחנה מלקבל דאין חביבה בעיניו ר״ח גרים שתהא ברה בידו פירוש להכי קנסו את היורש שיעשר את חלק הנכרי כדי שיניח מלקבלה וכיון שתהא ברה ביד הנכרי שלא ירצו לקבלה הימנו ע״י כן ימכרנה לישראל בדמים מועטין שלא נתן עליה כלום אלא בגזילה באתה לידו ולכך לא יהיה רגיל עוד לגזול אבל אחר לא הוצרכנו לקנוס ולעשר דבלאו הכי שומע לנו מלקבלו אבל יורש דחביבה ליה לא תועיל אזהרה:

בשדה

מסורת הש״ס

א) נ״א תמכל פלגא וכן לקמן. רש״ל, ב) דמאי פ״ו [מ״כ], ג) [לף] רש״ל, ד) [ניטין מז. מנחות לא. בכורות יא:], ה) [שם], ו) כתובות פ. ע״ש, ז) [ברכות ט. וש״נ], ח) [תוספתא ב״ק פ״י ע״ע תוס׳ דכתובו׳ פפ״ח], ט) בס״א נוסף: ניחא], י) [ניטין מד. תולין קלא.], כ) ל״ל דתניא,

גליון הש״ם

רש״י ד״ה יש קנין ואי נמי בו׳. כעין זה בנדרים דף פב ע״ב ומאי מ״ל להפר לפירוש הרא״ש שם:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה שנעקרו בגושיהן נקט כו׳. ג״כ אבל הרמב״ם כתב דבלא גושיהן הכל לבעל הקרקע ועסמ״ע וט״ז: [ב] שם ד״ה סברוה. נראה כו׳. נ״ב ורמב״ם וש״ע כתבו כפי׳ רש״י:

מוסף רש״י

אין קנין לנכרי בארץ ישראל. אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ, אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתמיד במעשר, וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר (גיטין מז.). וידו על התחתונה. ליטול היאלה כשיעור שבח (כתובות פ.).

עין משפט נר מצוה

סב א מיי׳ פ״ד מהל׳ שכירות הלכה יא סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ קסח סעיף כ:
סג ב ג מיי׳ שם הל׳ י טוש״ע שם סעיף ח:
סד ד מיי׳ פ״ו מהלכות מעשר הל׳ יב טור ש״ע י״ד סי׳ שלא סעי׳ קכא:
סה ה מיי׳ פ״א מהלכות תרומות הלכה י טוש״ע שם סעיף ג:
סו ו ז מיי׳ פ״ו מהלכות מעשר הלכה יב:
סז ח ט מיי׳ פ״י מהל׳ גזלה ואבדה הלכה ד סמג עשין עג טוש״ע ח״מ סי׳ שעה סעיף ח:
סח י מיי׳ שם הלכה ח טוש״ע שם סעיף ג:
סט כ מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם סעיף ו:

קא: השואל את הפרה פרק שמיני בבא מציעא

בשדה אין שומעין לו. אע"ג דכבר אשמועינן לעיל ר' יוחנן גופיה דטעמא דבר"ייתא דאם אמר אני נוטל זיתיי אין שומעין לו משום ישוב ארץ ישראל איצטריך לאשמועינן מ"ד הכא משום כחשא דארעא דאפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו אבל לעיל דוקא בארץ ישראל אין שומעין לו משום דכחשא דארעא לא עשה בידים אלא ממילא ע"י שטיפת הנהר נעשה ולמאן דאמר הכא נמי משום ישוב ארץ ישראל איצטריך לאשמועינן שלא תאמר אפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו משום כחשא דארעא: (שיין לקמן) **לא** יטלנה ויצא. אף על גב דאמר [ט] שמואל דמטילין מבגד לבגד גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית:

בגובתא

[א]בבית שומעין לו [א]בשדה אין שומעין לו בשדה מ"ט משום ישוב א"י איכא דאמרי משום כחשא דארעא מאי בינייהו איכא בינייהו חוצה לארץ: **מתני'** [ב]המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח בימות החמה שלשים יום [ג]ובכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש [ד]ובחנויות אחד עיירות ואחד כרכים שנים עשר חדש רשב"ג אומר חנות של נחתומים ושל צבעים שלש שנים: **גמ'** מ"ש ימות הגשמים [ה]דכי אגר אינישׁ ביתא בימות הגשמים אגר לכולהו ימות הגשמים ימות החמה נמי דכי אגר אינישׁ ביתא לכולהו ימות החמה אגר אלא בימות הגשמים היינו טעמא דלא שכיח ביתא למיגר אימא סיפא בכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש ואילו מלו ליה יומי שכירות בימות הגשמים מפיק ליה ואמאי הא לא שכיח ביתא למיגר אמר רב יהודה להודיע קתני [ו]וה"ק המשכיר בית לחבירו סתם אין יכול להוציאו בימות הגשמים מחג ועד הפסח אלא א"כ הודיעו שלשים יום מעיקרא תניא נמי הכי כשאמרו שלשים וכשאמרו שנים עשר חדש לא אמרו אלא להודיעו [ז]וכשם שמשכיר צריך להודיע כך שוכר צריך להודיע דאמר ליה אי אודעתן הוה טרחנא ומותיבנא ביה אינישׁ מעליא אמר רב אסי [ח]אם נכנס יום אחד בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח והא אנן שלשים יום [ט]קאמר הכי קאמר אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני שלשים יום אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח אמר רב הונא ואם בא לרבות בדמיה מרבה א"ל רב נחמן האי [י]לנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא (א) לא צריכא [יא]דאייקור בתי: [יב]פשיטא נפל ליה ביתא א"ל לא עדיפת מינאי [יג]זבניה או אורתיה או יהביה במתנה א"ל לא עדיפת מגברא דאתית מיניה כלליה לבריה [יד]חזינן אי הוה אפשר לאודועיה איבעי ליה לאודועיה ואי לא א"ל לא עדיפת מינאי [טו]ההוא גברא דזבן ארבא דחמרא לא אשכח דוכתא לאותוביה אמר לה לההיא איתתא אית לך דוכתא לאוגרי אמרה ליה לא אזל קדשה יהבה ליה דוכתא לעייליה אזל לביתיה כתב לה גיטא שדר לה אזלא איהי אגרא שקולאי מיניה וביה אפיקתיה ואותביה בשבילא [טז]אמר רב הונא בריה דרב יהושע [יז]כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו לא מיבעיא חצר דלא קיימא לאגרא אלא אפילו חצר דקיימא לאגרא אמרה ליה לכ"ע ניחא לי לאוגורי ולך לא ניחא לי [יח]דדמית עלי כי אריא ארבא: [יט]רשב"ג אומר של נחתומים ושל צבעין שלש שנים: תנא מפני שהקיפן מרובה: **מתני'** [כ]המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב בדלת בנגר ובמנעול ובכל דבר שמעשה אומן אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו [כא]הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא [כב]היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: **גמ'** תנו רבנן [כג]המשכיר בית לחבירו משכיר חייב להעמיד לו דלתות לפתוח לו חלונות לחזק לו תקרה לסמוך לו קורה [כד]ושוכר חייב לעשות לו סולם לעשות לו מעקה לעשות לו מרזב ולהטיח את גגו בעו מיניה מרב ששת מזוזה על מי מזוזה [טו]האמר רב משרשיא [כה]מזוזה חובת הדר היא אלא מקום מזוזה על מי אמר להו רב ששת תניתוה דבר שאין מעשה אומן השוכר עושהו והאי נמי לאו מעשה אומן הוא אפשר הוא

בגובתא

ע א מיי' פ"י מהלכות גזלה ואבידה הלכה ט:
ב [מיי' שם טוש"ע מ"מ סי' שעה סעי' ב]:
עא ג מיי' פ"ו מהלכות שכירות הלכה ז סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שיב סעיף ה:
עב ד ה מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף ו:
עג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה ו:
עד ז מיי' שם הלכה מ טוש"ע שם סעיף ז:
עה ח מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו:
עו ט מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ט:
עז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
עח כ מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יג:
עט ל מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יב:
פ מ נ מיי' שם פ"ז הלכה ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שיט:
פא ס טוש"ע מ"מ סי' שיב סעיף ו בהג"ה וע' במ"מ פ"ו שם הלכה ז:
פב ע מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' שיד סעיף ח:
פג פ מיי' שם הלכה ה וע' בהגהות ובמגיד משנה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ג:
פד צ טוש"ע שם סעיף ד:
פה ק מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיד סעיף ח:
פו ר מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
פז ש מיי' פ"ה מהלכות תפילין הלכה יא סמג עשין נג טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ב [רב אלפס כאן וכהל' מזוזה דף עח]:

כאוחזו בציצים שלו עד שמניח לו טליתו כלומר כיון שמעלה על דמיו אין לך מוציא גדול מזה. כובסיה על שם שתלויים כדאמרינן (שבת דף סז.) כמאן תלינן כובסי בדקלא [יט]תלאי של תמרים: **דאייקור בתי.** שהפסדו ניכר: **נפל ליה ביתיה. אמר ליה.** לשוכר: **לא עדיפת מינאי.** הואיל [א] והגיע זמנו מוציאו וא"ל הלא אינך בא עלי אלא מחמת שלא הודעתיך ואתה אינך מוצא בית לשכור אף אני לא היה לי להודיעך שלא ידעתי שיפול ביתי ואני איני מוצא בית לשכור ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ: **זבניה.** לאחר האי משכיר או אורתיה או יהביה במתנה: **אמר לו.** שוכר לזה שקנאה: **לא עדיפת מגברא דאתית מיניה.** מי שמכרה לך כשם שהוא לא היה יכול להוציאני אף אתה אין כחך יותר ממנו: **כלליה לבריה.** השיא את בנו וצריך לו לבית חתנות: **מיניה וביה.** מן היין עצמו: **כי אריא ארבא.** כאריה אורב: **מתני' ובגגר.** שנועלין בו את הדלת ותוחבין אותו בקורת האיסקופה: **הזבל של בעל הבית.** משכיר. ובגמרא [יט] מפרש לה: **היוצא מן הכירים.** אפר הוא נעשה זבל: **גמ' לחזק לו תקרה.** אם התליעו הנסרין: **לסמוך לו קורה.** אם נשברה אחת מהן: **מרזב.** כל גגותיהן מחין בטיט ומשופעין מן ארבע לדיהן וסומכין נסרים לכותל אצל הגג להרחיק המים מן הכותל וכשנפלה אחת מהן הדיוט מחזירה: **חובת הדר היא.** דדרשינן [כ] מנחות (דף לג.) ביתך [כא] דרך ביתך למי שנכנס ויוצא לה זה הדר בה: **מקום מזוזה.** הענ שהדלת שוקף עליו ואף הוא קרוי מזוזה ואם אבן הוא צריך לנקוב בו סדק להניחה בתוכה:

בגובתא

[ו] [ר"ה ז: ע"ש], [ז] [צ"ל תגן יעב"ן], [ח] שבועות מא., [ט] [ניטין מ.], [י] [ב"ק פה. וש"נ], [יא] ע"ז כא. פסחים ד., [יב] [בפרש"י שבר"ף איתא על פתח וכן העתיק התוי"ט], [יג] פי' אשכול. רש"ל, [יד] [לקמן קב.], [טו] [יומא יא.]:, [יז] [בבראש ו], [יח] [שבת כב. וע"ש בתוס' ד"ה כב אמר],

הגהות הב"ח

(א) גמ' לגלימא הוא לא נ"ל:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לא עדיפת מינאי הואיל והגיע. נ"ב דוקא הגיע (וע"ל ק"ב ב' תוס' ד"ה בחזקת ומש"ש):

מוסף רש"י

לנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא. אוחזו בציצין התלויים בו עד שיתן לו טלית שעליו, כל דבר התלוי ממתוכר קרי ליה כובסא, כדאמר (מכות כ.) אזול גרמא ומתיה לכובסא ואתר תמרי, בגלו הן הגולין (שבועות מא.). מזוזה חובת הדר היא. לפי שהיא משמרתו וכתיב ביתך ביתך, נכנס ויוצא בה (פסחים ד.) ולא חובת הבית, דכתיב ביתך, דרך ביתך, אלמא למי שנכנס ויוצא לתוכה תזכר לחמנא (ע"ז כא.).

בגובתא דקניא ת"ר [6]המשכיר בית לחבירו על [א]השוכר לעשות לו מזוזה [ב]וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא ומנכרי נוטלה בידו ויוצא ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ושני בניו מעשה לסתור אמר רב ששת אריש: הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: במאי עסקינן אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב אלא בחצר דלא אגירא לשוכר ותורי דמשכיר פשיטא [ג]לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא קמו בה מסייע ליה לר' יוסי ברבי חנינא [ד]דא"ר יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו מיתיבי אם אמר כל מציאות שיבאו לתוכו היום תקנה לי חצרי לא אמר כלום ואם איתא להא דא"ר יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אמאי לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת אי הכי אימא סיפא יצא לו שם מציאה בעיר דבריו קיימין ואי בחצר שאינה משתמרת כי יצא לו שם מציאה בעיר מאי הוי כיון דיצא לו שם מציאה בעיר מיבדל בדילי אינשי מינה והויא להא כחצר המשתמרת מיתיבי זבל היוצא מן התנור ומן הכירים [ה]והקולט מן האויר הרי הוא שלו ושברפת ושבחצר של בעל הבית ואם איתא להא דר' יוסי בר' חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קולט מאויר אמאי הרי הוא שלו אויר חצרו הוא אמר אביי במדביק כלי בשולי פרה רבא אמר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי ומי פשיטא ליה לרבא והא מיבעי בעי לה [ו]דבעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצאתה בפתח זה מהו אויר [ז]שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי התם לא מיפסק ולא מידי הכא מיפסק כלי ושברפת ושבחצר הרי אלו של בעל הבית תרתי אמר אביי הכי קאמר ושברפת שבחצר הרי אלו של בעל הבית אמר רב אשי [ח]זאת אומרת המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה מיתיבי [ט]יוני שובך ויוני עלייה [י]חייבות בשילוח [יא]ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם איתא להא דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי כאן [יב]כי יקרא [יג]פרט למזומן אמר רבא ביצה ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח ומיקנא לא קניא עד דנפלה לחצרו וכי קתני חייבות בשילוח מקמי דתיפול לחצירו אי הכי אמאי אסורות משום גזל ואאמן ואיבעית אימא לעולם אביצים ומדנפיק רובה דעתיה עילוה והשתא דאמר רב יהודה אמר רב [יד]אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר [טו]שלח תשלח את האם והדר את הבנים תקח לך אפי' תימא דנפלה לה לחצרו [יז]כל היכא דאיהו מצי זכי ליה חצרו זכיא ליה וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה חצרו נמי לא זכיא ליה א"ה אסורות בגזל מפני דרכי שלום אי דשלחה גזל מעליא הוא אי דלא שלחה הא בעי שלוחה בקטן דלאו בר שילוח הוא קטן בר דרכי שלום הוא ה"ק אביו של קטן חייב להחזיר לו מפני דרכי שלום: **מתני'** [יח]המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר [יט]מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב לחדש

ובא

בגובתא דקניא. מכאן נראה כמו שפירש רש"י במנחות (דף נג.) שמניחין המזוזה מעומד לכן צריך גובתא דקנה שלא תפול אבל לפר"ת שמניח אותה מיושב כמו ספר תורה מונח בארון ולא מעומד ובמנחות (שם) נמי עשאה כמין נגר פסולה והייו מעומד דשילהי המוכר פירות (ב"מ דף קא. ושם) אמר על כמין נגר הייו קבורת חמור משמע במעומד קאמר ואם כן גובתא דקניא למה לי ויש לומר שלא תכלה מלחלוחית הכותל:

מסייע ליה לרבי יוסי בר' חנינא. פירשתי בפ"ק (דף יא.):

קולט מן האויר אמאי הרי אלו שלו. תימה ומי ליתא דרבי יוסי אמאי שבאחר של בעה"ב תרתי. פי' דסתרן אהדדי דהאי שברפת לא איצטריך למיתני לגופיה דפשיטא הוא דשוכר בית בחצר שאין לו ברפת כלום ולא תגה אלא למידק שברפת לבעל הבית לפי שאין [בה] לשוכר כלום [ב] אבל בחצר שיש לשוכר בה הילוך כיסה ויליאה לביתו לא הוי דבעל הבית והדר תני שאף שבחצר לבעל הבית: **פרט** למזומן. ואת"ת ואמאי לא פריך נמי מסיפא אמאי אסורין מפני דרכי שלום גזל גמור הוי וי"ל דמריבא ניחא ליה למיפרך וה"ה דאלי פריך מסיפא אי נמי לא מצי למיפרך מסיפא דאיכא למימר דהכי קאמר אסורות משום גזל גמור הביצים ואמן מפני דרכי שלום: **אי** הכי אמאי אסורים משום גזל. דאפי' משום דרכי שלום ליכא ומשני אאמן פי' ולא אביצים ואת"ת אמן נמי הא צריך שילוח וי"ל כי ליכא ביצים תחתיה וה"ה דה"מ למימר כש"ד מעיקרא אביצים שנפלו יש גזל גמור ואאמן יש דרכי שלום:

לא צריכא בקטן. וא"ג דשלחה קטן דאי שלחה קנה בעל השובך מדאורייתא ואטו משום דלקחו קטן יהא שלו אלא הקטן לקח הביצים בלא שילוח שעדיין לא זכה בעל השובך בביצים ותימה דאפי' בגדול ה"מ לאוקמי וכגון שנתן ידו או בגדו תחת הביצים בשעה שאם רובצת עליהם ולא נתכוין לזכות בביצים עדיין דאסור הוא אלא עשה כן כדי שלא יזכה בעל השובך בביצים אמ"כ (ד) ושילח את האם ונטלן עכשיו וזוכה בהן:

ובא

גמ'

בגובתא דקניא ת"ר המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא ומנכרי נוטלה בידו ויוצא ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ושני בניו מעשה לסתור אמר רב ששת אריש: הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: במאי עסקינן אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב אלא בחצר דלא אגירא לשוכר ותורי דמשכיר פשיטא לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא קמו בה מסייע ליה לר' יוסי ברבי חנינא דא"ר יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו מיתיבי אם אמר כל מציאות שיבאו לתוכו היום תקנה לי חצרי לא אמר כלום ואם איתא להא דא"ר יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אמאי לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת אי הכי אימא סיפא יצא לו שם מציאה בעיר דבריו קיימין ואי בחצר שאינה משתמרת כי יצא לו שם מציאה בעיר מאי הוי כיון דיצא לו שם מציאה בעיר מיבדל בדילי אינשי מינה והויא להא כחצר המשתמרת מיתיבי זבל היוצא מן התנור ומן הכירים והקולט מן האויר הרי הוא שלו ושברפת ושבחצר של בעל הבית ואם איתא להא דר' יוסי בר' חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קולט מאויר אמאי הרי הוא שלו אויר חצרו הוא אמר אביי במדביק כלי בשולי פרה רבא אמר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי ומי פשיטא ליה לרבא והא מיבעי בעי לה דבעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצאתה בפתח זה מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי התם לא מיפסק ולא מידי הכא מיפסק כלי ושברפת ושבחצר הרי אלו של בעל הבית תרתי אמר אביי הכי קאמר ושברפת שבחצר הרי אלו של בעל הבית אמר רב אשי זאת אומרת המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה מיתיבי יוני שובך ויוני עלייה חייבות בשילוח ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם איתא להא דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי כאן כי יקרא פרט למזומן אמר רבא ביצה ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח ומיקנא לא קניא עד דנפלה לחצרו וכי קתני חייבות בשילוח מקמי דתיפול לחצירו אי הכי אמאי אסורות משום גזל ואאמן ואיבעית אימא לעולם אביצים ומדנפיק רובה דעתיה עילוה והשתא דאמר רב יהודה אמר רב אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר שלח תשלח את האם והדר את הבנים תקח לך אפי' תימא דנפלה לה לחצרו כל היכא דאיהו מצי זכי ליה חצרו זכיא ליה וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה חצרו נמי לא זכיא ליה א"ה אסורות בגזל מפני דרכי שלום אי דשלחה גזל מעליא הוא אי דלא שלחה הא בעי שלוחה בקטן דלאו בר שילוח הוא קטן בר דרכי שלום הוא ה"ק אביו של קטן חייב להחזיר לו מפני דרכי שלום: **מתני'** המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב לחדש

ובא

מוסף רש"י

זרק ארנקי בפתח זה. והפקיר לכל הקודם (לעיל יב.). אויר שאין סופו לנוח. בתוך האויר, כמונח דמי. וקנאו בעל הבית הראשון, או לאו כמונח דמי. להכי בעי אויר שאין סופו לנוח בתוך הבית כמונח דמי, דאילו אויר שהיה סופו לנוח בתוך הבית פשיטא לן דאפילו קדם אים אחר וקלטה בתוך האויר לא קנה, דמשנכנס לאויר קנאו בעל הבית, דתנן במסכת גיטין (עט.) היתה עומדת בראש הגג חרק לה גט, כיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגולגלת, הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא מרשות הגג ממתק או נשרף הרי זו מגולגלת (לעיל יב.). יוני שובך. יוני מדבריות שקנו בשובך (חולין קלט:). ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח. דאם בא אדם ומצא את האם כשהיא מטילה ביצתה וכבר יצא רובה, חייב לשלח מקמי דתפול לאלכו, דאלכתי לאו מזומן הוא (שם קמא:). אי הכי. דלא קנתה תלרו. אמאי אסורות משום גזל. ואפילו מפני דרכי שלום, והלא עדיין מגוף האם הוא, ומשני אאמן. דרכי שלום דקאמר אפילו על האם עצמה יש משום דרכי שלום (שם). ואיבעית אימא לעולם אביצים. דאילו על אמן אפילו משום דרכי שלום אין כאן, הואיל ואינה נוחה לתופסה לא סמכה דעת בעל השובך עלה ואינו מתקוטט עם הלוקח, אבל מהביצים הוא מתקוטט דדעתיה עליהן ונכי נמי דלא קנה לו תלרו, משום דרכי שלום מיהא איכא (שם). והשתא דאמר רב יהודה אמר רב אסור לזכות בביצים כו'. מהשתא מצית לאוקמא מתניתין דאילו יצאה כולה ולא תקבי לר' יוסי ברבי חנינא דלאו מזומן הוא ומיירא בשילוח משום כילה אחרונה ואת שלא עמדה האם עליה משהטילתה, ואף על פי שנפלה תלרו לא קנתה תלרו, דכיון דהוא עצמו אם היה כאן לא היה יכול להחזיק בה, תלרו נמי לא מצי זכי ליה שאין זה מזומן (שם). לזכות. לפשוט ידו תחת האם ולהחזיק בהם, כל קנייה דהפקר וכייה קרי ליה (שם). אי הכי אסורות בגזל מפני דרכי שלום. ומו לא, אי דשלחה. קודם דהחזיק בה, הרי קנתה תלרו לבעל הבית וגזל מעליה הוא, ומי דלא שלחה היאך הוא שלוח לביצים, הא בעי שלוח קודם לקיחת הביצים כדכ יהודה, ומשני בקטן דלאו בר שלוח הוא. והוא הדין דהוי מצי לשנויי כגון דעבר ונטלן תחת האם דגזל מעליה ליכא, אלא ניחא ליה לשנויי בדרך היתר ולא בדרך איסור (שם).

מסורת הש"ס

א) [פסחים ד.], ב) [עי' תוס' לעיל יא: ד"ה וכי וכגיטין עט: ד"ה פיימיתן], ג) ב"ק מט: לעיל יא. לקמן קיח. מולין קמא:, ד) לעיל יב., ה) [זבחים כה:], ו) מולין קלט: קמא: ותוס' שם פ"י, ז) ב"ב קה., ח) [לא קריינא רש"ש], ט) [דברים כב],

מוסף רש"י

בגובתא דקניא. בגובתא דמזוזה, דכתיב בה (דברים ו) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, ומזוזה בעינן שיהא מונח בבית מעומד, ולא מונח בארון מעומד, ולא מונח בגובתא דקניא, דהוי כמו ספר תורה מונח בארון, ולא מעומד, ובמנחות (שם) נמי עשאה כמין נגר פסולה, והייו מעומד דשילהי המוכר פירות (ב"מ דף קא. ושם) אמר על כמין נגר הייו קבורת חמור משמע במעומד קאמר ואם כן גובתא דקניא למה לי ויש לומר שלא תכלה מלחלוחית הכותל: מסייע ליה לרבי יוסי בר' חנינא. פירשתי בפ"ק (דף יא.): קולט מן האויר אמאי הרי אלו שלו. תימה ומי ליתא דרבי יוסי אמאי שבאחר של בעה"ב תרתי. פי' דסתרן אהדדי דהאי שברפת לא איצטריך למיתני לגופיה דפשיטא הוא דשוכר בית בחצר שאין לו ברפת כלום ולא תגה אלא למידק שברפת לבעל הבית לפי שאין [בה] לשוכר כלום [ב] אבל בחצר שיש לשוכר בה הילוך כיסה ויליאה לביתו לא הוי דבעל הבית והדר תני שאף שבחצר לבעל הבית: פרט למזומן. ואת"ת ואמאי לא פריך נמי מסיפא אמאי אסורין מפני דרכי שלום גזל גמור הוי וי"ל דמריבא ניחא ליה למיפרך וה"ה דאלי פריך מסיפא אי נמי לא מצי למיפרך מסיפא דאיכא למימר דהכי קאמר אסורות משום גזל גמור הביצים ואמן מפני דרכי שלום: אי הכי אמאי אסורים משום גזל. דאפי' משום דרכי שלום ליכא ומשני אאמן פי' ולא אביצים ואת"ת אמן נמי הא צריך שילוח וי"ל כי ליכא ביצים תחתיה וה"ה דה"מ למימר כש"ד מעיקרא אביצים שנפלו יש גזל גמור ואאמן יש דרכי שלום: לא צריכא בקטן. וא"ג דשלחה קטן דאי שלחה קנה בעל השובך מדאורייתא ואטו משום דלקחו קטן יהא שלו אלא הקטן לקח הביצים בלא שילוח שעדיין לא זכה בעל השובך בביצים ותימה דאפי' בגדול ה"מ לאוקמי וכגון שנתן ידו או בגדו תחת הביצים בשעה שאם רובצת עליהם ולא נתכוין לזכות בביצים עדיין דאסור הוא אלא עשה כן כדי שלא יזכה בעל השובך בביצים אמ"כ (ד) ושילח את האם ונטלן עכשיו וזוכה בהן: ובא

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פ"ו מהל' מתנות הל' ג ופ"ה מהל' תפילין הלכה יא סמג עשין נג טוש"ע ח"מ סי' שיד סעיף ב ובטו"ע י"ד סי' רלא סעיף ב [רב אלפס כאן ובפוסקים הלכות מזוזה דף עא.]:

פט ב מיי' פ"ה מהל' תפילין הלכה יא סמג עשין נג טוש"ע י"ד סס:

צ ג מיי' פ"ו מהלכות שכירות הל' ה ועיין בהשגות ומגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ג:

צא ד טוש"ע שם בהג"ה:

צב ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

צג ו מיי' פי"ג מהל' שחיטה הלכה ח סמג לאוין קכ טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ב:

צד ז מיי' פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שע סעיף ג וסעיף ד:

צה ח מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' ח סמג לאוין קכ טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ב:

צו ט י מיי' שם הל' יח:

צז כ מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו:

תורה אור השלם

1 כִּי יִקָּרֵא קֵן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרֹחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים: דברים כב ו

2 שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא צריכא בחצר דמשכיר. נ"ב ע"ל דף מט ע"ב: (ב) רש"י ד"ה קרי וכו' דכיון: (ג) ד"ה ביציאת רובה: (ד) תוס' ד"ה לא וכו' אמ"כ שילח כל"ל ואות ו' נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה בחצר דמשכיר שלא כו'. נ"ב אבל רמב"ם כתב אפי' בשכירו (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ש"ג ס"ק ה): [ב] תוס' ד"ה תרתי. אבל כו'. נ"ב ויעוב"ל כתב דכה"ג הוא דבע"ה אמר ל' יו"ד ב' רב פפא אמר כו' כי זכה כו' (וע"ש בס"ק ז):

ובא מעשה לפני ר' יוסי כו'. תימה דלשמואל משמע דמספקא ליה לר' יוסי אי תפיס לשון ראשון או אחרון ובתמורה (דף כה: ושם) גבי תמורת עולה ושלמים א"ר יוסי דבריו קיימים והיינו תפוס לשון שניהם ובגזיר פ"ב (דף ט. ושם) ובזבחים (דף ג. ושם) ובפסחים (דף נג: ושם) ובמנחות (דף קג: ושם) אית ליה לרבי יוסי דבגמר דבריו אדם נתפס: **הוה אמינא פרושי קא מפרש.** פי' בקונטו אסתירא מאה מעי מאה מעי לא משום תפוס לשון אחרון אלא משום דמפרש (ד) לשון אסתירא חשוב דשוה מאה מעי וקשה דתנן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסה:) וזיזים מאה דאינון סילעין תלתין אין לו אלא מאה אלמא כי פרושי מפרש אזלינן בתר פחות שבלשונות למימר דאינון סילעין תלתין גרועין דליכא למימר התם לא מפרש אע"ג דאמר אינון כיון שרחוקין כל כך זה מזה מאה מתלתין (ה) אלא מהדר קא הדר ביה דא"כ היה הולך הכל אחר התחתון כדתנן התם כתב למעלה מנה ולמטה מאתים הכל הולך אחר התחתון ורא"ה לר"י לפרש דאי מהתם מהיא דאסתירא הוה אמינא הכא פרושי קמפרש והוי כולו לשוכר דהכי קאמר י"ב דינרים לשנה אך שתשלם לי דינר בכל חדש לא אמתין עד סוף שנה כמו שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף וכי האי גונא אמר פרק בית כור (שם דף קה. ושם) גבי חלוקין עליו חבריו על בן נגס ואי הוה אמר הכא כולו למשכיר גרידא ה"א בהיא דאסתירא פרושי קמפרש ומיזל בתר פחות שבלשונות כי היא דגבי גט פשוט אף ע"ג דלא אמר דאינון מאה מעי כדקאמר התם אי נמי הוי אמינא האי דכולו למשכיר אלא משום תפוס לשון אחרון אלא מספקא ליה ומשום דקרקע בחזקת בעליה קיימת הוי למשכיר ואפי' אפיך מיפך כדאמר רב נחמן ורבינו שמואל פי' בפרק בית כור בע"א אי מהתם דמרחק ה"א פרושי קמפרש שמסופק היה וקאמר י"ב דינרים לשנה אם היא פשוטה ודינר זהב לחדש אם היא מעובדת ולכך כולו למשכיר ולאו משום תפוס לשון אחרון והשתא לא הוי פרושי קא מפרש כהיא דהתם דלעיל דהתם הוי כדפי' ר"י ותו ההיא דמרחק אין צריך לדחות משום דפרושי קמפרש דבלאו הכי איכא למידחי דטעמא הוי משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו אפיך מיפך וכדפירש ר"י ניחא אלא דבפ' בית כור אינו מיושב לשון אי מהתם דמשמע דקאי אמרחק והרבה יש כיוצא בזה בגמרא ולפירוש רבינו שמואל אינו מיושב בשמעתין אי מהתם ולפירוש הקונט' אינו מיושב שם אם לא תפס שם כפי' רבינו שמואל וכאן כפירוש הקונט' וי"ס דל"ג אי מהתם אלא גרס מהו דתימא ותו לא ניחא טפי: **בחזקת שלא נפדה.** וא"ת לתניי דאמר בפרק השותפים (ב"ב דף ה. ושם ד"ה ובא) עביד איניש דפרע בגו זמניה אמאי הוי בחזקת שלא נפדה וי"ל דהתם הוי טעמא כי היכי דלא לטרדן והא לא שייך בפדיון הבן שיכול ליתן לאיזה כהן שירצה אבל קשה דא"כ היכי מייתי הכא מיניה ראיה לשוכר דשייך טעמא דלא לטרדן אלא יש לומר דלהכי הוי בחזקת שלא נפדה לפי שירא שימות הבן או יתעכלו המעות תוך שלשים דאין בנו פדוי כדאמר רבא בפרק יש בכור (בכורות דף מט. ושם) ושוכר נמי ירא להקדיש השכר פן יפול הבית [ב] או יפול ביתו של משכיר עצמו ויוציאנו דאמר ליה לא עדיפת מנאי כדאמרינן לעיל (דף קא:): נקיטת

ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור: **גמ' מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני** ואם אמר לו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש יחלוקו ומעשה נמי בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון ב"ג ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור אמר רב אי הואי התם הוה יהיבנא ליה כוליה למשכיר מאי קא משמע לן תפוס לשון אחרון הא אמר רב חדא זימנא דאמר רב הונא אמרי בי רב אסתירא מאה מעי מאה מעי מאה מעי אסתירא אסתירא אי מהתם הוה אמינא פרושי קא מפרש קמשמע לן ושמואל אמר בבא באמצע חדש עסקינן אבל בא בתחלת חדש כוליה למשכיר בא בסוף חדש כוליה לשוכר מי אמר שמואל לא אמרינן תפוס לשון אחרון והא (ו)רב ושמואל דאמרי תרוייהו (א)כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה התם טעמא מאי משום דתפים הכא נמי קא תפים (ב)ורב נחמן אמר (ב)קרקע בחזקת בעליה קיימת מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון היינו דרב (ג)אע"ג דאפיך מיפך בעו מיניה מרבי ינאי (ד)שוכר אמר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת (ה)אי בתוך זמנו תנינא אי לאחר זמנו תנינא דתנן [א] (ג)מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה (ז)לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה לא צריכא ביומא דמשלם זמניה מי עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה או לא אמר להו ר' יוחנן תניתוה

שכיר

גמ' **מעשה לסתור.** ריש תנא או כוליה דשוכר או כוליה דמשכיר ומייתי מעשה דיחלוקו: **ואם אמר לו וכו'.** דאיכא תרתי לישני לשנה ולחדשים: **יחלוקו.** דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון: **אסתירא מאה מעי מאה מעי.** אם אחד אומר לחבירו בכמה חפץ זה אמר לו אסתירא מאה מעי ואתרלו מאה מעי חייב לו: **ואם אמר מאה מעי אסתירא.** חייב לו אסתירא. תפוס לשון אחרון: **אי מהתם.** הוה אמינא טעמא לאו משום דאית ליה תפוס לשון אחרון אלא דהאי כוליה לשון חד אלא פרושי קמפרש סלע גדול שהוא שוה מאה פרוטות וכי אמר מאה מעי אסתירא הכי א"ל מאה פרוטות רעות שאין שוות אלא סלע אסתירא סלע מדינה והוא חצי דינר שהוא שמיני שבסלע ורי כדאמרינן בהחובל (ב"ק 5.) בהתוקע לחבירו משלם לו סלע והוא חצי דינר וחצי דינר ל"ו פרוטות שהפרוטה אחד משמנה באיסר וחצי דינר שלש מעה כסף שהן שש פונדיונין ופונדיון שני איסרין הרי י"ב איסרין לחצי דינר הן לכל איסר ח' פרוטות הרי ל"ו וכי אמר ליה אסתירא מאה מעי סלע שהוא יותר ארבע פרוטות קאמר ליה דסתם מעות פרוטות אינהו אי לא פירש מעות כסף. ואי אפשר לומר דמאה מעות כסף קאמר שאין לך סלע כזה שאפי' סלע זורי אינו אלא כ"ד מעות: **ושמואל אמר.** מתני' דתני יחלוקו: **בבא לב"ד באמצע החדש.** ואמר לו לא מציתי או תן לי שכר חדש זה וכי מספקא לן איזהו לשון נתפס אמרינן העמד ממון על חזקתו ומה שדר בה כבר לא מפקינן מייניה (ד) ולמאן לשון אחרון אית לן למיתפס ומה שלא עבר מן החדש או יצא או יתן לו שכרו העמד קרקע על חזקתה בחזקת בעליה: **כולו למשכיר.** העמד קרקע בחזקת בעליה: **בסוף החדש כולו לשוכר.** העמד ממון על חזקתו: **יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה.** ואע"פ שמשך אינה משיכה דכוליה חד מקח הוא ועד דמשך כוליה לא קני מידי: **ראשון קנה.** כיון דא"ל סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנתה: **התם משום דתפיס הוא.** ולעולם מספקא ליה לשמואל הלכך מכי תפיס אין בנו כח להוציא מידו העמד דבר על חזקתו: **ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה עומדת.** ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר שהספק לא עכשיו נולד אלא מתחילת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו ומאלא שדר בשל חבירו וצריך להעלות לו שכר: **אע"ג דאפיך מיפך.** ואמר ליה מעיקרא מדינר זהב לחדש משנים עשר זהובים לשנה קאמר רב נחמן כולו למשכיר דטעמא לאו משום דתפוס לשון אחרון הוא אלא שפוקי מספקא ליה וספיקא שדי ליה אתחילת החדש וקרקע בחזקת בעליה תעמידנו: **שוכר אומר נתתי.** שכר (ה) שנה: **בתוך זמנו.** (ב) שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף והוא ביום אחרון של שנה: הכי גרסינן **דתנן מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה.** ובבכורות תני לה גבי בכור דכתיב ביה (במדבר יח) מבן חדש תפדה הלכך מסתמא בתוך שלשים יום לא פדאו אביו הלואי שיפרע אדם חובו בזמנו וחייב הבן לפדות עצמו: **ומת לאחר שלשים.** סתמיה פדוי דפדאו האב בזמנו: **עד שיאמרו.** השכינים ידוע לנו שלא פדאך אביך שהוא לוה בשעת מותו. וגבי כהן לא שייך למיתני לשון יביא ראיה דכהן לאו בעל דינו הוא דאי בעי אמר ליה לדידך לא יהיבנא אלא לכהן אחר ולהכי תני עד שיאמרו לו. ומשיאמרו לו המלוה מוטלת עליו שיפדה הוא עצמו: **לא צריכא שהבנו נדון ביומא דמשלם זמניה.** והוא אומר לו נתתיו בבקר:

שכיר

צח א מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ז:

צט ב ג מיי' פ"ז מהל' שכירות הלכה ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו:

ק ד ה מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שז סעיף ח:

קא ו ז מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה יט סמג עשין קנד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שוכר וכו' שכר השנה: (ב) ד"ה בתוך זמנו היינו תוך השנה דשכירות אינה וכו' והוא יום אחרון: (ג) תוס' ד"ה ובא וכו' שאי אפשר לומר דעתו על שניהם: (ד) ד"ה הוה אמינא וכו' משום דמפרש לשונו אסתירא: (ה) בא"ד מאה מתלתין סלעין אלא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דתנן מת כו'. נ"ב גירסת הרי"ף ורא"ש דתניא כל ג' יום בחזקת אלא נתן עד שיביא ראיה שנתן לאחר ג' יום בחזקת שנתן עד כו'. וקאי אשכירות סתם שהוא על ג' יום וכ"ה ברמב"ם וש"ע ורש"י החליף הגירסא וכדעת תוס' וש"פ בפ"ק דב"ב (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שי"ז ס"ק ב'): [ב] תוס' ד"ה בחזקת. אי יפול כו'. נ"ב אבל רא"ש בסי' כ"ה כתב דבתוך זמנו אי הקדיש לו שכרו אינו יכול להוציאו אף בכה"ג:

(ה) ב"ב פו: קה. [קו:], (ב) לקמן קג, ג) בכורות מט., ד) בלמא לשון ראשון כל"ל ר"מ,

מוסף רש"י

ששכר מרחץ מחבירו כו'. דא"ל הכי מרחץ זה אני משכיר לך ב"ב זהובים לשנה, דינר זהב לחדש, ואותה שנה שנת עיבור היתה, ואי תפסינן לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן אלא י"ב זהובים לי"ג חדשים, כדתנן המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר, ואי תפסינן לשון אחרון נתעברה למשכיר ומייב ליתן לו י"ג זהובים, כדתנן נמי השכירו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר, והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים, והרי שתי הלשונות סותרין זה את זה (רשב"ם ב"ב קה.). **יחלוקו את חדש העיבור.** יתן לו שכר אני החדש, דממון המוטל בספק חולקין, דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון (שם). **כור בשלשים אני מוכר לך.** צריך היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור, אלא כור בגמלוס מקנה לו לא פחות ולא יותר, הלכך אפילו אם משך ואע"פ שפסק ואפילו בראשון לוקח ובכליו אל לוקח, לא קנה עד שיהא הכור מדות כולו, דהכא מדידה מעכבת הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה, אפילו כשמדד לו כ"פ אם חזר הוא כל זמן אלא נמדד אחר אחרונה, ואע"פ שמשך הכ"ט אם אינה משיכה מעליא, דכור זה חד מקח הוא ועד דמשך כוליה לא קני מידי כדאמרינן בפרק הזהב (מז.) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה יכולין לחזור בם משום דלא הוי משיכה מעלייתא, ומתני' דקתני משך ולא מדד קנה, היינו כשמקנה לו כל החבילה כמות שהיא והמדידה גלוי מילתא בעלמא היא להודיע כמה מכר (רשב"ם ב"ב פו: וכנו"ז שם קה.). **ראשון ראשון קנה.** שכל אחד מכירה בפני עצמו היא, וכגון דהוא מדד לוקח וכסימטא דקני ליה כליו, וא"ל ברשות מוכר וכגון דא"ל מעיקרא יקנה לך כליך ברשותי (שם פו:). **בחזקת שלא נפדה.** דלא עביד אינש דפריק מוך שלשים, עד שיביא ראיה (בכורות מט.). **בחזקת שנפדה.** דכהן הוי מוליא מתבירו והוכא כאן (שם). **עד שיאמרו לו.** לבן שהוא אביו בשעת מיתתו שלא נפדה, ונתמיה קגיל בלא עדות גמורה, דהך חזקה דמחזקינן ליה בחזקת שנפדה, לאו זו היא חזקה מעליתא, דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו מיד, והכא לא שייך למימר עד שיביא ראיה, דהכא יכול לומר לו הבן לכהן דעלמא יהביה אנא (שם).

שכיר בזמנו נשבע ונוטל. אם ביום שילא ממלאכתו תבעו נשבע שלא קיבל ונוטל שזה אחד מן הנשבעים ונוטלין האמורים במסכת שבועות (דף מד:) שתקנו לו חכמים דשקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר משום דבעל הבית טרוד בפועליו וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו: (ב) **אכל.** בעלמא אפי' ביום זמנו נאמן לומר פרעתיך כבר ובשבועת היסת שהטילו חכמים על מי שאינו מודה במקצת: **וכפב ליה.** משכיר לשוכר שטרא שהשכירה לו לעשר שניס ולא נכתב בשטר זמן ולאחר זמן בא לפני ב"ד ואמר כבר דרת בה חמש שניס וזה אמר לא דרתי אלא שלש: **מהימן.** בעל הבית דקרקע בחזקת בעליה עומדת על כל דבר ספק הבא לפניו: **אברא.** שוכר: **דלא אחזק בה.** דלא תימא לקוחה היא בידי ולא שתוכל לתבוע עשר שניס לעולם: **שואל אדם בטובו לעולם.** אם ראה אדם כלי לחבירו ואמר השאילני בטובו וא"ל הן שאול לו לעולם כל זמן שהוא רואו למלאכה דהאי בטובו משמע לן כל זמן שהוא (ג) טובו אפילו מחזירו חוזר ונוטלו כשילטרך: **והוא דקני מיניה.** דבעלים אבל לא קני (ב) מכי אהדריה לגבתה קנייה דמשיכה ראשונה: **ומהדר ליה קניה.** וכשיפחות שלא יהא ראוי יחזיר לו שבריו דהא לאו במתנה יהביה אלא שאלה הואי [ג] ובטובו (ג) הוא והאי לאו טוב הוא: **פרדיסא.** סתמא: **רפיק ביה.** חד פרדיסא: **לא דבעי.** אפילו [ד] גדול כאנטוכיא: **ואי א"ל פרדיסי.** רפיק ביה כל פרדיסי דאית ליה ולא אמרינן תרי פרדיסי הוא דקאמר ליה דאפי' טובא נמי משמע: **אושלן.** השאילני: **גרגותא.** בלר מים חייס להשקות שדות: **לא בני לה.** אם בא לבנותו ולומר עוד שאול לי לעולם זה מעכב עליו ואומר לא השאלתיך אלא אותו ולא כשנעשה אחר: **בני לה.** והרי היא שאולה לו עד שישקה כל שדותיו: **בי גרגותא.** אמר לו בלשון הזה השאילני בי גרגותא השאילני מקום לחפור בו בלר קאמר ליה: **וכרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה.** אם לא ימצא כאן יחפור במקום אחר עד דמתרמי ליה מקום הראוי: **ולריך למיקני מיניה.** מעיקרא ואי לא קנה מייניה דיבורא בעלמא א"ל ומאי למהדר ליה: **מתני' חייב להעמיד לו בית.** בימי שכירותו: **לא יעשנו קטן.** השוכר מעכב עליו אי אפשי בבית גדול ואי אפשי בבית קטן: **גמ' ואי דאמר ליה בית זה.** אני משכיר לך: **אודא ליה.** הלך לו מזלו גרם ואמאי חייב להעמיד לו בית: **וליטעמיך** ל"ג: **מהו דתימא מאי לזה דקאי אגודא דנהרא.** שהוא חשוב ואגודא דנהרא הוא דמתני בהדיה שדרך בני אדם מקפידין בכך אבל אדם ארכו ורחבו לא אתני בהדיה: **קמ"ל.** דאכולה מילתא אתני:

נקיטת חמש שנין. פר"ח לשון אחד וכן בקונטרס שאין כתוב בשטר לא תחילת השניס ולא סופן והשטר ביד השוכר ואומר משכיר לשוכר כבר דרת ה' שניס ופריך בשטר מלוה מי נאמן לומר פרעתי פלגא ומשני הכא מ"ל האי דכתבי לך שטרא כי היכי דלא תחזק פירוש עיקר השטר נכתב בשבילי שלא תאמר לקוח הוא בידי ואין השטר בידך אלא כדי שלא אכחש לך אחשבון השניס כמה היו מכל מקום עיקר השטר בשבילי נכתב שע"י כן יש קול שבמשכנתא הוא אצלך אע"פ שהשטר בידך ולשון שני פר"ח וזה לשונו יש אומרים שכתוב בשטר בזמן כך וכך שכרתי חצרו של פלוני עשר שניס בק' דינרים י' דינרים בכל שנה ואחר ה' שניס טוען השוכר ואמר למשכיר נקיטת שכירות חמש שנין כו' ואסיקנא דהשוכר נאמן ובשבועה ומסתברא כי האי פירושא בתראה עכ"ל ולשון זה נראה עיקר אחא דבנאמנות השוכר האומר שפרע השכירות אחילי נמי לעיל מייניה בסמוך ומשמע דבהכי נמי אחילי (ד) ועוד דהשתא ניחא טפי מה שאמר במסקנא שלא נעשה השטר לגוביינא אלא כדי שלא יחזיק השוכר דלפי זה השטר ישנו ביד המשכיר: **שואל אדם בטובו.** בערוך בערך שואל מפרש בטובו בטובה שמחזיק השואל להמשאיל יכול השואל להשתמש לעולם בכליו של משאיל ואין נראה: **פרדיסי** רפיק ביה כל פרדיסי דאית ליה. וא"ת דאמר ברים המוכר את הבית (ב"ב דף סא: ושם ד"ה ארעתא) ארעתא תרתי משמע ואין לומר דהתם נמי אי אמר ארעאי הוה משמע כולהו כמו פרדיסי דהא אמר התם בסוף פרק (דף סט:) דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ותו לא וי"ל דהיינו דוקא גבי מכר דאין לנו לומר שמכר כל קרקעותיו אלא הפחות אבל בשאלה אינו מקפיד דמשאיל לכל ארכו (ה) ועוד י"ל דהתם יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחזק והכא יד המשאיל על התחתונה שהשואל מוחזק וכ"ת לא מקרי שואל מוחזק כיון שסופו להחזיר ואין נשאר בידו כדאמר לעיל קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפי' בסוף החדש לא דמי דדוקא קרקע שאין יכול להניע לשמטו מיד בעלה אזלינן בתר חזקה קמא אבל במטלטלין אזלינן בתר מאן דתופס השתא היכא דליכא חזקת קרקע כנגדה:

הדרן עלך השואל

המקבל. בתבן ובקש. אותו שנקנה עם השבולת קרוי תבן והנשאר בארץ קרוי קש שקורין אישטובל"א כדכתיב (בראשית כד) גם תבן גם מספוא רב עמנו ואותו שנשאר בקרקע אין נותנין לבהמות לאכול וכתיב נמי (שמות ה) לקושש קש לתבן שהיו מלקטים בשדות הקש הנשאר שם תחת התבן כי התבן כבר הוליכוהו הבעלים אים לביתו וכן אמרינן בפרק שואל (שבת דף קנ:) בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן במחובר היכי משכחת לה ובגמרא דקאמר (ו) בעינא דתיתבן ארעאי הוה ליה למימר דתתקש אלא משום שרגילות הוא לעשות אשפה מן התבן ולזבל השדה ולהכי קאמר דתיתבן כלומר שיהא הקש במקום הזבל העושין מן התבן והא דקאמר נמי בעינא תיבנא התם לפי שעוקר הכל ודש את הכל במוריגים ומתרכך נקרא הכל תבן: [וע"ע תוספות שבת לו: ד"ה מירה]: ואזל

שכיר בזמנו נשבע ונוטל שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה [ב]משום דבעל הבית טרוד בפועליו אבל [ג]הכא שוכר מהימן בשבועה אמר רבא אמר רב נחמן [ד]האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין וכתב ליה שטרא וא"ל נקיטת חמש שנין מהימן א"ל רב אחא מדפתי לרבינא אלא מעתה אוזפיה מאה זוזי בשטרא וא"ל פרעתיך פלגא ה"נ דמהימן א"ל הכי השתא התם שטר לגוביינא קאי אם איתא דפרעיה איבעי ליה למכתבא אגביה א"נ מיכתב עליה תברא אבל הכא אמר ליה האי דכתיבי לך שטרא כי היכי דלא [א] תחזק עליה אמר רב נחמן [ה]שואל אדם בטובו לעולם אמר רב מרי ברה דבת שמואל [ו]והוא דקני מיניה אמר רב מרי בריה דרב אשי [ז]ומהדר ליה קתיה אמר רבא [ח]האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן מרא למירפק ביה האי פרדיסא רפיק ביה ההוא פרדיסא פרדיסא רפיק ביה כל פרדיסא דבעי פרדיסי רפיק ואזיל כל פרדיסי דאית ליה ומהדר ליה קתיה אמר רב פפא [ט]האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן האי גרגותא ונפלה לא בני לה גרגותא ונפלה בני לה בי גרגותא כרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה עד דמתרמי ליה וצריך למיקני מיניה: מתני' [י]המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד לא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהם אלא מדעת שניהם: גמ' היכי דמי אי דאמר ליה בית זה נפל [יא]אזל ליה אי דאמר ליה בית סתם אחד [יב]אמאי לא יעשנו שנים קטן אמאי לא יעשנו גדול אמר ריש לקיש דאמר ליה בית שאני משכיר לך מדת ארכו כך וכך אי הכי מאי למימרא אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש דאמר ליה [יג]בית כזה אני משכיר לך ואכתי מאי למימרא [יד]לא צריכא דקאי אגודא דנהרא מהו דתימא מאי כזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל:

הדרן עלך השואל

המקבל שדה מחבירו [ב]מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לחרוש (ג) אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה [ד]כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות

המקבל. או באריסות למחצה ולשלש ולרביע או בחכירות בכך וכך כורים לשנה: **לחרוש אחריו.** אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך ערשים של עשבים רעים שבו וימותו ולא יחזרו וילמחו לכשתזרע: בזמורות

א) [לקמן קיא.] שבועות מה:, **ב)** ל"ל טוב ופפילו. יעב"ץ ועי' רש"ש,

הגהות הב"ח

(ג) במשנה לחרוש אחריה יחרוש: **(ב)** רש"י ד"ה שכיר וד"ה אבל הר"ן: **(ג)** ד"ה ומהדר וכו' ובטובו הואי והאי: **(ד)** תוס' ד"ה נקיטת וכו' דבהכי נמי אחילי הכא ועוד: **(ה)** ד"ה פרדיסי וכו' ועוד ר"ל. נ"ב וכיב המוכר [אם] הבית דמו התוס' פירוש זה: **(ו)** תוס' ד"ה המקבל וכו' ובגמרא דקאמר האי אמר בעינא דתיתבן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' תחזק. נ"ב גילסא ר"ח אחזיק עלך. בעל העיטור ועי' בתוס' (ולשון שני פר"ח כו'): **[ב]** רש"י ד"ה והוא דקני. מכי כו'. נ"ב וכי"ף ורמב"ם מפרשים אפי' לא אהדרי ועי' רא"ש והג"א: **[ג]** שם ד"ה ומהדר. ובטובו כו'. נ"ב כ"ל שאינו יכול לתקנו: **[ד]** שם ד"ה כל דבעי אפי' כו'. נ"ב ומבב"ם פי' אפי' אינו שלו:

קב **א** ב מיי' פי"ח מהל' שכירות הל' ו סמג עשין ל' טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ב וסעיף ג [וסי' עח סעי' ג]:
קג ג מיי' שם פ"ז הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שז סעיף א:
קד ד מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:
קה ה ו ז מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ח סמג לאוין נב טוש"ע ח"מ סי' שמא סעיף ו:
קו ח מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ז:
קז ט מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ח:
קח י כ ל מ מיי' פ"ה מהלכות שכירות הלכה ז סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף י:
נ [מיי שם הל' ו טוש"ע ח"מ סי' שיד סעי' א בהג"ה]:
א **ס** מיי' שם פ"א הל' ו סמג עשין ל טוש"ע ח"מ סי' שב סעיף ד:
ב **ע** מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמז סעיף ב:

ואזל הוא ויהיב בריבעא. תימה דהכא משמע דבעל הבית שקיל פחות מן האריס ובכל דוכתי משמע שהאריס נוטל פחות כדאמרינן במי שאחזו (גיטין דף עד:) כ"ע דלו תלת ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקיל תילתא ולקמן בפירקין (דף קי.) גמי אמרינן אריס אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הורדתיו משמע שאריס רגיל ליטול פחות ולא יותר וי"ל דהכא איירי שהאריס נותן זרע אבל בכל דוכתי איירי שבעל הבית נותן זרע או בכרמים ופרדסים שאין צריך זרע דאיכא אתרא דעבדי הכי דאריסא יהיב ביזרא ואיכא אתרא דעבדי הכי דמרי ארעא יהיב ביזרא כדאמר לעיל בסוף איזהו נשך (דף עד:):

בוכרא וטפתא. פר"ח חריץ וכן חריץ שכך רגילים לעשות סביבות השדה מחוץ לגדר כדאמרינן בסוף פרק בית כור (נ"ב דף קח.) ובערוך [ערך ארכבתא] פי' כפירוש הקונטרס: **בלמא.** פירוש שמירה כמו פיו בלוס (בכורות דף מ:) פירוש סגור וכן בולס עצמו בשעת מריבה שילהי כסוי הדם (חולין דף פט.) אבל אולר בלוס דסוף פרק התקבל (גיטין דף סז. ושם ד"ה בלוס) הוא בסמ"ך (ד) כמו עיסה בלוסה מעורב בפרק כלל גדול (שבת דף עו:) ואולרות בלוסין בב"ר (פרשה טו):

מנכה לו מחכורו. בין בחכירות בין בקבלנות איירי כדאמר בגמרא ואע"ג דתנן לקמן (דף קה:) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב אם מכת מדינה היא מנכה לו מחכירותו ולא איירי אלא בחכירות דבקבלנות אינו מנכה לו אלא נוטל שליש או רביע כמו שהתנה כדפירש לקמן בקונטרס מ"מ הכא בסיפא מנכין לו כיון דא"ל בית השלחין דלא איבעי ליה למימר כיון דקאי בגווה מדאמר זו כדאמר בגמרא ש"מ שרולה לומר כל זמן שתהא בית השלחין כמו שהיא עכשיו שיש בה מעין:

לאפשר

בזמורות ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: **גמ'** תנא מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור לעקור אינו רשאי לקצור [א] ושניהם מעכבין זה על זה לקצור אינו רשאי לעקור האי אמר בעינא דתתבן לי ארעאי והאי אמר לא מצינא לעקור אינו רשאי לקצור האי אמר בעינא דתינקר ארעאי והאי אמר בעינא תיבנא ושניהם מעכבין זה על זה למה לי מה טעם קאמר מה טעם לקצור אינו רשאי לעקור לעקור אינו רשאי לקצור משום דשניהם מעכבין זה על זה: לחרוש אחריו יחרוש: פשיטא [ב]לא צריכא באתרא דלא מנכשי ואזל איהו ונכיש מהו דתימא אמר ליה האי דנכישנא אדעתא דלא בריבנא לה קמ"ל [א] [ג]דאיבעי ליה לפרושי ליה: הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר [ד]מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע משכירין מקום שאין נהגו להשכיר אין משכירין מקום שנהגו להשכיר משכירין פשיטא [ה]לא צריכא דכ"ע יהבי בתילתא ואזל איהו ויהביה בריבעא מהו דתימא דאמר ליה האי דבצרי לך אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: מקום שנהגו שלא להשכיר אין משכירין: פשיטא [ו]לא צריכא דכ"ע מקבלי (ז) בריבעא ואזל איהו וקיבלה בתילתא מהו דתימא א"ל האי דטפאי לך אדעתא דיהבת לי באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש: אמר רב יוסף בבבל נהיגו דלא יהיבי תיבנא לאריסא למאי נפקא מינה דאי איכא אינש דיהיב עין יפה הוא ולא גמרינן מיניה אמר רב יוסף [ז]בוכרא וטפתא וארכבתא וקני דחיזרא דבעל הבית וחיזרא גופיה דאריסא [ח]כללא דמילתא כל עיקר [ב] [ט]בלמא דבעל הבית נטירותא יתירתא דאריסא ואמר רב יוסף [ג] [י]מרא וזבילא ודוולא וזרנוקא דבעל הבית אריסא עביד בי יאורי: כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים: (ט) קנים מאי עבידתייהו אמרי דבי רבי ינאי קנים המוחלקין שבהן מעמידין את הגפנים: ושניהם מספקין את הקנים: למה לי מה טעם קאמר מה טעם שניהם חולקין בקנים משום דשניהם מספקין את הקנים: **מתני'** [י]המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו [כ]אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זו או שדה בית האילן זה יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו: **גמ'** היכי דמי אילימא דיבש נהרא רבה אמאי אינו מנכה לו מן חכורו [ד] [ל]נימא ליה מכת מדינה היא אמר רב פפא [מ]דיבש נהרא זוטא דאמר ליה איבעי

וזבילא. (ג) פאל"ף: **ודוולא.** לי להשקות שדה: **וזרנוקא.** נוד למלאות במקום שנוהגין לדלות בנודות: **אריסא עביד בי יאורי.** עליו לעשות חריצין משפת הנהר עד סוף השדה חריצין הרבה שכשדולין המים מן הנהר שופכין בחריצין והחריצין מוליכין עד סוף השדה והיא שותה מאליה: **מוחלקין.** שמיטלה קליפתן מחשוף הלבן שעליהן: **שניהם מספקין למה לי.** פשיטא כיון דתנא דלשניהן הן וחולקין בהן ממילא שמעינן דשניהן מספקין את החדשים דאי לא יהיב מעיקרא אמאי פליג בישנים: **מתני' בית השלחין.** קרקע יבישה דלא דייה במי הגשמים וממעיין שבה משקה אותה: **או בית האילן.** ובשביל האילן ההוא חביבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורח: **מן חכורו.** אם קיבלה ממנו בחכירות בכך וכך כורין לשנה דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעיין או אילן טפי לה בחכירותה: **חכור לי בית השלחין זו.** גלי דעתיה דבשביל שהוא בית השלחין טפי לה וחכרה ממנו: **גמ' נהרא רבה.** שהכל משקין ממנו: **נימא ליה מכת מדינה היא.** ותנן לקמן בפירקין (דף קה:) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה אם מכת מדינה היא מנכה מן החכירות: **נהרא זוטא.** אמת המים שהמשיכו מן הנהר הגדול אלא הנקעה להשקות ממנה:

משכחת

עין משפט נר מצוה

ג א ב ג מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' ו סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכ סעיף ד:
ד ד ה ו מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ה:
ה ז ח ט מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג:
ו י מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שכא סעיף ו:
ז כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
ח ל מ מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקבלי בריבעתא ואזל איהו: (ב) שם קנים מאי עבידתייהו. נ"ב עיין פ' המוכר את הבית ד' ס"ט פרשב"ם קנים מאי עבידתייהו מה לריכים לכרם קנים הגדילים בקרקע דקנים סתמא משמע ליה במקום גידולן כמו חיצת הקנים קנים המחולקין מפולגין שמעמידין תחת הגפנים כדי שיהיו הגפנים זקופין והאשכולות תולין בחוץ ולא יתקלקלו בקרקע וקורין להו פאסי"ש: (ג) רש"י ד"ה וזבילא פאל"ף. נ"ב בלשון אשכנז מיש"ע גאב"ל: (ד) תוס' ד"ה בלמא וכו' הוא בסמ"ך. נ"ב וכן פי' רשב"ם פ' מ"ה דף נ"ח ע"א:

(ה) [גי' הערוך ערך בלס בלמי בלס סייג לסתום הפרלוס],

הגהות הגר"א

[א] גמ' דאיבעי כו'. נ"ב ר"ל דכה"ג מהני אף אם אתה בע"ה. הרמ"ה: [ב] שם בלמא. נ"ב פי' סייג. לשון הרי"ף: [ג] שם מרא וזבילא. נ"ב מרא. וזבילא. לשון הרמב"ם הקרדום שחופרין בו הארץ. והכלים שנושאין בהם העפר ומפרש דכל זה ה"ה בחוכר והטוב מלק עליו בזה וכן נ"ב ורא"ש ממה שמלין על סיפא דמתני' כשם כו': [ד] שם ניחא בתכירות ועי' רש"י כאן ולקמן ק"ה ב' במתני' ועיין תוס' ד"ה מנכה כו'. מ"מ דלא כטור (ועמ"ש רביו בח"מ סי' שכ"א ס"ק ב'):

לעזי רש"י

פושי"ל [פייישיל"ש]. חמוכות גפן.
פרשיי"ר [פרשוי"ר]. מעדר.
פאל"א [פיל"א]. יעה (כלומר כף שטוחה בעלת ידית ארוכה).

מסורת הש"ס

משכחת לה בין בחכירות ובין בקבלנות. בכולן יש לומר לקלור יקלור לעקור יעקור דכל מה שיש לו לטעון בקבלנות יש לו לטעון בחכירות. וגבי יבש המעיין אם אמר חכור לי שדה [בית] שלחין זו כי היכי דבחכירות כי יבש המעיין מנכה לו הכי נמי בקבלנות אם קבלה בשליש ולמחצה הכל לפי מה שנפסד: **מלאן ואילך כו'.** כל אחת אפרשנה במקומה: **שמא בעלמא.** כך היא נקראת אבל לא בשביל המעיין העליתי בחכירותך: **לפך.** חלי כור לפי חשבון שאתים בחצר המשכן. חמשים על חמשים הוי בית סאה: **אע"פ שאין בו גפנים** גרסינן. וגבי פרדס **אע"פ שאין בו רמונים** גרסינן: **אמר לו מחכיר לחובר.** שדה בית השלחין אני מחכיר לך יכול לומר שמא בעלמא אמרי: **מתני' הוכירה.** שלא חרשה ולא זרעה: **שמין אותה.** כגון בקבלנות שקבל למחצה ושליש ולרביע אבל בחכירות לא שייכא הא דמאי שמין איכא חכירותו יתן לו: **אם אוביר.** אעשנה בורה: **ולא אעביד.** ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: **גמ' דורש לשון הדיוט.** שהרגילו הדיוטות לכתוב שלא כתקנת חכמים היה דורש הלשון לפסוק הדין אחריו: **אדם מביא קרבן עשיר על אשתו.** שהוא חייב בקרבן לידתה ולרעתה ואם הוא עשיר אין יכול לומר היא אין לה כלום ותיפטר בקרבן עני: **כל הקרבנות שהיא חייבת.** שלא בנדר ונדבה כגון קרבן זיבתה ואשם וחטאת שעליה: ה"ג לה (א) בת"כ **א"ר יהודה לפיכך אם פטרה אינו חייב בהן שכן היא כותבת לו אחריון** (ב) **דאיתא לי עלך מן קדמת דנא.** והכי פירושה לפיכך אם גירשה ונתן לה כתובתה ועדיין קרבנותיה עליה אינו חייב בהן שכך כותבת לו בתוך השובר שכותבת לו על קבלת כתובתה התקבלתי כתובתי ואחריון דאית לי עלך מן קדמת דנא וכל אחריות שהיה לי עליך מלפני היום הזה. ולשון הספרים אני יודע לפרשו כראוי: **לכותבת אמן.** שכותבין להן ביום אירוסין: **לכשתכנסי לחופה.** וקדושיהן ע"מ כן ולא חלו קדושין בה עד שתיכנס לחופה והרי חטפה קודם לכך: **לא ימשכננו.** ע"י שליח בית דין במשכון שהוא יתר על חובו: **שכך הוא כותב לו תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיבי.** אם משיב לו את העבוט לזמן מרובה שמין את המשכון וכותב לו זה בשטר יהיו לך כל תשלומין עלי ליפרע ממני דמי משכון זה ואם משכנו יותר על חובו נמצא גובה שלא כדין: **טעמא דלכתב ליה הכי.** כלומר למה ליה למיכתב ליה והאמר ר' יוחנן משכנו והשיב לו העבוט ומת הלוה שומטו המלוה מעל גביו ולא הוו כשאר מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב דכיון דמשכניה קנייה כי דידיה לגובייתא: אהני

איבעי לך לאתויי בדוולא אמר רב פפא [א]הני תרתי מתניתא קמייתא משכחת לה בין בחכרנותא בין בקבלנותא מכאן ואילך דאיתא בקבלנותא ליתא בחכרנותא ודאיתא בחכרנותא ליתא בקבלנותא: אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה [וכו']: ואמאי לימא ליה שמא בעלמא אמרי לך מי לא תניא [ב]האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאין בו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי בית כור [ג]כרמא אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי כרמא [ד]פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי פרדסא אלמא אמר ליה שמא בעלמא אמרי לך הכא נמי נימא ליה שמא בעלמא אמרי לך אמר שמואל לא קשיא [ה]הא דאמר ליה מחכיר לחובר הא דאמר ליה חובר למחכיר אמר ליה מחכיר לחובר שמא בעלמא א"ל א"ל חובר למחכיר קפידא רבינא אמר אידי ואידי דא"ל מחכיר לחובר מדקאמר זה מכלל [ו]דקאי בגוה עסקינן בית השלחין למה ליה למימר דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא: **מתני'** [ז]המקבל שדה מחבירו והובירה שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו שכך כותב לו [ח]אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא: **גמ'** ר"מ היה [ט]דורש לשון הדיוט דתניא [י]ר"מ אומר אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא רבי יהודה היה דורש לשון הדיוט [יא]דתניא ר' יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת [יג]שכך כותב לה אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא [יד]הלל הזקן היה דורש לשון הדיוט דתניא [טו]אנשי אלכסנדריא היו מקדשין את נשותיהם ובשעת כניסתן לחופה באין אחרים וחוטפים אותם מהן ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם הביאו לו כתובת אמן ומצא שכתוב בהן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו ולא עשו בניהם ממזרים ר"י בן קרחה היה דורש לשון הדיוט דתניא [טז]ר"י בן קרחה אומר המלוה את חבירו לא ימשכננו יותר מחובו שכך כותב לו תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיבי טעמא דכתב ליה הכי הא אי לא כתב ליה הכי לא קניא והא אמר רבי [יז]יוחנן משכנו והשיב לו המשכון ומת שומטו מעל גבי בניו אהני

דאפשר לאתויי בדוולא. ולא"ת אפילו לא אפשר נמי אמאי מנכין לו דכיון דלא יבש נהרא רבה תו לא הוי מכת מדינה וי"ל דנקט האי טעמא לאשמועינן דאפילו יבשו נמי שאר יאורי שדות אחרים דהשתא הוי מכת מדינה אפילו הכי אינו מנכה לו כיון דאפשר לאתויי בדוולא מנהרא רבה דדוקא באכלה חוגב או נשדפה שאין יכול לתקן הקלקול ע"י שום טורח מנכה לו אי נמי יש לומר דודאי בחכירות לא היה צריך לטעם זה אפילו בלא אפשר לאתויי אתי שפיר אבל משום קבלנות אינטריך שלא יוכל לומר לא אתעסק בה ואפ"ה לא אשלם במיטבא לפי שאינו מחוייב להביא מנהרות אחרים הרחוקים ביותר ועל כן הולרך לומר דלא יבש נהרא רבה ומצי לאתויי בדוולא ולכך מחוייב לעשות בקבלנותו: **הני** תרי מתני' קמייתא איתנהו בין בחכרנותא כו'. ואע"ג דכשם שחולקין בתבואה ליתא בחכירות מ"מ עיקר מילתא דהיינו ריש מיירי בין בחכירות בין בקבלנות: **אידי** ואידי דאמר ליה מחכיר לחובר. לכאורה משמע דבא"ל חובר למחכיר הוי קפידא בלאו הא מי טעמא מדלא קאמר אידי ואידי בין אמר ליה חובר למחכיר בין אמר ליה מחכיר לחובר [א] אבל אי אפשר לומר כן דהא מתני' בדא"ל חובר למחכיר אירי דקתני א"ל חבור לי שדה בית השלחין ואפ"ה משום הא טעמא דוקא הוי קפידא ולאו דוקא נקט מחכיר לחובר דה"ה חובר למחכיר אלא משום דשמואל לא משכח קפידא במחכיר לחובר קאמר רבינא דבמחכיר לחובר נמי הוה קפידא

בכה"ג דאיירי מתני':

היה דורש לשון הדיוט. לשונות שלא תיקנו חכמים לכתוב אלא הדיוטות הורגלו לכותבן היה דורש ואפילו לא כתב כאילו נכתב דאי דוקא כשכתב מה היה דורש פשיטא שיש לו לקיים כמו שהתנה דהא לאו אסמכתא היא:

הכי גרסינן בתוספתא דכתובות (ג) אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבנות שהיא חייבת שכך כתב לה אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא פי' כל קרבנות שהיתה חייבת קודם שנשאת לו יביא בעבורה שכתב לה אחריות דאית ליך שאתה חייבת יהא עלי מן קדמת דנא אפילו חובות שקדמו לנישואין ודוקא בקרבנות שהן חובה לכפרתה כגון לידה וזיבה ולרעת או להכשירה לאכול בתרומה או לשתות ביין אם היא טהורה והכי איתא בירושלמי בכתובות בפרק נערה דקתני התם אפילו אכלה חלב או חיללה שבת משמע דוקא בהני שצריכה להביא אבל קרבנות שנדרה ונדבה קודם נישואין או לוותה ואכלה לא ישלם ועד כאן לא מיבעיא לן בס"פ יש נוחלין (נ"ב דף קנט.) בלוותה ואכלה ועמדה ונשאת אי כלוקח הוי אי כיורש הוי אי כלוקח הוי ואין המלוה מוציא מיד הבעל אי כיורש הוי ומוציא אלא בנכסים שהכניסה לו אבל מנכסי הבעל פשיטא דלא גבי וה"ה לוותה כשהיא תחתיו לצורך מה שאינו משועבד לה דלא משלם ובלא שום ראיה דבר פשוט הוא דאל"כ אם יקיטה תלוה ותשליך לחיבוד ותחייבנו ק' מנה בכל יום אבל בנזירות אין לחוש שתדור ותפסידו ובנדרים ובנדבות נמי אם היה חייב לשלם היתה מפסדת לו כמה וכמה דאפילו יוכל להפר דחשיב כדברים שבינו לבינה משום הפסד ממונו יש לחוש שמא תדור ותפרע קודם שישמע ואפילו ישמע זימנין דמיטרד כדאמר בנדרים בפ' נערה (דף עג.) ולא [ב] כרב אחא שהורה שהבעל חייב לפרוע חובת אשתו שלוותה קודם שנשאה מכח דר' יהודה דהכא: **לא** ימשכננו יותר מחובו. [ג]דאף על גב דאין משלם לו הגירעון אלא בכתב מכל מקום לא ימשכננו יותר מחובו: **טעמא** דכתב ליה הכי והא אמר רבי יוחנן כו'. ותימה והא כיון דדרים לשון הדיוט אפילו לא כתב נמי כדפרישית לעיל ומאי פריך לרבי יוחנן וי"ל דאם איתא לרבי יוחנן דאמר שומטו מעל גבי בניו דמכח לשון הדיוט קאמר היה לו לפרש:

אהני

מוסף רש"י

בית כור. לפי משכון אתים כאלר המשכן (ב"ב ז.). אדם מביא קרבן עשיר על אשתו. שאם היתה עניה ונתחייבה קרבן עני ולא הספיקה להביא קרבן עני עד שנתפת לו הרי זה מביא קרבן עשיר על אשתו וכן בכל קרבנות שהיא חייבת קודם לכן ואפילו קרבן קבוע שאינו בעולה ויולד (נדיר כד.). ולא אמרינן דאע"פ שנשאת לעשיר עניה היא דמה שקנתה אשהקנה בעלה אלא כל הקורבנות שחייבת מביא עליה (נדרים לה:) משכנו והשיב לו המשכון ומת. לוה לאחר שהשיב לו את העבוט, שומטו. מלוה, מעל גבי בניו. ואין נעשה אלוי כשאר מטלטלים שלהן דלא משתעבדי לבעל חוב, דכיון דמשכניה קנייה (לקמן קיד:).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג לה בת"כ. נ"ב בפרשה מלורע במגילת מלורע סוף פ"ד: (ב) בא"ד אחרלאין דאית כל"ל ואות א' נמחק: (ג) תוס' ד"ה ה"ג בתוספתא דכתובות פ"ד אלס:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אידי. אבל כו'. נ"ב ורמ"ה חולק:

מסורת הש"ס

א) ב"ב ז., ב) לעיל עג: [לקמן קט.], ג) [תוספתא דכתובות פ"ד], ד) נדרים לה: מיר כד. גנעיס פי"ד [מי"ב], ה) [סיומא פי"ד] שכך כותב לה וכו' ליתא במשנה לכך שפיר גרסינן דתניא והיא תוס' בכתובות פ"ד ע"ב], ו) [ע' תוס' יבמות קח. ד"ה בית הלל ותוס' כתובות נג. ד"ה שאין], ז) תוספתא דכתובות פ"ד, ח) [תוספתא דכתובות פ"ד], ט) [לקמן קיד: ושם הגי' משכנו ומת שומטו כו' וכ"ה גי' הערוי' ערך שמט ג' וע"ש ברש"י], י) פי' הוא רב אחאי גאון ויש גורסין כרב אחא. רש"ל, כ) [עי' מהר"מ ורש"ל ורש"ל],

א) תוס' ד"ה אידי. אבל כו'. נ"ב ורמ"ה חולק:

מ) א עיין בטור ס"ע מ"מ סי' שכא סעיף ל בהג"ה:

י ב מיי' פכ"ח מהל' ממכיה הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף יח:

יא ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:

יב ה ו מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שכא סעיף ב בהג"ה:

יג ז מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שכא סעיף ב:

יד ח טוש"ע מ"מ סי' מב סעיף טו:

טו ט מיי' פ"י מהל' שגגות הלכה ו סמג עשין רנז:

טז י מיי' פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג לאוין קפח טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף יט:

אהני כתיבה לגירעון. וא"ת היכי משמע לומר מה שכתב לו תשלומין דאית ליך עלי כל קבל דיכי שיהא מהני לשומטו מע"ג בניו שיהא טועה המקשה לומר שלכך כתב לו כן ויש לומר דהכי משמע ליה למקשה תשלומין דאית ליך עלי לא מכח תחילת המלוה שכבר נפרעת בגתינת המשכון כי הקניתיו לך והשאלתו לי ועל שאילה זו יש לך תשלומין [1] עליו וע"כ מקשה למה צריך לכתוב לו כך כדי לשומטו מע"ג בניו בלאו הכי נמי הוא שומטו דממילא קני ליה המשכון ואפילו לא יקנה לו הלוה וא"ת וכיון שאם לא כתב לו הוא פטור מן הגירעון א"כ מלוה הוא שלא יקחנו והיאך הוא מותר על ידי כתיבה זו וי"ל שמדעתו מקנה לו הלוה לפי שמחזירו לו ימיס רבים וכיון שמקנה לו אינן עוד בידו בתורת השבת העבוט אלא בתורת שאלה א"נ דבנן הוא דתקון שיכתוב כדי שלא יתנע המלוה מלהחזיר כמו שתקן הלל פרוזבול לפי שראה שהיו נמנעים מלהלוות (שביעית פ"י מ"ג):

סבר רב כהנא למימר מנכה ליה כחשא דארעא. ומתני' דקתני אומדין כמה היתה ראויה ליעשות בגי מקבל שדה והודיה היינו בר מכחשא דארעא א"נ הכא דוקא בגי שומשמי דמכחשי יותר סבר דמנכה לו ואפילו מאן דחייש לכחש גופא בפ' הכונס (ב"ק דף נט.) הכא מודה לרב אשי דלא חייש:

האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. מתני' דאיזהו נשך (לעיל דף סח.) דאין מושיבין חנוני למחצית שכר אא"כ נותן כו' לא שמעינן דהוה פלגא מלוה ופלגא פקדון דה"א דטפי מפלגא פקדון הוי ואפ"ה בעי שכר עמלו כיון דליכא תרי תילתי פקדון: **דלא** למישתי ביה שברא. שכשמוליאה מפסיד המלוה שאין קרן שלו קיים ואין לו על מה לסמוך: הני

אהני כתיבה לגירעון. השטר מועיל לפחות דמיו. אם יפחתו דמי המשכון שנשתמש בו הלוה יפרע משאר נכסיו ככל הכתוב בשטר: **מקום שנהגו לעשות לחובה מלוה.** שכל מה שכתוב בשטר כתובתה ודין גדוניא דהנעלת ליה מבי נשא בעלה וכו' נפרעת ממנו כשנתאלמנה או נתגרשה כדרך שבעל חוב נפרע ככל הכתוב בשטר מלוה כגון שכותבין בה כמו שאנו כותבין אחריות דנא קבילת עלאי: **גובה מלוה.** בעל גובה מאבי הבת כל מה שכתוב בכתובתה כאילו הלוהו: **מקום שנהגו לכפול.** לשום את מה שמכנסת לו כפלייס בדמיו בשביל כבוד ולכתוב כפלייס בכתובתה וכשהיא יולאה אינה נפרעת אלא אחלי: **גובה.** החתן מחמיו מחצה: **מגבי שבחא.** כל מה שהיה כותב וכופל היה גובה מאבי הבת: **הא דקנו מיניה.** מאבי הבת: **הכוא דאמר להו.** מלוה מחמת מיתה היה: [2] **שלא רב אחא כו'.** הלי לכתובתה מכתובה קאי או מגוביינא מקום שנהגו לכפול היה: **הכו לה ארבע מאה.** קאמר שיכתבו אותן תמני מאה בכתובתה או ד' מאה לכתובה קאמר דאינון מאתים לגבייה: **אי אמר לכתובתה.** לגוביינא קאמר: **ואי אמר בכתובתה.** לכתוב לה בשטר כתובה קאמר: **לא גזיס.** אינו מקבל עליו דבר גוזמא אלא כמשפט ולאו אסמכתא היא דהכי אפסליה: **דקביל ארעא לשומשמי.** קבלנות היתה לזורעה שומשמין והן יקרין מן החטין ומכחישין הקרקע יותר מן החטין: **ועבדה חטין כשומשמי.** הללא זריעתו ואף החטין הוקרו ומגלא שלא הפסיד בעל הבית במה ששיגה זה ונשתכר כחש הקרקע שהיה נכחש בשומשמין יותר מן החטין: **מנכה ליה.** בעל הקרקע מחלקו דמי כחשא דארעא מה שהיתה מכחשת אם היה זורעה שומשמין יותר משזרעה חטין ולא יטול בה חטין שיעור שומשמין שהרי לא הכחישה כל כך מחמת החטין: **אמר ליה אמרי אינשי כחוש ארעא כו'.** כלומר היה לו לזרוע שומשמין אפילו היתה מכחשת קרקע יותר ולא יכחוש מרה ליטול עכשיו פחות וירעב הוא וביתו: **טפי משומשמין.** הוקרו החטין והללאה אותה שנה זריעת חטין יותר משל שומשמין: **יהיב ליה.** בעל הקרקע מנכה לו מחכירתו ולא יטול אלא כדי שיעור דמי שומשמין שהיא ראויה להעשות לפי שזה גרם זה השבח: **האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון.** המקבל פרגמטיא מבעל הבית ושמה לה כפי דמיה שהיא שוה כאן והוא מוליכה למחצית השכר אחי אחריות אומנים עליו כמלוה ואחי אחריותה על בעלים כפקדון: **תקון רבנן הך תקנתא.** דניחא להו לתרוייהו: **ואי בעי למישתי ביה שברא.** אם רצה להוליא חליה בהולאת ביתו מוליא שהרי מלוה עליו היא: **לאיעסוקי ביה.** דמתוך שמשתכר בשלך תטרח ותעסוק בה יפה: **ואם מת.** הלוה והעיסקא קיימת ביד בניו הרי חציה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין הבעלים גובין ממנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב: **נהני קרו ליה עיסקא.** שתהא קיימת תמיד ומתעסק בה ויסמכו עליה בעליה שלא תיתן להוליאה ואם מת לוה יגבה ולא תיעשה כמטלטלין שלהן דכיון דצריכה להיות קיימת סמיכתו עליה כמקרקעי דטעמא דלא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לב"ח משום דמעיקרא לאו עלייהו סמך דלאו למיגבי מינייהו אחיפה שהרי בידו להוליאן אצל הני אין בידו להוליאן וסמך עלייהו: **חד עיסקא והרי שטרי פסידא דמלוה.** משום דסתם עיסקא תילתא באגר לבעל הבית ופלגא בהפסד כדאמר באיזהו נשך (לעיל דף סח.): גבי שטרא דרב עילים דאי לא מתחזי כרבית דכיון דפלגא מלוה אי לאו דשקיל מנתא באגרא דפלגא פקדון אישתכח דקא טרח בפקדון משום רבית דמלוה. הלכך מאן דייהיב עיסקא שני חבילות בגדים במנה נכתוב שטר של מנה אי מפסיד באחת מן החבילות מדמי הקרן מחמשים ה' דינרים ומשתכר בחבירתה ט"ו דינרין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשתכר בפרגמטיא זו ז' דינרין [3] (ויש לומר [4]) תחילת חבילה החסירה בה' דינרין של ט"ו דינרים שהרויח בחבילה אחרת וי' דינרין הנותרים הן הן ריוח ויטול מהן דייהיב עיסקא תילתא באגר והמקבל תרי תילתי) ויטלו בעליו מאותם י' דינרים שלים שהן ג' דינרים ושליש דינר והמקבל יטול שני שלישים. אי כתב עלייהו שני שטרות כל חבילה שטר של חמשים נמצא חשבון של כל אחד לבדו ויקבל עליו המלוה בהפסד החלי שהוא שני דינרים וחלי ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש ולא נמצא לחלקו שכר אלא שלשים מעות דהיינו חמשה דינרים דדינר ו' מעות כסף פשיטי הן הרי פסידא דמלוה:

תרי

אהני כתיבה לגירעון. ר' יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא [5] רבי יוסי אומר [6] מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה נהרבלאי גבו תילתא מרימר מגבי נמי שבחא א"ל רבינא למרימר והתניא לכפול גובה מחצה לא קשיא הא דקני מיניה הא דלא קני מיניה רבינא משבח וכתיב לברתיה אמרו ליה נקני מיניה דמר אמר להו אי מקנא לא מיכפל אי מיכפל לא מיקנא ההוא גברא דאמר להו הבו לה ארבע מאה זוזי לברתי בכתובתה שלח רב אחא בריה דרב אויא לקמיה דרב אשי ארבע מאה דאינון תמני מאה או ארבע מאה זוזי דאינון מאתן אמר רב אשי חזינן אי אמר הבו לה ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה אי אמר כתובו לה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן איכא דאמרי אמר רב אשי חזינן אי אמר לכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה ואי אמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן [7] ולא היא [8] לא שנא דאמר לכתובתה ולא שנא דאמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן עד דאמר הבו לה סתמא ההוא גברא דקבל ארעא מחבריה אמר אי מוברנא לה יהיבנא לך אלפא זוזי אוביר תילתא אמרי נהרדעי דינא הוא דיהיב ליה תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא רבא אמר [9] אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מ"ש מהא [10] דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם לא קא גזים הכא כיון דקאמר מילתא יתירתא גוזמא בעלמא הוא דקגזים ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעה חיטי עבדא חיטי כשומשמי סבר רב כהנא למימר מנכי ליה כחשא דארעא אמר ליה רב אשי לרב כהנא [11] אמרי אינשי כחשא ארעא ולא לכחוש מרה ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעה חיטי עבדא חיטי טפי מן שומשמי סבר רבינא למימר יהיב ליה שבחא דביני ביני אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא [12] אטו הוא אשבח ארעא לא אשבחה [13] אמרי נהרדעי [14] האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה השתא דאמרינן פלגא מלוה אי בעי למשתי ביה שברא שפיר דמי רבא אמר [15] להכי קרו ליה עיסקא דאמר ליה כי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שברא אמר רב אידי בר אבין ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו רבא אמר [16] להכי קרו ליה עיסקא דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו אמר רבא [17] חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה

תרי

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פכ"ג מהלכות מישות הלכה יח סמג עשין מח טוש"ע חש"ע סי' סו סעיף יח:

יח ב מיי' פי"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה כח טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף טו:

יט ג מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה יג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכח סעיף ב:

כ ד ה מיי' שם הלכה יד סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שכו:

כא ו מיי' פ"ו מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין פב טור ש"ע י"ד סי' קנז סעיף ב:

כב ז מיי' שם פ"ז הלכה ל סמג שם טוש"ע י"ד שם סעיף ל:

כג ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף לח:

כד ט [מיי' שם הלכה ג] טוש"ע שם סעיף לג:

מסורת הש"ס

1) [תוספתא דכתובות פ"ד], 2) [עי' תוס' כתובות נד: ד"ה למזונות], 3) [לעיל סו. וש"נ], 4) לעיל ע"ח עג: [לקמן קנו.], 5) ב"ב ע.; 6) רש"ל מ"ז, 7) [בדפו"י הגי' עלין],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שלח וד"ה הבו הד"ח: (ב) ד"ה חד עיסקא וכו' ושלמו תחילה חבילה וכו' דהיינו ה' דינרים דדינר כסף שם מעות הרי פסידא דמלוה כל"ל ותיבת פשיטי הן נמחק:

מוסף רש"י

אסמכתא. הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקייס תנאו יתן כך וכך (לעיל מח:) היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו, אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לעשות ופעמיס שמנצחין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקייס הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע זמנו יאנס ולא יוכל לקייס (רשב"ם ב"ב קסח.). לא קניא. ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך (שם). אם אוביר. אעשנה בורה, ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה (לעיל קד.). האי עיסקא. דייהיב אינש לחבריה למחצית שכר, פלגא מלוה ופלגא פקדון. פלגא הוי מלוה להתחייב באחריות המקבל דהיינו אותו חלי שנוטל ממנו הריוח ופלגא הוי פקדון גביה ואינו חייב באחריותו דהך פלגא דקשקיל ממנה מפקיד רווחא (רשב"ם ב"ב נו:). דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה. דאיכא קצת אחריות על זה וקצת על זה, ואם נגנב או אבד הכל אין באחד מפסיד הכל אלא בין שניהן, והלכך כיון דסתמא דמלתא כן הוא דפלגא הוי מלוה גביה, צריך הנותן לקבל עליו תרי תילתי בהפסד, הואיל ושקיל פלגא באגר, כי היכי דלא להוי רבית מאי דטרח מקבל בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה שהלוהו, דמאי דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא הוי שכר למקבל בשביל טירחא דקטרח בפלגא פקדון, או פלגא יקבל הנותן בהפסד ותילתא באגר ומקבל יטול תרי תילתי, דהאי דקשקיל רווחא טפי מפלגא זהו שכר טירחא ואין כאן רבית, והכי מפרש באיזהו נשך (שם).

מסורת הש"ס

(א) [עי' תוס' גיטין לא: ד"ה לשותפין], (ב) עוקלין פ"ג [מ"ו], (ג) ל"ל לקבל יעב"ל.

תורה אור השלם

1 וּבְעִתִּים הֵהֵם רַבִּים יַעַמְדוּ עַל מֶלֶךְ הַנֶּגֶב וּבְנֵי פָרִיצֵי עַמְּךָ יִנַּשְּׂאוּ לְהַעֲמִיד חָזוֹן וְנִכְשָׁלוּ:
דניאל יא יד
2 וְהוֹלִיד בֶּן פָּרִיץ שֹׁפֵךְ דָּם וְעֲשָׂה אָח מֵאַחַד מֵאֵלֶּה: יחזקאל יח י

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוא דמעכב אי כל"ל ותות ו' נמתק: (ב) רש"י ד"ה אתן וכו' שמכחישים כל"ל:

תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה ואמר רבא [א]האי מאן דקביל עיסקא מן חבריה ופסיד טרח ומלייה ולא אודעיה לא מצי אמר ליה דרי מהיאך פסידא בהדאי משום דאמר ליה להכי טרחת למליותיה כי היכי דלא ליקרו לך מפסיד עיסקי ואמר רבא [ב]הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד לחבריה תא ליפלוג אי א"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב [ג] ואי א"ל הב לי פלגא דרווחא אמר ליה רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלג' רווחא ופלגא קרנא אמר ליה עיסקא להדדי משועבד ואי א"ל נפלוג רווחא ונפלוג קרנא ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל לא מזלא דבי תרי עדיף: **מתני'** [ג]המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני נותן לך את חכירך אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלת לפני עשבים: **גמ'** [ד]אי א"ל לבתר הכי כריבנא לה אמר ליה חטי מעלייתא בעינא ואי א"ל זבינגא לך חטי משוקא א"ל חטי דארעאי בעינא ואי א"ל מנכישנא לך שיעור מנתיך א"ל קא מנסבת שם רע לארעאי והתנן מפני שמעלת לפני עשבים אלא משום דא"ל בזרא דנפל נפל: **מתני'** המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה א"ר יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בה כדי נפילה: **גמ'** ת"ר [ה]המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה שכך כותב לו אנא אוקים ואניר ואזרע ואחצוד ואעמר ואדוש ואידרי ואוקים כריא קדמך ותיתי אנת ותיטול פלגא ואנא בעמלי ובנפקות ידי פלגא וכמה כדי להעמיד בה כרי א"ר יוסי בר' חנינא כדי שתעמוד בו הרחת איבעיא להו רחת היוצא מהאי גיסא להאי גיסא מאי ת"ש א"ר אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' חנינא כל שאין כונם שלו רואה פני החמה איתמר לוי אמר שלש סאין דבי רבי ינאי אמרי [ו]סאתים אמר ר"ל סאתים שאמרו [ז]חוץ מן ההוצאה תנן התם [ח]פריצי זיתים וענבים ב"ש מטמאין וב"ה [ט]מטהרין מאי פריצי זיתים אמר רב הונא רשעי זיתים אמר רב יוסף ומאי קראה [1][ובני] פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו ר"נ בר יצחק אמר מהכא [2]והוליד בן פריץ שופך דם וכמה פריצי זיתים ר' אלעזר אמר [י]ארבעת קבין לקורה דבי ר' ינאי אמרי סאתים לקורה ולא פליגי הא באתרא דמעיילי כורא באוללא הא באתרא דמעיילי תלתא כורין באוללא תנו רבנן עלו

תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה. קבל היום ממנו במנה ולמחר במנה וכתב שטר על מאתים הפסיד הלוה כמה דפריסים שאם יהא הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד לבדו אלא השכר ימלא הקרן תחילה ואח"כ יחלוקו המותר. ואם כתב ג' שטרות כמשפט הזה מחשב הפסד של זה לבד והשכר של זה לבד ויקבל הבעלים עליו בהפסד החלי ובשכר השלים. ועלה טורחא קמ"ל רבא דאחד עיסקא נכתוב חד שטרא ובתרי עסקי נכתוב ב' שטרי ויהא הדבר שקול: **ולא מלי למימר ליה.** לבתר דמלייה: **דרי מהאיך פסידא קמא בהדאי.** וקבל עלך חלי הפסד ובשכר טול שלים ומלאת פותח מן הקרן: **דא"ל להכי טרחת ומליי' וכו'.** דמלא אודעתן מעיקרא נכלם היית בדבר ואודעתא דמלוי קרנא טרחת: **כי תרי דעבוד עיסקא בהדי הדדי ורווח.** שני קבלנים שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות שימכרוהו ויסחרו במעות עד זמן פלוני ויחלקו ביניהם וכין בעה"ב כמשפט ונשתמשו חלי הזמן ונשתכרו: **דמעכב.** עליה עד שיגיע הזמן שקבעו לבעה"ב שיחזרו לו את שלו והמותר יחלוקו: **אי אמר ליה ניפלוג רווחא.** השתא מפרש ואזיל מ"ט אית ליה לרבינא שלא אמר ליה פלוג רווחא והקרן יתפוס עדיין להרויח בו עד הזמן מני א"ל אידך רווחא לקרנא משתעבד שמא בסחורה שנעשה עוד נפסיד ולריך שיהא הריוח קיים להשתכר בו עוד כדי למלאות הקרן: **ואי אמר ניפלוג.** תרוייהו מני א"ל עיסקא להדדי משתעבד ואם ניפלוג שמא אני אפסיד בסחורה שאקנה שהרי קבלתי אני להתעסק בה עד אותו הזמן ואם אפסיד שמא אלק השני ישתכר וימלא חסרון ואנו יחד קבלנו ונשתעבדו החלקים זה לזה: **מתני' ולא רצה לנכש.** התבואה: **אתן לך חכירך.** כך וכך כורין שפסקתי עמך ומה איכפת לך אם יחסר חלקי שהעשבים [ב] מכחישים השבלים אין זה אלא עלי: **אין שומעין לו.** והא ליתא אלא בחכרנותא דאי בקבלנותא פשיטא מי מצי א"ל מאי איכפת לך: **גמ' ואי א"ל כריבנא וכו'.** השתא מפרש אמאי אין שומעין לו אי אמר לו אני אחרוש אחר הקצירה ואהפוך שרשי העשבים שנותרו בה וימותו ולא תעלה לפניך עשבים מאי מהדר ליה: **א"ל אנא חטי מעליא בעינא.** אותו חכירות שפסקת לי אני רולה שיהו בריאים ולא כחושים: **מנכשנא שם רע לארעאי.** הרואים סבורים שניכשת ואעפ"כ היא מלאה עשבים ואתה מוציא שם רע לארעאי ומחר אם באתי למכור או להוריד לזה אריס אחר לא יהיה יורד: **והא תנן וכו'.** הרי לא שנה במתני' אלא טענה אחת ובשבילה קאמר אין שומעין לו ע"כ בהא תליא כולה: **אלא משום דא"ל כורא דנפל נפל.** כל טענתו אינה אלא שמעלת עשבים לשנה הבאה וטענתו לעולם עומדת דכי א"ל כריבנא לאחר הקצירה א"ל האי נהי דעקרת לשרשים סוף סוף העשבים שתניח בה עכשיו עד שיזריעו יפלו הזרעים לארץ וילמחו לשנה הבאה ולזו לא תועיל החריסה: **מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה.** תבואה אלא מעט ובא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה עוד כדי טרחו: **אם יש בה כדי לעשות.** מתבואתה כרי. ובגמרא מפרש מאי שיעוריה: **חייב ליטפל בה.** בעל כרחו. והא ליתא אלא בקבלנותא דאי בחכרנותא מה לו לבעל השדה אם יחדל לו סוף סוף חכירו הוא נותן לו: **מה קצבה יש אם קצבתה לו כרי לשיעור חיוב טיפול שדה גדולה לשיעור כרי ושדה קטנה לשיעור כרי: אלא אם יש בה כדי נפילה.** שיכול לחזור ולזורעה לשנה הבאה מתבואת שנה זו: **נפילה.** זרע שמפזרים לה במפולת יד: **גמ' אקום ואניר.** אעמוד ואחרוש: **ואדרי.** אזרה המוץ ברחת או בנפה: **בעמלאי ובנפקות ידי.** בהוצאתי: **הרחת.** פל"א שזורין המוץ ברוח מתוך התבואה: **שתעמוד בה.** כשתוחבין אותה בתוכו: **מהאי גיסא ומהאי גיסא.** אם נראין חודיה משני לדדין: **כונם שלו.** פלדי"ן בלע"ז. הרחת שמכניסין אותה (ג) לגבות התבואה עליה לזרות שאין רואה פני החמה ולדדין נמי בכלל כונם הם: **תנן התם.** במס' עוקלין וכו'. משום אמרי דבי ר' ינאי דמפרשי שיעורא בכולהו הכי מתני' נקט להו גבי מתני' דמפרשי בה דבי ר' ינאי שיעורא: **פריצי זיתים.** כדמפרש רשעי זיתים וענבים שהן לעולם בוסר שאין ביشولן נגמר לעולם: **מטהרים.** מן טומאת אוכלין דלא חזי לאכילה: **וכמה פריצי.** כמה הן מבושלין ועדיין פריצין הן: **ארבעה קבין לקורה.** שמכניסין בבית הבד מהן כדי שיעור טעינת הקורה בפעם אחת ואין מוציאין אלא ארבעה קבין שמן: **באוללא.** בתפוחה אחת שקורין ש"ק. ויש מקום שבתי בד שלהן גדולין ומכניסין שלשת כורים יחד ויש מקום שאין מכניסין אלא כור זיתים בטעינת קורה וישער רבי אלעזר בקטנים ורבי ינאי בגדולים. וסאתים הוי תלתא זימני ארבעה קבין: עלו

הני בי תרי דקבלו עיסקא בהדי הדדי. מאדם אחד ואח"ת ואמאי נקט בבי תרי גוונא ולא נקט האי מאן דקביל עיסקא מחבריה וי"ל לפי שהמקבל יכול לחזור קודם הזמן ולומר לא אטרח עוד ואטול מה שיגיע לידי עד הנה דפועל יכול לחזור אפילו בחצי היום אבל בעל העיסקא יכול להיות שאין יכול לחזור שהרי פלגא הוה מלוה ביד המקבל וגם פלגא דפקדון נתן לו זכות והשליטו להשתכר בו עד הזמן וזה לא היה שום חידוש להשמיענו דמעכב המקבל דטעם פשוט כדפריסית ולהכי לא נקט בבי האי גוונא: **מזלא דבי תרי עדיף.** בכולהו הוה מלי למימר בהו הכי אלא דעדיפא מייה קאמר בהו: **ר"ח** גרים מהאי גיסא או מהאי גיסא. פירוש כדי להעמיד לד הרחב שלמטה שאז אין לריך תבואה כל כך שבדבר מועט עומד ואינו נופל או מהאי גיסא של מעלה שאינו רחב שאז לריך תבואה הרבה ופשיט ליה מדקאמר כל שאין כונס שלו רואה פני חמה דהיינו לד הרחב שיש בו בית קיבול קלת לקבל תבואה: כל

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ז מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף לד:
כו ב טוש"ע שם סעיף לה:
כז ג ד מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכ סעיף ד:
כח ה ו ז מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שכח סעיף א:
כט ח ט מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה יב:

לעזי רש"י

פל"א [פיל"א]. יעה (כלומר כף שטוחה בעלתדיות ארוכה).
פלדי"ן [פלדו"ן]. יעה בלי הקת.
ש"ק. כמות עגבים או זיתים שהיו מכניסים בבת אחת תחת המכבש.

כל שנחבאת בחזיונה. תימה אמאי קרי אין כאן רע לפי שאינה נחבאת בגרופו והלא היא רואה תחתיהן: **על אדם שבאו רע שיכול להסיטו טמא.** תימה אפילו אין כאן רע שאין יכול להסיטו אמאי טהור הלא יטמא התחתון לעליון ועוד הטומאה בחיבורים הוא וטומא טומאת שבעה כדאמר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לז: ושם) וי"ל כגון שתחתון נכרי שאינו מקבל טומאה וטהור העליון מטומאה דאורייתא א"נ אפילו התחתון ישראל וכגון שלובשין הרבה בגדים דטומאה בחיבורים לא מטמא אלא אדם אחד או בגד אחד אבל שני אין טמא אלא טומאת ערב ואין מטמא אדם וכלים ואפילו יטמא טומאה מדרבנן כמו שפי' ר"י בפ"ק דשבת (דף יז.) גבי מרדע מ"מ שלשי לא הוי אלא ראשון ולא יטמא אדם:

מטפחת שלהן. ר"ח גרים של לחם וכן גרסה דלא אשכחן שנותנין תפילין במטפחת כי אם בכיס או בתיק:

ארבעת סאין לכור. פי' במקום שראוי לצמוח כור ולא גדל רק ארבע סאין דהייגו כדי נפילה דבמקום שזורעים ד' סאין רגילות לצמוח כור ובשני דר' אמי צריך לזרוע ח' סאין לצמוח כור ובסמוך גבי לקט מיירי בכור זרע:

מי

[א] אעלו באילן שכוחו רע ובסוכה שכוחה רע טמא היכי דמי אילן שכוחו רע אמרי דבי ר' ינאי [ב]כל שאין בעיקרו לחוק רובע היכי דמי סוכה שכוחה רע אמר ר"ל [ג]כל שנחבאת [ד] בחזיונה תנן התם [ג]ד המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שיכול להסיט על האדם ועל הבהמה שכוחן רע טמא ה"ד אדם שכוחו רע אמר ר"ל [ה]כל שרוכבו וארכבותיו נוקשות ה"ד בהמה שכוחה רע אמרי דבי ר' ינאי [ו]כל שרוכבה מטילה גללים אמרי דבי ר' ינאי לתפלה ולתפילין ד' קבין לתפלה מאי היא דתניא [ז]הנושא משאוי על כתיפו והגיע זמן תפלה פחות מד' קבין [ח] מפשילין לאחוריו ומתפלל ארבעה קבין מניח ע"ג קרקע ומתפלל לתפילין מאי היא דתניא [ט]היה נושא משאוי על ראשו ותפילין בראשו אם היו תפילין רוצצות אסור ואם לאו מותר באיזו משאוי אמרו במשאוי של ארבעת קבין תני רבי חייא המוציא זבל על ראשו ותפילין בראשו ה"ז לא יסלקם לצדדין ולא יקשרם במתניו מפני שהוא נוהג בהן מנהג בזיון אבל קושרם על זרועו במקום תפילין משום דבי שילא אמרו [י]אפילו מטפחת שלהן אסור להניח על הראש שיש בו תפילין וכמה אמר אביי אפילו רבעא דרבעא דפומבדיתא: אמר ר' יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה: וכמה כדי נפילה ר' אמי אמר רבי יוחנן ארבעה [א] סאין לכור רבי אמי דיליה אמר שמונת [ב] סאין לכור אמר ליה ההוא סבא לרב חמא בריה דרבה בר אבוה אסברה לך בשני דרבי יוחנן הוה שמינה ארעא בשני דרבי אמי הוה כחישא ארעא תנן התם [ג]הרוח שפיזרה את העומרין אומדים אותה כמה לקט ראויה לעשות ונותן לעניים רשב"ג אומר נותן לעניים כדי נפילה וכמה כדי נפילה כי אתא רב דימי אמר ר' אלעזר ואיתימא ר' יוחנן [ד]ארבעת קבין לכור בעי רבי ירמיה לכור זרע או לכור תבואה למפולת יד או למפולת שוורים ת"ש דכי אתא רבין א"ר אבוה א"ר אלעזר ואמרי לה אמר ר' יוחנן ארבעת קבין לכור זרע ועדיין תיבעי לך למפולת יד או למפולת שוורים תיקו: **מתני'** [ל]המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינה מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו ר' יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו: **גמ'** ה"ד מכת מדינה אמר רב יהודה [מ]כגון דאישדוף רובא דבאגא עולא אמר כגון שנשתדפו ארבע שדות מארבע רוחותיה אמר עולא בעו במערבא נשדף תלם אחד על פני כולה מאי נשתייר תלם אחד על פני כולה מהו אפסיקא בירא מאי אספסתא

מאי

שמין אותו ב"ד הולכין עליה ושמין כמה לקט שדה זו ראויה להעשות בכל שנה: **רשב"ג אומר.** אין הדבר צריך אומד כבר קצוב כדי נפילה ועומד ונותן לעניים כדי ניפול לקט הקצוב. ולקמן מפרש להו: **לכור זרע.** לשדה שזרעו בה כור או לשדה שלוקט בה כור תבואה. ואם תמצא לומר לכור זרע: **למפולת יד או למפולת שוורים.** יש מקום שזורעין את התבואה ביד ויש מקום שנותנין הזרע בעגלה מנוקבת ומוליכין השוורים את העגלה על המחרישה והזרע הוא נופל והולך והרבה זרע צריך למפולת שוורים יותר ממפולת יד. וקא מיבעיא לן לשדה של זרע כור למפולת יד שלא שיערנו בלקט שלה ארבעת קבין או לכור זרע למפולת שוורים: **מתני' מכת מדינה.** מפרש בגמ'. והא ליתא אלא בחכרנותא דאי בקבלנותא מאי מנכה איכא מה שימצאו יחלוקו: **אינו מנכה.** דאמר לו מזלך גרם: **בין כך ובין כך.** אפילו היא מכת מדינה אינו מנכה שעל המעות לא נגזרה גזירה הלכך לא עליה היתה פורענות זו: **גמ' רובא דבאגא.** [ב] רוב הבקעה שזו בתוכה: **נשדף תלם אחד.** ולא יותר משדות שהן סביבותיה ואותו תלם כל סביבות שדה זו: **תלם.** שורות המענה: **נשתייר תלם אחד.** כל סביבותיה שלא נשדף וארבע שדות שסביבותיה נשדפו וגם זו נשדפה: **מהו.** מי אמרינן דכיון דנשתייר תלם אחד על פני כולה שלא לקתה אין זו מכת מדינה אלא מזלו או דלמא האי שיורא לאו כלום היא: **איפסיק בירא מהו.** אם היו ארבע שדות שהן סביבותיה בורות ושאר שדות סביב סביב נשדפו מי אמרינן ד' שדות שסביבותיה לא נשדפו או דילמא אמר ליה אם היו זרועות אף הם נשדפו: **איפסיק בירא.** שדה בור הפסיק בין השדופות לזו: **אספסתא.** היו אותן שסביבותיה זרועות שחת למאכל בהמה ולא נשדפו והן הפסיקו בין השדופות לזו:

מאי

עין משפט נר מצוה

ל א ב ג מיי' פ"ח מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ז סמג עשין רמג:
לא ד ה ו מיי' פ"י מהלכות טומאת מת הלכה יא:
לב ז מיי' פ"ס מהלכות תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' מ סעיף ה [רש אלפס ברכות פ"ג יח.]:
לג ח ט מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה כג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' מא וכסג"ה [רש אלפס שם והלכות תפילין עה.]
לד י כ מיי' פ"ד מהלכות מתנות עניים הלכה ה:
לה ל מ מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ח:

מוסף רש"י

מנכה. מחסר (במדבר כב ו).

מסורת הש"ס

א) זבין פ"ג [מ"ח], ב) אהלות פי"ח [מ"ו], ג) פאה פ"ה [מ"ח], ד) בס"א: ניסט מכחו אפילו הוא מהלך על גבי אבנים או רוכב ורכב, ה) נ"א ד' סאין לבית כור קרקע זרע ועיין רש"א,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנחבאת באחזיונה תנן התם המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שאינו יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכוחן יפה טהור על גבי אבנים שיכול: (ב) שם מפשילין כל"ל ותות ר' נמתק: (ג) רש"י ד"ה שנחבאת באחזיונה וכו' כשאורחז בה:

הגהות הגר"א

[א ב] גמ' סאין ל"ל קבין: [ג] רש"י ד"ה רובא דבאגא רוב כו'. נ"ב אבל הרמב"ם כתב רוב השדות של אותה העיר וכגילקת הרא"ש רובא דבאגי:

מאי. מי אמרינן ארבע שדות שסביבותיה לא נשדפו או דלמא אמר ליה אילו היו זרועות תבואה אף הן נשדפו: **זרע אחר מאי.** אם תמצא לומר אספסתא לאו הפסקה היא משום דלאו בכלל גזירת פורענות התבואה הוא דאמר ליה אילו תבואה הואי איהו נמי איסתדוף ארע אחר מי הוי הפסקה: **ותגזר אומר.** מה שתבקש מן היולר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיגליתי בשעורים אלא בחטין: **כל שדותיו.** בכל מקום שהן: **נתן.** מזלך: **כולהו ארעתיה.** ואפי׳ ישנן בנקעה אחרת: **היכה שנת שדפון.** נגי מוכר בזמן שהיובל נוהג שאינו מותר לו לגאול פחות משתי שנים תנן לה בערכין (דף כט.): **או שנים כשני אליהו.** שלא ירדו גשמים: **אינו עולה לו מן המנין.** שתי שנים: **הא איכא תבואה בדוכתא אחריתי.** אע״ג דההוא בתגא איסתדוף אמרינן לתא דידיה [1] (מזל דידיה) גרס [2] וסלקינן ליה מגרע מדמים מה שמגיע לשנה אחת כאילו היו בה פירות: **שיש בהן תבואה.** בשום מקום בארץ: **אפקעתא דמלכא.** המלך ביטלו מלזרעה והרי היא כמו שאינה ולא קראה הכתוב לישראל שנת תבואה: **אלא מעתה.** אי כמאן דליתה: **לא תעלה לו בגירוע.** מקדיש שדהו ובא לפדותו שנתן לו הכתוב פדיון בתחילת היובל חמשים שקל כסף (ויקרא כז) ואם אחר היובל ומשך לו הכהן וגו׳ ונגרע מערכך (שם) שנים שעברו הוא מגרע מן החשבון כמה שמגיע להם ונותן כמה שמגיע לשנים הבאות. וכיון דבשביעית כמאן דליתנהו למה הן נמנות לפחות את הפדיון דתנן נותן סלע ופונדיון לשנים הבאות שזהו החשבון המגיע לכל שנה כשאתה מחלק חמשים סלעים למ״ט שנים נמצאו שביעיות מועילות לגרע הפדיון דאי מדלית שבע שמיטות ותחלק חמשים שקלים למ״ב שנה מגיע לכל שנה קרוב לסלע ודינר: **למשנה ביה פירי.** הלכך סלקא ליה דגבי פדיון שדה אחוזה לא כתיב שני תבואות: **לא שנו.** אם מכת מדינה היא מנכה לו: **אבל לא זרעה.** ואשתדוף רובא דבתגא לא מנכה ליה: רבי חנינא בן דוסא במסכת תענית:

פעם

אי הוית חזית לאשתיורי לך הוי משתייר לך מדנפשך. גבי חוכר איכא למימר הכי דאפילו יפטור אותו המחכיר מליתן חכירותו הרי לא נשתייר כלום דבנשדף כל השדה איירי והא דקתני מנכה לו לישנה קלילא נקט אי נמי נשאר קצת בשדה לא חשיב שיור המעטו הנמצא לענין שיהא קורא כי נשארנו מעט מהרבה כיון שהוא שדה לא פלט מהפסד מרובה אבל מחכיר שגוף הקרקע שלו וממנו יש לו לקבל חכירותו כדאמר לעיל מארעאי קבעינא יכול המחכיר לומר לחוכר כי נשארנו מעט מהרבה והרי נשאר לי חכירותי מה שקבלתי עמך בכך וכך כורין: **אלא מעתה שביעית תעלה בו׳.** תימה מאי אלא מעתה בלאו הכי תקשה אבריתא אמאי אין שביעית עולה מן המנין כיון דלא דמי לשני אליהו וי״ל דשפיר קאמר אלא מעתה דאי אמרת (ג) דמכת מדינה לא חשיב אלא דומיא דשני אליהו אתי שפיר דהוה תלינן טעמא במה שזו השדה אינה ראויה לתבואה לא מיקרי שני תבואות והיינו כי ליכא תבואה בעולם כגון שני אליהו אבל יש תבואה בעולם חשיב שדה זו ראויה לתבואה אף על גב דאשתדוף רובא דבתגא אבל שביעית ודאי אף על גב דאיכא תבואה בחו״ל שדה זו אינה ראויה לתבואה כיון שהיא בארץ אבל השתא דאמר כי (ד) אשתדוף רובא דבתגא הוה מכת מדינה ולא חשיבא שדה זו ראויה לתבואה ואפי׳ הכי גזירת הכתוב הוא כיון דאיכא תבואה בעולם עולה לו מן המנין א״כ אפי׳ שביעית נמי ומשני שביעית אפקעתא דמלכא הוא ואי אפשר להיות תבואה בארץ בהיתר כלל ולהכי לא מקרי שנת תבואה אבל שנת שדפון דאע״ג דהוי מכת מדינה אי אשתדוף רובא דבתגא חשיבא אפשר להיות בה תבואה כיון שיש בחו״ל בשוס מקום בעולם כי באפשר להיות בה תבואה מיקרי שנת תבואה וכשנים כשני אליהו חשיב כלא אפשר להיות בה תבואה כיון דבשום מקום ליכא:

מתיב רב ששת רועה שהיה רועה עדרו בו׳. תימה אמאי לא פריך ממתניתין דהפועלים (לעיל דף לג.) דתנן המרי והדוד הרי זה אונס ואמאי נימא אילו נלחם בהם הוה מקייס ביה גם את המרי וי״ל דהתם כיון שהיה שם ולא בא לו רוח גבורה אין יכול לומר דהוה מקייס ביה אבל הכא שלא היה שם דלמא אי הוה התם היה בו רוח (ה) וגבורה ודעת להלחם והוה מקייס ביה גם את המרי כו׳:

לניסא זוטא מיהא חזיא קשיא. תימה מאי קשיא הא אמרן לעיל דכי אמר ליה זרעה חטין וזרעה שערי ואשתדוף דמאי אמר ליה אי זרעה חטין הוה מקייס בי ותגזר אומר ויקם לך וכ״ש כשלא זרעה כלל דליכא הוכחה שהיה ראוי להשתדף וי״ל דשמואל מיירי כגון שאמר ליה זרע כל מה שתרצה דהשתא לא מצי למימר הוה מקייס בי ותגזר אומר ויקם לך דבקשתא לא היה מקבל הקדוש ברוך הוא תפלתו של זה שיגליח כל מה שיזרע אם לא שיעשה לו נס ולא קאמר לעיל הוה מקוייס בי ותגזר אומר אלא לפי שמתפלל על מין אחד של חטין:

וקיימא

מאי זרע אחר מאי חיטי לגבי שעורים כזרע אחר דמי או לא כל העולם כולו בשדפון ושלו בירקון אי נמי כל העולם כולו בירקון ושלו בשדפון מאי תיקו אמר ליה זרעה חיטי ואזל הוא וזרעה שערי ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי דיליה מאי מי אמרינן דאמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה נמי משתדפא או דלמא מצי אמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי [1]ותגזר אומר ויקם לך [א]מסתברא דאמר ליה אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור נשתדפו כל שדותיו של מחכיר ואשתדוף נמי הא בהדייהו ולא אשתדוף רובא דבאגא מאי מי אמרינן כיון דלא אשתדוף רובא דבאגא לא מנכי ליה או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה מצי אמר ליה האי משום לתך דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך [2]מסתברא דאמר ליה אי משום לתאי דידי הוה משתייר לי פורתא כדכתיב [2]כי נשארנו מעט מהרבה נשתדפו כל שדותיו של חוכר ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הא בהדייהו מאי מי אמרינן כיון דאשתדוף רובא דבאגא מנכי ליה או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה מצי אמר ליה משום לתך דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך [3]מסתברא דאמר ליה משום לתאך הוא אמאי הכא נמי נימא ליה אי משום לתאי דידי הוא הוה משייר לי פורתא דהוה מקיים בי כי נשארנו מעט מהרבה משום דאמר ליה אי הוה חזית לאישתיורי לך מידי הוה משתייר לך מדנפשך מיתיבי [4]ד״היתה שנת שדפון וירקון או שביעית או שהיו שנים כשני אליהו אינו עולה לו מן המנין קתני שדפון וירקון דומיא דשני אליהו מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל אף הכא נמי דלא הוי תבואה כלל אבל [4] דאיכא תבואה סלקא ליה ולא קאמרינן מכת מדינה היא אמר רב נחמן בר יצחק שאני התם דאמר קרא [3]במספר שני תבואות ימכר לך שנים שיש בהן תבואה בעולם אמר ליה רב אשי לרב כהנא אלא מעתה שביעית תעלה לו מן המנין דהא איכא תבואה בחוצה לארץ אמר ליה שביעית [5]אפקעתא דמלכא היא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא אלא מעתה שביעית לא תעלה לו מן הגירוע אלמה תנן [6]ה״נותן סלע ופונדיון לשנה אמר ליה שאני התם דחזיא למישטחא בה פירי אמר שמואל לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב [7]אבל לא זרעה כלל לא דאמר ליה אילו זרעתה הוה מקיים בי [4]לא יבשו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו מתיב רב ששת [7]ד״רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור ואמאי נימא ליה אי הוית התם הוה מקיים [8]בי [5]גם את האדי גם (את) הדוב הכה עבדך משום דאמר ליה אי הוית חזית לאיתרחושי לך ניסא הוה איתרחיש לך ניסא [9]כר׳ חנינא בן דוסא דמתיין עיזי דובי בקרנייהו ונימא ליה נהי דלניסא רבה לא הוה חזינא לניסא זוטא

חזינא

מסורת הש״ס

א) ערכין כט: [ע״ש], ב) [לעיל לט. לקמן קט.], ג) [ערכין כה.], ד) לעיל מח. [ע״ש] לג.; ה) פ״א בק, ו) תענית כה., ז) פ״א איט. רש״ל,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אבל היכא דאיכא תבואה סלקא: (ב) רש״י ד״ה הא איכא וכו׳ דדיה גרס הס״ד ואח״כ מ״ה סלקא ליה: (ג) תוס׳ ד״ה אלא וכו׳ דאי אמרת בשלמא דמכת מדינה: (ד) בא״ד כי אישתדוף רובא: (ה) ד״ה מתיב וכו׳ רוח גבורה כל״ל ואות ו׳ נמחק:

מוסף רש״י

אינו עולה לו מן המנין. דאתי שנים, דהא שני תבואות כתיב, שתי שנים הראויין לתבואה תעבה ביה לוקח (ערכין כט:). אפקעתא דמלכא היא. מצות המלך (לעיל לט.). דמתיין עזי דובי בקרנייהו. ר׳ חנינא בן דוסא הוו ליה הרך עזין, אמרו ליה קא מפסדן עזין (שדות) אמר לי קא מפסדן ניכליהו דובי (דובים חאכים בשדות) ואי לא כל חדא וחדא מיתי לאורתא דובא בקרנייהו, לאורתא אייתי כל חדא וחדא דובא בקרנייהו (תענית כה. ורש״י).

עין משפט נר מצוה

לו א מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף ב:
לז ב ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף א:
לח ד מיי׳ פ״א מהל׳ יובל הלכה י:
לט ה מיי׳ פ״ד מהל׳ ערכין הלכה ו:
מ ו מיי׳ פ״ח מהלכות שכירות הל׳ ה סמג עשין פט טוש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף ב:
ז [מיי׳ פ״ג מהל׳ שכירות הלכה ח טוש״ע ח״מ סי׳ רלא סעיף יב וסי׳ שג סעיף יז]:

תורה אור השלם

1 וְתִגְזַר אוֹמֶר וְיָקֻם לָךְ
וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר:
איוב כב כח
2 וַיֹּאמְרוּ אֶל יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא תִּפָּל נָא תְחִנָּתֵנוּ
לְפָנֶיךָ וְהִתְפַּלֵּל בְּעַדֵנוּ
אֶל יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּעַד כָּל
הַשְּׁאֵרִית הַזֹּאת כִּי
נִשְׁאַרְנוּ מְעַט מֵהַרְבֵּה
כַּאֲשֶׁר עֵינֶיךָ רֹאוֹת
אֹתָנוּ: ירמיהו מב ב
3 בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר
הִיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת
עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי
תְּבוּאֹת יִמְכֹּר לָךְ:
ויקרא כה טו
4 לֹא יֵבֹשׁוּ בְּעֵת רָעָה
וּבִימֵי רָעָבוֹן יִשְׂבָּעוּ:
תהלים לז יט
5 גַּם אֶת הָאָרִי גַּם הַדֹּב
הִכָּה עַבְדֶּךָ וְהָיָה
הַפְּלִשְׁתִּי הָעֲרֵל הַזֶּה
כְּאַחַד מֵהֶם כִּי חֵרֵף
מַעַרְכֹת אֱלֹהִים חַיִּים:
שמואל א יז לו

וקיימא כימה להדי רישא. פי׳ בקונטו׳ דכימה זנב טלה כדאמר בברכות (דף נח:) ולא דק אלא אמרינן התם דעם זנב טלה אלא שכימה סמוכה לה ואומר הב לי בניי ומה שפי׳ בקונטרס דביום ראשון של אדר בסוף שעה עשירית קיימת כימה באמצע הרקיע קשה דפועלים לא אתו מדברא עד לאת הכוכבים כדפי׳ בריש הפועלים (לעיל דף פג:) ותו דבסוף י׳ שעות הן עוד היום גדול ואין נראין הכוכבים ומשמע שבא ליתן סימן לאריסין להכיר שעה שיצאו מן השדה וזה דוחק לומר דה״ק כשיחשיך לילה אז יוצאין למפרע שבשעת הליכתן היתה כימה להדי רישייהו ונראה לפרש דאתו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא כימה להדי רישייהו היינו בתחילת שבט ואז כלה זמן הזרע והא דאמר בפ׳ כל הקרבנות (מנחות דף פה. ושם ד״ה חורע) שהיו זורעים קודם הפסח ע׳ יום וזהו חמשה יומי בתוך שבט התם שקרקע חשובה היא שזורעין בה לצורך העומר נמשך שם ימי הזרע יותר מ״ג דבתחילת שבט של חמה הוא דקיימא כימה להדי רישייהו ואין תחילת של שבט של חמה מתחיל ברוב שנים יותר מע׳ יום לפני הפסח[ו]: **שדא** ביה אספסתא **ועבדא.** לא הוה צריך למימר דשדא ביה אספסתא דבלאו הכי מצי למימר אילו הוה זרע אספסתא הוה עבדא אלא מעשה הוה הכי:

פעם ראשונה ושניה. זרעה ואכלה חגב או נשדפה חוזר וזורעה שנית ואם אינו זורעה אינו מנכה לו אפילו היא מכת מדינה: פלוגתא דרבי ורשב״ג גבי נשואה לראשון ומת לשני ומת במסכת יבמות: **מלי אמר ליה בעל הקרקע כל יומי זרע זרע וזוזי.** כלומר כל זמן הזריעה חוזר וזרעה שמא לא הגיע זמן: **ועד אימת.** הוי משך זמן הזריעה: **עד זמן דלי אחא אריסא מדברא.** וכגון בית בזמן שהן רגילין ליכנס דהיינו לאחר תשע שעות ביום. קרוב לסוף העשירית קיימת כימה שהוא זנב טלה להדי רישייהו בראש כל אדם דהיינו באמצע הרקיע שנראה לכל אדם כאילו הוא על ראשו והן הן ימי אדר. לפי שבגלגל קבועין בו שנים עשר מזלות וזהו סידרן טש״ת סא״ב מע״ק גד״ל ועולם ששה עולין וששה שוקעין בניסן לעולם בתחילת עלות השחר טלה מתחיל לעלות ומאזנים שוקע וב׳ שעות המזל שוהה לעלות לאחר שתי שעות העולה גמר עלייתו והשוקע גמר שיקועו נמצא הששה עולים בשתים עשרה שעות ביום וששה בלילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לעלות ובאייר שור ובסיון תאומים וכן הסדר נמצא באדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר סוף ג׳ שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור עלייתו ומתחיל תאומים לסוף שמונה גמר תאומים ומתחיל סרטן ונמצא ראש טלה באמצע שהרי עברו שש שעות משהתחיל ובשש שעות ראשו מגיע לאמצע שהרי מתחילת עליית המזל עד תחילת שיקועו שנים עשר שעות נמצא שמשעה שמתחיל לעלות עד ו׳ שעות מגיע לאמצע הרקיע ולסוף שמונה שעות משעלה הוי זנבו באמצע הרקיע נמצא באדר זנב טלה בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע הוא והכי אמרינן במסכת ברכות בפרק הרואה (דף נח:) שכימה בזנב טלה הוא: **תלי תשרי וכו׳.** שש תקופות שהובטחו לנח ובניו קמפרש: **קליר.** כנגד זרע זה בתחילת גשמים זה בתחילת החמה. וקיץ כנגד חורף וחורף הוא חוזקו וחורפו של סתיו וימי לינה לשון (מיוב כט) כאשר הייתי בימי חרפי חוזקי ועיקרי. קיץ הוא חוזקו של יבש ועל שמייבשין באותו פרק תמרים ותאנים לקציעות והן נקראין קיץ דכתיב (שמואל ב טז) הלחם והקיץ לאכול הנערים וגו׳. קור הוא סופו של סתיו וכן חוס סופו של שמש.

חזינא קשיא [א] אתני חדא פעם ראשונה ושניה זורעה ושלישית אינו זורעה ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה לא קשיא הא כרבי הא כרשב״ג הא כרבי דאמר [ב]בתרי זימני הוי חזקה הא כרשב״ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה אמר ריש לקיש [ג]לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה מצי אמר ליה בעל הקרקע כל ימי זרע [ד] זרעא לה ואזיל ועד אימת אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה אריסייהו מיתיבי רשב״ג משום ר״מ אומר וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע חצי כסליו טבת וחצי שבט חורף חצי שבט אדר וחצי ניסן קור חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ חצי אב אלול וחצי תשרי חום רבי יהודה מונה מתשרי ר״ש מונה ממרחשון מאן מיקל בכולהו ר׳ שמעון וכולי האי לא קאמר לא קשיא הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי: רבי יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות: ההוא גברא דקביל ארעא למיזרעה [ה]בהו [ו]תומי אגודא דנהר מלכא סבא בזוזי איסתכר נהר מלכא סבא אתא לקמיה דרבא אמר ליה נהר מלכא סבא לא עביד דמיסכר מכת מדינה היא זיל נכי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אנן תנן ר׳ יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו לית דחש לה לדר׳ יהודה:

מתני׳ [ז]המקבל שדה מחבירו בעשרה כור חטים לשנה ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: **גמ׳** ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי עבדא אספסתא וחרשה וזרעה שערי ולקו הני שערי שלחה [ח]רב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא כי האי גונא מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה [ט]מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא דמרה הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה ההוא גברא דקבל פרדס מחבריה בעשר דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר מתני׳ לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי [י]מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא הכא עבדא ארעא שליחותא [יא]ומודה רב אשי בעינבי דכדום ובשדה שלקתה בעומריה:

מתני׳ [יב]המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים רשב״ג אוסר [יג] [יד]תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב״ג אוסר: **גמ׳** א״ר חסדא מ״ט דרשב״ג דכתיב [יא]שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית מיתיבי [יב]מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא״כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר״מ רשב״ג מיקל

וכן כל אחד שני חדשים י״ב חדשים לששה עתים: **מפחילא תשרי.** מתחיל למנות שני חדשים בכל עת: **מאן קמיקל.** במשך ימי הזרע למי שבא לאחר זריעותיו: **ר״ש.** שמנה מן מרחשון ואומר מרחשון וכסליו זרע: **בחרפי.** חטין ושיפון הנזרעין בתחילת החורף: **באפלי.** שעורין וקטנית הנזרעין באדר: **איסתכר.** לשון (בראשית מ) ויסכרו מעיינות תהום. נסתמה הליכתו שעכבוהו העליונים העליונים הסיבוהו דרך אחרת ואין ירק מגליח אלא בקרקע נרבצת בארץ לחה: **מכת מדינה.** לא עליו לבדו עברה. ולאסוקי אדעתיה נמי לא הוה ליה דלא הוי עביד למיסתכר: **מתני׳ ונקפה.** שהיו חטין שדופות וגס כחושות. וזו בחכירות הוקרכה לשנותה ולא בקבלנות דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו: **גמ׳ עבדא אספסתא.** היא נקצרת לשלשים יום כדאמר בריש ח״ה (ב״ב כח:). וחזר וזרעה שעורים: **עבדא ארעא שליחותא.** [ג] בעליה לא חכרה אלא לאספסתא ואילו זרע לה אספסתא ואזיל הוה מגליח והוא פסק עמו ליקח שעורין מן השוק: **פרדיסא.** כרם: **תקיף.** החמיץ: **עבדא ארעא שליחותא.** הענבים לא לקו אלא משנעשה יין בחביותיו בביתו לקה ואמר בבבא בתרא (דף ו׳:) חמרא אכתפא דגברא שוור זה קונהו מזה טוב ומזלו גורם להחמיץ: **ענבי דכדום.** ענבים שהתליעו: **בעומריה.** בעודן שטוחות ליבש בימות הקיץ דכל [זמן] זה עודן צריכין לקרקע וכך הענבים שהתליעו בין בציר לדריכה. וכגון דלא איחרו יותר מן המנהג: **מתני׳ המקבל שדה לזרעה שעורין.** ובחכירות כך וכך חטין או שעורין או מעות: **לא יזרענה חטין.** שהחטין מכחישות את הקרקע יותר מן השעורין. והא לא מיתוקמא אלא בחכירות דאי בקבלנות הא אמרינן[ו] תיכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה והרי הוא נהנה בשינוי של זה[ד]: **ורבן שמעון בן גמליאל אוסר.** וטעמא מפרש בגמרא: **תבואה לא יזרענה קטנית.** שהקטנית מכחשת הקרקע יותר מן התבואה: **גמ׳**

מיקל

עין משפט נר מצוה

מא א מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירות הלכה ה סמג עשין פט טור ש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף ב וע״ש במ״מ:
מב ב מיי׳ פכ״א מהל׳ מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קכו טוש״ע אה״ע סי׳ ט סעיף א:
מג ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירות הל׳ ה סמג עשין פט טוש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף ב:
מד ד ה ו ז מיי׳ שם הלכה ז סמג שם טור וש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף א ב:
מה ח ט מיי׳ שם הל׳ ט סמג שם טור ש״ע ח״מ סי׳ שכד:

מוסף רש״י

דאמר בתרי זימני הוי חזקה. דאמר במסכת יבמות (סד:) נשאת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי לא תנשא, דבתרי זמני הוי חזקה (כתובות מג:). **בתלת זימני הוה חזקה.** ביבמות (שם) נשאת לראשון ומת לשני ומת, לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא, דעד תלתא זימנין לא הויה מוחזקת לקבור את בעליה (שנהדרין פא:). **חורף.** עת זרע שעורים וקטנית המריפין להתנשל מהר. קור קשה מחודף (בראשית ח כב, ע״ש שגורם: חצי כסלו וטבת וחצי שבט קור, חצי שבט כו׳ חורף). **קיץ.** הוא זמן לקיטת תאנים וחמץ שמייבשים אותו בשמש ושמו קיץ כמו (ש״ב טז) הלחם והקיץ לאכול הנערים (בראשית שם). **חום.** הוא סוף ימות החמה שהעולם חם ביותר כמו שנמנו במסכת יומא (כט.) שלהי קייטא קמי מקייטא (שם). **מגבת פורים.** מעות שגובין הגבאין מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים, לפורים. כולה יתנה לעניים לפורים (לעיל עח:). ואין מדקדקין בדבר. לומר דיים בפחות והמותר יפול לכיס של לדקה (שם).

מסורת הש״ס

א) יבמות [כו.] סד: [עיריבין מ:. כתובות מג: סנהדרין פא: נדה י. סד.], **ב)** [ל״ל בה יעב״ן], **ג)** גירסת הערוך בערך אבא האחרון אבא אגודא פי׳ ר״ח אילן של ערבה, **ד)** לעיל פא: הגירס׳ רב חנינא עי׳ מ״ק ב. כד:, **ה)** לעיל עח: [ע״ש], **ו)** [לעיל קד:], **ז)** [עי׳ תוס׳ מנחות פה. ד״ה חוזרע ביאורו יותר],

תורה אור השלם

1 שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי הֵמָּה יִרְעוּ וְרָבָצוּ וְאֵין מַחֲרִיד: צפניה ג יג

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ זרעה לה ואזיל. נ״ב [ודוקא שאחר בני בתגי זרעו ולמחו דאמרי׳ חזרע זרע שאינו ראוי לזריעה אבל אם אכל כל בני בתגי׳] נמי לא אמתו ליה לן למימר שכל בני בתגי זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ תני כו׳. נ״ב רי״ף ורמב״ם השמיטוה ולא כתבו רק להא דשמואל ורי״ל (ועמ״ש בהגהות על הרא״ש ובמ״מ סי׳ שכ״ג): **[ב]** במשנה תבואה לא כו׳. נ״ב והרי״ף והרמב״ם גרסי בהיפך: **[ג]** רש״י ד״ה עבדא ארעא שליחותא בעלי׳ כו׳. נ״ב ואפי׳ זרעה מתחלה שעורין הדין [כן] למ״ש עבדא ארעא כו׳ ואו דוקא (ועמ״ש רבינו בה״מ סי׳ שכ״ג): **[ד]** שם ד״ה לא חכרענה כו׳ נהנה בשינוי של זה. נ״ב והרמב״ן כתב להיפך דבקבלנות אסור בכל ענין:

מיקל. אע"ג דמשני לא סבר דמקפיד אינים מידי דלא חסר בה: **דאמר מר.** רבה בר נחמני רביה דאביי דרבה גידלו בביתו: **דסקבור.** שתעשה בורה שלא ילמחו זרעוניה: **ליזרע [שפא] חטין וכו'.** ה"ג פסק עמו חטין שמא הוא זרעה חטין בשנה שעברה ואם יזרענה זה שעורין נמצא זה מקלקלה: **דלא כריב ותני.** חרשה לאחר קלילה ושינה בשעת הזרע: **מתני לה רב יהודה לרבין.** במתני' תבואה יזרענה קטנית: **הא לן והא להו.** מתני' בא"י קאי שהיא מקום הריס ואיכא למיחש לכחשא דארעא אלן השתא בבבל קיימינן שהיא מלולה וטבועה בבצעי המים ואיכא למיחש לכחשא דארעא הלכך משנה בכל מקום שירלה מקטנית לתבואה ומתבואה לקטנית וא"ש אוסר כדאמרן: **אחלי דבי ליתנא.** שחלים שקורין קרישו"ן הגדילים בין הפשתן: **אין בהן משום גזל.** לכל הבא ועוקרן לפי שהוא משביח את הבעלים שמפסידים פשתן יותר על דמיה: **ואם עומדת על גבול.** הערוגה שאין עומדין בתוכה: **יש בהם משום גזל.** דלא מפסדי: **הוקשו לזרע.** אותן שחלים שעמדו בפשתן ימיס רבים עד שנגמר גידוליהן שוב אין עקירתן מועלת לפשתן ויש בהן משום גזל: **דילי דילך דילך דילי.** יש באילנותי שהפירות שלך ובאילנותיך שהפירות שלי שאדותיהו זו לזו סמוכות והמגרים גבוהים ואילנות נטועין בהם יש מהן נטועין בשלי שארשיהן כפופו ונטו כולן לתוך שדך ויונקין משלך ויש בשלך שנוטין לתוך שלי ויונקים מארלי: **ונהגו בני מערא וכו' נוטה לאן לאן.** נוטין ארשין לשדה זו הפירות שלו: **בממנא כל המגר.** שנוטין ארשין לכאן ולכאן: **דאלי טוניה.** משא פירותיו וענפיו נוטה לצד האחד: **פלוג הכי.** טול אתה חציו שאצלך ואני חציו שאצלי: **פלוג הכי.** לעבר רוחב השדה חלוק האילן אם עומדת השדה מזרח ומערב יחלוק אותו האילן לפון ודרום: **לא אזכון.** לא תקנה שדה הסמוכה לעיר שעין בני אדם שולטת בה תמיד: **אסור לאדם דו'.** שלא יפסידנה בעין הרע: **קרובין לעיר.** שלא יהא טורח להכניס פירות: **ספק נדה.** וכ"ש ודאי: **אמר להו.** ר' אבא רבי יוחנן לא אמר הכי: **סמוך לשולחנך.** כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך להרחיק בשדות. והאי דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמר בשבת (דף מא.) כדתניא הנלרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו ואחר אכילה שהאוכל דוחק ומוציא את המעובל ואם יהא צריך להרחיק פעמים שהעמוד חוזר ובא לידי הדרוקן. אבל בית הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליותא היא: **ר' יוחנן לטעמיה.** דאמר במסכת סוטה (דף כב.) שכר פסיעות יש דאמר למדנו ירלת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה שאמרה לו ולא שכר פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשכונתי ואני בתה לבית מדרש להתפלל: **משולשין.** שיש שנה שלוקה בגפנים ובזיתים ואין לוקה בתבואה ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי לו פליטה: לא

מיקל אמר אביי טעמא דרבן שמעון כדמר דאמר מר האי מאן דניחא ליה דתתבור ארעיה ליזרעה שתא חטי ושתא שערי שתא שתי ושתא ערב ולא אמרן אלא דלא כריב ותני אבל כריב ותני לית לן בה: תבואה לא יזרענה קטנית [וכו']: מתני ליה רב יהודה לרבין [א] [1]תבואה יזרענה קטנית א"ל והא אנן תנן תבואה לא יזרענה קטנית א"ל לא קשיא [2]הא לן והא להו א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי [3]הני תחלי דבי כיתנא אין בהן משום גזל [4]עומדות על גבולין יש בהן משום גזל [5]ואם הוקשו לזרע אפילו דבי כיתנא נמי יש בהם משום גזל מ"ט מאי דאפסיד אפסיד א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי הני דילי דילך ודילך דילי [6] נהוג בני מצרא אילן הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן דאיתמר אילן העומד על המיצר אמר רב הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר [7]חולקין מיתיבי אילן העומד על המיצר יחלוקו תיובתא דרב [8]תרגמא שמואל אליבא דרב בממלא כל המיצר כולו אי הכי מאי למימרא לא צריכא דתלי טוניה לחד גיסא ואכתי מאי למימרא מהו דתימא [9]דא"ל פלוג הכי קמ"ל דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי לא תזבין ארעא דסמיכא למתא [10]דא"ר [11]אבהו אמר רב הונא אמר רב [12]אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה איני והא אשכחינהו רבי אבא לתלמידיה דרב אמר להו מאי אמר רב בהני קראי [1]ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה [2]ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לבהכ"נ ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך קרובים לעיר ברוך אתה בבואך [13]שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך [14]שיהו צאצאי מעיך כמותך ואמר להו ר' יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך אבל בהכ"נ לא [15] ורבי יוחנן לטעמיה דאמר [16]שכר פסיעות יש ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך משולשין שליש בתבואה שליש בזיתים ושליש בגפנים ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא

האי מאן דבעי דתתבור [ארעיה]. פי' בקונטר' שתקלקל שדה וקשה דאדרבה כך הוא רגילות של עובדי אדמה שזורעים שנה חטין ושנה שעורין וכשזורעין אותה ב' שנים חטין לוקפין או שעורין מתקלקלת וכן נמי משמע בשילהי חזקת הבתים (ב"מ דף לו:) גבי אחד אמר אכלה חטין ואחד אמר אכלה שעורין כדפי' רבינו שמואל התם לכך י"ל האי מאן דבעי שתהא שדהו חשובה כאילו הניחה שנה אחת בורה כי כן דרך לזורעה שנה ולהוציאה שנה כדי שתחזור לכחה ממה שהוכחשה ליזרע שתא חטין ושתא שעורים ולכך אסר אאב"ג כשאמר לזרעה חטין אלא יזרע שעורים כי שמא אשתקד זרעה שעורים ואי כריב ותני לית לן בה אם לא יאסור רשב"ג: **הני תחלי דבי כיתנא אין בהם משום גזל.** אע"ג שהתנה יהושע שיהו מלקטין עשבים בכל מקום כדאמר בסוף פ' מרובה (ב"ק דף פא.) התם מיירי בעשבים שאין ראויים לאדם אלא לבהמה וכן משמע מדלא נקט ירקות אבל תחלי שהן מאכל אדם אסור אע"כ הוא שדה פשתן: **אילן העומד על המיצר.** פי' הקונטרס אינו מיושב שפירש אילן שנטוע בקרקע סמוך למיצר והשרשים נוטים בשל חבירו אלא נראה לפרש שהאילן עומד ממש על המיצר שהוא של שניהם ואין השרשים מתפשטין לקרקעו של זה יותר משל זה אך הענפים נוטין יותר לשל אחד מהם רב אמר הנוטה לכאן לכאן כיון שהשרשים שוים בשל זה כמו בשל זה אזלינן בתר הענפים מה שיש מן הענפים כנגד המיצר חולקים והשאר לרשות שנוטין הוי הכל שלו ושמואל אמר חולקין אזלינן בתר השרשים שהם שוים כמו כן יהיו שוים בענפים אבל אי נטוע כולו ברשות אחד והענפים נוטים ברשות חבירו בזה אמר ר' יוחנן בס"פ לא יחפור (ב"ב דף מז: ושם ד"ה ואחד) מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ שכל הענפים יהא לבעל השרשים ובהא מודו נמי רב ושמואל דשמעתין ופריך אילן העומד על המיצר חולקים ומשני בממלא כל המיצר כמו שהשרשים הן כולן על המיצר כך הם הענפים ודתלי טעויה לחד גיסא דקאמר לא שהענפים עוברים המיצר אלא שיש פירות לצד אחד יותר מלצד חבירו מהו דתימא ניפלוג לאורכו של מיצר קמ"ל דחולקין לרוחבו של מיצר ושילהי הבית והעלייה (לקמן דף קיח:) דתנן שתי גינות זו למעלה מזו וירק בינתים השרשים לר"ע הם של עליון לפי שהם יונקים מגינתו אבל הגוף שהוא באויר התחתון לר' יהודה הוא של תחתון ולר"מ הוי לשל עליון דאמר שדי נופו בתר עיקרו והתם פסיק כר"ש דאמר כל שיכול עליון לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו והיינו כר"מ והשאר מסתמא הפקיר לתחתון ונראה לאפי' לרב דלית ליה הכא שדי נופו בתר עיקרו סובר שפיר כר"מ דכיון דהתם כל השרשים כולן בשל עליון דין הוא למימר שדי נופו בתר עיקרו כדאמר נמי רבי יוחנן בשילהי לא יחפור ושמואל דאמר הכא חולקין יכול לסבור התם כרבי יהודה דלא אמר שדי נופו בתר עיקרו משום דרגילות למלאות גינתו עפר ולהשוותו אל גינת חבירו ועוד דאין כלל מן הגוף ברשות העליון אלא מיד שנראה חוץ לארץ הוא ברשות התחתון אבל בשמעתין רוב הגוף על המיצר רק מעט מן הענפים נוטים לכאן ולכאן חוץ לרוחב המיצר:

מסורת הש"ס

א) [ברכות ה: וש"נ], ב) [שבת נב: וש"נ], ג) [לעיל ז. ז:], ד) ב"ב ב: ע"ש, ה) ס"א רבי אבא וכן איתא בב"ב ב:, ו) [ברכות נה: סנהדרין קג.], ז) [תענית ו.], ח) [סוטה כב.],

תורה אור השלם

1 בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה:
דברים כח ג

2 בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ:
דברים כח ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולילך דילי ונהוג: (ב) שם ר' יוחנן לטעמיה כל"ל ואות ו' ממחק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' תבואה יזרענה כו'. נ"ב ור"ף גריס תבואה לא יזרענה כו' (תנן תבואה יזרענה קטנית) ג"ל ל"ק הא כו' מתני' בא"י בריית"א בבבל:

עין משפט נר מצוה

מו א ב מיי' פ"א מהל' שכירות הלכה ט סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכד:

מז ג ד ה מיי' פ"ו מהל' גזילה ואבידה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף יז:

מח ו מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסז סעיף ב וסי' קנה סעיף כט:

ז [טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף ה]:

לעזי רש"י

קרישו"ן [קרישו"ן]. שחלים.

מוסף רש"י

אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו כו'. שלא יזיקנו בעין רעה (ב"ב ב:). שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך. בשעה שאדם בא מן הדרך קשה לו כשימצא את אשתו ספק נדה יותר מנדה ודאית, שעל ספק הוא מלר וילרו תקפו ואומר טהורה היא ועל חנם אני מוצע (סנהדרין קג.). שיהו צאצאי מעיך כמותך. בתורה ולעושר וכבוד (תענית ז.).

תשעין וט' מתו בעין הרע **ואחד בדרך ארץ.** ומ"ת מ"כ בני יוסף שלא שלטה בהן עין הרע [1] היה להן לחיות הרבה מכל השבטים וי"ל שמתו בדרך ארץ ומחמיר כשהקב"ה היה רולה להמיתן היה שולח להם חלאים אחרים: **צנים.** קור כדמוכח הכא פחים חוס כדמוכח בריש מסכ' ע"ז (דף ג: ושם ד"ה הכל) ומיירי חוץ מירלת שמים: **שיתין** רהיטי **רהוט.** יש מפרשים דנקט שיתין לפי שימי החורף ששים וכן ימי הקיץ כדאמר לעיל (דף קו:) ופת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה מ"מ כן דרך למינקט בכל מקום שיתין כדאמר בהחובל (ב"ק דף צב:) שיתין תבלי מטייה לכבא דקל חבריה שמע כו': [2] **ארבע** גרמידי דאניגרי **וזלזל בהו.** פירוש ארבע אמות שאתה מודד לבני אניגרא שדולים משם להשקות שדותיהם וזלזל פירוש מדוד אותם שחוקות ולא מצומצמות כדי שיוכלו לעמוד שם בריות ולא כפי' הקונטו' דעל נהרא שמניחין מקום גם למושכי ספינות לא תמשך כלל שנריכין ריוח הרבה שלא יפלו במים אלא בלא מדידה יתנו שיהא (ג) ניכרת וגראה לעינים:

בתרי עברי נהרא קוצו. פי' ענפי אילנות היער קולו שנריכין להטות כתפיהם לנד היער שלא יפלו במים [3] ות"ת דאמרינן בסוף פרק המוכר פירות (ב"מ דף נט: ושם ד"ה ואמה) אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו ב' אמות לתוכה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה וי"ל דהתם מיירי באמת המים שהוא לאדם אחד שהוא עושה חריץ תוך שדהו להשקות ממנה ואין צריך לאגפיים רק אמה מכאן ואמה מכאן והכא אניגרא הוא יאור גדול להשקות כל אותה בקעה לכך צריך ארבע אמות לאגפיה תדע דהתם זורעים אותן אמות ונוטעין שם אילנות כדאמר התם אבל הכא אין זורעין ונוטעין כלל שכל העם הולכים שם להשקות שדותיהם והא דקאמר דאנהרא לכ"ע לאו משום דאניגרא ליהוו כולהו לאדם אחד אלא אינו דכ"ע אלא לאותן המשקין שדותיהם לנד אי נמי ארבע אמות דהכא היינו ב' אמות של תוכה ואמה מכאן ואמה מכאן: ליקוץ

לא קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא הא דלא מהדר ליה שורא ורתקא [1] והסיר ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעין ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות הנך נמי אי לאו זיקא עבדי להו [2] סמא וחיי ר' חנינא אמר [3] זו צינה [3] דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [2] צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ר' יוסי בר חנינא אמר זו צואה דאמר מר צואת החוטם וצואת האוזן רובן קשה ומיעוטן יפה ר' אלעזר אמר זו מרה תניא נמי הכי [7] מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם דבר אחר מחלה ששמונים ושלשה חלאים תלוין במרה וכולן פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן ת"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה ומן הזיקין ומן המזיקין ומחכימת פתי וזוכה בדין ללמוד תורה וללמד ודבריו נשמעין ותלמודו מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הבל ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת והורגת כינה שבבני מעים וי"א אף מוציא את הקנאה ומכנים את האהבה [8] א"ל רבה לרבא בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין רהיטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך [9] ואמרו רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה א"ל דכתיב [3] לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש לא יכם שרב ושמש כיון דלא ירעבו ולא יצמאו א"ל את אמרת לי מהתם ואנא אמינא לך מהכא [4] ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך ועבדתם את ה' אלהיכם זו קריאת שמע ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה [8] לא תזלזל במישחתא דכל פורתא ופורתא חזי לכורכמא רישקא א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה [3] ד' אמות דאניגרא זלזל בהו [3] דאנהרא לא תמשחנהו כלל רב יהודה לטעמיה דאמר רב יהודה ארבע אמות דאניגרא לבני אניגרא דאנהרא [7] דכולי עלמא [8] מכריז רבי אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו רב נתן בר הושעיא קץ שיתסר אמתא אתו עליה בני משרוניא דפנוהו הוא סבר כרשות הרבים ולא היא התם בעינן כולי האי הכא [9] משום אמתוחי אשליהן הוא כמלא כתפי נגדי סגי רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אבא אגודא דנהרא אמרו ליה ניקוץ מר אמר להו קוצו עילאי ותתאי והדר ניקוץ אנא היכי עביד הכי והכתיב [5] התקוששו וקשו [9] ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים התם אבא דבי פרזק רופילא הוה ואמר אי קייצו קייצנא ואי לא קייצו אמאי איקוץ דאי ממתחי להו אשלייהו מסתגי להו ואי

לא קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא הא דלא מהדר ליה שורא ורתקא [1] והסיר ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעין ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות הנך נמי אי לאו זיקא עבדי להו [6] סמא וחיי ר' חנינא אמר [3] זו צינה [3] דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [2] צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ר' יוסי בר חנינא אמר זו צואה דאמר מר צואת החוטם וצואת האוזן רובן קשה ומיעוטן יפה ר' אלעזר אמר זו מרה תניא נמי הכי [7] מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם דבר אחר מחלה ששמונים ושלשה חלאים תלוין במרה וכולן פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן ת"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה ומן הזיקין ומן המזיקין ומחכימת פתי וזוכה בדין ללמוד תורה וללמד ודבריו נשמעין ותלמודו מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הבל ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת והורגת כינה שבבני מעים וי"א אף מוציא את הקנאה ומכנים את האהבה [8] א"ל רבה לרבא בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין רהיטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך [9] ואמרו רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה א"ל דכתיב [3] לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש לא יכם שרב ושמש כיון דלא ירעבו ולא יצמאו א"ל את אמרת לי מהתם ואנא אמינא לך מהכא [4] ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך ועבדתם את ה' אלהיכם זו קריאת שמע ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה [8] לא תזלזל במישחתא דכל פורתא ופורתא חזי לכורכמא רישקא א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה [3] ד' אמות דאניגרא זלזל בהו [3] דאנהרא לא תמשחנהו כלל רב יהודה לטעמיה דאמר רב יהודה ארבע אמות דאניגרא לבני אניגרא דאנהרא [7] דכולי עלמא [8] מכריז רבי אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו רב נתן בר הושעיא קץ שיתסר אמתא אתו עליה בני משרוניא דפנוהו הוא סבר כרשות הרבים ולא היא התם בעינן כולי האי הכא [9] משום אמתוחי אשליהן הוא כמלא כתפי נגדי סגי רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אבא אגודא דנהרא אמרו ליה ניקוץ מר אמר להו קוצו עילאי ותתאי והדר ניקוץ אנא היכי עביד הכי והכתיב [5] התקוששו וקשו [9] ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים התם אבא דבי פרזק רופילא הוה ואמר אי קייצו קייצנא ואי לא קייצו אמאי איקוץ דאי ממתחי להו אשלייהו מסתגי להו ואי

סם העיר והיער היה שלהן: **דפנוהו.** הלקוהו: **אשליהן.** חבלין שלהן: **אגא.** יער: **ניקייצו עילאי ותתאי.** מי שיש להן יער על הנהר אלו למעלה הימני ולמטה הימני הילוך דרך הים: **הכא דבי פרזק רופילא הוה.** אותן שלמטה ושלמעלה לא של ישראל היה שיכול לקצוץ אותו יער של בית פרזק פתח פרסיים היה וידוע הוא שלא יקצוו ומה תועיל קילסה שלי: **אי ממתחי אשלייהו מסתגי להו.** אם יוכלו למתוח חבלם ולבא ממסע למסע או מכפר לכפר ליכך ממטה למעלה ילכו: ואם

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה ח סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף טז:
נ ב ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יז:
נא ה ו מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הלכה כו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף ד:

לעזי רש"י

קרו"ג אודמילנ"ט [קרו"ג אוריינטי"ל]. כרכום.

מוסף רש"י

הכל בידי שמים. מחוזות ומכאובות הבאים לאדם, כולם על ידי גזירת שמים (ע"ז ג:) אם בחיים פורעניות על האדם גזירת המלך היא (כתובות ל:). **חוץ מצנים פחים.** לנים, לנה, פחים, חולי הבא על ידי חוס כמו (שה"ש ב) עד שיפוח היום (ע"ז ב:) קור וחוס, שפעמים שבאין בפשיעה (כתובות ל:). **צנים פחים בדרך עקש.** הלנה והקור פח ומוקש בדרך עקש, כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הלנה ויש מפרשים לנים פחים, קור וחוס (רשב"ם ב"ב קמד:). **שיתין רהיטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך.** ששים איש רלו ולא הגיעו לאוכל שחרית (ב"ק צב:). **התקוששו וקשו.** לשון היקש, אדם המשוה עצמו ושבר דרכו (צפניה ב א) לו: הסר קש מבין עיניך תחלה, כמו (שמות ה) לקושש קש, כלומר קשוט עצמך (רשב"ם ב"ב ט:).

מסורת הש"ס

ו) [ג"ז הערוך סמתר וכן גי' הרשב"ם ב"ב עד: ד"ה סמתרי], ב) [עי' תוס' כתובות ל. ד"ה הכל וב"ב קמד: ד"ה חוץ ד"ה ומע"ז ג: ד"ה שומר], ג) ע"ז ג: ב"ב קמד: כתובות ל. [וע"ש], ד) ב"ק צב: [ע"ש], ה) [ג"ז שם וע"ש הגי"], ו) [פסחים קיב. ב"ק צב:], ז) ב"ב ס: סנהדרין יח. יט., ח) [ובערוך ערך עבד ב' פי' עבד מאי דעבד ע"י שאלת חלום וי"ל נטע אילנות כו' ע"ש], ט) [שלוה ר' עקיבא לבניו כל"ל], י) [בהאיתא ברכות דף כ.], כ) זה הדבור ודבור הממתיל בתרי כו' הכל ד"פ. מהר"ם, ל) קושיא זאת מאי מלעיל מד' גרמידי דאניגרא. מהר"ם,

תורה אור השלם

1 וְהֲסִיר יְיָ מִמְּךָ כָּל חֹלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שֹׂנְאֶיךָ:
דברים ז טו

2 צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם:
משלי כב ה

3 לֹא יִרְעֲבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יַכֵּם שָׁרָב וְשָׁמֶשׁ כִּי מְרַחֲמָם יַנְהֲגֵם וְעַל מַבּוּעֵי מַיִם יַנְהֲלֵם:
ישעיהו מט י

4 וַעֲבַדְתֶּם אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וְהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ:
שמות כג כה

5 הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסָף:
צפניה ב א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קץ שיתסר אמתא **ברוחב** הס"ד ואח"כ מ"ה כמי מסרוניא ואח"כ ד"ה דפנוהו אלקוהו ואח"כ מ"ה כר"ה כתבנו וכו' ואח"כ ד"ה אשליהן: (ב) תוס' ד"ה אדא וכו' שיהא ניכר כל"ל ואות ת' נמחק והד"ת עם ד"ה בתרי:

ואם נאו לא מסתגי להו. אין להם מהלך בעבר זה והולכין על כרחן דרך שפתו השניה שהרי על כרחן כשהולכין כנגד היער של עכו"ס ילכו בשפתו השניה ולכשיגיעו כנגד שלי למה יטריחו לעבור את רוחב המים והרי הן צריכין לחזור ולעבור לד אחר כשכלתה הקלילה (ה):

חזא ההוא אבא. יער שהניח רבה בר רב הונא לפי שאין העליונים והתחתונים קוללין ורבה בר רב נחמן לא היה יודע שכן היה שיהא עליון ותחתון של עכו"ס המושל: **יד השרים והסגנים.** פסוק הוא בספר עזרא: **תיקון ענפיה.** יפותו בניו: **נאגלי גפא.** הכל מסייענין לגדול חומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יכנס צבא שונאים לעיר: **אגלי.** שעריה כמו ברכות (דף כח.) טרוקו גלי: **גפא.** סתימת העיר כתרגם לעיל (דף כה:) מגא אחר הגפה גוחלות: **לא צריכי נטירותא.** תורתו משמרתו כדכתיב (משלי ו) בשכבך תשמור עליך: (ג) **לכריא דפתיא.** לכרות מעין או בורות למים לשתות: **ואפילו מרבנן.** שהרי גם הם צריכים לשתות. ועל שם כלי ששותין בו משקין שקורין פתיא בלשון ארמי קרי ליה כריא דפתיא: **דלא נפקי באכלוזא.** שאין יוצאין בעלי בתים עצמן באכלוזא ובאוכלוסא לחפור אלא גוזין מעות ושוכרין פועלים: **נאו בני מיפק וכו'.** גנאי הוא להן: **לכריא דנהרא.** כשמעלת שרטון ונופלים בה אבנים ומעכבין מרוצת המים וכורין ומנקין אותו להעביר מכשוליו: **ספאי מסייעי נענאי.** כשהעליונים מתקנין כנגדן למעלה יש על התחתונים לסייענן שמכשולין העליונים מעכבים מים מלירד נמצא תיקון העליונים לעזרת התחתונים: **אבל העליונים אין צריכין לסייע את התחתונים.** כשמתקנין למטה שתיקון של מטה אינו לעזרת עליונים אלא לרעתם שכל זמן שהמים רצים למטה הנהר מתמעט למעלה והשדות שלהן מתייבשות: **ואינופא במיא דמיטרא.** כגון בעיר שהמים קשים להרבות טיט ולקלקל את הדרכים ועושין להם חריץ במורד להוריד המים חוץ לעיר אם נתקלקל החריץ כנגד התחתונים וכורין להם העליונים צריכים לסייע את התחתונים לכרות כנגדן שכל זמן שלא ירדו המים התחתונים חוץ לעיר יעמדו העליונים במקומן אבל תחתונים אין להן לסייע לעליונים לכרות למעלה שכל זמן שלא ירדו העליונים למטה טוב להן לתחתונים: **ומתקנת לעצמה.** בפני עצמה כשמגעת כנגדה אין אחר מסייעה: **המקלחות מים.** מים סרוחין מי מטר: **נביב אחד.** חריץ מתוקן להוריד מי גשמים בו: **כולן מתקנות עם התחתונה.** מסייעות אותה לתקן כנגדה כדפרישית לעיל: **האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא.** בשני הפרסיים היה הקרקע מופקר לכל הקודם להחזיק בו ולפרוע למלך טסקא דהוא מס של קרקע. ואם בא אחד ומחזיק על שפת הנהר מקום שהספינות עולות לגמל ולריך מקום פנוי הרבה לפורקי משאות לספינות ולטוענין מתוכן ומוליאין וזה החזיק לבנות שם בנין או לחרוש ולזרוע: **חליפא הוי.** שמקלקל מקום לרבים: **אבל סלוקי.** מדינא לא מסלקינן ליה: **והאידנא דכתבי פרסאי.** לאותן הלוקחין שדות שעל שפת הנהר קני לך השדה עד תוך הנהר מלא לוקר הסוס והלוקחין גודרין גדירן רחוק מן הנהר שלא לקלקל את מקום הרבים ואם בא אחד והחזיק מן הגדר ולגד הנהר מסלקינן ליה לפי שהיא קנויה לבעל הגדר עד תוך המים: **ביני אחי.** שדה העומדת ליקח בטסקא ושדות שני אחים סמוכין לה מכאן ומכאן: **ואי משום דינא דבר מלרא.** אם אינו לא אחים ולא שותפים אלא מכח מלרות באין על המחזיק ואומרים אנו היינו מלפים לקחתה שאנו לריכין לקרקע וטוב לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליקח במקום אחר: **לא מסלקינן ליה.** דלא איכפת לן לדינא דבר מלרא כלל: **ועשית הישר והטוב.** דבר שאי אתה נחסר כ"כ שתמלא קרקעות במקום אחר ולא תטריח על בן המלר להיות נכסיו חלוקין: **אחא נאימנוכי ביה.** שדה היולאה לימכר ובא אחר ונטל רשות מבן המלרן וא"ל זיל זבון: **נהרדעי אמרי לריך למקני.** דאי לא קנה מיניה מלי אמר ליה משטה הייתי בך כדי להעמידה על דמיס הראויין לה שאם באתי אני אצל הבעלים היה מעלה לי בדמים בשביל שהביבה עלי: **השתא דאמרת לריך למיקנייה מיניה.** א"כ אין קניינו של זה כלום אם אייקר או זול ארעא ברשותא דבר מלרא אייקר או זול ולא יוסיף ולא יגרע הלוקח מלקבל דמיס שנתן בה דכי אייקר רווחא דבר מלרא הוא וכי זול פסידא דבר מלרא הוא: **ואי לא יהיב ליה מאתן.** דגבי דהאי הוא דאחזיל: **בי מילעי דנכסי.** של מוכר. שדות המוכר מקיפות לה מכל לד: **חזינן אי עידיה היא.** דבר העשוי לימכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: **זביניה וביני.** ואין מלרני המוכר יכולים לסלקו שהרי יש ביניהן הפסק:

ואי

ואי לא לא מיסתגי להו רבה בר רב נחמן הוה קא אזיל בארבא חזא ההוא אבא דקאי אגודא דנהרא אמר להו דמאן אמרו ליה דרבה בר רב הונא אמר [1]ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה אמר להו קוצו קוצו אתא רבה בר רב הונא אשכחיה דקייץ אמר מאן קצייה תקוץ ענפיה אמרי כולהו שני דרבה בר רב הונא לא אקיים ליה זרעא לרבה בר רב נחמן [ו]אמר רב יהודה [א]הכל לאיגלי גפא ואפילו מיתמי [2]אבל רבנן לא מ"ט רבנן [3]לא צריכי נטירותא [ג]לכריא דפתיא ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקי [ד]באוכלוזא [ד]אבל לאוכלוזא לא דרבנן לאו בני מיפק באוכלוזא נינהו אמר רב יהודה לכריא דנהרא תתאי מסייעי עילאי עילאי לא מסייעי תתאי וחילופא במיא דמיטרא תניא נמי הכי [ה]חמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד ונתקלקל המעיין כולם מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה [ו]וכן חמש חצרות שהיו מקלחות מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה אמר שמואל האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה והאידנא דקא כתבי פרסאי קני לך עד מלי צוארי סוסיא מיא סלוקי נמי מסלקינן ליה אמר רב יהודה [ז]אמר רב האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ורב נחמן אמר [ח]נמי מסלקינן ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקינן ליה נהרדעי אמרי [ט]אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה משום שנאמר [2]ועשית הישר והטוב בעיני ה' אתא אימליך ביה אמר ליה איזיל איזבון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקנא מיניה או לא [י]רבינא אמר לא צריך למיקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למיקנא מיניה [יא]והלכתא צריך למיקנא מיניה השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה [יב]אייקור וזול ברשותיה זבן במאה ושוי מאתן [ג]חזינא אי לכולי עלמא קא מוזילא ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל ליה ואי לא יהיב ליה מאתן ושקיל ליה [יג]זבן במאתן ושויא מאה סבור מינה מצי אמר ליה [יד]לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי [ל]הכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן [טו]אין אונאה לקרקעות זבין ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה [טז]חזינן אי עידית היא אי זיבורית היא זביניה זביני

ליקוץ ענפיה. שזה היה אותו יער עצמו של פרזיק רופילא ולא היתה ידו במעל כלל ולכך קילל: **האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא.** קיבל בטסקא מן המלך כלפי' בקונטרס ולהכי קאמר דאחזיק ולא קאמר דזבין כדאמרינן לקמן זבין במאתים זבין מעכו"ס וכן הלי מאן דאחזיק ביני אחי בכסמוך מפר"ת דוקא באחזיק שהיתה קרקע הפקר וקבלה מן המלך בטסקא לא מסלקינן ליה ולרב נחמן דוקא ביני אחי מסלקינן ליה שעשה יותר מדאי אלא כהוגן להחזיק ביני אחי אבל משום מלרות לא מסלקינן ליה דלא שייך כאן ועשית הישר והטוב כיון שיוכלו לקבל מן המלך ולא חשו אבל במכר מודים הם כ"ע דשייך דינא דבר מלרא דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה דמלרן שהיו הבעלים רוצים למכור ונהרדעי סברי דאפילו הכא שייך ועשית הישר והטוב והשתא אתי שפיר הא דאמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן בשמעתין אין אונאה לקרקעות דאמלרות קאמר כדמוכח בכתובות בפ' אלמנה (דף לט: ע"ש ושם ד"ה ה"ג) דקאמר רבא גבי טעה השליח והאמר מר אין אונאה לקרקעות גבי מלרות שהוא כעין שליח שהמקח לא יהיה שלו ואין צריך לדחוק כפי' הקונטרס דרב נחמן לית ליה דינא דבר מלרא: **והאידנא** דכתבי פרסאי. לא כפירוש הקונטרס דמפ' דמסלקינן ליה שהראשון קנאו מן המלך אלא דמסלקינן ליה לבא להחזיק לכתחילה משום דכיון דכתבי פרסאי כו' חיישינן שלא יבא להחזיק עד תוך הנהר כמו שכותב לו המלך ויעכב הילוך הספינות וביאתן לגמל וקנסינן ליה משום הכי להסתלק מכולה רקתא אפילו ממה שחוץ לנהר: מזבנינן

נב א מיי' פ"ו מהלכות שכירים הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ד:

נג ב ג מיי' שם ופ"ו מהלכות ת"ת הלכה י סמג שם סי' יב טוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב טוש"ע ח"מ שם:

נד ד מיי' שם פ"ו מהל' ת"ת הלכה י וסמג שם טוש"ע ח"מ שם וטור ש"ע י"ד שם סעיף ג וסעיף ב:

נה ה מיי' פ"ג מהלכות שכירים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קע סעיף ג:

נו ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסא סעיף ו וטור ח"מ סי' קט:

נז ז מיי' שם פי"ב הלכה ד ועיין בהסגו' ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף ה:

נח ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ו:

נט ט מיי' שם פי"ד הלכה ג [והל"ב] סמג שם טוש"ע שם סעיף כט:

ס י מיי' שם הלכה ד סמג שם טור וש"ע שם סעיף ו:

סא כ ל מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ז [רב אלפס כאן ועוד במכילתין פ"ד לד:]

סב מ מיי' שם פי"ג הלכה ה סמג שם טור וש"ע ח"מ שם סעיף כח:

מסורת הש"ס

(ה) ב"ב ח., ב) [שם ז: ח.], ג) כמו אוכלסא פי' המון עם. עיין, ד) זו היא גירסת הרא"ש אבל הרי"ף ג"ג אמר רב, ה) ברב אלפס איתא רב נחמן ומכאן ראיה לפי' ר"ת ועי' בתוספות, ו) עי' תוספות כתובות לח. ד"ה אלמנה וכו', ז) קידושין מב: וש"נ, ח) כתובות לט: ע"ש תוס'. קדושין מב:.

תורה אור השלם

1 כִּי יָשְׁאוּ מִבְּנֹתֵיהֶם לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם וְהִתְעָרְבוּ זֶרַע הַקֹּדֶשׁ בְּעַמֵּי הָאֲרָצוֹת וְיַד הַשָּׂרִים וְהַסְּגָנִים הָיְתָה בַּמַּעַל הַזֶּה רִאשׁוֹנָה:

עזרא ט ב

2 וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְיָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ: דברים ו יח

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ואם נאו וכו' כשכלת' הקציצה כל"ל והס"ד: (ב) ד"ה לכריא הד"ל עם ד"ה ולפי' מרבנן וכו' שאותין בו שקורין כל"ל ותיבת משקין נמחק:

מוסף רש"י

הכל לאגלי גפא. לשערי חומות העיר להיות בהן דלתות. אגלי, דלתות, כמו טרוקו גלי. גפא, סתימה, כמו מגא אחר הגפה (ב"ב ח.). לכריא דפתיא. חפירת בור לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם בבור תמיד לשתות בו עובדי דרכים, קורהו פתיא (שם). ואפילו מרבנן. שהכל צריכין למים (שם). דלא נפקא באוכלוזא. שאין הן עצמם יוצאין בהכרחה לחפור, אלא שוכרים פועלים (שם).

עין משפט נר מצוה

מזבנינן בלא אכרזתא. אין לפרש כל הני מילי לצורך יתומים דל"ק הוה משמע דלשאר צורכי יתומים אין מוכרין בלא אכרזתא כי הנהו דחשיב פ' הנזקין (גיטין דף נב. ושם) מוכרים שדותיהן לקנות להן מגלה ולילית ושופר כו' וא"כ בפרק שוס היתומים (ערכין דף כג. ושם) דפריך לרב [1] אשי דאמר אין נזקקין כו' מדתנן שוס היתומים שלשים יום ומכריזין בבוקר ובערב לוקמה במילי דיתמי שלריכי הכרזה אלא ודאי לכל מילי דיתמי אין לריכין הכרזה ובשמעתין מיירי בכרגא ומזוני וקבורה דאשה ובנות ואם תאמר לקבורה פשיטא דמזבנינן בלא אכרזתא דאמר ליה ארי אברחי לך ממצרא זבין לעכו"ם ועכו"ם ודאי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא שמותי ודאי משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסי דאתי ליה מחמתיה [2]משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא [3]דאמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה מאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא [4]למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה לית בה משום דינא דבר מצרא לכרגא ולמזוני ולקבורה לית בה משום דינא דבר מצרא [5]דאמרי נהרדעא לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא [6]לאשה וליתמי [7]ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא [8]שכיני העיר ושכיני שדה שכיני העיר קודמין [9]שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש [10]טוב שכן קרוב מאח רחוק [11]הני זוזי טבי והני זוזי תקולי לית ביה משום דינא דבר מצרא [12]הני ציירי והני שרי לית ביה משום דינא דבר מצרא [13]אמר איזיל ואטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה אמר איזיל אייתי זוזי [14]חזינן אי גברא דאמיד הוא דאזיל ומייתי זוזי נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן ליה

ואי לא איערומי קא מערים [1]מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא אמר אמימר [2]אי כתב ליה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא [3]מכר כל נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא [4]לבעלים הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא [5]זבן מעכו"ם וזבין לעכו"ם לית בה משום דינא דבר מצרא זבן מעכו"ם דאמר ליה ארי אברחי לך ממצרא זבין לעכו"ם [6]עכו"ם ודאי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא [7]שמותי ודאי משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסי דאתי ליה מחמתיה [8]כדי לפדות מי נמי דה"א שממשכנין מחפצי יתומים עד שמכריזין קמ"ל: [9]**משמתינן** ליה עד דמקבל כו'. דוקא שישראל רוצה ליקח בדמים שנתן העכו"ם: **שכיני** העיר כו'. הא מילתא בדין הקדמה קמיירי כששייסה מלרים ושכן עיר מלרן מלד העיר שיש לו שדה אחורי ביתו הסמוכה לזו ושכן שדה שיש לו שדה רחוקה מן העיר הסמוכה לזו: **ארעא** דחד ובתי דחד. שהבית בנוי על גבי קרקע מרי דארעא מעכב שלא יתכור הלה עליו ואבניו כי אם לו אבל בבית אבל בית או קרקע שאינו עומד לזריעה לא שייך דינא דבר מלרא דלא שייך התם טעמא דקאמר בסמוך להכניס תבל אחד ודוקא בשדה של זריעה שייך הישר והטוב שיכול לחורשה בבא אחת וכן פר"ת בתשובה אחת המתחלת חזרנו על כל לידי לדיס ולא מלאנו דין מלרנות בבתים: אלא

ארעא דחד ובתי דחד [9]מרי ארעא מעכב אמרי בתי מרי בתי לא מעכב אמרי דארעא ארעא דחד ודיקלי דחד [10]מרי דארעא מצי מעכב אמרי דיקלי מרי דיקלי לא מצי מעכב אמרי דארעא ארעא לבתי וארעא לזרעא [11]ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר מצרא אפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא [12]חזינא אם יכול להכנים בה אפילו תבל אחד אית בה משום דינא דבר מצרא ואי לא לית בה משום דינא דבר מצרא [13]הני ד' בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבין זביניה זביני [14]ואי כולהו אתו בהדי הדדי פלגו לה [15]בקרנזיל:

מתני'

לו קרקעות למכור ומה שבאה לידה ראשון אין לנו לומר ועשית הישר והטוב להרחיקו מעליו. וכן יתמי. ושותף שמכר לו לחבירו חלקו בשדה שהן שותפין בה (ג) אין לנו לסלקו משום דינא דבר מלרא ולומר אין אתה בא בחלק חבירך אלא כאחד המלרנין ויקחנה עמך אלא כיון דלא נתברר חלקו (ג) והרי הוא כשכן בכולה: **שכיני העיר ושכיני השדה שכיני העיר קודמין.** נראה בעיני דלאו בדינא דבר מלרא אייר אלא להשיא עצה דרך ישר וטוב למוכר שאם יש לו שדה למכור ובאו עליה (ד) לזוקה שכיניה הדרים אצלו בדירה ושכן שיש לו בשדה ששדותיהן סמוכות זו לזו וזו שיש לו למכור אינה סמוכה למלרן שכיני העיר קודמין. ואני לא דקדקתי בה מפי רבינו כל לרכי ועד הנה פירשתי דבמלרן דיליה קאמר. והשתא לא נראה לי דאם כן הוה ליה למיתניהו בהדי הנך דלעיל ולמימר הכי לאשה וליתמי ולשותפי ולשכיני העיר ולת"ח לית בה משום דינא דבר מלרא מאי שנא דשני בלישנא דכולי שמעתא למינקט לישנא דקודמין ותו דקאמר שכן ותלמיד חכם ת"ח קודם לי האי שכן מלרן הוא אמאי ת"ח קודם תלמיד חכם לאו בר ועשית הישר והטוב הוא דהאי ועשית אלוקא שדיוה רבנן כדאמרינן לעיל גבי זבין לעכו"ם עכו"ם לאו בר ועשית כו' ותו קרוב ותלמיד חכם מאי דינא דבר מלרא איכא ואי"ת כששייסה מלרנין אטו משום דת"ח הוא משלא גזימא דאינשי: **זוזי טבי זוזי תקולי.** מלרן שבא לעורר על המקח מביא מעות שמשקלן טוב יותר על של לוקח אבל של לוקח טבין וחריפין במטבע היולאה יותר משל מלרן ואי נמי איפכא: **ליה בה משום דינא דבר מלרא.** דאמר ליה המוכר בהא ניחא: **הני ציירי והני שרו.** לוקח ומלרן ששלחו מעותיהן של מלרן לרורין וחתומין וזה ירא להתירן שלא יאמר יותר היו ושל לוקח מותרין: **ליה בה משום דינא דבר מלרא.** דפסידא דמוכר הוא דאמר לזוזי לריכנא: **אמר ליה איזיל ואיטרח וכו'.** מילתא בלאפי נפשיה היא. מלרן שאמר איזיל ואיטרח וכו': **דאמיד הוא.** שאנו אומדין אותו לאפשר לו לקיים דבריו: **ובאי דחד.** בנין שעליה: **מרי ארעא מעכב אמרי בתי.** שלא למכור הבנין לאחר דהואיל והוא בא למוכרם וזה לריך לה טוב שיהיה בנינו בקרקע שלו ואיכא הישר והטוב: **מרי בתי לא מעכב אמרי ארעא.** שהוא אינו חשוב שכן לכשיגיעו שניו עומד להסתלק מיניה: **ודיקלי דחד.** שמכר לו דקלין בשדהו להניחן שם עד זמן פלוני או עד שיבשו: **ארעא לזורעה.** המלרן חפץ בה לזריעה והלוקח לריך בה לבנין בית. (ה) לבית דין ולא תקנו כאן עשות ישר וטוב שזו טובה מזו: **אפסיק משוניתא.** שן שלא מפסיק בין שדה זו לשדה של מלרן: **או ריכבא דדיקלא.** הדקלים הכפופין וסמוכין זו לזה זו ומסוגרין כאותן שקורין פלשייר"ש בלע"ז: **אם יכול להכניס המלרן תבל אחד.** משדהו לתוך שדה זו אית בה וכו': **תבל.** שורות המענה: **ואי אייתי בהדדי.** שמערער כל אחד על מלרנותו: **פלגי לה בקרנזיל.** בארבע אלכסונות שיהא כל אחד נוטל בה על פני כולה סמוך לו כזה. ולשון קרנזיל זיל בה לקרנות:

מתני'

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פי"ג מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' קעה סעיף יח וסעיף נד:
סד ג מיי' שם פי"ב הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:
סה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
סו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף לח:
סז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לט:
סח ז מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף מ:
סט ח מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף מז:
ע ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף מב:
עא י מיי' שם טוש"ע שם סעיף מג:
עב כ מיי' פי"ב מהל' גזילה הלכה טז ופי"ח הלכה כ ופי"ב מהל' מלוה הלכה יא סמג עשין מח ולד טוש"ע חו"ע סי' ע סעיף ה וסי' לג סעיף כה וסי' קד סעיף ג וסי' קיב סעיף ו וטוש"ע ח"מ סי' קט סעיף ג:
עג ל מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה יג יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף מז:
עד מ מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' יב מט:
עה נ ס מיי' שם פי"ד הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעי' נ:
עו ע פ מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' נב:
עז צ ק מיי' שם טוש"ע שם סעי' כה:
עח ר ש מיי' שם פי"ב הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סעי' נח:
עט ת מיי' שם פי"ד הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעי' כו:
פ א מיי' שם פי"ב הלכה יז טוש"ע שם סעי' מז:
פא ב ג מיי' שם פי"ב הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעי' יח:

מסורת הש"ס

א) ב"ק קיד., ב) לעיל סח., ג) גיטין נב: כתובות פז. ק:, ד) כתובות פה:, ה) [נ"ב יג.], ו) מן הטור. כל"ל רש"ל, ז) [ל"ל אמין], ח) כדי לפרוש. כל"ל רש"ל, ט) לעיל,

תורה אור השלם

1 רֵעֲךָ וְרֵעַ אָבִיךָ אַל תַּעֲזֹב וּבֵית אָחִיךָ אַל תָּבוֹא בְּיוֹם אֵידֶךָ טוֹב שֵׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק:
משלי כז י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לאשה וכו' לא מסלקינן לה בלאו וכו' להרחיקה: (ב) **בא"ד** אין לנו לסלקו. ר"ב פי' בשביל המלרן עי' באשר"י: (ג) **בא"ד** מלקו הרי כל"ל ואות ו' נמחק: (ד) ד"ה שכיני וכו' ובאו עליה ללקחו שכיניס: (ה) ד"ה ישוב וכו' ב"ד לא כל"ל ואות ל' ואות ו' נמחק:

לעזי רש"י

פלשייר"ש [פלישייר"ר]. לכופף ענפים של עץ לעשות גדר.

מוסף רש"י

מאי משכנתא דשכונה גביה. אין שכן קרוב ממנו, ואם בא הלוה למכרה אין בבעל מלרייה שכן טוב לקנותה מזה (לעיל סח.). לכרגא. לפרוש למלך כסף גלגולת היתומים (כתובות ק: ושם פז.). ולמזוני. מזון האשה והבנות והיתומים (שם). ולקבורה. לקבורת המת או היתומים (שם). מזבנינן. נכסי דיתמי בלא אכרזתא. שאין שהות ומתון לדבר (שם) שאין פנאי להמתין משך ימי הכרזה (שם ק: וגיטין נב:).

מתני' לשנים מועטות. פחות מז' שנים: לא יזרענה פשתן. שזרע פשתן מכחיש בארץ הרבה ואינה חוזרת ליושנה עד ז' שנים. והא לא מיתוקמא אלא בחכירות דאי בקבלנות מאי דבעי ליזרע שהרי הבעלים חולקין בו: ואין לו בקורות שקמה. עץ סרק הוא וקוללין ענפיו לקורות הבנין והן חוזרין וגדילין (ג) ופחות מז' שנים אין נעשות קורות. הלכך קיבלה לפחות מז' שנים לא יקוץ קורות שבה דלאו אדעתא דקורות נחית דבשנים מועטות אינם חוזרים לקורות אבל קיבלה לז' שנים שנה ראשונה זורעה פשתן וקוצץ שנה ראשונה שקמה שבה: **גמ' שבח שקמה יש לו.** עשו והשביחו שמין לו שבחם לבשיסתלק: **לגמיעות אמר רחמנא.** מי שאילולי יובל היתה נגמתת דכתיב (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לגמיתות: **וגיגמר מיניה.** (ד) דמקבל: **הפס זביני מעליא הוא.** וכל כמה דלשבחא אדעא דרשותיה אשבחא ואדעא דהדרא משום דיובל אפקעתא דמלכא הוא ומאי דלא פקע מלכא לא מפקע ממכר אפקע שבחא לא פקע: **קדמו בה תאלי.** לממו בה אילנות: **דיקלא ותאיס.** קיבל הימנו אילן לפירותיו כך וכך שנים ונתעבה והגבירו עיקרו ה"נ וכו': **לאו אדעתא דהכי נחת.** אלא לאכילת פירות. הכא אדעתא דהכי נחת לכל אשר ילמח בה: **הפס ליה פסידא.** כל מה שהשביח שקמה לא מנע ממנו חריסה וזריעה: **ידא דאספסתא.** מקום הדקלין היה זורע אספסתא. ידא כמו (במדבר ג) איש על ידו: **אנא כורכמא רישקא רבאי.** אני הייתי מגדל במקומן כרכום שדמיו יקרין: **א"ל.** מדקאמרת כורכמא רישקא רבאי שהוא דבר הנקלר בכל שנה ולא אמרת אנא תאלי הייתי נוטע בה למישקל שבחייהו גלית אדעתך דלא נחתת להא אדעא אדעתא למיעבד בה מידי דבר קיימא למישם ליה שבחיה ומפיק אנא מידי דתיעקריה ותישקליה ותיזיל כי מסתלקת שקול כורכמך רישקך אותו כורכמא רישקא דהיינו תאלי שקיימו בה עקור אותו ולך וכשתבא לעקור אינו אנא עליס וזה יתן לך דמי עליס: **אהדר ליה משוייתא.** הגביהו סביב גבוליה כעין שן הר: **קדמי ביה זרדתא.** בהיא משוייתא למחו בה אילנות של עוזרדין קורמיי"ר בלע"ז: **ממולאי.** (ה) מבית עלי שהיה ממשפחה רעועה: **אמריהו מילי מולייתא.** דברים גבנונים. לשון מוליא במוליא במו"ק (דף י:) גבשושית: **אפילו רב פפא.** דבעי שכר שבחא דתאלי: **דאית ליה פסידא.** שלמחו במקום הראוי לזריעה: **הכא מאי פסידא איכא.** במשוייתא אין דרך לזרוע: **שבלא.** נוטע כרס בקרקע בעל הבית ועליו להיות אריס כל הימים ונוטל מחצה בפירות: **אפסיד.** מאי דאשבח כבר מיהו אכתי הוה שבחא ומיסתלקנא דקאמר בלא שבחא קאמר: **ורב כהנא אמר וכו'.** הה"ק אי מפסידנא מסתליקנא על כרחי ושקילנא מאי דאשבחי: **לא קניא.** ואפילו (ו) אמרת הכי לא מסלקינן ליה בלא שבחא: **מאי דאפסיד מנכינן ליה.** שיימינן מאי דמטי לבעל הבית בהפסד ומנכינן ליה מחלקו דשתלא בשבח: **אומנא.** (ז) מוהל תיגוקות: **כמוסרין ועומדין דמי.** לסלקינהו: **מקרי דרדקי.** פסידא דלא הדר הוא דשבשתא כיון דעל: ספר

מתני' (א) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורות שקמה (ב) קיבלה הימנו לז' שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן ויש לו בקורות שקמה: **גמ'** אמר אביי בקורות שקמה אין לו בשבח שקמה יש לו ורבא אמר (ג) אפילו בשבח שקמה נמי אין לו מיתיבי (ד) המקבל שדה מחבירו והגיע זמנו לצאת שמין לו מאי לאו שמין לו בשבח שקמה לא (ה) שמין לו ירקא וסילקא ירקא וסילקא נעקור ונשקול (ו) בדלא מטא יומא דשוקא ת"ש המקבל שדה מחבירו והגיע שביעית שמין לו שביעית מי קא מפקעא ארעא אלא אימא המקבל שדה מחבירו והגיע יובל שמין לו ואכתי יובל מי מפקעא קבלנות לצמיתות אמר רחמנא אלא אימא (ז) הלוקח שדה מחבירו והגיע יובל שמין לו וכי תימא ה"נ שמין לו בירקא וסילקא סילקא וירקא ביובל הפקירא הוא אלא לאו (ח) שבח שקמה (ט) תרגמא אביי אליבא דרבא שאני התם דאמר קרא (י) ויצא ממכר בית ממכר חוזר (כ) שבח אינו חוזר ונגמר מיניה התם זביני מעליא הוא (כא) ויובל אפקעתא דמלכא היא רב פפא קביל ארעא לאספסתא קדחו בה תאלי כי קא מסתלק אמר להו הבו לי שבחא א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא אלא מעתה דיקלא ואלים ה"נ דבעי מר שבחיה א"ל התם לאו אדעתא דהכי נחית אנא הכא אדעתא דהכי נחיתנא כמאן כאביי דאמר בשבח שקמה יש לו אפילו תימא כרבא התם לית ליה פסידא הכא איכא פסידא א"ל מאי פסדתיך ידא דאספסתא (כב) שקול ידא דאספסתא וזיל אמר ליה אנא כורכמא רישקא רבאי א"ל גלית אדעתך דלמשקל ואסתלוקי עבדת (כג) שקל כורכמא רישקא וזיל אין לך אלא דמי עצים בלבד רב ביבי בר אביי קביל ארעא ואהדר ליה משוניתא קדחו ביה זרדתא כי קא מיסתלק אמר להו הבו לי שבחאי (כד) אמר רב פפי משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו רב פפא לא אמר אלא דאית ליה פסידא (כה) הכא מאי פסידא אית לך: רב יוסף הוה ליה ההוא שתלא שכיב ושבק חמשה חתנוותא אמר עד האידנא חד השתא חמשה עד האידנא לא הוו סמכו אהדדי ולא מפסדו לי השתא חמשה סמכו אהדדי ומפסדו לי אמר להו אי שקליתו שבחייכו ומסתלקיתו מוטב ואי לא מסליקנא לכו בלא שבחא דאמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא ר"נ האי שתלא דשכיב יורשים דיליה מסתלקין להו בלא שבחא (כו) ולאו מילתא היא ההוא שתלא דאמר להו אי מפסדינא (כז) מסלקנא אפסיד אמר רב יהודה מסתלק בלא שבחא רב כהנא אמר מסתלק ושקיל שבחא ומודה רב כהנא דאי אמר אי פסידנא מסתלקנא בלא שבחא מסתלק בלא שבחא רבא אמר (כח) אסמכתא היא (כט) ואסמכתא לא קניא ולרבא מאי שנא מהא (ל) דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם מאי דאפסיד משלם הכא (לא) מאי דאפסיד מנכינן ליה ואידך יהבינן ליה רוניא שתלא דרבינא הוה אפסיד סלקיה אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר מאי קא עביד לי א"ל שפיר עביד א"ל הא לא התרה בי א"ל לא צריכא להתרות רבא לטעמיה (לב) דאמר רבא (לג) מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וספר

אלא מעתה דיקלא ואלים ה"נ. דבעי מר שבחא באלימות הדקל הא ודאי אפילו לאביי לית ליה דדוקא בשבח שקמה דליכא פרי אלא שבח דגידול ענפים קאמר אביי דיש לו לאדעתייהו נחת אבל אדעתא דאלימות הדקל לא נחת ה"נ מר לא נחת אדעתא דתאלי אלא אדעתא דאספסתא א"ל התם ודאי לאו אדעתא דהכי נחת כדקאמרת אבל אנא (לד) נחתינא למה שיגמיח הקרקע דהיינו אספסתא ואלו למחו במקומה:

כמאן כאביי. דאילו לרבא דאמר בשבח שקמה אין לו אע"ג דאיכא למימר דאדעתא דהכי נחית ומשני דאפילו תימא כרבא דהתם כו': **אין לך אלא דמי עצים בלבד.** [א] ואע"ג דבסוף פרק השואל (לעיל דף קא. וש"נ) אמר דמגי לגמיער זיתי אני נוטל מי לאו משום ישוב א"י הכא לא מצי אמר ליה [ב] דמיירי דהני תאלי לא היו לאויש לנוטעם במקום אחר ואם היה נוטלם היו מתיש ולא היו שוים אנא לעניים א"נ מדלא א"ל תאלי הוה נטענא אנא כורכמא דרישקא שמשעוקרין אותן אין נוטעין אותן במקום אחר גלית אדעתיך שלא היית מושש בדבר שראוי לנוטעו ולכך אין לך אלא דמי עצים [ג] וכגון שהתאלי לא היו מכחישין אותו יותר מאספסתא וכורכמא דרישקא שאם לא כן לא יכול לומר תאלי הוה נטענא שהרי לאספסתא קבלה:

עין משפט נר מצוה

פב א ב מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה ג יוד טוש"ע מ"מ סי' שכה:
פג ג מיי' שם טור מ"מ שם:
פד ד ה ו מיי' שם סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שם סעיף ג:
פה ז ח ט מיי' פי"ל מהלכות שמיטה הלכה ח סמג לאוין ערה:
פו י כ מיי' פ"ח מה' שכירות הלכה י סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שכה:
פז ל טוש"ע מ"מ סי' שכט:
פח מ נ מיי' פ"י מה' שכירות הלכה ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' סעיף ה:
פט ס מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ז ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' שו סעיף ח:

תורה אור השלם

1 וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן הַלְּוִיִּם וְיָצָא מִמֹּכַר בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיּוֹבֵל כִּי בָתֵּי עָרֵי הַלְּוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ויקרא כה לג

הגהות הב"ח

(א) גמ' שקול כורכמא:
(ב) שם מפסדינא מסתלקנא אפסיד:
(ג) רש"י ד"ה ואין לו וכו' ובפחות מז' שנים:
(ד) ד"ה וגגמר מיניה למקבל: (ה) תוס' ד"ה אלא מעתה וכו' אבל אנא הכא נחתינא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אין לך ואע"ג וכו'. נ"ב ואף דאמר שם בהיורד לשדה כו' נחד ליאנא משום בתשא דאדעתא וק"ל דהתי ליאנא. תוס' אולי לשיטתייהו שבתבו למטה וכגון שהתאלי כו' אבל הטוח מ"ל דבאמת שמכחישין כמ"ש למטה לכן כתב שנוטל דמי נטיעות העומדין ליטע וכמ"ש תוס' שם בד"ה ואם אמר כו'. [ב] שם דמיירי כו'. נ"ב וכ"פ הטור וה"ה אבל הרמב"ם ור"ע שמיטו וכתירוץ הפני של תוס': [ג] שם וכגון כו'. נ"ב אבל הטור השמיטו דס"ל דעובדא דכאן הוא במקבל ועי' רש"י ק"ז ע"ב במתני' ד"ה לא יחרענה כו' ולהרמב"ן שם דאוסר בכל ענין במקבל מ"ל לגילוי דעתו דלמשקל ואסתלוקי כו' ולכן השמיט הרמב"ם לפי שכתב הדין אבל מקבל על המתני' דכאן ולזה כתבת רש"י דמתני' כאן ד"ה לא יחרענה פשתן כו' ורש"י אזיל לשיטתו כנ"ל (ועמ"ש רבינו בס"מ סי' שכה פ"ק ה):

מסורת הש"ס

א) [שבת נג: וש"נ], ב) [לעיל לט. קו.], ג) יבמות עה: כתובות פה. ב"ב קלז: שם קנא. [עירובין כה:], ד) [לעיל סו. וש"נ], ה) [לעיל קד.], ו) ב"ב כא.; ז) ובערוך פירש ממולאי שם מקום ואייתי ראיה מבתאשי רבה פב"ע וע"ש, ח) [ולפי' אמר הכי כל"ל], ט) ולעיל לז. פי' רש"י אומנא מקח דס. רש"ל, י) [ד"ה כמותמרין שיך לע"ב],

לעזי רש"י

קורמיי"ר עץ העזרר.

מוסף רש"י

תרגמא אביי אליבא דרבא. במקומו ונשבלו שתהא ממורגמת לפי דברין (זוכה יט. עי"ש). אפקעתא דמלכא. מלות המלך (לעיל לט.). דאתיתו ממולאי. ממשפחה אומללה מבית עלי, דלמריגן בפ"ק דר"ה (יח.) אביי ורבא מדבית עלי קלתו (יבמות עו.) אי: מקוטעים, מבית עלי, דלאביי אמרה דרב ביבי מבית עלי אתא (ערובין כה:) בית עלי שהן כרותי ימים, ולי נראה ממולאי גבנונים, בעלי מומין שאינן מין כשאר בני אדם, לשון (ב"ב נד.) שקל מוליא ושדא בגגא (כתובות פח.) אי: על שם מקומן נקראו בני עלי ממולאין, כדאמר בב"ר בתחילת פרשה נט ואברהם זקן, עטרת תפארת שיבה וגו', ר"מ אזל לממלא ראה אותם שחורי ראש, אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב כיה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, אמרו רבי התפלל עליו, אמר להם לכו וטיפלו לנדקה ואתם זכיתם לזקנה כו', וה"ג אמר בר"ה (יח.) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה, בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמולות חסדים (רשב"ם ב"ב קלז: וכעי"ז שם קנא.). מילי מולייתא. קטוועות בלא רגליס (ערובין כה:) אי: דברים כרותים שאין בהם ממש, לשון (איוב יח) יאכל קליריו (רשב"ם ב"ב שם). אסמכתא. הבטחת גומחת שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תגאו יתן לך וכך (לעיל מח:) הייני דבר דאינו נותן לו מדעתו, אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לגנא ופעמים שמנגאין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יתנם ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.). לא קניא. ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך (שם). אם אוביר. אעשנה בורה, ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה (לעיל קד.). שתלא. נוטע כרמים למחצה (ב"ב בא:). ואומנא. מקח דס (שם).

ספר מתא במותרין ועומדין. פי' בקונטרס משום דשבשתא כיון דעל על לכך משיב פסידא דלא הדר וליתא דרבא גופיה אית ליה בפ' לא יחפור (ב"ב דף כא. וסס) דשבשתא ממילא נפקא אלא להכי קרי ליה הכא פסידא דלא הדר לפי שבאותה שעה שלימדו שיבושים נתבטל לו לימוד של אמתא:

(לעיל) **מסלקינן להו בלא שבחא ולאו מילתא היא.** פי' ריב"ן שלא אמר דבר זה מעולם אלא להפחידו אמר כן ותימה דאם לא אמר מעולם למה הזכיר כל כך אמוראים רב הונא ואיתימא רב יהודה ואיתימא כו' וי"ל דרב יוסף לא הזכיר אלא אחד מהם ובני בית המדרש נסתפקו בין אלו איזה מהן הזכיר: **רבא אמר קרנא הוי.** ות"ת והא קופא סבא פלגא ודוחק לומר דפליג רבא אדרב מניומי וי"ל דקופא סבא פלגא משום דשתלא שקיל אפילו בגוף הקרקע פלגא וכי מסתלק אלא זמניה הוא דשקיל ריבעא משום דעליו לשלם אפילו מה שהבעל יצטרך ליתן לאריס שיסמור חלקו שהיה מוטל על השתלא לשמור וכן שטפה נהרא ריבעא דאדעתא דהכי נחית שאם יסתלק אלא זמניה באיזה עניין שיסתלק שלא יקח אלא ריבעא ובקופא סבא שאין עוד מה לשמור שקיל פלגא אבל הכא המלוה אין לו בגוף כלום אלא בפירות:

מה נקצץ בזמנו. דאין דרך לקצוץ שלא בזמנו ולהפסיד פירות ועוד דאמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כו.) האי דיקלא דטעון קבא אסור למיקציה ואית דגרסי איפכא יבש בזמנו ואין גרמה לר"י: **לא** מה יבש שלא בזמנו. יבש משמע שלא בזמנו מדלא קתני הזקין ואע"ג דהזקין נמי משמע שלא בזמנו כדאמרינן בסמוך אימא והזקינו הזקינו משמע בין בזמנו בין שלא בזמנו אבל יבש לא משמע אלא שלא בזמנו: **אף** נקצץ שלא בזמנו. וא"ת ואמאי איצטריך למימר אף נקצץ שלא בזמנו והא מעיקרא לא פריך אלא מיבש דהוה דומיא דנקצץ אבל מנקצץ בזמנו לא פריך משום דאיכא למימר דנקצץ בזמנו היינו לאחר שיבש שלא בזמנו והשתא דשני ליה מיבש תו לא קשיא ליה לאביי וי"ל דמעיקרא נמי קשיא ליה מנקצץ דנקצץ משמע סתמא אחר שיבש בזמנו כמו שדרכו והא דקאמר מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו משום שרוצה להקשות משייחס אי נמי לא איצטריך אלא לאפוקי דלא נידוק איפכא נקצץ דומיא דיבש כדמשני בתר הכי:

נפלו לה זיתים וקנים ימכרו וילקח בהן קרקע ובעל אוכל פירות. אבל לא יקצוץ עצים אלמא קרנא הוי וקשה לאביי דאמר עצים פרי הוי במקום שאין פרי אחר ותימה דמאי פריך דהתם ע"כ מיירי שעושין קצת פירות מדפליג התם [ח] רבי יהודה ואמר לא תמכור מפני שבח בית אביה ומוקי ליה התם בשדה שאינה שלה ואי ליכא פירות כלל מה שבח בית אביה יש הלא בעל השדה לא ייחס לעמוד שם יותר אחר שנתייבשו והבעל יקוץ אותם לעצים וכן משמע נמי מעיקרא דבעי לאוקמי פלוגתייהו בנפלו לה זיתים בשדה שלה ופליגי אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל ימכרם ופריך והא עבדים ושפחות זקנים דהוי כנפלו בשדה שאינה שלה ופליגי והנהו עבדים ושפחות ע"כ כשעושין

[1] **וספר מתא** כמותרין ועומדין דמי כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי ההוא שתלא דאמר להו הבו לי שבחאי דבעינא למיסק לארעא דישראל אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו הבו ליה שבחיה א"ל רבא איהו אשבח ארעא לא אשבח א"ל אנא פלגא דשבחא קאמינא לך א"ל עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא ושתלא פלגא השתא בעי למיתב מנתא לאריסא א"ל ריבעא דשבחא קאמינא סבר רב אשי למימר [א]ריבעא דהוא דנקא דאמר רב מניומי בריה דרב נחומי [ב]באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי לאסתלוקי יהבינן ליה שבחא ומסלקינן ליה כי היכי דלא נמטייה הפסד לבעל הבית אי אמרת בשלמא ריבעא דהוא דנקא שפיר אלא אי אמרת ריבעא ממש קא מטי ליה פסידא לבעל הבית פלגא דנקא א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי ולימא ליה אנת מנתא דילך הב ליה לאריסא ואנא מנתא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה אמר כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי [ג]גופא אמר רב מניומי בריה דרב נחומי באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי [ד] איסתלוקי יהבינן ליה שבחיה ומסלקינן ליה כי היכי דלא ליפסוד בעל הבית אמר רב מניומי בריה דרב נחומי [ג]קופא סבא פלגא [ד]שטפה נהרא ריבעא [ה]ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לעשר שנין וקש לחמש שנין אביי אמר [ה]פירא הוי רבא אמר קרנא הוי וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות מיתיבי [ו]יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו כיצד יעשו ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות מאי לאו יבש דומיא דנקצץ מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו וקתני ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אלמא קרנא הוי לא נקצץ דומיא דיבש מה יבש בלא זמנו אף נקצץ בלא זמנו ת"ש [ז]נפלו לה גפנים וזיתים זקנים ימכרו

[ח] **אלא פלגא בשבחא קאמינא.** כלרך שאר שתלים שאין מסתלקין: **השתא קבעי למיתב מנתא לאריסא.** כלומר כיון דמיסתלק לו בלא זמנו אמאי שקיל פלגא בשבחא עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא בפירות וזה היה עושה בה כל עבודתו כמשפט אריסין השתא קבעי למיתב מנתא לאריסא עכשיו זה יטול כל המגיע לו וילך ועל בעל הבית ליטול עבודת הכרם ויצטרך לתתה לאריסא ודרך אריס שיורד לכרם נטוע ליטול שלש בפירות נמצא בעל הבית מפסיד שלש ממחציתו בכל שנה: **ריבעא דשבחא.** לקמן מפרש ואזיל: **סבר רב אשי למימר ריבעא.** דתרי תילתי המגיעין לבעל הבית משמוליא השלש שיצטרך ליתן לאריס שיורד לה דהוא דנקא בכל שבח הכרם כגון אם השבח שהה דינרים יוציא מהן שלש שעתיד ליתן לאריס נותרו ד' דינרין מהן יטול השתל דינר והיינו ריבעא במאי דמטא לבעל הבית דהוא דנקא דשבחא כוליה: **דנקא.** שתות: **דאמר רב מניומי באתרא דשקיל שתלא פלגא.** בפירות ועושה עבודה לעולם: **ואריסא תילתא.** אריס היורד לתוך הכרם גמורה ועובדה נוטל שלש בפירות: **האי שתלא דבעי איסתלוקי.** שיימינן ליה כי היכי דלא נפסיד בעל הבית כלומר מעיינין במילתא למיתב ליה כי היכי דלא נמטייה פסידא לבעל הבית בסילוק של זה: **אי אמרת בשלמא דנקא.** שקיל שתלא שפיר דכי הדר שקיל אריסיה תילתא הרי ג' דינרין בין שניהן פש ליה פלגא דבעל הבית כדהוה שקל עד השתא: **אלא אי אמרת ריבעא ממש.** דינר והאי והאריס יטול שלש שהן ג' דינרין: **פסידא נבעה"כ.** האי דינר ממחציתו: **ולימא ליה.** שתלא אנת מנתא דידך הב ליה לאריסא שיטרח בו האי שלך שהיה מוטל עלי לעשות ואתה אוכל פירות הב ליה לאריסא ועלי לנכות מחלקי כפי המגיע לו והיינו ריבעא ממש דינר ואי כילד טול אתה שלשה רבעי הכרם לחלקך מהן תתן השלש לאריס נמצאת אוכל כל השנה אלי פירות הכרם בלא יציאה: **מנתא דידי מאי דבעינא עבידנא ביה.** אני אמכור לאחרים הרביע המגיע לידי ולא שייך גבאי למיתן מנתא לאריסא דהא מזבינא ומסתלקנא הקונה ירד ויעשה ויאכל ואם באת לקנותו הרי אין עלי לעשות לך ותאכל את פירותי בחנם אם תתנהו לאריס ליפקוד מייניה ויהיה שוה אלי דינר והדינר ישאר לך והיינו תרי תילתי שהרי עכשיו אתה קונה ממני. ולעולם ריבעא ממש קאמר רב פפא [ט] (ואין בעל הבית מפסיד כלום שעד עתה היה אוכל אלי הפירות ומעתה אוכל ג' שלישים דהיינו ד' דינרים): **כי מטית לשחיטת קדשים.** הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות וכי מטית למסכת זבחים שהיא עמוקה תא אקשי לי ואתן לב לתרץ לפי שאלתך. ויש אומרים דחויי מדחיה ולא היא דעל כרחיך קבולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מדקאמר קסבר רב אשי למימר מכלל דמסקנא לאו הכי הוא: **קופא סבא פלגא.** גפן שהזקינה בכרם הרי הוא כשאר זמורות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא כשאר פירות דכיון דאורחה בהכי אדעתא דהכי נחת: **שטפה נהר.** ובאו לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה ושקיל ריבעא. שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוטף את הקרקע ומכחישו ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: **ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה.** משכן לו כרם במשכנתא דסורא ל"ג בגכייתא: **וקש.** הזקין ובזמנו שהיה ראוי לכך: **פירא הוי.** עצים שבו ויטלם המלוה: **יבש האילן.** במשכנתא קאי: **מה נקצץ בזמנו.** שאין אדם קוצץ אילן שעושה פירות אלא בזמנו שחדל לו מעשות פרי: **בלא זמנו.** ומודה אביי בלא זמנו שחדל לעשות פרי דכיון דלאו אורחיה לאו פירא הוא ולאו אדעתא דהכי נחת: **נפלו לה.** לאשה. משייסת מת אביה ונפלו לה בירושה:

ימכרו

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פ"ש מהל' שכירות הלכה ו טור ש"ע ח"מ סי' שלשים סעיף ג: **צא** ג ד טוש"ע שם סעיף ד:

צב ה ו מיי' פ"ז מהל' שכירות הלכה ה [כב אלפס כלן ועוד בפ"ו דף קיג.]:

צג ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה כג וחזר מפירושו שם פסק כתנא קמא סמג עשין מא טוש"ע אה"ע סי' פה סעיף יד:

מוסף רש"י

וספר מתא. המספר את אנשי העיר בתקפותה (לעיל צז.) או לגבר (ב"ב כא:). כמותרין ועומדין דמי. שלא יקלקלו ואם קלקלו מסלק להו בלא אתריתא, אע"פ שלא התרו בו קודם לכן (שם). **כל פסידא דלא הדר.** כגון אלו, שמשנתנבלה הבהמה או הרג המקח והכותב כתב ספר תורה בטעות (שם). **דמשכין פרדיסא.** כרם, **לחבריה לעשר שנין.** שיאכלנה עשר שנים ותחזור לבעליה בלא תעות, דכתב ליה במשלם שניא אילין מיפוק אדעא דין בלא כסף (בחובות צה:). **יבש האילן** או נקצץ. מי שמישכן אילן לחבירו כי הני משכנתא דסורא דכתבי במשלם שניא דאילן מיפוק אדעא דא בלא כסף, **שניהם אסורים בו.** לנקוץ עצים ולמרוף, דאי שריף ליה לוה כליא קרנא דמלוה ואי שריף ליה מלוה כליא קרנא דלוה (לעיל עט.).

מסורת הש"ס

[1] (עי' פרש"י ותוס' ב"ב כח:), [2] (ע' כתובות לה:), [3] (לעיל עט.), [4] כתובות עט:, [5] כ"מ מ"ז ועי' רש"ל ות"ת, [6] (מקרי דרבקי כמותרין ועומדין כל"ל), [7] (וע"ע תוס' ב"ב כא. ד"ה בספר מתא), [8] ס"א דשב"ג,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שתלא דבעי לאיסתלוקא:

גליון הש"ם

גמ' גופא א"ר מניומי. בשיטה מקובצת כ' בשם הרא"ש אע"פ שלא מידם בה דבר קאמר גופא אחריתי דרב מיינומי] [מימר (משום דבעי מימר) [מימר דרב מיינומי] בה וכה"ג אינא בהגוזל קמא דף קי ע"א:

ימכרו וכו'. אלמא קרנא הוי דאי פירא הוה הא תקון רבנן פירות לבעל: **והזקינו.** קפלה עליהן זקנה בלא זמנן: **נאו מי אוקימנא.** בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט:): **בשדה אחרת.** אלא היתה הקרקע שלה שהיו דקלים בשדה של אחריס דהא כליא קרנא דידה לגמרי אי אמרת (ב) ליטקלינהו בעל לכולהו: **ההוא שטרא.** שטר משכנתא דסולא במישלם שניא אלין ולא פירא בו מנין השניס: הכי גרסינן **וקדיש מלוה ואכלינהו לפירי.** דשנה אליעית מקמי דנתבעיה לדינא: **קרקע בחזקת בעליה עומדת.** אע"ג דלא תבעיה עד לאחר אכילת פירות אגן בתר קרקע אזלינן וכי מספקא לן שנה זו של מי אוקי ארעא בחזקת מריה ושלא כדין אכלינהו לפירי: **בחזקת אוכליהן עומדות.** כיון דקדיש ואכלינהו ואתא לאפוקי מיניה נייתי ראיה דלאו שלא הוו דבתר אכילת פירות אזלינן: **והא קי"ל הלכה לרב נחמן בדיני.** ורב נחמן קרקע בחזקת בעליה עומדת קאמר גבי שוכר מרחץ משניס עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש בהשואל (לעיל דף קב:) ואפילו בא בסוף החדש אמר כולו למשכיר כשנתעברה השנה: **הני מילי מילתא דלא עבידא לאיגלויי.** כלומר בתר קרקע ודאי אית לן למיזל ומיהו הני מילי בספק שאין עומד לעולם להתברר כי ההוא דמספקא לן בין אם תפיס לשון ראשון ואי תפיס לשון אחרון: **אבל הכא מילתא עבידא לאיגלויי.** בסוף שיבאו עדי שטר ויעידו: **ואטרוחי בי דינא תרי זימני.** שמא הדין עם המלוה ואם נוליאנו מידו עתידין אנו לחזור ולגבותו מיד הלוה לאחר זמן: **מלוה אומר חמש וכו'.** מילתא אחריתי היא. מלוה ולוה שבאו לדין מלוה אומר חמש שניס מושכנת לי ואין השטר לפנינו ולוה אומר לשלש וכבר אכלתה שלש: **מגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי.** לעולם ואכלתיה שני חזקה ואבד השטר ממני: **לא סבירא להו הא דאמר רב יהודה.** ולא אמרינן מגו שהדברים מוכיחין שהוא רמאי שאמר אבד השטר והאי שטרא לא דמי לשטר זביני דאילו שטר זביני לעדות שמכרה לו הוא בא וכי עד עולם תאמר לו להזהר בו אמור רבנן ביה עד תלת שנין מלי לאיזדהורי אינים בשטרא טפי לא מיזדהר דקסבר לא יצא עוד ערעור עליה אבל זה שהוא מודה ששטר משכנתא הוא לרשיית מנין שניס של אכילת פירות לגובייתא דאכילת פירות דמנין השניס קאי ומיזדהר זהיר ביה דלא ליכסב ליה עד כלות השניס והאי דקאמר אינכסב לא מהימן דמיכסב הוא דכבשיה וכו': **אלא מעתה.** אדרב יהודה קפריך דאמר אי בעי אמר לקוחה היא בידי: **הכי נמי דמהימן.** ובי עביד רבנן מילתא דאתי בה לידי רמאות כי האי: **תקון רבנן למרי ארעא דיהיב טסקא.** למלכא: **וכרי כריא.** מתקן החריץ סביבות הגבולים: **ואי ארעא קנייא הוא.** דלית ליה טסקא וכריא נמי לית ליה מאי ליעביד: **למחוי.** הוו יודעים שלא מכרתיה לו אלא היא משכון בידו: הכי גרסינן **הא באתרא דשקיל אריסא פלגא הא באתרא דשקיל אריסא תילתא.** ולא גרסינן שתלא בכולי מילתא: **שכירי.** לימים או לחדשים ושבתות ושכרתיו במעות. וכל נאמן דקאמר בשבועת היסת הוא: **אנו השבחנו.** ואין לבע"ח במה שהשביחו יתומים כלום:

ספק

ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אימא והזקינו ואיבעית אימא לאו מי אוקימנא לההיא [א]כגון שנפלו לה בשדה אחרת דקא כליא קרנא: ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא מלוה אמר שלש לוה אמר שתים [ב] קדים מלוה ואכלינהו לפירי מי נאמן רב יהודה אמר קרקע בחזקת בעליה קיימא רב כהנא אמר [ג]פירות בחזקת אוכליהן קיימי והלכתא כוותיה דרב כהנא דאמר פירות בחזקת אוכליהן [ד](קיימי) והא קי"ל [ה]דהלכתא כוותיה דרב נחמן [ו]דאמר[ז] קרקע בחזקת בעליה עומדת התם מילתא דלא עבידא לאיגלויי היא הכא מילתא דעבידא לאיגלויי היא ואטרוחי בי דינא תרי זמני לא מטרחינן מלוה אומר חמש לוה אומר שלש א"ל אייתי לי שטרך א"ל שטרא אירכם לי אמר רב יהודה [ג]מלוה נאמן מגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי א"ל רב פפא לרב אשי רב זביד ורב עוירא לא סבירא להו הא דרב יהודה מאי טעמא האי שטרא כיון דלגובייא קאי מיזהר זהיר ביה ומיכבש הוא דכבשיה לשטריה סבר אוכלה תרתין שנין יתירתא א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה [ח]האי משכנתא דסורא דכתבי הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף היכא דכבשיה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן וכי מתקני רבנן מילתא דאתי בה [לידי] פסידא א"ל התם תקינו ליה רבנן דמרי ארעא יהיב טסקא וכרי כריא ארעא דלית לה כריא ולא יהיב טסקא מאי א"ל [ט]איבעי ליה למחויי לא אימחא מאי איהו הוא דאפסיד אנפשיה ארים אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הורדתיו מי נאמן רב יהודה אמר בעל הבית נאמן רב נחמן אמר [י]הכל כמנהג המדינה סבור מינה לא פליגי הא באתרא דשקיל אריסא פלגא הא באתרא דשקיל אריסא תילתא אמר להו רב מרי ברה דבת שמואל הכי אמר אביי אפילו באתרא דשקיל אריסא פלגא פליגי רב יהודה אמר בעל הבית נאמן דאי בעי אמר שכירי ולקיטי הוא: [כ]יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה

סבר

דאיבעי ליה למחויי ולומר תוך שלשה דעו כי משכנתא היא בידו דהשיבא שפיר מחאה בכי האי גוונא וכי האי גוונא יש לפרש בפ' חזקת הבתים (שם דף לה: ושם) גבי ואי טעין ואמר לפירות הורדתיך נאמן ואף על גב דהתם רב אשי פריך לרב כהנא ואי לפירות אחתיה מאי הוה ליה למיעבד ורב כהנא משני דאיבעי ליה למחויי ומייתי ראיה ממשכנתא דסורא ובשמעתין רב אשי משני איבעי ליה למחויי וכן משני רב אשי התם בההוא פירקא (דף לח.) גבי האי מאן דזבין דקלא לחבריה איכא למימר דרב אשי התם קיבל שיעוא מרב כהנא ולהכי משני ליה איהו נמי הכי: **האי משכנתא דסורא כו'.** אע"ג דהא גופא דהכא אפשר דמשכנתא דסורא הוי שייך שפיר לאקשויי בהאי לישנא לפי שמשכנתא דסורא הוה קיים ליה שתקנו חכמים לעשות להכי קאמר אלא מעתה תקנת משכנתא דסורא וכו':

סבר

א) בס"י לא גרסי' לי' ועי' בס' כ"י, **ב)** [כתובות יג. קידושין נט:], **ג)** לעיל קנ:, **ד)** ומתר. רש"ל, **ה)** לעיל סז: ב"ב לה: [לח.], **ו)** [עי' תוס' לעיל טו. ד"ה בעל חוב ותוס' כתובות נה. ד"ה ולשבח ועוד שם בתוס' לז: ד"ה נכסי ותוס' בכורות נב. ד"ה והתמר], **ז)** נ"ל אר"י,

הגהות הב"ח

(א) גמ' וקדים מלוה: **(ב)** רש"י ד"ה בשדה וכו' דלישקלינהו:

מוסף רש"י

האי משכנתא דסורא דכתבי הכי כו'. ותקנתא דרבנן הוא הך משכנתא, משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום ריבית, אבל בנכייתא מותר, כעין משכנתא דסורא, שמלוה עשר מנה על שדהו ולסוף עשר שניס חוזר הקרקע לבעליה בתנס ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה ואין כאן לד ריבית, ואע"פ ששוין הפירות כפליס, שהרי הוא קרוב לשכר וקרוב להפסד, שמקבל פירות כל שנה במנה ואפילו בשנת שדפון שלא יהו שוין פירות השנה ליינר (רשב"ם ב"ב לה:).

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פכ"ב מהל' גזילה הל' כג סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' פה סעיף יד:

צה ב מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ו סמג עשין פט טור ש"ע ח"מ סי' קנ סעיף ז וסי' שז סעיף ג:

צו ג מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנ שם וסי' שז סעיף ד:

צז ד טוש"ע שם סי' קנ סעיף ח:

צח ה מיי' פ"ח מהל' שלוחין ושותפין הל' ה סמג עשין קנג טוש"ע ח"מ סי' של סעיף ה:

סבר ר' חנינא למימר בארעא מסלקינן להו. תימה כיון דטעמא דעל היתומין להניח ראיה משום שהקרקע בחזקת בעל חוב והיינו כשעשה אפותיקי כדמסיק ג"כ הוה ליה כיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דפשיטא דלא שקיל מגוף הקרקע את השבח וי"ל דכיון שהיה הקרקע בחזקת אביהם תחלה ועדיין לא יצאת מרשותן עדיפי מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות ג"כ ביורד לתוך שדה חבירו נמי היה

סבור דמסלקינן ליה בארעא:

יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום. וכן בריש בשכיר שעות דלילה אע"פ שיצא ממלאכתו ועוד לילה גובה כל היום ואינו עובר בבל תלין בעמוד השחר דלילה משמע כל הלילה וזה השכירות לא לן כל הלילה וא"ת לא יצאו דחלב חגי (שמות כג) הוא בעמוד השחר גרידא שאם העלה אימורים על גבי המזבח בתחילת הלילה והורידן לפני עמוד השחר נפסלין בלינה כדאמרינן בזבחים (דף פו.) וי"ל מפני שהן ראוין להקריב בתחילת הלילה קרינא ביה לינה אפילו בעמוד השחר ודומה ועוד דבפרק שני דזבחים (דף כ:) משמע גבי קידוש ידיים ורגליים ומי כיור דעמוד השחר פוסל בלינה אפילו לא התחיל לינה אלא לאחר תחילת הלילה:

אמר

סבר רבי חנינא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל בעל חוב להביא ראיה אמר להו ההוא סבא הכי א"ר יוחנן [א]על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומין להביא ראיה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [ב]ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קיימא אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול הכא נמי האי שטרא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומים להביא ראיה אייתו יתמי ראיה דאינהו אשבחו סבר רבי חנינא למימר כי מסלקינן להו בארעא מסלקינן להו [ג]ולא היא בדמי מסלקינן להו מדרב נחמן [ד]דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן [ה]בכור לפשוט [ו]ובעל חוב וכתובת אשה ליתומים [ז]ובעל חוב ללקוחות א"ל רבינא לרב אשי למימרא דסבר שמואל בעל חוב ללקוחות [ח] ומי אית ליה שבחא ללוקח [ט]והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח וכי תימא לא קשיא כאן בשבח המגיע לכתפים כאן בשבח שאין מגיע לכתפים והא [י]מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וכי לא מסיק שיעור ארעא ושבחא דיהיב ליה זוזי ללוקח ומסלק ליה הניחא למ"ד [יא]אי אית [ליה] זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל חוב שפיר אלא למ"ד אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב ונימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסליקנא לך מכולא ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי גריוא דארעא בארעאי שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן כגון דשויא ניהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו: **מתני'** [יב]המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז השביעית מן המנין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין [יג]שכיר יום גובה כל הלילה [יד]שכיר לילה גובה כל היום [טו]שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום [טז]שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: **גמ'** ת"ר מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה ת"ל [1]לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר [2]ביומו תתן שכרו ואימא איפכא [3]שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה ת"ל עד בקר [לא]למלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב [מב]עובר משום בל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה [3]אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך ת"ר [3]האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן וזה

גובה כל הלילה. שכיר שפעולתו ליום ויולא לערב גובה כל הלילה הוא זמן גבייתו בין לענין שבועה שתקנו לו חכמים שכיר בזמנו הוא נשבע ונוטל[מג] בין לענין שאינו עובר עליו משום לא תבא עליו השמש (דברים כד) אלא משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (ויקרא יט): **שכיר לילה.** שיולא ממלאכתו בבוקר: **גובה כל היום.** בין לענין שבועה ובין לענין שאינו עובר עליו משום בל תלין אלא משום לא תבא עליו השמש. ובגמרא יליף לה: **שכיר שעות.** גובה כל היום וכל הלילה. אמוראי מפרשי לה בגמ'[מד]: **שכיר שבוע.** שמיטה: **יצא ביום.** שכלתה שכירותו לבוקר או ביום: **גובה כל היום.** וכיון דשקעה חמה עובר עליו: **יצא בלילה.** שכלתה שכירותו בלילה: **גובה כל הלילה וכל היום.** דכיון דמשכה פעולתו משתחשך הוה ליה שכיר לילה ואינו עובר עליו בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה: **גמ' איפוך אותו.** דלא תלין בשכיר לילה ולא תבא בשכיר יום: **שכירות אינה משתלמת אלא בסוף.** כדאמר בחיזהו נשך (לעיל סה.) כשכיר שנה בשנה[מה] שכירות שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שתשקע החמה וכי כתיב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר: **ממשמע שנאמר וכו'.** שאין לינה קרויה אלא עד הבוקר דכתיב (שמות לד) ולא ילין לבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא: **מאי קראה.** היכא רמיזא בל תשהא: **זה לפי שלא שכרן.** ולא קרינא שכיר גדיה:

וזה

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ה:
ק ב מיי' פ"י מהלכות שכירים הלכה א ועיין שם סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כב בהג"ה:
קא ג מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ו:
קב ד מיי' פ"ג מהלכות גזלה הלכה ד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעה סעיף ו:
קג ה מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז ועיין שם במ"מ סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ו:
קד ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב:
קה ז מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה ג:
קו ח ט מיי' שם פי"א הלכה ב סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף ג:
קז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
קח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
קט ל מ מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ח:
קי נ מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ז:

תורה אור השלם

1 לא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג
2 בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו
3 אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ: משלי ג כח

הגהות הב"ח

(מ) גמ' דסבר שמואל בע"ח לגקוחות יהיב שבחא ומי אית:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' סוטה כה: ד"ה ב"ה סנהדרין], ב) ב"ב כד:, ג) ב"ק לה:, ד) שם ולעיל יד: טו. [בכורות נב.], ה) [סוכה מד. וש"נ], ו) [לעיל טו: ב"ק לו.], ז) [לעיל סה. וש"נ], ח) [ב"ב כה:], ט) [שם], י) [דברים כח], כ) [לעיל יד:], ל) ל"ל כפ' מי שהיה נשוי דף לא: [ע"ש תוס' ד"ה מאי פסולא ותוס' ב"ק לו. ותוס' ב"מ לה. ד"ה הניחא], מ) [לקמן קיח.], נ) [שם], מא) [ויקרא כה],

מוסף רש"י

בכור לפשוט. שהשניהו את הנכסים קודם חלוקה ונשעבד חלוקה נוטל הבכור פי שנים בקרקעות, לריך להחזיר לפשוט רביע השבח של חלק בכורה בטעות, אתין לו ליטול פי שנים במה שהשביח זה, ואם השביח ב"ב זוז, כשנטל זה פי שנים בקרקע נוטל מן השבח ח' זוזים לריך להחזיר לו ב' זוזים ומעלה לו בדמים ואין נותן לו מן הקרקע אלא אם רלה מסלקו בדמים ונותן לו שני זוזים ואין יכול לומר לו הפשוט תן לי קרקע מה שוה ב' זוזים (ב"ק צה:). **ובעל חוב כו' ליתומים.** בעל חוב שיולל לנכסי יתומים בשביל חוב אביהן אין לו בטה שהשניחו נכסים לאחר מיתת אביהן כלום ומעלה להן לשבחן בדמים ונותן טעות אם ירלה (שם). **ובעל חוב ללקוחות.** בעל חוב הטורף לקוחות בשביל חוב שיש לו על המוכר אין לו כח בטה שהשביח לוקח ומסלקן בעל חוב בדמים ונותן לו דמי שבחו ואין נותן לו קרקע בשיעור שבחו (שם). **בעל חוב גובה את השבח.** בעל חוב שהלוה לחבירו טעות ומכר לוה הנכסים והשניחום לקוחות, טורף בעל חוב הגוף והשבח (בכורות נב.) וכל הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משובחת ע"י הלוקח (לעיל יד:) ואינו מחזיר ללוקח כלום (ב"ק צה:). **בשבח המגיע לכתפים.** קרוב ליקלב אלא שעדיין לריכין לקרקע הוי לה בדיפרות גמורין. (לעיל טו:) כגון תבואה שגדלה כל לרכה ונתנה ללוקח לו דמיה (ב"ק צה:). **והא מעשים בכל יום.** דיני טורפי מקח באין לפני שמואל וגבי לבעל חוב כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן שלריכין לקרקע (לעיל טו:). **הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח.** לפרוע החוב, לא מצי מסלק ליה לבעל חוב. מן הקרקע, דבעל חוב קדים, שפיר. דמלי למימר דהיכא דיש קרקע מוחר על החוב עם השבח מסלק ליה ללוקח בזוזי על כרחו ללוקח ולא מלי אמר לוקח הב לי מן הקרקע שיעור שבחי, דאמר כוליה דידי ואת ירדת בה שלא בדשות (לעיל טו:). דשויא ניהליה. לוה לבעל חוב, אפותיקי. להא הקרקע והכל מודים בזו דאי הוה ליה זוזי ללוקח לא הוה מלי מסלקי ליה (שם וב"ק צה:).

וזה לפי שאין פעולתו עליו. ולא קיימא ליה פעולתו אתך: **ואימא להו וכו'.** דאי לא משתלימנא לא עבדינא: **אגרי להדדי.** כשהיה האחד צריך לפועלים חבירו פוסק עמהן ואמר להן שכרכם על בעל הבית: **הני שוקאי דסורא.** בעלי בתים של סורא שאין מגיעין למעות עד יום השוק: **לא עברי.** על שכר פועלין: **מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמכי.** להגיע למעות הלכך אפילו אית ליה מעות גביה לא עבר דאדעתא דהכי איתגר ליה וכיון דמיומא קמא לא עברי תו לא עברי כדאמרינן לעיל[ה] שאינו עובר עליו אלא בקר לאשון: **אבל משוס בל תשהא עובר.** מיום השוק ואילך: **שכיר שעות דיום.** שנשכר לו מן הבקר עד חצות: **גובה כל היום.** דהא כלתה שכירותו מחצות ואילך אלא תבא: **שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה.** ולכשיעלה עמוד השחר עובר משום בל תלין דהא נשתעבד לו קודם לכן: **ושמואל אמר שכיר שעות דיום הוא גובה כל היום.** כדקאמרת ואין לילה הולך אחר יום אבל שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך אחר הלילה הואיל ושכירותו בלא יום זה ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה אלא כל הלילה: **תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום.** בשלמא שמואל מוקי לה בשכירות שעות דלילה אלא רב במאי מוקי לה: **לגדדין.** והכי קאמר שכיר שעות יש שגובה כל הלילה ויש שגובה כל היום וכדאמרי אנא: **יצא בלילה וכו'.** אלמא הואיל ומשכה פעולתו בלילה הוה ליה שכיר שעות דלילה וקתני גובה כל הלילה וכל היום: [ו] **משוס לא תגזול.** דהא אוקמיה באיזהו נשך (דף סא.) לכובש שכר שכיר דאי גזל ממש מנלא לבייתא ואונאה נפקא: **ר' שמוס.** חמשה לאוין לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תלין ולא תעשוק שכיר עני ואביון ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש ועשה ביומו תתן: **שם שכירות.** כולהו בחד ודאי לא משכחת לה אלא הכי קאמר עבירות כל השמות הללו בשם שכירות הן יש מהן בשכירות לילה ויש מהן בשכירות יום: **גזל.** משמע שאנסו בידו מידו ממש טפי מעושק דכתיב (שמואל ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי וכן בבעלי שכם (שופטים ט) ויגזלו את כל אשר יעבור עליהם בדרך: **מתקיף לה רב ששת.** על כרחיך עושק דקא כפר ליה הוא מדחייביה עליו בתורת כהנים קרבן שבועה דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד וגו': **אלא אמר רב ששת וכו'.** לקמן פריך לרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומ"ש גזל דלא קשיא ליה: **לא שכרתיך מעולם.** לא דמי לגזל כי נתתיו לך דהא מודי ליה דעבד בהדיה וקא גזל ליה: **מ"ש גזל דלא קשיא ליה.** הא איהו נמי גבי קרבן שבועה כתיב ואי לא כפר שבועה היכא: **דגזליה והדר כפריה.** כל זמן שלא תבעו בב"ד אלא בינו לבין עצמו היה גוזלו ואומר איני נותן לך וכשתבעו בב"ד כפר ונשבע ועלולים גזל לא איקרי אלא א"כ אומר לו איני נותן לך: **אי הכי עושק נמי.** נוקמיה כרב חסדא בלן ושוב דקשיא לך שבועה היכא כגון דהדר כפריה: הכי **השתא בשלמא הסס או בגזל כתיב.** וכחש השתא מכלל דאודי ליה מעיקרא כלומר וכחש בעמיתו בגזל במה שהיה גוזלו עד עתה בתורת גזל כחש עכשיו וכפר ומקודם כחש קרוי גזל: **אבל הכא מי כתיב או בעושק.** דנימא וכחש בעושק דמעיקרא: **או עשק כתיב.** על ידי הכחשה עשקו: **שעשקו בכר.** משעה שהתחיל לתובעו עושקו בכחישה ולא נקרא עשק על ידי דבר אחר קודם כחישה: **מתני' שכר בהמה וכלים.** יליף בגמרא[ו]: **לא תבעו אינו עובר עליו.** בגמרא[ז] יליף ליה דכתיב אתך[ח] מדעתך ולא מדעתו: **המחהו.** נתקו מאלו והעמידו אצל חנוני שהיה פועל לריך לקנות פירות מחנוני ואמר לו בעל הבית לחנוני תן לו בדינר פירות ועלי לשלם: **או אמר לשולחני.** תן לו בדינר מעות: **נשבע ונוטל.** מפרש בגמרא[ט]: **ואם יש עדים שתבעו.** בזמנו: **גר תושב.** שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבילות וטריפות: **יש בו משוס וכו'.** מפרש בגמרא[י]: **גמ'**

מאחיך

אמר ליה לשמעיה זיל אגיר לי פועלים. לא משוס שהיה דעתו לדחות אלא היה ירא שלא יהא פגוי ליתן להם ואפילו משוס בל תשהא לא היה עובר כיון שהוא עסוק במלאכה אחרת: **מתקיף** לה אבי איזהו גזל בו'. תימה וכי לא ידע אביי דרב ששת מוקי לה בחודי ליה והדר כפריה וי"ל דסבר אביי דאית לן לאוקמי גזל דומיא דעשק וכי היכי דלא קאי נמי אגזל אלא וכחש אעושק לא קאי נמי אגזל אלא תחילת גזל דקרא ותחילת עושק הוא כיחוש ולא דייק כדדייק רב ששת בסמוך דהכא כתיב או בגזל והכא כתיב או עשק בלא בי"ת:

או עשק כתיב. לא גרסינן שעשקו כבר: **ולמה** חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. לאו משוס דכתיב גזל ועשק ששינה בלשון דייק אלא משוס דכתיב תרי לאוין תימה בשלמא הכא מילקן כדי לעבור עליו בשני לאוין אבל גבי אשם גזילות למה נכתבו שייהס או בגזל או עשק:

מאחיך

כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום תיובתא דרב אמר לך רב לצדדין קתני שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה תנן היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יוצא ביום גובה כל היום יוצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום אמר לך רב תנאי היא דתניא שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה דברי ר' יהודה ר"ש אומר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום מכאן אמרו [ד]כל הכובש שכר שכיר עובר בה' שמות [ה] הללו ועשה משום [1]בל תעשוק את ריעך ומשום [1]בל תגזול ומשום [2]בל תעשוק שכיר עני ומשום [1]בל תלין ומשום [3]ביומו תתן שכרו ומשום [3]לא תבא עליו השמש הני דאיכא ביממא ליכא בליליא דאיכא בליליא ליכא ביממא אמר רב חסדא שם שכירות בעלמא [ה]איזה הוא עושק ואיזהו גזל א"ר חסדא [4]לך ושוב לך ושוב זה הוא עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה רב ששת [ו]איזהו עושק שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון דקא כפר ליה ממונא אלא אמר רב ששת נתתיו לך זהו עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה אביי [ז]איזה הוא גזל שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון בענין דקא כפר ליה ממונא אלא אמר אביי לא שכרתיך מעולם זה הוא עושק נתתיו לך זה הוא גזל ולרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומאי שנא גזל דלא קשיא ליה אמר לך גזל דגזליה והדר כפריה אי הכי אפילו עושק נמי דהדר כפריה הכי השתא בשלמא התם כתיב [5]או בגזל מכלל דאודי ליה מעיקרא אבל גבי עושק מי כתיב או בעושק [5]או עשק כתיב שעשקו כבר רבא אמר זה הוא עושק זהו גזל ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין: **מתני'** [ח]אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר [6]אימתי בזמן שתבעו [ט]לא תבעו אינו עובר עליו [6]המחהו אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו [6][ל]שכיר בזמנו נשבע ונוטל [6]עבר זמנו אינו נשבע ונוטל [6]אם יש עדים שתבעו [7](בזמנו) הרי זה נשבע ונוטל [7]גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר: **גמ'** מני מתני' לא תנא קמא דמאחיך ולא רבי יוסי ברבי יהודה מאי היא דתניא

מאחיך

מסורת הש"ס

א) לעיל עו. לקמן קיח., ב) [לעיל קג. וע' תוס' לקמן קיב: ד"ה שכיר שבועות מה:], ג) [לקמן קיב:], ד) רש"ל מ"ז, ה) [דף קי:], ו) [ד"ה משום אחמי ד"ה ה' שמות], ז) [ע"ב], ח) [לקמן קיב.], ט) [ויקרא יט], י) [לקמן קיב:], כ) [ע"ב],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' בה' שמות ועשה הללו:

מוסף רש"י

שכיר בזמנו. אם תבעו בתוך זמן נכייתו (שבועות מה:) **נשבע ונוטל.** אם ביום שיצא ממלאכתו תבעו, נשבע שלא קיבל ונוטל, שזה אחד מן הנשבעים ונוטלין המפורשים במסכת שבועות (מד:) שתקנו לו חכמים דשקלוה לשבועה מבעל הבית ומדיום אשכיר, משום דבעל הבית טרוד בפועליו, וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו, אבל בעלמא אפילו ביום זמנו נתמן לומר פרעתיך כבר ובשבועת היסת שהטילו חכמים על מי שאינו מודה במקצת (לעיל קג.).

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ד סמג לאוין קפה טוש"ע מ"מ סי' שלט סעיף ז:

קיב ב טוש"ע שם סעיף ט:

קיג ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

קיד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קטו ה מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' ג ד סמג לאוין קלו טור וש"ע מ"מ סי' שלט סעיף ז וסעיף מ ודלא כסוגיין וע"ש:

קטז ו ז מיי' שם פ"ז הלכה א והלכה ב סמג עשין עג:

קיז ח מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה א סמג לאוין קפה טוש"ע מ"מ סי' שלט סעיף א:

קיח ט י כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף י:

קיט ל מ מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טור ש"ע מ"מ סי' פט סעיף ג:

קכ נ מיי' שם הלכה א סמג שם:

תורה אור השלם

1 לֹא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג

2 לֹא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים כד יד

3 בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו

4 אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ: משלי ג כח

5 נָפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

1 לא תַעֲשֹׂק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים כד יד

2 בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו

3 לא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פֹּעֲלַת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג

מאחיך פרט לאחרים. תימה אמאי איצטריך מאחיך למעוטי עכו"ס מגר תושב נפקא דדוקא גר תושב ולא עכו"ס ועוד תימה אמאי איצטריך למיכתב גר לדק מגר תושב נפקא דכ"ש גר לדק וליכא למימר דאי לאו דכתיב גר לדק הוה מוקמינן בשעריך לגר לדק דבשעריך לא משמע אלא גר תושב שאוכל נבילות דומיא (דברים יד) דלגר אשר בשעריך תתננה ואכלה: **מגרך** זה גר **צדק.** תימה אמאי איצטריך למימר גר לדק דמאחיך נפקא דגר לדק אחיך לכ"ע לרבי יהודה ולרבנן דפליגי בהחובל (ב"ק דף פז. ושם) גבי אין לעבדים בושת דיש לו אחוה ואחיך הוא במצות וי"ל דשאני הכא דכתיב מאחיך דמשמע ממומחר שבאחיך כדדרשינן ב"ק (דף פח.) מקרב אחיך אי נמי מאחיך ולא כל אחיך כדדרשינן קדושין (דף כד:) מן העוף ולא כל העוף והוה ממעטינן גר אי לאו דכתיב גרך אבל באיזהו נשך (לעיל דף עא.) גבי רבית דדרש גר זה גר לדק קשיא לר"י אמאי איצטריך פשיטא דמה לי ישראל מה לי גר לדק וכי בכל המצות אין גר לדק בכלל ישראל וכן קשה דזימנין כתיב לאזרח ולגר וזימנין דלא כתיב ומ"ש:

כל שבארצך. ולא מוקמינן ליה למעוטי חולה לארץ דחוצת הגוף היא ואינה תלויה בארץ:

ורבי יוסי ברבי יהודה **לא** יליף שכיר שכיר. ובפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) דלא משכח תנא דלא יליף שכיר שכיר היינו דוקא גבי עבד עברי משום דסבר דההוא דהכא לא מופנה והאי מופנה: **ואי** אשמעינן גזל משום דלא טרח.

לא הוה צריך להאי צריכותא דאי לא כתיב אלא חד אפילו לא תגזול הוה מוקמינן לה בעושק דמשמעי ביה קרא כדאמר באיזהו נשך (לעיל פא. ושם ד"ה לעבור) אבל השתא דכתיבי תרוייהו מוקמינן לה בגזל עובד כוכבים באס אינו ענין אלא משום דמשכח צריכותא אפי' מיעטיה בהדיא מגזל לא הוה שמעינן עשק[1]:

ורבי יוסי בר' יהודה **האי לא** תלין אתך מאי עביד ליה.

תימה דבסמוך בברייתא דריש מיניה כמה דרשות ומצאתי כתוב במדומה בתוס' רבינו אלחנן דהכא משכיר קבעי מאי עביד ליה דהוי ליה למיכתב לא תלין פעולתו אתך:

לבצור אשכול אחד. היינו שכיר שעות גרלה לר"י דאיצטריך למיכתב משום דשכיר משמע שכיר יום או חצי יום שאין רגילות להשכיר פועלים אלא ליום או לחצי יום אבל לכל הוו לא אי נמי איצטריך לאשמועינן דאפילו שכרו לבצור אשכול אחד ואכלו אפילו הכי עובר עליו:

מחזר

[1]מאחיך פרט לאחרים גרך זה גר צדק בשעריך זה אוכל נבילות אין לי אלא שכר אדם מנין לרבות בהמה וכלים ת"ל בארצך [2]כל שבארצך וכולן עוברים בכל השמות הללו מכאן אמרו אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום [3]ביומו תתן שכרו ויש בהן משום בל תלין פעולת שכיר רבי יוסי ברבי יהודה אומר גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין בהמה וכלים אין בהן אלא משום [1]בל תעשק בלבד מני אי תנא קמא דמאחיך קשיא גר תושב אי רבי יוסי קשיא בהמה וכלים אמר רבא האי תנא תנא דבי ר' ישמעאל הוא דתנא דבי ר' ישמעאל אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ומשום לא תלין גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום בל תלין מ"ט דת"ק דמאחיך גמר שכיר שכיר ורבי יוסי ברבי יהודה לא גמר שכיר שכיר נהי דלא גמר שכיר שכיר בהמה וכלים משום ביומו תתן שכרו נמי ניחייב תני רבי חנניא אמר קרא [2]ולא תבא עליו השמש כי עני הוא מי שהן באין לידי עניות ועשירות יצאו בהמה וכלים שאינן באין לידי עניות ועשירות ות"ק האי כי עני הוא מאי עביד ליה ההוא מיבעי להקדים עני לעשיר ורבי יוסי ברבי יהודה ההוא [1]מלא תעשק שכיר עני ואביון נפקא ות"ק חד להקדים עני לעשיר וחד להקדים עני לאביון וצריכא דאי אשמעינן אביון משום דלא כסיף למתבעיה אבל עשיר דכסיף למתבעיה אימא לא ואי אשמעינן עשיר משום דלא צריך ליה אבל אביון דצריך ליה אימא לא צריכא ותנא דידן מה נפשך אי יליף שכיר שכיר אפילו גר תושב נמי אי לא יליף שכיר שכיר בהמה וכלים מנא ליה לעולם לא יליף שכיר שכיר ושאני התם דאמר קרא ולא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר כל שפעולתו אתך אי הכי אפילו גר תושב נמי אמר קרא רעך רעך ולא גר תושב אי הכי אפילו בהמה וכלים נמי הא כתיב אתך מה ראית לרבות בהמה וכלים ולהוציא גר תושב מסתברא בהמה וכלים הוה ליה לרבות שכן ישנן בכלל ממון רעך גר תושב אינו בכלל ממון רעך ות"ק דמאחיך [3]האי רעך מאי עבדי ליה ההוא מיבעי ליה לכדתניא רעך ולא עמלקי עמלקי[2] מאחיך נפקא חד למשרא עושקו וחד למשרא גזלו[7] וצריכי דאי אשמעינן גזלו משום דלא טרח ביה אבל עושקו דטרח גביה אימא לא ואי אשמעינן עושקו משום דלא אתא לידיה אבל גזלו דאתא לידיה אימא לא צריכא ורבי יוסי ברבי יהודה האי לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר מאי עביד ליה מיבעיא ליה לכדרב אסי [3]דאמר רב אסי אפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים עובר משום בל תלין ואידך [2]מואליו הוא נושא את נפשו נפקא דבר המוסר נפשו עליו ואידך

מחיך. לא תעשוק שכיר עני ואביון מאחיך: **פרט לאחרים.** עובד כוכבים: **זה גר אוכל נבילות.** דכתיב ביה שעריך (דברים יד) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה: **וכולן.** על שכר ישראל ועל שכר בהמה וכלים וגר וגר תושב: **עובר בכל השמות הללו.** בין הכתובים כאן ובין האמוריים בתורת כהנים דיליף גזירה שוה לאיתויינהו הכא כדלקמן: **ויש בהם משום בל תלין.** האמור בתורת כהנים והוא הדין לא תעשוק ולא תגזול דכתיב גביה. ומיהו של שכיר יום ליתיה בשכיר לילה: **ר' יוסי בר' יהודה וכו'.** לקמן מפרש לה: **אין בהם אלא משום לא תעשק שכיר וגו'.** דכתיב ביה באורחא[1] דמרבי בהמה וכלים אבל ביומו תתן שכרו אע"ג דסמיך ליה לא ולקמן מפרש טעמא: **קשיא גר תושב.** דמתניתין תנן אין בו משום בל תלין האמור בתורת כהנים ובברייתא קתני כולן עוברים בכל השמות הללו: **קשיא בהמה וכלים.** דקתני מתני' יש בהם משום ביומו תתן שכרו ומשום לא תלין ור' יוסי בר' יהודה סבר אין בהן אלא משום לא תעשוק דמשנה תורה ואפילו משום ביומו וגו' דסמיך ליה לא: **גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו.** וכל שכן משום לא תעשוק שכיר דבגויה כתיב בשעריך[1]: **ואין בו משום לא תלין.** דתורת כהנים וכן משום לא תעשוק ולא תגזול דת"כ. והאי דנקט הני משום דמפרשי בהו שכיר יום ושכיר לילה וה"ק יש בו משום ביומו תתן שכרו דמשתעי גבי שכיר לילה ואין בו משום שכיר יום: **גמר שכיר שכיר.** כתיב הכא לא תעשוק שכיר וכתיב בשכיר יום לא תלין פעולת שכיר מה כאן גר תושב בהמה וכלים אתרבאי אף בת"כ נמי גר תושב בהמה וכלים: **לא גמר.** הלכך דתורת כהנים ליתנהו לא בבהמה וכלים ולא בגר תושב: **משום דביומו תתן שכרו.** ליחייב דהך סמיך ליה דבקרא דלעיל כתיב מאלרך: **להקדים עני לעשיר.** נשכרו שני פועלים אחד עני ואחד עשיר ואין בידו ליתן אלא לאחד מהן העני קודם: **אביון.** מעוטה מעני ולשון אביון האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאוה לכל טוב. ואשמעינן קרא דעני קודם לאביון משום דעני כסיף למיתבעיה אף על גב דצריך: **אבל אביון.** הורגל לבושת ולא כסיף למיתבעיה: **ואי אשמועינן עשיר.** דלקדמיה עני משום דלא צריך ליה העשיר לשכר כמו העני: **אבל אביון דצריך ליה.** טפי מעני אימא דליקדמיה לעני קמ"ל דעני קודם דצריך ליה וכסיף למיתבעיה: **ותנא דידן.** וכן דבי רבי ישמעאל דאמרו תרוייהו בהמה וכלים אכולהו וגר תושב לית להו [2]דת"כ אי גמיר ג"ש אפילו גר תושב נמי ליחייביה משום שכיר יום: **אתך.** קרא יתירא הוא: **שפעולתו אתך.** ואפילו בהמה וכלים: **רעך.** בהנך דתורת כהנים כתיב לא תעשק את רעך: **עשקו.** שכר שכיר: **גזלו.** גזילה ממש: **ור' יוסי האי אתך מאי עביד ליה.** דמרבי מיניה תנא דידן בהמה וכלים אף על גב דגזרה שוה לא גמיר: **אלא לבצור אשכול אחד.** כלומר שכיר שעות: **מואליו הוא נושא את נפשו.** כל שמיעבד עצמו עליו:

ואידך

6) [מגיגה יד:], 3) ס"א ומ"ק דמאחיך וכ"ל ב"י הא' רעך מאי עבדי כו' ועיין רש"ש, 4) כס"א: נכרי נכרי, 5) כס"א נוסף: וקסבר גזל גוי מותר, 6) [לעיל לב.], 7) [דברים כד], 1) [שם], 2) [נ"א דת"ק], 3) [ועי' תוס' לעיל פא. ד"ה לעבור],

מסורת הש"ס

ו) נ"ל שתתן לו שכרו. רש"ל, ב) ב"ק קיט., ג) שם לט., ד) ב"ק סט, ה) נ"ל בגרלא וכן הוא בערוך [ער' ערך גרל ו], ו) [ר"ה ג.], ז) ורש"י בפרק הגחל פי' בע"ח, ח) [נ"ל אסין],

תורה אור השלם

1 בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו

2 אַל תִּגְזָל דָּל כִּי דַל הוּא וְאַל תְּדַכֵּא עָנִי בַּשָּׁעַר: משלי כב כב

3 כִּי יְיָ יָרִיב רִיבָם וְקֹבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ: משלי כב כג

4 כֵּן אָרְחוֹת כָּל בֹּצֵעַ בֶּצַע אֶת נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יִקָּח: משלי א יט

5 לֹא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג

ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא [1]ואליו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא [ח]על שכרו דבר אחר ואליו הוא נושא את נפשו [א]כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו [ב]רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו של גזלן וחד אמר נפשו של נגזל מאן דאמר נפשו של גזלן דכתיב [2]אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער וכתיב [3]כי ה' יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש ומ"ד נפשו של נגזל דכתיב [4]כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואידך נמי הכתיב את נפש בעליו יקח בעליו דהשתא ואידך נמי הכתיב וקבע את קבעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם קבע את קבעיהם משום דנטלו נפש: אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו: ת"ר [5]לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לדעתך יכול אפי' אין לו ת"ל אתך שיש אתך יכול אפי' המחהו אצל חנוני ואצל שולחני ת"ל אתך ולא שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני: המחהו אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר: איבעיא להו חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר ורבה אמר [ג]חוזר אמר רבה מנא אמינא לה מדקתני אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מיהדר הדר ורב ששת אמר מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור: [ג]בעו מיניה מרב ששת קבלנות עובר עליו משום בל תלין או אין עובר משום בל תלין אומן קונה בשבת כלי והלואה היא או [ד]אין אומן קונה בשבת כלי ושכירות היא אמר להו רב ששת [ד]עובר והתניא אינו עובר התם שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני נימא מסייעא ליה [ז]הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפי' מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום בל תלין נתנה לו בחצי היום משששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין ואי אמרת אומן קונה בשבת כלי אמאי עובר אמר רב מרי בריה דרב כהנא [ה]בגרדא דסרבלא למאי יהבה ניהליה לרכוכי

ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא [1]ואליו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא [ח]על שכרו דבר אחר ואליו הוא נושא את נפשו [א]כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו [ב]רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו של גזלן וחד אמר נפשו של נגזל מאן דאמר נפשו של גזלן דכתיב [2]אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער וכתיב [3]כי ה' יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש ומ"ד נפשו של נגזל דכתיב [4]כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואידך נמי הכתיב את נפש בעליו יקח בעליו דהשתא ואידך נמי הכתיב וקבע את קבעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם קבע את קבעיהם משום דנטלו נפש: אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו: ת"ר [5]לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לדעתך יכול אפי' אין לו ת"ל אתך שיש אתך יכול אפי' המחהו אצל חנוני ואצל שולחני ת"ל אתך ולא שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני: המחהו אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר: איבעיא להו חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר ורבה אמר [ג]חוזר אמר רבה מנא אמינא לה מדקתני אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מיהדר הדר ורב ששת אמר מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור: [ג]בעו מיניה מרב ששת קבלנות עובר עליו משום בל תלין או אין עובר משום בל תלין אומן קונה בשבת כלי והלואה היא או [ד]אין אומן קונה בשבת כלי ושכירות היא אמר להו רב ששת [ד]עובר והתניא אינו עובר התם שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני נימא מסייעא ליה [ז]הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפי' מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום בל תלין נתנה לו בחצי היום משששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין ואי אמרת אומן קונה בשבת כלי אמאי עובר אמר רב מרי בריה דרב כהנא [ה]בגרדא דסרבלא למאי יהבה ניהליה לרכוכי

ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא. להעניש כאילו הוא גוטל את נפשו כדתניא וכו' ומסקנא כל הכובש שכר שכיר וכו': **ואליו הוא נושא.** כל עצמו הוא מוסר נפשו עליו לעלות בכבש וסיכן בעצמו ליפול ולתלות באילן כשעלה עליו למסוק זיתים ולגדור תמרים ומסר נפשו עליו למיתה שמא יפול מן הכבש או מן האילן: ה"ג **ד"א ואליו הוא נושא את נפשו.** ופליגי בהא רב הונא ורב חסדא במשמעותא דקרא חד אמר נפשו של שכיר נענש עליו כאילו הורגו וחד אמר נפשו של גזלן הגיד לך הכתוב שגורם מיתה לעצמו: **וקבע.** וגחל את גוליאס ומה יקבע מהן את נפשם שגורמים הגזלנים רעה לעצמן: **אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא וגו'.** אף אם דל הוא ואין לו עוזר אל תגזלהו. והוא אחד מארבע לשונות שכי משמש בהן [ו] אם: **דהשתא.** לאחר גזילה דהיינו גזלן: **משום דנטלו נפש.** והכי משמע וקבע את קבעיהם נפש את אשר קבעו את נפשם מהם: **נדעתך.** ולא מדעתו: **חוזר.** השכיר אצל בעל הבית אם לא נתן החנוני ונתחייב בעל הבית לשלם: **אינו בתורת לעבור.** כלומר אין לו עליו כלום שיהא עליו בתורת דמים שום עבירות שכר שכיר: **קבלנות.** אומן שקיבל עליו לעשות מלאכה בכך וכך ולא לשכירות ימים: **אומן קונה בשבת כלי.** וחוכה במה שהשביחו ומשום קבלנותו יולא לו וכשמחזירו לו הרי הוא כמוכר לו שבת שהיה לו בתוכו: **הלואה היא.** ולא שם שכירות עליה: **בגרדא דסרבלא.** פולקיי"ר בלע"ז שאין כאן שבת כלי שאם היה מניחו כמות שהיא היתה מתקיימת הרבה יותר מעתה: **לרכוכי.** שיהא רך: **היינו שבחיה.** דאיכא דניחא ליה בהכי מפני שמתמסם יותר ויש נוי בדבר: **דאגר לביטשי.** [ז] אלא לעולם לאו בגרדא אלא בתיקון הראשון שקורין פולי"ר כשבא מבית הגרדי בוטשין אותו ברגלים בתוך כלי עץ במים וקרקע הראויה בכך. מיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין ישבית ובין לא ישבית שכרו לפי מנין בטישותיה כך וכך בטישות בכך וכך מעות. דאגרי לביטשי לחשבון בטישות: הלכות

חוזר עליו או אינו חוזר עליו. היכא דא"ל אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן לי פשיטא דאינו חוזר דאם לא כן בכל מחילה בעלמא תיבעי ליה אי בעי קנין או לא והיכא דא"ל נמי אני פוטרך אם יפרע לי שולחני פשיטא דחוזר כיון דאין שולחני רולה ליתן לו והכא מייתי כשאמר ליה הפועל סתמא שיסמוך על שולחני ומיבעיא ליה מי אמרי' דאדעתא דהכי סמך אם יתן לו או לא למא לגמרי פוטרו אפילו לא יתן לו וא"ת פשיטא אלא פטרו לגמרי אלא דוקא אם יתן שהרי שולחני יכול לחזור בו אפי' במעמד שלשתן כיון שאין לבעל הבית בידו לא פקדון ולא מלוה וכיון דיכול לחזור מסתמא לא פטרו לגמרי דלאו בשופטני עסקינן וי"ל דלעולם איכא למימר שפטרו לגמרי ומתחייב לו שולחני מדין ערב דכשמסמיכו השולחני הוי כאומר סמוך עלי ופטור בעל הבית לגמרי וה"ה דהוה מצי למיבעי אם השולחני יכול לחזור בו אם לאו דהא בהא תליא והשתא מוכח דמחילה אינה צריכה קנין דע"כ הכא בלא קנין איירי דקנין לא שייך אלא כשפטרו לגמרי בהדיא ואפי' לא פטרו לגמרי בפירוש כיון שהקנה לו דומה ודאי שלפוטרו הקנה לו דאם לא כן מאי צריך קנין ובפוטרו בהדיא פשיטא דאינו חוזר כדפרישית ובהא לא מיבעיא ליה אלא ודאי בלא קנין איירי ומיהו מצינו לפרש דהכא איירי כשאמר ליה בהדיא אני פוטרך אם יתן לי ואם לא אחזור עליך ופליגי כל זמן שלא חזר בו שולחני אם יכול לחזור על בעה"ב ולזה הפירוש נמי יש להוכיח קצת דמחילה אינה צריכה קנין מדאמר רב ששת אינו חוזר אלמא פוטרו כל זמן שירלה שולחני לפרוע לו ובלא קנין מיירי דבקנין אפילו רבה מודה ועוד י"ל דפלוגתא דהכא לא שייכא מידי למחילה דלכ"ע פועל חוזר על בעה"ב ולא פליגי אלא לענין בל תלין כשחוזר בו מיד ביום ראשון על בעה"ב דלרב ששת אינו חוזר עליו לענין להתחייב בבל תלין כיון דניתק שעה אחת ממנו כשעמד אצל שולחני שוב אינו חוזר לאיסור בל תלין ורבה אמר כיון דתוך זמנו חוזר הוה כדמעיקרא ודייק רבה ממתניתין דקתני הממהו אצל שולחני אינו עובר עליו משמע דוקא כל זמן שעומד אצל שולחני הא מיהדר הדר וחוזר לאיסורו דאי לא הדר לאיסורו הוה ליה למיתני אינו יכול לעבור עליו ולא דמי להא דקתני אחר זמנו אינו עובר עליו ולא קתני אינו יכול דהתם ליכא למיטעי ורב ששת דחי דאינו בתורת לעבור עליו כלל אפילו יחזור בו ומיהו בירושלמי דשבועות גבי חנוני על פנקסו דנשבעין ונוטלין מבעל הבית קאמר דדוקא כשלא העמיד לפועלים אצל חנוני אבל העמידם אצלו אין בעל הבית חייב לפועלים כלום ומפרש רב אלפס בירושלמי אתי אליבא דרב ששת וסבר כמותו אבל מ"מ לדידן קי"ל כרבה ומוקי ההיא דלא פליגי לענין בל תלין אלא לענין אם צריך בעל הבית לשלם לפועלים אם לאו וכן משמע בפ"ק דקדושין (דף טז. ושם) דמחילה אינה צריכה קנין גבי עבד עברי דקאמר למה לי שטרא ליתא ליה באפי תרי זיל אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול משמע דאי לאו דגופו קנוי לו היה יכול למחול ובלא קנין איירי דבקנין לא היה צריך שטר דאפילו עבד כנעני קונה עצמו בחליפין כדמוכח בהשולח (גיטין דף לט: ושם) דקאמר שקל כומתא ושדא בה ואמר קני הא וקני נפשך וקאמר דלא עשה ולא כלום משום דהוה ליה בכליו של מקנה אבל אי הוה בכליו של קונה הוה קנינא נפשה בחליפין וכן בפרק הנושא (כתובות דף קד.) אמרינן לאחר כ"ה שנה אבדה כתובתה משום דמסתמא מחלה ואע"ג דלא עשתה שום קנין דבקנין לאלתר נמי אבדה כתובתה ומדאמר לעיל באיזהו נשך (דף עח:) תן על גבי קרקע והפטר ובפרק הזורק בגיטין (דף עח: ושם) זרוק לי והפטר אין ראיה דאיכא למימר דאיירי בקנין ואין להקשות מה"ג שפירש בפ"ק דסנהדרין (דף ו. ד"ה צריכה) גבי פשרה צריכה קנין דשניהם צריכין קנין המוחל צריך להקנות שמחל לו והמשלם צריך להקנות שישלם לו החני דשאני פשרה משום דדמי למחילה בטעות שאילו היה יודע שהיה זוכה בדין לא היה מוחל ולהכי צריכה קנין דאליס טפי ומהאי טעמא נמי איכא מאן דבעי ג' ולא סגי בב' משום דדמי למחילה בטעות כל שכן אם לא נפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות אלא הקנין עושין קודם שישמעו שיקיימו דברי הפשרניס דבלא קנין יוכלו לחזור בהן כשישמעו הפשרה דאז לא קשה כלום:

אומן קונה בשבת כלי בו' **אמר להו עובר.** פי' יש ענין שעובר כגון היכא דליכא שבת כלי כמו בשליחא דאגרתא או דאגריה לבטשי אבל רב ששת סבר שפיר דאומן קונה בשבת כלי כדמוכח בהגוזל קמא (ב"ק דף לט. ע"ש ושם ד"ה דאגריה) דקאמר התם לימא רב ששת פליגא אדרב [ח] אמי דאמר אומן קונה בשבת כלי אמר רב אמי בר חמא דרב ששת בשליחא דאגרתא והנך דבעו מרב ששת לא הזכירו בבעייתן אומן קונה בשבת כלי אלא סתם שאלו קבלן עובר בבל תלין או לאו והגמרא הוא שאומר אומן קונה כו' שלפי הפשט בו תליא הבעיא ולהכי קאמר נמי לימא מסייע ליה שהיה סבור הגמרא דהא בהא תליא ורב ששת שהשיב עובר סבר דאין אומן קונה: [ועי' תוס' נדה לד: ד"ה כי]:

שכיר

עין משפט נר מצוה

קכא א מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ב סמג לאוין קפח טוש"ע מ"מ סי' שלט סעי' ג:

קכב ב עיי' כ"מ הלכה ד טוש"ע שם סעי' י:

קכג ג מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שו סעי' ב ועיין בטוש"ע אה"ע סי' כח סעי' טו בהג"ה:

קכד ד ה מיי' שם פי"א הלכה ג סמג לאוין קפח טוש"ע מ"מ סי' שלט סעי' ו:

לעזי רש"י

פולקיי"ר [פולוקיי"ר]. קרוד.

פוליי"ר [פולי"ר]. לדרוך בד (לנקותו).

מוסף רש"י

אל תגזל דל כי דל הוא. אע"פ שדל הוא ואין לו מה לגזולו (ב"ק קיט.). ואל תדכא עני בשער. מעשר עני ולקט שכתה ופאה המתחלקין בשערך אל תדכאהו כם (שם). וקבע את קבעיהם נפש. גחל נפש גוליאס. (שם). ואי אמרת אומן קונה בשבת כלי אמאי עובר. הא זבוני קא מזבן ליה מיהליה ולא שכירות היא (שם צט.). בגרדא דסרבלא. פלוקי"ר בגדים (שם). לבטושי. פלאלא"ש בלע"ז ושכרו לדרכה והתנה עמו סכום הדריכות, כל דריכה במעה, דשכיר יום הוא ולא קבלן דליקני בשבתא (שם).

קיב: המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

שכיר בזמנו נשבע ונוטל. כפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם ד"ה מתוך) מפרש לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך תימה דהיכי נאמן במגו דהא מפרש בגמ' דטעמא דשכיר נשבע משום דבעה"ב טרוד בפועליו ואנן חושבין אותו כאילו אמר איני יודע מדפייך בגמ' אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה ול"ל מה מועיל מגו דאילו אומר איני יודע לא הוה מהני שום מגו והוה חייב דהוה ליה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך דחייב כדתנן בהגחל בתרא (ב"ק דף קיח.) וביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קיד:) משמע נמי דלא מהני מגו בכי האי גוונא דאמר איני נאמנת לומר מת בעלי במלחמה משום דאמרה בדדמי לה ואינה יודעת בברור שמת ולא מהני לה מגו דאי בעיא אמרה מת על מנתו:

מכלל דאיכא קטנות. אע"ג דבפרק השולח (גיטין דף לו.) אמריגן תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין וכן בהגחל קמא (ב"ק דף קג:) תקנה גדולה התקינו שאם [1] יגיאה יתירה על הקרן כו' לא פריך אלא הכא דקאמר שנו כאן דמשמע ולא במקום אחר: **תקנות** קבועות. הא דנקט לשון רבים משום דקאי אכל הנהו דנשבעין ונוטלין בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד:) דשכיר ונגזל ומחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו וקרי להו קבועות משום דעקרו לשבועה ממקומה וקבעוה לשכנגדו שיהא נשבע ונוטל והגמרא לא הוצרכה לפרש טעם כולם אלא טעמא דשכיר: **שקלוה** רבנן לשבועה מבעה"ב ושדיוה אשכיר. וא"ת והלא אף בכופר הכל מיירי ת"ק מדפליג עליה ר' יהודה [2] ואמר דשכיר אינו נשבע אלא במודה מקצת ובכופר הכל מי מיחייב בעל הבית שבועה דאורייתא ומאי קאמר דשקלוה רבנן מבעל הבית וי"ל דאמודה במקצת קאמר דשקלוה מבעל הבית ואפי' היכא דכופר הכל טפי הוה לן לחיובי בעל הבית שעליו לשלם שהרי אם מודה מקצת הוא נשבע ולפי שהיתה ראויה להיות על בעל הבית קאמר דשקלוה: **טרוד בפועליו הוא.** וחשוב כמו איני יודע דחייב אפי' כופר הכל כדתנן בהגחל בתרא (ב"ק דף קיח.) הלויתני ואיני יודע אם פרעתי לך חייב ולא פלוג בין אם יש לו פועלים הרבה בין אין לו:

אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה. וא"ת מאי פריך וכי לעולם שכח פעמים שאומר בעל הבית אמת ולכך לא רצו לתקן שיטול בלא שבועה תדע דאי חשוב בודאי שכח אמאי פטר ר' יהודה כופר הכל אלא ודאי חששא בעלמא דחייסינן שמא שכח והכי פטר ר' יהודה בכופר הכל דליכא שבועה דאורייתא אבעל הבית דלא חשבינן ליה לבעה"ב כאומר איני יודע כי רגילות הוא שיודע יפה אבל כשמודה מקצת חששא לשמא שכח כי פעמים שהוא שוכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ושבע לשקר לפי שסבר שפרע וה"נ לרבנן דלא מחזקינן ליה בודאי שכח וי"ל דנראה לגמ' דלא"ק מחזקינן ליה בודאי שכח ואומר איני יודע מדמחייב בכופר הכל אם לא היתה אלא חששא בעלמא אמאי שקיל שכיר אפי' בשבועה כיון דאיכא למימר דבעה"ב יודע יפה שפרע אלא ודאי דחייב ליה כאומר איני יודע ומשני להפיס דעתו של בעה"ב לפי שסבר בדעתו בברור שפרע אבל בהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אין לריך שבועה דלא שייך [1] הספק כיון שהוא מודה שאינו יודע אם פרע: **וניתיב** ליה בעדים. פי' נתקן שלא יתן לו אלא בעדים ואם יפרע בלא עדים איהו דאפסיד אנפשיה ולא נצטרך להפיס דעתו דכל כמה שנוכל לתקן שלא ישבע על חנם יש לתקן וכן ניתיב ליה מעיקרא פריך דנתקן אם לא יקח שכרו מתחלה איפסיד קודם שנתקן שבועה על חנם: **אי** הכי אפילו קצץ נמי. וא"ת והא קגילה הוי כאומר איני יודע אם הלויתני דפטור לר"ג ור' יוחנן דאמרי (לעיל דף מז:) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור וי"ל דהכא שמודה מקצת יש לחייבו דהוה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא (שם לח.) וא"ת לוקי כגון שאותה אחת שמודה כבר פרע דהשתא הוי כופר הכל וי"ל דניחא ליה לשנויי קגילה מידכר דכירי שהוא מתורץ גם לרב הונא ורב יהודה ועוד אפי' לר"ג ור' יוחנן ניחא ליה לשנויי הכי כדי לאוקמי בכל ענין אפי' לא פרע אותה אחת שמודה ועוד דהפשט משמע שלא פרע דומיא דמילתיה דר' יהודה: **שתים** קצצת לי כו'. המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן דבלא שבועה אינו יכול להפטר כיון שמודה במקצת והכי מפרש לה בהדיא ברים כל הנשבעין (שבועות דף מו.) וא"ת דהכא קתני המוציא מחבירו עליו הראיה ובחזקת הבתים (ב"ב מה: ושם ד"ה נתנה) תניא דבקגילה נמי נשבע ונוטל וי"ל דברים כל הנשבעין פריך כי האי גוונא ומשני דהך ברייתא לחזקת הבתים ר' יהודה היא: **קציצה** מידכר דכירי אינשי. לא מצי לשנויי דהכא משום הכי אין שכיר נשבע ונוטל משום דאיירי כששכרו שלא בעדים דאי איכא עדים נחזי עדים מאי קאמרי כמה קנץ דהכי פריך בפ' חזקת הבתים (שם דף מה:) בהלכה דאומן דהא ע"כ איירי כשיש עדים דומיא דרישא דקתני שכיר בזמנו נשבע ונוטל דמוקי לה רב ושמואל ששכרו בעדים כדאמרי' התם בשבועות (דף מה:) בהדיא וה"נ סיפא איירי בשכרו בעדים ולא שמעו הקגילה או שמעו ושכחו ובחזקת הבתים דפריך רבא לאביי דאמר אי לא ראה אע"ג דאיכא עדים יש לאומן חזקה ואי ראה אע"ג דליכא עדים אין לו חזקה מהנותן טליתו לאומן ואומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה ואי דאיכא עדים ניחזי מאי קאמרי אלא לאו דליכא עדים ואע"ג דראה אומן נאמן התם לא הוה מצי למימר דאיכא עדים וכגון ששכחו או לא שמעו הקגילה דא"כ אף לדידיה תקשי דכיון דמשמע ליה דאיירי בכל ענין אפילו בראה אי מיירי נמי דאיכא עדים אמאי נאמן אומן דבאיכא עדים וראה לכולי עלמא אין לו חזקה כדתנן במתני' ורבא דקאמר אלא לאו דליכא עדים (ולא ראה) אינו אומר כן אלא כדי שלא יקשה לו למה שרצה להעמידו אף בראה ואביי דמשני ליה לא דליכא עדים ולא ראה הוי מצי לאוקמה בדאיכא עדים ולא ראה וכגון שלא שמעו הקגילה אלא משום דרבא אוקמה בדליכא עדים אוקמה איהו הכי ועוד נראה דאי משום מגו בעל הבית נאמן אמאי נקט שאולקין בקגילה ושבק לומר שאולקין בפריעה זה אומר נתתי וזה אומר לא נתת כדתנן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מד:) ועוד יש לתרץ דאפילו איירי בששכרו שלא בעדים אין נאמן במגו כיון שהוא מודה במקצת שלא היה יכול להעיז ולכפור ולומר לא שכרתיך מעולם כדין כל מודה מקצת דאין נאמן במגו דאי בעי כפר הכל ועוד אומר ר"י דודאי כי איכא עדים רגילות שיודעים וזוכרין הקגילה כדאמרינן בחזקת הבתים ובריתא כולה בדליכא עדים איירי ורישא דקתני נשבע ונוטל

הלכות גדולות שנו לאן. כלומר שמנו חכמים בנשבעין ונוטלין במס' שבועות (דף מד:) דשכיר ונגזל ונחבל וחנוני על פנקסו **הני הלכה גינהו.** בתמיה. וכי הלכות למשה מסיני הם והלא אינם אלא תקנות חכמים כדמפרש התם: **תקנות קבועות.** ראוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה דמדאורייתא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם והכא שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר: **ויפקע.** יפסיד שכרו: **כי היכי דליגרוהו.** שלא יתנעו מלשוכרו שידאגו לומר חשוד הוא זה לתבוע שכרו משקבלו: **על כרחיה אגר.** כשהוא לריך לפועלין על כרחו שוכרם: **על כרחיה מיהגר.** נשכר שלריך למזונות: **טרוד בפועליו.** וסבר שנתן לו ולא נתן: **ליתיב ליה בעדים.** ויתן לו בלא שבועה. ליתקנו להן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמר פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה: **טריחא להו מילתא.** לחזר בתר עדים כל היום: **וליתיב ליה מעיקרא.** לתקון לבעל הבית דיהיב אגריה בלפרא מקמי עבידתייהו דאי אתי שכיר לא מהימן: **שניהם רוצים בהקפה.** בעל הבית פעמים שאין לו ופועל שמא יפלו ממנו: **אי הכי.** דבעל הבית טרוד ושכח: **אפי' עבר זמנו נמי.** ותבעו למחר להימנוהו לפועל:

גבי

[1] שבועות מה., [2] ג"ז שם מו. ב"ב מה:, [3] [לעיל קיח.], [4] [ובאלה יתיכה כל"ל], [5] [שבועות מד:], [6] כפ"י הספה,

מוסף רש"י

ומשום כדי חייו כו'. במתניה (שבועות מה.). **כי היכי דליתגרו ליה** פועלים. שאם ישבע הוא ויפסידו פועלים לא ימלא עוד פועלים למלאכתו, שיגורו ממנו שהוא כופר בשכר פועליו (שם). **כי היכי דליגרוהו.** שלא יתשלוהו במועד שכרו אחר שקבלו (שם). **בעל הבית** על כרחיה אגר. פועלים כשהוא לריך לכם (שם). שכיר נמי בעל כרחיה איתגר. שהוא לריך למזונות (שם). **טרוד בפועלים** הוא. שנותן שכר לכמה פועלים וכשכור שנתן לזה (שם). **וניתיב ליה בעדים.** יתקנו חכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא בעדים ולא יבא לידי שבועה (שם). **וניתיב ליה מעיקרא.** ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרן שחרית עד שלא יתחילו במלאכה ואם תבע לערב לא יטול כלום ולא תהא שם שבועה (שם). **שניהם רוצים בהקפה.** בעה"ב פעמים שאין מלויות לו מעות שחרית ופועל שלא יוליא המעות עד הלילה לפרנסתו (שם). **אי הכי.** דמשום טרדת דבעל הבית שקלוה לשבועה מיהא, אפילו קצץ נמי. אפילו נתלקו על הקגילה להימנות לשכיר בשבועה (שם מה:). **המוציא מחבירו.** היינו אומן, עליו הראיה. לריך להביא עדים ולא יהא נאמן בשבועה (שם). **אי הכי.** דבעה"ב טרוד ושמא שכח, אפילו עבר זמנו נמי. אפילו תבעו שכיר לאחר שעבר זמן גבייתו המפורש (לעיל קו:) שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום, בשבע ממי שכיר ולשקול (שם).

גבי בעל הבית. כלומר בזכותא דבעל הבית איכא תרי חזקי לזכותו: **והא קנבע ליה קמן.** ומה עדים שתבעו אותו מצריכין: **הכי.** דאחזי עדים מהתם פרעיה בו ביום דלא עבר בבל תלין: **כל זמנו.** עד שעבר עליו: **ולעולם.** בתמיהה. ובשביל שתבעו כל היום ולא נתן יהא שכיר זה נאמן לעולם לומר לא התקבלתי ואם רולה בעה"ב לישבע לא נאמין וכי כל כך השהה שכיר שכרו: **א"ר חמא בר עוקבא לגבר כל היום של תביעה.** יום אחד לאחר זמנו נתנו לו חכמים ליבבע ויטול: **מתני' המלוה את חבירו.** והגיע זמן ולא פרע לו: **לא ימשכננו.** אפי' בשוק אלא בב"ד: **ולא יכנס לביתו.** בגמ' מפרש במאן קאי: **היו לו שני לוים.** וחזרו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: **נוטל אחד ומחזיר אחד.** בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו לו משום החזרת העבוט ויעכב את השני וכשיצטרך זה לשני יטול זה את הראשון ויחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום: **מא.** הלוה אין משיב העבוט ליורשין שאין כאן מצות העבוט אלא ימכרנו ויגבה חובו דהשב תשיב לו כתיב[ה] ולא ליורשין: **שלשים יום.** זמן ב"ד: **גמ' ושליח ב"ד מנתח נחוחי.** אף הוא אינו רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו אלא רואהו בשוק ומנתק דבר שאוחז בידו ממנו: **ממשכנין.** משמע בתוך הבית: חבילה מתוך הבית משמע דהא ריחיים ורכב בגו ביתא שכיחי: **נעולם בבעל חוב.** קאמר ולא תידוק מינה הא כלים אחרים חבול דבכלים אחרים עובר משום לא תבא אל ביתו ולהכי איצטריך להוסיף לאו שני משום ריחיים ורכב וחד משום לא תבא אל ביתו: **ממשמע שנאמר בחוץ תעמוד.** ויוליא אליך את העבוט וכי איני יודע שהאיש יוציאנו אלא מי יוציאנו אם לא בעה"ב: **מאי לאו לרבות שליח ב"ד בו.** שיכנס לתוך הבית וה"ק והאיש דהוא שליח ב"ד ואשר אתה נושה בו יוציא אליך:

לא

אבל מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומידכר וכי שכיר עובר משום בל תגזול התם תרי חזקי הכא חדא חזקה גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא בעל הבית עובר משום [1]בל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו והכא חדא חזקה: אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל: והא [ה] קתבעו לקמן א"ר אסי [א]שתבעו בזמנו ודלמא לבתר הכי פרע אמר אביי שתבעו כל זמנו ולעולם [ו](לא פרע ליה) א"ר חמא בר עוקבא [2]כנגד אותו היום של תביעה: **מתני' [3]המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד [ז]ולא יכנס לביתו ליטול משכונו שנאמר [2]בחוץ תעמוד [ח]היו לו שני כלים נוטל אחד ומניח אחד [ט]ומחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ואם מת אינו מחזיר ליורשיו רשב"ג אומר אף [י]לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום ומשלשים יום ולהלן מוכרן בב"ד: גמ' אמר שמואל [יא][ח]שליח ב"ד מנתח נחוחי אין אבל משכוני לא והתנן המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנין [ז]א"ל שמואל אימא לא ינתחנו אלא בב"ד הכי נמי מסתברא דקתני סיפא לא יכנס לביתו ליטול משכונו מני אילימא בעל חוב מרישא שמע מינה אלא לאו שליח ב"ד אי משום הא לא איריא [יב] ה"ק המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנים ובעל חוב אפי' נחוחי נמי לא [יג] שלא יכנס לביתו ליטול משכונו מתיב רב יוסף [יד]לא יחבל ריחים ורכב הא דברים אחרים חבל [יד]לא תחבל בגד אלמנה הא של אחרים תחבל מאן אי נימא בעל חוב הא כתיב [5]לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו אלא לאו שליח ב"ד תרגמה רב פפא בריה דרב נחמן קמיה דרב יוסף ואמרי לה רב פפא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף לעולם בבעל חוב ולעבור עליו בשני לאוין ת"ש ממשמע שנאמר [2]בחוץ תעמוד איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אלא מה תלמוד לומר [2]והאיש לרבות שליח בית דין מאי לאו שליח בית דין כלוה

לא

ונוטל הכי פירושו יביא ראיה ששכרו ואז יהיה נשבע ונוטל [ו] והיכא דקתני המע"ה היינו יביא עדים שקלץ לו שתים שהעדים יודעים הקבילה אם יודעין ששכרו [ז] כדפריך וכן משמע בפרק כל הנשבעין דקאמר עלה ראיה דלשבע לא קתני משמע דנשבע ונוטל היינו שיביא ראיה ששכרו ויהיה נשבע ונוטל.

השתא דמטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדכר. וא"ת א"כ בזמנו אמאי נשבע שכיר ונוטל ליתא בעה"ב אינו זוכר עתה אבל הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר שאזכור אם נתתי אם לאו כיון שאחר זמנו אינו פוטרים אותו מטעם זה ועוד קשה במודה במקצת אמאי אין בעל הבית נשבע דרמי אנפשיה ומידכר אלא ישבע לשקר וי"ל דחזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין לא מהני אלא היכא דאיכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו בהדיה כמו שאפרש בסמוך ואם היה יכול בעה"ב לטעון הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר לא היתה כאן חזקה דאין שכיר משהה שכרו שהרי לא השהה [ט] אותו אלא בבל תגזול ומנין לו ושהו אותו לעמוד השחר: **וכי** שכיר עובר בבל תגזול. וא"ת בעל הבית נמי אית ליה הך חזקה שאינו עובר בבל תגזול וי"ל דאמיר ליה לאו אחד כמו שנים א"נ בלאו הכי משני ליה שפיר וא"ת ומ"מ איכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין כנגדו והוה ברי וברי והמע"ה וי"ל דחזקה של בעל הבית אינה חזקה טובה כשל שכיר דזימנין לא רמי אנפשיה למידכר והוה לן למימר דנשבע ונוטל וחזקה דאין שכיר משהה שכרו לגבו [יא] לא חשיבא כחזקת שכיר אלא כשתיהן ביחד הוו כנגד חזקת שכיר והוי ברי וברי והמע"ה:

והא תבע ליה קמן. ס"ד השתא אם יש עדים שתבעו היינו אפי' אחר זמנו ולכך פריך דמה אנו צריכין לעדים הלא תובעו השתא בפניו ולמאי דס"ד הוה מצי למיפרך אמאי נשבע ונוטל אלא פריך שפיר: **ולעולם.** פי' בקונטרס וכי שכיר משהה שכרו כ"כ ואינו מיושב דאין בזה ראיה שנפרע דחזקה דאין שכיר משהה שכרו אינה מועלת אלא היכא דאיכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין בהדה ובל תלין אינו עובר אלא בוקר ראשון אלא הכי פירושו ולעולם שכיר נשבע ונוטל אין זו תקנה טובה שיהא נאמן לעולם לומר לא פרע לי: **מחזיר את הכר בלילה.** ברש תמורה (דף ו. ושם ד"ה מחזיר) פריך לרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי השבת העבוט דאמר רחמנא לא תעבוט עבוטו ותנן מחזיר את הכר בלילה אלמא דמהני וקשה דמנליה דמתני' איירי במשכנו באיסור וא"ל דקמיך אברייתא דאלו מליאות (לעיל דף לא:) דקתני משכנו אלא ברשות מנין כו' דא"כ מאי קשה לן דהא בברייתא גופה ליף מהשב תשיב דמשני התם ואי אדשמואל קמיך א"כ מה צריך לתרץ מהשב תשיב הלא עיקר קרא לשמואל איירי במשכנו באיסור דאם חבל וגו' משמע דמשכנו בביתו וי"ל דקמיך אמעשים בכל יום דמחזיר אפי' משכנו אלא ברשות א"נ קמיך אברייתא דלקמן (דף קיד:) דמתרץ לה רב ששת המלוה [את] חבירו אינו רשאי למשכנו משכנו חייב להחזיר לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שייך להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב א"נ אין להוכיח משם אלא יהא הלכה כשמואל כי כן דרך גמרא להקשות ולתרץ אפילו אלא כהלכתא דלאשכחן בפ"ב דכתובות (דף כו.[ו]) ובברייתא דאלו מליאות (לעיל דף לא:) דקאמר אין לי אלא במשכנו ברשות אין צריך לומר דשמואל יהפוך ויאמר אין לי אלא משכנו אלא ברשות אלא יעמידנה כתנא דפליג אתנא דקמי כוותיה ויהפוך הדרשה:

ואת המחרישה ביום. קשה לר"ת דתניא בסוף פירקין (דף קטז.) חבל זוג של ספרים ונמל של פרות חייב משום ב' כלים ופירש בקונטרס פרות החורשות וחייב עליהם החובלן לפי שעושין אוכל נפש א"כ היאך נטל את המחרישה דקתני ומחזיר [ט] הא עבר כי נפש הוא חובל (דברים כד) ועוד דאין נראה לחייב אלא דוקא דומיא דריחיים ורכב שמתקנים האוכל עצמו בכלי [א] לכן מפרש ר"ת למל פרות היינו פרות המרכסות בתבואה וגרים ר"ת נמי זוג של מספרים ולא גרסינן זוג של ספרים וכן גרים ר"ח והם תספורת של ירק או לגזוז בית השחיטה כדאמרינן בבכורות (דף כה.) שדרכן היה לגזוז אבל פרות החורשות לא מיקרי כלי שעושין אוכל נפש ועוד נראה לר"ת דמחרישה דהכא לאו היינו מחרישה שחורשין בה את הקרקע דנראה דלא מיחייב בהשבת העבוט אלא בכלי העשוי לגוף האדם ולהנאתו ועוד דמוקי בגמ' במחרישה דכספא ואין דרך לחרוש קרקע במחרישה של כסף אלא נראה לר"ת דהיינו מגרדתא שמגרדין בו בני אדם בבית המרחץ כדאמר בפרק חבית (שבת דף קמז:) עבדא ליה אימיה מגרדתא דכספא וכן בפרק מליאת האשה (כתובות דף סח.) במחרישה דכספא פר"ח דהיינו מגרדתא: **אימא לא ינתחנו אלא בבית דין.** וא"ת מנין דניתוח אסור לבעל חוב ואומר ר"י דמדדנן הוא כדאמר בסמוך בעל חוב ניתוח נמי לא גזירה שמא יכנס בביתו: **וחסורי** מיחסרא והכי קתני. תימה דקאמר חסורי מיחסרא כדי לדחות וי"ל דאין לחוש כיון שאינו מגיה כ"כ ורוב ספרים גרסי הכי קאמר:

מטה

מסורת הש"ס

(ה) רש"ל מותק ג' תיבות אלו, (ו) תמורה ו., (ז) [ע' תוס' לקמן קטו. ד"ה אלמנה], (ח) אמר לך, (ט) [דברים כד], (י) ל"ל וסיפא, (יא) [ושם כתו' ד"ה והאמר רבי יוחנן ועי' סדף כא: תוס' ד"ה אמר רב פפא], (יב) ע' מ"מ פ"ג ממלוה מה תתיקן בשם הרשב"ם,

הגהות הב"ח

(ה) גמ' והא קתבע ליה קמן: (ב) שם משום הא לא אתיא (הכי קאמר) תפ"מ וז"ב ס"ל חסורי מיחסרא והכי קתני: (ג) שם נתוחי נמי לא גזירה שמא יכנס לביתו: (ד) תר"ה קילא וכו' אם יודעין ששכרו כדפריש"ת וכן משמע בפ': (ה) ד"ה השתא שהרי לא השהה אותו אלא: (ו) ד"ה וכי שכיר וכו' לבדו נמי לא תשיבא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ואת. לכן מפר"ת כו' ועוד נראה לר"ת כו'. נ"ב וכן פי' הרא"ש ועוד אבל הרמב"ם ורמב"ן ורשב"א וש"פ מפרשים כפירש"י הראשונים וכן מחרישה דמתני' מחרישה ממש וקושית תוס' תירץ בפה"ת דמתני' מיירי בעבר ומשכנו וזה מתורץ קושית תוס' ד"ה מחזיר כו' ומש"ש זל"ד אהדדיה ר"ל בשעת מלאכה דא"ל להחזיר כלי א"ל אלא בשעת מלאכה ודוקא הצריך לגוף אדם או כלי א"ל אבל ש"ד כמו גלוחית כו' א"ל. והרמב"ן והרשב"א תירלו דאף לכתחלה מותר למשכן שלא בשעת מלאכה כלי א"ל וכ"ש בירושלמי אבל דעת הרמב"ם בזה כדעת תוס' דכלי א"ל אסור לעולם למשכן ואם משכנו חייב להחזיר מיד והרי"ם תירץ דמתני' מיירי בנתנו מדעתו ואפ"ה חייב להחזיר וכ"כ הרמב"ם אחד כו' ואחד שנתנו לו מדעתו וכמ"ש בש"ע שם (בח"מ סי' לז) סעי' טז וע"ש בסעי' יב דפסק דכלי א"ל מחזיר מיד וע"ש בהגה"ה אבל בסוף סעי' ו' כתב ומחזיר אותם בשעת מלאכה והעיקר כדעת רמב"ם דמחזיר מיד:

עין משפט נר מצוה

קכז א ב מיי' פי"ח מהל' שכירות הל' ו ועיין שם סמג לאוין קפח טור ש"ע מ"מ סי' פט סעי' ג:
קכח ג ד מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' לז סעי' ו:
קכט ה מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יח:
קל ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' טז:
קלא ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' יח:
קלב ח ט מיי' שם הל' ד ועיין שם טוש"ע שם סעי' ו:
י [מיי' שם הלכה ח]:

תורה אור השלם

1 לא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג
2 בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט: דברים כד יא
3 לֹא יַחְבֹל רֵחַיִם וָרֶכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל: דברים כד ו
4 לֹא תֶחֱבֹל מַשְׂכֹּת גֶּר יָתוֹם וְלֹא תַחְבֹּל בֶּגֶד אַלְמָנָה: דברים כד יז
5 כִּי תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: דברים כד י

מוסף רש"י

וכי שכיר עובר על בל תגזול. לקנל שכרו ב' פעמים (שבועות מה:).

קיג: המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

ממה ומטה. בפ' שוס היתומים (ערכין דף כג.) לא תני אלא מטה המוצעת משוס דמוצעת לא שבקינן ליה אלא אחת כדאמר נמי הכא מטה ומטה ומצע ובפ' אע"פ (כתובות דף סד.) גבי מעשה אשתו על ידי שליש בעני שבישראל דלא יהיב לה אלא מטה ומפץ משוס דהתם קודם שנשאת לו לא היה לה אלא חדא מטה[ו]: **השתא** זבוני מזבנינן. הכסת והכר שיש לו בעין סדורי מסדרינן בתמיה פירוש ואנן נסדר לו להניח מן המעות כדי לקנות כסות לצורך שנים עשר חדש כמו שעושין בערכין: **נימא** ליה לא עלי דידי רמית. לאו אמתני' פריך אמאי מחזיר לו הכר דא"כ למה המתין עד כאן ועוד דמה צריך טעם על מצות המקוס ועוד וכי לא ידע כתיב (דברים כד) ולך תהיה צדקה אלא על כרחך ידע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה מתרץ לו אלא גלאה לרבי עקיבא ורבי ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם וכולן רואין לאותה איצטלא ואמאי כיון דאינו לובשה אלא לכבוד ולגוי בעלמא למה יש לנו לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלוה כיון שלא פירש הכתוב בהדיא ולא היה שייך עליו יותר מעל אחר כיון דסגיא ליה בלאו הכי ומשני גם באיצטלא שייך לומר לך תהיה צדקה והטיל עליו הכתוב שלא לנטוע ממנו הגוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה:

הקדש

לא שליח ב"ד כמלוה ת"ש [1]אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח בית דין הכתוב מדבר אתה אומר בשליח בית דין הכתוב מדבר או אינו אלא בבעל חוב כשהוא אומר [2]לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו הרי בע"ח אמור הא מה אני מקיים אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח ב"ד הכתוב מדבר תנאי היא דתניא [א]שליח ב"ד שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכון שנאמר [3]בחוץ תעמוד והאיש ותניא אידך בע"ח שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכונו שנאמר בחוץ תעמוד ושליח ב"ד שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו וממשכנו [ב]ולא ימשכננו דברים שעושין בהן אוכל נפש [א] [ג]ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני לו [ד]אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו כדרך שמסדרין לבע"ח כך מסדרין בערכין כלפי לייא עיקר סידור בערכין כתיב אלא אימא כדרך [ה]שמסדרין בערכין כך [ו]מסדרין בבע"ח אמר מר נותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני למאן אילימא לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי ואידי לדידיה תרתי למה לי חדא דאכיל עלה וחדא דזג עלה כדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהינא מרירא אליבא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה [ז]ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה [ח]גרמידי תני תנא קמיה דרב נחמן כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח א"ל השתא זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה ומי מזבנינן ליה והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום תנא כרשב"ג תנא קמיה והכי קאמר ליה השתא לרשב"ג זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה דתנן רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מכאן ואילך מוכרן בב"ד וממאי דכי קאמר רשב"ג זבוני לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מכאן ואילך מיהדר ליה למאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא ליכא מידי דלא חזי ליה דאמר אביי [ט]רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג [י]דתנן [יא]לא את הלוף ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון [יב]דתנן [יג]בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מכותיהן בשבת שכן דרכן לסוך בחול ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא [יד]הרי שהיו נושין בו אלף זוז ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישים אותו איצטלא הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראוין לאותה איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דיהיב ליה מאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה בשלמא כר וכסת חזי ליה דביני ביני אלא מחרישה למאי חזיא [טו]אמר רבא בר רבה [טז]מחרישה דכספא מתקיף לה רב חגא ולימא ליה לאו עלי קרמית אמר ליה אביי איברא

לעופות: **לעורבים**. וישראל בני מלכים ויש להם לגדל עורבים לגוי ולשחוק: **שכן דרכן לסוך בחול**. בלא שום מכה הלכך כי איכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד [טז](דכי גזרו) רבנן משום שחיקת סממנין: **מפשיטין אותה ממנו**. לפרוע לבעל חוב את חובו: **בשלמא כר וכסת**. דתנן במתניתין איכא למימר מוכרן דקאמר רשב"ג לביני ביני קאמר לקנות גרועה הימנו וביני ביני יטול בחובו: **אלא מחרישה**. דקתני במתניתין ועלה קאמר רשב"ג מוכרן מאי ביני ביני איכא: **וימא ליה**. מלוה: **לאו עלי דידי רמית**. לפרנסך:

איברא

מטה ומטה. בפ' שוס היתומים (ערכין דף כג.) לא תני אלא מטה המוצעת משוס דמוצעת לא שבקינן ליה אלא אחת כדאמר נמי הכא מטה ומטה ומצע ובפ' אע"פ (כתובות דף סד.) גבי מעשה אשתו על ידי שליש בעני שבישראל דלא יהיב לה אלא מטה ומפץ משוס דהתם קודם שנשאת לו לא היה לה אלא חדא מטה[ו]: **השתא** זבוני מזבנינן. הכסת והכר שיש לו בעין סדורי מסדרינן בתמיה פירוש ואנן נסדר לו להניח מן המעות כדי לקנות כסות לצורך שנים עשר חדש כמו שעושין בערכין: **נימא** ליה לא עלי דידי רמית. לאו אמתני' פריך אמאי מחזיר לו הכר דא"כ למה המתין עד כאן ועוד דמה צריך טעם על מצות המקוס ועוד וכי לא ידע כתיב (דברים כד) ולך תהיה צדקה אלא על כרחך ידע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה מתרץ לו אלא גלאה לרבי עקיבא ורבי ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם וכולן רואין לאותה איצטלא ואמאי כיון דאינו לובשה אלא לכבוד ולגוי בעלמא למה יש לנו לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלוה כיון שלא פירש הכתוב בהדיא ולא היה שייך עליו יותר מעל אחר כיון דסגיא ליה בלאו הכי ומשני גם באיצטלא שייך לומר לך תהיה צדקה והטיל עליו הכתוב שלא לנטוע ממנו הגוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה:

לא שליח ב"ד כמלוה. והכי קאמר בחוץ תעמוד אתה והאיש שהוא שליח ב"ד ואשר אתה עושה בו יוציא אליך: **הרי בעל חוב אומר**. שאינו רשאי: **הלוה מדבר**. שהוא רשאי ליכנס לחובלו והכי קאמר קרא אם חבול תחבול על ידי שליח ב"ד עד בוא השמש תשיבנו לו: **שנאמר בחוץ תעמוד והאיש**. שהוא שליח בית דין גם הוא יעמוד בחוץ: **לא ימשכננו כלים שעושין בהן אוכל נפש**. דאיתרבו מכי נפש הוא חובלו[ח]: **מטה ומטה**. לקמן הוא מפרש אחת לאכול ואחת ליסן: **מצע**. של לבד שקורין פולטר"א במקום שאין כסתות: **לעשיר**. שהורגל במצעות: **ומפץ לעני**. לפי מה שהורגל דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך[ט] ודרשינן (ערכין דף כד.) המייהו מערכך גזבר הבא למשכנו כשאין ידו משגת והוא גידון בהשגת יד דכתיב (ויקרא כז) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן משייר לו כדי חייו ונוטל השאר ואלא ידי הקדש ואפי' העשיר לאחר שאמדוהו ונטל מה שבידו ומינה נמי גמרינן לבעל חוב שמשיירין לו כדי חייו כדאמר לקמן (דף קיד.) דגמר מיכה מיכה: **לו**. הוא צריך ליתן מטה אבל לא לאשתו ולבניו דהמייהו כתיב ולא הוטל על המלוה להחיות את בני ביתו: **שמסדרין**. שמין להניח לו ארכי חייו לשון והעריך אותו[י]. ליסנא אחרינא שמסדרין לשון שריד ושתיהן שמעתי: **אדרבה עיקר סידור בערכין כתיב**. כדפי' לעיל: **למאן**. המטה השנית: **מיפנא רטיבא דכיתנא אחרליה**. חבל לח של פשתן על מתניו: **אהינא**. תמרא: **אליבא ריקנא**. קודם אכילה: **ולא מסגי ארבעה גרמידי**. קודם שיסן. הלכך יהבינן ליה מטה שניה ומושיבה ברחוק ארבע אמות ממקוס אכילתו ועל כרחו ירגיל לעמוד ולילכת במשכב ולא יישן על מטה שאכל: **זבוני מזבנינן ליה**. לאחר שלשים יום אף כלים הצריכין לו כדתנן[יא] משלשים ולהלן מוכרן: **הנא ברכן שמעון בני הנא קמיה**. דרב נחמן להך מתני' דשב"ג אומר כדרך שמסדרין וכו': **זבוני לגמרי**. שלא יאחיר לו לפי ארכו בגמלוס: **בעייניה**. כמות שהיא חשובה. אם חבל כסות של מעיל יחזיר לו הוא בעצמה: **מהדר ליה מאי דחזי ליה**. ימכור לו של שירלאין ויתן לו אחת של למר ואחת של קנבוס: **אי איה ליה ברכן גמליאל האי סברא**. לסדר לבעל חוב: **ליכא מידי דלא חזי ליה**. מאחר שהורגל בו דהא שמענא ליה דאמר כל ישראל בני מלכים הם דאמר אביי וכו': **לא את הלוף ולא את החרדל**. מטלטלין בשבת שאינם ראוים היום לא זה לבשל ולא זה לטחון. לוף מין קטנית ואינן ראוין למאכל כשהוא חי ואפילו

[א] (ערכין דף כד.) המייהו מערכך גזבר הבא למשכנו כשאין ידו משגת והוא גידון בהשגת יד דכתיב (ויקרא כז) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן משייר לו כדי חייו ונוטל השאר [דערכין] מסדרין לו ג"כ כאן וז"ש כדרך כו' ודעת הרמ"ם לאין נותן לו כלום ומ"ש ונותן כו' קאי אשעת גביה וה"ה כל הסידור וז"ש (במתני') ומחזיר כו' ודעת הרמב"ן שמאיתן לו כל הסידור כמ"ל רק מה שמ"ל לו תמיד כגון רק מה שמ"ל אינו מניח לו כי אם בעת שצריך וז"ש במתני' ומחזיר כו' ולהרמב"ם י"ל דכר לאו בכלל מצע וכן משמע בדבריו (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' לז סי"ק נה):

הגהות הגר"א

[א] נמ' ונותן מטה כו'. נ"ב דעת הרמב"ם שאינו נותן אלא אלו בלבד אבל לא שאר [כלים] שמסדרין בשעת גביה והרמב"ן ורשב"א כתבו דכל הסדור [דערכין] מסדרין לו ג"כ כאן וז"ש כדרך כו' ודעת הרא"ש לאין נותן לו כלום ומ"ש ונותן כו' קאי אשעת גביה וה"ה כל הסידור וז"ש (במתני') ומחזיר כו' ודעת הרמב"ן שמאיתן לו כל הסידור כמ"ל רק מה שמ"ל לו תמיד כגון רק מה שמ"ל אינו מניח לו כי אם בעת שצריך וז"ש במתני' ומחזיר כו' ולהרמב"ם י"ל דכר לאו בכלל מצע וכן משמע בדבריו (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' לז סי"ק נה):

תורה אור השלם

1 אם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ:
שמות כב כה

2 כִּי תַשֶּׁה בְּרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ:
דברים כד י

3 בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט הַחוּצָה:
דברים כד יא

לעזי רש"י

פולטר"א [פילטר"א]. לֶבֶד.

מוסף רש"י

לא את הלוף. מין קטניות שאינו ראוי מי אפילו לבהמה (שבת קכו:). שהוא מאכל לעורבין. כגון עשירים שמגדלין עורבין לגדולה (שם). סכין שמן ורד על גבי מכותיהן בשבת. ולא גזר משום שחיקת סממנין (שם).

איברא. בגמרא: **עליה רמי.** שיהא לו לדקה שהכתוב הטיל עליו לעשות לו לדקה להנך לפניו: **מיכה מיכה.** גבי לוה ומלוה כתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך[ה] וגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך[ו]: **דבר זה [שאלתיו].** אם למדנו גזירה שוה דמיכה מיכה ולא אמרו לי דבר: **גרס כך היתה שאילה.** אבל כן נשאלה שאילה אחת בבית המדרש מיכה יש ללמוד שאין מסדרין: **הרי עלי מנה לבדק הבית.** והשגת יד לא כתיב אלא בערכין[ז] אבל שאר הקדשות אין נידונין בהשג יד ומה שיש לו נודין הימנו והמותר יגבו לאחר זמן אם יעשיר: **מהו שיסדרו לו.** כשבאין למשכנו: **שמחזירין.** שמלוה מצווה להשיב לו את העבוט: **אין מסדרין.** להשאיר לו כלום משבא למכור לאחר שלשים: **גדר בערכך.** כי יפליג גדר בערכך נפשות (ויקרא כז) הקיש גדרים לערכין: **הכוא לנידון בכבודו.** היקש גדר לערכין להכי אתא שאם אמר דמי לבי או לאשי או כבידי עלי נותן דמי כולו אבל אם אמר על אבר שאין הנשמה תלויה בו דמיו עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד להא מילתא איצטריך למיגמר גדר מערכין גבי ערכין כתיב (שם) ערכך נפשות אם אמר ערך אבר שהנשמה תלויה בו עלי נותן דמי כולו ואם אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום שאין ערך כתוב אלא לנפש: **נידון בכבודו.** האבר נידון לפי כבודו שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו: **ויסדרו לב"ח.** גמרא קא פריך לה: **שמחזירין.** מיום אל יום את כלי הצריך לו: **אינו דין שמסדרין.** כשבא למכור לאחר שלשים יום ישאיר לו כדי חייו כגון מטה ומפץ והנך דאמר בערכין (דף כג.): **ואידך.** תנא קמא דמתני' דאמר מסדרין לבעל חוב דקתני אם מת אינו מחזיר ליורשיו הא לו מחזיר לעולם: **הא.** הוא דכתיב בערכין[ח] דרש ליה עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו שאם הערך עלמו עני והעשיר קודם שהעריכו כהן אינו נידון בהשגת יד אלא נותן ערך עשיר: **ויחזירו בהקדש.** העבוט עד שלשים יום:

ערות

הנאה בק"ו משום ג"ש היינו משום דאכילה והנאה חדא היא אבל הכא מודה דעבדינן ק"ו למסדרין כיון דמתוקה ההיקש למילתא אחריתי וא"ע דבהרבה מקומות בת"כ ובגמרא שרוצה לעשות ק"ו וסותר אותו ע"י היקש או ג"ש אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד ההיקש או הג"ש לד"א ות"ת דאמרינן בערכין בפרק קמא (דף ד:) דאש חמור זה הקדש דאש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ולא אמר דנידון בכבודו בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מזבח כאן בקדשי בדק הבית דהכא מייירי בקדשי מזבח. ר"י:

מה ערכין נידון בכבודו. פי' בקונטו' דדרשינן מנפשות וא"ת מה צריך קרא דמאי שנא מנזקין דאם קיטע ידו אומדין כמה הוא יפה בידו וכמה הוא יפה בלא יד וה"נ יש לנו לשום כמה הוא שוה באבר שהנשמה תלויה בו וכמה הוא שוה בלא ממנו דהיינו ערך כולו דאינו שוה כלום אם היה נוטל אותו אבר ויל"ל דאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאין שמין בערכין אומד של נזקין אלא שמין אותו כאילו היתה ידו מוכתבת לרבו ראשון ולא כמו שנטלה לגמרי דאז מתגנה העבד ושוה הרבה פחות וה"נ אין שמין באבר שהנשמה תלויה בו אי לאו דכתיב נפשות: **מה** ערכין שאין מחזירין מסדרין. וא"ת כיון שמסדרין ומיחין לו שיעור המפורש במשנה א"כ מה חזרה שייך דהרי מיחין לו לגמרי כדי לרבו ומה יחזיר לו עוד ואור"ת דכשנוטל ממנו בתורת פרעון אז מסדרין אבל כשנוטל בתורת משכון דחייבי ערכין ממשכנין אותן אז אין מסדרין ושייך חזרה:

ואידך עד שיהא במכותו בו'. פירש בקונטרס דהיינו רבנן דמתני' ולפי' ר"ת דלקמן דרבנן דמתניתין מני סברי דאין מסדרין ל"ל ואידך היינו הני דאיבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב אי נמי בריתא דתנא לעיל דמסדרין: **במכותו** מתחילתו ועד סופו. למעוטי עני והעשיר וחזר והעני דנותן ערך עשיר כרבי יהודה דבפרק השיג יד (שם דף יח:):

מהו שיסדרו בבעל חוב. פסק ר"ת בספר הישר דאין מסדרין בבעל חוב דהא רשב"ג דמתני' מסיק לעיל דסבר דאין מסדרין בב"ח וקי"ל (ב"ק דף סט.) הלכה כרשב"ג במשנתנו היכא דלא פסק גמרא כמאן דפליג עליה ולא מצינו בכל אמוראים דשמעתא שום אמורא שסבר בהדיא שמסדרין ורבה בר אבוה דאמר ליה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב וא"ל גמר מיכה מיכה מערכין גראה לר"ת דגרסינן מנין שמסדרין לבעל חוב כלומר מנליה למאן דאית ליה מסדרין וכן גריס בה"ג וכן גראה דאי כגי' הספרים דקבעי מהו שיסדרו לבעל חוב הוה ליה למימר מסדרין שהרי הטעם לא היה שואל אלא ודאי מנין גרס ולעולם אין מסדרין ס"ל ובפ' השיג יד (ערכין שם) דפליגי רבי יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני דר' יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפרש בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום דכתיב ואם מך הוא עד שיהיה במכותו מתחילתו ועד סופו מכלל דרבנן דפליגי עליה דרשי הוא ולא בבעל חוב דדוקא בערכין מסדרין ולא בבעל חוב כדדרש לעיל ויחיד ורבים הלכה כרבים ויש לדחות דדרשינן הוא ולא אשתו כדדרשינן לעיל ועוד הביא ראיה דאמרי' בפ"ק דב"ק (דף יח: ושם ד"ה אפילו) מייתי ואפילו מן גלימא דעל כתפיה וכי תימא דהיינו שמפשיטין אותו גלימא דאלפא זוזא ויהבינן ליה גלימא אחרינא דחזיא ליה הא ליכא מידי דלא חזי ליה כרשב"ג דלעיל ועוד דפסיק רב אלפס בפרק שמנה שרצים (שבת דף קיא.) כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים ומיהו אמרינן התם דפסיק כר"ש ולא מטעמיה ורבנן דמתני' נמי מני סברי דאין מסדרין

ומייני

איברא עליה קרמי משום שנאמר [1]ולך תהיה צדקה איבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב מי גמר מיכה מיכה מערכין או לא ת"ש דשלח רבין באגרתי' דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך היתה שאלה האומר הרי עלי מנה לבדק הבית מהו שיסדרו ר' יעקב משמיה [ו]דבר פדא ור' ירמיה משמיה דאילפא אמרי ק"ו מבעל חוב ומה ב"ח שמחזירין [ז]אין מסדרין הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין ור' יוחנן אמר גדר בערכך כתיב מה ערכין מסדרין [ח]אף הקדש מסדרין ואידך ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא מה ערכין [ט]ב[1]נידון בכבודו [2]אף הקדש נידון בכבודו ויסדרו בב"ח ק"ו מערכין ומה ערכין [י]שאין מחזירין מסדרין בעל חוב שמחזירין אינו דין שמסדרין אמר קרא [2]ואם מך הוא מערכך הוא ולא ב"ח ואידך [ז]הא[ח]אי עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו ויחזירו בהקדש קל וחומר מב"ח ומה בעל חוב שאין מסדרין מחזירין הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין אמר קרא [1]ושכב בשלמתו וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא והכתי' [3]ואכלת ושבעת וברכת וגו' אלא אמר קרא ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שאין צריך צדקה אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים א"ל מהו שיסדרו בב"ח א"ל גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך גבי ב"ח כתיב [4]וכי ימוך אחיך מנין

הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין. וא"ת ערכין יוכיח שאין מחזירין ומסדרין ויש לומר דמה לערכין שהם קליש ואינן נוהגים אלא באדם ובכן בריה ולא בטומטום ואנדרוגינוס ופחות מכן אדם אבל הקדש חל על כל דבר: **ואידך ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא.** וא"ת מ"מ נילף נמי בהיקישא דמסדרין [ט] דאין היקש למחצה ואין לומר דהיקישא משמע דלא אתא אלא לנידון בכבודו דכתיב גדר בערכך נפשות דמשמע [ה] דבר שהנפש תלוי בו אבל לדבר אחר לא הוקשו להא בפרק שוס היתומים (ערכין ד' כד.) אמרינן מנין שלא ישאה מרגלית לקליס פירוש אם אמר ערכי עלי ויש לו מרגלית שוה מנה ובמקום שעומדין אינה שוה אלא חמשים לפי שאין שם עשירים שיקנו אותה מנין שאין להעריכה אלא בג' זוזים שנאמר [ב] והיה ערך ביום ההוא כמו ששוה ביום ההוא ובפ' השיג יד (שם דף יח.) אמרינן אתא הקשת הקדש לערכין לנידון בכבודו ולמרגלית לקליס והכא [ג] חד מייתיהו אלמא לכל מילי מקשינן [ד] ולריך לומר דסברא דק"ו מבטל הקישא כיון שאוכל להעמיד ההיקישא לדבר אחר [ו] כן משמע בפרק קמא דזבחים (דף י:) דקאמר תנן התם ר"ע אומר כל הדמים שנכנסו להיכל לכפר פסולים וחכ"א חטאת בלבד ר' אליעזר אומר אף האשם שנאמר בחטאת כאשם ופריך בשלמא רבי אליעזר כדאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו אמר רבא אשם שנכנס דמו לפנים פסול לא מצית אמרת מק"ו כו' אלמא ק"ו מבטל הקישא דבחטאת כאשם כיון דאיכא לאוקמא הקישא לדבר אחר והיא דס"פ כל הבשר (חולין דף קטו:) דגמרי בשר בחלב אסור באכילה בג"ש דקדש קדש מאנשי קודש תהיון לי וגו' ואיסור הנאה יליף מק"ו מערלה ואית דדרש בג"ש [ז] לגמרי לאיסור אכילה ולהיתר הנאה לא דמי להכא אפילו יהא היקישא וק"ו כמו ג"ש וק"ו דאפילו מאן דיליף התם ק"ו מני סבר הכא דאין היקישא למחצה דהתם ע"י ק"ו אין סותר ג"ש כלל משום דקרא דבשר בשדה טרפה דאיירי בבשר שיצא חוץ למחיצתו איירי גם באיסורי הנאה כגון בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו שהוא בשריפה ומאן דלא יליף איסור

עין משפט נר מצוה

קמב א מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' טו סמג עשין קלח:
קמג ב מיי' שם פ"ב הל' ו:
קמד ג מיי' שם הל' ד:
קמה ד מיי' שם פ"ג הל' יד סמג שם:
קמו ה מיי' שם הל' ה:

תורה אור השלם

1 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג
2 וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ויקרא כז ח
3 וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: דברים ח י
4 וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ: ויקרא כה לה

מסורת הש"ס

(ה) [ע' תוס' תמורה י. ד"ה מיתמן], (ו) נדרים סה:, (ז) [ערכין ד: יח.], (ח) [ערכין יח:] ג' רש"ל הלי הוא וכו', (ט) [ויקרא כה], (י) [שם כז], (כ) [שם], (ל) [ויקרא כז], (מ) [נדרים ז.], (נ) [וכן משמע כנ"ל], (ס) [שם קטז.], (ע) עיין רש"א,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואידך ההוא וכו' דמשמע לדבר:
(ב) בא"ד בג' זוזים שנאמר ונתן את הערכך ביום:
(ג) בא"ד חדא מיניהו נקט אלמא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ואידך ההוא כו' וצ"ל דסברא דק"ו. עיין בכורות דף לג ע"א תוס' ד"ה וכ"ה:

קיד: המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

ומיירי בבא ליטול בתורת משכון דרבנן סברי שמחזירין לו כל ימי חייו ורשב"ג סבר דאחר שלשים יום מוכרו אבל היכא דנטל בתורת גבייה יכול למוכרו מיד ולא יסדרו כלל וא"ת אמאי לא מייתי מרשב"ג דאין מסדרין ויש לומר דסבר גמרא דשקלינן מידי דלא חזי ליה ויהבינן ליה מידי דחזי ליה כמו שלמעלה לא היה יודע הגמרא ואע"ג ששנינו דרשב"ג מתיר בלוף לא ידע דהוי טעמא (ה) דליכא מידי דחזי ליה ומר' עקיבא ור' ישמעאל דאמרי (לעיל דף קיג:) כל ישראל רשיין לאותה איטלא אין להוציא דסבירא להו מסדרין דמיירי דגבה בתורת משכון דת"ק סבר דמפשיטין אותה איטלא בת מאה מנה ונותנין לו הרשויה לו וממנה עושין השבת העבוט בכל יום ויום והמותר יהיה לו למלוה בתורת משכון ולא יחזיר אותו כלל ורבי עקיבא ור' ישמעאל סברי דמן הטובה עושה השבת העבוט אבל בתורת גבייה לא הדר כלל ומדמהדר ליה אליהו מיכה מיכה לא בעי למיפשט אפילו גרם מהו שיסדרו משום דאליהו דחויי הוה מדחי ליה (ו) והיה לו להשיב אין מסדרין תדע שהרי השיב לו קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל כר"ש בן יוחי אע"ג דלא קי"ל כוותיה אלא כרשב"ג דמתני' דאהלות דאסר מדורות עובדי כוכבים משום אהל וטעמיה דאליהו משום דרוב אלונות יש בהן פותח טפח ויש מקום שלא גזרו כגון (ז) לגאת לקראת מלכים וכיוצא בו (ח) וכן מצינו כשהיה קובר את ר"ע היה דוחה שאמר ליה וכי אינך כהן אמר ליה לדיקים אין מטמאין ודחה אותו כן משום כבודו דר"ע ועיקר טעמו היה לפי שהיה את מצוה לפי שהיו ירלים לקברו שהיה מהרוגי מלכות וכן נמצא בתשובת גאון שכתב שיש בסדר אליהו רבה שנחלקו עליו יש אומרים שהיה מבני בני ביתה של לאה ואמר להם אינו אלא מזרעה של רחל וא"כ לא היה כהן וכאן אומר שכהן היה ומסיים התם אמרו לו תן סימן לדבריך אמר להן כך כתוב ביחוסו של בנימין ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם אמרו לו לא כך אמרת לאותה אלמנה (ט) עשי לי משם עוגה קטנה (י) ולך ולבנך תעשה באחרונה ולא כהן אתה פי' לפי שכהן הוא היה רוצה ליטול חלה תחילה אמר להם אותו תינוק משיח בן יוסף היה ורמז רמזתי לעולם שאני בא תחילה ובאותה תשובה מביא נמי הא דגמרי' מיכה מיכה וגרם מנין שמסדרין לבעל חוב כמו שגורס ר"ת וכן בב"ר גבי ותאמר לאה בגד נחלקו רבי נהוראי אמר דאליהו מגד ור"א אמר משל בנימין ועמד לפניהם ואמר להם רבותי למה אתם נחלקים עלי אני מבני ביתה של רחל:

מנין לערום שלא יתרום. הוה ליה למימר מנין שלא בשעת ברכה ושאר ברכות אסור לברך כשהוא ערום אלא נקט הכי משום דמשנה היא ערום לא יתרום: **אמר** ליה לאו כהן (יא) (**אתה**). תימה לר"י היאך היה בנה של האלמנה כיון שכהן היה דכתיב (מלכים א יז) ויתמודד על הילד וגו' ויש לומר שהיה ברור לו שיחייהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש:

ה"ג **דתניא** ר' שמעון [בן יוחי] אומר. דאינה משנה בשום מקום ועוד דמשניות אף של זרעים וטהרות היו שגורות להם כדמשמע בכמה (יב) דוכתין והא דקאמר בארבע לא מצינא בשיתא מצינא בתוספתא:

למה

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ד מהל' תרומות הל' ד:

קמח ב מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל' יג ופ"ג מהל' אבל הל' ג):

קמט ג ד ה מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' לז סעי' טז:

קנ ו מיי' שם הל' ו ועיין שם טוש"ע שם סעיף יט:

תורה אור השלם

1 כִּי יָבֹא אֵלֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: דברים כג טו

2 וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְיָ: יחזקאל לד לא

3 וְאִם אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ: דברים כד יב

4 אַם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ: שמות כב כה

5 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

מוסף רש"י

אין מטמאין. את המאהיל עליהם (יבמות סא.). **אתם קרויין אדם.** וגבי טומאת אהל כתיב אדם כי ימות באהל (שם). **משכנו.** והשיב לו את העבוט, ומת. הלוה, שומטו. המלוה, מעל גבי בניו. ולא הוו כשאר מטלטלי דימתי דלא משתעבדי לבעל חוב, דהיון דמשכנא קנייה כי דידיה לגמוניא (לעיל קד.).

מסורת הש"ס

(א) ירמות פא., ב) [כריתות ו:], ג) [נ' תוס' כתובות קה: ד"ה אפילו], ד) [לעיל קד. ע"ש], ה) [מלכים ג יט], ו) [במדבר כה], ז) [מלאכי ג], ח) [דברים כד], ט) [ברכות יט:], י) [מלכים ג יז], כ) [בראשונה], ל) לאו כהן מר, מ) [וע' תוס' חולין קי: ד"ה דתנן],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מהו שיסדרו וכו' לא ידע דהוי טעמא משום **דבני מלכים** אלא דליכא דלא חזי ליה: (ב) בא"ד דחויי הוה מדחי ליה (והוה לו להשיב אין מסדרין). תא"מ וכ"כ ס"א והיה לו להשיב מסדרין אלא **סבר** אין מסדרין כו':

גליון הש"ם

גמ' **הא** עשיר שכיב מאי קאמר. עיין כתובות דף קה ע"ב תוס' ד"ה אפי': **רש"י** ד"ה **מאי קאמר** וכו' **והרי הוא רבית.** עיין לעיל דף סד ע"ב תוס' ד"ה מהו וכו' ולא: תוס' ד"ה מהו וכו' וכן מצינו בשהיה קובר **את** ר"ע. במרכש ילקוט מעלי [רמז תתקמ"ד] בפסוק חכמות נשים בנתה ביתה:

לעזי רש"י

אישקורש"ט. ניגר (את גלימתו).

---

[1]מנין לערום שלא יתרום דכתיב [2]ולא יראה בך ערות דבר אמר ליה לאו כהן הוא מר מאי טעמא קאי מר בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא [3]ר"ש בן יוחי אומר [4]קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר [5]ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם אמר ליה בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא א"ל ואמאי אמר ליה דחיקא לי מילתא דבריה ועייליה לגן עדן אמר ליה פשוט גלימך ספי שקול מהני טרפי ספא שקל כי הוה נפיק אמר דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבוה נפ"ץ שדנהו אפילו הכי אתייה לגלימיה סחט גלימא ריחא זבניה בתריסר אלפי דינרי פלגינהו לחתנוותיה ת"ר [3]ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו [6](ב)הא עשיר שכיב מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר [3]ואם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך הא עשיר שכיב ועבוטו אצלך ת"ר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו אסיפא רבא אמר הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו [7]במה דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו [8]אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו אריש תני רב שיזבי קמיה דרבא [4]עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות לילה [5]השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות יום אמר ליה דיממא בלילא למה לי ודלילא ביממא למה לי אמר ליה איסמייה אמר ליה לא הכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות יום שניתנה לחבול בלילה השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות לילה שניתנה לחבול ביום אמר ר' יוחנן [7]משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו מיתיבי אמר ר' מאיר וכי מאחר שממשכנין למה מחזירין למה מחזירין רחמנא אמר אהדר אלא מאחר שמחזירין למה

ערום דבר. בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערות דבר ש"מ אין אדם מברך כשהוא ערום ותורס בעי ברכה. והאי דבעי מייניה לענין תורס דהתם תנן (תרומות פ"א מ"ו) אין מגביהין תרומה ערום: **לאו כהן מר.** דאיכא למ"ד דאליהו הוא פינחס דכתיב ביה קנא קנאתי(ל) וכן בפינחס בקנאו את קנאתי(מ): **אין מטמאין.** דגבי אהל כתיב אדם (במדבר יט) אדם כי ימות באהל: **בארבעה לא מצינא.** בגירסא דאדרבא סדרין כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית וקדשים נמי כדכתיב(נ) ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרי' (מנחות דף קי.) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש: **בשיתא מצינא.** בתמיהה. זרעים אינו נוהג בחולה לארץ וכן טהרות: **ספי.** לקוט: **טרפי.** עלין: **נפץ.** אשקוש"ט בלע"ז: **סחט גלימא.** נסחטו ריח מתוך העלין לתוך טלית וקלטה טליתו את הריח: **וזבניה.** לגלימא בי"ב אלפי דינרי: **לא תשכב בעבוטו.** הא עשיר שכיב בעבוטו: **מאי קאמר.** וכי בשביל שהוא עשיר התירו לשכב על טליתו(ס) והרי הוא רבית אלא שישתמש במשכונו חנם: **הכי קאמר לא תשכב ועבוטו בידך.** אלא השיבנו לו כבוא השמש כדכתיב(ע) השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש: ה"ג **המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו: ועובר בכל השמות הללו.** השב תשיב ולא תשכב בעבוטו ועד בא השמש תשיבנו לו: **מאי קאמר.** דקתני אינו חייב להחזיר לו ועוד הדר תני עובר בכל השמות הללו (עובר בכל השמות הללו) השב תשיב לא תשכב בעבוטו ועד בא השמש תשיבנו: **אסיפא.** אם לא החזיר: **ורבא אמר הכי קאמר וכו'.** לא טעי תנא במאי דאתנייה חייב להחזיר לאוסופי ולמימר אינו חייב להחזיר אלא ודאי אינו חייב להחזיר נמי אתנייה והכי קאמר וכו' ושכח ואיסר ודילג מחייב להחזיר באינו חייב להחזיר: **שמשכנו שלא בשעת הלואתו.** בבית דין: **אבל משכנו בשעת הלואתו.** שהגיא לו משכונו: **אינו חייב להחזיר.** דקרא בחובלו לאחר הלואה כתיב דהיכא דאתייה ניהליה לאו חובלו הוא: **אריש.** אמשכנו שלא בשעת הלואתו ולא החזיר לו עובר בכל השמות הללו: **עד בא השמש תשיבנו לו.** משמע בבוקר תשיבנו לו ויהא בידו עד בא השמש ויקח לו ממנו: **זה כסות לילה.** לקמן פריך דלילה לאהדורי ליה ביממא למה לי: **בבא השמש.** בלילה החזירו לו: **איסמייה.** אסיר בריתא זו מסדר משנתי: **אמר ליה לא.** תסמייה דהא כסות לילה וכסות יום דקאמר לאו תשמיש יום ותשמיש לילה קאמר אלא כסות העשויה למשכן בלילה וכסות העשויה למשכן ביום קאמר והכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו ובבא השמש תטלנו זה כסות יום ולימדך הכתוב שניתנה לו רשות לחובלה בלילה ולענין חבלה קרי ליה כסות לילה: **משכנו ומת.** לוה לאחר שהשיב לו את העבוט: **שומטו.** מלוה מעל גבי בניו ואין נעשה אלא כשאר מטלטלים שלהן דלא משתעבדי לב"ח דכיון דמשכניה קנייה:

למה

(א) [מלכים ג יט]. (ב) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ג) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ד) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ה) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ו) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ז) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ח) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ט) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (י) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (יא) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (יב) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (יג) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (יד) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (טו) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (יז) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (יח) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (יט) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כ) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כא) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כב) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כג) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כד) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כה) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כו) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כז) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כח) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (כט) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ל) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (מ) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (נ) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ס) [ב"ר פ"ל ס"ב]. (ע) [ב"ר פ"ל ס"ב].

המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא קטו.

מסורת הש"ס

א) ב"ב קנג.; ב) [יומא פז.], ג) סנהדרין כא., ד) [ע"ז בסנהדרין כא. וכריך קלת ייסוכ], ה) [נסמן בקדושין סח:], ו) ב"ל דתנן יעב"ץ], ז) בס"א שאם, ח) [לעיל קיג.], ט) רש"א ב"ל אפילו ימות בכליס וכו',

תורה אור השלם

1 כִּי תִשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ:
דברים כד י

2 לֶקַח בִּגְדוֹ כִּי עֵרֶב זָר וּבְעַד נָכְרִיָּה חַבְּלֵהוּ:
משלי כ טז

3 בְּנִי אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ: נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ: עֲשֵׂה זֹאת אֲפוֹא בְּנִי וְהַנָּצֵל כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ:
משלי ו א ב ג

4 לֹא תֹשֶׁה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה: דברים כד יז

5 וְלֹא יָרֵבָה לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לּוֹ מְאֹד:
דברים יז יז

6 לֹא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרֶכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל:
דברים כד ו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלמנה וכו' אין ממשכנין היינו כל"ל ואות ד' נמחק:

למה חוזרין וממשכנין. הרי עליו להחזיר לו למחר: **שלא תהא שביעית משמטתו.** דלהוי משכונו בידו והמלוה על המשכון אינו משמט: **ולא יעשה מטלטלין אצל בניו.** [1] שלא ימות בעוד המשכון מוחזק לו ויהא מטלטלין אצל בניו: **טעמא דהדר משכניה.** שהיה בידו כשמת לוה: **למה ממשכנין מעיקרא.** דבר שעליו להחזיר מה מועיל לו: **שלא תהא שביעית משמטתו וכו'.** דממשכניה קנייה וכי מהדר ליה הוה פקדון גביה: **בני אם ערבת לרעך או אם נוקשת באמרי פיך.** שהוציאו בדברים: **עשה זאת והנצל.** התרפס יד אם ערבת. ואם לא ערבת אלא נוקשת באותות דברים רהב רעיך הרבה עליו רעים לנקש מחילה: **אם ממון יש לו בידך.** אם נעשית לו ערב ואם נוקשת בדברים רהב רעיך: **לך אני.** כמו דבר אחר: **נביאו.** של לוה במלוה אי אתה נכנס אצל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינה מלוה: **שכר פונדק.** השכיר לו פונדק: **דיוקנאות.** לר לו צורות בביתו בשכר: **משיאה שם רע.** שאתה יוצא ונכנס אצלה שחרית וערבית: **מכדי בעלמא דריש טעמא דקרא.** אע"ג דלא מפרש טעמא כדאוקימנא גבי חובל: **מתני' משום שני לוים.** העליונה רכב והתחתונה ריחים: **גמ'** לשאר

למה חוזרין וממשכנין [א] שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו טעמא דהדר ומשכניה הא לא הדר ומשכניה לא אמר רב אדא בר מתנא ולאו תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי וכי מאחר שמחזירין [2] למה ממשכנין מעיקרא שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו [ח] ת"ר [1] לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו לביתו אי אתה נכנס אבל [3] אתה נכנס לביתו של ערב וכן הוא אומר [2] לקח בגדו כי ערב זר וגו' ואומר [3] בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס [ט] ורהב רעיך אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו רעים לצד שני לביתו אי אתה נכנס [ד] אבל אתה נכנס לשכר כתף לשכר חמר לשכר פונדק לשכר דיוקנאות יכול אפילו זקפן עליו במלוה ת"ל משאת מאומה: **מתני'** [1] אלמנה בין שהיא עייבה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר [4] לא תחבול בגד אלמנה: **גמ'** ת"ר [ג] אלמנה בין שהיא עייבה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה דברי ר' יהודה ר"ש אומר עשירה ממשכנין אותה עייבה אין ממשכנין אותה [7] שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה למימרא דר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ור"ש [ב] דריש טעמא דקרא והא איפכא שמעינן להו [ו] דתניא [5] ולא ירבה לו נשים ר' יהודה אומר מרבה הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר"ש אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו ה"ז לא ישאנה א"כ מה ת"ל ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל לעולם ר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש קרא ולא ירבה לו נשים ולא יסור מאי טעמא לא ירבה לו נשים משום דלא יסור ור"ש מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא לכתוב רחמנא לא ירבה ולא בעינן לא יסור ואנא ידענא מאי טעמא לא ירבה משום דלא יסור לא יסור דכתב רחמנא למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה: **מתני'** [ז] החובל את הריחים עובר משום לא תעשה וחייב משום שני כלים שנאמר [6] לא יחבול ריחים ורכב [ח] ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל: **גמ'** אמר רב הונא חבל ריחים לוקה שתים משום ריחים ומשום כי נפש הוא חובל ריחים ורכב לוקה שלש משום ריחים ורכב ומשום כי נפש הוא חובל [ט] ורב יהודה אמר חבל ריחים לוקה אחת ורכב לוקה אחת ריחים ורכב לוקה שתים כי נפש הוא חובל

לשאר

בגד אלמנה: **גמ'** ת"ר [ג] אלמנה בין שהיא עייבה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה דברי ר' יהודה ר"ש אומר עשירה ממשכנין אותה עייבה אין ממשכנין אותה [7] שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה למימרא דר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ור"ש [ב] דריש טעמא דקרא והא איפכא שמעינן להו [ו] דתניא [5] ולא ירבה לו נשים ר' יהודה אומר מרבה הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר"ש אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו ה"ז לא ישאנה א"כ מה ת"ל ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל לעולם ר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש קרא ולא ירבה לו נשים ולא יסור מאי טעמא לא ירבה לו נשים משום דלא יסור ור"ש מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא לכתוב רחמנא לא ירבה ולא בעינן לא יסור ואנא ידענא מאי טעמא לא ירבה משום דלא יסור לא יסור דכתב רחמנא למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה: **מתני'** [ז] החובל את הריחים עובר משום לא תעשה וחייב משום שני כלים שנאמר [6] לא יחבול ריחים ורכב [ח] ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל: **גמ'** אמר רב הונא חבל ריחים לוקה שתים משום ריחים ומשום כי נפש הוא חובל ריחים ורכב לוקה שלש משום ריחים ורכב ומשום כי נפש הוא חובל [ט] ורב יהודה אמר חבל ריחים לוקה אחת ורכב לוקה אחת ריחים ורכב לוקה שתים כי נפש הוא חובל

לשאר

למה ממשכנין מעיקרא. הקשה ה"ר אלחנן ולמה חוזרים וממשכנין וי"ל כדי שלא יוכל הלוה לכפור וגם ימהר לפרוע חובו ולנקש מעות כי מתביים שבכל יום ויום יחזירו משכונו ומ"מ לא רצה הגמרא לתרץ כן כשאומר למה ממשכנו מעיקרא דעדיפא מייני מסני ליה:

אלמנה בין שהיא עייבה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה. וא"ת אמאי לא פריך מהכא לשמואל [ח] דמשמע הא אחרים ממשכנין וליכא למימר דהאי אין ממשכנין [ח] דהיינו אין מנתחין הא אחרים מנתחין דהא לא תחבול כתיב דמשמע בבית ומנלן לאסור ניתוח דמדרבנן ליכא למיגזר בשליח ב"ד גזירה שמא יכנס בביתו דבשליח ב"ד ליכא למיגזר מדשרי בעלמא לנתח ולא גזרינן ואין סברא לגזור באלמנה יותר משום דאית בה תרי לאוין וי"ל דלכך לא פריך ממתניתין דהכא משום דאיכא למידחי אין ממשכנין אותה משום לאו דלא תחבול הא אחרים לית בהו האי לאו לכך עדיפא ליה למיפרך מברייתא ור"ש דקאמר בגמ' עשירה ממשכנין אותה איכא למימר נמי דסבר כשמואל וממשכנין היינו מנתחין דלדידיה עייבה דקאמר אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין דטעמא דאתה משיאה שם רע בשכנותיה שייך אפילו בניתוח והא דכתב רחמנא לא תחבול ולא כתיב לא תנתח היינו כדי לחייב על משכון שני לאוין אבל קשה דאי סבר ר"ש כשמואל ולא שרי בעשירה אלא ניתוח ת"ק שרי ניתוח בין בעשירה בין בעייבה א"כ מחמיר ר"ש יותר מת"ק ולשון הברייתא משמע שבא להקל ולהתיר בעשירה מה שאסר ת"ק לכך נראה דר"ש לית ליה דשמואל ומתיר למשכן עשירה ואחר בני אדם והיה"מ למפרך שפיר לשמואל מר"ש אלא דלא איירי ר"ש במתני' אלא בברייתא ושפיר פריך מברייתא אחריתי ועוד נראה לפרש דלכ"ע לא יחבול ריחים ולא תחבול בגד אלמנה אתא קרא לאסור בה ניתוח דשרי בעלמא והא דאפקיה בלשון חבלה ולא בלשון ניתוח כדי לעבור במשכון בשני לאוין ולהכי לעיל כי אקשינן מייניהו לשמואל איצטריך לשנוי לעבור בשני לאוין ולא קאמר לאסור ניתוח משום דהוה קשה ליה אמאי אפקיה בלשון חבלה ואע"ג דאיצטריך לשני לאוין לשמואל מ"מ מיסתבר דעיקר קרא אתא לאסור ניתוח דשרי בעלמא ולא ללאו יתירא לחוד והשתא לא קשה לשמואל מידי מפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דהשתא אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין אותה ולהכי לא פריך מייניה דפשיטא דכי היכי דמשיגן לא ימשכנו אלא בב"ד לא יתחבו דה"נ איכא לשנוי הכא ופי' זה נראה עיקר דאסור גם לשמואל [ט] ניתוח אפי' בכלים שעושין בהן אוכל נפש דלפי' קמא דלא אתא לשמואל אלא ללאו יתירא ולא לאסור ניתוח לא אתי שפיר דלמאן דפליג עליה נראה דבריחים ורכב אסור אפי' ניתוח דכיון דשליח ב"ד בדברים אחרים מותר אפילו למשכן ובריחים ורכב אסור ה"ה אפילו ניתוח דשרי בעלמא אפילו למלוה דאסור בריחים ורכב דמיסתבר לאסור כל משכונה שמיסכן בשוה אבל לשמואל אינו מתיר למשכן לשליח ב"ד בדברים אחרים אלא ניתוח יש לנו לומר בבריחים ורכב נמי דוקא משכון הוא דאסור כמו שכתוב ולא ניתוח ומנלא ששמואל דמשמע דבא להחמיר מיקל יותר לענין ריחים ורכב שמתיר לנתח ומאן דפליג עליה אסר כדפרישית: **וחייב** משום ב' כלים. פי' אפילו בהתראה אחת אם חבל בפעם אחת ריחים ורכב והתרו בו משום לא יחבול ריחים ורכב לוקה שתים דאי בשתי התראות אפי' ריחים וריחים חייב כדאמר גבי זיר (מכות דף כא.) אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחד ואחד ואין לומר לעולם אייר בשתי התראות וקא משמע לן בריחים ורכב אינם כלי אחד שלא להתחייב אלא עד שיחבול שניהם דא"כ ה"ל למיתני החובל ריחים או רכב בלא תעשה כו' ותו לא אלא ודאי אתא לאשמועינן דבהתראה אחת חייב שתים וכן משמע בהדיא בגמ' דחייב שתים בריחים ורכב בהתראה אחת דאמר רב הונא חבל ריחים ורכב לוקה ג' והיינו בהתראה אחת דאי בשתי התראות לוקה שתים על הריחים ושתים על הרכב וכיון דבהתראה אחת אייר א"כ חייב שתים דקתני היינו שתי מלקות ותימה דהיכי לקי והא חשיב לה בגמרא (דף קטז.) ולא הניתן לעשה מדאמר ליה אביי זיל אהדר וכי תימא דמש"ה א"ל לאהדורי דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הא אביי גופיה קאמר בפ"ק דתמורה (דף ד:) דאי עביד מהני ואין לומר דהאי דלקי היינו כגון שסבר הריחים ואת הרכב דשוב אינו ניתק לעשה שאינו יכול להחזיר הריחים ולהכי לקי כדאמרינן בפרק שילוח הקן (חולין דף קמח.) דאם הרג את האם שוב לא חשיב ניתק לעשה ולקי הא ליכא למימר דשאני הכא כיון

דמפסיד

עין משפט נר מצוה

קנא א ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ה סמג לאוין קפח טוש"ע ח"מ סי' נ סעי' מז:

קנב ג ד ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יד:

קנג ו ז מיי' שם הלכה ח

קנד ח מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעי' ו:

קנה ט מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות וכמ"מ:

מוסף רש"י

בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך. בשביל זר לערבו בממון, או אם נוקשת באמרי פיך. שהקנטתו בדברים, עשה זאת והנצל, כי באת בכף רעך. על עסקי ממון, לך התרפס. יד ופרע לו, ועל מוקש אמרי פיך, אם הקנטתו, ורהב רעיך, הרבה רעים לנקש הימנו מחילה, רעיך בתרא דקרא מלא כתיב, לפי שהוא לשון רבים (יומא פז.). עשירה ממשכנין אותה. לפי שאינה צריכה לאותו כסות להחזירו לה בלילה (סנהדרין כא.). שאתה חייב להחזיר לה. דטעמא מאי אמר רחמנא לא תחבול בגד אלמנה, מפני שאתה צריך להחזיר לה עבוטה לערב ומתוך כך שאתה יוצא ונכנס תמיד אצלה, שחרית למשכן וערבית להחזיר, אתה משיאה שם רע בשכנותיה (קדושין סח:) או: משיאה שם רע, שתכנס לביתך שחרית וערבית (סנהדרין כא.).

קטו: המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

קנו א מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הל' ד ופי"ח מהל' סנהדרין הלכה ג:

תורה אור השלם

1 אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על ברעיו ועל קרבו: שמות יב ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' אי לאו דכתב ליה לא: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' ומשום מכל אשר: (ג) בא"ד אבל מכל אשר: (ד) ד"ה אבל וכו' נפש הוא חובל לרב יהודה:

מוסף רש"י

משום נא ומשום כי אם צלי אש. משום לא תאכל נא ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש, דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי (פסחים מא:). מבושל לוקה שתים. משום מבושל ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש (שם). לאו שבכללות. דכולל בו כל מיני בשולים שאינן צליה לאסור (שם).

למפסיד בחובו כנגד הריחים הרי כאילו החזיר הריחים עצמו והוי לעולם ניתק לעשה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף טז.) להשבת העבוט דהוי ניתק לעשה אפילו נאבד לו העבוט משום דכיון דאיתיה בתשלומין לא לקי ועוד דלא משכחינן במכות ביטלו ולא ביטלו בשום לאו הניתק לעשה כמו בשילוח הקן ובפאה שלא הפריש ואכל הכל ואם הלאו דחבלת ריחים תשיב ניתק לעשה ואם שיבר לוקה ה"ל למיחשבי' נמי התם וע"ק דהיכי תשיב ליה אביי ניתק לעשה הא לא אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השבת העבוט דלא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השב תשיב מ"מ אפי' משכנו באיסור והכי תשיב בפרק בתרא דמכות (שם) לאו הניתק לעשה וי"ל דטעמא דאביי דא"ל להדורי משום דאי עביד לא מהני כיון שהיה שוגג אשם היה יודע שהוא אסור לא היה חובלו והוה ליה זכייה בטעות וחוזרת[ד]:

שנאמר לא יחבול ריחים ורכב. וא"ת לר' יאשיה מנלן דחייב על כל אחת בפני עצמו כיון דמצריך או לחלק ולר' יוחנן נמי דלא מצריך לחלק מנלן דחייב שתים משום ב' כלים כיון דבלאו אחד נאמרו דהכי אמרינן בסוף גיד הנשה (חולין דף קב: ושם ד"ה לר"י) לר' (יוחנן)[ו] דלא לקי אלא חדא אם אכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה משום דתרוייהו בלאו אחד נאמרו ומיהו לר' יאשיה י"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הוי כאילו כתיב או רכב וכן בגא ומבושל כתיב ממנו דמשמע אפילו באחד מהן וכן גבי שאור ודבש דאמרינן בפרק כל המנחות (מנחות דף נח: ושם ד"ה אין) דלוקה על כל אחד בפני עצמו דכתיב לא תקטירו ממנו וגבי חרלן וזג כתיב ועד דמשמע שפיר לחלק ועוד דגבי ריחים ורכב אי לא מיחייב אלא על שניהם יחד לשתוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד אבל קשה לר' יאשיה מנלן דחייב שתים כיון דבלאו אחד נאמרו אבל לר' יוחנן דאיצטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד ואמאי יש לומר דגם לר' יאשיה כיון דאיכא קראי בכולא לחלק חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליכא שום חילוק א"נ יש לומר כיון שהאיסורין מפורשין קאי לאו אכל אחד ואחד כדפי' בקונטרס בפרק בתרא דמכות (דף יח.) גבי לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' דלא חשיב לאו שבכללות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אכל מכולם היה חייב על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליכא אלא חדא מילתא אע"ג דדרשינן מניה תרי מילי כיון דכתיב בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת והא דמצרכי' קרא לחלק בין אלמנה שהיא גרושה לכ"ג בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז:) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב שתים בלא פסוק ולכך צריך יתור לחייב שתים בחשה אחת וא"ת דבפ"ק דכריתות (דף ד.) אמרינן דבחלב שור וכשב ועז לא לקי אלא חדא וכן לחם קלי וכרמל וכן מעשר דגן ותירוש ויצהר לא הוי לקי אלא חדא אי לאו דאיכא קראי יתירי בפ"ק דכריתות וי"ל דזג וחרלן שני שמות נינהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל חלב שור וכשב ועז שם חלב אחד הוא וכן שם לחם וכן שם מעשר אחד הוא:

לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי. וא"ת טעמא דרב יהודה הוי משום דכי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא ולא שבכללות כדקאמר אביי וי"ל שכן דרך הגמ' דאע"ג שכבר פירש הטעם אומר לימא דכשנאמר הלימא בבית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש אלא היה סבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שבכללות ורב הונא לוקין וכה"ג איכא נמי בפרק החולץ (יבמות דף נ:) גבי ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם דאחר שכבר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש לבסוף כשדוחה הלימא שלא נחלקו בקש דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דמ"ד קש דינא כרבנן ומ"ד הדר דינא כאדמון:

אמר לך רבא אנא דאמרי אפי' לרב יהודה בו'. תימה והא גבי זג וחרלן נמי נחלקו בפ' ג' מיניו (מיר דף לח:) ובפרק כל שעה (פסחים דף מא:) דרבא אמר אכל זג וחרלן לוקה ג' משום זג וחרלן ומשום (ב) כל אשר יעשה אע"ג דמכל אשר יעשה אתא לשאר דברים דמרבה בפרק ג' מיניס וי"ל דמכל אשר יעשה משמע שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אחד וחרלן אע"ג דצריך נמי לשאר דברים א"נ כי נפש הוא חובל משמע דלא אתא אלא לשאר דברים ולא לאיטפויי לאו על ריחים ורכב דודאי אי הוה כתיב כל נפש הוא חובל כדכתיב (במדבר ו) מכל אשר יעשה הוה קאי נמי אריחים ורכב וא"ת אביי מ"מ לא יוכל לדחות אזג וחרלן כמו שדוחה הכא אפלוגתא דנא ומבושל ע"כ לא קאמר רב הונא אלא משום דכי נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ופי' בקונטרס וכי היכי דאתא לשאר דברים אתא נמי לריחים ורכב וא"כ בזג וחרלן נמי נימא לילקי ג' דכי היכי דאתא לשאר אתא נמי לזג וחרלן וי"ל דלא נפרש כפירוש הקונט' אלא הכי פי' נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ולא צריך לשאר דברים דשמעינן להו מריחים ורכב דלא הוו ב' כתובים הבאים כאחד דהא איצטריכו לחייב עליהם משום ב' כלים ולא איצטריך כי נפש הוא חובל לשאר דברים טפי מלריחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב אבל (ג) כל אשר יעשה מגפן היין לשאר דברים דוקא הוא דאתא דלא שמעינן להו מזג וחרלן ומיהו גם על פי' הקונט' לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דזג וחרלן לפי שאינו יכול לדחות ואינו מביא אלא דבר שיכול לדחות וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמהכא ליכא למשמע מינה וכי דחי נמי דרב הונא כאביי היינו במאי דקאמר אביי אכל גא ומבושל לוקה שתים ואינו לוקה משום כי אם צלי אש דכי אם צלי אש אתא לכדתניא אבל במאי דמפרש טעמא דאביי משום דאין לוקין על לאו שבכללות לא מצי סבר כרב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לאו שבכללות ולקי עליה לרב הונא וא"ת ואמאי איצטריך אביי הכא טעמא דאין לוקין משום כי אם צלי אש משום דהוי לאו שבכללות תיפוק ליה דאיצטריך לבדתניא וי"ל דגמ' הוא דקמפרש ומפרש ההוא טעמא אליביה משום דידע גמרא לאביי אית ליה הכי בעלמא גבי זג וחרלן ושאור ודבש א"ג אביי לדבריו דרבא קאמר וה"ק לדידי לא אתי כי אם צלי אש אלא אלא להקישא נכתב אלא אפי' לדידך דלאו אתא אין לוקין על לאו שבכללות ומטעמא דאמר אביי אין לוקין אלאו שבכללות קאמר בסוף פרק כל שעה תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי אבל לטעמא דמפרש כאן אביי אליבא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתניא אפי' חדא לא לקי:

אבל [הכא] כי אם צלי אש למאי אתא. וא"ת והא איצטריך לבדתניא כדקאמר אביי וי"ל דרבא עביד הקישא מצלי אש דכתיב בקרא דלקמיה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו (שמות יב) וסמיך ליה אל תאכלו ממנו גא וגו' אע"ג דבברייתא פ' כל שעה (פסחים דף מא:) נקיט קרא דכי אם צלי אש לאו משום דמיניה דריש אלא ניחא ליה למנקט קרא גופיה דגא ומבושל ואביי סבר דדוקא נקט ליה בריתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריתי לא סמיכה הוא וא"ת אכתי איצטריך כי אם צלי לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה קאמר בסוף פ' כל שעה (שם.) מאי חייב דקאמר משום כי אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא וי"ל דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתניא התם יכול יהא לוקה ת"ל גא ומבושל גא ומבושל אמרתי לך ולא חי ובשמעתין ה"ק רבא כי אם צלי אש למאי אתא פי' לאיזה לאו ללקות אם לא לטפויי לאו על גא ומבושל וא"ת הא כי נפש הוא (ד) לרב יהודה קאמר רבא דאתא לדברים אחרים ללקות עליהם ולא אמרי' ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים וי"ל דכי נפש הוא חובל מזכיר האיסור שעושה שחובל לכך אתי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש אינו מזכיר שם איסור ולכך לא אתי ללקות על דברים אחרים כי אם אגא ומבושל שכתב בהן לאו בהדיא השתא משמע הכא דאפילו לרבא

לשאר דברים הוא דאתא לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי [ה]דאמר רבא אכל גא לוקה שתים משום גא ומשום [1]כי אם צלי אש מבושל לוקה שתים משום מבושל ומשום כי אם צלי אש גא ומבושל לוקה שלש משום גא ומשום מבושל ומשום לא תאכלנו כי אם צלי אש אביי אמר [ג]א אין לוקין על לאו שבכללות לימא אביי דאמר כרב יהודה ורבא דאמר כרב הונא אמר לך רבא אנא דאמרי אפילו כרב יהודה עד כאן לא קאמר רב יהודה התם אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע ריחים ורכב הלכך לשאר דברים הוא דאתא אבל הכא כי אם צלי אש למאי אתא ש"מ ללאו ואביי אמר לך אנא דאמרי אפילו לרב הונא ע"כ לא קאמר רב הונא התם אלא דכי נפש הוא חובל יתירא

לשאר דברים. ולאו לאוסופי לאו אריחים ורכב דהא ריחים ורכב כתיב בריש ואיצטריך כי נפש לרבות שאר כלים של אוכל נפש: על לאו שבכללות. משום לא תאכלנו כי אם צלי אש לכייל גא ומבושל ואין לוקין אלא על גא ומבושל שהן מפורשין: אביי לרב יהודה. דהיכא דעבר על הכלל ועל הפרט והן שניהן בלאו אחד לא לקי אכללא: ע"כ לא קאמר רב יהודה התם. דלא מהני כי נפש לאוסופי לאו יתירי אריחים ורכב: אלא משום דכי נפש. דמרבי שאר דברים אי לאו דכתיב (ה) ביה לא מישתמעי ליה מריחים ורכב דה"ל הנך דוקא הלכך לשאר דברים אתא ולא מישדייה נמי אהני דמפרש לאו דידהו לאטפויי לאו: אכל הכא. אי לאו לטפויי לאו אגא ומבושל אתא: כי אם צלי אש למאי אתא. אין לך דבר שאינו בכלל גא ומבושל חוץ מצלי דיתי לאזהורי לאו עלייהו ואי אשמעינן מצות צלי קרא אחרינא כתיב (ו) צלי אש ומצות וגו': יתירא

יתירא הוא. נלגו משום שאר דברים וכיון דיתירא הוא נלגו וכתביה סתמא שדייה נמי אריחים ורכב שאין לך להוליאם ממשמע כי אם נפש הוא חובל על כרחך. אבל הכא כי אם גלי אם נלגו לאזהרה אתא לאוסופי נלגו יתירא אלא כדתניא ומ"מ גם ומבושל משמע ביה שאינו עובר בגם ומבושל ביום אלא בגילה: ה"ג **תניא כוותיה דרב יהודה חבל זוג וכו' ותניא אידך וכו'.** ולא גרסינן תניא אידך דמתרוייהו מתני' מתרץ סייעתא ולא מחדא מינייהו דאי משום דקתני חייב ב' ולא ג' הא אפילו רב הונא מודה דמהיכא תיתי הא הני לא כתיבי ומכי נפש הוא חובל הוא דנפקי דאכל חד קאי כי נפש אלא מתרוייהו מתני' מיתוקמא סייעתא לרב יהודה: **חבל זוג של ספרים.** מספרים של ספרים והן של פרקים וכל חד כלי באפי נפשיה ועושין המלאכה בין שניהם בריחים ורכב: **חייב שתים.** משום כי נפש על כל אחד ואע"פ ששניהן צריכין למלאכה אחת. וכן למד של פרות חבל ב' פרות חורשות עם למדן דהיינו נמי כלי אוכל נפש ונראה בעיני שהעול שלהן של פרקים הוה: **ותניא אידך.** דליף להו מריחים ורכב דאתקוש שאר דברים לריחים ורכב בחד קרא מה ריחים ורכב וכו': **וחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו.** שהרי פירשן הכתוב לבדר אחרה לכל אחד לעצמו: **אף כל וכו'.** ומדליף להו מריחים ורכב ש"מ בריחים ורכב חייב נמי שתים קאמר ולא שלש והיינו כרב יהודה. וא"ת מתני' קמייתא למאי אייתיה ה"ל שמעי' לה מבתרייתא אי מבתרייתא חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו קאמר דלא אזלינן בתר מלאכה אלא בתר כלים ולעולם שלש מלקיות אחת משום רכב ואחת משום ריחים ואחת משום כי נפש דקאי אתרוייהו ולהכי אשמעינן קמייתא דקתני בה בהדיא חייב (א) שנים: **סיגיא דאשכחת.** של בית המטבחים שמקבים בו בשר: **ואם קוס בדינא.** תבעהו לדין על חובך אם מודה לך או אם יש עדים ישלם ואם לאו ישבע שבועת היסת: **רבא אמר.** כיון דמשכניה ואין עדים שמשכנו היה יכול לטעון לקוחה היא בידי לא צריך למיקם בדינא עילויה דקנה ליה משכון לישבע וליטול עד כדי דמיו: **חושלא.** שעורין קלופים: **לאו מידי הוא דעביד לאושולי וכו'.** שאין אדם משכיר ומשאיל עזים שלו הלכך יכול לטעון לקוחין הן בידי היכא דאין עדים שאספם מרשותם של בעליהן: **וזגא דסרבלא.** מספרים שגוזזין בהן צמר (ב): **אפילו מיפמי.** שהביאו הבעלים עדים שהיו שלהן והן טוענין השאלנוס לאביהם של אלו ואפקינהו רבא מייהו משום דברים העשויין להשאיל ולהשכיר. ואם איתא דיכול לטעון לקוח הוא בידי יתמי כי לא טענו נמי אנן טענינן להו:

הדרן עלך המקבל

יתירא הוא כיון דיתירא הוא שדייה אריחים ורכב אבל הכא כי אם צלי אש לאו יתירא הוא דמבעי ליה לכדתניא (ג) [א]בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו [1]בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא תניא כוותיה דרב יהודה [2]חבל זוג של ספרים (ג) וצמד של פרות חייב שתים זה בעצמו וזה בעצמו אינו חייב אלא אחת ותניא אידך חבל זוג של ספרים וצמד של פרות יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל [2]לא יחבול ריחים ורכב מה ריחים ורכב שהן מיוחדין שני כלים ועושין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אף כל דברים שהן שני כלים מיוחדים ועושין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאביי [ג]א"ל זיל אהדריה דהוי ליה כלי שעושים בו אוכל נפש ותא קום בדינא עלה רבא אמר [ד]לא צריך למיקם בדינא עלה ויכול לטעון עד כדי דמיהן ואביי לית ליה ההיא סברא מאי שנא (ג)מהנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא ואתא מרא דחושלא ותפס להו וקא טעין טובא ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן [ה]התם לאו מידי דעבדא לאושולי ולאוגורי הוא הכא מידי דעביד לאושולי ולאוגורי הוא דשלח רב הונא בר אבין [ו]דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן ורבא לית ליה האי סברא (ד)והא רבא [ו]אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר אמר לך רבא [ה]האי נמי כיון דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי:

הדרן עלך המקבל

לרבא אין לוקין אחי ומבושל בחמי טבריא מדקאמר אלא כי אם גלי אש למאי אתא וכ"ש לאביי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות ומוקי כי אם גלי אש לכדתניא ומכאן קשה על פירוש הקונטר' דפי' בפרק כל שעה (פסחים דף מא.) דההיא בריתא דקתני דאכל אמרתי לך ולא מי אתא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות ועוד דתיקשי מייניה לרבא דאמר לוקין ועוד פירש בקונטר' אהא דקאמר התם תרתי הוא דלא לקי לאביי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות תדא מיהא לקי ופירש על גא אינו לוקה שתים משום גא ומשום כי אם גלי אש אבל במילתא אחריתי דלא שייך אלא כי אם גלי אש כגון חי ומבושל בחמי טבריא לוקה והשתא נראין דבריו כסותרין זה את זה דהשתא בריתא לא אתיא לפילו כאביי לכך נראה דבריתא אתיא לכ"ע ולא לקי בשום ענין אחי ומבושל בחמי טבריא כדפרישית לעיל והא דקאמר תדא מיהא לקי מפרש ר"ת תרתי לא לקי דאם התרו בו משום גא ומשום כי אם גלי אש אינו עובר אלא משום גא וכן במבושל אבל היכא דלא התרו בו אלא משום כי אם גלי אש כשאוכל גא ומבושל לוקה:

וצמד של פרות. פי' בקונטרס ב' פרות חורשות עם למדם ואין נראה לר"י דבפרות לא מיירי: **ותניא** אידך. לפי מה שפירש בקונטרס דמקמייתא ליכא לאוכוחי קשה לר"י דא"כ מבתרייתא נמי ליכא להוכיח דאיכא למימר אלא בא ללמד אלא שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו אבל לא (ג) לחייב שלש ועוד דמקמייתא איכא לאוכוחי שפיר כדרב יהודה דלרב הונא אי חייב שתים ע"כ חייב שלש דכיון דיליף מריחים ורכב ליתן בהן לאו של ריחים ורכב ולכך חייב שתים אחת משום ריחים ואחת משום רכב א"כ חייב נמי מלקות שלישי משום כי נפש הוא חובל ואי לא יליף ליתן בהן לאו של ריחים אלא לאו של כי נפש הוא חובל לאזהרה א"כ לא יחייב אלא אחת דמכי נפש הוא חובל לא מיחייב אפילו בריחים ורכב אלא אחת ע"כ נראה לר"י דגרס תניא אידך בלא וי"ו וכן גרס ר"ח:

כלים שעושין בהם אוכל נפש. נראה לר"י דוקא כלים אבל אוכלים עצמן מותר לחבול:

והא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא כו'. ותימה דהכא משמע (ג) מטעם דעשויין להשאיל ולהשכיר לחוד אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי ובפרק כל הנשבעים (שבועות דף מו:) גבי ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן אינו נאמן קאמר ולא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו וכלים שאין דרכן להטמין ובאינש דלא נייע אבל ליכא כל הני נאמן ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר משמע אפילו בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר בעי כל הני ונראה לר"ת כגרסת הספרים ישנים וכן ר"ח ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל עשויין אין נאמן אפילו ליכא חדא מכל הני וא"ת דהכא משמע דספרים עשויין להשאיל ולהשכיר אפילו ספרא דאגדתא כל שכן שאר ספרים דאמר בכתובות (דף ג.) ולדקתנו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים וקשה דתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד: ושם) המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה נתן ויטול ואם לאו כל הימנו שאני אומר מכרם לאחר ולקחם זה הימנו ואמאי יהיה נאמן זה לומר נגנבו לי במגו דאי בעי אמר השאלתיו לך ואף על גב דקאמר בפרק כל הנשבעין דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ואין נאמן לומר גנובים במגו דאי בעי אמר שאולים היינו היכא דאמר גנבת לי אבל היכא דאמר גנב אחר גנבם לי ומכרם לך לאו היינו אחזוקי אינשי בגנבי דהא כמה גנבי איכא בשוקא ונראה לרבינו תם דהתם איירי במכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאיל (ד) אותן שהם בידו ולמורי ה"ר דודי נראה לתרץ דמגו להוליא לא אמרינן (ה) ומיהו למ"ד בחזקת הבתים (ב"ב דף מד) דאמר מגו להוליא ל"ל כפירוש ר"ת וא"כ אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר נאמן לומר גנובים היכא דמלי למימר השאלתים לך:

הדרן עלך המקבל

מסורת הש"ס

א) פסחים מא.; ב) [ע' תוס' לעיל קיג. ד"ה ואת המחריסה], ג) ב"ב לו., ד) שבועות מו: ב"ב נב., ה) [בגדי אמר. רש"ם].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אף כל וכו' מייב שתים: (ב) תוס' ד"ה ומניא וכו' אבל לא שלא נאמיב: (ג) ד"ה והא וכו' דמטעם: (ד) בא"ד רגיל להשאיל לאותו שהם בידו:

גליון הש"ם

תד"ה והא רבא. ומיהו למ"ד בח"ב ע"ל דף נ ע"א תד"ה חוב:

מוסף רש"י

בשעה שאינו בקום אכול צלי. דאין לו היתר אכילת צלי (מבעוד יום) אינו דין שיהא בגלוי דלא תאכל נא (פסחים מא:). דאכלי חרושלא. שעורים קלופים, שנכנסו בשדה ולאו אותה תבואה הבטוחה שם לשמה, וקי"ל שן מועדת היא לעולם וכי הויא נכשות הניזק חזק שלם משלמת ואין עדים מעידין מה אכלו, מעטו או הרבה, וטוען בעל השדה כי הרבה אכלו יותר מכדי דמיהן של עזים הללו (רשב"ם ב"ב לו.). יכול לטעון עד כדי דמיהן. של עזים, מ"ט מיגו דיכול לומר בעל השדה לקוחין הן בידי, דהא תפיס בהו ומהימן, כי קאמר נמי כך וכך אכלו מהימן, וקי"ל האי מהימן בשבועה, אבל בטפי מכדי דמיהן דליכא מיגו לא מהימן אלא בעדים (שם). זוגי דסרבלא. מספרים של סורקי בגדים (שבועות מו:). מיתמי. שהיא התובע עדים שהן שלו ואמר שהשאילם לאבי היתומים, ומדאפקינהו רבא מיתמי, ש"מ דספרא ליה לי הוה אבוהון קמן ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן בשבועה, דאי מהימן אנן הוינן טענינן בשביל יתמי אביהם לקחם ממך, ודוקא ספרי דאגדתא, שאין אדם עשוי ללמוד בהם תדיר, אבל שאר ספרים אינן עשויין להשאיל ולהשכיר, לפי שמתקלקלין, כמו שאינו (ב"מ כט:) במולא ספרים לא ילמד בהן לבתחלה ולא יקרא אחר עמו, ויכול לומר לקוחין הן בידי ואין צריך לכתוב שטר מכירה אלא לרווחא דמילתא שלא יפטרך לישבע, וכן קבלתי מרב יפתח הלוי (שם).

הדרן עלך המקבל

עין משפט נר מצוה

קנז א מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הל' ד:
קנח ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג לאוין קפא טוש"ע מ"מ סימן לז סעיף י:
קנט ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:
קס ד מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ ופ"ח מהל' טוען ונטען הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' עב סעי' ח:
קסא ה מיי' פ"ח מהל' טוען ונטען הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ שם ובנפעי יח וסעי' יט:
קסב ו מיי' שם סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעי' ל סעי' יח יב יג וסי' קלג סעי' ה:
קסג ז מיי' שם הל' י:
קסד ח מיי' שם ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע מ"מ סי' עב סעי' יט וע"ש:

תורה אור השלם

1 אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ:
שמות יב ט
2 לֹא יַחְבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל:
דברים כד ו

הבית והעליה: וליחזי ברשות דמאן קיימי כו'. וא"ת דהכא פשיטא ליה לאיירי בנפל לרשות לחד מיניהו שכן רגילות הוא שאינו נופל בגמלוס בשוה ובריש בבא בתרא (דף ל.) פריך פשיטא דאם נפל הכותל דהוי של שניהם ומשני לא צריכא דנפל לרשות לחד וי"ל משום דאוקי לה הכא דמונחים בשל זה כמו בשל זה פריך התם פשיטא דהוה משמע ליה לאוקמיה דומיא דהכא שנשנית לפניה בסמוך ועוד דהתם (ג) פריך מתוך הסוגיא דשפיר פריך פשיטא: **לימא** תיהוי תיובתא דר"ג. דאמר פטור ואע"ג דטעמא דר"ג משום דאוקי ממונא בחזקת מריה והכא אוקימנא דקיימי ברה"ר או בחצר א] שאינה של שניהם שאין האחד מוחזק יותר מחבירו מ"מ בהכי השיב מוחזק שאנו יודעין שהחצי שלו לכך פריך שפיר ועוד דבפ' השואל (לעיל דף לח: ושם) פירש דכל ממון המוטל בספק חשיב כאילו שניהם מוחזקים בו: **סבר רבא** למימר לפי חשבון שבורות. נראה לר"י שר"ל לפי חשבון שבורות ושלימות כמו שהן מעורבות שם במקום שנפלו דמה סברא הוא לומר שיבורו ולא יקח כי אם שבורות דוקא כנגדו: **הבית** והעלייה של שנים. בקונטר' לא גרס של שניס ולר"ת נראה דאע"ג דאוקי לה בגמ' בשוכר ומשכיר מ"מ שייך למיתני של שניס כיון דקתני בה בעל הבית ובעל עלייה ובגמרא דאוקי לה בשוכר ומשכיר [א] משום דבאחין שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה אבל קשה אי אין עליו לבנות מאי קאמר בגמר' תחתון שבא לסכך בארזים שומעין לו למה בא לסכך כיון דאין מוטל עליו דבאחין שחלקו מיירי:

אי דא"ל עלייה זו ונפל אודא ליה. ויתן לו שכרו שכבר דר שאם דר אחי יתן אחי כדאמר בהאומנין (לעיל דף עט.) גבי שוכר את החמור ומת לו באחי הדרך נותן לו שכרו של אחי הדרך ושם [ד"ה ואם] פירשתי אמאי לא אמר הכא ובסוף השואל (לעיל דף קג.) גבי המשכיר בית לחבירו ונפל אם יש בדמיס ליקח יקח ולשכור ישכור כדאמר גבי חמור: איפחית

הבית [א]והעלייה של שנים שנפלו שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר ורואין אלו אבנים העשויות להשתבר אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבון: **גמ'** מדקתני רואין מכלל [ב]דאיכא למיקם עלייהו אי בחבסא נפיל אי בחבטא נפיל אי הכי רישא אמאי חולקין נחזי אי בחבטא נפיל עלייתא איתבור אי בחבסא נפיל תתייתא איתבור [ג]לא צריכא דנפיל בליליא וליחזינהו בצפרא דפנינהו וליחזי מאן פנינהו ולישייליה דפנינהו בני רשות הרבים ואזלו לעלמא וליחזי ברשות דמאן יתבן וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראייה לא צריכא דייתבן בחצר דתרוייהו אי נמי ברשות הרבים ואיבעית אימא שותפין בכי האי גוונא לא קפדי אהדדי: אם היה אחד מהן מכיר כו': והלה מה טוען אי דקאמר אין פשיטא ואי לא אמר אין למה נוטל אלא דא"ל איני יודע לימא תהוי תיובתא דר"ג דאיתמר [ד]מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ר"נ ור' יוחנן אמרי פטור כדאמר ר"ג כגון שיש עסק שבועה ביניהן הכא נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהן היכי דמי עסק שבועה כדרבא [ה]דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע ישלם: [ו]ועולות לו מן החשבון: סבר רבא למימר לפי חשבון שבורות אלמא כיון דאמר איני יודע ריע טפי א"ל אביי אדרבה הא ריע טפי מדהני ידע טפי לא ידע תו לית ליה ואידך כולהו דהאיך נינהו אלא אמר אביי [ה]לפי חשבון שלימות אי הכי מאי קמהני ליה למלבנא רווחא אי נמי טינא דמעבדא: **מתני'** [ז]הבית והעלייה נפחתה העלייה ואין בעל הבית רוצה לתקן הרי בעל העלייה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העלייה ר' יוסי אומר התחתון נותן את התקרה והעליון את המעזיבה: **גמ'** [ח]נפחתה בכמה רב אמר ברובה ושמואל אמר [ט]בארבעה רב אמר ברובה אבל בארבעה לא אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ושמואל אמר בארבעה אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ה"ד אי דאמר עלייה זו אזדא אלא דאמר ליה עלייה סתם לוגר ליה אחריתי אמר רבא לא צריכא דא"ל עלייה זו שאני משכיר לך כי סלקא סליק בהדה וכי נחית חות בהדה אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב אשי [י]דא"ל עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעביד בית לעלייה וכי הא דאמר רבין בר רב אדא אמר ר' יצחק [יא]מעשה באחד שאמר לחבירו דלית שעל גבי פרסק זה אני מוכר לך ונעקר הפרסק ובא מעשה לפני רבי חייא ואמר [יב]חייב אתה להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימא בעי ר' אבא בר ממל כשהוא

הבית והעלייה של שניס. כגון שני אחים שחלקו אחד נטל בית ואחד נטל עלייה שעל גביו והאבנים של חומת הבית מן תקרת הבית התחתונה שהיא קרקעיתה של עלייה ולמעלה של עליון והימנה ולמטה של תחתון: **שניהם חולקים.** הכל לפי (ח) הגבוה ד) שהאחד הוא גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו חולקים לפי אחין ניכר איזו אבנים של עליון ואיזו אבנים של תחתון: **רואים אלו אבנים ראויות להשתבר.** אם יש אבנים שבורות של לבנים זה אומר שלימות שלי וזה אומר שלימות שלי רואין אלו אבנים ראויות להשתבר אם של עליון אם של תחתון. והכל לפי המפולת שאם נחבט הבית מיסודו ונפל תחתיו החומה במקומה יש לדעת שהתחתונות נשברו ולכך נפלה ה) הבית ואם נחבט הכותל להלן כמקל שהיה עומד זקוף ונפל שעליונות של כותל נפלו להלן ממנו הרבה אז העליונות נשברו שנפלו מגובה רב והתחתונות שלימות שנפלו ממקום נמוך: **מקלם אבניו.** והן שלימות: **ועולות לו מן החשבון.** שאבירו יקח אחרות כנגדן. ובגמרא מפרש מאי יטול כנגדן שלימות או שבורות: **גמ' מכלל דאיכא למיקם עליה.** דמפולת זו היאך נפלה: **אי בחבסא נפלה.** ותתאה איתבור כדפרישית: **אי בחבטא נפול.** כחבטת מקל ועלייתא איתבור: **אי הכי.** דאיכא למיקם עלייהו: **רישא אמאי הגא חולקין.** יטול העליון הרחוקות אם בחבטא נפול ואם בחבסא נפול יטול העליונות הן שלימות והן שבורות: **לא קפדי אהדדי.** למיקני רשותא דידיה דאפקורי מפקר ליה כל חד רשותיה לגבי חבריה להניח אם חפצו הלכך כי נמי יתבן ברשות דחד מינייהו לא הוי אידך מוציא דברשותא דהאי נמי יתבי דהא לא קפיד עליה מלאוסליה דוכתא: **דאמר איני יודע.** ברי ושמא ברי עדיף: **חייב לשלם.** דברי עדיף: **פטור מלשלם.** אוקי ממונא בחזקת מריה ולריך לישבע שאינו יודע: **עסק שבועה וכו'.** וה"נ כיון דמודה במקצת ואמר איני יודע במקצת דחייב שבועה דאורייתא משום הודאה במקצת: **לחשבון שבורות.** ו) (שכנגדן) ז) נוטל שבורות כנגדן וזה יטול את אלו לפי החשבון: **לחשבון שלימות.** ח) (שכנגדן) אף הוא יטול שלימות כנגדן: **למלבנא רווחא.** יש לבנים העשויות כמלבן שהוא רחב מחבירו: **א"נ לטינא דמעבדא.** יש טיט שעושין ממנו לבנים שמעובד ומגובל יפה מחבירו: **מתני' הבית והעלייה ונפחתה העלייה** גרס. ולא גרס הכא של שניס דהא בשוכר קאי כדאמר בגמרא: **ואין בעל הבית.** משכיר: **מעזיבה.** טיח של טיט שנותנין על התקרה שקורין אשטרי"ך ודומה לו במקרא ויעזבו (את) ירושלים בספר עזרא (נחמיה ג). ובגמרא ט) מפרש פלוגתייהו: **גמ' אכל בארבעה לא.** שאינו מחוסר אלא מקום י) הנחת כלי אחד וכנגדו יתן כלי אחר כגון תיבה או עריבה למטה וכשירלה להשתמש בו ישתמש: **חליו למטה.** כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת תשמישו למעלה: **בארבעה.** כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי ולא כפינן ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: **אודא.** מזלו גרם לו: **לוגר לו אחריתי.** אם יש לו ולמה אנו כופין את המשכיר לקולטו עמו בבית: **כי סלקא.** בעודה קיימת: **וכי נחתא.** אם תפחות נחית בהדה גור בבית: **דשעביד הבית לגבי עלייה.** דאי לא שעבדו למה ליה למימר שעל גבי בית זה והא קא חזי ליה דעלייה זו קאמר ליה: **דלית.** גפן מודלית שקורין פליד"א: **פרסקא.** אילן שפירותיו אפרסקין:

לבדו

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסד סעיף ג:
ב ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
ג ו ז ח מיי' פ"ה מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעי' יח:
ד ט י מיי' שם טוש"ע שם סעי' כ:

מוסף רש"י

רב הונא ורב יהודה אמרי חייב. לשלם (כתובות יב: ב"ק קיח.) כלי ושמא כרי עדיף (לעיל צז:). **רב נחמן ור' יוחנן אמרי פטור.** מלשלם, ומכל מקום משבעינן ליה שבועת היסת שכן הוא כדכריו שאינו יודע שהוא מייב לו (כתובות יב: וב"ק קיח.) ולא עדיף שמא מכרי, דהא אי נמי הוי טעין ליה אין לך בידי כלום הוי משבעינן ליה שבועת היסת (ב"ק שם). **שיש עסק שבועה ביניהן.** שנתחייב לו שבועה בטענתו והוא אינו יכול לישבע, דהא אינו יודע קאמר (לעיל צז:). **אלא חמשים.** הוה ליה מודה מקצת ומתחייב שבועה על השאר ואינו יכול לישבע דאמר איני יודע (לעיל צח.).

מסורת הש"ס

א) ב"ק קיח. לעיל מ: כתובות יב: [ב"ב קלה. ע"ש], ב) לעיל לח., ג) [לקמן קיח.], ד) לפי. רש"ל, ה) ס"א החומה, ו) [ל"ל שכנגדו וכן בסמוך יעב"ן], ז) ס"א ל"ב, ח) ס"א ל"ב, ט) [לקמן קח.], י) ס"א הנחת כלי כגון תיבה או מגדל וכנגדו יטול מקום הנחת כלי למטה וכשירלה כו' וכן הוא ברש"י של אלפסי,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שניהם חולקין הכל לפי הגובה לפי מה שהאחד היה גבוה מחבירו: (ב) תוס' ד"ה ולימא וכו' דהתם מפורש מתוך הסוגיא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הבית. משום כו'. נ"ב וכ"כ הרא"ש. ורי"ף ורמב"ם כ' דבחלקו מודי רבנן לר' יוסי ועי' ר"י ר"ף וע"ל קי"ז ב' ד"ה וכן כו'. (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קס"ד ס"ק ד' ולא כמש"ש בליקוט):

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה לימא תהוי כו' אז בחלר שאינה של שניהם. מלת שאינה נמחק:

לעזי רש"י

אשטריך [אישטרי"ך]. שכבת טין המחזקת את רצפת הקומה השנייה של בית (בגרמנית).
פליד"א [טרייל"א]. דליות גפנים.

לבדו הוא דר. ובעל הבית יוצא מביתו בעל כרחו: **דרך גגין.** לעלות מבחוץ דרך סולם הקבוע לכניסת פתח העליה ויכנס לעליה הנפתח ומשם ירד לבית בסולם: **עלייה קבילא עילואי.** לעלות דרך סולם וליכנס לפתח ולדור למעלה אבל טורח של עלייה וירידה לא קבילת עלי: **שתי עליות זו על גב זו מהו.** והגמרא מפרש לבעיא ואזיל: **איפחיים** (ג) **עלייה עליונה.** והוא שכר העליונה פשוט לי דדר בתחתונה דכ"ש דהא עדיפא ליה: **אלא איפחיים תחתונה.** והוא שכר את התחתונה מהו דנידחייה משכיר אצל העליונה או נכוף את המשכיר ודור עמו בבית: **חדא עלייה.** מעלה: **קינים וסנאים.** מעשה תקרה כעין מחצלות שקורין קלידי"ש: **וסטיני אמר ריש לקיש.** שם חכם תלמידו של ריש לקיש: **נוחין.** פלנק"ש בלע"ז מנסרים של ארז: **איפחיים מעזיבה.** והתקרה קיימת אצל שהמים שותתין ויורדין דרך הפחתים הוו. ולא שוכר ומשכיר הוו אצל בית של זה והעלייה של זה: **ויוסף הורד.** תרגומו איתחת. ר' חייא ב"ר יוסי אמר תחתון וכו': **כפלוגתא דר' יוסי ורבנן.** דמתניתין דס"ד דהא דקאמר ר' יוסי העליון נותן את המעזיבה כדי שלא יזיקו מימיו את התחתון הוא דקסבר על המזיק להרחיק את עצמו והתחתון נותן תקרה שהרי השכיר לו מקום לגור ות"ק סבר על הניזק להרחיק את עצמו הלכך מעזיבה נמי על התחתון לעכב המים שלא ירדו עליו: **ותיסברא דרבי יוסי ורבנן.** דהכא בהיזקא דתחתון פליגי ומעזיבה זו לעכב המים ובשביל נזקי התחתון: **איכא שמעינן להו.** דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו: **מן הבור.** שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומחלידין את הקרקע והכתלים נופלים: **חרוב ושקמה.** יש להן שרשין יתירין וארוכין משאר אילנות: **בין מלמעלה.** בין שהאילן נמוך מן הבור שקרקעית הבור למעלה משרשי האילן שהאילן נטוע בגבעה והבור בהר והתם מפרש מפני שמחלידין את הקרקע ומעלין עפר ומקלקלין קרקעיתו של בור: **מן הצד.** ששניהם בקרקע השוה: **ונותן דמים.** בעל הבור לבעל האילן: **אלא אי איכא למימר דפליגי.** אם יש לתלות פלוגתא הנך אמוראי לגעיל בפלוגתא דתנאי: **כפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דהתם הוא דפליגי.** מ"ד כשהוא דר לבדו הוא דר כדמעיקרא או דלמא שניהם דרין דא"ל אדעתא לאפקינן לא אגרי לך אם תמצא לומר [א]שניהם דרין בו כשהוא משתמש דרך פתחים משתמש או דרך גגין משתמש מי אמר כדמעיקרא מה מעיקרא דרך גגין השתא נמי דרך גגין או דלמא מצי אמר ליה עלייה קבילי עלאי עלייה וירידה לא קבילי עלאי אם תמצא לומר [ב]מצי אמר ליה עלייה וירידה לא קבילי עלאי שתי עליות זו על גב זו מהו איפחית העליונה נחית ודר בתחתונה איפחית תחתונה מהו למיסלק לגמרי בעליונה מי אמרינן דא"ל שם עלייה קבילית עלך או דלמא חד עלייה קביל עליה שתי עליות לא קביל עליה [ג]תיקו: רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה כו': מאי תקרה רבי יוסי בר חנינא אמר קינים [ד]וסנאין וסטיני אמר רבי שמעון בן לקיש לווחים ולא פליגי [ה]מר כי אתריה ומר כי אתריה הנהו בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי איפחית מעזיבה כי משי מיא עילאי אזלי ומזקי לתתאי [ו](מי מתקן) ר' חייא בר אבא אמר העליון מתקן ור' אלעי משום ר' חייא בר' יוסי אמר [ז]התחתון מתקן וסימן [ח]ויוסף הורד מצרימה לימא ר' חייא בר אבא ורבי אלעי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן קמיפלגי למאן דאמר העליון מתקן קסבר על המזיק להרחיק את עצמו מן הניזק ומאן דאמר תחתון מתקן קסבר [ט]על הניזק להרחיק את עצמו מן המזיק ותיסברא רבי יוסי ורבנן לענין נזקין פליגי והא איפכא שמעינן להו דתנן [י]מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקוץ רבי יוסי אומר [יא]אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלמא ר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ורבנן סברי על המזיק להרחיק את עצמו אלא אי איכא למימר [יא] פליגי בפלוגתא דר' יוסי ורבנן דהתם קמיפלגי ורבי יוסי ורבנן דהכא במאי פליגי בחוזק תקרה קמפלגי רבנן סברי [יב]מעזיבה אחזוקי תקרה הוא ואחזוקי תקרה על התחתון בעי לאחזוקי ורבי יוסי סבר מעזיבה אשוויי גומות הוא ואשוויי גומות על העליון לאשוויי איני [יג]והאמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמרינן [יד]מודה רבי יוסי בגירי דילה [טו]דפסקי מיא והדר נפלי: **מתני'** [טז]הבית והעליה של שנים שנפלו אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העליה בונה את הבית ודר בתוכה עד שיתן לו את יציאותיו ר' יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר אלא בעל העליה בונה את הבית ואת העליה [יז] מקרה את העליונה ויושב בבית עד שיתן לו את יציאותיו:

גמ'

איפחית תחתונה מהו למידר בעליונה. וא"ת מי דאמר ליה עלייה שתתא עלייה זו אני משכיר לך פשיטא שידור בעליונה ששיעבד לו ואי אמר שעל גבי בית זה אני משכיר לך פשיטא שלא יכול לסלקו ליכך לעליונה וי"ל דלעולם דא"ל שעל גבי בית זה אני משכיר לך ומספקא ליה דלמא עלייה עליונה נמי היא בכלל בית והא דא"ל שעל גבי בית זה משום דעיקר הבית היא למטה ואף על גב דמוכר את הבית לא מכר את העלייה לענין שיעבוד זה מיהא הוי בכלל בית:

רבי יהודה אומר אף הדר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר. מה שפירש בקונטרס דאם אין נותן לו שכר מיחזי כרבית אין נראה לר"י דמה רבית שייך הכא אלא הלווהו כלום שהרי אם הבית נשרף לא היה נותן לו יציאותיו וגם אין אנו צריכין לטעם דרבית שהרי טעמו הוא משום דזה נהנה וזה חסר כדמפרש בגמרא:

ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו. פי' בקונטרס דטעמא משום דהשתא לא נהנה דהרי עלייתו מוכנת לו וקשה דהא נהנה הוא שאין צריך לעלות ונראה דגרס ומקרה את העלייה ויושב בתוכה פי' בעליי' ולא יניח לבעה"ב ליכנס בתוכו עד שיתן לו יציאותיו:

בשלשה

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך וסנאין וטיניא רשב"ל אמר לוחאי ע"ש ערך מעזב וע' עוד בערך קר' ר' ומ"ש שם הרב המוסף], ב) [פפחים ג. וש"נ], ג) רש"ל מ"ז, ד) (לעיל נד.) [ב"ב כה:], ה) [ב"ב כב: כה:], ו) [ב"ק כ:], ז) [דברים הללו צריכין מוכן ול' רש"י שבגלפסי בזה"ל אף זה אף שבעל הבית אינו חסר כלום צריך להעלות לו הדר שכר כיון שנהנה דקסבר זה נהנה וכו' וע"ע בפי' הרב ברטנורא ד"ה ר"י אומר וכו' ע"ש], ח) גמ' דפליגי בפלוגתא: (ט) במשנה ומקרה את העלייה ויושב בבית: (י) רש"י ד"ה איפחית עליונה והוא שכר כל"ל ותיבת עלייה נמחק: (יא) ד"ה אמר ר' יהודה וכו' בעל העלייה זו בשהוא מחזר ומקבל מעותיו מזה הדר ליה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו זה מיהא נהנה שאלולי בית זה כל"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפליגי בפלוגתא: (ב) במשנה ומקרה את העלייה ויושב בבית: (ג) רש"י ד"ה איפחית עליונה והוא שכר כל"ל ותיבת עלייה נמחק: (ד) ד"ה אמר ר' יהודה וכו' בעל העלייה זו בשהוא מחזר ומקבל מעותיו מזה הדר ליה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו זה מיהא נהנה שאלולי בית זה כל"ל:

מוסף רש"י

עשרים וחמש אמה. כך שיעור שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור (ב"ב יח.). **ובחרוב ובשקמה.** שרשיהם מרובים (שם כה:). **בין מלמעלה.** שאחד מהן מלמעלן בגובה שיפוע הר והשני בשפולו, בין מן הצד. בקרקע שוה (שם). **ונותן דמים.** לכיון דכרשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד (שם). בגירי דילה. בחלים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש (שם כב:). **הבית והעלייה של שנים.** בית של זה והעלייה שעל גבה הוא של אחר (ב"ק כ:). **עד שיתן לו את יציאותיו.** מה שהוציא על הבית (שם).

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"ה מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעי' יח:
ו ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' יט:
ז ד מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' ד:
ח ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' לא לב:
ט ו מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעי' לב:
י ז מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעי' ג ועיין מ"ש בזה המ"מ בפ"ד מהל' שכנים הל' ג:
יא ח מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' לא:
יב ט מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ד:
יג י מיי' שם ס"ד הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסד סעי' ה:

תורה אור השלם

1 וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פוֹטִיפַר סָרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרִדֻהוּ שָׁמָּה:
בראשית לט א

לעזי רש"י

קלידי"ש [קלייד"ש]. רשתות נצרים, מחצלות.
פלנק"ש [פלנקי"ש]. קרשים.
קבלי"ש [קיבלי"ש]. יתדות, קרסולים.

בשלשה מקומות שנה לנו ר' יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו **שלא מדעתו.** אע"פ שמן הדין היה נראה לומר שיהנה חדא דאע"ג דזה נהנה [ט] וזה לא חסר אפי' הכי תיקנו חכמים שיהא חייב דאין לו ליהנות ממון חבירו שלא מדעתו ואידך דאמר רבי יהודה אם השבח כו' דאע"ג דגזלן קונה בשינוי הכא תקינו דלא ליקני כיון שאין מתכוין לגזול ולקנות משום דאין לו ליהנות מממון חבירו שחבירו הביאו מן השוק וטרח בו כדפירש בקונטר' וא"ת לפי מאי דס"ד השתא דטעמא משום דאסור שיהנה ממון חבירו ולא משום דכל המשנה ידו על התחתונה נהי דלא קני בשינוי משום שהבעלים טרחו להביאו מן השוק מ"מ לא הוה ליה למימר ידו על התחתונה ואור"י דהמ"ל וליטעמיך א"נ מן הדין לא קנאו בשינוי כיון שאינו מתכוין לקנות ומיהו מ"מ היה לו ליתן שכר כפי מה שהשביחו בגביעת שחור ורבנן תקנו שלא יהנה מממון חבירו שלא מדעתו דהיינו בגביעת השחור שעשה שלא מדעתו הלכך ידו על התחתונה וגם משלים שטרו נמי אע"ג דאסמכתא קנינא הכא כיון שאין זו מתנה גמורה שאין נותנה בלב שלם תקנו חכמים שלא יהנה מלוה הימנו:

אם השבח יתר על היציאה. [ו] פי' בירושלמי בפרק הגוזל קמא (ג"ק דף ק: ד"ה אם):

לא לזה ולא לזה מאי. אין נראה לר"י פירוש הקונט' שפי' שבעה"ב רוצה למכור את הקרקע דבהא לא קמבעיא ליה דפשיטא דאין יכול למוכרו שהרי משועבד לזה לבנות עליה שם כשירצה ואי רוצה למכור הקרקע לעשות הבית ואין מוכר אלא כח שיש לו בתוכה הא נמי פשיטא שבענין זה יכול למוכרה דלמה לא ימכור כח שיש לו בה אלא נראה לר"י דמיירי שרוצה בעה"ב לזורעה ובעל עליה אמר גם אני אזרע שגם לי הקרקע משועבד לעליה או דלמא מצי א"ל האיך אין לך כלום בקרקע אלא לענין העליה בלבד:

וכן בית הבד כו'. פי' בקונטרס דאייתי בחאין שחלקו כמו פלוגתא דר' יהודה ורבנן ולא בשוכר ומשכיר וקלא קשה דמשמע דמדפליגי הכא רב ושמואל בגמרא דמיירי בשוכר ומשכיר דומיא דהיא דפליגי לעיל ועוד אי בחאין שחלקו מוטל על התחתון לבנות התקרה אמאי אצטריך לאוקמי ההיא דלעיל בנפחת העליה בשוכר ומשכיר לוקמה בחאין שחלקו ואי האי וכן אנפחת העליה דלעיל קאי אמאי הפסיק ביניהם ולא הסמיכם:

זמן

גמ' אמר ר' יוחנן בשלשה מקומות שנה לנו רבי יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו הדא הא דתנן אידך מה היא דתנן [ו] הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר [א] אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ואידך מאי היא דתנן [ב] מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם אין אני נותן לך מכאן ועד זמן פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר [א] לא יתן [ג] אמאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא משום [ד] דאיכא שחרוריתא אי נמי לצבוע לו אדום וצבעו שחור משום דקא משנה [ה] והתנן [ו] כל המשנה ידו על התחתונה ומי שפרע מקצת חובו נמי הוי אסמכתא ושמעינן ליה לר' יהודה דאמר [ז] לא קני אמר רב אחא בר אדא משמיה דעולא [ח] תחתון הבא לשנות בגויל שומעין לו בגזית אין שומעין לו בכפיסין שומעין לו בלבנים אין שומעין לו לסכך בארזים שומעין לו בשקמים אין שומעין לו למעט בחלונות שומעין לו להרבות בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו [ט] עליון שבא לשנות בגזית שומעין לו בגויל אין שומעין לו בכפיסין אין שומעין לו בלבנים שומעין לו בארזים אין שומעין לו בשקמה שומעין לו לרבות בחלונות שומעין לו למעט בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו אין לו לזה ולא לזה מאי [י] (תניא אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עלייה בקרקע כלום) תניא רבי נתן אומר [יא] תחתון נוטל שני חלקים והעליון שליש ואחרים אומרים תחתון נוטל שלשה חלקים והעליון נוטל רביע אמר רבה נקוט דרבי נתן בידך [יב] דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא קא סבר כמה מפסיד עלייה בבית תילתא הלכך אית ליה תילתא: **מתני'** [יג] וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחת הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעשה לבית בדו כיפין [יד] הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב [טו] מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל ואמר לו פנה אבניך ואמר לו הגיעוך

מפני שהן נוחין להשבר: **להרבות בחלונות.** ממעט חוזק הבנין והעליון מעכב עליו: **להגביה.** חלל הבית אין שומעין לו שמטריח את העליון לעלות ועוד שהנמוך חזק מן הגבוה: **עליון שבא לשנות וכו'.** טעמא דכולהו שומעין לו מפני שממעט כובד המשא והיכא דמוסיף על כובדו תחתון מעכב עליו שהתחתון אינו חושש אם תפול המומה שמן התקרה ולמעלה: **אין לו לא לזה ולא לזה.** לבנות שעניים הם ובעל הקרקע רוצה למכור הקרקע: **מאי.** אית ליה לבעל העלייה בקרקע או לא: **דדיינא הוא.** אד"ל היה כדאמרינן בהוריות בפ' בתרא (דף יג:): **למה מפסיד שנים.** ימי קיומה היא ממהרת ליפול מחמת משא העלייה: **מתני' בית הבד.** בית לעצור זיתים וגינה אחת על גבו שחקק אדם בסלע תחתיה כגון כיפה והיה גינתו למעלה ובית בדו מלמטה וכשמת נטלו בניו זה בית הבד וזה גינה ונפחת גגו של בית הבד שהוא מקום זריעתו של העליון: **כיפין.** מרקוול"ט. העליון יתן עליו עפר ויזרע: **פטור.** מלשלם דמאי הוה ליה למיעבד אנוס הוא: **נתנו לו זמן.** שראוהו ב"ד שהיה נוטה ואמרו לו סתור: **ונפל.** לתוך גינתו של חבירו:

הגיעוך

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ד טוש"ע מ"מ סי' שו סעי' ג]:
יד ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' נה סעי' ח וסי' רח סעי' יב:
טו ג מיי' שם סמג שם טוש"ע מ"מ שם:
טז ד מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ה סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קסד סעי' ו:
יז ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:
יח ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ה:
יט ז מיי' שם הל' ח סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סי' קסה:
כ ח מיי' פי"ג מהל' מקח ממון הלכה יט סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סי' תיז סעי' ח:
כא ט מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ח סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סי' קסו:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כ' יהודה אומר לא יתן (אמאי). מז"מ וג"כ ל"ל ממאי: (ב) שם דאיכא שחרוריתא. נ"ב אע"פ שזה חסר דאיכא שחרוריתא דאשייתא אפ"ה אם העליה הוה מקורה פטור הואיל ולא נהנה דל"ל להעלות לו שכר היכא דזה לא נהנה וזה חסר כמ"ש הטוש' בנ"ק דף כ' ע"א: (ג) שם דקא משנה דתנן כל"ל:

מסורת הש"ס

א) נ"ק לה. ק: קכ. לעיל עח: ע"ז ו:, ב) נ"מ קסח. נדרים כז:, ג) [לעיל עו. וש"נ], ד) [לעיל סו. וש"נ], ה) רש"ל מ"ז בשם הרא"ש אבל הרי"ף גרס לה, ו) [נ"ק לט. נג.], ז) שם ו:, ח) ס"א חזקיס, ט) [זה לא חסר כל"ל], י) [פירשתי בשם ירושלמי כל"ל],

לעזי רש"י

ארקוול"ט. קמרון, כיפה.

מוסף רש"י

נותן לו דמי צמרו. בדמים שאמר לבן ממכר בשוק, דקנייה בגזלו לשלם כשעת הגזלה (לעיל עח:) כדמעיקרא, ואע"פ דמהשתא שוי טפי לגרמיס אמר אדום כו' (ב"ק צה.) קני בשינוי לר"מ ולא יהיב ליה אלא דמי צמרו אבל לא דמי שבחו, או זה יתן שכרו משלם ויקח הלמר (שם ק:) דסבירא ליה לר"מ כל המשנה מדעת בעליו נקרא גזלן ומוטל הלמר לעצמו אע"פ שהוא מעולה עכשיו בדמיס (ע"ז ז:). רבי יהודה אומר. אם כן ממלא זה משתכר בשינויו (ע"ז ז:). אם השבח. שהבנין הלמר, יתר על היציאה. שהוליא הלבנה, נותן לו, בעל הלמר, את היציאה. שמנים ועליס ושכר פועלה כשכיר יום ולא שכר שלם כמו שהתנה עמו (שם ובני"ז לעיל עח:) דקנים ליה להאי דשינה לחיות ידו על התחתונה דלא נתהני משבחא, ואגרא נמי מוליה לא יקבול אלא יציאה, ואם יציאה יתירה על השבח יתן לואת השבח שהשביח את הלמר, ואם יצלה לאת את שכרו, כגון שהשבח יותר על השכר יתן שכרו (ב"ק קי:). והשליש את שטרו. המלוה והלוה מקרוהו ביד אלים, שהרי טורח היה לסס לכתוב שובר וסמכו על השלים (רשב"ם ב"ב קסח.). תן לו שטרו. למלוה ויחזור ויגבה בו כל מה שכתוב בו בתחילה (נדרים כז:). הגיע זמן ולא נתן. ולא פרע (שם). ר' יוסי אומר יתן. השליש השטר למלוה ואע"ג דאסמכתא היא, דסבור היה לפרוע בחותו הזמן, קנה המלוה את השטר (שם). אסמכתא. הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תגלו יתן כך וכך (לעיל מח:) היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לגלא ופעמיס שמגלמין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שנעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.). דאמר לא קני. ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך (שם). נתנו לו זמן. ב"ל (ב"ק ו:).

מסורת הש"ס

הגיעוך. הס שלך ופנה אותן לעצמך: **אין שומעין לו.** אם אין זה רוצה אין קונה לו דבר הפקר או מתנה: **בתכן ובקש.** ללקט לו משלו או מן ההפקר: **טול מה שעשיתי.** כל מה שלקטת יהא שלך: **אין שומעין לו.** אע"ג דבכל דוכתי אית ליה שוה כסף ככסף הכא גבי פועל בל תלין שכרו כתיב (ויקרא יט) מאי דאתני בהדיה משמע: **גמ' דליה ליה אגרא גביה.** וזה אינו חפץ במתנתו והוא מזיקו שמנעו מזריעתו: **אבל סיפא דאית ליה אגרא גביה.** וזה בא לכופו על שכרו והוא אומר לו טול זה בפרעון אימא כו': **ממרי רשותיך.** מבעל חובך: **פארי אפרע.** אפי' נותן לך סודין קבלס: **משום דאית ליה אגרא גביה.** משקיבל עליה קנייה בתגריה: **צריכא.** לאין שומעין לו דקנייה ליה חלרו: **והתניא שומעין לו.** לאומר לפועל טול מה שעשית בשכרך: **בשל חבירו.** שהיתה מלאכת חבירו שומעין לו: **בשל הפקר.** שומעין לו דא"ל קני ביה את דלדידיה לא קני ליה. ר"ג לטעמיה דאמר לעיל (דף י.) המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ומלא אין פעולתו עליו ואין כאן בל תלין ולא דמי לשל חבירו דהתם ליכא למימר זכי ביה את וכי לא א"ל שכרך על בעל הבית על כרחו שכרו עליו אבל הכא לא: **איתיביה רבא לרב נחמן.** למימר דפועל לאו בכלל המגביה מציאה לחבירו הוא אלא כיד בעה"ב הוא וקנייה בעה"ב בהגבהה דפועל אפילו אמר לו עשה עמי מלאכה סתם וכל שכן הכא דשכרו ללקט מציאות ממש: **לאן בהגבהה לאן בהבטה.** ואידי ואידי בשל הפקר מתני' כששכרו ללקט תבן וקש בהגבהה דפועל וע"כ שכרו עליו ובריית' כששכרו למלאכת הבטה כגון לשמור או להשליך מעלייה לארץ דליכא הגבהה דא"ל אכתי לא זכי ביה אגא זיל את זכי בה: **תנאי היא.** אי קנאי אי לא: **שומרי ספיחים.** של שעורין לצורך מנחת העומר או של חטין לצורך שתי הלחם: **אפה אומר אינן בחין משל צבור.** אם נשמע לך לא יביאו עומר ושתי הלחם משל צבור אלא משל יחיד זה שקנה מן ההפקר בשמירתו דסבירא להו הבטה קנאי בהפקר הואיל ודבר טורח הוא ודעתו לכך על ידו נשמר: **ומה אפה אומר אין בחין וכו'.** הא איהו סבר דלא קנאי: **מדבריך.** שאתה אומר לשמרו בחנם: **לדבריהו.** שאנו אומרים הבטה בהפקר קני אין וכו': **אמר רבא** גרסינן הכא ולעיל **אמר רבה: דע"ע הבטה בהפקר קני.** וטעמא דר' יוסי דקסבר מסרה זה לצבור ונמלאו בחין משל צבור: **ורבנן.** חייסי שמא לא יהא בלבו למסור יפה יפה בלב שלם דנוח לו שיקרבו משלו: **מדבריך.** שאתה אומר ישמרם חנם: **לדבריהו.** שאנו חוששין שמא לא ימסרם יפה יפה אין עומר ושתי לחם בחין **לבעלי זרועות.** שאם לא נוליא עליהן קול שהן של הקדש יש בעלי זרועות שלוקחין אותם בחזקה ולעלמן: ומה

זמן ב"ד ל' יום. ומכאן אנו למדים זמן ב"ד לפרוע חובו ולכמה דברים דהוי ל' יום ורשב"ג נמי אמר לעיל (דף קיג.) אף לעצמו אין מחזיר אבדה שלשים יום ומיהו לכל זיקין לא אמר שיהא זמן ב"ד ל' יום כמו הכא דהא לעיל (דף פב.:) גבי נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהזיקן אין זמן ב"ד שלשים יום אם כדמשמע בהמניח את הכד (ב"ק דף כט.) והיינו טעמא שבשעה קלה יכול להסירם משם: **אמר** ליה הגיעוך אין שומעין לו. אע"ג דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אמרי' בפרק המניח (שם דף כט.) דפטור הכא דאיתמטוטי קא מיתמטיט ואינו מפקירו כדאמר בגמרא: **ליקני** ליה חצרו כו'. אבל אי לאו דל"י בדבי חזינא אמי שפיר דאין קונה לו אלא היכא דעומד בגד שדהו לכך כי לא פיינהו לא דכשאמר ליה הגיעוך לא היה אכתי עומד שם: **כאן** בשל חבירו. תימה למאי דס"ד השתא אמאי צריך לומר לו טול מה שעשית בשכרך יאמר לא אתן לך כלום אלא עשית לי כלום: **לעשות** בשלו והראהו בשל חבירו. [ב] משמע דוקא לעשות בשלו אז נותן לו שכרו משלם אבל סתמא לא ותימה א"כ אמאי איצטריך לשנויי כאן בשלו כאן בשל הפקר ליתני כאן ששכרו לעשות שלו כאן ששכרו סתמא בשל חבירו ואור"י דמשום הכי לא משני הכי דהא פשיטא דאם שכרו לעשות בשל חבירו דשומעים לו אבל הא דמשני לעיל הא בשל חבירו חידוש הוא דשומעין לו דהא לא קאי הכי וכן כאן בשל הפקר חידוש הוא וכן מה שמתרץ לסוף דבהבטה שומעין לו חידוש הוא דקא משמע לן דהבטה בהפקר לא קני: **שומרי ספיחים.** פירשתי בסוף פ' הזהב (ב) (לעיל דף נח.): מתוורתא

הגיעוך אין שומעין לו [א]משקבל עליו אמר לו הילך את יציאותיך ואני אבטול את שלי אין שומעין לו [ב]השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש ואמר לו תן לי שכרי ואמר לו טול מה שעשית בשכרך [ג]אין שומעין לו [ד]משקבל עליו ואמר לו הילך שכרך ואני אבטול את שלי אין שומעין לו: **גמ'** [ה]נפחתה רב אמר ברובה ושמואל אמר [ו]בארבע רב אמר ברובה אבל בארבע אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה ושמואל אמר בארבע אין אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה וצריכא דאי אשמועינן דירה בהא קאמר שמואל משום דלא עבידי אינשי דדיירי פורתא הכא ופורתא הכא אבל לענין זריעה עבידי אינשי דזרעי הכא פורתא והכא פורתא אימא מודה ליה לרב ואי איתמר בהך בהך קאמר רב אבל בהא אימא מודה ליה לשמואל צריכא: נתנו לו זמן: וכמה זמן ב"ד א"ר יוחנן [ח]שלשים יום: מי שהיה כותלו כו': הא מדקתני סיפא הילך יציאותיך מכלל דפנינהו עסקינן טעמא [א] דפנינהו הא לא פנינהו לא אמאי ותקנה ליה שדהו [ג]דאמר ר' יוסי בר' חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ה"מ היכא דקא מיכוין לאקנויי ליה אבל הכא אישתמוטי הוא דקא מישתמיט ליה: השוכר לעשות עמו בתבן כו': וצריכא דאי אשמועינן להך קמייתא דכי קאמר ליה הגיעוך אין שומעין לו משום דלית ליה אגרא גביה אבל הכא דאית ליה אגרא גביה אימא שומעין לו [ד]דאמרי אינשי ממרי רשותיך פארי אפרע ואי אשמועינן הכא הכא שמשקבל עליו אין שומעין לו משום דאית ליה אגרא גביה אבל הכא דלית ליה אגרא גביה אימא שומעין לו צריכא: אין שומעין לו: והתניא שומעין לו אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשלו כאן בשל חבירו א"ל [ו] רבה לרב נחמן בשלו מ"ט דא"ל אגרא עלך בשל חבירו נמי שכרו עליו דתניא [ז]השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהחנה אותו אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשלו כאן בשל הפקר איתיביה רבא לרב נחמן [ח]מציאת פועל לעצמו אימתי בזמן שאמר לו בעל הבית נכש עמי היום או עדור עמי היום אבל אם אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית אלא אמר רב נחמן [ט]לא קשיא כאן בהגבהה כאן בהבטה אמר רבה הבטה בהפקר תנאי היא דתנן [י]שומרי ספיחי שביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ר' יוסי אומר הרוצה מתנדב הוא ושומר חנם אמרו לו אתה אומר כן [יא]אין באין משל צבור מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר הבטה בהפקר קני ואי יהיבי ליה אגרא אין ואי לא לא ורבי יוסי סבר [יב]הבטה בהפקר לא קני וכי אזלי צבור ומייתי השתא הוא דקא זכי ביה ומה אתה אומר הכי קאמרי ליה מדבריך לדברינו אין עומר ושתי לחם באין משל צבור אמר רבא לא דכ"ע הבטה בהפקר קני והכא חיישינן [יג]שמא לא ימסרם יפה יפה קמיפלגי דרבנן סברי יהבינן ליה אגרא ואי לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה רבי יוסי סבר לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה ומה אתה אומר הכי קאמרי ליה מדבריך לדברינו דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה אין עומר ושתי לחם באין משל צבור איכא דאמרי רבא אמר דכ"ע הבטה בהפקר לא קני והכא בחיישינן לבעלי זרועות קמיפלגי דת"ק סבר דתקינו רבנן למיתב ליה ארבע זוזי כי היכי דלישמעי בעלי זרועות וליפרשו מינייהו ור' יוסי סבר לא תקינו ומה

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ח סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' קסו:
כג ב ג מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' י סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף ב:
כד ד מיי' פ"ד מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' קסה:
כה ה מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הלכה יט סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' תנו:
כו ו טוש"ע ח"מ סימן שלו סעיף ב וסעי' ג:
כז ז מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ה:
כח ח מיי' שם הל' ו:
כט ט מיי' פ"ב מהל' נדרים הל' יט טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף יא:
ל י מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ו:

מוסף רש"י

ממרי רשותיך. אתים אשר אתה נוסה בו, פארי אפרע. סודין בשוויהן (רשב"ם ב"ב צב:). **בזמן** שאמר לו בעל הבית נכש עמי היום. לא נשכר עמו אלא לניכום ועידודו כשהגביה המציאה אין זו ממלאכת בעל הבית וקנאה פועל והוא ינכה לו משכרו שכר פעולת ניכום ועידוד כל שעת הגבהה (לעיל י.). **אבל אם אמר לו עשה עמי מלאכה היום.** כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא וקנה בעל הבית (שם). שומרי ספיחי שביעית. של שעורין לפני העומר אלא יקנו העניים (מנחות פד. מכת"י). **נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.** לפי שהם הפקר ולכך לשומרן מפני החיה ומפני העניים אלא יקנוהו קודם לעומר כדי שיהא העומר בא מהם (מנחות פד.).

הגהות הב"ח

(א) גמ' ל"ל רבא לר' נחמן בשלו: (ב) תוס' ד"ה שומרי וכו' ר' חזקה. נ"ב דף נח ד"ה לשמור:

הגהות הגר"א

[א] גמ' טעמא דפנינהו כו'. נ"ב אבל בסיפא בפועל אפי' בלא"ה. רשב"א וטוש"ע אבל ר"ג וג"י חולקין וטעמו של רשב"א כיון דחייב לו מקני ליה ועי' סי' של"ו ס"ב וסי' ע"ב סכ"ו (וש"ם בדברי רבינו ס"ק קכ"ט וס"ע): [ב] תוס' ד"ה לעשות. משמע דוקא כו'. נ"ב ודוקא דלא א"ל שכרכם עלי וע"ל ע"ו א' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' של"ו ס"ק ב'):

מחוורתא מתני' דלא כר' יהודה. ות"ת ואמאי לא משני מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ודברי הכל כדמשני בהמניח (ב"ק דף ל. ושם) אמתני' דהתם וי"ל דהכא פשיטא ליה דאיירי שלא בשעת הוצאת זבלים ולהכי לא הוה קשיא ליה הא דמתני' מגלרכת לזבל לגלגר ור' יהודה מתיר להניח ל' יום אלא להכי לא מתני אלא כר' יהודה משום דמחייב לשלם מה שהזיק אפילו הזיק בהיתיר בשעת הוצאת זבלים מדקתני המזבל מזבל משמע בשעה שרגילין לזבל והא דלא הוה קשה ליה דרבי יהודה שרי שלשים יום ומתני' לגלגר משום דאיכא למימר דמתניתין עלה טובה קמ"ל שימהר שלא יצטרך לשלם מה שהזיק:

ומה אתה אומר הכי קאמרי ליה מדבריך לדברינו אין באין משל צבור וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן חוששין לבעלי זרועות איכא בינייהו: **מתני'** [א]המוציא זבל לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מזבל [ב]אין שורין טיט ברשות הרבים ואין לובנים לבנים [ג]אבל גובלין טיט ברשות הרבים אבל לא לבנים [ד]הבונה ברשות הרבים המביא אבנים מביא והבונה בונה [ה]ואם הזיק משלם מה שהזיק רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום: **גמ'** לימא מתני' דלא כרבי יהודה דתניא [ו]רבי יהודה אומר [ז]בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצובר כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ אפילו תימא רבי יהודה [ח]מודה ר' יהודה שאם הזיק חייב לשלם והתנן [ט] [י]מודה רבי יהודה בנר חנוכה שהוא פטור מפני שהוא עושה ברשות מאי לאו רשות דבית דין לא רשות דמצוה והתניא כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברה"ר אם הזיק חייב לשלם ורבי יהודה פוטר אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי יהודה אמר אביי רבי יהודה ורבן שמעון בן גמליאל ור' שמעון כולהו סבירא להו כל מקום שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור רבי יהודה הא דאמרן רשב"ג דתנן רשב"ג אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום רבי שמעון דתנן [יא]היה מעמידו בעלייה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח [יב]ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא אמרו כל השיעורים הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם ת"ר [יג]החצב שמסר לסתת הסתת חייב הסתת שמסר לחמר החמר חייב החמר שמסר לכתף הכתף חייב הכתף שמסר לבנאי הבנאי חייב הבנאי שמסר לאדריכל אדריכל חייב ואם הניח אבן על הדימוס והזיקה כולן חייבין לשלם והתניא [יד]אחרון חייב וכולן פטורים לא קשיא [טו]כאן בשכירות כאן בקבלנות: **מתני'** [טז]שתי גנות זו על גב זו והירק בינתים ר"מ אומר של עליון ר' יהודה אומר של תחתון אמר ר"מ אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק אמר ר' יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק אמר ר"מ מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי אמר ר"ש [יז]כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו [א] והשאר של תחתון: **גמ'** אמר רבא בעיקרו כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי כי פליגי בנופו ר"מ סבר [יח]שדי נופו בתר עיקרו ור' יהודה סבר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו [יט](ואזדא לטעמייהו) דתניא [כ] היוצא מן הגזע ומן השרשין הרי אלו של בעל הקרקע דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [כא]מן הגזע של בעל האילן ומן השרשין של בעל הקרקע ותנן

ומה אף אומר. אינן באין משל צבור הא אמרת דלא קני: **הכי קאמרי ליה מדבריך.** דקאמרת שמרס חנם: **לדברינו.** דסבירא לן דתקינו רבנן ארבעה זוזי מן התרומה לשומרי ספיחים וזה מוחל עליהן ונמצאו לו בתרומה ארבעה זוזים שאין לצבור חלק בהם ואם קונין מהן תמידין ומוספין ושאר קרבנות לצבור אין תמידין באין משל צבור: **מתני' המוליא מוליא והמוזבל מוזבל.** כלומר אינו רשאי להשהותו שם אלא זה מוציאו מן הרפת לרה"ר והנושאו יהא מזומן לישאתו לשדה ולגנה לזבל: **אין שורין טיט.** מקומות יש ששורין אותו ימים רבים לצבר במקום אחד: **ואין לובנים לבנים.** לפי שמשהה אותן לייבשן ששוטח הטיט בקרקע אלקה כעובי הלבנים וחורץ בו חרילות שתי וערב כמדת הלבנים ומייבן שם עד שיבשו: **וגובלין טיט.** לתת מיד בבנין: **והבונה בונה.** מקבל מיד המביא ובונה: **מתקן.** מזמן ברשות הרבים ואינו מייב בנזקין: **גמ' ולוברו כל שלשים יום.** משלשים לשלשים מחר ולוברו כדי שיהא נישף יפה: **מודה רבי יהודה וכו'.** ומתני' נמי עלה טובה קאמר אלא יתחייב בנזקו: **נר חנוכה פטור.** גבי הניח חנווני נרו מבחוץ ועבר גמל טעון פשתן ולקחה נר והדליק את הבירה בב"ק (דף סב:): **מאי לאו ברשות ב"ד.** אלמא כל מידי דיהבו ליה רבנן רשותא אם הזיק פטור: **כל אלו שאמרו וכו'.** כל אותן מזקין שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהשליכן לשם כגון הוצאת זבלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים דברשות קא עבדי בב"ק (דף ו.): **אף מתקן הוא.** וקאי אתנא קמא דאמר אם הזיק משלם וקאמר ליה איהו אף בשלשים יום קודם לכן מתקן ופטור: **היה מעמידו בעלייה.** משנה היא בב"ב אלא יחפור לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש על גביו חלל גובה ד' אמות מפי התנור לעלייה: **היה מעמידו בעלייה.** עד שיהא תחתיו עובי מעזיבה שלשה טפחים: **ובכירה.** שאין היסק שבה גדול: **טפח.** מעזיבה יהא תחתיה: **ואם הזיק.** שדלק הבית והדליק את סביביו: **חלב.** המוצב חבן מן הכר לעקרה מחיבורה: **חמר.** הוא המרבעה ומחליקה: **חמר.** נושאה מן הכר שסיתתה הסתת שם ומוסרה לכתף המושיטה לבנאי העומד על מעמד החומה העשוי להילוך האומנין: **אדריכל.** [יא]הוא אבי האומנין שהוא מדקדק בהנחת האבן לגדלה על מושבה בשוה שלא תמיס ולא תטה ולא תהא בולטת חוץ לדימוס: **חייב.** זה שהיא בידו חייב בנזקה אם תפול מידו ותזיק את אחרים או תשבר היא הוא חייב לשלם. ואע"ג דמוקמינן להא לקמן בקבלנות וכולן שותפין במלאכה אין חייב אלא מי שהיתה מסורה לו בכיון דכאן הוא הנזק מוטל עליו כל היכא דמיתרמי דתנן אדם מועד לעולם שוגג ומזיד אונס ורצון דנפקא לן בב"ק (דף כו:) פצע תחת פצע[יב] לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: **כולן.** אלו שהיו שותפין במלאכה אחת ומשהניחו אבן על הדימוס היא שורת הבנין נפלה והזיקה הואיל ואלו כחו דאדריכל הוא שלאחר שהניחה נפלה וליכא לחיובים משום גירי דיליה כולן חייבין יחד שכולן שותפין בדבר ועליהן המלאכה לעשות וקיבלו אחריות הנזק יחד: **והשניה האחרון חייב.** אדריכל שהניחה: **בשכירות.** האחרון חייב: **בקבלנות.** כולן חייבין היכא דלא נפלה מיד אחד מהן דעל כולן לשמור שתהא מיושבת יפה: **מתני' שתי גנות זו על גב זו.** סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה גבוה ושאלגה קרקעיתה נמוך: **והירק בינתים.** בזקיפת הגובה שזו גבוהה מזו יש שומים או בצלים: **של עליון.** שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק: **של תחתון.** שעל אורו הוא מונח: **למלאות גנתו עפר.** משוה קרקעו לעליונה: **אמר ר"מ מאחר ששניהן הן יכולין למחות זה על זה.** אלא יהא ירק זה כאן עליון ליטול עפרו והתחתון למלאות גנתו: **רואין מהיכן ירק זה חי.** ממקום שהוא יונק וגדל לו יתן: **כל שעליון יכול לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו.** כדקאמר ר"מ הואיל ומעפרו היא חייה: **והשאר של תחתון.** ועליון הוא גופיה אפקורי מפקר להו לגביה שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו ולקוט: **גמ' בעיקרו.** שרשי הירק: **בנופו.** לפי שהן תלויין באורו של תחתון פליגי בהו:

מילן

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ג מהל' מקי ממון הלכה טו סמג עשין סז סח טוש"ע חו"מ סי' תיד סעיף ב: **לב** ב ג מיי' שם הלכה טז וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' תח סעיף ה: **לג** ד מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעיף ו: **לד** ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז: **לה** ו ז מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' תיד סעיף ב: **לו** ח ט מיי' פ"ט מהל' שכנים הלכה יא סמג עשין סז טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף א: **לז** י כ ל מיי' פי"ג מהל' מקי ממון הל' יח סמג עשין סז סח טוש"ע מ"מ סי' שפד סעיף ל: **לח** מ מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קסז סעיף א: **לט** נ מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ז וע' במ"מ סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סי' רטו סעיף י:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' והתנן רבי יהודה אומר נר חנוכה פטור כל"ל ותיבת מודה ותיבת שהוא נמחק. וי"ב סוף הכותב בב"ק: (**ב**) שם דתניא אילן היוצא מן הגזע:

הגהות הגר"א

[**א**] במשנה הרי הוא שלו והשאר כו'. נ"ב משמע דבעיקר דינא ס"ל כר"י וא"מ למכירה ועדלה ולכן כתב הרמב"ם בבעיא דלקמן דלכתחלה לא יטול העליון כו' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קס"ז ס"ק ג'):

מסורת הש"ס

(**א**) ב"ק ל. פא: [תוספת' פי"א], (**ב**) [עי' ב"ק ל.], (**ג**) ב"ק פא: ב"ב כ:, (**ד**) גיטין כב., (**ה**) [שבת ד: ת.], (**ו**) רש"ל מ"ו והכי גרס ותני' נמי גבי מקח וממכר כי הא גוונא דתניא היוצא כו' [ועי' תוס' גיטין כב. ד"ה ובלשכות וכו'], (**ז**) [ב"ב פא.], (**ח**) עי' רש"י עירובין כו. ד"ה אדרכלין, (**ט**) [שמות כא],

מוסף רש"י

כל שלשים יום. רשאי להניחן שם (ב"ק ל. פא:). שעל מנת כן הנחיל [א]. המוציא זבל לרשות הרבים המוציא מוציא. רשאי להשהותו שם אלא זה מוציאו מן הרפת לרה"ר והנושאו יהא מזומן לישאתו לשדה ולגנה לזבל: **אין שורין טיט.** מקומות יש ששורין אותו ימים רבים לצבר במקום אחד: **ואין לובנים לבנים.** לפי שמשהה אותן לייבשן ששוטח הטיט בקרקע אלקה כעובי הלבנים וחורץ בו חרילות שתי וערב כמדת הלבנים ומייבן שם עד שיבשו: **וגובלין טיט.** לתת מיד בבנין: **והבונה בונה.** מקבל מיד המביא ובונה: **מתקן.** מזמן ברשות הרבים ואינו מייב בנזקין: **גמ' ולוברו כל שלשים יום.** משלשים לשלשים מחר ולוברו כדי שיהא נישף יפה: **מודה רבי יהודה וכו'.** ומתני' נמי עלה טובה קאמר אלא יתחייב בנזקו: **נר חנוכה פטור.** גבי הניח חנווני נרו מבחוץ ועבר גמל טעון פשתן ולקחה נר והדליק את הבירה בב"ק (דף סב:): **מאי לאו ברשות ב"ד.** אלמא כל מידי דיהבו ליה רבנן רשותא אם הזיק פטור: **כל אלו שאמרו וכו'.** כל אותן מזקין שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהשליכן לשם כגון הוצאת זבלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים דברשות קא עבדי בב"ק (דף ו.): **אף מתקן הוא.** וקאי אתנא קמא דאמר אם הזיק משלם וקאמר ליה איהו אף בשלשים יום קודם לכן מתקן ופטור: **היה מעמידו בעלייה.** משנה היא בב"ב אלא יחפור לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש על גביו חלל גובה ד' אמות מפי התנור לעלייה: **היה מעמידו בעלייה.** עד שיהא תחתיו עובי מעזיבה שלשה טפחים: **ובכירה.** שאין היסק שבה גדול: **טפח.** מעזיבה יהא תחתיה: **ואם הזיק.** שדלק הבית והדליק את סביביו: **חלב.** המוצב חבן מן הכר לעקרה מחיבורה: **חמר.** הוא המרבעה ומחליקה: **חמר.** נושאה מן הכר שסיתתה הסתת שם ומוסרה לכתף המושיטה לבנאי העומד על מעמד החומה העשוי להילוך האומנין: **אדריכל.** הוא אבי האומנין שהוא מדקדק בהנחת האבן לגדלה על מושבה בשוה שלא תמיס ולא תטה ולא תהא בולטת חוץ לדימוס: **חייב.** זה שהיא בידו חייב בנזקה אם תפול מידו ותזיק את אחרים או תשבר היא הוא חייב לשלם. ואע"ג דמוקמינן להא לקמן בקבלנות וכולן שותפין במלאכה אין חייב אלא מי שהיתה מסורה לו בכיון דכאן הוא הנזק מוטל עליו כל היכא דמיתרמי דתנן אדם מועד לעולם שוגג ומזיד אונס ורצון דנפקא לן בב"ק (דף כו:) פצע תחת פצע[יב] לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: **כולן.** אלו שהיו שותפין במלאכה אחת ומשהניחו אבן על הדימוס היא שורת הבנין נפלה והזיקה הואיל ואלו כחו דאדריכל הוא שלאחר שהניחה נפלה וליכא לחיובים משום גירי דיליה כולן חייבין יחד שכולן שותפין בדבר ועליהן המלאכה לעשות וקיבלו אחריות הנזק יחד: **והשניה האחרון חייב.** אדריכל שהניחה: **בשכירות.** האחרון חייב: **בקבלנות.** כולן חייבין היכא דלא נפלה מיד אחד מהן דעל כולן לשמור שתהא מיושבת יפה: **מתני' שתי גנות זו על גב זו.** סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה גבוה ושאלגה קרקעיתה נמוך: **והירק בינתים.** בזקיפת הגובה שזו גבוהה מזו יש שומים או בצלים: **של עליון.** שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק: **של תחתון.** שעל אורו הוא מונח: **למלאות גנתו עפר.** משוה קרקעו לעליונה: **אמר ר"מ מאחר ששניהן הן יכולין למחות זה על זה.** אלא יהא ירק זה כאן עליון ליטול עפרו והתחתון למלאות גנתו: **רואין מהיכן ירק זה חי.** ממקום שהוא יונק וגדל לו יתן: **כל שעליון יכול לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו.** כדקאמר ר"מ הואיל ומעפרו היא חייה: **והשאר של תחתון.** ועליון הוא גופיה אפקורי מפקר להו לגביה שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו ולקוט: **גמ' בעיקרו.** שרשי הירק: **בנופו.** לפי שהן תלויין באורו של תחתון פליגי בהו: **בנופו.** לפי שהן תלויין בעפרו של תחתון פליגי בהו: **שדי נופו בתר עיקרו.** אם יש לו לעליון רשות ליכנס לתוך שלו ליטול עפרו: **ור' יהודה סבר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו.** אין לו לעליון רשות ליכנס לתוך שלו ליטול עפרו: **(ואזדא לטעמייהו) דתניא.** דתנן אדם מועד לעולם שוגג ומזיד אונס ורצון: **היוצא מן הגזע ומן השרשין הרי אלו של בעל הקרקע.** אם יש לו לעליון רשות ליכנס לתוך שלו ליטול עפרו: **דברי ר' מאיר.** אם יש לו לעליון רשות ליכנס לתוך שלו ליטול עפרו: **ר' יהודה אומר מן הגזע של בעל האילן ומן השרשין של בעל הקרקע.** אם יש לו לעליון רשות ליכנס לתוך שלו ליטול עפרו: **ותנן.** אם יש לו לעליון רשות ליכנס לתוך שלו ליטול עפרו: **כל שלשים יום

מסורת הש"ס

ד) **ותניא** נמי גבי מקח וממכר בה"ג. תניא גרסינן דתינה משנה בשוס מקוס ולא הוי כה"ג ממש דאפילו אמר ר"י היוצא מן הגזע של בעל הקרקע לא יקשה כלום שהרי עומד באוירו של בעל הקרקע וגם יונק מן הקרקע ועוד שלא היה בדעת המוכר למכור אלא זה האילן שהיה כעין שמכר אבל לא אילן חדש שעתיד לצאת מן הגזע דלא חשיב כאילן עצמו הענפים הממחדשים אלא נחשב כאילן אחר וכן ר' מאיר אם היה אומר כאן של בעל האילן לא היה קשה על משנתנו שכמו שהענפים הממחדשים בכל שנה הם של בעל האילן ה"נ היוצא מן הגזע יהיו שלו והא דקאמר בה"ג היינו שמיפה ר"מ כאן כחו של בעל הקרקע טפי מרבי יהודה כמו במתני' ולהכי לא עביד ליכותא בסמוך אלא אערלה ואמקח וממכר ולא אמתניתין:

שבור מלכא. גרסה לפרש כפי' הקונטרס דשבור מלכא היה בקי בהלכות כדאמרינן בסוף מסכת ע"ז (דף עו:) שנעץ הסכין עשר פעמים בקרקע קשה כשחתך האתרוג בסכין לרב יהודה:

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

עין משפט נר מצוה

מ א מתי' פ"ו מהלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכה יט סמג עשין קלו טור י"ד סי' רלד [מפשטי בטור ובסמג שם ולא מצאתין]:

מא ב ג מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קסז סעיף ג:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה קמיה דשבור וכו' מלכא ממש. נ"ב ובב"ב סוף דף י מצוטר דהוה עכו"ם ע"ש ובב"ב דף קטו ע"ב איתא דשמואל נקרא כך וכן בפסחים דף נד:

גליון הש"ס

רש"י בד"ה אפריון חן שלנו. וכ"כ רש"י בחומש פ' וימי בפסוק בן פורת יוסף. אבל הרמב"ן שם כ' דהנו"ן שרשים והוא לשון שבח וכוונתא כמו פורנא ליתמי (כתובות ד' נד) ועי' ברא"ש שם:

מוסף רש"י

אפריון. חן, והוא לשון ארמי (בראשית מט כב).

אילן היוצא מן הגזע וכו'. בלוקח אילן אחד בתוך של חבירו דקי"ל בבבא בתרא (דף פח.) דדברי הכל לא קנה קרקע ואילן קטן היוצא (מן הגזע או) מן השרשין לית דינא ולית דיינא דקרקע גמורה היא ומן הגזע נמי ר"מ סבר שדי נופו בתר עיקרו והתם מפרש מאי גזע ומאי שרשין גזע כל שרואה פני חמה שרשין שאין רואין פני חמה ואע"ג דשבח נוף העליון לבעל האילן כדקתני התם הגדילו לא יפה התם הוא דאדעתא דהכי נחת שכל זמן שיהא ראוי לעשות פרי יהא בקרקע ושא ענף ופירי אבל אילן אחר העולה מן הגזע אילנא אחרינא הוא: **חייב בערלה** גרסי'. לר"מ דאילן הוא לעצמו דגזע הסמוך לקרקע [ב] בתוך שלשה בקרקע הוא ואע"ג דלא מארעא ממש יניק שדי נופו בתר עיקרו: **מגיע לעיקרו ואינו מגיע לנופו.** כגון שנוטה נופו למטה: **קמיה דשבור מלכא.** לי גרסה שבור (**א**) מלכא ממש ומלך פרס היה ובקי בדיינים ואמרוה להא דר"ש דמתני' קמיה וקלסה ואמר אפריון נמטייה לר"ש יקבל חן מאתנו על דבר זה. ואית דאמרי שבור מלכא שמואל דבכמה דוכתי קרי ליה הכי ואין מיושב בה דמאי אמרוה אי להא דר"ש דמתני' אטו שמואל לא הוה ידע לה למתני' ואי להא דאפרים ספרא אטו אי לא אמר ריש לקיש הלכה כר"ש שמואל מי לא קיש בדיני למיקלסיה לר"ש עד דשמע משמיה דריש לקיש דהלכתא כוותיה: **אפריון.** [ג] חן שלנו:

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

הגהות הגר"א

[**א**] גמ' (מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו) תפ"מ וע"ב הרמב"ם והרא"ש ל"ג לה וכ' דכה"ג ודאי נקרא מגיע: [**ב**] רש"י ד"ה חייב. הסמוך לקרקע כתוך כו'. נ"ב ומכאן כתב לאמ"ד דב' טפחים סמוך לתחתון הרי הוא של תחתון אף לר"מ ור"ש:

ו) **ותנן** נמי גבי ערלה כי האי גוונא אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר [א]מן הגזע פטור ומן השרשין חייב וצריכי דאי אשמועינן קמייתא בהא קאמר רבי יהודה משום דממונא אבל גבי ערלה דאיסורא אימא מודי ליה לר' מאיר ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' מאיר אבל בההיא אימא מודי ליה לר' יהודה צריכי: [אמר] ר"ש (אומר) כל שהעליון יכול לפשוט [וכו']: אמרי דבי רבי ינאי [ב]ובלבד שלא יאנס [ג]בעי רב ענן ואיתימא רבי ירמיה מגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו [א] מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו מאי [ד]תיקו: אמר אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש משום ריש לקיש הלכה כר"ש אמרוה קמיה דשבור מלכא אמר להו [ג]אפריון נמטייה לרבי שמעון:

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

[ה] הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בָּבָא מְצִיעָא וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בָּבָא מְצִיעָא וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת בָּבָא מְצִיעָא וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. [ו] חֲנִינָא בַּר פַּפָּא רָמִי בַּר פַּפָּא נַחְמָן בַּר פַּפָּא אַחָאי בַּר פַּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פַּפָּא רַפְרָם בַּר פַּפָּא רָכִישׁ בַּר פַּפָּא סוּרְחָב בַּר פַּפָּא אַדָּא בַּר פַּפָּא דָּרוּ בַּר פַּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לִסַּיֵּם מַסֶּכֶת בָּבָא מְצִיעָא כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחָיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עַלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתְבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיִקָּרֵיהּ, [וַיַּצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: